

MARĪPŪYA KERERE WERERI TURI

El Nuevo Testamento
en el idioma siriano de Colombia, S.A.

Segunda edición
©2009 Wycliffe Bible Translators

Primera edición
©1998 International Bible Society

Licencia Creative Commons

- Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra bajo las condiciones siguientes:
- Reconocimiento. Debe reconocer los créditos de la Liga Bíblica (pero no de una manera que sugiera que tiene su apoyo o apoyan el uso que hace de su obra).
- No comercial. No puede utilizar esta obra para fines comerciales.
- Sin obras derivadas. No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada a partir de esta obra.
- Al reutilizar o distribuir la obra, tiene que dejar bien claro los términos de la licencia de esta obra.
  - Alguna de estas condiciones puede no aplicarse si se obtiene el permiso del titular de los derechos de autor
  - Nada en esta licencia menoscaba o restringe los derechos morales del autor.

INDICE

De los Libros del Nuevo Testamento

<i>Título</i>	<i>Abreviatura</i>	<i>Página</i>
San Lucas	Lc	91
Romanos.....	Ro.....	244
1 Corintios.....	1 Co.....	269
2 Corintios.....	2 Co.....	293
Gálatas	Gá.....	309
Efesios	Ef.....	319
Filipenses	Fil.....	328
Colosenses.....	Col.....	334
1 Tesalonicenses.....	1 Ts	340
2 Tesalonicenses.....	1 Ts	345
1 Timoteo	1 ti	348
1 Timoteo.....	1 Ti.....	355
Tito.....	Tit.....	360
Filemón	Flm.....	363
Hebreos	He.....	365
Santiago	Stg.....	385
1 San Pedro	1 Pe.....	392
2 San Pedro.....	2 Pe.....	400
1 San Juan.....	1 Jn	404
2 San Juan.....	2 Jn	410
3 San Juan.....	3 Jn	411
San Judas	Jud	412
Apocalipsis.....	Ap.....	415

SAN MATEO

Jesucristo ñekūsāmarā āārituriamūrīridea

(Lc 3.23-38)

- 1** ¹ Jesucristo ñekūsāmarā iripoegue marā āsū āārinerā āārīmá. Jesucristo, David parāmi āārīturiagu āārīdi āārīmí. David, Abraham parāmi āārīturiagu āārīdi āārīmí.
- ² Abraham Isaac pagu, Isaac Jacob pagu, Jacob Judásā pagu āārīdi āārīmí.
- ³ Judá pūrā Fares, Zara wāikurā āārīnerā āārīmá. Īgūsā pago Tamar wāikudeo āārímó.
- Fares Esrom pagu, Esrom Aram pagu,
- ⁴ Aram Aminadab pagu, Aminadab Naasón pagu, Naasón Salmón pagu, ⁵ Salmón Booz pagu āārīdi āārīmí. Īgū pago Rahab wāikudeo āārímó.
- Booz, Obed pagu āārīdi āārīmí. Īgū pago Rut wāikudeo āārímó.
- Obed Isai pagu āārīdi āārīmí.
- ⁶ Isai Israel bumarā opu David pagu āārīdi āārīmí.
- David, Urías marāpo āārīdeo merā Salomón wāikugure pūrākudi āārīmí.
- ⁷ Salomón Roboam pagu, Roboam Abías pagu, Abías Asa pagu, ⁸ Asa Josafat pagu, Josafat Joram pagu, Joram Uzías pagu,
- ⁹ Uzías Jotam pagu, Jotam Acaz pagu, Acaz Ezequías pagu, ¹⁰ Ezequías Manasés pagu, Manasés Amón pagu, Amón Josías pagu,
- ¹¹ Josías, Jeconíasā pagu āārīdi āārīmí. Īgūsā āārīpoere Israel bumarārē

Babilonia marā gapu ñeā, Īgūsāya nikūgue āīānerā āārīmá.

- ¹² Irasirigu, Jeconías Babilonia nikūgue Salatiel wāikugure pūrākudi āārīmí.
- Salatiel Zorobabel pagu,
- ¹³ Zorobabel Abiud pagu, Abiud Eliaquim pagu, Eliaquim Azor pagu,
- ¹⁴ Azor Zadoc pagu, Zadoc Aquim pagu, Aquim Eliud pagu, ¹⁵ Eliud Eleazar pagu, Eleazar Matán pagu, Matán Jacob pagu,
- ¹⁶ Jacob, José pagu āārīdi āārīmí. José, María marāpu āārīdi āārīmí. María, Jesús masakare taubu “Cristo” wāikugu pago āārīdeo āārímó.
- ¹⁷ Abraham merā keopurori, Daviguere marī keotūnumakū, āārīpererā Abraham parāmerā āārīturiarā catorce burigora masāporewāgānerā āārīmá. David merā ĩgū parāmerā āārīturiarārē keomakū, Babiloniague Israel bumarārē ĩgūsā āāburo dupuyuro keotūnumakū, catorce burigora masāporewāgānerā āārīmá. Dupaturi Babiloniague ĩgūsā ejadero puru, ĩgūsā parāmerā āārīturiarārē keopurorimakū, Cristo deyoadero puru keotūnumakū, catorce burigora masāporewāgānerā āārīmá doja.

Jesucristo deyoadea

(Lc 2.1-7)

- ¹⁸ Jesucristo deyoaburi āsū waayuro. Īgū pago María, José merā marāpukubo iriyupo. Īgūsā suro merā āārīrikuburo dupuyuro Oāgū deyomarīgū turari merā nijipo āārīnugāsiayupo. ¹⁹ José

igo merā mojōsiabu diayemarē irigū āariyupū. Irasirigu, igo nijipo āārīrīrē masīgū, masaka iūrōgue igore: “Nerō irideo āārīmó”, āri weresāduabi, īgūsā masībirimakūta igore béobu iriadiyupū.

²⁰Irire īgū gūñaripoe Marīpure wereboegu, kērōgue īgūrē deyoa, āsū āriyupū:

—José, David parāmi āārīturiagu, Marīare ñerō gūñabirikōāka! Igo, Ōāgū deyomarīgū turari merā nijipo āārīnugāsiamō. Irasirigu giuro marīgō igo merā mojōsiaka! ²¹Igo majīgūrē pūrākugokumo. Īgū īgūyarā masakare īgūsā ñerī iridea wajare taubu āārīgukumi. Irasirigu īgūrē “Jesús”^a wāiyegukoa, āriyupū Marīpure wereboegu Josére.

²²I āārīpereri Marīpū īgūya kerere weredupuyudire gojadorederosūta waayuro. Āsū āri gojasūdero āārībú:

²³Sugo nomeō ūmēu merā āārībirikerego, sugū majīgū pūrākugokumo. Īgū “Emanuel” wāikugukumi, āri gojasūdero āārībú.^b

“Emanuel”, ārīrō: “Marīpū marī merāta āārīmī”, ārīduaro yāa.

²⁴José kāriadi yobeja, purū Marīpure wereboegu īgūrē doreaderosūta Marīa merā mojōsiayupū. ²⁵Irasirikeregu, igo magūrē pūrākuburo dupuyuro igore marāpokubi irirosū āārīkōāyupū. Igo pūrākuadero purū, majīgūrē “Jesús” wāiyeyupū.

Masīrīmasā Jesūre iārā waadea

2 ¹Herodes wāikūgu, Judea nikū marā opu āārīripoe Jesús iri nikūma makā Belégue deyoayupū. Īgū deyoadero purū, abe mūrīriro gapū marā neñukārē ōārō masīrīmasā Jerusalégue ejañurā. ²Iroque eja, iri makā marārē sērēñañurā:

—Sugū majīgū deyoadi judío masaka opu āārību, ĩnoógue āārīrī? Guaya nikūgue gua āārīmakū, abe mūrīriro

gapū neñukāmū īgū deyoarire ĩmugū boyopurorimakū iābú. Irasirirā īgūrē buremurā aarirā iriabu, ārīñurā.

³Opu Herodes īgūsā irasū ārādeare pébokagu, buro gūñarikuyupū. Āārīpererā Jerusalén marāde gūñarikūñurā. ⁴Irasirigu Herodes āārīpererā paia oparārē, Moisés doredeare buerimasādere siu neeō, īgūsārē sērēñayupū:

—Cristo, Marīpū iriubu, ĩnoógue deyoabu āārāyuri? āriyupū. ⁵Īgū irasū ārīmakū, āsū āri yujñurā:

—Judea nikūma makā Belégue deyoagukumi. Iripoegue Marīpūya kerere weredupuyudi āsū āri gojadi āārīmī:

⁶Belén wāikūri makāgue sugū Opu deyoagukumi. Īgū Marīpūyarā Israel bumarārē korebu āārīgukumi.

Irasiro Belén Judea nikū āārīrī makārī watope ubu āārīrī makā āārīkerero, gajī makārī nemorō āārīrokoa, āri gojadi āārīmī, āri wereñurā Herodere.^c

⁷Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Herodes masīrīmasārē siu, masaka péberogue sērēñayupū:

—ĩNaásū āārīmakū neñukāmū deyoari? āriyupū. ⁸“Irinūgue deyoami”, āri yujmakū pégu, īgūsārē Belégue āsū āri iriuyupū:

—Iro marārē: “ĩNoógue āārīrī, majīgū deyoadi?” āri sērēñarā waaka! Īgūrē bokajarā, ōōta goedujarika, yure īgū āārīrōrē weremurā! Yude īgūrē buremugū waaduakoa, āriyupū īgūsārē.

⁹⁻¹⁰Īgū irasū ārīmakū pé, Belégue waakōañurā. Maague waamakū, neñukāmū, abe mūrīriro gapū boyoadi īgūsā dupuyuro waadupuyuyupū, īgūsā waarī maarē ĩmugū. Īgūsā neñukāmūrē iārā, buro usuyañurā. Neñukāmū īgūsā dupuyuro waa, majīgū īgū āārīrī wii weka dujanugājayupū.

¹¹Irasirirā iri wiigūe ñajārā, majīgūrē, īgū pago Marīa merā

^a 1.21 “Jesús”, ārīrō: “Marī Opu marīrē taumi”, ārīduaro yāa.

^b 1.23 Is 7.14   ^c 2.6 Mi 5.2

āārīgūrē bokajañurā. Īgūrē ĭā, ĭgū pūro ñadukupuri merā ejamejā: “Ōātarimi”, āri buremuñurā. Īgūsā āiadea kūmarirē tūpā: oro, incienso, mirra wāikuri sūrōri wajaparire ĭgūrē siñurā. ¹²Puru ĭgūsā kārīripoe Marīpu kērōgue wereyupu:

—Musāya makāgue goedujāarā, Herodes pūro waarī maarē dujāabirikōāka! Gaji maa gapu dujāaka! āri wereyupu. Irasirirā gaji maa gapu goedujāañurā.

José, María merā majīgūrē Egiptogue āiduriadea

¹³Masīrīmasā goedujāadero pūru, Marīpūre wereboegu Josere kērōgue deyoa, āsū āri wereyupu:

—Yobeka! Majīgūrē, ĭgū pago merā Egipto nikūgue āiduriwāgāka! Yu murē: “Dujarika!” āri weremakūgue dujarika! Herodes majīgūrē āmabu yāmi ĭgūrē wējēbu, āri wereyupu.

¹⁴Īgū irasū ārimakū pégu, José yobe, majīgūrē āi, pago merā ñamita Egiptogue waakōāyupu. ¹⁵Herodes okaropā iroque āārīñurā. Irasiro Marīpūya kerere weredupuyudi Marīpu magūrē ĭgū ārīdeare gojaderosūta waayuro. Marīpu āsū ārīdi āārīmī: “Yu magūrē Egiptogue āārīgūrē siubū”.

Herodes ūma pūrārē wējēbéodoredea

¹⁶Herodes, masīrīmasā ĭgū pūro goedujāabirimakū ĭāgū, guatariakōāyupu. Irasirigu Belén marārē, ĭri makā turo āārīrādere ūma pūrāgārē wējēpeokōādoreyupu. Masīrīmasā ārīdeare gūñagū: “Ōōpāta majīgū masākumi”, āri gūñayupu. Irasirigu pe bojori oparārē, pe bojori doka oparārē wējēbéodoreyupu. ¹⁷Īgū irasiriri Jeremías Marīpūya kerere weredupuyudi gojaderosūta waayuro. Āsū āri gojadi āārīmī:

¹⁸Ramā wāikurogue būro bujawereri merā dujaritua, orerākuma. Raquel parāmerā āārīturiarā

Israel bumarā nome ĭgūsā pūrārē būro orerākuma.

Īgūsā pūrārē wējēmakū ĭārā, bujawereduúbirimakū, gajerā ĭgūsārē gūñaturamakū irimasībirikuma, āri gojadi āārīmī.^d

¹⁹Herodes boadero pūru, Marīpūre wereboegu Josere Egiptogue āārīgūrē kērōgue deyoa, āsū āriyupu doja:

²⁰—Majīgūrē wējēduanerā boapereakōāma. Irasirigu majīgūrē, pago merā Israel bumarāya nikūgue āi dujāaka doja! āriyupu.

²¹Īgū irasū ārimakū pégu, José yobe, majīgūrē, pago merāta Israel bumarāya nikūgue āiākōāyupu. ²²José gapu Judea nikūgue ejagu, Herodes magū Arquelao wāikugu ĭgū pagu dagure gorawayudi āārīmi, āriri kerere pégu, gūiyupu. Irasirigu, kērōgue Marīpu ĭgūrē werederosūta Judea nikūrē taria, Galilea nikūgue waakōāyupu. ²³Iri nikūguere Nazaret wāikuri makāgue eja, āārīyupu. Irasiro Marīpūya kerere weredupuyunerā gojaderosūta waayuro. Āsū āri gojanerā āārīmā: “Cristo, Marīpu iriudi Nazaretmūta āārīmī”, ārīrākuma masaka”, āri gojanerā āārīmā.

Juan masakare wāyerimasū buedea
(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

3 ¹Iripoe Juan masakare wāyerimasū Judea nikū masaka marīrōgue ĭgū pūro ejarārē Marīpūyare buenōgāyupu. ²Āsū āri werenayupu: —Musā ñerō iririre bujawereka! Musā gūñarirē gorawayuka! Mērō duyāa, Marīpu ĭgūyarārē doreri ejaburo, āri werenayupu.

³Iripoeguemu Isaiás Marīpūya kerere weredupuyudi, Juan iriburire āsū āri gojadi āārīmī:

Sugu, masaka marīrōgue būro gainirī merā: “Marī Opū aariburi dupuyuro ĭgū aariburi maarē diayema maa oārī maa āmurā

^d2.18 Jer 31.15

⁵Puru wātī Marīpuya makā
Jerusalégue Jesúre āia, Marīpuya wii
wekague āimurīa, ⁶Īgūrē āsū āriyupu:
—Diayeta Marīpu magū āārīgū,
yebague parimadijaka! Īgūya werenírī
gojadesa pūgue:

Marīpu Īgūrē wereboerē mūrē
koredoregukumi, neō ūtāyegue
meébejabirikōāburo, ārīgū, āri
gojasūdero āārībú, āri wereyupu
wātī Jesúre.^f

⁷Jesús Īgūrē yujuyupu:

—Yupuya werenírī gojadesa pūgue:
“Buremurī marirō Marīpura: ‘Mu
turari merā yure gajino iri ĩmuka!’
ārībirikōāka!” āri gojasūdero āārībú, āri
wereyupu Jesús wātirē.

⁸Puru wātī Jesúre ūmarī buúru
wekague āimurīayupu doja. Irogue
āārīpereri i ūmuma makārirē, masaka
oparidere ĩmupeokōāyupu. ⁹Irire
ĩmupeo, Jesúre āsū āriyupu:

—Mu ñadukupuri merā ejamejāja,
yure: “Mu, yu Opu āārā”, āri
buremumakū, i āārīpererire mūrē sīgura,
āriyupu.

¹⁰Īgū irasū ārimakū, Jesús āsū
āriyupu:

—Satanás, yu purore wirika! Yupuya
werenírī gojadesa pūgue: “Marīpu direta
buremuka! Īgū doreri direta irika!” āri
gojasūdero āārībú, āri wereyupu Jesús
wātirē.

¹¹Īgū irasū ārimakū pégu, wātī
waakōāyupu. Īgū waadero puru,
Marīpura wereboerā Jesúre iritamurā
ejañurā.

**Jesús Galilea nikūgue masakare
buenugādea**

(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹²Juārē peresu iridea kerere pégu,
Jesús Galilea nikūgue waakōāyupu.

¹³Iro āārírī makā Nazarere tariwāgā,
Capernaum wāikuri makāgue
ejayupu. Galilea wāikuri ditaru turo
āārībú Capernaum. Iri makā Zabolón
bumarāya nikū, Neftalí bumarāya nikū

āārīunadero āārībú. ¹⁴Jesús irogue
ejagu, iripoguemu Marīpuya kerere
weredupuyudi Isaias gojaderosūta
iriyupu. Āsū āri gojadi āārímí:

¹⁵Zabolón bumarāya nikū, Neftalí
bumarāya nikū āārīunadero,
judío masaka āārimerāya nikū
āārā. Ditaru turo, dia Jordán
wāikudiya abe ñajārōgue Galilea
wāikuri nikū āārā.

¹⁶Iro marā, naītīārōgue āārírā
irirosū Marīpuyare masībema.
Īgūsā masībiri waja peamegue
waabonerā āāríma. Irasū
āārīkererā, siāgorire ĩrā irirosū
Īgūsārē taubure ĩrākuma. Īgūta
Īgūsārē Marīpura masīmakū irigu
aarigukumi. Irasirirā boyorogue
āārírā irirosū āārīrākuma, āri
gojadi āārímí.^g

¹⁷Jesús irogue āārīgū, masakare āsū
āri buenugāyupu:

—Musā ñerī iririre bujawereka!
Musā gūñarirē gorawayuka! Mérō
duyāa, Marīpu Īgūyarārē doreri ejaburo,
āriyupu.

**Jesús wapikurā waai wējērīmasārē
siideea**

(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

¹⁸Jesús Galilea wāikuri ditaru turogue
ejagu, Simórē, Īgū pagumu Andrére
bokajayupu. Simóta “Pedro” wāikuyupu.
Īgūsā waai wējērīmasā āārīñurā.
Ditarugue Īgūsāya buidire meéyorā
iriñurā. ¹⁹Jesús Īgūsārē:

—Náka, yu merā! Daporare musārē
waai wējērīmasā āārírirē piri, Marīpuya
kerere wererīmasā āārīmākū irigukoa,
āriyupu.

²⁰Īgū irasū ārimakū pérā, mata
Īgūsāya buiriyukure píkōā, Jesús merā
waakōāñurā.

²¹Puru Jesús yoawayaro waa,
Santiagore, Īgū pagumu Juārē
bokajayupu. Īgūsā Zebedeo wāikugu
pūrā āārīñurā. Īgūsāya doódirugue Īgūsā
pagu merā Īgūsāya buiriyukure āmurā

iriñurā. Jesús ĩgūsārē: “Nāka, yu merā!” āri siuyupu. ²²Īgū irasū ārimakū pérā: “Jáu”, āri, ĩgūsāya doodirure, pagure píkōā, Jesús merā waakōāñurā.

Jesús wárā masakare buedea

(Lc 6.17-19)

²³Jesús āārīperero Galilea nikūrē judío masaka nerēri wiirigue buegorenayupu. Ōārī kerere, Marīpu ĩgūyarārē doregu āārīrīrē bueyupu. Irasū āārimakū pūrīrikurārē āārīpereri ĩgūsā pūrīrīrē tauyupu. ²⁴Īgū irasiriri kerere āārīperero Siria nikū marā masīpereakōāñurā. Irasirirā gajerosūperi sīrīrī oparārē, pūrīrikurārē, wātēa nājāsūnerārē, namasīrīrī oparārē, waamasīmerādere Jesús pūroque āiāñurā. Irasirigu āārīpererārē tauyupu Jesús.

²⁵Īgū irasirimakū ĩārā, wárā Galilea nikū marā, Decápolis wāikuri nikūma makārī marā, Jerusalén marā, Judea nikū marā, dia Jordán wāikudiya abe mūrīriro gapu marā ĩgū merā waañurā.

Jesús buúrugue masakare buedea

5 ¹Jesús, masaka wárā ĩgū puro ejamakū ĩāgū, buúrugue mūrīa, eja doayupu. ĩgū iroque doamakū, ĩgū buerā ĩgū puro nerēnugājāñurā. ²Īgūsā nerēnugājamakū ĩāgū, Jesús ĩgūsārē āsū āri buepuroriyupu:

“Āsū irirāno usuyama”, āri buedea

(Lc 6.20-23)

³—“Marīpu iritamubirimakū, ĩgū gāamerirē irimasīña marībokoa”, āri gūñarāno, ũmugasigue Marīpu ĩgūyarārē doreroque waarākuma. Iroguema ĩgūsāya āārā. Irasirirā usuyama.

⁴“Bujawereri merā āārīrārē Marīpu ĩgūsārē gūñaturamakū irigukumi. Irasirirā usuyama.

⁵“Gajerā nemorō āārā”, āri gūñamerā, Marīpu ĩgūsārē: “I nikūrē sīgura”, ārideare oparākuma. Irasirirā usuyama.

⁶“Marīpu gāamerirē iriduarā, uaboarā baaduarā, nemesiburā iriduarā irirosū āārīma. Marīpu ĩgūsārē iritamugukumi,

ĩgū gāamerirē iriburo, ārīgū. ĩgūsārē iritamugū, iiri, baayapianerā irirosū āārimakū irigukumi. Irasirirā usuyama.

⁷“Gajerārē bopoñarī merā ĩārārē Marīpu ĩgūsārē bopoñarī merā ĩāgukumi. Irasirirā usuyama.

⁸“Neri opamerā Marīpūre ĩārākuma. Irasirirā usuyama.

⁹“Gajerārē ōārō siuñajārī merā āārimakū iriduarārē Marīpu ĩgūsārē: “Yu pūrā āārīma”, ārīgukumi. Irasirirā usuyama.

¹⁰“Marīpu gāamerirē iriri waja, gajerā ĩgūsārē ñerō tarimakū irisūrā ũmugasigue Marīpu ĩgūyarārē doreroque waarākuma. Iroguema ĩgūsāya āārā. Irasirirā usuyama.

¹¹“Yure musā buremurī waja gajerā musārē ñerō werenkerepuru, musārē ñerō irikerepuru, āārīpereri gajerosūperi ñeri kere ārikerepuru, usuyaka!

¹²“Marīpūya kerere weredupuyunerārē musā dupuyuro āārīnerārē āsūta ñerō irinerā āārīma. Irasirirā musārē ñerō irikerepuru, ōārō usuyari merā āārīrikuka! Pūrugue wāro ōārī oparākoa ũmugasiguere, āriyupu Jesús.

I ũmuguere Marīpūyare irirā moā, sīgōri irirosū āārīma, āri buedea

(Mr 9.50; Lc 14.34-35)

¹³Irasū āri odo, Jesús āsū āri buenemoyupu:

—Musā i ũmuguere Marīpūyare irirā moā okari irirosū āārā. Moā okadea okabirimakū, dupaturi okamakū irimasībirikoa. Béokōākoa. Béoadero puru, masaka kurawasiribéokōākuma. Irasirirā musā moā okari irirosū Marīpūyare iriníkōāka!

¹⁴“Musā i ũmu marārē sīgōri irirosū āārā. Irasirirā Marīpūyare musā irimakū ĩārā, ĩgūrē masīrākuma. Buúru wekague āārīrī makārē duúmasīña máa. ¹⁵Masaka sīgōdirure sīgōrā, dupa kūma dokague pībirikuma. Sīgō, wii dekoque siukuma, iri wii marā āārīpererā ōārō boyorogue āārīburo, ārīrā. ¹⁶I irirosū musāde Marīpūyare ōārō iriri merā masakare musā

Īgūyarā āārīrīrē masīmakū irika, Īgūrē ūmugasigūe āārīgūrē: “Ōātarigū āārīmi”, ārī buremuburo, ārīrā!

Jesús Moisés doredeare buedea

¹⁷ Musā yure āsū ārī gūñabirikōāka: “Marīpu Moisére doreri pīdeare, irasū āārīmakū Marīpūya kerere weredupuyunerā gojadeare béogu aarigū irikumī”, ārī gūñabirikōāka! Irīre béogu aarigū meta iribū. Irī āārīpererire keoro iriyuwarikugū aarigū iribū. ¹⁸ Diayeta musārē werea. Ūmugasī, ī nikū āārīrōpāta Marīpu neō mērōgā su wāī Īgū doreri pīdeare béobirikumī. Āārīpereri Īgū: “Āsū irigura”, ārīdeare keoro iriyuwarikugukumī. ¹⁹ Irī dorerire su wāīrē tarinūgārāno, gajerārē: “Gua irirosū irika!” ārī buerā, ūmugasigūe Marīpu Īgūyarārē dorerogue Īgū Īāmakū ubu āārīrā āārīrākuma. Gajerā gapū irī dorerire ōārō irirā, gajerārē Īgūsā irirosū iridorerā, ūmugasigūe Īgūyarārē dorerogue Īgū Īāmakū oparā irirosū āārīrākuma. ²⁰ Ire musārē werea. Moisés doredeare buerimasā, fariseo bumarā nemorō Marīpu gāāmerīrē iribirikererā, Marīpu Īgūyarārē dorerogue neō waabirikoā.

Jesús masaka guarimarē buedea
(Lc 12.57-59)

²¹ Marīpu musā ñekūsāmarārē doredeare musā pénerā āārībū. Īgūsārē āsū ārīdi āārīmī: “Masakare wējēbirikōāka! Gajigūe wējēdinorē wajamoāka, Īgū wējēdeā waja!” ²² Yū gapū musārē werea. Sugu Īgūyagu merā guagu, wajamoāsūgukumī. Īgūyagūre: “Mū wjamāā”, ārī burīdagunorē marī oparā wajamoārākuma. Īgūyagūre: “Waibū irirosū pémasīrī opabea mū”, ārīgūnorē peamegūe waamagoegorāa.

²³ Irāsīrīrā Marīpūya wiima soeoporogue Īgūrē buremurā gajino pīrā waamurā: “Yaagu yū merā guami”, ārī gūñabokarā, ²⁴ Marīpūre sībūrire pīkōā, musāyagu pūroguē waa: “Yū murē ñerō irideare kātika!” ārī sērēka Īgūrē! Musā gāme āmuadero pūru, dupaturī

Marīpūya wiigūe musā sīduadeare Īgūrē sīrā waaka!

²⁵ Sugu musārē weresāduagu, weresārīrē beyerimasū pūroguē musārē āīduamakū, mata maague Īgū merā waarā, Īgū musārē weresārīrē āmuka! Īgū merā ōārō āmubirimakū, beyerimasūguere musārē weresāgukumī. Īgū musārē weresāmakū pégu, beyerimasū musārē suraraguere wia, peresu iridoregukumī. ²⁶ Diayeta musārē werea. Beyerimasū musārē wajaridoredeare wajaripeobirimakū, neō musārē wiubirikumī.

Jesús: “Gajigū marāpo merā ñerō iribirikōāka!” ārī buedea

²⁷ Irīpoegūe marā weredeare musā pénerā āārībū. Āsū ārīnerā āārīmā: “Gajigū marāpo merā ñerō iribirikōāka!” ²⁸ Yū gapū musārē werea. Sugu nomeōrē ñerō iriduari merā Īāgū, Īgū gūñarīgūe igo merā ñerō irisiami.

²⁹ Irāsīrīrā musāya koyeru diaye gapumarū merā Īā, ñerō irirā, irirure goreweabéorosū irī ñerō iririre pirika! Musā koyerure béomakū, iriru dita dediria. Ñerō iririre pīrimerā āārīpereri musāya dupū merā peamegūe béosūrākoā. ³⁰ Musāya diayema mojō merā ñerō irirā, iri mojōrē dititā béorosū iri ñerō iririre pīrika! Musāya mojōrē béomakū, iri mojō dita dediria. Ñerō iririre pīrimerā āārīpereri musāya dupū merā peamegūe béosūrākoā.

Jesús masakare: “Musā marāposā nomerē béobirikōāka!” ārī buedea
(Mt 19.1-12; Mr 10.11-12; Lc 16.18)

³¹ Irīpoegūe marā idere ārīnerā āārīmā: “Sugu Īgū marāpore béoduagu: ‘I waja merā murē béoa’, ārī gojari pūrē sīrō gāāmea”, ārīnerā āārīmā. ³² Yū gapū musārē werea. Sugu, Īgū marāpo gajigū merā ñerō iribirikerepuru igure béogu, igure gajigū merā marāpukumakū irīgu, igure ñerō irimakū irikumī. Irasū āārīmakū, Īgū béodeo merā marāpokugude ñerō irīgu irikumī.

Jesús: “Āsū irigura”, ārīrīmarē buedea

³³ Irīpoegūe marārē weredeare musā pénerā āārībū. Āsū ārī werenerā

äärimá igūsārē: “Marīpu wāi merā āsū irigura”, āriderosūta marī Opū iūrō keoro irika!”³⁴ Yū gapu musārē werea. Musā gajerārē: “Āsū irigura”, ārīrā, Marīpure wāipeobirikōāka! “Ūmugasima merā āsū irigura”, āribirikōāka! Ūmugasi, Marīpu doaro ubu āārīrō meta āārā.³⁵ I nikūma merādere wāipeobirikōāka! I nikū Marīpuya nikū āārā. Irasirio igū kuraña doanīrō irirosū āārā. Jerusalén merādere wāipeobirikōāka! Jerusalén marī Opū turatarigūya makā āārā.³⁶ “Yaa dipuru merā āsū irigura”, āri wāipeobirikōāka! Musā irasū ārīri merā neō musāya dipuruma poaire nīrīda, o borerida waamakū irimasibirikoa.³⁷ “Āsū irigura”, o “Āsū iribirikoa”, ārīrā, wāipeoro marīrō su diayeta wereka! Wāipeori merā: “Āsū irigura”, ārīrā, wātī gāamerirē irirā yāa.

Jesús masaka ñerō iri gāmīrīmarē buedea

(Lc 6.29-30)

³⁸ Iripoegue marā weredeare musā pénerā āarībú. Āsū ārīnerā āarimá: “Mūrē gajigu mūya koyerure pátīāderosūta mude igūya koyerure pátīā gāmika! Mūya guikarure igū pánuaderosūta mude igūya guikarure pánua gāmika!” ārīnerā āarimá.³⁹ Yū gapu musārē werea. Musārē ñerō iridire irasū iāköāka! Igūrē ñerō iri gāmībirikōāka! Sugu musāya wayupārā diaye gapure pámakū, kúgapuma wayupārādere pádoreka!⁴⁰ Sugu mūrē weresārīrē beyerimasū puro āia: “Igūya surīrore sīdoreka, igū yure ñerō iridea waja”, āri weresāmakū, irīnerē sika! Irasū āarīmakū, mūya wekamañedere sīnemoka igūrē!⁴¹ Sugu surara gajīnorē su kilómetro mūrē āiwāgādoremakū, gajī kilómetro āiwāgānemobosaka doja!⁴² Sugu mūrē gajīnorē sērēmakū, sika igūrē! Gajīno mūrē wayumakū sika igūrē! “Wayubirikoa”, āribirikōāka!

Jesús: “Musārē iaturirārē maika!” āri buedea

(Lc 6.27-28, 32-36)

⁴³ Gajī iripoegue marā weredeare musā pénerā āarībú. Āsū ārīnerā

äärimá: “Musā merāmarārē maika! Musārē iaturirārē gapure iaturi doo, gāmika!” ārīnerā āarimá.⁴⁴ Yū gapu musārē werea. Musārē iaturirārē maika! Musārē ñerō werenīrārē: “Ōārō āārīburo”, ārika! Musārē iaturi doorārē ōārō irika! Musārē ñerō āri buridamakū, musārē ñerō irimakū, igūsāya āārībūre Marīpure sērēbosaka!⁴⁵ Irasirirā Marīpu ūmugasigū āārīgú pūrā āārīrākoa. Marīpu ñerārē, ōārādere abe asimakū yāmi. Igū dorerire irirā puro, irimerā purodere deko merēmakū yāmi. Irasirirā musāde igū irirosūta masakare surosū ōārō irika!⁴⁶ Musārē maīrā direta maīrā, žñeēnorē ūmugasigū wajatabokuri? Romano marā opure niyeru wajaseabosarimasāde ñerā āārīkererā, igūsārē maīrārē maīma.⁴⁷ Musāyarā direta ōārō bokatīrīñeārā, žñeēno ōārīrē gajerā nemorō iribokuri? Marīpure masīmerāde igūsāyarārē ōārō bokatīrīñeāma.⁴⁸ Irasirirā, Marīpu ūmugasigū āārīgú neō ñerī marīgū āārīrōsūta musāde neō ñerī marīrā āarīka! āri wereyupu Jesús.

Jesús ōārō iririkurīmarē buedea

6¹ Jesús āsū āri werenemoyupū: —“Ōārīrē irirā āārā”, ārīrā, masaka iūrō musā iririre iri imubirikōāka! Musā irire irasirimakū, Marīpu ūmugasigū āārīgú musā irasirīdea wajare sibirikumī.² Irasirirā boporārē iritamurā, āārīpererārē werebirikōāka! Irigatorimasā irirosū iribirikōāka! Igūsā boporārē iritamurā, marī nerērī wiirigūe nerēanerā, makā dekogue āārīrā iūrō: “Ōārā āārīma”, ārīburo, ārīrā, iri imuma. Diayeta musārē werea. Masaka igūsārē ōārō ārīri merā wajatari opasiama.³ Musā gapu boporārē gajīno sīrā, masaka iāberogūe sika!⁴ Marīpu, musā irasirimakū iāgū, musārē ōārō wajatamakū irigukumī.

Jesús Marīpure sērērīrē buedea
(Lc 11.2-4)

⁵ Marīpure sērērā, irigatorimasā irirosū iribirikōāka! Igūsā marī nerērī

wiirigue, makā dekogue masaka iāburo, ārirā, sērē imuma. Diayeta musārē werea. Masaka iġūsārē iārī merā wajatari opasiamā. ⁶Musā gapu Marīpūre sērērā, musāya taribugue ñajāa, disipuro bia, gajerā iāberogue iġūrē sērēka! Iġū deyomarīgū āārikeregu, musā merā āāriġukumi. Irasirīgu, gajerā iāberogue musā iġūrē sērēmākū iāgū, musārē oārō wajatamakū iriġukumi.

⁷Marīpūre sērērā, ubu āārīrī werenīrī merā dupaturi sērēdujabirikōāka! Marīpūre masīmerā irasū yāma. “Wāri werenīrī merā gua sērēmākū, guare pēġukumi”, āri ġūñama. ⁸Iġūsā irirosū iribirikōāka! Musā sērēburo dupuyuro Marīpū musā gāāmerīrē masīsiami. ⁹Irasirirā āsū āri sērērō gāāmea Marīpūre:

Guapu ūmugasigūe āārīġū,
āārīpererā murē goepeyari merā
buremuburo.

¹⁰Mu āārīpererārē doreri aariburo.
Ūmugasigūe marā mu gāāmerō
irirosūta i nikū marāde iriburo.

¹¹Ūmurikū guare baari sīka!

¹²Gajerā guare ñerō irideare gua
kātirosūta mude gua ñerō
irideare kātika!

¹³Gua ñerō iriduamakū kāmutaka!
Ñegū guare ñerī ārīmesārīrē
tau kāmutaka! Mu suguta guare
doregu, turatarīgu, gua buremugū
āārīnīġukoa, āri sērēka Marīpūre!

¹⁴Gajerā musārē ñerō irideare musā
kātimākū iāgū, Marīpū ūmugasigūe
āārīġū musā ñerō irideare kātiġukumi.

¹⁵Gajerā musārē ñerō irideare musā
kātibirimākū, Marīpū musā ñerō
irideare kātibirikumi.

Jesús bererimarē buedea

¹⁶Marīpūre buremurā bererā,
irīgatorimasā irirosū iribirikōāka! Iġūsā
bererā, iġūsāya diapure bujawererā
irirosū iri imuma, masaka iġūsā bererire
iāmasīburo, ārirā. Diayeta musārē werea.
Masaka iġūsārē iārī merā wajatari
opasiamā. ¹⁷Musā gapu bererā, musā
irinarōsūta irika! Musāya diapure

waakoe, oārō wuupukōāka! ¹⁸Musā
irasirimākū, gajerā musā bererire
masībirikuma. Marīpū gapu deyomarīgū
āārīkeregu, musā merā āārīmi. Iġū dita
musā gajerā iāberogue iririre iāgū,
musārē oārō wajatamakū iriġukumi.

Jesús marī ūmugasigūe wajataburire buedea

(Lc 12.33-34)

¹⁹Wāri i nikūmarē sea neō
durīpībirikōāka! I nikūma borewiji
boakōārokoa. Boabirimākū, burua
baadediukōārākuma. Baadediubirimākū,
yajarimasā ñajāa, yajakōārākuma. ²⁰Irasirirā
musā ūmugasima opaburi gapure ġūñaka!
Ūmugasima neō borewiji boabirikoa. Iroguere
burua musā opaburire neō baadediubirikuma.
Yajarimasāde neō ñajāa, yajabirikuma. ²¹Musā
i ūmuma direta: “Opaduakoa”, āri ġūñarā,
irire buro māirākoa. Ūmugasima gapure:
“Opaduakoa”, āri ġūñarā, irire buro māirākoa.

Jesús masakaya koye sīāgodiru irirosū āārīrīrē buedea

(Lc 11.34-36)

²²Musāya koye musāya ġūñarīguere
sīāgodiru irirosū āārā. Musā oārī koye oparā
irirosū āārīmakū, musāya ġūñarīguere oārō
sīāgoro irirosū āārā. Irasirirā Marīpūyare
masīa. ²³Musā ñerī koye oparā irirosū
āārīmakū, musāya ġūñarīguere naītiārō
irirosū āārā. Marīpūyare masībea. I naītiārī,
ñetaria. Irire masībirimākū ñegorāa.

Jesús: “Niyerure māirā, Marīpūre maībema”, āri buedea

(Lc 16.13)

²⁴Neō sugū moāboerimasū pērā
oparārē moāboemasībirikumi. Sugū
opure maīġū, ġajīgu gapure maībīrikumi,
o sugū opure buremugū, ġajīgu gapure
yujūbirikumi. Niyerudere maītarīgu,
Marīpū gapure maībemi.

Jesús, Marīpū iġū pūrārē korerimarē buedea

(Lc 12.22-31)

²⁵Irasirīgu musārē ire weregura. Musā
āārīrikurire ġūñarā, “ĠÑeñorē baarākuri,

ñeénorē iirirākuri, ñeénorē sānarākuri?”
 āri gūnarikubirikōāka! Marī okari gapu,
 baari nemorō wajakua. Marīya dupu, suri
 nemorō wajakua. ²⁶Mirārē ūmarōgue
 wūrārē iāka! Īgūsā baaduarā, otebema.
 Otedea dukare seabema. Baari duripiri
 wiiridere opabema. Marīpu ūmugasigūe
 āārīgū gapu ĩgūsārē baari simi. Musā
 gapu, mirā nemorō wajakutarinugāa.
²⁷Musā buro gūnarikuri merā neō
 mērōgā masānemobirikoa. Musā irasū
 gūnarikuri wajamāa.

²⁸Irire masikererā, ĩnasirirā musā
 surī sānaburire gūnarikuri? Makānūuma
 goori masārīrē gūnaka! Iri moābirikerero,
 suabirikerero ōārī surī sānarō irososū
 deyoa. ²⁹Musārē werea. Opū Salomón
 surī ōārī sānadero nemorō iri goori
 gapu ōārī deyoa. ³⁰Iri goorire Marīpu
 ōārī goori deyomakū irikerepuru,
 mērōgā puru ñāidija pereakōāa. Gajinu
 gapu peamegue soebéokōāsūa. Iri
 mata pereburi āārīkerepuru, Marīpu
 iri goorire ōārī deyomakū yāmi. Iri
 goorire ōārī āārīmakū irososū nemorō
 musārē ōārō irigukumi. Surire sīgukumi.
 Musā gapu ĩgūrē mērōgā buremurī
 opāa. ³¹Irasirirā: “ĪÑeénorē baarākuri,
 ñeénorē iirirākuri, ñeénorē sānarākuri?”
 āri gūnarikubirikōāka! ³²Marīpure
 masīmerā buro gūnarikuri merā irire
 āmanīkōāma. Marīpu ūmugasigūe
 āārīgū gapu āārīpereri musā gāāmerīrē
 masīsiami. Irire musārē sīgukumi.

³³Irasirirā, Marīpu musā Opū āārīrīrē,
 ĩgū gāāmerīrē, ĩgū dorerire, āārīpereri
 nemorō gāāmeperorika! Musā irasirimakū,
 āārīpereri musā baa, iiriburire, musā
 surī sānaburidere sīwekepeogukumi.

³⁴Irasirirā: “ĪNaāsū waarokuri ñamigārē?”
 āri gūnarikubirikōāka! Gajinumarē musā
 ñerō tariburire gūnarikudupuyubirikōāka!
 Dapagāma direta gūnaka! Dapagārē musā
 ñerō tariburi āārīsīāa, āri wereyupu Jesús.

Jesús, gajerārē: “Ñerā āārīma”, āri
 werewuabirikōāka! āri buedea
 (Lc 6.37-38, 41-42)

7 ¹Jesús irire āri odo, ārinemoyupu
 doja:

—Gajerārē: “Ñerā āārīma”,
 āri werewuabirikōāka! Musā
 werewuabirimakū ĩāgū, Marīpu
 musārē: “Ñerā āārīma”, āri ĩābirikumi.
²Gajerārē: “Ōārō iribema”, āri ĩārōsūta
 Marīpu musārē ĩāgukumi. Gajerārē:
 “Āsū āārīma”, āri ĩārōsūta Marīpu
 musārē ĩāgukumi. ³Musā ñerō iridea,
 koyerugue wāri turu oparosū ñetariri
 āārīrīrē gūñabirikererā, musāyagu ñerō
 iridea, koyerugue nikūyegā oparosū
 āārīrīrē: “Ñegorāa”, āri gūnāa. ⁴Irasirirā
 musā ñerō iridea, koyerugue wāri turu
 oparosū āārīrā, musāyagure ĩgūya
 koyerugue āārīrīrē nikūyegārē: “ĪĀībēosi?”
 ārīmasībea. ⁵Musā ñerō iririkurā,
 irigatorikurā āārā. Musāya koyerugue
 āārīrīrē turu gapure āībēopuroriro irososū
 musā ñerō iririre piripurorika! Irasiri
 odo, musāyagure: “Mu ñerō iririre
 pirikōāka!” āri masīa.

⁶Marīpure ñerō āri buridarārē
 ĩgūya kerere werebirikōāka! Īgūsārē
 wererā, diayēare ōārīrē sīrā, o yeseare
 ñaguīda wajaparidare sīrā irososū
 iribokoa. Diayēa guarā, ōārī sīkerepuru,
 gāmenugā kūrīkōākuma. Yesea iridare
 noō gāāmerō kurawasiribéokuma. Īgūsā
 irososū āārīrārē, ubugorata Marīpuya
 kerere werebirikōāka!

Jesús: “Marīpure sērērā, āsū āri
 sērēka!” ārīdea
 (Lc 11.9-13; 6.31)

⁷Marīpure sērēka! Īgūrē sērēmakū,
 sīgukumi. Ōārīrē āmarā, bokarākoa.
 Wiigue ñajāduarā oemakū, Marīpu
 disīpuro tūpā ñajādolegu irososū musā
 sērērīrē pégukumi. ⁸Īgūrē sērērānorē
 sīgukumi. Amarāno, bokarākuma.
 Wiigue ñajāduarā oerā irososū ĩgūrē
 sērēmakū ĩāgū, ĩgūsārē ñajādolegu
 irososū ĩgūsā sērērīrē ōārō pégukumi.

⁹Musā pūrā pārē sērēmakū, ūtāyere
 sībirikoa. ¹⁰Waaī sērēmakūdere,
 āñarē sībirikoa. ¹¹Ñerā āārīkererā,
 musā pūrārē ōārīrē sīmasīa. Marīpu
 ūmugasigūe āārīgū gapu, musā nemorō
 ōārīrē sīmasīmi. Irasirīgu ĩgūrē sērērārē
 irire sīgukumi.

¹²Musā, gajerā musārē ōārō irimakū gāāmerōsūta musāde igūsārē ōārō irika! Moisés gojadea pūgue, Marīpuya kerere weredupuyunerā gojadea pūguedere irasūta iridoredero āārībū.

**Jesús eyabiri disipurore ñajāri keori
merā buedea**
(Lc 13.24)

¹³Marīpu purogue ñajāduarā igūyare irika! Irogue ñajāmakū diasagorāa. Eyabiri disipuro ñajārō irirosū āārā. Peamegue waarō gapu eyari disipuro ñajārō, eyari maarē waarō irirosū āārā. Iri maarē waamakū diasabea. Irasirirā wārā masaka irogue waarā yāma. ¹⁴Marīpu puro gapure waamakū diasagorāa. Irasirirā mērāgāta masaka, eyabiri disipuro ñajārōrē, irogue eyabiri maarē bokama. Irogue waarā, Marīpu merā ōārō āārīrākuma.

**Jesús yukure dukā merā iāmasīsūa,
ārī buedea**
(Lc 6.43-44)

¹⁵Ōārō pémasīka! “Marīpuya kerere weredupuyurimasā āārā”, ārīgatorārē pēbirikōāka! Igūsā oveja guamerā, ōārīrē irirā irirosū musā purogue ejarākuma. Irasirikererā, igūsā gūñarīguere diayéa makānūu marā guarā irirosū, ñerā āārīma. ¹⁶Igūsā ñerō irimakū musā igūsārē: “Ñerā āārīma”, āri iāmasīrākoa. Poragu iguire dukakubirikoa. Ñaagūde higo wāikurire dukakubirikoa. ¹⁷Ōādi yuku ōārīrē dukakua. Ñedi gapu ñerīrē dukakua. ¹⁸Yuku ōādi ñerīrē dukakubirikoa. Ñedide ōārīrē dukakubirikoa. ¹⁹Ōārī dukakubiridire pábéo, peamegue soekōama. ²⁰Irasirirā: “Marīpuya kerere weredupuyurimasā āārā”, ārīgatorārē igūsā iriri merā: “Ārīgatorikurā āārīma”, āri iāmasīrākoa musā.

**Jesús āārīpererā masaka Marīpu
purogue waabirikuma, āri buedea**
(Lc 13.25-27)

²¹Wārā yure: “Muta āārā gua Opū”, ārīkererā, āārīpererā ūmugasigie Yūpu

igūyarārē dorerogue ñajābirikuma. Yūpu ūmugasigie āārīgū gāāmerirē irirā dita igū āārīrōguere ñajārākuma. ²²Yūpu āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejamakū, wārā yure: “Gua Opū, mūyare masakare buebu. Mu wāi merā wātēārē béowiu, wāri ōārīrē iri imubu”, ārīrākuma. ²³Igūsā irasū ārīkerepuru: “Musārē neō masībiribu. Ñerīrē irirā āārā musā. Irasirirā yu purore wirika!” ārīgukoa.

Jesús pe wii keori merā buedea
(Mr 1.22; Lc 6.47-49)

²⁴Yū werenīrīrē pēduripīguno, yu dorerire iriguno, ōārō pémasīgū āārīmi. Sugu ūtāyegue ūkūārī goberi māñajāa, wii ōārō nūdi irirosū āārīmi. ²⁵Puru deko merē, dia wāro yura, mirū buro wējēpukerepuru, iri wii ūkūārō nūdea wii āārīsīā, neō mirūabirikoa. ²⁶Yū werenīrīrē pékeregu, yu dorerire iribi gapu sugu ūmparogue wii iridi irirosū āārīmi. ²⁷Puru deko merē, dia wāro yura, mirū buro wējēpumakū, mata ōjēdija, kōmopereakōākoa, āri wereyupu Jesús.

²⁸Igū bue odomakū, masaka igū buerire pégukari merā: “Ōātariro buemi”, āri gūñañurā. ²⁹Moisés gojadeare buerimasā irirosū buebiriyupu. Sugu doregu irirosū bueyupu Jesús.

Jesús kāmi boagure taudea
(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)

8 ¹Jesús buúrugue āārādi dijarimakū iārā, wārā masaka igūrē tyañurā. ²Sugu kāmi boagu Jesúre iāgū, igū puro ñadukupuri merā ejamejā, igūrē sērēyupu:

—Yū Opū, mu yu pūrīrikurire tauduagu taumasīa, āriyupu.

³Igū irasū ārīmakū pégu, Jesús igūya mojō merā igūrē moñayupu.

—Murē taugura. Kāmi marīgū dujaka! āriyupu.

Igū irasū ārīmakūta, kāmi yariakōāyuro. ⁴Irasirigu Jesús igūrē āriyupu:

—Gajerā masakare mu tariadeare werebirikōāka! Paí purogue murē kāmi

yariadeare ĩgūrē ĩmugū waaka, ĩgū murē: “Kāmi marĩgū āārĩmi”, āriburo, āĩgū. ĩgū irasū ārādero puru, Moısés gojadea pūgue sĩdoredeare sika! Mu irire irimakū ĩārā, masaka murē kāmi yariadeare masĩrākuma, āĩyupu Jesús ĩgūrē.

Jesús surara opure moāboegure taudea

(Lc 7.1-10)

⁵Puru Jesús Capernaugue ejamakū, romano marā surara opu ĩgū puro ejanugā, ĩgūrē iritamurĩ sērēyupu:

⁶—Gua Opu, yure moāboegu buro pūrĩrikugu yaa wiigue oyami. Buari merā buro pūrĩsūgū iriami, āĩyupu.

⁷Jesús ĩgūrē āĩyupu:

—ĩgūrē taugu waagura.

⁸Surara opu ĩgūrē ujujyupu:

—Yu Opu, yaa wiire murē: “Nājārĩka!” ārĩ masĩbirĩkoa. Yu ubu āārĩgū āārā. Irasĩrigu mu oōgueta doreri merā yure moāboegu tarĩgukumi. ⁹Gajerā oparā yure dorema. Yude gajerā surarare dorea. Yu sugure: “Waaka!” ārĩmakū, waami. Gajĩgure: “Aarĩka!” ārĩmakū, aarĩmi. Yu, yure moāboegure: “Ire irĩka!” ārĩmakū, irire yāmi, āĩyupu.

¹⁰Jesús surara opu irasū ārĩrĩrē pėgu, pėgukakōayupu. ĩgūrē tuyarārē āsū āĩyupu:

—Diyeta musārē werea. ĩĩ surara opu Israel bumū āārĩbirĩkeregu, yure buremumi. ĩĩ irirosū yure buremugū neō sugu Israel bumurē bokajabĩribu.

¹¹Musārē werea. Wārā masaka ĩĩ irirosū yure buremurākuma. ĩgūsā āārĩperero marā judío masaka āārĩmerā āārĩkererā, ũmugasĩgue Marĩpu ĩgūyarārē dorerogue eja, marĩ ñekūsamarā Abraham, Isaac, Jacob merā doa, baarākuma. ¹²Gajerā judío masaka: “Gua Opu āārĩrĩogue waamurā āārā”, ārĩkerepuru, ĩgūsā buremubĩri waja Marĩpu ĩgūsārē naĩtĩārĩogue bėodedĩugukumi. Iroguere pūrĩsūrā buro ore, bujawereri merā ĩgūsāya guikare kūrĩduūtūrākuma, ārĩyupu Jesús.

¹³Irasū ārĩ odo, surara opure ārĩyupu:

—Dujāaka muya wiigue! Mu buremurōsũta waarokoa murē moāboegure, ārĩyupu.

ĩgū irasū ārĩrĩpoeta, ĩgūrē moāboegure pūrĩrĩ tariakōayuro.

Jesús, Pedro mūñekōrē taudea

(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

¹⁴Puru Jesús Pedroya wiigue waayupu.

Iri wiigue ñajāgū, Pedro mūñekōrē peyarogue buro nimakurĩkugo oyagore bokajayupu. ¹⁵Irasĩrigu igoya mojōrē moāñayupu. ĩgū moāñamakūta, nimakurĩ tariakōayuro. Iri tarĩmakū wāgānugā, ĩgūsārē baari ejoyupu.

Jesús wārā pūrĩrikurārē taudea

(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

¹⁶Naĩmejāripoe āārĩmakū, masaka wārā wātēa ñajāsũnerārē Jesús purogue āĩjañurā. ĩgū werenĩrĩ merā wātēa ĩgūsāguere ñajānerārē bėowĩyupu. Irasū āārĩmakū, āārĩpererā pūrĩrikurārē tayupu. ¹⁷Irĩre irĩgu, irĩpoeguemu Marĩpuya kerere weredupuyudi Isaías gojaderosũta irĩyupu. Āsū ārĩ gojadi āārĩmĩ: “Marĩ turabĩrĩre, marĩ sĩrĩrĩrē marĩrē taubosami”, ārĩ gojadi āārĩmĩ.

Gajerā Jesũre: “Murē tuyaduakoa”, ārĩdea

(Lc 9.57-62)

¹⁸Jesús wārā masaka ĩgū puro nerēmakū ĩāgū, ĩgū buerārē:

—Nāka, dítaru sikoepugue tarĩbujarā! ārĩyupu. ¹⁹ĩgū irasū ārĩmakū, sugu Moısés gojadeare buerimasū Jesús puro eja, ārĩyupu:

—Buegu, mu noó waaró murē tuyagura, ārĩyupu.

²⁰Jesús ĩgūrē ujujyupu:

—Makāñuu marā diayēa ĩgūsā kārĩrĩ torerĩ opama. Mirāde ĩgūsā kārĩrĩ opama. Yu āārĩpererā tĩgū gapu kārĩrĩ opabea, ārĩyupu.

²¹Gajĩgu ĩgū buerĩre tuyagu ĩgūrē ārĩyupu:

—Yu Opu, yupu boamakū ĩgūrē yāa odo, murē tuyagura, ārĩyupu.

²²Jesús ĩgūrē ujujyupu:

—Yure tɔyaduagu, daporata yu merā aarika! Yure buremumerā, boanerā irirosū āārírāta boanerārē yáaburo, āriyupɔ.

Jesús mirū, makūrírē toemakū iridea
(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³Irasū āri odo, doódirugue ĩgū buerā merā murĩñajāyupɔ. ²⁴Īgūsā murĩñajāa, taribujaripoe ditarure mirū buro waayuro. Makūrī doódirure páñajāmíúkōadiyuro. Irasū waaripoere Jesús gapu kārīgū iriyupɔ. ²⁵Irasirirā ĩgūrē yobeñurā:

—Gua Opu, guare tauka! Marĩ mirĩmurā yāa, āriñurā.

²⁶Īgūsā irasū ārimakū, Jesús yujuyupɔ:

—¿Nasirirā buro güiri musā? Yure mérögā buremurĩ opāa musā, āriyupɔ.

Irasū āriġūta wāgānugā: “Mirū, makūrī iropāta, toeaka!” āriyupɔ. Īgū irasū ārimakū, mirū, makūrīde toedijapereakōāyuro. ²⁷Īgū irasirimakū iāguka, āsū āri gāme werenĩnurā:

—¿Neémuno masaku āārírĩ ĩi? Mirū, makūrīde ĩgūrē tarinugābea, āriñurā.

Jesús Gadara marārē wātēa
ñajānerārē béowiudea
(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸Puru Jesús ditarure taribuja, Gadara marāya nikūgue ejayupɔ. Iroque ejamakū, pērā ũma masāgoberi watopegue āārānerā ĩgūrē bokatirĩñurā. Īgūsā wātēa ñajāsūnerā goerā āārĩñurā. Irasirirā iro waarĩ maarē masaka neō waabirĩñurā. ²⁹Īgūrē bokatirĩ, āsū āri gainĩñurā:

—Jesús, ũmugasigue marā Opu magū, ¿nasirigu aarigú yári mu gua puroguere? ¿Īgū āārĩpererā ñerārē wajamoārĩnu ejabirikerepuru, guare poyarikumakū irigu aarĩri mu? āriñurā.

³⁰Īgūsā koregue wārā yesea āma baarā iriñurā. ³¹Irasirirā wātēa Jesúre āsū āri sérēñurā:

—Guare béowiugu, sīsā yeseaguere ñajādoreka! āriñurā.

³²—Jáu, ĩgūsārēta ñajārā waaka! āriyupɔ Jesús.

Īgū irasū ārimakū, ĩgūsā pērā ũmaguere āārānerā yeseaguere ñajāñurā. Īgūsā ñajāmakūta, yesea dupaturugue ũma mirēbuāa, ditarugue meébia dijāa, mirĩ boapereakōañurā.

³³Irasū waamakū iārā, yeseare korerimasā gukari merā makāgue ũmadujāa, āārĩpererĩ ĩgūsā iādeare, irasū āārĩmakū wātēa ñajāsūnerārē waadeare wereñurā. ³⁴Irire pērā, iri makā marā āārĩpererā Jesús purogue waa, ĩgūrē iārā, turaro merā ĩgūsāya nikūrē wiridoreñurā.

Jesús dupɔ buadire taudea
(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

9 ¹Irasirigu Jesús doódirugue murĩñajāa, ditarure taribuja, ĩgūya makāgue ejayupɔ. ²Iroguere sugu dupɔ buadire ĩgū peyaro merā Jesús puro āijañurā. Jesús, ĩgūsā ĩgūrē buremumakū iāgū, dupɔ buadire āsū āriyupɔ:

—Güñaturaka! Yu, mu ñerō irideare kātia, āriyupɔ.

³Īgū irasū ārimakū pērā, surāyeri Moisés gojadeare buerimasā āsū āri güñañurā: “Īgū werenĩri merā Marĩpuru ñerō werenĩmi”. ⁴Jesús gapu ĩgūsā güñarĩrē iāmasĩ, āsū āriyupɔ:

—¿Nasirirā yure ñerō güñarĩ musā? ⁵¿Naāsū ārĩrĩ gapu diasaberi ĩi buadire: “Yu, mu ñerō irideare kātia”, ārĩrĩ, o “Wāgānugā, waaka!” ārĩrĩ gapu diasaberi? ⁶Yu āārĩpererā tĩgū i ũmugue āārĩrārē ĩgūsā ñerō irideare Marĩpu dorero merā kātimasā. Irasirigu ĩi buadire taugura, musārē irire masĩdoregu, āriyupɔ. Irasū āri odo, buadire āriyupɔ:

—Wāgānugā, mu oyaderore āi, muya wiigue waaka! āriyupɔ.

⁷Īgū irasū ārimakū pégu, buadi āārādi wāgānugā, ĩgūya wiigue waakōāyupɔ. ⁸Masaka, ĩgū irasū waarĩre iārā, iāgukakōañurā. Marĩpuru: “Ōataria, mu turari masakure sĩrĩ”, ārĩ, usuyari siñurā.

Jesús Mateore siiudea
(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

⁹Puru Jesús iro merā waa, yure iābokami. Yu Mateo^h, romano marā opure niyeru wajaseabosagu āārībú. Jesús, yu moārī taribugue doagure iā, yure: “Nāka, yu merā!” ārimi. Īgū irasū ārimakū pégu, wāgānugā, Īgū merā waakōābu.

¹⁰Puru yaa wiigue Jesús Īgū buerā merā baaripoe wārā niyeru wajaseabosarimasā, gajerā ñerō irirāde baarā ejama. ¹¹Īgūsā merā Īgū baamakū iārā, fariseo bumarā gapu Īgū buerārē sērēñama:

—¿Nasirigu musārē buegu niyeru wajaseabosarimasā, ñerō irirā merā baari? ārima.

¹²Īgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús ārimi:

—Pūrīrī marīrā kúririmasūrē āmabema. Pūrīrikurā gapu Īgūrē āmama. ¹³Marīpuya werenīrī gojadea pūgue Īgūsā gojadeare buerā waaka! Āsū āri gojasūdero āārībú iri pūguere: “Yure buremurā, waimurārē wējē soepeomakū gāamebea. Gajerārē musā bopoñarī merā iāmakū gāamea”, ārimi Marīpu, āri gojasūdero āārībú. “Ōārā āārā”, āri gūñarārē siiugu aaribiribu. “Ñerō irirā āārā”, āri gūñarā direta siiugu aarigú iribu, Īgūsā ñerō irideare bujawere, gūñarārē gorawayuburo, ārigū, ārimi Jesús fariseo bumarārē.

Jesúre bererimarē sērēñadea
(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)

¹⁴Puru Juan masakare wāyegu buerire tayarā Jesúre sērēñarā ejama:

—Gua Marīpue buremurā berea. Irasū āārīmakū fariseo bumarāde berema. ¿Nasirirā mu buerā gapu gua irirosū iriberi? ārima.

¹⁵Jesús Īgūsārē yujumi:

—Sugu mojōsiadi bosenu irimakū, Īgū siiuanerā Īgū merā āārīrā

bujawerebirikuma. Puru Īgūrē gajerā āāmakū, bujawereri merā bererākumaⁱ.

¹⁶Masaka maama surīro gasiro merā buguñerē seretúbirikuma. Irasū seretúmakū, maama gasiro Īgūsā koeadero puru, tūāneeō, buguñerē wāri gobe yeguenemomakū irikoa. ¹⁷Waimurā gasiri merā iridea ajuri bugu ajurigue maama igui dekore diribirikuma. Irasū dirimakū, maama igui deko pāmu, bugu ajuro sēraturabiri ooreakōākoa. Irasiriro igui deko, ajurode kōmokoa. Irasirirā maama igui dekore maama ajurogue diriro gāamea, ārimi Jesús Īgūsār^j.

Jesús Jairo magōrē, gajego nomeō
Īgūya surīrore moāñagōrē taudea
(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

¹⁸Jesús Īgūsārē wereripoe judío masaka nerērī wii opu Jesús puro eja, ñadukupuri merā ejamejā, Īgūrē ārimi:

—Yu magō daporata kōmoakōāmo. Igoe muya mojō merā ñapeogu aarika! Irasirīmakū, dupaturi okagokumo, ārimi.

¹⁹Īgū irasū ārimakū pé, Jesús wāgānugā, Īgū merā waami. Gua Īgū buerāde Īgū merā waabu. ²⁰Gua maague waaripoe sugo nomeō Jesús purupu gapu eja, Īgūya surīro yuware moāñayupo. Igo pe mojōma pere su gubu peru pērebejari bojorigora dí wiriri merā pūrīrikugo āārīyupo. ²¹Āsū āri gūñayupo: “Īgūya surīrore yu moāñarī merā dita yu pūrīrikuri tarirokoa”, āri gūñayupo. ²²Igo moāñamakū péña, Jesús gāmenugā, igore iā, ārimi:

—Gūñaturaka! Mu yure buremurī opāa. Irasirigo mu pūrīrikurire tausūa, ārimi. Īgū irasū ārimakūta, pūrīrī marīgō dujamo.

²³Puru Jesús Jairoya wiigue ejami. Iroque ñajājagu, majīgō boadeore yāaburo dupuyuro bayapeorimasārē, gajerā buro ore, gainírārē bokaja, ²⁴Īgūsārē āsū ārimi:

^h9.9 Mateo pe wāi opayupu. Īgūta Levī wāikuyupu. ⁱ9.15 Jesús irire irasū ārigū: “Yu sugu mojōsiadi bosenu irigu irirosū āārā. Yu buerā, mojōsiadi siiuanerā irirosū āārīma. Irasirirā, purugue yu Īgūsā merā āārībirīmakū iārā, bujawereri merā bererākuma”, ārigū irimi. ^j9.17 Masaka, iripogue iririkudeama, maama bueri merā buemorēduamakū iāgū, Jesús irasū ārimi.

—Wiriaka musā! Majīgō boabemo.
Kārīgō yámo.

Īgū irasū ārimakū pērā, ĩgūrē burima.
²⁵ Jesús ĩgūsārē wiriadore, boadeo
āārīrī taribugue ñajāa, igoya mojōrē
ñeāyupu. Īgū ñeāmakūta masābeja,
wāgānugāyupo. ²⁶ Masaka āārīperero
iro āārīrā Jesús iriadea kerere
pépeareakōāñurā.

Jesús pērā koye ĩāmerārē taudea

²⁷ Jesús iro āārādi wiriamakū, pērā
koye ĩāmerā ĩgūrē gainí tuyama:

—David parāmi āārīturiagu, guare
bopoñaka! ārīma.

²⁸ Jesús, wiigüe ñajāmakū, koye
ĩāmerāde ñajāa, ĩgū pūrogue ejanugāma.
Irasirigu Jesús ĩgūsārē sērēñami:

—¿Yū musārē koye ĩāmakū irimasīrīrē
buremurī? ārīmi.

—Gua opu, buremua, ārī yujūma.

²⁹ Īgūsā irasū ārimakū pégu, ĩgūsāya
koyere ñapeomi:

—Musā buremurōsūta musārē ĩāmakū
irigura, ārīmi.

³⁰ Īgū irasū ārimakū, ĩgūsā oārō
ĩākōāma. Irasirigu Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Yū musārē taurire gajerārē
werebirikōāka! ārīmi.

³¹ Īgū irasū ārikerepuru, āārīperero
iro marārē Jesús ĩgūsārē iriadeare
werewasiripeokōāñurā.

Jesús werenífire werenímakū iriidea

³² Koye ĩāmerā āārānerā iri wiire
wiriariipoeta, gajerā sugu wereníbi
wātī ñajāsūdire Jesús pūro āījama.

³³ Jesús ĩgūrē ĩā, wātī ĩgūguere ñajādire
béowiumi. Īgū wātīrē béowiumakūta,
wereníbiradi wereníñugāmi. Īgū
irasirimakū ĩārā, āārīpererā ĩāguka:

—Marī oō Israel nikūrē āsū iririnorē
neō ĩābiribu, ārīma.

³⁴ Fariseo bumarā gapu Jesúre:

—Ī, wātēa opu turari merā wātēārē
béowiumi, ārī werewūama.

Jesús masakare bopoñarī merā ĩādea

³⁵ Jesús āārīpereri makārīrē judío
masaka nerērī wiirigüe masakare

buegorenagū waami. Ōārī kerere,
Marīpu ĩgūyarārē doregu āārīrīmarē
buenami. Irasū āārīmakū, pūrīrikurārē
āārīpereri gajerosūperi sīrīrī oparārē
taunami. ³⁶ Masakare ĩāgū, bopoñarī
merā ĩgūsārē ĩāmi. “Īgūsā bujawererā,
gūñaturamerā, oveja sugu ĩgūsārē
korerimasū opamerā irirosū āārīma”, ārī
gūñayupu. ³⁷ Irasirigu āsū ārīmi guare
ĩgū buerārē:

—Marīpūyare neō pémerā, poeegue
oteri duka buribejadea irirosū wārā
āārīma. Īgūsārē ĩgūyare weremurā gapu
iri pooere moārīmasā irirosū mērāgā
āārīma. ³⁸ Irasirirā marī Opūre iri poe
opu irirosū āārīgūrē: “Gajerā mūyare
weremurārē iriuka!” ārī sērēka! ārīmi
Jesús guare.

**Jesús pe mojóma pere su gubu peru
pērēbejarā ĩgū buedoregu pímurārē
beyedea**

(Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

10 ¹ Puru Jesús guare pe mojóma
pere su gubu peru pērēbejarā
ĩgū buerā āārīmurārē siiu, guare
ĩgū turarire sīmi, āārīpereri pūrīrīrē
tau, wātēa masakare ñajānerādere
béowiuburo, ārīgū.

² Āsū wāikurā āārībú gua Jesús
beyenerā: Simón wāikūgu āārīmī.
Īgūrēta “Pedro” wāiyemi Jesús. Simón
pagumu Andrés wāikumi. Gajigu
Santiago āārīmī. Īgū pagumu Juan
wāikumi. Īgūsā Zebedeo pūrā āārīmā.
³ Gajerā Felipe, Bartolomé, Tomás
āārīmā. Yū Mateo, romano marā opūre
niyeru wajaseabosarimasū āārīdi
āārībú. Gajigu Santiago, Alfeo magū
āārīmī. Gajigu Tadeo āārīmī. Īgūta
Lebeo wāikumi. ⁴ Gajigu Simón, celote
wāikuri bumū āārīmī. Gajigu Judas
Iscariote wāikūgu āārīmī. Īgūta Jesúre
wējēduarāguere ĩgūrē ĩmubu āārīmī.

Jesús ĩgū buerārē buedoregu iriidea

(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)

⁵ Jesús guare ĩgū buerā pe mojóma
pere su gubu peru pērēbejarārē turarire
sī odo, āsū ārī were iriumi:

—Judío masaka āārīmerā pūroguere waabirikōāka! Irasū āārīmakū, Samaria nikūma makārīguedere waabirikōāka! ⁶Israel bumarā Marīpuyare masīmerā, oveja dedirinerā irirosū āārīrā pūro gapu waaka! ⁷Īgūsārē āsū āri wererā waaka: “Mérō duyāa, Marīpu īgūyarārē doreri ejaburo”, ārika! ⁸Pūrīrikurārē tauka! Boanerārē masūka! Kāmi boarādere tauka! Wātēa masakare nājanerārē béowiuka! Yu turarire musārē wajamarīrō sīa. Irasirirā, yu musārē wajamarīrō sīrōsūta wajamarīrō īgūsārē tauka!

⁹Waarā, neō niyeru oro, plata, cobrere, ¹⁰musāya aju āābirikōāka! Surí, sapatu musā sānarī merā dita waaka! Tuariyukure āābirikōāka! Moārīmasā īgūsā moārī waja merā wajata baama. Irasirirā musā masakare bueri waja baari musārē sīrākuma.

¹¹Makārē ejarā, iri makā marā: “Īta oārō irigu āārīmi”, īgūsā ārīgū pūro dujaka! Musā iro āārīrōpā īgūya wiire āārīka! Waarāgue iri wiire wirīka! ¹²Iri wiire nājarā, wii marārē: “Marīpu musārē siuñajārī sīburo”, āri oādoreka! ¹³Musārē oārō bokatīrīneāmakū, īgūsārē: “Marīpu siuñajārī sīrī merā oārō āārīrikuka!” ārika! Musārē gāamemerā, i siuñajārī merā āārībirikuma. ¹⁴Musārē īgūsā neābirīmakū, musā buerire péduabirīmakū īārā, īgūsāya wiire, o īgūsāya makārē wiriārā, nikūwera musāya guburigue tuadeare mojēbéoka, īgūsārē wajamoāburire īmurā! ¹⁵Diayeta musārē werea. Marīpu āārīpererā nērārē wajamoārīnu ejamakū Sodoma, Gomorra marārē wajamoārō nemorō musārē gāamemerārē wajamoāgukumi.

**Jesúre buremurārē gajerā
nērō iriburire weredea**

¹⁶Yure oārō péka! Ovejare makānūu marā diayéa guarā watopegue iriurosū nērā masaka watopegue musārē iriua. Irasirirā oārō pémasīka! Īgūsā watopegue nērō iriro marīrō āārīrikuka! ¹⁷Pémasīka! Masaka musārē īgūsā oparārē wiarākuma,

musārē wajamoādorera. Judío masaka īgūsā nērēri wiiriguedere musārē tārārākuma. ¹⁸Irasū āārīmakū, musā yure buremurī waja, īgūsāya makārī marā oparā pūroguere, īgūsāya nikū marā oparā pūroguere āārākuma musārē wajamoādoremurā. Irasirirā musārē iroguere āāmakū, oparārē, judío masaka āārīmerādere yaa kerere wererākoa musā. ¹⁹Musārē oparā pūroguere āāmakū: “¿Naāsū āārīrākuri īgūsārē?” āri gūnarīkubirikōāka! Oparā musārē sērēnamakū, Marīpu gūnarī sīrī merā wererākoa. ²⁰Irasirirā musā gūnarī merā werebirīkoa. Marīpu, Ōgū deyomarīgū merā musārē masīrī sīrī merā werenīrākua.

²¹Iripoere masaka, īgūsāyarā yure buremumakū īārā, īgūsārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma. Pagusāmarā īgūsā pūrārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma. Gajerā, īgūsā pagusāmarārē iāturi, oparāguere wējēdorerā wiarākuma. ²²Irasirirā masaka āārīperero i ūmu marā yure musā buremurī waja musārē iāturi doorākuma. Marīpu gapu yure piriro marīrō buremugūrē taugukumi. ²³Su makā marā musārē nērō irīmakū, gaji makāgue duriwāgāka! Diayeta musārē werea. Āārīpereri Israel nikūma makārīrē musā buegorena odoburo dupuyuro, yu āārīpererā tīgū Marīpu iriudi i ūmugue dupaturi aarīgukua doja.

²⁴Neō sugu buegu, īgūrē buegu nemorō āārībemi. Moāboerimasūde īgū opu nemorō āārībemi. ²⁵Sugu buegu īgūrē buedi irirosū dujaduamakū oāgorāa. Moāboerimasūde īgū opu irirosū dujaduamakū oāgorāa. Masaka yure musā Opure: “Īi Beelzebú, wātēa opu āārīmi”, ārīrā, musā yaarādere nērō āri werenīrākuma.

**Jesús: “¿Noārē güiri merā buremurō
gāāmeri?” āri weredea**

(Lc 12.2-7)

²⁶Irasirirā musārē nērō iriduarārē güibirīkōāka! Āārīpereri gajerā iāberogue irideare, duriroguere irideadere

pũrũgue masĩsũrokoa. ²⁷Yũ musārē masaka péberogue weredeare ĩgũsā pérogue wereka! Yũ musārē gajerā ĩāberogue werenĩdeare makā dekogue bũro busũro merā wereka! ²⁸Musārē wējērā musāya dupu direta boamakũ irirākuma. Musāya yũjũpũrārĩ gapure boamakũ irimasĩbirikuma. Irasirirā gũibirikōāka! Marĩpu gapure gũika! ĩgũ gapu musāya dupu, musāya yũjũpũrārĩrē peamegue béomasĩmi. Irasirirā ĩgũrē gũiri merā buremuka!

²⁹Masaka pērā mirā wajarirā, su niyeru tigā, mērōgā wajakurĩ tigārē sũkuma. ĩgũsā mērōgā wajakukerepũrũ, Marĩpu gapu ĩgũsārē ōārō koremi. ĩgũsārē: “Boaburo”, ārĩbirikerepũrũ, neō sugugā yebague yuridija, boabemi. ³⁰Marĩpu āārĩpereri musā āārĩrikurire masĩgũ, musāya poarire: “Iriku āārā”, ārĩ masĩpeokōāmi. ³¹Irasirirā gũibirikōāka! Musā, mirā nemorō wajakua. Irasirigu Marĩpu mirārē korero nemorō musārē koregukumi.

Jesús: “Masakare yũre buremurĩrē wereka!” ārĩdea
(Lc 12.8-9)

³²Sugu, masaka péuro: “Jesúyagu āārā”, ārĩ weremakũ, yũde Yũpu ũmũgasigue āārĩgũ péuro ĩgũrē: “Yaagu āārĩmi ĩ”, ārĩ weregũra. ³³Sugu yũre masĩkeregu, masaka péuro: “ĩgũrē masĩbea”, ārĩ weremakũ, yũde Yũpu ũmũgasigue āārĩgũ péuro: “Yũde ĩgũrē masĩbea”, ārĩ weregũra, ārĩmi Jesús.

Jesús: “Masakare gāme dukawarirākuma”, ārĩ werede
(Lc 12.51-53; 14.26-27)

³⁴Irasũ ārĩ odo, masakare āsũ werenemomi:

—Musā yũre: “ĩgũ ĩ ũmũguere aarigũ, masakare siũñajārĩ merā āārĩmakũ irigu aarimĩ”, ārĩ gũñabirikōāka! Irasirigu aarigũ meta iribũ. Yũ ejarita, masakare ĩgũsā basi gāme dukawarimakũ yāa. Irasirirā surāyeri yũre buremurākuma. Gajerā yũre buremumerā gapu ĩgũsārē ĩaturirākuma. ³⁵Sugu yũre buremuri

waja, ĩgũ magũ ĩgũrē ĩaturigukumi. Sugo yũre buremuri waja, igo magō igore ĩaturigokumo. Sugo mēñekō yũre buremuri waja, igo bepo igore ĩaturigokumo. ³⁶Irasirirā su wii marā ĩgũsāyagu yũre buremumakũ ĩārā, ĩgũrē ĩaturirākuma.

³⁷Sugu yũre maĩrō nemorō ĩgũ pagusāmarā gapure maĩtarinũgāgũ, yaagu āārĩmasĩbirikumi. Yũre maĩrō nemorō ĩgũ pũrā gapure maĩtarinũgāgũde, yaagu āārĩmasĩbirikumi. ³⁸Sugu yũre tuyaduuri waja curusague pábiatũ wējēsũbu irirosũ āārĩkeregu, neō piriro marĩrō yũre tuyanĩkōāburo. Yũre tuyaduabi, yaagu āārĩmasĩbirikumi. ³⁹Sugu ĩ ũmũgue ĩgũ okarire maĩgũ, peamegue béosũgukumi. Gajigu yũre tuyari waja gajerā ĩgũrē wējekerepũrũ, Marĩpu gapu ĩgũrē taugukumi, ĩgũ pũrogue ĩgũ merā āārĩburo, ārĩgũ.

Jesús marĩ ũmũgasigue wajataturire werede
(Mr 9.41)

⁴⁰Sugu musārē yaarārē ōārō bokatĩrĩneāgũ, yũdere bokatĩrĩneāmi. Yũre bokatĩrĩneāgũ, yũre iriuidere bokatĩrĩneāgukumi. ⁴¹Marĩpu ĩgũya kerere weregũre ōārĩ wajatamakũ irigukumi. Sugu Marĩpũya kerere weregũ āārĩrĩrē ĩamasĩ, ĩgũrē ōārō bokatĩrĩneāgũ, ĩgũ irirosũ ōārĩ wajatagukumi. Sugu gajigu ĩgũ ōāgũ āārĩrĩrē ĩamasĩ, ĩgũrē ōārō bokatĩrĩneāgũ, ĩgũ irirosũ ĩgũde ōārĩ wajatagukumi. ⁴²Sugu ubu āārĩgũ yũre tuyagure gajigu ĩgũrē iritamuduagu deko yũsari tĩāmakũ ĩāgũ, Marĩpu ĩgũdere ōārō irigukumi, ārĩ weremi Jesús.

Juan masakare wāiyerimasũ ĩgũ buerire tuyarārē Jesús pũro iriude
(Lc 1.17; 7.18-35)

11 ¹Jesús guare pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgũ buerārē irasũ ārādero pũrũ, Galilea nikũgue āārĩrĩ makārĩ marārē buegorenagũ waakōāmi.

²Juan masakare wāiyerimasū peresugue āārīyupū. Irogue āārīgū, Cristo iriri kerere pégu, ĩgū buerire tūyarārē Jesúre āsū āri sērēñarā waaka:

³—“¿Muta āārīrī, Cristo masakare taugū aaribu iriayupū, ĩgūsā ārīdi, o gajigure yūrākuri gua?” āri sērēñarā waaka! āri iriuyupū.

⁴Irasirirā, Jesús pūrogue ejarā, Juan sērēñadoredeare ĩgūrē sērēñama. Jesús ĩgūsārē yujūmi:

—Musā périre, musā ĩārīrē Juārē wererā waaka! ⁵Koye ĩābiranerā ōārō ĩāma. Waamasībiranerā waamasīakōāma. Kāmi boanerā yaripereakōāsūama. Gānipū pébiranerā péakōāma. Boanerāde masākōāma. Boporā, Marīpu masakare tauri kerere weremakū péma. ⁶“Yure būremurirē piribi, usuyari opagukumi”, āri wererā waaka Juārē! ārimi Jesús.

⁷Īgūsā waadero pūru, Jesús Juāyamarē masakare āsū āri werenugāmi:

—Musā masaka marīrōgue Juārē ĩārā waarā, gūigure gūñaturabire ĩārā waarā meta irikuyo. Īgū turabi, mirū tāborere wējēpubēorosū āārībemi. ⁸Irasū āārīmakū, musā ĩgūrē irogue ĩārā waarā, ōārī surī sāñagūrē ĩārā waarā meta irikuyo. Ōārī surī sāñarāno oparāya wiirigūe āārīkuma. Juan ĩgūsā irirosū āārībemi. ⁹Musā irogue ĩgūrē ĩārā waarā, Marīpūya kerere weredupuyurimasūrē ĩārā waarā iriyo. Musārē werea. Diayeta Juan Marīpūya kerere weredupuyunerā nemorō āārīmi. ¹⁰Marīpūya werenīrī gojadea pūgue gojasūdero āārībū Juan iriburire. Irasirigū Marīpu ĩgū magūrē āsū ārīdi āārīmi:

Mu waaburo dupuyuro yaa kerere weredupuyurimasūrē iriugura mu waaburore āmuyudoregu, āri gojasūdero āārībū.^k

¹¹Musārē diayeta werea. Juan aariburi dupuyuro neō sugū ĩgū nemorō

yaamarē masīgū marīdi āārīmi. Irasū āārīkerepūru, sugū Marīpu ūmugasigūe āārīgūyagu gapū Juan nemorō yaamarē masīgū āārīgukumi. Āārīpererā nemorō ubu āārīgū āārīkeregu, masīgū āārīgukumi.

¹²Juan masakare wāiyedi buenugādeapoegueta, daporaguedere masaka ūmugasigūe Marīpu ĩgūyarārē dorerogue ñajāduarārē būro ñerō tarimakū yāma. Īgūsā turari merā ĩgūsārē peremakū iriduarā iriadima. ¹³Juan aariburo dupuyuro āārīpererā Marīpūya kerere weredupuyunerā ĩgūsā gojadea merā, Moisés gojadea merā Marīpu ĩgūyarārē doreri kerere werenerā āārīmā. ¹⁴Iripoegue Marīpu ĩgūya gojadea pūgue: “Yaa kerere weredupuyurimasūrē Elfas irirosū āārībure iriugura”, ārīdi āārīmi. Juan irasū ārīsūdita āārīmi. Irire būremurō gāāmea. ¹⁵Gānipūrī oparā, yu wererire ōārō péka!

¹⁶Masaka datora marā, ĩñeémarāno irirosū āārīrī? Majirā makā dekogue ĩgūsā merāmarā merā bira gainī doanírā irirosū āārīma. Āsū āri gainīma: ¹⁷“Gua tērēdiru purimakū, bayabirabu. Bujawereri merā gua bayamakū, orebirabu”, ārīma. ¹⁸Juan masakare wāiyerimasū pá baabiri, ĩgui deko pāmudeare iirībirimi. Īgū irasirimakū ĩārā: “Wātī ñajāsūdi āārīmi īī”, āribū musā ĩgūrē. ¹⁹Pūru yu āārīpererā tīgū baa, iirīmakū ĩārā: “Baapagu, iirīpagu āārīmi”, āribū. “Romano marā opure nīyeru wajaseabosarimasā merāmu, ñerō irirā merāmu āārīmi”, āribū musā yure. Musā guare^l būremubirikererā, gua iririre ĩārā: “Marīpu ĩgūsārē masīrī sīmi”, āri masibokoa, ārīmi Jesús.

Jesús makārī marārē ĩgūsā ĩgūrē būremubirire weredeā
(Lc 10.13-15)

²⁰Pūru Jesús iroma makārī marārē turimi. Īgūsā wārī ĩgū Marīpu turari

^l 11.19 Jesús: “guare”, irasū ārīgū: “ĩgū basi iririre, Juan irideare”, ārīgū irimi.

^k 11.10 Mal 3.1

merā iririre iri ĩmumakū ĩākererā, ĩgūsā ñerō iririre bujawerebiri, neō piribirima. Irasirigu ĩgūsārē āsū āřimi:

²¹—Musā Corazın marā, Betsaida marāde ñerō tarirākoa. Iripoegue marā Tiro, Sidón marā, musā ĩūrō Marĩpu ĩgū turari merā iri ĩmurōsū iri ĩmumakū ĩārā, ĩgūsā ñerō irideare piribonerā āāřimā. ĩgūsā ñerō irideare buro bujawererire ĩmurā, bujawereri surĭ sāña, nitĭrē dipuru weka mawasiripeobonerā āāřimā. Musā gapu Marĩpu turari merā yu iri ĩmurĭrē ĩākererā, musā ñerō iririre neō piribeā. ²²Irasirigu musārē werea. Marĩpu āāřipererā ñerārē ĩgū wajamoāřinū ejamakū, Tiro, Sidón marārē wajamoāřō nemorō musārē wajamoāgukumi. ²³Musā Capernaum marāde: “Ūmugasigue mūrĭārākoa”, āřĭ gūñadāa. Iroguere neō waabirĭkoa. Boanerā āāřĭrōgue bėodĭjusĭrākoa. Sodoma marārē yu musārē Marĩpu ĩgū turari merā iri ĩmuderosūta iri ĩmumakū, iri makā daporadere āāřĭbokoa dapa. ²⁴Irasirigu musārē werea. Marĩpu āāřipererā ñerārē ĩgū wajamoāřinū ejamakū, Sodoma marārē wajamoāřō nemorō musā gapure wajamoāgukumi, musā ñerō iririre piribiri waja, āřimi Jesús.

Jesús: “Yu purogue siuñajārā aarika!”
āřĭdea
(Lc 10.21-22)

²⁵Iripoere Jesús ĩgū Pagure āsū āřimi:
 —Au, yu mūrē: “Ōātaria mu”, āřĭ, usuyari sĭa. Mu ũmugasĭ marā, ĩ nikū marā Opu āārā. Irasirigu: “Masĭtarinugārā, āāřĭpererire pėmasĭa”, āřĭ gūñarārē muyare masĭmakū iribeā. Majĭrā irirosū mūrē buremurā gapure muyare masĭmakū yāa. ²⁶Au, irasūta āārā. Mu gāamederosūta usuyari merā irasū yāa, āřimi Jesús ĩgū Pagure.

²⁷Puru masakare āsū āřĭ werenemomi:
 —Yupu yure āāřĭpereri irimasĭřĭrē sĭmi. Neō sugu masakū yu āāřĭrikurire

masĭbemi. Yupu dita yure masĭmi. Neō sugu masakū Yupu āāřĭrikurire masĭbemi. Yu dita ĩgūrē masĭa. Yu ĩgūrē masĭdorerārēde ĩgūrē masĭma. ²⁸Musā Marĭpure tuyaduārā nukūrĭ ũuma ōērā irirosū āāřĭrā yu puro aarika! Yu musārē siuñajārĭ sigura. ²⁹Musā yu ĩdorereri gapure irika! Yu ĩřĭrikurire masĭka! Yu musārē bopoñarĭ merā ĩā, ĩřĭtamugū āārā. Irasirĭrā yu ĩdorererire ĩřĭrā, yu merā ōārō siuñajārĭ bokarākoa. ³⁰Yu ĩřĭtamurō merā yaare musā ĩřĭmakū diasabea. Irasirĭrā yu dorerire ĩřĭrā, nukūbiri kārāwurĭre ũumarōsū āāřĭrākoa, āřimi Jesús.

Siuñajārĭnū āāřĭmakū, Jesús buerā
trigo yerire tūrĭdea
(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

12 ¹Iripoere judĭo masaka siuñajārĭnū āāřĭmakū, Jesús trigo otedero watope waamakū, gua ĩgū buerā uaboasĭa, trigo yerire tūrĭ koro baabu^m. ²Gua irasĭřĭmakū ĩārā, fariseo bumarā Jesure āsū āřima:
 —Īāka! ĩNasirĭrā siuñajārĭnūrē moādorebirĭkerepuru, mu buerā irasū yārĭ? āřima.

³Jesús ĩgūsārē āřimi:

—ĩIripoeguemu David, ĩgū merāmarā merā uaboagu, ĩgū irideare musā buebirĭri? ⁴ĩgū merāmarā merā Marĭpuya wiigue ñajāa, Marĭpu ĩūrō peyari pā duparure baadi āāřĭmĭ. Marĭpu paĭa āāřĭmerārē: “ĩri pā duparure baabĭřĭkōāka!” āřĭdi āāřĭmĭ. David gapu paĭ āāřĭbirĭkeregū, ĩřĭre baagu, Marĭpu ĩūrō ĩgū dorerire tarĭnugāgū meta ĩřĭdi āāřĭmĭ. ⁵Paĭa Marĭpuya wiigue moārā, siuñajārĭnūrĭrē siuñajābema. Siuñajābirĭkererā, Marĭpu dorerire tarĭnugābema. ĩĩřĭre buebirĭri musā, Marĭpu Moisėre doreri pĭdea pūguere? ⁶Musārē werea. Marĭpuya wiire buremurō nemorō yu gapure buremurō gāāmea. ⁷Marĭpu ĩgūya werenĭřĭ gojadea pūgue āsū āřĭdi

^m 12.1 Deuteronomio 23.25: Moĭsė gojadea pūgue āsū āřĭ gojasūdero āāřĭbū: “Sugu masakū gajĭguya poegue waagu, ĩgūya mořĭri merā trigo yerire tūrĭ koro baaburo. Wiĭřĭmajĭ merā dĭti āabĭřĭkōāburo”, āřĭ gojasūdero āāřĭbū.

äärími: “Yure buremurā waimurārē wējē soepeomakū gāamebea. Gajerārē musā bopoñarī merā ĩāmakū gāamea”, āridi āārími. Musā irire pémasirā yu buerā ñerō iribirikerepuru, ĩgūsārē: “Ñerō yáma”, āribiribokoa. ⁸Yu āārīpererā tígū āārisiā, siuñajārīnurē masaka gajino ĩgūsā iriburire doremasiā, ārimi Jesús.

Jesús mojō díweredire taudea

(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

⁹Irasū āri odo, waa, judío masaka nerērī wiigu ñajāmi. ¹⁰Iro sugu masakū mojō díweredi āārími. Irasirirā fariseo bumarā Jesúre: “Ñerō yámi”, āri weresāduarā, ĩgūrē sērēñama:

—¿Siuñajārīnu āārīmakū, sugu pūrīrikugure taudoreri āārīri? ārīma.

¹¹Jesús yujūmi ĩgūsārē:

—Siuñajārīnu āārīkerepuru, musāyagu oveja gobegue meēñajāmakū ĩārā, ĩgūrē āi wiukōākoa. ¹²Marīpu sugu masakure, oveja nemorō maītarinugāmi. Irasirirā siuñajārīnurē masakare oārō irirā, Moisés doredeare tarinugārā meta yáa, ārimi.

¹³Irasū āri odo, mojō díweredire ārimi:

—Mūya mojōrē soeoka!

Īgūya mojōrē soeomakūta, gajī mojō irirosū oārī mojō dujabu. ¹⁴Īgū irasirimakū ĩārā, fariseo bumarā gua wiria: “¿Nasirisīā, marī Jesúre wējērākuri?” āri gāme werenīñurā.

**Iripoeguemu Marīpuya
kerere weredupuyudi Jesús
ĳgū iriburire gojadea**

¹⁵Jesús ĳgūsā ĳgūrē wējēduarire masī, waakōāmi. ĳgū waamakū, wārā masaka ĳgūrē tuyama. Irasirigu āārīpererā pūrīrikurārē taumi. ¹⁶ĳgūsārē taugu: “Yaamarē gajerārē werebirikōāka!” ārimi.

¹⁷Jesús irasirigu, Marīpuya kerere weredupuyudi Isaiás gojaderosūta irimi. Āsū āri gojadi āārími:

¹⁸Āsū ārimi Marīpu: “Īi yure moāboegu, yu beyedi, yu

maĳgū āārími. ĳgū merā usuyáa. Ōāgū deyomarīgūrē ĳgūrē sīgura. Irasirigu yu turari merā āārīpererā masakare diayema iririre weregukumi.

¹⁹ĳgū guaseo, gainībirikumi. ĳgū makā dekogue buro gainīgorenamakū neō pébirikuma.

²⁰Turamerārē bopoñarī merā ĩā, iritamugukumi. Irasirigu, ĳgūsā miūmerēñu biu peaboadiñu irirosū āārīmakū ĳgū, peabéogu irirosū ĳgūsārē iribirikumi.

Bujawererārē gūñaturamakū irigukumi. Irasirigu, ĳgūsā sīāgodiru yauboadiru irirosū āārīmakū ĳgū, yaubéogu irirosū ĳgūsārē iribirikumi. ĳgū Opu ñajāburi dupuyuro ĳgūsārē irasirigukumi. ĳgū Opu ñajādero puru, masakare diayema iririre irimakū irigukumi.

²¹Irasirirā āārīperero marā ĳgū doreburire usuyari merā yūrākuma”, ārimi, āri gojadi āārími Isaiás.ⁿ

**Jesúre: “Wātī turari opami”, āri
werewuadea**

(Mr 3.19-30; Lc 11.14-23; 12.10)

²²Puru masaka wātī ñajāsūdire Jesúre taudorerā āijama. ĳgū wātī ñajāsūdi: werenībi, koye ĩābi āārími. ĳgūsā āijamakū ĩā, Jesús ĳgūrē taumi. ĳgū irasirimakū, oārō ĩā, wereními.

²³Āārīpererā masaka, ĳgū tarimakū ĳguka, āsū āri gāme sērēñama: —¿Ī David parāmi āārīturiagu masakare taubu meta āārīkuri? ārīma.

²⁴ĳgūsā irasū ārimakū pérā, fariseo bumarā gapu āsū ārīma:

—Ī wātēa opu Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi, ārīma.

²⁵Jesús ĳgūsā gūñarīrē masīsīā, ĳgūsārē āsū ārimi:

—Su nikū marā ĳgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma. Su makā marā, o su wii marā ĳgūsā basi

ⁿ 12.21 Is 42.1-4

dukawari gāmekēārā, pereakōākuma.
²⁶ Irasūta wātēa opu igūyarā wātēārē
 béowiugu, igū basita igūyarārē
 dukawari pereakōāmakū iribokumi.
 Irasirigu, ʔnoārē dorenemobokuri?
²⁷ Musā yure: “Wātēa opu Beelzebū
 turari merā wātēārē béowiumi”, āri
 werewuāa. Musā buerire tuyarā gapu
 wātēārē béowiuurā, ʔnoā turari merā
 béowiukuri? Musā igūsārē: “Marīpu
 turari merā wātēārē béowiuma”, āra.
 Irasiriro musā yure werewuari diaye
 āārībea. ²⁸ Yū Ōāgū deyomarīgū turari
 merā wātēārē béowiuu. Irasiriro Marīpu
 igūyarārē doreri musā pūroguere ejasiāa,
 āri masīsūa.

²⁹ Irire keori merā musārē
 werenemogura. Neō sugu masaku,
 turagūya wiire igūrē siapuroribirikeregu,
 igū oparire ēmagū nājamasibirikumi.
 Igūrē siadero pūrugue merē igūyare
 ēmamasikumi, ārimī°.

³⁰ Irasū āri odo, āsū ārinemomi:
 —Yure gāamemerā, yure iaturirā
 āārīma. Masakare yure siu
 neeōtamumerā, igūsārē waawasirimakū
 irirā āārīma.

³¹ Musārē diayeta werea. Marīpu
 āārīpereri masaka nērō iririre,
 nērō āri werenīrīdere kātimasīmi.
 Ōāgū deyomarīgūrē igūsā nērō āri
 werenīmakū tamerārē neō kātibirikumi.
³² Yū āārīpererā tīgūrē igūsā nērō āri
 werenīmakū, Marīpu irire kātimasīmi.
 Ōāgū deyomarīgū gapure igūsā nērō
 āri werenīmakū, irire neō kātibirikumi.
 Dapora, i ūmū peredero pūruguedere
 igūsā irasū ārīdeare neō kātibirikumi,
 ārimī Jesús.

**Yukure irigu duka merā iāmasīsūa, āri
 weredea**
(Lc 6.43-45)

³³ Irasū āri odo, Jesús gaji keori merā
 buenemomi:

—Ōādi yuku ōārīrē dukakua. Nēdi
 yuku nērīrē dukakua. Yukure irigu duka
 merā iāmasīsūa°. ³⁴ Musā āna irirosū

nērā āārā. Musā nērā āārīsīā, ōārīrē
 werenīmasībea. Marī gūnarōsūta marī
 werenīrī wirikōāa. ³⁵ Ōāgū ōārī gūnarī
 opami. Irasirigu ōārīrē werenīmi. Nēgū
 nērī gūnarī opami. Irasirigu nērīrē
 werenīmi. ³⁶ Musārē werea. Marīpu
 āārīpererā nērārē wajamoārīnu ejamakū,
 āārīpereri masaka noō gāamerō
 werenīmoāmadeare igūsārē masīmakū
 irigukumi. ³⁷ Musā ōārō werenīdea
 waja Marīpu musārē: “Waja opabema”,
 ārigukumi. Musā nērō werenīdea waja
 musārē: “Waja opama”, ārigukumi,
 ārimī Jesús fariseo bumarārē.

**Masaka nērā Jesúre Marīpu turari
 merā iri imudoredea**
(Mr 8.12; Lc 11.29-32)

³⁸ Pūru surāyeri fariseo bumarā,
 Moisés gojadeare buerimasā igūrē
 ārima:

—Buegu, Marīpu turari merā guare
 iri imuka! ārima. “Igū irire irimasībi,
 Marīpu iriudi meta āārīmi”, ārīduarā
 irasū ārīnurā.

³⁹ Jesús yūjūmi:

—Musā dapora marā masaka nērā,
 Marīpure gāamemerā āārā. Musā yure
 Marīpu turari merā gajino iri imudorea.
 Musā irasiridorekerepūru, Marīpūya
 kerere weredupuyudi Jonás iridea direta
 weregura. ⁴⁰ Jonás ūrenu, ūre nāmi waafi
 wāguya paru poekague āārīderosūta
 yude āārīpererā tīgū ūrenu, ūre nāmi
 yeba poekague āārīgukoa. ⁴¹ Iripoegue
 Nīnive marā Jonás Marīpūya kerere
 weremakū pérā, igūsā nērō irideare
 bujawere, igūsā gūnarīrē gorawayunerā
 āārīmā. Dapora yū Jonás nemorō
 masīgū ōōgue musā merā āārā. Yū
 Marīpūya kerere werekerepūru,
 musā nērō iririkurire bujawerebea.
 Irasirirā, Marīpu āārīpererā nērārē
 wajamoārīnu ejamakū, Nīnive marā
 musā dapora marārē: “Nēgorabu”,
 ārīrākuma. ⁴² Marīpu āārīpererā
 nērārē wajamoārīnu ejamakū, sugo
 iripoeguemo Sabā nikū marā opo

° 12.29 Jesús: “Wātī nemorō turagu āārā”, ārigū, irasū ārimī. P 12.33 Jesús: “Yukure irigu duka merā iāmasīsūa”, ārigū: “Marī, gajerā werenīrīrē pérā, igūsā āārīrikurire masīa”, ārigū irimi.

musā dapora marārē: “Ñegorabu”,
 ārīgokumo. Yoaromogue āārīkerego,
 ōōgue i nikūgue aarideo āārīmó, marī
 ñekūsāmarā opu Salomón wári masīrī
 merā wererire pégo aarigó. Dapora yu
 Salomón nemorō masīgū ōōgue musā
 merā āārā. Yu musā merā āārīkerepuru,
 musā gapu yu wererire péduabea, ārīmi
 Jesús.

**Jesús, wātī dupaturi masakugue
 ñajārīmarē werede**
(Lc 11.24-26)

⁴³Irasū ārī odo, keori merā
 werenemomi doja:
 —Wātī masakugue āārādi wiri,
 puru deko marīrōgue īgū siuñajāburore
 āmagorenagū waakumi. ⁴⁴Irore
 bokabi, āsū ārī gūñakumi: “Yu wiridi,
 yaa wii irirosū āārīmí. Dupaturi yu
 wiridiguereta goeñajāgura doja”, ārī
 gūñakumi. Irasirigu īgūguere dupaturi
 goeñajāgū, gajino marīrī wii, ōārō āmu,
 ooaweadea wiire irirosū bokajakumi.
⁴⁵Irasirigu gajerā wātēa su mojōma pere
 gaji mojó peru pērēbejarā īgū nemorō
 ñerārē siiu, īgūsā āārīpererā merā
 masakugue āārīnikōākumi. Irasirigu
 masakū īgū dupuyuro āārīrikudero
 nemorō ñerō āārīkumi. Dapora marā
 Marīpure gāamemerā, yure péduamerā
 irasūta ñerō waarākuma, ārīmi Jesús.

**Jesús pago īgū pagupūrā merā īgūrē
 iāgō ejadea**
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶Jesús masakare wereripoe īgū
 pago, īgū pagupūrā merā īgū āārīrī wii
 disipuro ejayupo īgū merā wereníduago.
⁴⁷Sugu igore iā, Jesúre weremi:
 —Mupo, mu pagupūrā disipuro níama,
 mu merā wereníduarā, ārīmi.
⁴⁸Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús īgūrē
 ārīmi:
 —¿Noā āārīrī yupo, yu pagupūrā?
 ārīmi.
⁴⁹Irasū ārīgū, guare īgū buerārē soepu,
 āsū ārīmi:
 —Īsā, yupo, yu pagupūrā irirosū
 āārīma. ⁵⁰Yupu ūmugasigue āārīgú

gāāmerīrē irirāno, yu pagumu, yu
 pagumo, yupo irirosū āārīma, ārīmi
 Jesús.

Jesús oterimasū keori merā bueadea
(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

13 ¹Irinata Jesús wiigue āārādi
 ditarugue waa, iri ditaru turo
 eja doami. ²Masaka wārā īgū puro
 nerēmakū iāgū, doōdirugue murīñajāa,
 eja doami. Āārīpererā masaka
 ĩmparogue dujanugāma īgū buerire
 pémurā. ³Irasirigu wári keori merā
 īgūsārē āsū ārī buemi:
 —Sugu oterimasū īgūya oteri
 yerire meéwasirigu waakumi. ⁴Īgū
 meéwasiriwāgāmakū, gaji yeri maague
 yurikoa. Iro yuriadea yerire mirā
 eja, baapeokōākuma. ⁵Gaji yeri
 ūtayerikurogue yurikoa. Iro sīmerērōgā
 nikū āārīmakū, iro yuriadea yeri
 mata puriadikoa. ⁶Iri nikū sīmerērōgā
 āārīmakū, puriñajādi, puru abe asimakū,
 nugūrī marīsīā, ñāi, boakōākoa. ⁷Gaji
 yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapu
 puritarimurīa, oteri gapure wējekōākoa.
⁸Gaji yeri ōārī nikūgue yurikoa. Iri yeri
 puri, ōārō dukakukoa. Suñu cien yeri,
 gajiñu sesenta yeri, gajiñu treinta yeri
 dukakukoa. ⁹Musā gāmpūrī oparā, yu
 wererire péduripika! ārīmi Jesús.

**Jesús buerā īgūrē: “¿Nasirigu keori
 merā bueri?” ārī sērēñadea**
(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰Puru gha īgū buerā īgū puro waa,
 īgūrē sērēñabu:
 —¿Nasirigu masakare keori merā
 bueri? ārību.
¹¹Jesús guare yujumi:
 —Marīpu īgūyarārē doregu
 āārīrīrē, iripoegue masībirideare
 musārē masīmakū yāmi. Gajerā īgūrē
 burenumerā gapure irasiribemi.
¹²Īgūyare masīrānorē masīnemomakū
 irigukumi. Irasirirā wáro masīrī
 oparākuma. Gajerā īgūrē burenumerā
 īgūyare masīmerārē īgūsā mērō
 masīadideare pémasībirimakū
 irigukumi. ¹³Irasirigu yu īgūsārē

keori merā buea. Īgūsā Marīpu iririre ĩakererā, ĩamasĭbema. Īgūyare pékererā, péduripĭbema. Neō pémasĭbema.

¹⁴Irasirirā Marīpuya kerere weredupuyudi Isaiás gojaderosūta yáma. Āsū ārĭ gojadi āārĭmĭ:

Āsū ārĭmi Marīpu: “Yaare pékererā, musā neō pémasĭbea. Yu iririre ĩakererā, musā neō ĩamasĭbea.

¹⁵Yaa werenĭrĭrē péduabirisĭā, musā neō pémasĭbea. Gāmpūrĭ pémerā, koye ĩāmerā irirosū āārā. Musā irasū āārĭmerā, yaare ĩamasĭ, ōārō pémasĭbokoa. Yu pémasĭrĭ sĭrĭrē oparā yure buremubokoa. Irasirigu musārē taubokoa”, ārĭmi Marīpu, ārĭ gojadi āārĭmĭ Isaiás.^q

¹⁶Gua gapure ārĭmi:

—Musā gapu pémasĭa. Irasirirā usuyáa. Yu iririre ĩārā, yu wererire pérā, yure buremua. ¹⁷Diayeta musārē werea. Wārā iripoegue marā Marīpuya kerere weredupuyunerā, gajerā Marīpue buremunerā musā dapora ĩārĭrē buro ĩāduanerā āārādĭma. Irire ĩāduakererā, irire ĩābirinerā āārĭmā. Musā dapora pérĭre buro péduakererā, pébirinerā āārĭmā.

**Jesús oterimasū keori merā ĩgū
bueadeare: “Āsū ārĭduaro yáa”, ārĭ
weredea**

(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

¹⁸Irasirirā ōārō péka! Yu oterimasū keori merā bueadeare musārē weregura. Iri āsū ārĭduaro yáa. Marīpu ũmugasigue āārĭgū ĩgūyarārē doreri kere, oteri yeri irirosū āārā. ¹⁹Surāyeri masaka iri kerere pékererā, pémasĭbema. Maa buriri maa irirosū āārĭma. Iri kerere péadero puru, oteri yeri iri maague yurĭdea yerire mirā baapeoderosū, wātĭ aari, ĩgūsā péadideare ĩmapeokōāmi. ²⁰⁻²¹Gajerā masaka ũtāyerĭkuri yeba irirosū āārĭma. Iri kerere pérā, mata usuyari merā: “Ōāgorāa”, ārĭ gūñama. Irire pékererā, oteri yeri ũtāyerĭkurogue yuriadero puru, puri,

nugūrĭ purĭñājābiriderosū waama. Mérōgā puru ĩgūsā Marīpuyare péduari waja gajerā ĩgūsārē ñerō irimakū ĩārā, o ñerō tarisĭā, mata ĩgūyare pirikōāma. ²²Gajerā masaka porakuri yeba irirosū āārĭma. Iri kerere pékererā, oteri yeri porakurogue yuriadero puru, pora gapu puritarĭmurĭa wĕjĕderosū, ĩ ũmumarē buro gūñarikuma. Doebiridere buro gāāmenemoma. Irasirirā Marīpuyare kātĭma. Otedĭñu duka marĭdĭñu irirosū dujama. ²³Gajerā masaka ōārĭ nikū irirosū āārĭma. Marīpuya kerere pérā, ōārō pémasĭma. Irasirirā oteri yeri ōārĭ nikūgue yuriadero puru, puri ōārō dukakuderōsū ōārĭrē yáma. Surāyeri cien yeri, gajerā sesenta yeri, gajerā treinta yeri dukakurosū irirā āārĭma, ārĭmi Jesús.

**Jesús trigo otedea watopegue
ñerĭ tá oteri keori merā buede**

²⁴Jesús irasū ārĭ odo, gaji keori merā guare buemi:

—Marīpu ũmugasigue āārĭgū ĩgūyarārē doreri ĩ irirosū āārā. Sugu pooe opu ĩgūya poeegue ōārĭ yerire otekumi. ²⁵Su ñami merā āārĭpererā kārĭripoe ĩgūrē ĩaturigu poeegue eja, ĩgū trigo otedea watopegue ñerĭ táre otekumi. Ote odo, waakōākumi. ²⁶Trigo yeri puriwiriadero puru, ñerĭ táde purĭkoa. Puru trigo dukakukoa. Iri dukakumakū ĩārā, iri pooe opure moāboerimasā ñerĭ tá āārĭmakū ĩāmasĭkuma.

²⁷Irasirirā iri pooe opure wererā waakuma:

—Gua opu, ĩnasĭriro ōārĭ yeri direta muya poeere otesūdero āārĭkerepuru, ñerĭ táde puriyuri? ārĭkuma. ²⁸Īgūsā irasū ārĭmakū pégu, āsū ārĭkumi:

—Yure ĩaturigu iri ñerĭ táre otekumi, ārĭkumi.

Īgū irasū ārĭmakū pérā, ĩgūrē moāboerimasā sĕrĕñākuma doja:

—ĩÑerĭ táre gua taāseabĕorā waamakū gāāmekuri mu? ārĭkuma.

²⁹—Taáseabirikōāka! Ñerī táre taásearā trigodere duuabokoa. ³⁰Iri, ñerī tá merāta puri masākōāburo. Trigo ñaīmakū, gajerā ðaka seaboerimasārē āsū āri iriugura: “Ñerī táre taáseapurori, ðupa dotori siaka, irire soemurā! Puru trigore seaka, irire yu ðuripíri wiigue ðuripímurā!” āriugura, ārikumi, ārimi Jesús.

Jesús mostaza wāikuri yegā puri masādea keori merā buedea
(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹Irasū āri odo, gaji keori merā buemi: —Marīpu ūmugasigue āāriḡū iḡūyarārē doreri sugu masakū iḡūya poeegue suye oteriye mostaza wāikuri yegārē oterosū āārā. ³²Iri oteri yegā āāripereri oteri yeri nemorō méri yegā āārikoa. Irasū āārikerero, otemakū, puru yukū wādi irirosū puri masākōa. Irasirirā wārā irigu ðupurigue iḡūsāya suri suakuma, ārimi Jesús[†].

Jesús pá wemasārī morērī poga keori merā buedea
(Lc 13.20-21)

³³Puru gaji keori merā buemi: —Marīpu ūmugasigue āāriḡū iḡūyarārē doreri i irirosū āārā. Sugo nomeō pá ðuparure iribo, mérōgā pá wemasāmakū iriri poga merā trigo pogare morēkumo. Irire wemasāseyaburo, āriḡō, irasirikumo. Irasiriro Marīpu iḡūyarārē doreri iri pá wemasārī morērī poga irirosū āārā, ārimi[†].

Jesús masakare keori merā buenadea
(Mr 4.33-34)

³⁴Jesús masakare i āāripereri buerire weregu, keori merā dita buenami. Keori

marīrō iḡūsārē buenabirimi. ³⁵Irasirigu Marīpuya kerere weredupuyudi gojaderosūta irimi. Āsū āri gojadi āārimí Jesús masakare wereburimarē:

Keori merā weregukoa. Iri merā weregu, Marīpu i ūmurē iridero purugue marā neō masābirideare ðapora marārē weregura, āri gojadi āārimí.[†]

Jesús ñerī tá, trigo otedea watopegue puri masādeare buenemodea

³⁶Puru Jesús masakare seretu odo, wiigue ñajāmi. Iḡū ñajāmakū iā, gua iḡū buerā iḡū purogue ñajāa, iḡūrē sērēñabu:

—Trigo otedea watopegue ñerī tá puri masādea keorire werenemoka! ¿Naāsū āriðuaro iriari? āribu.

³⁷Gua irasū ārimakū pégu, Jesús yujumi:

—Yu āāripererā tḡū, iri poe opu ōāri yeri otedi irirosū āārā. ³⁸Poe gapu i ūmu irirosū āārā. Marīpu iḡūyarārē dorerogue āārimurā gapu ōāri yeri irirosū āārima. Wātiyarā ñerī tá irirosū āārima.

³⁹Wāti poe opure iāturigu irirosū āārimí. I ūmu pererinu iri otedea ðukare searinu irirosū āārā. Marīpure wereboerā, poe opure ðuka seaboerimasā irirosū āārima.

⁴⁰Iri ñerī táre iḡūsā taáseadeare peamegue soebéoderosūta i ūmu pererinu ejamakū waarokoa. ⁴¹Irasū waaripoe yu āāripererā tḡū, yure wereboerārē iriugukoa. Irasirirā iḡūsā masakare ñerī irimakū irirārē, Marīpu dorerire tarinugārādere neeōrākuma. ⁴²Neeō odo, perebiri peamegue iḡūsārē béorākuma. Irogue buro pūrisūrā iḡūsāya guikare kūrīduútú orerākuma.

[†] 13.32 Jesús i kere merā buegu: “Marīpu ūmugasigue āāriḡūrē buremurā mérāgā āārinugākerepuru, purugue gajerā iḡūsā merā iḡūrē buremunugāmakū, wārā āārirākuma; o sugu Marīpure buremunugāgū, mérōgā buremuri opami. Purugue, mostaza wāikuri yegārē otedero puru yukū wādi puri, masārōsū Marīpu iritamurī merā wāro iḡūrē buremurī opagukumi”, āri buegu irimi. [†] 13.33 Jesús i kere merā buegu: “Marīpure buremurā āāriperero i ūmuguere iḡūyarārē doregu āāririrē masakare buerā waamakū, āāripereri buri marā watopegue wārā irire pé, iḡūrē buremunugārākuma; o sugu Marīpure buremunugāgū Marīpu iḡūyarārē doregu āāririrē buenigū, Marīpu iritamurī merā Marīpu doreri ðireta iriduagukumi”, āri buegu irimi.

[†] 13.25 Sal 78.2

⁴³Marīpu gāamerirē irirā gapu ūmugasigue īgūyarārē dorerogue āārīrā, abe ūmumu irirosū gosewasirirākuma. Musā gāmpūrī oparā, yu wererire pēduripīka!

**Jesús wáro niyeru yáapídea
keori merā buedea**

⁴⁴Gaji musārē werea. Marīpu ūmugasigue āārīgū īgūyarārē doreri i irirosū āārā. Sugu masakū wáro niyeru gajiguya nikū poekague yáapídeare bokakumi. Irire bokagu, būro usuyakumi. Irasirigu īgū bokadeare būro gāāmesīā, dupaturi yáapíkōākumi doja. Irasirigu āārīpereri īgūyare gajerārē duakumi. Īgū duadea waja merā iri nikūrē wajarikumi⁴.

**Jesús perla wāikuriye
keori merā buedea**

⁴⁵Gaji musārē werea doja. Marīpu ūmugasigue āārīgū īgūyarārē doreri i irirosū āārā. Sugu wajarimasū wajari yeri perla wāikuri yerire āma wajariduakumi. ⁴⁶Iri yerire āmagū, wajapatariri yere bokakumi. Iri yere būro gāāmesīā, āārīpereri īgūyare duakumi. Īgū duadea waja merā iri yere wajarikumi.

Jesús buidi keori merā buedea

⁴⁷Gaji musārē werea doja. Marīpu ūmugasigue āārīgū īgūyarārē doreri, waai wējērīmasā buidi meéyo, āārīpererā waai āārīrāku nēārō irirosū āārā. ⁴⁸Īgūsāya buidire waai ūturimakū iārā, waai wējērīmasā īmparogue tūāmajā, waairē beyekuma. Ōārā waairē īgūsāya puuirigue seasākuma. Nērārē béokōākuma. ⁴⁹I ūmu pererinu āārīmakū, masakare āsūta waarokoa. Marīpure wereboerā ōārārē, nērārē beyerā aarirākuma. ⁵⁰Beye odo, nērārē peregiri peamegue béorākuma. Irogue būro pūrīsūrā īgūsāya guikare kūrīduútú orerākuma, ārīmi Jesús.

**Jesús iripoeguema buerire,
maama bueridere weredea**

⁵¹Puru guare sērēñami:

—Ī āārīpererire pémasirī musā? ārīmi.

—Ūū, pémasīa, ārī yujubu.

⁵²Gua irasū ārīmakū, ārīmi:

—Sugu Moisés gojadeare buerimasū Marīpu ūmugasigue āārīgū īgūyarārē doregu āārīrīmarē masīgū, wii opu irirosū āārīgukumi. Irasirigu wii opu, iripoegue īgū opadeare, maama īgū oparidire āiwiugu irirosū, maama buerire, iripoeguema bueridere ōārō masirī merā weregukumi, ārīmi Jesús guare.

**Jesús Nazaregue goedujáadea
(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)**

⁵³Jesús iri keori merā were odo, iro āārādi waa, ⁵⁴īgū masādea makāgue ejami. Irogue eja, judío masaka nerērī wiigue buemi. Masaka, īgū buemakū pérā, pégukakōāma. Āsū ārī gāme werenīma:

—ĪNoógue bueyuri, ī iropā masību? ĪNasirisīā, iri īmurīrē irimasīyuri?

⁵⁵Īi taboa moādi magū āārīmi. Īgū pago María wāikumo. Santiago, José, Simón, Judas īgū pagupūrā āārīma.

⁵⁶Īgū pagupūrā nomede i makā marāta āārīma. Īgū marī irirosū āārīkeregū, ĩnasirisīā, i āārīpererire masirī? ārīma.

⁵⁷Irasirirā īgūrē būremuduabirima. Jesús gapu īgūsārē ārīmi:

—Āārīpererogue sugu Marīpuya kerere weredupuyugure gajerā būremuma. Īgūya nikū marā, īgūya wii marā gapu īgūrē būremubema, ārīmi.

⁵⁸Irasirigu Jesús, īgūsā īgūrē būremubirimakū iāgū, iri makārē wāri Marīpu turari merā iri īmubirimī.

**Juan masakare wāiyerimasū boadea
(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)**

14 ¹Iripoere Herodes Galilea nikū marā opu, Jesús iriri kerere

⁴ 13.44 Jesús i kere merā buegu: “Masaku āārīpereri īgūyare gāāmerō nemorō Marīpuyare gāāmegū āārīkumi”, ārī buegu irimi.

péyupu. ²Irire pégu, igūrē moāboerārē āsū āriyupu:

—Īgū irire irasū irigu, Juan masakare wāiyerimasūta boadigue masādi āārīkumi. Irasirigu wāri iri īmurirē irikumi, āriyupu.

³Juan boaburi dupuyuro Herodes īgū pagumu Felipe marāpo Herodías wāikugore ēma, marāpokumakū īāgū, ⁴āsū ārīdi āārīmī:

—Mū pagumu marāpore marāpokugu, Marīpu dorerire tarinugāgū yāa, ārīdi āārīmī. Irasirigu Herodes īgūrē nēā, peresu iridi āārīmī.

⁵Īgū Juārē wējēduadi āārīmī. Judio masaka gapu: “Ī Juan Marīpuya kerere weredupuyurimasū āārīmī”, āri gūānerā āārīmā. Irasirigu Herodes: “Juārē yu wējēmakū yu merā guabokuma”, ārigū, īgūsārē gūidi āārīmī.

⁶Puru Herodes īgū deyoadea bosenu irigu iridi āārīmī. Īgū irasiririnurē Herodías magō īgū siuanerā iūrō baya imudeo āārīmō. Igo baya imumakū īāgū, Herodes buru usuyadi āārīmī.

Irasirigu igore: ⁷“Ārigatoro marirō, mū yure sērērīnorē sīgura”, ārīdi āārīmī.

⁸Īgū irasū ārīmakū pégo, igo pagore: “ĪNēonorē sērēgokuri yu?” ārīdeo āārīmō. Irasirigo igo pago sērēdoreaderosūta īgūrē sērēdeo āārīmō:

—Juan masakare wāiyerimasūya dipurure dītī, soropa wāriipa merā īgūya dipurure yure sīka! ārīdeo āārīmō.

⁹Igo irasū ārīmakū pégu, Herodes buru bujaweredi āārīmī. Īgū siuanerā péuro: “Ārigatoro marirō, mū yure sērērīnorē sīgura”, ārādi āārīsīā, guyasīrigū, igore: “Mūrē sībirīkoa”, ārīmasībirīdi āārīmī. Irasirigu, igo īgūrē sērērōsūta iridi āārīmī. ¹⁰Irasirigu, īgūyagu surara Juan peresugue āārīgū puro waa, īgūya dipurure dītīdi āārīmī. ¹¹Puru soropa merā īgūya dipurure āiri, Herodías magōrē wiadi āārīmī. Īgū wiamakū nēā, igo pagore āiā sīdeo āārīmō.

¹²Juan boadero puru, īgū buerire tūyanerā īgūya dupure āiāwāgā, yāarā waanerā āārīmā. Yāa odo, Juan boadeare Jesūre wererā ejama.

Jesús cinco mil ūmarē baari ejodea
(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³Juārē wējēadea kerere pégu, Jesús doódirugue mūrīñajāā, masaka marirōgue gua īgū buerā merā waakōāmi. Īgū irogue waarīre pérā, masaka īgūsāya makārīrē wiri, īgū dupuyuro maague waa, ejasianerā āārīmā. ¹⁴Gua ditaru gaji koepugue taribujaja, Jesús doódirugue sāñadi majānugā, wārā masakare bokajami. Irasirigu īgūsārē pōñari merā īā, pūrīrikurā īgūsā āirianerārē taumi. ¹⁵Naimejāwāgāripoe gua Jesús buerā īgū puro waa, āsū āribu īgūrē:

—Naimejārōgue yāa. Ōō masaka marirōgue āārā. Irasirigu masakare waadoreka! Makārīgue īgūsā baaburire wajarirā waaburo, ārādibu.

¹⁶Gua irasū ārīmakū pégu, Jesús ārīmi:

—Waabirikōāburo. Musā īgūsārē baari sīka! ārīmi.

¹⁷Gua īgūrē āribu:

—Su mojōma pá duparu, waaídere pērāta opāa, āribu.

¹⁸—Irire yure āirika! ārīmi Jesús.

¹⁹Puru masakare tá weka doadoremī. Irasirigu su mojōma pá duparure, pērā waaírē āi, ūmugasigue iāmu, Marīpure: “Mūrē usuyari sia”, ārīmi. Ārī odo, iri pá duparure pea, guare īgū buerārē sīmi masakare gueredoregu. Irasirirā gua īgūsārē irire guerebu. ²⁰Irasirirā āārīpererā baayapiakōāma. Puru īgūsā baaduāadeare pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari puuirigora seasā, ūtudobobu. ²¹Iro baanerā: nome, majirā keoña mārīrō ūma direta keomakū cinco mil gora āārīmā.

Jesús deko weka waadea
(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

²²Puru Jesús gua īgū buerārē doódirugue mūrīñajādore, ditarugue īgū dupuyuro taribujadoremī. Īgū gapu irogue dujami dapa masakare seretubu. ²³Seretu odo, buūru wekague suguta waayupu Marīpure sērēgū waagū. Nami

ejaripoe suguta āārīyupū iroguere.

²⁴Gua gapū ditaru dekogue āārībū. Mirū buro waabu. Irasiriro makūrī doódirure pátupaukōābu. Irasirirā taribujabiribu dapa.

²⁵Puru āgābo wereripoe Jesús ditarugue buaja, gua purogue deko weka aarimí. ²⁶Īgū deko weka aarimakū, gua īgūrē īāmasībirisīā, īāgukakōābu. Gūiri merā: “Masaku boadi wātī āārīmi”, ārī gainību.

²⁷Gua gūimakū īāgū, Jesús guare āsū ārīmi:

—Gūnaturaka! Yuta āārā. Gūimerāta! ārīmi.

²⁸Īgū irasū ārīmakū pégu, Pedro ārīmi īgūrē:

—Mu, yu Opu āārīgā, yure deko weka waa, mu purogue aaridoreka! ārīmi.

²⁹—Jāu, aarika! ārīmi Jesús.

Irasū ārīmakū pégu, Pedro doódirugue sāñadi dujinugā, deko weka Jesús purogue waami.

³⁰Īgū irasū waakeregu, mirū buro wējēpumakū īāgū, gūigorami. Irasirigu mirīdijagu:

—Yu Opu, yure tauka! ārī gainími.

³¹Īgū irasū ārīmakūta, Jesús īgūya mojōrē ñeā: “Yure mérōgā buremurī opāa. ¿Nasirigu yure buremuturaberí?” ārīmi.

³²Puru Jesús Pedro merā doódirugue aari, mūrīñajāmakū, mirū waadea toeakōābu. ³³Irasū waamakū īārā, gua doódirugue āārīrā ñadukupuri merā Jesús puro eja doa, īgūrē:

—Mu diayeta Marīpu magū āārā, ārī buremuba.

Jesús Genesaret marārē pūrīrikurārē

taudea

(Mr 6.53-56)

³⁴Puru taribujaja, Genesaret' wāikuri nikūgue ejabu. ³⁵Iro marā Jesúre īāmasīsīā, āārīpererā iro āārīrārē īgū ejari kerere wereñurā. Irasirirā āārīpererā pūrīrikurārē taudorerā īgū purogue āījama. Īgūrē āsū ārī sērēma:

³⁶—Muya surīro yuwa direta īgūsārē moāñadoreka! ārīma. Irasirirā āārīpererā pūrīrikurā īgūya surīrore moāñanerā īgūsā sīrīrī opadeare tarisūma.

**Masakare ñerā waamakū iririre
buedea**

(Mr 7.1-23)

15 ¹Puru surāyeri fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jerusalégue āārānerā Jesús puro eja, īgūrē sērēñama:

²—¿Nasirirā mu buerā, marī ñekūsāmarā iriunaderosū iriberi? Marī ñekūsāmarā baaburi dupuyuro mojōkoederosū iribema, ārīma.

³Jesús īgūsārē yujumi:

—Yude musārē sērēñagura. ¿Nasirirā Marīpu doreri gapure iririono irirā, musā ñekūsāmarā iriunadeare yári? ⁴Marīpu āsū ārīdi āārīmí:

“Mupure, mupore buremuka! Sugu īgū pagusāmarārē ñerō werenīgū wējēdoresūgukumi”, ārīdi āārīmí.

⁵Īgū irasū ārikerepuru, musā gapu masakare īgūsā pagusāmarāya āārīburire buerā, āsū ārā: “Sugu īgū pagure, o īgū pagore: ‘Yu musārē sīboadeare Marīpure sīpeokōābu. Irasirigu musārē iritamumasībirikoa’, ārīmakū oāgorāa”, ārī buea. ⁶Irasū buerā, masakare īgūsā pagusāmarārē iritamubirimakū, Marīpu dorerire ubu īābéomakū yāa, musā ñekūsāmarā iriunadeare irituyadorerā. ⁷Masaka iūrō dita oārō yāa musā. Īgūsā iāberogue ñerō iririkurā āārā. Iripoegue Marīpuya kerere weredupuyudi Isaías diayeta gojadi āārīmí musā irigatorire gojagu. Āsū ārī gojadi āārīmí:

⁸Īsā masaka īgūsāya disi merā yure oārō werenīkererā, īgūsāya yujupūrārīgū yure ñeō buremubema.

⁹Irasiriro īgūsā yure buremurā nerērī wajamāa. Īgūsā bueri, yu doreri

† 14.34 Genesaret wāikuri nikū, Galilea wāikuri ditaru turo āārīyuro.

meta āārā. Masaka doreri āārā, āri gojadi āārimī, āri yujumi Jesús fariseo bumarārē.^w

¹⁰ Irasū āri odo, masakare ĩgū puro siiu, āsū ārimī:

—Yu wererire oārō pékūinú péka!

¹¹ Sugu masakaya disigue baari nājāri, ĩgūrē negū waamakū iribea. ĩgūya disigue wiriri gapu, ĩgūrē negū waamakū yāa, ārimī.

¹² ĩgū irasū ārādero puru, gua ĩgū buerā ĩgū puro waa, ĩgūrē āribu:

—Īmu masiri? Mu irasū ārādeare pérā, fariseo bumarā guakōāma, āribu.

¹³ Gua irasū ārimakū, Jesús āsū āri yujumi:

—Yupu ūmugasigue āāriġū āārīpereri ĩgū otebirideare nugūrī merāta duua béogu irirosū ĩgūsārē béogukumi.

¹⁴ Irasirirā ĩgūsārē irasū ĩākōāka! ĩgūsā Marīpuyare masībirikererā, gajerā ĩgūyare masīmerārē buema. Irasirirā koye ĩāmerā gajerā koye ĩāmerārē tūādupuyurā irirosū āārīma. Sugu koye ĩābi gajigu koye ĩābire tūādupuyuwāgāgū, ĩgūsā pērāgueta gobegue meēnājākōārākuma, ārimī Jesús.

¹⁵ ĩgū irasū ārimakū pégu, Pedro gapu Jesúre ārimī:

—Guare wereka! Masaku ĩgūya disi wiriri keori, ĩnaāsū āriduaro yāri? ārimī.

¹⁶ Jesús yujumi:

—Īmusāde pémasīberi dapa?

¹⁷ Āārīpereri marī baari, marīya disigue nājāa, parugue waa, puru tariwereakōāa.

¹⁸ Masaka werenīri, ĩgūsāya disi wiriri āārā. ĩgūsā gūnarigū nērīrē oparā nērō werenīma. Iri ĩgūsārē nērā waamakū yāa.

¹⁹ ĩgūsā gūnarigū nērī oparā āsū āārīma. Nērī gūnarā, masakare wējēbéorā, gajigu marāpo, gajego marāpu merā nērō irirā, ūma nome merā, nome ūma merā nērō gāmebirarā, yajarā, āriġatorā, masakare nērō kere wererā āārīma. ²⁰ Iri nērī ĩgūsā gūnarigū opari, ĩgūsārē nērā waamakū yāa. Masaka ĩgūsā nekūsāmarā

iriunaderosū baaburi dupuyuro mojōkoebirimakū, ĩgūsārē nērā waamakū iribea, ārimī Jesús.

Judío masako āārībeo Jesúre

buremudea

(Mr 7.24-30)

²¹ Puru Jesús Tiro, Sidón wāikuri makārī āārīrōgue waami. ²² Iroque ejamakū, sugo nomeō Canaán nikūmo iroque āārīġō Jesús puro gainījamo:

—Yu Opu, David parāmi āārīturiagu yure bopoñaka! Yu magō wātī nājāsūdeoburo nērō tarigo yāmo, ārimo.

²³ Igo irasū ārimakū pékeregu, Jesús igore yujubirimi. Irasirirā gua ĩgū buerā ĩgūrē āribu:

—Waadoreka igore! Marīrē nērō gainī tuyawāgārimo, āribu.

²⁴ Gua irasū ārimakū pégu, Jesús igore ārimī:

—Yupu yure, Israel bumarā oveja dedirinerā irirosū āārīrā direta iritamudoregu iriumi, ārimī.

²⁵ Igo Israel bumo āārībirikerego, Jesús guburi puro nādūkupuri merā ejamejā, āsū ārimo:

—Yu Opu, yure iritamuka! ārimo.

²⁶ Jesús igore yujumi:

—Wii opu ĩgū pūrā baarire ēma, diayéare ejomakū oābea, ārimī.

²⁷ ĩgū irasū ārikerepuru, igo gapu ĩgūrē ārimo doja:

—Yu Opu, irasū āārīkerepuru, diayéa gapu wii marā baawasiridijurire baaboema, ārimo.

²⁸ Igo irasū ārimakū, Jesús igore yujumi:

—Mu yure buremurī opataria. Mu sērērōsūta waarokoa, ārimī.

ĩgū irasū ārīripoeta, igo magōguere wātī nājādi wiriakōāyupu. Irasirigo tariyupo.

Jesús wārā pūrīrikurārē taudea

²⁹ Jesús iroque āārādi waa, Galilea wāikuri ditaru turo tariwāgāmi. Puru buúrugue murīa, eja doami. ³⁰ ĩgū

iro doamakū, wárā masaka ejama. Waamasimerārē, koye iāmerārē, werenímasīmerārē, poyarimasārē, wárā gajerā pūrīrikurārē ĩgū puro āijapíma. Irasirigu Jesús ĩgūsārē taumi. ³¹ Irasirimakū iārā, masaka iāgukakōāma. Werenímasībirinerā werenímakū iārā, poyarimasā āārīnerā tarimakū iārā, waamasībirinerā waamasīmakū iārā, koye iābirinerā iāmakū iārā, iāgukakōāma. Irasirirā Marīpure: “Marī Israel bumarā Opū, turatarigu āārīmi”, āri, usuyari síma.

Jesús cuatro mil ũmarē baari ejodea
(Mr 8.1-10)

³² Puru Jesús guare ĩgū buerārē siiu, ārīmi:

—Īsā masakare bopoñarī merā iāa. Yu merā ũrenūgora āārīsīama. ĩgūsārē baari pereakōāa. ĩgūsārē ua merā ĩgūsāya wiirigue goedujāamakū gāāmebirikoa. ĩgūsā baamerāta waarā, maa dekota turari perea kōmoakōābokuma, ārīmi.

³³ ĩgū irasū ārīmakū, gua ĩgū buerā ĩgūrē āribu:

—¿Nasirisīā, marī ōō masaka marīrōgue ĩsā wárā masaka baaburire bokabokuri? āribu.

³⁴ Jesús guare sērēñami:

—¿Diíku pá duparure opari musā? ārīmi.

—Su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejari duparu, irasū āārīmakū waaf mērāgā opāa, āri yujubu.

³⁵ Irasirigu Jesús masakare yebague doadore, ³⁶ su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejari pá duparure, waagádere āi, Marīpure usuyari sími. Odo, pá duparure, waagádere pea, guare sími. Irasirirā gua irire masakare guerebu. ³⁷ Irasirirā āārīpererā irire baayapiakōāma. Puru ĩgūsā baaduáadeare su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejari puuirigora seasā, utuudobobu. ³⁸ Iro baanerā: nome, majīrā keoña marīrō ũma direta keomakū, cuatro mil gora āārīmá. ³⁹ Puru Jesús masakare seretu odomakū, doódirugue murīñajāa, Magdala wāikurogue ĩgū merā waakōābu.

Fariseo bumarā, saduceo bumarā
Jesús Marīpu turari merā iri
imudoredea

(Mr 8.11-13; Lc 12.54-56)

16 ¹ Jesús Magdala wāikurogue ejadero puru, fariseo bumarā, saduceo bumarā ĩgūrē iārā ejarā: “Marīpu turari merā iri ĩmurirē irika!” ārīma. “ĩgū irire irimasībi, diayeta Marīpu iriudi meta āārīmi”, ārīduarā, irasū ārīma. ² Jesús gapu ĩgūsārē yujumi:

—Musā ñamika abe ōārō diañajāmakū iārā: “Ōārī ñami āārīrokoa”, ārā.

³ Boyoripoe ñipimakū iārā: “Dekonū āārīrokoa”, ārā. Ũmarōmarē iārā: “Āsū waarokoa”, āri masīa. Irire ōārō masīkererā, inu Marīpu turari merā yu iri ĩmurī gapure iārā, neō ōārō pémasībea. ⁴ Dapora marā masaka ñerā, Marīpure gāāmemerā āārīma. Yure Marīpu turari merā gajino iri ĩmudorema. ĩgūsā irasiridorekerepuru, Marīpuya kerere weredupuyudi Jonás irideya direta weregura, ārīmi.

Irasū āri odo, ĩgūsārē beowāgā, gajerogue waakōāmi.

Jesús fariseo bumarā, saduceo
bumarā ñerī buerire werede
(Mr 8.14-21)

⁵ Puru gua ditarugue taribujarā, párē kātikōānerā āārībú. ⁶ Irasirigu Jesús guare ārīmi:

—Fariseo bumarā, saduceo bumarā ĩgūsā pá wemasārī morērīrē ōārō pémasīka! ārīmi.

⁷ ĩgū irasū ārīrīrē gua gapu pémasībiribu. Irasirirā gua basi gāme āsū āri werenību:

—Marī párē āirībradeare iāgū, irasū ārīkumi, āribu.

⁸ Gua irasū ārīrīrē masīsīā, guare sērēñami:

—¿Nasirirā: “Párē āirībirabu”, āri gāme werenírī musā? Yure mérōgā būremurī opāa musā. ⁹ ¿Musā pémasīberi dapa? ¿Yu cinco mil ũmarē su mojōma pá duparure dukwa ejodeare gūñaberi musā? ĩgūsā

baayapiadero pũru, ÷díŋku puuirigora ĩgũsā baaduáadeare musā seasā utuudobori? ¹⁰ ÷Pũru yu su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari pá duparure dukawa, cuatro mil ũmarē ejodeadere gũñaberi musā? ĩgũsā baayapiadero pũru, ÷díŋku puuirigora ĩgũsā baaduáadeare musā seasā utuudobori? ¹¹ ÷Nasirirā musā yu wererire pēmasīberi? Yu: “Fariseo bumarā, saduceo bumarā pá wemasārī morērīrē ōārō pēmasīka!” ārīgũ, párē ārīgũ meta iriabũ, ārīmi.

¹² ĩgũ irasũ ārīmakũ pērā, gua pēmasībũ. Pá wemasārī morērīrē ārīgũ meta irimi. Fariseo bumarā, saduceo bumarā ārīgatori merā bueri gapũre: “Ōārō pēmasīka!” ārīgũ irimi.

Pedro Jesúre: “Mũ Cristo āārā”, ārī weredea

(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

¹³ Pũru Jesús Cesarea Filipo wāĩkuri makā pũroge waami. Iroge eja, guare ĩgũ buerārē sērēñami:

—Masaka yure āārīpererā tígũrē, ÷naásũ ārī gũñarī? ārīmi.

¹⁴ Gua ĩgũrē yũjubũ:

—Surāyeri mũrē: “Juan masakare wāiyerimasũ āārīmi”, ārīma. Gajerā: “Elías āārīmi”, gajerā: “Jeremías āārīmi, o gajĩgu Marĩpũya kerere weredupuyurimasũ āārīmi”, ārīma, ārībũ.

¹⁵ Irasũ ārīmakũ, Jesús guare sērēñami:

—Mũsākoa yure, ÷naásũ ārī gũñarī? ārīmi.

¹⁶ ĩgũ irasũ ārīmakũ pēgu, Simón Pedro ĩgũrē ārīmi:

—Mũ, Marĩpu iriudi, Cristo āārā. Marĩpu okanĩgũ magũ āārā mũ, ārīmi.

¹⁷ Irasũ ārīmakũ, Jesús ĩgũrē yũjumi: —Simón, Jonás magũ, mũ yure yũjuri, masaka mũrē weredea meta āārā. Yũpu ũmũgasigue āārīgũ irire mũrē masĩmakũ yāmi. Irasirigu mũ usũyari opāa. ¹⁸ Mũrē werea. Mũ “Pedro”^x wāĩkua. I ũtāye

weka turari wiire iriboderosũ yu mũ merā yaarārē yure bũremuturārā āārīmakũ irigũkoa. Irasirigu wātĩ ĩgũ turari merā yure bũremurārē neō tarinũgābirikumi. ¹⁹ Yu mũrē Marĩpu ĩgũyarārē dorerogema sawire sīgũkoa, mũ iroguemarē iridoreburire. Irasirigu mũ Marĩpu ũmũgasigue āārīgũ dorerosũta: “I ũmũguere āsũ waabirikōāburo”, ārīmakũ, irire waabirimakũ irigũkumi. Mũ ĩgũ dorerosũta: “I ũmũguere āsũ waaburo”, ārīmakũ, irire waamakũ irigũkumi, ārīmi Jesús.

²⁰ Jesús irasũ ārādero pũru, guare ārīmi:

—Gajerā masakare yure: “Marĩpu iriudi, Cristo āārīmi ĩĩ”, ārī werebirikōāka! ārīmi.

Jesús ĩgũ boaburire weredea

(Mr 8.31-9.1; Lc 9.22-27)

²¹ ĩgũ irasũ ārĩrĩnũ merāta Jesús guare ĩgũ buerārē ĩgũ boaburire werenũgāmi:

—Yure Jerusalēgue waaró āārā. Iroge marā: judío masaka mũrā, paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā yure buro ñerō tarimakũ irirākuma. Yure wējērākuma. ĩgũsā irasirikerepũru, ũrenũ waaró merā Marĩpu yure masũgũkumi, ārīmi.

²² ĩgũ irasũ ārīmakũ pēgu, Pedro Jesúre yoaweyarogue āĩa, ĩgũrē āsũ ārīmi:

—Yu Opũ, irire ārĩbirikōāka! Marĩpu, mũ ārĩrĩsũ mũrē waamakũ kāmũtaburo. Mũ ārĩrĩsũ mũrē waabirikōāburo, ārīmi.

²³ ĩgũ irasũ ārīmakũ pēgu, Jesús gāmenũgā, ĩgũrē āsũ ārīmi:

—Satanás, yu pũrore wirika! Mũ, Marĩpu yure dorerire iribirimakũ iriduagu yāa. Marĩpu gāamerĩrē gũñabea. Masaka gũñarōsũ gũñāa mũ, ārīmi.

²⁴ ĩgũ irasũ ārĩ odo, guare ārīmi:

—Sugu yure tuyaduagu ĩgũ iriduare piriburo. Irasirigu yure tuyaduari waja curusague pábiatũ wējēsũbu

^x 16.18 “Pedro”, ārĩrĩ: “ũtāye”, ārĩduaro yāa.

irirosū āārīkeregū, neō piriro marīrō yure tūyanīkōāburo. ²⁵Sugū i ūmugue īgūya okari direta maīgū peamegue bēosūgukumi. Gajigu gapu yure tūyari waja gajerā īgūrē wējēkerepuru, Marīpu purogue īgū merā usuyari bokagukumi. ²⁶Sugū masakū i ūmumarē āārīpereri opakeregū, īgū boari puru waaburi gapure gūñabiri waja peamegue waagū, ōārīrē neō wajatabirikumi. Irasirigu i ūmugue opari direta gūñagū, īgū boadero puru, peamegue bēosūgukumi. Iroguere īgū wiriduagu i ūmugue opari merā neō wajarimasibirikumi. ²⁷Yu āārīpererā tīgū, Yupu gosewasiriri merā, īgūrē wereboerā merā i ūmugue dupaturi aarigū, āārīpererā masakare īgūsā irideaku keoro wajariguko. ²⁸Diayeta werea yu. Surāyeri musā ōōguere āārīrā musā boaburo dupuyuro yu āārīpererā tīgū, Opu ñajamakū īārākoā, ārīmi Jesús.

Jesús īgū deyori gorawayudea

(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

17 ¹Su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejarinurī puru, Jesús Pedroro, Santiagore, īgū pagumu Juārē ūmarī buúrugue siiu murīāmi. ²Iri buūru wekague īgūsā murījadero puru, īgūsā iūrō īgū deyori gorawayuakōāyupu. īgū diapu abe ūmumu irirosū gosewasiriyuro. īgūya surīro goserīne, ōārō borero waayuro. ³Irasū waaripoeta iripoegue marā Moisés, Elías Jesús merā weretamunīmakū īāñurā. ⁴īgūsārē īāgū, Pedro Jesúre āriyupu: —Gua Opu, marī ōō āārīmakū ōātariduāa. Mu gāāmemaakū, ōōguere ure wiigā irigura. Muya wii, Moiséya wii, Elīaya wii irigura, āriyupu. ⁵īgū irasū āri werenīropoe, ōārō gosewasiriri mikāyēbo īgūsārē tūbiakōāyuro. Iri yebo poekague Marīpu āsū āri werenīmakū pēñurā: —Īi yu magū, yu maīgū āārīmi. īgū merā buro usuyāa. Ōārō péka īgūrē! āriyupu.

⁶Irasū ārīmakū pérā, Jesús buerā buro gūiri merā, ejamejā, īgūsāya diapurire

yebague moomejākōāñurā. ⁷īgūsā irasirimakū īāgū, Jesús īgūsā puro waa, īgūsārē moāña:

—Wāgānugāka! Gūibirikōāka! āriyupu.

⁸īgū irasū ārīmakū iūrā, gajerārē īābirīñurā. Jesús direta īāñurā.

⁹Puru buúrugue āārānerā dijariñurā. Iroguere dijariyu Jesús īgūsārē turaro merā āriyupu:

—Dapora musā īādeare gajerārē werebirikōāka! Yu āārīpererā tīgū boa, masādero purugue irire wereka! āriyupu.

¹⁰īgū irasū ārīmakū, īgū buerā īgūrē sērēñañurā:

—¿Nasirirā Moisés gojadeare buerimasā: “Cristo, Marīpu iriubu aariburo dupuyuro Elías aaripurorigukumi”, ārīri? āri sērēñañurā.

¹¹Jesús īgūsārē yujuyupu:

—Musā ārīrōsūta Elías aaripurorigukumi āārīpererire āmuyubu.

¹²Yu gapu āsū āri weregura musārē. Elías ejasiami. īgū ejakerepuru, masaka īgūrē īāmasībirima. Irasirirā īgūsā gāāmerō iriduarire īgūrē ñerō irima. īgūrē iriderosūta yu āārīpererā tīgūrē ñerō irirākuma, āriyupu.

¹³īgū irasū ārīmakū pérāgue, pémasīñurā. “īgū: ‘Elías ejasiami’, ārīgū, Juan masakare wāiyedire ārīgū yāmi”, āri masīñurā pama.

Jesús ñamasīrīri opagure taudea

(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

¹⁴Puru īgūsā buúrugue āārānerā wārā masaka puro dijajama. īgūsā dijajamakū īāgū, sugū masakū aari, Jesús puro ñadukupuri merā ejamejā, īgūrē ārīmi:

¹⁵—Yu Opu, yu magūrē bopoñaka! īgū ñamasīrīri opagu āārīmi. Buro ñerō tarinami. Irasirigu peamegue meémejāma, diaguedere meébianokōāmi.

¹⁶Irasirigu īgūrē mu buerā purugue āijadabu. īgūsā īgūrē taumasībirama, ārīmi.

¹⁷īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús yujumi:

—Musā dapora marā, yure buremurī opamerā, diayemarē neō pémasīmerā āārā. ¿Noópā yoaripoe musā merā

āārīgukuri? ĩNoópā yoaripoe musā yure buremubirire gūnaturagukuri? Majīgūrē ōō gapu āārika! āārimi.

¹⁸Īgūrē āājamakū, Jesús wātī majīgūguere āārīgūrē: “Wirika ĩgūrē!” āārimi. Jesús ĩgūrē béowiumakūta, majīgū tariakōāmi.

¹⁹Puru gua Jesús buerā gajerā péberogue ĩgūrē sērēñabu:

—ĩNasirirā gua gapu wātirē béowiumasībirayuri? āāribu.

²⁰Jesús yujūmi:
—Musā Marīpure mērōgā buremurī opasīā, ĩgūrē béowiumasībirabu. Diayeta musārē werea. Musā buremurī opari mostaza wāikuri yegāpā irirosū āārikerepuru, i buūrure: “Sōōgue waaburo”, āāri masībokoa. Musā irasū āārimakū, i buūru musā dorerosūta waabokoa. Marīpure buremurī oparā āāripererire irimasīa. ²¹Īno wātirē béowiuuarā, bereri merā Marīpure buro sērērō gāāmea, āārimi.

Jesús ĩgū boaburire werenemodea
(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)

²²Puru Galilea nikūgue gua waagorenabu. Irogue Jesús guare āārimi:

—Masaka yure āāripererā ĩgūrē ñeā, gajerāguere wiarākuma. ²³Īgūsā yure wējērākuma. Yure wējēadero puru, urenu waarō merā Marīpu yure masūgukumi, āārimi. “Yure wējērākuma”, āārimakū pērā, gua buro bujawerebu.

Marīpuya wiima āārīburire niyeru wajasearire sērēñadea

²⁴Puru gua Jesús merā Capernaugue waabu. Irogue ejadero puru, Marīpuya wiima āārīburire niyeru wajaseabosarimasā Pedro puro eja, ĩgūrē sērēñama:

—ĩMusārē buegu Marīpuya wiima āārīburire niyeru wajariri? āārima.

²⁵Pedro ĩgūsārē yujūmi:
—Wajarimi, āārimi.

Puru Pedro wiigue ñājāa, Jesúre sērēñapuripoeta Jesús gapu ĩgūrē sērēñapurorimi:

—Simón, ĩnaásū gūñarī mu? I ūmu marā oparā masakare niyeru

wajaseaduarā, ĩnoā gapure wajaseakuri? ĩĪgūsāyarārē, o gajero marā ĩgūsāya nikūgue ejanerā gapure wajaseakuri? āārimi.

²⁶—Gajero marā gapure wajaseakuma, āāri yujūmi Pedro.

Īgū irasū āārimakū, Jesús āārimi:
—Irasirigu sugu opu ĩgūyarārē wajaseabirikumi. ²⁷Marīpuyarā marī āārikereerā, Marīpuya wiima āārīburire niyeru wajaseabosarārē marī merā guamakū iribirikoa. Irasirirā wajarirākoa. Wejerida āāi, ditarugue waaĀ wējēgū waaka! Baapurorigure túwea āāika! Īgūya disigue niyeru tire bokagukoa. Puru iriti merā marī pērāyare Marīpuya wiima āārīburire wajarigu waaka! āārimi.

Jesús sugu gajerā nemorō āārīgūyamarē weredea
(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

18 ¹Iripoere gua Jesús buerā ĩgū puro eja, sērēñabu:

—Ūmugasigue Marīpu ĩgūyarārē doreroguerē, ĩnoā gua watopere āārīpererā nemorō āārīgukuri? āāribu.

²Gua irasū āārimakū, Jesús majīgūrē siiu, ĩgūrē gua watopegue āāinū, āārimi:

³—Diayeta musārē werea. “Majīgū irirosū āārā, gajerā nemorō āārībea”, āāri gūñaka! Musā: “Gajerā nemorō āārā”, āāri gūñarīrē gorawayumerā, ūmugasigue Marīpu ĩgūyarārē doreroguerē neō waabirikoa. ⁴Sugu ĩgū basi: “Yu ubu āārīgū, majīgū irirosū āārā”, āāri gūñagū, Marīpu ūmugasigue āārīgū ĩūrō gajerā nemorō āārīmi. ⁵Sugu yaagure, ĩi majīgū irirosū āārīgūrē ōārō bokatīrīñeāgū yudere bokatīrīñeāmi.

Gajerārē ñerō irimakū iribirikōāka! āāri weredea
(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶Sugu yure buremurārē ĩi majīgū irirosū āārīrārē ñerō irimakū iriguno, buro wajamoāsūgukumi. Irasiriro ĩgū gajerārē ñerō irimakū iriburi dupuyuro masaka ĩgūrē wāriye ūtāye merā wūnugūgue siasiu, wādiyague

meéyomakū ōābokoā. ⁷I ūmūguere masakare ñerō irimakū iriri āārā. Irasirirā ñerō tarima. I ĩgūsārē ñerō irimakū iriri āārīnīkōārokoā. Gajerārē ñerō irimakū irigūno gapu ñetariro tarigukumi.

⁸Irasirirā musāya moĵō, o gubu merā ñerō irirā, iri moĵōrē, o iri gubure dititā béorosū iri ñerō iririre pirika! Su moĵō, o su gubu opakereerā, Marīpu pūroque waamakū ōātarirokoā. Ñerō iririre pirimerā gapu perebiri peamegue béosūrākuma. ĩgūsā pe moĵō, o pe gubu opakereerā, peamegue waamakū ñetarirokoā. ⁹Musāya koyeru merā ĩā, ñerō irirā, irirure goreweabéorosū iri ñerō iririre pirika! Su koyeru opakereerā, Marīpu pūroque waamakū ōātarirokoā. Ñerō iririre pirimerā gapu perebiri peamegue béosūrākuma. ĩgūsā pe koyeru opakereerā, peamegue waamakū ñetarirokoā.

**Jesús oveja dediridi keori merā
buedea
(Lc 15.3-7)**

¹⁰Neō sugu ĩīsā majīrārē ubu ĩābéobirikōāka! Musārē werea. Ūmūgasigue Yūpūre wereboerā ĩgūsārē korerā ĩgū merā āārīnīkōāma, ĩgūsārē ĩgū iritamudorerire irimurā. ¹¹Yū āārīpererā tīgū dediribonerārē taugu aarīgū iribu.

¹²Yū wererire, ĩnaāsū gūñarī? Ovejare korerimasū cien oveja opagu, sugu oveja dedirimakū ĩāgū, gajerā noventa y nueve ovejare makā turo ĩgūsā baarogue duripkōā, dediriadire āmagū waakumi. ¹³Diayeta musārē werea. ĩgūrē bokagu, gajerā noventa y nueve dediribiranerā nemorō ĩgūrē usuyakumi. ¹⁴Āsūta Marīpu ūmūgasigue āārīgū ĩīsā majīrā irirosū āārīrārē dedirimakū gāāmebemi, ārīmi Jesús.

**“Muyagu murē ñerō irimakū āsū
irika!” ārīdea
(Lc 17.3)**

¹⁵Irasū ārī odo, āsū ārī werenemomi:
—Muyagu murē ñerō irimakū, gajerā péberogue ĩgū merā irire werenīka!

ĩgū irire ōārō merā āmudūagu: “Murē ñerō iribu! Kātika yū irideare!” ārīmakū, musā dupaturi usuyari merā gāme wapikurākoā. ¹⁶ĩgū irire āmuduabirimakū, sugu o pērārē siiu, dupaturi ĩgū puro waaka! ĩgūsā péurogue ĩgū murē ñerō irideare wereka! Irasiriro Marīpūya werenīrī gojadea pūgue dorederosūta pērā o urerā iri ñerō irideare wererire pédero puru: “Diayeta irasū waabu”, ārī masīrākuma. ¹⁷Murē ñerō iridi ĩgūsā péurogue āmuduabirimakū, āārīpererā yure buremurā merā nerē, ĩgūsārē ĩgū ñerō irideare wereka! ĩgūsā péuroguedere āmuduabirimakū ĩārā, ĩgūrē: “Marīpūre buremubi, o romano marā opūre ñegū niyeru wajaseabosarimasū irirosū āārīmi”, ārī ĩāka!

¹⁸Diayeta musārē werea. Musā Marīpu ūmūgasigue āārīgū dorerosūta: “I ūmūguere āsū waabirikōāburo”, ārīmakū, irire waabirimakū irigukumi. Musā ĩgū dorerosūta: “I ūmūguere āsū waaburo”, ārīmakū, irire waamakū irigukumi.

¹⁹Gajidere musārē werea. Musā pērā surosū gūñarī merā: “Āsū Marīpūre sērērāl” ārīmakū, Yūpu ūmūgasigue āārīgū musā sērērōsūta irigukumi. ²⁰Pērā, o urerā yure buremurā nerēmakū, yude ĩgūsā watopegue āārā, ārīmi Jesús.

²¹Irasū ārīmakū pégu, Pedro Jesús puro ejanugā, āsū ārī sērēñami ĩgūrē:
—Yū Opū, ĩdiīkūgora yaagu yure ĩgū ñerō irimakū kätigukuri? ĩSu moĵōma pere gaji moĵō peru pērēbejarigora ĩgū yure ñerō irimakū kätigukuri? ārīmi.

²²Jesús ĩgūrē yūjumi:
—“Su moĵōma pere gaji moĵō peru pērēbejarigora ĩgū yure ñerō irimakū kätigukoa”, ārībirikōāka! ĩgū ñerō irinariku kātika! ārīmi.

**Jesús sugu moāboerimasū
ĩgū merāmu ñerō irideare
kätidūabi keori merā buedea**

²³Irasū ārī odo, keori merā buemi guare Jesús:

—Irasiriro Marīpu ūmūgasigue āārīgū ĩgūyarārē doreri āsū āārā. Sugū opū

īgūrē moāboerimasārē ĭgūsā ĭgūrē wajamorīrē wajaridorekumi. ²⁴ĭgūsā ĭgūrē wajamorīrē amunugāripoe gajerā ĭgūyarā sugu wáro wajamogūrē ĭgū puro ātakuma. ²⁵ĭgū wajamorīrē wajarimasībirimakū ĭgū, ĭgū opu ĭgūyarārē: “ĭgūrē, ĭgū marāpore, ĭgū pūrārē ĭgū opari āārīpereri merā gajerāguere duarā waaka!” ārikumi. “Irasirigu ĭgūsārē duari waja merā ĭgū yure wajamorīrē wajarigukumi”, ārikumi.

²⁶Irasū ārimakū pēgu, wáro wajamogū gapu nādukupuri merā ejamejā, ĭgū opure buro sērēkumi: “Yu opu, guare gajerāguere duabirikōāka! Yúka dapa! Bopoñaka yure! Murē yu wajamorī āārīpererire wajaripeokōāgukoa”, ārikumi.

²⁷Irasū ārimakū pēgu, ĭgūrē bopoñarī merā ĭā, ĭgūrē wiukumi. “ĭgū wajamodea pereakōāa”, āri, irire kātipeokōākumi. ²⁸ĭgū irasiridero puro, wáro wajamodi waa, gajigu ĭgū merāmu ĭgū opure moāboerimasārē bokajakumi. ĭgū merāmu gapu ĭgūrē mērōgā wajamokumi. ĭgūrē bokajagu, mata ĭgūya wūnugūrē buro ñeā: “Murīgora, yure mu wajamorīrē wajaripurumuka!” ārikumi.

²⁹ĭgū irasū ārimakū, ĭgū merāmu gapu nādukupuri merā ejamejā, ĭgūrē buro sērēkumi: “Yúka dapa! Bopoñaka yure! Murē yu wajamorī āārīpererire wajaripeokōāgukoa”, ārikumi.

³⁰ĭgū buro sērēmakū pékeregu, ĭgūrē yujubirikumi. Irasirigu ĭgūrē peresugue iridorekumi. “Yure ĭgū wajamorīrē wajaripeomakūgue wiuka!” ārikumi.

³¹Wáro wajamodi ĭgūrē mērōgā wajamogūrē irasirimakū ĭārā, gajerā moāboerimasā buro bujawereri merā ĭgū iriadea āārīpererire ĭgūsā opure wererā waakuma. ³²Irire pēgu, ĭgūsā opu wáro wajamodire siiu, āsū ārikumi: “Mu ñetaria. Mu yure buro sērēmakū, mu yure wajamodeare kātipeokōābu. ³³Yu irasirikerepuru, mu gapu mu merāmūrē ĭgū murē mērōgā wajamodeare kātibirayuro. Mu yure wajamodeare yu

kātiderosūta ĭgū murē wajamodeadere mu kātimakū oātariboakuyo. ĩNasirigu ĭgūrē bopoñabirari mu?” ārikumi.

³⁴Irasū āri odo, ĭgū merā buro guagu, ĭgūrē peresu irikumi buro wajamoādoregu. ĭgū wajamorīrē wajaripeobi neō wiribirikumi, āri weremi Jesús.

³⁵Puru āsū ārīnemomi:

—Yupu umugasigue āārīgū musārē irasūta wajamoāgukumi, musāyarā ĭgūsā musārē ñerō irideare musā oārō merā kātibirimakū, ārimi.

Jesús masakare: “Musā marāposā nomerē béobirikōāka!” āri buedea

(Mr 10.1-12; Lc 16.18)

19 ¹Jesús irire wereadero puro, Galilea nikūgue āārādi gua ĭgū buerā merā Judea nikūgue waa, dia Jordán wāikudiya gaji koepugue waami. ²Irogue waamakū ĭārā, wārā masaka ĭgūrē tuyama. Irasirigu irogue pūrīrikurārē taumi.

³Irasirimakū ĭārā, surāyeri fariseo bumarā Jesús puro eja, ĭgūrē ñeri ĭgū werenimākū iriduarā, sērēñama:

—ĩSugu masakū ĭgū gāāmerō ĭgū marāpore béomakū, marī doreri āārīkuri? ārima.

⁴Jesús ĭgūsārē yujumi.

—ĩMarīpuya werenīri gojadea pūrē buebiriri musā? Āsū āri gojasūdero āārībú: “Neōgoraguere Marīpu i umūrē irigu, umūu, nomeō iridi āārīmī”, āri gojasūdero āārībú. ⁵Āsū āri gojanemosūdero āārībú doja: “Sugu umūu ĭgū pagusāmarārē wiri, ĭgū marāpo merā āārīgukumi. Irasirirā ĭgūsā pērā āārīkererā, Marīpu ĭūrō su duputa irirosū āārīrākuma”, āri gojasūdero āārībú. ⁶Irasirirā pērā irirosū āārībema. Su duputa irirosū āārīma. Marīpu ĭgūsārē su duputa irirosū āārīmakū iridero puro, gajigu ĭgūsārē gāme béomakū iribirikōārō gāamea, ārimi Jesús.

⁷ĭgū irasū ārimakū pērā, fariseo bumarā sērēñama doja:

—Mu irasū ārikerepuru, Moisés gapu āsū āri gojadi āārīmī: “Sugu ĭgū

marāpore béoduagu: ‘I waja merā murē béoa’, āri gojari pūrē sīrō gāamea”, āri gojadi āārīmi. ¿Nasirigu irasū āri gojayuri? ārīma.

⁸ Jesús ĩgūsārē yujumi:

—Musā ñekūsamarā Marīpu dorerire iriduabirimakū ĩāgū: “Musā marāposā nomerē béomasía”, āri gojadi āārīmi Moisés. ĩgū irasū āri gojakerepuru, neōgoragueta Marīpu musā marāposā nomerē béomakū gāamebiridi āārīmi.

⁹ Musārē werea. Sugo marāpukugo gajigu merā ñerō iribirikerepuru, igo marāpu gapu igure béo, gajegore marāpokugu, igo merā ñerō irigu yāmi. Gajigu béodeore marāpokugude igo merā ñerō irigu yāmi, ārīmi.

¹⁰ ĩgū irasū ārimakū pérā, gua ĩgū buerā āribu:

—ĩgūsā marāposā nomerē béo, gajego merā āārīmakū ōābea. Irasirirā marāpo marīmakū ōābokoā, āribu.

¹¹ Jesús guare yujumi:

—Āārīpererā masaka marāpo, o marāpu marīrāta āārībokatīubirikuma. Marīpu marāpokudorebirinerā, o marāpokudorebirinerā dita bokatīūmasīma. ¹² Surāyeri ūma marāpokūmasībema. ĩgūsā watopegue surāyeri ūma deyoarāgueta poyarimasā āārīnerā nomerē marāpokūmasībema. Masaka gajerā ūmarē marāpokūmasībirimakū yāma. Gajerā ūma, Marīpu ūmugasigūe āārīgū ĩgūyarārē doreguya direta iriduārā marāpokubema. Irasirirā marāpo, o marāpu marīrā āārībokatīūduarā, āsūta āārīnkōāburo, ārīmi Jesús.

Jesús majīrāya āārīburire Marīpūre sērēbosadea

(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)

¹³ Puru masaka majīrārē Jesús puro āijama, ĩgūsārē ñapeo, Marīpūre ĩgūsāya āārīburire sērēbosadorerā. ĩgūsā āijamakū ĩārā, gua ĩgū buerā ĩgūsārē bokatīri: “ĩgūrē garibobirikōāka!” āribu.

¹⁴ Jesús gapu guare ārīmi:

—Majīrā yu pūroguē aariburo. Kāmutabirikōāka ĩgūsārē! Ūmugasigūe

Marīpu ĩgūyarārē dorerogue āārīmurā, ĩsā majīrā yure usuyari merā bokatīriñerā irirosū āārīma, ārīmi.

¹⁵ Irasirigu majīrārē ñapeo, Marīpūre ĩgūsāya āārīburire sērēbosa odo, gajerogue waakōāmi doja.

Sugu maamu wāri doebiri opagu

Jesús merā werenideā

(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)

¹⁶ Puru sugu maamu Jesús pūroguē eja, ĩgūrē sērēñami:

—Ōāgū buegu, yu ūmugasigūe perebiri okari opaduagu, ¿ñeēno ōārīrē irigukuri? ārīmi.

¹⁷ Jesús ĩgūrē ārīmi:

—¿Nasirigu yure: “Ōāgū āārā”, ārīri? Marīpu suguta ōāgū āārīmi. Mu ūmugasigūe perebiri okari opaduagu, Marīpu dorerire irika! ārīmi.

¹⁸ ĩgū irasū ārimakū pégu, maamu āsū ārī sērēñami doja:

—¿Dīf gapūre irigukuri? ārīmi.

Jesús ĩgūrē yujumi:

—Masakare wējēbirikōāka! Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka! Yajabirikōāka! Gajerāyamarē ārīgatori merā werebirikōāka! ¹⁹ Mupu, mupore gopeyari merā buremuka! Mu basi maīrōsūta mu puro āārīrārē maika! ārīmi.

²⁰ ĩgū irasū ārimakū, maamu Jesūre ārīmi doja:

—Iri doreri āārīpererire majīgūgueta neō tarinugābiribu yu. ¿Ñeēno dūyari, yure yu irinemoburi? ārīmi.

²¹ Jesús ĩgūrē ārīmi:

—Mu, Marīpu ĩūrō ĩgū dorerire iripeoduagu, mu oparire duagu waaka! Mu duadea wajare boporārē sīka! Irasirigu ūmugasigūere wāri ōārī opagukoa. Irasiri odo, yu merā aarika! ārīmi.

²² ĩgū irasū ārimakū pégu, maamu ĩgū wāri oparire maīsīā, buro bujawereri merā waakōāmi.

²³ ĩgū bujawereri merā waamakū ĩāgū, Jesús guare ĩgū buerārē ārīmi:

—Diayeta musārē werea. Wāri doebiri oparārē Marīpu ūmugasigūe

āārīgú igūyarārē doreroguerē waamakū diasagorāa. ²⁴Musārē dupaturi werea. Camellu awiru gobegārē nājātariweremasibirikumī. I nemorō wári doebiri opagure Marīpu igūyarārē doreroguerē waamakū diasāa, ārīmi.

²⁵Igū irasū ārīmakū pērā, gua igū buerā péguka, āsū ārī gāme sērēñabu:

—Iro merē, ĩnoā gapu Marīpu tausūmurā igū pūrogue waamurā āārībokuri? ārību.

²⁶Jesús guare iā, ārīmi:

—Masaka igūsā basi igūsā iriri merā Marīpu pūrogue waamasibema. Marīpu dita masakare igū pūro āārīmurā waamakū irimasīmi. Āārīpererire irimasīmi, ārīmi.

²⁷Igū irasū ārīmakū pégū, Pedro igūrē ārīmi:

—Gua Opū, gua murē tuyarā, āārīpereri gua opadeare pípeokōābu. Irasirirā gua gapu, ĩneonorē oparākuri? ārīmi.

²⁸Jesús guare āsū ārī yujumi:

—Diyeta musārē werea. I ūmu peredero pūru āārīpereri maama gorawayuripoe yu āārīpererā tīgū ūmugasi gosewasirirogue Opū doarogue doagukoa. Yu iro doamakū, musāde yure tuyarā, pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari oparā doarigue doarākoa. Irasirirā musā Israel bumarārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marārē dorerākoa. ²⁹Yu merā waarā, igūsāya wiirire, igūsā pagupūrārē, pagusāmarārē, pūrārē, igūsāya pooerire pípeorā, wári oārī wajariarākuma. Igūsā iro dupuyuro opaderosū cien nemorō opanemorākuma. Irasū āārīmakū Marīpu merā perebiri okari oparākuma. ³⁰Wārā daporare oparā āārīrā, pūruguerē ubu āārīrā dujarākuma. Wārā daporare ubu āārīrā gapu, pūruguerē oparā āārīrākuma, ārī weremi Jesús guare igū buerārē.

Jesús igui poe moārā
keori merā buede

20 ¹Irasirigu dupaturi Jesús keori merā buemi doa:

—Marīpu ūmugasigue āārīgú igūyarārē doreri āsū āārā. Sugu igui poe opū boyodujimejāripoe igūya pooere moāmurārē siiugu waakumi. Āsū ārīkumi: ²“Sunū moārī waja suti niyeru ti wajariğara”, ārīkumi igūsārē. Pūru igūsārē igūya poeegue moādoeregū iriukumi. ³Pūru goeripoe dupuyuro nueve hora āārīmakū, makā dekogue waa, gajerā moārī opamerārē bokajakumi. ⁴Igūsārē bokaja, ārīkumi: “Musāde yaa poere moārā waaka! Keoro wajariğura”, ārīkumi. Irasirirā igūya poeegue moārā waakuma. ⁵Pūru poe opū goeripoe āārīmakū, nāmika tres hora āārīmakūdere gajerārē moādorekumi doa. ⁶Pūru nāmikague cinco hora āārīmakū, makā dekogue waakumi doa. Irogue eja, gajerā moārī opamerārē bokaja, igūsārē sērēñakumi: “ĩNasirirā dapagārē moābirikererā doaneākōārī musā?” ārīkumi. ⁷“Neō sugu guare: ‘Moārā waaka!’ ārībirami”, ārī yujukuma. Irasirigu poe opū igūsārē: “Musāde yaa poere moārā waaka! Keoro wajariğura”, ārīkumi. Irasirirā igūsāde igūya pooere moārā waakuma.

⁸Abe nājāripoegue āārīmakū, poe opū igūya pooere siiu moāgūrē āsū ārīkumi: “Moārārē siiu, moārā ejatūnunerārē wajariğurori, igūsā ejaburi dupuyuro ejanerārē wajari odo, ejapurorianerārē wajariğurori!” ārīkumi. ⁹Irasirigu, cinco hora āārīmakū moānugānerārē sunū moārī wajariğurā suti niyeru ti wajariğurori. ¹⁰Igū irasū wajariğurā iārā, moāpurorianerā: “Gua gapure igūsā nemorō wajariğurukumi”, ārī gūñadikuma. Igūsādere surosūta wajariğurā. ¹¹Irasū wajariğurā iārā, poe opū merā gua, igūrē ārīkumi: ¹²“Īsā gua pūrugue ejanerā gapu su horata moāama. Gua gapu sunū oārō moāneākōābu. Buro abe asiripoe moābu. Gua irasū moāneākerepūru, surosū wajariğurā bu”, ārīkumi. ¹³Igūsā irasū ārīmakū pégū, poe opū gapu sugu igūsā watope āārīgūrē ārīkumi: “Yu merāmu, yu murē ñerō

irigu meta yáa. Yu murē: ‘Suti niyeru ti wajarigura’, ārimakū pégu: ‘Jáu’, ārābu mu. Irasirigu yu ārāderosūta murē keoro wajariabu. ¹⁴Irasirigu yu wajariadeare āi, waakōāka! Īirē mu purugue ejadidere murē wajariaderopāta wajarigura. ¹⁵I yaa niyeru āārā. Irasirigu yu gāāmerō wajarimasā. Gajerārē yu ōārō sīmakū ĩāgū, ¿yure ĩaturiri mu?’ ārikumi poee opu.

¹⁶I keori ārīrōsūta Marīpu ĩgūyarā āārīpurorinerārē, ĩgūsā puru ĩgūyarā āārīrādere surosū ōārīrē sīgukumi, āri weremi Jesús guare.

Dupaturi Jesús ĩgū boaburire werede

(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷Jesús Jerusalén waarí maague waagú, guare pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgū buerārē gajerā péberogue siuwāgā, ārimī:

¹⁸—Ōārō péka! Marī Jerusalégue waará yáa. Irogue yu āārīpererā tīgū, paía oparāguere, irasū āārimakū Moisés gojadea buerimasāguere wiasūgukoa. ĩgūsā yure: “Boaburo”, ārīrākuma.

¹⁹Irasirirā judío masaka āārīmerāguere yure wiarākuma. ĩgūsā yure burida, tārā, curusague pábiatú wējērākuma. ĩgūsā yure wējēadero puru, urenu waaró merā masāgukoa, ārimī Jesús.

Santiago, Juan pago Jesúre sērēdea

(Mr 10.35-45)

²⁰Puru Zebedeo marāpo igo purā Santiago, Juan merā Jesúre purogue eja, ĩgūrē sērēbo ñadukupuri merā ejamejāmo.

²¹Igo irasirimakū, Jesús igore sērēñami:

—¿Ñeénorē gāāmerī mu? ārimī.

Igo ĩgūrē yujumo:

—Mu, Opu ñajāgū, ĩsā yu purā pērārē mu merā doremurā sóoka! Sugure mu diaye gapu, gajigure kúgapu doadoreka! ārimo Jesúre.

²²Igo irasū ārimakū pégu, Jesús igo purārē ārimī:

—Musā yure sērērērē pémasībea. Yu buro ñerō tarīgukoa. ¿Yu ñerō tarirosū

musāde ñerō tarirā, bokatīūrākuri? ārimī.

Īgūsā yujuma:

—Bokatīūkōārākua, ārima.

²³Jesús ĩgūsārē ārimī:

—Diayeta āārā. Yu irirosū musāde ñerō tarirākua. Yu gapu musārē yu diaye, kúgapu doamurārē beyemasībea. Yupu āmusiadi āārīmī irire. Irasirirā ĩgū beyenerā dita yu diaye, kúgapu doarākuma, ārimī.

²⁴Gua pe mojómarā ĩgū buerā gapu Santiago, Juan ĩgūsā Jesúre sērērērē pērā, ĩgūsā merā guabu. ²⁵Gua guamakū ĩāgū, Jesús āārīpererārē guare siiu needō, āsū āri weremi:

—I nikū marā oparā Marīpure buremumerā gapu ĩgūsāyarārē dorerā, turaro merā dorema. ĩgūsā doka marāde irasūta dorema. Irire masā musā. ²⁶Musā tamerā ĩgūsā irirosū iribirikoa. Musā watopeguere opu āārīduagu, musārē moāboegu irirosū āārīburo. ²⁷Sugu musā watopegue āārīgū, gajerā nemorō āārīduagu, moāboegu irirosū āārīburo. ²⁸Yude irasūta āārā. Yu āārīpererā tīgū masaka yure iritamuburo, ārīgū meta aaribú. Yu gapu ĩgūsārē iritamugū aaribú. Irasirigu wárā masakare yu boari merā ĩgūsā ñerō iridea wajare wajaribosagu aarīgū iribu, ārimī Jesús guare.

Jesús pērā koye ĩāmerārē taudea

(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)

²⁹Puru Jericógue āārānerā gua wirimakū, wárā masaka Jesúre tuyama.

³⁰Gua waarí maa turo, pērā koye ĩāmerā doama. Jesús iro tariwāgārērē péñarā āsū āri gainíma:

—Gua Opu, David parāmi āārīturiagu, guare bopoñaka! ārima.

³¹Īgūsā irasū āri gainímakū, masaka gapu ĩgūsārē: “Toeaka!” ārima. ĩgūsā irasū ārikerepuru, ĩgūsā gainíadero nemorō gainínemoma:

—Gua Opu, David parāmi āārīturiagu, guare bopoñaka! ārima.

³²Īgūsā irasū ārimakū pé, Jesús dujanugāja, ĩgūsārē siiu, āsū āri sērēñami:

—¿Ñeenorē yu mūsārē irimakū gāameri? ārimi.

³³—Gua Opu, guare koye iāmakū irika! āri yujuma.

³⁴Īgūsā irasū ārimakū, Jesús Īgūsārē bopoña, Īgūsāya koyere moñāmi. Īgū moñāmakūta, iākōama. Irasirirā Jesúre tuyama.

Jesús Jerusalégue ejadea

(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

21 ¹Gua Jesús merā Jerusalégue ejaburo dupuyuro Betfagé wāikuri makāgue ejapuroribu. Betfagé, buúru Olivos wāikuri buúru pūro āārībú. Jesús irogue ejagu, gua merāmarā pērārē ²āsū āri iriumi:

—Si makā marī bokatiūrō āāriri makāgue waaka! Irogue ejarā, burra Īgūsā sianúadeore majīgū merā bokajarākoa. Īgūsārē bokajarā, Īgūsā siadeadare kura, āirika! ³Mūsārē: “¿Nasirimurā Īgūsārē kurari?” ārimakū pērā: “Marī Opu gāameami. Dapora wiagukumi doja”, ārika! āri iriumi.

⁴Ire irasū irīgu, Marīpuya kerere weredupuyudi gojaderosūta irimi. Āsū āri gojadi āārimí:

⁵Jerusalén marārē āsū āri wereka:

“Mūsā Sión^y marā iāka! Mūsā Opu mūsā pūrogue mūsārē iritamugū aarimi.

Ubu āārīgū irirosū burra majīgū weka peyawāgārimi”, āri gojadi āārimí.^z

⁶Irasirirā Jesús iriuanerā iri makāgue waa, Īgū iridoreaderosūta iriñurā.

⁷Burrore, pago merā Jesús pūrogue āijamakū, guaya surí wekamarē túwea, Īgūsā weka peobu. Gua irasiriadero pūru, Jesús, majīgū wekague mūrībejami.

⁸Mūrībeja, Jesús Jerusalégue peyawāgāmakū iārā, masaka wārā Īgūsāya weka sānarī surire túwea āi, Īgū waarī maarē sēōpídupuyuma Īgūrē buremurā. Irasū āārimakū, gajerā yuku dupuri pūrikurire diti āi, maarē

pídupuyuma, Īgū waarī maa oārī maa āārīburo, āirā. ⁹Irasirirā Īgū dupuyuro waarā, Īgū pūru tuyarā āsū āri gainíma:

—Opu David parāmi āārīturiagure usuyari sīrā! Īi Marīpu marirē taugu iriudi oārō aariburo. Marīpūre: “Oātaria mū āārīpererā Opu ūmugasigū āārīgū”, āri, usuyari sīrā! ārima.

¹⁰Jesús Jerusalégue ejamakū, irogue āāriri iāgukapereakōama. Wārā Īgūsā basi āsū āri gāme sērēnama:

—¿Noā āāriri īi? ārima.

¹¹Gajerā masaka yujuma Īgūsārē:

—Īi Marīpuya kerere werēgu Jesús wāikugu āārimí. Galilea nikūma makā Nazaretmū āārimí, ārima.

Jesús Marīpuya wiigue duarārē béowiudea

(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹²Pūru Jesús Marīpuya wiigue ñajāmi. Ñajāa, doebiri duarārē, Īgūsā duarire wajarirādere bokajagu, Īgūsārē béowiumi. Niyeru gorawayurimasāya niyeru sānarī kūmarirē yomeéwiunokōami. Bujare dua doanirāya doaripēridere irasūta irimi. ¹³Īgūsārē āsū ārimí:

—Marīpu Īgūya wereniri gojadea pūgue āsū āridi āārimí: “Yaa wii, yure buremurā yure sēreri wii āārā”, āridi āārimí. Mūsā gapu yajarimasāya wii irirosū āārimakū yāa, ārimí.

¹⁴Jesús Marīpuya wiigue āārīripoe koye iāmerā, waamasimerāde Īgū pūrogue ejama. Īgūsā ejamakū iāgū, Īgūsārē taumi.

¹⁵Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā gapu Īgū turari merā iri ĩmumakū iārā, iri wiigue majirā Īgūrē: “Opu David parāmi āārīturiagu oātaria mū”, āri gainímakū pērā, Īgū merā guama. ¹⁶Irasirirā Jesúre āsū ārima:

—¿Īisā majirā āririrē pēri mū? ārima.

Jesús yujumi:

—Péa. ¿Marīpuya wereniri gojadea pūrē ire buebiriri mūsā? Āsū āri gojasūdero āārībú:

^y 21.5 Zacarías 9.9: Iripogue marā Jerusalén wāikuri makārēta “Sión” ārinerā āārimí.

^z 21.5 Zac 9.9

Mu majīrārē, mirirāgārē ōārō
usuyari merā murē bayapeomakū
iribu, āri gojasūdero āārībú, ārimī
Jesús īgūsārē.^a

¹⁷Irasū āri odo, īgūsārē béowāgā,
Betania wāikuri makāgue waakōāmi.
Irogue eja, kārimī.

**Jesús higueraḡure nāinūgāmakū
iridea**

(Mr 11.12-14, 20-26)

¹⁸Gajinu boyoripoe Jesús Jerusaléḡue
goedujāḡu, ūaboakōāmi. ¹⁹Irasū
uaboḡu, maa turo nídi higuera
wāikudire iāḡū, irigu dukare āmagú
waadimi. Duka marību irigu ḡapū. Pūrī
dita āārībú. Duka marīmakū iāḡū, Jesús
āsū ārimī:

—Iḡu yukū neō dupaturi
dukakubirikoa, ārimī.

Īḡū irasū ārīrī merāta, irigu
nāinūgākōābu. ²⁰Irigu irasū waamakū
iārā, gua īḡū buerā iāḡukakōābu.

—ĪNasiriro mata irigu nāiakōārī? āri
sērēnabu Jesúre.

²¹Jesús ḡuare yujumi:

—Diayeta musārē werea. Musā:
“Marīpu āsū irimasībirikumi”, āri
ḡūnarō marīrō īḡūrē būremurā, yu
irigure nāimākū iriaderosū musāde
irimasīrākoa. Irigure yu iriadero
nemorō diasarire irimasīrākoa. Irasirirā
Marīpūre: “I buūrure dia wādiyague
béokal!” ārimākū, musā ārīrōsūta
waarokoa. ²²Musā Marīpūre būremurī
merā sērēmakū, musā sērērōsūta Marīpu
musārē irigukumi, ārimī Jesús.

**Judío masaka oparā Jesúre: “ĪNoā
murē doreri?” āri sērēnādea**

(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

²³Puru Jesús Marīpūya wiigue nājāmi.
Īḡū irogue bueripoe paía oparā, gajerā
judío masaka murā īḡū purogue waa,
īḡūrē sērēnāma:

—ĪNoā murē doreri, mu irire
irasirimākū? ĪNoā murē: “Āsū irika!”
ārīrī? ārimā.

²⁴Jesús īgūsārē yujumi:

—Yude musārē sērēnāḡura. Musā
yujumakū, yude musārē yujugura.

²⁵Juan masakare deko merā wāiyemakū,
Īnoā īḡūrē wāiyedoreḡu iriuri, Marīpu, o
masaka? ārimī.

Īḡū irasū ārimākū pērā, īḡūsā basi āsū
ārī ḡāme werenīma:

—ĪNaāsū āri yujurākuri marī?

“Marīpu Juārē doredi āārīmī”, marī
ārimākū, Jesús marīrē: “ĪNasirirā
īḡū weredeare būremubiriri musā?”

ārībokumi. ²⁶Āārīpererā masaka:

“Juan Marīpūya kerere weredupuyudi
āārīmī”, āri ḡūnāma. Marī: “Masaka
Juārē wāiyedorenerā āārīmā”, ārimākū,
masaka marī merā guabokuma, ārimā.

²⁷Irasirirā Jesúre āsū āri yujuma:

—Juārē wāiyedoredire gua masībea,
ārimā.

Īḡūsā irasū ārimākū, Jesús īgūsārē
ārīmi:

—Musā yure: “ĪNoā murē irire
iridoreri?” āri sērēnādeare yude musārē
yujubea, ārimī.

**Jesús sugū pūrā pērā
keori merā buedea**

²⁸Jesús irasū āri odo, īḡūsārē keori
merā buemi:

—ĪNaāsū āri ḡūnarī, yu āsū āri
weremākū pērā? Sugū pērā pūrā
opakumi. Sugūre āsū ārikumi: “Makū,
igui otedea poeḡue moāḡū waaka!”
ārikumi. ²⁹“Waabea”, āri yujukumi.

Puru: “Waagura”, āri ḡūnā, poeḡue
moāḡū waakumi. ³⁰Puru īḡūsā ḡuḡu
gajḡu īḡū magū puro waakumi. Īḡū
ārāderosūta īḡūdere: “Poeḡue moāḡū
waaka!” ārikumi. Īḡū: “Jāu”, ārikereḡu,
waabirikumi. ³¹ĪNīf ḡapū ḡuḡu dorerire
iriyuri? āri sērēnāmi Jesús.

—Īḡū moādorepuroriadi ḡapū iriyupu,
ārī yujuma.

Īḡūsā irasū ārimākū, Jesús ārimī:

—Musārē diayeta werea. Musā romano
marā opure niyeru wajaseabosarimasārē,
ūma merā ḡāmebira wajatarimasā

nomerē: “Ñerā āārīma”, ārikerepuru, ĩgūsā gapu musā nemorō Marīpu ĩgūyarārē dorerogue waarākuma.

³²Juan masakare wāiyedi musārē: “Āsū irika, Marīpu dorerire irirā!” āri buegu aarikerepuru, musā ĩgū buerire neō buremubiribu. ĩsā romano marā opure niyeru wajaseabosarimasā, ūma merā gāmebira watarimasā nome gapu ĩgū buerire pérā, irire buremuma. ĩgūsā irasirimakū ĩakererā, musā gapu musā ñerō iririre bujawere, musā gūñarirē neō gorawayubiribu. ĩgū buerire neō buremubiribu, ārimi Jesús.

Jesús ñerā moārā keori merā buedea
(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³Jesús dupaturi āsū āri werenemomi: —Gaji keori merā yu weremakū péka doja! Sugu masaku ĩgūya nikūrē poee opakumi. Iri poeere ĩguidarire otekumi. Ote odo, iri poee turore sārīsākōākumi. Iro ūtāyegue ĩgui kurabipiri gobere irikumi. Wii ūmarī wiigārē irikumi, iri poeere korerā oārō ĩā koreburo, āriġū. Irasiri odo, gajerārē iri poeere wayukumi. “Yaa oteri dukare deko merā sīrākoa, yu musārē iri poeere wayuri waja”, ārikumi. Irasū āri odo, gajerogue waakōākumi. ³⁴Puru ĩgui ñiripoee ejamakū, ĩgūrē moāboerārē ĩgūya poeere moārā purogue ĩgūya oteri dukare deko merā sērēdoregu iriukumi. ³⁵Iri poeere moārā gapu ĩgū iriuanerā irogue ejamakū ĩārā, ĩgūsārē ñerō irikuma. Sugure buro pá, gajigure wējē, gajigure ūtāyeri merā deakuma. ³⁶ĩgūsā irasiriadeare pégu, iri poee opu gajerā ĩgūrē moāboerārē ĩgū iriupurorianerā nemorō iriukumi. ĩgūsā ejamakū ĩārā, iri poeere moārā ĩgūsādere irasūta ñerō irikuma doja.

³⁷ĩgūsā irasiriadero puru, poee opu ĩgū magūrē iriukumi. “Yu magū gapure buremurākuma”, āri gūñadikumi.

³⁸Iri poeere moārā gapu ĩgū magū ejamakū ĩārā, ĩgūsā basi āsū āri gāme wereníkuma: “Īi purugure i poeere

opabu āārīmi. ĩgūrē wējēkōārā! Irasirirā marī basi i poeere oparākoa”, ārikuma.

³⁹Irasirirā ĩgūrē ñeā, poee turogue āiwāgā, wējēbéokōākuma, ārimi Jesús.

⁴⁰Irasū āri odo, judío masaka oparārē sērēñami:

—Iri poeere moārā ĩgū magūrē wējēadero puru, poee opu irogue ejagu, ĩnasirigukuri ĩgūsārē? ārimi.

⁴¹ĩgūrē yujuma:

—ĩgūsā ñerārē bopoñarō marīō wējēkōāgukumi. Puru gajerārē ĩgūya poeere wayugukumi. ĩgūsā gapu ĩgū ĩgui oteri dukare deko merā ĩgūrē sīrākuma, ārima.

⁴²ĩgūsā irasū ārimakū, Jesús āsū ārimi ĩgūsārē:

—ĩMusā Marīpuya werenirī gojadea purē ire buebiriri? Āsū āri gojasūdero āarībú:

Suye ūtāye wii iririmasā ĩgūsā béoadeaye merā gajigu gapu oārō turari wii irigukumi.

Marīpu irasiridi āārīmī. Marī ĩgū irasiriideare ĩārā: “Oātaria”, āri gūñāa, āri gojasūdero āarībú.^b

⁴³Irasirigu musārē werea yu. Marīpu ĩgūyarārē dorerogue āarimurārē ĩgū oārī sīrīrē musārē sībirikumi. Musārē ĩgū sīboadeare gajerā ĩgū dorerire irirā gapure sīgukumi. ⁴⁴Sugu i ūtāye weka meémejāgū, mutākōāgukumi. I ūtāye gapu ĩgū weka meébejaro, ĩgūrē oārī pogagāgue meémutūbéokōārokoa, ārimi Jesús. ((Jesús i keori merā weregu: “Sugu yure gāamebi wajamoāsīgukumi”, āriġū irimi.))

⁴⁵Paía oparā, fariseo bumarā iri keori merā Jesús irasū āri weremakū pérā: “Marīrē āriġū irasū ārikumi”, āriñurā.

⁴⁶Irasirirā ĩgūrē ñeāduadiñurā peresu irimurā. Irasū ñeāduakererā, āsū āri gūñañurā: “Masaka Jesúre: ‘Marīpuya kerere weredupuyugu āārīmī’, ārima”, āriñurā. Irasirirā ĩgūsārē gūisiā, Jesúre ñeāmasībirinurā.

Jesús sugu mojosiari bosenu
iriri keori merā buedea

22 ¹Jesús dupaturi gaji keori merā ĩgūsārē buenemomi. Āsū ārimi:

^b 21.42 Sal 118.22-23

²—Maripū ūmugasigwe āārīgū ĩgūyarārē doreri āsū āārā. Su nikū marā opu ĩgū magū mojōsiari bosenu irikumi. ³Irasirigu opu ĩgūrē moāboerārē: “Yū magū mojōsiari bosenu ĩārā aarika!” ĩgū ārīnerārē siudoregu iriukumi. ĩgūsā siuumakū ĩgūsā gapu: “Waabea”, ārīkōākuma. ⁴Irasirigu opu gajerā ĩgūrē moāboerārē iriukumi doja. “Yū siuunerārē āsū ārī wererā waaka: ‘Yūre moāboerārē yaarā wekuare, gajerā yaarā ejaarā ōārō diīkurārē wējēdoresiabu. Āārīpereri yu magū mojōsiari bosenu baaburi āmu odosiabu. Irasirirā: Bosebaarā aarika!’ ārī wereka ĩgūsārē!” ārī iriukumi. ⁵ĩgū siuunerā gapu irire pékererā, bosenure ĩārā waabirikuma. Sugu ĩgūya poegue waakōā, gajigu ĩgū moārīrē ĩāgū waakōākumi. ⁶Gajerā gapu opure moāboerārē ñeā, pá, wējēbéokōākuma. ⁷ĩgūsā irasiririre pégu, opu būro guakumi. Irasirigu ĩgūyarā surarare iriukumi, ĩgūsārē wējēanerārē wajamoādoegū. Irasirirā ĩgūyarā surara ĩgūsārē wējēpeokōā, ĩgūsāya makārē soebéokōākuma. ⁸Puru opu gajerā ĩgūrē moāboerārē āsū ārīkumi: “Yū magū mojōsiari bosenu marē āmusiabu. Yū siuunerā gapu ñerā āārīsīā, aaribirikuma. ⁹Irasirirā āārīpererā makā dekoma maarīgwe āārīrārē musā bokajarārē siurā waaka!” ārīkumi. ¹⁰ĩgū irasū ārimakū, ĩgūrē moāboerā waa, āārīpererā ĩgūsā bokajarārē: ñerārē, ōārārē siiu, opu ya wiigwe āākuma. Irasirirā, ĩgū bosenu iriri taribure uturiakōākuma.

¹¹Puru opu ĩgūsārē ĩāgū ñājāgū, sugure mojōsiari bosenu marē surīro sāñabire ĩākumi. ¹²Irasirigu ĩgūrē āsū ārī sērēñakumi: “Yū merāmū, ñnasirigu mojōsiari bosenu marē surīro sāñabirikeregu, ñājāriari mu?” ārīkumi. ĩgū irasū ārī sērēñamakū pégu, ĩgū gapu yujubirikumi. ¹³ĩgū yujubirimakū ĩāgū, opu ĩgūrē moāboerārē āsū ārīkumi: “Īrē ñeā, ĩgūya mojōrīrē, guburidere sia, āī wiria, naītīārōgwe ĩgūrē béorā waaka! Irogue būro pūrīsūgū ĩgūya guikare kūrīduútū oregukumi”, ārīkumi, ārī weremī Jesús.

¹⁴Irasū ārī odo, āsū ārīnemomi:
—Ī opu keori irirosū Maripū wārā siukerepuru, ĩgū beyerā gapu mérāgā āārīma, ārīmi.

Romano marā opu masakare niyeru wajasearire Jesúre sērēñadea
(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)

¹⁵Jesús irasū ārādero puru, fariseo bumarā waakōāma. ĩgūrē weresāduarā: “ĩgūrē diaye yujubirimakū irimurā ire sērēñarā!” ārī gāme werenīnurā. ¹⁶Irasirirā surāyeri ĩgūsā buerire tūyarārē, Herodeya bumarā merā Jesús purogue iriunurā. ĩgūsā Jesús purogue ejaarā, ĩgūrē ārīma:
—Buegu, gua mu iririkurire masīa. Mu ārīgatoro marīrō werenīa. “ĪNaāsū gūñarī masaka yure?” ārī gūñarō marīrō Maripūyare diayeta ĩgūsārē buea. Oparārē, ubu āārīrādere āārīpererārē sūrosūta ĩāa. ¹⁷Irasirigu guare wereka! ĪNaāsū gūñarī mu? Romano marā opu marīrē niyeru wajasearire marī wajarimakū, ñōāgorari, o ōāberi? ārīma Jesúre.

¹⁸Jesús gapu ĩgūsā ĩgūrē ñerō iriduarire masīsā, āsū ārīmi:
—Irigatorikurā āārā musā. ĪNasirirā yure ñerō yujumakū iriduari musā?
¹⁹Niyeru tire musā romano marā opure wajariburi tire ārīka! ārīmi.

ĩgū irasū ārimakū pérā, sunu moārī waja wataropā wajakuri tire āāma. ²⁰ĩgūsā iri tire āījamakū, ĩgūsārē sērēñāmi:
—I tiguere, ñnoāya diapu keori, noāya wāī tuuyari? ārīmi.

²¹—Romano marā opu ya diapu keori, ĩgūya wāīta tuuyāa, ārī yujūma.
ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús ĩgūsārē āsū ārīmi:

—Iro merē romano marā opu ya āārīrīrē ĩgūrē sika! Maripūya gapure Maripure sika! ārīmi.

²²ĩgū irasū ārimakū pérā, péguka, ĩgūrē piriwāgākōāma.

Saduceo bumarā, Maripū boanerārē masūburire Jesúre sērēñadea
(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³Irinurēta surāyeri saduceo bumarā Jesús purogue ejama. ĩgūsā: “Masaka

boanerāgue masābirikuma”, āri buremurā āārīmā. Irasirirā Jesúre āsū ārīma:

²⁴—Buegu, Moisés āsū ārīdi āārīmí: “Sugu marāpokudi pūrā maríkeregu ĩgū marāpore boaweomakū, ĩgū pagumu igore dúunorēgukumi. Irasirirā, igo merā ĩgū pūrākūrā, ĩgū tīgū dagu pūrā irirosūta āārīrākuma”, ārīdi āārīmí. ²⁵Iripoegue gua watopegue sugu pūrā su mojōma pere gaji mojō peru pērebejarā āārīunanerā āārīmā. ĩgūsā tīgū gapu marāpokū, pūrā marīgūta boakōāyupū. Irasirigu ĩgū dagu dokamuta ĩgū marāpo āārīdeore dúunorēyupū. ²⁶Īgūde ĩgū tīgū dagu irirosūta pūrā marīgūta boakōāyupū. ĩgūsā pērā dokamude pūrā marīgūta boakōāyupū. Irasū dita pūrā marīrāta boapereakōānūrā. ²⁷Īgūsā puru ĩgūsā marāpode boakōāyupo pama. ²⁸Īgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērebejarā ũma āārīpererā igore marāpokūnūrā. Irasirirā boanerā masāmākū, ĩnīno marāpogora āārīgokuri? āri sērēnāma.

²⁹Jesús ĩgūsārē yujūmi:

—Musā diaye gūnābea. Marīpuya werenírí gojadeare, Marīpu turaridere masībea. ³⁰Boanerā ĩgūsā masādero puru, ĩgūsā ũmugasigue Marīpure wereboerā irirosū āārīrākuma. Iroguere marāpokūbirikuma. ĩgūsā pūrā nomedere nomesubirikuma. ³¹ĪMarīpuya werenírí gojadea pūgue boanerā ĩgūsā masāburire musā buebiriri? Āsū ārīdi āārīmí:

³²“Yu Abraham, Isaac, Jacob Opū āārā”, ārīdi āārīmí. Irasirirā ĩgūsā boanerā āārīkererā, Marīpu merā okarā āārīma. Irasirigu Marīpu okarā Opū āārīmí. Boanerā neō dupaturi masābirikōāmūrā Opū āārībemi, ārīmi Jesús.

³³Īgū irasū ārīmakū pērā, masaka: “Ōārō buemi”, āri pégukakōāma.

“ĪDíi gapu Marīpu doreri gaji doreri nemorō āārírí?” āri sērēnādea
(Mr 12.28-34)

³⁴Jesús saduceo bumarārē ĩgūsā ĩgūrē sērēnānemomasībirimakū iririre pērā,

fariseo bumarā nerēma. ³⁵Irasirigu sugu ĩgūsā merāmu, Moisés gojadeare buerimasū Jesúre diaye yujūbirimakū iriduagu, āsū āri sērēnāmi:

³⁶—Buegu, ĩdíi gapu Marīpu doreri gaji doreri nemorō āārírí? ārīmi.

³⁷Jesús ĩgūrē yujūmi:

—Muya yujūpūrā merā, mu āārīrikuri merā, āārīpereri mu gūnārī merā Marīpure mu Opūre maīka! ³⁸I doreri, gaji nemorō āārītarinugārī āārā. ³⁹I doreri puruma āsū ārā: “Mu basi maīrōsūta mu puro āārīrārē maika!” ⁴⁰Marī i pe dorerire irirā, āārīpereri Moisés doredeare, Marīpuya kerere weredupuyunerā buedeare irirā yāa, ārīmi Jesús.

“ĪNoā parāmi āārīturiagu āārírí Cristo?” āri sērēnādea
(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹Fariseo bumarā iroque nerēanerā āārīripoe Jesús ĩgūsārē sērēnāmi:

⁴²—ĪNaásū gūnārī musā Cristo, Marīpu iriudire? ĪNoā magū āārírí ĩgū? ārīmi.

—Cristo, David parāmi āārīturiagu āārīmí, āri yujūma.

⁴³Īgūsā irasū ārīmakū pégū, Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—David, Cristo ñekū āārīkeregu, ĩnasirigu Ōāgū deyomarīgū ĩgūrē weredorederosūta Cristore: “Yu Opū āārīmí”, āriyuri? David āsū āri gojadi āārīmí:

⁴⁴Marīpu yu Opūre āsū ārīmi: “Ōō, yu diaye gapu doaka, yu merā dorebu! Irasirīpoe murē ĩaturirārē mu dorerire tarinugānemobirimakū irigura”, ārīmi.^c

⁴⁵David, Cristo ñekū āārīkeregu, ĩgūrē: “Yu Opū āārīmí”, ārīdi āārīmí. ĪNasirigu, Cristo, David parāmi āārīturiagu āārīkerepuru, David ĩgūrē irasū āriyuri? ārīmi Jesús.

⁴⁶Īgū irasū ārīrīrē pērā, neō ĩgūrē yujūmasībirima. Irasirirā gūirā, ĩgūrē dupaturi sērēnānemobirima.

Jesús fariseo bumarārē, Moisés
gojadeare buerimasārē ĩgūsā ñerō
iririre weredeā

(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

23 ¹Puru Jesús masakare, gua ĩgū
buerādere ārīmi:

²—Moisés gojadeare buerimasā,
fariseo bumarā, Marīpu Moisére
doreri pídeare: “Āsū ārīduaro yāa”,
ārī wererā āārīma. ³Irasirirā ĩgūsā
wererire ōārō irituyaka musā! ĩgūsā
iririkeri gapure ĩākūbirikōāka! ĩgūsā
wererosūta iribema. ⁴Masakare
dorerā: “Āsū irika!” ārīrā, ĩgūsārē
gajino buro nukūrī kōātārīrā irirosū
āārīmakū yāma. Masaka ĩgūsā dorerire
bokatiūbirikerepuru, ĩgūsārē neō
iritamubema, ĩgūsā dorerire iriburo,
ārīrā.

⁵Masaka ĩāmakū dita ōārīrē iri
ĩmuma. Marīpuya werenīrī ĩgūsā
gojadea pūrī sārī kumarīgā gajerāya
nemorō eyari kumarīgārē ĩgūsāya
diapuserorire, ĩgūsāya dukaridere
siatūma, masaka ĩgūsārē: “Marīpuyare
ōārō masīma”, ārīdorerā. Irasū
āārīmakū, ĩgūsāya dipuru peyari
gasirore gajerāya nemorō yoari
yuradari opari gasirire peyama, masaka
ĩgūsārē: “Marīpure buremutarima”,
ārīdorerā. ⁶Bosenūrī āārīmakū, oparā
doarigue dita doaduama. Marī nerērī
wiiriguedere ñajārā, ōārī doaripērīgue
dita doaduama. ⁷Makā dekoquere
masakare ōārō buremurī merā ĩgūsārē
bokatiūrī ōādoremakū gāāmema.
Gajerārē ĩgūsārē: “Guare buerā āārīma”,
ārīmakū gāāmema.

⁸Īgūsā irasū ārīkerepuru, musā gapu
masakare: “Musā guare buerā āārā”,
ārīdorebirikōāka! Musā sugu pūrāta
āārā. Yu musārē buegu suguta āārā. ⁹I
ũmuguerē neō sugu masakare: “Guapu
āārīmi”, ārībirikōāka! Ūmugasigūe
āārīgū dita Marīpu āārīmi^d. ¹⁰Neō sugu
musā watopegue āārīgūrē: “Marī opu
āārīmi”, ārībirikōāburo. Yu, Marīpu

iriudi Cristo, suguta musā opu āārā.

¹¹Musā watopegue āārīgū gajerā nemorō
āārīgū, musārē moāboerimasū irirosū
musārē iritamugū āārīgukumi. ¹²Sugu
ĩgū basi: “Gajerā nemorō āārā”, ārī
gūñagūnorē Marīpu ĩgūrē ubu āārīgū
dujamakū irigukumi. Gajigu: “Gajerā
nemorō āārībea”, ārī gūñagū gapure
Marīpu ĩgūsā opu āārīmakū irigukumi.

¹³Musā Moisés gojadeare buerimasā,
fariseo bumarā irigatorikūrā āārā. Musā
bueri merā masakare ũmugasigūe
Marīpu ĩgūyarārē dorerogue
waabonerārē kāmutarā yāa. Musāde
iroguere waabirikoā. Gajerā iroguere
waaduarādere kāmūtāa. Irasirirā ñerō
tarirākoā.

¹⁴Musā Moisés gojadeare buerimasā,
fariseo bumarā irigatorikūrā āārā.
Wapiweyarā nome wajamomakū ĩā,
ĩgūsāya wiirire ēmanokōāa. Īgūsārē
bopoñabirikererā, yoaripoe Marīpure
sērē ĩmugatoa, masaka musārē:
“Marīpure ōārō buremuma”, ārīburo,
ārīrā. Irasirirā ñerō tarirākoā. Marīpu
musārē gajerā nemorō wajamoāgukumi.

¹⁵Musā Moisés gojadeare buerimasā,
fariseo bumarā irigatorikūrā āārā. Dia
wādiyague taribuja, yoaroma makārīgue
musā buerire tuyabure āmarā waāa.
Īgūrē boka, musā bueri merā ĩgūrē
musā nemorō perebiri peamegue waabu
āārīmakū yāa. Irasirirā ñerō tarirākoā.

¹⁶Musā koye ĩāmerā gajerārē
tūādupuyuwāgāmasīmerā irirosū
masakare Marīpuyare keoro buebea.
Irasirirā ñerō tarirākoā. Īgūsārē
āsū ārī buea: “Sugu: ‘Marīpuya wii
merā āsū irigura’, ārī wāīpeodeare
iribirimakū, waja opabemi”, ārā. Idere
āsū ārī buea: “Gajigu: ‘Marīpuya wiima
oro merā āsū irigura’, ārī wāīpeodeare
iribirimakū, waja opami”, ārā. ¹⁷Koye
ĩāmerā irirosū Marīpuyare diaye
gūñamerā, pémasīmerā āārā musā.
Marīpu ĩgūya wiire, iri wiima oro
nemorō ōārī āārītarinugāmakū yāmi.
Irasirigu marirē, ĩdī gapure buremurī

^d23.9 Jesús irire ārīgū: “I ũmuguerē neō sugu masaku Marīpu āārīnīgū irirosū māmī”, ārīgū irimi.

merā gūñamakū gāāmerī, orore, o igrūya wii gapure? ¹⁸Musā idere āsū āri buea: “Sugu: ‘Marīpūya wiima soepeoro merā āsū irigura’, āri wāiḡeodeare iribirimakū, waja opabemi”, ārā. Idere āsū āri buea: “Gajigu: ‘Iri soepeoro weka peodea merā āsū irigura’, āri wāiḡeodeare iribirimakū, waja opami”, ārā. ¹⁹Koye iāmerā irirosū Marīpūyare diaye gūñamerā, pēmasīmerā āārā musā. Marīpū igrūya wiima soepeoro, marī iro weka peodea nemorō ōārī āārītarinḡgāmakū yāmi. Irasirigu marīrē, ḡdīf gapure buremurī merā gūñamakū gāāmerī, soepeoro, o iro weka peodea gapure? ²⁰Irasirigu sugu: “Marīpūya wiima soepeoro merā āsū irigura”, āri wāiḡeogu, āārīpereri iri soepeoro weka peyari merādere wāiḡeogu irikumī. ²¹Sugu: “Marīpūya wii merā āsū irigura”, āri wāiḡeogu, Marīpū iri wiigūe āārīḡḡ merādere wāiḡeogu irikumī. ²²Sugu: “Ūmugasima merā āsū irigura”, āri wāiḡeogude, Marīpū irogue Opū doarogue doagu merādere wāiḡeogu irikumī.

²³Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā ṇerō tarirākoa. Musā oteri mutārīgā: menta, anīs, comino wāikuri baari morērīnorē sea neeō, dukawa, pe mojōma diruri irikoa. Sudiru Marīpūya wiigūe āāakoa, iḡḡ dorerire irimurā. Irasirikererā, iri nemorō ōārī gapure iribea. Diayema iririre, gajerārē bopoñari merā iārīrē, Marīpure buremurīrē neō iribea. Irasirirā musā oterire Marīpure siduúro marirō diayemadere irika! Gajerārē bopoñaka! Marīpure buremuka! ²⁴Koye iāmerā gajerārē tūādupuyuwāgāmasīmerā irirosū masakare Marīpūyare keoro buebea. Āārīpereri musā doreri gapure irikererā, iri nemorō doreri gapure neō iribea.

²⁵Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā ṇerō tarirākoa. Musā masaka iūrōgue dita ōārō irirā, soropa weka gapu dita ōārō koeadeapa irirosū āārā. Irasirirā musā basi wāri opaduārā

gajerāyare yajarā, iripa poekague koeña marīriḡa ḡurari uturiripa irirosū āārā. ²⁶Musā fariseo bumarā, koye iāmerā irirosū, Marīpūyare pēmasīmerā āārā. Irasirirā musā gūñarīrē gorawayupurorika, soropa poeka gapure ōārō koeadeapa irirosū āārīmurā. Irasirirā, soropa weka gapudere ōārō koeadeapa irirosū āārīrākoa.

²⁷Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā ṇerō tarirākoa. Musā masāgoberi irirosū āārā. Masaka, iri masāgoberire ūtā majirī boreri merā ōārō wūkādea majirī merā biamakū iārā: “Ōārō deyoa”, āri iāma. Iri ōārō deyokerepuru, poekague boanerāya ḡōārī, āārīpereri ṇerī boadea sāñakoa. ²⁸Musāde i irirosūta āārā. Masaka musārē iāmakū, ōārā irirosū āārā. Irasū āārīkererā, poekague musā gūñarīḡuere ṇerīrē opataria. Irasirirā irigatorikurā, ṇerō iririkurā āārā.

²⁹Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā ṇerō tarirākoa. Musā, iripoegue marā Marīpūya kerere weredupuyunerāya masāgoberire ōārō āmua. Gajerā ōārō irinerāya masāgoberi weka weanúdeadeere ōārō āmua. ³⁰Āmu odo, āsū āri werenīa: “Marī ṇekūsamarā darā Marīpūya kerere weredupuyunerāre wējēnerā āārīmā. Gua iḡūsā āārīdeapoegue āārīnerā tamerā iḡūsārē wējētamubiribokuyo”, ārā. ³¹Musā irire irasū ārīrā, musā basita: “Gua Marīpūya kerere weredupuyunerāre wējēnerā parāmerā āārīturiarā āārā”, ārīrā yāa. ³²Irasirirā musā ṇekūsamarā ṇerō iripuroriwāgāriderosūta iriyuwarikukōāka musāde!

³³Musā ṇerō iririkurā āña irirosū āārā. Musā ṇerō iriri waja Marīpū musārē peamegue béoburire neō duribirikoa.

³⁴Irasirigu yu musā purōgue Marīpūya kerere weredupuyurārē, iḡūyare masīrārē, musārē buerimasādere iriugura. Yu irasū iriukerepuru, musā gapu surāyerire wējērākoa. Gajerārē curusague pābiatū

wējērākoa. Gajerārē musā nerērī wiirigue tārā, noó igūsā waarī makārī waamakū tuyaorenarākoa igūsārē ñerō iriduarā.

³⁵Irasirirā āārīpererā masaka oārārē wējēdea waja, musā waja opáa. Musā ñekūsamarā Abel diayemarē iridire wējēp̄roriwāgārīrā, Zacarías Berequías magūguere wējētūunerā āārīmá. Īgūrē Marīp̄ya wiima soepeoro Marīpu āārīrī taribu watopegue wējēnerā āārīmá.

³⁶Diayeta musārē werea. Āārīpererārē Īgūsā wējēdea waja datora marā wajakurākuma.

**Jesús Jerusalén marārē bujawereri
merā weredea
(Lc 13.34-35)**

³⁷Musā Jerusalén marā, Marīp̄ya kerere weredupuyurārē wējēkōāa. Marīpu iriunerārē ūtayeri merā dea wējēa. Wári yu musārē āgābo igo pūrārē igoya kēd̄puri merā neeōnúrōsū neeōnū kored̄uadibū. Musā gapu yu irasū irimakū neō gāamebiribū. ³⁸Irasiro musā āārīrī makā, béodea makā dujarokoa. ³⁹Diayeta musārē werea. Datora merāta musā yure iānemobirikoa. P̄r̄gue musā: “Marīpu iriudi oātariḡu āārīmī, oārō aariburo”, ārīrāḡue, yure dupaturi iārākoa doja, ārīmi Jesús.

**Jesús: “Marīp̄ya wii béosūrokoa”, ārī
weredea
(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)**

24 ¹Jesús Marīp̄ya wiigūe āārādi wiriadero p̄r̄u, gna Īgū buerā Īgū p̄ro waa, āsū ārībū:

—Īaka i wiire! Ōārī wii, wári wii āārā, ārībū.

²Jesús gapu yuj̄m̄i:

—Musā i wiire daporare iādāa. Diayeta musārē werea. I wiima āārīpereri musā iādea, i ūtayeride mutādijapereakōarokoa. Neō suye ūtaye gajije weka weamuriadeade dujabirikoa, ārīmi.

**Jesús: “I ūm̄u pereburi dupuyuro āsū
waarokoa”, ārī weredea
(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)**

³P̄r̄u Olivos wāikuri buúrūgue eja, irogue doami Jesús. Iro Īgū doamakū,

gna Īgū buerā Īgū p̄rogue eja, gajerā péberogue sērēñabu:

—Guare wereka! ĪNaásū āārīmakū, m̄u ārāderosū waarokuri? ĪÑeéno iri ĩmugukuri, m̄u dupaturi aarigú? ĪNaásū waarokuri, i ūm̄u pereburi dupuyuro? ārībū.

⁴Jesús yuj̄m̄i:

—Ōārō pémasika! Gajerā musārē ārīgatorire pébirikōāka! ⁵Wárā ārīgatorimasā aarirākuma. “Marīpu iriudi, Cristo āārā yu”, ārīrākuma. Īgūsā ārīgatomakū pérā, wárā masaka Īgūsārē buremurākuma. ⁶Masaka musā p̄ro gāmewējērīrē pérā, yoarogue marā gāmewējērī kerere pérā, gukabirikōāka! Irasūta waarokoa. Irasū waakerep̄r̄u, i ūm̄u pereburo d̄yarokoa dapa. ⁷Su bumarā gaji bumarā merā gāmekeārākuma. Su nikū marā gaji nikū marā merā gāmewējērākuma. Masaka wárā uaboari merā boarākuma. Gajerā pūrīriku ñerō tarirākuma. Wári makārīguere nikū ñomerokoa. ⁸I āārīpereri merā masaka ñerō tarip̄roriwāgārīrākuma.

⁹Irasirirā gajerā musārē ñeā, āia, oparāguere ñerō iridorerā wiarākuma. Musārē wējērākuma. Yure buremurī waja āārīpererā i ūm̄u marā musārē iāturi doorākuma. ¹⁰Irasū waaripoe wárā yure buremuadinerā buremuduúrākuma. Irasirirā gāme iāturi doo, Īgūsā merāmarā āārādinerārē Īgūsārē iāturiḡuere wiarākuma. ¹¹Wárā: “Marīp̄ya kerere weredupuyurimasā āārā”, ārīgatorākuma. Irasirirā wárā masaka Īgūsārē buremurākuma. ¹²Masaka iro dupuyuro ñerō iridero nemorō ñerō irirākuma. Irasirirā wárā Īgūsā gāme maīrīrē pirirākuma. ¹³Īgūsā musārē ñerō irikerep̄r̄u, musā yure neō buremuduúbirimakū, Marīpu musārē taugukumi, Īgū p̄ro āārīnīkōāburo, ārīḡū. ¹⁴Marīp̄yare wererā āārīpererā i ūm̄u marārē Īḡuyarārē doreḡu āārīrī kerere wererākuma, āārīpereri bumarā irire masīburo, ārīrā. Īgūsā āārīpererā iri kerere péperederō p̄r̄u, i ūm̄u pererokoa.

¹⁵Iripoegue Marīp̄ya kerere weredupuyudi Daniel i ūm̄u pereburo

dupuyuro waaburire āsū āri gojadi āārimī: “Ñegū Marīpure iaturigu Marīpuya wii ñerī marīrī wiigue ñajāgukumi”, āri gojadi āārimī. ((Irasirirā iri wiigue īgū āārimakū iārā, i pūrē buerāno: “I ūmū pereburo yāa”, āri masīrākuma.)) ¹⁶Ñegū irogue āārimakū iārā, Judea nikū marā buurīgue ūmaduriburo. ¹⁷Sugu īgūya wii wekague āārīgū, wii poekague īgūyare āīgū ñajābita ūmaduriburo. ¹⁸Sugu īgūya poeague āārīgūde, īgūya surīre wiigue āīgū dujābita ūmaduriburo. ¹⁹Irasū waarīnurīrē nijīpagosā nome, īgūsā pūrā mirīrāgā oparā nomede ñerō tarirākuma. ²⁰Irasirirā Marīpure āsū āri sērēka: “Puibure, siuñajārīnu^e āārimakū, guare i irasū waabirikōāburo”, ārika īgūrē! ²¹Irasū waarīnurīrē masaka buro ñerō tarirākuma. Marīpu i ūmurē iripuroridero purure masaka ñerō taridero nemorō ñerō tarirākuma. I īgūsārē ñerō waaburi neō dupaturi irasū waanemobirikoa. ²²Irasirigu Marīpu masakare i ñerō waarīre: “Yoarīpoe waabirikōāburo”, āriḡukumi. Īgū irasiribirimakū, neō sugu masaku taribiribokumi. Irasirigu īgū beyenerārē bopoñasīā, īgūsārē ñerō waarīre: “Iropāta waaburo”, āriḡukumi.

²³Gajerā musārē: “Īaka! Ōota Cristo āārimī”, ārimakū pērā, o gajerā musārē: “Cristo sōogue āārāmi”, ārimakū pērā, buremubirikōāka! ²⁴Wārā āriḡatorimasā aarirākuma. Surāyeri: “Yū Cristo āārā”, ārirākuma. Gajerā: “Marīpuya kerere weredupuyurimasā āārā”, ārirākuma. Musārē īgūsā āriḡatorire buremudorerā, wāri gajino iri īmurākuma. Irasirikererā, Marīpu beyenerārē īgūrē buremuduúmakū irimasībirikuma. ²⁵Iri waaburi dupuyuro yū musārē weresīāa, irire masīburo, āriḡū. ²⁶Irasirirā gajerā masaka musārē: “Cristo sōo masaka marīrōogue āārāmi”, ārimakū pērā, iārā waabirikōāka! Gajerā musārē: “Īaka! I wiima taribugue āārīmi”, ārimakū pērā, īgūsārē buremubirikōāka! ²⁷Yū

āārīpererā tīgū gūñaña marīrō i ūmūgue dupaturi aarigukoa. Ūmarōgue, abe murīriro gapu, īgū ñajārō gapu bupu miārō irirosū aarigukoa. ²⁸Mimua nerēmakū iārā, masaka sugu waibu boadi āārīrōrē masīkuma. I irirosū yū aarimakū iārā, īgūsā wajamoāsūburire masīrākuma, āri weremi Jesús.

Jesús āārīpererā tīgū: “Āsū aarigukoa”, āri weredea
(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

²⁹Irasū āri odo, guare āsū ārīnemomi: —Masaka ñerō taririnurī puruta abe ūmūmū naītākōāgukumi. Abe ñamimū boyonemobirikumi. Neñukā ūmūgasigue āārīrā yuridijarirākuma. Ūmarōgue marā turarāde naradari merā beosūrākuma. ³⁰Irasū waarīpoere masaka yū āārīpererā tīgū ūmūgasigue merā aarimakū iārākuma. Irasirirā āārīpereri i ūmūma makārī marā yū wāri Marīpu turari merā, īgū gosewasiriri merā mikāyebori weka aarimakū iārā, guirā orerākuma. ³¹Yū aarīgū, yure wereboerārē āārīperero i ūmūguere iriugukoa. Puriduru buro busumakū, īgūsā yū beyenerārē āārīpererogue āārīrārē neeōrākuma.

³²Ire musā masīburo, āriḡū, hīgueragu keori merā weregura. Irigu pū maamamakū iārā: “Bojori waaburo mērōgā duyāa”, āri masīa. ³³Irigu waarósūta i āārīpereri yū ārīrī irasū waamakū iārā: “Cristo dupaturi aariburo mērōgā duyāa”, āri masīrākoa. ³⁴Dayeta musārē werea. I āārīpereri yū ārīrī, dapora marā pereburo dupuyuro irasū waarokoa. ³⁵Ūmūgasi, i nikūde pereakōārokoa. Yū werenīrī gapu neō perebirikoa. Āārīpereri yū ārīrōsūta waayuwarikurokoa.

³⁶Yū dupaturi aariburinurē, iri horare neō sugu masībirikumī. Marīpure wereboerā ūmūgasigue āārīrāde masībema. Yū Marīpu magūde masībea. Yūpu suguta masīmī.

^e 24.20 Judío masaka siuñajārīnu, sábado āārā.

³⁷Noé aarideapoe marārē waaderosūta yu aarīpererā tīgū aariburo dupuyurogārē waarokoa. ³⁸Iripoere i nikū Marīpu miūburo dupuyuro masaka oārō baa, iirī, mojōsia, igūsā pūrā nomerē nomesu aarīrikunerā aarīmā. Noesā doódirugue ñajārīnuguedere irasūta irinīkōanerā aarīmā. ³⁹Gūñaña marīrō merā wáro deko merē, i nikū mirīpereakōādero aarībū. Igūsāde mirīpereakōānerā aarīmā. Irasūta yu aarīpererā tīgūde gūñaña marīrō merā i ūmugure dupaturi aarigukoa. ⁴⁰Irasū waaripoere pērā poeugue moārā aarīrākuma. Sugu yure buremugū āiāsūgukumi. Gajigu yure buremubi irogueta béowāgāsūgukumi. ⁴¹Nomede pērā nome ojoduka biurā aarīrākuma. Sugo yure buremugō āiāsūgokumo. Gajego yure buremubeo irogueta béowāgāsūgokumo.

⁴²Oārō pémasīka! Yu musā Opū dupaturi aariburi horare neō masībea musā. ⁴³Ire oārō masīka! Wii opū igūya wiire sugu yajarimasū ñami merā ejaburi horare masīgū, kārīrō marīrō korekumi, igūya wiire ñajāburire kāmutabu. ⁴⁴Yu aarīpererā tīgū gūñaña marīrō aarigukoa. Irasirirā, wii opū irirosū musāde yu aariburire oārō yúro gāamea, ārīmi Jesús.

Jesús pērā moāboerimasā keori merā buedea

(Lc 12.41-48)

⁴⁵Puru Jesús gaji keori merā guare buenemomi:

—Sugu moāboegu igū opure buremugū, pémasīgū āsū irikumi. Igū opū gajerogue waagú, igūrē igūya wiire gajerārē igūrē moāboerārē koredoregu pikumi. Irasirigu igūrē igūsārē baarire keoro siu baadoregu pikumi. ⁴⁶Irasirigu igū opū igūya wii goedujamakū iāgū, igūrē moāboegu igū dorederosūta iridi āarīsīā, usuyakumi. ⁴⁷Diayeta musārē werea. Igū pīderosūta igū keoro irideare iāgū, igū opū igūrē aarīpereri igūyare koredoregu pigukumi. ⁴⁸⁻⁴⁹Igūrē moāboegu

ñegū gapū āsū irikumi. “Yu opū mata goebirikumi”, āri gūñagū, gajerā igū opure moāboerārē ñerō pábira, mejārikurā merā iiri baagorenakumi. ⁵⁰Igū irasirigorenarīnurē gūñaña marīrō igū opū goejakumi. Igūrē moāboegu gapū: “Igū iri hora goegukumi”, āri masībirikumi. ⁵¹Igū opū goejagu igūrē moāboegu ñerō irideare pégu, igūrē buro wajamoāgukumi. Irasirigu irigatorikurārē béorogue igūrē béogukumi. Iroguere igū buro pūrisīgū igūya guikare kūrīduútú oregukumi, ārīmi Jesús.

Jesús pe mojōmarā maamarā nome keori merā buedea

25 ¹Puru Jesús dupaturi keori merā guare āsū āri buemi doja:

—Marīpu ūmugasigū aarīgū igūyarārē doreri āsū āārā. Pe mojōmarā nōome aarīkuma. Su ñami igūsāya siāgori duparu merā mojōsiadire bokatīrīrā waakuma. ²Su mojōmarā nome siāgori duparu igūsā āiāburire oārō āmuyubirikuma. Gajerā su mojōmarā nome gapū igūsā āiāburire oārō āmuyukuma. ³Āmuyumerā nome igūsāya siāgori duparure āiakererā, igūsā gorawayuburire uye āiābirikuma. ⁴Āmuyurā nome gapū igūsāya siāgori duparure āi, gaji uye igūsā gorawayuburire āiakuma. ⁵Irasirirā, mojōsiadi mata ejābirimakū, igūsārē wūja ejamakū kārīakōākuma. ⁶Puru ñami deko aarīmakū, gajerā masaka: “Mojōsiadi aarisiami. Igūrē bokatīrīrā aarika!” āri gainīmakū pékuma. ⁷Igūsā gainīmakū pērā, yobe, igūsāya siāgori duparure āmukuma. ⁸Uye gorawayuburire āiābiranerā nome gapū, gajerā gaji uye āiānerā nomerē āsū ārīkuma: “Guaya siāgori duparu yariro yāa. Irasirirā mérōgā musāya uyere guadere sika!” āri sērēadikuma. ⁹Āmuyuanerā nome gapū āsū āri yujukuma: “Guaya uye musārē simakū, musārē, guadere ejābiribokoa. Irasirirā uye duarā purō musā basi wājarirā waaka!” ārīkuma.

¹⁰Irasirirā āmuyubiranerā nome ūye wajarirā waakōākuma. Īgūsā waadero pūru, mojōsiadi ejakumi. Īgū ejamakū iārā, āmuyuanerā nome gapu īgūrē bokatīrikuma. Irasirirā īgū merā bosenu iriri wiigue iārā nājākōākuma. Īgūsā nājāperemakū, iri wii marā disipurore biakōākuma. ¹¹Pūrugue āmuyubiranerā nome gapu ejakuma. “Gua Opu, guadere tūpāsōoka!” ārikumi. ¹²Īgūsā irasū ārimakū pēgu, mojōsiadi āsū āri yujukumi: “Diayeta yu musārē masībea”, ārikumi īgūsā nomerē, āri weremi Jesús.

¹³Irasū āri odo, guare ārimi: —Yu āārīpererā tīgū dupaturi aariburinūrē, iri horadere neō masībea musā. Irasirirā āmuyunerā nome mojōsiadire bokatīrīrā waamurā īgūsāya siāgori duparure āmuyuderōsū musāde yu aariburire oārō āmuyuka! ārimi Jesús.

Jesús sugu opu īgūrē moāboerārē niyeru sīri keori merā buedea

¹⁴Irasū āri odo, gaji keori merā guare īgū buerārē buenemomi doja:

—Marīpu īgūyarārē doregu, sugu wii opu irirosū āārīmi. Wii opu gaji nikūgue waabu, īgūrē moāboerārē siiu, īgūya niyerure koredoregu pīkumi.

¹⁵Irasirigu, īgūsārē: “Oōpā merā wajatanemorākuma”, āri iāmasisīā, īgūya niyeru wajapari tirire dukawakumi. Sugure su mojōma tiri, gajigure pe ti, gajigure su ti sīkumi. Īgūsārē sī odo, waakōākumi. ¹⁶Irasirigu su mojōma tiri opagu, mata iri tiri merā gajino wajari, dua, gaji su mojōma tiri wajatanemokumi. Irasirigu pe mojōma tiri opakumi. ¹⁷Pe ti opagude irasūta gaji pe ti wajatanemokumi. Irasirigu wapikuri tiri opakumi. ¹⁸Su ti opagu gapu yebague gobe má, iri gobegue īgū opu siādea tire yāapīkōākumi.

¹⁹Yoadero pūru, wii opu goekumi. Goeja, īgūya niyeru tiri merā īgūsā wajatanemodeare āmubu, īgūrē moāboerārē siukumi. ²⁰Irasirigu su mojōma tiri sisūdi īgū opu pūrogue eja, pe mojōma tiri īgūrē wiakumi. “Yu opu,

su mojōma tiri yure sību mu”, ārikumi. “Īaka! Iri tiri merā gaji su mojōma tiri wajatanemobu”, ārikumi īgū opu. ²¹Īgū irasū ārimakū pēgu, īgū opu ārikumi: “Oāgorāa. Mu yure moāboegu oāgū āārā. Yu dorederosūta yu mērōgā murē pīdea merā oārō iriyo. Irasirigu wāri yaare koredoregu pīgura. Yu merā āārīgū, usuyari merā āārīka!” ārikumi īgū opu īgūrē. ²²Pūru pe ti sisūdide īgū opu pūrogue eja, īgūrē āsū ārikumi: “Yu opu, pe ti yure sību mu. Īaka! Iri tiri merā gaji pe ti wajatanemobu”, ārikumi. ²³Īgū irasū ārimakū pēgu, īgū opu ārikumi: “Oāgorāa. Mu yure moāboegu oāgū āārā. Yu dorederosūta yu mērōgā murē pīdea merā oārō iriyo. Irasirigu wāri yaare koredoregu pīgura. Yu merā āārīgū, usuyari merā āārīka!” ārikumi īgū opu īgūrē.

²⁴Pūru su ti sisūdi gapu, īgū opu pūrogue eja, īgūrē āsū ārikumi: “Yu opu, murē moāboerārē buro turaro merā moādoregu āārā. Mu basi moābirikeregu, īgūsārē oterire otedore, īgūsārē oteri dukare seadore, irire mu basita opāa. Murē moāboerāya moārī merā wajatarire mu basita opāa. Irire masīa yu. ²⁵Irasirigu murē güigu, yebague gobe má, iri gobegue muya niyeru tire yāapīkōābu. Īaka! I ti āārā muya niyeru ti”, ārikumi īgū opu.

²⁶Īgū irasū ārimakū pēgu, īgū opu ārikumi: “Mu yure moāboegu nēgū āārā. Térīkugu āārā. Mu yure āsū āārā: ‘Mu basi moābirikeregu, murē moāboerārē oterire otedore, īgūsārē oteri dukare seadore, irire mu basita opāa. Murē moāboerāya moārī merā wajatarire mu basita opāa. Irire masīa yu’, āārā mu yure. ²⁷Mu irasū āārīgū, čnasirigu, yu murē sīdea tire niyeru duripīri wiigue duripībiriri? Irogue duripīmakū, i wii moārā iri ti merā wāro wajatanemobosabokuma murē. Irasirigu, yu goejamakū, mu yure īgūsā iriri merā wajatanemobosadeare wiaboakuyo”, ārikumi īgū opu īgūrē. ²⁸Irasū āri odo, gajerārē irogue āārīrārē ārikumi: “Īgūrē niyeru tire ēma, pe

mojōma tiri opagu gapure sika! ²⁹Sugu wári opagu sinemosugukumi. Irasirigu ĩgũ wári opadero nemorō opagukumi. Gajigu opabi ĩgũ mériġā opadideare ĩmapeokōāsugukumi. ³⁰Īi yure moāboegu keoro iribire naĩtīārōgue béokōāka! Iroguere buro pūrisīgũ ĩgũya guikare kūrīduúttú oregukumi”, ārikumi ĩgũsā opu, āri weremi Jesús.

**Jesús i ũmu marārē
wajamoāburire weredea**

³¹Irasū āri odo, guare ārinemomi:
—Yu āārīpererā tīgũ, āārīpererā yure wereboerā merā i ũmu marārē doregu aarīgũ, gosewasiriri merā Opu doarogue doagukoa. ³²Yu irogu doamakũ, yure wereboerā āārīpereri buri marā masakare yu diaye neeōrākuma. ĩgũsārē neeō odomakũ, sugu ejorā koregu ovejare, cabrare boje dukawanūrōsũ yu ĩgũsārē dukawanúgukoa. ³³Yure buremurārē oveja irirosũ āārīrārē yu diaye gapu nógukoa. Yure buremumerārē cabra irirosũ āārīrārē yu kúgapu nógukoa. ³⁴Yu irasiriadero puru, yu āārīpererā Opu, yu diaye gapu nírārē āsũ āri weregukoa: “Yuru musārē oārō irisiāmi. I ũmurē irigugueta musāya āārīburire ĩgũyarārē doreroguerē āmuyusiami. Irasirirā ĩgũ merā āārīrā aarika! ³⁵Yu ũaboamakũ ĩārā, musā yure baari ejobu. Yu ñemesibumakũ, musā yure iiriri tīābu. Yu musā puro gāmeñajāgũ ejamakũ, yure kārīrō wayubu. ³⁶Surí marīgũ yu āārīmakũ ĩārā, musā yure suríre sābu. Pūrīrikumakũ, musā yure ĩārā ejobu. Peresugue yu āārīmakũdere yure ĩārā ejobu”, ārīgukoa. ³⁷Yu irasũ ārīmakũ pérā, yu diaye gapu nírā Yuru: “Oārā, waja opamerā āārīma”, āri ĩānerā yure sērēñarākuma: “Gua Opu, ĩnaāsũ āārīmakũ, mu ũaboamakũ gua murē baari ejori? ĩNaāsũ āārīmakũ, mu ñemesibumakũ murē iiriri tīārī? ³⁸ĩNaāsũ āārīmakũ, mu gua puro gāmeñajāgũ ejamakũ, kārīrō wayuri? ĩNaāsũ āārīmakũ, mu surí marīgũ āārīmakũ gua murē surí sārī? ³⁹ĩNaāsũ

āārīmakũ, mu pūrīrikumakũ, o peresugue mu āārīmakũdere gua murē ĩārā ejari?” ārīrākuma yure. ⁴⁰ĩgũsā irasũ ārīmakũ pégu, yu āārīpererā Opu, ĩgũsārē āsũ āri yujugukoa: “Diayeta musārē werea. Musā sugu yaarā watopegue āārīpererā nemorō ubu āārīgūrē oārō irirā, yureta oārō irirā iribu”, ārīgukoa ĩgũsārē.

⁴¹ĩgũsārē irasũ āri odo, yu kúgapu nírārē āsũ āri weregukoa: “Yuru wajamoāsūmurā āārā musā. Yu purore wirika! Perebiri peamegue waaka! Yuru iri peamerē wātea opu, ĩgũyarā merā āārīburore āmuyusiami. ⁴²Yu ũaboamakũ ĩārā, musā yure baari ejobiribu. Yu ñemesibumakũ, musā yure iiriri tīābiribu. ⁴³Yu musā puro gāmeñajāgũ ejamakũ, yure kārīrō wayubiribu. Surí marīgũ yu āārīmakũ, musā yure surí sābiribu. Yu pūrīrikumakũ, peresugue yu āārīmakũdere musā yure ĩārā ejobiribu”, ārīgukoa ĩgũsārē. ⁴⁴Yu irasũ ārīmakũ pérā, ĩgũsā yure sērēñarākuma: “Gua Opu, ĩnaāsũ āārīmakũ, mu ũaboamakũ, ñemesibumakũ, gua puro gāmeñajāgũ ejamakũ, surí opabirimakũ, pūrīrikumakũ, peresugue mu āārīmakũ gua murē iritamubiriri?” ārīrākuma yure. ⁴⁵ĩgũsā irasũ ārīmakũ, yu āārīpererā Opu ĩgũsārē āsũ āri weregukoa: “Diayeta musārē werea. Musā sugu yaarā watopegue āārīpererā nemorō ubu āārīgūrē iritamumerā, yureta iritamumerā iribu”, ārīgukoa ĩgũsārē. ⁴⁶Puru ĩgũsā perebiri peamegue wajamoāsūrākuma. Yuru: “Oārā, waja opamerā āārīma”, āri ĩānerā gapu ĩgũ purogue perebiri okarire oparākuma, āri weremi Jesús.

**Oparā Jesúre ñeāburire āmudea
(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)**

26 ¹Jesús iri āārīpererire bué odo, guare ĩgũ buerārē ārīmi:

²—Penu duyáa, pascua bosenu ejoburo. Irire musā masía. Iri bosenu āārīmakũ, yu āārīpererā tīgūrē ñeā, oparāguere wiarākuma, curusague pábiatú wējédoremurā, ārīmi.

³Iripoere paía opará, Moisés gojadeare buerimasá, judío masaka muráde Caifás paía opuya wii disipuroma yebague nerēñurá. ⁴Irogue nerērā, ĩgūsā Jesúre ārĩgatori merā ñeā, wējēburire āmuñurā.

⁵Irire āmurá:

—Bosenu āarimakū, ĩgūrē ñēābirikōārā! Masaka marí merā guarā, marírē gainí turibokuma, ārĩñurā.

Sugo nomeō Jesúre sūrōrĩ piupeodea

(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶Īgūsā ĩgūrē wējēburire āmuripoere Jesús Betania wāikuri makāgue Simón kāmĩ boadiya wiigüe āarĩmĩ. ⁷Irogue ĩgū āarĩmakū, sugo nomeō suru sūrōdiru opago, Jesús pũro ejamo. Igo opadiru “alabastro” wāikuri ũtāye merā iridĩru, sūrōrĩ wajapari opadiru āarĩbũ. Jesús baa doanĩpoe ĩgūya dipurure iri sūrōrĩrē piupeomo. ⁸Igo irasũ piupeomakū ĩārā, gua Jesús buerā guarā āsũ ārĩbũ:

—ĪNasirigo igo irire irasiriwasiribéokōārĩ? ⁹Iri sūrōrĩrē duago, wáro niyerure wajataboakumo. Iri niyeru merā boporārē iritamuboakumo, ārĩbũ.

¹⁰Jesús, gua irasũ āarĩmakū pégu, guare ārĩmĩ:

—ĪNasirirā igore garibori musá? Ire yure irasirigo, oārĩrē irigo yámo. ¹¹Boporā musá watopeguere āārĩnĩkōārākuma. Yu tamerārē musá merā āārĩnĩmakū ĩābirikoa. ¹²Igo i sūrōrĩ yure piupeogo, yaa dupure ĩgūsā yure yáaburo dupuyuro āmuyugo irirosũ irigo yámo. ¹³Diayeta musārē werea. Marĩpu masakare tauri kerere wererā āārĩperero i ũmugue waagorenarā, igo yure irideadere gajerārē wererākuma, igore gūñaburo, ārĩrā, ārĩmĩ Jesús guare.

Judas Iscariote Jesúre wējēduarāguere ĩgūrē ĩmuburire āmudea

(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

¹⁴Jesús irasũ ārādero pũru, sugu gua Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu Judas

Iscariote wāikugũ paía opará merā werenĩgũ waayupu. ¹⁵Īgūsārē āriyupu: —Yu Jesúre musārē wiamakū, ĩnoópā niyeru wajarirākuri yure? āriyupu.

Īgũ irasũ āarĩmakū pérā, ĩgūrē treinta niyeru tiri plata merā iridea tirire wajarĩñurā. ¹⁶Īgūsā wajarimakū, Judas: “ĪNaásũ āarĩmakū ĩgūsārē yu Jesúre wiamakū oākuri?” ārĩ gūñayupu.

Jesús ĩgũ buerā merā baatũnudea

(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹⁷Pũru pá wemasārĩ morēña marĩrĩ baari bosenu pũrorirĩnu āarĩmakū, gua Jesús buerā ĩgũ pũrogue waa, ĩgūrē sērēñabũ:

—ĪNoogue mu pascua bosenu baaburire āmumakū gāamekuri? ārĩbũ.

¹⁸Īgũ guare ārĩmĩ:

—Jerusalégue waaka! Iro musá bokajagure āsũ ārĩka: “Guare buegu murē āsũ ārĩ weredoreami: ‘Yu ñerō tariburo mérōgā dũyáa. Pascua bosenu āarĩmakū, yu buerā merā muya wiigüe baagukoa’, ārāmi”, ārĩka! ārĩmĩ Jesús.

¹⁹Irasirirā, pascua bosenu āarĩmakū, Jesús doreaderosũta gua baaburire āmunerā āarĩmá.

²⁰Naĩmejāripoe Jesús gua ĩgũ buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā merā baa doanĩmĩ. ²¹Gua baaripoe guare ārĩmĩ:

—Diayeta musārē werea. Sugu musá watope āarĩgũ yure wējēduarāguere yure ĩmugukumi, ārĩmĩ.

²²Īgũ irasũ āarĩmakū pérā, gua bũro bujawereri merā suguno dita ĩgūrē sērēñayobũ:

—Gua Opũ, ĩyu āārĩrĩ murē ĩmubu? ārĩbũ.

²³Gua irasũ ārĩ sērēñamakū, guare yũjũmĩ:

—Yu merā i pare pá yosa baagũta āārĩmĩ yure wējēduarāguere yure ĩmubu. ²⁴Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta yu āārĩpererā tĩgūrē waaró yáa. Yure ĩmubu gapure ñetariro waarokoa. Īgũ deyoabirimakū oāboyo, ārĩmĩ Jesús.

²⁵Īgū irasū ārimakū, Judas Jesúre wējēduarāguere ĩgūrē ĩmubu sērēñami: —Guare buegu, ɥu murē ĩmubu āārĩrĩ? āĩmi.

Jesús ĩgūrē yujumi:
—Ūū, muta āārā, āĩmi.

²⁶Irasū ārĩ odo, gua baaripoe Jesús pāre āi, Marĩpure: “Murē usuyari sĩa”, ārĩ, pāre pea, guare ĩgū buerārē āsū āĩ gueremi:

—Ire baaka! Yaa dupu āārā, āĩmi.

²⁷Puru iirĩripare āi, Marĩpure: “Murē usuyari sĩa”, ārĩ, guare iripare sũu, āsū āĩmi:

—Musā āārĩpererā ire iirĩka! ²⁸I yaa dí āārā. Yu boagu, dí béori merā wārā masaka ñerō iridea wajare wajaribosagukoa. Irasirigu yaa dí béori merā Yuru ĩgūsārē: “Ōārō irigura”, ārĩdeare iriyuwarikugukumi. Irasirigu ĩgūsā ñerō irideare kätigukumi.

²⁹Musārē werea. Igui dekore marĩ datora iirĩrosū yu dupaturi neō iirĩnemobirikoa. Puru Yuru ĩguyarārē dorerogue musā merā maama igui dekore iirĩgukoa, āĩmi Jesús guare.

Jesús Pedrorre: “Yure masikeregu: ‘Masíbea’, ārigukoa”, ārĩ werede
(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

³⁰Puru Marĩpure bayapeo odo, gua iri wiigue āārānerā wiria, Olivos wāikuri buurugue waabu. ³¹Irogue ejagu, Jesús guare āĩmi:

—Dapagā ñami musā āārĩpererā gūñaturaro marĩrō yure béowāgāperekōārākoa. Musā irasiriburire Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pūgue āsū ārĩ gojasũdero āārĩbú: “Yu oveja koregure wējēmakū irigukoa. Irasirimakū, ĩguyarā oveja ũmawasiriakōārākuma”, ārĩ gojasũdero āārĩbú. ³²Yu boadigue masādero puru, musā dupuyuro Galileague waadupuyugukoa, āĩmi guare.

³³Īgū irasū ārimakū pégu, Pedro āsū ārĩ yujumi:

—Gajerā āārĩpererā murē béowāgākereruru, yu gapu murē neō béowāgābirikoa, āĩmi.

³⁴Jesús Pedrorre āĩmi:

—Diyeta murē werea. Dapagā ñami āgābo wereburo dupuyuro mu yure masikeregu, urea gajerārē: “Masíbea”, ārigatogukoa, āĩmi.

³⁵Pedro ĩgūrē āĩmi:

—Yu mu merā boabu āārĩkeregu: “Masíbea”, ārigatobirikoa, āĩmi.

Āārĩpererā gua ĩgū buerā, Pedro ĩgū ārĩrōsũta āribu Jesúre.

Jesús Getsemanígue Marĩpure sērēdea

(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶Puru Jesús gua ĩgū buerā merā waa, Getsemanĩ wāikurogue eja, guare āĩmi:

—Ōōta doaka musā dapa! Sōōgue Marĩpure sērēgū waagú yaa, āĩmi.

³⁷Irasū ārĩ odo, Pedrorre, Zebedeo pūrā pērāguereta siuwāgāmi. Īgū buro gūñariku, bujawereyupu. ³⁸Irasū bujaweregu, ĩgū siuwāgānerārē āriyupu:

—Buro bujawereri merā kōmoma goero péñakoa. Ōōta dujaka! Musāde yu kārĩberosũta kārĩmerāta yure yúka! āriyupu.

³⁹Irasū ārĩ odo, yoawayaro waanemo, yebague ĩgūya diapure moomejā, Marĩpure āsū ārĩ sērēyupu:

—Au, yu ñerō tariburire tauduagu taumasia. Yu irasū ārĩkereruru, yu gāāmerōsū iribirikōāka! Mu gāāmerōsū gapu yure waaburo, āriyupu.

⁴⁰Irasū ārĩ sērē odo, urerā ĩgū buerā purogue ejagu, ĩgūsā kārĩrārē bokaja, Pedrorre āriyupu:

—¿Nasirirā su horanogāgora musā yure kārĩmerāta yúmasĩberi?

⁴¹Kārĩmerāta! Marĩpure sērēka, wātĩ ārĩmesārĩrē iribokoa, ārĩrā! Musā gūñarĩ merā ōārĩrē iriduadāa. Irire iriduakererā, bokatiũbea, āriyupu.

⁴²Irasū ārĩ odo, dupaturi waa, Marĩpure sērēyupu doja:

—Au, i yu ñerō tariburire tauduabi, mu gāāmerōsū irika! āriyupu.

⁴³Puru ĩgū buerā urerā puro dupaturi ejagu, kārĩrārēta bokajayupu doja. Īgūsārē wuja purĩtariyuro. ⁴⁴Īgūsārē

iākōā, dupaturi Marīpure sērēgū waayupu doja. Īgū sērēaderosūta sērēyupu. ⁴⁵Puru Īgūsā puro eja, āriyupu:

—ĪMusā siuñajā, kārīrā yāri dapa? Yure āārīpererā tīgūrē nērāguere Īgūsā wiari hora ejasiāa. ⁴⁶Wāgānūgāka! Nāka, waarā! Yure wējēduarāguere yure imubu aarisiami, āriyupu Jesús.

Jesúre nēawāgādea

(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷Īgū irasū āri wereripoe Judas, gua Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu āārādi ejami. Wārā masaka sareri majīrī, yuku dukari oparā Īgū merā ejama. Īgūsā paía oparā, judío masaka murā Īgūsā iriuanerā āārīmā. ⁴⁸Īgūsā ejaburi dupuyuro Judas Īgūsārē Jesúre imubu āsū āri weredi āārīmi: “Yu Īgūya wayupārā mimīgūta āārīgukumi. Īgūrē nēāka!” ārīdi āārīmi. ⁴⁹Irasirigu Jesús puro eja, Īgūrē ārīmi: —Guare buegu, ĩāārīrī mu? āri, Īgūya wayupārāre mimimi.

⁵⁰Īgū irasirimakū ĩāgū, Jesús Īgūrē ārīmi:

—Yu merāmu, ĩnasirigu aarīgū iriari? Mu irigūra, ārādeare irika! ārīmi.

Irasirirā masaka Jesús puro eja, Īgūrē nēawāgākōāma.

⁵¹Īgūsā Īgūrē nēawāgāripoe sugu Īgū buegu Īgūya sareri majīrē tūāwea āi, paía opure moāboegūya gānipūrē dititā dijukōāmi. ⁵²Īgū irasirimakū ĩāgū, Jesús gapu Īgūrē ārīmi:

—Mūya sareri majīrē duripīkōāka! Sareri maji merā gajerā merā gāmewējērāno, sareri maji merāta wējēsūrākuma. ⁵³ĪMusā masīberi? Yūpure yu sērēmakū, daporata Īgūrē wereboerārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari burigora yure iritamumurārē iriubokumi. ⁵⁴Yu sērēmakū, Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosū waabiribokoa, ārīmi Jesús.

⁵⁵Irasū āri odo, masakare ārīmi:

—ĪNasirirā sareri majīrī merā, yuku dukari merā sugu yajarimasūrē nēārā

aarīrā irirosū yure nēārā aarīri? Ūmuriku Marīpuya wiigūe yu musārē bue doanīmakū, musā yure neō nēābiribu. ⁵⁶Daporare i āārīpereri musā yure irasirirā, Marīpuya kerere weredupuyunerā gojaderosūta irirā yāa, ārīmi Jesús.

Īgūrē nēāmakū ĩārā, gua Īgū buerā Īgūrē sugureta ūmaweonūwāgākōābu.

Jesúre oparā purogue āiadea

(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵⁷Irasirirā Jesúre nēānerā paía opu Caifāya wiigūe āiāñūrā. Iri wiiguere Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka murāde nerēsiañūrā. ⁵⁸Pedro gapu yoawayaro Jesúre tuyañajā, Caifāya wii dispuro nājārōma yebague eja, Marīpuya wiire korerā surara merā doayupu. “ĪNaāsū iriyuwarikurākuri?” ārīgū, irogue ĩā doanīyupu.

⁵⁹Paía oparā, judío masaka murā, āārīpererā oparā irogue nerēānerā Jesúre ārīgatori merā weresāmūrārē āmarā iriñūrā Īgūrē wējēmurā. ⁶⁰Īgūsā purogue wārā masaka ārīgatori merā Īgūrē weresārā ejakererā: “Īgū i nērō iridea waja boaburo”, āri weresārīrē neō bokabiriñūrā. Puru gajerā pērā Īgūrē ārīgatori merā weresārā ejañūrā.

⁶¹Āsū āriñūrā:

—Īi āsū ārīmi: “Marīpuya wiire béomasīa. Ūrenu waaró merāta iri wiire dupaturi iri odomasīa”, ārīmi, āriñūrā.

⁶²Īgūsā irasū ārīmakū pégu, paía opu wāgānūgā, Jesúre āriyupu:

—ĪĪgūsārē yujuberi mu? ĩNasirirā murē irasū āri weresārī? āriyupu.

⁶³Jesús gapu yujubiriyupu. Īgū yujubirimakū ĩāgū, paía opu Īgūrē āriyupu:

—Marīpu okanīgū péuro diaye wereka! ĩMuta āārīrī, Cristo Marīpu magū? āriyupu.

⁶⁴Jesús Īgūrē āriyupu:

—Īgūta āārā mu ārīrōsūta. Idere musārē werea. Puru yu āārīpererā tīgūrē Yupu turagu diaye gapu doamakū ĩārākoa. Ūmūgasīma mikāyebori weka yu aarimakūdere ĩārākoa, āriyupu.

⁶⁵Īgū irasū ārimakū pégu, paía opu ĩgū guarire ĩmugū, ĩgūya surírore tūāyegue, āsū āriyupu:

—Īi irasū āri werenígū, Marípure ñerō āriġū yámi. ĩNasirimurā gajerā ĩgūrē weresārīrē neō pénemobokuri marī? Musā, ĩgū basita Marípure ñerō āriġūrē pésiáa. ⁶⁶ĩNaásū ġūñarī? āriyupu.

—Marípure ĩgū ñerō āriġi waja boaburo, āri yuġūñurā.

⁶⁷Irasū āri odo, ĩgū diapure síku eotú, ĩgūrē doteñurā. Gajerā ĩgūya diapure pá, ⁶⁸āsū āriñurā:

—Mu Cristo āāriġū, āriġokaka: “ĩNoā murē pári?” āriñurā.

**Pedro Jesúre masíkeregu: “Masíbea”,
āriġdea**

(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹Iri wii poekague ĩġūsā irasiripoere Pedro disipuro ñajārōma yebague doaniyupu. ĩġū iroque doamakū, sugo paía opure moāboego ĩgū puro eja, ĩgūrē āriyupo:

—Mude Jesús Galileamu merā āāriġita āārā, āriyupo.

⁷⁰Igo irasū ārimakū pégu, Pedro āāripererā iro āāriġá péuroque āriġatori merā:

—Mu irasū āriġūrē pémasíbirikoa yu, āriyupu.

⁷¹Puru iri wii tūroma sāriġo disipuroque waayupu. Iroque gajego ĩġūsārē moāboego ĩgūrē ĩāġō, iro āāriġārē āriyupo:

—Jesús Nazaretmu merā āāriġita āāriġi ĩi, āriyupo.

⁷²Pedro āriġatori merā dupaturi yuġuyupu:

—Marípu péuro diayeta werea. Yu ĩgūrē masíbea, āriyupu.

⁷³Mérōgā puruta masaka iroque āāriġá Pedro puroque waa, ĩgūrē āriñurā:

—Mu diayeta Jesús buerā merāmuta āārā. Pémasiġrōta ĩġūsā irirosū werenía, āriñurā.

⁷⁴Īġūsā irasū ārimakū, Pedro yuġuyupu:

—Marípu péuro diayeta werea. Yu musārē diaye werebirimakū, Marípu

yuġe wajamoāburo. ĩġūrē neō masíbea yu, āriyupu.

Īġū irasū āriġipoeta āġābo wereyupu.

⁷⁵Pedro, āġābo weremakū pégu, Jesús ĩgūrē: “Āġābo wereburo dupuyuro mu yure masíkeregu, urea: ‘Masíbea’, āriġatogukoa”, ārādeare ġūñabokayupu. Irire ġūñaboka, wiria, bujawereri merā buro oreyupu.

Jesúre Pilato puro āiġadea
(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

27 ¹Boyodujimeġaripoe āāripererā paía oparā, judío masaka murā merā nerē: “Āsū iri, Jesúre wġġērā”, āri āmuñurā. ²Irasū āri āmu odo, Jesúre sia, āiġwāgā, Poncio Pilato wāikugure Judea níku marā opure wiañurā.

Judas Iscariote boadea

³Īġūsā Jesúre wġġērākuma, āriġūrē pégu, Judas ġapu buro bujawereri merā ĩgū Jesúre ĩmuadeare ġūñayupu. Irasirigu treinta niyeru tiri plata merā iridea tiri ĩġūsā ĩgūrē wajaridea tirire paía oparārē, judío masaka murārē wiagu waayupu. Iroque eja, ĩġūsārē āriyupu:

⁴—Yu ñetariro iriakubu. Yu ñerī iribire oparāguere wiadire: “Boaburo”, ārāñurā, āriyupu.

Īġū irasū ārimakū, ĩgūrē yuġūñurā:
—Mu irasiriadea guaya meta āārā. Muya āārā, āriñurā.

⁵Īġūsā irasū ārimakū pégu, Judas Marípuya wiigue niyeru tirire meéwasiribéo, waakōayupu. Waa, pūġubudare siasiu, ĩġū basi ĩgūya wūnugūrē túsānú, parimadija, boakōayupu.

⁶Paía oparā niyeru tirire sea neeōrā, āsū āriñurā:

—I niyeru ĩġūsā masakure wġġġeburi waja wajariadea āārā. Irasirirā i niyerure Marípuya wiima duripiri kūmague pimasíbirikoa. Marīrē doreri irasiridorebea, āriñurā.

⁷Puru āsū āriñurā: “I niyeru merā diari sorori weagūya níkurē wajarimakū ōārokoa. Irasirirā ġajero marā ōōġe

boamakū, iri nikū ĩgūsārē yáaburi nikū āārĩrokoa”, āriñurā. ⁸Irasirirā masaka iri nikūrē: “Dí béodea nikū āārā”, āri wāiyema. Daporaguedere irasūta wāikūkōāa. ⁹Īgūsā irasirimakū, Jeremías Marĩpuya kerere weredupuyudi gojaderosūta waabu. Āsū āri gojadi āārĩmĩ: “Israel bumarā treinta niyeru tiri plata merā iridea tirire ĩgūrē wajarideare āĩma. ¹⁰Irasirirā iri tiri merā diari sorori weaguya nikūrē wajarima. Irasirirā, Marĩpu yure: ‘Āsū irirākuma’, āri gojadorederosūta yáma”, āri gojadi āārĩmĩ.

Pilato Jesúre sērēñadea

(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹Pilato, Jesúre ĩgū purogue ĩgūsā āĩjamakū, ĩgūrē sērēñayupu:
—ĬMuta āārĩrĩ judío masaka Opu? āriyupu.

—Mu ārĩrōsūta ĩgūta āārā, āri yujuyupu Jesús.

¹²Paía oparā, judío masaka murā ĩgūrē weresārĩ gapure yujubiriyupu.

¹³Irasirigu Pilato ĩgūrē āriyupu:

—ĬĀārĩpereri ĩgūsā murē weresārĩrē péberi mu? āriyupu.

¹⁴Jesús gapu neō yujubiriyupu. ĩgū yujubirimakū ĩāgū, Pilato ĩāgukakōāyupu.

Jesúre wējēdoredea

(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

¹⁵Bojoriku pascua bosenu āārĩmakū, Pilato sugu peresugue āārĩgūrē masaka wiudoregure wiunayupu. ¹⁶Iripoere sugu Barrabás wāikugu peresugue āārĩyupu. Masaka ĩgū ñerō irideare masĩñurā. ¹⁷Irasirigu ĩgūsā nerēmākū ĩāgū, Pilato ĩgūsārē sērēñayupu:

—ĬNĩ gapure yu wiumakū gāamerĩ musā? ĬBarrabáre, o Jesús: “Cristo” ĩgūsā ārĩgū gapure? āriyupu.

¹⁸Wārā masaka Jesúre buremumakū ĩārā, oparā ĩgūrē ĩaturisĩā, Pilato purogue āĩānerā āārĩmā. Pilato gapu ĩgūsā ĩaturirire masikōāyupu. Irasirigu Jesúre wiuduadiyupu.

¹⁹Puru Pilato masaka weresārĩrē beyerimasū doarogue doarĩpoce,

ĩgū marāpo ĩgūrē kere iriuyupo: “Īgū diayema irigure gajerosū neō iribirikōāka! Dapagā ñami ĩgūrē waaburire buro goero kēākubū”, āri kere iriuyupo.

²⁰Paía oparā, judío masaka murā gapu masakare āsū ārĩdoreñurā: “ ‘Barrabáre wiuka, Jesús gapure wējēka!’ ārĩka!” ārĩdoreñurā. ²¹Puru Pilato masakare dupaturi sērēñayupu doja:

—ĬĪgūsā pērārē nĩ gapure yu wiumakū gāamerĩ musā? āriyupu.

—Barrabás gapure wiuka! āri yujujñurā.

²²Īgūsā irasū ārĩmakū pégu, Pilato sērēñayupu:

—ĬNasirigukuri yu, ĩ Jesús: “Cristo” ĩgūsā ārĩgū gapure? āriyupu.

Āārĩpererā:

—Curusague pábiatú wējēka ĩgūrē! āri yujujñurā.

²³Irasirigu Pilato āsū āriyupu:

—ĬÑeeno ñerĩrē iriari ĩĩ, musā irasū ārĩmakū? āriyupu.

Masaka gapu dupaturi gainínemoñurā:

—Curusague pábiatú wējēka ĩgūrē! ārĩñurā.

²⁴Īgūsā ĩgūrē péduabirimakū, ĩgūsā guari merā gainímakū pégu, Pilato dekore āiwāgāridoreyupu. Iri merā masaka ĩūrō mojókoce, āsū āriyupu:

—Īrē waja opabire wējēdoreri, yu doreri meta āārā. Musā doreri āārā, āriyupu.

²⁵Īgū irasū ārĩmakū pērā, āārĩpererā masaka āsū ārĩñurā:

—Gua murē ĩrē wējēdoreri waja, gua, gua pūrā āārĩpererā merā waja oparākoce, ārĩñurā.

²⁶Īgūsā irasū ārĩmakū pégu, Pilato Barrabáre peresugue āārĩgūrē wiuyupu. Puru surarare Jesúre tārādore, ĩgūrē ĩgūsārē wiayupu, ĩgūrē curusague pábiatú wējēdoregū.

²⁷Irasirirā surara Jesúre Pilatoya wiima yebague āĩjañurā. Irogue āārĩpererā surarare Jesús puro neeñurā.

²⁸Puru ĩgūya surĩrore túwea āĩ, opuya surĩro irirosū deyoriñe diariñerē ĩgūrē sāñurā. ²⁹Pora merā iriadea berore

ĩgũya dipurure peoñurā. Irasiri odo, yukure diaye gapu moāsua, ĩgũ puro ñadukupuri merā ejamejā, ĩgũrē āsũ ārĩ buridañurā:

—Buremurā aarika judfo masaka Opu! ārĩñurā.

³⁰Ĩgũrē síku eotú, ĩgũsā moāsua dire tũāwea āi, irigu merāta ĩgũya dipurure pānañurā. ³¹Ĩgũrē burida odo, ĩgũsā sādea surĩrore tũwea, ĩgũya surĩro gapure sãñurā doja. Sã odo, curusague pābiatú wējẽmurā ĩgũrē āi wiriakõañurā.

Jesúre curusague pābiatúdea

(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

³²Ĩgũsā ĩgũrē āiwāgārā, sugu masakure Simón wãikugu Cirenemurē bokatĩrĩma. ĩgũrē Jesús kõādea curusare kõādorema.

³³Ĩgũrē irasũ āiwāgārā, Gólgota wãikurogue āĩjama. “Gólgota”, ārĩrõ: “Masaku dipuru boaweadea pero”, ārĩduaro yáa. ³⁴Irogue eja, igui deko sũĩrĩ merā morẽdeare Jesúre tĩādima. Jesús irire iirĩña, puru iirĩbirimi.

³⁵Ĩgũrē curusague pābiatú āiwāgũnú odo, surara ĩgũ surĩ sãñadeare: “Ubu ārĩboka birarā: ‘Noārẽ dujarokuri?’ ” ārĩma, irire ĩgũsā basi gãme dukawamurā. ĩgũsā irasirirā, Marĩpuya kerere weredupuyudi gojaderosũta irima. Āsũ ārĩ gojadi āārĩmĩ: “Yaa surĩre ĩgũsā basi ārĩboka bira dukawarākuma”, ārĩ gojadi āārĩmĩ. ³⁶Irasiriadero puru, surara curusa puro eja doama, Jesúre korerā. ³⁷“Ĩĩ āsũ iridea waja boami”, ārĩrā: “Ĩĩta judfo masaka Opu āārĩmĩ”, ārĩ gojadea majĩrẽ curusague Jesúya dipuru weka pābiatúma.

³⁸Pẽrā yajarimasãdere curusarigüe pābiatú āiwāgũnúma. Sugure ĩgũ diaye gapu, gajigüe ĩgũ kúgapu pābiatú āiwāgũnúma. ³⁹Masaka Jesús puro tariwāgānarā, ñerõ ārĩ burida, ĩgũsāya dipure yure, ārĩma:

⁴⁰—Mu āsũ ārĩ werenĩbu: “Marĩpuya wiire bẽo, puru urenu waarõ merāta iri wiire dupaturi iri odoguko”, ārĩbu. Irasirigu mu basi tauka! Mu diayeta Marĩpu magũ āārĩgũ, curusague merā dijarka! ārĩma.

⁴¹Irasũta paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā, judfo masaka murāde ārĩ buridama. Āsũ ārĩ gãme werenĩma:

⁴²—Gajerā gapure taumi. ĩgũ basi gapu taumasĩbemi. “Israel bumarā Opu āārā”, ārĩmi. Irasirirā, curusague merā ĩgũ dijarimakũ ĩārā, marĩ ĩgũrē buremurākoa. ⁴³Ĩgũ: “Marĩpure buremua, ĩgũ magũ āārā”, ārĩmi. Irasirigu ĩgũ ārĩderosũta Marĩpu ĩgũrē maĩgũ, iritamuburo, ārĩ buridama.

⁴⁴Yajarimasā Jesús puro curusarigüe pābiatú āiwāgũnúsũianerāde irasũta ĩgũrē ñerõ ārĩ buridama.

Jesús boadea

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵Goeripoe āārĩmakũ, i nikũ āārĩpererogue naĩtĩakõābu. Ure hora gora naĩtĩābu. ⁴⁶Ure hora ejamakũta Jesús buro gainĩmi:

—Elĩ, Elĩ, ñlama sabactani? ārĩmi. Irasũ ārĩgũ: “Yu Opu, yu Opu, ñnasirigu yure beóri mu?” ārĩgũ irimi.

⁴⁷Surāyeri irogue āārĩrā, ĩgũ irasũ ārĩ gainĩmakũ pẽrā:

—Marĩpuya kerere weredupuyudire Elĩare siiugu yámi, ārĩma.

⁴⁸Mata sugu ĩgũsā merāmu ũmawāgā, igui deko piari yosadea yusure yuku yuwague siatú, āiwāgā, Jesúre iirĩburo, ārĩgũ, soemuĩmi. ⁴⁹Ĩgũ irasirimakũ ĩārā, gajerā gapu āsũ ārĩma:

—Iropāta irika! Elĩas ĩgũrē taugu aarimakũ ĩāñarā dapa marĩ, ārĩma.

⁵⁰Jesús dupaturi buro gainĩnemo, kõmoakõāmi. ⁵¹Ĩgũ kõmomakũta, Marĩpuya wii poekama taribu dispuro kãmutari gasiro ũmarõ gapu merā yegue dijari, deko merā yeguesiajayuro. Nikũ buro ñomebu. Ũtāyeri pagayeride waariakõābu. ⁵²Masãgoberi tũpākõāyuro. Wārā Marĩpure buremurā boanerā masañurā. ⁵³Jesús masãdero puru, ĩgũsā masãgoberigüe āārĩnerā wiria, Marĩpuya makāgue Jerusalégue waañurā. ĩgũsā irogue ejamakũ, masaka wārā ĩgũsārẽ ĩañurā.

⁵⁴Romano marā surara opu ĩgũyarā surara merā Jesúre koreanerā, nikũ

ñomemakū, āārīpereri irasū waarīre iārā, buro guka, güiri merā āsū ārima:

—Ī diayeta Marīpu magū āārādañumi, ārima.

⁵⁵Wārā nome yoaweyarogue Jesúre iūnima. Īgūsā Galileague Jesúre iritamugorenanerā nome āārímá.

⁵⁶Īgūsā nome watopeguere María Magdalena wāikūgo, gajego María wāikūgo Santiago, José pago, gajego Zebedeo marāpo āārímá.

Jesúya dupure masāgobegue pídea

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷Puru naimejāripoe āārímakū, José wári opagu, Arimatea wāikuri makāmu irogue ejami. Īgū Jesús buerire tūyagu āārímí. ⁵⁸Irasirigu Pilato purogue waa, Jesúya dupure yāabu sērēyupu. Īgū āri sērémakū pégu, Pilato surarare Jesúya dupure sídoreyupu ĩgūrē. ⁵⁹Irasirigu José waa, Jesúya dupure āidiju, ōārī surīro gasiro gurari marīrī gasiro merā ĩgūya dupure ōmayupu. ⁶⁰Ōma odo, ĩgūrē yāabodea masāgobegue píyupu. Iri gobe, maama gobe ūtāyegue mádea gobe āārīyuro. Irogue Jesúya dupure pí odo, wári majī ūtā majī merā iro ñajārōrē ōārō biakōā, waakōyupu. ⁶¹Īgū irasiriripoe María Magdalena, gajego María merā iri gobe bokatiūro iūdoanīnūrā.

Surara Jesúya dupure pídea gobere koredea

⁶²Gajinu gapu judío masaka siuñajārīnu^f āārímakū, paía oparā, fariseo bumarā Pilato purogue waañūrā. ⁶³Āsū āriñūrā Pilatore:

—Gua opu, sōō āārīdi okagugue ārīgatorikūgu ārīdeare gua gūñāa. Āsū ārīmi: “Yu boa, urenu puru masāgukoa”, ārīmi. ⁶⁴Irasirigu mūyarā surarare urenugora ĩgūya dupure píaderogue koredoregu iriuka, ĩgū buerā ñami merā ĩgūya dupure yajabirikōāburo, ārīgū! Īgūsā yajadero puru masakare: “Jesús boadigue masākōāmi”, āribokuma.

Irasiriro ĩgū ārīgatodea nemorō ĩgūsā ārīgatori gapu ñetarirokoa, āriñūrā.

⁶⁵Īgūsā irasū ārímakū, Pilato yujuyupu:

—Jáu, ĩsā yaarā surara ōogue āārīma. Īgūsārē āiaka, iri masāgobe gajerosū waari, ārīrā! Irasirirā musā bokatiūro ĩgūsārē koredoreka! āriyupu.

⁶⁶Īgū irasū ārímakū, ĩgūsā waa, iri gobe biadea ūtā majīrē ōārō wītābiatoñūrā, masaka ĩgūsā ñajādeare ĩamasīrāra, ārīrā. Irasū āārímakū, surarare iri gobere ōārō koredoreñūrā.

Jesús masādea

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

28 ¹Judío masaka siuñajārīnu puru, gajinu boyodujimejāripoe gajī semana ñajārīnu āārímakū, María Magdalena, gajego María merā Jesúre pídea gobere iārā waañūrā. ²Gūñaña marīrō nikū buro ñomeyuro. Irasū waaripoe marī Opure wereboegu ūmugasigue merā dijari, masāgobere ĩgūsā biadea ūtā majīrē tūpā, iri majī weka doayupu. ³Īgū bupu miārōsū ōārō gosewasirigu āārīyupu. Īgūya surīro ōārō borero āārīyuro. ⁴Surara iri gobere koreanerā ĩgūrē iārā, buro güiri merā narada, kōmorā irirosū waañūrā. ⁵Puru Marīpure wereboegu irogue iārā waanerā nomerē āriyupu:

—Güibirikōāka! Yu masā, musā Jesús ĩgūsā curusague pábiatú wējēadire āmará yāa. ⁶Īgū ōōrē mámi. Īgū ārīderosūta masāsiami. Īgūya dupure ĩgūsā píaderore iārā aarika! ⁷Puru mumurō merā ĩgū buerārē: “Īgū boadi āārīkeregū, masāmi. Musā dupuyuro Galileague waagukumi. Irogue ĩgūrē iārākoa”, āri wererā waaka! Irire musārē weregu aarīgú iriabu, āriyupu Marīpure wereboegu.

⁸Īgū irasū ārímakū pérā, masāgobere iārā waanerā nome güikererā, mumurō merā usuyari merā Jesús buerārē wererā ūmadujāñūrā. ⁹Īgūsā ūmadujārā nomerē Jesús ĩgūsārē

^f27.62 Judío masaka siuñajārīnu, sábadō āārā.

bokatirī, oādoreyupū. Īgūrē iārā, īgū pūro ñadukupuri merā ejamejā, īgūya guburire ñeā, īgūrē buremuñurā.

¹⁰ Jesús īgūsārē āsū āriyupū:

—Güibirikōāka! Yaarā yu buerārē: “Galileague waaka!” āri wererā waaka! Irogue yure iārākuma, āriyupū.

Surara īgūsā iādeare weredeā

¹¹ Īgūsā nome Jesús buerārē wererā waaripoe surāyeri surara masāgobere koreanerā Jerusalégue waañurā. Irogue eja, paía oparārē āārīpereri masāgobegue waadeare werepeokōañurā. ¹² Īgūsā irasū āri weremakū pérā, paía oparā, judío masaka mūrā merā nerēñurā. Irasirirā īgūsā: “¿Nasirirākuri?” āri āmu odo, surarare wáro niyerure sī, ¹³ āsū āriñurā:

—Masakare āsū ārika: “Ñami merā gua kārīripoe Jesús buerā masāgobegue eja, īgūya dupure yajakōānerā āārāma”, ārika! ¹⁴ Pilato musā irasū āri kerere pémakū, gua īgū merā werenírākoa, musārē wajamoābirikōāburo, ārirā, āriñurā.

¹⁵ Īgūsā irasū ārimakū pérā, surara niyerure ñeā, waakōañurā. Pūru paía oparā īgūsārē weredoreaderosūta gajerārē wereñurā. Irasirirā, īgūsā

irasū ārirī kerere wārā judío masaka pénerā āarimā. Daporaguedere īgūsā ārīgatodeare buremukōāma dapa.

Jesús īgū buerārē īgūyare buedoregu pídea

(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶ Pūru gua Jesús buerā pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarā Galileague waa, buúrugue īgū guare waadoredea buúrugue waabu. ¹⁷ Irogue eja, Jesúsre iārā, īgūrē buremubu. Surāyeri gua merā waanerā gapū: “¿Īgūta āārīkuriye ī?” āri gūñama. ¹⁸ Irasirigu Jesús gua pūro aari ejanugā, āsū ārimi:

—Yupū yure āārīpererogue i nikū, ūmugasiguedere dorebure sóosiami.

¹⁹ Irasirirā āārīpereri buri marā masakare yaa kerere buerā waaka, īgūsāde musā irirosūta yaa buerire tuyaburo, ārirā! Yupū wāi merā, yu wāi merā, Ōāgū deyomarīgū wāi merā īgūsārē deko merā wāiyeka! ²⁰ Āārīpereri yu musārē doredeare īgūsārē bueka, irire iriburo, ārirā! Ire masika musā! Yu musā merā āārīnīkōāgukoa. I ūmu pereadero pūruguedere musā merā āārīnīkōāgukoa, āri weremi guare Jesús.

Iropāta āārā.

SAN MARCOS

Juan masakare wāiyerimasū buedea

(Mt 3.1-12; Lc 1.80; 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

1 ¹Marīpu magū Jesucristoya kere wereri, āsū nugādero āārībū:

²Iripoegue Isaías Marīpuya kerere weredupuyudi, Marīpu īgū magūrē ārideare gojadi āārīmī. Marīpu īgū magūrē āsū ārīdi āārīmī:

Mu waaburo dupuyuro yaa kerere weredupuyubure iriugukoa, mu waaburore amuyudoregū.^a

³Īgū masaka marīrōgue būro gainīrī merā āsū ārī werēgukumi:

“Marī Opū aariburi dupuyuro īgū aariburi maarē diayema maa ōārī maa āmurā irirosū diayemarē irika!” ārī gainīgukumi, ārī gojadi āārīmī.^b

⁴Irasirigu Juan masaka marīrōgue masakare wāiyepuroriwāgārigu, āsū ārī werenayupu īgūsārē:

—Musā nērō irideare bujawereka! Musā gūnarīrē gorawayuka! Deko merā wāiyēsianerā dujaka! Irasirirā musā nērō irideare kātīsūrākoa. ⁵Āārīpererā Judea nikū marā, Jerusalén marāde īgū wererire pérā ejañurā. Īgūsā nērō irideare Marīpure weretaripeomakū īgū, Juan īgūsārē dia Jordán wāikūdiyague wāiyeyupu.

⁶Juāya surī camellua poari merā suadea āārīyuro. Īgūya ujuwēñarīda waibu gasiro merā irideada āārīyuro. Porerōa, mume makāñū marāyare baarikuyupu.

⁷Masakare āsū ārī werenayupu:

—Gajigu yu puru aaribu, yu nemorō turagu āārīmī. Yu gapu ubu āārīgū, īgūrē

neō sūropebirikoa. ⁸Yu musārē deko merā wāīyea. Īgū gapu Ōāgū deyomarīgū merā wāiyegukumi. Irasirigu Ōāgū deyomarīgū musā merā āārīnikōāgukumi musārē iritamubu, ārīyupu.

Juan Jesúre deko merā wāiyedea

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹Iripoere Jesús Galilea nikūma makā, Nazaret wāikuri makāgue āārādi, Juan purogue ejayupu. Īgū ejamakū, Juan īgūrē dia Jordán wāikūdiyague wāiyeyupu.

¹⁰Īgū wāīye odomakū, Jesús diague āārādi majānugāgūta umugasi tūpāmakū īāyupu. Ōāgū deyomarīgū buja irirosū deyogu īgū weka dijariyupu. ¹¹Irasū waaripoe Marīpu umugasigū merā Jesúre āsū ārī werenīyupu: —Mu yu magū, yu maīgū āārā. Mu merā būro usuyāa, ārīyupu.

Wātī Jesúre ārīmesādidea

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹²Jesúre Juan wāiyeri purugāta Ōāgū deyomarīgū masaka marīrōgue āāyupu. ¹³Irasirigu Jesús iroque waa, cuarenta nurīgora makāñū marā waimurā guarā watopegue āārīyupu. Īgū iroque āārīmakū, wātēa opu Satanás wāikūgu īgūrē ārīmesādīyupu. Marīpure wereboerā īgūrē iritamurā ejañurā.

Jesús Galilea nikūgue masakare buenugādea

(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴Herodes Juārē peresugue sóodoboderō puru, Jesús Galilea nikūgue masakare Marīpuya kerere weregorenagū wāgāyupu. ¹⁵Āsū ārī werenayupu:

^a1.2 Mal 3.1   ^b1.3 Is 40.3

—Marĩpu iripoegue: “Ásü waarokoa”, áridea ejasiáa. Daporare mérögä duyáa, ígũyarārē doreri ejaburo. Irasirirā müsā ñerō iririre bujawereka! Musā gũnarirē gorawayuka! Ígũ masakare tauri kere gapure buremuka! áriyupu Jesús.

**Jesús wapikurā waaf wějērīmasārē
siudea**

(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶Puru Jesús Galilea wáikuri ditaru turo waagú, Simórē, ígũ pagumu Andrére bokajayupu. Ígūsā waaf wějērīmasā āārīsīā, ditarugue ígūsāya buidire meýorā iriñurā. ¹⁷Jesús ígūsārē ásü áriyupu:

—Náka, yu merā! Daporare müsārē waaf wějērīmasā āārírírē piri, masakare Marĩpuya kerere wererimasā āārīmakū irígukoa.

¹⁸Ígũ irasū ārīmakū pérā, mata ígūsāya buiriyukure irota píköā, ígũ merā waakōāñurā.

¹⁹Puru Jesús yoawayaro waa, Zebedeo purā Santiago, ígũ pagumu Juārē doódirugue ígūsāya buiriyukure ámu sãñanīmakū íayupu. ²⁰Jesús ígūsārē siuyupu. Ígũ siumakū pérā: “Jáu”, ārī, ígūsāya doódirugue ígūsā pagu Zebedeore, ígūrē iritamurā merā pí, Jesús merā waakōāñurā.

Wātī ñajāsūdi Jesúre bokatírīdea
(Lc 4.31-37)

²¹Ígũ merā waa, Capernaum wáikuri makāgue ejañurā. Iroque judío masaka siuñajārīnu^c āārīmakū, Jesús ígūsā nerērī wiigüe^d ñajāa, masakare buenugāyupu. ²²Moisés gojadeare buerimasā irirosū buebiriyupu. Ōārō doreri opagu irirosūta bueyupu. Ígũ irasū buemakū pérā, pégukakōāñurā. ²³Iri wiiguere ígūsā merā sugu wātī ñajāsūdi āārīyupu. Ásü ārī gainíyupu:

²⁴—Jesús Nazaretmu, ¿nasiribu gua puro aarírī? ¿Guare peamegue béogu aarigú yári? Yu murē íamasikōāa. Mũ, Mũpu iriudi, óatarigu āārā, áriyupu.

²⁵Jesús wātírē:

—Werenbīta! Wirika ígūrē! áriyupu.

²⁶Ígũ irasū ārīmakū pégu, wātī masakure meémejá, naradamakū iri, buro gainí, wiriakōāyupu. ²⁷Jesús wātírē béowiumakū iārā, āārīpererā masaka íaguka, ígūsā basi ásü ārī gāme sērēñañurā:

—¿Ñeéno āārírī, ñeéno maama bueri āārírī i? Íi wātēārē ígũ turaro merā wiridoremakū, neō ígūrē tarinugābema, ārīñurā.

²⁸Mérögā puruta āārīperero Galilea nikū marā Jesús iriadea kerere péseyakōāñurā.

Jesús, Simón Pedro máñekōrē taudea
(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹Jesús nerērī wiigüe āārādi Santiago, Juan merā wiria, Simón, Andréya wiigüe waayupu. ³⁰Simón máñekō buro nimakurikugo peyarogue oyayupo. Irasirirā Jesúre: “Sírīgō yámo”, ārī wereñurā. ³¹Irasū ārīmakū pégu, Jesús igo puro ejanugā, igoya mojóre ñeā tūāwāgūnūmakūta nimakuri tariakōāyuro. Iri tarimakū, ígūsārē baari ejoyupo.

Jesús wārā purīrikurārē taudea
(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³²Abe ñajādero puru ñaimejárīpoe iri makā marā āārīpererā purīrikurārē, wātēa ñajāsūnerādere Jesús purogue aījañurā. ³³Irasirirā āārīpererā iri makā marā ígũ āārírī wii dispurogue nerēñurā. ³⁴Jesús wārā purīrikurārē tauyupu. Wārā wātēa masakare ñajānerādere béowiyupu. Wātēa, Jesús Marĩpu magū āārírírē masiñurā. Irasirigu Jesús: “Werenímerāta!” áriyupu.

**Jesús Galilea nikūgue masakare
budea**
(Lc 4.42-44)

³⁵Jesús gajīnu gapu ñaitīaweyaripoegāta yobe, iri makā

^c 1.21a Judío masaka siuñajārīnu, sábadō āārā. ^d 1.21 Judío masaka nerērī wii, sinagoga wáikuri wii āārā. Iroque ígūsā siuñajārīnu āārīmakū nerē, Marĩpuya werenírī gojadea pūgue gojadeare buenama.

turo masaka marĩrõgue Marĩpure sērēgũ waayupu. ³⁶Simón, ĩgũ merámará merá Jesús marĩmakũ ĩāgũ, ĩgũrē āmagũ waayupu. ³⁷Īgũrē bokagu:

—Āārĩpererā masaka mūrē āmará iriama, āriyupu.

³⁸Īgũ irasũ ārimakũ, Jesús āsũ āriyupu:

—Nāka, gaji makārĩ õõ puro weya āārĩrĩ makārĩ marādere buegu waaduakoa. Ire iributa i ũmũguere aaribũ.

³⁹Irasirigu āārĩperero Galilea nikũgue judfo masaka nerēri wiirigugue buegorenagũ, wātēa masakare ñajānerārē béowiunayupu.

Jesús kāmĩ boagure taudea

(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰Jesús irasiriripoe sugũ kāmĩ boagu ĩgũ puro eja, ñadukũpurĩ merá ejamejāja, ĩgũrē sērēyupu:

—Mũ, yũ pũrĩrikurire tauduagu taumasĩa, āriyupu.

⁴¹Īgũ irasũ ārimakũ pégũ, Jesús bũro bopoñarĩ merá ĩgũrē ĩā, ĩgũya mojõ merá moaña, āsũ āriyupu:

—Mūrē taugura. Kāmĩ marĩgũ dujaka!

⁴²Īgũ irasũ ārĩrĩ merāta kāmĩ yaripereakõayuro. Irasirigu kāmĩ marĩgũ dujayupu. ⁴³⁻⁴⁴Jesús ĩgũrē turaro merá āsũ āriyupu:

—Gajerā masakare mũ tariadeare werebirikõāka! Paĩ pũroque mũa kāmĩ variadeare ĩgũrē ĩmugũ waaka, ĩgũ mūrē: “Õāa, kāmĩ marĩgũ āārā”, ārĩburo, ārĩgũ! Īgũ irasũ ārādero puro, Moisés gojadea pũgue sĩdoredeare sika! Mũ irire irimakũ ĩārā, masakade mũa kāmĩ variadeare masĩrākuma.

⁴⁵Jesús ĩgũrē: “Gajerārē yũ mūrē tauadeare werebirikõāka!” ārĩkerepũrũ, kāmĩ boadi gapũ irire masaka āārĩperero marārē werepuroriyupu. Irasirigu Jesús masaka ĩũrõ makārĩguere ñajāmasĩbiriyupu. Makā tũroque dita waanayupu. Iroque ĩgũ āārĩkerepũrũ, masaka āārĩperero mará ĩgũ pũroque ĩārā ejanañurá.

Jesús dupũ buadire taudea

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

2 ¹Mérõgā purũ Jesús dupaturi Capernaugue goedujáyupu. Īgũ goejadero puro, iro mará masaka ĩgũ wiigugue āārĩrĩrē masĩñurá. ²Irasirirā mata wārā masaka iri wiire nerē, disipurogueta uturiwirinugājakõañañurá. Jesús ĩgũsārē Marĩpũya kerere weregu iriyupu. ³Īgũ wereripoe wapikũrā ũma dupũ buadire Jesús pũroque āĩjañurá. ⁴Masaka wārā āārĩmakũ, ĩgũrē āĩñajamasĩbirĩñurá. Irasirirā iri wii wekague mũrĩa, Jesús weka su gobe āĩwea, ĩgũ oyaro merāta ĩgũrē dijuñurá. ⁵Jesús, ĩgũsā ĩgũrē bũremumakũ ĩāgũ, buadire āsũ āriyupu:

—Yũ, mũ ñerõ irideare kātia.

⁶Īgũ irasũ ārimakũ pērā, surāyeri Moisés gojadeare buerimasā iri wiigugue doarā Jesũre āsũ ārĩ gũñañurá:

⁷“¿Nasirigu ĩĩ ĩgũ werenĩrĩ merá Marĩpure ñerõ ārĩrĩ? Masaka ñerõ irideare neõ sugũ masaku kātimasĩbirikumĩ. Marĩpũ suguta masĩkumi”, ārĩ gũñañurá. ⁸Jesús ĩgũsā gũñañrĩrē ĩāmasĩ, āsũ āriyupu:

—¿Nasirirā irasũ gũñañrĩ mũa?

⁹¿Naásũ ārĩrĩ gapũ diasaberi ĩĩ buadire:

“Yũ, mũ ñerõ irideare kātia”, ārĩrĩ, o “Wāgāñugā, mũ oyarore āĩkõā waaka!”

ārĩrĩ gapũ diasaberi? ¹⁰Yũ āārĩpererā tĩgũ i ũmũgue āārĩrĩrē ĩgũsā ñerõ irideare Marĩpũ dorero merá kātimasĩa. Irasirigu ĩĩ buadire taugura, mũarē irire masĩdoregũ, āriyupu. Irasũ ārĩ odo, buadire āriyupu:

¹¹—Yũ mūrē āsũ ārā: Wāgāñugā, mũ oyaderore āĩkõā, mũa wiigugue waaka!

¹²Īgũ irasũ ārĩrĩ merāta āārĩpererā masaka ĩũrõ wāgāñugā, ĩgũ oyaderore āĩ, waakõayupu. Irasiririre ĩārā, ĩāguka, Marĩpure: “Õātaria mũ, neõ āsũ iririnorē ĩāñamerā āārĩbũ”, ārĩ, usũyari sĩñurá.

Jesús Levĩre siuidea

(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³Pũrũ Jesús dupaturi ditaru tũroque waayupu. Iroque wārā masaka ĩgũ

puro nerēmākū iāgū, igūsārē bueyupu.
 14Puru iro āārādi waa, Alfeo magūrē
 Leví^e wāikugure igū moārī taribugue
 doagure iāyupu. Igū romano marā opure
 niyeru wajaseabosagu āārīyupu. Jesús
 igūrē iā:

—Nāka, yu merā! ārīyupu.

Igū irasū ārīmakū pégu, Leví
 wāgānūgā, igū merā waakōāyupu.

15Jesús Levíya wiigue waamakū iārā,
 wārā niyeru wajaseabosarimasā, gajerā
 ñerō irirāde igūrē tuyañurā. Levíya
 wiigue eja, Jesús igūsā merā igū buerā
 merā baa doanīyupu. 16Jesús igūsā merā
 baa doanīmakū iārā, fariseo bumarā,
 Moisés gojadeare buerimasāde Jesús
 buerārē āsū ārīñurā:

—¿Nasirigu musārē buegu niyeru
 wajaseabosarimasā, ñerō irirā merā iirí,
 baari?

17Igūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús
 ārīyupu:

—Pūrīrī marīrā kúrīrimasūrē
 āmabema. Pūrīrikurā gapu igūrē
 āmama. Yu: “Oārā āārā”, ārī gūñarārē
 siugū aaribiribu. “Ñerō irirā āārā”, ārī
 gūñarā gapure siugu aaribú, ārīyupu.

Jesúre bererimarē sērēñadea

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

18Juan buerā, fariseo bumarāde
 bererā iriñurā. Irasirirā gajerā masaka
 Jesús puro eja, igūrē sērēñañurā:

—Juan buerā, fariseo bumarā buerire
 tayarāde Marīpüre buremurā berenama.
 ¿Nasirirā mu buerā gapu igūsā irirosū
 iriberi?

19Jesús igūsārē yujuyupu:

—Sugu mojōsiadi bosenu irimakū, igū
 siuanerā igū merā āārīrā, berebirikuma.
 20Puru igūrē gajerā āāmakū, buro
 bujawereri merā bererākuma.

21Masaka maama suríro gasiro
 merā buguñerē seretúbirikuma. Irasū
 seretúmakū, maama gasiro igūsā

koeadero puru, tūāneeō, buguñerē
 wári gobe yeguenemomakū irikoa.

22Waimurā gasiri merā iridea ajuri
 bugu ajurigue maama igui dekore
 diribirikuma. Irasū dirimakū, maama
 igui deko pāmu, bugu ajuro sēraturabiri,
 ooreakōākoa. Irasiriro igui deko,
 ajurode kōmoko. Irasirirā maama igui
 dekore maama ajurogue diriro gāāmea,
 ārīyupuf.

Siuñajārīnu āārīmakū, Jesús buerā trigo yerire tūrīdea

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

23Sunu, judío masaka siuñajārīnu
 āārīmakū, Jesús trigo otedero watope
 waamakū, igū buerā trigo yerire tūrī, koro,
 baawāgāñurā^g. 24Fariseo bumarā, Jesús
 buerā irasirimakū iārā, Jesúre ārīñurā:
 —Īāka! ¿Nasirirā siuñajārīnurē
 moādobirikerepuru, mu buerā irasū
 yári?

25Jesús igūsārē yujuyupu:

—¿Iripoegue opu David igū merāmarā
 merā waboagu, igū irideare buebiriri?
 26Igū merāmarā merā Marīpuya wiigue
 ñajāa, Marīpu iūrō peyari pá duparure
 baadi āārīmí. Abiatar paía opu āārīripoe
 irasiridi āārīmí. Marīpu paía āārīmerārē:
 “Iri pá duparure baabirikōāka!” ārīdi
 āārīmí. David gapu paf āārībirikeregu,
 irire baagu, Marīpu iūrō igū dorerire
 tarinūgāgū meta iridi āārīmí, ārīyupu.

27Irasū ārī odo, āsū ārīyupu doja:

—Iripoegue Marīpu masakaya āārīburire
 siuñajārīnurē igūsārē pídi āārīmí.
 Masaka gapu inonorē igūsā iriburire
 doremāsibema. 28Yu āārīpererā tīgū
 āārīsīā, siuñajārīnurē masakare gajino
 igūsā iriburire doremāsīā, ārīyupu Jesús.

Jesús mojō díweredire taudea

(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

3 1Gajinu Jesús judío masaka nerērī
 wiigue ñajāyupu doja. Iri wiigue

^e 2.14 Leví pe wāi opayupu. igūta Mateo wāikuyupu. ^f 2.22 Fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā iripoegue marā iriunadeama buerī, maama buerī merā buemorēduamakū iāgū, irasū ārīyupu Jesús.

^g 2.23 Deuteronomio 23.25: Moisés gojadesa pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Sugu masaku gajiguya poegue waagú, igūya mojōrī merāta trigo yerire tūrī, koro, baaburo. Wiirimaji merā diti āābirikōāburo”, ārī gojasūdero āārībú.

sugu masakū diayema mojō gapu diiweredi āariyupu. ²Fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā Jesúre iāduripítuya: “Siuñajárīnu āārā, irasirirā īī mojō diiweredire īgū taumakū īgūrē weresārā!” āri gūñañurā. ³Jesús mojō diiweredire:

—Wāgānugā, masaka iūrōgue ejanugāgū aarika! āriyupu. ⁴Irasū āri odo, gajerā iri wii āārīrārē āsū āri sērēñayupu:

—¿Siuñajárīnurē Marīpu marīrē ñeénorē iridoreyuri, oārīrē, o ñerīrē, masakare taurire, o wējērīrē?

Īgūsā gapu īgūrē yujubiriñurā.

⁵Irasirigu Jesús īgūsārē guari merā iāyupu. Īgūsā pēmasīduabirimakū iāgū, bujawereyupu. Irasirigu mojō diiweredire:

—Muya mojōrē soeoka! āriyupu.

Īgū irasū ārimakū pégu, soeoyupu. Īgū soeomakū, īgūya mojō oākōāyuro. ⁶Irire iārā, fariseo bumarā iri wiigie āārānerā wiria, Herodes merāmarā merā nerē: “¿Nasirisīā, marī īgūrē wējērākuri?” āri gāme werenīñurā.

Jesús ditaru turogue wārā masakare buedea

⁷Jesús gapu īgū buerā merā ditaru turogue waakōāyupu. Gajerā masaka Galilea nikū marā wārā īgūrē tuyañurā.

⁸Judea nikū marā, Jerusalén marā, Idumea nikū marā, dia Jordán wāikudiya gaji koepu marā, gajerā Tiro, Sidón wāikuri makārī turo marāde Jesús iriri kerere pérā, īgūrē iārā ejañurā. ⁹⁻¹⁰Jesús wārā pūrīrikurārē taugu iriyupu. Īgū irasū taumakū iārā, āārīpererā pūrīrikurā īgū purogue ejanugāñurā īgūrē moāñamurā. Irasirigu, īgūsā wārāgora āārīmakū iāgū, Jesús īgū buerārē suru doódirure amudoreyupu, masaka īgūrē kūñarōgāgora ejanugābirikōāburo, ārigū. ¹¹Wātēa īgūrē iā, īgū iūrō ñadukupuri merā ejamejā:

—Mu umugasigue marā Opu magū āārā, āri gainīñurā.

¹²Īgūsā irasū ārimakū, Jesús wātēārē turaro merā:

—Yaamarē werenīmerāta! āriyupu.

Jesús pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā īgū buedoregu pímurārē beyedea

(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³Gajinu Jesús buūru wekague murīa, īgū gāāmerārē siiyupu. Īgū siumakū pé, īgū puro nerēñurā. ¹⁴Irasirigu Jesús pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā īgū merā āārīmurārē, Marīpuya kerere īgū buedoremurārē beyeyupu. ¹⁵Īgūsārē īgū turarire siyupu, pūrīrikurārē tau, wātēa masakare ñajānerādere béowiuburo, ārigū.

¹⁶Āsū wāikurā āārīñurā: Simón wāikugu āārīyupu. Īgūrēta “Pedro” wāiyeyupu Jesús. ¹⁷Gajigu Santiago, īgū pagumu Juan īgūsā Zebedeo wāikugu pūrā āārīñurā. Jesús īgūsārē “Boanerges” wāiyeyupu. “Boanerges”, ārīrō: “Bupua masā”, āriūaro yāa. ¹⁸Gajerā: Andrés, Felipe, Bartolomé^h, Mateo, Tomás, Santiago āārīñurā. Santiago, Alfeo magū āārīyupu. Gajerā: Tadeo, Simón āārīñurā. Simón, celote wāikuri bumū āārīyupu. ¹⁹Gajigu Judas Iscariote wāikugu āārīyupu. Īgūta Jesúre wējēduarāguere īgūrē imubu āārīyupu.

Jesúre: “Wātī turari opami”, āri werewuadea

(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

Puru Jesús īgū buerā merā su wiigie ñajāyupu. ²⁰Dupaturi wārā masaka īgū puro nerēñurā doja. Irasirigu Jesús, īgū buerā merā baamasībiriyupu. ²¹Jesúya wererā irasū waarīre pérā: “Niārōtārīakōākumi”, ārīñurā. Irasirirā gajerogue īgūrē āiāduarā ejadiñurā.

²²Gajerā Moisés gojadeare buerimasā Jerusalégue merā aaranerā āsū ārīñurā:

—Īi, wātēa opu Beelzebú ñajāsūdi āārīmi. Irasirigu Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi, ārīñurā.

²³Īgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús masakare siu, su keori merā āsū āri wereyupu:

^h 3.18 “Bartolomé”, ārīrō: “Tolomé magū”, āriūaro yāa. īgūta Natanael wāikugu āārīdi āārīmi. San Juan 1.43-51: Jesús Natanaere siiudea kere āārā.

—¿Nasirigu Satanás ĩgũ basita beówiubokuri? ²⁴Su nikũ marã ĩgũsã basi dukawari gãmekẽãrã, pereakõakuma. ²⁵Su wii marã ĩgũsã basi dukawari gãmekẽãrã, pereakõakuma. ²⁶Satanás ĩgũyarã merã dukawari gãmekẽãgũ, ĩgũ basita yuwarikudijakõakumi.

²⁷Neõ sugũ masakũ, turagũya wiire ĩgũrẽ siapuroribirikeregũ, ĩgũ oparire êmagũ ñajãmasĩbirikumĩ. ĩgũrẽ siadero purugue merẽ ĩgũyare êmamasĩkumi, ãriyupũ. Jesũs wãtĩ nemorõ turagũ ããrã, ãriġũ, irasũ ãriyupũ.

²⁸Pũrũ ãsũ ãrĩnemoyupũ:

—Musãrẽ diayeta werea. Marĩpu ããripereri masaka ñerõ iririre, ĩgũsã ñerõ ãrĩ werenĩrĩdere kãtimasĩmi.

²⁹Õãgũ deyomarĩgũrẽ ĩgũsã ñerõ ãrĩ werenĩmakũ tamerãrẽ neõ kãtibirikumi. Irasũ waja opanĩkõãrãkuma, ãriyupũ.

³⁰ĩgũsã ĩgũrẽ: “Wãtĩ ñajãsũdi ããrĩmi ĩĩ”, ãrĩ werewũari waja irasũ ãriyupũ Jesũs.

Jesũs pago ĩgũ pagupũrã merã ĩgũrẽ ĩãgõ ejadea

(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹ĩgũ iro ããriripoe Jesũs pago, ĩgũ pagupũrã merã ejayupo. ĩgũ ããrĩrĩ wii disipurogueta ejanugãja, iro ããrĩrãrẽ Jesũre siĩdoreñurã. ³²Irasirãrã Jesũs pũro doarã ĩgũrẽ ãrĩñurã:

—Mũpo, mũ pagupũrã disipurogue mũrẽ ãmarã ejañurã.

³³Jesũs gapũ ãsũ ãriyupũ:

—¿Noã ããrĩrĩ yũpo, yũ pagupũrã?

³⁴Irire ãrĩ odo, ĩgũ pũro doarãrẽ ĩã, ãsũ ãriyupũ:

—ĩĩsã, yũpo, yũ pagupũrã irirosũ ããrĩma. ³⁵Marĩpu gããmerĩrẽ irirãno, yũ pagumũ, yũ pagumo, yũpo irirosũ ããrĩma, ãriyupũ.

Jesũs oterimasũ keori merã buedeia

(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

4 ¹Gajĩnũ Jesũs ditaru tũrogue buenugãyupũ doja. Masaka wãrã ĩgũ pũro nerẽñurã. ĩgũsã wãrã nerẽmakũ ĩã, Jesũs doõdirugue murĩñajãa,

eja doayupũ. Masaka ĩmparogue dujanugãñurã ĩgũ buerire pémurã.

²Irasirĩgu wãri keori merã ĩgũsãrẽ ãsũ ãrĩ bueyupũ:

³—Õãrõ péka! Sugũ oterimasũ ĩgũ oterire otegũ waakumi. ⁴ĩgũ irire meéwasiriwãgãmakũ, gaji yeri maague yurikoa. Iro yuriadea yerire mirã eja, baapeokõakuma. ⁵Gaji yeri ãtãyerikurogue yurikoa. Iro nikũ sĩmerẽrõgã ããrĩmakũ, iri yeri mata puriadikoa. ⁶Puriñajãdi, pũrũ abe asimakũ nugũrĩ marĩsĩã, ñãĩ, boakõãkoa. ⁷Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapũ puritarimũrĩa, iro yuridea yerire wẽjẽkõãkoa. Irasiro dukã marĩrĩta boakõãkoa. ⁸Gaji yeri õãrĩ nikũgue yurikoa. Iri yeri puri, masã, õãrõ dukakũkoa. Suñũ treinta yeri, gajĩñũ sesenta yeri, gajĩñũ cien yeri dukakũkoa, ãriyupũ.

⁹Irire were odo:

—Gãmpĩrĩ oparã, yũ wererire pẽduripĩka! ãriyupũ Jesũs.

Jesũs buerã ĩgũrẽ: “¿Nasirigu keori merã bueri?” ãrĩ sãrẽñadea

(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰Masaka waadero pũrũ, Jesũs suguta ããrĩmakũ ĩãrã, ĩgũ buerã pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã, gajerã ĩgũ merã ããrĩrãde iri keori merã buedeare:

—¿Naásũ ãrĩduaro iriari, guare mũ buedeade? ãrĩñurã. ¹¹Irasũ ãrĩmakũ pégũ, Jesũs ĩgũsãrẽ ãriyupũ:

—Marĩpu ĩgũyarãrẽ doregũ ããrĩrĩrẽ iripoegue masĩbirideare musãrẽ masĩmakũ yãmi. Yũ gajerãrẽ ĩgũrẽ buremumerã gapũre keori merã dita buea. ¹²Irasirãrã Marĩpu iririre ĩãkererã, ĩãmasĩbema. ĩgũyare pẽkererã, õãrõ pẽmasĩbema. Marĩpu, ĩgũsã ñerõ iriri gapũre pirĩmakũ ĩãgũ, kãtibokumi, ãriyupũ.

Jesũs oterimasũ keori merã ĩgũ

buedeare: “Ãsũ ãrĩduaro yãa”, ãrĩ

weredea

(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³Jesũs gaji ĩgũsãrẽ ãrĩnemoyupũ doja:

—¿Musā, iri keori merā yu bueadeare pémasiberi? Irire pémasimerā, ¿nasiri gaji gapure pémasibokuri? ¹⁴Marīpuya kerere weregu, oteri yerire otegu irirosū āārīmi. ¹⁵Surāyeri masaka buriri maa irirosū āārīma. Marīpuya kerere péadero puru, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirā baapeoderosū, wātēa opu Satanás aari, ĩgūsā péadideare ēmapeokōāmi. ¹⁶⁻¹⁷Gajerā masaka ūtāyerikuri yeba irirosū āārīma. ĩgūsā Marīpuya kerere usuyari merā péma. Irire pékererā, oteri yeri ūtāyerikurogue yuriadero puru, puri nugūrī puriñajābiriderosū waama. Irasirirā mērogā puru ĩgūsā Marīpuyare péduari waja gajerā ĩgūsārē ñerō irimakū ĩārā, o ñerō tarirā, ĩgūsā péadeare pirikōāma. ¹⁸Gajerā masaka porakuri yeba irirosū āārīma. Marīpuya kerere péma. Irire pékererā, oteri yeri porakurogue yuriadero puru, pora gapu puritarimurīa wējēderosū, ¹⁹i ūmuma gapure burō gūñarikuma. “Wāri oparā ōārō āārīrākoa”, āri gūñarī, gajinorē burō gāāmenemorī Marīpuya kerere péadideare kātimakū yāa. Otediñu dukā marīdiñu irirosū dujama. Irasirirā Marīpuyare iribema. ²⁰Gajerā masaka ōārī nikū irirosū āārīma. Marīpuya kerere ōārō péduripīma. “Ōāgorāa”, āri, Marīpuyare ōārō yāma. Irasirirā otediñu wāri dukakurosū āārīma. Surāyeri treinta yeri, gajerā sesenta yeri, gajerā cien yeri dukakurosū āārīma, āriyupu Jesús.

Jesús siāgodiru keori merā buedea
(Mt 5.15-16; Lc 8.16-18)

²¹Gaji Jesús ārinemoyupu doja:
—Masaka siāgodirure āia, dupa kūma dokague, o kārīrō dokaguedere pībirikuma. Ubu gapu ūmarōgue siukuma, ōārō siāgoburo, āirīā. ²²Masaka ĩāberogue duripīdeare siāgorogue ĩāmasirō irirosū āārīpereri masaka masībirideare masīsūrokoa. Irasiro yayedea irirosū neō āārībirikoa. ²³Gānipūrī oparā, yu wererire ōārō péduripīka!

²⁴Irasū āri odo, āsū ārinemoyupu doja:
—Musā périre ōārō pémasika! Mērogā pémasīduarā, mērogā pémasīrākoa. Wāro pémasīduarā, wāro pémasīrākoa. Marīpu ĩgūya kerere musā pémasīduaropā pémasīrīrē sigukumi. Irasū āārīmakū, wāro pémasīduarārē sīnemogukumi. ²⁵Irasirigu ĩgūya kerere ōārō pémasīrārē wāri pémasīrī sīnemogukumi. Gajerā pémasimerā gapure ĩgūsā pémasīadideare ēmasūrākuma. Irasirirā neō pémasimerā āārīrākuma, āriyupu.

Oteri masārī keori merā buedea

²⁶Irasū āri odo, gaji keori merā bueyupu doja:
—Marīpu ĩgūyarārē doreri āsū āārā. Sugu masaku ĩgūya poeague oteri yerire meéwasirigu irirosū āārā. ²⁷Īgū irasū meéwasiriadero puru, ñami merā kārikumi. Puru boyoripoe yobekumi. Ūmurī, ñamirī tarikoa. Īgū oteadea yeri puri masākoa. Īgū gapu irire: “Irasū waakoa”, āri masībirikumi. ²⁸Iri yeri yeba poekague āārīsīā, puri, puri wiripūrōri, puru dupañerīgā wiri, dukā yeri deyoakoa. Purugue pama ōārō dukā buribejakoa. ²⁹Iri buribeja odomakū ĩā, ĩgūrē moāboerārē irire sea duripīmurārē iriukumi, āriyupu Jesús.

Jesús mostaza wāikuri yegā puri masādea keori merā buedea
(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰Irasū āri odo, gaji ārinemoyupu doja:
—Marīpu ĩgūyarārē doreri, ¿ñeéno irirosū āārīkuri? ¿Ñeéno keori merā weregukuri? ³¹I irirosū āārā. Suye oteriyē mostaza wāikuri yegārē oterosū āārā. Iri oteri yegā āārīpereri oteri yeri nemorō mērī yegā āārā. ³²Irasū āārīkerero, otemakū, puru yuku wādi dupuri padi masākoa. Irasirirā mirā irigu dupurigue, yusurogue ĩgūsāya surī suakuma, āriyupu Jesús ĩgū buerārē, ĩgūsā merā āārīrādere.

Jesús masakare keori merā buenadea
(Mt 13.34-35)

³³Jesús masakare āsū buenayupu. Marīpuya kerere weregu, wāri keori

merā masaka pémasirōgueta buenayupu. ³⁴Īgūsārē buegu, keori merā dita buenayupu. Īgū buerā merā dita āārīgū gapu: “Āsū āriḍuaro yāa iri”, āri werenayupu Īgūsārē.

Jesús mirū, makūrīrē toemakū iridea
(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵Jesús masakare oteri keori merā bueadeanu naimejāripoe Īgū buerārē āsū āriyupu:

—Nāka, ditaru sikoepugue taribujarā!

³⁶Īgū irasū ārimakū pé, masakare seretu, Īgū sānadea doódirugue murīñajāa, Īgūrē āi taribujakōāñurā. Gajerā gaji doóriduparu merā wapikuwāgāñurā. ³⁷Īgūsā taribujaripoe mirū buro waa, makūrī Īgūsāya doódirure páñajāmiūkōādiyuro. Buro goero waayuro Īgūsārē.

³⁸Jesús gapu wejaturoma doaripērōgue peyari gasiro merā ēōtū kāribejakōāyupu. Irasirirā Īgū buerā Īgūrē āsū āri yobeñurā:

—¿Guare buegu, mu iāberi? Marī mirīmurā yāa, āriñurā. ³⁹Īgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús wāgāñugā, mirūrē, makūrīdere toedoreyupu:

—Iropāta, toeaka! āriyupu. Īgū irasū ārimakū, mirū, makūrī buro waadea toedijapereakōāyuro.

⁴⁰Puru Jesús Īgū buerārē āriyupu:

—¿Nasirirā güiri musā? ¿Yure buremurī opaberi dapa musā iropā güirā?

⁴¹Īgūsā gapu buro guka, āsū āri gāme werenīñurā:

—¿Neémuno masaku āārīrī īi? Mirū, makūrīgueta Īgūrē tarinugābea, āriñurā.

Jesús Gerasamurē wātēa ñajānerārē
béowiudea
(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

5 ¹Jesús Īgū buerā merā ditarure taribuja, Gerasa¹ marāya nikūgue ejayupu. ²Jesús doódirugue āārādi majāñugāripoe sugu masaku wātī ñajāsūdi, masāgoberi watopegue āārādi

Jesúre bokatīriyupu. ³Īgū masāgoberi watopegue āārīgū āāriyupu. Neō sugu Īgūrē pūguburi merā, kōmedari merādere siapímasībiriñurā. ⁴Wāri Īgūya guburire, mojōrīdere kōmedari merā siapínadiñurā. Īgūsā siapíriku, Īgūsā siadeadarire tūātawasiri béonokōāyupu. Neō sugu Īgūrē tarinugāmasībiriñurā.

⁵Ūmuriku, ñamiriku buurīgue, masāgoberi watopegue gainīgorenayupu. Īgū basita ūtāyeri merā Īgūya dupure pá kāmitúnayupu. ⁶Jesúre yoaroguetā iāgū, ūmawāgāri, Īgū iūrō ñadukupuri merā ejamejāyupu. ⁷⁻⁸Jesús āriyupu:

—Wātī, mu ñajādire wirika!

Irasū ārimakū pégu, buro gainírī merā āsū āriyupu:

—Jesús, ūmugasigue āārīpererā nemorō turagu magū, ¿nasiribu yāri mu yure? Mupu ūmugasigue āārīgū péuro murē sērēa. Yure poyarikumakū iribirikōāka!

⁹Jesús Īgūrē sērēñayupu:

—¿Naāsū wāikuri mu?

—Wārā āārā guea. Irasirigu Legión wāikua yu, āriyupu.

¹⁰Irasū āri odo, Jesúre buro sērēyupu doja:

—Guare i nikūrē béowiubirikōāka! āriyupu. ¹¹Iro buúru puro wārā yesea āma baarā iriñurā. ¹²Īgūsārē iārā, wātēa Jesúre sērēñurā:

—Guare yeseaguere ñajādoregu iriuka!

¹³—Jáu, Īgūsārēta ñajārā waaka!

āriyupu Jesús wātēārē. Īgū irasū ārimakū, masakugue āārānerā wiria, yesea dos mil āārīrārē ñajāñurā. Īgūsā ñajāmakū, yesea ūma mirēbuāa, ditarugue meébia dijāa, mirī boapereakōāñurā.

¹⁴Irasū waamakū iārā, yeseare korerimasā gukari merā ūmadujāa, Īgūsāya makā marārē, iri makā turo marādere wererā waañurā. Īgūsā weremakū pérā, masaka āārīpererā: “¿Naāsū waāyuri?” āri, iārā ejañurā.

¹⁵Jesús puro ejarā, wātēa ñajāsūdi āārādire iro doagure iāñurā. Suríro

¹5.1 Gerasa, Gadara wāikuri makārī Decápolis wāikuri nikūgue āāriyuro.

sānadi, oārō pémasirī merā āarīyupū.
Masaka igūrē iārā, buro güiñurā.

¹⁶ Jesús masakure wātēārē béowiuadeare
iānerā yeseare waadeadere wereñurā.

¹⁷ Irire pérā, Gerasa marā Jesúre:

“Waaka guaya nikūrē!” āriñurā.

¹⁸ Igūsā irasū ārimakū pégu, Jesús
doódirugue murīñajayupū. Igū
murīñajamakū, wātēa ñajāsūdi āārādi
Jesúre: “Yude mu merā waaduakoa”, āri
sērēadiyupū. ¹⁹ Igū irasū ārimakū pégu,
Jesús igūrē āsū āriyupū:

—Yu merā waabirikōāka! Muya
wiigue goedujáaka! Murē mu Opū oārō
iriadeare, igū bopoñarī merā iādeare
muya wii marārē weregu waaka!
āriyupū.

²⁰ Igū irasū ārimakū pégu, Decápolis/
wāikurogue waa, iroma makārī
marārē āarīpereri Jesús igūrē irideare
werenugāyupū. Āārīpererā igū wererire
pérā, pégukakōāñurā.

**Jesús Jairo magōrē, gajego nomeō
igūya surírore moñāgōrē taudea**
(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹ Jesús Gerasa marāya nikūgue āārādi
doódirugue murīñajāa, gaji koepugue
taribujakōāyupū. Igū irogue ejamakū iā,
ditaru turogue wārā masaka igū puro
nerēñurā. ²² Igū irogue āarīripoe sugū
judío masaka nerēri wii oparā merāmu
Jairo wāikugu ejayupū. Jesúre iāgū,
igūya guburi puro ñadukupuri merā
ejamejāa, igūrē buro sērēyupū:

²³ —Yu magō kōmobogue iriamo.
Muya mojōrī merā ñapeo, igore taugu
aarika! Mu irasirimakū, okagokumo,
āriyupū. ²⁴ Igū irasū ārimakū pégu,
Jesús igū merā waayupū. Igū waamakū,
wārā masaka igūrē kūñarōgā tuuyañurā.
²⁵ Igūsā watopegue sugo nomeō pe
mojōma pere su gubu peru pērēbejari
bojorigora dí wiriri merā pūrīrikugo
āarīyupū. ²⁶ Wārā kúririmasā igore
kúrīkerepuru, neō taribiriyuro. Igo
ñiyeru opadideare āarīpereri igūsārē
wajaripeokerepuru, sōo gapu buro

waayuro. ²⁷⁻²⁸ Igo, Jesús pūrīrikurārē
taurire péyupo. Irasirigo masaka
watopegue waa: “Igūya surírore yu
moñāmakū, pūrīrī yure tarirokoo”,
ārī güñarī merā, Jesús purupū gapu
ejanugā, igūya surírore moñāyupo.

²⁹ Mata igo dí wiriadea tariakōāyuro.
“Yure pūrīrī tarikoo”, āri péñayupo.

³⁰ Igo moñāmakūta, Jesús igū turaro
merā sugo pūrīrikugore tauadeare
masíkōāyupū. Irasirigu masakare
gāmenugā iā:

—¿Noā yaa surírore moñarī? āriyupū.

³¹ Igū irasū ārimakū pérā, igū buerā
igūrē āriñurā:

—¿Mu iāberī? Wārā masaka murē
kūñarōgā tuuyama. ¿Nasirigu igūsārē:
“¿Noā yure moñarī?” āri sērēñarī?

³² Jesús gapu masaka āarīpererārē
iāyupū, igūrē moñādeore iābokabu.

³³ Jesús igo pūrīrikuri tariadeare
masimakū iā, güi naradari merā
igūya guburi puro ñadukupuri merā
ejamejā, āarīpererire diaye ārīrī merā
werepeokōāyupo.

³⁴ Jesús igore āriyupū:

—Mu yure buremurī opāa. Irasirigo
mu pūrīrikurire tausūa. Usuyari merā
waaka! Mu pūrīrikuadea tariakōāa,
āriyupū.

³⁵ Jesús irasū āarīripoe Jairoya wiigue
āārānerā ejañurā:

—Mu magō kōmoakōāmo. Iropāta
marīrē buegure garibonemoka! āriñurā.

³⁶ Igūsā irasū ārikerepuru, Jesús
Jairore āsū āriyupū:

—Güibirikōāka! Buremurī opaka yure!

³⁷ Irasirigu Jesús masakare:
“Aaribirikōāka!” āri, Pedro, Santiago, igū
pagumu Juārē siiu, Jairoya wiigue igūsā
merā waayupū. ³⁸ Iri wiigue ejañu, wārā
masaka buro busuro orerārē bokajayupū.

³⁹ Jesús, wiigue ñajāa, igūsārē āsū
āriyupū:

—¿Nasirirā musā iropā busuro orerī?
Igo majīgō boabemo. Kārīgō yāmo.

⁴⁰ Igū irasū ārimakū pérā, igūrē
buriñurā. Irasirigu Jesús āarīpererārē

wiriadoreyupũ. Īgūsā wiriadero pũrũ, majĩgõ pagusāmarārē, ĩgũ merāmarārē igo peyarogue siiu ñajāyupũ. ⁴¹ Ñajāja, igo ya mojrõrē ñeā, igo:re:

—Talita, cumi, āriyupũ. “Talita, cumi”, āriřõ: “ ‘Majĩgõ, wāgānugāka!’ ārā”, āriřũaro yāa.

⁴² Īgũ irasũ ārimakũta, majĩgõ wāgānugā, waamasĩyupo. Igo pe mojrõma pere su gubu peru pērēbejari bojori opago āriyupo. Masaka, igo masāmakũ ĩārā, ĩagukatariakõāñurā.

⁴³ Jesús gapũ ĩgūsārē turaro merā:

—Igo masādeare gajerārē werebirikõāka! āriyupũ. Irasũ āri odo, igo pagusāmarārē: “Igo baari ejoka!” āriyupũ.

Jesús Nazaretgue goedujáadea

(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

6 ¹ Pũrũ Jesús iro āārādi ĩgũya nikũgue goedujáayupũ. Īgũ buerāde ĩgũ merā waañurā. ² Judío masaka siuñajārĩnu āārimakũ, Jesús ĩgūsā nerērĩ wiigue ñajāa, masakare buenugāyupũ. Wārā masaka iro āārĩrā ĩgũ buemakũ pērā, pégukakõāñurā:

—¿Noógue bueyuri ĩi iropā masĩbu?

¿Noā ĩgũrē iropā masĩrĩrē sĩyuri, ĩgũ turari merā iri ĩmuburire? ³ ĩi taboa merā gajino irigu āārĩmi. María magũ, Santiago, José, Simón, Judasā tĩgũ āārĩmi. Īgũ pagupũrā nomede õõ mariya makāta āārĩma, āri gāme werenĩñurā ĩgūsā basi. Irasirirā ĩgũrē buremuduabiriñurā.

⁴ Jesús gapũ ĩgūsārē āriyupũ:

—Āārĩpererogue sugũ Marĩpũya kerere weredupuyugũre gajerā buremuma. ĩgũya nikũ marā, ĩgũya wererā, ĩgũya wii marā gapũ ĩgũrē buremubema, āriyupũ.

⁵ Irasirigu iro āārĩgũ, wāri Marĩpu turari merā iri ĩmubiriyupũ. Surāyerita pũrĩrikurārē ĩgũya mojrõrē merā ñapeo tauyupũ. ⁶ Iro marā ĩgũrē buremubirimakũ ĩāgũ, gukatariakõāyupũ. Pũrũ iri makā turoma makārĩ marārē buegu waayupũ.

Jesús ĩgũ buerārē buedoregu iriudea

(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

⁷ Irasirigu Jesús ĩgũ buerā pe mojrõma pere su gubu peru pērēbejarārē siiu

neõ: “Yũ turari merā wātēa masakare ñajānerārē béowiurā waaka!” āri, ĩgūsā āārĩpererārē pērā dita dukawa iriyuyupũ.

⁸ ĩgūsārē iriugu, gajino baari, aju, niyeru āāadorebiriyupũ. ĩgūsā tuari yuku direta āāadoreyupũ. ⁹ ĩgūsā sāñarĩ merā dita waadoreyupũ. Gaji ĩgūsā surĩ sāñaburi āāadorebiriyupũ. ¹⁰ Āsũ āriyupũ:

—Sugu musārē õārõ bokatĩrĩñeāmakũ, ĩgũya wiita dujaka! Iri makārē wiri waarāgue iri wiire wirika! ¹¹ Su makā marā musārē gāamebirimakũ ĩārā, musā werenĩrĩrē péduabirimakũ ĩārā, iri makārē tariwāgā, iri makāma nikũwera musāya guburigue tuadeare mojrēbéokõāka! ĩgūsā musārē gāamebiri waja irasirika, ĩgūsārē Marĩpu wajamoāburire pémasĩburo, āriřā! Yũ musārē diayeta werea. Marĩpu āārĩpererā ñerārē wajamoārĩnu ejamakũ, Sodoma, Gomorra marārē wajamoārõ nemorõ ĩgūsārē wajamoāgukumi, āriyupũ.

¹² ĩgũ irasũ ārādero pũrũ, waakõāñurā. Waa, masakare: “Musā ñerõ irideare bujawereka! Musā gũñarĩrē gorawayuka!” āriñurā. ¹³ Irasũ āārimakũ, wārā wātēa masakare ñajānerārē béowiuñurā. Wārā pũrĩrikurārē uye merā wũkā, tauñurā.

Juan masakare wāiyerimasũ boadea

(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Āārĩperero marā masaka Jesús ĩgũ iriri kerere péseyakõāñurā. Herodes, Galilea nikũ marā opũde péyupũ. Irire pégu, āsũ āriyupũ:

—Juan masakare wāiyerimasũ boadigue masādi āārikumi. Irasirigu turari merā wāri iri ĩmurirē irikumi, āriyupũ.

¹⁵ Gajerā gapũ āriñurā:

—Īgũ, Elías iripoegue Marĩpũya kerere weredupuyudi āārikumi.

Gajerā āriñurā:

—Īgũ, sugu iripoeguemu, Marĩpũya kerere weredupuyudi irosũ āārĩgũ āārikumi, āriñurā.

¹⁶ Herodes irire pé, āsũ āriyupũ:

—Īgũ, Juan āārikumi. Yũ ĩgũrēta ĩgũya dipurure dititādorebũ. Daporare dupaturĩ masākumi doja, āriyupũ.

¹⁷⁻¹⁸ Juan boaburi dupuyuro Herodes ĩgũ pagũmu Felipe marãpore êma, ĩgore marãpokudi ããrĩmĩ. Igo Herodĩas wãikũdeo ããrĩmó. ĩgũ irasirimakũ ĩã, Juan Herodere:

—Mu pagũmu marãpore marãpokũgu, Marĩpu dorerire tarinugãgũ yãa, ãrĩdi ããrĩmĩ. ĩgũ irasũ ãrĩrĩ waja Herodes ĩgũyarã ùmarẽ Juãrẽ peresu iridoredi ããrĩmĩ.

¹⁹⁻²⁰ Herodĩas gapũ Juãrẽ pũrĩsũgũ ĩãdeo ããrĩmó. Irasirigo ĩgũrẽ wẽjẽduadeo ããrĩdimó. Herodes gapũ Juãrẽ: “Oãrĩrẽ irigu, oãgũ ããrĩmĩ”, ãrĩ gũña, buremurĩ merã ĩgũrẽ gũidi ããrĩmĩ. Juan weremakũ pẽgu, buró gũñarikudi ããrĩmĩ. Irasũ gũñarikukeregu, usuyari merã ĩgũ wererire pẽdi ããrĩmĩ. Irasirigu ĩgũrẽ wẽjẽdorebiridi ããrĩmĩ. Irasirigo Herodĩas ĩgũrẽ wẽjẽduakerego, wẽjẽdoremasĩbirideo ããrĩmó. ²¹ Pũru Herodĩas ĩgũrẽ wẽjẽduadeo ããrĩsĩã, oãrõ bokadeo ããrĩmó. Herodes ĩgũ deyoadeanu ããrĩmakũ, ĩgũya nikũ marã oparãrẽ, ĩgũyarã surara oparãrẽ, gajerã Galilea marã oparãdere siũ, ĩgũsã merã bosebaadi ããrĩmĩ. ²² ĩgũ siuanerã merã baari taribugue baaripoe Herodĩas magõ ñajãa, ĩgũsã ĩũrõ baya ĩmudeo ããrĩmó. Igo baya ĩmumakũ ĩãrã, Herodes, ĩgũ siuanerãde usuyanerã ããrĩmã. Irasirigu Herodes ĩgore ãrĩdi ããrĩmĩ:

—Mu gããmerĩnorẽ sërẽka yure! Mu sërẽrĩrẽ murẽ sĩgura, ãrĩdi ããrĩmĩ.

²³ Irasirigu iro ããrĩrã pẽuro: “Ãrĩgatoro marĩrõ mu sërẽrõsũta murẽ sĩgukoa. Yu opari, yaa nikũ ããrĩrĩ deko ejatuaropã murẽ sĩgukoa”, ãrĩdi ããrĩmĩ. ²⁴ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽgo, ĩgo pago pũro waa, sërẽñadeo ããrĩmó:

—¿Ñeënorẽ sërẽgokuri yu?

—Juan masakare wãiyerimasũya dipurure sërẽka! ãrĩ yujũdeo ããrĩmó.

²⁵ Igo pago irasũ ãrĩmakũ pẽgo, mata opu Herodes pũrogo waa, ĩgũrẽ ãrĩdeo ããrĩmó:

—Daporata Juan masakare wãiyerimasũya dipurure dititã, soropa wãripa merã sĩmakũ gããmekoa.

²⁶ Igo irasũ ãrĩmakũ, opu Herodes buró bujaweredi ããrĩmĩ. ĩgũ siuanerã pẽuro:

“Mu sërẽrĩrẽ murẽ sĩgura”, ãrãdi ããrĩsĩã, gũyasĩrĩgũ, ĩgore: “Mu sërẽrĩrẽ sibirikoa”, ãrĩmasĩbiridi ããrĩmĩ. ²⁷ Irasirigu mata ĩgũyagu surarare peresu iriri wiigue Juãya dipurure dititã ãiwãgãrĩdoregu iriudi ããrĩmĩ. ²⁸ Irasirigu surara irogue waa, Juãya dipurure dititã, soropa merã ãĩadi ããrĩmĩ. ãĩja, Herodĩas magõrẽ wiadi ããrĩmĩ. ĩgũ ĩgore iripare wiamakũ, ñeã, ĩgo pagore ãĩa sĩdeo ããrĩmó.

²⁹ Juan buerã ĩgũrẽ waadea kerere pẽrã, irogue waa, ĩgũya dupure ãiwãgã, yãañurã.

Jesús cinco mil ùmarẽ baari ejodea
(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Jesús ĩgũyare buedoregu iriuanerã ĩgũ pũro goedujajarã, ĩgũsã iriadeare ĩgũsã masakare bueadeare werepeokõañurã.

³¹ ĩgũsã goedujajadero pũru, wãrã masaka ĩgũsã pũro gãmeñajãrã ejañurã. Irasirirã Jesús buerã baamasĩbirĩñurã. Irasirigu Jesús ĩgũsãrẽ:

—Nãka, marĩ dita masaka marĩrõgue siuñajarã! ãrĩyupũ. ³² Irasirigu Jesús ĩgũ buerã merã doódirugue murĩñajãa, ĩgũsã dita masaka marĩrõgue waakõañurã.

³³ ĩgũsã waamakũ ĩãrã, wãrã masaka Jesũre ĩãmasĩñurã. Irasirirã ããrĩpereri makãrĩ marã maague waa, Jesús ejaburogue ùmajasiañurã. ³⁴ Jesús doódirugue sãñadi majãñugãja, wãrã masakare ĩãyupũ. ĩgũsãrẽ ĩãgũ: “ĩĩsã oveja sugu ĩgũsãrẽ koregu opamerã irirosũ ããrĩma”, ãrĩ gũñayupũ. Irasirigu ĩgũsãrẽ bopoñarĩ merã ĩã, wãri buenũgãyupũ. ³⁵ Ñamika ããrĩmakũ, Jesús buerã ĩgũ pũro waa, ĩgũrẽ ãrĩñurã:

—Oõ masaka marĩrõgue ããrã. Ñamikague ããrĩsĩã. ³⁶ Irasirigu masakare waadorea! Makãrĩgue, makãrĩ turoma wiirigue baari wajarirã waaburo. Marĩ oõguere baari opabea, ãrĩñurã.

³⁷ Jesús gapũ:

—Musã ĩgũsãrẽ baari sika! ãrĩyupũ.

Ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pẽrã:

—¿Gua ĩgũsã baaburire wajarirã waamakũ gããmekuri? ĩgũsã baaburi doscientos ñurĩ moã wajataropã wajakurokoa, ãrĩñurã.

³⁸Jesús igūsārē āriyupū:

—¿Díku pá duparu opari musā? Īārā waaka!

—Jáu, āri, baarire Īārā waa:

—Su mojóma pá duparu āārā, waaí pērāta āārīma, āriñurā.

³⁹Irasirigū Jesús igūsārē āriyupū:

—Masakare tá weka boje yebori dita doayodoreka! ⁴⁰Irasirirā su yebore cien, gaji yebore cincuenta doajañurā. Āārīpererā irasū dita doajañurā. ⁴¹Īgūsā eja doaperemakū, Jesús su mojóma pá duparu, pērā waaíre āi, ūmugasigūe ĩamu, Marípure: “Murē usuyari sīa”, āriyupū. Āri odo, iri pá duparure pea, ĩgū buerārē sīyupū, masakare gueredoregū. Waaídere irasūta iriyupū, āārīpererārē gueredoregū. ⁴²Irasirirā āārīpererā oārō baayapiakōāñurā.

⁴³Puru ĩgūsā baaduáadeare Jesús buerā seasārā, pe mojóma pere su gubu peru pērēbejari puuirigora tūudoboñurā.

⁴⁴Pá duparure baanerā: nome, majīrā keoña marīrō ūma direta keomakū, cinco mil gora āārīñurā.

Jesús deko weka waadea

(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

⁴⁵Puru Jesús ĩgū buerārē doódirugue murīñajādore, Betsaida wāikuri makāgue ĩgū dupuyuro taribujadoreyupū. Īgūsā taribujaripoe Jesús masakare: “Ōārō waaka!” āri seretuyupū. ⁴⁶Seretu odo, buúrugue Marípure sērēgū murīayupū. ⁴⁷Naīwāgāriripoe Jesús suguta buúru wekague āārīyupū. ĩgū buerā gapū ditaru dekokora āārīñurā. ⁴⁸Mirū ĩgūsārē taribujamasīna marīrō ĩgūsā diaye wējēpumakū ĩayupū Jesús. Puru boyo murīriripoe ditarugue buaja, deko weka ĩgūsā puro aari, ejanugā, ĩgūsārē tariwāgābu irirosū iriyupū. ⁴⁹Īgū irasū deko weka ejanugāmakū ĩārā: “Masaku boadi wātī āārīmi”, āri gūña, buro gukari merā gainīñurā. ⁵⁰Āārīpererā ĩgūrē ĩārā, buro gukañurā. Īgūsā gukamakū ĩāgū, mata Jesús ĩgūsārē āriyupū:

—Gūñaturaka! Yuta āārā. Gūimerāta!

⁵¹Īgū irasū ārādero purū, ĩgūsā sāñadiru doódirugue murīñajayupū. Īgū murīñajāmakūta, mirū toeakōāyuro. Irasū waamakū ĩārā, ĩagukatariakōāñurā. ⁵²Īgū pá duparure Marípū turari merā iri ĩmuadeare pēmasībiriñurā. Īgūyamarē oārō pēmasīturabiriñurā.

Jesús Genesaret marārē pūrīrikurārē taudea

(Mt 14.34-36)

⁵³Jesús doódirugue murīñajāmakū, ĩgū merā taribuja, Genesaret^k wāikuri nikūgue eja, doódirure siatúpau majākōāñurā. ⁵⁴Īgūsā majāmakū, mata masaka Jesúre ĩamasīñurā. ⁵⁵Irasirirā ĩgūsāya nikū āārīpererogue ūmawāgā, pūrīrikurārē ĩgūsā peyari merāta ĩgū āārīrōgue āijañurā. ⁵⁶Āārīperero ĩgū waarō ĩgū ejaburi dupuyuro paga makārī marā, mutā makārīgā marā, makārī turo marāde pūrīrikurārē wiiri disipurorigue āiwiupīñurā. Īgūsā puro ĩgū ejamakū ĩā, ĩgūrē:

—Māya surīro yuwa direta ĩgūsārē moāñadoreka! āri sērēñurā. Irasirirā āārīpererā ĩgūya surīrore moāñarā ĩgūsā pūrīrikuadeare tarisūñurā.

Masakare ñerā waamakū iririre buede

(Mt 15.1-20)

7 ¹Puru fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jerusalégue āārānerā eja, Jesús puro nerēñurā. ²Irasū nerērā, ĩgūsā: “Baaburi dupuyuro mojókoeka!” ārīdeare surāyeri Jesús buerā mojókoero marīrō baamakū ĩārā, ĩgūsārē werewuañurā. ³Fariseo bumarā, āārīpererā judío masaka ĩgūsā ñekūsāmarā iriunaderosū ĩgūsāya mojórirē mojókoepurori baanañurā. ⁴Īgūsā baari duarogue ejanerāde mojókoepurorisīa, baanañurā. Wāri gaji ĩgūsā ñekūsāmarā iriunadeare irituyañurā. Irasirirā ĩgūsā ñekūsāmarā: “Āsū dita irika!” ārīdeare irirā, ĩgūsā iirīriduparure, ĩgūsā iirīburi

^k 6.53 Genesaret wāikuri nikū, Galilea wāikuri ditaru turo āārīyuro.

duripíriduparure, ígūsāya kōmesorore, ígūsā doaripērīrē koenañurā. ⁵Irasirirā fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jesúre āsū āri sērēñañurā:

—¿Nasirirā mu buerā marī ñekūsāmarā iriunaderosū baaburi dupuyuro mojōkoeberi? āriñurā.

⁶Jesús ígūsārē āriyupu:

—Musā masaka iāberogue ñerō iririkurā, irigatorikurā āārā. Iripoegue Marīpuya kerere weredupuyudi Isaías musā dapora irigatorire gojagu, diayeta āsū āri gojadi āārīmī:

Masaka ígūsāya disi merā yure oārō wereníkererā, ígūsāya gūñarígue yure neō buremubema.

⁷Irasiriro ígūsā yure buremurā nerērī wajamáa. Ígūsā bueri, yu doreri meta āārā. Masaka doreri āārā, āri gojadi āārīmī.¹

⁸Irasirirā musā ñekūsāmarā iriunaderosū irimurā Marīpu dorerire pirikōāa, āriyupu Jesús.

⁹Āsū ārinemoyupu doja:

—Musā ñekūsāmarā doredeare irituyarā, Marīpu doreri gapure béokōāa. ¹⁰Iripoegue Moisés āsū āri gojadi āārīmī: “Mupure, mupure buremuka! Sugu ígū pagusāmarārē ñerō werenígū wējēdorešugukumi”, āri gojadi āārīmī. ¹¹Musā gapu masakare āsū āri buea: “Sugu ígū pagure, o ígū pagore: ‘Yu musārē siboadeare Marīpure sipeokōābū. Irasirigu musārē iritamumasibirikoa’, ārīmakū oāgorāa”, āri buea. ¹²Musā masakare irasū āri buerā, masakare ígūsā pagusāmarārē iritamubirimakū yāa.

¹³Irasirirā musā ñekūsāmarā pídeare gajerārē irire irituyadorerā, ígūsārē Marīpu doreri gapure ubu iāmakū yāa. Gaji wārī irinorē yāa, āriyupu Jesús fariseo bumarārē.

¹⁴Irasū āri odo, Jesús masakare siiu, āsū āriyupu:

—Yu wererire āārīpererā oārō pékūinú, péka! ¹⁵Masakaya disigue ñajāri ígūsārē ñerā waamakū iribea. Ígūsāya disi wiriri gapu, ígūsārē ñerā waamakū yāa. ¹⁶Gāmipūrī oparā, yu wererire péduripíka! āriyupu. ¹⁷Puru

Jesús masaka merā āārādi, wiigue ñajakōayupu. Irogue ígū buerā ígū keori merā wereadeare sērēñañurā. ¹⁸Ígūsā sērēñamakū pégu, āriyupu:

—¿Musāde pémasiberi dapa?

Āārīpereri baari masakaya disigue ñajāri, ígūsārē ñerā waamakū irimasíbea. ¿Irire pémasiberi musā? ¹⁹Ígūsā baadea ígūsā gūñarígue ñajābea. Ígūsāya paru gapu ñajāa, puru tariwiria, āriyupu. Irire ārīgū: “Āārīpereri baari oārī āārā”, ārīgū iriyupu. ²⁰Gaji ārinemoyupu doja:

—Masaka ígūsā gūñaríguere opari gapu, ígūsārē ñerā waamakū yāa. ²¹Ígūsā gūñarígue ñerī oparā, āsū āārīma. Ñerī gūñarā, gajerā marāposā nomerē gāmebirarā, nome merā ñerī iririkurā, masakare wējēbeorā, ²²gajerāyare yajarā, gajigu oparinorē buro waribejarā, gajerārē ñerō irirā, ārigatorā, ñerā, gajino oparārē iāturirā, gajerārē ñerō kere wererā, “Gajerā nemorō āārā yu”, āri gūñakererā pémasirī marīrō irirā āārīma. ²³Iri āārīpereri ñerī masaka gūñarígue opari ígūsārē ñerā waamakū yāa, āriyupu Jesús ígū buerārē.

Judío masako āārībeo Jesúre buremudea
(Mt 15.21-28)

²⁴Puru Jesús iro āārādi waa, Tiro, Sidón wāikuri makārī turogue ejayupu. Irogue eja, su wiigue ñajāyupu masaka ígū āārīrōrē masibirikōāburo, ārīgū. Irasirikeregu, masikōāsūyupu. ²⁵Sugo nomeō wātī ñajāsūdeō pago ígū ejadeare pégo, mata ígū puro waa, ígūya guburi puro ñadukupuri merā ejamejāyupu. ²⁶Igo judío masako āārībeo āārīyupu. Igo deyoadea makā Sirofenicia wāikuri makā āārīyuro. Jesús puro ñadukupuri merā ejamejāja, ígūrē sērēyupo:

—Wātīrē béowiuka yu magōrē! āriyupu. ²⁷Jesús igore āriyupu:

—Wii opu pūrā baarire ēma, diayéare ejomakū oābea.

²⁸Igo ígūrē yūjuyupu:

—Irasūta āārā yu Opu. Irasū āārīkerepuru, diayéagueta baari peyaro

¹7.7 Is 29.13

doka majirā baawasiridijurire baaboema, āriyupo.

²⁹ Jesús igore āriyupū:

—Mu òārō yujua. Irasirigo muya wiigie goedujáaka! Wātī mu magōrē ñajādi wirisiāmī, āriyupū.

³⁰ Igū irasū ārādero pūru, igoya wiigie goedujáa, igo magōrē peyarogue oyagore bokajayupo. Wātī igore ñajādi wiriasiyupū. Irasirigo tariyupo.

**Jesús sugū werenírī kukugure
gāmpū pébire taudea**

³¹ Jesús Tiro wāikuri makā turogue āārādi dupaturi wiri, Sidón wāikuri makārē tariwāgā, Decápolis wāikuri nikūrē tariwere, Galilea wāikuri ditarugue ejayupū doja. ³² Irogue ejamakū iā, iro marā sugū gāmpū pébire werenírī kukugure Jesús puro āia:

—Muya mojóri merā ñapeoka igūrē! āri sērēñurā. ³³ Irasirigu Jesús masaka iābero gapū igūrē āia, mojosūrī merā pébiya gāmpūrīrē soesóo, siku eoepo, igūya nedirure moāñayupū. ³⁴ Pūru ūmugasigie iāmu, siuñajāñugāja, āsū āriyupū:

—Efata! āriyupū. “Efata”, āriro:
“Toyoka!” āriđuaro yāa.

³⁵ Igū irasū ārimakūta, pébiya gāmpūrī toyoakōāyuro. Mata igūya nediru turadea niirōāmakū, òārō werenímasiyupū.

³⁶ Jesús gapū igūrē taumakū iānerārē: “Gajerārē werebirikōāka!” āriyupū. Igū: “Werebirigorakōāka!” ārikerepūru, igūsā gapū gajerārē werepeokōāñurā. ³⁷ Buro iāguka, usuyari merā āsū āriñurā:

—Āārīpererire òārō yāmi.
Gāmpū pémerārē òārō pémakū yāmi. Werenímasimerādere òārō werenímasimakū yāmi, āriñurā.

**Jesús cuatro mil ūmarē baari ejodea
(Mt 15.32-39)**

8 ¹ Pūru dupaturi wārā masaka Jesús pūroge nerēanerārē baari peremakū iāgū, igū buerārē siuu, āriyupū:

²—Ūrenugora waāa, iisā masaka yu merā āārīró. Igūsārē baari preakōāa.

Irasirigu igūsārē bopoñarī merā iāa. ³ Surāyeri yoarogue aarinerā āārimā. Igūsā baamerārēta igūsāya wiirigie goedujáadoremakū, maa dekota turabiriakōābokuma, āriyupū.

⁴ Igū irasū ārimakū pérā, igū buerā yujuñurā:
—ĀNasirisīā, òo masaka marīrōguere baari boka ejobokuri marī igūsārē?

⁵ Jesús igūsārē sērēñayupū:
—ĀDiíku pá duparu opari musā?
—Su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejari duparu opāa, āri yujuñurā.

⁶ Irasirigu Jesús masakare yebague doadore, iri pá duparure āi, Marīpūre: “Murē usuyari sīa”, āriyupū. Irasiri odo, pá duparure pea, igū buerārē siyupū, masakare gueredoregu.

⁷ Waaigādere mérāgā opañurā. Jesús igūsāgārē āi, Marīpūre: “Murē usuyari sīa”, āri, iridere igū buerārē masakare gueredoreyupū.

⁸ Āārīpererā irire baayapiakōāñurā. Pūru igūsā baaduāadeare Jesús buerā su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejari puuiri seasā utudoboñurā. ⁹ Iro baanerā: nome, majirā keoña marīró ūma direta keomakū, cuatro mil gora āāriñurā. ¹⁰ Pūru Jesús igūsārē seretu, igū buerā merā doódirugue murīñajāa, Dalmanuta wāikuri makā turogue waayupū.

**Fariseo bumarā Jesúre Marīpū turari
merā iri ĩmudoredea
(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)**

¹¹ Pūru fariseo bumarā Jesús merā werenírā ejañurā. Irasū ejarā: “Marīpū turari merā iri ĩmurīrē irikal!” āriñurā. “Igū irire irimasibi, Marīpū iriudi meta āārīmi”, āriđuarā, irasū āriñurā. ¹² Igūsā irasiridoremakū pégu, Jesús buro bujawerari merā siuñajāñugāja, āriyupū:
—Musā daporā marā masaka, čnasirimurā Marīpū turari merā iri ĩmurīrē iāđuari? Diayeta musārē werea. Marīpū turari merā iri ĩmurīrē musā iūrō neō iribirikoa, āriyupū.

¹³ Igūsārē irasū āri odo, igūsā iro nírōta, doódirugue murīñajāa, ditaru sikoepugue taribujakōāyupū igū buerā merā.

**Jesús Fariseo bumarā, Herodeya
bumarā ñeri buerire weredea
(Mt 16.5-12)**

¹⁴ Irogue taribujarā, igūsā baaburire kātikōāñurā. Doódirugue suruta

pá opañurā. ¹⁵ Irasirigu Jesús igūsārē goepeyari merā weryupū:

—Fariseo bumarā, Herodeyarāya pá wemasārī morērīrē òārō pémasika! āriyupū.

¹⁶ Igū buerā gapū igū irasū ārīrīrē pémasīmerā, igūsā basi āsū ārī gāme werenīñurā:

—Marī pá opabirimakū iāgū, irasū ārīkumi, ārīñurā.

¹⁷ Jesús, igūsā irasū ārīrīrē masīkōāyupū. Irasirigu igūsārē āriyupū:

—¿Nasirirā: “Pá opabea”, ārī gāme werenīrī? ¿Masīberi? ¿Pémasīberi musā dapa? ¹⁸ ¿Koye opakērērā, iāberi? ¿Gāmīpūrī opakērērā, péberi? ¿Yū irideare gūñaberi musā? ¹⁹ ¿Yū cinco mil masaka ūmarē pe mojōma pá duparure yū dukawa sideare gūñaberi? Igūsā baayapiadero purū, ¿dīfku puuiri igūsā baaduáadeare seasā utaudobori? āriyupū Jesús.

—Pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari puuiri, ārī yūñurā.

²⁰ Igūsā irasū ārimakū pégu:

—Purū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari pá duparure cuatro mil masakare yū sīdero purū, ¿dīfku puuiri igūsā baaduáadeare seasā utaudobori?

—Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari puuiri, ārī yūñurā.

²¹ Igūsā irasū ārī yūjumakū, igūsārē:

—¿Musā irire gūñakerērā, pémasīberi dapa? āriyupū Jesús.

Jesús Betsaidamūrē koye iābire taudea

²² Ditarure taribuja, purū Betsaida wāikuri makārē ejañurā. Igūsā irogue ejamakū iārā, iro marā sugū koye iābire Jesús puro āia:

—Muya mojō merā moñnaka, igūrē taridoregu! ārī, buro sērēñurā. ²³ Igūsā irasū ārimakū pégu, Jesús koye iābiya mojōrē ñeā, iri makā turogue igūrē tūāwāgā, sīku merā igūya koyere eopeoyupū. Irasirī odo, igūya mojōrī merā igūrē ñapeo:

—¿Mūrē gajino deyori? ārī sērēñayupū Jesús. ²⁴ Igū iāpā, iādiyupū. Irasirigu Jesúre:

—Masakare iādāa. Igūsā yuku irirosū deyorā waanamakū iāa, āriyupū.

²⁵ Igū irasū ārimakū, Jesús dupaturi igūya mojōrī merā igūya koyere ñapeoyupū doja. Iropāgueta āārīpereri òārō deyoyuro igū iāmakū. ²⁶ Irasirigu Jesús igūrē:

—Muya wiigue diayeta goedujáakōāka! Makāguere waabirikōāka! I murē yū iriadeare gajerā masakare iro āārīrārē werebirikōāka! āriyupū.

Pedro Jesúre: “Mū Cristo āārā”, ārī weredea

(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ Purū Jesús igū buerā merā Cesarea Filipino wāikuri makā turo āārīrī makārīgue waañurā. Maa waagū, igū buerārē āsū ārī sērēñayupū:

—Masaka yure, ¿naásū ārī gūñarī? āriyupū.

²⁸ Igū buerā igūrē yūñurā:

—Surāyeri murē: “Juan, masakare wāiyerimasū āārīmi”, ārīma. Gajerā: “Elías āārīmi”, gajerā: “Marīpūya kerere weredupuyurimasā merāma āārīmi”, ārīma, ārīñurā.

²⁹ —Musākoa yure, ¿naásū gūñarī? ārī sērēñayupū.

Pedro igūrē yūñuyupū:

—Mū, Marīpū iriudi, Cristo āārā, āriyupū.

³⁰ Igū irasū ārimakū, Jesús igūsārē:

—Yū āārīrikurire gajerārē werebirikōāka! āriyupū.

Jesús igū boaburire weredea

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹ Purū igūsārē āsū ārī buenūgāyupū:

—Yū āārīpererā tīgū buro ñerō tarīgukoa. Judío masaka murā, paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā yure gāamemerā yure wējērākuma. Yure wējēkererū, ureñu waaró merā masāgukoa doja, āriyupū Jesús.

³² Igūsārē pémasīma òārō weryupū. Igū irasū ārimakū pégu, Pedro gapū Jesúre gajero gapū āiñanūgā, igūrē turaro merā: “Irire ārībirikōāka!” āriyupū. ³³ Jesús gapū gāmegoronūgā, igū buerārē iā, Pedroe āriyupū:

—Satanás, yū puroro wirika! Mū, Marīpū yure dorerire kāmudauagu

yáa. Mu gūñarī, Marīpu gūñarī āārībea. Masaka gūñarōsū gūñáa mu, āāryupu.

³⁴Irasū āāri odo, masakare, īgū buerārē siu, āāryupu:

—Sugu yure tuyaduagu īgū iriduarire piriburo. Irasirigu yure tuyari waja curusague pábiatú wējēsūbu irirosū āārīkeregū, neō piriro marīrō yure tuyanīkōāburo. ³⁵Sugu i ūmugue īgūya okari direta maīgū, peamegue waagukumi. Gajigu yure buremugū, Marīpu masakare tauri kerere īgū wereri waja gajerā īgūrē wējēkerepuru, īgū gapu tarigukumi. ³⁶Sugu masaku i ūmumarē āārīpereri opakeregu, īgū boari puru waaburi gapure gūñabiri waja peamegue waagū, ōārīrē neō wajatabirikumi. ³⁷Irasirigu peameguere wiriduagu, i ūmu opari merā neō wajarimasībirikumi. ³⁸Dapora marā ñerā Marīpure gāamemerā āārīma. Noó yure, yu werenīrīrē masikererā, guyasīrīrī merā yure: “Masībea”, āārīmakū, yude guyasīrīrī merā īgūsārē: “Masībea”, āārīgukoa. Yu āārīpererā tīgū, Yupu gosewasiriri merā, īgūrē wereboerā ōārē merā i ūmugue dupaturi aarīgū, yure guyasīrīnerārē yude guyasīrīgukoa, āāri weryupu Jesús īgūsārē.

9 ¹Jesús āārīnemoyupu doja: —Diyeta musārē werea. Surāyeri musā ōōguere āārīrā, musā boaburo dupuyuro, Marīpu īgū turaro merā īgūyarārē doreri aarīmakū īārākoa, āāryupu.

Jesús īgū deyori gorawayudea
(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

²Jesús, su mojōma pere gaji mojō suru pērebejarinurī puru Pedrore, Santiagore, Juārē ūmarī buúrugu īgūsā direta siu murīayupu. Irogue īgūsā iūrō īgū deyori gorawayuakōāyupu. ³Īgūya surīro goseriñe, ōārō borero waayuro. Neō sugo nomeō surī koego irasū boreri waamakū irimasīgō mámo. ⁴Irasū waaripoeta iripoegue marā Moisés, Elías deyoanugā, Jesús merā weretamunīmakū iāñurā. ⁵⁻⁶Irasirirā buro gūiñurā. Pedro naásū āārīmasībirisīā, Jesúre:

—Guare buegu, marī ōō āārīmakū ōātariduáa. Irasirirā ure wiigā irirāra. Muya wii, Moiséya wii, Elíaya wii irirāra, āāryupu. ⁷Īgū irasū āārīpoe su yebo mikāyebō dijari īgūsārē túbiakōāyuro. Iri yebo poekague Marīpu āsū āāri werenīmakū péñurā: —Īi yu magū, yu maīgū āārīmi. Īgūrē ōārō péka!

⁸Irasū āārīmakū, Pedrosā gāmenugā iūrā, Moisére, Elíare iābirīñurā. Jesús direta nīmakū iāñurā.

⁹Puru Jesús buūru wekague īgūrē waamakū iādeare: “Gajerārē werebirikōāka!” āāri dijariyupu.

—Yu āārīpererā tīgū boa, masādero purugue irire gajerārē wereka! āāryupu.

¹⁰Irasirirā īgū doreaderosūta gajerārē werebirikererā, īgūsā basi gāme āsū āāri sērēñañurā:

—“Yu boa, masādero puru”, āārīgū, ĩnasirigu irasū āārīyuri? āārīñurā.

¹¹Irasirirā Jesúre āsū āāri sērēñañurā:

—ĪNasirirā Moisés gojadeare buerimasā: “Cristo, Marīpu iriubu aariburi dupuyuro Elías aaripurorigukumi”, āārī? āāri sērēñañurā.

¹²Jesús īgūsārē yujuyupu: —Musā āārīrōsūta Elíata aaripurorigukumi, āārīpererire āmuyubu. Marīpuya werenīrī gojadea pūgue yure āārīpererā tīgūrē waaburire āsū āāri gojasūdero āārībū:

Īgūta buro ñerō tarigukumi.

Masaka īgūrē gāāmebirikuma, āāri gojasūdero āārībū.^m

¹³Yu gapu musārē: “Elías ejasiami”, āārē. Īgū irasū ejamakū, masaka īgūsā gāāmerō iriduarire īgūrē ñerō irima. Īgūrē waaburire iripoegue Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta īgūrē irisiama, āāryupu Jesús Pedrosārē.

Jesús sugu majīgūrē wātī ñajāsūdire taudea

(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

¹⁴Jesús Pedrosā merā buúrugu āārādī dijajagu, gajerā īgū buerā puro

wárā masaka nerēanerārē bokajayupũ.
Moisés gojadeare buerimasāde āārīnurā.
Īgũ buerā merā gāme guaseorā iriñurā.
¹⁵Puru Jesúre ĩarā, āārīpererā ĩaguka,
ĩgũ puro ũmawagā, ĩgũre ōādoreñurā.

¹⁶Jesús ĩgũ buerārē:

—ĪNeenorē gāme guaseoari, musā
ĩgũsā merā? āri sērēñayupũ.

¹⁷Īgũ sērēñamakũ pégu, sugũ ĩgũsā
watope āārīgũ Jesúre āriyupũ:

—Buegu, mure yũ magũrē wātī
ñajāsũdire āiriabu. Wātī ĩgũrē
werenĩbirimakũ irinami. ¹⁸Noó
ĩgũ waaró wātī ĩgũrē yebague ñeā
meépiunokōāmi. Īgũ irasirimakũ
ĩgũya disigue sũmu wiri, ĩgũya
guikare kũrĩduútũ, buanokōāmi.
Yũ mu buerārē: “Majĩgũrē wātĩrē
béowiubosaka!” ārādabũ. Neó
bokatiũbirama, āriyupũ.

¹⁹Jesús ĩgũsārē āriyupũ:

—Musā yũre buremurĩ
opabirigorakōā. ĪNoópā yoaripoe musā
merā āārīgukuri? ĪNoópā yoaripoe musā
yũre buremubirire gũñaturagukuri?
Majĩgũrē ōo gapũ āirika! āriyupũ.

²⁰Irasirirā majĩgũrē Jesús puro āĩñurā.
Īgũ puro āĩjamakũ, wātī Jesúre ĩagũ,
majĩgũrē narada, yebague tũrũjamejā,
sũmutumakũ iriyupũ. ²¹Irasũ waamakũ
ĩagũ, Jesús ĩgũ pagure sērēñayupũ:

—ĪDĩpoegue āsũ waanugārĩ ĩgũ?
āriyupũ.

Īgũ pagu yũjuyupũ:

—Majĩgũgagũeta irasũ āārĩmĩ. ²²Wātī
ĩgũrē wējẽduagu peamegue meémejā,
diaguedere meébiamakũ irinami.
Irasirĩgu mu guare iritamumasĩgũ,
bopoñarĩ merā ĩā, guare iritamuka!
āriyupũ Jesúre.

²³Jesús āriyupũ ĩgũrē:

—Marĩpu, mu yũre buremumakũ ĩagũ,
mũya āārĩburire irigu, āārĩpererire
irimasĩmi, āriyupũ.

²⁴Īgũ irasũ āĩmakũ pégu, majĩgũ
pagu āsũ āri gainiyupũ:

—Mure buremua. Nemoró
buremumakũ irika yũre! āriyupũ.

²⁵Jesús, wárā masaka ĩgũsā puro ũma
nerēmakũ ĩagũ, wātĩrē wiridoreyupũ:

—Ī majĩgũrē werenĩbirimakũ,
pėbirimakũ iridi ĩgũrē wirika! Dupaturi
ĩgũrē ñajabita pama! āriyupũ.

²⁶Īgũ irasũ āĩmakũ pégu, wātī gainĩ,
majĩgũrē bũro naradari merā yebague
tũrũjamejamakũ, kōmoadi irirosũ
waamakũ irisĩā, ĩgũrē wiriyupũ. Irasũ
waamakũ ĩarā, āārĩpererā masaka:
“Kōmoakōāmi”, ārĩñurā. ²⁷Jesús ĩgũya
mojorē ñeā, ĩgũrē tũāwagũnumakũ,
wāgānugāyupũ.

²⁸Puru Jesús, wiigue ñajajamakũ,
ĩgũ buerā masaka péberogue ĩgũrē
sērēñañurā:

—ĪNasirirā gua gapũ wātĩrē
béowiumasĩbirayuri?

²⁹Jesús ĩgũsārē yũjuyupũ:

—Īno wātĩrē béowiuuarā, bereri
merā Marĩpure bũro sērērō gāamea,
āriyupũ.

Jesús ĩgũ boaburire werenemodea
(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

³⁰⁻³¹Puru Jesús irogue āārādi ĩgũ
buerā merā waa, Galilea nĩkũgue
tariwerewāgāyupũ. Īgũ waaróre
gajerā masĩmakũ gāamebiradiyupũ.
Īgũ buerārē buegu irasiriyupũ. Āsũ āri
bueyupũ ĩgũsārē:

—Masaka yũre āārĩpererā tĩgũrē ñeā,
gajerāguere wējẽdorerā wiarākuma.
Īgũsā yũre wējẽadero puru, urenu waaró
merā masāgukoa doja, āriyupũ. ³²Īgũ
irasũ ārĩrĩrē ĩgũsā gapũ pémasĩbiriñurā.
Pémasĩbirikererā, ĩgũrē giirā: “ĪNaásũ
ārĩduagu iriari, irasũ ārĩgũ?” āri
sērēñabiriñurā.

Jesús sugũ gajerā nemoró
āārĩgũyamarē weredeā
(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

³³Jesús Capernaugue eja, puru wiigue
ñajāja, ĩgũ buerārē sērēñayupũ:

—Musā maa aarirā, Īñeenorē gāme
werenĩ guaseowāgārĩrā iriari? āriyupũ.

³⁴Īgũ irasũ āĩmakũ pėrā,
yũjubiriñurā. Maa aarirā, ĩgũsā basi:
“ĪNoā marĩ watopere āārĩpererā nemoró
āārĩgukuri?” āri werenĩ guaseowāgārĩrā
iriñurā. Irasirirā Jesúre yũjubiriñurā.

³⁵Īgūsā yujabirimakū īāgū, Jesús eja doaja, īgū buerā pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarārē siiu, āsū āriyupū:

—Sugu āārīpererārē doregu āārīduagu āārīpererārē moāboegu irirosū āārīpererārē iritamurō gāamea, āriyupū.

³⁶Irasū āri, majīgūrē īgūsā dekogue āinū, īgūrē kōā, īgūya gosowekague āīpeo, āriyupū:

³⁷—Sugu yaagure īī majīgū irirosū āārīgūrē oārō bokatīrīneāgū yudere bokatīrīneāmi. Yure bokatīrīneāgū yu direta bokatīrīneāgū meta yāmi. Yūpu yure iriudidere bokatīrīneāmi, āriyupū Jesús.

Jesús: “Marīrē īaturibi, marī merāmu āārīmi”, āri weredea
(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

³⁸Pūru Juan Jesúre āriyupū:

—Guare buegu, sugu masakū mu wāi merā wātēārē: “Wirika musā nājādire!” āri béowiumakū īābu. Īgū, marī merā āārībirimakū īārā, īgūrē: “Irire neō irinemobirikōāka!” ārābu, āriyupū.

³⁹Jesús gapū āriyupū:

—Kāmutabirikōāka īgūrē! Neō sugu yu wāi merā gajino iri īmugū, pūru yure nērō werenībirikumī. ⁴⁰Marīrē īaturibi, marī merāmūta āārīmi. ⁴¹Diayeta musārē werea. Musārē: “Cristoyarā āārīma”, āri, musārē deko tīārānorē diayeta Marīpu īgūsārē wajatari opamakū irigukumi.

Gajerārē nērō irimakū iribirikōāka!
āri weredea
(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴²Sugu yure būremurārē īī majīgū irirosū āārīrārē nērō irimakū iriguno, buro wajamoāsūgukumi. Irasiriro, īgū gajerārē nērō irimakū iriburi dupuyuro masaka īgūrē wāriye ūtāye merā wūnugūgue siasiu, wādiyague meéyomakū oāboko. ⁴³Irasirirā musāya mojó merā nērō irirā, iri mojóre dītītā béorosū nērō iririre pirika! Su mojó merāta Marīpu pūrogu waamakū oātarirokoa. Nērō iririre pirimerā gapū

perebiri peamegue béosūrākuma. Īgūsā pe mojó opakereā, irogu waamakū nētarirokoa. Iroguere peame neō yaribirikoa. ⁴⁴Beka irogu waarārē baanīkōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

⁴⁵Mūsāya gubu merā nērō irirā, iri gubure dītītā béorosū nērō iririre pirika! Su gubu merāta, Marīpu pūrogu waamakū oātarirokoa. Nērō iririre pirimerā gapū perebiri peamegue béosūrākuma. Īgūsā pe gubu opakereā, irogu waamakū nētarirokoa. Iroguere peame neō yaribirikoa. ⁴⁶Beka irogu waarārē baanīkōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

⁴⁷Mūsāya koyeru merā īā, nērō irirā, irirure gorewea, béorosū nērō iririre pirika! Su koyeruta opakereā, Marīpu īgūyarārē dorerogue waamakū oātarirokoa. Nērō iririre pirimerā gapū perebiri peamegue béosūrākuma. Īgūsā pe koyegueta opakereā, irogu waamakū nētarirokoa. ⁴⁸Beka irogu waarārē baanīkōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

⁴⁹I ūmūguere āārīpererā Marīpūre būremurā moā okari irirosū āārīrā, peamegue ūjū pūrisūrōsū nērō tariri merā oārō āārīrākuma. ⁵⁰Moā okamakū oāgorāa. Irasirirā gajerā merā oārō āārīrā moā okari irirosū āārā. Moā okadea okabirimakū, dupaturi okamakū irimasībirikoa. Irasirirā moā okari irirosū āārīka! Gajerā merā oārō āārīnīkōāka! āri wereyupū Jesús īgūsārē.

Jesús masakare: “Musā marāposā nomerē béobirikōāka!” āri buedea
(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

10 ¹Jesús Capernaugue āārīdi waa, Judea nikūgue eja, dia Jordán wāikūdiya gaji koepūgue ejayupū doja. Irogu wārā masaka īgū puro nerēmākū īāgū, īgū irinarōsūta dupaturi īgūsārē bueyupū. ²Īgū bueripo fariseo bumarā Jesúre nērī werenīmakū iriduarā, āsū āri sērēnarā ejañurā:

—Sugu masakū īgū marāpore béomakū, čmarī doreri āārīkuri? āriñurā.

³Jesús igūsārē yujyuyupũ:

—¿Naásũ doreyuri Moisés musārē?

⁴Igũ irasũ arĩmakũ, igũrē asũ arĩñurã:

—“Sugũ masakũ igũ marãpore béoduagu: ‘I waja murē béoa’, arĩ gojari pũrē sirõ gãamea”, arĩ gojadi aarĩmĩ, arĩñurã.

⁵Igũsã irasũ arĩmakũ, asũ arĩyupũ Jesús:

—Musã ñekũsamarã Marĩpu dorerire iriduabirimakũ iãgũ: “Igũsã marãposã nomerē béoduarã, béokõaburo”, arĩ gojadi aarĩmĩ Moisés. ⁶Igũ irasũ arĩ gojakerepũrũ, neõgoragueta Marĩpu i umurē irigu, umũu, nomeõ iridi aarĩmĩ. ⁷Sugũ umũu igũ pagusamarãrē wiri, igũ marãpo merã aarĩgũkumi. ⁸Irasirirã igũsã pērã aarĩkererã, Marĩpu iũrõ su duputa irirosũ aarĩrãkuma. Irasirirã pērã aarĩbema. Su duputa irirosũ aarĩma. ⁹Marĩpu igũsārē su duputa irirosũ aarĩmakũ iridero pũru, gajigu igũsārē gãme béomakũ iribirikõarõ gãamea, arĩyupũ.

¹⁰Jesús irasũ arĩ odo, igũ buerã merã wiigũe ñajãkõayupũ. Irogue igũ buerã irire sērēñanemoñurã doja. ¹¹Jesús igũsārē yujyuyupũ:

—Sugũ masakũ igũ marãpore béodi gajego merã marãpokũgu, igo merã ñerõ irigu yãmi. ¹²Nomeõde igo marãpũre béogo, gajigu merã marãpũkũgo, igũ merã ñerõ irigo yãmo, arĩyupũ.

Jesús majĩrãya aarĩburire Marĩpũre sērēbosadea

(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³Pũru masaka majĩrãrē Jesúre moañadorerã igũ pũro aĩjanurã. Igũsã aĩjamakũ iãrã, igũ buerã gapũ igũsārē bokatĩri: “Igũrē garibobirikõãka!” arĩñurã. ¹⁴Igũsã irasũ arĩmakũ pégũ, Jesús igũsã merã gua, asũ arĩyupũ:

—Majĩrã yũ pũrogue aarĩburo. Kãmutabirikõãka igũsārē! Marĩpu igũyarãrē dorerogue aarĩmurã iĩsã majĩrã yũre usuyari merã bokatĩriñeãrã irirosũ aarĩma. ¹⁵Diayeta musārē werea. Iĩsã majĩrã Marĩpũre igũsã Opure gãamerã irirosũ aarĩmerãno, igũyarãrē dorerogue waabirikuma, arĩyupũ.

¹⁶Irasũ arĩ odo, majĩrãrē aĩ, kõã, igũsārē ñapeo, Marĩpũre igũsãya aarĩburire sērēbosayupũ.

Sugũ maamũ wãri doebiri opagu

Jesús merã werenideia

(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷Jesús irogue aarãdi waaripoe sugũ maamũ umãja, igũ ñadũkupuri merã Jesúya guburi pũro ejamejãja, sērēñayupũ:

—Oãgũ buegu, yũ umũgasigũ perebiri okarire wajataduagu, ñneénorē irigukuri? arĩyupũ.

¹⁸Jesús igũrē yujyuyupũ:

—¿Nasirigu yũre: “õãgũ”, arĩri? Marĩpu sugũta õãgũ aarĩmi. ¹⁹Mũ, igũ doreri pídeare masĩa: “Masakare wējēbirikõãka! Gajigu marãpo merã ñerõ iribirikõãka! Yajabirikõãka! Gajerã irideare arĩgatori merã werebirikõãka! Gajerãyare arĩgatori merã aĩbirikõãka! Mũ pagusamarãrē gopeyari merã buremuka!” arĩ wereyupũ Jesús igũrē.

²⁰Maamũ Jesúre yujyuyupũ:

—Buegu, iri doreri aarĩpererire majĩgũgueta tarinũgãbiribũ yũ, arĩyupũ.

²¹Jesús igũrē maĩrĩ merã iã, asũ arĩyupũ:

—Murē su wãĩ duyãa. Mũ oparire duagu waaka! Mũ duadea wajare boporãrē sĩa! Irasirigu umũgasiguere wãri õãrĩ opagũkoa. Irasiri odo, yũ merã aarika! arĩyupũ.

²²Igũ irasũ arĩmakũ pégũ, igũ wãri oparire maĩsã, buro bujawereri merã waakõayupũ.

²³Igũ bujawereri merã waamakũ iãgũ, Jesús igũ buerãrē iã, arĩyupũ:

—Wãri doebiri oparãrē Marĩpu igũyarãrē dorerogue igũsã waaduamakũ diasagorãa, arĩyupũ.

²⁴Igũ irasũ arĩmakũ, igũsã gapũ pégũka, pemasĩbiriñurã. Jesús dupaturi werenemoyupũ doja igũsārē:

—Yũ buerã, musārē werea. Masaka: “Wãri opari merã õãrõ waarokoa yũre”, arĩ gũñarãrē Marĩpu igũyarãrē dorerogue igũsã waamakũ diasagorãa. ²⁵Camellu awiru gobegãgũe

ñajātariweremasībirikumi. I nemorō, wári doebiri opagure Marīpu īgūyarārē doreroguerē waamakū diasāa, āriyupū.

²⁶Īgū irasū ārimakū pérā, nemorō péguka, īgūsā basi gāme sērēñanurā:

—Iro merē, ĩnoā gapu Marīpu tausūmurā īgū purogue waamurā āārībokuri? āriñurā.

²⁷Jesús īgūsārē ĩā, āriyupū:

—Masaka īgūsā basi īgūsā iriri merā Marīpu purogue waamasībema. Marīpu dita īgūsārē īgū puro āārimurā waamakū irimasīmi. Īgū dita āārīpererire irimasīmi, āriyupū.

²⁸Īgū irasū ārimakū pégu, Pedro īgūrē āriyupū:

—Gua Opū, gua mūrē tuyarā, āārīpereri gua opadeare pípeokōābū, āriyupū.

²⁹Jesús yujyupū:

—Diayeta musārē werea. Yu merā Marīpuya kerere wererā waarā, īgūsāya wiirire, īgūsā pagupūrārē, pagusāmarārē, pūrārē, īgūsāya pooerire pípeorā, wári oāri wajatarākuma.

³⁰Īgūsā iro dupuyuro opaderosū i ũmuguerē cien nemorō īgūsāya wiiri,

īgūsā pagupūrā, pagosā nome, pūrā, īgūsāya pooeri oparākuma. Īgūsā, yaarā āārimakū ĩārā, gajerā īgūsārē ñerō tarimakū irikerepuru, wári oāri wajatarākuma. I ũmu peremakū, ũmugasigū perebiri okari oparākuma.

³¹Wārā daporare wári oparā, puruguerē neō gajino opamerā dujarākuma.

Opamerā gapu, puruguerē wári oparā dujarākuma, āriyupū Jesús.

Dupaturi Jesús īgū boaburire weredea

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³²Puru Jesús Jerusalégue waarī maague īgū buerā dupuyuro majāyupū. Īgū dupuyumakū ĩārā, ĩagukakōāñurā. “ĪMarīrē irogue naāsū waarokuri?” āri gūña, gūiri merā īgū puru tuyañurā. Irasirigū Jesús īgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērebejarārē siiu, īgūrē waaburire werenugāyupū doja:

³³—Oārō péka! Marī Jerusalégue waarā yāa. Irogue yu āārīpererā tīgū,

paía oparāguere, Moisés gojadeare buerimasāguere wiasūgukoa. Īgūsā yure: “Boaburo”, āriñurā. Irasirirā judío masaka āārīmerāguere wiarākuma.

³⁴Īgūsā yure burida, síku eotúbira, buro tārārākuma. Irasiri odo, yure wējērākuma. Īgūsā yure wējēadero puru, urenu waarō merā masāgukoa, āriyupū Jesús.

Santiago, Juan merā Jesúre sērēdea

(Mt 20.20-28)

³⁵Puru Zebedeo pūrā Santiago, Juan Jesús puro waa ejanugā, īgūrē āsū āri sērēñurā:

—Guare buegu, gua sērērōsūta guare irika! āriñurā.

³⁶Jesús īgūsārē sērēñayupū:

—ĪÑeonorē yu irimakū gāamerī musā?

³⁷Īgūrē yujuñurā:

—Mu Opū ñajāgū, guadere mu merā doremurā sóoka! Sugure mu diaye gapu, gajigure kúgapu doadoreka! āriñurā.

³⁸Jesús īgūsārē āriyupū:

—Musā yure sērērīrē pémasībea. Yu buro ñerō tarigukoa. ĪYu ñerō tarirosū musāde ñerō tarirā, bokatiūrākuri? ĪYure īgūsā wējērōsū musādere īgūsā wējēmakū, bokatiūrākuri? āriyupū.

³⁹—Bokatiūkōārāko, āri yujuñurā.

Jesús īgūsārē āriyupū:

—Yu irirosū musāde ñerō tari, boarāko. ⁴⁰Yu gapu musārē yu diaye, kúgapu doamurārē beyemasībea.

Yuru āmusiadi āārimī irire. Irasirirā īgū beyenerā dita yu diaye, kúgapu doarākuma, āriyupū.

⁴¹Gajerā Jesús buerā pe mojōmarā gapu Santiago, Juan īgūsā Jesúre sērērīrē pérā, īgūsā merā guañurā.

⁴²Īgūsā guamakū ĩāgū, Jesús īgūsārē īgū puro siiu neō, āriyupū:

—I nikū marā oparā Marīpure buremumerā īgūsāyarārē turaro merā dorema, īgūsā dorerire iridorerā. Irire masā musā. ⁴³Musā tamerā īgūsā irirosū iribirikoa. Musā watopeguerē opu āārīduagu, musārē moāboegu irirosū āārīrō gāamea. ⁴⁴Sugu musā watopegue āārīgū gajerā nemorō āārīduagu,

ääripererärē moāboegu irirosū āārīburo.
 45 Yude irasūta āārā. Yu āārīpererā tīgū
 masaka yure iritamuburo, ārīgū meta
 aaribú. Yu gapu īgūsārē iritamugū aaribú.
 Irasirigu wárā masakare yu boari merā
 īgūsā ñerō iridea wajare wajaribosagu
 aarigú iribú, āriyupu Jesús.

**Jesús Bartimeo wāikugure koye
 iábire taudea**

(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

46 Puru Jesús īgū buerā merā Jericógue
 ejayupu. Iri makārē tariwāgāmakū,
 wárā masaka īgūsā merā waañurā.
 Īgūsā waarí maa turo sugu koye iābi
 doayupu. Īgū Bartimeo wāikugu, Timeo
 magū āārīyupu. Ūmuriku iri maa turo
 masakare niyeru sērē doanínayupu.

47 Masaka: “Jesús Nazaretmu aarími”,
 ārīmakū pégu, āsū ārī gainínugāyupu:

—Jesús, David parāmi āārīturiagu,
 yure bopoñarí merā iāka! āriyupu.

48 Īgū irasū ārī gainímakū pērā,
 wárā masaka: “Toeaka!” ārādiñurā.
 Īgūsā irasū ārīkerepuru, īgū gapu īgū
 gainíadero nemorō:

—David parāmi āārīturiagu, yure
 bopoñarí merā iāka! ārī gainínayupu.

49 Īgū irasū ārīmakū pé, Jesús
 dujanugāja, masakare:

—Siurika īgūrē! āriyupu.

Īgū irasū ārīmakū pērā, gajerā īgūrē
 siiu: “Usuyaka! Wāgānugāka! Murē
 siiumi”, ārīñurā.

50 Īgūsā irasū ārīmakū pé, īgūya suríro
 wekamañerē túweapí, pari wāgānugā,
 Jesús puro ejanugājayupu. 51 Jesús īgūrē
 sērēñayupu:

—¿Ñeonorē yu murē irimakū gāāmerí?
 āriyupu.

Bartimeo yujuyupu:

—Buegu, yure koye iāmakū irika! āriyupu.

52 Jesús īgūrē āriyupu:

—Mu yure buremurí opáa. Irasirigu
 tausūa, āriyupu.

Īgū irasū ārīmakūta, koye iābiradi
 oārō iāmasiakōayupu. Puru maague
 Jesúre tuyawāgāyupu.

Jesús Jerusalégue ejadea

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

11 1 Puru Jesús īgū buerā merā
 Jerusalégue ejaburo dupuyuro,
 Betfagé, Betania wāikuri makārī puro
 ejaruroriyupu. Iri makārī Olivos wāikuri
 buúru āārīdujimejārō āārīyuro. Irogue
 ejaqu, Jesús pērā īgū buerārē āsū ārī
 iriuyupu:

2—Si makā marí bokatīūrō āārírí
 makāgue waaka! Irogue ejarā, sugu burrore
 īgūsā sianíadire neō suñarō peyasūña
 marīgūrē bokajarākoa. Īgūrē kura, ārika!

3 Sugu musārē: “¿Nasirimurā yári?”

ārīmakū: “Marí Opu gāāmeami. Dapora
 wiagukumi doja”, ārika! ārī iriuyupu.

4 Īgū irasū ārīmakū, pērā waa, maa turo
 āārírí wii dispuro burrore īgūsā sianíadire
 bokaja, īgūrē kurañurā. 5 Īgūsā irasirimakū
 iārā, iro āārírā sērēñañurā:

—¿Nasirirā yári? ¿Nasirimurā burrore
 kurari? ārīñurā.

6 Īgūsā irasū ārīmakū pērā, Jesús
 ārāderosūta wereñurā. Īgūsā irasū
 ārī weremakū pērā: “Áiaka!” ārī
 yujñurā. 7 Puru burrore Jesús purogue
 āiññurā. Áija, īgūsāya wekama suríre
 túwea, burro weka peoñurā. Jesús īgū
 wekague muríbeja waayupu. 8 Masaka
 wárā īgūsāya wekama suríre túwea āi,
 īgū waaburi maaré seōpídupuyunurā
 īgūrē buremurā. Gajerā yukū dupuri
 pūrikurire diti, maaré pídupuyunurā, īgū
 waarí maa oārī maa āārīburo, ārīrā.

9 Irasirirā īgū dupuyuro waarā, īgū
 puru tuyarāde āsū ārī gainíñurā:

Marí Opure usuyari sirā! Ī Marípu
 marírē taugu iriudi oārō aariburo.

10 Marí Opu ñajaburi oārō
 aariburo. Marí ñekū David opu
 āārīderosūta oārō āārīburo.

Marípure: “Oātaria mu āārīpererā
 Opu ūmugasigue āārīgú”, ārī,
 usuyari sirā! ārīñurā.”

11 Irasirigu Jesús Jerusalégue eja,
 Marípuya wiigue ñajāa, āārīpereri iri
 wiimague āāríríre iāpeokōayupu. Iā odo,

Betaniague igū buerā pe mojōma pere su gubu peru perēbejarā merā waayupu. Igūsā irogue waaripoere ñamikague āārisiayuro.

**Jesús higueraḡu duka marĩdire
ñāimakū iridea
(Mt 21.18-19)**

¹²Gajinu ḡapu Betaniague āārānerā Jerusalégue goedujāānurā doja. Jesús irogue goedujāḡu, waḡoakōāyupu. ¹³Yoarogue merā higuera wāikudire oārō pūrikudire iā: “Dukakukoa”, āriḡū iāḡū waadiyupu. Irigū ḡapu duka marĩyuro. Dukakurĩpoe āāribiriyuro. Irasirigū pūri direta bokajayupu. ¹⁴Irigū duka marĩmakū iāḡū, Jesús āsū āriyupu: —Iḡu dukare masaka neō dupaturi baabirikuma. Neō dukakubirikoa, āriyupu. Igū irasū ārimakū, igū buerā péñurā.

**Jesús Marĩpuyā wiigue duarārē
béowiudea
(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)**

¹⁵Puru Jerusalégue eja, Jesús Marĩpuyā wiigue ñajāyupu. Irogue doebiri duarārē, wajarirādere béowiuyupu. Niyeru gorawayurimasāya niyeru sñānāri kūmarĩrē yomeéwiunokōāyupu. Bujare dua doanrāya doaripēridere irasūta iriyupu. ¹⁶“Neō duari āi ñajābirikōāka, Marĩpuyā wiiguere!” āriyupu Jesús masakare. ¹⁷Āsū āri bueyupu igūsārē: —Marĩpu igūya werenĩri ḡojadea pūgue āsū āriđi āārimĩ: “Yaa wii, yure buremurā yure sērēri wii wāikurokoa. Irasirirā āārĩpereri nikū marā i wiigue yure sērērā aarirākuma”, āriđi āārimĩ. Musā ḡapu, igū irasū ārikerepuru, yajarimasāya wii irirosū āārimakū yāa, āriyupu Jesús.

¹⁸Iḡū irasū ārimakū, āārĩpererā masaka pēḡukakōāñurā. Irasirirā paía oparā, Moisés ḡojadeare buerimasāde iḡūrē ḡiññurā. “¿Nasiri iĩrē wējērākuri?” āri ḡūñamañurā. ¹⁹Puru naĩmejāripoe Jesús igū buerā merā iri makārē wiriwāḡākōāyupu doja.

**Jesús buerā higueraḡu boanḡādire
iādea
(Mt 21.20-22)**

²⁰Gajinu boyorĩpoe maague waarā, higueraḡu nugūriḡue merāta

ñāinḡādire iāññurā. ²¹Pedro irigure Jesús ārādeare ḡūña, iḡūrē āriyupu:

—Bueḡu, iāka! Iḡu higueraḡu mu boadoredi boakōāsiayo, āriyupu.

²²Jesús yujuyupu: —Marĩpure buremuka! ²³Diyeta musārē werea. Sugu Marĩpure buremugū, iḡūrē: “I buúrure dia wādiyague béoka!” ārimakū, iḡū ārāderosūta waarokoa. Musā: “Marĩpu āsū irimasĩbirikumi”, āri ḡūñarō marĩrō: “Iḡūrē yu sērēaderosūta waarokoa”, āri buremumakū, Marĩpu diyeta irasirigukumi. ²⁴Irasirigū musārē irire weregura doja. Marĩpure sērērā: “Yu sērērōsūta waarokoa yure”, āri buremumakū, musā sērērōsūta irigukumi. ²⁵Irasirirā Marĩpure musā sērēburo dupuyuro gajerā musārē ñerō iridea waja igūsā merā guarire pirika! Igūsā ñerō irideare kātika! Irasirimakū iāḡū, Musāpu ūmugasigue āāriḡú musā ñerō irideare kātigukumi. ²⁶Gajerā musārē ñerō irideare musā kātibirimakū iāḡū, iḡūde musā ñerō irideare kātibirikumi, āriyupu Jesús.

**Judío masaka oparā Jesúre: “¿Noā
murē doreri?” āri sērēñadea
(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)**

²⁷Iḡū irasū ārādero puru, dupaturi Jerusalégue waaññurā doja. Irogue eja, Jesús Marĩpuyā wiigue waanamakū iārā, paía oparā, Moisés ḡojadeare buerimasāde, judío masaka murā merā iḡū purogue waa ejanḡā, ²⁸iḡūrē sērēñaññurā:

—¿Noā murē doreri mu irasirimakū? ¿Noā murē: “Āsū irika!” āriiri? āriññurā.

²⁹Jesús igūsārē yujuyupu:

—Yude musārē sērēñagura. Musā yujumakū, yude musārē yujugura.

³⁰¿Noā Juārē masakare deko merā wāiyedoreḡu iriyuyuri, Marĩpu, o masaka? Yujuka! āriyupu Jesús.

³¹Iḡū irasū ārimakū pérā, iḡūsā basi āsū āri ḡāme werenĩññurā:

—“Marĩpu Juārē doredi āārimĩ”, marĩ ārimakū, Jesús marĩrē: “¿Nasirirā iḡū wereare buremubiriri musā?”

āribokumi. ³²Āārĩpererā masaka: “Diyeta

Juan Maripuya kerere weredupuyudi āārīmī”, āri gūñama. Marī: “Masaka Juārē wāiyedorenerā āārīmā”, ārimakū, masaka marī merā guabokuma, āriñurā. Masakare güisā, irire irasū āriñurā. ³³Irasirirā: “Masībirikoa”, āri yujuñurā Jesúre.

Irasirigu Jesús ĩgūsārē āriyupū:

—Musā yure: “¿Noā murē irire doreri?” āri sērēñadeare yude musārē yujūbea, āriyupū.

Jesús ñerā moārā keori merā buedea
(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

12 ¹Puru Jesús paía oparārē, Moisés gojadeare buerimasārē, judío masaka oparārē keori merā āsū āri wereyupū:

—Sugu masaku ĩgūya poeque iguidarire otekumi. Ote odo, iri poe turo ūtāyeri merā sārīsākumi. Ūtāyegue igui kurabipiri gobere irikumi. Wii ūmarī wiigārē irikumi, iri poeere korerā ōārō iā koreburo, ārigū. Irasiri odo, gajerārē iri poeere wayu: “Yaa oteri dukare yure deko merā sirākoa, yu musārē iri poeere wayuri waja”, ārikumi. Irasū āri odo, gajerogue waakōākumi. ²Puru igui ñiripoe ejamakū, ĩgūrē moāboegure ĩgūya poeere moārā pūroque iriukumi, ĩgūya poeema oteri dukare deko merā sērēdoregu. ³Iri poeere moārā gapu ĩgū iroque ejamakū iārā, ĩgūrē ñeā, pákuma. Neō gajino sirō marīrō ĩgūrē iridujukuma. ⁴Puru iri poe opu gajigu ĩgūrē moāboegure iriukumi doja. ĩgūrē dipurure pá, kāmítúkuma. ĩgūrē burida, iridujukuma. ⁵Iri poe opu gajigure iriukumi doja. ĩgūrē wejēkōākuma. Puru wārā iriukumi doja. Surāyerire pá, gajerārē wejēkōākuma.

⁶Irasirigu iri poe opu magū, ĩgū buro maīgū dita duyakumi. “Yu magūrē buremurākuma”, āri gūñarī merā ĩgūrē iriutūnadikumi. ⁷Iri poeere moārā gapu ĩgū magū ejamakū iārā, ĩgūsā basi āsū āri gāme wereníkuma: “Īta pūruque i poeere opabu āārīmi. ĩgūrē wejēkōārā! Irasirirā marī basi i poeere oparākoa”, ārikuma. ⁸Irasirirā ĩgūrē ñeā,

wējē, poe turoque ĩgūya dupere āiwāgā béokōākuma, āriyupū Jesús.

⁹Irasū āri odo, ĩgūsārē sērēñayupū:

—Iro merē poe opu, ĩnasirigukuri ĩgūya poeere moārārē? Āsū irigukumi. Iroque waa, ĩgūsārē wējē, ĩgūya poeere gajerā gapure sigukumi.

¹⁰¿Musā Maripuya werenírī gojadea pūrē ire buebiriri? Āsū āri gojasūdero āārībú:

Suye ūtāye wii iririmasā ĩgūsā béoadeaye merā gajigu gapu ōārō turari wii irigukumi.

¹¹Maripu irasiridi āārīmī. Marī ĩgū irasirideare iārā: “Ōātaria”, āri gūñāa, āri gojasūdero āārībú, āri wereyupū Jesús ĩgūsārē.^o

¹²Judío masaka oparā ĩgū i keori merā irasū āri weremakū pérā: “Marirē: ‘ĩgūsā irirosū ñerā āārā’, ārigū irikumi”, āri pémasi, ĩgūrē ñeā, peresu iriduadiñurā. Irasiriduakererā: “Masaka ĩgūrē marī irasirimakū iārā, marī merā guabokuma”, āri gūñañurā. Irasirirā ĩgūsārē güi, Jesúre pirikōā, gajerogue waakōañurā.

Romano marā opu masakare niyeru
wajasearire Jesúre sērēñadea
(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³Puru Jesúre weresāduarā, surāyeri fariseo bumarārē, Herodeya bumarādere Jesús pūroque ĩgūrē wári sērēña, diaye yujubirimakū iridorerā iriñurā. ¹⁴ĩgūsā iriuanerā Jesús pūroque ejarā, āsū āriñurā:

—Buegu, mu iririkurire masā. Mu ārigatoro marirō werenía. Maripuyare diayeta buea. “¿Naásū gūñarī masaka yure?” āri gūñarō marirō diayeta ĩgūsārē werea. Oparārē, ubu āārīrādere āārīpererārē sūrosūta iāa. Irasirigu guare wereka! Romano marā opu marirē niyeru wajasearire marī wajarimakū, ¿ōāgorari, o ōāberi? ¿Wajariro gāamerī, o wjaribirikōārō gāamerī? āriñurā.

¹⁵Jesús gapu ĩgūsā irigatori merā ĩgūrē ñerō iriduarire masīsā, āsū āriyupū:

—¿Nasirirā yu ñerō yujumakū iriduari musā? Niyeru tire yure āirika! Iri tire iāmurā! āriyupū.

¹⁶Īgū irasū ārimakū pérā, suti āiāñurā. Jesús ĩgūsārē sērēñayupū:

—I tíguere, ĩnoāya diapu keori, noāya wāi tuuyari? āriyupū.

—Romano marā opūya diapu keori, ĩgū wāita tuuyáa, āri yujuñurā.

¹⁷Irasirigu Jesús ĩgūsārē āriyupū:

—Iro merē romano marā opūya āārírírē ĩgūrē sika! Marípūya gapure Marípūre sika! āriyupū.

Īgū irasū ārimakū pégukakōāñurā.

Saduceo bumarā, Marípū boanerārē masūrírē Jesúre sērēñadea
(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸Pūru surāyeri saduceo bumarā Jesús pūroge ejañurā. Īgūsā: “Masaka boanerāgue masābirikuma”, āri būremurā āārīñurā. Irasirirā Jesúre āsū āriñurā:

¹⁹—Buegu, Moisés marírē āsū āri gojapídi āārímí: “Sugu marāpokudi pūrā maríkeregu ĩgore boaweomakū, ĩgū pagumu ĩgore dúunorēgukumi. Irasirirā, ĩgū igo merā pūrākūrā ĩgū tígū dagu pūrā irirosūta āārírākuma”, āri di āārímí.

²⁰Iripoeguere sugu pūrā su mojóma pere gají mojó peru pērēbejarā āārīunanerā āārímá. Īgūsā tígū gapu marāpoku, pūrā marígūta boakōāyupū. ²¹Irasirigu ĩgū dagu dokamuta ĩgū marāpo āārīdeore dúunorēyupū. Īgūde, ĩgū tígū dagu irirosūta pūrā marígūta boakōāyupū. Īgūsā pērā dokamude pūrā marígūta boakōāyupū. ²²Irasū dita pūrā marírāta boapereakōāñurā. Īgūsā pūru ĩgūsā marāpode boakōāyupo pama. ²³Īgūsā su mojóma pere gají mojó peru pērēbejarā ũma ĩgore marāpokuađiñurā. Irasirirā boanerā masāmakū, ĩníño marāpogora āārīgokuri? āriñurā.

²⁴Jesús ĩgūsārē yujuyupū:

—Musā diaye gūñabea. Marípūya werenírí gojadeare, ĩgū turaridere musā neō masíbea. ²⁵Boanerā ĩgūsā masādero pūru, ĩgūsā ũmugasigue Marípūre wereboerā irirosū āārírākuma. Iroguere marāpokubirikuma. Īgūsā pūrā nomedere nomesubirikuma.

²⁶ĪMoisés gojadea píguere boanerā

ĩgūsā masāburire buebiriri? Iripoeguere yukugāgue ũjūrōgue Marípū Moisére āsū āri di āārímí: “Yu Abraham, Isaac, Jacob Oputa āārā”, āri di āārímí. ²⁷Irasirirā ĩgūsā boanerā āārikererā, Marípū merā okarā āāríma. Irasirigu Marípū boanerā dupaturi masābirimurā Opū āārībemi. Okarā, boanerāgue dupaturi masāmurā Opū āārímí. Irasirirā musā: “Boanerā masābirikuma”, āri gūñarā, diaye gūñabea, āriyupū Jesús.

“ĪDií gapu Marípū doreri gají doreri nemorō āārírí?” āri sērēñadea
(Mt 22.34-40)

²⁸Īgūsā Jesús merā werenírípoe sugu Moisés gojadeare buerimasū ĩgūsā pūro ejayupū. Jesús ĩgū oārō yujurire pé, āsū āri sērēñayupū ĩgārē:

—ĪDií gapu Marípū doreri gají doreri nemorō āārírí?

²⁹Jesús ĩgūrē yujuyupū:

—Gají doreri nemorō āārírí i āārā: “Israel bumarā oārō péka! Marípū suguta musā Opū āārímí. ³⁰Irasirirā musāya yujupūrārí merā, musā āāríkuri merā, āārípereri musā gūñarí merā, musā turari merā Marípūre musā Opūre maika!” ³¹I doreri pūruma āsū ārā: “Mu basi maírōsūta mu pūro āārírārē maika!” I pe dorerita gají āārípereri doreri nemorō āārā, āriyupū Jesús.

³²Īgū irasū ārimakū, Moisés gojadeare buerimasū āsū āri yujuyupū:

—Buegu, irasūta āārā. Mu ārírí diayeta āārā. Marípū suguta āārímí. Gajigu ĩgū irirosū āarígū mámi. ³³Marírē maríya yujupūrārí merā, marí gūñarí merā, āārípereri marí turari merā Marípūre maírō gāamea. Marí basi maírōsūta gajerārē maírō gāamea. Marípūre būremurā ĩgū iūrō waimurā wējē soepeomakū oāgorāa. I nemorō Marípūre, masakadere marí maímakū oātaria, āriyupū.

³⁴Īgū pémasírí merā oārō yujumakū iā, Jesús ĩgūrē āriyupū:

—Mérō dūyáa, Marípū mu Opū āārírírē mu pémasíburo, āriyupū.

Jesús írre irasū ārādero pūru, neō sugu ĩgūrē sērēñanemobiriñurā.

**“¿Noā parāmi āārīturiagu āārīri
Cristo?” āri sérēñadea**
(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Jesús Marīpuya wiigüe buegu, āsū
āri sérēñayupu:

—¿Nasirirā Moisés gojadeare buerimasā:
“Cristo, David parāmi āārīturiagu āārīmi”,
ārīri? ³⁶David, Cristo ñekū āārīkeregu, Ōāgū
deyomarīgū ĩgūrē weredorederosūta āsū āri
gojadi āārīmi:

Marīpu yu Opure āsū ārīmi: “Ōō, yu
diaye gapu doaka, yu merā dorebu!
Irasirīpoe murē ĩaturirārē mu dorerire
tarinugānemobirimakū irigura”, ārīmi,
āri gojadi āārīmi David.^p

³⁷David, Cristo ñekū āārīkeregu, ĩgūrē: “Yu
Opu āārīmi”, ārīdi āārīmi. ¿Nasirigu, Cristo,
David parāmi āārīturiagu āārīkerepuru, David
ĩgūrē irasū āriyuri? āriyupu Jesús.

Wārā masaka iri wiigüe āārīrā ĩgū
wererire usuyari merā pēñurā.

**Jesús Moisés gojadeare
buerimasāyamarē weredeā**

(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54, 20.45-47)

³⁸ Jesús āsū āri buenemoyupu:

—Moisés gojadeare buerimasā ñerō iririre
ōārō pémasīka! Oparā irirosū surī yoari
sāña, masaka ĩūrōgue waagorenama. Makā
dekoguerē masakare ōārō buremurī merā
ĩgūsārē bokatīri ōadoremakū gāāmema. ³⁹Marī
nerērī wiiriguere ñajārā, ōārī doaripērīgue
dita doaduama. Bosenurī āārīmakūdere oparā
doarīgue dita doaduama. ⁴⁰Wapiweyarā nome
wajamomakū ĩā, ĩgūsāya wiirire ēmanokōāma.
ĩgūsārē bopoñari merā ĩābirikererā, yoarīpoe
Marīpure sérē ĩmugatomā, masaka ĩgūsārē:
“Marīpure ōārō buremuma”, āriburo, ārīrā.
ĩgūsā irasiriri waja, Marīpu ĩgūsārē gajerārē
wajamoārō nemorō wajamoāgukumi, āriyupu
Jesús.

**Wapiweyo bopogo Marīpuya wiigüe
igo niyeru tiri sádea**

(Lc 21.1-4)

⁴¹ Puru Jesús Marīpuya wiima
ĩgūsā āmuburi niyeru neeōrī kūma

puro masaka ĩgūsā niyeru sāmakū ĩā
doañyupu. Wāri doebiri oparā iri
kūmaguerē wāro niyeru sāñurā. ⁴²Sugo
wapiweyo iri kūma puro ejanugā, pe
tigā mérōgā wajakuri tirīgārē sāyupo.
⁴³Iri tirire igo sāmakū ĩāgū, Jesús ĩgū
buerārē siiu, āriyupu:

—Diayeta musārē werea. Igo
wapiweyo bopogo niyeru sīgō, Marīpu
ĩūrō gajerā āārīpererā sīadero nemorō
sīamo. ⁴⁴Gajerā wāri doebiri oparā
wāro sikerepuru, ĩgūsāya wāro duyāa.
Igo gapu bopogo āārīkerego, igo baari
wajariboadere āārīpereri sipeokōāmo
Marīpure buremugō, āriyupu Jesús.

**Jesús: “Marīpuya wii béosūrokoa”, āri
weredeā**

(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

13 ¹ Jesús Marīpuya wiigüe āārādi
wiriariopoe sugu ĩgū buegu āsū
āriyupu:

—Guare buegu, ĩāka i wiire pagari
ūtāyeri merā iridea wii miērē, āriyupu.

² Jesús ĩgūrē yujuyupu:

—Musā i wiire wāri wiire daporare
ĩādāa. Purugue neō suye ũtāye gajīye
weka weamurīadeade dujabirīkoa.
Āārīpereri mutādiapereakōārokoa,
āriyupu Jesús.

**Jesús: “I ũmu pereburi dupuyuro āsū
waarokoa”, āri weredeā**

(Mt 24.3-38; Lc 21.7-36)

³ Puru Jesús ĩgū buerā merā Olivos
wāīkuri buūru Marīpuya wii bokatīūrō
āārīrī buūrūgue waayupu. Jesús iroque
eja doamakū, Pedro, Santiago, Juan,
Andrés ĩgūrē ĩgūsā seyaro sérēñañurā:

⁴—Guare wereka! ¿Naāsū āārīmakū,
mu ārāderosū waarokuri? ¿Ñeéno iri
ĩmugukuri, iri āārīpereri irasū waaburi
dupuyuro? āriñurā.

⁵ Jesús ĩgūsārē yujuyupu:

—Ōārō pémasīka! Gajerā musārē
ārīgatorire pébirikōāka! ⁶Wārā
ārīgatorimasā arirākuma. “Yu Marīpu
iriudi Cristo āārā”, ārirākuma. ĩgūsā

irasū āriġatomakū pérā, wárā masaka iġūsārē buremurākuma.

⁷Masaka musā pūro ġāmewējērīrē pérā, yoarogue marā ġāmewējērī kerere pérā, gukabirikōāka! Irasūta waarokoa. Irasū waakerepuru, i ūmu preburo duyarokoa dapa. ⁸Su bumarā, ġaji bumarā merā ġāmewējērākuma. Su nikū marā, ġaji nikū marā merā ġāmewējērākuma. Wári makārīguere nikū ñomerokoa. Masaka wárā uaboari merā boarākuma. I āārīpereri merā masaka ñerō taripuroriwāġarīrākuma.

⁹Ġajerā musārē ñeā, āia, oparāguere ñerō iridorerā wiarākuma. Musā judío masaka nerērī wiirigue āārīmakū, musārē párākuma. Musā yure buremurī waja makārī marā oparā pūroque, iri nikū marā oparā pūroque āiāsūrākoa. Irasirimakū, musā Marīpuya oārī kerere wererākoa iġūsārē. Irasirirā musā basi oārō pémasika! ¹⁰I ūmu preburo dupuyuro Marīpuyare wererā āārīpereri buri marārē iġūya kerere wererākuma. ¹¹Masaka musārē oparā pūroque āiāmakū: “¿Naásū āirīrākuri iġūsārē?” āri ġūñarikumerāta waaka! Oparā musārē sērēñamakū, Marīpu ġūñarī sīrī merā wererākoa. Irasirirā musā basi werenībirikoa. Ōāġū deyomarīġū iritamurī merā, iġū werenīrī sīrī merā wererākoa.

¹²I ūmu preburo dupuyuro masaka iġūsā pagupūrārē, iġūsā tírārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma. Pagusāmarā iġūsā pūrārē, pūrā iġūsā pagusāmarārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma. ¹³Yure musā buremurī waja āārīperero marā masaka musārē iāturi doorākuma. Musārē iġūsā ñerō irikerepuru, yure buremurīrē piribirimakū, Marīpu musārē taugukumi.

¹⁴I ūmu preburo dupuyuro ñegūrē Marīpūre iāturiġure iārākoa. Marīpuya wiigie iġūrē āārīdorebiridea wiigie nīmakū iārākoa. Iripoegue Marīpuya kerere weredupuyudi Daniel iġūrē gojadi āārīmī. Iġū gojadeare buegño, pémasiburo. Āsū āri gojadi āārīmī: “Iro iġū nīmakū iārā, Judea nikūgue āārīrā buurīġue ūmadurīburo”. ¹⁵Irasū

waaripoere masakare ñerō waarokoa. Sugu iġūya wii wekague āārīġū wii poekague iġūyare āiġū ñajābirikōāburo. ¹⁶Sugu iġūya pooerigie āārīġūde iġūya surīre wiigie āiġū dujābirikōāburo.

¹⁷Irasū waarīnurīrē nijīpagosā nome, ġajerā iġūsā pūrā mirīrāġā oparā nome de buro ñerō tarirākuma. ¹⁸Irasirirā Marīpūre āsū āri sērēka: “Puibu āārīmakū, irasū waabirikōāburo”, āri sērēka!

¹⁹Irasū waarīnurīrē masaka ñerō tarirākuma. Marīpu i ūmurē iripuroderero purure masaka ñerō taridero nemorō ñerō tarirākuma. I iġūsārē ñerō waaburi neō dupaturi irasū waanemobirikoa. ²⁰Irasirigū Marīpu masakare i ñerō waarīre: “Yoaripoe waabirikōāburo”, āriġukumi. Iġū irasiribirimakū, neō sugu masaku taribiribokumi. Irasirigū iġū beyenerārē bopoñasīā, iġūsārē ñerō waarīre: “Iropāta waaburo”, āriġukumi.

²¹Irasū ñerō waaripoere ġajerā musārē: “Iāka! Ōōta Cristo āārīmī”, o “Sōō āārāmi Cristo”, ārimakū pérā, buremubirikōāka! ²²Wárā āriġatorikurā aarirākuma. Surāyeri: “Yu Marīpu iriudi Cristo āārā”, o “Marīpuya kerere weredupuyurimasā āārā”, āirīrākuma. Irasirirā masakare iġūsā āriġatorire buremudorerā, wári ġajino iri imurākuma. Irasirikererā, Marīpu beyenerārē iġūrē buremuduūmakū irimasībirikuma. ²³Iri irasū waaburi dupuyuro musārē i āārīpererise weresiāa. Irasirirā oārō pémasika! āri weryepu Jesús iġū buerārē.

Jesús i ūmugue iġū dupaturi aariburire weredea

(Mt 24.29-35, 42-44; Lc 21.25-36)

²⁴Jesús āsū āri werenemoyupu iġūsārē:

—Irasū ñerō waarīnurī puru, abe ūmumu naītīākōāġukumi. Ñamimude boyonemobirikumi. ²⁵Neñukā ūmugasigie āārīrā yuridijarīrākuma. Ūmarōgue marā turarāde naradari merā béosūrākuma. ²⁶Irasū waaripoere

masaka yu āārīpererā tīgū, buro turari merā, gosewasiriri merā nikāyebogue i nikūguere dupaturi aarimakū iārākuma. ²⁷Yure wereboerārē āārīperero i nikūguere iriugura. Irasirirā yaarārē Marīpu beyenerārē āārīpererogue āārīrārē yu purogue neeōrākuma.

²⁸Ire masā masiburo, ārigū, higuera keori merā weregura. Irigū pū maamamakū iārā: “Bojori waaburo mērōgā dūyāa”, āri masīa. ²⁹Irigū waarōsūta i āārīpereri yu ārīrī irasū waamakū iārā: “Marīpu iriudi dupaturi aariburo mērōgā dūyāa”, āri masīrākoma. ³⁰Diayeta musārē werea. I āārīpereri yu ārīrī, datora marā īgūsā boapereburo dupuyuro irasū waarokoa. ³¹Ūmugasi, i nikūde pereakōarokoa. Yu werenīrī gapu neō perebirikoa. āārīpereri yu musārē ārīrōsūta waayuwarikurokoa.

³²Yu dupaturi aariburinurē, iri horare neō sugu masībemi. Marīpure wereboerā ūmugasigū āārīrārē masībema. Yu Marīpu magūde masībea. Yūpu suguta masīmi.

³³Musāde yu aariburinurē masībea. Irasirirā ōārō pémasīrī merā yūka! “Guare iritamuka!” āri sérēka Marīpure! ³⁴I keori merā musārē weregura. Wii opu yoarogue gāmeñajīgū waaburi dupuyuro īgūrē moāboerārē īgūya wiire koredorekumi. Surāyerire īgū moārīrē pīkumi. Gajigure wii dispuro koredorekumi, īgū dujariburire ōārō yūdoregū. ³⁵Irasiri ōdo, waakōākumi. īgūrē moāboerā gapu īgū dujariburinurē neō masībirikuma. Namika, o ñami deko, āgābo wereripoe, o boyoripoe aaribokumi. īgūsā ōārō yūbirimakū, īgū gūñaña marīrō aarīgū, īgūsārē kārīrārē bokajagukumi. Wii opu moāboerā īgū dujariburinurē īgūsā masībiderosūta musāde yu dupaturi aariburinurē masībea. ³⁶Gūñaña marīrō yu aariburire masīrā, yure ōārō pémasīrī merā yūka! Sugu kārīgū irirosū āārīgū yure ōārō yūbirikumi. īgū irirosū āārībirikōāka! ³⁷Yu musārē ārīrīrē āārīpererārē ārigura. Ōārō pémasīrī merā yūka! āri wereyupu Jesús īgū buerārē.

Oparā Jesúre ñeāburire āmudea
(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

14 ¹Penū pascua bosenu, judío masaka pá wemasārī morēña marīrī baari

bosenu dūyaripoe paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā nerenūrā. Jesúre ārigatori merā īgūsā īgūrē ñeā, wējēburire āmuñurā. ²Irire āmurā, āsū ārīñurā:

—I bosenu āārīmakū īgūrē ñeābirikōārā! Masaka marī merā guarā, marīrē gainī turibokuma, ārīñurā.

Sugo nomeō Jesúre sūrōrī piupeodea
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³Jesús Betania wāikuri makāgue, Simón kāmī boadiya wiigū āārīyupu. īgū iri wiigū āārīrā merā baa doanīriope sugo nomeō suru sūrōdiru opago Jesús puro ejanugāyupo. Igo opadiru “alabastro” wāikuri ūtāye merā iridiru, sūrōrī “nardo” wāikuri wajapari opadiru āārīyuro. Irirure tūpā, Jesúya dipurure piupeoyupo.

⁴Gajerā iri wiigū āārīrā igo irasirimakū iārā, gua, āsū āri gāme werenīñurā:

—¿Nasirigo iri sūrōrīrē irasiriwasirībēokōārī?

⁵Igo irire duamakū, trescientos niyeru tiri su bojori moā wataropā wiriboakuyo. Iri waja merā boporārē iritamubokoma, ārīñurā. Igo irasirire suyubirīñurā.

⁶Jesús gapu īgūsārē ārīyupu:

—Igone garibobirikōāka! ¿Nasirīrā igore garibori? Igo yure ōārīrē yāmo. ⁷Boporā musā watopeguere āārīnikōārākuma. Irasirirā īgūsārē iritamuduarā iritamumasīa. Yu tamerārē musā merā āārīnimakū iābirikoa. ⁸Igo ōārō iriduarō bokatiūrō yure ōārō iriamo. Yaa dupure masāgobegue īgūsā pīburi dupuyuro āmuyugo, yure sūrōrī piupeosiamo. ⁹Diayeta musārē werea. Marīpu masakare tauri kerere wererā āārīperero i ūmuge waagorenarā, igo yure irideare gajerārē wererākuma, igore gūñaburo, ārīrā, ārīyupu Jesús.

Judas Iscariote Jesúre wējēduarāguere īgūrē īmuburire āmudea
(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰Puru Judas Iscariote wāikugu sugu Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērebejarā watopemu paía oparā purogue waa, īgū Jesúre īgūsāguere īgūrē īmuburire werenīyupu.

¹¹īgū irasū ārīmakū pērā, usuyari merā: “īgūrē mu guare īmumakū, niyeru murē wajarīrākoa”, ārīñurā.

Irasirigu Judas: “¿Naásū āārimakū īgūsārē yu Jesūre wiamakū ōākuri?” āri gūñayupu.

Jesús īgū buerā merā baatūnudea

(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹²Puru judío masaka pá wemasāri morēña marīri baari bosenu puroririnu āārimakū, Marīpu iūrō oveja majirārē wējē baañurā. Irinuta Jesús buerā īgūrē āsū āri sērēñañurā:

—¿Noógue mu pascua bosenu baaburire āmumakū gāāmekuri? āriñurā.

¹³Īgūsā irasū ārimakū pé, Jesús īgū buerā pērārē āsū āri iriuyupu:

—Jerusalégue waaka! Irogue sugu dekosoro kōāwāgāgū musārē bokatirīgukumi. Īgūrē tuyaka! ¹⁴Īgū, wiigūe ñajāmakū, iri wii opure: “Guare buegu, āsū āri sērēñadoreami: ‘¿Dif taribugue yu buerā merā i pascua bosenu baañurē baagukuri?’ ārāmi”, ārika!

¹⁵Musā irasū ārimakū pé, wāri taribu ūmarōgue āmuadea taribugue ire imugukumi. Irogue marī baaburire āmuka! āriyupu Jesús.

¹⁶Irasirirā iri makāgue waa, irogue eja, Jesús wereaderosūta bokaja, pascua bosenu baaburire āmuñurā.

¹⁷Puru naimejāripoe Jesús īgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā merā iri taribugue baagu ejayupu. ¹⁸Īgūsā baa doanīripoe Jesús īgūsārē āriyupu:

—Diyeta musārē werea. Sugu musā watopemu yu merā baa doanīgūta yure wējēduarāguere yure imugukumi, āriyupu.

¹⁹Īgū irasū ārimakū pérā, buro bujawereri merā suguno dita īgūrē sērēñayoñurā:

—¿Yu āārīri murē imubu? āriñurā. Gajerāde irasū dita āārīñurā.

²⁰Jesús īgūsārē yujyupu:

—Sugu musā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu yu merā baagūta āārīmi. ²¹Marīpuya werenīri gojādea pūgue gojaderosūta yure āārīpererā īgūrē waarō yāa. Yure

imubu gapure ñetariro waarokoa. Īgū deyoabirimakū ōāboyo, āriyupu.

²²Jesús, īgūsā baaripoe pārē āi, Marīpure: “Murē usuyari sīa”, āri, pea, īgūsārē āsū āri guereyupu:

—Ire baaka! Yaa dupu āārā, āriyupu.

²³Puru iirīripare āi, Marīpure: “Murē usuyari sīa”, āri, īgūsārē iripare siyupu. Irasirirā āārīpererā iirīñurā.

²⁴Īgūsārē āsū āriyupu:

—I yaa dí āārā. Yu masakare boabosagu yaa dí béori mere wārārē Yupu: “Īgūsārē ōārō irigūra”, ārideare iriyuwarikugukoa. ²⁵Diyeta musārē werea. Igui dekore marī dapora iirīrosō yu dupaturi neō iirīnemobirikoa. Puru Yupu īgūyarārē dorerogue musā merā maama igui dekore iirīgukoa, āriyupu Jesús īgū buerārē.

Jesús Pedrose: “Yure masikeregu:

‘Masībea’, āriḡukoa”, āri weredeā

(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁶Puru Marīpure bayapeo odo, Olivos wāikuri buūrūgue waakōañurā doja.

²⁷Irogue Jesús īgūsārē āriyupu:

—Murē āārīpererā gūñaturaro marīrō yure béowāgāpereakōārākoā. Musā irasiriburire Marīpuya werenīri gojādea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū:

Yu oveja koregure wējēmakū irīgukoa. Irasirimakū, īgūyarā oveja ūmawasiriakōārākuma, āri gojasūdero āārībū.^a

²⁸Yu boadigue masādero puru, musā dupuyuro Galileague waadupuyugukoa, āriyupu.

²⁹Pedro gapu Jesūre āriyupu:

—Īgūsā āārīpererā murē béowāgākererupu, yu gapu murē neō béowāgābirikoa, āriyupu.

³⁰Jesús īgūrē yujyupu:

—Murē diyeta werea. Dapagā ñami āgābo pea wereburi dupuyuro mu yure masikeregu urea gajerārē: “Masībea”, āriḡatogukoa, āriyupu.

³¹Pedro īgūrē āriyupu:

—Yu mu merā boabu āārīkeregū: “Masībea”, āriḡatobirikoa, āriyupu.

Āārīpererā īgū buerā Pedro ārīrōsū dita āriñurā.

^a 14.27 Zac 13.7

**Jesús Getsemanígue Marípure
sêrêdea**

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³²Puru Getsemaní wáikurogue ejañurã. Irogue Jesús igũ buerãrê:
—Ôota doaka musã dapa! Marípure sêrêgũ waagũ yáa, áriyupu.

³³Irasũ ári odo, Pedro, Santiago, Juãrê siuwãgãyupu. Igũ buro gũñariku, bujawereyupu. ³⁴Igũsãrê áriyupu:
—Buro bujawereri merã kómoma goero peñakoa. Kãrimerãta ôo doa yúka! áriyupu.

³⁵⁻³⁶Irasũ ári odo, yoawayaro waanemo, yebague moomejãja, Marípure asũ ári sêrêyupu:
—Au, aãripererire irimasãa mu. I yu ñerõ tariburire tauduagu tauka! Yu irasũ árikerepuru, yu gããmerõsũ iribirikõaka! Mu gããmerõsũ gapu yure waaburo, áriyupu.

³⁷Puru igũsã purogue ejagu, igũsã kãrĩrãrê bokajayupu. Pedroe áriyupu:
—Simón, ñkãrigũ yãri? ñNasirigu su horanogora yure kãribita yumasiberi?
³⁸Kãrimerãta! Marípure sêrêka, wãti árimesãrĩrê iribokoa, árirã! Musã gũñarĩ merã ôãrĩrê iriduadãa. Irire iriduakererã, bokatiũbea, áriyupu.

³⁹Irasũ ári odo, Marípure igũ sêrêaderosũta dupaturi sêrêgũ waayupu doja. ⁴⁰Dupaturi igũsã puro ejagu, kãrĩrãrêta bokajayupu doja. Igũsãrê wuja pũritariyuro. Irasirirã, naásũ ári yujumasibiriñurã.

⁴¹Ureagora kãrĩrãrê bokajagu, Jesús igũsãrê áriyupu:
—Siuñajã, kãrika pama! Iropãta ejãa. Yure aãripererã tĩgũrê ñerãguere wiari hora ejasiãa. ⁴²Wãgãnuãgãka! Náka, waarã! Yure wẽjẽduarãguere yure imubu aarisiami, áriyupu Jesús.

Jesúre ñeãwãgãdea

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³Igũ irasũ ári wereripoe Judas, Jesús buerã pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã watopemu aãrãdi ejayupu. Wãrã masaka sareri majĩrĩ, yuku dukari

opanerã Jesús purore igũ merã ejañurã. Igũsã paia oparã, Moisés gojadeare buerimasã, judío masaka murã iriuanerã aãrĩñurã. ⁴⁴Igũsã Jesús puro ejaburi dupuyuro Judas igũsãrê asũ ári weredi aãrĩmĩ: “Yu igũya wayupãrãrê mimigũta aãrigukumi. Igũrê ñeã, ôãrõ sia, aãaka!” áridi aãrĩmĩ.

⁴⁵Judas, Jesús puro ejagũta: “Guare buegu”, ári, igũya wayupãrãrê mimiyupu.

⁴⁶Igũ mimimakũ iãrã, Judas merã aaranerã Jesúre turaro merã ñeãwãgãñurã.

⁴⁷Sugu Jesús buegu gapu paia opure moãboegure sareri majĩ merã igũya gãmipũrê dititã dijukõãyupu. ⁴⁸Jesús gapu igũsãrê áriyupu:

—ñNasirirã sareri majĩrĩ merã, yuku dukari merã sugu yajarimasũrê ñeãrã aarirã irirosũ yure ñeãrã aariri?

⁴⁹Umuriku Marípuya wiigue musã watopegue buebu. Iroguere musã yure neõ ñeãbiribu. Musã irasiriri Marípuya werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta waarõ yãa yure, áriyupu Jesús.

⁵⁰Jesúre ñeãmakũ iãrã, aãripererã igũ buerã sugureta umaweonúwãgãkõãñurã.

⁵¹Sugu maamu igũ õmasiarĩne merã dita Jesúre tũyayupu. Igũdere ñeãkõãñurã. ⁵²Igũsã igũrê ñeãmakũ, igũ õmasiarĩnerê meépi, suri marigũ umaduriwãgãkõãyupu.

Jesúre oparã purogue aãidea

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵³Puru Jesúre paia opu purogue aãjañurã. Iroguere paia oparã, Moisés gojadeare buerimasã, judío masaka murã aãripererã nerẽñurã. ⁵⁴Pedro gapu yoawayaro Jesúre tũyãñajã, paia opuya wii disipuro ñajãrõma yebague eja, Marípuya wiire korerã surara merã peame tũro sũma doanĩyupu.

⁵⁵Paia oparã, judío masaka murã, aãripererã irogue nerẽanerã Jesúre árigatori merã weresãmurãrê amarã iriñurã igũrê wẽjẽmurã. Irasirikererã, bokabiriñurã. ⁵⁶Wãrã gajerã árigatori merã Jesúre weresãkerepuru, keoro

ejabiriyuro. ⁵⁷ Gajerāde wāgānugāja, āriḡatori merā āsū āri weresānūrā:

⁵⁸—Gua, ĩḡū āsū ārimakū pébu:

“Marīpuya wii masaka iridea wiire béokōāgura. Puru urenu waaró merā gaji wii, masaka iribiri wiire irigura”, ārimi, āriñurā.

⁵⁹ ĩḡūsā irasū āriñide keoro ejabiriyuro.

⁶⁰ Irasirigū paía opu ĩḡūsā watopegue wāgānugāja, Jesúre sērēñayupu:

—Īḡūsārē yujuberi mu? ĪNasirirā murē irasū āri weresārī? āriyupu.

⁶¹ Jesús gapu yujubiriyupu. ĩḡū yujubirimakū iā, paía opu dupaturi sērēñayupu doja:

—ĪMu Marīpu oātarigū magū Cristota āārīri?

⁶² Jesús ĩḡūrē āriyupu:

—Yu ĩḡūta āārā. Yu āārīpererā tīḡūrē Yupu turagu diaye gapu doamakū iārākoa. Ūmugasima mikāyebori weka yu aarimakūdere iārākoa, āriyupu Jesús.

⁶³ ĩḡū irasū ārimakū pégu, paía opu ĩḡū guarire ĩmugū, ĩḡūya surīrore tūāyegue, āsū āriyupu:

—ĪNasirimurā gajerā ĩḡūrē weresārīrē pénemobokuri marī? ⁶⁴ Musā, ĩḡū basita Marīpure ñerō āriñirē pésiáa. ĪNaásū gūñari? āriyupu.

ĩḡū irasū ārimakū pérā, āārīpererā āsū āriñurā:

—Marīpure ĩḡū ñerō āriñi waja boaburo, āriñurā.

⁶⁵ Irasirirā surāyeri Jesúre síku eotú, suríro gasiro merā ĩḡūya koyere siabiato, ĩḡūrē pá:

—“ĪNoā murē pári?” āribokaka! āriñurā. Marīpuya wiire korerā Jesúre āiā, ĩḡūya diapure buro pánañurā.

Pedro Jesúre masikeregu: “Masíbea”, āriḡa

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-29)

⁶⁶ Pedro gapu paía opu yu wii disipuro ñajārōma yebague doaníyupu. Iro ĩḡū doaripoe sugo nomeō paía opure moāboego ejayupo. ⁶⁷ ĩḡū peame turo sūma doanímakū iāḡō, ĩḡūrē āsū āriyupo:

—Mude Jesús Nazaretmu merā āaridita āārā, āriyupu.

⁶⁸ Pedro āriḡatori merā āsū āri yujuyupu igore:

—Īḡūrē masíbea. Mu irasū āriñirē pémasíbirikoa yu, āriyupu.

Irasū āri, iri wii turoma sārīrō disipurogue wiriaripoeta āḡābo wereyupu.

⁶⁹ Moāboego Pedrore dupaturi iā, iro āārīrārē āriyupo doja:

—Īi, Jesús merāmūta āārīmi, āriyupo.

⁷⁰ Pedro dupaturi igore āriḡatoyupu doja:

—Āārībea yu, āriyupu.

Mērōḡā purata iro āārīrā Pedrore āriñurā doja:

—Mu diayeta Jesús buerā merāmūta āārā. Mu Galileamūta āārā. Pémasirōta ĩḡūsā irirosū wereníā, āriñurā.

⁷¹ ĩḡūsā irasū ārimakū, Pedro āriyupu:

—Marīpu péuro diayeta werea. Yu musārē diaye werebirimakū, Marīpu yure wajamoāburo. Yu musā wereníḡūrē masíbea, āriyupu.

⁷² ĩḡū irasū āriḡopoeta dupaturi āḡābo wereyupu. Pedro, āḡābo weremakū pégu, Jesús ĩḡūrē: “Āḡābo pea wereburo dupuyuro mu yure masikeregu, urea: ‘Masíbea’, āriḡatogukoa”, ārādeare gūñaboka, buro oreyupu.

Jesúre Pilato puro āijadea

(Mt 27.1-2, 11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

15 ¹ Boyodujimejāripoe āārīpererā judío masaka oparā, paía oparā, murā, Moisés gojadeare buerimasā nerē: “ĪNasirirākuri marī Jesúre?” āri wereníñurā. Werení odo, ĩḡūrē sia, āiwāḡā, Pilatore wiañurā. ² Pilato Jesúre sērēñayupu: —ĪMuta āārīri judío masaka opu? āriyupu. —Mu āriñōsūta ĩḡūta āārā, āri yujuyupu Jesús.

³ Paía oparā Jesúre: “Īi ñerō iridi āārīmi”, āri, wári weresāñurā.

⁴ ĩḡūsā irasū ārimakū pégu, Pilato dupaturi Jesúre āsū āri sērēñayupu: —ĪNeō yujuberi? Péka! ĩḡūsā murē wári weresārā yāma, āriyupu.

⁵ Jesús gapu neō yujubiriyupu. Irasirigū Pilato iāḡukakōāyupu.

Jesúre wējédoredea*(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)*

⁶Bojoriku pascua bosenu āārīmakū, Pilato sugu peresugue āārīgūrē masaka wiudoregure wiunayupu. ⁷Iripoere Barrabás wāikugu gajerā romano marā oparārē béoduārā masakare wējēnerā merā peresugue āārīyupu. ⁸Iri bosenu āārīmakū, Pilato purogue wārā masaka nerē:

—Mū bojoriku irinarōsūta irika doja! āri sērēñurā.

⁹Pilato ĩgūsārē yujuyupu:

—ĪMusā judío masaka Opure yu wiumakū gāāmerī? ārīyupu. ¹⁰Pilato, paía oparā Jesúre ĩaturisiā, ĩgūsā ĩgūrē wiamakū masīgū, irasū ārīyupu. ¹¹Paía oparā gapu masakare: “Barrabáre wiuka!” āri gainídoreñurā.

¹²Īgūsā irasū ārīmakū pé, Pilato ĩgūsārē sērēñayupu:

—Musā judío masaka Opu, ārīgū merā gapure, ĩnasirimakū gāāmekuri?

¹³Īgū irasū ārīmakū, buro gainírī merā:

—Curusague pábiatú wējēka ĩgūrē! āriñurā.

¹⁴Pilato ĩgūsārē ārīyupu:

—ĪNéeno ñerīrē iriari ĩgū, musā irasū ārīmakū?

Īgūsā gapu dupaturi:

—Curusague pábiatú wējēka ĩgūrē! āri gainīñurā.

¹⁵Irasirigu Pilato ĩgūsā ĩgū merā oārō dujamakū iriduagu, ĩgūsā gāāmerōsūta Barrabáre wiuyupu. Jesús gapure tárādore, puru surarare wiayupu, ĩgūrē curusague pábiatúdogegū.

¹⁶Irasirirā surara Jesúre Pilatoya wii disipuroma yebague āijañurā. Irogue āārīpererā surarare Jesús puro neeōñurā. ¹⁷Puru suríro buro diariñerē ĩgūrē sāñurā. Īgūya dipurure pora bero ĩgūsā iriadea berore peoñurā. ¹⁸Puru: “Buremurā aarika judío masaka Opure!” āri gainīñurā.

¹⁹Īgūya dipurure yukū duka merā pá, ĩgūrē síku eotúbiranañurā. Īgūrē buridarā ñadukupuri merā ejamejājanañurā. ²⁰Puru irasiri burida odo, suríro diariñerē túwea, ĩgūya surírore sāñurā doja. Irasiri odo, ĩgūrē curusague pábiatú wējēmurā āiākōañurā.

Jesúre curusague pábiatúdea*(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)*

²¹Īgūrē āiārā, sugu Cirenemu Simón wāikugure poeegue āārādi dujarigure bokatīrīñurā. Īgū Alejandro, Rufo wāikurā pagu āārīyupu. Īgūrē bokatīrī, Jesús kōādea curusare kōādoreñurā.

²²Gólgota wāikurogue Jesúre āijañurā. “Gólgota”, āirīro: “Masaku dipuru boaweadea pero”, āriduaro yáa. ²³Irogue eja, Jesúre ĩgui deko mirra wāikuri merā morēadeare tiādiñurā. Jesús gapu iirbiriyupu. ²⁴⁻²⁵Puru irogue ñamigāgā nueve hora āārīmakū Jesúre curusague pábiatú āiwāgānúkōañurā pama. Odo, ĩgūya suríre: “ĪNoārē dujarokuri?” āriboka birañurā, irire ĩgūsā basi gāme dukawamurā.

²⁶“Ī ĩsū iridea waja boami”, āirīrā: “Īita judío masaka Opu āārīmi”, āri gojadea majirē curusague ĩgū weka pábiatúñurā. ²⁷Jesús merā pērā yajarikurārē gaji curusarigue pábiatú āiwāgūñurā. Sugure ĩgū diaye gapu, gajigure kúgapu pábiatú āiwāgūñurā. ²⁸Jesúre ĩgūsā irasirimakū, Maripuya werenírī gojadea pūgue gojaderosūta waayuro: “Īgū ñerī irigu irirosū ñerā merā wējēsūgukumi”, āri gojasūdero āārībā.

²⁹Masaka irogue āārírā Jesús puro ejanugāja, buridari merā ĩgūrē ĩgūsāya dipure sagui, ñerō wereníñurā.

—Jūú, mū Maripuya wiire béo, puru urenu waaró merāta iri wiire dupaturi iri odogukoa, āri wereníbu. ³⁰Irasirigu mū basi tauka! Curusague merā dijarika! āriñurā. ³¹Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasāde ĩgūrē āsū āri buridañurā: —Gajerā gapure taumi. Īgū basi gapu taumasibemi. ³²Diayeta Cristo, Israel bumarā Opu āārīgú, curusague merā ĩgū dijarimakū iārā, marí ĩgūrē buremurākoa, āri buridañurā. Īgū merā pábiatú āiwāgūñúsūanerāde irasūta āri buridañurā.

Jesús boadea*(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)*

³³Goeripoe āārīmakū, i nikū āārīpererogue naĩtiākōayuro. Ure hora gora naĩtiayuro. ³⁴Ure hora ejamakūta Jesús buro gainīyupu:

—Eloi, Eloi, ðlama sabactani? āriyupũ.
Irasũ āriġũ: “Yũ Opu, yũ Opu ðnasirigũ
yũre béori mũ?” āriġũ iriyupũ. ³⁵Surāyeri
iro āārīrā, ġũ irasũ āri gainĩmakũ pérā:

—Péka! Marĩpũya kerere
weredupuyudire Elfare siuugũ yámi,
ārĩnũrā. ³⁶Sugũ ġũsā merāmũ ũmawāgā,
ĩgui deko piarĩ yosadea yũsure yuku
yuwague siatú, Jesúre iirĩburo, āriġũ
soemuũyupũ. Irasũ soemuũgũ, āsũ
ārĩyupũ:

—Īānārā marĩ, ġũ curusague āārĩġũrē
Elfas āidijugũ aarĩmakũ, āriyupũ.

³⁷Jesús bũro gainĩ, kũmoakũyupũ.

³⁸ġũ kũmomakũta Marĩpũya wii
poekama taribu disipũro kāmũtari
gasiro ũmarõ gapũ merā yegue dijari,
deko merā yeguesiajayuro.

³⁹Jesús boamakũ ġāgũ, romano surara
opũ:

—Īĩ diayeta Marĩpũ magũ āārādañumi,
ārĩyupũ.

⁴⁰Nomede yoaweyarogue Jesúre
ĩnĩnũrā. ġũsā nome watopeguere
María Magdalena āārĩyupũ. Gajego
María Santiago, ġũ tĩgũ José pago
āārĩyupũ. Gajego Salomé āārĩyupũ.

⁴¹Jesús Galileague āārĩmakũ, ġũrē
iritamunerā nome āārĩnũrā. Gajerā
nome wārā āārĩnũrā, Jerusalégue ġũ
merā waanerā nome.

Jesúya dupũre masāgobegue pídea

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴²⁻⁴³Naĩmejāripoe āārĩmakũ, judío
masaka siuñajārĩnũ ñajāburo dupuyuro José,
Arimatea wāĩkuri makāmũ Pilato pũroge
ejayupũ. Judío masaka oparā watopemũ
āārĩyupũ. ġũ Marĩpũ ġũyārārē doreburire
yũgũ iriyupũ. Irasirigũ ġũiro marĩrõ Pilato
pũro eja, Jesúya dupũre yāabu sērēyupũ.

⁴⁴ġũ irasũ āri sērēmakũ, Pilato
pégukakũyupũ. Irasirigũ surara opũre siiu:

—ĸJesús āārĩrõta boakõārĩ? āri
sērēñayupũ.

⁴⁵Surara opũ ġũrē: “Boakõāmi”, āri
yũjũmakũ pégũ, Pilato Josére Jesúya
dupũre āĩdijudoreyupũ.

⁴⁶Irasirigũ José õārĩ surĩro gasiro
wajari, Jesúya dupũre āĩdiju, iri gasiro
merā õmayupũ. Pũrũ su gobe masāgobe
ũtāyegue mádea gobegue píyupũ. Irasiri
odo, iri gobere ũtā majĩ merā biayupũ.
⁴⁷ġũ Jesúya dupũre yāamakũ, María
Magdalena, gajego María José pago
ĩānũrā.

Jesús masādea

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

16 ¹Judío masaka siuñajārĩnũ^r
tariadero pũrũ, María
Magdalena, gajego María, Santiago
pago, gajego Salomé, sũrõrĩ wajariñũrā
Jesúya dupũre piupeomurā. ²Semana
āārĩpũrorirĩnũr ³ġũsā nome ñamĩgāgā,
abe murĩrĩripoe Jesúya dupũre yāadea
masāgobegue waañũrā. ³Iroge waarā:
—ĸNoā marĩrē iri masāgobe
biadea ũtā majĩrē tũpābosarākuri? āri
werenĩwāgāñũrā.

⁴Iroge ejarā, iri gobere biadea ũtā
majĩ miērē gajerogue oyamakũ ġāñũrā.

⁵Irasirirā iri gobegue ñajāa, sugũ
maamũ diayemapārē gapũ surĩro yoaro
õārõ borero sāñadi doamakũ ġāñũrā.
ġũrē ġārā, ġāgukakõāñũrā.

⁶ġũ gapũ ġũsāno merē āriyupũ:

—Gukabirĩkõāka! Musā Jesús
Nazaretmurē, ġũsā curusague pábiatú
wējēadire āmarā yāa. Masāsiami. Őõrē
māmi. ġāka, ġũsā ġũrē píaderore! ⁷ġũ
buerārē, irasũ āārĩmakũ Pedrorē wererā
waaka! ġũ musā dupuyuro Galileague
waasiami. Iroge musā ġũrē ġārākoa ġũ
ārĩderosũta, āriyupũ.

⁸ġũ irasũ ārĩmakũ pé, bũro guka
naradari merā waakõāñũrā. Bũro ġũisā,
gajerārē ġũsā ġādeare werebiriñũrā.

Jesús María Magdalenarē deyoadea

(Jn 20.11-18)

⁹Jesús semana āārĩpũrorirĩnũ
boyoripoe, ġũ masādero pũrũ María
Magdalenarē deyoapũroriyupũ. Igo
su mojõma pere gajĩ mojõ peru
pērēbejarā wātēārē ġũ béowiusũdeo

^r 16.1 Judío masaka siuñajārĩnũ, sábadõ āārā. ^s 16.2 Semana āārĩpũrorĩnũ, domingo āārā.

āārīyupo. ¹⁰ Jesús igore deyoadero pũru, ĩgũ buerārē igo ĩādeare werego waayupo. ĩgũsā buro bujawereri merā orerā irinurā. ¹¹ Igo ĩgũsārē: “Jesús okami, ĩgũrē ĩābu”, ārī wererire pérā, buremubiriñurā.

**Jesús ĩgũ buerire tũyarā pērārē
deyoadea
(Lc 24.13-35)**

¹² Pũru Jesús gajerā pērārē makā turoge waarārē deyoayupũ. ĩgũ deyoapũroriġũ, deyodosũ deyobiriypũ. Irasirirā ĩgũrē ĩāmasĩbiriñurā.

¹³ ĩgũrē ĩāmasĩ, pũru ĩgũ buerā āārĩrōgue waa, Jesús ĩgũsārē deyoadeare wereñurā. ĩgũsādere buremuduabiriñurā.

**Jesús ĩgũ buerārē ĩgũyare buedoreġũ
pĩdea
(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)**

¹⁴ Jesús ĩgũ boa, masādero pũru, ĩgũ buerā pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarārē ĩgũsā baa doanĩrōgue deyoa, āriypũ:

— ĩNasirirā, yũ masādea kerere pékererā, buremuberi, ĩgũsā musārē werekererũ? Buremurĩ opabea musā, āriypũ.

¹⁵ Pũru ĩgũsārē āsũ āriypũ doja:
— ĩĀrĩpererogue marārē Marĩpũ masakare tauri kerere wererā

waaka! ¹⁶ Yũre buremurā, deko merā wāiyesurā tausurākuma. Yũre buremumerā ġapũ peamegue béosurākuma. ¹⁷ Yũre buremurā yũ wāi merā, yũ turaro merā wātēārē masakaguere ñajānerārē béowiurākuma. Gaji masā ya ĩgũsā dupuyuro werenĩmasĩbirideare werenĩrākuma. ¹⁸ ĩñārē ñeāmakũ, ĩgũsārē ñerō waabiriko. Nima ĩirĩmakũdere pũrĩbiriko. Pũrĩrikurārē ĩgũsāya mojōri merā ñapeomakũ, ĩgũsārē pũrĩri tarirokoa, āriypũ Jesús ĩgũ buerārē.

**Jesús ĩmũgasigue murĩadea
(Lc 24.50-53)**

¹⁹ Marĩ Opũ Jesús irasũ ārĩ were odoadero pũru, Marĩpũ ĩgũrē ĩmũgasigue āimurĩayupũ. Irasirigũ iroque eġapũ, Marĩpũ diaye ġapũ eja doayupũ. ²⁰ ĩgũ buerā ĩgũ masakare tauri kerere āārĩpererogue wererā waañurā. ĩgũsā irasũ weregorenamakũ, marĩ Opũ Jesús ĩgũsārē ĩritamunĩkōāyupũ. Irasirigũ ĩgũ turari merā ĩgũsārē iri ĩmurĩrē ĩrimakũ irinayupũ, masakare ĩgũsā wererire: “Diayeta āārā”, ārĩ buremudoreġũ.
Iropāta āārā.

SAN LUCAS

Lucas, opu Teófilo wāikugure gojadea

1 ¹⁻² Opu Teófilo, yu murē oādorea. Gua watopere Jesús irinugādeare iānerā guare igūya kerere buema. Wārā gajirā, igūsā guare buederosūta keoro gojanugāsianerā āārīma. ³⁻⁴ Yude āārīpereri Jesús irinugādeare masīpeodugau, oārō buebu. Irasirigu murē gajirā buedeare: “Diayeta āārā”, āri masiburo, ārigū, irire keoro gojāa.

Marīpure wereboegu Juan masakare wāiyerimasū deyoaburire weredea

⁵ Herodes, Judea nikū marā opu āārīripoe sugu paí Zacarías wāikugu āārīyupu. Igū, paí Abías wāikuguya bumū āārīyupu. Igū marāpo Isabel wāikugo, paí Aarón wāikugu parāmeō āārīturiagogue āārīyupo. ⁶ Igūsā pērāgueta Marīpu iūrōrē diayemarē irirā, Moisére doreri pīdeadere tarinugābirīnūrā. Irasirirā gajirā igūsārē: “Nerī irirā āārīma”, ārimasībirīnūrā. ⁷ Isabel pūrā marīgōno āārīyupo. Irasirirā pūrā marīrāta, muñuakōānūrā.

⁸ Sunu Zacaríaya bumarārē Marīpuya wiigue Marīpu iūrō moārī āārīyuro. Irasirirā, igū paíare iridorederosūta irirā iroge waañurā. ⁹ Iroge ejadero puru, igūsā pafa irinarōsū Zacaríare sūrōrī soemubure beyebokañurā. Irasirigu Zacarías Marīpuya wiima taribugue soemugū ñajāyupu. ¹⁰ Igū irire soemuripoe iri taribu wirinugārōgue wārā masaka Marīpure sérērā irīnūrā. ¹¹ Igū soemuripoe sugu Marīpure wereboegu sūrōrī soemurō diaye gapu Zacaríare deyoayupu. ¹² Zacarías igūrē iāgū, iāguka, nasirimasībirīyupu. Buro giūyupu. ¹³ Igū giūmakū iāgū, Marīpure wereboegu gapu āsū āriyupu:

—Zacarías, giūbirikōāka! Marīpu mū sérērīrē pémi. Mū marāpo Isabel sugu majīgū pūrākugokumo. Igūrē “Juan” wāiyeka! ¹⁴ Igū merā buro usuyagukoa. Wārā gajirā igū deyoamakū, usuyākuma. ¹⁵ Igū Marīpu iūrōrē ubu āārīgū meta āārīgukumi. Igui deko pāmūrīrē, siburidere neō iirībirikumi. Igū deyoaburi dupiyurogueta Oāgū deyomarīgūrē opatarisiagukumi. ¹⁶ Wārā Israel bumarārē Marīpure giūñaduñerārē dupaturi giūñamakū irīgukumi doja. ¹⁷ Marī Opu aariburi dupiyuro Elías Marīpuya kerere weredupiyudi werederosūta Oāgū deyomarīgū turari merā masakare weregukumi. Pagusāmarā igūsā pūrā merā oārō āārīburo, ārigū; tarinugārīmasādere oparā dorerire oārō yujuburo, ārigū, Marīpuyare weregukumi. Irasirigu masaka marī Opure oārō usuyari merā bokatīrīñeāburo, ārigū, irire weregukumi, āriyupu Marīpure wereboegu Zacaríare.

¹⁸ Igū irasū ārimakū pégu, Zacarías sérēñayupu:

—¿Nasirigu yu ire: “Diayeta āārā”, ārimasībukuri? Yu bugarogora āārā. Yu marāpode búro āārīmo, āriyupu.

¹⁹ Igū irasū ārimakū pégu, āsū āri yujuyupu:

—Yu Marīpure wereboegu, Gabriel wāikugu, Marīpu puro āārīgū āārā. Igūta yure iriuami, murē i oārī kerere weredoregu. ²⁰ Dapagorare yu wererire mū buremubiri waja, wereníbi dujagukoa. Mū magū deyoadero puru, werenígukoa doja. Marīpu: “Irasū waaburo”, ārimakū, yu murē ārāderosūta waarokoa, āriyupu Gabriel Zacaríare.

²¹ Īgū irasū āri wereripoere masaka, iri taribu wirinugārōgue āārīrā Zacarīare yūrā iriñūrā. “¿Naásū waayuri, ĩgū iropa yoaripoe deymarīgū?” āri gūñañūrā. ²² Zacarías iri taribugue āārādi wirijagu, ĩgūsārē wereduagu, neō werenīmasibiriyupū. Irasirigu ĩgūya mojōri merā irikeoyupū. Masaka, ĩgū irasirimakū ĩārā: “Iri taribugue Marīpū ĩmuadeare ĩagukakōākumi”, āri gūñañūrā.

²³ Zacarías Marīpūya wiigue Marīpū ĩūrō moārīrē iripeo, ĩgūya wiigue goedujākōāyupū. ²⁴ Pūru ĩgū marāpo Isabel nijīpo āārīnugāyupū. Su mojōmarā abe neō wiriro marīrō igoya wiigue āārīkōāyupū. ²⁵ Āsū āri gūñayupo: “Marīpū, yū pūrā marīgō āārīdeore iritamugū irasū yāmi, masaka yūre ĩābēobirikōāburo, ārigū”.

**Marīpūre wereboegu Marīare
Jesús deyoaburire weredea**

²⁶ Isabel nijīpo āārīnugādero pūru, su mojōma pere gaji mojō suru pērebejari abe waarō merā Marīpū ĩgūrē wereboegu Gabrielle Galilea nikūma makā Nazaret wāikuri makāgue, ²⁷ sugo nomeō María wāikugo, neō sugū ũmū merā āārībeo pūrogue iriuyupū. Igo, José wāikugu opū David parāmi āārīturiagu merā marāpukubo iriyupo.

²⁸ Gabriel, igo āārīrōgue ñajāa, igore: —Murē oādorea. Marīpū murē oārō irigu āārīmi. Īgū marī Opū mū merā āārīmi. Āārīpererā nome nemorō murē oārō iritarinugāgukumi, āri oādoreyupū.

²⁹ María, ĩgūrē ĩāgō, ĩgū irasū āārīrē pégo, pégukakōāyupū. “¿Naásū ārīduaro irikuri ĩgū yūre oādoreri?” āri, būro gūñayupo. ³⁰ Igo gukamakū ĩāgū, Marīpūre wereboegu āriyupū:

—María, gūibirikōāka! Marīpū ĩūrōrē mū oārī bokabu. Mū merā usuyami. ³¹ Irasirigo mū dapagorare nijīpo āārīnugāgokoa. Sugū majīgū pūrākugokoa. Īgūrē “Jesús” wāiyegokoa. ³²⁻³³ Īgū ubu āārīgū meta āārīgukumi. Marīpū āārīpererā nemorō turagu, ĩgūrē: “Yū magū āārā mū”, ārigukumi.

David, mū magū ñekū, Israel bumarā opū āārīdi āārīmi. Marīpū Davire opū píderosūta mū magūdere Opū pígukumi Israel bumarārē dorenībure. Īgū doreri neō perebirikoa, āriyupū.

³⁴ Īgū irasū ārīmakū pégo, María ĩgūrē sērēñayupo:

—¿Nasiriro yūre irasū waabukuri, yū neō sugū ũmū merā āārībikeremakū? āriyupo.

³⁵ Igo irasū ārīmakū pégu, āsū āriyupū:

—Oāgū deymarīgū mūguere dijarīgukumi. Marīpū āārīpererā Opū turari, su ĩmikāyebō túbīaro irirosū ejarokoa murē. Irasirigu mū magū deyoabu, Marīpūyagu oāgū āārīgukumi. Masaka ĩgūrē: “Marīpū magū āārīmi”, ārīrākuma. ³⁶ Mū basudeo Isabede, būro āārīkerego, sugū majīgū pūrākugokumo. Masaka igore: “Pūrā marīgō āārīmo”, ārīkeremakū, su mojōma pere gaji mojō suru pērebejari abegora opasiamo.

³⁷ Marīpūre ĩgū iriduari, neō diasabea, āriyupū.

³⁸ Īgū irasū ārīmakū pégo, María āriyupo:

—Yū marī Opūre moāboego āārā. Marīpū, mū ārīrōsūta iriburo yūre, āriyupo.

Igo irasū ārādero pūru, Marīpūre wereboegu waakōāyupū.

María Isabere ĩāgō waadea

³⁹ Irinūrita María mumurō merā Judea nikū ũtāyuku watopegue āārīrī makāgue waayupo. ⁴⁰ Irogue ñajāa, Isabere oādoreyupo. ⁴¹ Igo oādoreri pémakū, Isabel magū igoya patoregue āārīgū būro gāmeñayupū. Igo, Oāgū deymarīgūrē opatariyupo. ⁴² Irasirigo turaro merā āsū āriyupo:

—Marīpū āārīpererā nome nemorō murē oārō iritarinugāmi. Mū magūdere oārō yāmi. ⁴³ Mū, yū Opū pago yūre ĩāgō ejamakū oātaria. ⁴⁴ Mū oādoreri yū pémakūta, yū magū yaa patoregue āārīgū būro usuyari merā gāmeñami. ⁴⁵ Marīpūre wereboegu murē wereadeare: “Keoro waarokoa”,

ārī buremusiā, ōārō usuyari merā āārā, āriyupo Isabel Marīfare. ⁴⁶ Irasirigo Maria āsū āriyupo:

Yaa yujupūrāgue yu Opure:

“Ōātaria mu”, āri, usuyari siā.

⁴⁷ Marīpu yure taugu merā buro usuyāa.

⁴⁸ Yu ubu āārīgō āārīkeremakū, Marīpu yure īgūrē moāboegore gūñami. Irasirirā dapagora merā masaka yure: “Marīpu igore ōārō iridea merā buro usuyadeo āārīmō”, ārinīkōārākuma.

⁴⁹ Marīpu turatarīgu yure wāri ōārīrē yāmi. Īgū ōātariḡu, neō ñerī opabi āārīmi.

⁵⁰ Āārīpererā goepeyari merā īgūrē buremurārē bopoñanīkōāgukumi.

⁵¹ Īgū turari merā wāri ōārīrē iri imumi. “Gua gajirā nemorō āārā”, āri gūñarānorē ubu āārīrā dujamakū yāmi.

⁵² Oparārē ubu āārīrā dujamakū yāmi. Ubu āārīrā: “Gajirā nemorō āārībea”, āri gūñarā gapure oparā dujamakū yāmi.

⁵³ Ūboarimasārē wāri ōārī simi. Wāri oparā gapure neō gajino opamerā dujamakū yāmi.

⁵⁴⁻⁵⁵ Marī ñekūsamarārē: “Iritamugura”, āriderosūta Abrahārē, īgū parāmerā āārīturiarādere iritamunīkōāmi. Irasirigu marī Israel bumarārē, īgūrē moāboerārē īgū ārīdeare neō kātiro marīrō bopoñarī merā iritamunīkōāmi, āriyupo Marīa.^a

⁵⁶ Marīa, Isabel merā urerā abegora āārīyupo. Puru īgoya wiigue goedujāakōāyupo.

Juan masakere wāiyerimasū deyoadea

⁵⁷ Puru Isabel majīgū deyoarinopoe nijiwāgūdero puru, īgo magū deyoayupu.

⁵⁸ Irasirirā īgo puro āārīrā, īgoyarā, Marīpu igore ōārō iridea kerere pérā, igore usuyatamurā waañurā. ⁵⁹ Īgo magū deyoadero puru, su mojōma pere gajī mojō ureru pērēbejarinurī waaró merā majīgūrē īgūya dupuma gasirogār ^b wiirirā waañurā. Īgūrē īgū pagu “Zacarias” wāirē wāiyeduadiñurā.

⁶⁰ Isabel gapu īgūsārē:

—Āārībea. Īgū: “Juan” wāikugukumi, āriyupo.

⁶¹ Īgo irasū ārimakū pérā, igore:

—ĪNasirigu irasū wāikubukuri? Neō mūyarā irasū wāikurā máma, āriñurā.

⁶² Irasirirā Zacariare: “ĪMu naásū wāiyeduakuri?” ārīrā, mojōrī merā irikeo, sērēñañurā. ⁶³ Irasirigu Zacarias su taboa majī sērē, iri majīgūe:

—“Juan wāikugukumi”, āri gojayupu.

Īgū gojarire iārā, gukakōāñurā. ⁶⁴ Irire gojaguta Zacarias wereníbi āārādi werenīakōāyupu doja. Irasirigu Marīpūre: “Ōātaria mu”, āri, usuyari siyupu. ⁶⁵ Āārīpererā Zacarias puro āārīrā, īgū werenīmakū pérā, gukakōāñurā. Āārīpererogue Judea nikū marā ūtāyuku watopegue āārīrārē Juan deyoadeare werenūrā. ⁶⁶ Īgū deyoadea kerere pérā, āārīpererā gūña, āsū āri gāme sērēñañurā:

—Īi majīgū buguuro waagá, ĩnaásū āārīrikugukuri Marīpu turari merā deyoadi? āriñurā.

Zacarias Marīpūre bayapeodea

⁶⁷ Zacarias, Ōāgū deyomarīgūrē opatarīgu Marīpu īgūrē weredorerire āsū āri wereyupu:

⁶⁸ Marīpūre Israel bumarā Opure usuyari sīrā! Marī īgūyarā purogue marīrē taugu aarīmi.

⁶⁹ Irasirigu marīrē taubure turatarīgure iriugukumi. Īgū, David Marīpūre moāboerimasū āārīdi parāmi āārīturiagugue āārīmi.

^b 1.59 Gn 17.1-14: Iripoegue Marīpu Abrahārē īgū pūrā ūmarē: “Yaarā āārīburo”, āriḡū, īgūsāya dupuma gasirogārē wiiridoredi āārīmī. Puru iri dorerire Moisére pídi āārīmī. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārīturiarā iri dorerire irirā, īgūsā pūrā ūmarē su mojōma pere gajī mojō ureru pērēbejarinurī waaró merā īgūsā deyoadero puru irasū yāma.

^a 1.54 1 S 2.1-10; Sal 113.5-9; Gn 17.7

- ⁷⁰ Iripoegue Marīpu, īgūya kerere weredupiyurimasā ñerī marīrā merā marīrē tauburire āsū āri weredi āārīmī:
- ⁷¹ “Āārīpererā musārē iāturirārē, wajarākūrārē, musārē tariweremakū irigura”, āri weredi āārīmī.
- ⁷² Irasirigu marī ñekūsāmarārē: “ ‘Musārē bopoñarī merā īāgū, ōārō irigura’, arīdeare neō kātibirikoa”, āri weredi āārīmī.
- ⁷³ Irire Marīpu marī ñekū Abrahārē weredi āārīmī.
- ⁷⁴ Irasirigu marīrē iāturirārē wījatagukumi, gūiri marīrō īgū dorerire irituyaburo, ārīgū.
- ⁷⁵ Āārīperero marī okaro bokatiūrō marīrē īgūyarā, diayemarē irirā āārīmakū irigukumi, āriyupu Zacarías.
- Irasū āri odo, īgū magūgārē āriyupu:
- ⁷⁶ Makū, masaka mūrē: “Marīpu āārīpererā nemorō turaguya kerere weredupiyurimasā āārīmī”, ārirākuma. Mu, marī Opu aariburi dupiyuro īgū aariburi maaré diayema maa āmugū irirosū īgūyare weregu waagukoa.
- ⁷⁷ Marīpuyarārē āsū āri weregukoa: “Marīpūre: ‘Gua ñerō irideare kātika!’ āri sērēmakū, musārē kātigukumi. Irasirigu musārē prebiri peamegue waabonerārē taugukumi”, ārīgukoa.
- ⁷⁸ Marīpu marīrē bopoñarī merā maīsā, ūmū, maamanū boyoro irirosū waamakū irigukumi, ūmugasigū merā marīrē taubure iriugu.
- ⁷⁹ Naītiārōgue āārīrārē boyori sīgukumi prebiri peamegue waabonerārē īgūrē masīburo, ārīgū. Irasirigu marīrē īgū merā ōārō siñajārī bokamakū irigukumi, āri wereyupu Zacarías.^c
- ⁸⁰ Majīgū ōārī gūñarī merā, Marīpu turari merā masāyupu. Masaka

marīrōgue yoaripoe āārīyupu. Irogue āārīgūta Israel bumarārē buenūgāyupu.

Jesús deyoadea

(Mt 1.18-25)

2 ¹ Marīpu magū deyoaburi dupiyuro romano marā opu Augusto wāikugu īgūya nikū marārē āārīpererārē keoñabu, īgūsā wārē gojatūdoreyupu. ²⁻³ Irasirirā āārīpererā masaka īgūsā ñekūsāmarā deyoadea makārīgue īgūsā wārē gojatūrā waañurā. Siria nikū marā opu Crenio wāikugu āārīripe gojatūnugāñurā.

⁴ Irasirigu Joséde, Galilea nikūma makā Nazaretgue āārādi, Judea nikūma makā Belégue waayupu. Belén, David deyoadea makā āārīyuro. Īgū, David parāmi āārīturiagu āārīsā, irogue waayupu. ⁵ Īgū marāpo āārībo María merā īgū wārē gojatūgu waayupu. María gapu nijīpo āārīyupo. ⁶ Irasirigo irogue āārīgō, nijīwāgūyupo. ⁷ Kārīri wii uturimakū iā, José, María merā wekua wīigue kārīrā waañurā. Iri wīigue María neō pūrākubeo āārīdeo, majīgū pūrākunugāyupo. Īgū deyoamakū, surī gasiri merā ōma, wekua baari korogue īgūrē sāyupo.

Marīpūre wereboerā oveja korerimasārē deyoadea

⁸ Belén turogue ovejare korerimasā āārīñurā. Ñamiriku irogue dita īgūsāyarā ovejare koreboyoanañurā. ⁹ Irogue īgūsārē gūñaña marīrō sugu Marīpūre wereboegu deyoayupu. Īgū deyoamakū, Marīpu gosesiriri īgūsārē boyoyuro. Irasū waamakū īāguka, buro gūiñurā. ¹⁰ Marīpūre wereboegu āsū āriyupu īgūsārē:

—Gūibirikōāka! Musārē ōārī kerere āirigu yāa, āārīpererā masaka usayaburire. ¹¹ Dapagā ñami, David deyoadea makāguere musārē taubu deyoami. Īgū Marīpu iriudi, Cristo musā Opu āārīmī. ¹² Musā majīgūrē iārā waarā, surī gasiri merā ōmadire, wekua

^c 1.79 Mal 3.1; Is 9.2

baari korogue sānagūrē bokajarākoa. Irasirirā īgūrē iārā: “Diayeta āārānūmi”, ārīrākoa, āriyupū.

¹³Īgū irire ārīripoeta gajirā wārā Marīpūre wereboerā deyoa, Marīpūre buremurā āsū āri bayañurā:

¹⁴Marīpū ūmugasigūe āārīgūrē:
“Ōātaria mu”, āri, usuyari sirā!
I ūmugue īgū merā ōārō āārīrā
siñajārī opaburo, āri bayañurā.

¹⁵Marīpūre wereboerā ūmugasigūe murīadero puru, ovejare korerimasā īgūsā basī gāme werenīñurā:

—Nāka, dapagorata Belégue! Marīpūre wereboegu marīrē wereaderosūta iārā waarā! ārīñurā.

¹⁶Irasirirā mumurō merā iārā waañurā. Irogue eja, Josére, Maríare bokajañurā. Majīgū gapūre wekuwa baari korogue sānagūrē iāñurā.

¹⁷Īgūrē iārā, iro āārīrārē Marīpūre wereboegu majīgūyamarē wereadeare wereñurā.

¹⁸Īgūsā irire weremakū pérā, āārīpererā pégukakōāñurā. ¹⁹María gapu āārīpereri īgūsā wererire pégo, igoya yujupūrāgueta gūñaduripiyupū.

²⁰Ovejare korerimasā Marīpūre wereboegu wereaderosūta āārīpereri īgūsā péadea, iādea keoro waamakū iārā, Marīpūre: “Ōātaria mu”, āri, usuyari merā goedujākōāñurā.

Jesúre Marīpūya wiigūe āiadea

²¹Puru su mojōma pere gaji mojō ureru pērēbejarinurī waarō merā majīgūrē īgūya dupuma gasirogārē wiiriñurā. Wiiri odo, Marīpūre wereboegu Maríare, igo nijipo āārīburo dupiyuro ārīderosūta īgūrē “Jesús” wāiyēñurā.

²²Puru Moisés: “Āsū irika ūmúurē pūrākuadero puru!” ārīdeare iripeo, José, María merā Jesúre Jerusalégue āiāñurā, Marīpūya wiigūe Marīpūre: “Muyagu āārīmi”, āri īmurā waarā.

²³Irire irirā, Marīpū dorederosūta iriñurā. Āsū āri gojasūdero āārībú Marīpū doreri gojadea pūgue:

“Āārīpererā ūma deyoapūrorirā Marīpūyarā āārīburo”, āri gojasūdero āārībú. ²⁴Irasirirā José, María merā Jerusalégue Marīpū dorederosūta irirā waañurā. Āsū āri gojasūdero āārībú doja: “Pērā buja, o īgūsā marīmakū buja irirosū deyorāgā pérā sīka, Marīpū iūrō wējē soepeoburo, ārīrā”.

²⁵Iripoere Jerusalégue sugu buguero Simeón wāikugu āārīyupū. Īgū ōāgū, Marīpūre buremugū āārīyupū. Israel bumarārē taugu aaribure yúgu iriyupū. Ōāgū deyomarīgū īgū merā āārīnīkōāyupū. ²⁶Iripoegue Ōāgū deyomarīgū īgūrē āsū āri weredi āārīmī: “Cristo, Marīpū iriubure iābīta boabirīkoa mu”, ārīdi āārīmī.

²⁷⁻²⁸Jesúre īgū pagusāmarā Jerusalégue āijarinurē Ōāgū deyomarīgū Simeórē Marīpūya wiigūe waadoreyupū. Marīpū dorederosūta Jesúre iri wiigūe āijamakū iā, Simeón īgūrē kōā, Marīpūre usuyari sī, āsū ārīyupū:

²⁹Yu Opū, mu iripoegue ārīderosūta keoro yāa. Irasirigū dapagorare yu murē moāboegu usuyari merā boamasā.

³⁰Īi majīgūrē masakare taubure yaa koye merā iāa.

³¹Īgūrē masidoregu, āārīpererā masaka iūrōgue iriubū.

³²Īgūta judío masaka āārīmerārē murē masīmakū irigu, siāgori sīgū irirosū irigukumi.

Āārīpererā masaka: “Marīpū īgūyarā Israel bumarārē ōārō iritamumi”, ārīrākuma, āriyupū Simeón.^d

³³Simeón majīgūyamarē irasū ārīmakū pérā, īgū pagusāmarā pégukakōāñurā.

³⁴Simeón īgūsārē: “Marīpū musārē ōārō iriburo”, āri odo, Jesús pagore āsū ārīyupū:

—Īi majīgū Marīpū beyedi āārīmi. Wārā Israel bumarā īgūrē buremumerā perebiri peamegue béodijusūrākuma. Īgūrē buremurā gapu ūmugasigūe āīmūrīāsūrākuma. Marīpū turari merā

^d2.32 Is 42.6; 49.6; 52.10

īgū iri ĩmumakū ĩārā, wārā masaka ñerō werenírākuma ĩgūrē. ³⁵Irasiriri merā āārĩpererā masaka ĩgūsāya yuĵupūrārĩgue gūñarĩrē masĩsũrokoa. Mu gapu i merā m̄ya yuĵupūrārē sareri majĭ merā saremakū pũrĩsũrōsũ buro bujaweregokoa, ārĩyupu Simeón Marĩfare.

³⁶Gajigo Marĩpuya wiiguere Marĩpuya kerere weredupiyugode āārĩyupo. Igo Ana wāĭkuġo, Fanuel magō, Aser bumo, búro āārĩyupo. Maamogora marāpukudeo āārādimo. Puru, su moĵoma pere gajĭ moĵo peru pērēbejari bojori waarō merā ĩgo marāpu boakōāyupu. ³⁷Irasirigo wapiweyo dujayupo. ĩgūsā Jesúre Marĩpuya wiigue āārĩarĩpoere ochenta y cuatro bojorigora opayupo. Iri wiiguere ũmurĩku, ñamirĩku bereri merā Marĩpure sērēnayupo. ³⁸Jesúre āārĩamakū ĩāgō, ĩgū puro aari ejanugā, Marĩpure usyari sĩyupo. Puru āārĩpererā Jerusalén marārē taubure yūrārē Jesús deyoadeare wereyupo.

Nazaretegue goeduĵáadea

³⁹José, Marĩa Jerusalétegue āārānerā, Marĩpu dorederosũta āārĩpereri iripeo, Galilea nikū ĩgūsāya makā Nazaretegue goeduĵáakōāñurā. ⁴⁰Iroque majĭgū turagu oārō masĭgū masāyupu. Marĩpu ĩgūrē oārō iritamuyupu.

Jesús Marĩpuya wiigue waadea

⁴¹Bojorĩku Jesús pagusāmarā pascua bosenuĭrĩ āārĩmakū, Jerusalétegue waanañurā. ⁴²Jesús pe moĵoma pere su gubu peru pērēbejari bojori oparĩpoe ĩgūsā ĩrinarōsũ ĩgū merā iri bosenuĭrē iroque taurā waañurā. ⁴³Iri bosenu tariadero puru, ĩgūsāya makāgue Nazaretegue goeduĵáakōāñurā. Jesús gapu Jerusalétegua duĵakōāyupu. ĩgū pagusāmarā ĩgū iroque duĵarĩre masĩbirĩñurā. ⁴⁴“Gajĩrā marĭ merāmarā merā aarĩkumi”, ārĭ gūñadiñurā. Puru Jerusalérē ĩgūsā wĩriadeanu ñamika āārĩmakū, ĩgūsā merāmarā watopegue ĩgūrē āmadiñurā. ⁴⁵Āma, ĩgūrē bokabiri, maa deko merāta gāme duĵáakōāñurā doĵa Jerusalétegue āmarā waarā.

⁴⁶Ērenu puru Marĩpuya wiigue Moĩsés goĵadeare buerimasā watopegue doagure bokañurā. ĩgūsā werenĭrĩrē pé, ĩgūsārē sērēñanayupu. ⁴⁷ĩgū masĭrĭ merā wererire, ĩgū oārō yuĵurire pērā, āārĩpererā péguĵakakōāñurā. ⁴⁸ĩgū iroque doamakū ĩārā, ĩgū pagusāmarā ĩāguĵakakōāñurā. Pago ĩgūrē ārĩyupo:

—Maku, ĩnasirĭgu ġuare irasĭrĩari mu? Yu, muĵu merā buro gūñarĩkuri merā m̄rē āmaabu, ārĩyupo.

⁴⁹Jesús pagore āsũ ārĭ yuĵuyupu:

—ĩNasĭrĭrā yure āmaarĭ? Yuĵuare yure ĩrogo gāmea ĩgūya wiiguere. ĩIrĩre masĩberĩ masā? ārĩyupo.

⁵⁰ĩgū irasũ ārĭrĭrē ĩgū pagusāmarā gapu pémasĩbirĩñurā.

⁵¹Puru Jesús ĩgūsā merā Nazaretegue goeduĵáakōāyupu. ĩgū ĩrĩnrōsũta ĩgūsā dorerire tarĩnugārō marĭrō yuĵunayupu. ĩgū pago gapu āārĩpereri ĩgū Jerusalétegue ĩriadeare ĩgoya yuĵupūrāgue gūñadurĩpĩyupo. ⁵²Jesús wārĭ masĭrĭ merā masāyupu. Marĩpu ĩgūrē: “Ōāgū āārĭmĭ”, ārĭ ĩayupu. Masakade āārĩpererā irasũta ārĭ ĩañurā.

Juan masakare wāyerimasū buedea
(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28; 8.31-47)

3 ¹Pe moĵoma pere su gubu pērēbejari bojori Tiberio wāĭkuġu romano marā opu āārĭrĭ ñajādero puru, gajĩrā ĩgū dokamarā ĩsāku āārĭñurā: Poncio Pilato, Judea nikū marā opu āārĩyupu. Herodes, Galilea nikū marā opu āārĩyupu. ĩgū pagumu Felipe: Iturea, Traconite, pe nikū marā opu āārĩyupu. Gajĭgu Lisanias, Abilinia nikū marā opu āārĩyupu. ²Gajĩrā pērā: Anás, Caifás wāĭkurā paĭa oparā āārĭñurā. ĩgūsā oparā āārĭrĩpoere Zacarĭas magū Juārē masaka marĭrōgue āārĭgūrē Marĩpu ĩgūyare weredoreyupu.

³Irasirĭgu Juan āārĩperero dia Jordán wāĭkudĩya turogue masaka iroque eĵarārē:

—Musā ñerō ĩrideare buĵawereka! Musā gūñarĭrē gorawayu, wāĭyedoreka! Irasĭrĩmakū, musārē Marĩpu musā ñerō ĩrideare kātĭgukumi, ārĭ werenayupu.

⁴Juan irire irigu, iripoegue Maripuya kerere weredupiyudi Isaías gojaderosüta iriyupu. Äsü äri gojadi äärímí:

Masaka marirögue sugu buro gaguiníri merä weregukumi:
 “Marí Opu aariburi dupiyuro igü aariburi maaré diayema maa öarí maa ämurá irirosü diayemaré irika!

⁵Dupa tururi äärádeare yasurope piusürokoa. Ütäyuku äärádeade keoro dujarokoa. Maarí dupaberori äärádeade diayema maarí dujarokoa. Goberikuri maaríde su báparogueta dujarokoa.

⁶Maripu mariré taubure iriumakü, äärípererä masaka iäräkuma”, äri gojadi äärímí.^e

⁷Wärä masaka Juan püroque wäiyedorerä ejañurä. Juan igüsäré äriyupu:

—Musä äña irirosü ñerä äärä. ¿Noä musäré ööguere aaridoreari? Maripu, gua ñerö iriri waja wajamoäbiriköäburo, ärirä, ¿musä yure wäiyedorerä aarari? ⁸Musä: “Gua ñerö irideare bujawere, güñariré gorawayuabu”, ärirä, musä ñerö irideare piri, öarí gapure irika! Musä: “Gua Abraham parämerä ääríturiarä äärímakü, Maripu guare wajamoäbirikumi”, äri güñabiriköäka! Yu musäré äsü ärä: “Musä güñariré gorawayubirimakü, musä Abraham parämerä ääríturiari wajamáa. Maripu ü täyeri merä Abraham parämerä ääríturiarä waamakü irimasími”. ⁹Musä ñerí iririre piribirimakü iägü, Maripu musäré béogukumi. Sugu yuku ñerí dukakudire iä, kóme merä nugürigüe meräta diti, peamegue soebéorosü musäré béogukumi, äriyupu Juan.

¹⁰Igü irasü ärimakü pérä, Juäré sërëñañurä:

—¿Guare nasiriro gäämeri?

¹¹Juan igüsäré yujuyupu:

—Sugu peñe suríro opagu, opabire suñe siburo. Baari opagu, baari opabire dukawaburo, äriyupu.

¹²Gajirá romano marä oparäre niyeru wajaseabosarä, Juan püro wäiyedorerä ejañurä. Igüsäde Juäré sërëñañurä:

—Guare buegu, ¿guare nasiriro gäämeri?

¹³Igüsä irasü ärimakü, Juan äriyupu:
 —Musä oparä musäré wajaseadoreaderopata wajaseaka! Igüsä doreadero nemorö wajaseabiriköäka! äriyupu.

¹⁴Gajirá surara Juäré sërëñañurä:
 —¿Guakoare nasiriro gäämeri?

Igüsä irasü ärimakü, äsü äri yujuyupu:
 —Gajirá oparire emabiriköäka! Igüsäré niyeru emaduarä ärikatori merä igüsä iribirideaguereta weresäbiriköäka! Musä moä wajatari merä usuyaka! äriyupu.

¹⁵Masaka: “¿Naásü ärimakü Maripu iriubu aarigukuri?” äri güñarä iriñurä. Irasirirä, Juan wererire pérä: “¿Ii Juan, Cristo ääríkuri?” äri güñañurä. ¹⁶Juan äärípererä masakare äsü äriyupu:

—Yu musäré deko merä wäiyee. Gajigu yu püru aarigü, yu nemorö turagu äärími. Yu gapu ubu äarigü, igüré neö suropebirikoa. Igü aarigü, musäré Öögü deyomarigü merä, peame merä wäiyegukumi. Irasirigu musäré Öögü deyomarigü musä merä äärínímakü irigukumi, ñeriré soebéorosü musäré ñeriré béoburo, ärigü. ¹⁷Trigo gasirire korobéogu irirosü äärími. Gasirire koro odo, iri yerire baari duripíri wiigue duripígukumi. Iri gasiri gapure peamegue soebéoköögukumi. Iri peame neö yaribirikoa, äriyupu. ¹⁸Juan gají wári irasü wereri merä masakare: “Äsü irika!” äri werenayupu. Irasirigu iri merä Maripuya öarí kerere werenayupu.

¹⁹Iripoere opu Herodes igü pagumu Felipe maräpore Herodías wäikugore ema, maräpokuyupu. Iri waja, gají wári ñerö iridea waja, Juan igüré: “Mu irasirimakü ñetaria”, äri wereyupu.

²⁰Herodes, Juan wererire pérono irigu, ñerö irinemo, igüré peresu iriri wiigue sóodoreyupu.

Juan Jesúre deko merā wāiyedeā

(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

²¹ Juan peresu iriri wiigue sóosūburi dupiyuro āārīpererā masaka īgū pūro wāiyedorerā ejarārē wāiyeyupū. Jesúde īgū pūroque wāiyedoregū ejayupū. Juan īgūrē wāiye odomakū, Jesús Marīpūre sērēripoe ūmugasi tūpākōāyuro. ²² Ōāgū deyomarīgū, buja irirosū deyogu dijari, Jesús weka ejabejayupū. Marīpū ūmugasigū āārīgū āsū āriyupū Jesúre: —Mū yū magū, yū maīgū āārā. Mū merā buro usuyāa, āriyupū.

Jesucristo nekūsamarā āārīturiadeā

(Mt 1.1-17)

²³ Jesús treinta bojori opagu masakare buenugāyupū. Masaka Jesúre: “José magū āārīmi ī”, āri gūñadiñurā.

José, Elī magū āārīyupū. ²⁴ Elī Matat magū,

Matat Levī magū, Levī Melqui magū, Melqui Jana magū, Jana José magū,

José Matatías magū, ²⁵ Matatías Amós magū,

Amós Nahum magū, Nahum Esli magū,

Esli Nagai magū, Nagai Maat magū,

²⁶ Maat Matatías magū, Matatías Semeī magū,

Semeī José magū, José Judá magū,

²⁷ Judá Joana magū, Joana Resa magū,

Resa Zorobabel magū, Zorobabel Salatiel magū,

Salatiel Neri magū, Neri Melqui magū,

²⁸ Melqui Adi magū, Adi Cosam magū, Cosam Elmodam magū, Elmodam Er magū,

Er Josué magū, ²⁹ Josué Eliezer magū, Eliezer Jorim magū, Jorim Matat magū,

Matat Levī magū, ³⁰ Levī Simeón magū,

Simeón Judá magū, Judá José magū, José Jonán magū, Jonán Eliaquim magū,

Eliaquim Melea magū, ³¹ Melea Mainán magū,

Mainán Matata magū, Matata Natán magū,

Natán opu David magū āārīdi āārīmī.

³² David Isaí magū, Isaí Obed magū, Obed Booz magū, Booz Salmón magū,

Salmón Naasón magū, ³³ Naasón Aminadab magū,

Aminadab Aram magū, Aram Esrom magū,

Esrom Fares magū, Fares Judá magū,

Judá Jacob magū āārīdi āārīmī.

³⁴ Jacob Isaac magū, Isaac Abraham magū āārīdi āārīmī.

Abraham Taré magū, Taré Nacor magū,

Nacor Serug magū, ³⁵ Serug Ragau magū,

Ragau Peleg magū, Peleg Heber magū,

Heber Sala magū, ³⁶ Sala Cainán magū,

Cainán Arfaxad magū, Arfaxad Sem magū,

Sem Noé magū āārīdi āārīmī.

Noé Lamec magū, Lamec Matusalén magū,

³⁷ Matusalén Enoc magū, Enoc Jared magū,

Jared Mahalaleel magū, Mahalaleel Cainán magū,

Cainán Enós magū, Enós Set magū, Set Adán magū āārīdi āārīmī.

³⁸ Adán neōgorague Marīpū irīdi, īgū magū āārīdi āārīmī.

Wātī Jesúre ārīmesādīdea

(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)

4 ¹ Jesús Ōāgū deyomarīgūrē opatariakōāyupū. Irasirīgu Ōāgū deyomarīgū īgū dia Jordán wāīkudiyague āārādīre masaka marīrōgue āāyupū. ² Iroque Jesús cuarenta nurīgōra āārīyupū. Iroque āārīripoe wātī īgūrē ārīmesāgū ejayupū. Iri cuarenta nurīrē Jesús neō baabiriyupū. Irasirīgu ūaboakōāyupū. ³ Īgū ūaboamakū īāgū, wātī Jesúre āsū āriyupū:

—Diayeta Marīpu magū āārīgū, mu turaro merā i ūtāyere pā waamakū irika! āriyupu.

⁴ Jesús ĩgūrē yujyupu:

—Yupya werenírī gojadea pūgue: “Baari dita masakare okamakū iribea. Āārīpereri Marīpuya werenírī gapu ĩgūsārē okamakū yāa”, āri gojasūdero āārībú, āri weryupu Jesús wātírē.

⁵ Puru wātī Jesúre ūtāū wekague āimurīayupu. Irogue suñarōta āārīpereri i ūmuma makārīrē ĩmupeokōāyupu.

⁶ Irire ĩmupeo odo, āsū āriyupu:

—I yure sídea āārā. Irasirīgu yu síduagure sígukoa, ĩgū i āārīpereri opu āārīburo, ārīgū. ⁷ Mu yure ñadukupuri merā ejamejāja, buremumakū, i āārīpereri murē sígura, āri weryupu wātī Jesúre. ⁸ Jesús ĩgūrē yujyupu:

—Satanás, yu purore wirika! Yupya werenírī gojadea pūgue: “Marīpu ditare buremuka! ĩgū doreri ditare irika!” āri gojasūdero āārībú, āri weryupu Jesús wātírē.

⁹ Puru wātī Jesúre Jerusalégue āā, Marīpuya wii wekague āimurīa, ĩgūrē āsū āriyupu doja:

—Diayeta Marīpu magū āārīgū, oōgue merā yebague parimadijaka! ¹⁰⁻¹¹ Marīpuya werenírī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú:

Marīpu ĩgūrē wereboerārē murē koredozegukumi, neō ūtāyegue meébejabirikōāburo, ārīgū, āri gojasūdero āārībú, āri weryupu wātī Jesúre.^f

¹² Jesús ĩgūrē āriyupu:

—Yupya werenírī gojadea pūgue:

“Buremurī marīrō Marīpūre: ‘Mu turari merā yure gajino iri ĩmuka!’ āribirikōāka!” āri gojasūdero āārībú, āri weryupu Jesús wātírē.

¹³ Irasirīgu wātī Jesúre gajī ārīmesārī bokabiri, waakōāyupu dapa.

Jesús Galilea nikūgue masakare buenugādea

(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴ Puru Jesús masaka marīrōgue āārādi Galilea nikūgue goedujāyupu.

Ōāgū deyomarīgū turarire opatariyupu. Āārīperero Galilea nikū marā ĩgū iridea kerere masīpereakōāñurā.

¹⁵ Jesús irogue ejagu, makārīku judío masaka nerērī wiirigue^g buenayupu. ĩgū buemakū pérā, āārīpererā: “Ōārō buemi”, āri buremuñurā.

Jesús Nazaregue goedujādea

(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6; Jn 4.44)

¹⁶ Puru Jesús Nazaregue ĩgū masādea makāgue goedujāyupu. ĩgū irinarōsūta judío masaka siñajārīnu^h āārīmakū, ĩgūsā nerērī wiigue waa, ñajāyupu. Iri wiigue Marīpuya werenírī gojadea pūrē bue ĩmubu wāgānuḡāyupu. ¹⁷ Irasirīgu iri wii koregu Jesúre Marīpuya kerere weredupiyudi Isaías gojadea pūrē síyupu. ĩgū símakū, Jesús iri pūgue āsū āri gojadeare boka, bue ĩmuyupu:

¹⁸ Yu Opu, Ōāgū deyomarīgū yu merā āārīmakū yāmi, ĩgū dorerire iriburo, ārīgū. ĩgūyare iridoregu yure beyepīdi āārīmī.

Irasirīgu boporārē ĩgūya kerere weredoregu, buro bujawererārē usuyamakū iridoregu, peresugue āārīrārē taudoregu, koye ĩāmerārē ĩāmakū iridoregu, ñerō irisūrārē taudoregu yure iriudi āārīmī.

¹⁹ Marī Opu ĩgūyarārē taugu aariburire weredoredi āārīmī, āri gojadi āārīmī Isaías, āri bue ĩmuyupu Jesús.ⁱ

²⁰ Bue ĩmu odo, ĩgū bueadea pūrē tūrā, iri wii koregure wia, eja doayupu. Āārīpererā iri wiigue āārīrā ĩgūrē ĩāduúbirīñurā. ²¹ Jesús āsū āri werenugāyupu ĩgūsārē:

—Dapagā merā yu musārē bue ĩmumakū, Isaías gojaderosūta waāa.

²² Jesús irasū ārīmakū pérā, āārīpererā pégukakōāñurā. “Ōārī werenírī merā weremi”, āri ḡñañurā. Irasū ḡñakererā, ĩgūsā basi ḡāme sērēñañurā:

^g 4.15 Judío masaka nerērī wii, sinagoga wāikuri wii āārā. Irogue ĩgūsā siñajārīnu āārīmakū nerē, Marīpuya werenírī gojadea pūgue gojadeare buena. ^h 4.16 Judío masaka siñajārīnu, sábadō āārā.

^f 4.10 Sal 91.11-12 ⁱ 4.19 Is 61.1-2

—Īī José magū meta āārīrī? āriñūrā.

²³ Jesús, ĩgūsā irasū āārimakū pégū, ĩgūsārē āsū āriyupū:

—Masaka ĩgūsā āārinārōsū musā yure: “Mū ōārō kúrīgu āārīrīrē ĩmugū, mū basita kúrīka!” āārikoa. Gajidere āārikoa: “Gua, mū Capernaugue iri ĩmudea kerere pēbu. Irasirīgu iroguere mū iriderosūta i makā, mū masādea makādere iri ĩmuka!” āārikoa, āriyupū.

²⁴ Irasū āri ōdo, āsū āārinemoyupū:

—Diyeta musārē werea. Neō sugu Marīpūya kerere weredupiyurimasūrē ĩgūya nikū marā ōārō bokatīrīneābema.

²⁵ Irasirīgu musārē ire ōārō masīmakū gāamea. Iripoegue Elías Marīpūya kerere weredupiyudi āārīdeapoere masaka Marīpūre buremubiri waja, ure bojori gaji bojori dekogora neō deko merēbiridero āārībū. āārīpereroguerē baaride marīdero āārībū. Marīya nikūrē wārā wapiweyarā nome āārīnerā āārīmā. ²⁶ ĩgūsā wārā āārīkeremakū, Marīpū Elīare ĩgūsārē iritamudoregu neō iriubiridi āārīmī. Gaji nikūmo Sarepta wāikuri makāmo Sidón puro āārīgō gapure iritamudoregu Elīare iriudi āārīmī. ²⁷ Eliseo Marīpūya kerere weredupiyudi āārīdeapoedere wārā kāmi boarā marīya nikūrē āārīunanerā āārīmā. ĩgūsā wārā āārīkeremakū, Marīpū Elīseore ĩgūsārē taudoregu neō iriubiridi āārīmī. Siria nikūmū Naamán wāikūgu gapure taudoregu Elīseore iriudi āārīmī, āri wereyupū Jesús.

²⁸ Jesús irasū āārimakū pērā, āārīpererā iri wiigue āārīrā ĩgū merā buro guañūrā. ²⁹ Irasirirā wāgānugā, ĩgūrē ñeā, āāākōāñūrā. Iri makā ūtāū weka iridea makā āārīyuro. Irasirirā iri makā turogue ĩgūrē āā, túmeēdijuduarā iriadiñūrā. ³⁰ Jesús gapū ĩgūsā watopeta tariwerewāgākōāyupū.

Wātī ñajāsūdi Jesúre bokatīrīdea
(Mr 1.21-28)

³¹ Pūru Jesús Capernaugue waayupū. Iri makā Galilea nikūgue āārīyuro. Iroguere eja, judío masaka siñajārīnu āārīmakū, ĩgūsā nerērī wiigue ĩgūsārē

bueyupū. ³² Sugū doregu irirosū ōārō masirī merā ĩgū buemakū pērā, pégukakōāñūrā.

³³ Iri wiiguere ĩgūsā merā sugū wātī ñajāsūdi āārīyupū. Āsū āri gaguinīyupū:

³⁴ —Jesús Nazaretmū, ĩnasiribu gua puro aarīrī? ĩGuare peamegue béogu aarīgū yārī? Yū murē ĩāmasikōāa. Mū, Marīpū iriudi, ōātarīgu āārā, āriyupū.

³⁵ Jesús wātīrē:

—Werenībita! Wirika ĩgūrē! āriyupū.

ĩgū irasū āārimakū, wātī masaka ĩūrō ĩgū ñajādire yebague túmeēpī, ñerō iri ro marīrō wiriakōāyupū. ³⁶ Jesús wātīrē béowiumakū ĩārā, āārīpererā masaka ĩāguka, ĩgūsā basi āsū āri gāme werenīñūrā:

—ĩÑeēno werenīrī āārīrī i? ĩgū turaro merā wātēārē wiriadoremakū, mata wirianokōāma, āriñūrā.

³⁷ Pūru Jesús iriadeare āārīperero iri makā turo marārē weresirīñūrā.

Jesús, Simón Pedro múñekōrē taudea
(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸ Jesús, nerērī wiigue āārādi wiria, Simóya wiigue waayupū. Simón múñekō buro nimakurīkūgo iriyupū. Jesús ejamakū ĩārā, ĩgore taudorerā ĩgūrē sērēñūrā. ³⁹ ĩgūsā irasū sērēmakū pégū, Jesús igo puro waa ejanugā: “Pūrīrī tarika ĩgore!” āriyupū. ĩgū irasū āārīrī merāta ĩgore nimakuri āārādea tariakōāyuro. Irasirigo wāgānugā, ĩgūsārē baari ejoyupū.

Jesús wārā pūrīrikurārē taudea
(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰ Namika, abe ñajādero pūru, iri makā marā āārīpererā gajirosūperi pūrīrikurārē Jesús pūrogu āiñāñūrā. Jesús pūrīrikurārē, ĩgūya mojōrī merā ñapeo, tauyupū. ⁴¹ Wārā wātēa masakare ñajānerādere béowiyupū. Wātēa wirirā, Jesúre āsū āri gaguinīñūrā:

—Mū, Marīpū magū āārā, āriñūrā. ĩgūsā Jesúre, ĩgū Cristo, Marīpū iriudi āārīrīrē masīñūrā. Irasirīgu Jesús wātēārē werenīdorebiriyupū.

**Jesús Galilea nikúgue masakare
buedea**

(Mr 1.35-39)

⁴²Gajinu boyoripoe Jesús makā turo masaka marirōgue waayupu. Īgū waadero puru, masaka ĩgūrē āma, ĩgū purogue ejañurā. Īgūrē: “Gua merā dujaka dapa!” ārādiñurā.

⁴³Jesús gapu ĩgūsārē āriyupu:

—Maripu ĩgūyarā Opu āaririrē yure weredoregu iriudi āarimí. Irasirigu gaji makārī marādere ire weregu waagura, āriyupu.

⁴⁴Irasirigu āariperero Galilea nikū marārē judío masaka nerērī wiirigue buegorenayupu.

**Jesús ĩgū buerārē wárā waaf
wějémakū iridea**

(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20; Jn 21.3,6)

5 ¹Gajinu Jesús Genesaret¹ wāikuri ditaru turogue āarimakū, wárā masaka ĩgū purore uturinugājañurā Maripuya kerere péduarā. ²Jesús iri ditaru turo waaf wejērīmasāya doóriduparu peru masaka marirī payamakū ĩayupu. Waaf wejērīmasā gapu ĩgūsāya buiriyukure koerā iriñurā.

³Jesús Simóyarugue murīñajāa, ĩgūrē soewijudoreyupu. Soewijupau odomakū ĩā, Jesús irirugue eja doa, masakare buenugāyupu. ⁴Bue odo, Simórē āsū āriyupu:

—Doódiru merā ditaru deko ũkūārōgue wija, musāya buiriyukure meeyoka waaf ñeāmurā, āriyupu.

⁵Simón ĩgūrē uyjuyupu:

—Gware buegu, dapgā ñamirē wejēboyoakōādabu. Neō wejēbirakubu. Mu dorerosūta buidire meéyoñagura doja, āriyupu.

⁶Īgūsā meéyomakū, waaf wárā ñajāa, buidire ooreakōadiñurā. ⁷Wárā ñajāmakū ĩā, ĩgūsā merāmarā gajiru doódirugue āarirārē buadeañurā, ĩgūsārē ñeātamudorerā. Irasirirā ĩgūsā eja, waairé seasamakū, peruguetā miriboyakōāyuro.

⁸Irasū waamakū ĩagū, Simón Pedro Jesús puro ñadukupuri merā ejamejāa, ĩgūrē āriyupu:

—Yu Opu, mu oatarigu āārā. Yu gapu ñegū āārā. Irasirigu yu purore āaribirikōāka! āriyupu. ⁹Simón, wárā waaf ñajāmakū ĩagukagu, irasū āriyupu. Īgū merā āarirāde ĩagukakōāñurā. ¹⁰Gajiru doódiru āarirā ĩgū merāmarā Zebedeo purā Santiago, Juan āarīñurā. Īgūsāde ĩagukakōāñurā. Jesús gapu Simórē āriyupu:

—Güibirikōāka! Dapagorare mu waaf wejērīmasū āaririrē piri, Maripuya kerere masakare wererimasū āarīgukoa, āriyupu.

¹¹Irasirirā ĩgūsāya doóriduparure ditaru turo tūāmajüpikōā, āaripereri ĩgūsāyare píkōā, Jesús merā waakōāñurā.

Jesús kāmī boagure taudea

(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹²Puru Jesús su makāgue āariripoe sugu kāmī boagu ejayupu. Jesuré ĩagū, ĩgū puro ñadukupuri merā ejamejā, ĩgūya diapure yebague moomejāa, ĩgūrē sērēyupu:

—Yu Opu, mu yu püririkurire tauduagu taumasāa, āriyupu.

¹³Īgū irasū ārimakū pégu, Jesús ĩgūya mojō merā ĩgūrē moaña, āsū āriyupu:

—Murē taugura. Kāmī marīgū dujaka! āriyupu. Īgū irasū ārirī merāta kāmī yaripereakōāyuro. ¹⁴Irasirigu turaro merā Jesús ĩgūrē āriyupu:

—Gajirā masakare mu tariadeare werebirikōāka! Paire murē kāmī yariadeare ĩmugū waaka! Īgū murē ĩagū: “Kāmī marīgū āārā”, ārīgukumi. Puru Moisés gojadea pūgue sīdoredeare sīka! Mu irire irimakū ĩārā, āaripererā masaka murē kāmī yariadeare masirākuma, āriyupu.

¹⁵Jesús ĩgūrē: “Gajirārē mu tariadeare werebirikōāka!” ārikeremakū, āaripererogue marā masaka Jesús ĩgūrē iriadeare péperekōāñurā. Irasirirā

¹5.1 Genesaret wāikuri nikū, Galilea wāikuri ditaru turo āarīyuro. Irasiro Galilea ditaruta Genesaret wāikuyuro.

wárā masaka ĩgũ p̄rogue ĩgũ buerire p̄rā, ĩgũsā p̄r̄rikuridere taudorerā, ejañurā. ¹⁶ Jesús gapu masaka mar̄r̄ogue Mar̄p̄ure s̄r̄r̄gũ waanayupu.

Jesús dupu buadire taudea

(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

¹⁷ Sunu Jesús buemakũ, sur̄ayeri fariseo bumarā gajirā Moisés gojadeare buerimasāde irogue doañurā. ĩgũsā āār̄iperero Galilea nikũma makār̄i marā, Judea nikũma makār̄i marā, Jerusalén marā āār̄iñurā. Jesús p̄r̄rikurārē taubu, Mar̄ipu turarire opayupu. ¹⁸ ĩgũ bueripoe gajirā iro marā sugu dupu buadire ĩgũ oyaro merāta āijañurā. ĩgũrē wiigie āiñajāa, Jesús p̄rogue p̄iduarā iriadiñurā. ¹⁹ Masaka wárā āār̄imakũ, āiñajamas̄ibiri, iri wii wekague mur̄ia, su gobe āiwea, ĩgũrē masaka watopegue ĩgũ oyaro merāta Jesús puro dijuñurā. ²⁰ Jesús, ĩgũsā ĩgũrē buremumakũ ĩāgũ, buadire āriyupu:

—Yũ, mu ñerō irideare k̄atia.

²¹ ĩgũ irasũ ār̄imakũ p̄rā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā āsũ ār̄i gũñañurā: “¿Ñeemũno masaku āār̄ir̄i ĩi? ĩgũ werenir̄i merā Mar̄p̄ure ñerō ār̄imi. Masaka ñerō irideare neō sugu masaku k̄atimas̄ibirikumi. Mar̄ipu suguta mas̄ikumi”, ār̄iñurā.

²² Jesús ĩgũsā gũñar̄irē ĩamas̄i, āsũ āriyupu:

—¿Nasirirā irasũ gũñar̄i musā?

²³ ¿Naāsũ ār̄ir̄i gapu diasaberi ĩi buadire: “Yũ, mu ñerō irideare k̄atia”, ār̄ir̄i, o “Wāgānugā, waaka!” ār̄ir̄i gapu diasaberi? ²⁴ Yũ āār̄ipererā t̄ígũ i ĩm̄ugue āār̄ir̄arē ĩgũsā ñerō irideare Mar̄ipu dorero merā k̄atimas̄ia. Irasirigu ĩi buadire taugura, musārē irire mas̄idoregu, āriyupu. Irasũ ār̄i odo, buadire āriyupu:

—Yũ murē āsũ ārā. Wāgānugā, mu oyaderore āi, m̄uya wiigie waaka! āriyupu.

²⁵ ĩgũ irasũ ār̄ir̄i merāta ĩgũsā ĩūrō wāgānugā, ĩgũ oyaderore āi, ĩgũya

wiigie waagũ, Mar̄p̄ure: “Ōātaria mu”, ār̄i, us̄yari siyupu. ²⁶ Masaka, Jesús irasiririre ĩāgũka, ĩgũsāde Mar̄p̄ure: “Ōātaria mu”, ār̄i, us̄yari siñurā. Buro gũiri merā āsũ ār̄iñurā:

—Dapagārē neō mar̄i ĩābirideare ĩāa, ār̄iñurā.

Jesús Levire siuudea

(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

²⁷ Puru Jesús iro merā waa, Leví^k wāikugue bokajayupu. Leví romano marā opure niyeru wajaseabosagu āār̄iyupu. ĩgũ moār̄i taribugue doamakũ ĩāgũ, Jesús ĩgũrē āriyupu:

—Nāka, yũ merā!

²⁸ ĩgũ irasũ ār̄imakũ p̄egu, Leví wāgānugā, ĩgũ moādea āār̄ipererire pípeo, Jesús merā waakōāyupu.

²⁹ Puru Leví ĩgũya wiigie eja, Jesúsre bosenu iripeoyupu. Wárā niyeru wajaseabosarimasā, gajirā masaka ĩgũsā merā baa doaniñurā. ³⁰ Jesús ĩgũsā merā doamakũ ĩārā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā Jesús buerārē āsũ ār̄i werewuñurā:

—¿Nasirirā niyeru wajaseabosarimasā, ñerō irirā merā iir̄i, baari musā? ār̄iñurā.

³¹ Jesús ĩgũsārē yuj̄yupu:

—Pūr̄ir̄i mar̄irā kúr̄ir̄imasūrē āmabema. Pūr̄ir̄ikurā gapu ĩgũrē āmama. ³² Yũ: “Ōārā āārā”, ār̄i gũñar̄arē siugũ aar̄ibiribu. “Ñerō irirā āārā”, ār̄i gũñarā ditare siugũ aar̄igũ iribu, ĩgũsā ñerō irideare bujawere, gũñar̄irē gorawayuburo, ār̄igũ, āriyupu.

Jesús bererimarē s̄er̄ēñadea

(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

³³ Jesús irasũ ār̄imakũ p̄rā, ĩgũrē s̄er̄ēñañurā:

—Juan buerā, fariseo bumarā buerire t̄uyarāde Mar̄p̄ure buremurā bere, ĩgũrē s̄er̄ēnama. ¿Nasirirā mu buerā gapu ōārō iir̄i, baari? ār̄iñurā.

³⁴ Jesús ĩgũsārē yuj̄yupu:

—¿Sugu mojōsuadi bosenu irimakũ, musā ĩgũ siuanerārē ĩgũ merā

^k 5.27 Leví pe wāi opayupu. ĩgũta Mateo wāiknyupu.

āārírārē bujawereri merā beremakū irimasībukuri? ³⁵ Pura ĩgūrē gajirā āāmakū, bujawereri merā bererākuma, āriyupu.

³⁶ Irire āri odo, keori merā ĩgūsārē āsū āri wereyupu doja:

—Masaka neō suriro maamañerē tábirikuma buguñerē seretúmurā. Irasū seretúrā, maamañerē poyanorērā irikuma. Maama gasiro merā buguñerē seretúadero oārō deyobirikoa.

³⁷ Waimurā gasiri merā iridea ajuri bugu ajurigue maama igui dekore diribirikuma. Irasū dirimakū, maama igui deko pāmu, bugu ajuri sērāturabiri, ooreakōākoa.

Irasiriro igui deko, ajuride kōmokoa.

³⁸ Irasirirā maama igui dekore maama ajurigue diriro gāamea. ³⁹ Masaka igui deko pāmurirē iirirā, maama igui dekore gāamebirikuma, maama buerire péduaberosū. “Igui deko pāmudea gapu, maama igui deko nemorō oāa”, ārirākuma, āriyupu Jesús ĩgūsārē.

Siñajārīnu āārimakū, Jesús buerā trigo yerire tūrīdea

(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

6 ¹ Gajinu, judío masaka siñajārīnu āārimakū, Jesús trigo otedero watope waamakū, ĩgū buerā trigo yerire tūrī koro baawāgāñurā! ² ĩgūsā irasirimakū iārā, surāyeri fariseo bumarā ĩgūsārē sērēñāñurā:

—¿Nasirirā siñajārīnurē moādorebirikeremakū, irasū yāri musā? āriññurā.

³ Jesús ĩgūsārē yujuyupu:

—¿Musā iripoeguemu David ĩgū merāmarā merā uaboagu, ĩgū irideare buebiriri? ⁴ ĩgū merāmarā merā Marīpuya wiigie ñajāa, Marīpu iūrō peyari pá duparure baadi āārīmí. Marīpu paía āārimerārē: “Iri pá duparure baabirikōāka!” ārīdi āārīmí. David gapu pá āāribirikeregu, irire baagu, Marīpu iūrō ĩgū dorerire tarinugāgū meta iridi āārīmí, āriyupu.

⁵ Irasū āri odo, āsū āriyupu doja: —Yu āārīpererā tīgū āārīsīā, siñajārīnurē masaka gajino ĩgūsā iriburire doremasīā, āriyupu Jesús.

Jesús mojó díweredire taudea

(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶ Gajinu siñajārīnu āārimakū, Jesús judío masaka nerērī wiigie ñajāa, ĩgūsārē bueyupu. Iri wiigie sugu masakū diayema mojó gapu díweredi āāriyupu. ⁷ Fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā Jesuré buro iāduripítuya: “Siñajārīnu āārā, irasirirā ĩi mojó díweredire ĩgū taumakū, ĩgūrē weresārāra”, āri gūñāñurā. ⁸ Jesús ĩgūsā gūñārīrē iāmasī, mojó díweredire:

—Wāgānugā, masaka iūrōgue ejanugāgū aarika! āriyupu. ĩgū irasū āārimakū pégu, mojó díweredi wāgānugā, Jesús puro ejanugāyupu.

⁹ ĩgū ejanugāmakū, Jesús gajirā irogue āārírārē āsū āriyupu:

—Musārē sērēñaduakoa. ¿Siñajārīnurē Marīpu marirē ñeonorē iridoreyuri, oārīrē, o ñerirē, masakare taurire, o wējērīrē? āriyupu.

¹⁰ Sērēña odo, masaka āārīpererārē iā, mojó díweredire āriyupu:

—Muya mojōrē soeuka!

ĩgū irasū āārimakū pégu, soeuyupu. ĩgū soeumakū, ĩgūya mojó oākōāyuro. ¹¹ ĩgū irasirimakū iārā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā buro guañurā:

“¿Nasirirākuri marī iūrē?” āri gāme werenñurā.

Jesús pe mojóma pere su gubu peru pērebejarā ĩgū buedoregu pímurārē beyedea

(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

¹² Irinurirē Jesús útāugue Marīpure sērēgū waayupu. Irogue iri ñamirē Marīpure sērēboyokōāyupu.

¹³ Boyoripoe ĩgū buerire tayarārē siu neeō, ĩgūsā watopegue āārírārē pe mojóma pere su gubu peru pērebejarā

¹ 6.1 Deuteronomio 23.25: Moisés gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: “Sugu masakū gajiguya poeuge waagū, ĩgūya mojōri merā trigo yerire tūrī koro baaburo. Wiirimajī merā diti āābirikōāburo”, āri gojasūdero āārībú.

ũmarē beyeyupu: “Musārē yaa kerere buegorenaturārē beyepía”, arīyupu.
¹⁴Īsāku āārīnūrā: Simón wāikugu āārīyupu. Īgūrēta “Pedro” wāiyeyupu Jesús. Simón pagumu Andrés; gajirā: Santiago, Juan, Felipe, Bartolomé^m,
¹⁵Mateo, Tomás, Santiago āārīnūrā. Santiago, Alfeo magū āārīyupu. Gajigu Simón āārīyupu. Īgū celote wāikuri bumu āārīyupu. ¹⁶Gajigu Judas āārīyupu. Īgū Santiago magū āārīyupu. Gajigu Judas Iscariote wāikugu āārīyupu. Īgūta Jesúte wējēduarāguere ĩgūrē imubu āārīyupu.

Jesús wārā masakare buedea

(Mt 4.23-25)

¹⁷Jesús iri ūtāūgue āārādi ĩgūsā merā dijija, iri ūtāū āārīdijimejārōgue āārīyupu. Īgū beyeānerā, gajirā wārā ĩgū buerire tūyarā merā āārīyupu. Gajirā wārā āārīperero Judea nikū marā, Jerusalén marā, wādiya turo marā Tiro, Sidón marā āārīnūrā. Īgūsā Jesús puro ĩgū buerire péra, ĩgūsā pūrīrikurire taudorerā ejanerā āārīnūrā.
¹⁸Jesús wātēa nājasūnerādere tauyupu.
¹⁹Īgū āārīpererārē Marīpu turaro merā taumakū ĩārā, āārīpererā masaka ĩgūrē moāñaduāñūrā.

Jesús usuyari, bujawereridere buedea

(Mt 5.1-12)

²⁰Puru Jesús ĩgū buerārē ĩā, āsū arīyupu:
 —Marīpu musā Opu āārīmi. Irasirirā boporā āārīkererā, usuyaka!
²¹’Dapagore musā uaboari merā āārīrā, purugue yapirākoa. Irasirirā usuyaka!

’Dapagore buro bujawereri merā orerā, purugue usuyari merā burirākoa. Irasirirā usuyaka!
²²’Musā yure āārīpererā tīgūrē buremumakū ĩārā, gajirā musārē ĩāturi doorākuma. Musārē: “Gua merā āārīmerāta!” arī beorākuma. Musārē nērō werenírākuma. “Nērā āārīma”,

arī werewuarākuma. Īgūsā irasū arīkeremakū, usuyari merā āārīrikuka!
²³Iripoegue marī nēkūsāmarā Marīpuya kerere weredupiyunerārē irasūta iriunanerā āārīmā. Irasirirā dapagora marā musārē murārōta nērō irimakū ĩārā, buro usuyaka! Buro usuyari merā āārīrikuka! Musā ūmugasigue waamakū, Marīpu oārī wāro wajatari sīgukumi musārē.

²⁴’Musā i ūmumarē wāri oparā gapu usuyari bokasiāa. Purugue usuyari neō bokabirikoa. Irasiro musārē nēgorāa.

²⁵’Musā dapagore yapirā, purugue buro uaboarākoa. Usuyari neō bokabirikoa. Irasiro musārē nēgorāa.

’Dapagore Marīpuyare buridarā, purugue buro bujawereri merā orerākoa. Usuyari neō bokabirikoa. Irasiro musārē nēgorāa.

²⁶’Masaka āārīpererā musārē: “Ōārā āārīma”, arīkeremakū, usuyari neō bokabirikoa. Iripoegue musā nēkūsāmarā Marīpuyare arīkatori merā wererimasārē: “Ōārā āārīma”, arīunanerā āārīmā.

Jesús: “Musārē ĩaturirārē maika!” arī buedea

(Mt 5.38-48; 7.12)

²⁷’Ū werenírīrē oārō péduripírānorē āsū arī weregura. Musārē ĩaturirārē maika! Musārē doorārē oārō irika!

²⁸Musārē: “Nērō waaburo”, arīrārēta oādoreka! Musārē nērō arī buridarārēta Marīpure ĩgūsā oārō āārīburire sērēbosaka! ²⁹Sugu masaku musāya wayupārārē pámakū, gajipārē gapudere pádoreka! Musāya suríro wekamañerē emamakū, musāya camisadere sīka!

³⁰Āārīpererā musārē gajino sērērānorē sīka! Sugu masaku musā oparire āīāmakū, ĩgūrē: “Wiaka!” arībirikōāka!
³¹Gajirā musārē oārō irimakū gāāmerōsūta musāde ĩgūsārē oārō irika!

³²’Musārē maírā ditare maīmakū oābea. Musā irasū maírī wajamāa. Gajirā, nērā āārīkererā, ĩgūsārē

^m 6.14 “Bartolomé”, arīro: “Tolomé magū”, arīduaro yāa. ĩgūta Natanael wāikugu āārīdi āārīmi. San Juan 1.43-51: Jesús Natanaere siudea kere āārā.

maĩrārē maĩkuma. ³³Musārē ōārō irirā ditare ōārō irimakū ōābea. Musā irasiriri wajamāa. Nērāde ĩgūsārē ōārō irirārē ōārō irikuma. ³⁴Gajirārē wayurā ĩgūsārē: “Gua wayuadeare keoro wiaka doja!” ārimakū ōābea. Musā irasiriri wajamāa. Nērō irirāde gajirā nērārē wayukuma. ĩgūsā wayuadeare: “Āārīpereri wiarākuma doja”, āri gūñakuma. ³⁵Irasirirā nērā irirosū iribirikōāka! Musārē ĩaturirādere maĩka! ĩgūsārē ōārō irika! ĩgūsārē wayurā, musā wayuadeare: “Wiaka doja!” āribirikōāka! Irasirirā wārī ōārī wajatari bokarākoa. Marīpu āārīpererā nemorō turagu pūrā āārīrākoa. Masaka Marīpure usuyari sibirikeremakū, ĩgūsārē bopoñarī merā ĩāmi dapa. Nērā āārīkeremakū, ĩgūsārē irasū ĩāmi dapa. ³⁶Irasirirā musāde Musāpu ũmugasigwe āārīgū masakare bopoñarī merā ĩārōsūta gajirārē bopoñarī merā ĩāka!

Jesús: “Gajirārē: ‘Nērā āārīma’, āri werewuabirikōāka!” āri buedea
(Mt 7.1-5; Jn 13.16; 15.20)

³⁷Gajirārē: “Nērā āārīma”, āri werewuabirikōāka! Musā werewuabirimakū ĩāgū, Marīpu musārē: “Nērā āārīma”, āri ĩābirikumi. Gajirā musārē nērō irimakū ĩārā: “Marīpu ĩgūsārē wajamoāburo”, āribirikōāka! Musā irasū āribirimakū, Marīpu musārē: “Wajamoāgura”, āribirikumi. Gajirā musārē nērō irideare kātika! Musā kātimakū, Marīpude musā nērō irideare kātīgukumi. ³⁸Gajirārē sika! Musā sīmakū, Marīpu musārē wārī ōārī sīgukumi. Ajuro wārī ajuro gajino uturiri ajuro ōārō nādiuadea ajuro irirosū sīgukumi. Musā gajirārē sīderopata Marīpu musārē sīgukumi, āriyupu Jesús.

³⁹Irasū āri odo, keori merā wereyupu doja:

—Sugu masakū koye ĩābi gajigu koye ĩābire tūādupiyuwāgāmasībirikumi. ĩgūsā pērāgueta maaré ĩāmerā gobegue meēñajākōākuma. ⁴⁰Sugu buerimasū ĩgū buerā nemorō masīkumi. ĩgū buerāde

ĩgū buederosū buepeosīā, ĩgūsārē buedi masīderosūta ĩgūsāde masīrākuma.

⁴¹Musā nērō iridea, koyerugue wārī turu oparosū nētariiri āārīrīrē gūñabirikererā, musāyagu nērō iridea, koyerugue nikūyegā oparosū āārīrīrē: “Negorāa”, āri gūñāa. ⁴²Irasirirā musā nērō iridea, koyerugue wārī turu oparosū āārīrā, musāyagure ĩgūya koyerugue āārīrī nikūyegārē: “¿Āībēosi?” ārimasībea. Musā nērō iririkurā, irikatorikurā āārā. Musāya koyerugue āārīrī turu gapure āībēopuroriro irirosū musā nērō iririre piripurorika! Irasirī odo, musāyagure: “Mu nērō iririre pirikōāka!” āri masīa, āriyupu Jesús.

Jesús yukure duka merā ĩāmasīsūa, āri buedea
(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³Irasū āri odo, gajī keori merā wereyupu doja:

—Yuku ōādi nērī dukakubirikoa. Yuku nēdide ōārī dukakubirikoa. ⁴⁴Āārīpereri yukure duka merā ĩāmasīsūa. Poragu higo wāikurire dukakubirikoa. Nāagūde ĩguire dukakubirikoa. ⁴⁵Irasirigu sugu masakū ōāgū, yuku ōārī dukakudi irirosū āārīmi. ĩgū gūñarīgue ōārī gūñarī opasīā, ōārīrē yāmi. Gajigu nēgū, ĩgū gūñarīgue nērī gūñasīā, nērīrē yāmi. Marī gūñarīgue gūñarōsūta werenīrākoa. Irasirirā masaka nērī gūñarī oparā, nērī werenīrākuma. Ōārī gūñarī oparā gapu ōārī werenīrākuma.

Jesús pe wii keori merā buedea
(Mt 7.24-27)

⁴⁶¿Nasirirā musā yure: “Yu Opū āārā mu”, ārikererā, yu dorerire neō iriberi? ⁴⁷Sugu yu puro eja, yu werenīrīrē pēduripī, puro yu dorerire irigu, āsūpero irigu irirosū āārīmi. ⁴⁸Sugu ūtāyegue ūkūārī goberi māñajāa, wii ōārō nugūdi irirosū āārīmi. Puru dia wāro yura, ĩgūya wiiguere deko ūma meētūkeremakū, neō mirūabirikoa. ⁴⁹Yu werenīrīrē pēkeregū, yu dorerire iribi gapu sugu ĩmparogwe wii iridi irirosū āārīmi. Dia wāro yuraro, ĩgūya wiire

ūmabéokōākoa. Irasiriro āārīpereri kōmopereakōākoa, āri weryeyupū Jesús masakare.

Jesús surara opure moāboegure taudea
(Mt 8.5-13)

7 ¹Jesús masakare irire were odo, Capernaugue waakōāyupū. ²Iroguere romano marā surara opū āārīyupū. Īgūrē moāboegu sīrīgū kōmorī pūrogāgue āārīyupū. Surara opū Īgūrē būro maīyupū. ³Irasirigū, Jesús iridea kerere pégu, judío masaka murārē Jesús pūrogue iriuyupū, Īgūrē moāboegure taugu aaridoregu. ⁴Īgūsā Jesús pūrogue ejarā, Īgūrē turaro merā āsū āri sērēñurā:

—Surara opū guare mū pūro iriuidi, ōāgū āārīmi. Irasirigū Īgūrē iritamuka!
⁵Īgū judío masaku āārībirikeregu, marīya nikū marārē būro maīmi. Īgūta Īgūya niyeru merā gua nerērī wiire moādoremi. Irasirigū Īgūrē iritamuka! āriñurā.

⁶Iriire pégu, Jesús Īgūsā merā waayupū. Surara opū, Īgūya wii pūro Īgūsā ejawāgārimakū Īāgū, Īgū merāmarārē Jesúre āsū āri weredoregu iriuyupū:

—Yū Opū, murē garibonemoduabiriko. Yū ubu āārīgū āārīsīā, yaa wiire mū ñajārimakū, būro guyasīriko. ⁷Irasirigū yude mū pūrogue waabea. Mū werenīrī turari merā yure moāboegure: “Sīrīrī tarika Īgūrē!” ārimakū tarīgukumi. ⁸Gajirā oparā yure dorema. Yude gajirā surarare dorea. Yū sugure: “Waaka!” ārimakū, waami. Gajigure: “Aarika!” ārimakū, aarīmi. Yū, yure moāboegure: “Ire irika!” ārimakū, irire yāmi, ārika Jesúre! āri iriuyupū.

⁹Īgū weredoreadeare Īgūsā weremakū pégu, Jesús gukakōāyupū. Īgūrē tūyarārē gāmenugā Īā, āsū āriyupū:

—Musārē werea. Sīi surara opū Israel bumū āārībirikeregu, yure būremumi. Israel bumarā watopeguere sīi irirosū yure būremugūrē neō bokajabiribū, āriyupū Jesús.

¹⁰Īgū irasū ārādero pūru, surara opū iriuanerā Īgūya wiigūe goedujāñurā. Irogue goedujajarā, sīrīgū āārādire tariadiguere bokajañurā.

Jesús wapiweyo magūrē masūdea

¹¹Pūru Jesús Capernaugue āārādi Naīn wāikuri makāgue waayupū. Īgū buerā, gajirā masaka wārā Īgū merā waañurā. ¹²Iri makārē ejaripoe iri makā marā, sugū masaku boadire kōāwāgāriñurā Īgūrē yāarā waarā. Īgū wapiweyo magū, sugū āārīgū āārādiyupū. Īgū pago Īgūrē yāamurā merā waamakū, wārā masaka wapikūwāgāriñurā. ¹³Igore Īāgū, marī Opū Jesús būro bopoñarī merā Īā, āsū āriyupū:

—Orebirikōāka!

¹⁴Irasirigū Jesús masāpore pūro ejanugā, moāñayupū. Īgū moāñamakū Īārā, iri porere kōārā dujanugāñurā. Jesús boadire āsū āriyupū:

—Yū murē ārā: “Wāgānugāka!”

¹⁵Īgū irasū ārimakū, boadi wāgādo, werenīnugāyupū. Irasirigū Jesús Īgūrē pagore wīayupū. ¹⁶Iriire Īārā, āārīpererā masaka Īāgukakōāñurā. Marīpūre: “Ōātaria mū”, āri, usuyari sīñurā. Īgūsā basi āsū āri gāme werenīñurā:

—Īi Marīpūya kerere wererimasū, turatarīgū, marī watopeguere ejami.

Idere āriñurā:

—Marīpū Īrē iriūñumi Īgūyarārē iritamudoregu, āriñurā.

¹⁷Irasirirā āārīpererogue Judea nikū marā, iri nikū turo marāde Jesús Īgūrē masūdea kerere pépreakōāñurā.

Juan masakare wāiyerimasū Īgū buerire tūyarārē Jesús pūrogue iriudea
(Mt 11.2-19)

¹⁸Juan masakare wāiyerimasū peresugue āārīripoe Īgū buerire tūyarā āārīpereri Jesús irideare Īgūrē wererā waañurā. Juan irire pégu, Īgūsā merāmarā pērārē siiu:

¹⁹—Jesúre āsū āri sērēñarā waaka!
“¿Muta āārīrī Cristo guare taugu

aaribu iriayupu, igūsā ārīdi, o gajigure yúrākuri gua?” āri sérēñarā waaka! āri iriuyupu. ²⁰Irasirirā, Jesús puro ejarā, igūrē āriñūrā:

—Juan masakare wāyerimasū guare murē āsū āri sérēñadoreami: “¿Muta āāriri Cristo guare taugu aaribu iriayupu, igūsā ārīdi, o gajigure yúrākuri gua?”

²¹Igūsā ejaripoere Jesús wārā pūrīrikūrārē, wātēa ñajāsūnerārē, koye iāmerādere taugu iriuyupu. ²²Irasirigu Jesús āsū āri uñuyupu Juan iriuanerārē:

—Musā iārīrē, musā périre, Juārē wererā waaka! Koye iābiranerā ōārō iāma. Waamasībiranerā waamasīakōāma. Kāmi boanerā yaripereakōāsūama. Gāmpipū pébiranerā péakōāma. Boanerāde masākōāma. Boporā, Marīpu masakare tauri kerere weremakū péma. ²³“Yure buremurirē piribi, usuyari opagukumi”, āri wererā waaka Juārē! āriyupu Jesús.

²⁴Igūsā waadero puru, Jesús Juāyamarē masakare āsū āri werenugāyupu:

—Musā masaka marīrōgue Juārē iārā waarā, güigure güñaturabire iārā waarā meta irikuyo. Igū turabi, mirū tāborere wējāpubéorosū āārībemi. ²⁵Irasū āārīmakū, musā igūrē irogue iārā waarā, ōārī surī sāñagūrē iārā waarā meta irikuyo. Ōārī surī sāñarāno oparāya wiirigue āārīkuma. Juan igūsā irirosū āārībemi. ²⁶Musā irogue igūrē iārā waarā, Marīpuya kerere weredupiyurimasūrē iārā waarā iriyo. Musārē werea. Juan diayeta Marīpuya kerere weredupiyunerā nemorō āārīmi. ²⁷Marīpuya wereniri gojadea pūgue gojasūdero āārībú Juan iriburire. Irasirigu Marīpu igū magūrē āsū ārīdi āārīmí:

Mu waaburo dupiyuro yaa kerere weredupiyubure iriugura, mu waaburore āmuyudoregu, āri gojasūdero āārībú.”

²⁸Musārē werea. Juan aariburi dupiyuro neō sugū igū nemorō

yaamarē masīgū marīdi āārīmí. Irasū āārīkererupu, sugū Marīpu ūmugasigue āārīgūyagu gapu Juan nemorō yaamarē masīgū āārīgukumi. Āārīpererā nemorō ubu āārīgū āārīkeregu, masīgū āārīgukumi, āriyupu Jesús.

²⁹Igū irasū āārīrē pérā, āārīpererā masaka, romano marā opure niyeru wajaseabosarimasāde Juan wāiyesūnerā āārīsā: “Marīpu diayeta irigu āārīmi”, āri masīnūrā. ³⁰Fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā gapu Juārē wāiyedobirinerā āārīsā, Marīpu igūsārē iriduarire gāāmebirīnūrā. ³¹Irasirigu marī Opu Jesús āsū ārīnemoyupu:

—Masaka dapagora marā, ĩñeémarāno irirosū āārīri? ³²Majīrā makā dekgue igūsā merāmarā merā bira gaguiní doanirā irirosū āārīma. Āsū āri gaguinīma: “Gua tērēdiru purimakū, bayabirabu. Bujawereri merā gua bayamakū, orebirabu”, ārīma. ³³Juan masakare wāyerimasū pá baabirimakū, igui deko pāmudare iirībirimakū iārā, igūrē: “Wātī ñajāsūdi āārīmi ī”, āribu musā. ³⁴Puru yu āārīpererā tīgū baa, iirīmakū iārā: “Baapagu, iirīpagu āārīmi”, āribu. “Romano marā opure niyeru wajaseabosarimasā merāmū, ñerō irirā merāmū āārīmi”, āribu musā, yure. ³⁵Musā yaamarē, Juāyamarē masībirikeremakū, guare masīrā gapu: “Diayeta Marīpu iriunerā āārīma”, āri masīma, āriyupu Jesús.

Jesús, fariseo bumu Simón wāikuguya wiigue ejadea

³⁶Igū irasū ārādero puru, sugū fariseo bumu Jesúre igūya wiigue baadoregu siuayupu. Irasirigu Jesús igūya wiigue waa, eja, baari peoro puro eja, doayupu. ³⁷Sugo nomeō iri makāmo, ñerō iririmasō, Jesús fariseoya wiigue baagu ejadea kerere pé, irogue waayupo. Suru borewariru “alabastro” wāikuri ūtāye merā iridirure ōārō sūrōri opadirure āāyupo. ³⁸Āia, Jesús purupu

gapu ejanugāja, igo ñerō irideare buro bujawereri merā gūña, ore, Jesús puro meédoaja, igūya guburi wekare igoya kódeko meébejamakū ñā, igoya poañapu merā túkoe bojoyupo. Túkoe bojo, buremurī merā igūya guburire mimi, igo sūrōrī āñadea merā igūya guburire pípeoyupo. ³⁹Igo irasirimakū ñāgū, fariseo bumu Jesúre baadoregu siuudi igū basi gūñayupu: “Igo igūya guburire moañagō ñerō iririmasō āñimo. Ñi diayeta Marípuya kerere weregu āñirígú, irire masisiabukumi”, āñi gūñayupu. ⁴⁰Jesús igū gūñarirē ñamasī, igūrē āñiyupu:

—Simón, yu mūrē gajino wereduakoa, āñiyupu.

—Buegu, wereka yure! āñiyupu Simón.

⁴¹Igū irasū āñimakū pégu, Jesús i keori merā wereyupu igūrē:

—Sugu masakare niyeru wayurimasū āñirikumi. Pērā ũma wajamokuma igūrē. Sugu wári niyeru keori quinientos moārīnurī wajataropa wajamokumi. Gajigu mérī koerigā cincuenta moārīnurī wajataropa wajamokumi. ⁴²Igūsā pērā, igūsā wajamorirē wajariri opabirimakū ñāgū, niyeru wayudi igūsārē pērāguereta: “Iropata, musā wajamorī pereburo. Irire kätigukoa”, āñikumi. Irasirimakū, ñniñ gapu niyeru wayudire buro mañkuri? wáro wajamodi, o mérōgā wajamodi gapu, āñiyupu Jesús.

⁴³Simón yujuyupu:

—Wáro wajamodi gapu buro mañbukumi, āñiyupu.

—Diayeta yujua mu, āñiyupu Jesús igūrē.

⁴⁴Irasū āñi odo, Jesús nomeōrē ñā, Simórē āñiyupu:

—¿Igo yure iriadeare ñārī mu? Muya wiigie yu ñajājamakū, mu yure yaa guburi koeburire deko sibirabu. Igo gapu yaa guburire igoya kódeko merā koe, igoya poañapu merā túkoe bojoamo. ⁴⁵Yu oādozemakū, mu yure bokatirī pábua, mimibirabu. Igo gapu yu ñajājadero purugue yaa guburire mimiadeo neō mimiduúbemo. ⁴⁶Mu gapu yaa dipurare uye oārī sūrōrī merā

pípeobirabu. Igo gapu yaa guburire sūrōrī pípeoamo. ⁴⁷Irasirigu Simón, yu mūrē werea. Igo ñerō iridea wári āñikeremakū, yu irire kätia. Yu irasirimakū, yure buro mañmo. Gajigu gapu, yu igū ñerō irideare kätimakū: “Yu mérōgāta ñerō irideare opáa”, āñi gūñasīa, yure sirūta mañmi, āñiyupu Jesús.

⁴⁸Igūrē irasū āñi odo, nomeōrē āñi āñiyupu:

—Mu ñerō irideare kätia yu, āñiyupu.

⁴⁹Igū irasū āñimakū pērā, gajirā masaka iri wiigie igū merā baadoregu siuanerā āñi āñi gāme wereníñurā:

—¿Ñeémuno masakū āñirī ñi, irasū ñerō irideare kätigu? āñiñurā.

⁵⁰Jesús gapu nomeōrē āñiyupu doja:

—Yure buremusīa, perebiri peamegue waabodeo tausūsīa. Irasirigo oārō siñajārī merā waaka! āñiyupu.

Nome Jesúre iritamudea

8 ¹Puru Jesús paga makārī marārē, mutā makārīgā marādere Marípū igūyarārē doreri kerere weregorenagū waayupu. Igū buerā pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarā igū merā waañurā. ²Nomede igū merā waañurā. Pūrīrikurā āñirinerā Jesús taunerā nome āñiñurā. Gajirā nome, wātēa ñajānerārē Jesús béowiusūnerā āñiñurā. Sugo María Magdalena wāñkugo āñiyupu. Igo su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejarā wātēārē Jesús béowiusūdeo āñiyupu. ³Gajigo Juana wāñkugo, Cuza wāñkugo marāpo āñiyupu. Cuza Herodeya wiigie moāboerimasā opu āñiyupu. Gajigo Susana wāñkugo āñiyupu. Gajirā nomede wārā Jesús merā waañurā igū buerire péduarā. Igūsā nome, igūsā opari merā Jesúre, igū buerādere iritamuñurā.

Jesús oterimasū keori merā buedea

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴Wārā masaka wári makārī marā Jesús puro igūrē ñaduarā nerēñurā. Igūsā wārā nerēmakū, Jesús i keori merā āñi āñi bueyupu igūsārē:

⁵—Sugu oterimasū ĩgũya oteri yerire meésirigũ waakumi. ĩgũ meésiriwāgāmākũ, gaji yeri maague yurikoa. Masaka iri maague waarǎ, iro yuriadea yerire karamutũkōākuma. Mirǎde iri yerire boka, baapeokōākuma.

⁶Gaji yeri ũtāyerikurogue yurikoa. Iri yeri puriadikoa. Puriadi, deko marĩmakũ ñaĩ, boakōākoo. ⁷Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapũ puritarimurĩa, oteri gapũre wējēkōākoo. ⁸Gaji yeri ōārĩ nikũgue yurikoa. Iri yeri ōārō puri, wǎri dukakũkoa. Su dupañu cien yerigora dukakũkoa, āriyupu.

Iri keori merǎ were odo, ĩgũsǎrē turaro merǎ āsũ āriyupu doja:
—Musǎ gāmipũrĩ oparǎ, yũ wererire pēduripĩka! āriyupu Jesũs masakare.

Jesũs buerǎ ĩgũrē: “¿Nasirigu keori merǎ bueri?” ārĩ sērēñadea

(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹Puru ĩgũ buerǎ ĩgũrē sērēñañurǎ:
—¿Naásũ ārĩduaro iriari, guare mu wereadea? ārĩñurǎ. ¹⁰Jesũs ĩgũsǎrē yũjyupu:

—Marĩpu ĩgũyarǎrē doregu āārĩrĩrē iripoegue masĩbirideare dapagorare musǎrē masĩmakũ yǎmi. Gajirǎ gapũre keori merǎ dita buea. Irasirirǎ ĩgũsǎ Marĩpu iririre ĩakererǎ, ĩamasĩbirikuma. ĩgũyare pēkererǎ, pēmasĩbirikuma.

Jesũs oterimasũ keori merǎ ĩgũ bueadeare: “Āsũ ārĩduaro yǎa”, ārĩ werede

(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹Yũ iri keori merǎ bueadea āsũ ārĩduaro yǎa. Iri oteri yeri Marĩpuya werenĩrĩ irirosũ āārǎ. ¹²Surǎyeri masaka Marĩpuya werenĩrĩrē pēkererǎ, pēmasĩbema. Maa buriri maa irirosũ āārĩma. ĩgũya werenĩrĩrē pēadero purũ, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirǎ baapeoderosũ, wǎtĩ ĩgũsǎ gũñarĩgue eja, ĩgũsǎ pēadideare ēmapeokōāmi. ĩgũsǎ Marĩpũre bũremubiri, tausĩbirikōāburo, ārĩgũ, irasũ yǎmi. ¹³Gajirǎ masaka ũtāyerikuri yeba irirosũ āārĩma. ĩgũsǎ Marĩpuya werenĩrĩrē usũyari merǎ

pēkeremakũ, oteri yeri ũtāyerikurogue yuriadero purũ, nugũrĩ marĩderosũ ĩgũsǎrē waáa. Irasirirǎ yoaweyaripoe bũremuadima. Purũ Marĩpũyare iriduari waja gajirǎ ĩgũsǎrē ñerō irimakũ ĩārǎ, mata ĩgũyare pirikōāma. ¹⁴Gajirǎ masaka porakuri yeba irirosũ āārĩma. Marĩpuya werenĩrĩrē pēkererǎ, oteri yeri porakurogue yuriadero purũ, pora gapũ puritarimurĩa, wējēderosũ, i ũmũmarē bũro gũñarikuma. Irasirirǎ wǎri oparire gũñataria, ĩgũsǎ gāamerō iriduasiǎ, Marĩpuya werenĩrĩrē kǎtima. ¹⁵Gajirǎ masaka ōārĩ nikũ irirosũ āārĩma. Irasirirǎ Marĩpuya werenĩrĩrē ōārō pērǎ, pēduripĩma. Ōārĩ gũñarĩrē oparǎ, Marĩpũyare iriduārǎ āārĩma. Gajirǎ ĩgũsǎrē ñerō irikeremakũ, ĩgũyare piribema. Wǎri ōārĩ dukakũdiñu irirosũ āārĩma, āriyupu.

Jesũs siāgodiru keori merǎ bueadea

(Mt 5.15-16; Mr 4.21-25)

¹⁶Puru gaji keori merǎ bueyupu doja:
—Masaka siāgodirure siāgorǎ, kōmesoro merǎ muũpĩbirikuma. Kǎrĩrō dokaguedere dobobirikuma. Ũmarō, wii dekogue siukuma. Irasirirǎ gajirǎ iri wiire ñajǎrǎ, siāgodiru ũjũgorore ōārō ĩǎ, ñajǎkuma. ¹⁷Āārĩpereri masaka iripoegue masĩbirideare masisũrokoa. Masaka ĩāberogue duripideare siāgoro āārĩrĩogue ĩamasĩrō irirosũ masisũrokoa. Yayedea irirosũ neō āārĩbirikoa.

¹⁸Irasirirǎ Marĩpuya werenĩrĩrē pērǎ, ōārō pēmasĩka! Irire ōārō pēduripĩgunorē Marĩpu wǎri pēmasĩrĩ sinemogukumi. Gajigu ōārō pēbirikeregu: “Masĩa yũ”, ārĩ gũñami. ĩgũ irasũ ārĩ gũñakeregu, ōārō pēmasĩbemi. ĩgũ pēmasĩadideare ēmasũgukumi. Irasirigu neō pēmasĩbi dujagukumi pama, āriyupu Jesũs.

Jesũs pago, ĩgũ pagupũrǎ merǎ ĩgũrē ĩāgō ejadea

(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹Puru Jesũs pago, ĩgũ pagupũrǎ merǎ ĩgũrē ĩāgō ejayupo. Masaka wǎrǎ ĩgũ purogue āārĩmakũ, ejamasĩbiriyupo.

²⁰Irasirigu sugu irogue āārīgū Jesúre wereyupu:

—Mupo, mu pagupūrā merā murē iāduarā, masaka pūrupugue níama, āriyupu.

²¹Īgū irasū ārimakū pēgu, Jesús āsū āri uñyupu:

—Maripuya werenírīrē ōārō pēduripirā, īgūyare ōārō iritayarā, yupo, yu pagupūrā irirosū āārīma, āriyupu.

Jesús mirū, makūrīrē toemakū iridea
(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²²Sunu Jesús ditaru turogue āārīgū, īgū buerā merā doódirugue murīñajāa, īgūsārē:

—Nāka, ditaru sipārēgue taribujarā! āriyupu.

—Jáu, āri, waakōāñurā. ²³Iro taribujagu, Jesús kārīñajākōāyupu. Pūru ditaruguere buro mirū waayuro. Doódiruguere makūrī pāñajāa, miūkōādiyuro. Buro goero waayuro īgūsārē. ²⁴Irasū waamakū iārā, Jesúre yobeñurā:

—Guare buegu, marī mirīmurā yāa, āri gaguinīñurā.

Īgūsā irasū ārimakū pēgu, Jesús yobe, mirū, makūrīrē toedoreyupu. Īgū toedoremakū, mirū, makūrī buro waadea toedijapereakōāyuro. ²⁵Pūru īgū buerārē āriyupu:

—¿Musā yure buremurī opaberi?

Īgūsā gapu gukanerā āārīsīā, iāguka, īgūsā basi gāme sērēñañurā:

—¿Ñeémuno masaku āārīī ī?

Īgū mirūrē, makūrīrē toedoremakū toedijakōāa, neō tarinugābea īgūrē, āriñurā.

Jesús Gadaramurē wātēa ñajānerārē
béowiudea
(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

²⁶Pūru Galilea nikū bokatiūrō, Gadara wāikurogue taribujañurā. ²⁷Jesús doódirugue āārādi majānugāmakū, sugu masaku iri makāmu īgū puro ejanugāyupu. Īgū wātēa ñajāsūdero pūru yoakōāyuro. Neō surī sāñabi, wiiguere āārībi, masāgoberi watopegue dita āārīgū āriyupu.

²⁸⁻²⁹Wātī masakure wāri ñeā meémejānayupu. Irasirirā masaka īgūrē ñeā, īgūya mojōrīrē, guburidere kōmedari merā suanadiñurā īgūrē biadobomurā. Īgū gapu īgūsā suarikū, tūātanokōāyupu. Irasirigu wātī īgūrē masaka marīrōgue waamakū irinayupu.

Jesús wātīrē: “Wirika mu ñajādire!” āriyupu. Masaku Jesúre iāgū, īgū puro ñadukupuri merā ejamejā, buro gaguinīyupu:

—Jesús, ūmugasigue marā Opū āārīpererā nemorō turagu magū, ¿nasiribu yāri mu yure? “Yure poyarikumakū iribirikōāka!” āri, buro sērēa, āriyupu.

³⁰Jesús īgūrē sērēñayupu:

—¿Ñeému wāikuri mu? āriyupu.

—“Legión” wāikua yu, āri uñyupu. “Legión”, āriro: “wārā”, āriñuaro yāa. Wārā wātēa ñajasūdi āārīsīā, irasū wāikuyupu. ³¹Wātēa masakuguere ñajānerā Jesúre:

—Guare buro ūkūārī gobegue waadobirikōāka! āri sērēñurā.

³²Iro ūtāyugue wārā yesea āma baarā iriñurā. Īgūsārē iārā, wātēa Jesúre sērēñurā:

—Yeseague guare ñajādoreka!

—Jáu, īgūsāguereta ñajārā waaka! āriyupu. ³³Īgū irasū ārimakū, wātēa masakuguere āārānerā wirirā, yeseague ñajāñurā. Īgūsā ñajāmakū, yesea ūma mirēbuāa, ditarugue meébia dijāa, mirī boapereakōāñurā.

³⁴Irasū waamakū iārā, yeseare korerimasā gukari merā ūmadujāa, īgūsāya makā marārē, iri makā turo marādere wererā waañurā. ³⁵Irire pérā: “¿Naásū waāyuri?” āri, Jesús puro iārā waañurā. Irogue eja, wātēa béowiusūadire bokajañurā. Jesús puro, surīro sāñadi, ōārō pémasirī merā doayupu. Masaka īgūrē iārā, buro güiri merā iāñurā. ³⁶Wātēārē béowiumakū iānerā irogue ejarārē irire wereñurā.

³⁷Irire pérā, āārīpererā Gadara nikū marā buro güisīā, Jesúre: “Waaka ōōrē!” āriñurā. Īgūsā waadoremakū pēgu, Jesús doódirugue murīñajāyupu.

³⁸Īgū mārīñajāmakū īāgū, wātēa beówiusiadi Jesúre:

—Yude mu merā waaduakoa, āri sērēadiyupu.

Jesús gapu īgūrē āriyupu:

—Yu merā waabirikōāka! ³⁹Muya wiigie goedujaāka! Āārīpereri Marīpu murē ōārī iriadeare weregū waaka! āriyupu.

Īgū irasū ārimakū pégu, īgūya makāgue waakōāyupu. Irogue eja, Jesús īgūrē ōārī iriadeare āārīpererā īgūya makā marārē weryupu.

Jesús Jairo magōrē, gajigo nomeō īgūya surīro moāñagōrē taudea
(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰Jesús Gadara nikūgue āārīripoe wārā masaka Galilea nikūgue īgūrē yūrā iriñurā. Irasirirā, īgū taribujajamakū īārā, buro usuyari merā bokatīrīñurā.

⁴¹Iripoeere sugū judío masaka nerērī wii opu Jairo wāikugu Jesús purogue ejayupu. Eja, Jesúya guburi puro ñadukupuri merā ejamejāja, īgūrē: “Yaa wiigie waaka!” āri, buro sērēyupu. ⁴²Īgū magō buro sīrīgō kōmorī purogāgue āārīyupu. Igo sugota āārīyupu. Pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojori opayupu. Jesús Jairoya wiigie waamakū, wārā masaka īgūrē kūñarōgā tuuyañurā.

⁴³Īgūsā watopegue sugo nomeō pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojorigora dí wiriri merā pūrīrikugo āārīyupu. Irasirigo igo opadea niyerure kūrīrimasārē wajari peremejākōāyupu. Īgūsā kūrīkeremakūta, igo pūrīrikuri neō taribiriyuro. ⁴⁴Jesús iro waamakū īāgō, īgū purupu gapu waa ejanugā, īgūya surīro yuware moāñayupu. Igo moāñamakūta, igo dí wiririadea tariakōāyuro.

⁴⁵Irasirigu Jesús sērēñayupu:

—Āārīpererā: “Gua neō moāñabea”, āriñurā.

Pedro, īgū merāmarā merā:

—Guare buegu, ĩnasirigu irasū āri sērēñari? Masaka wārā kūñarōgā tuuyama murē, āriñurā.

⁴⁶Jesús gapu īgūsārē āriyupu:

—Sugo nomeō moāñanumo yure. Igo moāñamakū, yu turari merā igo pūrīrikurire tauayo. Irire masīa yu, āriyupu.

⁴⁷Īgū irasū ārimakū pégo: “Yu iriadeare masīmi”, āri gūña, buro gūi naradari merā īgū guburi puro ñadukupuri merā ejamejāja, āārīpererā péuro Jesúre: “Yu muya surīrore moāñamakūta yu pūrīrikuadea tariakōābu”, āri weryupo. ⁴⁸Jesús igore āriyupu:

—Mu yure buremurī opāa. Irasirigo mu pūrīrikurire tausūa. Usuyari merā waaka! āriyupu.

⁴⁹Jesús irasū āriripoe sugū masakū Jairoya wii āārādi ejayupu, Jairore weregū ejagu:

—Mu magō kōmoakōāmo. Marīrē buegure garībonemobirikōāka! āriyupu.

⁵⁰Īgū irasū ārimakū pégu, Jesús Jairore āsū āriyupu:

—Gūibirikōāka! Buremurī opaka yure! Mu magō tarigokumo, āriyupu.

⁵¹Irasirigu Jairoya wiigie eja, gajirārē ñajādorebiriyupu. Pedrore, Juārē, īgū tīgū Santiagore, boadeo pagusāmarā ditare siiu ñajāyupu. ⁵²Īgūsā ñajājaripoere āārīpererā iri wiigie āārīrā buro orerā iriñurā. Jesús āriyupu īgūsārē:

—Orebirikōāka! Majīgō boabemo. Kārīgō yāmo.

⁵³Īgū irasū ārimakū pérā, oreanerā gapu īgūrē buriñurā. “Igo boadeare masīa gua”, āri gūñañurā. ⁵⁴Jesús gapu boadeo puro ejanugā, igoya mojōrē ñeā, turaro merā igore āsū āriyupu:

—Majīgō, wāganugāka!

⁵⁵Īgū irasū ārimakū, igoya yujupūrā goeyuro. Irasirigo mata wāgādoakōāyupu. Jesús igo pagusāmarārē: “Baari ejoka igore!” āriyupu. ⁵⁶Igo okamakū īārā, igo pagusāmarā gukatariakōāñurā. Jesús igore īgū masūadeare gajirārē weredorebiriyupu.

Jesús īgū buerārē buedoregu iriudea
(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

9 ¹Puru Jesús īgū buerārē pe mojōma pere su gubu peru

pērēbejarārē siu needō, igū turarire sīyupū: “Iri turari merā āārīpererā wātēārē béowiumasīrākoa. Pūrīrīdere taumasīrākoa”, āriyupū. ²Irasirigu igūsārē Marīpū igūyarārē doreri kerere weredoregū, pūrīrikurādere taudoregū āsū āri iriuyupū:

³—Waarā, gajinorē neō āābirikōāka! Musā tuadire, ajuro, baari, niyeru, gaji surī musā gorawayuburidere āābirikōāka! ⁴Makā ejarā, musā ejadea wiita āārikōāka! Iri makārē waarāgūe iri wiire wirika! ⁵Gaji makā marā masaka musārē gāāmebirimakū, iri makārē diayeta tariakōāka! Irasū tariarā, nikūwera musāya guburigue tuadeare mojēbéokōāka! Igūsā musārē gāāmebiri waja Marīpū igūsārē wajamoāburire masīburo, ārīrā, irasirika! āriyupū Jesús.

⁶Igū irasū āri odoadero purū, waakōāñurā. Irasirirā āārīpereri makārīgūe Marīpū masakare tauri kerere weregorenarā, pūrīrikurādere taugorenarā waañurā.

Juan masakare wāiyerimasū boadea
(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

⁷Iripoere Galilea nikū marā opū Herodes āārīpereri Jesús iriri kerere pēyupū. Gajirā Jesúre masīmerā: “Igū, Juan masakare wāiyerimasūta boadigūe masādi āārikumi”, āriñurā. Herodes gapū irire pēgū: “¿Nasiriro irasū waāari?” āri, burō gūñarikuyupū. ⁸Gajirā: “Elías iripoegue āārīunadi deyoakumi”, āriñurā. Gajirā: “Sugū Marīpūya kerere weredupiyudi iripoegue āārīunadi masākumi”, āriñurā. ⁹Herodes gapū āsū āriyupū: “Yuta Juārē igūya dipurure dititādorebū. ¿Níino gapū āārībukuri iropa wāri werenisūgū?” āriyupū. Irasirigu Jesúre burō iāduadiyupū.

Jesús cinco mil ūmarē baari ejodea
(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰Jesús igū buerā buedoregū iriunerā goedujajarā, igūsā irideare werpeokōāñurā igūrē. Purū Jesús igūsārē masaka marīrōgue Betsaida

wāikuri makā turogue siuuyupū.

¹¹Igūsā irogue waari kerere pérā, wārā masaka Jesúre tuyañurā. Jesús igūsārē oādore, Marīpū igūyarārē doreri kerere wereyupū. Pūrīrikurā igūrē taudorerārē tauyupū.

¹²Ŋamika āārīmakū, Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā igū purō eja, igūrē āriñurā:

—Masakare waadoreka! Ōō purō āārīrī makārīma wiirigue igūsā kārīrī, baari āmarā waaburo. Ōō marī āārīrōguere neō gajino máa, āriñurā.

¹³Jesús gapū āriyupū:

—Musā igūsārē baari sika!

Igūsā yūjuñurā:

—Gua pá duparu su mojōma duparuta, waaídere pērāta opāa. Mérōgā baari āārā. Masaka gapū wārāgora āārīma. Irasirirā gua gaji baari wajarirā waamerā igūsārē ejobirikoa, āriñurā.

¹⁴Wārā masaka āārīñurā igūsā merā. Ūma ditare keomakū, cinco mil āārīñurā. Irasirigu Jesús igū buerārē āriyupū:

—Masaka āārīpererārē boje yebori cincuenta dita dukawa, igūsārē doadoreka! āriyupū. ¹⁵Irasirirā igū buerā igū ārīrōsūta āārīpererā masakare doadoreñurā. ¹⁶Masaka doaperemakū, Jesús su mojōma pá duparure, pērā waairē āi, ūmugasigūe iāmu, Marīpure usuyari sī, irire peayupū. Pea, igū buerārē masakare gueredoregū sīyupū. ¹⁷Irasirirā āārīpererā masaka irire baayapiakōāñurā. Purū igūsā baaduāadeare Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari puuirigora seasā utuadoboñurā.

Pedro Jesúre: “Mu Cristo āārā”, āri weredea

(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29; Jn 6.68-69; 12.24-25)

¹⁸Gajinu Jesús igū sugūta Marīpure sērēgū iriuyupū. Igū buerā igū merā āārīñurā. Irasirigu Jesús igūsārē āsū āri sērēñayupū:

—Masaka yure, ¿naāsū āri gūñarī? āriyupū.

¹⁹Igūsā yūjuñurā:

—Surāyeri murē: “Juan, masakare wāiyerimasū āārīmi”, ārima. Gajirā: “Elías iripoegue āārīunadi āārīmi”, gajirā: “Sugu Marīpuya kerere weredupiyudi iripoegue āārīunadi, masādi āārīmi”, ārima, āriñurā.

²⁰Irasū ārimakū, Jesús ĩgūsārē sērēñayupū:

—Musākoa yure, čnaāsū āri gūñarī? āriyupū.

Pedro āriyupū ĩgūrē:

—Mu, Marīpū iriudi, Cristo āārā, āriyupū.

Jesús ĩgū boaburire werede

(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1; Jn 12.24-25)

²¹Pedro irasū āriñirē pégu, Jesús ĩgū buerārē buro turaro merā: “Gajirārē ire werebirikōāka!” āriyupū. ²²Irasū āri odo, āsū āriyupū doja:

—Yure āārīpererā tīgūrē buro ñerō tariro āārā. Judío masaka murā, paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā yure gāamebirisīā, gajirārē yure wējēdorerākuma. ĩgūsā yure wējēadero purū, urenu waarō merā Marīpū yure masūgukumi, āriyupū.

²³Purū āārīpererā masakare āriyupū:

—Yure tuyaduarāno ĩgūsā iriduarire piriburo. Irasirirā yure tuyari waja curusague pábiatú, wējēsūmurā irirosū āārīkererā, piriro marirō yure tuyanikōāburo. ²⁴I ũmugue ĩgūsāya okari ditare mañrāno perebiri peamegue béosūrākuma. Gajirā gapū yure tuyari waja, masaka ĩgūsārē wējēkeremakū, Marīpū purogue waarākuma, ĩgū merā ōārō āārīñimurā. ²⁵Sugu masaku i ũmumarē āārīpereri opakeregu, ĩgū boari purū waaburi gapure gūñabiri waja peamegue waagú, ōārīrē neō wajatabirikumi. ²⁶Masaka yure, yaa kerere guyasirīmakū, yude ĩgūsārē guyasirīgukoa. Yu āārīpererā tīgū yu gosesiriri merā, Yurū, ĩgūrē wereboerā ōārā gosesiriri merā dupaturi aarīgukoa. Irasū aarigú, yure guyasirīnerārē guyasirīgukoa. ²⁷Diayeta musārē werea. Surāyeri musā ōogue āārīrā, musā boaburi dupiyuro Marīpū ĩgūyarārē doregu āārīrīrē ĩārākoa, āriyupū Jesús.

Jesús ĩgū deyori gorawayudea

(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

²⁸ĩgū irasū ārādero purū su mojōma pere gaji mojō ureru pērēbejarinurī waadero purū, Jesús ũtāū wekague Marīpure sērēgū waagú, Pedro, Santiago, Juārē siu murīayupū. ²⁹Irogue Marīpure sērēripoe ĩgūya diapu deyori gorawayuakōāyuro. ĩgūya surīro buro borero kumijūrīñe waayuro. ³⁰Irasū waaripoe ĩgū puro ũma pērā deyoa, ĩgū merā weretamunīñurā. ĩgūsā iripoegue marā Moisés, Elías āārīñurā. ³¹ĩgūsāde gosesiriri merā deyoañurā. Iripoegue: “ĩgūrē āsū waarokoa”, ārīderosūta Jerusalégue ĩgū boaburire Jesús merā werenīñurā.

³²Pedrosā buro wujakukererā, kārīrō marirō Jesús gosesiririre, ĩgū merā āārīrārē ĩañurā. ³³Moisés, Elías Jesús puro āārānerā waaripoe Pedro āriyupū:

—Guare buegu, marī ōogue āārīmakū ōatariduāa. Irasirirā ure wiigā irirāra. Muya wii, Moisésya wii, Elíaya wii irirāra, āriyupū.

ĩgū irasū ārīkereguta, ĩgū ārīrīrē neō pémasībiriyupū. ³⁴ĩgū irasū ārīripoe su yebo ĩmīkāyebo túbiayuro ĩgūsārē. Iri ĩgūsārē túbiamakū, buro guññurā.

³⁵Marīpū ĩmīkāyebo poekague āsū āri werenīmakū péñurā:

—Ī yu magū, yu beyedi āārīmi. ĩgūrē ōārō péka! āriyupū.

³⁶Marīpū werenīadero purū, Jesús ditare ĩañurā. Pedrosā gapū Jesús i nikūgue āārīñimurīrē neō sugu masakure ĩgūsā ĩadeare werebirīñurā.

Jesús sugu majīgūrē wātī ñajāsūdire taudea

(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷Gajinu gapū ĩgūsā ũtāugue āārānerā dijijadero purū, wārā masaka Jesúre bokatīñimurā. ³⁸Sugu masaku ĩgūsā watopegue āārīgú turaro merā āriyupū:

—Guare buegu, yu murē buro sērēa. Yu magū suguta āārīgūrē bopoñarī merā ĩāka! ³⁹Wātī ĩgūrē ñeā, gūñaña marirō gaguiní, naradamakū irinami. Irasirigu

majīgū īgūya disigue sūmu wirisūnami. Wātī īgūrē buro űerō tarimakū irinami. Īgūrē neō piriduabemi. ⁴⁰Mu buerārē wātīrē buro béowiudoreadabu. Īgūsā neō bokatīūbirama, āriyupu.

⁴¹Jesús yujyupu:

—Musā dapağora marā, yure būremurī opamerā, diayemarē neō pémasīmerā āārā. ĩNoōpa yoaripoe musā merā āārīgukuri? ĩNoōpa yoaripoe musā yure būremubirire gūnaturagukuri? āriyupu. Irasū āri odo, wātī űajāsūdi pagure:

—Mu magūrē āirika! āriyupu.

⁴²Majīgū Jesús puro waa ejanugāmakū, wātī īgūrē yebague túmeépikōāyupu. Īgūrē dupaturi buro naradamakū iriyupu. Jesús gaṗu wātīrē: “Majīgūrē wirika!” āri, tauyupu. Irasiri odo, īgūrē pagure wiayupu. ⁴³Masaka āārīpererā Marīṗu wāri turari merā iririre iārā, iāgukakōānūrā.

Jesús dupaturi īgū boaburire weredeā
(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

Īgūsā āārīpererā Jesús iriadeare: “Ōātaria”, āri gūnaripoeta Jesús īgū buerārē āriyupu:

⁴⁴—Yu musārē wererire ōārō péduripīka! Kātibirikōāka! Masaka yure āārīpererā tīgūrē űeā, gajirāguere wiarākuma, āriyupu.

⁴⁵Īgūsā gaṗu īgū irasū ārīrīrē ōārō pémasībiriñūrā. Marīṗu īgūsārē irire pémasīmakū iribiriyupu dapa. Irasirirā Jesúre gūirā: “ĩNaásū ārīduagu iriari, mu irasū ārigū?” āri sērēñabiriñūrā.

Jesús sugu gajirā nemorō
āārīgūyamarē weredeā
(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37; Jn 13.20)

⁴⁶Ṗuru īgū buerā āsū āri guaseonugāñūrā: “Marī watopere, ĩnoā marī āārīpererā nemorō āārīrī?” āriñūrā. ⁴⁷Jesús īgūsā gūnarirē iāmasīkōāyupu. Irasirigu sugu majīgūrē īgū puro āinū, āriyupu:

⁴⁸—Sugu yaagure, ĩ majīgū irirosū āārīgūrē ōārō bokatīrīneāgū, yudere bokatīrīneāmi. Yure ōārō bokatīrīneāgū, yure iriudidere bokatīrīneāmi. Sugu

musā watopemu: “Gajirā nemorō āārībea”, āri gūnagū, gajirā nemorō āārīmi, āriyupu.

Jesús: “Marīrē iāturibi, marī merāmū
āārīmi”, āri weredeā
(Mr 9.38-40)

⁴⁹Ṗuru Juan Jesúre āriyupu:

—Guare buegu, sugu masakū mu wāi merā wātēārē: “Wirika musā űajādire!” āri béowiumakū iābu. Īgū, marī merāmū āārībirimakū iārā, īgūrē: “Irire neō irinemobirikōāka!” ārābū, āriyupu.

⁵⁰Jesús gaṗu āriyupu:

—Kāmutabirikōāka īgūrē! Sugu marīrē iāturibi, marī merāmūta āārīmi, āriyupu.

Jesús Santiago, Juārē weredeā

⁵¹Ṗuru Jesús űmugasigue mārīaburi dupiyuro ejawāgārīripoe: “Jerusalégue waagura”, āriyupu. ⁵²Īgū waaburi dupiyuro gajirārē Samaria nikūgue āārīrī makāgue īgū kāriburore āmayudoregu iriuyupu.

⁵³Samaria marā gaṗu judío masaka merā gāmesuribirisīā, Jesús Jerusalégue waaburire pérā, īgūrē bokatīrīneāduabiriñūrā. ⁵⁴Jesús buerā Santiago, Juan Samaria marā īgūrē bokatīrīneāduabirimakū iārā, āsū āriñūrā:

—Gua Oṗu, ĩripoegue Elías Marīṗuya kerere weredupiyudi iriderosū, űmugasima peamerē diju, īgūsārē wējēdoremakū gāāmekuri? āriñūrā.

⁵⁵Īgūsā irasū ārimakū pé, Jesús īgūsārē gāmenugā, iā, āriyupu:

—Irasū āribirikōāka! Musārē irasū werenīmakū irigure masībea. Musā werenīrī Ōāgū deyomarīgū wereri āārībea. ⁵⁶Yu āārīpererā tīgū masakere béogu aaribiribu. Īgūsārē taugu aarigū iribu, āriyupu. Irasū āri odo, gajī makāgue waakōāyupu doja.

Gajirā Jesúre: “Mūrē tųyaduakoa”,
ārīdeā
(Mt 8.19-22)

⁵⁷Īgūsā maague waamakū, sugu masakū īgūsā puro eja, Jesúre āriyupu:

—Yu Opu, mu noó waaró mureé tuyagura, áriyupu.

⁵⁸Jesús igüre uyuyupu:

—Makanúu mará diayéa igüsá káirí toreri opama. Miráde igüsá káirí opama. Yu áarípererá tígú gapu káirí opabea, áriyupu.

⁵⁹Puru Jesús gajigure áriyupu:

—Náka, yu merá!

Ígú gapu uyuyupu:

—Yu Opu, yupu boamakú igüre yáa odo, mureé tuyagura, áriyupu.

⁶⁰Jesús igüre uyuyupu:

—Yure buremumerá, boanerá irirosú áarírátá boaneráre yáaburo. Mu gapu Marípu ígyararé doreri kerere weregu aarika! áriyupu.

⁶¹Gajigu Jesúre áriyupu:

—Yu Opu, mureé tuyagura. Yu mureé tuyaburi dupiyuro yaa wii maráre seretugu waaduakoa dapa, áriyupu.

⁶²Jesús igüre áriyupu:

—Sugu masaku moánugágú waadi, moáduabi gámenugádujáagu, moábirikumi. Marípu dorerire irituyanugágú, ígú gáameriré piribi, gámenugádujáagu irirosú áaríkumi. Irasirígu Marípuare óaró irituyabirikumi, áriyupu.

Jesús setenta y dos ígú bueráre iriudea

10 ¹Puru marí Opu Jesús gajirá setenta y dos úmaré beye, pērā dita dukawa, ígúsáre áarípereri ígú waaburi makáriguere ²ású ári iriuyupu:

—Wárā masaka Marípuare neó pémerā, poeque oteri duka buribejadea irirosú áaríma. Ígúsáre Marípuare weremurā gapu, iri pooere moárimasā irirosú mérāgā áaríma. Irasirirā marí Opure: “Gajirá muyare weremurāre iriuka!” ári sérēka! ³Musáde Marípuare wererā waaka! Oveja majírāre makanúu mará diayéa watopegue irirosú yu musáre ñerā áarírōguere iriua, Marípuare weredoregu. ⁴Musáya ajuri, niyeru áabirikōāka! Gubu surí, musá sáñarí merá dita waaka! Maague masakare bokajarā, óadore yoiripoe weretamunfírikōāka!

⁵Su wiino ñajārā, iri wii maráre:

“Marípu musáre siñajārí siburo”, ári óadorepurorika! ⁶Iri wii mará Marípu siñajārí siríre opaduarā musáre óaró bokatíríneará, Marípu siñajārí sirí merá óaró áarírikurākuma. Musáre gáamemerā, i siñajārí merá áaríbirikuma. ⁷Musá ejadea wiita dujaka! Iri wii mará musáre ejorire baa, iiríka! Sugu moárimasú ígú moári waja keoro wajatakumi. Musá Marípuare buerā, moárimasā irirosú áarā. Musáre iri wii mará ejori, musá ígúsáre Marípuare bueri waja áarā. Irasirirā gají wiirigú áarírogenabirikōāka! ⁸Musá su makāgue ejarā, iro mará musáre óaró bokatíríneá, ígúsá baari ejomakú, óaró baaka! ⁹Iri maká mará píuríkurāre tauka! Ású ári wereka: “Méró duyáa, Marípu doreri musá purogue aariburo”, árika!

¹⁰Gají makāgue musá ejamakú, iro mará musáre bokatíríneábirimakú, wiriwágārā, ásu árika ígúsáre:

¹¹“Musáya makāma níkwera guaya guburire tuadeare mojébeoa. Musá guare gáamebiri waja Marípu musáre wajamoáburire masímakú irirá, irasú yáa. Ire óaró pémasíka! Musá guare gáamebirikeremakú, méró duyáa, Marípu doreri aariburo”, árika ígúsáre! ¹²Musáre werea. Marípu áarípererā ñeráre wajamoárinu ejamakú, musáre gáamebirineráre Sodoma maráre wajamoáro nemoró wajamoágukumi, áriyupu Jesús.

Jesús makári maráre ígúsá ígüre buremubirire weredea
(Mt 11.20-24)

¹³Puru Jesús gají makári maráre ásu áriyupu:

—Musá Corazín mará, Betsaida maráde ñeró tarirākoa. Iripoegue mará Tiro, Sidón mará, musá iūrō Marípu ígú turari merá iri ímurósú iri ímumakú iārā, ígúsá ñeró irideare piribonerá áaríma. Ígúsá ñeró irideare buro bujawerirere ímurá, bujawereri surí sáña, nitíkurogue doabonerá áaríma.

Īgūsā ñerō irideare piri, ōārī gapure iribonerā āarimá. Musā gapu Marīpu turari merā iri ĩmurĩrē ĩakererā, musā ñerō iririre neō piribeá. ¹⁴Irasirigu musārē werea. Marīpu ĩgū āarīpererā ñerārē wajamoārīnu ejamakū, Tiro, Sidón marārē wajamoārō nemorō musārē wajamoāgukumi. ¹⁵Musā Capernaum marā: “Ūmugasigue mūrĩārākoa”, āri gūñadāa. Iroguere neō waabirikoá. Boanerā āarīrōgue beodijusūrākoa, āriyupu.

¹⁶Irasū āri odo, ĩgū buerārē āriyupu: —Musā wererire pēduriprāno yu wereridere pēduripíma. Musārē gāāmemerāno yudere gāāmebema. Yure gāāmemerāno yure iriudidere gāāmebema, āriyupu.

Jesús setenta y dos iriunerā goedea

¹⁷Puru Jesús setenta y dos iriunerā buro usuyari merā goejañurā: —Gua Opu, wātēārē mu dorero merā, mu wāi merā gua beowiumakū, ōārō yujuama, āriñurā.

¹⁸Jesús āriyupu ĩgūsārē: —Bupu miārō irirosū wātēa opu Satanás ūmugasigue āārādi, yurimadijarimakū ĩābu. ¹⁹Ōārō péka! Yu musārē turari sību, āñarē, korebabare kurapeo, āarīpereri wātī turaridere neō ñerō irisūrō marīrō tarinugāburo, āriġū. ²⁰Musā wātēārē wiridoremakū ĩgūsā ōārō yujuadeare usuyabirikōāka! Musā Marīpuyarā āarīmakū, ūmugasigue musā wāi gojatūsūdero āarībú. Iri gapure usuyaka! āriyupu.

Jesús ĩgū Pagure usuyari sídea (Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹Īgū irasū āarīpoe Ōāgū deyomarġgū Jesúre buro usuyamakū iriyupu. Irasirigu Jesús ĩgū Pagure āsū āriyupu: —Au, yu murē: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīa. Mu ūmugasi marā, i nikū marā Opu āārā. Irasirigu: “Masitarinugārā, āarīpererire pēmasīa”, āri gūñarārē muyare masīmakū iribeá. Majīrā irirosū mūrē buremurā gapure muyare masīmakū yāa. Au, irasūta āārā.

Mu gāāmederosūta usuyari merā irasū yāa, āriyupu.

²²Puru masakare āriyupu:

—Yupu yure āarīpereri irimasīrīrē sīmi. Neō sugu masakū yu āarīrikurire masībemi. Yupu dita masīmi. Neō sugu masakū Yupu āarīrikurire masībemi. Yu dita masīa. Yu ĩgūrē masīdorerāde ĩgūrē masīma, āriyupu.

²³Irasū āri odo, ĩgū buerārē ĩā, ĩgūsā ditare āsū āriyupu:

—Musāya koye merā yure ĩāa. Irasirīrā usuyāa. ²⁴Musārē werea. Wārā iripoegue marā Marīpuya kerere weredupiyunerā, irasū āarīmakū oparā iripoegue āarīnerā musā dapagora ĩārīrē ĩāduanerā āārādima. Irire ĩāduakererā, ĩābirinerā āarimá. Musā dapagora périre pēduakererā, pēbirinerā āarimá, āriyupu.

Jesús ōāgū Samariamu keori merā weredea

²⁵Puru sugu Moisés gojadeare buerimasū Jesúre diaye yujubirimakū iriduagu wāgānugā, ĩgūrē āsū āri sērēñayupu:

—Buegu, ĩñeénorē yure iriro gāāmerī, ūmugasigue perebiri okari opabu? āriyupu.

²⁶Jesús ĩgūrē yujuypu:

—ĩNaásū āri gojasūyuri, Moisés gojadesa pūgue? Mu irire buegu, ĩnaásū péñari? āriyupu.

²⁷Moisés gojadeare buerimasū ĩgūrē yujuypu:

—Āsū āri gojasūdero āarībú: “Marīpu mu Opure buro maika! Muya yujupūrā merā, mu āarīrikuri merā, mu turari, āarīpereri muya gūñari merā ĩgūrē maika! Mu basi maīrōsūta mu puro āarīrādere maika!” āri gojasūdero āarībú, āriyupu.

²⁸Irire pégu, Jesús ĩgūrē āriyupu:

—Diyeta yujua mu. Irire irigu, ūmugasigue perebiri okarire opagukoá, āriyupu.

²⁹Moisés gojadeare buerimasū gapu masaka ĩgūrē: “Ōāgū āarīmi”, āri gūñamakū gāāmegū, Jesúre sērēñayupu doja:

—¿Noā āārírí, yu p̄uro āārírā? āriyup̄.
³⁰Īgū irasū ārimakū pégu, Jesús keori merā wereyup̄ Īgūrē:

—Sugu masakū Jerusalégue āārādi Jericó waarí maague buáakumi. Īgū irogue buáamakū, yajarimasā Īgūrē bokatírí, ñeā, Īgū opadea āāripererire ěmap̄eo, Īgūya surídere túwea, āi, Īgūrē buro pá, kāmítú, waakōākuma.
³¹Īgūsā irasū iriadero p̄uru, sugu paí iri maaré waakumi. Īgūrē ĩākeregu, yoarogue ĩatariakōākumi. ³²Īgū p̄uru, gajigu Levíya bumu iri maaré waakumi. Īgūde Īgūrē ĩākeregu, yoarogue ĩatariakōākumi. ³³P̄uru sugu Samariamu iri maaré waakumi. Īgūrē ĩaboka, buro bopoñarí merā Īgūrē ĩākumi. ³⁴Irasirigu Īgū p̄uro waa ejanugā, Īgūya kāmíre uye, igui deko p̄amudea merā pípeo, surí gasiri merā ōmakumi. Ōma odo, Īgūyagu burro wekague āiṗeo, Īgūrē āĩākōākumi. Āiā, su wii naarīmasā kārírí wiigüe eja, irogue Īgūrē korekumi dapa.
³⁵Gajinu gapu Īgūya niyeru penu moā wajataropa iri wii opure síkumi. “Ōārō koreka ĩrē!” āríkumi. “Dupaturi aarigú, murē wajarinemogura ĩrē koreri waja”, āríkumi, āriyup̄ Jesús. ³⁶Irire were odo, Moisés gojadeare buerimasūrē sērēñayup̄:

—¿Naásū gūñarí mu irire pégu? ¿Níino gapu ĩsā urerā watopemu yajarimasā pádire Īgū p̄uro āārīgūrē irirosū ōārō iriyuri? āriyup̄.

³⁷Moisés gojadeare buerimasū yujyup̄:

—Īgūrē bopoñarí merā ĩā iritamudi gapu, āriyup̄.

Īgū irasū ārimakū, Jesús Īgūrē āriyup̄:

—Mude ĩi bopoñarí merā ĩādi iriderosūta gajirārē irigu waaka! āriyup̄.

Jesús Marta, Maríaya wiigüe ejadea

³⁸P̄uru Jesús Īgū buerā merā waa, su makāgue ejayup̄. Iri makāguere sugu Marta wāikugo Īgūrē bokatíríñeā, igoya wiigüe ñajadoreyupo. ³⁹Jesús iri wiigüe ñajājamakū, Marta pagumo María

wāikugo Īgūya guburi p̄uro eja doayupo Īgū wereníríre péduago. ⁴⁰Marta gapu āāripereri igo moārírē buro gūñarikuyupo. Irasirigo igo pagumo Jesúsya guburi p̄uro doamakū ĩāgō, Īgū p̄uro waa, Īgūrē āriyupo:

—Gua Op̄, yu sugota āāripererire moāgō irikōādāa. ¿Mu ĩāberi, yu pagumo yure neō iritamubirimakū? Iгоре iritamudoreka yure! āriyupo.

⁴¹Igo irasū ārimakū pégu, Jesús yujyup̄:

—Marta, mu wári gajino moārírē gūñarikua. ⁴²Su wāirēta iriro gāamea marírē. María i ōārírē beyemo. Irasirirā, yu wereníríre igo péduamakū, gajirā neō igore irire pirimakū iribirikuma, āriyup̄.

Jesús Marípure sēréríre buedea

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

11 ¹Sunu Jesús gajirogue Marípure sērégū iriyup̄. Īgū sērē odomakū, sugu Īgū buegu āriyup̄ Īgūrē:

—Gua Op̄, Juan masakare wāiyerimasū Īgū buerārē Marípure sēréríre buederosū guadere bueka! āriyup̄.

²Jesús Īgūsārē āriyup̄:

—Marípure sērērā, āsū ārika:

“Guapu ũmugasigue āārígū, āārípererā murē goepeyari merā buremuburo. Mu āārípererārē doreri aariburo. Ũmugasigue marā mu gāāmerō irirosūta i níku marāde iriburo.

³Ũmuríku guare baari síka!

⁴Gajirā guare ñerō irideare gua kātirosūta mude gua ñerō irideare kātika! Gua ñerō iriduamakū kāmataka!

Ñegū guare ñerí ārimesārírē tau kāmataka!” ārika Marípure sērērā! āriyup̄ Jesús.

⁵Irasū ārī odo, keori merā wereyup̄ Īgūsārē:

—Yu ire weremakū pérā, ¿naásū gūñarí musā? Nami deko āārimakū, sugu masakū Īgū merāmuya wiigüe waa, Īgūrē āsū ārī sērékumi: “Yu

merāmu, Ɂreru pá duparu sika yure!
⁶Gajigu yu merāmu yaa wiigüe naagū ejáami. Yu ĩgūrē gajino mero ejorino neō opabirakubu. Irasirigu murē sērēgū aarabū, ārikumi. ⁷Īgū irasū ārimakū pékeregū, wii poekague āāriḡú gapu āsū āri uɁjukumi: “Yure garibobirikōāka! Makāpurore oārō biakōāsiabu. Yu pūrā yu merā kārīrāgue yāma. Wāgānugā, murē sīgū waasubirikoā”, ārikumi ĩgūrē. ⁸Ire musārē werea. Īgū merāmu āārikeremakū, ĩgūrē sībīrikumi. Sībīrikeregū, ĩgūrē pīriro marīrō sērēmakū ĩā, ĩgūrē: “Garibonemobirikōāburo”, āriḡū, āāripereri ĩgū gāamerīrē sīkōākumi pama. ⁹Irasirigu musārē werea. Marīpūre sērēka! Musā sērēmakū, sīgukumi. Oārīrē āmarā, bokarākoa. Wiigüe nājāduarā oemakū, Marīpū makāpuro tūpā nājādoregu irirosū musā sērērīrē pégukumi. ¹⁰Īgūrē sērērānorē sīgukumi. Amarāno bokarākuma. Wiigüe nājāduarā oerā irirosū ĩgūrē sērēmakū ĩāgū, ĩgūsārē nājādoregu irirosū ĩgūsā sērērīrē oārō pégukumi. ¹¹Musā pūrā pāre sērēmakū, ũtāyere sībīrikoa. Waai sērēmakūdere ānarē sībīrikoa. ¹²Āgābo diu sērēmakū, korebabare sībīrikoa. ¹³Ŋerā āārikererā, musā pūrārē oārīrē sīmasīa. Marīpū ũmugasigüe āāriḡú gapu musā nemorō oārīrē sīmasīmi. Irasirigu Ōāḡū deyomarīḡūrē sīgukumi ĩgūrē sērērārē, āriyupu Jesús.

Jesúre: “Wātī turari opami”, āri werewuadea

(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)

¹⁴Puru Jesús wātī masakure werenīmasībīrimakū irigure béowiugu iriyupu. Wātīrē béowiumakū, werenībīrādi werenīakōāyupu. Masaka, ĩgū irasīrimakū ĩārā, ĩāḡukakōānūrā. ¹⁵Gajirā gapu Jesúre āsū āri werewuānūrā:

—Ī wātēa opu Beelzebú turaro merā wātēārē béowiumi, āriñūrā.

¹⁶Gajirāde ĩgūrē:

—Mū diayeta turari opagu, iri turari merā gajino ũmugasimarē iri imuka!

āriñūrā. ¹⁷Jesús gapu ĩgūsā gūñārīrē masīsīā, āsū āriyupu:

—Su nikū marā ĩgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma. Su wii marā ĩgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma. ¹⁸Musā yure: “Wātēa opu Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi”, āri werewuāa. Yure ĩgū turari merā wātēārē béowidoregu, ĩgū basi ĩḡūyarārē béobukumi. Irasirirā ĩgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōābukuma. ¹⁹Iri irasū āārimakū, musā buerire tuyarā gapu wātēārē béowiurā, čnoā turari merā béowiukuri? Musā ĩgūsārē: “Marīpū turari merā wātēārē béowiuma”, ārā. Irasiriro musā yure werewuari diaye āāribea. ²⁰Yu gapu Marīpū turari merā wātēārē béowiumakū, Marīpū doreri musā puroguere ejasiāa, āri masīsīa.

²¹Sugu wii opu turagu āāripereri mojōkugu, ĩḡūya wiimarē oārō koremasīkumi. Gajirā ĩḡū oparire ēmmasībīrikuma. ²²“I mojōkusīā, yaa wiire oārō koremasīa”, āri gūñakeremakū, gajigu ĩḡū nemorō turagu gapu ĩgūrē tarinugā, āāripereri ĩḡū mojōkurire ēmagukumi. Irasirigu ĩḡū oparire āiḡe, ĩḡū merāmarārē gueregukumi. ²³Yure gāamemerā, yure ĩaturirā āārīma. Masakare yure siu neeōtamunerā, ĩgūsārē waasīrimakū irirā āārīma, āriyupu.

Jesús, wātī dupaturi masakugere nājārīmarē weredea

(Mt 12.43-45)

²⁴Irasū āri odo, gaji keori merā ĩgūsārē weryupu doja:

—Wātī masakugere āārādi wiri, puru deko marīrōgue ĩḡū siñajāburore āmagorenagū waakumi. Irore bokabi, āsū āri gūñakumi: “Yu wiridi, yaa wii irirosū āārīmi. Dupaturi yu wiridiguereta goeñajāḡura doja”, āri gūñakumi. ²⁵Irasirigu ĩḡūguere dupaturi goeñajāḡū, gajino marīri wii, oārō āmu, ooaweadea wiire irirosū bokajakumi. ²⁶Irasirigu gajirā wātēa su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā ĩḡū nemorō

ñerārē siiu, ĩgūsā āārĭpererā merā masakugure āārĭnikōākumi. Irasirigu masakū ĩgū dupiyuro āārĭrikudero nemorō ñerō āārĭkumi, ārĭyupu Jesús.

Jesús diayema usuyarimarē weredea

²⁷Jesús irire wereripoe sugo nomeō masaka watopegue āārĭgō gaguĭnyupo: —Murē pūrākū masūdeo usuyatarikumo, ārĭyupo Jesúre.

²⁸Jesús gapū igore ārĭyupu: —Marĭpūya werenĭrĭrē pérā, ĩgū dorerire irirā gapū ōārō usuyarākuma, ārĭyupu.

Masaka ñerā Jesúre Marĭpū turari merā iri ĩmudoredea
(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹Puru Jesús ĩgū puro masaka wārā nerēwāgariripoe āsū ārĭ wereyupu ĩgūsārē:

—Dapagora marā masaka ñetarirā āārĭma. Yure Marĭpū turari merā gajino iri ĩmudorekeremakū, Marĭpūya kerere weredupiyudi Jonás iridea ditare weregura. ³⁰Iripoegue Marĭpū Jonārē Nĭnive wālkuri makā marārē weredorederosū yure āārĭpererā ũgūrē dapagora marā masakare weredoremi. ³¹Marĭpū āārĭpererā ñerārē wajamoārĭnu ejamakū, sugo iripoeguemo Sabá nikū marā opo musā dapagora marārē: “Ñegorabu”, ārĭgokumo. Yoaromogue āārĭkerego, ōogue i nikūgue aarideo āārĭmó, marĭ ñekūsāmarā opu Salomón wári masĭrĭ merā wererire pégo aarigó. Dapagora yu Salomón nemoró masĭgū ōogue musā merā āārĭkeremakū, musā gapū yu wererire péduabea. ³²Iripoegue Nĭnive marā Jonás Marĭpūya kerere weremakū pérā, ĩgūsā ñerō irideare bujawere, ĩgūsā gūnarĭrē gorawayunerā āārĭmá. Dapagora yu Jonás nemoró masĭgū ōogue musā merā āārā. Yu Marĭpūya kerere werekeremakū, musā ñerō iririkurire bujawerebea. Irasirirā, Marĭpū āārĭpererā ñerārē wajamoārĭnu ejamakū, Nĭnive marā musā dapagora marārē: “Ñegorabu”, ārĭrākuma, ārĭyupu.

Jesús masakaya koye sĭagodiru irirosū āārĭrĭrē buedea
(Mt 5.15; 6.22-23)

³³Irasū ārĭ odo, gaji keori merā wereyupu:

—Masaka sĭagodirure sĭagorā, deyomarĭrōgue duúbirikuma. Dupa kūma dokaguedere pĭbirikuma. Sĭago, wii dekogue siukuma, gajirā iri wiire ñajārā iri sĭagodiru boyorore ōārō ĩā ñajāburo, ārĭrā. ³⁴Musāya koye musāya gūnarĭguere sĭagodiru irirosū āārā. Musā ōārĭ koye oparā irirosū āārĭmakū, musāya gūnarĭguere ōārō sĭagoro irirosū āārā. Irasirirā Marĭpūyare masĭa. Musā ñerĭ koye oparā irirosū āārĭmakū, musā gūnarĭguere naĭtĭārō irirosū āārā. Marĭpūyare masĭbea. ³⁵Irasirirā pémasĭka, musāya gūnarĭgue sĭagori, naĭtĭārĭ waabirikōāburo, ārĭrā! ³⁶Musāya gūnarĭgue sĭagori, naĭtĭārō marĭrō irirosū āārĭmakū, āārĭpereri Marĭpūyare pémasĭrākoa. Irasirirā sĭagori boyorogue ĩārōsū ōārō pémasĭrĭ merā ĩgūyare irituyarākoa, ārĭyupu Jesús.

Jesús fariseo bumarārē, Moisés gojadeare buerimasārē ĩgūsā ñerō iririre weredea
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷Jesús irasū ārĭ odoadero puru, sugu fariseo bumū ĩgūya wiigue baadoregu siuayupu ĩgūrē. Irasirigu Jesús ĩgū merā waa, ĩgūya wiigue ñajāa, eja doayupu ĩgū merā baabu. ³⁸Fariseo bumū gapū judfo masaka irinĭrōsū Jesús baaburi dupiyuro ĩgū mojōkoebirimakū ĩāgū, ĩāgukakōāyupu. ³⁹ĩgū ĩāgukamakū ĩāgū, marĭ Opu Jesús ĩgūrē ārĭyupu:

—Musā fariseo bumarā masaka ĩūrōgue dita ōārō irirā, soropa weka gapū dita ōārō koadeapa irirosū āārā. Irasirirā gajirāyare yajaduarā, ñerĭ ditare iriduarā āārĭsĭā, iripa poekague gurari uturĭro irirosū āārā. ⁴⁰Irasirirā neō pémasĭbea. Marĭpū, marĭya dūpure irigu, marĭ gūnarĭdere iridi āārĭmĭ. ĩrĭre pémasĭberĭ musā? ⁴¹Musā

oparire gajirārē sīrā, ōārō gūnarī merā sīka! Irasirirā soropa poeka gapudere koeadeapa irirosū āārīrākoa.

⁴²Musā fariseo bumarā buro ñerō tarirākoa. Musā oteri mutārīgā: menta, ruda wālkuri baari morērīnorē, āārīpereri oteridari dukakurinogādere sea neeō, keoro dukawa, pe mojōma diruri irikoa. Sudiru Marīpuya wiigue āā: “Īgūrē yu sīrī āārā”, ārī, irogue pīkoa, Īgū dorerire irimurā. Irasirikererā, gajirārē diayema iririre iribea. Marīpure maībea. Irasirirā musā oterire Īgūrē sīduuro marirō diayemadere irika! Marīpure maīrī merā buremuka!

⁴³Musā fariseo bumarā buro ñerō tarirākoa. Musā nerērī wiiriguere nerērā, ōārī doarigue dita doaduāa. Makā dekogue masakare musārē goepeyari merā bokatīrī ōādoremakū gāamea.

⁴⁴Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarāde buro ñerō tarirākoa. Musā masāgoberi irirosū āārā. Irasirirā masaka iri goberi āārīrō weka tāpitarīarā, iri goberi poekague āārīrīrē masiberosū musā ñerō oparire masībema, ārīyupu Jesús.

⁴⁵Īgū irasū ārīmakū pēgu, sugu Moisés gojadeare buerimasū ārīyupu Īgūrē:

—Buegu, mu fariseo bumarārē irasū ārīgū, guadere ārī turīgu yāa, ārīyupu.

⁴⁶Jesús gapu Īgūrē āsū ārīyupu:

—Musāde, Moisés gojadeare buerimasā buro ñerō tarirākoa. Musā gajirārē: “Āsū irika!” ārī, dorerā, Īgūsārē gajino buro nukūrī kōātārīrā irirosū āārīmakū yāa. Irasirirā iri dorerire bokatīubema. Īgūsā musā dorerire bokatīubirikeremakū, Īgūsārē neō iritamubea iri dorerire iriburo, ārīrā.

⁴⁷Irasirirā musā buro ñerō tarirākoa. Iripoegue marā Marīpuya kerere weredupiyunerā masāgoberi weka weanúdeare musā āmua. Īgūsārēta musā ñekūsāmarā wējēnerā āārīmā. ⁴⁸Īgūsā irasū wējēdero purugue, dapagora musā Īgūsā iripoegue irideare iriwekabekājōāa, Īgūsā wējēnerāya masāgoberi weka weanúdeare āmurā. Irasirirā musā Īgūsā

wējēdeare: “Ñegorabu”, ārī gūnabea. Musā ñekūsāmarā Marīpuya kerere weredupiyunerārē gāāmebiriderosū musāde yure gāamebea.

⁴⁹Irasirigu iripoegue Marīpu Īgū masīrī merā āsū ārīdi āārīmī: “Yaa kerere weredupiyurimasārē, yaare buerimasādere iriugura. Irire buemakū iā, surāyerire masaka wējērākuma. Gajirārē ñerō iriduarā, noō Īgūsā waarō tuyagorenarākuma”, ārīdi āārīmī Marīpu. ⁵⁰⁻⁵¹Marīpu i ūmurē iriadero puru, Abere Īgū tīgū wējēdi āārīmī. Puru Marīpuya kerere weredupiyunerārē wējēnerā āārīmā. Puru Zacariadere Marīpuya wiima soepeoro Marīpu āārīrī taribu watopegue wējēnerā āārīmā. Irasirigu Marīpu āārīpererārē Īgūsā wējēdea waja dapagora marārē wajamoāgukumi.

⁵²Musā Moisés gojadeare buerimasā buro ñerō tarirākoa. Musā Marīpuyare masīkererā, musā basi irire iriduabea. Irasirirā gajirārē irire masīduarārē masībirimakū yāa, ārīyupu Jesús.

⁵³Īgū irasū ārādero puru, Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarāde Īgū merā guatariakōāñurā. Irasirirā buro Īgūrē werewua, wāri Īgūrē sērēñanugāñurā. ⁵⁴Īgū diaye yujubirimakū pērā, Īgūrē weresāduarā, irasirīnurā.

Jesús fariseo bumarā irikatorire weredea

12 ¹Īgūsā irasiriripoe Jesús puro masaka wārā nerēñurā. Īgūsā wārā āārīsīā, gāme kuratīānokōāñurā. Jesús Īgū buerārē āsū ārī werenugāyupu:

—Fariseo bumarā irikatorire ōārō pēmasika! Īgūsā irikatorī pā wemasārī morērī irirosū āārā. ²Āārīpereri gajirā iāberogue irideare, durirogue irideadere purugue masīsūrokoa. ³Musā naitīārōgue irirosū gajirā pēberogue werenideare boyorogue irirosū Marīpu Īgūsārē pēmakū irigukumi. Musā wii poekague yayero werenideadere makā dekogue gaguinīrōsū gajirārē ōārō pēmakū irigukumi.

Jesús: “¿Noārē güiri merā buremurō gāameri?” āri weredeā

(Mt 10.26-31)

⁴Musārē yu merāmarārē werea. Musārē wējērā, musāya dupu ditare boamakū irirākuma. Puruquere musārē neō ñerō irinemobirikuma. Irasirirā musārē wējēduarārē güibirikōāka! ⁵Yu musā gopeyari merā güibure weregura. Maripu gapure güiri merā buremuka! Masakare igūsā okarire ēmamasimi. Igū emadero puru, igūsārē perebiri peamegue béomasimi. Irasirirā igū gapure güiri merā buremuka!

⁶Masaka su mojomarā mirā wajarirā, pe niyeru koegā, mērōgā wajakuri koerigārē sūkuma. Igūsā mērōgā wajakukeremakū, Maripu gapu igūsārē ōārō koremi. Neō sugure kätibemi. ⁷Maripu āārīpereri musā āārīrikurire masīgū, musāya poarire: “Iriku āārā”, āri masīpeokōāmi. Irasirirā güibirikōāka! Musā, mirā nemorō wajakua. Irasirigu Maripu mirārē korero nemorō musārē koregukumi.

Jesús: “Masakare yure buremurirē wereka!” ārideā

(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸Musārē werea. Sugu, masaka péuro: “Jesúyagu āārā”, āri weremakū, yu āārīpererā tīgūde Maripure wereboerā péuro: “Yaagu āārīmi īī”, āri weregukoa. ⁹Sugu yure masakeregu, masaka péuro: “Igūrē masībea”, āri weremakū, yu āārīpererā tīgūde Maripure wereboerā péuro: “Yude igūrē masībea”, āri weregukoa.

¹⁰Sugu yure āārīpererā tīgūrē ñerō āri werenimākū, Maripu kätimasimi. Ōāgū deymarīgū gapure ñerō āri werenimākū, neō kätibirikumī.

¹¹Masaka musārē igūsā nerērī wiiri oparā purogue, weresārīrē beyerimasā purogue, o makārī marārē dorerā purogue musārē igūsā weresāmurā āimākū: “¿Naásū yujurākuri, o naásū ārirākuri igūsārē?” āri, buro güñarikubirikōāka! ¹²Igūsā musārē

sērēñamakūta, Ōāgū deymarīgū masīrī sīrī merā igūsārē wererākoa, āriyupu Jesús.

Jesús: “Wāri doebiri oparārē goegorā”, āri weredeā

¹³Puru sugu masaka watopegue āārīgū Jesúre āriyupu:

—Buegu, guapu boagu igū opadeare guare pími. Irasirigu yu tīgūrē irire keoro dukawa, yudere sidoreka! āriyupu.

¹⁴Jesús gapu igūrē yujuyupu:

—Musāpu pídeare musārē dukawabu āārībea yu, āriyupu.

¹⁵Irasū āri odo, āārīpererārē āriyupu:

—Pémasīka musā! Doebirire, gajinodere wáro gāamebirikōāka! Masaka wāri oparā, ōārī okari gapure opabema, wāri opari ditare güñarā, āriyupu.

¹⁶Irasū āri odo, keori merā wereyupu igūsārē:

—Sugu masaku wāri doebiri opakumi. Igū otedeade wārigora dukakukoa.

¹⁷Irasirigu igū basi güñakumi:

“¿Nasirīgukuri? Yaa oteri duka sea duripíburi wii máa”, ārikumi. ¹⁸Puru güñakumi doja: “Āsū irigura. Yu gajino duripíri wii āārīpuroridea wiire béo, nemorō wāri wii irigura. Iri odo, iri wiigue yaa oteri dukare āārīpereri, yaa doebiridere duripígura. ¹⁹Puru yu basi āsū ārigura: ‘Wāri doebiri opāa. Wāri bojorima baaburidere opāa. Irasirigu siñajā, baa, iirí, usuyagura’”, ārikumi. ²⁰Maripu gapu igūrē ārikumi: “Mu neō pémasībi āārā. Dapagā ñamita boagukoa. Mu boamakū, ¿noā oparākuri mu duripídeare?” ārikumi. ²¹Irasūta waarākuma, masaka igūsāya doebiri ditare güñarā. Igūsāya āārīburi ditare güña, wāri doebirire duripirākuma. Irasirikererā, Maripure güñamerā, igū iūrōrē boporā irirosū āārīrākuma, āriyupu Jesús.

Jesús, Maripu igū pūrārē korerimarē buedeā

(Mt 6.25-34)

²²Puru Jesús igū buerārē āsū āriyupu doja:

—Irasirigu musārē ire weregura. Musā āārīrikurire gūnarā: “Ēñeonorē baarākuri, ñeonorē iirirākuri, ñeonorē sñānarākuri?” ārī, buro gūnarikubirikōāka! ²³Marī okari gapu, baari nemorō wajakua. Marīya dupu, surī nemorō wajakua. Irasiriro musā āārīrikuri, musā opari nemorō wajakua. ²⁴Mirārē gūnaka! Īgūsā baaduarā, otebema. Otedea dukare seabema. Baari duripīri wiiridere opabema. Marīpu gapu Īgūsārē baari sīmi. Musā gapu, mirā nemorō wajakutarinugāa. ²⁵Musā buro gūnarikuri merā neō mērōgā masānemobirikoa. ²⁶Musā irasū gūnarikuri wajamarīkeremakū, ĩnasirirā gajinorē buro gūnarikuri? Musā gūnarikuri merā āārīpererire neō irimasībirikoa.

²⁷Makānūuma goori masārīrē gūnaka! Iri moābirikerero, suabirikerero, oārī surī sñānarō irirosū deyoa. Musārē werea. Opu Salomón surī oārī sñānadero nemorō iri goori gapu oārī deyoa. ²⁸Iri goori makānūugue mata purideya goori āārīkeremakū, Marīpu oārī goori deyomakū irikeremakū, mērōgā puru ñaīdija pereakōāa. Gajinu gapu peamegue soebéokōāsūa. Iri mata pereburi āārīkeremakū, Marīpu iri goorire oārī deyomakū yāmi. Iri goorire oārī āārīmakū irirosū nemorō musārē oārō irīgukumi. Musā Īgūrē mērōgā buremukeremakū, musārē surī sīgukumi. ²⁹Irasirirā ūmuriku musā baaburire, musā iirīburire buro gūnarikuri merā āmabirikōāka! ³⁰I ūmu marā Marīpūre bremumerā buro gūnarikuri merā irire āmanīkōāma. Īgūsā irasū āārīkeremakū, Marīpu musā gāāmerīrē masīsiami. Irire musārē sīgukumi. ³¹Irasirirā musā Marīpūre masirā, Īgū musā Opu āārīrīrē gāāmpurorika! Musā irasirimakū, musā baa, iirīburire, musā surī sñānaburidere sīwekapeogukumi.

**Jesús marī ūmugasigue wajataburire
buedea
(Mt 6.19-21)**

³²Musā yaarā, mērāgā, oveja su yebo marā irirosū āārā. Irasū āārīkererā,

gūibirikōāka! Musāpu ūmugasigue āārīgū Īgūyarārē dorerogue musā Īgū merā āārīmakū gāāmeme, Īgū merā doreburo, ārīgū. ³³Irasirirā musā oparire duaka! Iri duadea wajare niyerure boporārē sīka! Ūmugasiguemarē gūnaka! Irasirirā irogue perebiri wajatarire, ajurogue doebiri neō perebirire oparosū oparākoa. Irogue wajatarire yajarimasā ñajāa, āimasībirikumama. Buruade baadedebirikumama. ³⁴Musā i ūmuma ditare: “Opaduakoa”, ārī gūnarā, irire buro maīrākoa. Ūmugasima gapure: “Opaduakoa”, ārī gūnarā, irire buro maīrākoa.

**Jesús i ūmugue dupaturi aariburi
dupiyuro oārō āmuyudoredea**

³⁵Yu i ūmugue dupaturi aariburi dupiyuro oārō āmuyuanerāgue āārīka! Sīāgodirure sīāgoanerā irirosū yure yūka! ³⁶Sugu masakū, mojōsuadi purogue mojōsuari bosenu waamakū, Īgūrē moāboerā Īgū dujariburire yūkuma. Īgūsā opu Īgūya wiigue goedujaja, ñajāduagu makāpurore Īgū dotemakū pérā, Īgūrē moāboerā mata tūpākuma. Īgūsā yúrosūta musāde yu dujariburire yūka! ³⁷Īgūsā opu goemakū, Īgū doreaderosūta irirā, usuyarākuma. Īgūsā irasirimakū Īgū, Īgūsā opu Īgūsārē moāboegu irirosū Īgūsārē: “Baari peoro puro doarā aarika!” ārīgukumi Īgūsārē baari ejobu. ³⁸Īgūrē moāboerā Īgū ñami deko āārīmakū, o boyoripoe āārīmakū, Īgū goeburire oārō yūanerā āārīsīā, usuyarākuma. ³⁹Ire masīka! Sugu wii opu Īgūya wiigue yajarimasū ejaburi horare masīgū, Īgūrē yūkumi Īgūya wiigue ñajāburire kāmutabu. ⁴⁰Irasirirā musāde oārō yūka! Yu āārīpererā tīgū gūñaña marīrō aarīgukoa. Irasirirā yaare iririre neō piriro marīrō yure yūka musā! āriyupu Jesús.

**Jesús pérā moāboerimasā keori merā
buedea
(Mt 24.45-51)**

⁴¹Īgū irasū ārīmakū, Pedro gapu sērēñayupu:

—Gua Opu, i keori merā weregu, ʻgua ditare weregu yári, o ʻaripererāre wereri? ʻriyupu.

⁴²Īgū irasū ʻarimakū, Jesús gaji keori merā ʻsū ʻarī wereyupu Īgūsārē doja:

—Sugu moāboerimasū Īgū opure buremugū ʻārō pemasīgū ʻsū irikumi. Īgū opu gajirogue waagū, Īgūrē: “Yaa wii marārē ʻārō koreka!” ʻarī pīkumi. Irasirigu baaripoe ʻarimakū, gajirā moāboerimasārē baarire keoro ejokumi. ⁴³Irasirigu, Īgū opu Īgūya wii goedujajamakū Īagū, Īgū opu dorederosūta iriadi ʻarisiā, ʻārō ʻsuyakumi. ⁴⁴Diaye musārē werea. Īgū irasirimakū Īagū, Īgū opu ʻaripereri Īgūyare Īgūrē koredoregu pīgukumi. ⁴⁵Gajigu moāboerimasū ʻnegū gapu ʻsū irikumi. “Yū opu yoaripoe deyobemi”, ʻarī gūñagū, gajirā Īgū opure moāboerārē ʻumarē, nomedere ʻnerō pábira, baa, iirí, mejākumi. ⁴⁶Īgū irasiriripoe gūñaña marīrō Īgū opu goejakumi. Īgūrē moāboegu gapu: “Īgū iri hora goegokumi”, ʻarimasibirikumi. Irasirigu Īgū opu goejagu, Īgū ʻnerō irideare pégū, Īgūrē buro wajamoāgukumi. Marīpure buremumerārē béorogue Īgūrē béogukumi.

⁴⁷Irasirigu sugu moāboerimasū Īgū opu iridorerire masikeregu, ʻārō ʻmubiri, irire neō iribirimakū Īagū, Īgū opu Īgūrē wajamoā, buro tārāgukumi. ⁴⁸Gajigu moāboerimasū gapu Īgū opu iridorerire masībi, irire iribirimakū Īagū, Īgū opu Īgūrē sīrūweyata tārāgukumi. Marīpu masakare Īgū iridorerire masimakū yāmi. Irasirigu ʻārō masīgūrē Īgū iridorerire ʻārō iridoremi. Puru Īgūrē masīnemomakū irigu, Īgū iridea nemorō ʻārīrē iridoremi, ʻriyupu Jesús.

Jesús: “Masakare gāme dukawarirākuma”, ʻarī weredeā
(Mt 10.34-36)

⁴⁹Puru Jesús Īgūsārē ʻriyupu doja: —Béoadere peame merā soebéorosū i ūmu marā ʻnerō iririre béogu aarigū iribu. Dapagoragāta iri ʻnerī ʻaripererere soebéomakū Īaduasiadāa. ⁵⁰Yū ʻnerō

tarigukoa. Yū ʻnerō tariburire gūñagū, buro bujawereri merā ʻaririkua. Irasirigu irire tariwerepeogugue buro ʻsuyagukoa. ⁵¹Musā yure: “Īgū i nikūguere aarigū, masakare siñajārī merā gāme ʻarīrikumakū irigu aarimí”, ʻārī gūñarī? Irasū ʻarībea. Musārē werea. Masakare Īgūsā basi gāme dukawarimakū irigu aaribū. Irasirirā surāyeri yure buremurākuma. Gajirā yure buremubirikuma. ⁵²Dapagā merā su wii marā su mojó marā yaa kerere péadero puru, Īgūsā basi gāme dukawarirākuma. Urerā, pērā merā, pērā, urerā merā gāme Īaturirākuma. ⁵³Surāyeri masaka yure buremunugādero puru, gajirā yure buremubiridero puru, ʻsū waarākuma. Sugu Īgū magūrē Īaturigukumi yure buremumakū Īagū. Gajigu Īgū pagure Īaturigukumi. Gajigo igo magōrē Īaturigukumo. Gajigo igo pagore Īaturigukumo. Sugo mánēkō igo bepare Īaturigukumo. Sugo bepo igo mánēkōrē Īaturigukumo yure buremumakū Īagō, ʻriyupu Jesús.

Masaka Jesús iririre Īamasībiridea
(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

⁵⁴Puru Jesús masakare ʻsū ʻarī wereyupu doja:

—Musā abe ʻñajārō gapu Īmīkāyeborire Īārā: “Deko merēburo yāa”, ʻārā. Musā ʻarāderosūta waāa. ⁵⁵Sur gapu merā mirū aarimakū: “Asirinu ʻarīrokoa”, ʻārā. Musā ʻarāderosūta asirinu ʻārā. ⁵⁶Musā irikatorikurā, i nikūmarē, ūmarōmarē Īārā: “Ōārīnu, o ʻnerīnu waarokoa”, ʻarī masīa. Irire ʻārō masīkererā, ʻnasirirā inurīrē Marīpu turari merā yū iri Īmurī gapure Īārā, neō ʻārō pemasīberi? ʻriyupu.

Marīrē Īaturigure ʻārō merā gāme ʻmudoredea
(Mt 5.25-26)

⁵⁷Irasū ʻarī odo, ʻsū ʻarīnemoyupu doja:

—ĪMusā diayema iririre Īā beyemasīberi dapa? ⁵⁸Sugu musārē

weresāduamakū, igū merā oparā purogue waarā, igūrē: “Dupaturi irasū iribirikoa”, āri gāme āmuka! Musā igūrē āmubirimakū, weresārīrē beyerimasūguere musārē weresāgukumi. Puru beyerimasū musārē peresu iridoregu, suraraguere wiagukumi. ⁵⁹Musārē werea. Beyerimasū musārē wajaridorerire musā wajaripeobirimakū, neō musārē wiubirikumi, āriyupu.

Jesús masakare: “Musā gūñarīrē gorawayuka!” āridea

13 ¹Jesús irasū āriropoe gajirā igūrē āsū āri wereñurā:

—Galilea marā Marīpu iūrō waibure wējē, soepeo buremuripoe Pilato gapu igūsārē wējēyupu. Igū irasū wējēmakū, waibu dí merā masaka dí morēākōāyuro, āriñurā. ²Igūsā irasū ārimakū pégu, Jesús āriyupu:

—Pilato wējēnerārē, ¿naāsū gūñarī? ¿Igūsā irasū wējēsūrā, gajirā Galilea marā nemorō ñerā āarīdea waja boayuri? ³Āarībea. Musārē werea. Musāde ñerī iririre bujaweremerā, musā gūñarīrē gorawayumerā, boarā, perebiri peamegue waarākoa. ⁴Irinugue gajirā dieciocho masakare Siloé wāikuri wii ūmarī wii igūsā weka turidija, tāū wējēyuro. ¿Naāsū gūñarī musā igūsārē waadeare? ¿Igūsā irasū boarā, gajirā Jerusalén marā nemorō ñerā āarīdea waja boayuri? ⁵Āarībea. Musārē werea. Musāde ñerīrē bujaweremerā, musā gūñarīrē gorawayumerā, boarā, perebiri peamegue waarākoa, āriyupu Jesús.

Jesús higueraḡu ḡuka marīdi keori merā weredea

⁶Jesús igūsārē irasū āri odo, keori merā wereyupu:

—Pooe opu igūya poeque igū otedi higueraḡu wāikudire opakumi. Sunu: “ḡukakukoa”, āri, iāḡū waakumi. Neō bokabirikumi. ḡuka marīkoa. ⁷Bokabirisā, iri pooe moāḡūrē werekumi: “Īaka! Ūre bojorigora igu ḡukare āmadāa. ḡuka máa. Irasirigu irigure pábéokōāka! ḡuka marīkerero,

gajino oteboaderore kāmutanía”, ārikumi. ⁸Igū irasū ārimakū pégu, igūrē moāboegu āsū ārikumi: “Yu opu, i bojorigora tamerārē níñaburo dapa. Yu irigu purore níkūrē sea odo, waibu ḡura merā ūjātūñagura. ⁹Yu irasū iriadero puru, gajipoe iriro ḡukakubukoa. ḡuka marīmakū iāḡū, pábéodoreka!” ārikumi, āri wereyupu Jesús.

Siñajārīnu āarīmakū, Jesús dupamutirō níḡōrē taudea

¹⁰Sunu judío masaka siñajārīnu āarīmakū, Jesús igūsā nerērī wiigue buegu iriyupu. ¹¹Iro sugo nomeō dieciocho bojorigora pūrīrikūgo āarīyupu. Wātī igore dupamutirō nímakū iriyupu. Irasirigo diaye nímasībiriyo. ¹²Igo irasū āarīmakū iāḡū, Jesús igore: “Aarika!” āri siuyupu:

—Nomeō, mu pūrīrikuri tausūsiaa, āriyupu.

¹³Irasū āriḡūta, igore igūya mojōrī merā ñapeoyupu. Igū ñapeomakūta, diaye níyupo. Puru Marīpūre: “Ōataria mu”, āri, usuyari sinūḡāyupo. ¹⁴Jesús siñajārīnu igore taumakū iāḡū, iri nerērī wii opu gapu igū merā guayupu. Irasirigu, masakare āsū āriyupu:

—Semanariku, marī moārīñurī, su mojōma pere gaji mojō suru pērebejarinurī āarā. Irasirirā musā pūrīrikurā taudoreduarā, irinurīrē taudorerā aarika! Dapagāno marī siñajārīnurē irinorē iribirikōārō gāamea, āriyupu.

¹⁵Igū irasū ārimakū pégu, marī Opu Jesús āsū āriyupu:

—Musā irikatorikurā āarā. Musā wekure, o burrore oparā siñajārīnu āarīkeremakū, igūsārē suadeadarire kura, igūsārē deko iiridorerā āibuāa.

¹⁶Igore Abraham parāmeō āarīturiagore wātēa opu Satanás dieciocho bojorigora pūrīrikumakū irimi. Iro merē siñajārīnu āarīmakū, ¿igore taubirikōārō gāameadayuri? āriyupu Jesús. ¹⁷Igū irasū ārimakū pērā, Jesúre iaturirā āarīpererā guyasirīpereakōāñurā. Gajirā gapu āarīpereri Jesús ōārī iririre iārā, usyañurā.

**Jesús mostaza wāikuri yegā puri
masādea keori merā weredeā**
(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

¹⁸Puru āriyupu doja:

—Marīpu īgūyarārē doreri, ĩneēno irirosū āārikuri? ĩNeēno keori merā weregukuri? ¹⁹I irirosū āārā. Suye oteriyē mostaza wāikuri yegārē oterosū āārā. Iri yegārē sugū masaku īgūya poogue otekumi. Īgū oteadero puru, yuku wādi irirosū puri, masākoa. Irasirirā mirā wārā irigū dupurigū īgūsāya surī suakuma, āriyupu.

**Jesús pā wemasārī morērī poga keori
merā weredeā**
(Mt 13.33)

²⁰Dupaturi keori merā werenemoyupu:

—Marīpu īgūyarārē dorerire, ĩneēno keori merā werenemogukuri? ²¹I irirosū āārā. Pā wemasārī morērī poga irirosū āārā. Sugo nomeō pā irigo, mērōgā pā wemasāmakū iriri poga merā trigo pogare morēkumo. Igo irasū morēadero puru, iri poga mērōgā āārikerero, wemasāseyakōākoa, āriyupu.

**Jesús eyabiri makāpurore nājāri
keori merā weredeā**
(Mt 7.13-14, 21-23)

²²Puru Jesús Jerusalégue waagú, paga makārīrē, mutā makārīgādere buetariwāgāyupu. ²³Iroque sugū masaku īgūrē āsū āri sērēñayupu:

—Yu Opū, ĩMarīpu perebiri peamegue waabonerārē taumurā mērāgā āārikuri? āriyupu.

Īgū irasū āārimakū pēgu, Jesús i keori merā wereyupu:

²⁴—Marīpu purogue nājāduarā, īgūyare irika! Musārē werea. Wārā īgū purogue nājāduakererā, nājāmasībirikuma. Iroque nājāduamakū diasagorāa. Eyabiri makāpuro nājārō irirosū āārā. ²⁵Marīpu, sugū wii opū irirosū āārimī. Wii opū wāganugā, makāpurore biadero puru, musā gapū makāpurogue āārīrā īgūya wiire

nājāduarā, āsū āārīrākoa īgūrē: “Gua opu, guare tūpāsōogu aarika!” āārīrākoa. Irasū āārīkeremakū, wii opu gapū: “Musārē masībea. Noó marā āārīrā āārīkoa”, āārigukumi. ²⁶Īgū irasū āārimakū, musā gapū āsū āārīrākoa: “Gua mu merāta baa, iiri iribu. Guaya makāguedere buegorenabu”, āārīrākoa. ²⁷Musā irasū āārimakū, āsū yūjugukumi: “ ‘Musārē masībea. Noó marā āārīrā āārīkoa’ āārisiāa. Musā nērō irirā āārā. Irasirirā āārīpererā waaka! Yu purore wirika!” āārigukumi wii opu musārē. ²⁸Irasirirā, Abraham, Isaac, Jacob, āārīpererā Marīpuya kerere weredupiyunerā merā Marīpu īgūyarārē dorerogue āārimakū iārā, musā gapū makāpurogue bēosūnerā āārisiā, pūrisūrā musāya guikare kūrīduūtú orerākoa. ²⁹Irasū waaripoere norte marā, sur marā, abe mūrīriro marā, abe nājārō marā Marīpu īgūyarārē dorerogue eja, usuyari merā baa doanīrākuma. ³⁰Irasirirā dapagorare ubu āārīrā, purugere oparā dujarākuma. Dapagorare: “Oparāgora āārā”, āārīrā gapū purugere ubu āārīrā dujarākuma, āriyupu Jesús.

Jesús Jerusalén marārē iāgū oredeā
(Mt 23.37-39)

³¹Jesús irasū āārīpoe surāyeri fariseo bumarā īgū purogue eja, āsū āārīnūrā: —Herodes murē wējēduami. Irasirigū gajirogue waaka! āārīnūrā.

³²Jesús gapū īgūsārē yūjuyupu:

—Āsū āri wererā waaka, īgū āārikatorikugere: “Dapagārē, nāmīgādere āsūta irigura. Wātēārē bēowīugūkoa. Pūrīrikurārē taugūkoa. Irasirigū nāmīgā sinu gapū odogūkoa”, āārimi, āri wereka īgūrē! ³³Dapagā, nāmīgā, nāmīgā sinu gapūdere Jerusalégue waagura. Iro marā Marīpuya kerere weredupiyunerārē wējēnerā āārimā. Irasirigū yure Marīpuya kerere weredupiyugere īgūsā wējēbure iri makāgue āārīrō gāamea.

³⁴Musā Jerusalén marā Marīpuya kerere weredupiyurimasārē wējēkōāa. Īgū iriunerārē ūtāyeri merā dea wējēa. Wāri yu musārē, āgābo igo purārē,

igoya kēdupuri merā neeōnúrōsū neeōnúdadibu. Musā gapu yu irasū irimakū neō gāmebiribu. ³⁵Irasiriro musā āārírí makā, béodea makā dujarokoa. Musārē diayeta werea. Musā yure dupaturi iābirikoa. Purogue musā: “Maripu iriudi oātarigu oārō aariburo”, ārírā, yure dupaturi iārākoa doja, āriyupu Jesús.

Jesús sugu bijiri pūririkugure taudea

14 ¹Sunu Jesús, judío masaka siñajārīnu āārīmakū, sugu fariseo bumarā opuya wiigue baagu waayupu. Irogue āārírā gajirā fariseo bumarā īgūrē iānūrūnikōāñurā. ²Īgūsā baaro purogue sugu masaku bijiri pūririkugu Jesús diaye āārīyupu. ³Irasirigu Jesús, Moisés gojadeare buerimasārē, fariseo bumarādere āsū ārī sērēñayupu:

—Siñajārīnu āārīmakū, ¿sugu pūririkugure taudoreri, o taudoreberi? āriyupu.

⁴Īgū irasū ārīmakū pérā, neō yujubiriñurā. Īgūsā yujubirimakū īāgū, Jesús bijiri pūririkugure tauyupu. Odo, īgūrē: “Oārō waaka!” āriyupu. ⁵Puru īgūsārē sērēñayupu doja:

—Siñajārīnu āārīkeremakū, musāyagu burro, o musāyagu weku gobegue meēñajādire iārā, ¿mata āi wiubiribukuri? āriyupu.

⁶Īgūsā gapu, īgū irasū ārī sērēñarīrē yujumasībiriñurā.

Mojōsuari bosenu siiusūnerāya keori merā weredea

⁷Jesús fariseo bumarā opuya wiigue āārīgū, iri wiimu siuanerā ejamakū iāyupu. Īgūsā oārī doaripērīrē beyeñurā, oparā irirosū doamurā. Īgūsā irasirimakū īāgū, Jesús i keori merā wereyupu īgūsā āārīpererārē:

⁸⁻⁹—Sugu wii opu mojōsuari bosenu irigu musārē siuadero puru, musā īgūya wiigue ejarā, oparā doarire beye doabirikōāka! Iri wii opu gajirā īgū siuanerārē musā nemorō gopeyarā ejamakū īāgū, musārē āsū ārīgukumi:

“Īsā gapure musā doarire sīka! Musā gapu sōogue doarā waaka!” ārīgukumi. Īgū irasū ārīmakū pérā, musā guyasīrīrī merā ubu āārírā doarigue doarā waarākoa. ¹⁰Irasirirā, wii opu musārē siuumakū, ubu āārírā doarigue doaka! Musā irasirimakū īāgū, iri wii opu musārē: “Oparā doarigue doarā aarika!” ārīgukumi. Īgū irasirimakū iārā, gajirā īgū siuanerā musārē buremurī merā iārākuma. ¹¹Sugu īgū basi: “Gajirā nemorō āārā”, ārī gūñagūnorē Maripu īgūrē ubu āārīgū dujamakū irīgukumi. Gajigu: “Gajirā nemorō āārībea”, ārī gūñagū gapure Maripu īgūrē gajirā nemorō āārīmakū irīgukumi, āriyupu.

¹²Irasū ārī odo, īgūrē siuadire āsū āriyupu:

—Mu bosenu irigu, mu merāmarārē, mu pagupūrārē, mūyarārē, doebiri oparārē siubirikōāka! Mu īgūsārē siuumakū, murē īgūsāde siu gāmibukuma. Īgūsā irasiriri merā īgūsā baadeare murē ejo gāmibukuma. ¹³Mu bosenu irigu, boporārē, koye iāmerārē siuka! ¹⁴Mu irasirimakū, Maripu murē oārō irīgukumi. Īgūsārē mu siuidea waja, īgūsā murē siu gāmibirikuma. Irasirigu Maripu diayemarē irirā boanerārē masūrīnu āārīmakū, murē oārīrē wajarīgukumi, āriyupu Jesús.

Jesús bosebaarinu keori merā buedea

¹⁵Īgū irasū ārīmakū pégu, sugu irogue baa doanīgū īgūrē āriyupu:

—Maripu īgūyarārē dorerogue īgū puro baa doanírā buro usuyarākuma, āriyupu.

¹⁶Īgū irasū ārīmakū, Jesús keori merā wereyupu īgūrē:

—Sugu wári bosebaarinu irigu wārā masaka siukumi. ¹⁷Īgū siuadero puru, bosenu āārīrīnurē īgūrē moāboegure īgū siuanerārē weredoregu iriukumi.

“Aarika! Āārīpereri bosenu marē āmusiami”, ārī weredorekumi.

¹⁸Īgū irire weremakū pérā, āārīpererā: “Masīña máa, waabirikoa”, ārikuma. Īgū siupurorisūadi moāboegure āsū

ārīkumi: “Dapagorata nikū wajari odoa. Irore iāgū waabu yāa. Irasirigu mu opure: ‘Masīna māa, waabirikoa’, ārāmi, āri wereka!” ārīkumi. ¹⁹Gajigu āsū ārīkumi: “Wekua pe mojōmarā wajariabu. Īgūsārē keoṅagū waabu yāa. Irasirigu mu opure: ‘Masīna māa, waabirikoa’, ārāmi, āri wereka!” ārīkumi. ²⁰Gajigu āsū ārīkumi: “Yu dapagorata mojōsua odoa. Irasirigu iri bosenurē waabirikoa”, ārīkumi. ²¹Īgū irasū ārīmakū, moāboegu gapu goedujaā, īgū opure īgūsā ārēdeare werekumi. Īgū weremakū pégu, opu buro gua, āsū ārīkumi īgūrē moāboegure: “Murīgorāa. Makā dekoma maarīgue āārīrārē āmagū waaka! Irasirigu boporārē, poyarimasārē, koye iāmerārē, gubu buanerārē mumurō merā yaa wiigue ārīka!” ārīkumi. ²²Puru moāboegu īgū opure werekumi: “Yu opu, mu doreaderosūta masakare siuabu. Wii gapure uturibema dapa”, ārīkumi. ²³Īgū irasū ārīmakū pégu, īgū opu īgūrē dorekumi doja: “Maarīgue waaka! Paga maarīgue, mutā maarīgāgue mu bokajarārē turaro merā siuwāgārīka! Irasirimakū, yaa wiire uturirākuma. ²⁴Diayeta murē werea. Neō sugu yu siupuroriadinerā baaboadideare mérōgā baabirikuma”, ārīkumi opu īgūrē moāboegure, āri wereyupu Jesús.

Jesús: “Sugu yure tuyaduamakū diasagorāa”, āri weredea
(Mt 10.37-38)

²⁵Wārā masaka Jesúre tuyañurā. Irasirigu īgūsārē gāmenugā iā, āsū āriyupu:

²⁶—Sugu yaa buerire buetuyaduagu, īgū pagure, pagore, marāpore, pūrārē, pagupūrārē, pagupūrā nomerē, īgū basi maīrō nemorō yu gapure maīrō gāamea. ²⁷Sugu yure tuyaduari waja curusague pábiatú wējēsūbu irirosū āārīkeregu, yure neō piriō marīrō yure tuyañikōāburo. Yure tuyaduabi, yu buegu āārīmasībirikumi. ²⁸Sugu, musā watopegue āārīgū, ūmarī wiire iriburo dupiyuro: “ĒNeēno merā

iripeogukuri?” āri gūñagū, iri wiire iriburi wajakuburire keopurorikumi. ²⁹Wajakuburire keopuroribi, iri wiire iripeobirikumi. Īgū iripeobirimakū iārā, gajirā īgūrē buridakuma. ³⁰“Īaka! Īi wiire iriadiñumi.

Iripeomasībiriñumi”, āri buridakuma īgūrē. ³¹Su nikū marā opu, gajigu opu merā gāmwējēburo dupiyuro īgūyarā surarare keopurorikumi. “ĒYu diez mil surara merā, gajigu veinte mil surara opagu merā gāmwējēgū waagū bokatiñubukuri?” āri gūñakumi. ³²Keoña: “Bokatiñubirikoa”, ārikumi. Irasirigu, gajigu opu īgūyarā surara merā gāmwējēgū aarimakū, yoarogue īgū āārīmakūta: “Gāmwējēbirikōārā”, āri kere iriukumi īgūyagure. ³³I irirosūta yu buerā āārīduarā musā iriburire oārō gūnadupiyuro gāamea. Āsū āārā. Musā gāāmerirē piriduamerā yu buerā āārīmasībea.

Moā oārō okari irirosū āārīrō gāamea, āri weredea
(Mt 5.13; Mr 9.50)

³⁴Moā oārō okari āārīmakū oāgorāa. Moā okadea okabirimakū, dupaturi okamakū irimasīna māa. ³⁵Moā okabirimakū oābea. Béokōārō gāamea. Irasirirā musā moā okabirimakū béosūburi irirosū neō āārībirikōāka! Gāmpūrī oparā, ire oārō péka! āri wereyupu Jesús.

Jesús oveja dederidi keori merā buedea
(Mt 18.10-14)

15 ¹Gajinu wārā romano marā opure niyeru wajaseabosarimasā, ñerō iririmasāde Jesús puro īgū buerire pérā ejañurā. ²Īgūsā irasū ejamakū iārā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jesúre āsū āri werewuañurā: —Īi ñerārē bokatiñīneā, īgūsā merā baami, āriñurā.

³Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús i keori merā wereyupu īgūsārē:

⁴—Oveja korerimasū cien oveja opagu, sugu oveja dederimakū iāgū, noventa y

nueve ovejare makā turo ĩgūsā baarogue duripíkōā, dederiadire āmagú waakumi. ĩgūrē bokagugue āmuduúkumi. ⁵ĩgūrē bokagu, usuyari merā ĩgūrē āikōā, ⁶ĩgūya wiigue āi dujáakōākumi. Āi dujaja, ĩgū puro āārírārē, ĩgūyarārē siu neeōkumi. “Yaagu oveja dederiadire bokáabu. Irasirirā yu merā usuyaka!” ārikumi.

⁷Musārē werea. Sugu ñerō irigu, oveja dederiadi irirosū āārīmi. Irasirigu ĩgū ñerō iririre bujawere, ĩgū gūñarirē gorawayumakū, Maripū puro āārírā buro usuyama. Gajirā wārā masaka ĩgūsā noventa y nueve oveja, makā turogue duripínerā irirosū āārírā, āsū āri gūñadima: “Ñerō iribea gua gapu. Irasirirā gua ñerō iririre bujowereri opabea”, āri gūñama. ĩgūsā irasū āri gūñamakū, Maripū puro āārírā usuyabema.

**Jesús niyeru koe dederidea
keori merā buedea**

⁸Sugo nomeō pe mojōma niyeru koeri wajapari koeri opakumo. Su koe dederimakū ĩāgō, siāgodirure siāgo, wiire ooa, oārō āmapeokumo. Iri koere bokagogue āmaduúkumo. ⁹Iri koere bokago, igo puro āārírārē, igoyarārē siu neeōkumo. “Yaa niyeru koe, dederiadea koere bokáabu. Irasirirā yu merā usuyaka!” ārikumo. ¹⁰Musārē werea. Sugu ñerirē irigu ĩgū ñerī iririre bujawere, ĩgū gūñarirē gorawayumakū, Maripū wereboerā buro usuyarākuma. ĩgū dederiboadi dederibirimakū ĩārā, buro usuyarākuma, āriyupu Jesús.

**Jesús sugu pērā pūrākudi
keori merā buedea**

¹¹Irasū āri odo, Jesús gaji keori merā bueyupu doja:
—Sugu masakū pērā ũma pūrākukumi. ¹²Sunu pagumu gapu pagure āsū ārikumi: “Au, mu boagu, yure siburire dapagorata yure siweoka!” ārikumi. ĩgū irasū ārimakū pégu, ĩgū pūrā pērāguereta ĩgū oparire dukawa, síkumi. ¹³Mérōgā puruta, pagumu

gapu ĩgū pagu siadeare āārīpereri duapeokōākumi. Puru ĩgū duadea waja niyeru merā yoarogue gaji nikūgue waakōākumi. Irogue eja, ĩgūya niyerure ñerō iriri merā irisiripeokōākumi.

¹⁴ĩgūya niyeru irisiribéoadero puru, iri nikūguere baari pereakōākoa. Irasirigu buro uaboapurorinugākumi.

¹⁵Irasirigu, sugu iri nikūmu puro, moārī āmagú waakumi. ĩgū gapu ĩgūrē ĩgūya moārī āārīrōgue yesearē koredoregu iriukumi. ¹⁶Yapiduagu, yeasea baarireta baaduadikumi. Neō gajirā ĩgūrē baari ejobirikuma. ¹⁷Irasirigu āsū āri gūñanugākumi: “Yupuya wiire wārā ĩgūrē moāboerā āārīkeremakū, baari wāro dūyanabu. Yu gapu oōguere buro uaboari merā kōmogūgue irikoa.

¹⁸Irasirigu yupu purogue goedujāagura doja. Āsū ārigura ĩgūrē: “Au, yu Maripū ĩūrōrē ñerō irikubu. Mudere irasūta irikubu’, ārigura. ¹⁹Ñegū āārā. Yure: “Yu magū āārā”, āribirikōāka! Irasirigu yure sugu murē moāboegu irirosū opaka!’ ārigura yupure”, āri gūñakumi. ²⁰Irasū āri gūña, maague waa, ĩgū paguya wiigue goedujāakōākumi.

ĩgū yoarogue aarimakūta, ĩgū pagu ĩgūrē ĩā, buro bopoñakumi. Puru ũmawāgā, ĩgūrē bokatīri, pābua, mimi irikumi. ²¹Irasirigu ĩgū pagure ārikumi: “Au, yu Maripū ĩūrōrē ñerō irikubu. Mudere irasūta irikubu. Ñegū āārā.

Yure: “Yu magū āārā”, āribirikōāka! Irasirigu yure sugu murē moāboegu irirosū opaka!” ārikumi ĩgū pagure.

²²ĩgū irasū ārīkeremakū, ĩgū pagu gapu ĩgūrē moāboerārē ārikumi: “Murīgorāa. Surī oārīrē āirā waa, sāka! Mojōsūrū túsārī berodere sāka! Gubu suríderē sāka! ²³Weku majīgū oārō diikugure āirā waa, wējēka, ĩgūrē baa, yu magū goejari bosenu irimurā. ²⁴Ī yu magū boakōākumi, ārādi goejami. Okami. Dederidire marī bokāa”, ārikumi. Puru bosenu irinugākuma.

²⁵ĩgūsā bosenu iriripoe, masā tīgū gapu poeque āārīkumi. Irogue āārādi goedujarigu, wii puro ejagu, ĩgūsā bayarire pékumi. ²⁶ĩgūsā bayamakū

pégũ, sugũ ìgũ pagũre moãboegũre siiu, sêrêñakumi: “¿Naásũ waári wiiguere?” ãrĩkumi. ²⁷“Mũ pagũmũ pũrĩrĩ marĩgũ, òãgũ goejami. Irasirĩgũ mũpũ usũyari merã wekũ majĩgũ dífkũgũre wêjêdoreami”, ãrĩ yũjukumi moãboegu ìgũrê. ²⁸Ìgũ irasũ ãrĩ weremakũ pégu, masã tígũ gapũ burũ guakumi. Wiigũ ñajãbirikumi. Ìgũ ñajãbirimakũ ìãgũ, ìgũ pagũ wiria, ìgũrê: “Ñajãrika!” ãrãdikumi. ²⁹“Au, péka! Yũ wári bojori mũ dorerire neõ suñarõ tarinũgãrõ marĩrõ murê moãbosabũ. Yũ irasirikeremakũ, neõ sugũ waibũ sĩbirĩbũ, yũ merãmarã merã bosenu iriburo, ãrĩgũ. ³⁰Ìĩ mũ magũ gapũ ñerã nome merã mũyare irisiribéodi ããrĩmĩ. Irire irisiribéo odo, ìgũ goejamakũ, wekũ dífkũgũre ìgũrê wêjê, ejoa”, ãrĩkumi ìgũ pagũre. ³¹“Makũ, mũ yũ merã ããrĩnkõãã. Irasiriro ããrĩpereri yũ oparĩ mũya dita ããrã. ³²Ìĩ mũ pagũmũ boakõãkumi, ãrãdi goejami. Okami. Dederidire marĩ bokãã. Irasirirã ìgũ goejamakũ, marĩ bosenu iri usũyamakũ òãgorãã”, ãrĩkumi ìgũ magũrê, ãrĩ weryupũ Jesús.

Jesús, wári doebiri opagũyare koreboegu keori merã weredea

16 ¹Jesús irasũ ãrĩ odo, ìgũ buerãrê i keori merã weryupũ:

—Sugũ masakũ wári doebiri opagũ ããrĩkumi. Irasirĩgũ, ìgũyare koregũre opakumi. Gajirã gapũ ìgũ òãrõ korebirimakũ ìãrã, ìgũ opũguere: “Mũya niyerure irisirĩgũ iriami”, ãrĩ weresãkuma. ²Ìgũsã weresãmakũ pégu, ìgũyare koregũre siiu: “Gajirã yaa niyeru mũ irisirire weresãma. Yaare mũ moãrĩrê gojatúri pũrê yũre ìmuka! Irasirĩgũ yaare korenemobirikõãka pama!” ãrĩkumi ìgũ opu ìgũrê. ³Ìgũ irasũ ãrĩmakũ, niyeru koregũ ãsũ ãrĩ gũñakumi: “Yũ opu yũre béowiubu yámi. Yũ turabea. Irasirĩgũ turaro moãrĩrê bokatũbirikoa. Gajirãrê niyeru sêrê doanĩgũ, gũyasĩrĩgorakoa. ¿Nasirĩgukuri yũ?” ãrĩ gũñakumi. ⁴Pũrũ gũñanemokumi doja: “Dapagorare yũ iriburire masisiãã. Yũre moãrĩ

marĩmakũ, yũ ãsũ irimakũ ìãrã, yũre gajirã ìgũsãya wiirĩgũ ñajãdorerãkuma”, ãrĩ gũñakumi. ⁵Irasirĩgũ, ìgũ opũre wajamorãrê sugũno ditare siiu, sêrêñakumi ejarũrorĩgũre: “¿Yũ opũre noõpa wajamorĩ mũ?” ãrĩ sêrêñakumi. ⁶Wajamogũ ìgũrê yũjukumi: “Cien dukari olivo wãĩkudi uyere wajamokoa”, ãrĩkumi. Ìgũ irasũ ãrĩ weremakũ, ãsũ ãrĩkumi ìgũrê: “Doaka, murĩgorãã! Mũ wajamorĩrê gojatúdea pũ, i pũ ããrã. Iri pũrê ãĩ, gajĩ pũguere cincuenta dukarita gojatúka!” ãrĩkumi. ⁷Pũrũ gajĩgũre sêrêñakumi: “¿Mũkoa, noõpa wajamorĩ?” ãrĩkumi. Wajamogũ ìgũrê yũjukumi: “Cien trigo ajuri wajamokoa”, ãrĩkumi. Ìgũ irasũ ãrĩmakũ, ãsũ ãrĩkumi ìgũrê: “Mũ wajamorĩrê gojatúdea pũ, i pũ ããrã. Iri pũrê ãĩ, gajĩ pũguere ochenta ajurita gojatúka!” ãrĩkumi. ⁸Ìgũ opu, ìgũ irasũ òãrõ irikatomeremakũ ìãgũ: “Mũ ñegũ ããrĩkeregũ, mũ masĩrĩ merã òãrõ niyerure moãmasiã”, ãrĩkumi. I ãmũgũ marã Marĩpũre masĩbirikererã, Marĩpũyarã ìgũsãya niyerure moãmasĩrõ nemorõ moãmasiã, ãrĩ weryupũ Jesús.

⁹Irasũ ãrĩ odo, ãsũ ãrĩ werenemoyupũ:

—Mũsã i ãmũma oparire boporãrê sĩka, mũsãrê maĩburo, ãrĩrã! Mũsã irasũ sĩmakũ, mũsã opadea pereadero pũrũ ãmũgasĩgũre mũsã ejamakũ, ìrogũ ããrĩrã mũsãrê usũyari merã bokatĩrĩñeãrãkuma.

¹⁰Sugũ mériãgã oparĩ merã òãrõ irĩgũ, wári oparĩ merãdere òãrõ irĩgũkumi. Gajĩgũ mériãgã oparĩ merã òãrõ irĩbi, wári oparĩ merãdere òãrõ irĩbirikumi.

¹¹Mũsã i ãmũma merã òãrõ irĩbirimakũ, ¿noã Marĩpũyare diaye òãrĩ oparire sĩbukuri mũsãrê? ¹²Gajĩgũyare mũsã òãrõ irĩbirimakũ, ¿noã mũsã òãrõ ããrĩburire sĩbukuri mũsãrê?

¹³Neõ sugũ moãrĩmasũ pẽrã oparãrê moãboemasĩbirikumi. Sugũ opũre maĩgũ, gajĩgũ gapũre maĩbirikumi, o sugũ opũre burẽmũgũ, gajĩgũ gapũre yũjubirikumi. Ìgũsã irirosũta niyerure maĩtarĩgũ, Marĩpũ gapũre maĩbemi, ãrĩyupũ Jesús.

¹⁴Īgū irasū ārimakū pērā, fariseo bumarā gapu niyerure mairā āarisīā, ĩgūrē buridañurā. ¹⁵Īgūsā irasū buridamakū pégu, Jesús ĩgūsārē wereyupū:

—Musā, masaka ĩūrōrē ōārō iriadāa. Īgūsā, musā iririre ĩārā: “Ōārā diayemarē irirā āarīma”, āririrē buro péduāa. Marīpu gapu musā gūñarirē masīmi. Masaka ĩgūsā basi iririre: “Ōātaria”, āri gūñadima. Marīpu gapu ĩgūsā iririre: “Netaria”, āri ĩāmi.

Jesús, Marīpu dorerire, ĩgū marī Opū āarīrirē weredeā

¹⁶Juan masakare wāiyedi ejaburo dupiyuro Marīpu ĩgū Moisére doreri pídea merā, ĩgūya kerere weredupiyunerā buedeā merā marīrē doredi āarīmī. Dapagora gapure Juan ejadero puru, Marīpuya ōārī kerere, ĩgūyarārē dorerire yu werea. Yu irire weremakū pērā, masaka ĩgūsā turari merā ĩgūyarārē doreroguere buro ñajāduama.

¹⁷Ūmugasī, i nikūde pererokoa. Iri perekeremakū, Marīpu Moisére doreri pídeare neō béobirikumi. Iri doreri merā āarīpereri ĩgū: “Āsū irigura”, ārīdeare iriyuwarikugukumi ĩgū ārīderosūta, āriyupu Jesús.

Jesús masakare: “Musā marāposā nomerē béobirikōāka!” āri buedeā
(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

¹⁸Irasū āri ōdo, āsū ārinemoyupu: —Sugu ĩgū marāpore béo, gajigo merā marāpokūgu, igo merā ñerō irigu yāmi. Gajigu béodeore marāpokugude igo merā ñerō irigu yāmi, āriyupu.

Jesús doebiri wāri opaguya, gajigu Lázaro wāikūguya keori merā buedeā

¹⁹Puru Jesús gajī keori merā wereyupu doja:

—Sugu wāri doebiri opagu āarīdi āarīmī. Surī wajaparire sāñadi āarīmī. Irasirigu wāri opagu āarisīā, ūmuriku bosenu irigu irirosū ōārī ditare baarikūdi āarīmī. ²⁰Gajigu bopogu

Lázaro wāikūgu, ĩgūya dupu āarīperero kāmikūgu wāri doebiri opaguya wii makāpuro doanadi āarīmī. ²¹Wāri doebiri opagu baamakū, bopogu gapu ĩgū baasiridijuri pogare baayapiduagu, sea, baadi āarīmī. ĩgū iro doaripoe diayéa ĩgū puro eja, ĩgūya kāmire neerēnerā āarīmā.

²²Puru bopogu boakōadi āarīmī. ĩgū boamakū, Marīpure wereboerā paraíso wāikurogue Abraham āarīrōgue ĩgūrē āimurīānerā āarīmā. Mérōgā puru wāri doebiri opagude boakōadi āarīmī. ĩgū boamakū, ĩgūrē yāanerā āarīmā. ²³Irasirigu doebiri opagu āarādi boanerā āarīrōgue ejagu, buro poyari merā āarīdi āarīmī. ĩgū irogue āarīgū, ūmugasigue ĩāmu, Abrahamē yorogue āarīmakū ĩadi āarīmī. Lázarodere ĩgū merā āarīmakū ĩadi āarīmī.

²⁴Irasirigu buro gaguinīdi āarīmī: “Yu ñekū Abraham, bopoñarī merā ĩāka yure! Lázarore iriuka! ĩgū yure ĩgūya mojōsūrū merā dekore yosa, yaa nedirure yusañajāmakū irigu aariburo. Yu i peameguere buro poyagu irikoa”, ārīdi āarīmī. ²⁵Īgū irasū ārikeremakū, Abraham gapu ĩgūrē āsū ārīdi āarīmī: “Makū, okagu āarīgūgue āarīpererire ōārīrē opabu mu. Lázaro gapure ūmuriku ñerō waabu. Dapagorare mu ñerō tariripoere ĩgū gapu ōoguerē usuyari merā āarīkōāgū yāmi.

²⁶Gajī āsū āārā. Ūkūārī gobe miē āārā. Irasirirā ōoguerē āarīrā mu puroguerē waamasībema. Mu purogue āarīrā ōogue aariduakererā, aarimasībema”, ārīdi āarīmī Abraham. ²⁷Īgū irasū ārimakū, doebiri opadi āsū ārīdi āarīmī: “Yu ñekū Abraham, murē buro sērēa. Lázarore yūpuya wiigū iriuka! ²⁸Yu su mojōma pererā pagupūrāku. Lázarore weredoregu iriuka, ĩgūsārē ōoguerē ñerō waarōguere aaribirikōāburo, ārīgū”, ārīdi āarīmī. ²⁹Īgū irasū ārimakū, Abraham gapu yūjudi āarīmī: “Marīpu ĩgū dorerire Moisére pídeare, Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadeadere opama mu pagupūrā. Irasirirā irire bue, buremuburo”, ārīdi āarīmī. ³⁰Īgū irasū

ārimakū, doebiri opadi gapu yujūdi āārimí: “Yu ñekū Abraham, igūsā irire opakereā, ōārō buremubirikuma. Lázaro boadigue masā, igūsā puro waa, igūsārē weremakū, igūsā ñerō iririre bujawere, igūsā gūñarirē gorawayurākuma. Irasirirā ōārī gapure irirākuma pama yu pagupūrā”, āridi āārimí. ³¹ Igū irasū ārimakū, Abraham gapu igūrē āsū āri weredi āārimí: “Mū pagupūrā Marīpu igū dorerire Moisére pídeare, igūya kerere weredupiyunerā gojadeadere buremumerā, Lázaro boadigue masā, igūsārē weremakūdere Marīpure buremubirikuma”, āridi āārimí Abraham, āri weryupu Jesús.

Gajirārē ñerō irimakū iribirikōāka! āri weredea

(Mt 18.6-7, 21-22; Mr 9.42)

17 ¹ Jesús igū buerārē āsū āri weryupu:

—Masakare ñerō irimakū iriri, āārinikōārokoa. Gajirārē ñerō irimakū iriguno gapu ñetariro tarigukumi. ² Sugu yure buremugūrē majīgū irirosū āārigūrē ñerō irimakū irigu, buro wajamoāsūgukumi. Irasiriro, igū gajigure ñerō irimakū iriburi dupiyuro masaka igūrē wariye ūtāye merā wūnugūgue sūasiu, wadiyague meéyomakū ōabukoa. ³ Irasirirā ōārō pēmasika musā! Mūyagu mūrē ñerō irimakū iāgū: “Irinorē iribirikōāka!” ārika igūrē! Irasirigu igū ñerō iriadeare bujawere, igū gūñarirē gorawayumakū iāgū, igū ñerō iriadeare kātika! ⁴ Irasirigu sunurē su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarigora mūrē ñerō irimakū iāgū, irikūta mūrē kātiri sērēgū ejamakū, kātika! āriyupu.

Marīpure buremurirē weredea

(Mt 13.31-32)

⁵ Jesús irasū ārimakū pērā, igū buerā āsū āriñurā:

—Guare Marīpure buremunemomakū irika!

⁶ Igūsā irasū ārimakū, marī Opū Jesús āriyupu:

—Marīpure musā buremuri opari, mostazayegā irirosū mérōgā āārikeremakū, igu sicómoro wāikudire: “Tūāduuawāgā, wadiyague ejanugārō waaka!” āribukoa. Musā buremuri merā doremakū, musā ārirosūta waakoa, āriyupu.

Sugu moāboerimasū iririre weredea

⁷ Irasū āri odo, āsū ārinemoyupu doja: —Musā watopegue āārigū sugu moāboegure opakumi. Igū poegree moākumi, o wekure korekumi. Ī Igū moā odo, wiigue dujajamakū iārā, igūrē: “Murīgora, baagu aarika!” āribukuri? ⁸ Āribirikoa. Āsū gapu ārikoa: “Yu baaburire āmuka! Puru yu baa, iiri iriripoere yure baari sinemobu yūka! Yu baa odoadero puru, mude baagūkoa pama”, ārikoa musārē moāboegure. ⁹ Ī Igū musā moādorirere ōārō irimakū iārā, igūrē: “Ōāa, mū merā usuyāa”, āribukuri? Āribirikoa. ¹⁰ Musāde igū irirosūta āāripereri Marīpu dorerire iri odo, āsū ārika! “Gua igūrē moāboerā, ubu āārīrā āārā. Igū doreri guare pídea ditare iriabu”, ārika! āriyupu.

Jesús pe mojōmarā kāmī boarārē taudea

¹¹ Gajinu Jesús Jerusalégue waagū, Samaria nikū, Galilea nikū watope tariwāgāyupu. ¹² Iro āārīrī makāgue igū ejaripoe pe mojōmarā ūma kāmī boarā igūrē bokatīrīrā aariñurā. Kāmī boarā āārīsīā, yoawayarogue dujanugā, suro merā gaguinīñurā:

¹³ —Jesús, buegu, guare bopoñarī merā iāka! āriñurā.

¹⁴ Jesús igūsārē iāgū, āsū āriyupu: —Paíare musāya dupure imurā waaka! āriyupu.

Igūsā maague waaripoe igūsāya kāmī yaripereakōāyuro. Kāmī marīrā dujanūrā. ¹⁵ Irasirigu sugu igūsā watopemu igūya kāmī yarimakū iāgū, Jesús pūrogu gāmedujarigu, busuro merā Marīpure: “Ōātaria mū”, āri, usuyari siyupu. ¹⁶ Jesús puro ejaqu, igūya guburi puro ñadukupuri merā

ejamejāja, īgūya diapure yebague moomejāja, Jesúre: “Ōāa”, āri, usūyari sīyupū. Īgū Samariamū āārīyupū.

¹⁷Jesús, īgū suguta irasirimakū īāgū, āsū ārīyupū:

—Pe mojōmarā āārāma kāmi tausūanerā. ĶGajirā su mojōma pere gaji mojō wapikudiru pērēbejarā gapu noógue āārīkuri? ¹⁸Ī guaya nikūmu āārībi dita Marīpūre usūyari sīgū gāmedujariañumi. ĶNasirirā gajirā īgū merā āārānerā gapu aaribirayuri? ārīyupū.

¹⁹Irasū āri odo, īgūrē āsū ārīyupū:

—Wāgānūgā, waaka! Mū Marīpūre būremurī opasīā, kāmi marīgū dujabū, ārīyupū.

Jesús, Marīpū doreri ejaburire weredea

(Mt 24.23-28, 36-41)

²⁰Iro āārīrā fariseo bumarā Jesúre āsū āri sērēñāñurā:

—ĶNaāsū āārīmakū, Marīpū īgūyarārē doreri ejarokuri? āriñurā. Īgūsā irasū ārīmakū pēgu, yujyuyupū:

—Marīpū īgūyarārē doreri ejamakū, musā īāmasibeā. ²¹“Marīpū īgūyarārē doreri oógue āārābū, o sōógue āārā”, ārīmasiñā māā. Īgūyarārē doreri musā watopegue āārīsiāā, ārīyupū.

²²Irasū āri odo, īgū buerārē āsū ārīyupū:

—Pūrugue yū āārīpererā tīgū i ūmūgue dupaturi aariburire būro īādūarākoa. Yū aariburi dupiyuro sunu yūre īādūakererā, neō sunu īābirikoa.

²³Gajirā musārē āsū ārīrākuma. “Īāka! Cristo oōta āārīmi”, o gajirā: “Cristo sōógue āārāmi”, ārīrākuma. Īgūsā irasū ārīkeremakū, īgūsārē neō tūyabirikōāka! ²⁴Yū āārīpererā tīgū i ūmūguere dupaturi aarīgū, bupu āārīperero ūmarōrē gūñāña marīrō miārōsū, gūñāña marīrō aarīgukoa.

²⁵Yū dupaturi aariburo dupiyuro yūre būro ñerō tariro āārā. Dapagora marā yūre gāāmebirikuma. ²⁶Noē āārīdeapoe marārē waaderosūta yū āārīpererā tīgū aariburo dupiyurogārē waarokoa.

²⁷Noē āārīdeapoere masaka baa, iirī, mojōsuaunanerā āārīmā. Īgūsā pūrā nomerē nomesunanerā āārīmā. Noē doódiru wádirugue ñajārīñūguedere irasūta irinīkōāunanerā āārīmā. Pūru Marīpū īgūsā āārīpererārē miūbēopeokōādi āārīmī. Irasūta waarokoa yū dupaturi aarimakūdere. ²⁸Lot āārīdeapoedere murārōta iriunanerā āārīmā. Baa, iirī, wajari, dua, ote, wiirire iriunanerā āārīmā. ²⁹Īgūsā irasū iriripoe īgūsāya makā Sodoma wāīkuri makārē Lot wirideanarē deko merērōsū, ūmūgasima peame, azufre wāīkuri poga ūjūdjari, īgūsārē wējēpeokōādero āārībū. ³⁰Yū āārīpererā tīgū gūñāña marīrō i ūmūgue dupaturi aarīrīnurē masakare irasūta waarokoa.

³¹Irasū waaripoere sugū īgūya wii wekague āārīgū, wii poekague īgūyare āīgū dijabirikōāburo. Murārōta gajigu īgūya poeague āārīgū, īgūya wiigūe dujāabirikōāburo. ³²Lot marāpo igoya makārē īāgāmedujugo, moā turu irirosū poyanūgādeare gūñaka! ³³Sugū īgūya āārīburi ditare gūñagū perebiri peamegue waadederīgukumi. Gajigu yaare gūñagū tarīgukumi. Marīpū pūrogue waagukumi īgū merā oārō āārīnību.

³⁴Mūsārē werea. Irasū waaburi ñamirē, pērā peyarogue kārīrākuma. Sugū yūre būremugū āīsūgukumi. Gajigu yūre būremubi dujagukumi.

³⁵Nomede pērā ojodūka biurā āārīrākuma. Sugo yūre būremugō āīsūgokumo. Gajigo yūre būremubeo dujagokumo. ³⁶Pērā poeeguere moārā āārīrākuma. Sugū āīsūgukumi. Gajigu dujagukumi, ārīyupū.

³⁷Īgū irasū ārīmakū pērā, īgū buerā sērēñāñurā:

—Gua Opū, Ķnoógue irasū waarokuri? āriñurā.

Jesús yujyuyupū:

—Mimua nerēmākū īārā, masaka sugū waibū boadi āārīrōrē masīkuma. I irirosū yū aarimakū īārā, īgūsā wajamoāsūburire masīrākuma, āri weryeyupū Jesús.

**Jesús sugo wapiweyo, weresārīrē
beyerimasū keori merā buedea**

18 ¹Puru Jesús igū buerārē buegu, āsū āriyupū: “Musā Marīpure sērērā, piriro marīrō gūnaturari merā sērēka!” āriyupū. Irasirigu i keori merā wereyupū. ²Āsū āriyupū:

—Su makārē sugū weresārīrē beyerimasū āārīkumi. Īgū Marīpure, masakadere būremubirikumi. ³Iri makārēta sugo wapiweyo āārīkumo. Igo igū purogue īgūrē iritamurī sērēgō waanakumo: “Yure iaturigure wajamoādoreka!” ārīnakumo. ⁴Igo irasū ārīriku, igore: “Iribirikoā”, ārīnakumi. Īgū irasū ārīkeremakū, wāri īgūrē sērē, garibokumo. Igo gariborire piribirimakū īāgū, āsū ārī gūnakumi īgū basi: “Yū Marīpure, masakadere būremubi āārīkeremakū, ⁵igo yure garibotarimo. Yure irasū garibogo yure gariboreamakū yāmo. Irasirigu igore iaturigure igo weresārīrē pé, īgūrē wajamoādogekoa pama”, ārīkumi, ārī wereyupū Jesús.

⁶Irasū ārī odo, marī Opu werenemoyupū:

—Īi weresārīrē beyerimasū nēgū āārīkeregu, igo sērēnīrīrē pékumi. Īgū irasirideare oārō pémasika musā! ⁷Īgū nemorō Marīpu gapu īgū beyenerārē ūmurī, nāmīrī īgūrē būro sērēnīrārē iritamugukumi. “Iritamubirikoā”, ārībirikumi īgūsārē. ⁸Musārē werea. Marīpu gajirā īgūsārē nērō irimakū īāgū, īgūsā sērērīrē pé, yoboro marīrō īgūsārē iritamugukumi. Īgū irasū oārō pégu āārīkeremakū, yū āārīpererā tīgū i ūmugue dupaturi aarīgū, Marīpure būremurārē īgūrē sērērārē bokagukuri? āriyupū.

**Jesús fariseo bumū, gajigu romano
marā opure niyeru wajaseabosarimasū
keori merā buedea**

⁹Jesús irasū ārī odo, gajī keori merā bueyupū. “Gua gapu oārā āārā. Gajirā gapu nērō irirā āārīma”, ārī gūnarārē i keori merā āsū ārī wereyupū:

¹⁰—Pērā ūma Marīpūya wiigue īgūrē sērērā waakuma. Sugū fariseo bumū, gajigu romano marā opure niyeru wajaseabosarimasū āārīkuma. ¹¹Fariseo bumū gapu ejanugā, īāmu, āsū ārī werenīkumi: “Guapu, yū murē ūsuyari sīa. Yū, gajirā yajarimasā, nērī iririmasā, nome merā nērō iririmasā irirosū āārībea. Irasū āārīmakū, neō īi romano marā opure niyeru wajaseabosarimasū irirosū āārībea. Irasirigu murē ūsuyari sīa. ¹²Semanariku penū berea murē būremugū. Pe mojōma niyeru koeri wajatagu, su koe murē sīa. Āārīpereri yū wajatarire murē irasū dita sīa”, ārīkumi. ¹³Niyeru wajaseabosarimasū gapu neō nājārōgue dujanugā, muúsiunugāja, īgū nērī oparire gūña, bujawere, ūmugasigue neō īāmurō marīrō īgūya koretibire pá, āsū ārīkumi Marīpure: “Yū nēgū āārā, irasirigu yure bopoñarī merā īāka!” ārīkumi. ¹⁴Musārē werea. Īi niyeru wajaseabosarimasū, Marīpu īūrō oāgūgue īgūya wiigue dujāakumi. Fariseo bumū gapu, Marīpu īūrō waja opaguta īgūya wiigue dujāakōakumi. Āsū āārā. Sugū īgū basi: “Gajirā nemorō oāgū āārā”, ārī gūnagūnorē Marīpu īgūrē ubu āārīgū āārīmakū irigukumi. Gajigu Marīpure: “Nērō iriabu, irasirigu yure bopoñarī merā īāka!” ārīgū gapure Marīpu īgū īūrō oāgū āārīmakū irigukumi, ārī wereyupū Jesús.

**Jesús majirāya āārīburire Marīpure
sērēbosadea**

(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)

¹⁵Puru masaka majirāgārē Jesúre moāñadorerā īgū puro āijañurā. Īgūsā āījamakū īārā, Jesús buerā īgūsārē bokatīrī: “Īgūrē garibobirikōāka!” āriñurā. ¹⁶Jesús gapu majirāgārē īgū puro siiu, īgū buerārē āriyupū:

—Majirā yū purogue aariburo. Kāmūtābirikōāka īgūsārē! Marīpu īgūyarārē dorerogue āārīmurā, īīsā majirā yure ūsuyari merā bokatīrīnēārā irirosū āārīma. ¹⁷Diayeta musārē werea. Īīsā majirā Marīpure īgūsā Opure gāāmerā irirosū āārīmerāno,

igūyarārē doreroguere waabirikuma, āriyupū.

Sugu maamu wári doebiri opagu

Jesús merā werenídea

(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)

¹⁸Puru sugu judío masaka oparā merāmu Jesúre sērēñayupū:

—Ōāgū buegu, yu ūmugasigue perebiri okarire wajataduagu, ĩñeénorē irigukuri? āriyupū.

¹⁹Jesús igūrē āriyupū:

—ĪNasirigu yure: “ōāgū”, āriři? Marīpu suguta ōāgū āārimi. ²⁰Mu, igū doreri pídeare masā: Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka! Masakare wējēbirikōāka! Yajabirikōāka! Gajirāyamarē ārikatori merā werebirikōāka! Mu pagusāmarārē goepeyari merā buremuka! āriyupū.

²¹Igū irasū ārimakū pégu, Jesúre yujuyupū:

—Iri doreri āārīpererire majīgūgāgueta iripeosiabu yu, āriyupū.

²²Igū irasū ārimakū pégu, Jesús igūrē āsū āriyupū:

—Murē su wāi duyāa. Āārīpereri mu oparire duagu waaka! Mu duadea wajare boporārē guereka! Irasirigu ūmugasiguere wári ōārī opagukoa. Odo, yu merā aarika! āriyupū.

²³Igū irasū ārimakū pégu, igū gapu igū wári oparire maĩsā, buro bujawereri merā āārīnugāyupū. ²⁴Igū bujaweremakū iāgū, Jesús āsū āriyupū:

—Wári doebiri oparārē Marīpu igūyarārē dorerogue igūsā waaduamakū diasatariakōāa. ²⁵Camellu awiru gobegāgue ñajātariweremasībirikumi. I nemorō wári doebiri opagure Marīpu igūyarārē dorerogue waamakū diasāa, āriyupū.

²⁶Igū irasū ārimakū pérā, masaka āsū āriñurā:

—Iro merē, ĩnoā gapu Marīpu tausūmurā igū purogue waamurā āārībukuri? āriñurā.

²⁷Jesús igūsārē āriyupū:

—Masaka igūsā basi igūsā iriri merā Marīpu purogue waamasībema. Marīpu

dita igūsārē igū puro āārīmurā waamakū irimasimi, āriyupū.

²⁸Igū irasū ārimakū pégu, Pedro igūrē āriyupū:

—Gua Opu, gua murē tuyarā, āārīpereri gua opadeare pípeokōābu, āriyupū.

²⁹Igūrē Jesús āsū āri yujuyupū:

—Diayeta musārē werea. Marīpu igūyarārē doreri kerere wererā waarā, igūsāya wiirire, marāposā nomerē, igūsā pagupūrārē, pagusāmarārē, pūrārē pípeorā, wári ōārī wajatarākuma.

³⁰Igūsā iro dupiyuro opaderosū i ūmuguere nemorō wári ōārī wajatarākuma. Puru i ūmu peremakū, ūmugasigue perebiri okari oparākuma Marīpu merā āārīnīmūrā, āriyupū.

Dupaturi Jesús igū boaburire weredea

(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

³¹Puru Jesús igū buerārē pe mojōma pere su gubu peru pērebejarā ditare siiuwāgā, āriyupū:

—Ōārō péka! Marī Jerusalégue waarā yāa. Irogue āārīpereri Marīpuya kerere weredupiyunerā yure āārīpererā tīgūrē gojaderosūta yure waarokoa. ³²Irasirirā yure ñeā, judío masaka āārīmerāguere wiarākuma. Igūsā yure burida, ñerō werení, síku eotúbirarākuma.

³³Yure buro tārārākuma. Irasiri odo, wējērākuma. Igūsā yure wējēadero puru, urenu waaró merā masāgukoa, āriyupū.

³⁴Igū buerā igū irasū āri wererire āārīpererire neō pémasībiriñurā. Marīpu irire igūsārē pémasīmakū iribiriyupū dapa.

Jesús Jericómurē koye iābire taudea

(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

³⁵Puru Jesús Jericó wāikuri makā turogue ejaripoe igū waarí maa turo sugu koye iābi niyeru sērē doanfyupū.

³⁶Irasirigu masaka wārā igū puro tariwāgānamakū pégu, iro āārīrārē sērēñayupū: “ĪNasirirā masaka wārā tariwāgānari?” āriyupū.

³⁷—Jesús Nazaretmu aarigú yāmi, āriñurā.

³⁸Īgūsā irasū ārimakū pégu, āsū āri gaguiníyupu:

—Jesús, David parāmi āārīturiagu, yure bopoñarī merā iāka! āriyupu.

³⁹Īgū irasū āri gaguinímakū, masaka ĩgū dupiyuro āārírā gapu ĩgūrē: “Toeaka!” āriñurā. Īgūsā irasū ārikeremakū, ĩgū gaguiníadero nemorō gaguinínemoyupu:

—David parāmi āārīturiagu, yure bopoñarī merā iāka! āriyupu.

⁴⁰Īgū irasū ārimakū pé, Jesús dujanugāja, masakare: “Āirika ĩgūrē!” āriyupu. Īgū irasū ārimakū pérā, gajirā ĩgūrē āiwāgāñurā. Īgū purogue āijamakū, Jesús ĩgūrē sērēñayupu:

⁴¹—¿Neonorē yu mūrē irimakū gāamerī? āriyupu.

—Yu Opu, yure koye iāmakū irika! āri yujuyupu.

⁴²—Jáu, iāka pama! Mu yure buremurī opāa. Irasirigu tausūa, āriyupu Jesús ĩgūrē.

⁴³Īgū irasū ārimakūta, oārō iāmasiakōayupu. Irasirigu Jesúre tuyawāgā, Marīpure: “Ōātaria mu”, āri, usuyari siyupu. Āārīpererā ĩgūrē irasū waamakū iārāde, Marīpure usuyari siñurā.

Jesús Zaqueore iābokadea

19 ¹Puru Jesús Jericógue eja, iri makārē tariwāgāgū iriyupu.

²Irore sugu masaku Zaqueo wāikūgu wári doebiri opagu, romano marā opure niyeru wajaseaboerimasā opu āārīyupu.

³Īgū Jesúre iāduadiyupu. Masaka wārā watopeguere ūmabi āārīsīā, Jesúre neō iābokabiriyupu. ⁴Irasirigu ūmadupiyuwāgā, Jesús tariwāgāburo puromu yuku sicómoro wāikudigue murīayupu ĩgūrē: “Īagura”, āriĩgū. ⁵Jesús irigu puro tariagu, ūmarōgue peyagure iāboka, ĩgūrē āsū āriyupu:

—Zaqueo, murīgora, dijirika! Yu dapagārē muya wiita dujagukoa, āriyupu.

⁶Īgū irasū ārimakū pé, Zaqueo mumurō merā dijiri, Jesúre burō usuyari merā bokatīriĩgū waayupu. ⁷Īgū

irasirimakū iārā, āārīpererā masaka werewuañurā: “¿Nasirigu Jesús ñegūya wiigue dujagu waāari?” āriñurā.

⁸Irasirigu Zaqueo ĩgūya wiigue ejadero puru, wāgānugā, marī Opu Jesúre āriyupu:

—Yu Opu, péka! Gajino boporārē yu oparire deko merā dukawagura. Yu gajirārē āriikatorī merā yajadeare wapikuri āārīnemorō ĩgūsārē wiagura, āriyupu.

⁹Jesús irire pégu, iri wii āārīrārē āsū āriyupu:

—Dapagā merā ĩgū, ĩgūya wii marā, ĩgūsā ñerō iridea wajare tausūma. Īgūde Abraham parāmi āārīturiagu, yure buremugū āārīmi. ¹⁰Yu āārīpererā tīgū perebiri peamegue waadederibonerārē āma, taugu aarīgú iribu, āriyupu.

Jesús pe mojōma niyeru koeri koeri merā buedea

¹¹Jesús Zaqueo merā werenímakū masaka péñurā. Īgū Jerusalén turogue āārīmakū iārā, āsū gūñañurā: “Gūñaña marīrō Marīpu ĩgūyarārē dorero ejaburo yāa”, āri gūñañurā. Irasirigu Jesús koeri merā ĩgūsārē ¹²āsū āri wereyupu:

—Sugu masaku, opu ñajāburo dupiyuro yorogue gaji nikūgue waakōākumi. Īgūrē opu sóoadero puru, ĩgūya nikūrē goekumi. ¹³Īgū waaburo dupiyuro ĩgūrē moāboerā pe mojōmarārē siiukumi. Siiu, ĩgūsāku su koe wajapari niyeru koe si, ĩgūsārē āsū ārikumi: “Yu iroque āārīripoe i niyeru koe merā gajino wajari, duaka, gaji niyeru koeri wajatanemomurā!” ārikumi. ¹⁴Irasū āri odo, opu ñajābu waakōākumi pama. Īgūya nikū marā gapu ĩgūrē gāamebirikuma. Irasirirā, ĩgū waadero puru, gajirārē ĩgūrē weredorerā iriukuma. Irasirirā ĩgūrē: “Mu, gu opa āārīmakū gāamebea”, ārikuma. ¹⁵Īgūsā ĩgūrē gāamebirikeremakū, ĩgūsā opu ñajākumi. Opu ñajāa odo, ĩgūya nikūgue goedujākumi. Irasū goedujagū, ĩgūrē moāboerārē ĩgūsā niyeru koe merā wajatanemoadeare masību, ĩgūsārē siiukumi. ¹⁶Īgū puro ejarurorīgu āsū

ārikumi: “Yū opu, mū niyeru koe yure sīdea koe merā gaji pe mojōma koeri wajatanemobu”, ārikumi. ¹⁷Īgū irasū ārimakū pégu, īgū opu ārikumi: “Ōāgorāa. Mū yure moāboegu ōāgū āārā. Yū dorederosūta yū mērōgā murē pīdea merā ōārō iriyo. Irasirigu pe mojōma makārīrē doregu āārīgukoa”, ārikumi īgū opu īgūrē. ¹⁸Puru gajigu āsū ārikumi: “Yū opu, mū niyeru koe yure sīdea koe merā gaji su mojōma koeri wajatanemobu yude”, ārikumi. ¹⁹Īgū irasū ārimakū pégu, īgū opu ārikumi: “Su mojōma makārīrē doregu āārīgukoa”, ārikumi.

²⁰Puru gajigu āsū ārikumi: “Yū opu, mūya niyeru koe ōō āārā. Iri koere surīro gasiro merā ōma, duripību. ²¹Mū gajirārē buro turaro merā moādoregu āārā. Mū basi moābirikeregu, otebi āārikeregu, murē moāboerārē oterire otedore, īgūsārē oteri dukare seadore, irire mū basita opāa. Irasirigu murē gūiabu”, ārikumi īgū opu. ²²Īgū irasū ārimakū pégu, īgū opu ārikumi: “Mū yure moāboegu nēgū āārā. Irasirigu murē wajamoāgura. Mū yure wereri merāta murē weregura. Mū yure āsū āārā: ‘Mū gajirārē buro turaro merā moādoregu āārā. Mū basi moābirikeregu, otebi āārikeregu, murē moāboerārē oterire otedore, īgūsārē oteri dukare seadore, irire mū basita opāa’, āārā mū yure. ²³Mū irasū ārīgū, ĩnasirigu yū murē sīdea koere niyeru duripīri wiigūe duripībiriri? Irogue duripīmakū, i wii moārā iri koe merā wāro wajatanemobosabukuma murē. Irasirigu, yū goejagu, mū yure īgūsā iriri merā wajatanemobosadeare nēāboakuyo”, ārikumi īgū opu īgūrē. ²⁴Irasū āri ōdo, gajirārē īgū puro āārīrārē ārikumi: “Īgūrē niyeru koere ēma, pe mojōma koeri opagu gapure sika!” ārikumi. ²⁵Īgū irasū ārimakū, īgūsā āsū ārikuma īgūrē: “Gua opu, pe mojōma koeri opagu opasiami”, ārikuma. ²⁶Īgūsā irasū ārimakū, opu āsū āri yujukumi: “Musārē werea. Āārīpererā īgūsā opari merā ōārō irirā ōārīrē sīnemosūrākuma. Gajirā

ōārō irimerā īgūsā mērōgā opadideare ēmapeokōāsūrākuma. ²⁷Dapagorata yure iaturirārē yure opu nājāmakū gāāmemerārē yū purogue āirika! Yū iūrō wējēka īgūsārē!” ārikumi opu īgūrē moāboerārē, āri weryupu Jesús.

Jesús Jerusalégue ejadea

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸Irasū āri ōdo, gajirā dupiyuro Jerusalégue waayupu doja. ²⁹Irogue waa, Betfagé, Betania wāikuri makārī puro ejaruroriyupu. Iri makārī, Olivos wāikudi ūtāū āārīdujimejārōgue āārīyuro. Irogue ejaгу, īgū buerā pērārē āsū āri iriuyupu:

³⁰—Si makā marī bokatiūrō āārīrī makāgue waaka! Iro ejarā, sugū burrore īgūsā suanūadire neō suñarō peyasūna marīgūrē bokajarākoa. Īgūrē kura, ōōgue āirika! ³¹Sugū musārē: “ĳNasirimurā īgūrē kurari?” ārimakū: “Marī Opu gāāmeami”, ārika! āri iriuyupu.

³²Īgū irasū ārimakū, īgū buerā pērā makāgue waañurā. Irogue Jesús īgū ārāderosūta waayuro. ³³Irasirirā burrore īgūsā kuramakū iārā, īgū oparā īgūsārē sērēñañurā:

—ĳNasirimurā burrore kurari? āriñurā.

³⁴Īgūsā irasū ārimakū pērā, āsū āri yujñurā:

—Marī Opu īgūrē gāāmeami, āriñurā.

³⁵Puru burrore Jesús purogue āiññurā. Āija, īgūsāya wekama surīre túwea, burro weka peo, Jesúre īgū wekague murībejamakū iriñurā. ³⁶Jesús peyawāgārimakū, masaka īgūsāya wekama surīre túwea āi, īgū waaburi maaré sēōpidupiyuñurā īgūrē buremurā. ³⁷Irasirirā Jerusalén purogue eja, Olivos wāikudi ūtāū dijarirā, āārīpererā Jesúre buremurā īgūrē irogue tuyanerā āārīpereri īgū Marīpu turaro merā iri ĩmumakū iādeare gūñarā, usuyari merā Marīpуре: “Ōātaria mū”, āri, buro gaguñiñurā īgūrē buremurā. ³⁸Āsū āriñurā:

Marī Opu usuyari sirā! Īi Marīpu marirē taugu iriudi ōārō aariburo. Ūmugasigūe āārīrā siñajaburo.

Īgūsāde Marīpūre: “Ōātaria mu āārīpererā Opū āārīgú”, āri, usūyari sīburo, āriñūrā.^o

³⁹Īgūsā irasū ārimakū pérā, surāyeri fariseo bumarā irogue āārírā Jesúre āriñūrā:

—Buegu, mu buerārē wereka! Toedoreka Īgūsārē! āriñūrā.

⁴⁰Īgūsā irasū ārimakū, Jesús Īgūsārē yujuyupū:

—Musārē werea. Īgūsā usūyari merā werenībirimakū, Marīpu i ūtāyerire gaguinīmakū iribukumi, āriyupū.

⁴¹Puru Jesús Jerusalén turo eja, iri makārē iā, oreypū. ⁴²Āsū āriyupū:

—Jerusalén marā, dapagā Marīpu musārē ōārō siñajārī sīduarire pémasīmakū ōātariiboakuyo. Marīpu irasū sīduakeremakū, musā irire neō pémasīduabea. Irasirīgu Marīpu musārē irire pémasīdorebemi.

⁴³Irasiro musārē ñerō waarīnu ejarokoa. Musārē iāturirā musāya makā tūrore wea kāmūtamejājarākuma. Musā wiriboadeare āārīpererogue biapeokōārākuma musārē ñeāmūrā.

⁴⁴Irasirirā musārē yebague wējēmeépīrākuma. Musārē iri makā marā āārīpererārē wējēpeokōārākuma. Ūtāyeri weadeade neō gajīye weka dujabirikoa. Musārē Marīpu Īgū tauduarīnu ejakeremakū, musā Īgūrē iāmasībirīdea waja, Īgūrē béodea waja irasū waarokoa, āri wereyupū Jesús.

Jesús Marīpūya wiigie duarārē béowiudea

(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵Puru Jerusalégue ejagu, Jesús Marīpūya wiigie ñajāyupū. Irogue ñajāa, doebiri duarārē, Īgūsā duarire wajarirādere bokaja, Īgūsārē béowiuyupū. ⁴⁶Īgūsārē āsū āriyupū:

—Marīpu Īgūya werenīrī gojādea pūgue āsū ārīdi āārīmī: “Yaa wii, yure būremurā yure sērērī wii āārā”, ārīdi āārīmī. Musā gapū yajarimasāya wii irirosū āārīmakū yāa, āriyupū Jesús.

⁴⁷Ūmūrikū Jesús Marīpūya wiigie masakare buegu waanayupū. Īgū irasū buegu ejamakū iā, Moisés gojādeare buerimasā, paía oparā, gajirā judío masaka oparāde: “¿Nasiri Īgūrē wējērākuri?” āri gūñamañūrā. ⁴⁸Īgūsā Īgūrē wējēduakeremakū, masaka āārīpererā Īgū werenīrīrē ōārō pénūrūñūrā. Irasirirā Jesúre wējēduarā: “Āsū irirā, Īgūrē wējēmūrā”, āri, āmumasībiriñūrā.

Judío masaka oparā Jesúre: “¿Noā murē doreri?” āri sērēñadea
(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

20 ¹Gajīnu Jesús Marīpūya wiigie āārīrārē Marīpu masakare tauri kerere buegu iriyupū. Īgū irasū buemakū, paía oparā, Moisés gojādeare buerimasā, judío masaka murā merā Īgū purogue eja, ²Īgūrē sērēñañūrā:

—Wereka guare! ¿Noā murē doreri, mu irasirimakū? ¿Noā murē: “Āsū irika!” ārīrī? āriñūrā.

³Jesús Īgūsārē yujuyupū:

—Yude musārē sērēñagura. Yujūka yudere! ⁴Juan masakare deko merā wāiyemakū, ¿noā Īgūrē wāiyedoregu iriyuyuri, Marīpu, o masaka? āriyupū.

⁵Īgū irasū ārimakū pérā, Īgūsā basi āsū āri gāme werenīñūrā:

—¿Naásū āri yujūrākuri marī? “Marīpu Juārē doredi āārīmī”, marī ārimakū, Jesús marīrē: “¿Nasirirā Īgū weredeare būremubiriri musā?” āribukumi.

⁶Āārīpererā masaka: “Diayeta Juan Marīpūyare weredupiyudi āārīmī”, āri gūñama. Marī: “Masaka Juārē wāiyedorenerā āārīmā”, ārimakū, masaka marīrē ūtāyeri merā dearākuma, āriñūrā.

⁷Irasirirā Jesúre āsū āri yujūñūrā:

—Juārē wāiyedoredire gua masībea, āriñūrā.

⁸Īgūsā irasū ārimakū, Jesús Īgūsārē āriyupū:

—Iro merē musā yure: “¿Noā murē irire doreri?” āri sērēñadeare yude musārē yujubea, āriyupū.

Jesús ñerá moärá keori merá buedea
(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

⁹Puru Jesús i keori merá masakare
ásü äri buenügäyupu:

—Sugu masaku igüya poeuge
iguidarire otekumi. Ote odo, gajiräre
iri pooere wayu: “Yu otedea dukare
deko merá siräkoa, yu musärë iri
pooere wayuri waja”, ärikumi. Irasü
äri odo, gajirogue waaköäkumi.
Yoaripoe deymarikumi. ¹⁰Puru igui
ñiripoe äärímakü, igürë moäboegure
igüya pooema oteri dukare deko merá
sërëdoregu iriukumi. Pooere moärá gapu
igü iriuadire irogue ejamakü iärä, igürë
pákuma. Neö sutö iguitö sirö marirö
igürë iridujukuma. ¹¹Puru poe opu
gajigu igürë moäboegure iriuadikumi
doja. Pooere moärá gapu igüdere pá,
ñerö irikuma. Neö gajino sirö marirö
igüdere iridujukuma. ¹²Puru poe opu
gajigu igürë moäboegure iriuadikumi
doja. Pooere moärá gapu igürë kāmítü,
iri poe turogue beoköäkuma.

¹³Ígüsä irasiriadero puru, poe
opu ásü äri güñakumi: “¿Nasirigukuri
yu?” ärikumi. “Ásü irigura. Yu magü
yu maigürë iriugura. Igürë iriumakü,
igürë buremurákuma”, äri güñadikumi.
¹⁴Irasirigu igü magürë iriukumi. Igü
irogue ejamakü iärä, poe moärá gapu
ígüsä basi ásü äri gäme wereníkuma:
“Íta purugure i pooere opabu äärími.
Ígürë wējéköärä! Irasirirä marí basi i
pooere oparäkoa”, ärikuma. ¹⁵Irasirirä
igürë ñeä, poe turogue äiwägä,
wējébéoköäkuma, äriyupu Jesús.

Irasü äri odo, igüsärë sërëñayupu:

—Musä péñamakü, igü magürë
wējéadero puru, ¿nasirigukuri poe opu
igüya pooere moärärë? Ásü irigukumi.

¹⁶Irogue waa, igüsärë wējë, iri pooere
gajirä gapure sigukumi, äriyupu Jesús.

Ígü irasü ärimakü pérä, masaka gapu
ásü äriñurä:

—Neö marirë irasü waabiriköäburo,
äriñurä.

¹⁷Jesús gapu igüsärë iä, ásü äri
sërëñayupu:

—Maripuya werenirí gojadea pügue
ásü äri gojasüdea, ¿naásü äriñuaro yári?
Ásü äri gojasüdero ääríbú:

Suye ütäyere wii iririmasä
béoadeaye merá gajigu gapu öärö
turari wii irigukumi.^p

¹⁸Sugu i ütäyë weka meémejägü,
mutäköögukumi. I ütäyë gapu igü
weka meébejaro igürë öäri pogagägue
meémutübéoköärokoa, äriyupu Jesús.

Romano mará opu masakare niyeru
wajasearire Jesúre sërëñadea

(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.12-17)

¹⁹Paía oparä, Moisés gojadeare
buerimasäde igü i keori merá irasü
äri weremakü pérä: “Marirë: ‘Pooe
moärä irirosü ñerä äärä’, ärigü irikumi”,
äri péña, igürë peresu irimurä büro
ñeäduadiñurä. Irasü ñeäduakereräta:
“Masaka, igürë marí irasirimakü iärä,
marí merá guarákuma”, äriñurä.
Irasirirä ígüsärë güisä, ñeämasibiriñurä.

²⁰Irasirirä: “Gajinu igürë ñeärä”, äri,
iänurütuyañurä. Ígü ñerö yujumakü
weresämurä péduarä iriadiñurä.
Irasirirä gajiräre irikatorärë igü puro
iriuñurä igü werenirirë pédererä.
“Ígürë sërëñarä waarä, masaka iürörë
diaye irirä irirosü ääríka!” äri, igüsärë
iriuñurä. “Jesús ñerö werenímakü pérä,
iri nikü mará opu purogue peresu
iridorerä äiwägärä”, ärirä, igüsärë
iriuadiñurä. ²¹Ígüsä Jesús purogue ejarä,
ásü äriñurä:

—Buegu, mu iririkurire masia. Mu
ärikatoro marirö werenía. Maripuyare
diayeta buea. “¿Naásü güñari masaka
yure?” äri güñarö marirö diayeta
ígüsärë werea. Oparärë, ubu äärirädere
äärípererärë surosüta iäa. ²²Irasirigu
guare wereka! Romano mará opu marirë
niyeru wajasearire marí wajarimakü,
¿öägorari, o öäberí? äriñurä Jesúre.

²³Jesús gapu ígüsä ñerö iriduare
masisä, ígüsärë äriyupu:

²⁴—Niyeru koere ārika! I koeguere, čnoāya diapu keori, noāya wāi tuuyari? āriyupū.

—Romano marā opūya diapu keori, īgū wāita tuuyāa, āri yujūnūrā.

²⁵Īgūsā irasū ārimakū pēgu, Jesús īgūsārē āsū āriyupū:

—Iro merē romano marā opūya āārīrīrē īgūrē sīka! Marīpūya gapure Marīpūre sīka! āriyupū.

²⁶Irasirirā masaka péuro neō īgūrē űerō āri werenīmakū irimasībiriñūrā. Ubu gapū īgū yujūrire pérā pēguka, toekōāñūrā.

Saduceo bumarā, Marīpū boanerārē masūburire Jesúre sērēnadea
(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

²⁷PŪRU surāyeri saduceo bumarā Jesús pūroge ejañūrā. Īgūsā: “Masaka boanerāgue masābirikuma”, āri būremurā āārīñūrā. Irasirirā Jesúre āsū āriñūrā:

²⁸—Buegu, Moisés marīrē āsū āri gojapīdi āārīmī: “Sugu marāpokudi pūrā marīkeregu igore boaweomakū, īgū pagumū igore dúunorēgukumi. Irasirirā, īgū igo merā pūrākurā īgū tīgū dagu pūrā irirosūta āārīrākuma”, āri gojapīdi āārīmī.

²⁹Iripoeguere sugu pūrā, su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejarā āārīunanerā āārīmā. Īgūsā tīgū gapū marāpokū, pūrā marīgūta boakōāyupū. ³⁰Irasirigu īgū dagu dokamūta īgū marāpo āārīdeore dúunorēyupū. Īgūde, īgū tīgū dagu irirosūta pūrā marīgūta boakōāyupū. ³¹Īgūsā pérā dokamude pūrā marīgūta boakōāyupū. Irasū dita pūrā marīrāta boapereakōāñūrā. ³²Īgūsā pūru īgūsā marāpode boakōāyupo pama. ³³Īgūsā su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejarā űma igore marāpokuađiñūrā. Irasirirā boanerā masāmakū, čnīno marāpogora āārīgokuri? āriñūrā.

³⁴Jesús īgūsārē yujūyupū:

—I űmūgue āārīrā, űma, nome merā marāpokuma. Īgūsā pūrā nomedere

nomesuma. ³⁵Īgūsā irasirikeremakū, űmūgasigue āārīmurā gapū irasū āārībirikuma. Marīpū: “Ōārā āārīma”, āri īārā, boanerāgue masā, pūru īgū pūroge marīārākuma. Iroguere marāpokubirikuma. Īgūsā pūrā nomedere nomesubirikuma. ³⁶Marīpūre wereboerā irirosū neō dupaturi boabirimurā āārīsīā, irasiribirikuma. Īgūsā Marīpū masūnerā, īgū pūrā āārīrākuma. ³⁷Iripoeguere Moisés īgū yukugāgue űjūrōge waadeare gojadi āārīmī. Īgū iroge āārīmakū, Marīpū āsū āriđi āārīmī īgūrē: “Yū Abraham, Isaac, Jacob Opūta āārā”, āriđi āārīmī. I merā boanerā masāburire marī masīa. ³⁸Abraham, Isaac, Jacob boanerā āārīkererā, Marīpū merā okarā āārīma. Irasirigu Marīpū boanerā dupaturi masābirimurā Opū āārībemi. Okarā Opū āārīmī. Āārīpererā masaka boakererā, Marīpū iūrō okarā āārīma, āriyupū Jesús.

³⁹Īgū irasū ārimakū pérā, surāyeri Moisés gojadeare buerimasā āsū āriñūrā: —Buegu, mu űārō yujua, āriñūrā. ⁴⁰Irasirirā neō dupaturi gajī īgūrē sērēñaduabiriñūrā.

“čNoā parāmi āārīturiagu āārīrī Cristo?” āri sērēnadea
(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

⁴¹Jesús gapū āsū āriyupū:

—čNasirirā Moisés gojadeare buerimasā: “Cristo, David parāmi āārīturiagu āārīmī”, āriđi? ⁴²David, Salmos wāikuri gojadesa pūge āsū āri gojadi āārīmī:

Marīpū, yū Opūre āsū āriđi: “Ōō, yū diaye gapū doaka yū merā dorebu!

⁴³Irasiriripoe murē iāturiārē mu dorerire tarinūgānemobirimakū irigura”, āriđi, āri gojadi āārīmī David.⁴

⁴⁴David, Cristo űekū āārīkeregu, īgūrē: “Yū Opū āārīmī”, āriđi āārīmī. čNasirigu, Cristo, David parāmi āārīturiagu

äärikeremakū, David ĩgūrē irasū
ārīyuri? ārīyupū Jesús.

Jesús, Moisés gojadeare buerimasārē:

“Ñerō yáa”, ārī weresádea

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

⁴⁵ Āārīpererā masaka péurogue Jesús
ĩgū buerārē āsū ārīyupū:

⁴⁶ —Moisés gojadeare buerimasā
ñerō iririre oārō pémasika! Oparā
irirosū surí yoari sãña, masaka ĩūrōgue
waagorenama. Makā dekougere
masakare oārō buremurī merā
bokatĩrī oādoremakū gãmema. Nerērī
wiiriguere ñajārā, oārī doaripērĩgue
dita doaduama. Bosenurī āārĩmakūdere
oparā doarigue dita doaduama.

⁴⁷ Wapiweyarā nome wajamomakū ĩā,
ĩgūsaya wiirire emanokōāma. ĩgūsārē
bopoñarī merā ĩābirikererā, yoaripoe
Marĩpure sērē ĩmukatoma, masaka
ĩgūsārē: “Marĩpure oārō buremuma”,
ārĩburo, ārĩrā. ĩgūsā irasiriri waja
Marĩpū ĩgūsārē gajirā nemorō
wajamoāgukumi, ārīyupū Jesús.

**Wapiweyo bopogo Marĩpūya wiigue
niyeru koeri sádea**

(Mr 12.41-44)

21 ¹ Jesús Marĩpūya wiigue āārĩgū,
iri wiima ĩgūsā āmuburi niyeru
neeōrī kũmague wári doebiri oparā ĩgūsā
niyeru sãmakū ĩāyupū. ² Sugo wapiweyo
bopogode iri kũmague pe koegā, mērōgā
wajakuri koerigārē sãmakū ĩāyupū. ³ Iri
koire igo sãmakū ĩāgū, āsū ārīyupū:

—Diayeta musārē werea. Igo wapiweyo
bopogo i kũmague niyeru sãgō, Marĩpū
ĩūrō gajirā āārīpererā ĩgūsā sãdero
nemorō sãamo. ⁴ Gajirā wári doebiri
oparā wáro sikeremakū, ĩgūsaya wáro
duyáa. Igo gapū bopogo āārĩkerego,
igo baari wajariboadeare sípeokōāmo
Marĩpure buremugō, ārīyupū.

**Jesús Marĩpūya wiire béoburimarē
werede**

(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵ Surāyeri ĩgū buerā Marĩpūya
wiimarē ĩārā, āsū ārĩñurā:

—Oārī ũtāyeripa merā iridea wii āārā.
Masaka iri wiire ĩgūsā sídeade oārī āārā,
ārĩñurā.

ĩgūsā irasū ārĩmakū pégu, Jesús
ĩgūsārē ārīyupū:

⁶ —Musā i wiimarē dapagorare ĩādāa.
Sunū i wiima āārīpereri marī ĩādea, i
ũtāyeride mutādijapereakōārokoa. Neō
suye ũtāye gajiyē weka weamurīadeade
dujabiriko, ārīyupū.

**Jesús: “I ũmū pereburi dupiyuro āsū
waarokoa”, ārī werede**

(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

⁷ ĩgū irasū ārĩmakū pérā, ĩgūrē
sērēñañurā:

—Guare buegu, ĩnaásū āārĩmakū
mū ārāderosū waarokuri? ĩÑeéno iri
ĩmugukuri, iri irasū waaburi dupiyuro?
ārĩñurā.

⁸ Jesús yujuyupū:

—Oārō pémasika! Gajirā wárā
ārĩkatorimasā aarirākuma. “Yū
Marĩpū iriudi, Cristo āārā”, ārĩrākuma.
“Dapagorare i ũmū pereburo aarisíāa”,
ārĩrākuma. ĩgūsā ārĩkatorire
pėbirikōāka! ⁹ Masaka musā puro
gāmewējērĩrē pérā, gajirogue marā
ĩgūsā oparārē béori kerere pérā,
gukabirikōāka! I ũmū pereburi
dupiyuro irasū waapurorirokoa.
Irasū waakeremakū, i ũmū pereburo
duyarokoa dapa, ārīyupū.

¹⁰ Irasū ārī odo, ĩgūsārē āsū
ārĩnemoyupū doja:

—Su bumarā, gajī bumarā merā
gāmewējērākuma. Su nikū marā, gajī
nikū marā merā gāmewējērākuma.

¹¹ Wári makārĩguere nikū buro
ñomerokoa. Masaka wárā ũaboari
merā boarākuma. Pūrĩrikuri merā ñerō
tarirākuma. ũmugasiguere buro goerī,
wári gajino deyoarire ĩārā, masaka buro
gũirākuma.

¹² I āārĩpereri irasū waaburo dupiyuro
musā yure buremurī waja gajirā musārē
ñeā, ñerō irirākuma. Irasirirā marī
judío masaka nerērī wiirigue musārē
weresā, peresu irirākuma. Makārī marā
oparā purogue āānarākuma musārē

wajamoãdorerã. ¹³ Igũsã irogue musãrẽ
ãijamakũ, musã gapũ Marĩpũya õãrĩ
kerere wererãkoa igũsãrẽ. ¹⁴ Igũsã
musãrẽ oparã pũrogue ãiwãgãmakũ ããrã,
oparãrẽ yũjuburire gũñarikubirikõãka!
“¿Naásũ ãrĩrãkuri igũsãrẽ?” ãrĩ
gũñarikubirikererãta ããrika! ¹⁵ Musã
werenĩmakũ iritamugũra. Musãrẽ irasũ
iritamugũ, masĩrĩ merã õãrĩ werenĩrĩ
merã weremakũ irigũra. Musã irasũ
weremakũ pérã, musãrẽ ãaturirã gapũ
musã werenĩrĩrẽ bokatiũbirikuma.
“Iri diaye ããrĩbea”, ãrĩmasĩbirikuma.
¹⁶ Surãyeri musã pagusãmarã, musã
pagupũrã, musãya makã marã, musã
merãmarãde musãrẽ oparãguere
wẽjedorerã wiarãkuma. Irasirirã
musãrẽ surãyerire wẽjërãkuma. ¹⁷ Yũre
musã buremurĩ waja ããrĩperero marã
masaka musãrẽ ãaturi doorãkuma.
¹⁸ Igũsã irasirikeremakũ, sudagã musãya
poadagã neõ dederibirikoa. ¹⁹ Irasirirã
musãrẽ ñerõ irikeremakũ, yũre
buremurĩrẽ pirimerã, Marĩpu pũrogue
perebiri okari oparãkoa.

²⁰ Irasirirã wãrã surara Jerusalén
turo gãmegorobiátumakũ ããrã, iri
makãrẽ igũsã béoburo mérõgã duyãa, ãrĩ
masĩrãkoa. ²¹ Irasũ waamakũ ããrã, Judea
nikũgue ããrĩrã ãtãyukugue ãmaduriburo.
Jerusalégue ããrĩrãde iri makãrẽ wiriburo.
Iri makã turo ããrĩrã Jerusaléguere
dupaturi goedujãbirikõãburo. ²² Irasũ
waarĩnũrĩ Marĩpu ñerãrẽ wajamoãrĩnũrĩ
ããrĩrokoa. Irasiriro ããrĩpereri igũya
werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta
waarokoa. ²³ I nikũ marã bure pũrĩrõ
pẽnarãkuma. Marĩpu igũsãrẽ bure
wajamoãgũkumi. Irasũ waamakũ,
nijĩpagosã nome, igũsã pũrã mirĩrãgã
oparã nomede bure ñerõ tarirãkuma.
²⁴ Surãyeri i makã marã gãmewẽjërõgue
boarãkuma. Boamerã gapũre ããrĩpereri
nikũgue ãiwãgã, peresu irirãkuma.
Judío masaka ããrĩmerã Jerusalére
ñerõ irirãkuma. Irasirirã iri makã
marãrẽ tarinũgãrãkuma. Marĩpu, judío
masaka ããrĩmerãrẽ: “Iri makã marãrẽ
neõ opabirikõãka pama!” ãrĩmakũgue
opaduúrãkuma.

Jesús i ãmũgue igũ dupaturi aariburire weredea

(Mt 24.29-35, 42-44; Mr 13.24-37)

²⁵ I ãmũ pereburi dupiyuro abe
ãmũmu, abe ñamĩmu, neñukãde
deyori gorawayuakõãrãkuma. Wãdiya
turaro busurĩ, makurĩ nikũguere
buro ejarokoa. Irasirirã i ãmũ marã
ããrĩpererã bure gũkari merã diaye
gũñamasĩbirikuma. ²⁶ ãmarõgue marã
turarã naradari merã béosũrãkuma.
Irasũ waamakũ ããrã, masaka i ãmũ
pereburire: “¿Aarisiakuri?” ãrĩ gũñarã,
buro gũiri merã kõmorã irirosũ neõ
gũñajabirikuma. ²⁷ Irasũ waaripoere
masaka yũ ããrĩpererã ãgũ, wãro
Marĩpu turari merã, igũ gosesiriri
merã ãmĩkãyebogue i nikũguere yũ
dupaturi aarĩmakũ ããrãkuma. ²⁸ Yũ
ãrĩderosũta iri goerire waapurorimakũ
ããrã, musã yaarã ããrĩrã gũibirikõãka!
Gũñaturari merã ãmũgasigue ããmuka!
Mérõgã duyãa, Marĩpu musãrẽ perebiri
peamegue waabonerãrẽ tauri ejaburo,
ãrĩyũpũ Jesús.

²⁹ Irasũ ãrĩ odo, i keori merã igũsãrẽ
werenemoyũpũ:

—Higueragu, o gajigu yukũ noõ
gããmedire ããka! ³⁰ Irigu pũ maamamakũ
ããrã: “Bojori waaburo mérõgã duyãa”,
ãrĩ masia. ³¹ Irigu waarõsũta i ããrĩpereri
yũ ãrĩrĩ irasũ waamakũ ããrã: “Marĩpu
igũyarãrẽ doreri aariburo mérõgã
duyãa”, ãrĩ masĩrãkoa. ³² Diayeta
musãrẽ werea. I ãmũ marã boapereburo
dupiyuro i ããrĩpereri yũ ãrĩrĩ irasũ
waarokoa. ³³ ãmũgasi, i nikũde
pereakõãrokoa. Yũ werenĩrĩ gapũ neõ
perebirikoa. ããrĩpereri yũ ãrĩrõsũta
waayuwarikũrokoa.

³⁴⁻³⁵ Yũ dupaturi aariburinũrẽ neõ
masĩbea musã. Irasirirã õãrõ pẽmasika!
Bosenũrĩrẽ irirã, ñerĩrẽ iribirikõãka!
Mejãbirikõãka! I ãmũmarẽ bure
gũñarikubirikõãka! Musã ire irasirimerã,
gũñaña marĩrõ i ãmũguere yũ aarĩmakũ
ããrã, gũkabirikoa. Waibũ gũñaña marĩrõ
weadeadague igũ meesĩajarosũta gũñaña
marĩrõ yũ aarĩrĩnũ masakare ããrĩpereri

nikū marārē waarokoa. ³⁶Irasirirā ōārō pémasirī merā yúka! Maripure āsū āri sērēnīkōāka! “I ūmu peremakū, guare iritamuka! Turarire sika, guare ōārō tariburo, ārigū! Irasirirā gua āārīpererā tīgūrē güiro marīrō bokatīrīrākoa”, āri sērēka igūrē! āriyupu Jesús.

³⁷Jesús ūmuriku Maripuya wiigüe buenayupu. Ņamiriku bue odogu, Olivos wāikudi ūtāūgüe waa, irogue āārīboyoanayupu. ³⁸Boyoripoe āārīmakū, āārīpererā masaka Maripuya wiigüe igū buerire pérā waanañurā.

**Judas Iscariote Jesúre
wējēduarāguere igūrē imuburire
āmudea**

(Mt 26.1-5, 14-16; Mr 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-53)

22 ¹Iripoere judío masaka pá wemasārī morēña marīrī baari bosenu, mērōgā dūyayuro. Iri bosenu pascua wāikuyuro. ²Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā Jesúre wējēduarā: “¿Nasiri igūrē wējērākuri marī?” āriñurā. Igūsā Jesúre wējēduakererā, masakare güiñurā.

³Iripoere wātī, Judas Iscariote wāikugugüere ñajāyupu ñerō iridoregu. Judas, Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu āarādiyupu. ⁴Wātī ñajādero puru, Judas paía oparā, Maripuya wiire korerā surara oparā puro waayupu. Irogue eja, igū Jesúre imuburire igūsā merā wereniyupu. ⁵Igū irasū ārīmakū pérā, usuyari merā: “Igūrē mu guare imumakū, murē ñiyeru wajarirākoa”, āriñurā. ⁶Judas: “Jáu”, āri, puru: “¿Naásū āārīmakū, masaka iāberogue oparāguere yu Jesúre wiamakū ōārokuri?” āri güñayupu.

Jesús igū buerā merā baatūnudea
(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

⁷Puru pá wemasārī morēña marīrī baari bosenu āārīñugārīnu āārīyuro. Irīnu pascua bosenu irirīnu āārīmakū, Marīpu iūrō oveja majīgūrē igūsā

wējērīnu āārīyuro. ⁸Irinuta Jesús Pedrore, Juārē āsū āri iriyuyupu:

—Marī pascua bosenu baaburire āmurā waaka!

⁹Igū irasū ārīmakū pérā, āsū āri sērēñañurā:

—¿Noogue marī pascua bosenu baaburire āmumakū gāamekuri? āriñurā.

¹⁰⁻¹¹Jesús igūsārē yūjuyupu:

—Jerusalégue waaka! Irogue sugu dekosoro kōāwāgāgūrē bokajarākoa. Igūrē tuyaka! Igū ñajāri wiigüe ejarā, iri wii opure: “Guare buegu, āsū āri sērēñadoreami: ‘¿Dif taribugue yu buerā merā i pascua bosenuēre baagukuri?’ ārāmi”, ārika! ¹²Musā irasū ārīmakū pé, wāri taribu, ūmarōgüe igūsā āmu odoadea taribure imugukumi. Irogue marī baaburire āmuka! āriyupu Jesús.

¹³Irasirirā iri makāgüe waa, irogue eja, Jesús wereaderosūta bokaja, pascua bosenu baaburire āmuñurā.

¹⁴Igūsā baaripoe ejamakū, Jesús igū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā merā baa doanīyupu.

¹⁵Irogue baa doanīgū, igūsārē āriyupu:

—Yu boaburo dupiyuro i pascua bosenu baarire musā merā buro baaduāa.

¹⁶Musārē werea. I bosenuēre marī dapagora irirosū yu dupaturi neō irinemobirikoa. Puru Yupu igūyarārē dorerogue dupaturi iriyuwarikugukoa, āriyupu.

¹⁷Irasū āri odo, iirīripare āi, Maripure: “Murē usuyari sīa”, āri, igūsārē āsū āriyupu:

—Ire āi, dukawa iirīka! ¹⁸Musārē werea. I igui dekore marī dapagora iirirosū yu dupaturi neō iirinemobirikoa. Yupu igūyarārē doreri ejadero purugue dupaturi iirīgukoa doja, āriyupu.

¹⁹Puru pāre āi, Maripure: “Murē usuyari sīa”, āri, pāre pea, igūsārē āsū āri guereyupu:

—I yaa dupu āārā. Yu musā ñerō iridea waja boagukoa. Irasirirā musā dapagora iriaderosū nerē, pāre baariku, yu musārē boabosarire güñaka! āriyupu.

²⁰Igūsā baa odoadero puru, pāre āiaderosūta iirīripadere āi, igūsārē āsū āriyupu:

—Yu musārē boabosagu, yaa dí béori merā Yupu musārē: “Ōārō irigura”, ārīdeare iriyuwarikugukoa.

²¹Dapagorare yure wējēduarāguere yure imubu ōō yu merā baa doanīmi.

²²Marīpu ārīderosūta yure āārīpererā tīgūrē waaró yāa. Yure imubu gapure űetariro waarokoa, āriyupu.

²³Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūsā basi āsū ārī gāme sērēñañurā:

—¿Noā marī watopeguere irasiribukuri? ārīñurā.

Jesús buerā: “Marī watopere, ¿noā āārīpererā nemorō āārīgukuri?” ārī guaseodea

²⁴Puru Jesús buerā āsū ārī gāme guaseoñurā:

—Marī watopere, ¿noā āārīpererā nemorō āārīgukuri? ārīñurā.

²⁵Jesús gapu Īgūsārē āriyupu:

—I nikū marā oparā Marīpure buremumerā gapu Īgūsāyarārē dorerā, turaro merā dorema. Irasirirā Īgūsā oparārē: “Masakare ōārō iritamurā āārīma”, ārīma. ²⁶Musā tamerā i nikū marā oparā irirosū iribirikōāka! Āsū gapu irika! Musā watopeguere sugu gajirā nemorō āārīduagu, musā nemorō ubu āārīgū maamu irirosū āārīburo.

Musārē doreduagu, moāboegu irirosū musārē iritamugū āārīburo. ²⁷Musā gūñamakū, ¿nīfno gapu gajigu nemorō āārīgū āārīrī? ¿Baa doanīgū gapu, o Īgūrē baari ejoḡu gapu āārīrī? Āsū āārā. Baa doanīgū gajigu nemorō āārīmi. Yu gapu musā watopegue āārīgū, musārē moāboegu irirosūta musārē iritamugū aaribú.

²⁸Masaka yure ñerō irikeremakū, musā yu merā āārīnīkōābu. ²⁹Irasirigu, Yupu yure Īgūyarā Opu píderosū, yu musādere oparā sóogura. ³⁰Irasirirā, yu Īgūyarā Opu āārīrōgue musāde, yu merā iirī, baa doanīrākoa. Irogue musā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari oparā doarire doarākoa. Irasirirā Israel bumarārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marārē dorerākoa, āriyupu.

Jesús Pedrorē: “Yure masīkereḡu: ‘Masībea’, āārīgukoa”, ārī weredea
(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹Irasū ārī odo, marī Opu Jesús Pedrorē āsū āriyupu:

—Simón, yure péka! Wātēa opu Satanás Yupure sērēadami, trigo gasirire koro, yusasiribéoro irirosū musārē yure buremurīrē pirimakū iriduagu.

³²Īgū irasū iriduakeremakū, yu gapu muya āārīburi Yupure sērēbosabu, mu yure buremurīrē piribirikōāburo, ārīgū. Irasirigu yure dupaturi ōārō gūñaturadero puru, muyarā yure buremurārē gūñaturamakū irika! āriyupu.

³³Īgū irasū ārīmakū pégu, Pedro āriyupu:

—Yu Opu, murē peresu irirā, yudere mu merāta peresu iriburo. Murē wējērā, yudere mu merāta wējēburo, āriyupu.

³⁴Jesús Īgūrē āriyupu:

—Pedro, murē werea. Dapagā ñami āgābo wereburo dupiyuro yure masīkereḡu urea gajirārē: “Masībea”, ārīkatogukoa, āriyupu.

Jesúre Īgūsā ñeāburo dupiyuro waadea

³⁵Irasū ārī odo, Jesús Īgū buerārē āsū ārī sērēñayupu doja:

—¿Sōō āārīdeapoere musā niyeru, surí āārī ajuri, gubu surí opamerā musārē yu iriudeapoere ñeēnorē gāāmenemorī?

—Neō gajino gāāmenemobiribu, ārī yujñurā.

³⁶Īgūsā irasū ārīmakū, āriyupu doja:

—Dapagora gapure surí, niyeru āārī ajuri oparā, irire āīaka! Musārē sareri majīrī marīmakū ĩārā, musāya surí wekamarē dua, su majī wajarika! ³⁷Ire musārē werea. Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta yure waaró yāa. Āsū ārī gojasūdero āārībú: “ ‘Īgūde ñegū irirosū ñerā watopeguere āārīdi āārīmi’, ārisūgukumi”, ārī gojasūdero āārībú, āriyupu. Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgū buerā Īgūrē ārīñurā:

³⁸—Gua Opu, pe majī sareri majīrī opāa, ārīñurā.

—Ōasiáa, āri yujyuyupɛ Jesús.

Jesús Getsemanígue Marípure sêrêdea
(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹Puru Jesús ĩgũ irinarôsũ Olivos wāikudi ütāũgue waakōayupu. ĩgũ buerāde ĩgũ merā waañurā. ⁴⁰Irogue ejagu, Jesús ĩgūsārē āriyupu:

—Marípure sêrêka, wātī ārīmesārīrē iribukoa, ārīrā, āriyupu.

⁴¹Irasũ āri odo, ĩgũ suguta yoawayaro waa, ñadukupuri merā ejamejāja, Marípure āsũ āri sêreyupu:

⁴²—Au, yu ñerō tariburire tauduagu, tauka! Yu irasũ ārikeremakũ, yu gāamerôsũ iribirikōāka! Mu gāamerôsũ gapu yure waaburo, āriyupu.

⁴³Īgũ irasũ ārimakũ, Marípure wereboegu ũmugasigue āarādi Jesúre deyoayupu ĩgūrē gũñaturamakũ irigu.

⁴⁴Jesús buro pūrisũgũ Marípure sêrēadero nemorō ĩgūrē sêrēnemoyupu doja. ĩgũ ñajāsurririta dí yeri pagayeri wiri, yebague yuriyuro.

⁴⁵Marípure irasũ āri sêrē odo, wāgānugā, ĩgũ buerā purogue ejagu, buro bujawereri merā kārīrārē bokajayupu. ⁴⁶Irasirigu ĩgūsārē āriyupu:

—¿Nasirirā kārīrī? Yobeka! Marípure sêrêka, wātī ārīmesārīrē iribukoa, ārīrā, āriyupu.

Jesúre ñeawāgādea

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

⁴⁷Īgũ irasũ āri wereripoe masaka wārā ejañurā. Judas pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarā buerā watopemu āarādi masakare dupiyuyupu. Jesús puro eja, ĩgūrē bokatīrī, ĩgũya wayupārārē mimiypupu. ⁴⁸Īgũ irasũ mimimakũ ĩāgũ, Jesús gapu ĩgūrē āriyupu:

—Judas, ¿yure āārīpererā tīgūrē yure ĩaturirāguere wiagu, yaa wayupārārē mimiri mu? āriyupu.

⁴⁹Īgũ irasũ ārimakũ, Jesús buerā ĩgūrē masaka ñeāburire masīrā: “Gua Opɛ, ¿gua sareri majīrī merā ĩgūsā merā gāmekēasi?” āriñurā.

⁵⁰Irasũ āri, sugu Jesús buegu ĩgũya sareri majī merā paía opure moāboagure

diaye gapuma gāmipūrē dītītā dijukōayupu. ⁵¹Īgũ irasirimakũ ĩāgũ, Jesús āriyupu:

—Iropata irika! Inorē irinemobita! āriyupu.

Āri odo, gāmipũ āarāderore moāñayupu. ĩgũ moāñamakũ, ĩgũya gāmipũ ōākōayuro doja. ⁵²Irasiri odo, ĩgūrē ñeāmurārē: paía oparārē, Marípuya wiire korerā surara oparārē, judío masaka murādere āriyupu:

—¿Nasirirā sareri majīrī merā, yuku dukari merā sugu yajarimasūrē ñeārā aarirā irososũ yure ñeārā aariri?

⁵³Ūmuriku Marípuya wiigue musā merā yu āārīmakũ, yure neō ñeābiribu. Irasũ āārīkeremakũ, dapagora musā yure ñerō iriripoe ejasiáa. Wātī naitīārōgue āarīgũ musārē dorerire irirā yāa musā, āriyupu.

Pedro Jesúre masikeregu: “Masibeá”,
ārīdea

(Mt 26.57-58, 69-75; Mr 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

⁵⁴Puru Jesúre ñeā, paía opuya wiigue āiāñurā. ĩgūsā ĩgūrē āiāmakũ, Pedro ĩgūsārē yoawayarogue tuyayupu.

⁵⁵Irogue ejarā, makāpuro ñajārōma yeba dekogue peame diiñurā. Irasirirā irime turo sūma doanīñurā. Pedro ĩgūsā puro eja, ĩgūsā watopegue doayupu. ⁵⁶Sugo moāboerimasō, ĩgũ peame turo doamakũ ĩāgō, ĩgūrē ōārō ĩā, gajirārē āsũ āri wereyupu:

—Īde ĩgũ merā āārīdita āārāmi, āriyupo.

⁵⁷Igo irasũ ārimakũ pégu, Pedro ārikatori merā:

—Yu ĩgūrē neō masibeá, āri yujyuyupu.

⁵⁸Mérōgā puru gajigu ĩgūrē ĩā, āsũ āriyupu:

—Mude Jesús buerā merāmuta āārā, āriyupu.

—Neō āārībeá yu, āriyupu Pedro.

⁵⁹Su hora puru gajigu gajirārē āsũ āri wereyupu:

—Īi diayeta ĩgũ merā āārīdita āārīmi. Galileamuta āārīmi, āriyupu.

⁶⁰Īgũ irasũ ārimakũ, Pedro yujyuyupu: —Yu, mu werenīgūrē masibeá, pémasibirikoa, āriyupu.

Īgū irasū āriřipoeta āgābo weryupū.
⁶¹Īgū weremakū, marī Opu Jesús
 yoaweyarogue āārīgū Pedrore iā
 gāmeuyupū. Īgū irasū iāmakū, Pedro,
 Jesús ĩgūrē: “Dapagā nāmi āgābo ĩgū
 wereburo dupiyuro mū yure masīkeregu,
 urea: ‘Masībea’, ārikatogukoa”, ārideare
 gūñabokayupū. ⁶²Iřire gūñaboka, wiria,
 bujawereri merā buro oreyupū.

Jesúre ñerō iri buridadea

(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

⁶³Jesúre korerā surara ĩgūrē burida,
 pāñurā. ⁶⁴Irasū ĩgūrē pārā, surīro gasiro
 merā ĩgūya koyere suabiato:

—ĪNoā murē pári? Āřibokaka! āriññurā.

⁶⁵Wári gaji ñerō āri buridaññurā.

Jesúre oparā pūroque āiadea

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶Gajinu gapū boyodujimejāřipo
 judío masaka murā, paia oparā, Moisés
 gojadeare buerimasāde nerēññurā. Pūru
 ĩgūsā nerērōgue Jesúre āija, āsū āri
 sērēññurā:

⁶⁷—Wereka guare! ĪMu, Marīpu iriudi
 Cristota āārīri? āriññurā.

Jesús ĩgūsārē yujuyupū:

—Musārē: “Yu ĩgūta āārā”, ārimakū,
 yure buremubirikoa. ⁶⁸Musārē gajinorē
 yu sērēññamakū, yure yujubirikoa.

⁶⁹Mūsā yure buremubirikeremakū,
 mērōgā pūru Yūpu turatarigu yure
 āārīpererā tīgūrē ĩgū diaye gapū
 doamakū irigukumi, āriyupū.

⁷⁰Īgū irasū ārimakū pērā, āārīpererā
 ĩgūrē sērēññurā:

—Īrasū āriġū, Marīpu magūta āārīri
 mu? āriññurā.

—Īgūta āārā musā āriřōsūta, āri
 yujuyupū Jesús.

⁷¹Īgū irasū ārimakū, āsū āriññurā:

—Nasirimurā gajirā ĩgūrē weresārīrē
 pénemobirikoa marī! Īgū werenīrīrē marī
 basita pésiaa, āriññurā.

Jesúre Pilato pūro āijadea

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

23 ¹Irasū āri odo, āārīpererā
 wāgāñugā, Jesúre opu Pilato

wāikūgu pūroque āiññurā. ²Jesúre
 iroque āijarā, āsū āri weresāñugāññurā:

—Īi marīya nikū marārē ñerō

iridoremakū péabu. Romano marā opu
 niyeru wajasearire: “Wajaribirikōāka!”
 āriřirē péabu. Gajidere: “Yu judío
 masaka Opu, Cristo āārā”, ārami,
 āriññurā.

³Īgūsā irasū ārimakū pégu, Pilato
 Jesúre sērēññayupū:

—ĪMuta āārīri, judío masaka Opu?

—Mu āriřōsūta ĩgūta āārā, āri

yujuyupū Jesús.

⁴Īgū irasū ārimakū, Pilato paia
 oparārē, masaka iroque āārīřārē
 āriyupū:

—Īrē neō ñerī iridea máa, yu iāmakū,
 āriyupū.

⁵Īgū irasū ārikeremakū, ĩgūsā gapū
 buro weresāñemoññurā:

—Īgū bueri merā masaka oparārē

tarinūgāmākū iriami. Galilea
 nikūgue irire irinūgāmi. Dapagorare
 i makāguedere irasūta irigu ejāami,
 āriññurā.

Jesúre Herodes pūro āijadea

⁶Īgūsā irasū ārimakū pégu, Pilato
 gapū sērēññayupū:

—ĪĪ Galileamuta āārīri? āriyupū.

⁷“Iromuta āārīmi”, āri, ĩgūsā
 yujumakū pégu, Pilato surarare: “Jesúre
 Galilea nikū marā opu Herodes pūro
 āiāka!” āriyupū. Iřipoere Herodes
 Jerusalégue āārīyupū. ⁸Iro dupiyuro
 Herodes Jesús iridea kerere pédi

āārīmi. Irasirigu yoaripo ĩgūrē buro
 iāduagu iriadiyupū. Jesús ĩgū turari
 merā iri imumakū iāduagu iriadiyupū.

Irasirigu ĩgū pūro ĩgūsā Jesúre āijamakū
 iāgū, buro usuyayupū. ⁹Wári Jesúre
 sērēññadiyupū. Īgū sērēññakeremakū,
 Jesús gapū ĩgūrē neō yujubiriyupū.

¹⁰Paia oparā, Moisés gojadeare
 buerimasāde Herodes pūro ejanerā,
 Jesúre turaro merā weresāññurā. ¹¹Pūru
 Herodes ĩgūya surara merā Jesúre
 burida, ñerō iriññurā. ĩgūrē buridarā, oārī
 surīrore opuyañerē sññurā. Irasiri odo,
 Herodes: “Īgūrē Pilato pūroque āiāka

doja!” āriyupū. ¹²Herodes, Pilato merā iro dupiyuoguere gāme iāduabirinerā āārīkererā, irinū merā gāmesuriñurā.

Jesúre wējēdoredea

(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)

¹³Pūru Pilato paía oparārē, judío masaka oparārē, masakadere siu neō, ¹⁴āsū āriyupū:

—Musā iirē yu pūro āījarā: “Īi masakare ñerō iridoremi”, ārābū musā yure. Musā iūrō, yu iirē sērēñapeoabū. Musā iirē weresākeremakū, ĩ ñerō iridea máa, yu iāmakū. ¹⁵Herodede: “Īirē neō ñerī iridea máa”, ārāyupū. Dupaturi iirē yu pūro iriuañumi doja. Irasiriro iirē wējēdoreri máa. Musāde ire masā. ¹⁶Irasirigū yu ĩgūrē tārādoregukoa. Pūru ĩgūrē wiugura, ārādiyupū Pilato.

¹⁷Pilato, bojorikū pascua bosenu āārīmakū, sugū peresugue āārādire ĩgūsā wiudoregure wiunayupū.

¹⁸Irasirirā, Pilato: “Jesúre wiugura”, ĩgū ārīmakū pérā, āārīpererā masaka suro merā āsū āri gaguinínugāñurā:

—Jesúre wējēkōāka! Barrabás gapure wiuka! āriñurā.

¹⁹Īi Barrabáre iro dupiyuro Jerusalégue oparārē ĩgū béoduadea waja, gajirārē ĩgū wējēdea waja, peresu irinerā āārīmá. ²⁰Pilato Jesús gapure wiuduadiyupū. Irasirigū masakare ĩgūrē wiuburire dupaturi sērēñayupū doja.

²¹Īgū Jesúre wiuduakeremakū, ĩgūsā gaguiníadere nemorō gaguinínurā doja: —Curusague pábiatú wējēka ĩgūrē! Wējēkōāka ĩgūrē! āriñurā.

²²Īgūsā irasū ārīmakū, Pilato urea waaró merā ĩgūsārē āsū ārādiyupū doja:

—¿Ñeéno ñerīrē iriari ĩi, musā irasū āri gaguinímakū? Yu iāmakū, neō ĩgūrē ñerī iridea máa. Irasiriro iirē wējēdoreri máa. Irasirigū ĩgūrē tārādore, wiugura, ārādiyupū.

²³Īgū irasū ārīmakū, masaka, paía oparāde būro gaguinínemo: “Curusague pábiatú wējēka ĩgūrē!” āriñurā. Pilato, ĩgūsā irasū āri gaguinímakū neō bokatiūbiri: “Musā gāamerō irika!”

āriyupū. ²⁴Irasirigū, ĩgūsā ārīrōsūta Jesúre curusague pábiatú wējēdoreyupū.

²⁵Pūru ĩgūsā sērērōsūta Barrabáre peresugue āārīgūrē, oparārē béoduadire, masakare wējēdi gapure wiuyupū. Irasiri odo, Pilato: “Musā gāamerōsū irika Jesúre!” āriyupū.

Jesúre curusague pábiatúdea

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶Jesúre curusague wējēmurā ĩgūsā āiwāgāripoe sugū Simón wāikugū Cirene wāikuri makāmū Jerusalén turogue āārādi goeđujariyupū. Irasirirā ĩgūrē bokatiñi, ñeā, Jesús kōādea curusare kōātuyadoreñurā.

²⁷Wārā masaka Jesúre waaburire iārā ĩgūrē tuyañurā. ĩgūsā watopegue nome ĩgūrē iārā, gaguiní bujawereri merā oretuyañurā. ²⁸Īgūsā oremakū pégu, Jesús ĩgūsārē iāgāmeu, āsū āriyupū:

—Jerusalén marā nome yure orebirikōāka! Musā basi, musā pūrāya āārīburire oreka! ²⁹Pūrugue masaka ñetariro tarirākuma. Āsū ārīrākuma: “Neō pūrākumerā, miūñamerā nome

āārīmakū oātaribuyo”, ārīrākuma.

³⁰Ūtāyukure āsū ārīrākuma: “Guare tāu wējē, dedeukōāburo”, ārīrākuma.

³¹Masaka yure waja opabire ñerō irimakū, waja oparā gapū ñetariro tarirākuma, āriyupū.

³²Jesúre āiwāgārā, pérā ñerō iririmasādere ĩgū merā wējēsūmurārē āiwāgāñurā. ³³Īgūsārē āiwāgārā, masakū dipuru boaweadea pero wāikurogue eja, Jesúre curusague pábiatú āiwāgūnūñurā. Ñerō iririmasādere curusarigue pábiatú āiwāgūnūñurā. Sugure ĩgū diaye gapū, gajigure ĩgū kúgapū pábiatú āiwāgūnūñurā. ³⁴Īgūsā Jesúre curusague pábiatú āiwāgūnūmakū, Jesús āriyupū:

—Au, ĩgūsā ñerō iririre kātika! Īgūsā yure irasiririre pémasībema, āriyupū.

Surara ĩgū suri sñādeare: “Ubu ārīboka birarā: ‘¿Noārē dujarokuri?’ ” āriñurā irire ĩgūsā basi gāme dukawamurā. ³⁵Masaka iroque āārīrā

ĩanĩnũrã. Oparãgueta Jesúre ãsũ ãrĩ buridañurã:

—Gajirã gapure taumi. Irasirigu diayeta Cristo, Marĩpu beyedi ããrĩgũ ĩgũ basi tauburo, ãrĩnũrã.

³⁶Surarade ĩgũrẽ buridañurã. ĩgũ puro waa ejanugãrã, igui deko sũirĩrẽ ĩgũrẽ iiridoreadiñurã. ³⁷Irire irirã, ĩgũrẽ ãsũ ãrĩnũrã:

—Mũ diayeta judío masaka Opu ããrĩgũ, mũ basi tauka! ãrĩnũrã.

³⁸“Íĩ ãsũ iridea waja boami”, ãrĩrã: “Íita judío masaka Opu ããrĩmĩ”, ãrĩ gojadea majĩrẽ curusague ĩgũ weka pábiatũñurã. Griego ya merã, latín ya merã, hebreo ya merã gojasũyuro.

³⁹Sugu ñerõ iridi, Jesús merã ĩgũsã pábiatũ ãiwãgũnũdi Jesúre ñerõ ãrĩ turiyupũ:

—Mũ diayeta Cristo ããrĩgũ, mũ baside tau, guadere tauka! ãrĩyupũ.

⁴⁰ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, gajigu gapũ ĩgũrẽ ãsũ ãrĩyupũ:

—Irasũ ãrĩbirikõaka! ¿Marĩpure gũiberi irasũ ãrĩgũ? Marĩrẽ suro merã wajamoãma. ⁴¹Marĩ gapure marĩ ñerĩ iridea waja diayeta wajamoãma. Íĩ gapũ ñerĩrẽ neõ iribi ããrĩmĩ, ãrĩyupũ.

⁴²Irasũ ãrĩ odo, Jesúre ãsũ ãrĩyupũ: —Jesús, mũyarã Opu ñajãgũ, yudere gũñaka! ãrĩyupũ.

⁴³—Diayeta murẽ werea. Dapagãta yũ merã paraíso wãĩkurogue ããrĩgukoa, ãrĩyupũ Jesús ĩgũrẽ.

Jesús boadea

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴Pũru goeripoe ããrĩmakũ, i nikũ ããrĩpererogue naĩtĩãkõãyuro. Ure hora gora naĩtĩãyuro. ⁴⁵Abede deyomariyupũ irasũ waaripoere. Marĩpũya wii poekama taribu makãpũro kãmutari gasiro deko merã yeguesiajakõãyuro. ⁴⁶Irasirigu Jesús turaro merã ãsũ ãrĩ gaguĩnyupũ:

—Aũ, yaa yũjupũrãrẽ murẽ wiãa, ãrĩyupũ.

Irasũ ãrĩgũta, kõmoakõãyupũ.

⁴⁷Romano marã surara opũ irasũ waamakũ ĩãgũ, Marĩpure usũyari siyupũ. ãsũ ãrĩyupũ:

—Diayeta ĩĩ ñerõ iribi ããrãdañumi, ãrĩyupũ.

⁴⁸ããrĩpererã masaka iro Jesúre waarĩre ĩãrã ejanerã ĩgũ boamakũ ĩãrã, buro bujawereri merã ĩgũsãya koretibirire páwãgã, ĩgũsãya wiirigüe dujãakõãñurã. ⁴⁹ããrĩpererã Jesús merãmarã, Galileague ĩgũrẽ tũyanerã nomede yoarogue Jesúre irasũ waarĩre ĩãnĩnũrã.

Jesúya dupũre masãgobegue pídea

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹Irogue sugu José wãĩkũgu Judea nikũmu, Arimatea wãĩkũri makãmu ããrĩyupũ. ĩgũ õãgũ, diayemarẽ irigũ, Marĩpu ĩgũyarãrẽ doreri ejaburire yũgũ ããrĩyupũ. ĩgũ judío masaka oparã watopemu ããrĩkeregu, Jesúre ĩgũsã: “Wẽjeka!” ãrĩmakũ pégu: “Jãu”, ãrĩbiridi ããrĩmĩ. ⁵²Irasirigu Pilato pũrogue waa, Jesúya dupũre yáabu sërẽyupũ. ⁵³Sërẽ odo, Jesúya dupũre curusague ããrĩrĩ dupũre ãidiju, õãrĩ surĩ gasiro merã õmayupũ. Õma odo, ãtãyegue mádea gobegue píyupũ. Iri gobe neõ sugu boadire yáasũña marĩrĩ gobe ããrĩyuro. ⁵⁴José Jesúre yáarinũ judío masaka siñajãrĩnũma ããrĩburire ĩgũsã ãmuyurinũ ããrĩyuro. I siñajãrĩnũ ñajãburo mérõgã dũyayuro.

⁵⁵Galileague Jesúre tũyanerã nome masãgobegue José waamakũ ĩãrã, waañurã. Iri gobegue Jesúya dupũre ĩgũ pímakũ ĩãñurã. ⁵⁶ĩgũsã irasũ ĩãdero pũru, ĩgũsã ããrĩrĩ wiigüe dujãakõãñurã. Dujaja, sũrõrĩrẽ ĩgũya dupũre pípeoburire ãmuñurã. Ámu odo, siñajãrĩnũ ããrĩmakũ, Moisés dorederosũta siñajãñurã.

Jesús masãdea

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

24 ¹Semana ããrĩpũrorirĩnũ ããrĩmakũ, boyodujimejãripoe

īgūsā nome dupaturi Jesúya dupure yáadea masāgobegue waañurā. Īgūsā sūrōrī āmuadeare āññurā. Gajirā nome de ĩgūsā merā wapikuwāgāñurā.

²Irogue ejarā, iri gobe biadea ũtā majirē gajirogue oyamakū iññurā.

³Irire iārā, diayeta ñajākōññurā.

Irogue ñajājarā, neō marī Opu Jesúya dupure bokabiriññurā. ⁴Irasirirā buro guka, naásū irimasibiriññurā. “¿Naásū waáyuri?” āri gūñaripoeta gūñaña marirō pērā ũma surí gosesiriri sñañarā ĩgūsā puro nímakū iññurā. ⁵Īgūsārē iārā, buro giiri merā muúsiaññurā. Īgūsā irasirimakū iārā, ũma ĩgūsārē āriññurā:

—¿Nasirimurā boanerārē yáarogue okagure āmarī? ⁶Oōrē mámi. Masāsiami. Gūñaka, ĩgū musā merā Galileague āarīgú musārē ārideare! ⁷Asū ārimi: “Yū āaripererā tīgū āarīgú masaka ñerāguere wiasūguko. Īgūsā yure curusague pábiatú wējēmakū, ureñu waaró merā Marīpu yure masūgukumi”, ārimi, āriññurā.

⁸Īgūsā irasū ārimakū pērā, Jesús ārideare gūñabokaññurā. ⁹Irasirirā masāgobegue āārānerā goedujajarā, āaripereri ĩgūsā iādeare Jesús buerā pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarārē wereñurā. Irasū āarimákū, gajirārē Jesúre buremurā āaripererārē irire wereñurā. ¹⁰Jesús buerārē iri kerere wererā ejanerā nome iisāku āarīññurā: María Magdalena, Juana, gajigo María Jacob pago, irasū āarimákū gajirā nome āarīññurā. ¹¹Īgūsā iādeare werekeremakū, Jesús buerā gapu buremubiriññurā. “Irasū ārikōārā yāma iisā nome”, āri gūñaññurā.

¹²Pedro gapu masāgobegue iāgū ũmawāgāyupu. Iri gobegue iāgū ejagu, Jesúya dupure ōmadea gasiro gajiro gapu túpeodea gasiro ditare iāyupu. Irire iāguka: “¿Naásū waáyuri?” āri gūña, ĩgū āarirí wiigue dujāakōyupu.

**Emaús wāikuri makā waarí maague
Jesús pērārē deyoadea
(Mr 16.12-13)**

¹³Jesús masādeanurēta pērā ĩgū buerire tuyarā Emaús wāikuri makā

waarí maague waará iriññurā. Emaúgue waaró, Jerusalén merā wiriwāgāmakū pe mojōma pere su gubu suru pērēbejari kilómetro yoaro āarīyuro. ¹⁴Maa waará, āaripereri Jesúre waadeare wereniññurā. ¹⁵Irire wereniripoē Jesús ĩgūsā puro aari, ĩgūsā merā waayupu. ¹⁶Īgū, ĩgūsā merā waamakū iākeremakū, gajino ĩgūsārē ĩgūrē iāmasibirimakū iriyuro.

¹⁷Jesús ĩgūsārē sērēñayupu:

—¿Ñeonorē werenirā yāri, musā maa waará? āriyupu.

Īgū irasū ārimakū pērā, buro bujawereri merā maa deko dujanugāññurā. ¹⁸Cleofas wāikugu Jesúre āsū āri yuyuyupu:

—Āaripererā inurī Jerusalégue waadeare masīma. ¿Mu suguta irogue āārādi irasū waadeare masiberi? āriyupu.

¹⁹Īgū irasū ārimakū, Jesús ĩgūsārē:

—¿Naásū waáari? āriyupu.

Īgūrē āriññurā:

—Jesús Nazaretmurē ĩgūsā iriadeare werenirā iriabu. Īgū Marīpuya kerere weregu āārādimi. Āaripererā masaka iūrō, Marīpu iūrōguedere ĩgū turari sirí merā irigu, ĩgūyare weregu āārādimi. ²⁰Paía oparā, gajirā marí oparā merā ĩgūrē wējēdorerā, romano marā oparārē wiáama. Īgūsā irasū wiamakū, curusague pábiatú wējēama. ²¹“Īgū marirē taubu, marí Israel bumarā Opu āaribu, marí yúdi āarími”, āri gūñadibu gua ĩgūrē. Irasiriro dapagā merā ureñu waáa, ĩgūrē wējēadero puru. ²²Surāyeri gua merāmarā nome, ĩgūsā wereri merā guare gukamakū iriame. Dapagā ñamigāgora ĩgūrē yáaderogue ejaññurā. ²³Irogue eja, ĩgūya dupure bokamerāta, gua purogue goedujajama. “Irogue guare kērō irirosū waamakū, Marīpure wereboerārē iābu”, ārāma. Marīpure wereboerā ĩgūsārē: “Jesús okami”, ārādeadere wereama guare ĩgūsā nome. ²⁴Puru gajirā gua merāmarā ĩgūrē yáaderogue eja, ĩgūsā nome ārāderosūta iññurā. Īgūsāde Jesúre iābiraññurā, āri wereñurā Cleofasā Jesúre.

²⁵Īgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús ĩgūsārē āriyupu:

—Musā pémasīmerā āārā. ¿Noópa yoaripoe Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadeare oārō pémasīrī merā buremubirikōārī musā? ²⁶Marīpu iriudi Cristo ĩgū ūmugasigie murīaburo dupiyuro, ĩgūyarā Opū ñajāburo dupiyuro ĩgūrē ñerō tarīgukumi, ārī gojanerā āārīmā. ¿Ire masīberi musā? āriyupu.

²⁷Jesús irasū ārī odo, Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadesa pūgue āārīpereri ĩgūsā ĩgūrē gojayudeare: “Āsū āriđuaro yāa”, ārī wereyupu ĩgūsārē. Moisés gojadeare werenūgāyupu. Puru āārīpererā Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadeare wereyupu.

²⁸Puru ĩgūsā waaró Emaúgue ejamakū, Jesús iri makārē tariwāgāgū irirosū iriyupu. ²⁹Īgū irasū tariwāgāmakū ĩārā, ĩgūrē āsū āriñurā: —Gua merā dujaka! Ņamikague āārā. Naīmejārōgue yāa, āriñurā.

Irasirigu Jesús ĩgūsā merā waa, ĩgūsāya wiigie ñajākōāyupu ĩgūsā merā dujagu. ³⁰Puru ĩgūsā merā baa doanīgū, pāre āi, Marīpure: “Murē usuyari sīa”, ārī, pāre pea, ĩgūsārē guereyupu. ³¹Īgū irasirimakū ĩārāgueta: “Jesūta āārīmi”, ārī ĩāmasiñurā. Īgūsā ĩāmasīmakūta, dederiakōāyupu ĩgūsārē. ³²Īgū irasū dederiadero puru, ĩgūsā basi āsū ārī gāme wereniñurā: —Maague ĩgū marīrē: “Marīpuya werenīrī gojadeare: ‘Āsū āriđuaro yāa’”, ārī weremakū pērā, buro usuyari merā: “Oātaria”, ārī pēñabu, āriñurā.

³³Irasirirā mata Jerusalēgue gāme dujāakōāñurā. Iroque eja, Jesús buerā, pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarā nerēanerārē, gajirā ĩgūsā merāmarādere bokajañurā. ³⁴Īgūsā ejamakū ĩārā, iro nerēanerā āsū āriñurā:

—Diyeta marī Opū masāñumi. Simórē deyoayupu, āriñurā.

³⁵Īgūsā irasū ārimakū pērā, Emaúgue waanerāde ĩgūsārē maague waadeare werenurā. Jesús pāre pea, ĩgūsārē ĩgū simakū, ĩgūrē ĩāmasiadeare werenurā iro nerēanerārē.

Jesús ĩgū buerārē deyoadea
(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶Īgūsā irire irasū ārī werenīripoe Jesús ĩgūsārē deyoa, āsū ārī oādoreyupu:

—¿Āārīrī musā? Siñajārī merā āārīrikuka! āriyupu.

³⁷Īgū deyoamakū, ĩāgukakōāñurā. “Boadi yujupūrā deyoamakū ĩārā irikoa marī”, ārī gūñañurā. Irasirirā buro gūiñurā. ³⁸Īgūsā gūimakū ĩāgū, Jesús ĩgūsārē āriyupu:

—¿Nasirirā ĩāgukari musā? ¿Nasirirā yure ĩārā: “Īgū boadi dupaturi okabiribukumi”, ārī gūñarī musā? Irire gūñabirikōāka! ³⁹Īāka, yaa mojōrīrē, yaa guburidere! Yuta āārā. Yure moñāka! Irasirirā masirākoa yu āārīrīrē. Sugu boadi ĩgū yujupūrā merā deyoagu dupu opabemi. Díi, gōārī opabi āārīkumi. Yu gapu díire, gōārīrē opāa, āriyupu Jesús. ⁴⁰Irasū āārīgūta, ĩgūya mojōrīrē soeu, ĩgūya guburidere imuyupu ĩgūsārē.

⁴¹Īgūsā gapu mérōgā buremurī opakererā, buro usuyari merā: “¿Diyeta ĩgūta āārīkuri?” ārī gūñañurā.

Īgūsā irasū mérōgā buremurī opamakū, Jesús masīkōāyupu. Irasirigu ĩgūsārē sérēñayupu:

—¿Musā baari opari oōrē? āriyupu. ⁴²Īgū irasū ārimakū pé, waaf mupiadea dukare siñurā. Mume dekodere ĩgūrē siñurā baaburo, ārīrā. ⁴³Irire sīmakū, ĩgūsā ĩūrō āi baayupu. ⁴⁴Baa odo, Jesús ĩgūsārē wereyupu doja:

—Sōō āārīdeapoe musā merā āārīgū, yu musārē werederosūta dapagorare yure waabu. Moisés yaamarē gojaderosūta yure waabu. Marīpuya kerere weredupiyunerā gojaderosūta, Salmos wāikuri purē gojanerāde ĩgūsā yure gojaderosūta waabu. Āārīpereri Marīpu ĩgūsārē irasū gojadorederosūta yure waabu, āriyupu Jesús. ⁴⁵Irasū ārī odo, Marīpuya werenīrī gojadeare ĩgūsārē pémasīmakū iriyupu. ⁴⁶Āsū āriyupu:

—Iripoegue Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadesa pūgue āsū gojasūdero āārībū: “Cristo, Marīpu iriudi boakōāgukumi. Īgū boagu, urenu waaró merā masāgukumi doja. ⁴⁷Īgū masādero puru, ĩgūrē buremurā ĩgūya wāi, ĩgū turaro merā āārīpereri nikū marāguere ĩgūya

kerere weregorenarākuma. Jerusalén marārē werepūroriwāgārākuma. Āsū āri wererākuma: ‘Musā nērī iririre bujawereka! Musā gūnarīrē gorawayuka! Irasirigu Marīpū musā nērī irideare kätigukumi’ ”, ārīrākuma, āri gojasūdero āārībū. ⁴⁸Musā i āārīpereri yure waadeare iānerā āārā. Irasirirā irire gajirārē wererākoa. ⁴⁹Yūpū iripoegue ārīderosūta yū musārē Ōāgū deyomarīgūrē iriugura, īgū musāguere āārīnīkōāburo, ārīgū. Irasirirā ōō Jerusaléta dujaka dapa, īgū musārē ūmugasima turarire sīgū aarimakū, ārīyupū Jesús.

Jesús ūmugasigue murīadea

(Mr 16.19-20)

⁵⁰Pūru Jesús īgūsārē Betania wāikuri makā turogue āiayupū. Irogue eja, Jesús īgūya mojōrī soemu: “Yūpū musārē ōārō iritamuburo”, ārīyupū. ⁵¹Irasū ārīgūta īgūsārē pīkōā, ūmugasigue āīmūriākōāsūyupū. ⁵²Īgūsā, īgū mūrīāmakū iārā: “Ōātarigu āārīmi”, āri būremuñurā. Pūru būro usuyari merā Jerusalégue goedujāakōāñurā. ⁵³Ūmūriku Marīpūya wiigue īgūrē: “Ōātaria mū”, āri, usuyari sīnañurā. Āsū āārā. Irasūta āārīburo. Lucas

SAN JUAN

Jesucristo Marĩpuya werenĩrĩrẽ
weregu marĩ irirosũ dupukugu
ããrĩnugãrĩmarẽ gojadea

1 ¹Neõgoragueta i ùmu ããrĩburi dupiyuro Jesucristo Marĩpuya werenĩrĩrẽ weregu ããrĩsiadi ããrĩmĩ. Marĩpu merã ããrĩgũ, Marĩputa ããrĩmĩ. ²Neõgoragueta ìgũ Marĩpu merã ããrĩsiadi ããrĩmĩ. ³Irasirigu Marĩpu ìgũ merã i ùmuma ããrĩburi ããrĩpererire iridi ããrĩmĩ. Irasiro i ùmuma ããrĩpereri Marĩpu ìgũ merã iridea ããrã. ⁴Jesucristo, Marĩpu merã perebiri okarire sĩgũ ããrĩmĩ. I okari merã masakare siãgori sĩgũ ããrĩmĩ. Irasirigu ìgũsãrẽ Marĩpure masĩmakũ yãmi. ⁵Marĩpure masĩmerã naĩtĩarõgue ããrĩrã irirosũ ããrĩma. Jesucristo siãgori sĩgũ ããrĩgũ ìgũsãrẽ Marĩpure masĩmakũ yãmi. Naĩtĩarĩ siãgorire neõ yaumasĩbea.

⁶Jesucristo i ùmugue aariburi dupiyuro Marĩpu Juan^a wãikugure iriudi ããrĩmĩ. ⁷Juan, Jesús masakare siãgori sĩgũ ããrĩgũ ìgũ i ùmugue aariburire weremi, ããrĩpererã irire pãrã ìgũrẽ buremuburo, ãrĩgũ. ⁸Juan masakare siãgori sĩgũ ããrĩgũ meta ããrĩmĩ. ìgũsãrẽ Jesucristo aariburi gapure weredupiyudi ããrĩmĩ. ⁹Jesucristo diayeta ããrĩpererã masakare siãgori sĩgũ ããrĩgũ i ùmugue ããrĩrãrẽ Marĩpure masĩmakũ irigu aaridi ããrĩmĩ.

¹⁰Jesucristo i ùmugure ããrĩdi ããrĩmĩ. Marĩpu ìgũ merã i ùmurẽ irikeremakũ, i ùmu marã gapu ìgũrẽ neõ masĩbirinerã ããrĩmã. ¹¹Ìgũya nikũgue aarikeremakũ, ìgũya nikũ marã gapu ìgũrẽ bokatĩrĩneãbirinerã ããrĩmã.

¹²Ìgũrẽ bokatĩrĩneã, buremurã gapure Marĩpu pũrã ããrĩmakũ yãmi. ¹³Ìgũsã pagusãmarã ìgũsãrẽ pũrãkũrã, Marĩpu pũrã ããrĩmakũ iribema. Irasũ ããrĩmakũ, ìgũsã pagu ìgũ gããmerõ iriri merã ìgũsãrẽ Marĩpu pũrã ããrĩmakũ iribemi. Marĩpu gapu ìgũsãrẽ ìgũ pũrã ããrĩmakũ yãmi.

¹⁴Jesucristo, Marĩpuya werenĩrĩrẽ weregu marĩ irirosũ dupukugu ããrĩnugãdero pũru, i ùmugue gua merã ããrĩgũ, masakare buro maĩrĩ merã, diaye werenĩgũ ããrĩmĩ. Gua ìgũ goesiririre ìãbu. ìgũ Marĩpu magũ sugu ããrĩgũ, ìgũ irirosũta turagu, õãgũ ããrĩmĩ. ¹⁵Juan masakare wãiyedi Jesucristore ìãgũ, guare ãsũ ãrĩ weremi: —Ì ããrĩmĩ yu musãrẽ weredi. Musãrẽ ãsũ ãrĩ werebu: “Ìgũ yu pũru aarikeregu, yu deyoaburo dupiyuro ããrĩsiadi ããrĩmĩ. Irasirigu yu nemorõ ããrĩmĩ”.

¹⁶Jesucristo marĩrẽ maĩtarigu ããrĩsĩã, marĩ ããrĩpererãrẽ õãrõ iritamunĩkõãmĩ. ¹⁷Marĩpu ìgũ dorerire Moisés merã marĩrẽ pĩdi ããrĩmĩ. Jesucristo merã gapure Marĩpu ìgũ marĩrẽ maĩrĩrẽ, ìgũ werenĩrĩ diaye ããrĩrĩrẽ ìmumi. ¹⁸Neõ sugu masaku Marĩpure ìãdi mãmi. Jesucristo ìgũ magũ sugu ããrĩgũ gapu ìgũ Pagu merã ããrĩsĩã, marĩrẽ ìgũrẽ masĩmakũ yãmi.

**Juan masakare wãiyerimasũ
Jesucristoyare weredea**
(Mt 3.11-12; Mr 1.7-8; Lc 3.15-17)

¹⁹Judĩo masaka oparã Jerusalén ããrĩrã paĩare, Levĩya bumarãdere Juan pũrogue ìgũrẽ: “¿Noã ããrĩrĩ mũ?” ãrĩ sãrẽnãdorerã iriunũrã. ²⁰Ìgũsã irasũ

^a 1.6 Jesucristo i ùmugue aariburi dupiyuro Marĩpu iriudi, Juan wãikugu masakare wãiyedi ããrĩmĩ.

ārī sērēnārā ejamakū, Juan īgūsārē
pémasíma oārō āsū āri yujumi:

—Yū, Cristo Marīpu masakare
taudoregu iriudi āārībea, ārīmi.

²¹ Irasirirā īgūrē dupaturi sērēnāma
doja:

—Iro merē, ĩnīno gapu āārīrī?
ĈIripoeguema Marīpuya kerere
weredupiyudi Elías āārīrī? ārīma.

Juan īgūsārē yujumi:

—Āārībea, ārīmi.

Īgū irasū yujumakū pérā, dupaturi
īgūrē sērēnāma moja:

—ĈMū, sōō āārīdeapoe masaka
Marīpuya kerere weredupiyugu aaribu
āārāyupu, īgūsā ārīdi āārīrī? ārīma.

Juan yujumi:

—Āārībea.

²² Irasirirā īgūrē āsū ārīma:

—ĈNīno gapu āārīrī? Guare iriuanerā
īgūsā purogue mū yujurire gua āīāmakū
gāāmema. Irasirigu wereka guare! Mū
basi, ĩnaāsū āri gūñarī? ārīma.

²³ Irasirigu Juan iripoeguema Isaías
Marīpuya kerere weredupiyudi gojadea
merā īgūsārē āsū āri yujumi:

—Masaka marīrōgue sugu buro busuro
merā were gaguinōgorenagū āsū āri
werea: “Marī Opū aariburi dupiyuro
īgū aariburi maarē diayema maa oārī
maa āmurā irirosū diayemarē irika!” āri
werea, ārīmi Juan.

²⁴⁻²⁵ Īgū irasū āri yujumakū pérā,
fariseo bumarā iriuanerā īgūrē
sērēnāma moja:

—Mū, Cristo Marīpu iriudi, o Elías, o sōō
āārīdeapoe Marīpuya kerere weredupiyudi
āārā, ārībi, ĩnasirīgu masakare wāiyeri?

²⁶ Juan īgūsārē ārīmi:

—Yū masakare deko merā wāiyeya.
Sugu musā watopeguere musā masībi
āārīmi. ²⁷ Īgū, yū puru aarikeregu, yū
nemorō āārīmi. Yū ubu āārīgū, īgūrē neō
suropebirikoa, ārīmi.

²⁸ Juan īgū masakare wāiyenarōgue
Betania wāikuro, dia Jordán wāikudiya

abe murīriro gapu i āārīpererire īgūsārē
weremi.

**Marīpu Jesúre oveja majīgū
irirosū āārīgūrē iriudi
āārīrīmarē Juan weredea**

²⁹ Gajinu gapu Juan, Jesús īgū puro
aarimakū īāgū, guare āsū ārīmi:

—Īāka! Īi Marīpu iriudi, oveja majīgū^b
irirosū āārīmi. Īgū boari merā i ūmu
marārē īgūsā ñerō iridea wajare
peremakū irigukumi. ³⁰ Īita āārīmi yū
musārē iro dupiyuro āsū āārīmi, āri
weredi. “Īgū yū puro aarikeregu, yū
deyoaburo dupiyuro āārīsiadi āārīmi.
Irasirigu yū nemorō āārīmi”, āri werebu.
³¹ Yude īgūrē: “Marīpu iriudi āārīmi”,
ārimasībiribu. Īgūrē masībirikeregu,
Israel bumarā masakare deko merā
wāiyegu aarīgū iribu, īgūsā īgūrē
masīburo, ārīgū, ārīmi.

³² Irasū āri odo, Juan āsū āri
werenemomi moja:

—Ōāgū deyomarīgū ūmugasigue merā
buja irirosū deyogu dijari, Cristo weka
ejamakū īābu. ³³ Marīpu yure masakare
deko merā wāiyedoredi dupiyurogue
āsū ārīmi: “Mū Ōāgū deyomarīgū dijari,
sugu masakū weka ejamakū īāgukoa.
Īgūta masakare Ōāgū deyomarīgū
merā wāiyegukumi, īgū īgūsā merā
āārīnīkōāburo, ārīgū”, ārīmi Marīpu
yure. ³⁴ Irasū waamakū īāgū: “Īgūta
Marīpu magū āārīmi”, āri masību.
Irasirigu musārē irire werea, ārīmi Juan.

Jesús buerā īgū merā āārīpuroridea

³⁵ Gajinu gapu irogueta Juan dupaturi
āārīmī moja. Gua pérā īgū buerā īgū
merā āārībū. ³⁶ Jesús gua puro tariamakū
īāgū, Juan āsū ārīmi:

—Īāka! Īi oveja majīgū irirosū Marīpu
iriudi āārīmi.

³⁷ Īgū irasū ārīmakū pérā, gua pérā
Juan buerā Jesúre tuyabu. ³⁸ Irasirigu,
gua īgūrē tuyamakū gāmenugā īā:

^b 1.29 Exodo 29.38-43; Números 28.1-4,9, 16-19; 29.7-8: Iripoegue Marīpu Moisére īgū dorerire āsū āri pídi āārīmī: “Israel bumarārē āsū ārīka: ‘Musā yū dorerosūta yure buremurā, oveja majīgūrē oāgūrē yū iūro wēje soepeoka! Musā irasirīmakū īāgū: ‘Musā ñerō iridea wajare opamerā āārā, musārē wajamoābirikoa’, āri īāgukumi’, ārika!’ ārīdi āārīmī.

—¿Neéonorē gāamerī? ārimi.

Gua ĩgūrē āribu:

—¿Buegu, noógue āārārī mu?

³⁹Īgū guare ārimi:

—Īārā aarika!

Irasirirā gua ĩgū merā waa, ĩgū kārīrōgue ñamika cuatro hora āārīmakū ejabu. Irogue eja, iri ñamirē ĩgū merā āārībú. ⁴⁰Gua pērā: yu, Andrés merā Juan weredeare pénerā āārīsā, Jesúre t̄yabu. Andrés, Simón Pedro pagumu āārímí.

⁴¹Gajinu gapu, Andrés ĩgū t̄ígū Simón Pedroe āmapurumugū waami. ĩgū p̄rogue eja, ĩgūrē āriyupū:

—Marīpu iriudi Mesfare bokajabu, āriyupū. “Mesías”, ārīrō: “Cristo”, ārīduaro yáa.

⁴²Irasirigu Andrés Simōrē Jesús p̄rogue āijami. Jesús ĩgūrē ĩāgū, āsū ārimi:

—Mu, Simón wāikugu Jonás magū āārā. Puru mu “Cefas” wāikugukoa, ārimi. “Cefas”, ārīrō: “Pedro”, ārīduaro yáa.

Jesús Felipere, Natanaere siiudea

⁴³Gajinu gapu Jesús: “Galilea nikūgue waagura”, āri, Felipere bokaja:

—Náka, yu merā! ārimi.

⁴⁴Felipe Betsaida wāikuri makāmu āārímí. Pedro, Andrésade iri makā marāta āārímá. ⁴⁵Jesús ĩgūrē: “Náka!” ārīmakū pégu, Felipe Natanaere siiugu waami. ĩgū p̄rogue eja, ĩgūrē āriyupū:

—Moisés ĩgūya doreri gojadea p̄gue ĩgū gojadire bokajabu. Marīp̄ya kerere weredupiyunerāde ĩgūrēta gojanerā āārímá. ĩgūsā gojadi Jesús Nazaretmu, José magū āārāmi, āriyupū Felipe.

⁴⁶Īgū irasū ārīmakū pégu, Natanael gapu ĩgūrē āriyupū:

—Neō sugu Nazaretmu oārō irigu mámi, āriyupū.

Felipe gapu ĩgūrē āriyupū:

—Náka, ĩmusi.

⁴⁷Jesús, Natanael ĩgū p̄ro ejarimakū ĩāgū, āsū ārimi:

—Īi oāgū, diayeta Israel bumugora, ārīkatori marīgū āārímí.

⁴⁸Īgū irasū ārīmakū pégu, Natanael ĩgūrē sērēnami:

—¿Naásūpero merā yure masírī mu?

Jesús ārimi:

—Felipe, mūrē siiuburi dupiyuro higueraḡu doka mu āārīmakū ĩābu, ārimi.

⁴⁹Īgū irasū ārīmakū pégu, Natanael ĩgūrē ārimi:

—Buegu, mu Marīpu magū, Israel bumarā Op̄u āārā, ārimi.

⁵⁰Jesús ĩgūrē ārimi:

—Yu mūrē: “Higueraḡu doka mu āārīmakū ĩābu”, ārīrī ditare pēsīa, yure buremua. P̄ruguerē i nemorō Marīpu turari merā yu iri ĩmurīrē ĩāgukoa, ārimi.

⁵¹Āsū ārīnemomi doja:

—Diayeta musārē werea. P̄ruguerē ũmugasi t̄upāmakū ĩārākoa. Irasū t̄upāmakū, Marīpure wereboerā yu āārīpererā t̄ígū p̄rore murīāna, dijarina irimakū ĩārākoa, ārimi Jesús.

Jesús Caná wāikuri makāgue mojosuadiya bosenure ĩāgū waadea

2 ¹Jesús Felipere, Natanaere siiudero puru, urenu waaró merā, Galilea nikūguere Caná wāikuri makārē sugu mojosuadiya bosenu āārībú. Jesús pagode iri bosenure ĩāgō waamo. ²Gua Jesús buerādere, ĩgū merā iri bosenure ĩādorerā siiuma. ³Puru iri bosenua igui deko peremakū ĩāgō, Jesús pago ĩgūrē ārimo:

—Igui deko pereakōābu ĩgūsārē.

⁴Igo irasū ārīmakū pégu, Jesús ārimi:

—¿Nasirigo irire yure wereri mu?

Masaka yure masīburo d̄uyakōāa dapa, ārimi.

⁵Igo gapu, ĩgū irasū ārīkeremakū, t̄iāboerārē ārimo:

—Yu magū musārē dorerosūta irika!

⁶Iri wiiguere su mojomā pere gajī mojó suru p̄rēbejari sorori ũtāyeri merā iridea sorori āārībú. Judío masaka Marīpu dorederosū irirā ĩgūsā gurari koeburi deko duripírī sorori āārībú.

Sororiku wáro deko cincuenta o setenta litros ejari sorori āārībú.

⁷Jesús tiāboerārē ārimī:

—I sororire deko piusā
utudoboepokōāka! ārimī.

Īgū irasū ārimakū pérā, iri sororire
piusā, utudoboepokōāma. ⁸Īgūsā
odomakū, Jesús ārimī:

—Mérō āisīā, bosenu siiu irigure tiārā
waaka! ārimī.

“Jáu” āī, āiāma.

⁹Iri bosenu siiu irigu Jesús dekoreta
igui deko iriadeare masibirimi. Tiāboerā
dita irire masīma. Irasirigu iri bosenu
siiu irigu irire iirīnagū, mojšuadire siiu,
āsū ārimī:

¹⁰—Gajirā igui deko oārīrē
tiādorepūrorikuma. Puru Īgūsā
siuanerā wáro iirīadero puru, igui deko
ubu āārīrīrē tiādorekuma pama. Mu
gapu igui deko oārīrē duripíayo guare
tiātūnubu, ārimī.

¹¹Jesús Galilea nikūma makā
Caná wāikuri makāgue irire irigu,
Marīpu turaro merā iri ĩmupūrorimi.
Īgū irasirimakū iārā, gua Īgū buerā:
“Diayeta Marīpu iriudi āārimī”, āri
buremubu.

¹²Puru Jesús Capernaum wāikuri
makāgue waakōāmi. Īgū pago, Īgū
pagupūrā, gua Īgū buerāde Īgū merāta
waabu. Iri makāgue eja, yoaweyaripoe
āārībú.

**Jesús Marīpuya wiigie duarimasārē
béowiudea**

(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

¹³Pascua bosenu mérō dūyaripoe
Jesús Jerusalén wāikuri makāgue
waami. ¹⁴Irogue ejagu, Marīpuya wiigie
ñajāa, wekua, oveja, buja duarimasārē
bokajami. Irasū āārīmakū, niyeru
gorawayurimasā Īgūsāya kūmarī pūro
doarārē bokajami. ¹⁵Īgūsā irasirimakū
iāgū, pūgubu merā tārāridari iri,
Īgūsārē, Īgūsāyarā ovejare, wekuare
makāgue tārānūrūwiumi. Niyeru
gorawayurimasārē Īgūsāya niyeru
kūmarīrē túmeépīsirimi. ¹⁶Irasiri odo,
buja duarimasārē āsū ārimī:

—Īisārē āiwiriaka! Yurūya wiire
doebiri duari wii iribirikōāka! ārimī
Jesús.

¹⁷Īgū irasū ārimakū pérā, gua Īgū
buerā Marīpuya wenenīrī gojadea pūgue
āsū āri gojadeare gūñabokabu:

Yu Opu, mūya wiire buro maīa.

Īgūsā iri wiire ñerō irimakū iāgū,
buro bujawereri merā āārā, āri
gojasūdero āārībú.^c

¹⁸Judío masaka oparā Jesús
irasirimakū iārā, Īgūrē sērēñama:
—¿Nasirigu Īgūsārē béowiarī?
Marīpu irire murē iridoremakū, Īgū
turari merā iri ĩmuka, gua masīma oārō!
ārimā.

¹⁹Jesús Īgūsārē ārimī:

—I wiire musā béomakū, ũrenu merāta
yu dupaturi odonúgukoa doja, ārimī.

²⁰Īgū irasū ārimakū pérā, ārimā:

—I wiire irirā, cuarenta y seis
bojorigora irima. ¿Nasiribu mu gapu
ũrenu merāta odobukuri?

²¹Jesús iri wiire weregu, Īgūya
dupu gapure weregu irimi. ²²Jesús
boa, masādero puru, gua Īgū buerā Īgū
irasū ārideare gūña, pémasību. Irasirirā
Marīpuya wenenīrī gojadea pūgue Īgūrē
gojadeare, Īgū weredeaderē: “I diayeta
āārīyo”, āri buremubu.

**Jesús āārīpererā masaka
gūñarīrē iāmasīdea**

²³Pascua bosenu āārīmakū, Jesús
Jerusalégue āārīmī. Masaka Īgū Marīpu
turari merā iri ĩmumakū iārā, wārā:
“Marīpu iriudi āārīmī”, āri buremuma.
²⁴Īgūsā irasū buremukeremakū,
Jesús gapu āārīpererā Īgūsā gūñarīrē
iāmasīkōāmi. Irasirigu Īgūsārē: “Yure
gūñaturari merā buremunīkōārākuma”,
āri iābirimi. ²⁵Masaka gūñarīrē oārō
iāmasīgū āārīsīā: “¿Naāsū gūñarī Īgūsā?”
āri sērēñabirikeregu, iāmasīmi.

Nicodemo Jesús merā wenenīdea

3 ¹Sugu judío masaka oparā merā
fariseo bumū Nicodemo wāikugu

āārímí. ²Su ñami Jesúre iāgū ejayupu. Īgū purogue eja, Īgūrē āriyupu:

—Buegu, Marīpu mu merā āārímí.

Irasirigu Īgū turari merā mu iri ĩmumasía. Mu iri ĩmurírē iārā, gua masía. Marīpu murē iriudi āārímí guare buedoregu, āriyupu.

³Īgū irasū ārimakū pégu, Jesús ĩgūrē āriyupu:

—Diayeta murē werea. Sugu masaku dupaturi deyoagu irirosū āārīgú dita Marīpu ĩgūyarārē dorerogue waamasími, āriyupu.

⁴Īgū irasū ārimakū pégu, Nicodemo Jesúre sērēñayupu:

—¿Nasiri irasū waabukuri?

Sugu masaku bugurogue dupaturi deyoabu, ĩgū pagoya patoreguere ñajāmasíbirikumi, āriyupu.

⁵Jesús ĩgūrē yujuyupu:

—Diayeta murē werea. Sugu masaku deko merā, Ōāgū deyomarīgū merā deyoagu dita Marīpu ĩgūyarārē dorerogue waamasími. ⁶Masaka pūrākumakū, ĩgūsā pūrā masakata āāríma. Ōāgū deyomarīgū ĩgū merā deyoarā gapure Marīpu pūrā āārímakū yámi. ⁷Irasirigu mu: “Āārīpererā dupaturi deyoarā irirosū āārírō gāamea”, ārírírē pégu, pégukabirikōāka! ⁸Mirú noó gāamerō wējāpuwāgāa. Iri busurire péa. Irire pékererā, sōo merā aara, iro waaró yāa, ārī masíña máa. Irasūta āārā, Ōāgū deyomarīgū ĩgū merā deyoarārē Marīpu pūrā āārímakū iriri āsū waaró yāa, ārī masíña máa, āriyupu Jesús.

⁹Īgū irasū ārimakū pégu, Nicodemo āsū ārī sērēñayupu Jesúre doja:

—¿Nasiri irasū āārībukuri? āriyupu.

¹⁰Jesús ĩgūrē yujuyupu:

—¿Mu Israel bumarārē Marīpuyare buegu āāríkeregu, ire masíberi?

¹¹Diayeta murē werea. Gua masírírē, gua iādeare musārē werea. Musā gapu irire buremubea. ¹²Yu i ĩmuma ubu āārírírē weremakū mañurē buremubea. ¿Nasirimurā ĩmugasimarē yu wereri gapure buremubukuri?

¹³Neó sugu masaku ĩmugasiguere muría, puru dijarídi mámi. Yu suguta

āārīpererā tígū ĩmugasigue āārídi oó i ĩmugue dijaribu.

¹⁴Iripoegue masaka marīrōgue Moisés kōme merā āña keori irideare yukugue āisiu, āiwāgūnúdi āārímí. I āña keorire yukugue āisiu, āiwāgūnúderosú masaka yure āārīpererā tígūrē curusague pábiatú, āiwāgūnúrākuma. ¹⁵Irasirirā āārīpererā yure buremurāno perebiri peamegue waabirikuma. ĩmugasigue perebiri okari gapure oparākuma.

Jesús Nicodemorē: “Marīpu i ĩmu marārē buro maími”, ārī weredeá

¹⁶Marīpu i ĩmu marārē buro maísíā, ĩgū magū sugu āārīgūrē iriudi āārímí. Īgūrē buremurāno perebiri peamegue waabirikuma. ĩmugasigue Marīpu merā perebiri okari gapure oparākuma. ¹⁷Marīpu ĩgū magūrē masakare peamegue waabonerārē taudoregu i ĩmuguerē ĩgūrē iriudi āārímí. Masakare wajamoādoregu meta i ĩmuguerē ĩgūrē iriudi āārímí.

¹⁸Marīpu ĩgū magūrē buremurārē neó wajamoābirikumi. Īgūrē burenumerā gapure: “Wajamoāgura”, ārī weresiami. Īgū magūrē suguta āārīgūrē buremubiridea waja ĩgūsārē wajamoāgukumi. ¹⁹Marīpu magū i ĩmuguerē aarímí, masakare Marīpure masímakū iribu. Irasirigu ĩgūsārē siāgori sigū āārímí. Īgūrē burenumerā gapu ĩgūrē gāamebema. Īgūsā ñerí iriri gapure buro gāamema. Irasirirā boyorogue āārimerā, naítīārōgue āāríduarā irirosū āāríma. Irasirigu Marīpu ĩgūsārē wajamoāgukumi. ²⁰Āārīpererā ñeró irirā Marīpu magūrē gāamebema. Boyorogue āāríduamerā irirosú āāríma, gajirā ĩgūsā ñeró iririre masíbirikōāburo, ārírā. ²¹Marīpuyare keoro irirā gapu ĩgū magūrē gāamema. Boyorogue āāríduarā irirosú āāríma, gajirā ĩgūsā oārírē irimakū iārā: “Marīpu ĩgūsārē iritamumí”, ārī masíburo, ārírā, ārī wereyupu Jesús.

Juan masakare wāyerimasū Jesúyare weredeá

²²Puru Jesús guare ĩgū buerārē Judea níkūgue síuwāgāmi. Irogue eja, iro

marā merā yoawayaripoe āārī, īgūsārē wāiyerā iribu. ²³Juāde masakare Enón wāikuri makāgue wāiyeyupu. Enón, Salim wāikuri makā puro āārībú. Irogue dia wádiya āārībú. Irasirirā masaka īgū purogue wāiyedorerā waanañurā. ²⁴Gajirā īgūrē peresu iriburi dupiyuro āāriyuro.

²⁵Iripoere surāyeri Juan buerā sugu judío masaku merā īgūsā koerikuri merā guaseopuroriñurā. ²⁶Puru Juan purogue waa, īgūrē āsū āri wereñurā:

—Buegu, dia Jordán wāikudiya gaji koepugue mu merā āārīdi, guare mu weredi, dapagorare masakare wāiyegu iriami. Āārīpererā īgū purogue waarā iriama, āriñurā.

²⁷Īgūsā irasū ārimakū pégu, Juan āriyupu:

—Sugu masaku Marīpu turari merā ōārīrē iriri, Marīpu īgūrē pīdea āārā.

²⁸Mūsā yu weredeare pébu. “Marīpu iriudi Cristo āārībea yu”, āribu. Yu Cristo āārībirikeremakū, Marīpu gapu Cristo aariburi dupiyuro yure īgūyare waredupiyodoregu iriumi. ²⁹Āsū āārā. Sugu mojosuamakū, nomeō īgū merā āārīgō waakumo. Īgū merāmu, mojosuamakū iāgū, īgū werenimākū pégu, buro usuyakumi. Irasirigu mojosuadi merāmu usuyaderosita masaka Cristo merā waamakū iāgū, yude usuyari opataria. ³⁰Masaka Cristore tuyaro gāamea. Yu gapure tuyaduókōārō gāamea, āriyupu Juan.

Jesucristo ūmugasigue merā dijaridi āārīmi, āri weredeā

³¹Irasū āri odo, Juan āsū ārinemoyupu doja:

—Ūmugasigue merā dijaridi āārīpererā nemorō masīgū āārīmi. Sugu masaku i ūmumu, i ūmumarē werenikumi. Ūmugasigue merā dijaridi gapu āārīpererā nemorō masīgū āārīmi. ³²Īgū iādeare, īgū pédeare weremi. Īgū irire werekeremakū, neō sugu īgū wererire buremubemi. ³³Īgū wererire buremurā gapu: “Marīpu diaye āārīmarē ārikatori marīrō āriḡū āārīmi”, āri

īmuma. ³⁴Marīpu Cristore īgū iriudire Ōāgū deyomarīgūrē opatarimakū iridi āārīmi. Irasirigu Cristo Marīpuya werenīrīrē weremi. ³⁵Marīpu īgū magū Cristore buro maīmi. Irasirigu īgūrē āārīpereri, āārīpererārē doregu āārīmakū iridi āārīmi. ³⁶Marīpu magūrē buremurā ūmugasigue īgū merā perebiri okarire opama. Īgū magūrē buremudumamerā gapu iri okarire neō opabirikuma. Marīpu īgūsārē buro wajamoāgukumi, āriyupu Juan.

Jesús Samaria nikūmo merā werenideā

4 ¹Jesús buerā, Juan buerā nemorō wārā āārīrī kerere, Jesús, Juan nemorō masakare wāiyeri kerere, fariseo bumarā péñurā. ²Īgūsā iri kerere pékeremakū, Jesús gapu īgū basi masakare wāiyebirimi. Gua īgū buerā gapu īgūsārē wāiyebu. ³Fariseo bumarā iri kerere pédeare masīgū, Jesús Judea nikūgue āārādi, Galilea nikū gapu guare siiu, goedujāami.

⁴Galileague goedujāagu, Samaria nikūgue tariwāgāmi. ⁵Iro tariwāgāgū, iri nikūma makā Sicar wāikuri makāgue ejami. Iri makā, Jacob iripoeguemu īgū magū Josére sídea nikū puro āārībú. ⁶Iroguere deko gobe Jacob iridea gobe āārībú. Jesús yoaro aaradi, garibore, iri gobe puro siñajā eja doami. Goeripoe ejaburi dupiyuro āārībú. ⁷⁻⁸Īgū irogue doaripoeta gua īgū buerā makāgue baari wajarirā waaba. Gua waadero puru, iri gobeguere sugu nomeō Samariumo deko wāgo ejayupo.

Igo irogue ejamakū iāgū, Jesús igore āriyupu:

—Yure deko tīāka!

⁹Īgū irasū ārimakū pégo, īgūrē āriyupo:

—¿Nasirigu mu judío masaku āārīkeregū, yure Samariumorē: “Deko tīāka!” āri sērērī? āriyupo. Iripoere judío masaka Samaria marā merā neō gāmesuribirima. Irasirigo irasū āriyupo īgūrē.

¹⁰Igo irasū ārimakū, Jesús āriyupu:

—Mu Marīpu masakare sīrīrē masīgō, yudere masīgō, yure: “Okari sīrī dekore sika^d!” āri sērēboakuyo. Mu sērēmakū, yu iri dekore siboakuyo, āriyupu.

¹¹ Īgū irasū ārimakū, īgūrē āriyupo doja:

—Mu deko āiburi sorore opabea, i gobe ūkūāgorāa. ĆNoogue mu i okari sīrī deko bokagukuri? ¹² Iripoegue marī nekū Jacob i gobema dekore iirīdi āārīmī. Īgū pūrā, īgūyarā ejorāde iirīnerā āārīmā. Īgū marīrē i gobere pīdi āārīmī. ĆMu gapu īgū nemorō masīgū āārīrī? āriyupo.

¹³ Jesús igore yujyupu:

—Āārīpererā i gobema deko iirīrā, dupaturi nemesiburi oparākuma. ¹⁴ Yu siburi gapure iirīrā, neō nemesiburi opabirikuma. Īgūsārē īgūsāya yujpūrārīguere deko ūmayoro irirosū āārīrokoa. Irasirirā i merā perebiri okari oparākuma, āriyupu.

¹⁵ Īgū irasū ārimakū pégo, īgūrē āriyupo:

—Iri dekore sika yure! Mu yure simakū, yu neō dupaturi nemesiburi opabirikoa. Irasū āārīmakū, i gobeguere neō dupaturi deko wāgo aaribirikoa pama, āriyupo.

¹⁶ Jesús igore āriyupu:

—Mu marāpure siiugo waaka! Īgūrē siu, oōgue īgū merā dupaturi aarika! āriyupu.

¹⁷ Igo īgūrē yujyupu:

—Yu, marāpu marīgō āārā.

Jesús igore āriyupu:

—Mu yure: “Marāpu marīgō āārā”, ārīgō, diayeta yujua. ¹⁸ Mu su mojōmarā ūma merā marāpukusiadibu. Dapagora mu merā āārīgū mu marāpu diaye āārībemi, mu īgūrē neō mojōsuabiribu. Irasiriro mu yujuri diayeta āārā.

¹⁹ Īgū irasū ārimakū pégo, āriyupo:

—“Mu Marīpuya kerere weredupiyurimasū āārīkoa”, āri gūñāa yu. ²⁰ Gua nekūsamarā Samaria marā sīgu ūtāūgue Marīpure būremunerā

āārīmā. Musā judío masaka gapu guare: “Jerusalégue Marīpure būremurō āārā. Irogue Marīpure būremurā waaka!” ārā guare musā, āriyupo.

²¹ Igo irasū ārimakū pégu, Jesús āsū āriyupu:

—Yu werenīrīrē péka! Purugue musā i ūtāūguere, Jerusaléguedere Marīpure būremurā waabirikoa. Musā irasiriburo mērōgā duyāa. ²² Musā Samaria marā musā būremugūrē masībea. Gua judío masaka gapu gua būremugūrē oārō masīa. Īgū masakare taubu judío masakū āārīmī. ²³ Marīpure diayeta būremurā īgūsāya yujpūrārīguere būremurākuma. Marīpu īgūrē būremurārē āsūta būremurō gāāmemi. Īgūrē āsū būremuripoe ejaro, dapagorare ejasiāa. ²⁴ Marīpu deyomarīgū āārīmī. Irasirīgū īgūrē būremurāya yujpūrārīguere āārīmī. Irasirirā īgūsāya yujpūrārīguere diayeta īgūrē būremurō gāāmea īgūsārē, āriyupu.

²⁵ Īgū irasū ārimakū, īgūrē āriyupo:

—Yu masīa. Mesīas, Marīpu iriudi Cristo aarīgukumi. Īgū aarīgū, marīrē āārīpererire weregukumi, āriyupo.

²⁶ Igo irasū ārimakū pégu, āsū āri deyoromuyupu:

—Yu mu merā werenīgū Marīpu iriudita āārā, āriyupu Jesús.

²⁷ Īgūsā irasū weretamuripoe gua baari wajarirā ejanerā Jesús purogue goedujajabu. Īgū sugo nomeō Samariamo merā werenīmakū īārā, īāgukakōābu. Īgūrē neō: “ĆNēenorē gāāmeari? o Ćnēenomarē igo merā werenīari?” āri sērēñabiribu Jesūre.

²⁸ Puru nomeō igo deko wārisorore irota béodobokōā, makāgue waakōāmo. Irogue ejago, masakare wereyupo:

²⁹—Nāka, musāde īārā aarika! Sōō sugu ūmū āārāmi. Īgū āārīpereri yu irideare masīpeokōāmi, irire werepeokōāmi yure. ĆĪgū Cristo, Marīpu iriudi āārīkuri? āriyupo igoya makā marārē.

^d 4.10 Jn 11.25: Jesús ārimi: —Yu boanerārē masāmakū irigu, īgūsārē okari sīgū āārā. Yure būremugū boadigue āārīkeregu, okagukumi. Jn 14.6: Jesús ārimi: —Yu dita Yupu purogue waarī maa irirosū āārā. Yu diayema āārīrīrē masakare masīmakū irigu, īgūsārē okamakū irigu āārā. Yu merāta Yupu purogue waarākuma.

³⁰Igo irasū ārimakū pérā, Jesús purogue igūrē iārā waanūra. ³¹Īgūsā igū puro aariburi dupiyuro gua igūrē āribū:

—Buegu, gua murē āiriadea baarire baaka! āri siadibu.

³²Jesús gapu guare ārimi:

—Yu baari opāa, irire musā masībea.

³³Īgū irasū ārimakū pérā, gua basi āsū āri gāme sērēñapuroribu:

—¿Gajipoe irirā gajirā igūrē baari ejoyuri? āribū.

³⁴Jesús gapu guare ārimi:

—Yure iriudi gāamerirē irigu, igū yure moādoredeare iriyuwarikugu, baayapigu irirosū āārā. ³⁵Musā āsū ārā: “Wapikurā abe duyāa, igūsā otedea duka sīburo”. Yu gapu musārē āsū ārā: “Īgūsā otederore iāka! Duka borerire searipoe ejasiāa”. ³⁶Sugu otedea dukare searimasū igū moādea wajare wajatami. Maripūya werenirirē weregu igū irirosū āārīmi. Īgū wererire pérā, yure buremuma.

Irasirirā ūmugasigue perebiri okarire oparākuma. Īgūsā, igū otedea duka seari irirosū āārīma. Irasirirā oterimasū, igū otedea dukare searimasū irirosū āārīrā, usuyama, masaka yure buremumakū iārā. ³⁷Masaka āsū āri werewuakuma: “Sugu masakū otekumi. Puru gajigu i otedea dukare seakumi”, ārikuma.

Īgūsā irasū āri werewuadea diayeta āārā. ³⁸Iripoegue Maripūya werenirirē weredupiyunerā oterimasā irirosū āārīnerā āārīmā. Dapagora yu musārē iriua. Musā igūsā iripoegue otedea dukare searimasā irirosū āārā. Irasirirā igūsā moādea wajare musā wajatarā irirosū āārā. Īgūsā moāderoquere moāwekabejarā irirosū irirā yāa, ārimi Jesús.

³⁹Samariamo makāgue ejadero puru: “Sōō āārādi āārīpereri yu irideare masīpeokōāmi”, ārimakū pérā, wārā iri makā marā Jesúre buremuñurā.

⁴⁰Irasirirā Jesús puro aarirā, igūrē: “Gua merā dujakal!” āri sērēma. Īgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús igūsā merā penū dujami. ⁴¹Īgū wererire pérā, gajirāde wārā igūrē buremuma. ⁴²Irasirirā nomeōrē ārima:

—Gua mu wereadea ditare pérā, Jesúre buremuadabu. Dapagora tamerārē gua basi igū wererire pésīā, igūrē buremua. Gua masīa. Īgū diayeta Maripū iriudi, i ūmu marārē peamegue waabonerārē taugu āārīmi, ārima.

Jesús Galilea nikū marā opu dokamū magūrē taudea

⁴³Jesús penū Samariague āārādi, Galilea nikūgue waami. ⁴⁴Iro dupiyuro Jesús āsū ārīdi āārīmi: “Maripūya kerere weredupiyugure igūya nikū marā igūrē buremubema”, ārīdi āārīmi. ⁴⁵Galileague ejamakū, iro marā igūrē oārō bokatirīneāma. Iro dupiyuro igūsāde Jerusalégue pascua bosenu iārā ejanerā āārīmā. Irasirirā āārīpereri Jesús iroque irideare iānerā āārīmā.

⁴⁶Jesús Galileague ejadero puru, Canā wāikuri makāgue igū dekoreta igui deko iridea makāgue goemi. Iri makāguere sugu Galilea marā opu dokamū āārīmi. Īgū magū Capernaum wāikuri makāgue āārīgū, pūrīrikugu iriyupu. ⁴⁷Irasirigu opu dokamū, Jesús Judeague āārādi igū Galileague ejari kerere pégu, Jesús puro aarimī. Āsū āri sērēmi igūrē:

—Yu magū boabu iriami. Īgūrē taubosagu aarika! ārimi.

⁴⁸Īgū irasū ārimakū pégu, Jesús ārimi:

—Maripū turari merā yu iri imurirē iābirikererā, neō yure buremubea musā, ārimi.

⁴⁹Opu dokamū gapu Jesúre ārimi:

—Gua Opu, yu magū boaburo dupiyuro aarika!

⁵⁰Jesús igūrē ārimi:

—Muya wiigue dujāaka! Mu magū okagukumi, ārimi.

Opu dokamū, igū irasū āririrē pégu, buremurī merā igūya wiigue dujāakōāmi.

⁵¹Īgūya wiigue ejawāgārīripoe igūrē moāboerā bokatirī wereñurā:

—Mu magū okami, āriñurā.

⁵²Īgūsā irire ārimakū pégu: “¿Naāsū āārīmakū oārī?” āri sērēñayupu. Īgūsā igūrē āriñurā:

—Ŋamika goeripoe purugāta nimakuri tariabu igūrē, āriñurā.

⁵³Irasū ārimakū pégu, ĩgū pagu āriyupu: “Jesús yure: ‘Mu magú okagukumi’, āri wereripoeta nimakuri tariakuyo”, āriyupu. Irasirigu, āārīpererā ĩgūya wii marā merā Jesúre buremuyupu.

⁵⁴Jesús Judea āārādi dupaturi Galileague ejadero puru, opu dokamu magūrē ĩgū tauadea merā Caná wāikuri makāgue pea Marīpu turari merā iri ĩmumi.

Jesús dupu buadire tauadea

5 ¹Puru Jesús Jerusalégue judío masaka bosenu ĩagū waami.

²Iri makā turo sārīrōgue su makāpuro “Oveja” wāikuri makāpuro puro wári gobe deko gobe ĩgūsā iridea gobe āārībú. Iri gobe hebreo ya merā “Betzata” wāikubu. Iri gobe turoguere su mojōma taridupabu tīaia marīri āārībú. ³⁻⁴Iri taridupabugue wārā masaka pūrīrikurā oyama. Koye ĩāmerā, waamasīmerā, guburi buasūnerā āārīmá. Gajipoere Marīpore wereboegu iri gobegue dijajanayupu. Irogue dijajagu, dekore gāmeñamakū irinayupu. ĩgū irasiriadero puru, iri gobegue buañajāpuroriguno ĩgū sirīrīrē tarisūnayupu. Irasirirā deko gāmeñaburire yūrā irogue oyama.

⁵Irogue sugu dupu buadi oyami. ĩgū treinta y ocho bojorigora pūrīrikugu āārīyupu. ⁶Jesús iri gobe turo tariwāgāgū, ĩi buadi oyagure ĩāmi. “Yoaripoe pūrīrikugu āārīmi”, āri masikōāmi.

Irasirigu ĩgūrē āsū āri sērēñami: —¿Mu pūrīrikurire taumakū gāāmerī? ārīmi.

⁷ĩgū Jesúre yujūmi:

—Yu Opu, sugu yure iritamugū neō mámi. Deko gāmeñamakū, yu iri gobe ñajāduamakū, gajirā yu dupiyuro ñajāpurorinama, ārīmi.

⁸Jesús ĩgūrē ārīmi:

—Wāgānugāka! Mu oyarore āāka! ārīmi.

⁹Irasū ārimakūta, ĩgū pūrīrikuri taribu. Irasirigu wāgānugā, ĩgū oyarore

tuútūrā, āāikōāmi. Jesús ĩgūrē tauadeanu judío masaka siñajārīnu^e āārībú.

¹⁰Irasirirā judío masaka oparā Jesús tausūadi ĩgū oyarore āāmakū ĩārā, ĩgūrē ārīñurā:

—Dapagā marī siñajārīnu āārā. Mu oyarore kōāgū, marī dorerire tarinugāgū yāa, ārīñurā.

¹¹ĩgū ĩgūsārē yujuyupu:

—Yure tauadi: “Mu oyarore āāka!” ārāmi.

¹²ĩgū irasū ārimakū pérā, ĩgūrē āsū āri sērēñaurā:

—Irire murē irasū ārādi, ¿noāno āārārī?

¹³Jesús buadire tauadero puru, iro āārīrā masaka wārā watopegue waakōāmi. Irasirigu buadi āārādi ĩgūrē tauadire: “ĩgūta āārīmi”, āri masībiryupu. ¹⁴Puru Jesús Marīpuya wiigue ĩgūrē bokajagu, ārīmi:

—Pémasika! Dapagorare mu pūrīrikuri marīgū āārā. Irasirigu ñerirē irinembirikōāka! Dupaturi ñerirē irigu, mu pūrīrikadero nemorō ñerō tarigukoa, ārīmi.

¹⁵ĩgū irasū ārādero puru, buadi āārādi judío masaka oparā purogue waa, ĩgūsārē wereyupu:

—Yure tauadi Jesús wāikugu āārīmi, āriyupu.

¹⁶Irire pérā, judío masaka oparā ĩgūsā siñajārīnu āārīmakū Jesús buadire tauadea waja ĩgūrē ñerō iripurori, wējēduadiñurā.

¹⁷ĩgūsā ĩgūrē ñerō iriduamakū ĩagū, Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Yupu piriro marīrō moāgū yāmi. Yude moāa, ārīmi.

¹⁸ĩgū irire ārimakū pérā, judío masaka oparā dupiyuro ĩgūrē wējēduadero nemorō wējēduadiñurā. ĩgūsā siñajārīnu āārīmakū buadire ĩgū tauadea waja, ĩgū Marīpore: “Yupu”, ārīri waja ĩgūrē irasū wējēduadiñurā. “ĩgū: ‘Yupu’, ārigū, ĩgū basi: ‘Yu Marīpu suro merā āārā’, ārigū yāmi”, āri gūñaurā.

^e5.9 Judío masaka siñajārīnu, sábadō āārā.

**Jesús igū Paḡu igūrē dorerosūta
igū iririre weredea**

¹⁹ Irasirigu Jesús igūsārē āsū āri weremi:

—Diyeta musārē werea. Yu Marīpu magū yu gāāmerō neō iribea. Yūpu iririre iāḡū, iri ditare yāa. ²⁰ Yūpu yure igū magūrē maīmi. Irasirigu āārīpereri igū iririre yure īmumi. I dapagorare igū turari merā yu iridea nemorō gajire yure iridoregukumi. Igū turari merā irire yu iri imumakū iārā, iāḡukarākoa musā.

²¹ Yūpu boanerārē masū, okari sīrōsūta yude yu okari sīduarārē sīgukoa. ²² Yūpu masaka ñerō iridea waja igūsārē wajamoābemi. Yu ḡapure āārīpereri igū turarire pīmi, igūsārē wajamoābure. ²³ Āārīpererā igūrē būremurōsūta yudere būremuburo, āriḡū, yure irasiridoremi. Yure igū magūrē būremumerā Yūpudere būremubema. Igū yure iriudi āārīmi.

²⁴ Diayeta musārē werea. Yu werenírīrē pérā, yure iriudire būremurā, ūmḡasigue Yūpu merā pērebiri okari opama. Wajamoāsūbrikuma. Igūsā pērebiri peamegue waabonerā tarisiamā. ²⁵ Diayeta musārē werea. Peamegue waabonerā yu Marīpu magū werenímakū pēripoe dapagorare ejasiāa. Yu wererire pérā, yure būremurā Marīpu merā okarākuma. ²⁶ Yūpu masakare okari sīgū āārīmi. Irasirigu yu igū magūrē igū irirosūta igūsārē okari sīmakū yāmi. ²⁷ Yu āārīpererā tīgū āārā. Irasirigu Yūpu yure masaka ñerō iridea waja igūsārē wajamoādoremi. ²⁸ Musā ire pérā, pégukabirikōāka! Sunu boanerā āārīpererā yu werenímakū pērākuma. ²⁹ Igūsā, yu werenímakū pérā, masāgoberigue āārīnerā masā, wiripereakōārākuma. Ōārīrē irinerā masārākuma, ūmḡasigue pērebiri okari opamurā. Ñerī irinerā ḡapu masārākuma, pērebiri peamegue wajamoāsūmurā.

Jesús igūyamarē werenemodea

³⁰ Yu gāāmerō neō irimasíbea. Yūpu yure iriudi gāāmerīrē, igū yure

masakare wajamoādorerosūta yāa. Irasirigu igūsārē wajamoāḡū diayeta yāa. ³¹ Yu basi: “Yu Marīpu magū igū iriudi āārā”, āri weremakū: “Mu werenírī neō diaye āārībea”, āribukoa musā. ³² Gajigu āārīmi yaamarē wereḡu. Igū Yūpu āārīmi. Igū yaamarē wereri diayeta āārā. Irire yu ōārō masā. ³³ Musā gajirārē Juārē masakare wāīyerimasūrē yaamarē sērēñadorerā iriubu. Igūde yaamarē diayeta weremi. ³⁴ Yu ḡapu sugū masakare yure: “Marīpu iriudi āārīmī”, āri werebure neō āmabea. Irasū āmabirikereḡu, Juan yaamarē weredeare: “Diayeta āārā”, āri werea, musā yure būremu, peamegue waabirikōāburo, āriḡū. ³⁵ Juan musārē sīāgodiru irirosū āārīmī. Igū wereri sīāgodiru ūjūgoro irirosū āārībū. Igū wererire pérā, yoaweyaripoe musā usuyadibu. ³⁶ Juan weredea nemorō yu iriri merā yu āārīrikurire masīsūa. Yūpu turari merā igū yure iriyuwarikudoredeare irigu yāa. I merā yure igū iriudi āārīrē masīsūa. ³⁷ Yūpu yure iriudi, yaamarē ōārō weremi. Igū irasū werekeremakū, igū werenírīrē musā neō pébea. Igū deyorire neō iābea. ³⁸ Yure Yūpu iriudire musā neō būremubea. Irasirirā igūya kerere neō pēduripíbea. ³⁹ Yūpuya werenírī gojadea pūrē musā ōārō buenikōāa. “Ḡua i pūrē buerā, Marīpu merā pērebiri okarire bokarākoa”, āri ḡūñāa musā. Iri pūguere yaamarēta gojasūdero āārībū. ⁴⁰ Iri pūguere yaamarē irasū gojasūkeremakū, musā ḡapu yure gāāmebea. Irasirirā i okari yu sīrīrē opabirikoa.

⁴¹ Masakare yaamarē ōārō werenímurārē āmabea. ⁴² Yu musā masaka āārīrikurire masā. Musā Marīpure maīrā meta āārā. ⁴³ Yūpu gāāmerōsūta yu aarikeremakū, musā yure gāāmebea. Gajigu ḡapu igū basi igū gāāmerō aarimakū, musā igūrē gāāmerākoa. ⁴⁴ ¿Nasirirā yure būremubukuri musā? Musā basi: “Ōārō yāa”, āri ḡame werenírīrē gāāmea. Marīpu sugū āārīgū musārē: “Ōārō yāa”, āri werenírī ḡapure gāāmebea.

⁴⁵Musā yure gāamebiri waja: “Īgū Paguguere guare weresāgukumi”, āri gūñabirikōāka! “Moisés dorerire irirā, Marīpu merā ōārō āārīrākoa”, āri gūñakeremakū, Moisés gapu musārē weresāgukumi. ⁴⁶Moisés ĩgū gojadea pūgue yaamarē gojadi āārīmī. Irasirirā ĩgū gojadeare buremurā, yudere buremuboayo musā. ⁴⁷Moisés gojadeare musā buremumerā, ĩnasirirā yu wereri gapure buremubukuri? ārīmi Jesús.

Jesús cinco mil ūmarē baari ejodea
(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

6 ¹Jesús Jerusalégue dupu buadire taudero puru, gua ĩgū buerā ĩgū merā Galilea wāikuri ditaru gaji koepugue taribujabu. Iri ditaruta “Tiberias” wāikubu. ²Masaka Jesús ĩgū turari merā purīrikurārē taumakū iāsīā, wārā ĩgūrē tuyama. ³Ditaru gaji koepugue ĩgū ejadero puru, gua merā ūtāūgue murīā, doami. ⁴Irinu judío masaka bosenu, pascua bosenu ejaburo mérōgā duyabu. ⁵Jesús wārā masaka ĩgū puro aarimakū ĩgū, Felipere sērēnami: —ĩNoogue marī iīsā masaka āārīpererā baaburire wajarirākuri? ārīmi.

⁶Jesús ĩgū basi ĩgū iriburire masakeregu: “Felipe yure, ĩnaāsū yujugukuri?” ārigū, irasū ārīmi. ⁷Felipe ĩgūrē yujumi:

—Marī dosciento nurī moādea waja wajataropa pá duparu wajari, masakare marī gueremakū, neō ejabirīkoa, ārīmi.

⁸Īgū irasū ārimakū pégu, gua merāmu Andrés, Simón Pedro pagamu Jesúre ārīmi:

⁹—Ōō ĩi majīgū su mojōma pá duparu, pērā waaí opami. Masaka gapu wārāgora āārīma. Irasiriro ĩgūsārē baari neō ejabirīkoa.

¹⁰Īgū irasū ārimakū pégu, Jesús guare ĩgū buerārē ārīmi:

—Masakare āārīpererārē doadoreka! ārīmi.

Iro ōārō tákuro āārībū. Irasirirā iri weka doama. Ūma ditare keomakū, cinco mil gora āārīmá. ¹¹Īgūsā eja

doaperemakū ĩgū, Jesús pá duparure āi, Marīpure: “Ōāa”, āri, usuyari sīmi. Irasiri odo, guare āārīpererā iro doarārē irire gueredoremi. Waaídere gueredoremi. Irasirirā āārīpererārē ĩgūsā baaduaropa guereyobu. ¹²Īgūsā yapimakū ĩgū, Jesús guare ĩgū buerārē ārīmi:

—Īgūsā baaduāarire seaka! Ubugorata kōmobukoa, ārīmi.

¹³Su mojōma pá duparure masaka baaduāadeare seasārā, pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari puurīgora utuudobobu. ¹⁴Masaka Jesús Marīpu turari merā ĩgūsārē baari sīmakū iārā, āsū ārīma:

—Diayeta āārā. “Īi Marīpuya kerere weredupiyurimasū i ūmugue aaribu āārāyupu”, ĩgūsā āridita āārīmi.

¹⁵Irasirirā Jesúre turaro merā āia, ĩgūsā Opu āārībure sóoduarā iriadima. Īgū gapu irire masīkōāmi. Irasirigu dupaturi suguta ūtāūgue murīākōāmi.

Jesús deko weka waadea
(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

¹⁶Naītīawāgāripoe āārīmakū, gua ĩgū buerā ditarugue buabu. ¹⁷Buaja, doódirugue ñajāa, Capernaugue taribujapuroribu. Naītīārōgue iribu. Jesús gua purogue ejabirimi dapa.

¹⁸Gua taribujamakū, mirū buro wējāpuwāgāribu. Pagari makūrī wāgābu.

¹⁹Su mojōma kilómetro gua waadero puru, guayaru puro Jesús deko wekague aarimakū iābu. Īgū irasū aarimakū iārā, buro güibu. ²⁰Jesús gapu guare ārīmi:

—Yuta āārā. Güimerāta!

²¹Īgū irasū ārimakū pērā, gua ĩgūrē ōārō bokatīrī ñajādorebu. Īgū ñajādero puru, mata gua waaderoguerē ejabu.

Masaka Jesúre āmadea

²²Gajinu gapu masaka ditaru gaji koepugue dujanerā iri ñamirē guayaru suru dujadiru merā gua taribujamakū, Jesús gua merā waabirideadere masīñurā. ²³Iroque ĩgūsā āārīpoere gaji doóriduparu Tiberias wāikuri makāgue āārādea duparu, Jesús

Maripure: “Ōāa”, āri, usuyari sī, masakare baari gueredero puroweyague ejayuro. ²⁴ Irasirirā Jesús, gua ĩgũ buerā marĩmakũ ĩārā, iri doóriduparugue ñajāa, Capernaugue taribujañurā Jesúre āmará waará.

**Jesús pá irirosũ ĩgũ
āārĩrĩmarē weredeá**

²⁵ Ditarure taribuja, Jesúre bokajarā, ĩgũrē sērēñama:

—Buegũ, ĩnaásũ āārĩmakũ oóguere aarari mũ? ārimi.

²⁶ Jesús ĩgũsārē ārimi:

—Diyeta musārē werea. Yu Marĩpu turari merā iri ĩmurĩrē ĩakererā, ĩgũ iriudi yũ āārĩrĩrē buremubea. Irasirirā, yũ musārē ejodeare baayapinerā dita āārĩsĩā, yũre āmāa. ²⁷ Musā baari pereburi gapũ ditare wajatamurā, moābirikōāka! Gaji baari yũ āārĩpererā ĩgũ sĩburi gapũre āmaka! Iri baarire āmará, Marĩpu merā perebiri okari oparākoa. Yũpu yũre irire musārē sĩdoregũ āārĩmi. ĩgũ iriudi yũ āārĩrĩrē musārē ĩmusiami, ārimi.

²⁸ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pérā, ĩgũrē sērēñama:

—ĩNasirirākuri Marĩpu iridorerire oārō iriyuwarikumurā?

²⁹ Jesús ĩgũsārē yujũmi:

—Marĩpu musārē iridoreri āsũ āārā. Yũre ĩgũ iriudire buremudoremi, ārimi.

³⁰ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pérā, ĩgũrē ārĩma:

—Guare murē buremudoregu, ĩñeonorē mũ turari merā iri ĩmugukuri? ĩNaásũperire iri ĩmugukuri? ³¹ Masaka marĩrōgue marĩ ñekūsāmarā manā wāĩkurire baanerā āārĩmā. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ārĩderosũta ĩmugasima baarire ĩgũsārē sĩdi āārĩmĩ, ārĩma Jesúre.

³² ĩgũsā irasũ ārĩmakũ pégu, Jesús ĩgũsārē ārimi:

—Diyeta musārē werea. Moisés ĩmugasima baarire musārē sĩbiridi āārĩmĩ. Yũputa baari ĩmugasima, diyemārē musārē sĩgũ āārĩmĩ. ³³ Yu ĩmugasigue āārĩdi Marĩpu iriudi, ĩgũ baari irirosũ āārĩgũ, i ĩmũ marārē okari sĩgũ āārā, ārimi.

³⁴ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pérā, ĩgũrē ārĩma:
—Gua Opu, iri baarire guare sĩnĩkōāka!

³⁵ Jesús ĩgũsārē ārimi:

—Yu okarire sĩgũ, baari irirosũ āārĩgũ āārā. Yũre tuyagu, neó uaboabi irirosũ āārĩgukumi. Yũre buremugũ, neó ñemesibubi irirosũ āārĩgukumi.

³⁶ Dupiyuro yũ musārē ārĩderosũta, musā gapũ yũre ĩakererā, buremubea dapa. ³⁷ Āārĩpererā Yũpu yũre sĩnerā yũre tuyarākuma. ĩgũsārē yũ neó beóbirikoa. ³⁸ ĩmugasigue āārĩdi yũ gāamerĩrē irigu aarigũ meta iribu. Yũre iriudi gāamerĩ gapũre irigu aaribũ.

³⁹ Yũre iriudi āsũ gāamemi. ĩgũ yũre sĩnerārē neó sugure yũ dedeubirĩmakũ gāamemi. I ĩmũ peremakũ, yũ ĩgũsārē masũmakũ gāamemi. ⁴⁰ Yũpu yũre iriudi āārĩpererā yũre ĩgũ magũrē ĩārā, yũre buremurā ĩgũ merā perebiri okarire opamakũ gāamemi. Irasirigũ i ĩmũ peremakũ, ĩgũsārē masũgũkoa, ārĩmi Jesús.

⁴¹ Jesús: “Yu ĩmugasigue merā dijaridea baari irirosũ āārĩgũ āārā”, ārĩrĩrē pérā, judío masaka oparā ĩgũrē werewũama. ⁴² Āsũ ārĩma:

—ĩĪ Jesús, José magũ āārĩberi? Marĩ ĩgũ pagũ, ĩgũ pagore masĩa. ĩNasirigũ ĩgũ: “ĩmugasigue āārĩdi dijaribũ”, ārĩrĩ?

⁴³ ĩgũsā irasũ ārĩmakũ pégu, Jesús āsũ ārĩ yujũmi:

—Musā yũre werewũarire pirika!

⁴⁴ Neó sugũ ĩgũ gāamerō yũre tuyabirikumi. Yũpu gapũ yũre iriudi masaka yũre buremumakũ irigu āārĩmĩ. I ĩmũ peremakũ, yũre buremurārē masũgũkoa. ⁴⁵ Marĩpuya kerere weredupiyunerā āsũ ārĩ gojanerā āārĩmā: “Marĩpu āārĩpererārē buegukumi”. Irasirirā āārĩpererā Yũpuya buerire pé buremurā, ĩgũyare masĩrā yũre tuyarākuma.

⁴⁶ Neó sugũ masaku Yũpure ĩāgũ mámi. Yu suguta ĩgũ merā āārĩdi ĩgũrē masĩa. ⁴⁷ Diyeta musārē werea. Yũre buremugũ Yũpu merā perebiri okari opami. ⁴⁸ Yu baari irirosũ āārĩgũ okari sĩgũ āārā. ⁴⁹ Musā ñekūsāmarā masaka

marirōgue manārē baanerā āārīmá. Irire baakererā, boanerā āārīmá. ⁵⁰Yu ūmugasigue merā dijaridea baari gapure werea. Irire baagu, neō boabirikumi.

⁵¹Yu ūmugasigue merā dijaridea baari okari sirī irirosū āārīgú yuta āārā. I baarire baagu, Yupu merā okanígukumi. I baari yu sirī, yaa dupu āārā. I ūmu marā Yupu merā okaníkōāburo, ārīgū, yaa dupure sīgukoa, ārīmi Jesús.

⁵²Īgū irasū ārīmakū pérā, judío masaka oparā ĩgūsā basi gāme guaseo, āsū ārīma:

—¿Nasirigu marirē ĩgūya dupure baadoregu sībukuri?

⁵³Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús ārīmi:

—Diayeta musārē werea. Yu āārīpererā tīgū āārā. Musā yaa dupure baamerā, yaa díre iirímerā okari opabea. ⁵⁴Yaa dupure baagu, yaa díre iirígu, Yupu merā perebiri okari opami. I ūmu peremakū, ĩgūrē masīgukoa. ⁵⁵Yaa dupu diayema baari āārā. Yaa dí diayema iiríri āārā.

⁵⁶Yaa dupure baagu, yaa díre iirígu yu merā ōārō āārīmi. Yude ĩgū merā ōārō āārā. ⁵⁷Yupu yure iriudi okanígū āārīmi. Īgū okanígū āārīsīā, yudere okanímakū yámi. Irasirigu yure baagure yu irirosū okanímakū irigukoa. ⁵⁸Yu irire ārīgū, ūmugasigue merā dijaridea baarire werea. I baari, maná musā ñekūsamarā baadea irirosū āārībea. Īgūsā irire baakererā, boanerā āārīmá. Ūmugasigue merā dijaridea baari gapure baaguno, okaníkōāgukumi, ārīmi Jesús.

⁵⁹Jesús Capernaugue judío masaka nererī wiigue buegu, irire weremi.

Jesús werenírē pérā perebiri okari opaburire weredea

⁶⁰Īgū irasū ārī buemakū pérā, wárā Jesúre tuyarā āsū ārī gāme wereníma ĩgūsā basi:

—Īgū wereri marī pémakū, diasagoráa. ¿Noā ire bokatībukuri? ārīma.

⁶¹Īgūsā werenírē Jesús pékōāmi. Irasirigu ĩgūsārē sērēñami:

—¿Yu wererire péduabiriki?

⁶²Yu āārīpererā tīgū yu āāriderogue

muriāmakū ĩārā, čnaásū guñabukuri musā? ⁶³Ōāgū deyomarīgū masakare okarire sīmi. Īgūsāya dupu gapu ĩgūsārē okamakū irimasīña máa. Yu wererire pérā Ōāgū deyomarīgū okari sirírē opama. ⁶⁴Irasū āārīkeremakū, gajirā musā merāmarā gapu yure buremubema dapa, ārīmi Jesús.

Neōgoraguere ĩgūrē buremumerā āārīmurārē, irasū āārīmakū ĩgūrē wējēduarāguere ĩgūrē imubure masīsaiyupu. ⁶⁵Āsū ārīmi:

—Āsū ārī wereabu musārē. Neō sugu ĩgū gāāmerō yure tuyabirikumi. Yupu, yure buremumakū irigu āārīmi. Īgū irasiribirimakū, neō suguno yure buremubiribukumi, ārīmi Jesús.

⁶⁶Īgū irasū ārírírē pérā, wárā Jesúre tuyanerā neō tuyanemobirima. ⁶⁷Īgūsā irasirimakū ĩāgū, Jesús guare pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgū buerārē sērēñami:

—¿Musāde yure tuyaduúrā yári? ārīmi.

⁶⁸Īgū irasū ārīmakū pégu, Simón Pedro ĩgūrē yujumi:

—Gua Opu, čnoārē gua tuyabukuri? Mu wereri, guare Maripu merā perebiri okari opamakū yáa. ⁶⁹Gua murē buremusiáa. Gua ire masīsíaa. Mu ōāgū, Maripu iriudi āārā, ārīmi.

⁷⁰Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús guare ārīmi:

—Yu musārē pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarārē beyebu. Yu irasirikeremakū, sugu musā merā āārīgū wātīyagu āārīmi.

⁷¹Jesús irasū ārīgū, Judare Simón Iscariote magūrē ārīgū iriyupu. Judas pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarā gua merā āārīkeregu, Jesúre wējēduarāguere ĩgūrē imubu āārīmi.

Jesús pagupūrā ĩgūrē buremuduabiridea

7 ¹Jesús masakare irire buedero puru, Galilea nikūgue naagū waami.

Judío masaka oparā ĩgūrē wējēduarare masīgū, Judea nikūguere āārīduabirimi.

²Iripoere judío masaka ñekūsamarā masaka marirōgue āārírā, wiirigā

irideare gūnarī bosenu ejaburo dupiyuro āaribú. ³Irasirirā Jesús pagupūrā ĩgūrē ārīma:

—Ōōrē dujabita, Judeague bosenuērē ĩāgū waaka! Irasirirā irogue mu buerā mu turari merā iri ĩmurirē ĩārākuma.

⁴Masaka murē masimākū gāamegū, mu turari merā iri ĩmurirē āārīpererā ĩūrō iri ĩmuḡū waaka! ĩgūsā ĩāberogue iribirikōāka! ārīma.

⁵ĩgū pagupūrā āārīkererā, Jesúre buremubirima. ⁶Irasirigu Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Masaka ĩgūsā yure masīburo dūyakōāa dapa. Musārē iri bosenuērē ĩārā waaduamakū ōāgorāa. ⁷I ũmu marā musārē ĩaturibema. Yu gapure ĩgūsā ñerō irideare yu weremākū ĩaturima.

⁸Musā bosenuērē ĩārā waaka! Yure yu waaburo dūyakoā dapa. Irasirigu iri bosenuērē ĩāgū waabea dapa, ārīmi Jesús.

⁹ĩgū irire ārādero puru, Galileague dujami.

**Jesús ĩgūsā wiirigā iriri
bosenuērē ĩāgū waadea**

¹⁰ĩgū pagupūrā bosenuērē ĩārā waadero puru, Jesúde masaka ĩmurō marirō waami, ĩgūsā ĩgū waarire masibirikōāburo, ārīgū. ¹¹Iri bosenuērē judío masaka oparā ĩgūrē āmarā iriñurā. Āsū ārī sērēñanurā:

—¿Noogue āārīkuri ĩgū? ārīñurā.

¹²Wārā masaka Jesúyamarē werenírā iriñurā. Gajirā: “Ōāgū āārīmi”, ārīñurā. Gajirā gapu: “Ōāgū meta, masakare ārīkatorikugū āārīmi”, ārīñurā.

¹³Judío masaka oparāre guirā, āārīpererā péurogue: “Jesús āsū āārīmi”, ārī werebiriñurā.

¹⁴Jesús irogue eja, iri bosenu dekokuaripoe Marīpuya wiigue ñajāa, masakare buemi. ¹⁵ĩgū buemākū pérā, judío masaka oparā péguka, āsū ārīma:

—Ī buebiridi āārīkeregu, ¿nasirigu ōārō masirī?

¹⁶ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Yu bueri, yaa meta āārā. Yure iriudiya bueri gapu āārā. ¹⁷Marīpu gāamerirē iriduārā yu buerire pérā: “Marīpu ĩgūrē buedorerosūta buemi. ĩgū gāamerō werebemi”, ārīrākuma. ¹⁸Sugū ĩgū gāamerō weregu, gajirāre: “ĩgū ōārō weremi”, ārī buremumākū iriduagu āārīmi. Gajigu Marīpu ĩgūrē iriudi gāamerirē weregu gapu masakare: “Marīpu ōatarimi”, ārī buremumākū yāmi. ĩgū ārīkatori marirō diayeta weregu āārīmi.

¹⁹Moisés Marīpu doreri gojadea purē musārē pídi āārīmi. Musā gapu neō sugū iri dorerire iribea. ¿Nasirirā musā yure wējēduari? ārīmi.

²⁰Masaka ĩgūrē ārīma:

—Mu wātī ñajāsūdi āārā. ¿Noā murē wējēduari?

²¹Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Suñarō siñajārīnu āārīmakū yu sugū purīrikugure taumākū ĩārā, musā āārīpererā ĩāgukakōābu. ²²Iripoegue Moisés musā purā ũmarē ĩgūsāya dūpuma gasirogār ^fwiiridoredi āārīmi. ĩgū irire doreburo dupiyuro musā ñekūsamarā irasirisanerā āārīmā. Irasirirā musā majirāgārē su mojóma pere gajī mojó ureru pērēbejarinurī waaró merā ĩgūsā deyoadero puru siñajārīnu āārīkeremākū, ĩgūsārē irasirināa.

²³Irasirirā Moisés dorederosūta irirā, siñajārīnu āārīkeremākū musā majirāgā ũmarē ĩgūsāya dūpuma gasirogārē wiiria. Siñajārīnu āārīmakū yu sugure āārīpereri ĩgūya dūpumarē ōamakū iribu. ¿Nasirimurā yu merā guarī musā? ²⁴Musā yu irideare ĩadero puru: “Ñerō irimi”, ārī werewuabirikōāka! Yu irideare ōārō keoro pémasī odorāgue werenika! ārīmi Jesús.

**Jesús ũmugasigue merā
aaribú, ārī weredea**

²⁵ĩgū irasū ārīripoere gajirā Jerusalén marā āsū ārī wereníma:

^f7.22 Gn 17.1-14: Iripoegue Marīpu Abrahārē ĩgū purā ũmarē: “Yaarā āārīburo”, ārīgū, ĩgūsāya dūpuma gasirogārē wiiridoredi āārīmi. Puru iri dorerire Moisére pídi āārīmi. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārīturiarā iri dorerire irirā, ĩgūsā purā ũmarē su mojóma pere gajī mojó ureru pērēbejarinurī waaró merā ĩgūsā deyoadero puru irasū yāma.

—¿Ii marī oparā wējēduagu meta āārīrī? ²⁶Īgū āārīpererā iūrōgue buegu yámi. Sugūno gapūta īgūrē gajino neō āribema. Gajipoe irirā marī oparā: “Ī diayeta Cristo, Marīpū iriudi āārīmi”, ¿ārī gūñabukuri? ²⁷Marī ī aariderore masía. Cristo, Marīpū iriugu gapūre aarimakū, īgū āārideroguerē masībirikoa. Irasirigu Cristo āāribirikumi ī, ārīma.

²⁸Jesús Marīpūya wiigue bueripoe īgūsā irasū ārī werenímakū pégu, buro busuro merā āsū ārī weremi:

—Musā yure masía, ārā. Īgū aariderodere masía, ārā. Yū gāāmerō aaribiribu. Yure iriudi keoro irigu āārīmi. Musā īgūrē masībea. ²⁹Yū īgū pūroque āārīdi āārīsīā, īgūrē masía. Īgūta yure iriumi, ārīmi Jesús.

³⁰Īgū irasū ārimakū pérā, īgūrē peresu iriduakererā, ñeābirima. Īgū ñerō tariburinū dūyabu dapa. Irasirirā īgūrē ñeābirima. ³¹Gajirā wārā masaka īgūrē buremuma. Āsū ārīma:

—Neō sugū, ī nemorō Marīpū turari merā iri imugū mámi. Irasirigu ī Cristo, Marīpū iriudi āārīmi.

Fariseo bumarā Jesúre peresu iridoredea

³²Fariseo bumarā, masaka Jesúre: “Ī Marīpū iriudi āārīmi”, ārīrīrē péñurā. Irasirirā īgūsā paía oparā merā Marīpūya wiire korerā surarare īgūrē ñeā, peresu iridorerā iriudiñurā.

³³Irasirigu Jesús masakare āsū ārīmi: —Yoawayaripoe musā merā āārīgukoa.

³⁴Yū āārīburore musā waamasībirikoa. Irasirirā yure āmakererā, neō bokabirikoa.

³⁵Īgū irasū ārimakū pérā, judío masaka oparā īgūsā basi āsū ārī gāme sérēñama:

—Īgū marīrē: “Yure musā neō bokabirikoa”, ārīgū, ¿noōgue waagukuri? ¿Īgū judío masaka griego āārīrōgue makārī waanerā pūroque griego masakare buegu waabukuri?

³⁶Īgū marīrē: “Yū āārīburore musā waamasībirikoa. Irasirirā yure

āmakererā, neō bokabirikoa”, ārīrī, ¿naāsū ārīduaro iriayuri? ārīma.

Jesús okari sīrī dekomarē weredea

³⁷Īgūsā bosenū iritūnurīnū dupanugora āārīmakū, Jesús wāgānugā, buro busuro merā masakare āsū ārī weremi:

—Ñemesiburā yū pūroque iirirā aarika! ³⁸Marīpūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Yure buremurāya yujupūrārīguerē okari sīrī deko umayoro irososū āāríníkoārokoa”, ārī gojasūdero āārībú, ārīmi.

³⁹Jesús irire ārīgū: “Yure buremurā Ōāgū deyomarīgūrē oparākuma”, ārīgū irimi. Jesús ūmugasigū mārīaburo dupiyuro Ōāgū deyomarīgū ejabirimi dapa.

Masaka dukawaridea

⁴⁰Jesús ārīrīrē pérā, gajirā āsū ārīma:

—Ī diayeta Marīpūya kerere weredupiyurimasū: “Marī puro aaribu āārāyupū”, īgūsā ārīdi āārīmi.

⁴¹Gajirā āsū ārīma:

—Ī, Cristo Marīpū iriudi āārīmi.

Gajirā gapū:

—Cristo, ¿nasiribu Galileamu āārībukuri? ārīma. ⁴²Marīpūya werenīrī gojadea pūgue āsū gojasūdero āārībú: “Cristo Marīpū iriubu, opu David parāmi āārīturiagu āārīgukumi. David deyoadea makā Belén wāikuri makāgue deyoagukumi”, ārī gojasūdero āārībú.

⁴³Irasirirā Jesúre surosū gūñabirisīā, gāme dukawariakōāma. ⁴⁴Surāyeri Jesúre ñeā, peresu iriduakererā, iribirima.

Judío masaka oparā Jesúre buremubiridea

⁴⁵Irasirirā Marīpūya wiire korerā surara Jesúre ñeādererā iriunerā, paía oparā, fariseo bumarā pūroque goedujáañurā. Īgūsā goedujáañurā īārā, īgūsārē sérēñañurā:

—¿Nasirirā Jesúre ñeā, āribirari?

⁴⁶Surara īgūsārē yujñurā:

—Neō sugū īgū irososū werenīgū mámi.

⁴⁷Īgūsā irasū ārimakū pérā, fariseo bumarā ĭgūsārē āriñurā:

—ĭMusāde ĭgū ārikatori merā weremakū: “Diayeta weremi”, āri būremurī? ⁴⁸Neō sugu marī oparā, neō sugu gua fariseo bumarā ĭgūrē būremugū māmī. ⁴⁹Sīsā masaka gapu ĭgū wererire būremurā, Marīpu Moisére doreri pīdeare masībema. Wajamoāsūmurā āārīma.

⁵⁰Nicodemo fariseo bumū iro dupiyuro ñami merā Jesúre ĭāgū ejadi, ĭgūsā merā āariyupu. Īgūsā irasū ārimakū pégu, ĭgūsārē āriyupu:

⁵¹—Marirē doreri āsū ārā. Sugu masakū ĭgū irideare weremakū marī péburo dupiyuro ĭgūrē: “Ñerō iribu”, āri wajamoāmasībea, āriyupu.

⁵²Īgū irasū ārimakū pérā, āsū āri yujñurā:

—ĭMude ĭgū irirosū Galileamu āārīrī? Marīpuya wenerīrī gojadea pūrē bueka! Iri pūrē buegu: “Neō sugu Galileamu Marīpuya kerere weredupiyurimasū māmī”, āri masīgukoa.

Īmūu merā ñerō irigore weresādea

⁵³Īgūsā irasū ārādero puru, ĭgūsāya wiirigue dujāakōñurā.

8 ¹Jesús gapu ūtāu Olivos wālkudigue waami. ²Gajinu gapu boyoripoe āārimakū, Marīpuya wiigue waami doja. Īgū ejamakū ĭārā, masaka āārīpererā ĭgū puro nerēma. Irasirigu eja doa, ĭgūsārē buenugāmi. ³Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā sugo nomeōrē gajigu igo marāpu āārībi merā igo ñerō irigore bokajañurā. Irasirirā Jesús bueripoe iri wiigue āārīpererā masaka ĭūrō igore āññajānū, Jesúre ārīma:

⁴—Buegu, igo marāpukugo āārīkerego, gajigu merā ñerō irigore bokajabu.

⁵Moisés Marīpu doreri gojadea pūgue igo nomeō irirosū irigonorē ūtāyeri merā dea wējēdoredi āārīmī. Mukoa, ĭnaāsū ārīrī?

⁶“ĭNaāsū yujgukuri?” ārīrā, ĭgūrē irasū āri sērēñadima. “Īgū keoro yujūbirimakū, marī oparāguere

weresārākoa”, āri gūñañurā. Īgūsā irasū sērēñamakū pégu, Jesús gapu muúbia doja, nikūgue ĭgūya mojosūrū merā gojami. ⁷Īgūsā ĭgūrē sērēñaduūbirimakū pégu, Jesús wāgānugā, āsū ārīmi:

—Musā merāmu ñerō iribino igore ūtāye merā deapuroriburo.

⁸Irasū āri odo, dupaturi muúbia doja, nikūgue gojami doja. ⁹Īgū irasū ārimakū pérā, ĭgūsā ñerī irideare pémasī, gūyasīrīrī merā, murā sugu puru, gajigu puru wiriapurorima. Irasirirā Jesúre suguta nomeō iro dujago merā pīkōā, waakōāma. ¹⁰Jesús wāgānugā, igore ārīmi:

—ĭNoogue āārīrī murē weresānerā? ĭNeō sugu murē wajamoādogegu mārī?

¹¹—Māmī, yu Opu, āri yujūmo.

Igo irasū ārimakū, Jesús igore ārīmi:

—Yude murē wajamoādebea. Irasirigo waaka! Dupaturi ñerīrē neō irinemobirikōāka!

Jesús i ūmu marārē sīāgori sīgū āārīrīmarē weredea

¹²Jesús dupaturi masakare āsū āri weremi:

—Yu i ūmu marārē sīāgori sīgū āārā. Yure tayarā naītārōgue āārīrā irirosū āārībema. Boyorogue āārīrā irirosū āārīma. Irasirirā yu okari sīrīrē oparākuma.

¹³Īgū irasū ārimakū pérā, fariseo bumarā ārīma:

—Mu basi mu āārīrikurire werea. Irasiro mu wenerīrī neō wajamāa.

¹⁴Jesús ĭgūsārē āsū āri yujūmi:

—Yu aariderore, yu waaburodere yu masīa. Musā gapu irire neō masībea. Irasirigu yu basi yu āārīrikurire werekeremakū, yu wenerīrī diayeta āārā. ¹⁵Musā i ūmu marā irirosū yure werewuāa. Yu gapu neō sugure musā irirosū werewuabea. ¹⁶Yu masaka āārīrikurire: “I gapu oāa, i gapu oābea”, ārīgū, keoro ārā. Yu suguta yu gāamerō irire ārībea. Yupu yure iriudi merā irire irasū yāa. ¹⁷Musārē doreri gojadea pūgue āsū ārā: “Pērā masaka ĭgūsā ĭādeare surosū weremakū: ‘Diayeta āārā’,

ārī buremurō gāāmea”, āri gojasūdero āārībá. ¹⁸Yū basi yū āārīrikurire werea. Yūpu yure iriudide yū āārīrikurire weremi, ārīmi.

¹⁹Īgū irasū ārīmakū pérá, Īgūrē sērēñama:

—¿Noógue āārīrī mūpu?

Jesús Īgūsārē yujūmi:

—Musā yure, Yūpudere masībea. Yūre masīrā, Yūpudere masīboayo.

²⁰Jesús irasū āri weregū, Marīpuya wiigūe āārīmí. Masaka niyeru sīrā, Īgūsā sārī kumarī puro āārīmí. Īgū ñerō tariburinū ejabiribu dapa. Irasirirā neō sugu Īgūrē ñeā, peresu iribirima.

Jesús: “Yū waaburore musā waamasībirikoa”, āri weredea

²¹Jesús dupaturi judío masaka oparārē weremi:

—Yū āārīderogue waagūkoa. Yū waadero puru, musā yure āmarākoa. Musā ñerī iridea waja, waja oparā boarākoa. Yū waaburoguere musā waamasībirikoa.

²²Īgū irasū ārīmakū pérá, gāme sērēñama:

—¿Nasirigu: “Yū waaburoguere musā waamasībirikoa”, ārīrī? ¿Īgū basi wējē boagukuri irasū ārīgū?

²³Jesús Īgūsārē ārīmi:

—Musā gapū i ūmugue āārīrā, i ūmu marā āārā. Yū gapū ūmugasigūe āārīdi, i ūmumu meta āārā. ²⁴Irasirigu musārē: “Musā ñerī iridea waja, waja oparā boarākoa”, ārābū. Musā: “Yū Īgū āārā”, āri wereadeare buremubirisā, musā ñerī iridea waja, waja oparā boarākoa.

²⁵Irasū ārīgū pérá Īgūrē sērēñama:

—¿Noāno āārīrī mū?

Jesús Īgūsārē yujūmi:

—Buenugāgūgueta musārē: “Yū Īgū āārā”, āri weresiabū. ²⁶Yū musāyamarē, musā ñerō iridea waja musārē wajamoāburire wereduari, wári āārā. Yūre iriudi gapū diaye weremi. Irasirigu

Īgū weremakū yū pédea ditare musā i ūmu marārē werea, ārīmi.

²⁷Jesús: “Yūre iriudi”, ārīgū, Īgū Pagureta werenígū irimi. Īgūsā gapū irire pémasībirima. ²⁸Irasirigu Jesús Īgūsārē ārīmi:

—Yūre āārīpererā tīgūrē musā curusague pábiatú āiwāgúnūrākoa. Musā irasū irirā: “Yū Īgū āārā”, āri wereadeare: “Diayeta āārā”, āri masīrākoa. Yū gāāmerō neō iribi, irasū āārīmakū Yūpu yure buedea ditare yū weregū āārīrīrē masīrākoa. ²⁹Yūre iriudi yū merā āārīmí. Īgū gāāmerī ditare irinía. Irasirigu Īgū yure neō béobemi.

³⁰Jesús irasū ārīmakū pérá, wārā masaka Īgūrē buremuma.

Jesús Marīpu pūrāyamarē, ñerō iririmasāyamarē weredea

³¹Jesús, judío masaka: “Marīpu iriudi āārīmí”, āri buremurārē āsū ārīmi:

—Yū werenīrīrē buremuduúmerā, diayeta yū buerā āārā. ³²Irasirirā diayema āārīrīrē masīrākoa. Irire masīrā, ñerō iririre pirirākoa. Moāboeānerā musā opure wirianerā irirosū āārīrākoa.

³³Īgū irasū ārīmakū pérá, Īgūrē ārīma:

—Gua Abraham parāmerā āārīturiarāgue āārā. Irasirirā neō gajirāyarā Īgūsārē moāboerā āārībea. Irasirigu: “Moāboeānerā musā opure wirianerā irirosū āārīrākoa”, ārīgū, ¿naāsū ārīduagu irasū ārīrī mū?

³⁴Jesús Īgūsārē ārīmi:

—Diayeta musārē werea. Āārīpererā ñerīrē irirā, ñerīrē iridoreguyarā Īgū dokamarā irirosū āārīma. ³⁵Sugu moāboegu wii opu magū irirosū neō āārībemi. Wii opu magū gapū Īgū paguya wiimu āārīnīkōākumi. ³⁶Yū, ūmugasigūe āārīgū magū āārā. Irasirigu musārē ñerīrē iridoreguyarā irirosū āārībīrimakū irigu, diayeta moāboeānerā musā opure wirianerā irirosū āārīmakū irigūkoa. ³⁷Yū musā

*8.24 Exodo 3.13-15: Iripoegue Moisés Marīpūre sērēñadi āārīmí: “Israel bumarā yure: ‘Mū iriudi wāi, ¿naāsū āārīrī?’ āri sērēñamakū, ¿naāsū āri weregukuri?” Marīpu Īgūrē āsū ārīdi āārīmí: “Yū wāi ‘YO SOY EL QUE SOY’ āārā. Irasirigu Israel bumarārē āsū āri wereka: ‘YO SOY yure musāguere weredoregu iriūmi’, ārīka!” ārīdi āārīmí. “YO SOY EL QUE SOY”, ārīrō: “Yū āārīnīgūta āārā, o Īgūta āārā yū”, āriduaro yāa.

Abraham parāmerā āārīturiarire masía. Irasū āārikererā, musā yu wererire péduabea. Irasirirā yure wējēduáa.

³⁸Yupu yure masímakū irideare musārē werea. Musā gapu musāpu dorerire yáa.

³⁹Ígūsā ígūrē ārīma:

—Abraham gua ñekū āārīdi āārīmí.

Jesús gapu ígūsārē ārīmi:

—Musā diayeta Abraham parāmerā āārīturiarā āārírā ígū iriunaderosúta iririkuboayo. ⁴⁰Yupu yure diaye wererire musārē yu werekeremakū, yure wējēduáa. Abraham gapu musā irirosú neō irasiribiridi āārīmí. ⁴¹Musā musāpu irirosúta yáa.

Ígū irasū ārīmakū pérā, ārīma:

—Gua, pagu marírā irirosú āāríbea.

Marípu suguta guapu āārīmí.

⁴²Jesús ígūsārē ārīmi:

—Yupu diayeta musāpu āārīmakū, musā yure maíboayo. Yu ígū merā āārīdita òō musā purogue aaribú. Yu gāamerō aaribiribu. Yupu yure iriumi. ⁴³¿Nasirirā yu wererire pémasíberi musā? Musā yu wererire péduabirisíā, pémasíbea. ⁴⁴Musāpu wātí āārīmí. Musā ígūyarā āārā. Irasirirā ígū gāamerírē iriduáa. Neōgoragueta masakare wējēbéodi āārígú yámi. Ígūguere diayema neō máa. Irasirigu ígū neō diayemarē werebemi. Neōgoraguere masakare ārīkatopuroridi āārīmí. Irasirigu ígū irasū ārīkatorikugu āārísíā, ārīkatori ditare weremi. ⁴⁵Yu gapu diayemarē werea. Irasirirā yu wererire pérā, musā irire buremubea. ⁴⁶¿Noā yure: “Mu āsū irigu, ñerō iriabu”, ārī masíbukuri? Yu musārē diayemarē werekeremakū, ¿nasirirā yu wererire buremuberi? ⁴⁷Yupu pūrā ígū werenírírē péma. Musā gapu ígū pūrā āārībirisíā, irire péduabea, ārīmí Jesús.

**Cristo Abraham dupiyuro
āārīdeamarē weredea**

⁴⁸Jesús irasū ārīmakū pérā, judío masaka ígūrē ārīma:

—Gua: “Mu Samariamū, wātí ñajásūdi āārā”, ārírā, diayeta ārírā yáa.

⁴⁹Jesús ígūsārē ārīmi:

—Yu wātí ñajásūdi āāríbea. Yu iriri merā masaka Yupu: “Ōātaria mu”, ārīmakū yáa. Musā gapu yu iririre íākererā: “Ñerírē irigu āārīmí”, ārā. ⁵⁰Yure: “Ōārō yáa”, ārī buremurārē āmabea yu. Yupu gapu masakare yure buremumakū gāamemi. Ígūta yu iririre íāgū, yure: “Ōārō yáa”, ārīmi. ⁵¹Diayeta musārē werea. Yu wererire irigu neō boabirikumi.

⁵²Ígū irasū ārīmakū pérā, ígūrē ārīma:

—Dapagora gua ire masía. Mu wātí ñajásūdi āārā. Abraham iripoegue boakōādi āārīmí. Marípuya kerere weredupiyunerāde boakōānerā āārímá. Mu gapu: “Yu wererire irigu neō boabirikumi”, ārā. ⁵³¿Gua ñekū Abraham nemorō āārírí mu? Ígū, Marípuya kerere weredupiyunerāde boakōānerā āārímá. ¿Noā āārírí mu irasū ārī weregu?

⁵⁴Jesús ígūsārē ārīmi:

—Yu, yu basi ōārō werenírí wajamáa. Yupu gapu musā: “Guapu āārīmí”, ārīgū gapu yure ōārō weremi. ⁵⁵Musā gapu Yupu neō masíbea. Yu ígūrē masía. Yu: “Ígūrē masíbea”, ārīgū, musā irirosú ārīkatorikugu āārībukoa. Yu gapu ígūrē ōārō masía. Irasū āārīmakū, ígū wererire yáa. ⁵⁶Musā ñekū Abraham yu i ūmugue aariburire masídi āārīmí. Irasirigu yu aarimákū íāgū, buro usuyari merā āārīdi āārīmí.

⁵⁷Ígūsā Jesúre ārīma:

—Mu cincuenta bojori opabirikeregu, ¿nasirigu Abrahārē íādi āārībukuri?

⁵⁸Jesús ígūsārē ārīmi:

—Diayeta musārē werea. Abraham dupiyuro āārīdi yuta āārā.

⁵⁹Ígū irasū ārīmakū pérā, ígūsā ūtāyeri āí, ígūrē dea wējēduamakū, Marípuya wiigüe āārādi ígūsā watope duriwiriakōāmi.

**Deyoagugeta koye
íāmasíbire Jesús taudea**

9 ¹Gajinu Jesús maague waagú, deyoagugeta koye íāmasíbire bokajami. ²Gua ígūrē íārā, Jesúre sērēñabu:

—Buegu, čnoā ñerō iridea waja ĩgũ koye ĩamasĩbi deyoayuri? Čĭgũ pagusāmarā ñerō iridea waja, o ĩgũ basi ĩgũ ñerō iridea waja ĩgũrē irasũ waayuri? āribũ.

³Jesús guare ārimi:

—Ĭgũ ñerō iridea, ĩgũ pagusāmarā ñerō iridea ĩgũ deyoaguguetā koye ĩamasĩbi āārimakũ iribiribũ. Marĩpu ĩgũ turari merā ĩgũrē ōārĩ iririre masakare ĩmugukumi. Irasirigu ĩgũ koye ĩamasĩbi deyoami. ⁴Ūmu merā masaka moāmasirā irirosũ dapagora Marĩpu yure iriugu pĩdeare marĩrē iriro gāamea. Ńami merā moāmasimerā irirosũ purugue ĩgũ pĩdeare irimasĩbirikoa pama. ⁵Yu i ũmugue āāriĭgũ, masakare siāgori sigũ āārā. Irasirigu ĩgũsārē Marĩpure masĩmakũ yāa, ārimi.

⁶Irasũ āri odo, nikũgue síkure eomeépi, iri merā morē, koye ĩamasĩbiya koyegue tũwũkāmi. ⁷Irasiri odo, ĩgũrē ārimi:

—Siloé wāĩkuri deko gobegue ĩgũsā iridea gobegue muya koyere koegu waaka! ārimi. “Siloé”, ārirō: “Iriugu”, āriđuaro yāa.

Ĭgũ irasũ ārimakũ pėgu, koye ĩamasĩbi irogue ĩgũya koyere koegu waakōāmi. Koe odo, koye ĩamasĩgũgue dujarĩyupũ.

⁸Ĭgũya wiigũ dujajamakũ, ĩgũya wii purō āārĩrā, iro dupiyuro ĩgũ niyeru sērēdi āārimakũ ĩānerā, sērēñañurā:

—Čĭ ĩ dupiyuro niyeru sērē doanĩdita āārĩrĩ?

⁹Gajirā āriñurā:

—Ĭgũta āārimi.

Gajirā gapũ āriñurā:

—Ĭgũ āāribemi. Ĭgũ irirosũ deyogu āārimi.

Ĭgũsā irasũ ārimakũ pėgu, koye ĩamasĩbi āārādi gapũ āsũ āriyupũ:

—Ĭgũta āārā yũ.

¹⁰Ĭgũ irasũ ārimakũ, masaka ĩgũrē sērēñañurā:

—Mu ĩamasĩbiradi āāriĭgũ, čnasirigu dapagorare irasũ ĩamasĩrĩ?

¹¹Ĭgũsārē yũjũyupũ:

—Jesús wāĩkugu ĩgũya síku nikũ merā moāmorē, yũ koyere tũwũkāmi. Tũwũkā

odo, yure: “Siloé wāĩkuri deko gobegue ĩgũsā iridea gobegue muya koyere koegu waaka!” ārimi. Yu irogue waa, koyere koe odo, ĩamasĩpuroriabu.

¹²Ĭgũ irasũ ārimakũ, ĩgũrē sērēñañurā doja:

—Murē irasiriadi, čnoógue āārārĩ?

—Masĩbirikoa. Noó āāriĭgũ āārikumi, āriyupũ.

Fariseo bumarā koye ĩamasĩbi āāriđire sērēñaadea

¹³Puru ĩgũsā koye ĩamasĩbiridire fariseo bumarā purogue āiāñurā.

¹⁴Jesús ĩgũya síku nikũ merā moāmorē, koye ĩamasĩbire taudeanu judío masaka siñajārĩnu āāribũ. ¹⁵Irasirirā fariseo bumarā koye ĩamasĩbiridire sērēñañurā:

—ČNasirigu dapagorare ōārō ĩārĩ?

Ĭgũsārē yũjũyupũ:

—Sugu ĩgũya síku nikũ merā moāmorē, yaa koyere tũwũkāmi. Irasirigu yaa koyere koadero purũ, ĩamasĩpuroribũ.

¹⁶Ĭgũ irasũ ārimakũ, surāyeri fariseo bumarā merāmarā āriñurā:

—Ĭgũrē irasiridi, marĩ siñajārĩnũrĩma dorerire iribi āārimi. Irasirigu Marĩpu iriudi āāribemi.

Gajirā gapũ āriñurā:

—Ĭgũ ñerō iriguno āāriĭgũ, i iri ĩmurĩrē irimasĩbiriboayupũ. Irasirirā ĩgũsā surosũ gũñabirisĩā, đukawarĩñurā.

¹⁷Irasirirā dupaturi koye ĩamasĩbiridire sērēñañurā doja:

—Mũkoa, čnaásũ āriřĩ murē koye ĩamasĩmakũ iridire?

Ĭgũ yũjũyupũ:

—Ĭgũ Marĩpu kerere weredupiyugu āārimi, ārā yũ, āriyupũ.

¹⁸⁻¹⁹Judío masaka oparā gapũ: “Ĭĩ koye ĩamasĩgũ, dupiyuro koye ĩamasĩbi āārĩdi āāribemi”, āri gũñadiñurā. Irasirirā ĩgũ pagusāmarārē siiu, sērēñañurā:

—“Čĭ mu magũ neó deyoaguguetā koye ĩamasĩbi āārĩdi āārimi”, āriřĩ? Ĭgũ diayeta koye ĩamasĩbiridi āāriĭgũ, čnasiri dapagorare ōārō ĩamasĩrĩ?

²⁰Ĭgũ pagusāmarā yũjuñurā:

—Ire gua masĩa. Ĭĩ gua magũta āārimi. Ĭgũ deyoaguguetā koye ĩamasĩbiridita

äärími. ²¹Īgū dapagora koye iāmasīrī gapure, īgūrē iāmakū irididere masíbea. Īgūrē sērēñaka! Buguro aäärími. Īgū basi musārē yujumasími.

²²Judío masaka oparā dupiyurogue āsū ārīñurā:

—Jesúre: “Marīpu iriudi Cristo aäärími”, ārīgūnorē marī nerērī wiirigue neō ñajādorebirikōārā! ārīñurā. Irasirirā, īgūsā ārīdeare pénerā aārīsīā, koye iāmasībiridi pagusāmarā īgūsārē gūīgorañurā. ²³Irasirirā īgūsārē:

“Buguro aäärími. Īgūrē sērēñaka!” ārīñurā.

²⁴Judío masaka oparā irire pérā, dupaturi koye iāmasībiridire siiu, īgūrē ārīñurā doja:

—Marīpu mu wererire pémi. Irasirigu īgū péurogue guare diaye wereka! Gua ire masía. Jesús ñerō irigu aäärími.

²⁵Īgūsā irasū ārimakū pégu, īgūsārē āsū ārī yujuyupu:

—Jesúre īgū ñegū, o oāgū aārīrīrē masībirikoa yu. I ditare masía. Yu dupiyuroguere koye iāmasībi aārībú. Dapagorare iāa, ārīyupu.

²⁶Īgū irasū ārimakū pérā, dupaturi īgūrē sērēñañurā doja:

—¿Nasiriri īgū murē? ¿Nasirigu īgū murē koye iāmasīmakū iriri?

²⁷Īgū yujuyupu īgūsārē:

—Irireta musārē weresiabu. Yu irasū ārī werekeremakū, musā gapu yu wererire péduabirabu. ¿Nasirirā dupaturi yu irire weremakū péduari? ¿Musāde īgū buerā aārīduakuri?

²⁸Īgū irasū ārimakū pérā, īgūrē turiñurā:

—Mu īgū buegu aārā. Gua gapu Moisés gojadeare buerā aārā. ²⁹Ire gua masía. Marīpu Moisére weredi aäärími. Jesúre iriudi gapure gua masíbea.

³⁰Īgūsā irasū ārimakū, īgūsārē āsū ārī yujuyupu:

—Musā irasū ārimakū, pégukakōākoa. Īgū yure koye iāmasīmakū irikeremakū, musā īgūrē iriudire masíbea, ārā. ³¹Marī ire oārō masía. Marīpu ñerō irirā īgūrē sērēmakū pébemi. Īgūrē buremugū, īgū dorerire irigure īgū sērērī ditare pémi.

³²Marī neō sugu deyoagueta koye

iāmasībire iāmakū irigu aārīrīrē pébea. ³³Marīpu Jesúre iriubirimakū, yure koye iāmasīmakū iribiriboañumi, ārīyupu.

³⁴Īgū irasū ārimakū pérā, ārīñurā:

—Mu deyoagueta ñerī merā deyoadi aārīkeregū, ¿irire wereduari guare buebu? ārīñurā.

Irasirirā judío masaka nerērī wiigue īgūrē ñajādorebirīñurā.

Jesús īgūyare pémerā koye iāmasīmerā irirosū aārīma, ārī weredea

³⁵Jesús koye iāmasībiridire īgūsā béowiuadeare pémi. Irasirigu īgūrē bokajagu, sērēñami:

—¿Marīpu magū aārīpererā tīgūrē buremurī mu?

³⁶Īgū Jesúre ārīmi:

—Yu Opu, ¿noā aārīrī īgū? Wereka yure! Īgūrē masīgū, buremugura.

³⁷Jesús īgūrē ārīmi:

—Mu īgūrē iāsíāa. Yu mu merā werenīgū, īgūta aārā.

³⁸Irire ārimakū pégu, Jesús purō ñadukupuri merā ejamejā, īgūrē:

—Yu Opu, murē buremua, ārīmi.

³⁹Puru Jesús āsū ārīmi:

—Yu masaka irideare: “I gapu oāa, i gapu oābea”, ārīgū, i ūmuguerē aarībú.

Yupu gāamerīrē masīmerā, koye iāmasīmerā irirosū aārīma. Irasirigu koye iāmasīmerā irirosū aārīrārē īgū gāamerīrē masīburo, ārīgū, “Gua oārō masía”, ārī gūñarā gapure koye iāmasīmerā irirosū waaburo, ārīgū aarībú.

⁴⁰Īgū irasū ārimakū pérā, surāyeri fariseo bumarā īgūrē ārīma:

—¿Mu irire ārīgū, guadere: “Koye iāmasīmerā irirosū aārā”, ārīgū yári?

⁴¹Jesús īgūsārē ārīmi:

—Musā koye iāmasīmerā irirosū Yupu gāamerīrē masīmerā aārīrā, musā ñerī iridea wajare opabiribukoa. “Gua oārō masía”, ārīrā aārīsīā, musā ñerō iridea wajare opāa dapa, ārīmi.

Jesús oveja korerimasū iririkuri keori merā weredea

10 ¹Jesús irire ārī ooadero puru, keori merā āsū ārī weremi:

—Diayeta musārē werea. Oveja korerimasū ĩgūsārē duripíri sārírō makāpurore ñajāgū irirosū iribino, yajarimasū āāríkumi. Makāpuro marírōgue ñajākumi. ²Makāpuro ñajāgū gapu oveja korerimasū āāríkumi. ³Makāpurore koregu tūpākumi, oveja korerimasūrē ñajāridoregu. Oveja korerimasū ñajāmakū, oveja ĩgū werenímakū pékuma. ĩgūyarārē ĩgūsā wāi merā oekumi. Irasū oegu, ĩgūsārē siiu wiukumi. ⁴ĩgūyarā āārípererārē oe, siiu wiu odo, ĩgūsārē dupiyuwāgākumi. Oveja ĩgū werenírírē masírā āārísīā, ĩgūrē tuyakuma. ⁵Gajigure ĩgūsā ĩamasībire tuyabirikuma. ĩgū werenírírē masímerā āārísīā, ĩgūrē güi ũmaduriwāgākōākuma.

⁶Jesús iri keori merā ĩgūsārē weremakū pérā gapu pémasibirima. “Āsū ārĩduaro irikoa i”, ārĩmasibirima.

**Jesús ovejare ōārō koregu
irirosū āārírímārē weredea**

⁷Irasirigu Jesús ĩgūsārē werenemomi doja:

—Diayeta musārē werea. Yu ovejare duripíri sārírō makāpuro irirosū āārā. ⁸Āārípererā ñerā yu dupiyuro aarinerā, yajarimasā irirosū āāríma. Yaará oveja irirosū āārírā gapu ĩgūsārē pébema. ⁹Yu makāpuro irirosū āārā. Yure buremurā iri makāpurore ñajārā irirosū āāríma. ĩgūsārē peamegue waabonerārē taugukoa. Oveja güiro marírō ĩgūsārē duripíri sārírō makāpurore ñajārā, wirírā ĩgūsā baaburi bokarā irirosū āārírākuma.

¹⁰Yajarimasā ovejare yajamurā, wējēmurā, poyanorēmurā aaríma. Yu gapu ĩgūsārē okarire opamakū irigu aaribú. Āārípereri ōārírē opaburo, ārīgū, aaribú. ¹¹Yu ovejare ōārō koregu irirosū āārā. Ovejare ōārō koregu wējēsūbu āāríkeregu, ĩgūsārē béobirikumi. ĩgūsā ōārō āārĩburire boabosagukumi. ¹²Gajigu moārĩmasū gapu ĩgū moāwajatari ditare güñami. Ovejare ōārō koregu irirosū āārĩbemi. Oveja ĩgūyarā āārĩbema. Irasirigu

makānũumu diayée ovejare ñeā wējēgū aarimakū ĩāgū, ovejare béo, güi ũmaduriwāgākōāmi. ĩgūsārē béowāgādero puru, makānũumu diayée ovejare ñeāmakū ĩārā, gajírā oveja ũmasiriwāgākōāma. ¹³Moārĩmasū ĩgū moāwajatari ditare gāāmemi. Irasirigu ovejare ĩgūsā ōārō āārĩburire güñabemi.

¹⁴⁻¹⁵Yu ovejare ōārō koregu irirosū āārā. Yuru yure masími. Yude Yurure masía. I irirosū yaará ovejare yu masía. Yaaráde yure masíma. Irasirigu yu okarire maíbea. ĩgūsā ōārō āārĩburire boabosagukoa. ¹⁶Gajírā oveja gají duripíri sārírō marā irirosū āāríma. ĩgūsāde yaará āāríma. ĩgūsādere āīgukoa. Yu werenírírē pérākuma. Irasirírā yaará āārípererā su buta āārírākuma. Yu suguta ĩgūsārē koregukoa.

¹⁷Yaará ōārō āārĩburire boabosagukoa. Yu okarire maíbi āārísīā, irasirigukoa masā, dupaturi okabu. Yu irasiribu āārĩmakū, Yuru yure maími. ¹⁸Yu gāāmebirimakū, neō sugu yure boamakū irimasibiribukumi. Yu gāāmerō merā boagukoa. Yu turaro merā yu gāāmerírē irimasīgū āārísīā, yu gāāmerō merā boa, puru masāgukoa. Yuru yure irireta iridoremi, ārĩmi Jesús.

¹⁹ĩgū irasū ārĩmakū pérā, judío masaka dupaturi surosū ĩgūrē güñabirisīā, dukawarima.

²⁰Gajírā wārā ĩgūsā merāmarārē ĩgūyamarē ārĩma:

—ĩgū wātĩ ñajāsūdi, niāsīgū yámi. ¿Nasirírā ĩgūrē péri musā?

²¹Gajírā gapu ārĩma:

—Wātĩ ñajāsūdi, ĩgū irirosū ōārō werenibiribukumi. Koye ĩamasĩbidere ĩāmakū irimasibiribukumi, ārĩma.

Judío masaka Jesúre gāāmebiridea

²²Puibu āārĩmakū, Jerusalégue judío masaka bosenu irima. Iripoegue marā Marĩpuya wiire iripeodeare güñari bosenu āārĩbú. ²³Iri bosenu Jesús, Pórtico de Salomón wāikuri taribu Marĩpuya wii turo blaña marĩri taribugue waagorenamí. ²⁴Irogu ĩgū

āārīmakū iārā, judío masaka oparā igū puro nerē, igūrē sērēñama:

—¿Naāsū āārīmakū guare oārō diaye weregukuri? ¿Mu Cristo, Marīpu iriudita āārīri?

²⁵ Jesús igūsārē yujumi:

—Musārē weresiabu. Musā gapu yu wererire buremubea. Yu, Yupu yure dorerosūta igū turari merā iri imurirē irinagū yāa. I merā yu āārīrikurire masīsūa. ²⁶ Yu igū turari merā iri imurirē iākererā, musā gapu yure buremubea. Musā yaarā āārībirisīā, yure buremubea. Yu dupiyuro werederosūta musā gajiguyarā oveja irirosū āārā.

²⁷ Yaarā oveja yu werenirirē masīma. Yu igūsārē masīa. Irasirirā yure tuyama.

²⁸ Yu igūsārē umugasigue perebiri okari opamakū yāa. Irasirirā perebiri peamegue neō waabirikuma. Yu igūsārē korea. Gajirā igūsārē neō yure emamasībema. ²⁹ Yupu igūsārē yure sīdi āārīmī. Igū āārīpererā nemorō turagu āārīmi. Igūde igūsārē koremi. Gajirā igūsārē neō igūdere emamasībema. ³⁰ Yu, Yupu merā suguta āārā, ārīmi Jesús.

³¹ Igū irasū ārīmakū pérā, dupaturi judío masaka utāyeri āīma, igūrē dea wējēduarā. ³² Igūsā irasiriduamakū iāgū, Jesús igūsārē ārīmi:

—Yu, Yupu yure dorederosūta wāri igū turari merā iri imurirē iribu. Musā irire iābu. ¿Neéno yu iridea waja musā yure utāyeri merā dea wējēduari?

³³ Igūsā igūrē ārīma:

—Mu oārō iriri waja gua murē utāyeri merā dea wējēduabea. Mu Marīpure ñerō werenirī waja murē utāyeri merā dea wējēduāa. Mu masaku āārīkeregū: “Marīpu āārā yu”, ārī werenīa.

³⁴ Igūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús igūsārē ārīmi:

—Marīpu āsū ārīdi āārīmī igū musārē dorerī gojadea pūgue: “Musā yu irirosū āārā”, ārīdi āārīmī. ³⁵ Marī ire masīa. Marīpu igūya werenirī gojadea pūgue ārīri diayeta āārā. Marirē neō irire: “Diaye āārībea”, ārī masīna máa. Irasiriro iri pūguere igūya kerere pérārē: “Yu irirosū āārīma”, ārīri diayeta āārā.

³⁶ Marīpu yure beyesiā, i umuguerē iriumi. Irasū āārīkeremakū: “Yu Marīpu magū āārā”, ārīdea waja musā gapu yure: “Marīpure ñerō werenīmī”, āārā. ¿Nasirirā yure irasū ārīri musā? ³⁷ Yupu yure dorerosūta igū turari merā yu iri imubirimakū iārā, yu wererī gapure buremubirikōāka! ³⁸ Yupu yure dorerosūta yu iri imumakū iārā, yu wererire buremubirikererā, yu iriri gapure: “Marīpu turari merā iriri āārā”, ārī buremuka! Musā irire ārī buremurā, Yupu yuguerē oārō āārīrīrē, irasū āārīmakū yu igū merā suguta āārīrīrē masīrākoa.

³⁹ Igū irasū ārīmakū, igūrē peresu iriduārā ñeāduarā iriadima doja. Igū gapu igūsārē duriwiriakōāmi.

⁴⁰ Wiria, Juan masakare wāyepuroriderogue dia Jordán wāikudiya gaji koepugue dupaturi waa, irogue dujami. ⁴¹ Masaka wārā igūrē iārā ejama. Āsū ārīma:

—Juan masakare wāyedi Marīpu turari merā iririre iri imubirikeregū, āārīpererī Jesús yamarē weredeā diayeta āārā, ārīma.

⁴² Irasirirā wārā iroguerē Jesúsre buremuma.

Lázaro boadea

(Lc 10.38-42)

11 ¹⁻² Iripoere Betania wāikuri makāmu Lázaro wāikugu pūrīrikugu iriyupu. Iri makā, igū tīrā nome María, Marta wāikurāya makā āārībú. María marī Opū Jesúsya gubure sūrōrī merā piupee, igo poari merā túkoebo āārīmó. ³ Lázaro pūrīrikumakū iārā, igū tīrā nome gajirā merā Jesúsre kere iriūnurā:

—Gua Opū, mu maīgū pūrīrikugu yāmi, ārī kere iriūnurā.

⁴ Jesús iri kerere pégu, ārīmi:

—Iri pūrīrī igūrē boamakū iriburi āārībea. Iri merā Marīpu masakare igū turarire imugukumi. Igū irire imugū, yu igū magū āārīrīrē, igū turari opagu āārīrīdere imugukumi.

⁵⁻⁶ Irasirigū Jesús Martare, igo pagumorē, Lázarore buro maisīā, Lázaro

pūrīrikuri kere péadero puru, penu ĩgũ
 āārīróguere dujanemomi. ⁷Penu puru
 guare ĩgũ buerārē ārīmi:

—Náka, dupaturi Judea nikũgue waarā
 doja!

⁸Gua ĩgũrē ārĩbu:

—Buegu, irinũgue marĩ iroque
 āārĩmakũ, judío masaka murē ũtayeri
 merā dea wējēduama. ¿Nasirigu mu
 iroque dupaturi waaduari?

⁹Gua irasũ ārĩmakũ, Jesús keori merā
 guare āsũ ārĩ weremi:

—Sunurē pe mojõma pere su gubu
 peru pērebejari horagora āārā. Irasirirā,
 i ũmũguere sīāgori āārĩyukakũ, iri
 boyori merā masaka noó waaró waarā,
 gubutuabirikuma. ¹⁰Nami merā sīāgori
 marĩrõ waarā gapu gubutuama.

¹¹Īgũ irire ārĩ odo, guare ārĩmi:

—Marĩ merāmũ Lázaro kārĩakõami. Yu
 ĩgũrē yobegu waagũkoa.

¹²Gua ĩgũrē ārĩbu:

—Gua Opũ, Lázaro kārĩmakũ, ĩgũ sīrĩrĩ
 tarirokoa, ārĩbu.

¹³Jesús: “Kārĩakõami”, ārĩgũ, ĩgũ
 kõmoadeare weregu iridi āārĩmĩ.

Gua gapu: “Īgũ kārĩrĩrē weremi”, ārĩ
 gũñadĩbu. ¹⁴Irasirigu Jesús pémasĩma
 õārõ guare weremi:

—Lázaro boakõami. ¹⁵Yu ũsuyáa, yu
 marĩrõ boami. Īgũ boari merā musā
 yure buremunemorākoa. Náka, marĩ
 ĩgũrē ĩārā! ārĩmi.

¹⁶Jesús irire ārĩmakũ pégu, Tomás
 “Suduadi” ĩgũsā ārĩgũ guare ārĩmi:

—Marĩ Jesús merā waarā! Īgũ iroque
 boamakũ, marĩde ĩgũ merāta boakõārā!

**Jesús boanerārē masāmakũ irigu,
 okari sīgũ āārĩrĩmarē werede**

¹⁷Jesús Betaniague ejamakũ, iro marā
 ĩgũrē werema:

—Wapikurĩnũ taria, Lázaro dagure
 ĩgũsā yáadero puru, ārĩma.

¹⁸Betania, Jerusalén purogā, pe
 kilómetro gaji kilómetro deko yoaro
 āārĩbũ. ¹⁹Irasirirā judío masaka wārā
 Lázaro boadea kerere pérā, Marta,

Marĩare ĩārā waañurā, ĩgũsārē ĩā
 gũñaturaburo, ārĩrā. ²⁰Jesús ĩgũsā
 puro ejaburi kerere pégo, Marta ĩgũrē
 bokatĩrĩgõ aarimó. Marĩa gapu wiigueta
 dujakõadeo āārĩmó. ²¹Marta Jesús puro
 ejago, ĩgũrē ārĩmo:

—Yu Opũ, mu õõgue āārĩmakũ,
 yu pagumu boabiriboadi āārāmi.

²²Yu masĩa. Mu Marĩpũre sērēmakũ,
 āārĩpereri mu sērērõsũta irigukumi.

²³Jesús igore ārĩmi:

—Mu pagumu dupaturi okagukumi.

²⁴Igo ĩgũrē ārĩmo:

—Yu masĩa. I ũmu peremakũ
 āārĩpererā boanerā masāmakũ, ĩgũde
 dupaturi okagukumi.

²⁵Igo irasũ ārĩmakũ, Jesús āsũ ārĩmi:

—Yu boanerārē masāmakũ irigu,
 ĩgũsārē okari sīgũ āārā. Yure buremugũ
 boadigue āārĩkeregu, okagukumi.

²⁶Irasirirā okarā yure buremurāno neõ
 boabirikuma^h. ¿Mu ire buremurĩ?

²⁷Igo ĩgũrē ārĩmo:

—Yu Opũ, murē buremua. Mu, Cristo
 Marĩpũ magũ, i ũmũgue aarigukumi,
 ĩgũsā ārĩdi āārā.

**Jesús Lázaroa dupũre yáadea
 masāgobe puro oredea**

²⁸Marta irasũ ārĩ odo, igo pagumo
 Marĩare siũgo waamo. Gajirā péberogā
 igore āsũ ārĩyupo:

—Marĩrē buegu ejasiami. Murē siuami.

²⁹Igo irasũ ārĩmakũ pégo, mata
 Marĩa ĩgũ purogue mumurõ merā
 aarimó. ³⁰Jesús makāgue ejabirimi dapa.
 Marta ĩgũrē bokatĩrĩaderogueta āārĩmĩ.

³¹Judío masaka wiigue Marĩare ĩā
 gũñaturaburo, ārĩrā, igo merā āārānerā,
 igo mumurõ merā waamakũ ĩārā,
 igore tuyawāgāñurā. “Igo pagumu yāa
 masāgobegue orego waagó irikumo”, ārĩ
 gũñañurā.

³²Marĩa Jesús purogue ejago, ĩgũrē
 ĩā, ĩgũ guburi puro ñadũkupurĩ merā
 ejamejā:

—Yu Opũ, mu õõgue āārĩmakũ, yu
 pagumu boabiriboadi āārāmi, ārĩmo.

^h 11.26 Jesús: “Okarā yure buremurāno neõ boabirikuma”, ārĩgũ, ĩgũsā ũmũgasigue perebiri okaburire,
 perebiri peamegue neõ waabiriburire werenĩgũ irimi.

³³⁻³⁴Igo, igore tɔyanerā merā oremakū iāgū, Jesús buro bopōna, bujawereri merā iğūsārē iā:

—¿Noógue iğūrē yáari musā? āri sērēñami.

Iğūsā iğūrē ārīma:

—Gua Opɔ, iāgū aarika!

³⁵Jesús oremi.

³⁶Iğū oremakū iārā, judío masaka ārīma:

—Iāka! Noópagora iğūrē maīayuriye!

³⁷Gajirā iğūsā merāmarā gapu ārīma:

—Koye iāmasibire iāmakū iridi āārīmi.

¿Lázaro boaburi dupiyuro iğūrē iāgū taukōaboayuri?

Jesús Lázarore masūdea

³⁸Jesús buro bujawereri merā masāgobe pɔro waami. Iri gobe ūtātore āārībú. Iri gobe ñajārōrē wári maji ūtā maji merā biasībú.

³⁹Jesús ārīmi:

—Ūtā majirē āi weanúka!

Iğū irasū ārīmakū pégo, Marta boadi tígō ārīmo:

—Yu Opɔ, iğūya dɔpu daro ūriasiakuyo. Wapikurinu tarisiáa, iğū boadero pɔru.

⁴⁰Jesús gapu igore ārīmi:

—Murē wereabu: “Yure buremugō Marīpu turarire iāgokoa”, ārābú.

⁴¹Iğū irasū āri odomakū, iğūsā ūtā majirē āi weanúma. Jesús ūmugasigue iāmu, Marīpɔre āsū ārīmi:

—Au, yu sērērīrē mɔ pésiabú. Irasirigu murē: “Ōaa”, āri, usuyari sía. ⁴²Yu masía. Yu irire masakeregɔ, ōō nírā yu mɔ iriudi āārīrīrē masīburo, āriğū, iğūsā péurogue murē: “Yu sērērīrē mɔ pésiabú”, āri werea.

⁴³Irasū āri ōdo, Jesús buro busuro merā ārīmi:

—Lázaro, irore wirika!

⁴⁴Iğū irasū ārīmakūta, masāgobegue wiririmi. Iğūya mojōrī, guburire suri gasiri merā dɔrasūdi, iğūya diapure suriuro gasiro merā ōmasūdi āārīmi. Irasirigu Jesús iğūsārē:

—Kuranoka iğū waamakū! ārīmi.

Judío masaka oparā Jesúre ñeāduadea

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

⁴⁵Wárā judío masaka María merā masāgobegue wapikunerā Jesús iriadeare iārā, iğūrē buremuma. ⁴⁶Gajirā iğūsā merāmarā gapu fariseo bumarā pɔrogue waa, Jesús iriadeare iğūsārē wereñurā. ⁴⁷Irasirirā fariseo bumarā, irasū āārīmakū paía oparā gajirā judío masaka oparā merā nerē, āsū āri wereníñurā:

—¿Nasirirākuri marí? Jesús wári turari merā iri iɔmugū yámi. ⁴⁸Marí iğūrē: “Iropata irika!” āribirimakū, āārīpererā masaka iğūrē buremurākuma. Irasirirā romano marā oparā aarirākuma, Marīpɔya wiire béo, marírē maríya níkurē ēmamurā, āriñurā.

⁴⁹Sugu iğūsā merāmu, Caifás wāikugu iri bojorire paía opɔ āārīmi. Iğūsā irire irasū ārīmakū pégu, iğūsārē āriyupɔ:

—Musā irima āārīpererire neō masíbea. ⁵⁰Ire pémasíbea. Sugɔta marí judío masakaya āārībure boabosamakū ōārokoka. Iğū boabirimakū, marí āārīpererā judío masaka gapu pereakōābukoa.

⁵¹Iğū Jesús judío masakaya āārībure boabosaburire weregɔ, iğū basí gūñarí merā irasū āribiriyupɔ. Iri bojorire iğū paía opɔ āārīmakū, Marīpu iğūrē irire ārīmakū iriyupɔ. ⁵²Jesús boagu, judío masakaya āārībure, irasū āārīmakū āārīpererā Marīpu pūrā āārīperero āārīrādere iğūsāya āārībure boami, su buta āārīburo, āriğū. ⁵³Caifás iğūsārē irasū ārādero pɔru: “¿Nasiri Jesúre wējērākuri marí?” āri werenírā iriñurā.

⁵⁴Jesús, iğūsā iğūrē wējēduarire masíkōāmi. Irasirigu judío masaka oparā iūrōgue neō waagorenabirimi. Judea níkuma makā, masaka marīrō pɔro āārīrī makā Efraín wāikuri makāgue waakōāmi. Irogue gua iğū buerā merā dujami.

⁵⁵Iripoere pascua bosenu gua judío masaka bosenu āārīburo mérōgā dɔyabu. Irasirirā bosenu dupiyuro masaka wárā

gaji makārī marāde Jerusalégue iri bosenumarē baaburo dupiyuro Marīpu dorederosūta koerā waama īgū īgūsārē: “Nerī opamerā, oārā āārīma”, āri īāburo, ārīrā. ⁵⁶Īgūsā irogue ejarā, Jesúre āmagorenañurā. Marīpuya wiigue āārīrā, āsū āri gāme werenīñurā:

—¿Naásū gūñarī? ¿Bosenurē īāgū aarigukuri, o aaribirikuri?

⁵⁷Paía oparā, fariseo bumarā masakare doreñurā. Āsū ārīñurā:

—Jesús āārīrōrē masīrā, guare wereka! Īgūrē ñeā, peresu iriduarā irasū ārīñurā.

**María Jesúya guburire sūrōri
piupeodea**

(Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

12 ¹Su mojōma pere gaji mojō suru pērebejarinurī pascua bosenū waaburi dupiyuro Jesús Betaniague waami. Iri makā, Lázaro boadiguere Jesús masūdiya makā āārībú. ²Irogue Jesúre bosenū iripeoma. Marta baarire gueremo. Lázaro īgū merā baa doami. Guade īgūsā merā baabū. ³Gua īgūsā merā baaripoe María suru sūrōdiru wádiru su litro deko opadirure Jesús puro āija, īgūya guburire piupeomo. Iri sūrōri “nardo” wāikuri sūrōri, gajino merā morēña marīrī, wajapari sūrōri āārīyuro. Irire piupeo odo, igoya poañapu merā īgūya guburire túkoemo. Iri wii āārīperero sūrōseyakōābū. ⁴Igo irasirimakū īāgū, gua Jesús buerā watopemū Jesúre wējēduarāguere īgūrē imubu Judas Iscariote āsū ārīmi:

⁵—¿Nasirigo i sūrōrīrē duabirari? Irire duago, trescientos nurī moādea wajare wajataropa wajataboakuyo. Irasirigo iri niyerure boporārē sīboakuyo, ārīmi.

⁶Yajarikusīā, irasū ārīmi. Boporārē iritamuduagu meta āārīmī. Īgū guaya niyeru ajurore koregu āārīmī. Iri ajurogue gua niyeru duripīre yajanokōāmi.

⁷Jesús īgūrē ārīmi:

—Iropata ārika! Igo iri sūrōri duripiadeare yure piupeogo, īgūsā yure yāaburi dupiyuro iriburire irasū yāmo.

⁸Boporā musā merā āārīñkōārākuma. Yu gapu musā puro āārīñbirikoa.

**Judío masaka oparā
Lázarore wējēduadea**

⁹Jesús Betaniague āārīrī kerere pērā, judío masaka wārā irogue īgūrē īārā aarīrā, īgū ditare īārā aaribirima. Lázaro boadiguere Jesús masūdiderē īārā aarimā. ¹⁰⁻¹¹Jesús īgūrē masūmakū īādero purū, wārā judío masaka paía oparā bueri gapure tyanemobiri, Jesúre buremupurorīñurā. Irasirirā paía oparā Jesúre wējēduarosūta Lázarodere wējēduañurā.

Jesús Jerusalégue ejadea

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹²Gajinu gapu wārā masaka Jerusalégue pascua bosenūrē īārā ejanerā, Jesús irogue waaburi kerere pēñurā. ¹³Irasirirā beje pū diti āiwāgā, īgūrē āsū āri gaguinī bokatīrīrā aarimā:

—Marī Opure usuyari sirā! Īi Marīpu marīrē taugu iriudi oārō aariburo. Īgū marī Israel bumarā Oputa āārīmī, ārīma.

¹⁴Jesús burrore bokaja, īgū weka murībejami. Irasirigu Marīpuya werenīrī gojadea pūgue ārīderosūta irimi. Āsū āri gojasūdero āārībú:

¹⁵Jerusalén marā güibirikōāka!

Īāka! Musā Opu burro weka peyawāgārīmi, āri gojasūdero āārībú.ⁱ

¹⁶Gua īgū buerā iri gojadeare pémasībirībū. “Dapagora Jesús iri gojaderosūta irigu yāmi”, āri gūñabirībū. Ūmugasigue īgū muriadero purū, iri gojadeare gūñaboka, pémasību. “Marīpuya werenīrī gojadea pūgue ārīderosūta Jesúre waabū”, āri gūñabu.

¹⁷Jesús Lázarore īgūsā yāadea gobere wiridore, īgūrē masūmakū iānerā gajirārē īgūsā iādeare wererā irima. ¹⁸Irasirirā wārā masaka Lázarore Jesús masūdea kerere pénerā āārīsīā, Jesúre bokatīrīrā aarimā. ¹⁹Īgūsā irasirimakū īārā, fariseo bumarā īgūsā basi āsū gāme āri werenīñurā:

ⁱ 12.15 Zac 9.9

—Īaka! Āārīpererā īgū merā dita waará yáma. Marī neō īgūsā iririre kāmutasasíbea.

**Surāyeri griego masaka
Jesúre ĩaduadea**

²⁰ Jerusalégue pascua bosenu āārīmakū, Marīpure buremurā ejanerā watopere surāyeri griego masaka āārīmá.

²¹ Īgūsā Jesúre ĩaduārā, Felipere wererā aarimá. Felipe Betsaida wāikuri makāmu āārīmí. Betsaida, Galilea níkugue āārírí makā āārībú. Āsū ārīma īgūrē:

—Jesúre ĩaduakoa gua.

²² Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Felipe Andrére weregu waami. Irasirirā īgūsā pērāgueta Jesúre wererā waama.

²³ Jesús, griego masaka īgūrē ĩaduare pégu, guare ārīmi:

—Mérōgā duyáa yu āārīpererā tīgū boa, masā, ūmugasigie murīburo.

²⁴ Diayeta musārē werea. Oteri yere otebirīmakū, suyeta dujarokoa. Iri yere otedero puru, yeba poekague boa, puru puri wiri, wári duka síkoa.

²⁵ Sugu īgū i ūmugue okarire maīgūno, perebiri peamegue waagukumi. Īgū i ūmugue okarire maībi gapu ūmugasigie perebiri okari opagukumi. ²⁶ Yu dorerire iriduagu, yure tuyaburo. Yure tuyagu, yu āārīburoguere yu merā āārīgukumi. Yupu yu dorerire irigure: “Ōārō irigu yámi”, ārī, īgūrē ōārō irigukumi.

Jesús īgū boaburire weredea

²⁷ Dapagorare yu buro bujawereri merā āārā. ĩNaásū ārīgukuri? “Au, yu űerō tariburore tauka!” ĩārīgukuri? Irire ārībea. űerō taributa i ūmuguere aarībú, ārīmi. ²⁸ Irasū ārī odo, īgū Pagure: “Au, mu turagu āārírírē masakare ĩmuka!” ārīmi.

Īgū irasū ārīmakū, Marīpu ūmugasigie āārīgū werenírírē pébu. Āsū ārīmi:

—Yu turagu āārírírē masakare ĩmusiabū. Irire dupaturi ĩmugura doja.

²⁹ Masaka irogue āārírā īgū werenírírē pérā, ārīma:

—Bupu busukumi.

Gajirā ārīma:

—Marīpure wereboegu Jesúre wereníami.

³⁰ Jesús gapu āsū ārīmi:

—Yupu irire werenígū, yure pédoregu meta wereníami. Musā gapure pédoregu wereníami. ³¹ Dapagorare waarí merā, i ūmu marā īgūsā űerī irideaa waja wajamoāsūrākuma. Irasū āārīmakū, űegū i ūmu marārē doregu beósūgukumi.

³² Curusague īgūsā yure pábiatú, āiwāgūnūmakū, āārīpererā masakare siugukoa, yu merā āārīburo, ārīgū.

³³ Irasū ārīgū, īgū curusague boaburire weregu irimi. ³⁴ Īgū ārírírē pérā, masaka īgūrē ārīma:

—Marīpuya werenírí gojadea pūgue īgūsā bue ĩmumakū pébu. “Marīpu iriudi Cristo okaníkōagukumi”, ārī bue ĩmuma. ĩNasirigu mu gapu: “Āārīpererā tīgūrē curusague pábiatú, āiwāgūnūrākuma”, ārírí? ĩNoā āārírí āārīpererā tīgū?

³⁵ Īgūsā irasū ārīmakū, Jesús ārīmi:

—Yu masakare sīāgori sīgū āārā. Yoaweyaripoe musā purogue āārīgukoa dapa, Marīpure masīburo, ārīgū. Irasirirā sīāgori merā ōārō waamasírā irirosū āārīka! Naītīārōgue waagorenagūno, īgū waaburore neō masībirikumi.

³⁶ Yu musārē sīāgori sīgū āārīgū musā merā āārā, Marīpure masīburo, ārīgū. Irasirirā, musā merā yu āārītūnuburo dupiyuro yure buremuka! Yure buremurā, boyorogue āārírā irirosū, yaarā āārírākoa. Irasū ārī odo, īgūsārē duriwāgākōāmi.

Judío masaka Jesúre buremubirideaa

³⁷ Jesús wári Marīpu turari merā iri ĩmumakū ĩakererā, īgūrē buremubirima.

³⁸ Marīpuya werenírí gojadea pūgue Isaías gojaderosūta irima. Āsū ārī gojadi āārīmí Isaías:

Gua Opu, masaka gua mūya kere wererire pékererā, buremubema. Mu turari merā mu iri ĩmurírē ĩakererā: “Gua Opu iriri āārā i”, ārībema, ārī gojadi āārīmí.^j

³⁹Īgūsā Marīpure
buremumasibirideadere Isaías gajirogue
Marīpuya werenírí gojadea pūgue āsū ārí
gojadi āārímí:

⁴⁰⁻⁴¹Marīpu Īgūsārē koye iāmasīmerā
irirosū āārīmakū iridi āārímí.
Īgūyare pémasībirimakū iridi
āārímí.

Irasirirā Īgū turari merā iri
īmurirē iākererā, irire neō
iāmasībema. Īgūyare pékererā,
irire neō pémasībema. Īgūrē neō
buremudwabema.

Īgūrē buremumakū, Īgūsārē
taubukumi, ārí, Isaías Jesús
turarire, Īgū gosesiririre iādi
āārīsīā, irasū ārí gojadi āārímí.^k

⁴²Gajirā Jesúre buremubirikeremakū,
wárā judío masaka, Īgūsā oparāgueta
Īgūrē buremuñurā. Irasū buremukererā,
fariseo bumarārē gūisīā, gajirārē
Jesúre Īgūsā buremurirē werebirīñurā.
Fariseo bumarā Īgūsārē: “Neō
marī judío masaka nerērī wiigue
ñajānemobirikōāka!” āribukuma,
ārīrā, irasirīñurā. ⁴³Irasirirā Jesúre
buremukererā, gajirā masaka, Marīpu
nemorō Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārīmakū
gāāmeñurā.

**Masaka Jesús wererire péduabiri
waja wajamoāsūrākuma, ārí gojadea**

⁴⁴Jesús masaka péburo, ārīgū, buro
busuro merā āsū ārí weremi:

—Yure buremuḡū yu ditare
buremubemi. Yuru yure iriuididere
buremumi. ⁴⁵Yure iāḡū, yure iriuididere
iāmi. ⁴⁶Yu sīāgori sigū āārīgú i
ūmuḡuere yure buremurā yure iriuidere
masīmerā irirosū āārībirikōāburo,
ārīgū aaribú. Irasirirā naītārōgue
āārīrā irirosū āārībirikuma. ⁴⁷Yu
wererire pékererā, irire irimerārē
yu wajamoābirikoa. Yu i ūmuḡuere
masakare wajamoāḡū aaribiribu. Ubu
gapu taugu aaribú, Īgūsā p rebiri
peamegue waabirikōāburo, ārīgū.

⁴⁸Yure gāāmemerā, yu wererire

péduamerā wajamoāsūrākuma. Īgūsārē
wajamoābu, Yuru āārímí. I ūmu
peremakū, yu Īgūya werenírí wererire
pébiridea waja Īgūsārē wajamoāḡukumi.
⁴⁹Yu gāāmerō werebea. Yuru yure iriudi
Īgū weredorerosūta werea. Īgū yure
buedorerosūta buea. ⁵⁰Yuru dorerosūta
iriguno, ūmuḡasigue p rebiri okarire
opagukumi. Irasirigu Yuru yure
weredorerosūta musārē werea, ārīmi
Jesús.

Jesús Īgū buerāya guburire koedea

13 ¹Pascua bosenu waaburo mérōḡā
ḡuyabu. Jesús i ūmurē wiri, Īgū
Pagu puro waaburo mérōḡā ḡuyarire
masīsiami. Īḡuyarā i ūmuḡue āārīrārē
neō maīduūbirimi. Īgūsārē buro maīrīrē
īmuburo mérōḡā ḡuyabu.

²⁻⁴Wātī Judare Simón Iscariote
maḡūrē Īgūya gūñarīgue Jesúre
wējēduarāguere Īgūrē īmudoresiadi
āārímí. Jesús Īgū Pagu puro merā
aarideare, puru Īgū iroque waaburire
masīmi. Marīpu Īgū Pagu āārīpererārē
dorebure pídeadere masīmi. Irasirigu
gua Īgū buerā merā baa doanádi,
wāḡānugā, Īgūya suríro wekamañerē
túwea, túkoeri gasiro merā Īgūya
yujurure suami. ⁵Sua odo, soropa merā
deko piusā, ḡuare Īgū buerārē ḡuaya
guburire koenuḡāmi. Sugūya guburire
koe odo, Īgū suadea gasiro merā
túkoemi. Gajirāya guburidere irasū dita
irimi.

⁶Īgū Simón Pedroya guburire koebu
irimakū iāḡū, Pedro Īgūrē ārīmi:
—Yu Oru, ḡyaa guburire koeri mu?

⁷Jesús Īgūrē ārīmi:
—Dapagora yu iririre mu pémasībea.
Puruḡue pémasīgukoa.

⁸Pedro Īgūrē ārīmi:
—Yaa guburire mu neō koebirikoa.
Jesús Īgūrē ārīmi:
—Murē yu koebirimakū, yaagu

āārībirikoa.
⁹Īgū irasū ārīmakū pégu, Simón Pedro
Īgūrē ārīmi:

^k 12.40 Is 6.10

—Yū Opū, yaa guburi ditare koebirikōaka! Yaa guburire koegu, yaa mojōrī, yaa dipurudere koeka!

¹⁰Īgū irasū ārimakū, Jesūs āsū ārimi:

—Sugū masakū ōārō guuadigūe dupaturi guuabirikumi. Naagorena odoadero purū, īgūya guburi ditare koekumi. Āārīpererā musā gurari marīrā irirosū āārā. Irasū āārīkeremakū, sugū musā merāmū ñegū, gurarikugū irirosū āārīmi.

¹¹Jesūs, Judas īgūrē wējēduarāguere īgūrē imuburire masīsiami. Irire masīsīā: “Sugū musā merāmū ñegū, gurarikugū irirosū āārīmi”, ārīgū irimi.

¹²Guaya guburire koe odo, īgūya wekamañerē sāña, īgū doaderogue dupaturi eja doaja, guare āsū ārimi:

—ĪYū musārē dapagora iririre pēmasīrī musā? ¹³Musā yure: “Guare buegu, gua Opū āārā”, ārīrā, keoro werea. Diayeta yū musārē buegu, musā Opū āārā. ¹⁴Yū musārē buegu, musā Opū āārīkeregu, musāya guburire koeba. Irasirirā musādere musāya guburire gāme koero gāamea. ¹⁵Musā gāme iritamumakū gāamegū, musārē irasiri īmuabu, yū musārē iriaderosūta iriburo, ārīgū. ¹⁶Diayeta musārē werea. Neō sugū moāboerimasū, īgū opū nemorō āārībirikumi. Sugū iriusūdi, īgūrē iriudi nemorō āārībirikumi. ¹⁷Musā ire pēmasīrā, ire irirā, usuyari merā āārīrākoa.

¹⁸Yū irire ārīgū, musā āārīpererārē ārībea. Yū beyenerārē masīa. Marīpuya wenerīrī gojadera pūgue ārīderosūta keoro waarokoa. Āsū ārī gojasūdero āārībū: “Yū merā baagūta yure īāturīgū dujami”, ārī gojasūdero āārībū. ¹⁹I waaburi dupiyuro yū musārē werea. Irasirirā yū weredea keoro waadero purū: “Īgū āārā yū”, ārīdeare buremurākoa. ²⁰Diayeta musārē werea. Yū iriunerārē ōārō merā bokatīrīñeāgūno, yudere bokatīrīñeāmi.

Yure ōārō merā bokatīrīñeāgū, yure iriuidere bokatīrīñeāmi, ārimi Jesūs.

Judas Jesúre wējēduarāguere īgūrē imuburire weredea

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

²¹Irasū ārī odo, Jesūs buro bujawereri merā āārīmī. Guare pēmasīma ōārō āsū ārī weremi:

—Diayeta musārē werea. Sugū musā merāmū yure wējēduarāguere yure imugukumi.

²²Īgū irasū ārimakū pērā, gua: “ĪNoārē irasū ārīrī?” ārīrā, gāme īā oya doanību. ²³Yū Juan, Jesūs buegu īgū maīsīgū, īgū purōgā doabu. ²⁴Simón Pedro īgūya mojō merā yure soepumi, Jesúre īgū irasū ārīrīrē sērēñadoregu.

²⁵Irasirīgū yū Jesūs purōgā gāme doaweya, īgūrē sērēñabu:

—Yū Opū, ĩnoā āārīrī īgū?

²⁶Jesūs yure ārimi:

—Yū pārūrē moāwa, yosa, īgūrē sīgukoa. Īgūta āārīmi yure imubu.

Irasū ārī odo, pārūrē moāwa, yosa, Judare Simón Iscariote magūrē sīmi.

²⁷Judas ire ñeāmakū, mata wātī īgūguere ñajādī āārīmī. Irasirīgū Jesūs Judare ārimi:

—Mū iriburire iripurumuka!

²⁸Jesūs īgūrē irasū ārīrīrē pékererā, gua irogue baa doanīrā irire pēmasībirībū.

²⁹Surāyeri gua āsū ārī gūñabu: “Judas gua niyerure koregu āārīmi. Irasirīgū Jesūs īgūrē gua bosenu baaburire wajaridoregu iriuami, o boporārē niyerure sīdoregu iriuami”, ārībū. ³⁰Judas iri pārūrē moāwa, yosadeare ñeā odoguta gua purōgue āārīdī wiriakōāmi. Īgū wiriaripoe ñamigūe āārībū.

Jesús maama dorerire weredea

³¹Judas waadero purū, Jesūs guare ārimi:

—Dapagora Marīpū yū āārīpererā tīgū yū turagu āārīrīrē masakare imugukumi.

¹13.19 Exodo 3.13-15: Iripoegue Moisés Marīpūre sērēñadī āārīmī: “Israel bumarā yure: ‘ĪMū iriudi wāi naásū āārīrī?’ ārī sērēñamakū, ĩnaásū ārī weregukuri?” Marīpū īgūrē āsū ārīdī āārīmī: “Yū wāi ‘YO SOY EL QUE SOY’ āārā. Irasirīgū Israel bumarārē āsū ārī wereka: ‘YO SOY yure wesāguere weredoregu iriumi’, ārīka!” ārīdī āārīmī. “YO SOY EL QUE SOY”, ārīrō: “Yū āārīnīgūta āārā, o īgū āārā yū”, ārīduaro yāa.

Irasū āārīmakū, yu merā īgū turagu āārīrīdere īmugukumi. ³²Yu merā īgū turagu āārīrīrē īmugū, yu turagu āārīrīdere īmugukumi. Dapagorata iripurumugukumi. ³³Yaarā, yure péka! Yoawayaripoeta musā merā āārīgukoa. Musā yure āmarākoa. Irasirigu yu judfo masakare dupiyurogue ārīderosūta dapagora musādere: “Yu waaburore musā waamasībea”, ārī werea. ³⁴Maama dorerire musārē pīgura. Āsū ārā. Gāme maika! Yu musārē maīrōsūta gāme maika! ³⁵Musā gāme maīmakū īārā, āārīpererā masaka musārē yu buerā āārīrīrē masīrākuma, ārīmi Jesús.

Jesús Pedrorre: “Yure masīkeregu: ‘Masībea’, ārīgukoa”, ārī weredeā
(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

³⁶Simón Pedro Jesúre sērēñami:
—Yu Opu, ¿noógue waagukuri mu?
ārīmi.

Jesús īgūrē ārīmi:
—Yu dapagora waaburoguere mu yu merā waamasībea. Puru yu purogue waagukoa.

³⁷Īgū irasū ārīmakū pégu, Pedro īgūrē ārīmi:

—Yu Opu, ¿nasiribu dapagorata yu mu merā waamasībirikuri? Īgūsā yure wējēduakeremakū, yu murē béobirikoa. Muya āārīburire boabosagukoa.

³⁸Jesús īgūrē ārīmi:
—“Muya āārīburire boabosagukoa”, ārā mu. ¿Āārīrōta yure iribosagukuri? Diayeta murē werea. Āgābo wereburo dupiyuro mu yure űrea gājirārē: “Īgūrē masībea”, ārīgukoa, ārīmi.

**Jesúre buremurā Marīpu
puro waaburire weredeā**

14 ¹Jesús guare āsū ārīmi:
—Buro gūñarikubirikōāka!
Marīpure buremuka! Yudere buremuka!
²Yupu puroguere su wii wári taridupabu opari wii irirosū āārā. Irogue musā āārīburore āmuyugu waagukoa. Iri diaye āārībirimakū, musārē irire werebiriboayo. ³Musā āārīburore āmu odo, dupaturī aarīgukoa musārē āiabu.

Irasirirā musāde yu purogue yu merā āārīrākoa. ⁴Musā yu waaburore, yu irogue waaburi maaré masīa, ārīmi Jesús.

⁵Tomás īgūrē ārīmi:

—Gua Opu, mu waaburore masībea.
¿Nasiri mu waaburi maaré gua masīrākuri?

⁶Jesús īgūrē ārīmi:

—Yu dita Yupu purogue waarī maa irirosū āārā. Yu diayema āārīrīrē masakare masīmakū irigu, īgūsārē okamakū irigu āārā. Yu merāta Yupu purogue waarākuma. ⁷Musā yure masīrā, Yupudere masīboayo. Dapagora merā īgūrē masīsiāa. Īgūrē īāsiāa.

⁸Īgū irasū ārīmakū, Felipe īgūrē ārīmi:
—Gua Opu, Marīpure īmuka guare!
Iropata gāamea gua.

⁹Jesús īgūrē ārīmi:

—Felipe, yu yoaripoe musā merā āārīkeremakū, ¿yure masīberi? Sugu yure īāgūno, Yupudere īāmi. ¿Nasirigu mu yure:

“Marīpure īmuka guare!” ārīrī? ¹⁰¿Yupu yuguerē āārīrīrē, irasū āārīmakū yu īgū merā āārīrīrē buremuberi? Yu musārē weregu, yu gāāmerō werebea. Yupu yuguerē āārīgū yu merā iri īmugū yāmi.

¹¹Yu musārē: “Yupu yuguerē āārīmi, irasū āārīmakū yu īgū merā āārā”, ārī wererire: “Diayeta āārā”, ārī buremuka! Musā yu wererire pédero puru buremumerā, Yupu turari merā yu iri īmurī gapure gūñaka! Irire gūñarā, yu wereridere buremuka!

¹²Diayeta musārē werea. Yure buremugū, yu iriderosūta irigukumi. Yu, Yupu purogue waabu yāa. Yu waamakū, yure buremugū yu nemorō wári Yupu turari merā iri īmurīrē irigukumi. ¹³Musā yure buremumakū, āārīpereri musā yu wāi merā yure sērērīrē pégukoa. Irasirigu musā yure sērērōsūta irigukoa. Yu irasiriri merā musārē Yupu turagu āārīrīrē masīmakū irigukoa. ¹⁴Musā yu wāi merā yure sērērōsūta irigukoa.

**Jesús: “Ōāgū deyomarīgūrē
musārē iriugura”, ārī weredeā**

¹⁵Musā yure maīrā, yu dorerire irirākoa. ¹⁶Yupure musāya āārīburire

sērēbosagukoa. Irasirimakū, Yurpu gajigure iriugukumi, musārē iritamuburo, ārigū. Īgū iriubu musā merā āārīnīkōāgukumi. ¹⁷Īgū Ōāgū deyomarīgū musārē diayemarē masīmakū irigu āārīmi. I ūmu marā yure buremumerā gapu Īgūrē masībema. Irasirirā Īgūrē bokatīrīneāmasībema. Īgū musā merā āārīmi. Irasū āārīmakū, musāguere āārīnīkōāgukumi. Irasirirā Īgūrē masīa. ¹⁸Yū musārē béowāgābirikoa. Musā merāta āārīgū aarigukoa doja. ¹⁹Mérōgā duyāa yū waaburo. Yū waadero puru, i ūmu marā yure buremumerā neō īābirikuma. Musā gapu yure īārākoa. Yū okāa. Irasirirā musāde okarākoa. ²⁰Yū aariburinurē yū, Yurpu merā suguta āārīrīrē masīrākoa. Irasū āārīmakū, musā yū merā āārīrīrē, yū musāguere āārīrīrē masīrākoa. ²¹Yū dorerire masīgū irire irigu yure maīgūta āārīmi. Yurpu yure maīgūrē maīgukumi. Yūde Īgūrē maīgukoa. Īgūrē yaamarē oārō masīmakū irigukoa, āārīmi Jesús.

²²Īgū irasū āārīmakū, gajigu Judas wāikūgu Jesūre sērēnami. Judas Iscariote meta āārīmi.

—Gua Opū, ĩnasirigu gua ditare mu āārīrikurire masīmakū irigukuri? ĩNasirigu i ūmu marā gapure irire masīmakū iribirikuri?

²³Jesús Īgūrē āārīmi:

—Yure maīgū yū dorerire irigukumi. Yurpu Īgūrē maīgukumi. Yurpu, irasū āārīmakū yū Īgū merā āārīrā aarīrākoa. ²⁴Yure maibi gapu yū dorerire iribemi. Yū musārē wereri, yaa werenīrī āārībea. Yurpu yure iriudiya gapu werenīrī āārā.

²⁵Yū musā merā āārīgū, i āārīpererire musārē werea. ²⁶Yū sērēmakū, Yurpu Ōāgū deyomarīgūrē musāguere iriugukumi. Irasirigu Ōāgū deyomarīgū musārē iritamubu āārīsīā, āārīpererire buegukumi. Āārīpereri yū musārē weredeare gūnamakū irigukumi.

²⁷Yū musārē siñajārī merā āārīmakū irigukoa. Yū siñajārī merā āārīgū irirosū musādere siñajārī merā āārīmakū irigukoa. Yū musārē siñajārī merā āārīmakū iriri, i ūmuma irirosū

āārībea. Buro gūnariku, gübirikōāka!

²⁸Yū musārē: “Waa, dupaturi musā merāta āārīgū aarigukoa doja”, āārī weremakū pébu musā. Yurpu yū nemorō āārīmi. Irasirirā Īgū purogue yū waaburire pédero puru, musā yure diaye maīrā, usuyari merā āārīboayo. ²⁹Yū musārē ire wereyugu iriabu.

Irasirirā ire keoro waamakū, yū musārē weredeare: “Diayeta guare weremi”, āārī buremurākoa.

³⁰I ūmu marārē doregu ñegū āārīmi. Īgū aaribu yāmi. Irasirigu yū musārē mérōgā werenīnemogura. Īgū yure neō doremasībemi. ³¹Yū, Yurpu gapure maīa. Irasirigu Īgū yure doreri gapure yāa, yū Īgūrē maīrīrē i ūmu marārē masīburo, āārīgū. Wāgānugāka! Nāka waarā! āārīmi Jesús.

Jesús iguida keori merā weredeare

15 ¹Jesús keori merā guare āsū āārī weremi:

—Yū diayeta iguida irirosū āārā. Yurpu iridare koregu irirosū āārīmi. ²Yaara iridama dupuri irirosū āārīma. Yurpu iguidare koregu duka marīrī dupurire ditibéogu irirosū yāmi. Gaji dukakuri dupuri gapure ditiwea āmugū irirosū yāmi dukakunemoburo, ārigū. ³Musā yū weredeare buremurā āārā. Irasirigu Yurpu musārē ñerī opamerā āārīmakū irisiami. ⁴Yū merā oārō āārīka! Irasirigu musāguere oārō āārīnīkōāgukoa. Su iguidama dupu iridaguere marīrō iri dupu seyaro dukakubirikoa. I irirosūta yū merā oārō āārīmerā neō oārī duka sībiri dupuri irirosū āārīma.

⁵Yū iguida irirosū āārā. Musā yaara iridama dupuri irirosū āārā. Yū merā oārō āārīnīrāno, yūde ĩgūsāguere oārō āārīnīmakū, ĩgūsā oārō dukakuri dupuri irirosū āārīma. Musā yū merā oārō āārīmerā, oārīrē neō irimasībea. ⁶Yū merā oārō āārīmerā ditibéodea dupuri bojegue ñāi oyanīrī dupurire sea, peamegue soebéoro irirosū āārīrākuma.

⁷Musā yū merā oārō āārīnīrā, yū buerire kātīmerā, musā gāāmerīnorē Yurpūre: “Sīka!” āārī sērēmakū, sīgukumi.

⁸Musā wári ōārī dukakuri dupuri irirosū āārimakū iārā, gajirā masaka Yūpüre: “Ōātarigu āārīmi”, āri masīrākuma.

Irasirirā musā wári ōārī irirā, diayeta yu buerā āārīrīrē gajirārē masīmakū yāa.

⁹Yūpu yüre maīrōsūta yude musārē maīa. Irasirirā yu musārē maīgū merā āārīnka, yu maīrīrē masīmurā! ¹⁰Yu, Yūpu yüre maīgū dorerire irigu, īgū merā ōārō āārīnīkōāa. Irasūta musāde yu dorerire irirā, yu musārē maīgū merā ōārō āārīnīkōāa.

¹¹Ire musārē werea musā yu merā usuyaburo, ārīgū. Irasirirā usuyari opatarirākoa. ¹²Yu doreri āsū ārā. Yu musārē maīrōsūta gāme maika! ¹³Sugu masakū īgū merāmarārē boabosagu, gajirā nemorō īgūsārē maīmi. ¹⁴Musā yu dorerire irirā yu merāmarā āārā. ¹⁵Dapagorare yu musārē: “Yüre moāboerā āārā”, āribirikoa. Moāboerā īgūsā opu iririre masībirikuma. Yu gapu Yūpu yüre weredeare musārē werepeobu. Irasirigu musārē: “Yu merāmarā”, ārā. ¹⁶Musā yüre beyebiribu. Yu gapu musārē beyebu wāri ōārīrē irirā waaburo, ārīgū. Musā ōārī iriri, ōārī duka neō boabiri irirosū āārā. Irasirirā musā yüre buremumakū, Yūpu musā yu wāi merā īgūrē sērērōsūta musārē sigukumi. ¹⁷Yu musārē dorea. Musā basi gāme maika!

I ūmu marā Jesūre, īgūyarārē iaturiburire weredea

¹⁸I ūmu marā musārē iaturimakū iārā, yüre iaturipūrōrideare masīka! ¹⁹Musā diayeta i ūmu marā āārimakū, īgūsā merāmarārē maīrōsūta musādere maībukuma. Yu musārē i ūmu marā watopegue āārīrārē beyebu. Irasirirā i ūmu marāgora āārībea. Musā īgūsā irirosū āārībirimakū iārā, i ūmu marā musārē iaturima. ²⁰Yu musārē ārideare gūñaka! “Neō sugu moāboerimasū, īgū opu nemorō āārībirikumi”, āribu. īgūsā yüre nērō irirā, musādere nērō irirākuma. Yu buerire pérā, musā bueridere pérākuma. ²¹I ūmu marā yüre iriudire masībema. Irasirirā musā yüre

buremumakū iārā, musārē āārīpereri nērī irirākuma.

²²Yu īgūsārē weregu aaribirimakū, neō nērī iridea wajare opabiribukuma. Dapagorare yu īgūsārē weredero pūru: “Nērī iridea wajare opabea gua”, ārimasībema. ²³Yüre iaturigu Yūpūdere iaturimi. ²⁴Yu, Yūpu turari merā iri īmugū, gajirā neō iribirideare iribu. Yu īgū turari merā iri īmubirimakū, neō waja opabiribukuma. īgūsā yu iri īmurīrē iāma. Irure iādero pūru, yüre, Yūpūdere iaturima. ²⁵I iaturiri, Marīpuya werenīri gojadea pūgue gojaderosūta keoro waarō yāa. Āsū āri gojasūdero āārībū: “īgūsā yüre: ‘Nērō yāmi’, ārimasībirikererā, iaturima”, āri gojasūdero āārībū.

²⁶Ōāgū deyomarīgū, musārē iritamugū aarīgukumi. īgū musārē diayema āārīrīrē masīmakū irīgukumi. Yu īgūrē Yūpu merā āārīgūrē musārē iriugukoa. īgū yaamarē weregukumi musārē. ²⁷Yu musārē buepūrorimakūgueta yu merā āārībū. Irasirirā musāde yaamarē wererākoa, ārīmi Jesús.

16 ¹Jesús guare āsū ārīnemomi doja:

—Yu musārē irire wereabu, yüre pīribirikōāburo, ārīgū. ²Judō masaka īgūsā nerērī wiirigue musā āārānerārē béowiuurākuma. Gajipoe gajirā musārē wējērā: “Marīpu gāāmerīrē yāa”, āri gūñarākuma. ³Yüre, Yūpūdere masīmerā āārīsīā, irasirirākuma. ⁴Yu irire werea musā, īgūsā irasirimakū iārā: “Jesús guare irireta weremi”, āri gūñaburo, ārīgū.

Jesús, Ōāgū deyomarīgū irimārē weredea

⁵Yu neōgorague musā merā āārīsīā, ire werebiribu. ⁵Dapagorare yüre iriudi pūroge waagukoa. Yu musārē ire werekeremakū, neō sugu yüre: “¿Noōgue waagukuri?” āri sērēñabea. ⁶Irasirirā yu waaburire weremakū pérā, yu waaburo gapure sērēñabisīā, buro bujawereri merā āārā. ⁷Diayeta

musārē werea. Yū waadero pūru, ōārokoa musārē. Yū waabirimakū, Ōāgū deyomarīgū musārē iritamubu aaribiribukumi. Yū irogue waagū, īgūrē musārē iriugūkoa, musā merā āārīnīkōāburo, ārīgū. ⁸Īgū aarīgū, i ūmu marārē īgūsā űerō irirā āārīrīrē, yū diayema irigu āārīrīrē, īgūsā űerō iridea waja Marīpu īgūsārē wajamoāburire masīmakū irigukumi. ⁹Īgūsā yūre būremubirisīā, űerā āārīma. ¹⁰Yū, Yūpu pūrogue waamakū, musā yūre īānemobirikoa. Yū irogue waamakū, Ōāgū deyomarīgū aarīgukumi, i ūmu marārē yū diayema irigu āārīrīrē masīmakū iribu. ¹¹I ūmu marārē doregu űegū īgūsārē űerī iridoreri waja, Yūpu īgūrē wajamoādoresiami. Irasirigu Ōāgū deyomarīgū aarīgū, īgūsārē Yūpu īgūrē wajamoādoredeare masīmakū irigukumi.

¹²Wārī āārā musārē yū wereburi. Dapagorare yū ire weremakū, musā pēmasībiribukoa. ¹³Ōāgū deyomarīgū gapu aarīgukumi. Īgū musārē diayema āārīrīrē masīmakū irigukumi. Irasirigu musārē i āārīpererire buegukumi. Īgū gāāmerō werebirikumi. Yūpu īgūrē weredorerire, pūrugue waaburidere musārē weregukumi. ¹⁴Yū īgūrē wererire pédeare musārē masīmakū irigu, yū ōārō āārīrīrē masīmakū irigukumi. ¹⁵Āārīpereri Yūpu opari, yaa āārā. Irasirigu yū musārē: “Ōāgū deyomarīgū musārē yaamarē masīmakū irigukumi”, ārābu.

**Bujawerenerā, usuyari merā
āārīburire weredea**

¹⁶Mērōgā pūru musā yūre īānemobirikoa. Yoaweyaripoe pūru yūre īārākoa doja. I Yūpu pūrogue waadero pūru, irasū waarokoa, ārīmi.

¹⁷Īgū irasū ārīmakū pērā, gūa surāyeri āsū ārī gāme werenību:

—ĪNaāsū ārīduaro irikuri īgū irasū ārīrī? Īgū marīrē: “Mērōgā pūru musā yūre īānemobirikoa. Yoaweyaripoe pūru yūre īārākoa doja”. Ire ārī odo: “I Yūpu pūrogue waadero pūru, irasū waarokoa”, ārīmi. ¹⁸Īgū marīrē: “Mērōgā pūru”,

ārīmakū, Īnaāsū ārīduaro irikuri? Īgū irasū ārīrīrē mari pēmasībea, ārību.

¹⁹Jesús īgūrē gūa sērēñaduarire masīkōāmi. Irasirigu guare ārīmi:

—Yū musārē: “Mērōgā pūru musā yūre īānemobirikoa. Yoaweyaripoe pūru yūre īārākoa doja”, ĩārī wererire gāme sērēñarā yārī? ²⁰Diayeta musārē werea. Yū boamakū īārā, buro bujawereri merā orerākoa. I ūmu marā yūre būremumerā gapu usuyari merā āārīrākuma. Musā bujawererā, pūru usuyarākoa. ²¹Āsū āārā. Nomeō majīgū kōāburo dupiyurogā, igore pūrīrīrē bujawereri merā gūñakumo. Majīgūgā deyoadore īāgō, usuyakumo. Igore pūrīadeare gūñanemobirikumo. ²²Musāde irasūta dapagorare bujawereri merā āārā. Pūru yū musārē dupaturi īāgū aarīgukoa. Yū irasirimakū īārā, musā usuyari opatarirākoa. Musā irasū usuyari merā āārīmakū, gajirā musārē bujaweremakū irimasībirikuma.

²³Irinurē yūre neō sērēñabirikoa. Diayeta musārē werea. Musā yūre būremumakū īāgū, Yūpu āārīpereri musā yū wāī merā īgūrē sērērīrē pégu, musā sērērōsūta sīgukumi. ²⁴Iro dupiyurogue musā yū wāī merā Yūpūre neō sērēbiribu. Dapagorare yū wāī merā īgūrē sērēka! Musā irasū sērēmakū, musā sērērōsūta sīgukumi. Irasirirā usuyari opatarirākoa.

**Jesús i ūmu marā űerārē
tarinūgādeare weredea**

²⁵Yū keori merā musārē wereabu. Pūru keori merā werebirikoa. Irasirirā, Yūpūyamarē yū wererire ōārō pēmasīrākoa. ²⁶Musā Yūpūyamarē ōārō pēmasīrīnūrē yū wāī merā īgūrē sērērākoa. Irasū ārīgū: “Musāya āārīburire yū īgūrē sērēbosagukoa”, ārīgū meta yāa. ²⁷Yūpu musārē maīmi. Irasirirā musā yū wāī merā musā basi īgūrē sērērākoa. Musā yūre maīa. Irasū āārīmakū musā yūre: “Marīpu pūrogue āārīdi, īgū iriudi āārā”, ārī būremua. ²⁸Yū, Yūpu pūrogue āārīdi, i ūmūguere aarībū. Dapagorare i ūmūgue āārādi,

Yɔpu pɔrogue waagukoa doja, ārimī Jesús.

²⁹Īgū irasū ārimakū pérā, gua ĩgū buerā ĩgūrē āribu:

—Dapagorare keori merā mɔ guare werebea. Irasirirā mɔ wererire pémasia. ³⁰Dapagorare gua masía. Mɔ āārīpererire masipeokōā. Gajirā murē sērēñabirikeremakū, ĩgūsā gūñarĩgue sērēñaduareire mɔ masía. Irasirirā: “Marĩpu pɔrogue āārīdi, ĩgū iriudi āārā”, ārī buremua, āribu.

³¹Jesús guare ārimī:

—¿Dapagorare buremuri? ³²Mérōgā dɔyáa, musā yure béowāgāburo. Musāya wiirigue waasiri, yure suguta dujamakū irirākōa. Musā irasirikeremakū, Yɔpu gapu yu merā āārīmi. Irasirigu yu suguta āārībea. ³³Musā yu merā ōārō siñajārī opaburo, ārĩgū, musārē i āārīpererire wereabu. Musā i ũmugue āārīripoe i ũmu marā musārē ñerō tarimakū irirākuma. ĩgūsā irasirikeremakū, yu merā gūñaturaka! Yu i ũmu marā ñerārē tarinugādigue āārā. Irasirirā yu merā gūñatura usuyaka! ārimī Jesús.

**Jesús ĩgū buerāya āārīburire
Marĩpure sērēbosadea**

17 ¹Jesús irasū ārī odo, ũmugasigue iāmu, ĩgū Pagure āsū ārimī:

—Au, dapagorare mɔ ārīderosūta yure waaburi ejasiáa. Irasirigu masakare yu mɔ magū, mɔ iriudi āārīrírē ĩmuka! Mɔ irasirimakū, yu mɔ turagu, mɔ ōāgū āārīrírē ĩgūsārē ĩmugukoa. ²Mɔ yure masaka āārīpererārē doregu pĩbu, mɔ yure sīnerārē ũmugasigue perebiri okari opamakū iridoregu. ³Masaka mɔ diayeta Marĩpu sugu āārīgú āārīrírē, irasū āārīmakū yu Jesucristo mɔ iriudi āārīrírē masirā, ũmugasigue perebiri okari opamurā āārīma.

⁴I ũmuguere mɔ yure iridoredeare yu iriyuwarikubu. Irasirigu i ũmu marārē mɔ turagu, ōāgū āārīrírē ĩmubu. ⁵Au, mɔ i ũmurē iriburo dupiyuro yu mɔ merā ōārō āārībá. Mɔ āārīrikurire opabu. Irasirigu dapagorare mɔ

āārīrōgue yu mɔ merā ōārō āārīmakū murārōta irika!

⁶Mɔ yure sīnerārē i ũmu marā watope āārīrírē beyenerārē mɔ āārīrikurire masīmakū iribu. Mɔ yure sīnerā mɔyarā āārīma. Mɔ dorerire irima. ⁷Dapagorare masīma. Āārīpererire yu opari, mɔ yure sīdea āārā. ⁸Mɔ yure weredoredeare ĩgūsārē werebu. Yu wererire pérā, buremuma. Yu diayeta mɔ pɔro āārīdi āārīrírē masīma. Yu mɔ iriudi āārīrírē: “Diayeta āārā”, ārī buremua.

⁹Yu ĩgūsāya āārīburire sērēbosáa. Gajirā i ũmu marā yure buremumerāya āārīburi gapure sērēbosabea. Yure buremurā mɔ yure sīnerā mɔyarā āārīma. Irasirigu ĩgūsāya āārīburire sērēbosáa. ¹⁰Āārīpererā yaarā, mɔyarā āārīma. Irasirirā mɔyarāde, yaarā āārīma. ĩgūsā yaarā āārīsīā, yu ōārō āārīrikurire masakare masīmakū yáma.

¹¹Yu i ũmuguere dujabirikoa. Mɔ yure sīnerā gapu i ũmuguere dujarākuma. Au, mɔ ōāgū āārā. Mɔ wāi merā mɔ turari merā ĩgūsārē koreka, marī sugu āārīnirōsūta ĩgūsāde suro merā āārīnīkōāburo, ārĩgū. ¹²Yu i ũmuguere mɔ yure sīnerā merā āārīgú, mɔ turari merā ĩgūsārē ōārō korebu. Neō sugu dederibirima. Suguta peamegue waadederibu āārīmi. Mɔya werenirī gojadea pūgue ārīderosūta iri irasū waabu.

¹³Dapagorare yu mɔ pɔrogue waabu yáa. Yu waaburi dupiyuro i ũmugue āārīgú i āārīpererire yure buremurārē werea, ĩgūsāde yu irirosūta usuyari opatariburo, ārĩgū. ¹⁴Mɔya kerere ĩgūsārē werebu. Yu i ũmumu āārībea. Irasirirā yure buremurāde i ũmu marā irirosū āārībema. Irasirirā i ũmu marā yure iāturirosūta yure buremurādere iāturima. ¹⁵Yu murē: “Yure buremurārē i ũmurē āiaka!” ārī sērēbea. Āsū gapu ārī sērēa. ĩgūsārē ōārō koreka, wātī ñerī iridorerire pébirikōāburo, ārĩgū! ¹⁶Yu i ũmumu āārībea. Irasirirā yure buremurāde i ũmu marā irirosū āārībema. ¹⁷Mɔya kere diayema āārā.

Irasirigu iri merā īgūsārē mu dorerire irirā āārīmakū irika! ¹⁸Mu yure muya kerere i ūmu marārē weredoregu iriuderosūta yure būremurārē muya kerere i ūmu marārē weredoregu iriua. ¹⁹Īgūsāya āārīburire mu dorerire irigu yāa, īgūsāde diayeta mu dorerire iriburo, āārigū.

²⁰Yu īgūsāya āārīburi ditare sērēbosabea. Īgūsā muya kere wererire pērā, gajirāde yure būremurākuma. Irasirigu yu īgūsāya āārīburidere sērēbosāa. ²¹Yu irire sērēbosāa, yure būremurā āārīpererā suro merā āārīburo, āārigū. Au, mu yugure oārō āārā. Yu mu merā āārā. Irasirirā marī āārīrōsūta īgūsā marī merā oārō āārīburo. Īgūsārē suro merā āārīmakū irika, i ūmu marā yu mu iriudi āārīrīrē būremuburo, āārigū! ²²Mu āārīrikurire yure sību. Irasirigu īgūsārē yu irirosū āārīrikumakū iribu, yu mu merā sugu āārīrōsūta īgūsāde suro merā āārīburo, āārigū. ²³Yu īgūsāguere āārā. Mu yugure āārā. Marī īgūsā merā āārā, īgūsā diayeta suro merā āārīburo, āārā. Īgūsā suro merā āārīmakū iārā, i ūmu marā yu mu iriudi āārīrīrē, mu yure maīrōsūta yure būremurārē maīrīrē masīrākuma.

²⁴Au, mu i ūmurē iriburo dupiyuro yure maību. Irasirigu mu āārīrikurire yure sību. Yure mu sīnerārē yu āārīburogue yu merā āārīmakū gāamea mu yure āārīrikuri sīdeare masīburo, āārigū. ²⁵Au, mu keoro irigu āārā. I ūmu marā yure būremumerā murē masībema. Yu gapu murē masīa. Yure būremurā yu mu iriudi āārīrīrē masīma. ²⁶Mu āārīrikurire īgūsārē masīmakū iribu. Yu īgūsāguere āārīgū murē irasū masīmakū irinīkōāgukoa, mu yure maīrōsūta īgūsāde gāme maīburo, āārigū, āārimi Jesús.

Jesúre peresu ñeāwāgādea

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

18

¹Jesús īgū Paḡure sērē odoadero puru, gua īgū buerā

merā Jerusalérē wiri, Cedrón wāīkuri ūmayuridijari mārē taribuja, olivos wāīkuri yuku otederogue waami. ²Iro dupiyuro wāri Jesús irogue guare siiuwāgānami. Irasirigu Judas Jesúre iaturirāguere īgūrē imubu irore masīmi. ³Jesús gua merā irogue ejadero puru, Judas subu surara merā aarimí. Gajirā surara Marīpuya wiire korerāde īgū merā aarimá. Īgūsā paía oparā, fariseo bumarā iriunerā surara āārīmá. Īgūsā mojōkuri merā, siāgoriduparu, siāgori tururi merā aarimá. ⁴Jesús īgūrē waaburire masīsiami. Irasirigu, īgūsā īgū puro ejarimakū, bokatīrī sērēñami:

—¿Noārē āmarī musá?

⁵Īgūrē yujuma:

—Jesús Nazaretmurē āmáa.

Jesús īgūsārē ārimi:

—Īgūta āārā yu^m.

Judas Jesúre wējēduarāguere īgūrē imubu surara merā āārīmí. ⁶Jesús: “Īgūta āārā yu”, āārimakū pērā, duusirimawāgā, yebague meémejākōama. ⁷Jesús īgūsārē dupaturi sērēñami doja:

—¿Noārē āmarī musá?

Īgūrē yujuma:

—Jesús Nazaretmurē āmáa.

⁸Jesús īgūsārē ārimi:

—Yu musārē: “Yu īgūta āārā”, āri weresiabu.

Yure āmarā, iisā yu merāmarārē waadoreka!

⁹Īgū: “Yupu yure sīnerārē neō sugure dedeubiribu”, āāideare keoro waaburo, āārigū, irire irasū āārimi. ¹⁰Īgūsā Jesúre ñeāmurā irimakū iāgū, Simón Pedro sareri majīrē opagu tūāwea āī, paía opure moāboegure Malco wāīkugure diaye gapuma gāmpūrē dititā dijukōāmi. ¹¹Jesús gapu Pedore āārimi:

—Muya sareri majīrē duripíka! Yupu yure ñerō taridorederosūta ñerō tarigura, āārimi.

Jesúre paía opu purogue āiadea

(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54;

Lc 22.54; Jn 11.49-50)

¹²Īgū irasū āārimakū, surara, īgūsā opu, Marīpuya wiire korerā surara Jesúre

^m 18.5 Exodo 3.13-15: Iripoegue Moisés Marīpüre sērēñadi āārīmí: “Israel bumarā yure: ‘¿Mu iriudi wāi naásū āārīrī?’ āri sērēñamakū, ¿naásū āri weregukuri?’ Marīpu īgūrē āsū āāridi āārīmí: “Yu wāi ‘YO SOY EL QUE SOY’ āārā. Irasirigu Israel bumarārē āsū āri wereka: ‘YO SOY yure musāguere weredoregu iriumí, ārika!’ āāridi āārīmí. “YO SOY EL QUE SOY”, āārīrō: “Yu āārīnīgūta āārā, o īgūta āārā yu”, āāriduaro yāa.

ñeā, suama. ¹³Sua odo, ĩgūrē Anás wāikuguya wiigue āiwāgāpurorima. Anás, Caifás wāikugu múnēkū āārīmí. Caifás iri bojorire paía opu āārīmí. ¹⁴Īgūta iro dupiyuro judío masaka oparārē: “Suguta masaku marí judío masakaya āārībure boabosamakū ōárokoa”, ārīdi āārīmí.

**Pedro Jesúre masíkeregū: “Masíbea”,
ārīdea**

(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

¹⁵Īgūsā Jesúre āāimāmakū, yu, Simón Pedro merā Jesúre yoaweyarogue ĩātuyabu. Paía opu yure masími. Irasirigu yu Jesúre ĩātuyawāgā, paía opuya wii makāpuro yebague ñajābu. ¹⁶Pedro gapu iri wii turo ñajāri makāpurogū dujanugāmi. Īgū iro dujanugāmakū ĩāgū, yu iri makāpuro korego merā werení, Pedore siu ñajābu. ¹⁷Īgū ñajāmakū, makāpuro korego Pedore sērēñamo: —¿Mu sīi buerā merāmu āārīberi? Pedro igore ārimi: —Āārībea yu.

¹⁸Yusagorabu. Irasirirā iri wii moāboerimasā, surara merā ĩgūsā peame diudeame turo sūma níma. Pedrode ĩgūsā pūrota sūma ními.

Paía opu Jesúre sērēñadea

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹Paía opu Anás Jesúre sērēñayupu: —¿Noā āārīri mu buerā? ¿Ñeéonorē ĩgūsārē bueri? āriyupu. ²⁰Jesús ĩgūrē yujyupu: —Yu āārīpererā péurogue buebu. Marí judío masaka nerērī wiirigue, irasū āārīmakū Marīpuya wiiguedere masaka nerērōgue buebu. Gajirogue durisīā, neō buebiribu. ²¹¿Nasirigu yure sērēñarī? Yu buerire sērēñaduagu, yure pénerārē sērēñaka! Īgūsā yu weredeare masíma, āriyupu.

²²Īgū irasū ārīmakū pégu, Marīpuya wii koregu surara ĩgū mojó merā Jesúya diapure pá, ĩgūrē āriyupu:

—¿Nasirigu irasū yujuri paía opure? Irasū ārībita ĩgūrē!

²³Jesús ĩgūrē yujyupu:

—Yu ñerō werenímakū: “Ñeéno werenía”, ārika yure! Yu diayema gapure keoro weremakū, ¿nasirigu yure pári?

²⁴Jesús irasū ārādero puru, Anás ĩgūrē ĩgūsā suadire paía opu Caifás pūroge iriuyupu.

**Pedro Jesúre masíkeregū, dupaturi:
“Masíbea”, ārīdea**

(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵Irasiriripoe Simón Pedro peame turota sūma níkoāmakū ĩārā, iro āārīrā ĩgūrē sērēñama:

—¿Mu sīi buerā merāmu meta āārīrī?

Pedro ĩgūsārē ārimi:

—Āārībea yu.

²⁶Īgū irasū ārādero puru, sugu paía opure moāboegu Pedro ĩgūya gāmpū dītítadiyagu Pedore ārimi:

—Yu olivos otederogue mu ĩgū merā āārīmakū ĩābu.

²⁷Pedro dupaturi: “Āārībea, ĩgū merā āārībīrabu”, ārimi. Irire ārīripoeta, āgābo weremi.

Pilato Jesúre sērēñadea

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

²⁸Puru Jesúre Caifáya wii āārādire Pilato pūroge āāma. Boyoripoe āārībū. Pilato romanomu judío masakare doregu āārīmí. Jesúre ĩgū pūroge āārā, ĩgūya wiiguere ñajābirima. “Marí judío masaka, ĩgū judío masaku āārībīya wiiguere ñajārā, marí dorerire tarinugābukoa. Irasirirā pascua bosenu baaburire baabiribukoa”, āri gūnama. ²⁹Īgūsā ñajābirimakū ĩāgū, Pilato ĩgūsā merā werenígū wiririmi. Īgūsārē sērēñami:

—¿Neéonorē iriari īi, musā yure wajamoādererā aarimakū?

³⁰Īgūsā Pilatore ārima:

—Īi ñerī iribirimakū, murē wiarā aaribiriboakuyo.

³¹Īgūsā irasū ārīmakū, Pilato ārimi:

—Āiaka! Musārē doreri ārīrōsūta musā basi ĩgūrē wajamoāka!

Īgūsā ĩgūrē ārima:

—Gua judío masaka sugure mu guare: “Wějeka!” arirō marirō wějemasibe.

³²Īgūsā irire irasū arirā, Jesúre ĩgū curusague boaburire iro dupiyuro weredeke keoro waamakū irima^a.

³³Īgūsā irasū arimākū pégu, Pilato wiigwe gāmenugā ñajāa, Jesúre siiu, sērēñayupu:

—¿Muta judío masaka Opū āārírí?

³⁴Jesús ĩgūrē ariyupu:

—¿Mu basi gūñarō merā yure irasū sērēñarí, o gajirā murē yaamarē wereari?

³⁵Pilato ĩgūrē ariyupu:

—Yu judío masakū meta āārā. Muya nikū marā judío masaka, irasū āārīmakū paía oparā murē oō yu purogue āijama. ¿Neenorē iriari mu?

³⁶Jesús ariyupu:

—Yu Opū āārírí, i ũmuma āārībea. I ũmuma āārīmakū, yaarā gāmekēābukuma, judío masaka yure ñeā, peresu iribirikōāburo, arirā. Yu Opū āārírí, gajiroguema āārā.

³⁷Īgū irasū arimākū pégu, Pilato ĩgūrē ariyupu:

—¿Mu irasū arīgū: “Opū āārā”, arirí?

Jesús ĩgūrē ariyupu:

—Mu arirōsūta Opū āārā. Yu deyoabu i ũmu marāguere diayemarē werebu. Āārīpererā diayema āārīrírē péduarā, yu wererire péma.

³⁸Īgū irasū arimākū, Pilato ĩgūrē ariyupu:

—¿Neéno āārírí diayema?

Judío masaka Pilatore: “Jesúre wějeka!” arī doredea

(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Irasū arī odo, Pilato judío masaka oparā merā werenīgū wiriri, ĩgūsārē arīmi doja:

—Īrē neō ñerī iridea máa yu ĩamakū.

³⁹Bojorikū pascua bosenu āārīmakū, musā irinarōsūta sugū peresu āārīgūrē yure wiudorea. ¿Musā judío masaka Opūre musārē wiimakū gāamekuri?

⁴⁰Īgū irasū arimākū pérā, ĩgūsā gaguiníma:

—Īgūrē wiubirikōāka! Barrabás gapure guare wiuka! arīma. Barrabás yajarimasū āārīmí.

19 ¹Īgūsā irasū arī gaguinímakū pégu, Pilato ĩgūyarā surarare Jesúre tārādoreyupu. ²Jesúre tārā odo, pora bero iri, ĩgūya dipurure peoñurā. Peo odo, opūya suríro irirosū deyoríne diiañiweyarínerē ĩgūrē sānurā. ³Sā odo, ĩgū puro ejanugā, asū arī buridañurā: —Oārō āārīburo judío masaka Opū! arīñurā, Irasū arirāta, ĩgūsāya mojóri merā ĩgūya diapure páñurā.

⁴Pilato dupaturi masakare weregu wiriri, asū arīmi:

—Īgūrē neō ñerī iridea máa yu ĩamakū. Irasirigu musārē masīburo, arīgū, ĩgūrē siiu wiugura musārē ĩadoregu.

⁵Irasū arī odo, Jesúre siiu wiimi. Irasirigu, Jesús pora berore peyadi, opūya surírore sāñadi ĩgū wiririmākū, Pilato masakare arīmi:

—Īaka! Īta āārīmí ĩgū.

⁶Paía oparā, Maripūya wii korerā surara Jesúre ĩārā, gaguinínugāma:

—Īgūrē curusague pábiatú wějeka! Curusague pábiatú wějeka! arī gaguiníma.

Pilato ĩgūsārē arīmi:

—Yu ĩamakū, ĩgūrē neō ñerī iridea máa. Irasirirā musā ĩgūrē āiaka! Musā basita ĩgūrē curusague pábiatú wějērā waaka!

⁷Judío masaka oparā ĩgūrē arīma:

—Īgū: “Yu Maripū magū āārā”, arīmi. Guare doreri irasū arīgūnorē wějēdorea.

⁸Īgūsā: “Īgū: ‘Yu Maripū magū āārā’, arīmi”, arimākū pégu, Pilato ĩgū dupiyuro güiadero nemorō güimi.

⁹Irasirigu Jesúre dupaturi siiu ñajāa, sērēñayupu doja:

—¿Noómu āārírí mu? ariyupu.

Jesús gapū ĩgūrē neō yujubiriyupu.

¹⁰Īgū yujubirimākū ĩágū, Pilato ĩgūrē ariyupu:

^a 18.32 Judío masaka sugū ñerō irigure ütayeri merā dea wějēnerā āārīmā ĩgūrē wajamoārā. Romano masaka gapū ĩgūrē wajamoārā, curusague pábiatú wějēnerā āārīmā.

—¿Nasirigu yure yujuberi? Yu yaarā surarare murē peresu āārīgūrē wiudoremakū, murē wiurākuma, o ĩgūsārē murē curusague pábiatú wējédoremakū, murē pábiatú wējērākuma. ¿Irire masīberi mu?

¹¹ Jesús ĩgūrē yujyupū:

—Mu yure irasū iridoreri, Yupu ũmugasigue āārīgū murē pídea āārā. Irasirigu yure mugeue wiadi, mu nemorō waja opami, āriyupū.

¹² ĩgū irasū ārimakū pégu, Pilato Jesúre: “¿Nasiri wiugukuri yu ĩgūrē?” āri pémaadiyupū. ĩgūrē irasū wiuduamakū ĩārā, judío masaka gapu gaguiníma:

—Mu ĩgūrē wiugu, romano marā opu merāmū āāribirikoa. Sugu: “Yu judío masaka opu āārā”, ārigūno romano marā opure marirē doregure béoduagu, ĩgūrē iaturigu yāmi, ārima.

¹³ ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Pilato Jesúre wiigue āārīgūrē ũtā majirī merā ĩgūsā iridea yebague wiriridoremi. ĩgū, masaka weresārirē beyerimasū doarogue eja doami. Iri ũtā majirī merā ĩgūsā iridea yeba, hebreo ya merā Gabata wāikubu.

¹⁴ Irasū waarínū, gua pascua bosenuma baaburi āmurínū āāribú. Goeripoe dupiyuro āāribú. Pilato ĩgū doarogue eja doa, judío masakare āsū āri weremi:

—Īta āārimi musā Opu.

¹⁵ ĩgū irasū ārimakū pérā, judío masaka gaguiníma:

—Boaburo ĩgū. Boaburo. Curusague pábiatú wējēka ĩgūrē! ārima.

Pilato ĩgūsārē ārimi:

—¿Yu yaarā surarare musā Opure curusague pábiatú wējédoremakū gāāmerí musā?

Paía oparā ĩgūrē yujuma:

—Gua opu, romano marā opu āārimi. Gajigu gua opu mámi.

¹⁶ ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Pilato Jesúre ĩgūsārē wiāmi, curusague pábiatú wējédoregu. Irasirirā ĩgūrē āiākōāma.

Jesúre curusague pábiatú wējēdea
(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

¹⁷ Irasirigu Jesús curusare kōā,
“Masaku dipuru boaweadea pero”

wāikurogue waami. Hebreo ya merā Gólgota wāikubu. ¹⁸ Irogue eja, Jesúre curusague pábiatúma. Gajirā pērārē pábiatúma. Sugure ĩgū diaye gapu, gajigure ĩgū kúgapu curusague pábiatú āiwāgūnúma. Jesúre ĩgūsā deko āiwāgūnúma. ¹⁹ Pilato taboa majirē ĩgū gojadea majirē curusague Jesús dipuru weka pábiatúdoreyupū. Āsū āri gojasūdero āāribú: “Ī Jesús Nazaretmū, judío masaka Opu āārimi”. ²⁰ Hebreo ya merā, latín ya merā, griego ya merā gojadea āāribú. Jesúre curusague ĩgūsā pábiatú āiwāgūnúdero, makā purogā āāribú. Irasirirā wārā judío masaka irogue aari, iri gojadeare ĩā buema.

²¹ Paía oparā judío masaka āārisīā, Pilato gojadeare gāamebirinūrā. Irasirirā ĩgūrē wererā waañurā. Āsū āriñurā:

—Mu: “Ī judío masaka Opu āārimi”, āri gojadeare gorawayuka! Āsū gapu gojaka: “Ī: ‘Judío masaka opu āārā’, ārimi”, āri gojaka! āriñurā.

²² Pilato gapu ĩgūsārē āriyupū:

—Yu gojadeare gorawayubirikoa, āriyupū.

²³ Jesúre curusague pábiatú āiwāgūnúaderō puru, wapikurā surara ĩgūya surí āārādeare sea, ĩgūsaku suñeno dita gāme dukawama. Suñe suríro su gasirota suadea suríro, eañeāna marirō merā iridea gasiro āāribú. ²⁴ Iri suríro irasū āārimakū ĩārā, gāme āri wereníma:

—Īne surírore yeguebirikōārā! Ubu āriboka birarā! “¿Noārē dujarokuri?” ārima.

Īgūsā irasirimakū, Maripuya werenírī gojadea pūgue gojaderosūta keoro waabu. Āsū āri gojasūdero āāribú: “Yaa suríre: ‘¿Noārē dujarokuri?’ āriboka birarākuma, irire gāme ĩgūsā basi dukawamurā”, āri gojasūdero āāribú. Iri pūgue gojaderosūta surara irasirima.

²⁵ Jesíya curusa puro ĩgū pago, igo tígō, María Cleofas marāpo, María Magdalena níma. ²⁶ Jesús, ĩgū pagore, irasū āārimakū yu ĩgū maísūgū igo puro nímakū ĩāgū, igore ārimi:

—Meō, ĩi mu magū āārimi.

²⁷ Irasū āri odo, yure:

—Igo, mupo āārīmo, āārīmi.

Irasirigu Jesús pagore yaa wiigue āia opabu.

Jesús boadea

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸ Jesús irasū āri odo: “Āārīpereri Yupu yure iridoregu pidaeare iripeo odosiāa”, āri masīmi. Irasirigu āsū āārīmi: —Nemesibukoa yure. Irire ārīgū, Marīpuya werenīri gojadesa pūgue gojadesa iriyuwarikūmi.

²⁹ Irogue suru borewariru igui deko sūīri deko utuoduru āārībú. Irasirirā iro āārīrā Jesús irasū ārīmakū pérā, iri igui deko sūīri merā yurayusu merā yosa, hisopo wāikudīma dupu yuwague suatú, Jesúya disire soemuúma. ³⁰ Jesús iri yurayusu igui deko sūīri yosadeare mimimi. Mimi odo, āsū āārīmi:

—Āārīpereri iripeo odosiāa, āārīmi. Ire ārīgūta, īgūya dipurure mumusiudija, īgūya yajupūrārē Marīpure wia, boakōāmi.

Surara Jesúre curusague boadire saredea

³¹ Jesús boarinu gua pascua bosenu ma baaburire āmurīnu āārībú. Gajinu gapu gua judío masaka siñajārīnu, irasū āārīmakū pascua bosenu gua iririnū, ubu āārīrīnu meta āārībú. Irinurē boanerā curusarigue āārīmakū judío masaka oparā gāamebirima. Irasirirā Pilato purogue īgūrē sērērā waañurā: “Muyarā surare curusarigue pábiatúsunerārē mata boaburo, āārīrā, īgūsāya nīgā gōārīrē pánuadoreka! Puru īgūsāya dupurire āidiju, gajirogue pídoreka!” ārīñurā.

³² Irasirirā surara Jesús merā curusarigue pábiatúsunerāya nīgā gōārīrē pánuama. Sugure irasū iripūrōri, gajigudere irasūta irima. ³³ Jesús puro waa ejanugārā, boadiguere īāma. Irasirirā īgūya nīgā gōārīrē pánuabirima.

³⁴ Sugu surara īgūya sareri merā Jesúre īgūya arupāma doka saremi. Īgū

saremakū, mata īgūya dí, deko merā wiribu. ³⁵ Yu, i waamakū īābu. Irasirigu yu i pūrē gojagu, diayema āārīrīrē musārē werea. Yu ire masīa. Yu īādea diayeta waabu. Yu wereri diayeta āārā. Irasirigu musārē irire werea, musāde Jesúre buremuburo, ārīgū. ³⁶ Surara Jesúya nīgā gōārīrē pánuabirimakū, Marīpuya werenīri gojadesa pūgue ārīderosūta waabu. Iri pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: “Īgūya gōārīrē, neō su gōārē pánuabirima”, āri gojasūdero āārībú. ³⁷ Gajirogue Marīpuya werenīri gojadesa pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: “Īgūsā saredire īārākuma”, āri gojasūdero āārībú.

José Jesúya dupure masāgobegue āīwāgā yáadea

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸ Jesús boadero puru, José Arimatea wāikuri makāmu Pilatore Jesúya dupure sērēgū waayupu. José judío masaka oparārē gūisīā, Jesúre buremugū āārīrīrē gajirārē werebiridi āārīmī. Pilato īgūrē: “Jāu, īgūya dupure āīaka!” ārīmakū, José curusa puro waa, Jesúya dupure āidijumi. ³⁹ Nicodemode wāri sūrōrīrē treinta kilo nukūrīrē āījami, Jesúya dupure oārō āmubu. Īgū iro dupiyuro nāmi merā Jesúre wenenīgū ejadi āārīmī. Īgū āīdea: mirra wāikuri sūrōrī, āloes wāikuri sūrōrī merā morēdea āārīyuro. ⁴⁰ Irasirirā īgūsā pérā Jesúya dupure iri sūrōrī merā piupeo, oārī surī gasiri merā ōmama. Judío masaka īgūsā boanerāya dupure yāaburi dupiyuro āmunaderosūta irima. ⁴¹ Jesúre curusague pábiatú wējēdero puro poee āārībú. Iri poeugere masāgobe utāyegue mádea gobe āārībú. Iri gobere neō sugu boadire yāabirima dapa. ⁴² Gua judío masaka siñajārīnu ejaburo iribu. Irasirirā iri gobe curusa āīwāgūnūadero purogā āārīmakū, Jesúya dupure irogue yāama.

Jesús masādea

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)

20 ¹ Judío masaka siñajārīnu^o waadero puru, boyoburo

^o 20.1 Judío masaka siñajārīnu, sábadō āārā.

dupiyurogā María Magdalena igūsā Jesúya dupure yáaderogue iāgō waayupo. Irogue ejago, iri gobere biadea ütā majirē bojegue āārimakū iāyupo. ²Irasirigo, gua pērā Simón Pedro, irasū āārimakū yu Jesús maīsūgū purogue ūmawāgārimo. Igo gua purogue ejago, guare ārimo:

—Marī Opuya dupure āikōānerā āārāma. Īgūrē igūsā píaderore marī masíbea, ārimo.

³Igo irasū ārimakū pērā, yu, Pedro merā igūsā Jesúya dupure yáaderogue iārā waabu. ⁴Irogue waarā, gua pērāgueta ūmawāgābu. Yu gapu Pedre ūmatariwāgā, masāgobegue ejaḡuroribu. ⁵Irogue ejaḡu, iri gobere muúbia iā sóobu. Irasū iā sóogu, Jesúya dupure ōmadea surí gasiri ditare iābu. Iri gobegue ṅajābiribu. ⁶Mérōgā puru Simón Pedro ejami. Irogue eja, iri gobegue ṅajāa, Īgūde Jesúya dupure ōmadea surí gasiri ditare iāmi. ⁷Īgūya dipurure igūsā ōmadea suríro gasirodere iāmi. Iri gasiro túpeasūbu. Gaji surí gasiri merā peyabiribu. ⁸Pedro irasū ṅajāmakū iāgū, yude iri gobegue ejaḡuroridi ṅajāa, iri ditare iāgū, buremubu. ⁹Gua, Jesúya dupure masāgobegue marīmakū iākererā, Marīpuya werenírí gojadea pūgue Jesús boadigue masāgukumi, ārideare pémasibiribu. Keoro waarokoa, āri gūñabiribu. ¹⁰Irire iā odorā, guaya wiigie goedujáakōābu.

Jesús María Magdalenarē deyoadea

(Mr 16.9-11)

¹¹María gapu masāgobegueta dujāa, buro oreypu. Oregota, iri gobegue muúbia iā sóoyupo. ¹²Irasū iā sóogo, pērā Marīpure wereboerārē boreri surí sāñarārē Jesúya dupu peyaderogue igūsā doamakū iāyupo. Sugū, Īgūya dipuru āāriḡero gapu, gajigu, Īgūya guburi āāriḡero gapu doañurā. ¹³Īgūsā igore sērēñañurā:

—¿Nasirigo orego yári?

Igo igūsārē āriyupo:

—Yu Opuya dupure āikōānerā āārāma. Īgūrē igūsā píderore yu masíbea, āriyupo.

¹⁴Irire āri odo, gāmenugā iāgō, Jesúre iro nímakū iāyupo. Īgūrē iākerego: “Jesúta āārimi”, āri iāmasibiriyupo.

¹⁵Jesús igore āriyupu:

—¿Nasirigo orego yári? ¿Noārē āmarī?

Igo gapu: “Ī, i pooere koregu āārikumi”, āri gūñagō, Īgūrē āriyupo:

—Mu Īgūya dupure gajirogue āādi, yure wereka! ¿Noogue píari? Mu weremakū, Īgūya dupure āigō waagorāa.

¹⁶Igo irasū ārimakū, Jesús igore āriyupu:

—María.

Īgū irasū ārimakū pégo, gāmenugā, hebreo ya merā Īgūrē:

—Rabuni, āriyupo. “Rabuni”, āriḡo, hebreo ya merā: “Buegu”, āriḡuaro yāa.

¹⁷Jesús igore āriyupu:

—Yure pirika! Yupu purogue muríabea dapa. Gajirā yaarā purogue waaka! Īgūsārē āsū āri wereka: “Jesús ārāmi: ‘Yupu purogue waabu yāa. Īgū musādere musāputa āārimi. Īgū yu Opu, irasū āārimakū musādere musā Oputa āārimi’, ārāmi”, ārika igūsārē!

¹⁸Īgū irasū ārimakū pégo, María Magdalena gua Jesús buerā purogue aari, guare igo marī Opure iādeare, Īgū igore weredoreadeare weremo.

Jesús Īgū buerārē deyoadea

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)

¹⁹Irinu semana āāriḡurorinuta^p ṅamigue gua Jesús buerā guaya wiigie nerērā, judío masaka oparārē giirā, makāpurorire ōārō biabu. Gua irogue āāriḡipoe Jesús gua dekogue deyoa, guare ōādoREGU, āsū ārimi:

—Musā ōārō siñajārī merā āāriḡukuka!

²⁰Irasū āri odo, Īgūya mojōriḡē, Īgūrē arupāma doka sarederore guare imumi. Gua Īgūrē marī Opure iārā, buro usuyabu.

²¹Dupaturi Jesús guare ārimi doja:

—Ōārō siñajārī merā āāriḡukuka musā! Yupu yure iriuderōsūta yude musārē iriua, ārimi.

^p 20.19 Semana āāriḡurorinuno, domingo āārā.

²² Irasū āri odo, guare puripeo, āsū ārimi:

—Ōāgū deyomarīgūrē bokatirīneāka, musārē iritamubure! ²³ Musā masakare īgūsā nērō irideare kātīmakū, īgūsā nērō irideare kātīsūrākuma. Musā gajirārē īgūsā nērō irideare kātībirīmakū, īgūsā nērō irideare kātīsūbirīkuma, ārimi Jesús.

Tomás Jesúre masādire iādea

²⁴ Jesús guare deyoamakū, Tomás Jesús buegu “Suduadi” īgūsā āridi gua merā āārībirimi. ²⁵ Puru īgū gua merā āārīmakū, īgūrē āribu:

—Gua marī Opure iābu.

Tomás gapu guare ārimi:

—Īgūya mojōrīgue īgūsā pábiadea goberire iābi, iri goberire yaa mojōsūrū merā puuñabi, irasū āārīmakū īgū arupāma dokare īgūsā saredea gobere yaa mojō merā soesooñabi, īgū masādea kerere neō buremubirīko.

²⁶ Su semana Jesús guare deyoadero puru, gua īgū buerā dupaturi wiigue nerēbu. Iripoere Tomás gua merā āārīmī. Iri wii biadea wii āārīkeremakū, Jesús nājāa, gua dekogue deyoa, guare oādogegu, āsū ārimi:

—Musā siñajārī merā oārō āārīrikuka!

²⁷ Irasū āri odo, Tomárē ārimi:

—Īāka yaa mojōrīrē! Mū mojōsūrū merā yaa mojōrīgue īgūsā pábiadea goberire puuñaka! Mū mojō merā yu arupāma doka īgūsā saredea gobere soesooñaka! Yu masādeare: “Diaye āārībea”, āribirīkōāka! “Diaye āārā”, āri buremuka!

²⁸ Īgū irasū ārīmakū, Tomás āsū ārimi:

—Mū, yu Opū, yu buremugū āārā.

²⁹ Jesús īgūrē ārimi:

—Mū yure iāsīā: “Diayeta boadigue masādi āārā”, āri buremua. Gajirā gapu yure iābirīkererā, yu boadigue masādeare buremurākuma. Irasirirā īgūsā buro usuyari merā āārīrākuma, ārimi.

I pūgue āārīrīrē nasiriburo, āri gojadea

³⁰ Jesús gua merā āārīgū, wári gajī Marīpu turari merā iri īmurīrē irimi.

Iri āārīpereri īgū irideare i pūguere gojapeobiribu. ³¹ Irire gojapeobirīkeregū, surāyeri Jesús irideare gojāa, īgū Marīpu iriudi Cristo āārīrīrē, īgū diayeta Marīpu magū āārīrīrē buremuburo, ārīgū. Irasū āārīmakū musā īgūrē buremurī merā okari opaburo, ārīgū, irasū āri gojāa.

Jesús dupaturi īgū buerārē deyoadea

21 ¹ Puru Jesús Tiberias wāikuri ditaru turo dupaturi guare īgū buerārē deyoami. Guare deyoagu āsū irimi. ² Gua irogue āārīrā īsāku āārībū: Simón Pedro, Tomás “Suduadi” īgūsā āridi, Natanael Galilea nikūma Caná wāikuri makāmu, gua pērā Zebedeo pūrā, irasū āārīmakū gajirā pērā āārībū.

³ Gua irogue āārīripoe Simón Pedro ārimi:

—Waaī wējēgū waagú yāa.

—Guade mū merā waarāa, āribu.

Irasū āri, buāa, doódiru merā waabu. Iri nāmīrē waaī wējēboyotamuakōādibū.

⁴ Boyowāgārīripoe Jesús ditaru turo nīmakū iābu. Īgūrē iākererā, iāmasībirīkubū. ⁵ Irasirīgū guare ārimi:

—¿Waaī wējēārī?

—Neō wējēbirakubū, āri yujubū.

⁶ Gua irasū ārīmakū pégu, Jesús ārimi: —Doódiru diaye gapu buidire meéyoka!

Iro gapu waaī wējērākoa. Īgū ārīrōsūta meéyomakū, wārā waaī nājāma. Wārā waaī nājāmakū, buidire doódirugue neō āīsaturabiribu. ⁷ Irasū waamakū iāgū, yu Jesús maīsūgū Pedrore āribū:

—Īgūta marī Opū āārīmī.

Yu irasū ārīmakū pégu, Simón Pedro īgūya wekama surīrore túweadi, sāña, ditarugue meébia bāwāgāmi.

⁸ Gua īgū merāmarā ditaru turore cien metros yoaro payarā, buidire waaī wārā nājādire guayaru merā tūānumuabu. ⁹ Majānūgārā, peame nītī dita gose oyanīrīme weka waairé Jesús mupūnugūnerārē, pádere iābu.

¹⁰ Jesús guare ārimi:

—Gajirā waaī, mērā musā wējērārē āirīka!

¹¹ Īgū irasū ārīmakū, Simón Pedro doódirugue nājāa, buidire īmīparogue

tūāmajāmi. Pagarā waaí ñajānerā ciento cincuenta y tres āārimá. Wārā waaí ñajānerā āārīkererā, buidire neō yeguebirima.

¹²Jesús guare ārimi:

—Baa yoberā aarika!

Gua neō sugno igūrē: “¿Noāno āārīri mu?” āri sērēñabiribu. “Īgū marī Oputa āārīmi”, āri masību. ¹³Jesús peame puro waa, pá, waairé āi, guare gueremi.

¹⁴Jesús boadigue masādero puru, pea guare deyoasiami. Irasirigu ditaru turogue deyoagu, urea guare igū buerārē deyoagu irimi.

Jesús Pedro merā werenídea

¹⁵Gua baadero puru, Jesús Simón Pedrorē sērēñami:

—Simón, Jonás magū, ¿mu īisā nemorō yure maīri?

Pedro igūrē ārimi:

—Yu Opu, murē maīa. Mu irire masīa. Jesús ārimi:

—Irasirigu ovejare koregu oveja majirārē ōārō korerosūta yure buremurārē majirā irirosū āārīrārē ōārō koreka!

¹⁶Irasū āri odo, dupaturi Simón Pedrorē sērēñami doja:

—Simón, Jonás magū, ¿yure maīri mu?

—Yu Opu, murē maīa. Mu irire masīa, ārimi.

Jesús ārimi doja:

—Ovejare koregu ovejare ōārō korerosūta yure buremurārē ōārō koreka! ārimi.

¹⁷Irasū āri odo, dupaturi Simón Pedrorē sērēñami:

—Simón, Jonás magū, ¿diayeta yure maīri mu?

Urea igūrē irasū sērēñamakū pégu, Simón Pedro buro bujawereri merā āārīmí. Igūrē ārimi:

—Yu Opu, mu āārīpereri masīa. Murē yu maīrīrē masīa.

Irasirigu Jesús igūrē ārimi:

—Ovejare koregu ovejare ōārō korerosūta yure buremurārē ōārō koreka! ¹⁸Diayeta murē werea. Mu maamu āārīgú surire sāña, mu gāāmerō noó waaduarō waaunabu. Puru bugoro āārīgú, muya mojōrīrē soemugukoa. Gajigu murē surire sāgukumi. Mu waaduaberogue murē āiwāgāgukumi.

¹⁹Jesús, Simón Pedro igū boaburi merā masakare Marīpu turagu, ōāgū āārīrīrē masīmakū iriburire irasū āri weremi. Irire were odo, Jesús igūrē ārimi:

—Yure tuyaka!

Jesús Juārē igū maīgūrē weredeā

²⁰Pedro gāmenugā, yu igūsārē tuyawāgāmakū īāmi. Yu, Jesús maīgū, iro dupiyuro Jesús puro baa doanīgū igūrē: “Yu Opu, ¿noā murē wējēduarāguere murē imubu āārīkuri?” āri sērēñadi āārībū. ²¹Pedro yure īāgū, Jesurē sērēñami:

—Yu Opu, ¿naāsū waarokuri igūrē?

²²Jesús igūrē ārimi:

—Yu i ūmuguerē dupaturi aariripoeta igū okamakū yu iriduarire, o iriduabirire muya meta āārā. Irire gūñarikubirikōāka! Yure tuyaka!

²³Jesús irasū ārīrī kerere pérā, gajirā igūrē buremurā: “Juan boabirikumi”, āri gāme weresirima. Jesús: “Juan boabirikumi”, ārīdi meta āārīmí. “Yu i ūmuguerē dupaturi aariripoeta igū okamakū yu iriduarire, o iriduabirire muya meta āārā”, ārīdi āārīmí.

²⁴Yu Jesús buegu, yu īādeare i pūrē gojāa. Irasirirā musā yu gojarire: “Diayeta āārā”, āri masīa.

²⁵Jesús wāri gajī irimi. Iri āārīpererire yu gojapeomakū, wāri pūrī āārībukoa. Yu péñamakū, masaka iri pūrīrē i ūmuguerē duripíduamakū, uturiakōābukoa.

Iropata āārā.

Juan

LOS HECHOS

Jesús igū buedoregu beyenerārē:
“Ōāgū deyomarīgū aarigukumi”, āri
weredeā
(Lc 1.1-4)

1 ¹Opū Teófilo, yu murē
gojadupiyudea pūguere Jesús
neōgorague irinugādeare, igū buedea
āārīpererire gojabu. ²Igū ūmugasigie
muriaburo dupiyuro Ōāgū deyomarīgū
turaro merā igū buedoregu beyenerārē:
“Āsū irirākoa”, āri weredeade gojabu.
³Jesús igū boa, masādero pūru, igūsārē
cuarenta nurīgora deyoayupu. Irasirigu
igū dupaturi okarire igūsārē ōārō
masīmakū iriyupu. Marīpu igūyarārē
doreri kerere igūsārē weryupu.

⁴Jesús igūsā merā āārīgū, igūsārē āsū
āriyupu:

—Jerusaléta dujaka dapa! Iripoegue
Yupu: “Ōāgū deyomarīgūrē musārē
iriugura”, ārīdeare yūka! Irire weresiabu.
⁵Juan musārē deko merā wāiyedi āārīmī.
Yu gapu mērōgā pūru musārē Ōāgū
deyomarīgū merā wāiyegukoā, igū musā
merā āārīnīkōāburo, ārīgū, āriyupu.

Jesús ūmugasigie muriadea

⁶Pūru ūtāū Olivos wāikudigie Jesús
merā nerē, igūrē sērēñañurā:

—Gua Opū, ¿dapagorare gajigu
guaya nikūmurē guare dorebure, opu
pīgukuri? āriñurā.

⁷Jesús igūsārē yujuyupu:

—Yupu suguta masīmi. Igū irasūta
waaburo, ārimakū irasūta waarokoa.
Musāya meta āārā i. ⁸Mērōgā pūru Yupu
Ōāgū deyomarīgūrē iriugu, musārē
igū turarire opamakū irigukumi.
Igū irasirimakū, musā gūiro marīrō
gūñaturari merā masakare yaa kerere

wererā waarākoa. Jerusalén marārē,
Judea nikū marārē, Samaria nikū
marārē, āārīperero i nikūgie āārīrārē
wererā waarākoa, āriyupu Jesús igū
buedoregu beyenerārē.

⁹Igū irasū āri wereadero pūru, Marīpu
ūmugasigie igūrē āimurīākōāyupu.
Igūsā igūrē iāmūtuyamakū, su yebo
īmikāyebo tūbiakōāyuro. Irasirirā
igūrē neō iānemobiriñurā. ¹⁰Igūsā
iāmūtuyaripoe gūñaña marīrō pērā ūma
surī boreri sānanerā igūsā puro deyoa,
¹¹āsū āriñurā:

—Galilea marā, ¿nasirirā ūmugasire
iāmunīri? Jesús ūmugasigie muriaguta
dupaturi i ūmuguere aarigukumi
doja. Musā igūrē muriāmakū iārōsūta
aarimakū iārākoa, āriñurā.

Judare gorawayurā, Matías wāikugure beyedeā

¹²Irasiri, pūru Jesús buedoregu
beyenerā Olivos wāikudi ūtāūgie
āārānerā dijāa, Jerusalégue dujāakōāñurā
doja. Iri makā pūrogā āārīyuro iri ūtāū.

¹³Dujaja, igūsā kāriri taribu ūmarōma
taribugue ñajākōāñurā. Īisāku āārīñurā:
Pedro, Santiago, Juan, Andrés, Felipe,
Tomás, Bartolomé, Mateo, Simón celote
wāikuri buma, Santiago Alfeo magū,
Judas Santiago magū āārīñurā. ¹⁴Gajirāde
igūsā merā nerēñurā: Jesús pagupūrā,
Jesús pago María, gajirā nome āārīñurā.
Ūmuriku iri taribugue Marīpure sērēmurā
nerēñañurā.

¹⁵Sunu igūsā merā gajirā Jesúre
buremurā ciento veinte gora nerēñurā.
Irasirigu Pedro igūsā watopegue
wāgānugā, igūsārē āsū āriyupu:

¹⁶⁻¹⁷—Yaarā, gua Judas merā
pe mojōma pere su gubu peru

pērēbejarāgora āārādibū. Jesús guare beyederosūta īgūdere beyeadimi, gua merā īgūya kerere weredoregu. Judas gapu Jesúre peresugue ñeāwāgāmūrārē īgūrē imumi. Ōāgū deyomarīgū Judas waaburire Davire iripoegue gojadorederosūta diayeta waabū. ¹⁸Īgū Jesúre oparāguere imudea wajare īgūsārē wia, makā ojarogue waa, dipuru gapu merā meémejā, īgūya paru meé ooreakōā, gūramisī wirisiri kōmoakōāyupū. Irasirirā oparā iri niyeru merā īgū meémejādea nikūrē wajariñurā. ¹⁹Judas irasū waadeare āārīpererā Jerusalén marā péperekōāñurā. Irasirirā, īgū irasū waaderore: “Acéldama” wāīyeñurā. “Acéldama”, ārīrō, īgūsā ya merā: “Dí béodero”, ārīduaro irikoa. ²⁰Iripoegue Salmos wāīkuri pūgue āsū āri gojasūdero āārībú Judare:

Īgūya wii āārīdero masaka marīrō dujaburo. Neō sugū īgū āārīderore dupaturi āārībīrikōāburo, āri gojasūdero āārībú.^a

Āsū āri gojasūdero āārībú doja:

Gajīgu īgūya moādeare gorawayuburo, āri gojasūdero āārībú.^b

²¹⁻²² Irasirirā marīrē sugū Judas gorawayugure beyero gāamea. Sugū, gua merā āārīdire, Juan marī Opū Jesúre deko merā wāīyemakū īādire, āārīpereri Jesús irideare īādire, Marīpu īgūrē ūmugasigūe āīmūrīāmākū īādire beyero gāamea. Irasirīgu, Jesús boadigūe masādeare gua merā werēgu waagukumi, āriyupū Pedro.

²³Īgū irasū ārīmakū pé, pērārē beyeñurā. Sugū José wāīkuyupū. Gajirā īgūrēta “Justo”, gajirā “Barsabás” wāīyenerā āārīmá. Gajīgu Matías wāīkuyupū. ²⁴⁻²⁵ Beye odo, āsū āri sērēñurā Marīpure:

—Gua Opū, mū āārīpererā masaka gūnarīrē ōārō masīa. Judas īgū dapagora āārīrōgue waagú, mūya kere

weredoredeare pirikōāmi. Sugū īgū gorawayubure beyesiabū mū. Irasirīgu mū beyeadire imuka guare! ārīñurā.

²⁶ Irasū āri odo, peye ūtāyegāgue Matías, José wāirē goja, puuīgāgue sā, suye āi īāñurā. Matías wāi gojatúadeayere āi bokañurā. Irasirirā Matīare: “Gua pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarā āārānerā merā Jesúya kerere werēgu waagukoa”, ārīñurā īgūrē.

Ōāgū deyomarīgū Jesúre buremurārē ejadea

2 ¹Pentecostés^c wāīkuri bosenu āārīmakū, āārīpererā Jesúre buremurā īgūsā nerēdea wiigueta nerēñurā. ²Puru gūñaña marīrō ūmugasigūe mirū buro aarirōsū, īgūsā āārīrōguere buro busū dijiriyuro. ³Irasū waaripoe peame ūjūrī pūrā dijari, nediru irirosū deyori masakakure dipu weka deyoayuro. ⁴Āārīpererā Ōāgū deyomarīgūrē opatari, īgū iritamurī merā gajī masā ya īgūsā dupiyuro werenībīrideare werenīnugāñurā.

⁵Iripoere wārā judío masaka āārīpereri nikū marā Jerusalégue ejanerā āārīmá. Īgūsā buremurīrē ōārō tūyarimasā āārīñurā. ⁶Irasū busurire pérā, Jesúre buremurā pūroque nerēwāgāñurā. Iroque masakaku īgūsāya werenírī merā Jesúre buremurā werenīmakū péñurā. Irasū waarīre pémasībiriñurā. ⁷⁻⁸ Irasirirā īāguka, āsū āri gāme werenīñurā:

—¿Nasirirā īgūsā Galilea marā āārīkererā, marī yare ōārō werenírī? Marī deyoadea nikū marā irirosū wereníma. ⁹Marī gajiro marā āārā. Partia marā, Media marā, Elam marā, Mesopotamia marā, Judea marā, Capadocia marā, Ponto marā, Asia marā, ¹⁰Frigia marā, Panfilia marā, Egipto marā, Libia Cirene wāīkuri nikū turo marā āārā. Marī Roma marāde ōōguere naarīmasā āārā. ¹¹Surāyeri

^c 2.1 Pascua bosenu waadero puru, cincuenta nurī puru, Pentecostés wāīkuri bosenu waayuro.

^a 1.20a Sal 69.25 ^b 1.20b Sal 109.8

judío masaka, gajirā judío masaka
 āārībirikererā, judío masaka irirosū
 buremurā ōōguere āārā. Creta marā,
 Arabia marāde marī merā āārīma.
 Irasirirā marī āārīpererā gajiro marā
 āārīkererā, marī ya merā īīsā ōārō
 werenimākū péa. Īgūsā Marīpu ōārō
 iridea kerere werenirā yāma, āārīnūrā.

¹²Irasirirā āārīpererā péguakakōānūrā.
 —ĪNasiriro irasū waari? ārī gāme
 werenīnūrā.

¹³Gajirā gapu:

—Mejārā yāma, ārī buridañūrā.

Pedro masakare weredea

¹⁴Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pedro
 gajirā pe mojōma pere su gubu suru
 pērebejarā Jesús buedorega beyenerā
 merā wāgānugā, buro busuro
 wereniyupu:

—Musā āārīpererā judío masaka
 ōōgue Jerusalégue āārīrā ōārō péka yu
 wererire! ¹⁵Musā guare: “Mejārā yāma”,
 ārī gūñarā, diaye gūñabea. Goeripoe
 dupiyuro āārā dapa. Irasirirā gua mejārā
 meta yāa. ¹⁶Gua irasū werenīrīrē Joel
 Marīpuya kerere weredupiyudi āsū ārī
 gojadi āārīmī:

¹⁷⁻¹⁸Marīpu āsū ārīmi: “Ī ūmū pereburo
 dupiyuro Ōāgū deyomarīgūrē
 iriugura, masaka āārīpereri buri
 marārē. Irasirirā musā pūrā ūma,
 nomede yaa kerere wererākuma.
 Maamarā kērō irirosū, murā
 kērōgue yu īmurirē īārākuma. Yu
 dorerire irirārē ūmarē, nomedere
 Ōāgū deyomarīgūrē iriugura.
 Irasirirā, yaa kerere wererākuma.

¹⁹Yu ūmugasiguere gajirosūperi
 deyoamakū irigura. I nikūdere dí,
 peame, īimikā deyoamakū irigura.

²⁰Abe ūmumu naītīāgukumi. Abe
 ñamimū dí irirosū deyogu
 waagukumi. Musā Opū i
 ūmuguere dupaturi aariburo
 dupiyuro irasū waarokoa. Īgū
 aarirīnū goerīnū āārīrokoa. Ubu
 āārīrīnū āārībirikoa.

²¹‘Yu Opū, tauka yure!’ ārīgūnorē
 taugura”, ārīmi Marīpu, ārī gojadi
 āārīmī Joel.^d

²²‘Musā Israel bumarā yu
 wererire ōārō péka! Marīpu Jesúre
 Nazaretmurē iriudi āārīmī. Jesús musā
 purogue āārīgū, Marīpu turari merā
 pūrīrikurārē tau, wātēa masakare
 ñajānerārē béowiu, boanerārē masūdi
 āārīmī. Irasirigu Jesús, Marīpu iriudi
 āārīsīā, īgū turari merā irire iri īmudi
 āārīmī. Irire musā ōārō masīa. ²³Musā
 ñerārē īgūrē curusague pábiatú
 wējēdoremakū, Marīpu iripoegue Jesúre
 irasū waarokoa, ārīderosūta waabu.

²⁴Irasū waakeremakū, Marīpu gapu īgū
 boadiguere masūkōādi āārīmī. Boanerā
 āārīrōrē īgūrē wiudi āārīmī. Irasirimākū,
 boari Jesúre tarīnugāmasībiridero
 āārībú. ²⁵Iripoegue David āsū ārī gojadi
 āārīmī, Jesús Marīpūre werenīburire:

Yu Opū, murē īānīkōāa. Mu yu
 diaye gapu, yu merā āārīnīkōāa.
 Irasirigu yu neō giūbea.

²⁶⁻²⁷Yaa yūjupūrāgue buro usuyari
 merā āārā. Irasirigu usuyari
 merā werenía. Yu boamakū,
 boanerā āārīrōgue béobirikoa. Yu
 masāgobegue āārīmakū, yaa dupu
 neō boabirikoa. Yure dupaturi
 okamakū irigukoa doja. Irasirigu
 yu giūro marīrō āārīgukoa.

²⁸Mu, yu dupaturi okaburire yure ōārō
 masīmakū yāa. Irasirigu yu merā
 mu āārīmakū, buro usuyari merā
 āārā, ārī gojadi āārīmī David.^e

²⁹‘Yaarā, yu musārē diayeta werigura.
 Marī ñekū David boadi āārīmī. Marī
 ñekūsamarā īgūrē yāanerā āārīmā.
 Īgūya masāgobe i makāguere āārā dapa.
³⁰⁻³¹Iripoegue Marīpu Davire āsū ārī
 weredi āārīmī:

Yu murē diayeta werea: “Puruguere
 mu parāmi i nikū marā Opū
 āārīgukumi. Yu murē píderosūta
 pígukoa īgūdere”, ārīdi āārīmī.
 David Marīpuya kerere weredupiyugu
 āārīdi āārīmī. Irasirigu Jesúre Marīpu

píburire masísā, āsū ārī weredi āārīmí
īgū masāburire:

Īgū boadero puru, boanerā
āārīrógue neō béosūbirikumi.
Īgūya dupu masāgobegue neō
boabirikoa, ārī gojadi āārīmí.^f

³²Marīpu Jesúre boadiguere masūdi
āārīmí. Īgūrē masūadero puru, gua
āārīpererā Īgūrē ĩābu. “Dupaturi
okami”, ārī masā. ³³Īgū Pagu Īgūrē
masū, ūmugasigue āīmūrīa, Īgū diaye
gapu dobodi āārīmí. Īgū ārīderosūta
Jesúre Ōāgū deyomarīgūrē iriudi
āārīmí. Irasirigu Jesús guare Ōāgū
deyomarīgūrē iriumi. Irasirirā musā,
īgū guaguere ejamakū ĩāa. Īgū iritamurī
merā gua werenímakū péa. ³⁴⁻³⁵David^g
gapu Īgū boadero puru, Jesús
murīaderosū murīabiridi āārīmí. Īgū
boaburo dupiyuro āsū ārī gojadi āārīmí,
Marīpu Jesúre ārīdeare gojagu:

Marīpu yu Opure āsū ārīmi:
“Ōō yu diaye gapu doaka, yu
merā dorebu! Irasiriripoe
murē ĩaturirārē mu dorerire
tarinūgānemobirimakū irigura”,
ārīmi, ārī gojadi āārīmí.^h

³⁶Irasirirā musā Israel bumarā
āārīpererā ōārō pémasika! Marīpu
Jesúre, musā curusague pábiatú
wējēdire marī Opū āārīmakū iridi
āārīmí. Marīpu Īgūrē iriudi āārīmí,
marīrē tauburo, ārīgū, ārī wreyupu
Pedro masakare.

³⁷Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūsāya
yujupūrārīgue buro bujawereri
merā gūnarīku, Pedrose, gajirā
Jesús buedoregu beyenerārē āsū ārī
sērēñañurā:

—Guayarā, ĩnasirirākuri gua?

³⁸Pedro Īgūsārē yujuyupu:

—Musā ñerō irideare bujawere, musā
gūnarīrē gorawayuka! Irasirirā musā
āārīpererā Jesucristore bremua, ārī,
guare deko merā wāiyedoreka! Musā
irasirimakū, Marīpu musā ñerō irideare

kātīgukumi. Ōāgū deyomarīgūrē
iriugukumi, musā merā āārīnkōāburo,
ārīgū. ³⁹Marīpu ārīderosūta musārē,
musā purā āārīturiarārē, gajiro
marādere āārīpererā Īgū beyenerārē
Ōāgū deyomarīgūrē iriugukumi,
ārīyupu.

⁴⁰Irire ārī odo, gaji wári
werenemoyupu Pedro Īgūsārē:

—Ōārō pémasika musā! I nikū marā
Jesúre wējēnerā ñerā āārīma. Īgūsā
ñerō iridea waja Marīpu Īgūsārē
wajamoāgukumi. Īgūsā ñerā irirosū neō
irinemobirikōāka pama! Irasiribirimakū,
Marīpu Īgūsārē wajamoāgū, musā
gapure wajamoābirikumi, ārīyupu.

⁴¹Wárā Īgū wererire ōārō péñurā.
Irasirirā deko merā wāiyesūñurā Jesúre
bremurirē ĩmurā. Irasirirā Jesúre
bremupurorinerā merā āārīnūgāñurā.
Pedro Īgūsārē wereadeanu merāta wárā
tres mil gora masaka bremunūgāñurā.

⁴²Irasirirā ūmurīku Jesúre
bremupurorinerā merā nerēñañurā, Īgū
buedoregu beyenerā buerie pémurā.
Irasū nerēnarā, Marīpure sērē, párē
dukawa, siiu baañañurā.

Jesúre bremupurorinerā iridea

⁴³Jesús buedoregu beyenerā Īgū
iriderosūta wári Marīpu turari merā
iri ĩmunañurā. Irasirirā purīrikurārē
tau, wātēa masakare ñajānerārē
béowiu, boanerārē masūñañurā. Īgūsā
irasirimakū ĩārā, masaka āārīpererā
ĭāgukañañurā. ⁴⁴Āārīpererā Jesúre
bremurā su bumarā irirosū ōārō
āārīrikuñañurā. Irasirirā Īgūsā oparire
gāme sīñañurā. ⁴⁵Gajinorē oparā, irire
dua, iri waja merā gajino opamerārē
sīñañurā. ⁴⁶Ūmurīku āārīpererā
surosū gūnarī oparā Marīpuya wiigue
nerēñañurā. Īgūsāya wiirigue párē
dukawa, ōārō usuyari merā siiu
baañañurā. ⁴⁷Marīpure: “Ōātaria mu”,
ārī, usuyari sīñañurā. Gajirā masaka

^g2.34-35 David Īgū boadero puru, Īgū dupu merā ūmugasigue murīabiridi āārīmí. Irasirigu Jesús murīaderosū murīabiridi āārīmí.

^f2.30 Sal 132.11 ^h2.35 Sal 110.1

igūsārē: “Ōārā āārīma”, āri iāñurā. Ūmuriku marī Opu Jesús gajirārē igūrē buremumakū iriyupu. Irasirirā igūrē buremurā wārā āārīñurā.

**Sugu waamasibire
waamasimākū iridea**

3 ¹Sunu, ñamika tres āārīmakū Pedro, Juan merā Marīpuya wiigue waañurā. Iri horata masaka Marīpure sērēnañurā. ²Iri wiima makāpurore sugu masaku deyoaguguetā waamasibi āārīdi doayupu. Iri makāpuro: “Ōārī makāpuro” wāikuyuro. Ūmuriku igū merāmarā igūrē āiwāgā, iri makāpurogue dobonañurā, iri wii ñajārārē niyeru sērē doanídorerā. ³Pedrosā iri wii ñajāmurā iriripoe igūsārē iā, niyeru sērēyupu. ⁴Igūsā pērāgueta igūrē iā, Pedro gapu igūrē āriyupu:

—Guare iāka!

⁵Igū irasū ārīmakū: “Yure niyeru sīmurā irikuma”, āri gūñarī merā buro iāyupu. ⁶Pedro gapu igūrē āriyupu:

—Niyerue opabea. Irire opabirikeregu, yu oparī merā murē iritamugura. Jesucristo Nazaretmu wāi merā, igū turaro merā wāgāñugā waaka! āriyupu.

⁷Pedro igūrē irasū ārigūta, diayema mojōrē ñeā, tūāwāgūnūyupu. Irasirimakūta, igūya guburi, igūya āñagubuyeri turanugājayuro. ⁸Irasirigu pari wāgāñugāja, waapurori, puru igūsā merā Marīpuya wiigue Marīpure: “Ōātaria mu”, āri gaguinī, pariñajāyupu. ⁹⁻¹⁰Igū usuyari merā Marīpure: “Ōātaria mu”, āri, pariñajāmakū iārā, iri wiigue āārīrā āārīpererā igūrē iāmasi:

—Ī, i wii ōārī makāpurogue niyeru sērē doanīadita āārīmi, ārīñurā. Irasirirā igū waamasimākū iārā, “¿Naāsū waari?” āri iāgukakōāñurā.

**Pedro masakare Marīpuya
wiigue weredeā**

¹¹Waamasibiradi Pedrosārē duūbirimākū, āārīpererā masaka iri wii āārīrā iāgukari merā, igūsā purogue “Pórtico de Salomón” wāikurogue ūmanerēñurā. ¹²Igūsā

irasū ūmanerēmakū iāgū, Pedro igūsārē āriyupu:

—Musā, Israel bumarā, ¿nasirirā iropa gukari? ¿Nasirirā guare buro iārī? “Igūsā Marīpure buremurī merā, igūsā turaro merā iirē waamasimākū iriama”, āri gūñabirikōāka! ¹³Jesús igū turaro merā igūrē waamasimākū iriami. Marī ñekūsāmarā Abraham, Isaac, Jacob Marīpure ūmugasigū āārīgūrē buremunerā āārīmā. Marīpu igū magū Jesúre, igū doreri ōārō iridire: “Ōātarigu āārīmi”, āridi āārīmī. Musā gapu igūrēta oparāguere wiabu. Pilato igūrē wiudakeremākū, musā gapu gāāmebiribu. ¹⁴Jesús ōāgū, ñerirē neō iribi āārīkeremākū, igūrē neō wiudorebiribu. Sugu ñegū masakare wējēdi gapure wiudorebu musā. ¹⁵Irasirirā, Jesús marīrē okari sīgū gapure wējēdorebu. Igū boadero puru, Marīpu gapu igūrē masūdi āārīmī. Gua igūrē Marīpu masūdire iābu, āri masīa. ¹⁶Jesúta igū turaro merā iirē waamasibiradi merā iāmasīgūrē waamasimākū iriami. Gua Jesús taumasirirē buremumākū iāgū, igūrē tauami. Musā āārīpererā igū tauadire igū waamasimākū iāa.

¹⁷Yaarā, musā, musā oparāde Jesúre: “Marīpu magūta āārīmī”, āri pēmasibirisīā, igūrē wējēdorebu. ¹⁸Iripoegue Marīpu igūya kerere weredupiyunerā āārīpererārē: “Cristo yu iriubu ñerō tarigukumi”, ārīderosūta Jesúre waabu. ¹⁹Irasirirā musā ñerō irideare bujawere, musā gūñarirē gorawayuka! Marīpu dorerire irika! Irasirimākū, Marīpu musārē musā ñerō irideare kāti, siñajārī merā āārīrikumākū irigukumi. ²⁰Irasirigu musārē Cristore dupaturi iriugukumi. Cristo, Marīpu beyedi musārē taugu, Jesúta āārīmī. ²¹Jesucristo ūmugasigū murīadi, irogueta āārīmī dapa. Marīpu iripoegue igū iriburire igūya kerere weredupiyunerārē weredoderosūta āārīpererire ōārō āmu, puru Jesúre iriugukumi. ²²Iripoegue Moisés irimarē marī ñekūsāmarārē āsū āridi āārīmī:

Purugue Marĩpu marĩ Opũ
sugũ ĩgũya kerere werebure
iriugũkumi. Yũre iriuderosũta
ĩgũdere iriugũkumi. ĩgũde
marĩyagũta aarĩgũkumi.
Aarĩpereri ĩgũ wererire pėka! ĩgũ
dorerire oarũ iritũyaka!

²³ ĩgũ dorerire iritũyamerã gapũ
beosũrãkuma. Irasirĩrã Marĩpũyarã
merã neũ aarĩnemobirikuma pama,
arĩdi aarĩmĩ Moısės.¹

²⁴ Aarĩpererã iripoegue marã
Marĩpũya kerere weredupiyunerãku,
Samuel purũ marãde dapagora waarĩre
irasũta arĩ gojanerã aarĩmã. ²⁵ Iripoegue
Marĩpu marĩ ñekũ Abrahãrẽ: “Yũ, mu
parãmi aarĩturiagu merã i mũmu marã
aarĩpererãrẽ oarũ irigũra”, arĩdi aarĩmĩ.
ĩgũya kerere weredupiyunerãrẽ ĩgũ
Abrahãrẽ arĩdeare weredoredi aarĩmĩ
marĩ ñekũsãmarãrẽ. Irasirigu Marĩpu
ĩgũsarẽ arĩderosũta musãrẽ iridi aarĩmĩ.
²⁶ Irasirigu ĩgũ magũ Jesũs boadiguere
masũ, marĩrẽ judĩo masakare
riupũroridi aarĩmĩ, marĩrẽ oarĩ gapure
iri, marĩ ñerũ iririre piriburo, arĩgũ, arĩ
weryupũ Pedro ĩgũsarẽ.

Pedrore, Juãrẽ oparã pũroque aĩadea

4 ¹⁻² Pedro. Juan merã masakare
werenĩripoe paĩa, Marĩpũya wii
korerã surara opũ, gajirã saduceo
bumarã ejañũrã. Pedrosã masakare:
“Jesũs boadero purũ masãdi aarĩmĩ.
Irasirirã marĩde boadero purũ aarĩpererã
masãrãkoa”, arĩ buenañũrã. ĩgũsã irasũ
arĩ buemakũ pėrã, saduceo bumarã,
masaka boanerã masãrĩrẽ buremubirisĩa,
ĩgũsã merã buro guañũrã. ³ Irasirirã abe
ñajãripoe aarĩmakũ, Pedrosãrẽ ñeã, iri
ñamirẽ peresu iriñũrã. ⁴ Irasirikeremakũ,
gajirã wãrã Jesũya kerere pėnerã, ĩgũrẽ
buremunugãrã aarĩñũrã. Irasirirã
dupiyurogue Jesũre buremupũrorinerã
merã wãrã aarĩñũrã. Ũma ditare
keomakũ, cinco mil aarĩñũrã.

⁵ Pedrosãrẽ peresu iriadero purũ,
gajinu gapũ Jerusalėgue judĩo masaka

oparã, gajirã murã, gajirã Moısės
gojadeare buerimasã nerẽñũrã.

⁶ Gajirãde, paĩa opũ Anãs, Caifãs, Juan,
Alejandro, gajirã paĩa opũyarã ĩgũsã
merã aarĩñũrã. ⁷ Irogue nerẽ, Pedrosãrẽ
ĩgũsã puro aĩridore, ĩgũsã ejamakũ:

—ĩNoã musãrẽ doreri, noã musãrẽ
inorẽ irasiridoreri? arĩ sėrẽñañũrã.

⁸⁻⁹ Pedro Oãgũ deyomarĩgũrẽ
opatarisĩa, ãsũ arĩ yũyũyupũ ĩgũsarẽ:
—ĩMusã judĩo masaka oparã, murãde
guare ĩi waamasĩbiradire oarũ iriadeare,
ĩgũrẽ tauadeare sėrẽñarã yãri? ¹⁰ Musãrẽ
ire weregura, aarĩpererã Israel bumarã
oarũ pėmasĩburo, arĩgũ. Jesucristo
Nazaretmu turaro merã, ĩgũ wãĩ
merã ĩi waamasĩbiradi waamasĩami.
Musã ĩgũrẽta curusague pãbiatũ
wėjėdorebũ. ĩgũ boadero purũ, Marĩpu
gapũ ĩgũrẽ masũ, dupaturĩ okamakũ
iridi aarĩmĩ. ¹¹ Iripoegue Marĩpũya
kerere weredupiyudi ãsũ arĩ gojadi
aarĩmĩ: “Suye ũtãye wii irimasã ĩgũsã
beoadeaye merã gajigu gapũ oarũ turari
wii irigũkumi”, arĩ gojadi aarĩmĩ. Jesũs
iri ũtãye ĩgũsã beoadeaye irirosũ aarĩmĩ.
Marĩpu ĩgũrẽ beyedi aarĩmĩ marĩrẽ
taubure. ¹² I nikũguere Jesũs suguta
marĩrẽ taugũ aarĩmĩ. Gajigu marĩrẽ
taugũ neũ mãmĩ. Marĩpu ĩgũrẽta iriudi
aarĩmĩ marĩrẽ taubure, arĩ weryupũ
Pedro ĩgũsarẽ.

¹³ Judĩo masaka oparã Pedro, Juan
buebirinerã aarĩkererã, oarũ gũñaturari
merã, pėmasĩrĩ merã weremakũ pėrã,
pėgukakõañũrã. ĩgũsarẽ: “Diyeta Jesũs
merãmarãta aarĩma”, arĩ iãmasĩñũrã.

¹⁴ Waamasĩbiradi Pedrosã puro nĩmakũ
ĩãrã, ĩgũsarẽ: “Ñerũ irirã iriabũ”, arĩ
werewũamasĩbiriñũrã.

¹⁵ Irasirirã, ĩgũsarẽ ĩgũsã nerẽrĩ
taribugue aarĩrãrẽ wiriadoreñũrã, ĩgũsã
basi gãme werenĩmurã:

¹⁶ Āsũ arĩñũrã:
—ĩNasirirãkuri ĩgũsarẽ? ĩi
waamasĩbiradire ĩgũsã waamasĩmakũ
iriadeare Jerusalėn marã
pėperekõañũrã. Irasirirã: “Iribirama”,

¹ 3.23 Dt 18.15-19; 34.10

ārīmasībirikoa marī. ¹⁷ Gajirārē irire neō pénemomakū iribirikōārō gāāmea marīrē. Irasirirā: “Jesúyamarē gajirāguere neō werenemobirikōāka pama!” ārirā īgūsārē, āri werenīnūrā.

¹⁸ Irasū āri werení odo, Pedrosārē siitu, āsū āriīnūrā:

—Gajirāguere neō Jesúyamarē werenemobirikōāka! Neō īgūya kerere buenemobirikōāka! āriīnūrā.

¹⁹ Īgūsā irasū ārikeremakū, Pedro, Juan gapu āsū āri yujuñūrā īgūsārē:

—ĪMarīpu musā guare dorerire irimakū gāāmerī, o īgū doreri gapure gua irimakū gāāmerī? ĪNaāsū gūñarī musā irire? ²⁰ Gua īgū dorerire irituyarā āārā. Irasirirā gua īādeare, gua pédeare neō wereduumasīña máa, āriīnūrā.

²¹⁻²² Īgūsā irasū ārimakū pérā, judío masaka oparā gapu dupaturi āriīnūrā:

—Jesúyamarē neō werenemomerāta pama! Irire pirimerā, wajamoāsūrākoa, āriīnūrā. Gajirā gapu usuyari merā Marīpure: “Mu īi waamasībiradire tauadea ōātariabu”, āriīnūrā. Īgū cuarenta bojori nemorō opagu āāriyupu. Irasirirā oparā gapu Pedrosārē: “Ñerō irirā iriama”, āriīmasībiri, wajamoāmerāta īgūsārē wiukōāñūrā.

Jesúre būremurā Marīpure iritamurī sērēdea

²³ Pedrosā iroque āārānerā wiria, īgūsā merāmarā purogue waakōāñūrā. Iroque eja, paía oparā, judío masaka murā īgūsārē ārādeare īgūsā merāmarārē wereñūrā. ²⁴ Īgūsā weremakū pérā, āārīpererā iro āārīrā Marīpure sērēñūrā:

—Gua Opu, mu diayeta ūmugasi, i nikū, dia wádiya, i ūmuma āārīpererire iridi āārā. ²⁵ Iripoegue gua ñekū Davire murē moāboegure Ōāgū deyomarīgū merā āsū āri weredoredi āārībú:

Judío masaka āārīmerā Marīpu merā būro guama. Israel bumarāde Marīpuyare: “Gāāmebea”, āri gūñadima.

²⁶ I nikū marā oparā Marīpu merā gāmekēāduarā nerērākuma. Īgū beyedi merādere irasūta gāmekēārākuma, āri weredoredi āārībú.¹

²⁷ Mu weredorederosūta diayeta waabu. I makāguere opu Herodes, Poncio Pilato, gajirā Israel bumarā, gajirā judío masaka āārīmerā nerēma Jesús mu magūrē wējēmurā. Īgū ōāgū, mu beyedi āārīmi. ²⁸ Irasirirā, iripoegue mu turaro merā mu beyedire: “Irasū waarokoa īgūrē”, āriderosūta irima. ²⁹ Gua Opu, dapagora paía oparā muya kerere: “Werebirikōāka! Musā irire wererā, wajamoāsūrākoa”, ārāma guare. Īgūsā irasū ārādeare gūñaka mu! Gua murē moāboerā āārā. Irasirigu guare muyare gajirārē gūiro marīrō weremakū irika! ³⁰ Guare mu turaro merā pūrīrikurārē taumakū irika! Irasirigu guare mu turaro merā Jesús mu magū, ōāgū wāi merā iri īmurirē irimakū irika! āri sērēñūrā Marīpure.

³¹ Īgūsā irasū āri sērēadero puru, īgūsā āārīrī wii gāmeñayuro. Āārīpererā Ōāgū deyomarīgūrē opatarīñūrā. Irasirirā, īgū iritamurī merā gūiro marīrō Marīpuya kerere wererā waañūrā.

Jesúre būremurā īgūsā oparire gāme dukawadea

³²⁻³³ Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā Marīpu turaro merā masakare: “Marī Opu Jesús boadero puru masādi āārīmi. Īgū dupaturi okadero puru, gua īgūrē īābu”, āri wereñūrā. Āārīpererā Jesúre būremurā surosū gūñāñūrā. Irasirirā īgūsā oparire: “Yaa āārā”, ārīrō marīrō gāme dukawañūrā. Marīpu īgūsārē āārīpererārē ōārō iritamuyupu. ³⁴⁻³⁵ Irasirirā wiiri oparā, nikū oparā, gajirārē irire duañūrā. Īgūsā duadea wajare Jesús buedoregu beyenerārē sīñañūrā. Jesús buedoregu beyenerā irire īgūsā watope āārīrārē gajino opamerārē dukawañūrā. Irasirirā īgūsā watopegue boporā marīñūrā pama.

³⁶Iripoere sugu Jesúre buremugū José wāikugu āāriyupu. Īgū Chipre wāikuri nūgūrōmu, Levíya bumū āāriyupu. Jesús buedoregu beyenerā Īgūrē “Bernabé” wāiyeñurā. “Bernabé”, āriřō, griego ya merā: “Masakare oārō yujupūrākumakū irigu”, āriđuaro irikoa. ³⁷Īgū nikū opagu āārisiā, su poee ejatuario gajirārē duayupu. Īgū duadea wajare Jesús buedoregu beyenerārē sipeokōāyupu.

Ananías, Safira merā ārikatodea

5 ¹Gajigu Ananías wāikugu Īgū marāpo Safira merā su poee ejatuario nikūrē duayupu. ²Īgū duadea wajare Īgū basi deko merā duripikōāyupu. Irasirigu āāripereri niyerure Jesús buedoregu beyenerārē sipeobirikeregu: “Iropata wajariama”, ārikatoyupu. Īgū marāpo āāripereri Īgū irasiriadeare masiyupu. ³Pedro āsū āriyupu Īgūrē:

—Ananías, ¿nasiribu wātirē muya gūñariguere ñajādoeari? Īgū ñajāmakūta, muya nikū duadea wajare guare sipeobirikeregu, mu Ōāgū deyomarīgūrē ārikatoa. ⁴Iri nikū mu duaburo dupiyuro muya nikū āārībú. Mu duadea waja muya niyeruta āārā. Noó mu sīduaropa sīboakuyo. ¿Nasiribu irasū ārikatori? Gua ditare ārikatogu meta yāa. Maripudere ārikatoa mu, āriyupu.

⁵Īgū irasū ārimakū pégu, mata Ananías meémejā kōmoakōāyupu. Īgū irasū waadea kerere pérā, āāripererā buro güiñurā. ⁶Īgū kōmoadero puru, gajirā maamarā ñajāja, igūya dupure suríro gasiro merā óma, āiwiriakōāñurā Īgūrē yáarā waarā.

⁷Ure hora puru, Ananías marāpo āārādeo ñajājayupo. Īgū boadeare neō masibiriyupo. ⁸Igo ñajāmakū iāgū, Pedro igore sērēñayupu:

—Wereka yure! ¿Musāya poore duarā, iropata niyeru wajatari musā? āriyupu.

Igo Īgūrē yujuyupo:

—Iropata wajatabu, āriyupo.

—Pedro āriyupu igore:

—¿Nasirirā musā, marí Opu Ōāgū deyomarīgūrē ārikatoari? “Gua

irasirimakū masibirikumi”, ¿āri güñadari musā? Īaka! Mu marāpure yáarā ejanerā sīsā dujarima. Muya dupudere āiwiriārākuma, mu marāpuya dupure āiwiriaderosūta, āriyupu. ¹⁰Īgū irasū ārimakūta, igode Pedroya guburi puro meémejā kōmoakōāyupo. Irasirirā maamarā igo kōmoadeoguere bokaja, igoya dupure āiwiria, igo marāpu dagure Īgūsā yáadero purogueta igodere yāañurā. ¹¹Irasirirā āāripererā Jesúre buremurā, gajirāde Ananías, Safirare waadea kerere pérā, buro güiñurā.

Jesús buedoregu beyenerā Maripu turaro merā iri imudea

¹²Iripoere masaka watopegue Jesús buedoregu beyenerārē Maripu Īgū turari merā wāri iri imurirē irimakū iriyupu. Āāripererā Jesúre buremurā Maripuya wii turo biaña mariri taribu “Pórtico de Salomón” wāikuri taribugue nerēñañurā. ¹³Masaka Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārikeremakū, gajirā gapu Īgūsārē güiñurā. Īgūsā merā neō nerēduabiriñurā. ¹⁴Gajirā gapu marí Opu Jesúre wārā ūma, nomede buremuñurā. ¹⁵Irasirirā pūrīrikurārē Īgūsā peyari gasiri merā Pedro waaburi maa turo piñurā. “Pedro Īgūsārē ñapeobirikeremakū, Īgū wātī meépíro Īgūsā weka ejamakū, Īgūsārē pūriri tarirokoa”, āri güñarā, irasiriñurā. ¹⁶Wārā Jerusalén turo marāde pūrīrikurārē, wātēa ñajāsūnerārē iroque āāñañurā. Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā Īgūsā āāripererārē taunañurā.

Oparā Jesús buedoregu beyenerārē iaturidea

¹⁷Irasirirā paía opu, gajirā Īgū merāmarā saduceo bumarāde Jesús buedoregu beyenerārē buro iaturī, ¹⁸Īgūsā merā buro gua, Īgūsārē ñēā, peresu iriñurā. ¹⁹Irasirikeremakū, sugu Maripure wereboegu iri ñamita peresu wii makāpurorire tūpā, Īgūsā āāriri taribugue ñajāja, Īgūsārē āsū āri āiwiriayupu:

²⁰—Maripuya wiigue waaka! Iroque eja, Maripu Jesúre buremurārē Īgū merā

ōārō āārīmakū iriburi kerere wereka masakare! āriyupu Marīpure wereboegu īgūsārē.

²¹ Īgū irasū ārīmakū pérā, īgūsā peresu āārānerā wiriakōāñurā. Gajinu gapu boyoripoe āārīmakū, Marīpuya wiigüe ñajāa, masakare buenugāñurā, Marīpure wereboegu īgūsārē weredoreaderosūta.

Īgūsā iroque bueripoe paía opu gapu, īgū merāmarāde, Pedrosā peresu āārānerā wiriadeare masībirīñurā dapa. Irasirirā īgūsā Israel bumarā oparārē āārīpererārē neeōñurā. Īgūsā nerēperemakū iārā, surarare peresu iriri wiigüe Jesús buedoregu beyenerārē īgūsā biadoboanerārē āāridoreñurā. ²² Irasirirā surara īgūsārē āirā waadiñurā. Iroque eja, Pedrosārē neō bokabiriñurā. Īgūsārē bokabirisīā, oparāguere wererā dujáakōāñurā doja. ²³ Dujaja, oparārē:

—Peresu iriri wii makāpurori ōārō biadea makāpurori āārādabu. Iroque biadoboanerārē korerāde iri makāpuroriku nīadama. Irasū āārīkeremakū, gua īgūsā āārādea taribure makāpuro tūpāmakū neō marāma, āriñurā.

²⁴ Īgūsā irasū ārīmakū pérā, paía opu, Marīpuya wii marā surara opu, paía oparāde: “¿Naásū waayuri īgūsārē?” āri gūñarikuñurā. ²⁵ Īgūsā irasū gūñarikuripoe sugu masaku īgūsā puro eja:

—Musā peresu irianerā Marīpuya wiigüe āārāma. Masakare buerā iriama, āriyupu.

²⁶ Īgū irasū ārīmakū pérā, Marīpuya wii marā surara opu, īgūyarā surara merā īgūsārē ñeārā waañurā. Iroque eja, īgūsārē ñeā, paía oparā puro āiāñurā doja. Masakare gūisīā, īgūsārē tārābiriñurā. “Gua īgūsārē tārāmakū iārā, masaka guare ūtāyeri merā deabukuma”, āri gūñañurā. ²⁷ Īgūsārē judío masaka oparā puro āijamakū, paía opu īgūsārē turiyupu:

²⁸ —Gua musārē: “Jesúyare neō buenemobirikōāka!” ārādību. Gua irasū

ārīkeremakū, musā āārīperero Jerusalén marārē buegorenāa. Jesús boadea waja guare waja opamakū iriduarā yāa musā, āriyupu.

²⁹ Īgū irasū ārīmakū, Pedro gajirā Jesús buedoregu beyenerā merā īgūrē āsū āri yujyupu:

—Masaka doreri nemorō Marīpuya gapure iriro gāāmea. Gua musā dorerire irirā, Marīpu doreri gapure iribiribukoa. ³⁰ Musā Jesúre curusague pábiatú wējēdoredire Marīpu, marī ñekūsamarā Opu gapu īgūrē masūdi āārīmí. ³¹ Īgūrē masū odo, ūmugasigüe āimurīagu, īgū diaye gapu dobodi āārīmí.

Marīrē taubure, marī Opu āārībure irasiridi āārīmí. Irasirigu marī judío masaka marī ñerō irideare bujawere, gūñarirē gorawayumakū kātīgukumi. ³² Gua āārīpereri Jesús irideare iānerā āārā. Irasirirā irire werea. Ōāgū deyomarīgūde guare irire pēmasīmakū yāmi. Irasirirā īgū iritamurí merā werea. Marīpu dorerire pérānodere Ōāgū deyomarīgūrē iriugukumi, āri wereyupu Pedro paía opure.

³³ Īgū irasū ārīmakū pérā, oparā gapu guataria, Pedrosārē wējēduadiñurā.

³⁴ Sugu fariseo bumū Gamaliel wāikugu gapu wāgāñugāyupu īgūsārē werebu. Īgū judío masaka oparā merāmu Moisés gojadeare buerimasū āārīyupu. Masaka īgūrē: “Ōāgū āārīmí”, āri buremuñurā. Īgū wāgāñugā, surarare: “Īisārē āiwiriaka dapa!” āriyupu. ³⁵ Īgūsārē āiwiriadero puro, oparārē āsū āriyupu:

—Musā Israel bumarā, musā īgūsārē iriduarire ōārō gūñaka! ³⁶ Teudas wāikugu waadeare gūñaka! Irinuguere īgū masakare: “Masitarinugāgū āārā yu”, ārīdi āārādimi. Irasirirā wārā cuatrocientos ūma īgū merāmarā āārīnerā āārādima īgū buerire pēduarā. Puro gajirā īgūrē wējēkōānerā āārīmā. Īgūrē wējēadero puro, īgū merāmarā āārādinerā waasiriakōānerā āārīmā. Irasū waadero puro, īgū buedeā pereakōādero āārībú. ³⁷ Puro i nikū marārē īgūsā keoripoe gajigu Judas wāikugu Galileamu āārīdi āārādimi.

Wárā ĩgũ merāmarā āārīnerā āārādima. Pũru gajirā ĩgũdere wějėkōānerā āārīmá. ĩgũrē wějėadero pũru, ĩgũ merāmarā āārādinērā waasiripereakōānerā āārīmá.

³⁸Irasirigu musārē werea. Sīsārē, marī peresugue biadoboanerārē wiuka! Musā ĩgūsārē iriduarire iribirikōāka! ĩgūsā bueri, Marīpuya bueri āārībero, pereakōārokoa Teudas, Judas buedea perederosũta. ³⁹ĩgūsā bueri, Marīpuya bueri āārīró, neō perebirikoa. ĩgūsārē irire pirimakũ iribirikoa. Irasirirā irire ōārō pėmasika! ĩgūsā bueri, diayeta Marīpuya bueri āārīmakũ, musā ĩgūsārē wějėduarā, Marīpu merā gāmekėāduarā irirosũ iribukoa, ārīyupu Gamaliel.

⁴⁰ĩgũ irasũ ārīmakũ pėrā: “Jáu, marīrē diayeta weremi ĩĩ”, ārī pėnũrā. Irasirirā Jesũs buedoregu beyenerārē siiu, surarare tārādoreñurā. “Jesũyare neō werenemobirikōāka!” ārīñurā. Irasũ ārī odo: “Waaka!” ārī, wiuñurā ĩgūsārē pama. ⁴¹Irasirirā Jesũs buedoregu beyenerā judío masaka oparā pũro āārānerā waakōāñurā. “Marī Jesũyare bueri waja marīrē tārādoreama gũyasirīburo, ārīrā”, ārīñurā. “Marīpu gapũ marīrē: ‘Irire bokatĩũkōāma’, ārī masĩmi”, ārīñurā. Irasirirā oparā ĩgūsārē ñerō irikeremakũ, buro usuyañurā.

⁴²Irasirirā ũmuriku Marīpuya wiigũe, wiiriguedere masakare: “Jesũta Marīpu iriudi, Cristo āārĩmi”, ārī buenañurā.

Jesũs buedoregu beyenerā ĩgūsārē iritamumurārē beyedea

6 ¹Irasirirā irinũrĩrē wárā judío masaka Jesũre buremunugāñurā. Surāyeri hebreo ya merā werenĩñurā. Gajirā griego ya merā werenĩñurā. ĩgūsā wapiweyarā nomerē ũmuriku ĩgūsā baarire keoro guerebirimakũ ĩārā, hebreo ya merā werenĩrā gapure turiñurā. ²Irasirirā Jesũs buedoregu beyenerā Jesũre buremurārē āārĩpererārē ĩgūsā pũrogu siiu need, āsũ ārī wereñurā:

—Gua baarire guererā, Marīpuya kere gapũre wereduĩmakũ ōābiribukoa.

³Irasirirā musā guayarā, Jesũre

buremurā musā watope āārĩrārē su mojóma pere gaji mojó peru pėrėbejarāgora beyeka! “Ōārō masĩrā, Ōāgũ deyomarĩgũ turarire opatarirā āārĩma”, musā ārī ĩārārē beyeka! Musā beye odomakũ, gua ĩgūsārē baari gueremurārē sóorākoa. ⁴Irasirirā gua ũmuriku Marīpure sērē, ĩgũyare buerākoa, ārīñurā.

⁵ĩgūsā irasũ ārīmakũ pėrā, āārĩpererā: “Jáu, irasũta irirārā”, ārī, Esteban wāikugere beyeñurā. ĩgũ Jesũre ōārō buremugũ, Ōāgũ deyomarĩgũrē opatarĩgu āārĩyupu. Gajirā Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás wāikurārē beyeñurā. Nicolás Antioquĩamũ judío masakũ āārĩbirikeregu, judío masakũ irirosũ buremugũ āārĩyupu. ⁶ĩgūsārē beye odo, Jesũs buedoregu beyenerā pũro āāñurā. ĩgūsā āĩjamakũ ĩārā, Marīpure: “Ōārō iritamuka ĩgūsārē!” ārī sērėbosa, ĩgūsāya dipu weka mojóri merā ñapeoñurā.

⁷Irasirirā Marīpuya kerere weregorenamakũ, wárā masaka irire pėñurā. Wárā Jerusalén marā masaka, paĩade Jesũre buremunugāñurā.

Estebārē peresu iridoredea

⁸Esteban Marīpu iritamurĩ merā ĩgũ turaro merā pũrĩrikurārē tau, gaji ōārĩ iri ũmurĩrē iriyupu masaka wárā watopere. ⁹ĩgũ irasirimakũ ĩārā, surāyeri judío masaka “Esclavos Libertado” wāikuri bumarā ĩgũ merā guaseopuroriñurā. ĩgūsā: Cirene marā, Alejandría marā, Cilicia marā, Asia marā su wii judío masaka ĩgūsā nererĩ wiigũe nerēnarā āārĩñurā. ¹⁰Esteban, Ōāgũ deyomarĩgũ ĩgũrē ōārĩ masĩrĩ sĩrĩ merā werenĩmakũ pėrā, ĩgũrē neō werenĩ bokatĩũbiriñurā. ¹¹Irasirirā masaka ĩāberogue gajirārē niyeru wajari: “Āsũ ārĩkatoka masakare!” ārīñurā:

—“Esteban Moisére, Marīpure ñerō werenĩmakũ pėabu gua”, ārĩka! ārīñurā.

¹²Irasirirā ĩgūsā ārĩkatodoresũanerā irire weremakũ pėrā, iri makā marā, murā, Moisés gojadeare buerimasāde

Esteban merā buro gua, ĩgūrē ñeā, oparā puro āiāñurā. ¹³Īgūrē irogue āija, gajirārē āsū ārikatonemodoreñurā doja:

—Ī ũmuriku Marĩpuya wiire, Moisés gojadeadere ñerō werenĩgorenami.

¹⁴Masakare: “Jesús Nazaretmũ, Marĩpuya wiire béogukumi. Moisés marĩrē pídeadere gorawayugukumi”, āřĩmakũ péabu gua, āřĩkatoñurā oparārē.

¹⁵Īgūsā irasū āřĩmakũ pérā, oparā āārĩpererā irogue doarē Estebārē buro iāñurā. Īgūsā iāmakũ, ĩgūya diapu Marĩpуре wereboeguya diapu irirosũ deyouro.

Esteban oparārē weredeia

7 ¹Īgūsā Estebārē iārĩpoe paía opu ĩgūrē sérēñayupu:

—¿Diyeta āřĩrĩ, ĩgūsā murē weresārā? āřĩyupu.

²Esteban yũyũyupu ĩgūrē:

—Yaarā, yũre oārō péka! Marĩ ñekũ Abraham, Harán wāĩkuri makāgue waaburo dupiyuro Mesopotamiague āārĩdi āārĩmĩ Caldea masaka āārĩrógue. Īgũ irogue āārĩripoe Marĩpu oārō gosesiriri merā ĩgūrē deyoa, ³āsũ āřĩdi āārĩmĩ: “I nikūrē, mũyarārē béowāgāka! Mũ waamakũ, yũ gaji nikũ mũ āārĩburi nikūrē imugukoa”, āřĩdi āārĩmĩ Marĩpu Abrahārē. ⁴Marĩpu irasũ āřĩmakũ pégu, Abraham Caldea nikũ āārādi Harāgue waadi āārĩmĩ. Irogue ejadero purũ, ĩgũ pagũ boadi āārĩmĩ. Īgũ boadero purũ, Marĩpu Abrahārē wiridoredi āārĩmĩ doja. Irasirĩgu Abraham oō, marĩ āārĩrĩ nikūrē ejadi āārĩmĩ pama. ⁵Īgũ oōgue ejamakũ, Marĩpu ĩgūrē neō nikūrē sibiridi āārĩmĩ dapa. Sibirikeregu, ĩgūrē: “Purũgue mũya, mũ parāmerā āārĩturiarāya nikũ āārĩrokoa”, āřĩdi āārĩmĩ. Īgũ irasũ āārĩpoeere Abraham neō pūrā marĩdi āārĩmĩ dapa. ⁶Gaji Marĩpu ĩgūrē āřĩnemodi āārĩmĩ doja: “Mũ parāmerā

āārĩturiarā gaji nikũgue waarākuma dapa. Cuatrocientos bojorigora iri nikũ marārē moāboerākuma. Īgūsārē moādore, pábirarākuma. ⁷Yũ gapũ iri nikũ marārē wajamoōgura ĩgūsā irasiriri waja. Yũ ĩgūsārē wajamoā odoadero purũ, mũ parāmerā āārĩturiarā iri nikūrē wirirākuma. Wiri, yũ ĩgūsārē sĩburi nikũgue eja, yũre buremurā yũ dorerire irirākuma”, āřĩdi āārĩmĩ Marĩpu Abrahārē. ⁸Īgũ irasũ ārādero purũ, āsũ iridoredi āārĩmĩ doja: “Āārĩpererā ũmarē ĩgūsāya dupuma gasirogār ^k wiirika! Irasirirā musā yũ werenĩrĩ buremurirē yũre ĩmurākoa”, āřĩdi āārĩmĩ. Irasirĩgu Abraham ĩgũ magũ Isaare su semana ĩgũ deyoadero purũ, ĩgūrē wiiridi āārĩmĩ. Mũrārōta Isaade ĩgũ magũ Jacore iridi āārĩmĩ. Jacode mũrārōta ĩgũ pūrārē pe mojóma pere su gubu peru pērebejari buri āārĩmurārē iridi āārĩmĩ.

⁹⁻¹⁰Jacob pūrā marĩ ñekūsāmarā ĩgūsā pagũmurē Josére iaturisĩā, Egiptogue waarārē duanerā āārĩmā, iro marārē moāboegu āārĩburo, āřĩrā. Marĩpu gapũ ĩgũ merā āārĩnĩkōadi āārĩmĩ ĩgūrē iritamugũ. Īgũ ñerō tarikeremakũ, āārĩpereri ĩgũ ñerō taririre taudi āārĩmĩ. Wāri masĩrĩ sĩdi āārĩmĩ. Irasirĩgu faraón^l Egiptomũ i nikũ marā opu Josére beyedi āārĩmĩ, ĩgũ dokamũ opu āārĩburo, āřĩgũ. Īgũya wiimadere moādoregu soodi āārĩmĩ.

¹¹Purũ āārĩperero Egiptoguerē, Canaán nikũguedere baari pereakōadero āārĩbũ. Irasirirā masaka buro ñerō tarinerā āārĩmā. Marĩ ñekūsāmarā uaboanerā āārĩmā. ¹²Irasirĩgu Egiptogue trigo āārĩrĩ kerere pégu, Jacob ĩgũ pūrārē marĩ ñekūsāmarārē: “Wajarirā waaka!” āřĩ iriudi āārĩmĩ. Īgũ irasũ āřĩmakũ pérā, neō waarā irinerā āārĩmā iroguerē. Irogue eja, baari wajari odo, gāme dujarikōānerā āārĩmā doja. ¹³Īgūsā baari wajariadeare baapeo,

^k7.8 Gn 17.1-14: Iripoegue Marĩpu Abrahārē ĩgũ pūrā ũmarē: “Yaarā āārĩburo”, āřĩgũ, ĩgūsāya dupuma gasirogārē wiiridoredi āārĩmĩ. Purũ iri dorerire Moisére pídi āārĩmĩ. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārĩturiarā iri dorerire irirā, ĩgūsā pūrā ũmarē su mojóma pere gaji mojó ureru pērebejarinurĩ waarō merā ĩgūsā deyoadero purũ irasũ yāma. ^l7.9-10 “Faraón”, āřĩrō, Egipto marā ya merā: “opu”, āřĩduaro yāa.

dupaturi wajarirā waanerā āārīmá doja. Iripoeta pama José ĩgūsārē: “Musā pagumuta āārā yu”, āri weredi āārīmí. Irasirigu Egipto marā opu José tírārē masídi āārīmí. ¹⁴Puru José ĩgū tírā merā kerere iriudi āārīmí ĩgū pagure. “Yuru, ĩgūyarā merā aariburo”, āri iriudi āārīmí. Jacoyarā setenta y cinco gora āārīnerā āārīmá. ¹⁵José kere iriudeare pégu, Jacob ĩgū pūrā merā Egiptogue waadi āārīmí. Jacob irogue boadi āārīmí. ĩgū pūrā, marí ñekūsāmarāde boanerā āārīmá. ¹⁶Purugue ĩgūsā parāmerā āārīturiarā ĩgūsāya gōārírē Siquem wāikuri makāgue Abraham, Hamor pūrārē ĩgū ũtāgobe wajaridea gobegue pímurā āīānerā āārīmá.

¹⁷Marīpu Abrahārē: “Mu parāmerā āārīturiarārē i nikūrē sigura”, ārihero ejawāgāripoe Abraham parāmerā āārīturiarā Egiptogue āārírā wārā masāporenerā āārīmá. ¹⁸ĩgūsā irogue āārīmakū, José boadero puru yoadero puru, gajigu iri nikū marā opu ñajādi āārīmí doja. ĩgū, José ōārō irideare ōārō masībiridi āārīmí. ¹⁹Irasirigu marí ñekūsāmarā wārā masāporemakū ĩāgū, ĩgūsārē tarinugāduagu, ñerō iridi āārīmí. ũma pūrā deyoarārē boaburo, ārīgū, béodoredi āārīmí. ²⁰Iripoeta Moisés deyoadi āārīmí. ĩgū Marīpu ĩūrōrē ōāgū āārīdi āārīmí. Irasirirā ĩgū deyoadero puru, ĩgū pagusāmarā ĩgūsāya wiigwe ũrerā abegora duri merā ĩgūrē masūnerā āārīmá. ²¹ĩgūrē duūnemomasīmerā, diague puui merā paubēonerā āārīmá. Puru Egipto marā opu magō ĩgūrē boka, igoya wiigwe āimajā, igo magū diaye irirosū masūdeo āārīmó. ²²Moisés iri wiigwe masā, āārīpereri Egipto marā buerire buepeodi āārīmí. Irasirigu ĩgū masírí merā werení, āārīpereri ōārō iridi āārīmí.

²³Puru cuarenta bojori opagu ĩgūyarārē Israel bumarārē ĩāduagu, ĩgūsā purogue waadi āārīmí. ²⁴Irogue ejagu, sugu Egiptomu ĩgūyagure ñerō irimakū ĩādi āārīmí. Irasirigu ĩgūrē gāmbosagu Egiptomurē wējēkōādi āārīmí. ²⁵ĩgū basi: “Marīpu yaarārē

wijatadoregu iriuami, ĩgūsā irire ōārō pémasíkuma”, āri gūñadi āārīmí. ĩgūsā gapu ĩgū gūñarōsū gūñabirinerā āārīmá. ²⁶Gajinu gapu Moisés ĩgūsā purogue waadi āārīmí doja. Irogue ejagu, gajirā ĩgūyarā pērā ĩgūsā basi gāmekēāmakū ĩādi āārīmí. “Iropata gāmekēāka! ĩNasirimurā su bumarā āārīkererā, iropa gāmekēākōārí?” ārīdi āārīmí Moisés ĩgūsārē. ²⁷ĩgū irasū ārīmakū pégu, buro pádi gapu, Moisére túmeénú: “‘ĩNoā murē gua opu, guare dorebu āārīburo’, āri sóoari?” ²⁸ĩNamika Egiptomurē mu wējēaderosū yudere wējēduagu yārí?” ārīdi āārīmí Moisére. ²⁹ĩgū irasū ārīmakū pégu, Moisés Egiptore wiri, gaji nikū Media wāikuri nikūgue waadi āārīmí. Irogue ĩgūsā watopegue āārīgū, iromorē marāpoku, pērā ũma pūrākudi āārīmí.

³⁰Moisés cuarenta bojorigora iri nikūguere āārīdi āārīmí. Iriku bojori puru Sinaí wāikudi ũtāu puro, masaka marīrōgue waadi āārīmí. Irogue sugu yukugā dupuri watopegue peame ũjūmakū ĩādi āārīmí. Marīpure wereboegu iri peame ũjūrí pūrā dekogwe deyoadi āārīmí ĩgūrē. ³¹Moisés iri peame ũjūmakū ĩāgū, ĩāgukakōādi āārīmí. “ĩNaāsū waari?” āri, iri yukugā purōgāgue ĩāgū waagū, marí Opu āsū āri werenímakū pédi āārīmí: ³²“Yu, mu ñekūsāmarā: Abraham, Isaac, Jacob Opu āārā”, ārīdi āārīmí. ĩgū irasū ārīmakū pégu, buro güi narada, neō ĩānemoduabiridi āārīmí. ³³Marīpu ĩgūrē: “Yu purota nía mu. Irasirigu mūya gubu suríre túweaka, yure buremurírē ĩmubu. ³⁴Yaarā Egiptogue āārírārē buro poyamakū ĩāa. ĩgūsā buro bujowereri merā gaguinímakū péa. Irasirigu ĩgūsārē taubu dijijabu. Irasirigu murē Egiptogueta iriugara ĩgūsārē iritamudoregu”, āri weredi āārīmí Marīpu Moisére.

³⁵Ī Moiséreta marí ñekūsāmarā ĩgūrē gāāmemerā: “‘ĩNoā murē gua opu, guare dorebu āārīburo’, āri sóoari?” ārīnerā āārīmá. Marīpu gapu ĩgūrē: “ĩgūsā opu pígura murē”, āri, ĩgūrē iriudi

äärimí igūsārē taudoregu. Marīpu igūrē wereboegu yukugā dūpuri watopegue peame ūjūderogue deyoadi merā igūrē iriudi āārīmí. ³⁶Irasirigu Moisés Egiptogue eja, Marīpu turaro merā wári iri imurirē iridi āārīmí. Puru marī ñekūsāmarārē Egiptogue āārānerārē siuwāgā, wádiya deko diadiyague eja, Marīpu turaro merā irasūta iridi āārīmí doja. Puru cuarenta bojorigora masaka marīrōgue igūsā waagorenamakūdere, irasūta iridi āārīmí doja. ³⁷Moiséta marī ñekūsāmarā Israel bumarārē āsū āri weredi āārīmí: “Purūgue marīyagure Marīpu iriugukumi igūya kerere werebure. Yure igū iriuderosūta igūdere iriugukumi. Igū wererire oārō pēduripíka!” āri weredi āārīmí. ³⁸Marī ñekūsāmarā masaka marīrōgue nerēmakū, Moisés igūsā merā āārīdi āārīmí. Irogue Sinai wāikudi ūtāūgue Marīpure wereboegu igūrē weredi āārīmí. Igū irasū weremakū péadeare Moisés marī ñekūsāmarārē weretaudi āārīmí. Marī irire pémakū, Marīpu marīrē igū merā oārō āārīmakū yámi. Iri neō perebirikoa.

³⁹Moisés irire werekeremakū, marī ñekūsāmarā gapu neō buremubirinerā āārīmá. Igūdere buremubiri: “Egiptogue dujáakōārā”, āri gūñanerā āārīmá.

⁴⁰Irasirirā Moisés ūtāūgue āārīripoe igū tígū Aarórē: “Marīrē Egiptogue āārīrārē āārīdi, čnaāsū waayuri? Marī neō masíbea”, ārīnerā āārīmá. Irasirirā Aarórē: “Keori weabosaka guare! I keori weadea merā kōādūpiyurākoa, marī waaburi maaré imuburo, ārīrā”, ārīnerā āārīmá. ⁴¹Irasū āri odo, sugu weku majīgū keori oro merā weanerā āārīmá. Puru igūsāyarā waimurā ejorārē wējē, soepeererā āārīmá iri weadeare buremurā. Puru irire usuyari merā iārā, bosenu irinugānerā āārīmá. ⁴²Igūsā weadeare buremumakū iāgū, Marīpu igūsārē béodi āārīmí, igūsā gāāmerō iriburo, ārīgū. Irasirirā neñukārē, abeare buremunugānerā āārīmá. Marīpuya

kerere weredūpiyunerā āsū āri gojanerā āārīmá Marīpu ārīdeare gojarā:

Musā, Israel bumarā masaka marīrōgue cuarenta bojori āārīrā, yu gapure musāyarārē waimurā ejorārē wējē soepeererā buremubiribū.

⁴³Irasirirā musā Moloc wāikugu keorire buremurā, igūrē buremurī wiire, musā surí gasiri merā iridea wiire kōāgorenabū.

Gajigu Refán wāikugu neñukāmu keori musā weadeare buremubū. Musā iri keorire weabū buremuduarā. Irasirigu, musā yure buremubiridea waja musārē Babilonia wāikuro koregue béogura, āri gojanerā āārīmá.^m

⁴⁴Irasū āri odo, Esteban oparārē Marīpuya wiima gapure wereyupu doja:

—Marī ñekūsāmarā masaka marīrōgue āārīrā, Marīpure buremurī wii, waimurā gasiri merā igūsā iridea wiire opanerā āārīmá. Iri wiiguere Marīpu pe mojōma doreri gojādea maji ūtā maji āārīdero āārībū. Igūsā iri wiire iriburo dupiyuro Marīpu Moisére iri wii keorire: “Āsūpero irika!” ārīdi āārīmí. Irasirirā marī ñekūsāmarā iri wiire Marīpu dorederosūta keoro irinerā āārīmá. ⁴⁵Igūsā boadero puru, igūsā puru marā iri wiire opaturianerā āārīmá. Puru Josué igūsārē siuwāgāmakū, iri wiire igūsā noō waarō āīānanerā āārīmá. Igūsā oōgue ejamakū, Marīpu i nikū marārē judío masaka āārībirinerārē béokōadi āārīmí. Yoaripoe marī ñekūsāmarā Marīpure iri wiigue buremunerā āārīmá. David opu ñajādero purūgedere opanerā āārīmá. ⁴⁶Marīpu Davire igū iūrō oārō iridire usuyari merā iādi āārīmí. Irasirigu David Marīpure āsū ārīdi āārīmí: “Gua ñekū Jacob buremudi āārā mu. Irasirigu yu murē wári wii mu āārīburi wiire iribosasi”, ārīdi āārīmí. Igū irasiriduakeregu,

^m 7.43 Am 5.25-27

iri wiire iribiridi aarĩmĩ. ⁴⁷ĩgũ magũ Salomón gapu iri wiire iridi aarĩmĩ pama. ⁴⁸Irasirikeremakũ, Marĩpu gapu aarĩpererārē doregu aarĩsĩā, masaka iridea wiirigue dita aarĩbemi. Iripoegue ĩgũya kerere weredupiyudi āsũ arĩ gojadi aarĩmĩ Marĩpu arideare gojagu:

⁴⁹Yu, aarĩpererā Opũ aarā. Ũmugasi yu doaro irirosũ aarā. I nikũ yaa guburi kuraña doanĩrō irirosũ aarā. Irasirirā, yu aarĩburi wiire irimasĩbea musā.

⁵⁰Yuta aarĩpererere iribu, arĩmi Marĩpu, arĩ gojasũdero aarĩbũ.ⁿ

⁵¹Esteban irasũ arĩ odo, āsũ arĩ werenemoyupu doja:

—Musā Marĩpu dorerire tarinũgāa. ĩgũrē masĩmerā irirosũ ĩgũ wererire neō pėduabea. Ōāgũ deyomarĩgũ dorerire neō iriduabea. Marĩ ñekũsāmarā iriderosũta iririkukōāa.

⁵²Ĩgũsā aarĩpererā Marĩpuya kerere weredupiyunerārē ñerō waamakũ irinerā aarĩmā. Gajirārē: “Jesũ marĩrē taubu, Marĩpu doreri iribu aarĩgukumi”, arĩ wererārē wejenerā aarĩmā. ĩgũrēta ĩgũ ejadero purũ, musā gapu ñeā, gajirārē wia wejėdorebu. ⁵³Marĩpu ĩgũrē wereboerā merā ĩgũ dorerire marĩ ñekũsāmarārē pĩkeremakũ, musā irire buro tarinũgāa, arĩ wereyupu Esteban oparārē.

Estebārē wějėdea

⁵⁴Ĩgũ irasũ arĩmakũ pėrā, buro guari merā ĩgũsāya guikare kũrĩduutũnũrā.

⁵⁵Esteban gapu Ōāgũ deyomarĩgũrē opatariyupu. Ũmugasigue ĩamu, Marĩpu gosesiririre ĩayupu. Marĩpu diaye gapu Jesũs nĩmakũ ĩayupu. ⁵⁶Esteban ĩgũrē ĩāgũ: “Īaka!” arĩyupu. “Ũmugasi tũpāmakũ ĩāa. Jesũs aarĩpererā tĩgũ Marĩpu diaye gapu nĩmakũ ĩāa yu”, arĩyupu oparārē.

⁵⁷⁻⁵⁸Ĩgũ irasũ arĩmakũ pėduamerā, buro gaguinĩ, ĩgũsāya gāmpĩrĩrē biañurā. Suro merā ũmawāgā, ĩgũrē ñeā, iri makā turogue aĩañurā. ĩgũsāya surĩ

wekamarē túwea pí, sugũ maamu Saulo wāikũgure irire koredoreñurā. Odo, Estebārē ũtāyeri merā dea wějėñurā.

⁵⁹Ĩgũsā irasirimakũ, Esteban āsũ arĩ sėrėyupu:

—Jesũs yu Opũ, yu kōmomakũ, yaa yujupĩrārē ñeaka! arĩyupu. ⁶⁰Purũ ĩgũya ñadukũpuri merā ejamejāja, buro gaguinĩrĩ merā:

—Yu Opũ, kātika, ĩisārē yure ĩgũsā irasiririre, arĩyupu. Irasũ arĩ, kōmoakōayupu pama.

Saulo Jesũre buremurārē ñerō iridea

8 ¹Saulo ĩgũsā Estebārē dea wějėmakũ ĩāgũ: “Ōārō irirā irasũ yāma”, arĩ gũñayupu. Irinũta Jesũre buremumerā ĩgũrē buremurārē Jerusalėgue aarĩrārē ñerō irinũgāñurā. Irasirimakũ ĩā, Jesũre buremurā gapu aarĩpererā Judea nikũgue, Samaria nikũgue waasiriakōañurā. Jesũs buedoregu beyenerā dita Jerusalėguere dujañurā. Gajirogue waabiriñurā.

²Gajirā ũma Marĩpure buremurā Estebāya dũpure yāarā, buro ore bujawereñurā. ³Saulo gapu neō sugu Jesũre buremugũ marĩkōāburo, arĩgũ, Jesũre buremurāya wiirigue ñajāa, ũmarē, nomedere ñeā, peresu iribu aĩñayupu.

Felipe Samaria marārē buedea

⁴Ĩgũ irasirimakũ, Jesũre buremurā Jerusalėrē wirirā, noō ĩgũsā waarō Marĩpu masakare tauri kerere werenañurā. ⁵Felipe wāikũgu Samaria nikũ aarĩrĩ makāgue waa, irogue eja, iro marārē Jesucristoya kerere werenayupu.

⁶Ĩgũ iri kerere weremakũ pėrā, ĩgũ Marĩpu turaro merā iri ĩmumakũ ĩārā, ĩgũ puro nerėnañurā ĩgũ wererire oārō pėmurā. ⁷Wārā wātėa ñajāsũnerārē tauyupu. Wātėa gapu ĩgũsāguere aarĩnerā buro gaguinĩrĩ merā wiriñurā. Wārā dũpu buarārē, waamasĩmerādere tauyupu. ⁸Irasirimakũ ĩārā, iri makā marā buro usuyañurā.

ⁿ7.50 Is 66.1-2

⁹Iri makārē sugu Simón wāikugu yé āariyupu. Īgū yoaripoe yéa iririkurire irigorenamakū ĭārā, Samaria marā ĭāgukanokōāñurā. “Yu masitarinugāgū āārā”, āri werenayupu ĭgūsārē.

¹⁰Irasirirā āārīpererā iri makā marā oparā, oparā āārīmerāde ĭgūrē: “Ī ūmugasigue marā Opū irirosū turari opagu āārīkumi”, āri gūñadiñurā.

¹¹Īgū sōo gapu merā wāri yéa iririkurire irimakū ĭārā, wārā masaka ĭgūrē buremuñurā. ¹²Felipe gapu Samaria marārē: “Marīpu āārīpererā Opū āārīmi. Īgū magū Jesucristo marīrē tauğu āārīmi”, āri weryeyupu. Ūma, nome, ĭgū wererire pé buremumakū ĭāgū, ĭgūsārē deko merā wāiyeyupu.

¹³Simōde Jesūre: “Buremua yu”, ārimakū pégu, Felipe ĭgūdere wāiyeyupu. Puru Felipe merā waagorenayupu. Felipe Marīpu turaro merā iri ĭumamakū ĭāgū, ĭāgukanokōāyupu.

¹⁴Jesús buedoregu beyenerā Jerusalégue āārīrā: “Samaria marā Marīpuyare oārō buremunugāñurā”, ārīrī kerere péra, Pedro, Juārē ĭādorerā iriñurā. ¹⁵Irogue ejarā, Jesūre buremurārē Marīpure sērēbosañurā, Ōāgū deyomarīgūrē bokatīrīñēaburo, ārīrā. ¹⁶Īgūsā marī Opū Jesūre buremunugādero puru, ĭgū wāi merā dita wāiyesuñurā. Ōāgū deyomarīgū ĭgūsārē ejabiriyupu dapa. ¹⁷Irasirirā Pedrosā ĭgūsāya mojōrī merā Jesūre buremunugānerāya dipu weka ñapeoñurā. Īgūsā ñapeomakū, Ōāgū deyomarīgū ĭgūsāguere ejayupu.

¹⁸Pedrosā ñapeomakū, Ōāgū deyomarīgū ejamakū ĭāgū, Simón gapu ĭgūsā turarire gāamegū, niyeru merā wajariduadiyupu. Āsū āriyupu:

¹⁹—Iri turarire sīka yūdere! Yu ñapeorāguere Ōāgū deyomarīgū ejamakū iriduakoa, āriyupu.

²⁰Īgū irasū ārimakū, Pedro ĭgūrē yujnyupu:

—Mu Marīpu turari sīrīrē: “Niyeru merā wajarigukoa” āri gūñarī waja, muya niyeru, mu merāta bēosurokoa.

²¹Marīpu ĭūrōrē mu gūñarī diaye

āārībea. Irasirigu gua irirosū irimasibirikoa. ²²⁻²³Mu ñerō iririre iripautariadi āārā. Irasirigu mu ñerō iririre bujawere, mu gūñarīrē gorawayuka! Marīpure sērēka, mu ñerō gūñarīrē kātiburo, ārigū. Gajipoe irigu irire kātibukumi mu ĭgūrē sērēmakū, āriyupu.

²⁴Irasū ārimakū pégu, Simón ĭgūsārē āriyupu:

—Musā Marīpure sērēbosaka, yure musā āradea waabirikōāburo, ārīrā, āriyupu.

²⁵Pedrosā, Jesús irimakū ĭādeare, ĭgū buemakū pédeare iri makā marārē were odo, Jerusalégue goedujāñurā. Goedujāarā, wārā masakare Samaria nikū āārīrī makārī marādere Jesúya kerere werewāgāñurā.

Felipe Etiopíamurē weredea

²⁶Puru sugu Marīpure wereboegu Felipere āsū āriyupu:

—Jerusalén merā āārīnugāwāgārī maa, Gaza wāikuri makā buari maague waaka! Iri maa masaka marīrōgue āārīwāgāa, āriyupu.

²⁷Īgū irasū ārimakū pé, Felipe iri maague buagu, sugu Etiopíamurē bokajayupu. Īgū iri nikū marā opo dokamu, āārīpereri igoya niyerure korerimasū āariyupu. Īgū Jerusalégue Marīpure buremugū ejadi āariyupu. ²⁸Irogue ejadi ĭgūya nikūgue goedujāagu, ĭgūya tūrūdiru caballua tūādiru wekague doagu, Isaías Marīpuya kerere weredupiyudi gojadea pūrē buegu iriyupu. ²⁹Īgū bueripoe Ōāgū deyomarīgū Felipere:

—Iriru puroweya waaka! āriyupu.

³⁰Īgū irasū ārimakū pé, Felipe iriru puro ūmawāgā, Etiopíamu Isaías gojadea pūrē buemakū péyupu. Īgū irire buemakū pégu:

—¿Mu buerire pémasīrī? āri sērēñayupu.

³¹Īgū gapu yujnyupu:

—¿Nasiri pémasībukuri, yu gajigu yure i irasū āriñduaro yāa, ārigū marīkeremakū? Murīñajāka, irire yure buebu, āriyupu Felipere.

³²Īgū bueri āsū āriyuro:

Ovejare ñeā wējēderosūta īgūdere ñeā wējērākuma. Oveja majīgūrē īgūya poarire īgūsā peramakū, īgū gaguinībiriderosūta īi masakude gaguinībirikumi.

³³Masaka īgūrē buridarākuma.

Īgū ñerō iribirikeremakū, neō sugū īgūrē: “Waja opabemi”, āribirikuma.

Irasirirā, īgū i nikūgue āārīripoe īgūya nikū marā īgūrē ñerō iri, wējērākuma. Īgūsā ñerō irideare neō sugū werepeomasībirikumi, āri gojadea āārīyuro.^o

³⁴Irire bue odo, Felipere sērēñayupū:

—Wereka yure! ¿Noārē gojagu iriyuri Isaías, īgū basi, o gajiguguere?

³⁵Felipe āsū āri yujyuyupū īgūrē:

—Iri Jesúre āri gojadea āārā, āriyupū. Irasirigū Jesúyare īgū òārō iridea kerere wereyupū īgūrē. ³⁶Irasū werenīwāgārā, ditarugue ejañurā. Iri ditarure iāgū, Etiopíamu Felipere:

—Īaka! Deko āārā. ¿Mū yure wāiyemakū òāgorabukuri? āriyupū.

³⁷Felipe gapū īgūrē:

—Mū Jesucristore òārō buremumakū, murē deko merā wāiyegura, āriyupū. Etiopíamu īgūrē āriyupū doja:

—Jesucristore buremua yū. Īgūta Marīpū magū āārīmi, āriyupū.

³⁸Irasirigū Etiopíamu īgūya tūrūdiru wejatugure dujupidore, īgūsā pērā dijinugā, ditarugue ñumuwiya, Felipe īgūrē deko merā wāiyeyupū. ³⁹Īgūrē wāiye odo, ñumuwāgāriripoe gūñaña marīrō merā Ōāgū deyomarīgū Felipere gajirogue āīākōāyupū. Etiopíamu īgūrē dupaturi iānemobirikeregu, īgūrē waadeare gūña, burō usuyari merā īgūya makāgue dujāakōāyupū.

⁴⁰Felipe gapū Ōāgū deyomarīgū īgūrē āiadero purū, Azote wāikūri makāgue ejayupū. Irogue eja, makārīkū Jesúya kerere weregorenagū, Cesarea wāikūri makāgue weretūnjayupū.

Saulo Jesúre buremunugādea

(Hch 22.6-16; 26.12-18)

9 ¹Felipe buegorenaripoe Saulo gapū Jesúre buremurārē iaturigū: “Wējēpeokōāgura”, ārīrīrē piribirisīā, paía opū purogue waa, āsū āriyupū:

²—Yure papera pū āmubosaka, Damascogue waaburire. Iri pūrē marī nerērī wiiri marā oparārē wiabu yāa. Iri makā marā Jesúre buremurārē ūma, nomerē, noó yu bokajarārē ñeā āirigura Jerusalēgue peresu iribu, āri sērēyupū Saulo paía opure. ³Iri pūrē siadero purū, Saulo gajirā merā Damascogue waakōāyupū. Īgū iri makā ejabu iriripoe gūñaña marīrō ūmugasigue merā burō kūmijūrō īgū purore gosesiridijuyuro.

⁴Irasū waamakū, Saulo yebague meémejāgū, āsū āri werenīmakū péyupū:

—Saulo, ¿nasirigū yure ñerō yári mū?

⁵Īgū irasū ārimakū pégu: “¿Noā āārīrī mū?” āriyupū.

—Yū Jesús, mū ñerō iriguta āārā. Mū yure ñerō irigū, mū basita ñerō yāa, āriyupū.

⁶Īgū irasū ārimakū, Saulo burō güi naradari merā:

—Yū Opū, ¿naásūpero gapū yū irimakū gāamerī? āriyupū.

Īgū irasū ārimakū, īgūrē:

—Wāgānugā, makāgue waaka! Irogue sugū yū murē iridoreburire weregukumi, āriyupū Jesús Saulore.

⁷Saulo merā waanerāde Jesús werenīrīrē pērā guka, werenīmasibirīñurā. Irire pékererā, Jesús gapure neō iābirīñurā. ⁸Saulo yebague oyadi wāgānugāja, iāpāgū, neō iābiriyupū. Irasirirā īgū merāmarā īgūrē tūāwāgāñurā Damascogue waarā. ⁹Irogue eja, ūrenugora koye iābiri, neō baabiri, iirībiri iriyupū.

¹⁰Damascoguere sugū Jesúre buremugū Ananías wāikūgū āārīyupū. Kērō irirosūgue Jesús īgūrē werenīyupū: —¿Ananías, āārīrī mū?

—Yū Opū, ōōta āārā, āri yuñyupū.

¹¹ Īgū irasū ārimakū, Jesús ĩgūrē:

—Wāgānugāka! “Diayema maa”
wāikuri maague waaka! Iri maague
waagū, Judaya wiigue ñajāa, sugū
Tarsomurē Saulo wāikugure sērēñaka!
Dapagorare ĩgū yure sērēgū yāmi.

¹² Īgūdere neāgue kērō irirosū āāriri
merā ĩmuabu. Mū ĩgū puro ñajāa, ĩgūya
dipurure ñapeori merā dupaturi ĩgūya
koye iāburire ĩmuabu. Mū wāidere
ĩmuabu ĩgūrē, āriyupū Jesús Ananiare.

¹³ Īgū irasū ārimakū pégu, āsū
ārīyupū:

—Yū Opū, ĩgū murē buremurārē
Jerusalégue āārīrārē ñerō iriadeare
wārā masaka yure wereama. ¹⁴ I makā
marādere murē buremurārē āārīpererā
mū wāi merā Marīpūre sērērārē peresu
iribu, paía oparā: “Āsū irika!” āri
iriuadea pū merā ejāayupū, āri wereyupū.

¹⁵ Īgū irasū ārikeremakū, Jesús gapū:

—Īgū purogue waaka! Īgū yū
beyesūdi āārīmi. Irasirigu yaa kerere
gaji nikū marārē, ĩgūsā oparārē, Israel
bumarādere weregukumi. ¹⁶ Irire
weregorenagū, buro ñerō tarigukumi.
Yū basi ĩgūrē weregura, āriyupū.

¹⁷ Īgū irasū ārimakū pé, Ananiás
Judaya wiigue waa, iri wiigue ñajāa,
Saulore bokaja, ĩgūya dipurure ñapeo,
āsū āriyupū:

—Yaagu Saulo, péka yure! Marī
Opū Jesúta murē maague deyoadi
yure iriuami, murē dupaturi koye
iāburo, āriḡū. Ōāgū deyomarīgūdere
opatariburo, āriḡū, iriuami, āriyupū.

¹⁸ Īgū irasū āriipoeta Sauloya
koyeugere waaġi nutūri irirosū deyori
tuuyadea yurisiridijakōāyuro. Ōārō
iākōāyupū doja. Irasirigu wāgānugā,
deko merā wāiyesūadi dujayupū. ¹⁹ Pūru
baa, turakōāyupū. Iri makāguere
yoawayaripoe Jesúre buremurā merā
dujayupū dapa.

**Saulo Damasco marārē
Jesúyare buenugādea**

²⁰ Iro āārīḡū, judío masaka nerērī
wiiriguge waa, irogue āārīrārē: “Jesús,

Marīpū magū āārīmi”, āri werenayupū.

²¹ Īgū weremakū pérā, āārīpererā
péguka, ĩgūsā basi āsū āri ḡāme
werenīñurā:

—Īi Jerusalégue Jesúre buremurārē
ĩgū wāi merā Marīpūre sērērārē
wējēdoredita āārīmi. Dapagorare
i makāguedere ōō marārē Jesúre
buremurārē ñeāgū aarigū iriañumi
Jerusalégue āia, paía oparāguere wiabu,
ārīñurā.

²² Īgūsā irasū ārikeremakū, Saulo gapū
ūmuriku judío masakare, Damascogue
āārīrārē ḡiuro marirō ōārō merā: “Jesús
diayeta Marīpū iriudi, Cristo āārīmi”,
āri werenayupū. Īgū irasū āri weremakū
pérā, ĩgūrē: “Ārikatogu yāmi ĩ”,
ārimasībiriñurā.

Saulo judío masakare duriwāgādea

²³ Yoadero pūru, surāyeri judío
masaka Saulore ĩgūsā wējēburire
werenimurā nerēñurā. ²⁴ Irasirirā
ūmuriku, ñamiriku makā turo ĩgūsā ūtā
koeri merā weadea sārirō makāpūrore
koreñañurā ĩgūrē wējēduarā. Saulo gapū
ĩgūsā ĩgūrē wējēduarire masikōāyupū.
²⁵ Irasirirā su ñami Jesúre buremurā
wāri puui merā ĩgūrē iri sārīrōma
gobegue yótaudijunurā. Āsū irisā, Saulo
iri makārē wiriyupū.

Saulo Jerusalégue goedujāadea

²⁶ Pūru Jerusalégue goedujayupū
doja. Irogue ejaḡū, Jesúre buremurā
merā āārīduadiyupū. ĩgūsā gapū
ĩgūrē ḡiigorañurā. “Jesúre buremugū
āārībemi ĩ”, āriñurā. ²⁷ ĩgūsā irasirimakū
iāḡū, Bernabé gapū Saulore Jesús
buedoreḡū beyenerā puro āiayupū.
Irogue eja, ĩgūsārē Saulo maague waagū
ĩgū Jesúre iādeare, Jesús ĩgū merā
werenīadeare, ĩgū Damascogue Jesúya
kerere ḡiuro marirō merā wereadeadere
ĩgūsārē wereyupū. ²⁸⁻²⁹ ĩgū irasū āri
wereadero pūru, Saulo ĩgūsā merā
āārīnugāyupū. Irasirigu ĩgūsā merā
Jerusalégue ḡiuro marirō marī Opū
Jesúya kerere weregorenayupū. Iri
kerere weregorenagū, surāyeri judío

masaka, griego ya merā werenírārē were, ĩgūsā merā gāme wereníyupũ. ĩgūsā gapũ ĩgũ wererire péduabirisīā, ĩgūrē wējēduadiñurā. ³⁰Irasirirā ĩgūsā wējēduamakū ĩārā, Jesúre buremurā gapũ ĩgūrē Cesarea wāĩkuri makāgue āia, irogue eja, ĩgūya makā Tarsogue iriukōañurā pama.

³¹ĩgũ irogue waadero purũ, āārĩpererā Jesúre buremurā Judea marā, Galilea marā, Samaria marā sinājārī merā dujañurā. Ōāgũ deyomarīgũ iritamurō merā buremunemoñurā. Jesúyare goepeyari merā irituyañurā. Gajirā wārā ĩgūrē buremunugañurā.

Pedro Enearē taudea

³²Pedro āārĩpereri makārī marārē Jesúre buremurārē ĩāgorenagũ waagũ, Lida wāĩkuri makāguedere ejayupũ. ³³Irogue eja, sugũ Eneas wāĩkugure bokajayupũ. Su mojóma pere gaji mojó ureru pērebejari bojorigora ĩgūya wiiguere dupũ buadi peyayupũ. ³⁴Pedro ĩgūrē ārĩyupũ:

—Eneas, Jesucristo murē taugukumi. Wāgānugā, mũ peyaderore āmu duripíka!

ĩgũ irasũ ārĩmakũta, Eneas wāgānugākōāyupũ. ³⁵Āārĩpererā Lida marā, Sarón marāde ĩgūrē ĩārā, iripoegue ĩgūsā buremunadeare piri, Jesús gapure buremunugañurā.

Pedro Dorcare masúdea

³⁶Gaji makā Jope wāĩkuri makāgue sugo nomeō Jesúre buremugō “Tabita” wāĩkugo āārĩyupũ. Griego ya merā “Dorcas” wāĩkuyupũ. Igo ōārĩrē irigo, boporārē ōārō iritamugō āārĩyupũ.

³⁷Iripoere Pedro Lidague āārĩripoe igo pũrĩriku kōmoakōāyupũ. Igo kōmoadero purũ, ĩgūsā irinaderosũta igo merāmarā igoya dupũ darore koeñurā. Koe odo, ũmarōma taribugue píñurā. ³⁸Jope, Lida purōgā āārĩyuro. Irasirirā Jope marā Jesúre buremurā Pedro Lidague āārĩmakũ pérā, ũma pērārē ĩgũ purogue iriñurā. Irogue ejarā, ĩgūrē:

—Mumurō merā Jopegue waaka! ārĩñurā.

³⁹ĩgūsā irasũ ārĩmakũ pégu, mata Pedro ĩgūsā merā Jopegue waayupũ. Irogue ejarā, ĩgūrē Dorcas boadeo peyari taribugue siiu murĩañurā. ĩgũ iri taribugue ejamakũ, wapiweyarā nome Pedro puro nerēnugāñurā. Orerāta, igo ĩgūsārē surĩ eabosadeare ĩmuñurā ĩgūrē. ⁴⁰Pedro iri taribugue āārĩrārē āārĩpererārē wiriadoreyupũ. ĩgūsā wiriadero purũ, ñadukupuri merā ejamejāja, Marĩpure sērēyupũ. Sērē odo, boadeore gāmenugā ĩā:

—Tabita, wāgānugāka! ārĩyupũ.

ĩgũ irasũ ārĩmakũta, koye ĩāpā, Pedrorre ĩāgōta wāgādoayupũ. ⁴¹Pedro igoya mojógue ñeā, tūāwāgũnú, purũ wapiweyarā nomerē gajirā Jesúre buremurādere siiumu, ĩgūsārē wiayupũ igore. ⁴²Āārĩpererā Jope marā igore ĩgũ masúdea kerere péperekōañurā. Irasirirā wārā Jesúre buremunugañurā. ⁴³Pedro yoaripoe Jopeguere sugũ Simón wāĩkugu, waimurā gasirire āmurĩmasũya wiiguere āārĩyupũ.

Cornelio Pedrorre siudoredea

10 ¹Cesareaguere Cornelio wāĩkugu wārā surara, “Italiano” wāĩkuri bumarā opu āārĩyupũ. ²Cornelio, āārĩpererā ĩgūya wii marā merā Marĩpure goepeyari merā buremuñurā. Irasirigu judío masaka boporārē iritamugũ wārī niyeru sinayupũ. Ũmuriku Marĩpure sērēnayupũ. ³Sunu ñamika tres āārĩmakũ, kērō irirosúgue sugũ Marĩpure wereboegu deyoa, ĩgũ puro ñajāmakũ ĩayupũ. Ñajāa, ĩgūrē:

—Cornelio, ārĩyupũ.

⁴Cornelio burō güiri merā ĩgũ ditare ĩā:

—Yũ Opu, ¿ñeonorē gāāmerĩ? ārĩyupũ.

ĩgũ irasũ ārĩmakũ, Marĩpure wereboegu ĩgūrē ārĩyupũ:

—Marĩpu mũ sērērirē pémi. Mũ boporārē niyeru sirĩdere ĩāmi. ⁵Irasirigu Simón Pedro wāĩkugure siudoregu, Jopegue iriuka mũyarā ũmarē! ⁶ĩgũ gajigu Simón wāĩkugu waimurā gasirire āmurĩmasũya wiiguere āārĩmi. Iri wii wādiya turo āārā, ārĩyupũ.

⁷Marĩpũre wereboegu irasũ arĩ odo, waadero pũru, Cornelio ĩgũrẽ moãboerã pẽrãrẽ, gajigu surara ĩgũrẽ iritamugũrẽ Marĩpũre goepeyari merã buremugũrẽ siuyupu. ⁸Īgũsãrẽ siiu, aãripereri Marĩpũre wereboegu ĩgũrẽ wereadeare wereyupu. Were odo, ĩgũsãrẽ Jopegue iriukõayupu.

⁹Īgũsã waadeanu gajinu gapu goeripoe aãrimakũ, Jopegue ejamurã iriripoe Pedro ĩgũ aãrĩrĩ wii wekague Marĩpũre sãrẽgũ murĩayupu. ¹⁰Īgũ irogue aãrigũ buro waoba, baaduadiyupu. Iri wii marã ĩgũsã baari amuripoe kãrõ irirosũ waasũ, umugasi tũpãmakũ ĩayupu. ¹¹Irasũ tũpãmakũ, suñe surĩro irirosũ deyori gasiro wapikuri turori suadea gasiro miẽ, yebague dijarimakũ ĩayupu. ¹²Iri gasiro poekaguere aãripererã waimurã: paãrã, yebague sigũwãgãrã, wũrã sãñañurã.

¹³Marĩpu ĩgũrẽ:

—Pedro, wãgãnuãgã, ĩisãrẽ wẽjẽ baaka! arĩyupu.

¹⁴Īgũ irasũ arĩmakũ:

—Yu Opũ, yu ĩgũsãnorẽ neõ baañabea. Nẽrãrẽ, mu guare baadorebirinerãrẽ neõ baabea, arĩyupu.

¹⁵Marĩpu ĩgũrẽ dupaturi arĩnemoyupu doja:

—Yu: “Oãrã aãrĩma”, arĩrãrẽ, ĩgũsãrẽ: “Nẽrã, baaya marĩrã aãrĩma”, arĩbirikõaka! ¹⁶Urea ĩgũrẽ irire ĩmuadero pũru, iri gasirore umugasigue aĩmurĩãkõayupu doja. ¹⁷Pedro: “¿Naásũ arĩduaro irikuri iri yũre ĩmuadea?” arĩ gũñarikipoe Cornelio iriuanerã ĩgũ aãrĩrĩ wii makãpũro: “¿Simõya wii noõgue aãrĩrĩ?” arĩ sãrẽñarã ejañurã. ¹⁸Irogue eja, iri wii marãrẽ: “¿Oõõta aãrĩrĩ, Simón Pedro wãikugu?” arĩ oeñurã. ¹⁹Pedro ĩgũ ĩadeare gũñagũ iriyupu dapa. Īgũ irire gũñaripoe Oãgũ deyomarĩgũ ĩgũrẽ:

—Īaka! Uma urerã amará yãma murẽ. ²⁰Murĩgora dijapurumuka! “¿Naásũ waarokuri yũre?” arĩ, neõ gũñarĩkũro marĩrõ ĩgũsã merã waaka! Yu ĩgũsãrẽ iriubũ murẽ, arĩyupu Pedroe.

²¹Īgũ irasũ arĩmakũ pẽgu, Pedro dija, ĩgũsãrẽ:

—Yũta aãrã musã amagũ. ¿Nasirĩrã aarari? arĩyupu.

²²Īgũsã ĩgũrẽ arĩñurã:

—Surara opu Cornelio wãikugu guare iriuami. Īgũ oãrĩrẽ irigu, Marĩpũre goepeyari merã buremugũ aãrĩmi. Aãripererã judío masaka ĩgũrẽ: “Oãgũ aãrĩmi”, arĩ ĩama. Sugu Marĩpũre wereboegu murẽ ĩgũya wiigue waadoregu siudoreayupu. Mu ĩgũ pũro waamakũ, mu wererire pẽgukumi. Irasirĩrã murẽ siiurã aarĩrã iriabu, arĩñurã.

²³Īgũsã irasũ arĩmakũ pẽgu, Pedro: “Nãjãrika! Oõ kãrika dapagã ñamirẽ!” arĩyupu. Gajinu gapu ĩgũsã merã waakõayupu. Gajirãde Jope marã Jesũre buremurã ĩgũsã merã wapikuwãgãñurã.

²⁴Gajinu gapu Cesareaguere ejañurã. Cornelio gapu, ĩgũyarãrẽ, ĩgũ merãmarãdere ĩgũya wiigue siiu neeõ, Pedroe yũyupu. ²⁵Pedro ĩgũya wii ejamakũ, Cornelio makãpũroge bokatĩrĩgũ wiria, ñadukupuri merã ejamejãyupu ĩgũrẽ buremugũ.

²⁶Īgũ irasirĩmakũ ĩã, Pedro gapu ĩgũrẽ tũãwãgũnũ:

—Wãgãnuãgãka! Yũde mu irirosũta masaku aãrã, arĩyupu.

²⁷Īgũya wiigue weretamu ñajãrã, Pedro wãrã masaka irogue nerẽanerãrẽ bokajayupu. ²⁸Irasũ bokajagu, ĩgũsãrẽ arĩyupu:

—Gua judío masaka aãrĩrã, judío masaka aãrĩmerãya wiiriguere ñajãrã, Moisés guare pĩdeare tarinugãbukoa. Musã irire oãrõ masã. Marĩpu gapu gajĩ bumarãrẽ: “Nẽrã aãrĩma”, arĩdorebirami yũre. ²⁹Irasirĩgu mu iriuanerã yũre siiurĩmakũ, “Waabea”, arĩrõ marĩrõ mata aarabu. Dapagora yu oõgue ejasã, musãrẽ: “¿Nasirĩbu yũre siuari?” arĩ sãrẽñaduakoa, arĩyupu.

³⁰Cornelio ĩgũrẽ arĩyupu:

—Wapĩkurĩnu taria i horanota tres aãrĩmakũ, i wii yu bere, Marĩpũre sãrẽripoe gũñaña marĩrõ sugu umũ surĩro buro goseriñe sãñagũ deyoya: ³¹“Cornelio, Marĩpu mu sãrẽrĩrẽ pẽmi. Mu boporãrẽ iritamurĩdere ĩãmi”, arĩmi

yure. ³²“Muyarā ūmarē iriuka, Jopegue Simón Pedro wāikugure siudoregu. Īgū gajigu Simón wāikugu waimurā gasirire āmugūya wiigue wādiya turo āārīrī wiigue āārīmi. Īgū mu puro ejaḡu, murē weregukumi”, āri weremi yure. ³³Irasirigu mata yaarā ūmarē murē siudoregu iriuba. Irasirigu mu gua puro ōārō aarayo. Marī āārīpererā ōōrē Marīpu iūrō āārā. Irasirirā āārīpereri murē Marīpu weredorerire mu guare weremakū péduakoa, āriyupu Cornelio Pedrore.

**Pedro Cornelioya wii
āārīrārē weredeā**

³⁴Īgū irasū ārīmakū pégu, Pedro āsū āri werenugāyupu igūsārē:

—Yu dapagoragueta pémasiā. Diayeta āārā. Marīpu marī āārīpererārē surosū iāmi. ³⁵Irasirigu āārīpereri bumarā īgūrē buremu, ōārīrē irirānorē iābéobirikumi. ³⁶Marīpu īgūya kerere judío masakare pidi āārīmi. “Jesucristo merā siñajārī bokarākuma”, āridi āārīmi. Īgūta āārīpererā Opu āārīmi. ³⁷Āārīpereri gua judío masaka āārīrī nikūgue waadeare ōārō masīkoa musā. Juan masakare bue, īgūsārē deko merā wāiyemi. Īgū irasiriadero puru, Jesús Galileague buenugāmi. ³⁸Idere masīkoa musā. Ī Jesús Nazaretmurē Marīpu Ōāgū deyomarīgū merā īgūrē turarire sīdi āārīmi. Marīpu īgū merā āārīnikōādi āārīmi. Irasirigu Jesús masakare ōārīrē irigorenami. Noó īgū waarō āārīpererā wātī doreri irirārē taumi. ³⁹Gua judío masaka āārīrī nikūgue Jerusaléguedere āārīpereri īgū irideare iābu. Iroque īgūrē curusague pábiatú wējēma. ⁴⁰Īgūsā wējēkeremakū, ūrenu waarō merā Marīpu gapu īgūrē masūkōādi āārīmi. Īgūrē masū, puru guare deyoamakū irimi, īgū dupaturī okarire masībuo, ārīgū. ⁴¹Jesús āārīpererā masakare deyoabiridi āārīmi. Gua ditare deyoami. Īgū deyoamakū, gua īgū merā baa, iirību. Iripoegueta Marīpu guare beyedi āārīmi, Jesúre īgū masūadire iāmurārē. ⁴²Marīpu Jesúreta masaka āārīpererā

okarārē, boanerādere: “Ōārārē taugūkoa, űerā gapure wajamoāgūkoa!” āri beyebure pidi āārīmi. Irire masakare weredoremi guare Jesús. ⁴³Āārīpererā Jesúre buremurārē Marīpu īgūsā űerō irideare kātīgukumi, ārīrīrē gojanerā āārīmā āārīpererā Marīpuya kerere weredupiyunerā, āri wreyupu Pedro Cornelioya wii nerēanerārē.

**Judío masaka āārīmerāde Ōāgū
deyomarīgūrē opanugādea**

⁴⁴Pedro werenīrīrē pérāguere Ōāgū deyomarīgū dijijayupu. ⁴⁵⁻⁴⁶Īgū ejadero puru, īgūsā gajirā ya merā werenīmasībirideare werenīnugā, ūsuyari merā Marīpure: “Ōatarigu āārā mu”, āri buremuñurā. Īgūsā irasū ārīmakū pérā, Pedro merā iroque ejanerā judío masaka Jesúre buremurā pégukakōāñurā. “Marīpu Ōāgū deyomarīgūrē iriumi judío masaka āārīmerādere”, āriñurā. ⁴⁷Irasirigu Pedro īgū merāmarārē āriyupu:

—Marīpu Ōāgū deyomarīgūrē marī judío masakare iriuderōsūta iīsādere iriumi. Irasirirā īgūsā Ōāgū deyomarīgūrē opamakū iārā, marī īgūsārē deko merā wāiyebirikōārā, ārīmasiña maa. ⁴⁸Irasirirā: “Musā Jesucristore buremurā īgūyarā āārā”, āri wāiyeka igūsārē! āri wreyupu Pedro īgū merāmarārē.

Īgūsārē wāiyeadero puru, Pedrosārē: “Yoaweyari poe dujaka gua merā dapa!” āriñurā.

**Pedro Jerusalén marārē Jesúre
buremurārē weredeā**

11 ¹Jesús buedoregu beyenerā, gajirā īgūrē buremurā Judeague āārīrā: “Judío masaka āārīmerāde Marīpuyare buremuma”, ārīrī kerere péñurā. ²Pedro Cesareague āārādi Jerusalégue dujajamakū iārā, iro marā judío masaka Jesúre buremurā īgūrē āsū āri werewua, sērēñañurā:

³—¿Nasirigu judío masaku āārīkereregu, judío masaka āārīmerāya wiigue ñajāa, īgūsā merā baārī?

⁴Īgūsā irasū ārimakū, Pedro āārīpereri igūrē irogue waadeare āsū āri wereyupu:

⁵—Yu Jopegue āārīgū, Marīpure sērēripoe kērō irirosū waabu yure. Ūmugasigie suñe suríro irirosū deyori gasiro wapikuri turori suadea gasiro miē, yu puro dijarimakū iābu. ⁶Yu iri gasiro poekaguere: “¿Neéno āārírí?” āri, oārō iāgū, āārīpererā waimurā: paārā, makānūu marā, yebague sīgūwāgārā, wūrā sānamakū iābu. ⁷Yu igūsārē iānīripoe Marīpu yure: “Pedro, wāgānūgāka! Īgūsārē wējē baaka!” ārimakū pébu. ⁸Yu gapu igūrē yujubu: “Baabea yu Opu. Gajirā waimurā gua judío masaka baaya marīrā āārīma. Neō suñarō igūsānorē baañabi āārīkubu”, āriibu igūrē. ⁹Yu irasū ārimakū, Marīpu ūmugasigie āārīgū dupaturi ārimi doja: “Yu baadorerārē: ‘Baaya marīrā āārīma’”, āribirikōaka! ārimi yure. ¹⁰Urea igū irire iñuadero puru, iri gasirore āārīpererā merā ūmugasigie āimuriākōāmi doja. ¹¹Irasiriripoeta ārerā ūma Cesarea marā yure siudorerā iriuanerā yu āārírí wiiguere ejama. ¹²Ōāgū deyomarīgū yure: “Īgūsā judío masaka āārīmerā merā waabea’, āri gūñabita waaka!” ārimi. Irasirigu yu Jope marā Jesúre būremurā su mojōma pere gajī mojō suru pērēbejarā merā waa, Cesareaguere eja, gua āārīpererā Cornelioya wiigie ñajābu. ¹³Gua iro ñajājamakū, Cornelio guare: “Sugu Marīpure wereboegu yaa wii ñajājamakū iābu. Īgū yure: ‘Jopegue ūma mūyarārē iriuka, Simón Pedro wāikugure siudoregu’ ārimi”, āri weremi. ¹⁴“Īgū murē Marīpu yare weremakū būremugū, mu, mūyarā āārīpererā oārō tarirākoa. Ūmugasiguere Marīpu merā oārō usuyari bokarākoa’, āri weremi yure Marīpure wereboegu”, ārimi Cornelio. ¹⁵Irasirigu yu igūsārē werenūgāripoe Ōāgū deyomarīgū marīrē neōgora igū dijīaderosūta igūsāguere dijījami. ¹⁶Irasirimakū iāgū, Jesús ārideare gūñabokabu. Āsūta ārimi: “Juan musārē deko merā wāiyedi āārīmī.

Yu gapu musārē Ōāgū deyomarīgū merā wāiyegukoa, igū musā merā āārīnīkōāburo, ārīgū”. ¹⁷Marīpu marīrē iriuderosūta Ōāgū deyomarīgūrē iriumi, judío masaka āārīmerādere, marī Opu Jesucristore igūsā būremumakū. Īgū irasirimakū iāgū, Marīpure: “Irasiribirikōāka igūsārē!” ārimasibiribu yu, āri wereyupu Pedro iro āārīrārē.

¹⁸Īgū wereadero puru, toeperea: —Marīpu judío masaka āārīmerādere igūsā ñerō irideare bujawere, piridoremi, igūsāde ūmugasigie igū merā oārō usuyari bokaburo, ārīgū, āri, usuyari siñurā Marīpure.

Antioquía marā Jesúre būremudea

¹⁹Estebārē wējēadero puru, Jesúre būremurārē ñerō iriñurā. Irasirirā surāyeri Feniciague, gajirā Chipre nūgūrōgue, gajirā Antioquíague duriwāgāñurā. Īgūsā irogue ejarā, Jesúya kerere wereñurā judío masaka ditare. ²⁰Surāyeri Jesúre būremurā Chipre marā, Cirene marā āārīñurā. Īgūsā Antioquíague eja, judío masaka āārīmerārē Jesúya kerere wereñurā. “Jesús, marīrē taugu, āārīpererā Opu āārīmī”, āri wereñurā igūsārē. ²¹Marīpu irasū āri wererārē oārō iritamuyupu. Irasirirā igūsā weremakū pérā, iro marā wārā Jesúre būremunūgāñurā. Īgūsā dupiyuro būremudeare pirikōāñurā.

²²“Īgūsāde Jesúre būremuma”, ārīrī kerere pérā, Jerusalén marā Jesúre būremurā Bernabé Antioquíague iriñurā: “¿Naásū waáari?’ āri iāgū waaka!” ārīrā. ²³Irasirigu irogue eja, Marīpu igūsārē igū iritamudeare iā, buro usuyari merā:

—Marī Opu Jesúre oārō būremuníka! Īgūrē būremurīrē neō piribirikōāka! āri wereyupu igūsārē. ²⁴Bernabé Ōāgū deyomarīgūrē opatarigu, oāgū, Jesúre oārō būremugū āārīyupu. Irasirirā igū weremakū pérā, wārā masaka Jesúre būremunūrā.

²⁵Puru Bernabé Antioquíague āārādi Saulore Tarsogue āārīgūrē āmagū waayupu. ²⁶Īgūrē bokaja, igūsā pērāgueta

Antioquíague goedujaja, Jesúre buremurā merā su bojorigora iri makāguere āārīñurā. Iroguere wārā masakare Jesúyare bueñurā. Iripoe merāta iro marārē Jesúre buremurārē: “Cristoyarā, Cristiano āārīma”, āri wāiyepuroriñurā.

²⁷Bernabé, Saulo merā Antioquíague āārīripoe gajirā Jerusalén marā Marīpuya kerere weredupiyurā iroguere waañurā. ²⁸Sugu ĩgūsā merā, Agabo wāikugu āārīyupu. ĩgū iroguere eja, Ōāgū deymarīgū masīrī sīrī merā iro marārē:

—Āārīpereroguerē masaka uaboarākuma, āri weryepu ĩgūsārē. Claudio wāikugu romano marā opu ñajādero puru Agabo ĩgū āridea waayuro. ²⁹ĩgū irasū ārīmakū pērā, Antioquía marā Jesúre buremurā āsū ārīñurā:

—Marī Judeague āārīrārē Jesúre buremurārē marī niyeru oparire, marī sīrō bokatīūrō iriurā! ārīñurā. ³⁰Irasirirā niyeru neeō, Bernabé, Saulo merā: “Jesús buedoregu beyenerārē iritamurārē wiaka!” āri iriñurā.

Santiagoore wējēdea, Pedrore peresu iridea

12 ¹Iripoere Herodes wāikugu Judea marā opu, surāyeri Jesúre buremurā Jerusalégue āārīrārē ñerō irinugāyupu. ²Irasirigu ĩgūyarā surarare Santiagoore Juan tīgūrē sareri majī merā wējēdoreyupu. ³ĩgūrē wējēmakū ĩārā, judío masaka usuyañurā. Herodes ĩgūsā usuyamakū ĩāgū, Pedrore ñeādore, peresu iriyupu. Irasiriripoe pá wemasārī morēña marīrī baari bosenu pascua bosenu āārīyuro. ⁴ĩgūrē peresu iriadero puru, wapikuri bu surarare gorawayu koredoreyupu. Iri buriku wapikurā dita āārīñurā. “Pascua bosenu puru, āiwiugura masaka ĩūrōgue ĩgūrē wējēdorebu”, āri gūñadiyupu Herodes. ⁵Irasirirā Pedrore surara ōārō koreníkōāñurā. ĩgū iroguere āārīripoe Jesúre buremurā gapu Marīpure buro sērēbosaníkōāñurā.

Marīpu Pedrore peresugue āārīgūrē taudea

⁶Herodes Pedrore masaka ĩūrōgue ĩgūrē āiwiuburi ñamirē pērā surara

watopegue peda kōmeda merā suasuadi kāriyupu. Gajirā surara pērā makāpuro wiriarore koreñurā. ⁷Āārīpererā kārīripoe gūñaña marīrō sugu Marīpure wereboegu Pedro āārīrī taribugue deyoayupu. Irasiriro iri taribu poekague ōārō boyosiriakōāyuro. Marīpure wereboegu Pedroya dukare tūkare, ĩgūrē yobeyupu.

—Murīgora wāgāñugāka! āriyupu. ĩgū irasū ārīmakūta, Pedroya mojōrīrē ĩgūsā kōmedari suadea kuradijakōāyuro.

⁸Marīpure wereboegu ĩgūrē:

—Yujutūka! Muya gubu surīre sāñaka! āriyupu.

ĩgū irasū ārīmakū pégu, yujutū, ĩgūya gubu surīre sāñayupu. ĩgū sāña odomakū, āriyupu doja:

—Wekamañe surīrore sāñaka! Náka, yu merā! āriyupu.

⁹ĩgū irasū ārīmakū pégu, Pedro ĩgūrē tuyawiriyayupu. “¿Diyayeta Marīpure wereboegu yure āiwiriagu irikuri? Gajipoe irigu kēgū iribukoa”, āri gūñayupu. ¹⁰Marīpure wereboegu, Pedro merā surara korerā āārīpurorirārē tari, puru gajirārē tari, iri wii ñajāpuroriri kōme makāpurogue ejañurā. Iro ĩgūsā ejamakū, iri makāpuro basi tūpākōāyuro. Iri makāpurore tariwiria, yoawayaro waa, Marīpure wereboegu dederiakōāyupu. Pedro suguta dujayupu pama. ¹¹Marīpure wereboegu dederiadero puru, Pedro ĩgūrē waadeare ōārō pémasi:

—Diyayeta Marīpu yure wijatadoregu, ĩgūrē wereboegure iriuañumi Herodes yure ñerō iribirikōāburo, ārīgū, gaji āārīpereri judío masaka yure ñerō iriduarire kāmudadoregu, āri gūñayupu.

¹²Irire gūñawāgā, Marīaya wiigue ejayupu. Igo, Juan Marcos wāikugu pago āārīyupo. Iri wiiguerē masaka wārā nerē, Marīpure sērēbosarā iriñurā ĩgūrē. ¹³Iroguere ejagu, Pedro iri wii turo ñajāri makāpurore doteyupu. ĩgū dotemakū pégo, sugo Rode wāikugu iri wii marārē moāboego: “¿Noā āārīrī?” āri ĩāgō waayupo. ¹⁴ĩgū werenírīrē pémasi, makāpurore tūpābeota usuyari

merā ūmañajāa, iro nerēanerārē:
“Pedro makāpuro āarīgú kárinami”, āri
wereyupo. ¹⁵Igo irasū ārimakū pérā,
igore: “Mu irasū ārimoāmakōāgō yáa”,
ārī, igo wererire būremubiriñurā.

Igo gapu ĩgūsārē: “Diyeta ārā yu”,
ārīyupo.

“Iro merē Pedroya yujupūrā āārīkoa”,
ārīñurā.

¹⁶Pedro gapu makāpurore dotegu
iriyupu dapa. Irasirimakū waa, iri
makāpurore tūpā, ĩgū iro nímakū ĩārā,
gukakōāñurā. ¹⁷Īgū gapu ĩgūya mojó
merā irikeo, ĩgūsārē toedoreyupu. Puru
wiigwe ñajāja, ĩgū peresu āārīgūrē
Marīpu ĩgūrē āiwiriadeare wereyupu
ĩgūsārē:

—Irire wereka, Santiagore, gajirā
Jesúre būremurārē! āri were odo,
gajirogue waakōyupu.

¹⁸Puru boyoripoe peresu korerā Pedro
marīmakū ĩārā: “¿Naasū waáyuri?” āri
gāme gaguiniñurā ĩgūsā basi. ¹⁹Irasirigu
Herodes ĩgūyarā surarare Pedroe
āmadoreyupu. ĩgūsā bokabirimakū
ĩāgū, Pedroe koreadinērārē būro
sērēña, ĩgūsā yujubirimakū, ĩgūsārē
wējēdoreyupu. Puru Judeare wiri,
Cesareague āārīgú waayupu Herodes.

Herodes boadea

²⁰Iripoe Herodes Tiro, Sidón
wāikuri makārī marā merā būro
guayupu. Iri makārī marā baari,
Herodeya nikū marā duadea āārīyuro.
Irasirirā, ĩgū guamakū ĩārā: “Guare
baari duabiribukumi”, āri, ĩgū purogue
irire āmurá waañurā. Irogue eja,
Herodeya wii koregu Blasto wāikugure:
“Iritamuka guare!” āriñurā. ĩgū: “Jáu”,
ārimakū pérā: “Herodere wereníbosaka,
ĩgū gua merā guanemobirikōāburo,
ārīgú!” āriñurā ĩgūrē. ²¹Irasirigu
Herodes ĩgūsā merā wereníduarinu
ejamakū, opu sñānarī suríre sñāa,
masaka ĩūrō opu doarogue doa, ĩgūsārē
wereniyupu. ²²Īgū irasū werenímakū
pérā, masaka gaguiniñurā:

—Ī oō werenígū masakū āārībemi.
Ūmugasigue marā Opu āārīmi, āriñurā.

²³Īgūsā irasū ārimakū pégu, Herodes
ĩgūsārē: “Masakuta āārā yu”, āribiriyupu.
Irasirigu Marīpure būremubiri waja,
mata Marīpure wereboegu Herodere
pūrīrikumakū iriyupu. Irasirigu Herodes
beka baaweasū boakōāyupu. ²⁴Iri
irasū waadero puru, Jesúre būremurā
Marīpuya kerere āārīpererogure
weregoreñañurā. Wārā masaka irire
péñurā. ²⁵Bernabé, Saulo merā
Jerusalégue gajirā Jesúre būremurārē
iritamu odo, Antioquíague gāme
dujāañurā. Juan Marcos wāikugude
ĩgūsā merā waayupu.

Bernabé, Saulo merā Jesúya kerere buenugādea

13 ¹Antioquíaguere Jesúre
būremurā watopegue surāyeri
Marīpuya kerere weredupiyurā, gajirā
masakare buerimasā āārīñurā. Bernabé
ĩgūsā merāmu āārīyupu. Gajigu Simón
wāikugu āārīyupu. ĩgūrēta masaka:
“Nígū” āri wāiyeñurā. Gajigu Lucio
wāikugu Cirenemu āārīyupu. Gajigu
Manaén wāikugu, Herodes Galilea
marā opu dagu merā suro merā masādi
āārīyupu. Gajigu Saulo āārīyupu. ²Sunu
ĩgūsā bere, Marīpure sērēripoe Ōāgū
deyomarīgū ĩgūsārē wereyupu:

—Bernabére, Saulore beyepíka! ĩgūsā
yure moāboemurā, yu beyesūnerā
āārīma, ārīyupu.

³Īgū irasū ārimakū pérā, ĩgūsā bere,
Marīpure sērē odo, ĩgūsāya dipure
ñapeo, seretu iriñurā.

Bernabé, Saulo merā Chipre marārē buede

⁴Puru Bernabé, Saulo merā Ōāgū
deyomarīgū ĩgūsārē iriuderosūta
Seleucia wāikuri makāgue waa, irogue
eja, doódiru merā Chipre wāikuri
nugūrōgue waañurā. ⁵Iri nugūrōma
makā Salamina wāikuri makārē eja,
judío masaka nerērī wiirigwe Marīpuya
kerere wereñurā. Juan Marco
ĩgūsārē iritamugorenayupu. ⁶Puru iri
nugūrōrē tariwerewāgā, Pafos wāikuri
makāgue ejañurā. Irogue ejarā, sugu

judío masakure yé āārīgūrē bokajañurā. Īgū Barjesús wāikugū āārīyupū. Griego ya merā Elimas wāikuyupū. Iri makā marārē: “Ūmugasigue marā Opūya kerere weredupiyurimasū āārā yu”, āārikatogorenayupū. ⁷ Sergio Paulo wāikugū merāmū āārīyupū. Sergio Paulo iri nūgūrō marā opū, wāri masīgū āārīyupū. Īgū Marīpūya kerere pēduagu, Bernabé, Saulore siudoreyupū. ⁸ Irasirirā Īgūsā Īgū pūrogue wererā waañurā. Elimas, yé āārīgū gapū Sergio Paulo Jesúre būremumakū gāāmebiriyupū. Irasirigū Īgūsā wererire kāmuteduadiyupū. ⁹ Irasirimakū, Saulo Ōāgū deyomarīgūrē opatarigu, Īgūrē būro ĩāyupū. Saulota, “Pablo” wāikuyupū. ¹⁰ Āsū ārīyupū:

—Mu āārikatorikugū, ñegū, āārīpereri ōārō iririre kāmuteduagu, wātī irirosū āārā. Marī Opūya diayemarē gorawayuduagu āārā. ¹¹ Mu irasiriri waja marī Opū mūrē wajamoāgukumi. Irasirigū mu koye ĩābi dujaguko. Marī Opū mūrē wajamoārōpa abe gosesiririre ĩābirikoa, ārīyupū Pablo Īgūrē. Īgū irasū ārīrī merāta Īgūrē naitīākōāyuro. Neō koye ĩābi dujayupū. Irasirigū Īgūrē tūāwāgābure āmayupū. ¹² Īgū irasū waamakū ĩāgū, Sergio Paulo marī Opū Jesúya buerire pégukakōāyupū. Irasirigū Jesúre būremuyupū.

**Pablo, Bernabé merā Pisidia
nikūma makā Antioquia
wāikuri makāgue ejadea**

¹³ Pūru Pablo Īgū merāmarā merā Pafogue āārānerā wiri taribuja, Perge wāikuri makāgue ejañurā. Iri makā Panfilia wāikuri nikūgue āārīyuro. Īgūsā Pergēgue ejamakū, Juan Marcos gapū Īgūsārē iro pí, Jerusalégue gāme dujáakōāyupū doja. ¹⁴ Pūru Pergēgue āārānerā gāji makā Antioquia wāikuri makāgue waañurā. Iri makā Pisidia wāikuri nikūgue āārīyuro. Irogue eja, judío masaka siñajārīnū⁹ āārīmakū Īgūsā nerērī wiigūe⁹ ñajāa, doañurā. ¹⁵ Iri wii

marā oparā Moisés gojadeare, Marīpūya kerere weredupiyunerā gojadeare bueadero pūru, Pedrosārē siiu:

—Guayarā, masakare wereduārā, wereka, Īgūsārē ōārō āārīrikuburo, ārīrā! ārīñurā.

¹⁶ Īgūsā irasū ārīmakū pégū, Pablo wāgānūgā, Īgūya mojō merā irikeo, Īgūsārē wereyupū:

—Musā Israel bumarā, gajirā Īgūsā irirosū Marīpūre būremurā, ōō āārīrā, yu wererire ōārō péka! ¹⁷ Marīpū, gua judío masaka Israel bumarā būremugū, gua ñekūsāmarārē beyedi āārīmi. Irasirigū iripoegue Īgūsā Egīptogū āārīrārē wārā masāporemakū iridi āārīmi. Pūru iri nikūgue āārīrārē Īgū turaro merā āāwiridi āārīmi. ¹⁸ Īgūsā Egīptore wiridero pūru, cuarenta bojorigora masaka marīrōgue waagorenanerā āārīmā. Irogue Īgūsā Īgū dorerire tarinūgākeremakū, Marīpū Īgūsārē ōārō koredi āārīmi. ¹⁹ Pūru Īgūsā Canaán nikūgue ejamakū, iri nikū marārē su mojōma pere gāji mojō peru pērēbejari buri marārē Marīpū béosīa, gua ñekūsāmarārē pídi āārīmi iro āārīdoregu. ²⁰ Marīpū Īgūsārē iri nikūgue pídero pūru, cuatrocientos cincuenta bojorigora āārīnerā āārīmā. Īgūsā irogue āārīmakū, Marīpū Īgūsārē doremurārē pídi āārīmi. Īgūsā Samuel wāikugū Marīpūya kerere weredupiyudi Īgū āārīnūgāripoegue doretūnunerā āārīmā. ²¹ Gua ñekūsāmarā Samuere: “Sugu gua opū gāameko”, ārī sērēmakū pégū, Marīpū Īgūsā opū āārībure Saūre pídi āārīmi. Saúl, Cis wāikugū magū, Benjamīya bumū āārīdi āārīmi. Īgū cuarenta bojorigora Īgūsā opū āārīrīrē bēo, David wāikugūre Īgūsā opū āārībure pídi āārīmi. Āsū ārīdi āārīmi Īgūrē: “Davire Isaí magūrē bokabu. Būro usuyāa Īgū merā. Āārīpereri yu gāāmerīrē irīgukumi”, ārīdi āārīmi. ²³ “Sugu David parāmi āārīturiagu, musārē

⁹ 13.14a Judío masaka siñajārīnu, sábadō āārā. ⁹ 13.14b Judío masaka nerērī wii, sinagoga wāikuri wii āārā. Irogue Īgūsā siñajārīnu āārīmakū nerē, Marīpūya werenrī gojadea pūrē buenama.

Israel bumarārē taugu aarigukumi”, āri weredi āārīmī Marīpu gua ñekūsāmarārē. Irasirigu ĩgũ ārīderosũta Jesũre iriudi āārīmī. ²⁴Jesũs masakare buenugāburi dupiyuro Juan āārīpererā Israel bumarārē: “Musā ñerō irideare bujawere, musā guñarirē gorawayuka! Musā irasirimakũ ĩgũ, musārē deko merā wāiyegukoa”, āri buedi āārīmī. ²⁵Īgũ buetũnuburi dupiyuro ĩgũsārē ārīdi āārīmī: “Musā yure: ‘Guare taugu āārīmī’, āri guñadāa. Āārībea yu. Yu pũru gajigu aarigukumi. Yu gapu ubu āārīgũ, ĩgũrē neō suropebirikoa”, ārīdi āārīmī.

²⁶Yaarā, Abraham parāmerā āārĩturiarā, gajirā ĩgũsā irirosũ Marĩpũre buremurā oō āārĩrāde oārō pēka! Marĩpu marĩrē: “Taugũra”, āri kere iriudi āārīmī. ²⁷Jerusalén marā, ĩgũsā oparāde Jesũs marĩrē taugure ĩāmasĩbirinerā āārīmā. Siñajārĩnuriku Marĩpũya kerere weredupiyunerā gojadeare buekererā, neō pēmasĩbirinerā āārīmā. Pēmasĩbirisĩā, Jesũre wējēdorerā, Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ārīderosũta irinerā āārīmā.

²⁸Jesũs ĩgũ ñerō irideare bokabirikererā, Pilatore: “Wējēka ĩgũrē!” āri sērēñurā.

²⁹Irasirirā iripoegue Marĩpũya kerere weredupiyunerā gojadea pũgue ārīderosũta Jesũre āārīpererire iri odo, ĩgũrē curusague boadire āĩdiju, masāgobe ũtāyegue mádea gobegue pĩnerā āārīmā. ³⁰Īgũrē wējēkeremakũ, Marĩpu gapu boadiguere masũdi āārīmī. ³¹Īgũ masādero pũru, wārĩnĩrĩ deyoadi āārīmī ĩgũ merāmarārē. Dupiyurogue ĩgũsā ĩgũ merā Galileague wiri, Jerusalégue wapikugorenarā waanerā āārīmā. Dapagorare ĩsāta ĩgũ masādire ĩānerā, ĩgũyare werema guayarārē.

³²⁻³³Irasirirā yu, yu merāmu Bernabé musārē Jesũya kerere wererā aaribũ. Iripoegue Marĩpu ĩgũ Jesũs merā oārō iriburire weredi āārīmī gua ñekūsāmarārē. Īgũ ārīderosũta guare ĩgũsā parāmerā āārĩturiarārē irasiridi

āārīmī Jesũre boadiguere masũgũ. Salmos wāĩkũri gojadea pũgue āsũ āri gojasũdero āārĩbũ: “Yu magũ āārā mu. Dapagā murē masāmakũ yāa”, ārīdi āārīmī Marĩpu. ³⁴Gaji pũgue Marĩpu āsũ ārīdi āārīmī, Jesũre boadiguere masũburire, ĩgũ dupu boabiriburire: “Iripoegue yu Davire: ‘Oārō irigura’, ārīderosũta murē irigũkoa”, ārīdi āārīmī. ³⁵Gaji Salmos pũ David ĩgũ gojadea pũgue āsũ āri gojadi āārīmī: “Mu dorerire oārō iridiya dupure neō boadobirikoa”, āri gojadi āārīmī. ³⁶Diayeta werea. David okagu, Marĩpu gāāmederosũta ĩgũ āārĩdeapoe marārē iritamunĩkōādi āārīmī. Īgũ boadero pũru, ĩgũ ñekūsāmarā darārē yāaderogueta gajirā ĩgũrē yāanerā āārīmā. ĩgũrē yāadero pũru, ĩgũya dupu boakōayuro. ³⁷Jesũs Marĩpu masũdiya dupu gapu neō boabiridero āārĩbũ. ³⁸⁻³⁹Musā āārīpererā Jesũya kerere yu weremakũ, oārō pēka! Īgũ merā marĩ ñerō irideare kātiri bokarākoa. ĩgũrē buremurānorē ĩgũsā ñerō irideare Marĩpu kātigukumi. Moisés doreri iriri merā neō kātiri bokabirikoa. ⁴⁰Irasirirā musā dapagora marā oārō pēmasika! Musā oārō pēmasĩbirimakũ, iripoegue marā Marĩpũya kerere weredupiyunerā gojaderosũta musādere waarokoa. ⁴¹Āsũ āri gojanerā āārīmā Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue:

Oārō pēka, yure buridarimasā!

Musā okarinurĩrē musārē gajino buro goerire ĩmugara. Gajirā musārē irire weremakũ pēkererā, buremubirikoa. Irasirirā musā buremubiridea waja beosũrākoa, āri gojanerā āārīmā,^r

āri wereyupu Pablo Antioquía marārē.

⁴²Pablosā irire were odo, wiriimakũ, judío masaka āārĩmerā iri wiigue nerēanerā ĩgũsārē:

—Gaji siñajārĩnu āārĩmakũ, guare irireta werenemoka doja! āri sērēñurā. ⁴³Irasirirā iri wii nerēanerā wiriimakũ, wārā judío masaka, judío masaka

irirosū būremurāde Pablosā wererire būremusiā, ĩgūsārē tuyañurā. Irasirirā Pablosā ĩgūsārē: “Marīpu musārē buro maīrī merā ĩāgūrē būremurirē neō piribirikōāka!” ārīñurā.

⁴⁴Gaji semana siñajārīnu āārīmakū, wārā iri makā marā Marīpuya kerere pémurā iri wiigue nerēñurā doja.

⁴⁵Īgūsā wārā nerēmākū ĩārā, judío masaka Pablora buro ĩāturiñurā.

Irasirirā ñerō werenírī merā Pablo wererire: “Diaye āārībea”, ārīñurā.

⁴⁶Īgūsā irasū ārīmakū pérā, Pablo, Bernabé güiro marirō merā ĩgūsārē ārīñurā:

—Marīpu dorederosūta gwa musārē judío masakare ĩgūya kerere werepuroriadabu. Musā gapu irire neō gāamebea. Marīpu puro perebiri okari opaburidere gāamebea. Irasirirā gwa judío masaka āārīmerā gapure iri kerere wererākoa. ⁴⁷Āsūta doredi āārīmī Marīpu ĩgūya werenírī gojadea pūguere:

Musārē judío masaka āārīmerārē yaa kerere weredoregu pígukoa. Irasirigu ĩgūsārē āārīpererā i nikū marā musā irire weremākū pérānorē taugukoa perebiri peamegue waabonerārē, ārīdi āārīmī Marīpu, ārī werenūrā.^s

⁴⁸Īgūsā irasū ārīmakū pérā, judío masaka āārīmerā buro usuyari merā: “Marīpuya kere gapu ōārī āārā”, ārīñurā.

Irasirirā Marīpu beyesūnerā, ĩgū purogue perebiri okari ĩgū sīsūmurā, Jesúre būremuñurā. ⁴⁹Irasirirā Marīpuya āārīpererogue iri nikū marārē weregoreñañurā. ⁵⁰Irasirimākū ĩārā, surāyeri judío masaka Pablosārē ñerō wereníñurā. Īgūsā wererire pérā, gajirā wáro niyeru oparā judío masaka iririkurire būremurā nome Pablosā merā guañurā. Iri makā marā oparāde ĩgūsā merā guañurā. Irasirirā ĩgūsārē ñerō irinugā, ĩgūsāya nikūrē beówiukōāñurā.

⁵¹Irasirirā Pablo, Bernabé ĩgūsāya gubu suríre tuadea nikūwerare mojbéonurā, iri makā marā ĩgūsā ñerī

iriri waja ĩmurā. Irasiri odo, Iconiogue waakōāñurā. ⁵²Īgūsā waakeremākū, Jesúre būremurā gapu irogue āārīrā Ōāgū deyomarīgūrē opatari, buro usuyari merā dujañurā.

Pablo, Bernabé merā Iconiogue ejadea

14 ¹Pablo, Bernabé merā Iconiogue eja, judío masaka nerērī wiigue ñajāa, Jesúya kerere werenūrā. Īgūsā weremākū pérā, judío masaka, gajirā judío masaka āārīmerāde wārā Jesúre būremunugāñurā. ²Judío masaka Jesúyare péduamerā gapu, Jesúre būremurārē ñerō wereníñurā. Judío masaka āārīmerārē, Jesúre būremurā merā guamakū iriñurā. Irasirirā judío masaka āārīmerā Jesúre būremurārē ñerō gūñañurā. ³Īgūsā irasū gūñamakū ĩārā, Pablosā gapu yoaripoe irore duja, güiro marirō merā: “Marīpu masakare buro maīrī merā ĩāmi”, ārī fueñurā. Īgūsā buemākū, Marīpu ĩgūyare: “Diayeta buema”, ārīgū, ĩgū turaro merā iri ĩmurirē ĩgūsā irimakū iritamuyupu. ⁴Irasirirā iri makā marā dukawariñurā. Surāyeri judío masaka buerire gāamerā, gajirā Pablosā buerire gāamerā dujañurā. ⁵Jesúya kerere gāamemerā: judío masaka, judío masaka āārīmerāde, oparā merā nerē, Pablosārē ñerō ārī, ütāyeri merā dea wējēduañurā. ⁶⁻⁷Īgūsā irasū wējēduarire pérā, Pablo, Bernabé merā Licaonia nikūgue duriwāgāñurā. Irogue eja, iro marārē Jesúya kerere buegoreñañurā. Īgūsā irasū buegorenarā, iri nikū āārīrī makārī Lистра, Derbe wāikuri makārīgue ejañurā.

Listrague Pablora ütāyeri merā deadea

⁸Listrague eja, sugu neō deyoagugueta waamasībiridire iro doagure bokajañurā. ⁹Irasirigu irogue doagu, Pablo buemākū péyupu. Īgū pémakū, Pablo su diayeta ĩāyupu ĩgūrē. “Ī Jesúre būremumi. ‘Īgū yure taumasīmi’, ārī gūñakumi”, ārī gūñayupu Pablo ĩgūrē ĩāgū. ¹⁰Irasirigu turaro merā:

^s 13.47 Is 49.6

—Wāgānugāka! āriyupu īgūrē.

Īgū irasū ārimakū pégu, pariwāgānugā waayupu. ¹¹Pablo īgūrē irasirimakū iārā, Licaonia marā īgūsā ya merā āsū āri gaguinīñurā:

—Marī buremurā ūmarōgue āārānerā ūma irirosū deyorā marī purogue dijajama, āri gaguinīñurā.

¹²Irasirirā Bernabé: “Marī buremurā opu Zeus wāikugu āārīmi”, āri wāiyeñurā. Pablo gapure īgūsārē werepuroridi āārimakū: “Marī buremugū Hermes wāikugu āārīmi”, āri wāiyeñurā. ¹³Iri makā ñajārō turo Zeure buremurī wii āārīyuro. Sugu paí iri wiire koregu wekuare, goori īgū āmuadeare āiwāgāyupu. Īgū, iro marā merā wekuare wējē soepeoduadiyupu Pablosārē buremudugagu. ¹⁴Īgūsā irasū iriduamakū iārā, Pablosā īgūsāya surīre yegue, iro āārīrá watopegue ūmawāgā, āsū āri gaguinīñurā:

¹⁵—Musā guare, ¿nasirimurā irasū yári? Guade musā irirosūta masaka āārā. Gua musārē Marīpuya kerere āsū āri wererā aaribú. Keori weadeare béokōāka! Marīpu okaгу gapure buremuka! Īgūta ūmugasi, i nikū, dia, āārīpererā i ūmugue āārīrārē iridi āārīmi. ¹⁶Iripoegue āārīpereri buri marārē īgūsā gāāmerō irimakū kāmūtābiridi āārīmi. ¹⁷Masaka īgūrē buremubirikeremakū, marīrē ōārō irigu, īgū ōārō āārīrikurire īmumi āārīpererārē. Irasirigu deko merēmakū yāmi. Marī oterire dukakumakū yāmi marī baaburire sīgū. Irasirigu usuyari merā āārimakū yāmi marīrē, āriñurā Pablosā īgūsārē.

¹⁸Īgūsā irasū ārimakū pékererā, Pablosārē buremuduarā, wekuare wējē soepeoduadiñurā dapa. Pablosā gapu īgūsārē: “Iropata irika! Iriire pirikōāka!” ārimakū pérā, irire pirikōāñurā pama.

¹⁹Puru gajirā judío masaka, Antioquía marā, Iconio marāde Listrague ejañurā. Irogue ejarā, Pablora ñerō werenīñurā. Īgūsā irasū ārimakū pérā, iro marāde īgū merā gua, īgūrē ūtāyeri merā deañurā. Dea odo: “Īi kōmoakōāmi”, āri, iri makā

turogue tūāwāgā meépíbéokōāñurā.

²⁰Īgūsā irasirikeremakū, Jesúre buremurā gapu īgū puro nerējañurā. Īgūsā nerējamakū, wāgānugā, īgūsā merā makāgue dujáakōāyupu doja. Gajinu gapu Bernabé merā Derbegue waayupu.

²¹Irogue eja, Jesúya kerere wereñurā. Īgūsā weremakū pérā, wárā iro marā Jesúre buremuñurā. Irire were odo, Listrague goedujāñurā. Iro eja, Iconiogue waañurā. Puru Pisidiana makā Antioquíague ejañurā. ²²Iri makārīgue weregorenarā, Jesúre buremurārē ōārō āārīrikumakū iriñurā. “Jesúre buremurīrē neō piribirikōāka! Marīpu īgūyarārē doreroguere waaduarā, ōōguere wári poyari merā āārīrākoa”, āri bueñurā īgūsārē.

²³Puru iri makārīku marārē Jesúre buremurārē iritamumārē beyeñurā. Beye odo, bere, āsū āri sērēñurā Marīpura īgūsā buremugūrē:

—Gua Opu, īisā muyarārē iritamuka! āriñurā.

Pablo, Bernabé merā Siria nikūma makā Antioquíague dujáadea

²⁴Īgūsā Pisidia nikūgue weregorenadero puru, Panfilia nikūgue ejañurā. ²⁵Iri nikūma makā Pergere Marīpuya kerere were odoadero puru, Atalia wāikuri makāgue waañurā. ²⁶Iri makā āārānerā Antioquíague dujáarā, doódiru merā waañurā. Iripoegue iri makā marā Jesúre buremurā Pablosārē iriuprorirā, Marīpura īgūsāya āārīburire āsū āri sērēbosanerā āārīmá: “Guapu, mu maírī merā īisārē muyare buegorenamakū, ōārō koreka!” āri sērēnerā āārīmá. Irasirirā Pablo, Bernabé merā īgūsā buedoreadeare buepeo, iri makārē goeñurā doja. ²⁷Irasirirā iri makārē goejarā, gajirā Jesúre buremurā merā nerē, āārīpereri īgūsā Marīpu turari merā iriadeare, Marīpu judío masaka āārīmerādere Jesúre buremumakū iriadeare wereñurā īgūsārē. ²⁸Yoaripoe irogue Jesúre buremurā merā āārīñurā.

Jerusalégue Jesúre buremurā nerēdea

15 ¹Pablo, Bernabé Antioquíague āārīripoe gajirā Judea nikū marā irogue eja, Jesúre buremurārē āsū āri buenugāñurā.

—Moisés dorederosūta āārīpererā musāya dupuma gasirogārē wiiribirimakū, Marīpu musārē taubirikumi, āriñurā. ²Īgūsā irire ārimakū pérā, Pablosā īgūsā merā buro gāme guaseoñurā. Irasirirā Antioquía marā Jesúre buremurā Pablore, Bernabé, gajirā iro marādere Jerusalégue waamurārē beyeñurā. Āsū āriñurā: “Jerusalégue waaka! Jesús buedoregu beyenerārē, īgūsārē iritamurādere: ‘¿Judea marā buerire diayeta āārīri?’ āri sérēñarā waaka!” āri iriñurā.

³Irasirirā Jesúre buremurā īgūsārē iriadero puru, Pablo, Bernabé merā Fenicia nikū waa, puru Samaria nikūrē tariwāgā, judío masaka āārimerā īgūsā ñekūsāmarā buremunadeare piri, Marīpuya gapure buremunugārī kerere wererā iriñurā Jesúre buremurārē. Irire pérā, āārīpererā buro usuyañurā.

⁴Pablosā Jerusalégue ejamakū iārā, Jesúre buremurā, Jesús buedoregu beyenerā, īgūsārē iritamurāde oārō usuyari merā bokatiriñurā. Irasirirā Pablo, Bernabé merā āārīpereri īgūsā Marīpu turari merā irideare wereñurā. ⁵Iroguere surāyeri fariseo bumarā Jesúre buremurā āārīñurā. Pablosā weremakū pékererā, īgūsā gapu wāgānugā, āsū āriñurā:

—Judío masaka āārimerā Jesúre buremurā, īgūsāya dupuma gasirogārē wiiriburo. “Moisés doredere irika musāde!” āriro gāamea īgūsārē, āriñurā.

⁶Īgūsā irasū ārimakū pé, Jesús buedoregu beyenerā, gajirā īgūsārē iritamurā nerē, irire āmuduarā wereníñurā. ⁷Īgūsā yoaripoe wereníadero puru, Pedro wāgānugā, wereyupu īgūsārē:

—Yaarā, oārō péka yure! Iripoegue, yu musā merā āārīgūrē Marīpu

beyedi āarímí, yure īgūya kerere judío masaka āārimerārē weredoregu. Irasirigu īgū masakare tauri kerere werea, Jesúre buremuburo, ārīgū.

⁸Marīpu āārīpererā gūñarírē masīgū, judío masaka āārimerārē Jesúre buremurārē: “Yaarā āaríma”, āri imubu, īgūsādere Ōgū deyomarīgūrē iriumi marírē iriuderosūta. ⁹Irasirigu marírē īgūsā merā surosū iāmi. Īgūsā Jesúre buremumakū, īgūsādere īgūsā gūñarigūe oārō āārīrikumakū yámi. ¹⁰Marīpu Moisére doreri pídeare marí ñekūsāmarā bokatīubirinerā āarímá. Maríde īgūsā irirosū bokatīubirikererā, ĩnasirimurā Jesúre buremurārē judío masaka āārimerārē irire iridorebukuri? ĩNasirimurā Marīpu judío masaka āārimerārē īgūyarā āarímakū iririre: “Iro āāríbea”, āri gūñabukuri? ¹¹Āsū gapu gūñarō gāamea. Marí Opu Jesús marírē maírī merā, Marīpu marírē taumi. Irasirigu marírē taurosūta judío masaka āārimerādere taumi, āriyupu Pedro īgūsārē.

¹²Īgū irasū ārimakū pérā, āārīpererā toepreakōñurā. Irasirirā Pablo, Bernabé merā judío masaka āārimerā watopegue Marīpu turari merā īgūsā iri imudeare weremakū oārō péñurā.

¹³Īgūsā irire were odoadero puru, Santiagode wereyupu:

—Yaarā, péka yure! ¹⁴Marīpu judío masaka āārimerārē īgūyarā āārīnugāmakū neō irideare weresiame Simón Pedro musārē. ¹⁵Marīpuya kerere weredupiyunerā werederosūta waabu judío masaka āārimerārē. Marīpuya werenírī gojadea pūgue āsū āri gojanerā āarímá īgū ārīdeare gojarā:

¹⁶Puru Daviya bumarā īgūsā oparā āārīdea pereadero purugue dupaturi īgū parāmi āārīturiagure īgūsā Opu sóogura doja. Irasirigu īgūyarārē īgūsā oārō āārīrikumakū irigukoa.

¹⁷⁻¹⁸Irasirirā āārīpererā judío masaka āārimerā yu beyenerā, yure īgūsā Opure buremurākuma, ārimí Marīpu masakare irire

masĩdoregu, āri gojanerā
āārĩmá.[†]

¹⁹ Irasirigu āsũ gũńáa yũ.

Judío masaka āārĩmerārē Jesúre
buremunugārārē wári: “Āsũ irika!”
ārĩ garibobirikōārō gāamea marĩrē.

²⁰ Irasirirā marĩ ĩgũsārē āsũ āri gojarā:
“Keori weadea puro baari pĩdeare
baabirikōāka! Nome merā ñerō
iribirikōāka! Nomedē ũma merā ñerō
iribirikōāka! Waimurā wũnugũ biu
wějēanerāya díkuri díre baabirikōāka!
Díre iirĩbirikōāka!” āri gojarā!

²¹ Iripoegueta marĩ nerēri wirigue
sińajārĩnuriku Marĩpu Moisére doreri
pĩdeare masaka buema. Irasirirā
āārĩpereri makārĩ marā iri dorerire
masĩkuma. Irasirirā yũ ārādea ditare
gojarā! āriyupu Santiago ĩgũsārē.

Judío masaka āārĩmerārē gojadesa

²² Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā,
ĩgũsārē iritamurā, gajirā āārĩpererā
Jesúre buremurā merā Santiago ārādeare:
“Irasũta irirā!” āri, ĩgũsā merāmarā pērārē
beyeńurā Antioquíague Pablo, Bernabé
merā waamurārē. Irasirirā Judare, Silare
beyeńurā. Judata, “Barsabás” wāĩkuyupu.
Īgũsā Jesúre buremurā watopegue āārĩrā
oparā irirosũ āārĩrā āārĩńurā. ²³ Pũru
ĩgũsā gojadesa pũrē ĩgũsā merā iriunũrā.
Āsũ āri gojanũrā:

Gua, Jesús buedoregu beyenerā,
guare iritamurā, gajirā Jesúre
buremurā oōgue āārĩrā oādorea
musārē.

Āārĩpererā judío masaka āārĩmerā
Antioquíague, Siriague, Ciliciague
āārĩrārē Jesúre buremurārē oādorea.

²⁴ Gajirā gua merāmarā musā pũroque
ejarā, musārē garibogoreńurā.
Musāya dupuma gasirogārē wiiridore:
“Āārĩpereri Moisés doredeare irika!”
ārĩgoreńurā. Gua gapũ ĩgũsārē irire:
“Buerā waaka!” āribiradibu. ²⁵ Irasirirā
gua āārĩpererā nerē, gua merāmarā
Judas, Silas wāĩkurārē beyebũ musā
pũroque iriumurā. Īgũsā marĩ maĩrā

Pablo, Bernabé merā waarākuma.

²⁶ Masaka Pablosārēta Jesucristo
marĩ Opũya kerere gũiro marĩrō merā
buemakũ wějēboyaunanerā āārĩmá.
Mérōgā tarinerā āārĩmá. ²⁷ Judasā
musā pũroque ejarā, gua gojadesa
wererākuma. ²⁸ Ōagũ deyomarĩgũ
guare gũnarĩ sĩrōsũta: “Gaji dorerire
pĩbirikoa musārē”, āri gũńáa. Irasirirā i
doreri ditare pĩrākoa: ²⁹ “Keori weadea
pũro baari pĩdeare baabirikōāka! Díre
iirĩbirikōāka! Waimurā wũnugũ biu
wějēanerāya díkuri díre baabirikōāka!
Nome merā ñerō iribirikōāka! Nomedē
ũma merā ñerō iribirikōāka!” I gua
dorerire irirā, oārĩrē irirākoa musā.
Iropata āārā musārē gua wereduari, āri
gojanũrā Jesúre buremurā Jerusalégue
āārĩrā.

³⁰ Irĩ pũrē goja odo, Pablosārē: “Ōārō
waaka!” āri seretuńurā. Pũru Pablosā
Antioquíague waańurā. Iroque eja, Jesúre
buremurārē siiu needo, iri pũrē wiańurā.

³¹ Irĩ pũrē bue odo, oārĩ ĩgũsā were
gojadesa ĩārā, buro usyańurā. ³² Judas,
Silas merā Marĩpũya kerere weredupiyurā
āārĩńurā. Irasirirā Jesúre buremurārē
Marĩpu ĩgũsārē weredoredeare wereńurā.
Īgũsā weremakũ pērā, Jesúre buremurā
gapũ usya, oārō gũńaturari merā
dujanũrā. ³³ Judas iroguere yoaweyaripeo
āārĩ: “Dujāagu yāa”, āri seretuyupu iro
marārē. Irasũ ārĩmakũ pé: “Ōārō waaka!
Buro sińajārĩ merā dujāaka Jerusalégue.
Ōāburo iro marā, musārē iriuanerā”, āri
dujunũrā. Īgũsā irasũ ārādero pũru,
gajirā merā Jerusalégue dujāakōayupu
doja. ³⁴ Silas gapũ: “Ōōgue dujagura”, āri
gũńasiā, Antioquíague dujakōayupu dapa.
³⁵ Pablo, Bernabé merā yoaweyaripeo
iroguere dujanũrā. Irasirirā wārā gajirā
merā iro marārē bue, marĩ Opũ Jesúya
kerere weregoreńurā.

Dupaturi Pablo Jesúya kerere buegorenagũ waadesa

³⁶ Mérōgā pũru Pablo Bernabére
weryupu:

—Náka, aãrĩpereri makãri marĩ Opu Jesúya kerere marĩ buegorenadea makãri marãrê: “¿Naásu aãrĩrikuri?” ãrĩ, ãgorenarã! ãriyupu.

³⁷Ígũ irasũ ãrimakũ pégu, Bernabé gapu Juan Marcove ãaduadiyupu.

³⁸Dupiyurogue Juan Marcos ígũsã merã Panfiliague aãrĩgũ, ígũsã moãrĩrê bokatũbiridea waja Pablo dupaturi ígũrê ãaduabiriyupu. Irasirigu Bernabé: “Ígũrê ãiabirimakũdere oãrokoa”, ãriyupu. ³⁹Irasirirã ígũsã basi irire buro gãme guaseo, dukawariakõãñurã. Irasirigu Bernabé gapu Juan Marcove ãiayupu, doódiru merã Chipre nugũrõgue waagũ. ⁴⁰Pablode Silare beyeyupu ígũ merã waabure. Ígũsã buerã waaburi dupiyuro Jesúre buremurã ígũsãrê: “Marĩ Opu musãrê maĩgũ oãrõ koreburo”, ãrĩ sêrêbosa, iriũñurã. ⁴¹Irasirirã Siria nikũ, Cilicia nikũdere tariwãgã, Jesúre buremurãrê ígũyare bue, oãrõ gũñaturamakũ iriñurã ígũsãrê.

**Timoteo, Pablo, Silasãrê
wapikuwãgãdea**

16 ¹Puru Pablo, Silas merã Derbegue, Listrague ejañurã. Iroguere ejarã, Timoteore Jesúre buremugũrê bokajañurã. Ígũ pagode Jesúre buremugõ, judío masako ããriyupu. Pagu gapu griego masakũ ããriyupu. ²Jesúre buremurã Lистра marã, Iconio marãde Timoteore: “Oãgũ ããrĩmi”, ãrĩ ããñurã. ³Irasirigu Pablo Timoteore ígũrê wapikubure ãaduayupu. Judío masaka iri nikũ marã gapu Timoteo pagu griego masakũ ããrĩrĩrê masiñurã. Irasirigu Pablo ígũsã merã guamakũ iriduabi, Timoteoya dupuma gasirogãrê wiiriyupu judío masaka irinarõsũ irigu. ⁴Puru Pablo, Timoteo merã waa, ígũsã gojadea pũmarê Jesúre buremurãrê ígũsã ejari makãri marãrê wereñurã. Iri pũ Jerusalégue Jesús buedoregu beyenerã, ígũsãrê iritamurã: “Asũ irika!” ãrĩ gojadea pũ ããriyuro. ⁵Ígũsã irire weremakũ pérã, Jesúre buremurã: “Jáu”, ãrĩ, gũñaturari merã

Jesúre buremunemoñurã. Gajirãde ãmũriku Jesúre buremubirinerã, buremunemowãgãñurã.

**Pablo kërõgue irirosũ
Macedoniamurê ãadea**

⁶⁻⁷Puru Pablosã Asia nikũgue Jesúya kerere buerã waaduarãrê Oãgũ deyomarigũ waadorebiriyupu. Irasirirã ígũsã Frigia nikũrê taria, Galacia nikũdere taria, Misia nikũ turogue eja, Bitinia nikũgue waaduadiñurã. Oãgũ deyomarigũ gapu iroguedere waadorebiriyupu. ⁸Irasirirã Misia nikũ turore tariwãgã, Troas wãikuri makãgue buajañurã. ⁹Iroguere iri ñamirê Pablo kërõgue irirosũ sugũ Macedonia nikũmu ígũ puro nĩmakũ ãiyupu. “Guare Macedonia marãrê iritamugũ aarika!” ãrĩ siiyupu. ¹⁰Pablo kërõ irirosũ waadeare guare weremakũ pérã: “Marĩpu iri nikũ marãrê ígũya kerere weredoregu iriugu irikumi marĩrê”, ãrĩ gũña, guayare ãmu, Macedoniague waakõãbu. ((Yu Lucas i purê gojabude ígũsã merã waabu.))

Pablo, Silas merã Filipogue waadea

¹¹Irasirirã Troague aãrãnerã doódiru merã Samotracia wãikuri nugũrõgue taribuja, gajinu gapu Neápoligue waabu. ¹²Iri makãrê taria, Filipo romano marãya makãgue ejabu. Iri makãta Macedonia nikũma makãrĩrê doreri makã ããrĩbũ. Iroguere yoaweyaripe ããrĩbũ. ¹³Judío masaka siñajãrĩnu ããrimakũ, ígũsã Marĩpũre sêrêrã nerẽnarõrê ãmarã waarã, iri makã turo, dia wekague waabu. Iroguere eja, iro nerẽanerã nomerê Jesúya kerere were doanĩbu. ¹⁴Iroguere sugu Tiatira wãikuri makãmo, Lidia wãikũgo oãrĩ surĩ diiari surĩre duarimasõ ããrimõ. Marĩpũre buremugõ ããrimõ. Irasirigu Marĩpu igore Pablo wererire oãrõ pémasirĩ merã pé buremumakũ irimi. ¹⁵Irasirigu Pablo igore, igoya wii marã ããrĩpererãrê deko merã wãiyemi. Ígũ wãiyeadero puru, asũ ãrĩmo: —Musã yure: “Diyeta Jesúre buremugõ ããrimõ”, ãrĩ gũñarã, yaa wiigue dujaka! ãrĩmo guare.

Igo irasū ārimakū pérā, igoya wiigue dujabu.

¹⁶Sunu iro marā Marīpure sērērā nerēnarōgue dupaturi waarā, wātī nājāsūdeore bokajabu. Igo gajirārē moāboego āārimó. Irasirigo wātī masīrī sīrī merā masakare: “Āsū waarokoa musārē”, āriboka, wáro niyeru wajatabosamo igo oparārē. ¹⁷Igo gua noó waaró gua merā waagó, āsū āri gaguinímo:

—Īgūsā Marīpu āārīpererārē doregure moāboerimasā āārīma. Marīpu marīrē tauri kerere werema musārē, āri gaguinímo.

¹⁸Wárinurī guare garibomakū, Pablo gāmenugā, wātī igoguere āārīgūrē āsū ārīmi:

—Jesucristo wāi merā, īgū turari merā murē: “Igore iropata wirika!” ārīmi.

Īgū irasū ārimakūta, wātī igore wiriakōāmi.

¹⁹Wātī igore wiriadero puru, masakare: “Āsū waarokoa”, āri weremasībiri, igo oparārē niyeru wajatanemobosabirimo pama. Irasirirā, igo oparā gapu Pablo, Silare nēā, iri makā marā oparā purogue āīāma.

²⁰Puru weresārīrē beyerimasā purogue īgūsārē āija, āsū ārīma:

—Īsā judío masaka āārīma. Marīya makā marārē gariborā yāma. ²¹Īgūsā marīrē buerā, marī romano marā iririkurire iridorebema. Irasirirā īgūsā buerire gāāmebea. Īgūsā doreridere irimasībea, ārīma.

²²Īgūsā irasū ārimakū pérā, masaka wárā iroguere āārírā Pablosā merā guama. Weresārīrē beyerimasā gapu Pablosāya suríre túweadore, yuku merā tārādorema. ²³Īgūsārē buro tārā odo, peresu irima. Īgūsārē korebure ōārō iāduripídorema. ²⁴Irasirigu īgūsārē koregu gapu iri wii dekoma taribugue īgūsārē īgūsāya guburire taboa majīrīma goberigue suadobo, ōārō biadobokōāyupu.

²⁵Puru nāmi deko āārīmakū, Pablosā Marīpure sērē, bayapeonūrā. Īgūsā irasū bayamakū, gajirā peresugue

āārírā péñurā. ²⁶Īgūsā bayaripoe gūñaña marīrō nikū buro ñomeyuro. Irasiriro iri wiide buro gāmeña, suro merā āārīpereri iri wiima makāpurori tūpāperekōāyuro. Peresugue āārírārē īgūsā kōmedari merā suadeadaride kurakōāyuro. ²⁷Irasū waamakū, īgūsārē koregu yobe, iri wiima makāpurori toyomakū iāgū: “Peresu āārānerā duriwiriapereakōāñuma”, āri gūñayupu. Irasirigu īgūya sareri majīrē āi, īgū basi sareboaduagu iriadiyupu. ²⁸Īgū irasirimakū iāgū, Pablo īgūrē gaguiníyupu:

—Mu basi ñerō neō iribirikōāka! Āārīperekōāa gua, āriyupu.

²⁹Īgū irasū ārimakū pégu, siāgodore, Pablosā puro ūmawāgā, īgūsāya guburi puro naradari merā ejamejāyupu.

³⁰Puru īgūsārē āiwu, āsū āri sērēñayupu:

—¿Nasirigukuri, yu Marīpu yure taumakū gāāmegū? ³¹Pablosā yujñūrā:

—Marī Opā Jesucristore buremuka! Māya wii marāde īgūrē buremuburo. Musā īgūrē buremumakū iāgū, Marīpu musārē taugukumi, āriñūrā.

³²Irasū āri odo, īgūya wii marādere Jesūya kerere wereñūrā. ³³Nāmi deko puru īgūsārē koreadi īgūsāya kāmīrē koeyupu. Īgū koe odoadero puru, Pablosā īgūrē, īgūya wii marādere deko merā wāiyēñūrā. ³⁴Īgūsārē wāiyeadero puru, Pablosārē īgūya wiigue āīa, baari ejoyupu. Īgū, īgūya wii marā merā Marīpure buremusīā, buro usuyañūrā.

³⁵Boyoripoe oparā surarare iriñūrā, peresu wii koregure Pablosārē wiudorerā. ³⁶Iri wii koregu irire pégu, Pablosārē āriyupu:

—Oparā musārē wiridoreañūrā. Irasirirā guiro marīrō usuyari merā wirika! āriyupu.

³⁷Īgū irasū ārimakū pégu, Pablo gapu āriyupu surarare:

—Oparā gua ñerō irideare bokabirikererā, masaka wárā iūrō guare tārādoreama. Īgūsā, gua romano marā āārīkeremakū, tārādoreama. Puru peresu iriama. ¿Dapague guare masaka

īābero wiuduari? Āārībea. Īgūsā basita wiurā aariburo guare, āriyupu Pablo.

³⁸Īgū irasū ārimakū pérā, surara Pablo ārādeare oparārē wererā waañurā. Pablo, Silas romano marā āarīma, āriri kerere pérā, oparā giigorañurā. ³⁹Irasirirā Pablosā puro ejarā, āsū āriñurā:

—Kātika, gua musārē peresu iriadeare! Irasū āri odo, īgūsārē peresugue āārānerārē wiu: “Guaya makārē wirika!” āriñurā. ⁴⁰Irasirirā Pablosā peresugue āārānerā wiria, Lidiaya wiigue waañurā. Irogue eja, Jesúre buremurā nerēanerārē bokajarā, ōārō giñaturanemomakū iriñurā. Puru waakōāñurā.

**Tesalónica marā Pablo,
Silas merā guadea**

17 ¹Pablo, Silas merā waarā, Anfípolire, Apoloniare taria, Tesalónicague ejañurā. Iri makāguere judío masaka nerērī wii āariyuro.

²Irogue eja, Pablo iri wiigue waayupu īgū gaji makārērē irinaderosūta. Ūre semana judío masaka siñajārīnūrī āārimakū, iro marārē Marīpuyare werenayupu. ³Āsū āri bueyupu:

—Marīpu iriudi, Cristo āarīmi. Marī ñerō iridea waja ñerō taridi āarīmī. Īgū boadero puru, Marīpu gapu īgūrē masūdi āarīmī marī ōārō āariburire. Īi Jesús yu āsū āri weregu, īgūta Cristo āarīmi marīrē taugu. Āsūta āri werea, Marīpuya kerere īgūsā gojadea pūguere, āri wereyupu.

⁴Īgū irasū ārimakū pérā, surāyeri judío masaka īgū wererire: “Diyeta āārā”, āri buremuñurā. Irasirirā Pablosā merā waañurā. Gajirā wārā griego masaka Marīpure buremurīmasā, oparā nomede, Pablo wererire pérā, buremuñurā. Irasirirā īgūsāde īgūsā merā waañurā. ⁵Gajirā judío masaka irasirimakū iārā, Pablosārē iāturi, wārā ñerā moāmerārē siiu neō: “Pablo īgū merāmarā merā ñerō irigu yāmi”, āri gaguinīrā waaka i makā marārē, āri iriñurā. Irasū āri gaguinīrā, āārīpererā iri makā marārē Pablosā merā guamakū

iriñurā. Irasirirā Jesúre buremugū Jasón wāikuguya wiima makāpuroe turaro merā tūākoro, ñajāa, Pablosārē āmadiñurā masakaguere wiaduārā. ⁶Īgūsārē bokabirisīā, Jasórē, gajirā Jesúre buremurādere ñeā tūāwāgā, iri makā marā oparā pūrogue āia, irogue eja, gaguinīñurā:

—Pablosā āārīpererogue masakare gariborā iriama. Dapagorare marīya makārē ejasiama. ⁷Īi Jasón īgūsārē īgūya wiigue ñajādoreami. Īisā āārīpereri marī romano marā opu dorerire tarinūgāma. “Gajigu musā Opu, Jesús wāikugu āarīmī”, āri buema masakare, āri gaguinīñurā oparārē.

⁸Īgūsā irasū āri gaguinīmakū pérā, āārīpererā iri makā marā, īgūsā oparāde Pablosā merā guañurā. “¿Naāsū waāari?” āri gaguinīsirikōāñurā. ⁹Irasirirā oparā Jasórē, īgū merāmarādere peresu waadoremerā: “Dupaturi Pablosārē iritamubirikōāka!” āri, niyeru wajaridore, wiukōāñurā.

Pablo, Silas merā Bereague ejadea

¹⁰Puru iri ñamita Jesúre buremurā Pablosārē Bereague iriukōāñurā. Irogue eja, judío masaka nerērī wiigue waañurā. ¹¹Judío masaka Berea marā gapu Tesalónica marā nemorō Jesúya kerere ōārō pēduañurā. Irasirirā irire: “¿Diyeta āārīri?” āri masīduarā, ūmuriku Marīpuya werenīrī gojadea pūmarē buenikōāñurā. ¹²Irasirirā wārā Jesúre buremuñurā. Gajirā griego masakade, iri makā marā oparā nomede buremuñurā. ¹³Pablo, Berea marārē Marīpuyare wereri kerere pérā, Tesalónica marā judío masaka ejañurā. Irore eja, Berea marārē kere āri, Pablosā merā guamakū iriñurā. ¹⁴Īgūsā irasirimakū iārā, Jesúre buremurā Pablora mumurō merā dia wādiya turogue iriñurā. Īgū merāmarā gapu Silas, Timoteo merā Bereague dujañurā. ¹⁵Pablora āiwāgānerā Atenas wāikuri makāgue eja, īgūrē irogue pí, Bereague gāme dujāakōāñurā doja. Irogue dujajarā, Pablo īgū: “Murīgora Silas,

Timoteode oōgue aariburo”, āri kere iriuadeare wereñurā igūsārē.

Pablo Atenague āārīdea

¹⁶Pablo Atenague Silas, Timoteore yūgu, iri makā marā keori weadeare wāri opamakū iāgū, buro bujawereyupū. ¹⁷Irasirigu judío masaka nerērī wiigue igūsā merā werenīgū waayupū. Iroguere gajirā judío masaka āārīmerā Marīpūre būremurā āārīñurā. Igūsā merādere wereniyupū. Ūmurikū iri makā marā igū bokajarā merā wereniyupū. ¹⁸Gajirā ūmade Epicūreos wāikurī bumarāyare buerimasā, gajirā Estoicos wāikurī bumarāyare buerimasā Pablo merā werenīñurā. Igū weremakū pérā, āsū āri gāme sērēñañurā:

—¿Naāsū āri wereduagu yāri, ī iropa werenīgū? āriñurā.

Pablo Jesúyare, igū masā mūrīadeare weremakū pérā, gajirā āsū āriñurā:

—Gajiro marā igūsā būremurāyare weregu irikumī, āriñurā. ¹⁹Irasirirā igūsā nerērō Areópago wāikurogue Pablōre āiñañurā. Iroque āija, igūrē āriñurā:

—Gua maama bueri mū wererire masīduakoa. ²⁰Mū bueri gajirosū āārā. Irasirirā gua: “¿Naāsū āriñurā yāri iri?” āri masīduakoa, āriñurā Pablōre.

²¹Āārīpererā Atenas marā, gajiro marā iri makā ejanerāde maama bueri ditare werenīduañurā.

²²Irasirigu Pablo Areópagogue igūrē āijadero purū, wāgānugā, āsū āri wereyupū igūsārē:

—Keori weadeare musā āārīpererā ōārō būremua. Irire masīa yu. ²³I makā musāya makārē naagorenagū, musā būremurōrē iābu. Sugu musā būremugūrē sīdea soepeorogue gojatúdeadere iābu. “Ūmugasigūe marā Opū marī masīña marīgūrē būremurō āārā”, āri gojatúdeare iābu. Musā igūrē masībirikeremakū, igūrēta werea yū musārē, āriyupū Pablo. Irasū āri odo, ārinemoyupū doja:

²⁴—Marīpū i ūmurē āārīpereri iridi āārīmī. Ūmugasī, i nikū Opū āārīmī.

Masaka iridea wiirire āārībemi. ²⁵Marī iritamurirē gāamebemi. Igū gapū marirē iritamumi. Marī āārīrikurire, āārīpereri gajinodere sīmi. Okari opamakū yāmi. Yūjuāimākū yāmi marirē.

²⁶Marīpū sugu ūmū merāta āārīpereri buri marā āārīmakū iridi āārīmī, igūsārē i nikū āārīpererogue āārīburo, ārigū. “Ōōpa yoaripoe okarākuma igūsā āārīrōgue”, āri pīdi āārīmī. ²⁷Marīpū: “Yūre āmarā bokaburo”, ārigū, irasiridi āārīmī. Igūrē marī bokaburo, ārigū, yoarogue āārībemi. Marī merāta āārīmī. ²⁸Marīpū marirē āārīmakū yāmi. Igū marīmakū marībukuyo. Marī okari, marī irimasīrī, marī āārīrikurire sigū āārīmī. Musā bayarire gojarimasāde āsū āri gojanerā āārīmā: “Marīde ūmugasigūe marā Opū purā āārā”, āri gojanerā āārīmā. ²⁹Irasirirā marī igū purā āārīrā, keori masaka weadeare igūsā gūñarō merā irideare: “Marīpū irirosū āārīmī”, āri gūñabirikōārā! Marīpū, masaka oro, plata, ūtayeri merā keori weadea irirosū āārībemi. ³⁰Marīpū iripoegue marā igūrē masīmerā igūrē būremubirimākū irasū iākōādi āārīmī. Irasirigu, dapaguere pama marirē āārīpererā i nikūgue āārīrārē: “Musā ñerō irideare bujawereka! Musā gūñarirē gorawayuka!” ārimī. ³¹Purū Marīpū āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejamakū, igū beyedi Jesús merā āārīpererā i nikūgue āārīrārē diayeta irigukumi ōārārē beye, ñerā gapure béobu. Jesús boadero purū, Marīpū igūrē masīgū, igū beyedi āārīrārē imudi āārīmī āārīpererārē, āri wereyupū Pablo Atenas marārē.

³²Igū Jesús boadigue masādeare weremakū pérā, gajirā igūrē ubu burikōañurā. Gajirā gapū:

—Dupaturi ire mū weremakū péduakoa doja, āriñurā.

³³Pablo igūsārē piri waakōāyupū. ³⁴Gajirā, igū wererire pēnemoduarā igū merā waañurā. Irasirirā Jesūre būremunugāñurā. Igūsā merā sugu Dionisio wāikugu Areópagogue oparā

merā nerērīmasū āārīyupū. Gajigo Dámaris wāikugode gajirā merā Jesúre buremunugāyupo.

Pablo Corintogue ejadea

18 ¹Puru Pablo Atenague āārādi waa, Corinto wāikuri makāgue ejayupu. ²Irogue judío masakū Aquila wāikugure Ponto nikūmurē bokajayupu. Aquila, ĩgū marāpo Priscila merā Italia nikūgue āārīnerā āārādima. ĩgūsā irogue āārīripoe romano marā opu Claudio wāikugū āārīpererā judío masakare Romarē wiridoremakū, Aquila ĩgū marāpo merā Corintogue ejanerā āārīmā. ĩgūsā irogue āārīmakū, Pablo ĩgūsārē ĩāgū waayupu. ³ĩgūde ĩgūsā moārikurinorēta moāgū āārīyupu. Irasirigu dujakōayupu ĩgūsā merā moābu. ĩgūsā surī gasiri merā wiiri irirā āārīnūrā. ⁴Pablo, judío masaka siñajārīnūriku ĩgūsā nerērī wiigüe waa, judío masakare, judío masaka āārīmerādere Jesúya kerere werenayupu, ĩgūsā iri kerere: “Diayeta āārā”, āri gūñaburo, āriḡū.

⁵Timoteo, Silas merā Macedoniague āārānerā Pablo purogue ĩgūsā ejadero puru, Pablo surī gasiri merā wiiri moārīrē piri, ūmuriku judío masakare Jesúya kerere diaye ārīrī merā bueyupu: —Jesús āārīmi marī yoaripoe yúdi. ĩgūta Marīpu iriudi, Cristo āārīmi, ārīyupu.

⁶ĩgū irasū āri buekeremakū, judío masaka gapu ĩgūrē péduabiriñūrā. Irasirigu ĩgūsā ñerō werenīrī merā ĩgūrē werewuamakū pégu, Pablo ĩgūsārē: “Buenemobirikoa”, āri ĩmugū ĩgūya surīre iroma nikū tuadeare pásiri, āsū ārīyupu: —Marīpu dorederosūta musārē bueabu. Musā gapu yure péduabea. Irasirirā musā péduabiri waja perebiri peamegue waarākoa. Irasirigu yu musārē bueadeare pirigukoa. Dapagorare judío masaka āārīmerārē buegu waagura, ārīyupu.

⁷Irasū āri, iri wiigüe āārādi wiria, Ticio Justo wāikūya wiigüe waayupu.

ĩgūya wii judío masaka nerērī wii turo āārīyuro. ĩgū Marīpure buremugū āārīyupu. ⁸Nerērī wii opu Crispo wāikugu, āārīpererā ĩgūya wii marāde Jesúre buremuñūrā. Gajirā Corinto marāde wārā Jesúya kerere pérā, ĩgūrē buremunugāñūrā. Irasirirā deko merā wāiyēsūñūrā, ĩgūsā Jesúre buremurīrē ĩmurā. ⁹Su ñami Pablöre kērōgue irososū marī Opu ĩgūrē āsū āri wereyupu:

—Güibirikōāka! Neō piriro marīrō yaa kerere buenikōāka i makā marārē! ¹⁰Yu, mu merā āārā. Irasirirā masaka mūrē ñerō irimasībema. I makārē wārā yaarā āārīma, ārīyupu.

¹¹Irasirigu Pablo iro marā merā su bojori gaji bojori deko āārīyupu Marīpuya kerere buegu.

¹²Iripoere romanomu Galión wāikugu Acaya nikū marā opu āārīripoe judío masaka suro merā nerē, Pablöre ñeā, Galión purogue āñja, ¹³āsū ārīñūrā:

—Ī masakare: “Āsū gapu irika, Marīpure buremurā!” āri buegu, i nikūma doreri gapure béodoremi, ārīñūrā Galiórē.

¹⁴ĩgūsā irasū ārīmakū, Pablo ĩgūsārē werebu iriripoeta Galión gapu judío masakare ārīyupu:

—ĩgū ñerō iriadero puru tamerārē yu péboakuyo musā judío masaka weresārīrē. ¹⁵Musā dorerire tarinugāmakū, musā basi āmuka! Ire masībea yu. Irasirigu irire: “Irasūta irika!” ārīmasībirikoa, ārīyupu.

¹⁶Irasū ārīgūta ĩgūyarā surarare Pablöre weresārārē béowidoreyupu. ¹⁷Irasirimakū ĩārā, āārīpererā iri wii āārīrā Sóstenerē judío masaka nerērī wii opure ñeā, Galión ĩūrō páñūrā. ĩgūsā pámakū ĩāgū, Galión gapu: “ĩgūsā gāāmerō iriburo”, āri ĩākōayupu.

Pablo Antioquíague goedujáa, dupaturi buegorenadea

¹⁸Pablo Corintogue yoaripoe āārīyupu dapa. Puru Jesúre buremurārē: “Waagú yaa”, āri odo, doódiru merā Priscila, Aquila merā Siriama makāgue waakōāñūrā. ĩgū doódiru

merā waaburi dupiyuro Cencreague āārīgú, Marípure: “Āsū irigura murē buremugū”, āriderosūta ĩgūya poarire wuūapeokōadoreyupū. ¹⁹Puru ĩgūsā merā waa, Efeso wāikuri makāgue eja, Priscila, Aquilare pikōā, judío masaka nerēri wiigie waayupū. Iri wiigie eja, judío masaka iro nerēanerā merā Marípuyare wereyupū. ²⁰Īgū irasū weremakū pérā, ĩgūrē: “Yoaripoe dujaka gua merā!” ārādiñurā. Īgū gapū: “Dujabea musā merā”, ²¹ārīgūta ĩgūsārē seretuyupū:

—Jerusalégue bosenu ĩagū waagú yāa. Marípū gāamemakū dupaturi ĩagū dujaribukoa musārē, āriyupū.

Irasū āri odo, Efesogue āārādi doódiru merā waakōāyupū. ²²Irasirigu Cesareare tariwāgā, Jerusalégue eja, iro marā Jesúre buremurārē oādozegu ejayupū. Puru Antioquíague waayupū doja. ²³Irore yoaweyaripoe āārī, puru Galaciama makāriigue Frigiama makārīrē dupaturi eja, iri makārī marārē Jesúre buremurārē bue, ĩgūsārē oārō usuyari merā āārīrikumakū iriyupū.

Apolos Efesogue buedea

²⁴Iripoere judío masakū Apolos wāikugū, Alejandría wāikuri makāmū Efesogue ejayupū. Īgū oārō weregū, Marípuya weneníri gojadeare masīgū āārīyupū. ²⁵Gajirā ĩgūrē marī Opū Jesúya kerere weresianerā āārīmā. Irasirigu usuyari merā Jesús irideare diaye ārīri merā wereyupū. Irasirikeregū, Juan masakare deko merā wāiyedeadea ditare masiyupū. ²⁶Giuro marirō judío masaka nerēri wiigie āārīrārē buenugāyupū. Īgū buerire péanerā Priscila, Aquila ĩgūsāya wiigie ĩgūrē āia, iroguē oārō diaye ārīri merā wereñurā ĩgū Marípuyare masībirire. ²⁷Puru Apolos Acayague waaduamakū, Jesúre buremurā ĩgūrē su pū gojabosañurā. Irasirirā Jesúre buremurārē Acayague āārīrārē: “Apolore oārō bokatīrīneāka!” ārīri pūrē ĩgū merā iriñurā. Irasirigu Apolos iroguē ejamakū, Marípū ĩgūsārē maīgū, ĩgū merā oārō iritamuyupū.

²⁸Irasirigu Apolos āārīpererā ĩūrō judío masakare oārō turari merā:

—Marípū iriudi, musā yoaripoe yúdi, Cristo āārīmi. Īgūta Jesús āārīmi, āriyupū. Irasirirā Marípuya weneníri gojadea pūrē keoro weremakū pérā, judío masaka: “Diaye āārībea”, ārīmasibirīñurā.

Pablo Efesogue buedea

19 ¹Apolos Corintogue āārīripoe Pablo gapū útayuku watopegue taria, Efesogue eja, wārā Jesúre buremurārē bokajayupū. ²Bokaja, ĩgūsārē sērēñayupū:

—ĪMusā Jesúre buremurā, Ōāgū deyomarīgūrē bokatīrīneārī? āriyupū.

Īgūrē yujuñurā:

—“Ōāgū deyomarīgū āārīmi”, ārīmakū, neō pébiribu gua.

³Pablo ĩgūsārē sērēñayupū doja:

—ĪNoāya buerire pédero puru, deko merā wāiyeri musārē? āriyupū. Īgūsā gapū yujuñurā:

—Juāya buerire gua pédero puru, guare wāiyema, āriñurā.

⁴Pablo āsū āriyupū doja:

—Juan masakare ĩgūsā ñerī irideare bujawere, gūñarīrē gorawayurārē wāiyedi āārīmi. Irasū wāiyekeregu: “Yu puru aaribure buremuka!” āri buedi āārīmi. Irasū ārīgū: “Jesúre Marípū iriudire buremuka musā!” ārīgū iridi āārīmi, āriyupū Pablo.

⁵Īgū irasū ārīmakū pérā, marī Opū Jesús wāi merā wāiyesūñurā ĩgūrē buremurīrē imurā. ⁶Puru Pablo ĩgūsāya dipu weka ĩgūya mojōri merā ñapeomakū, Ōāgū deyomarīgū dijijayupū ĩgūsārē. Īgū dijijamakū, gajī masā ya weneníri merā ĩgūsā wenenīmasibirideare wenenīñurā. Marípū ĩgūsārē weredorerire wereñurā. ⁷Īgūsā āārīpererā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarāgora āārīñurā.

⁸Pablo iri makāguere urerā abe āārīgú, judío masaka nerēri wiigie ñajāa, giuro marirō Marípū marī Opū āārīri kerere masakare wenenayupū. Irire gūñaturari merā weremakū pérā:

“I diayeta aārā”, āriñūrā. ⁹Gajirā gapu Maripuyare péduamerā, ĩgū wererire buremubiriñūrā. Irasirirā masaka péuogwe marī Opuya bueri: “Ñegorāa”, āri wereñūrā. ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Pablo gapu Jesúre buremurārē siu wiria, Tiranno wāikuguya bueri wiigwe waayupu. Iroguere ūmuriku masakare buenayupu. ¹⁰Pe bojorigora bueyupu ĩgūsārē iri wiigwe. ĩgū irasū buemakū, āaripererā Asia nikū marā judío masaka, judío masaka āarimerāde marī Opuyare péperekōñūrā.

¹¹Pablo iri makāgwe āarimakū, Maripu ĩgū turari merā ĩgūrē wāri iri ĩmurirē irimakū iriyupu. ¹²Irasirimakū ĩārā, masaka suri gasiri, Pabloya dupu péreādea gasirire pūririkurā puro āiānañūrā. ĩgūsā āiāmakū, pūririkurā iri gasirire moāña, tarinañūrā. Wātēa ñajāsūnerāde irire moāña, wirisūnañūrā.

¹³⁻¹⁴Iripoe gajirā judío masaka wātēārē béowiugorenarā iriñūrā. ĩgūsā Esceva wāikugu pūrā su mojōma pere gaji mojo peru pérebejarāgora āariñūrā. Esceva paía opu āariyupu. ĩgū pūrā Pablo irirosūta marī Opu Jesús wāi merā wātēārē béowiuduarā, āsū āriñūrā:

—Jesús, Pablo weredi wāi merā dorea musārē. Wirika musā ñajādire! āri béowiuadiñūrā. ¹⁵ĩgūsā irasū ārikeremakū, wātī masakugwe ñajādi āsū āriyupu:

—Jesúre, Pablore masīa. Musā gapure masibeā. ¿Nisāno āariri musā? āriyupu.

¹⁶ĩgū irasū ārimakūta, wātī ñajāsūdi gapu pari meébeja, buro turaro merā ĩgūsā āaripererārē ñēā, tarinugāyupu. ĩgūsārē pá, kāmítú, ĩgūsāya surire yeguepeokōāyupu. Irasirirā suri marirā, kāmikurāgwe ūmawiriañūrā. ¹⁷ĩgūsā irasū waadea kerere pérā, āaripererā Efeso marā, judío masaka, judío masaka āarimerāde péguka, buro güiñūrā. Irasirirā marī Opu Jesús wāirē oārō gopeyari merā buremuñūrā pama.

¹⁸Irasirirā wārā dupiyuro Jesúre buremunugānerā gapu ĩgūsā ñerō irideare masaka péuogwe weretarirā ejañūrā. ¹⁹ĩgūsā merā wārā yéa āarirā

āariñūrā. Irasirirā ĩgūsā bayirima gojadea papera turirire irogwe āia, masaka ĩūrō irire soebéokōñūrā. Āaripereri iri wajakūdeare ĩgūsā keoñamakū, cincuenta mil niyeru koeri wajuquadiyuro. ²⁰ĩgūsā irasirimakū ĩādero puru, ūmuriku wārā masaka Maripuya kerere pérā, ĩgū turari merā Jesúre buremunugāñūrā.

²¹Irasū waadero puru, Pablo āsū āri güñayupu: “Macedonia nikū waaprori, iri nikūrē taria, Acaya nikūdere taria, Jerusaléuge waagura. Iro merāta Romarē ĩāgū waagura”, āri güñayupu. ²²Irasirigu ĩgū waaburi dupiyuro pérā ĩgūrē iritamurārē Erasto, Timoteore iriyupu Macedoniague. Pablo gapu suguta dujayupu dapa Asiaguere.

Efeso marā Pablo merā gua, gaguinídea

²³Pablo Efesogue āariripoe gajirā iro marā buro weneriri merā ĩgūrē ĩaturiñūrā, masaka wārā Jesúre buremumakū ĩārā. ²⁴Sugu plata wāikuri kōme merā moarimasū Demetrio wāikugu Pablore ĩaturiwāgūyupu. ĩgū plata merā iro marā buremugō Artemisa wāikugo buremurī keori wiirigārē weanayupu. ĩgū, gajirā moārā merā ĩgūsā weadeare masakare duarā, wāro wajatanañūrā. ²⁵Irasirigu Demetrio ĩgū merā moārārē, gajirā ĩgū irirosū plata moārārē siu neō, āsū āriyupu:

—Yu merāmarā, oārō péka! Irire masīa musā. Marī weadeare duari merā wāro wajata, oārō āarikōāa. ²⁶Pablo buedearede masīa. Āsū āri buegorenami: “Masaka buremurā keori weadea, turari oparā irirosū āaribeā. Ūmugasigwe marā Opu irirosū neō āaribeā, keori weadea āārā”, āri buemi. Irire pérā, wārā masaka oō marā, āariperero Asia marāde ĩgū buedeare: “Dayeta āārā”, āri güñama. ²⁷I marirē buro goea. Mariya moārī wajamarīākōāburo yāa. Marī buremugō Artemisaya wiide ubu āariri wii dujakōārokoa. Dapagueta āariperero Asia marā buremuadima igore. Masaka Pablo wererire buremurā sōo gapu

merā igore buremunemobirikuma pama, āriyupū Demetrio ĩgūsārē.

²⁸Īgū irasū ārimakū pērā, būro guari merā:

—Artemisa, Efeso marā buremugō turago āārīmo, āri gaguinīpuroriñurā.

²⁹Īgūsā gaguinīmakū, gajirā wārā Efeso marā: “¿Naāsū waari?” āri pēmasībirikererā, ĩgūsāde gaguinīperekōāñurā. Irasū gaguinīrāta Gayore, Aristarcore ñeā, iri makā marā nerērōgue ĩgūsārē tūwāgāñurā. Gayo, Aristarcore Macedonia marā, Pablore wapikūwāgānerā āārīñurā. ³⁰Īgūsārē ñeāmakū ĩāgū, Pablo gapū masaka wārā watopegue ĩgūsārē weregu waaduadiyupū. Jesúre buremurā gapū waadorebiriñurā. ³¹Gajirā iri nikū marā oparāde, Pablo merāmarā ĩgūrē: “Gua murē dorea: ‘Īgūsā nerērōgue waabirikōāka!’ ” āri kere iriñurā.

³²Irogue nerēanerā būro gaguinīrā iriñurā dapa. “¿Nasirirā marī oōgue nerērī?” ārimasīmerā ĩgūsā gāāmerō gaguinīmirēkōāñurā. ³³Irasirirā judfo masaka ĩgūsāyagure Alejandro wāikugure gaguinīrā ĩūrōgue túmeénúñurā ĩgūsārē weredorerā. Irasirigu ĩgū gapū ĩgūya mojō merā irikeo: “Iropata gaguinīka, toeaka!” āriñuadiyupū. “Gua judfo masaka ñerō iribeā”, āri wereduadiyupū. ³⁴Īgū judfo masakū āārīrīrē ĩāmasīrā, āārīpererā suro merā pe hora gaguinīñurā:

—Artemisa, Efeso marā buremugō turago āārīmo, āri gaguinīñurā.

³⁵Īgūsā būro gaguinīmakū ĩāgū, sugū iri makā marā oparārē iritamugū masakare toedore, āsū āriyupū:

—Musā, Efeso marā oārō péka! Artemisa, marī buremugō turago āārīmo. Iгоре buremurī wiire, igo keori ũmugasigue dijarideadere korerā āārā marī. Irire āārīperero marā oārō masīma. ³⁶“I diaye āārībeā”, ārimasībema. Irasirirā iropata gaguinīka, toeaka! Gaguinīnemobirikōāka pama! Diaye gūñaka musāde! Noó gāāmerō pēmasīrī marīrō gajinorē iribirikōāka! ³⁷Īisā musā ñeānerā marī buremurī

wiirimarē neō yajabirama. Marī buremugōrē ñerō neō āri werenībirama. Īgūsā ñerō iribirikeremakū, ĩgūsārē ñeā, oōgue āriyayo. ³⁸Demetrio, ĩgū merā moārā ĩgūsārē weresāduarā, weresārīrē beyerimasā purogue waaburo. Irogue i nikū marā oparā ĩūrōgue ĩgūsārē weresādeare āmumasīma. ³⁹Oparā i makā marārē siiu neeōmakū ĩārā, gajino sērēduarā, werenīrā aarika! ⁴⁰Dapagā musā guari merā gaguinīadea kerere marī oparā pērā: “Marīrē tarinugāduarā yāma”, āri weresābukuma. Irasirirā marī būro gaguinīadea waja marīrē weresāmakū neō yujumasībiribukoa, āriyupū oparārē iritamugū ĩgūsārē. ⁴¹Irere were odo: “Iropata āārā. Waaka musāya wiiriguel!” āriyupū.

**Pablo Macedoniague,
Greciague ejadea**

20 ¹Īgūsā irasū āri gaguinīmirēdero purū, Pablo gapū Jesúre buremurārē siiu neeō, ĩgūsārē oārō āārīrikudoregu, wereyupū. Were odo, mojō ñeā, ĩgūsārē seretu, Macedoniague waakōāyupū. ²Irogue eja, iroma makārī marārē Jesúre buremurārē ĩgū werenīrī merā oārō gūñaturamakū iriyupū. Purū Greciague waayupū. ³Irore űrerā abegora āārīyupū. Purū Siria nikūgue doódiru merā taribujabu iriripoe judfo masaka: “Murē ñerō iriduarā iriama”, ārīrī kerere péyupū. Irasirigu: “Maa merā Macedoniagueta dujāagura doja”, āri gūñayupū. ⁴⁻⁵Gua, ĩgū merā waaburi dupiyuro gajirā ĩgū merāmarā Troas wāikuri makāgue waa, guare yūñurā. Īisāku āārīmá: Sópater wāikugu Bereamu, Pirro wāikugu magū āārīmí. Gajirā Tesalónica marā pērā Aristarco, Segundo wāikurā āārīmá. Gajigu Derbemu Gayo wāikugu, gajigu Timoteo, gajirā Asia marā Tíquico, Trófimo āārīmá. ⁶Īgūsā yúripoe gua gapū pá wemasārī morēña marīrī baari bosenu purū, Filipogue āārānerā doódiru merā su mojōma nurī taribuja, Troague ejabu. Irogue ĩgūsārē bokaja, ĩgūsā merā su semana dujabu.

Troague Pablo naadea

⁷ Siñajārīnū āārīmakū, gajirā Jesúre buremurā merā pāre dukawa baamurā nerēbu. Pablo gajinū gapu waabu āārīsīā, yoaripoe buemi ĩgūsārē. Nami deko āārīmakū bue odobirimi dapa. ⁸⁻⁹ Gua nerērī taribu, ure kaya wekama taribu, sīāgori wāri opari taribu āārībū. Pablōre iro āārīrā péripoe sugu maamu Eutico wāikugu ventanague doami. Pablo ĩgūsārē yoaripoe buemakū, ĩgūrē wuja ejayuro. Irasirigu kārītari, yebague yuridijakōāmi. ĩgū yuridijamakū ĩārā, ĩgū puro waa, kōmoadiguere āīwāgū doboma. ¹⁰ ĩgūsā irasū irimakū ĩāgū, Pablo dijari, maamurē pābua āīwāgūnū, ĩgūsārē weremi:

—Gukabirikōāka! Okami dapa, ārīmi.

¹¹ ĩgū irasū ārīmakū, maamu kōmoadigūe āārīkeregū, masākōāmi. ĩgū masāmakū ĩāgū, Pablo dupaturi murīa, pāre dukawa, ĩgūsā merā baami. ĩgū irasiriadero puru, yoaripoe buenemomi doja. Boyoburo dupiyurogā ĩgūsārē bue odo, wiriakōāmi. ¹² ĩgū wiriadero puru, irogue nerēanerā Eutico kōmoadigūe masādire usuyari merā ĩgūya wiigūe āīāma.

Pablosā Troas āārānerā Miletogue waadea

¹³ Pablo guare ārīderosūta doódiru merā ĩgū dupiyuro Asogue waabu. ĩgū gapu ĩgū waaduaderosūta maague waami. ¹⁴ Asogue guare bokaja, gua merā doódirugue nājāa, Mitilenegue waami. ¹⁵⁻¹⁶ Gajinu iro merā waarā, Quío wāikuri nūgūrō bokatīūrōgue ejabu. Gajinu waarā, Samogue ejabu doja. Iro merā waa, Trogilio wāikurogue kārībū. Pablo, Pentecostés bosenu dupiyuro Jerusalēguere ejaduagu, guare: “Asiare yoaripoe āārīduabirikoa yu”, ārīmi. “Irasirirā Efesore diayeta taria, Miletogue waapurumurā!” ārīmi. Irasirirā gajinu gapu waa, Miletogue ejabu.

Pablo Efeso marā Jesúre buremurā oparārē weredeaa

¹⁷ Pablo Miletogue āārīgū, Efeso marā Jesúre buremurā oparārē kere iriumi

ĩgū puro aaridoregu. ¹⁸ ĩgūsā ĩgū puro ejamakū, ĩgūsārē ārīmi:

—Asiague ejagu, musā merā neōgora yu irideare oārō masīa musā. ¹⁹ Musā merā āārīgū, marī Opuyare iribu. Irasirigu musārē neō tarinūgābiribu. Masaka Jesúre buremubirimakū ĩāgū, orebu. Judío masaka yure wējēduakeremakū, musārē buebu. ²⁰ Musā nerērōgue, musāya wiiriguedere āārīpereri musā oārō āārīrikuburire buebu. ²¹ Judío masakare, judío masaka āārīmerādere irireta buebu. “Oārō péka! Musā nērō iririre piri, Marīpuya gapure oārō irinūgāka! Marī Opu Jesúre buremuka!” ārī buebu. ²² Irasirigu dapagorare Ōāgū deyomarīgū dorederosūta Jerusalēgue waagū yāa. Irogue yure āsū waarokoa, ārīmasībirikoa dapa. ²³ Yu ejadea makārīku Ōāgū deyomarīgū āsū ārīmi yure: “Mu irogue waamakū, masaka murē peresu iri, nērō tarimakū irirākuma”, ārīmi. Iri ditare masīa. ²⁴ Irire masīkeregu, gūibeaa. Yaa okaridere maibeaa. Marīpu masaka āārīpererārē māirī merā ĩāmi, ārīrī kerere marī Opu Jesús weredoremi yure. I ditare ĩgū yure moārī pídeare iripeoduāa.

²⁵ Yu musā merā āārīgū, Marīpu ĩgūyarārē doreri kerere weregorenabu. Dapagorare musā neō dupaturi yure ĩānemobirikoa. Irire masīa yu. ²⁶⁻²⁷ Irasirigu dapagārē irire werea musārē. Āārīpereri Marīpuyare ĩgū yure weredoredeare werebu musārē. Irasirirā musā āārīpererā irire: “Neō pébea yu”, ārīmasībirikoa. Perebiri peamegue waamakū, ĩgūsā péduabirideaa waja āārīrokoa. Yaa waja āārībirikoa. ²⁸ Irasirirā Marīpuyare oārō péduripīka! Musā Jesúre buremurārē, Ōāgū deyomarīgū musārē koredorerādere: “Oārō péka musāde!” ārī wereka! ĩgū magū boagu dí béodea merā Marīpu ĩgūsārē ĩgūyarā āārīmakū iridi āārīmī. Irasirirā ĩgūsārē oārō koreka, oveja korerā ĩgūsāyarā ovejare oārō korederosūta! ²⁹ Yu waadero

puru, gajirā ārikatorimasā, makānūu marā diayéa ovejare wejēduarā irirosū musā puro ejarākuma. Īgūsā bueri merā musārē dukawarimakū iriduarākuma. ³⁰Puru guere gajirā musā merāmarāta musārē Jesúre buremurārē ārikatorākuma īgūsā buerire pēdorerā. ³¹Irasirirā oārō pémasika! Ʋre bojorigora ūmurī, űnamirī oreri merā musā āārīpererārē werebu. Irasirirā yu weredeare gūnanīkōāka!

³²Dapagore Marīpure sērēbosagura musārē koreburo, ārīgū. Īgū musārē mairī merā iārī kerere buerā, oārō āārīrikurākoa. Ūmuriku īgū turari merā musārē īgūrē buremunemomakū yāmi. Musārē īgūyarārē āārīpererārē oārīrē sīgukumi īgū iripoegue ārīderosūta.

³³Yu musā merā āārīgū, musāya niyerure, musāya surīdere: “Yure sīka!” neō ārībīribu. ³⁴Yu basi moādea waja merā, yu gāāmerīrē, yu merāmarā gāāmerīdere bokabu. Irire oārō masīa musā. ³⁵Marī moā wajatadea merā gajino opamerārē iritamurō gāāmea. Ire musārē iri īmubu: “Āsū iririkuka musāde!” ārīgū. Marī Opu Jesús ārīdeare gūnaka! Āsū ārīyupu: “Sugu gajino sīgū gapu īgū sīrīrē nēāgū nemorō usuyami”, ārī weremi Pablo Efeso marā Jesúre buremurārē.

³⁶Irasū ārī odo, Pablo īgūsā merā űnadukupuri merā ejamejā, Marīpure sērēmi. ³⁷⁻³⁸Sērē odo: “Musā dupaturi neō iānemobirikoa yure”, īgū ārīdeare gūnarā, buro bujawereri merā dujama. Irasirirā āārīpererā īgūrē pābua, orema. Puru īgūrē perage tuyabuajama gua doódiru merā waamakū iātuyarā.

Pablo dupaturi Jerusalégue waadea

21 ¹Gua Efeso marārē Jesúre buremurārē seretu odo, doódiru merā Cos wāikuri nugūrōgue diaye waakōābu. Gajinu Rodas wāikuri nugūrōrē taria, Pátara wāikuri makāgue ejabu. ²Iroque eja, doódiru Feniciague waaburidire bokaja, iriru merā waabu doja. ³Waa, Chipre wāikuri nugūrōrē tariarā, iri nugūrō kúgaru

dujamakū iābu. Ire taria, Siria nikūrē eja, Tiro wāikuri makāma perague ejabu. Iroque doódirure moārā iriruma doebirire pīma. ⁴Iroque eja, Jesúre buremurārē bokaja, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarinurī īgūsā merā āārībú. Īgūsā Ōāgū deyomarīgū masīrī sisūnerā āārīsīā, Pablore: “Jerusalégue waabirikōāka murē wejēri!” ārī werema. ⁵Īgūsā irasū ārīkeremakū, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarinurī puru, waakōābu. Gua waamakū, āārīpererā Jesúre buremurā, īgūsā marāposā nome, īgūsā purā iri makā turogue guare iātuyarā ejama. Irasirirā gua āārīpererā īgūsā merā perague buāa, iroma īmiparogue űnadukupuri merā ejamejāja, Marīpure sērēbu. ⁶Puru īgūsārē pābua seretu odo, doódiru merā waakōābu. Īgūsā gapu īgūsāya wiirigū majākōāma.

⁷Irasirirā gua Tirore āārānerā waa, Tolemaida wāikuri makāgue ejabu. Iroque eja, Jesúre buremurārē oādore, sunu īgūsā merā āārībú. ⁸Gajinu gapu Pablo gua merā maague waami, Cesarea wāikuri makāgue waagú. Iroque eja, Felipe wāikugu Jesúya kerere weregorenaguya wiigūe waa, īgū merā āārībú. Felipe Jesúre buremurā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā baari guenererā watope āārīdi āārīmī. ⁹Felipe purā wapikurā nōome, marāpu marīrā nome āārīmā. Īgūsā Marīpu weredorederosūta īgūya kerere wereturiarā nome āārīmā. ¹⁰Gua irore yoaweyaripoe āārādero puru, Agabo wāikugu Marīpuya kerere weredupiyugu Judeague āārādi guare iāgū ejami. ¹¹Īgū gua puro eja, Pabloya yujuwēnarīdare āi, īgū basi īgūya guburire, īgūya mojōrīrē suami. Sua odo, guare ārīmi:

—Āsū ārīmi Ōāgū deyomarīgū yure: “Idare opagu Jerusalégue ejamakū, mu basi ida merā suaderosūta judío masaka suarākuma īgūrē. Sua odo, judío masaka āārīmerārē īgūrē wiarākuma”, ārīmi yure, ārī weremi Agabo guare.

¹²Īgū irasū ārīmakū pérā, gua Cesarea marā merā Pablore: “Jerusalégue waabirikōāka!” ārī werebu. ¹³Pablo gapu guare ārīmi:

—¿Nasirimurā iropa ore, yure būro bujaweremakū yāri? Jerusalégue igūsā yure sua, peresu irimakū ōārokoa. Marī Opu Jesúya kerere weredeade waja yu boamakū ōārokoa. Nerō yure āārīkeremakū waagura, ārīmi.

¹⁴Irasirirā gua igūrē: “Waabirikōāka!” ārānerā pirikōābu pama. Āsū āribu:

—Marī Opu igū gāāmerōsūta iriburo, ārikōābu.

¹⁵Puru guayare āmu, Jerusalégue waakōābu. ¹⁶Irogue waamakū, gajirā Cesarea marā Jesúre būremurā gua merā waama. Igūsā merāmu Mnasón wāikugu Chipremū āārīdi, yoaripoe Jesúre būremugū āārīmī. Irasirirā Jerusalégue eja, igūya wiigue igū merā āārībú.

Pablo Santiagore iāgū ejadea

¹⁷Gua Jerusalégue ejamakū, iro marā Jesúre būremurā usuyari merā bokatīrīma. ¹⁸Gajinu Pablo gua merā Santiagore iāgū waami. Igū puroguere āārīpererā Jesúre būremurā oparā, nerēnerā āārīmá. ¹⁹Pablo igūsārē ōādore odo, judío masaka āārīmerārē āārīpereri Marīpu igū merā irideare weremi. ²⁰Igū weremakū pérā, Marīpūre: “Ōātaria mu”, āri, usuyari síma. Puru āsū ārīma Pablōre:

—Guayagu, ire ōārō masīa mu. Wārā judío masaka Jesúre būremukerērā, āārīpererā: “Moisés doredeade iri ro gāāmea dapa”, ārīma. ²¹Gajirā masaka āsū āri werewuama murē: “Igū judío masaka āārīmerā āārīrōgue āārīgú, judío masaka irogue āārīrārē Moisés doredeare iridorebemi. Igūsā pūrārē igūsāya dupuma gasirogārē wiiridorebemi. Marī judío masaka iririkurire iridorebemi”, āri werewuama. ²²Igūsā mu ōōrē ejayupu, ārīri kerere pérā, nerē, murē turirākuma. Iro tamerārē, ¿nasirigukuri mu? ²³Āsū irika! Ōōrē wapikūrā ūma āārīma. “Marīpūre būremurā, āsū irirāra!” ārīnerā āārīma. ²⁴Igūsā merā Marīpūya wiigue waaka! Mude igūsā irirosūta irika! Moisés doredeare irirā waamurā

yāma. Irasirigu Marīpu iūrōrē igūsā iriri wajare wajaribosaka! Mu irasiriadero puru, igūsāya poaire wuadorerākuma. Mu irasirimakū iārā, āārīpererā masaka murē werewuadeare: “Ārikatorā iriñuma”, ārīrākuma. “Igūde Moisés doredeare ōārō irigu āārīmi”, ārīrākuma. ²⁵Judío masaka āārīmerārē Jesúre būremurārē gua gojadea pūrē iriusiabū. Āsū āri gojabu: “Keori weadea puro baari pīdeare, waimurā wūnugū biu wējēanerāya díkuri díre baabirikōāka! Díre iiribirikōāka! Nome merā nerō iribirikōāka! Nomedē ūma merā nerō iribirikōāka!” āri gojabu gua, ārīma Pablōre.

Marīpūya wiigue judío masaka Pablōre ñeādea

²⁶Irasirigu Pablo gajinu gapu wapikūrā ūma merā Marīpu iūrō Moisés doredeare irigu waayupu. Puru Marīpūya wiigue ñajāa, Pablo paíre āriyupu: “Su semana duyāa, gua Moisés doredeare iri odoburo. Gua odorinu āārīmakū, guaku waimurā ejorārē āārīrākoa. Marīpu iūrō igūsārē wējē soepeoka! ārīrā!” āriyupu.

²⁷Igūsā Moisés doredeare iri odoburipoe Asia marā judío masaka Pablōre Marīpūya wiigue āārīgārē iāñurā. Irasirirā gajirārē iri wii āārīrārē igū merā guamakū iri, Pablōre ñeā, āsū āri gaguinīñurā:

²⁸—Guayarā Israel bumarā, guare iritamuka! Iita āārīmi, āārīpereroguerē marīrē nerō āri werenīgorenagā. “Judío masaka ñegorama. Moisés doredeade wajamāa. I wiide ñegorāa”, āri buegorenami masakare. Gajire griego masakare i wiigue āñajāgū nerō irigu yāmi i wiire, ārīñurā.

²⁹Pablo iro dupiyuro Trófimo merā makāgue āārīmakū iānerā āārīsīa, Pablo igūrē Marīpūya wiigue āñajāgū irikumi, āri gūñañurā. Trófimo Efesomu judío masakū āārībi āārīyupu. Irasiri ro igūnorē iri wiiguere ñajāmasīna marīyuro.

³⁰Pablōre weresā gaguinīmakū pérā, iri makā marā āārīpererā būro

guañurā. Irasirirā ūmañajāa, Pablore ñeā tūāwiria, iri wii makāpurorire mata biakōañurā. ³¹ Īgūsā Pablore wējēmūrā iriripoe gajirā surara opūguere wererā waañurā. Īgū pūrogue eja: “Āārīpererā Jerusalén marā nerē, buro guari merā gaguinirā iriama”, āri wereñurā. ³² Īgūsā irasū ārimakū pégu, surara opu ĩgūyarā surarare, ĩgūsārē dorerādere siu needō, ĩgūsā merā Pablore wējēduarā pūrogue ūmawāgāyupu. Īgūsā ejamakū ĩārā, Pablore pānerā piriñurā. ³³ Surara opu Pablore pūrogue eja, ĩgūyarā surarare ĩgūrē ñeādore, pe kōmeda merā suadoreyupu. Īgūsā sua odomakū ĩāgū, surara opu masakare sērēñayupu:

—¿Nifno āārīrī ĩi? ¿Nasiriari, ĩgū musā irasirimakū? āri sērēñayupu.

³⁴ Īgū irasū ārimakū, masaka gapu: “Āsū iriami”, āri, gajirā gajirosū, gajirā gajirosū gaguinimīrēkōañurā. Īgūsā irasū gaguinimakū, surara opu neō diaye pēbiriypu. Irasirigu ĩgūyarā surara āārīrī wiigue Pablore āiadoreyupu. ³⁵⁻³⁶ Īgūsā irogue ĩgūrē āāimākū ĩārā, wārā masaka: “Wējēkōāka ĩgūrē!” āri gaguinī, tuyañurā. Irasirirā surara ĩgūsāya wii makāpuro murīaro ejarā, Pablore āikōā murīañurā, masaka ĩgūrē wējērī, ārīrā.

Pablo masakare: “Neō ñerō iribea yu”, āri weredea

³⁷ Iri wiigue eja, ĩgūrē peresu irimurā iriripoe surara opure:

—Yu, mu merā wereníduakoa, āriypu.

Pablo griego ya merā werenimākū pégu, surara opu gapu āriypu:

—¿Mu griego yare masirī? ³⁸ ¿Sōō āārādi, Egiptomu meta āārīrī mu? Īgū romano marā oparā merā gāmekēaduagu, wārā cuatro mil wējērīmasārē siu needō, masaka marīrōgue āiayupu. ¿Īgū meta āārīrī mu?

³⁹ Īgū irasū ārimakū pégu, Pablo yujyupu:

—Yu, ĩgū meta āārā. Judío masaku āārā. Tarso, Cilicia nikū āārīrī makā deyoabu. Ubu āārīrī makāmu āārībea.

Irasirigu murē sērēa. Īsā masaka merā werenídreka yure! āriypu.

⁴⁰ Īgū irasū ārimakū pégu, surara opu: “Jáu, wereníka!” āriypu. Irasirigu Pablo murīrogue murīnugā, ĩgūya mojō merā masakare toeburo, ārigū, irikeoyupu. Īgū irasirimakū ĩārā, toekōañurā. Īgūsā toemakū, Pablo hebreo ya merā wereyupu ĩgūsārē:

22 ¹—Yaarā, yu irideare musārē weremakū, oārō péka! āriypu Pablo.

² Īgū hebreo ya merā werenimākū pérā, masaka toeperekōañurā. Irasirigu Pablo ĩgūsārē āsū āri wereyupu:

³—Yu judío masakuta āārā. Cilicia nikū Tarso wāikuri makāgue deyoabu. Iro deyoadi āārīkeregū, oō Jerusalén masābu. Gamaliel wāikugu buemi yure. Irasirigu marī ñekūsāmarārē Moisés doreri pídeare oārō masā. Irasirigu musā irirosūta yude Marīpu doredeare oārō yāa. ⁴ Iripoeguere Jesúre buremurārē ñerō iriunabu. Surāyerire wējēdorebu. Ūmarē, nomedere ñeā, peresu iriunabu. ⁵ Paía opu, āārīpererā judío masaka oparā yu ārīrīrē: “Irasūta iriunami”, āri weremasīma musārē. Īgūsāta yure su pū gojabosama marīyarā Damasco marārē Jesúre buremurārē ñeādorerā. Irasirigu iri pū merā Jesúre buremurārē ñeāgū waadību, oō Jerusalēgue ĩgūsārē āija peresu iribu.

Pablo ĩgū Jesúre buremunugādeare weredea

⁶ Goeripoe āārimakū, yu Damascogue ejabu iriripoe gūñaña marīrō ūmagasi buro kūmijūrō yu pūrore gosesirību.

⁷ Irasū waamakū, yebague meémejā, pūru āsū āri werenimākū pēbu. “Saulo, ¿nasirigu yure ñerō yāri mu?” ⁸ Īgū irasū ārimakū pégu: “¿Noā āārīrī mu?” āri sērēñabu. Īgū gapu: “Yu, Jesús Nazaretmu mu ñerō iriguta āārā”, ārīmi yure. ⁹ Yu merā āārīnerā iri gosesiririre ĩāgukakōāma. Irire ĩākererā, Jesús yure werenimākū pēbirima. ¹⁰ Pūru: “Yu Opu, ¿nasirigukuri yu?” āri sērēñabu ĩgūrē. Īgū yure yujūmi: “Wāgānugā,

Damascogue waaka! Irogue sugu āārīpereri yu murē iridoreburire murē weregukumi”, ārīmi. ¹¹Buro kūmijūrō waadea yaa koyere neō deymarīmakū irikubu. Irasirirā yu merāmarā yaa mojógue ñeā, Damascogue āiāma.

¹²Yu iro ejadero puru, Ananías wāikugu, Marīpure buremugū, Moisés doredeare oārō irigu yure iāgū ejami. Īgū iro marā judío masaka āārīpererā buremugū āārīmi. ¹³Īgū yu puro ejanugāja: “Yaagu Saulo, mu dupaturi koye iāguko doja”, ārīmi. Īgū irasū ārīmakūta, dupaturi iābu doja. Irasirigu Ananías yu puro nīmakū oārō iābu. ¹⁴Yu iāmasiadero puru, yure ārīmi doja: “Iripoegue Marīpu marī ñekūsamarā buremudi murē beyesiadi āārīmi, Īgū dorerire oārō iribure, Īgū magūrē ñerī opabire iābure, Īgū werenīrīrē pēbure. ¹⁵Irasirigu āārīpererā masakare mu iādeare, mu pédeare weregorenaguko. ¹⁶Dapagorare yoaripoe yūbirikōāka! Wāgānugā, deko merā wāiyedoreka, mu marī Opu Jesúre buremurīrē ĩmugū! Marīpure: ‘Jesúre buremua, irasirigu yu ñerō irideare kātika!’ āri sērēka, mu ñerō irideare kātiburo, ārīgū!” ārīmi Ananías yure.

**Pablo judío masaka āārīmerārē
Marīpu ĩgūrē buedoredeare weredeā**

¹⁷Puru Damascogue āārīdi i makā Jerusalégue dujajagu, Marīpuya wiigue ĩgūrē sērēgū waabu. Irogue kērō irirosū waarīre iābu. ¹⁸Irogue Jesús yure deyoa, weremi: “Jerusalén marā yaare mu weremakū péduabema. Irasirigu murīgora gajirogue waaka!” ārīmi. ¹⁹Īgū irasū ārīmakū pégu, ĩgūrē ārību: “Yu Opu, Jerusalén marā yu irideare oārō masīma. Yu judío masaka nerērī wiirigue āārīrārē murē buremurārē ñeā pá, peresu iribu. ²⁰Muya kerere weredi Estebārē ĩgūsā wējēmakū, ĩgūrē wējērāya surī wekamarē korebosabu. ‘Oārō irirā, wējēma’, āri gūñabu”, āri werebu yu Opu. ²¹Yu irasū ārīmakū pégu, yu Opu weremi: “Yoarogue waaka! Judío masaka āārīmerārē

buedoregu iriugura murē”, ārīmi, āri wereyupu Pablo ĩgūsārē.

Surara opu Pablo merā werenīdea

²²Pablo: “Yu Opu Jesús judío masaka āārīmerārē buedoregu iriugura”, ārīrīrē pérā, buro guari merā gaguinīnūrā: —Dapagorare ĩ āārīnemobirikōāburo. Dapagorata boaburo, āri gaguinīnūrā. ²³Irasū āri gaguinīrā, ĩgūsāya surī wekamarē wējāsiri, nikūwera merā meésiriñūrā. ²⁴Irasirimakū ĩāgū, surara opu ĩgūyarārē Pablora ĩgūsāya wiigue āīñajāadoreyupu. Pablora: “ĪNasirirā masaka murē guari merā gaguinīr?” āri masīduagu ĩgūrē tārāadoreyupu. ²⁵Irasirirā ĩgūrē sua, tārāmurā iriripoe Pablo gapu ĩgū puro nīgūrē surarare doregure āriyupu: —Yu romano marāya nikūmu āārā. Irasirirā weresārīrē beyerimasū yure: “Āsū iriami ñerō irigu”, āri weresābirikeremakū, ubugorata tārāmasībea musā yure, āriyupu. ²⁶Īgū irasū ārīmakū pégu, surarare doregu ĩgū opure weregu waayupu: —Oārō pémasīka! “Romano marāya nikūmu āārā yu”, ārāmi. Irasirigu ñerō iribirikōāka ĩgūrē! āriyupu. ²⁷Īgū irasū ārīmakū, surara opu Pablora sērēñagū waayupu: —ĪDiyeta romano marāya nikūmu āārīrī mu? Wereka yure! Pablo gapu ĩgūrē: —Īgūta āārā, āri yūyuyupu. ²⁸Surara opu ĩgūrē āriyupu: —Yu romanomu āārīduagu wāro niyeru wajaribu. Pablo ĩgūrē āriyupu doja: —Yu tamerā romanoma makāgue deyoabu. Irasirigu deyoagugueta romanomu āārīdi āārā yu. ²⁹Īgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūrē tārāboanerā güi wiriakōāñūrā. Surara opude Pablo romanomu āārīrīrē pégu, kōmedari merā ĩgūrē sua tārādoredeare güñagū, güiyupu.

**Pablo judío masaka
oparā puro āārīdea**

³⁰Irasirigu gajinu gapu judío masaka Pablora weresādeare masīduagu, paia

oparārē, gajirā āārīpererā judío masaka oparārē siiu needoyupū. Īgūsā nerēmakū ĩāgū, Pablōre ĩgūsā suadea kōmedarire kura, āi, ĩgūsā ĩūrō doboyupū.

23 ¹Pablo judío masaka oparārē ĩābokatiūnugāja, āsū āriyupū:

—Yaarā, yū okaro bokatiūrō Marīpū ĩūrō ōārō āārīrikua, āri pēñāa. Irasirīgu gūñarikuro marīrō āārīkōāa.

²Īgū irasū ārimakū pégu, paía opu Ananías Pablo werenírīrē péduabi ĩgū puro āārīrārē ĩgūya disire pádoreyupū.

³Irasirīgu Pablo Ananiare āsū āriyupū:

—Marīpū murē wajamoāgukumi gajirārē mu yure pádoreri waja. Mu irikatorikugu āārā. Yure: “Moisés doredeare tarinugāa”, āri ĩākeregu, mu gapu iri dorerire tarinugāa, gajirārē yure pádoregu, āriyupū.

⁴Irasū ārimakū pérā, iro āārīrā āsū āriñūrā Pablōre:

—Ñerō āri werenībirikōāka paía opure Marīpū beyedire!

⁵Īgūsā irasū ārimakū pégu, Pablo āriyupū doja:

—Yaarā, yū masībirakubu ĩgū paía opu āārīrārē. Masīgū irasū āribiriboakuyo. Marīpūya werenírī gojadea pūguere: “Musāya makā marā opure ñerō āri werenībirikōāka!” āri gojasūdero āārībú.

⁶Irogue āārīrā: Saduceo bumarā, gajirā fariseo bumarā āārīñūrā. Irasirīgu ĩgūsārē ĩāgū, Pablo busuro werenīyupū:

—Yaarā, yude fariseota āārā. Fariseo bumū magūta āārā. Irasirirā masaka boanerā masārīrē yū buremurī waja yure wajamoāduakoa, āriyupū.

⁷Īgū boanerā masārīrē weremakū pérā, fariseo, saduceo bumarā merā gāme guaseonugāñūrā. Irasirirā iri wiigue suro merā āārānerā āārīkererā, gāme dukawariakōāñūrā.

⁸Saduceo bumarā: “Masaka boanerā masābirikuma. Marīpure wereboerā marīkuma. Masaka boanerā yūyūpūrārīde marīkoa”, āri wererā āārīñūrā. Fariseo bumarā gapu āārīpereri irimarē buremurā āārīñūrā.

⁹Irasirirā irimarē gāme guaseo, buro gaguinīnugāñūrā. Irasirirā surāyeri

fariseo bumarā Moisés doredeare buerimasā wāgānugā, wereñūrā:

—Masaku boadi, o Marīpure wereboegu diayeta ĩi merā werenīakumi. Irasirirā ĩgūrē ñerō iriami, neō ārimasībea. ĩgūrē wajamoārā, Marīpure ñerō irirā iribukōāa marī, āriñūrā.

¹⁰Īgūsā buro gaguinīmakū ĩāgū, surara opu gapu Pablōre gūisāyupū. “Īgūrē ñeā, tūāwējāsiribéokōābukuma”, āriġū, ĩgūyarā surarare: “Pablōre āiāka, dupaturi marī āārīrī wiigue!” āri iriuyupū.

¹¹Iri ñamita marī Opu Jesús Pablōre deyoa, wereyupū:

—Gūñaturaka! Gūibirikōāka! I makā Jerusalén marārē yaa kerere wereaderosūta Roma marādere weregu waaka! āriyupū.

Judío masaka Pablōre wējēduadea

¹²Gajinu gapu surāyeri judío masaka Pablōre wējēduarā nerē, āsū āriñūrā:

—Dapagā merā neō baabiri, irībirikōārā! ĩgūrē wējēmerā uamerāta boarā! ĩgūrē wējēbirimakū, Marīpū marīrē wajamoāburo, āriñūrā.

¹³Irasū āri werenīrā cuarenta nemorō āārīñūrā. ¹⁴Puru paía oparā, gajirā judío masaka oparā pūrogue wererā waañūrā:

—“Dapagā merā neō baabirikōārā! ĩgūrē wējēmerā uamerāta boarā! ĩgūrē wējēbirimakū, Marīpū marīrē wajamoāburo”, ārābu, āriñūrā. ¹⁵Irasirirā musā, musā merāmarā oparāde ārikatori merā kere iriuka surara opūguere!

“Ñamigā Pablōre dupaturi ĩgū irideare weremakū péduakoa”, ārika ĩgūrē! Surara opu iri kerere pégu, Pablōre ōōgue āiwāgāridoregukumi. Irasirirā maague yūrā, ĩgū ōōrē ejaburo dupiyuro ĩgūrē wējēmurā, āriñūrā.

¹⁶Pablo tīgō magū gapu ĩgūsā irasū āri werenīmakū péyupū. Irasirīgu Pablōre surara āārīrī wiigue āārīġūrē weregu waayupū. ¹⁷Pablo irire pégu, sugu surarare siiu wereyupū:

—Īi maamu mu opure gajino wereduayupū. Irasirīgu ĩgū pūrogue āiāka! āriyupū.

¹⁸Īgū irasū ārimakū pégu, surara Pablo tígō magūrē īgū opu purogue āija, āriyupu:

—Pablo peresugue āārīgū yure īi maamurē mu puro iriuami. Īgū murē gajino weregu aarigū iriami, āriyupu.

¹⁹Īgū irasū ārimakū pégu, surara opu maamurē īgūya mojōrē nēā tūāwāgā, masaka péberogue sērēñayupu:

—¿Naásū āribu iriari mu yure?

²⁰Maamu gapu īgūrē āriyupu:

—Judío masaka oparā murē īgūsā purogue Pablore āadorerākuma. Murē āsū āri wereníama: “Nāmigārē dupaturi Pablore sērēñaduakoa īgū irideare oārō masimurā”, ārikatorākuma. ²¹Irasirigu īgūsārē yujubirikōāka! Ūma cuarenta nemorō maague Pablore wējēmurā duriri merā yúsíama. “Dapagā merā neō baabirikōārā! Īgūrē wējēmerā uamerāta boarā! Īgūrē wējēbirimakū, Marīpu marīrē wajamoāburo”, ārāma, āri wereyupu maamu surara opure.

²²Īgū irasū ārimakū pégu, surara opu gapu:

—Waaka doja! Irire gajirārē neō werebirikōāka! āriyupu īgūrē.

Surara opu Pablore Félix purogue iriudea

²³Maamu waadero puru, opu pērā īgūyarā surarare dorerārē siiu wereyupu:

—Yarā surarare doscientos gubu merā waamurārē, setenta caballu weka peyamurārē, doscientos sareri yuku oparādere Cesareague waamurārē īgūsāyare āmudorerā waaka! Īgūsā āmu odomakū, dapagā nāmi nueve āārimakū, īgūsārē siiuaka! ²⁴Pablo peyamurā caballuadere āmubosaka! Irasirigu oārō waagakumi. Oārō pírā waaka, īgūrē opu Félix puro Cesareague! āriyupu surara opu īgū dokamarārē.

²⁵Irasū āri odo, Félix su papera pū āsū āri gojayupu:

²⁶Yu, Claudio Lisias, murē opu Félix yu buremugūrē oādorea.

²⁷Judío masaka īi Pablo wāikugure nēā, wējēadima. Īgū romano marā nikūmu āārīrīrē masīgū, yu gapu

īgūrē īgūsā wējēboadire yaarā surara merā wijatagu ejabu. ²⁸Irasirigu īgūrē īgūsā weresādeare masīduagu judío masaka oparā puro āijabu.

²⁹Judío masakaya doreri ditare īgū tarinugādea waja īgūsā weresāmakū pégu, īgūrē peresu iribiribu. Nēeno waja wējēmasīna marību īgūrē.

³⁰Irasirigu judío masaka īgūrē wējēkōārā, ārīrī kerere pégu, mu purogue iriua. Īgūrē weresānerā mu purogueta waa, murē weresārā waaburo, āribu īgūsārē. Iropata āārā, āri gojayupu surara opu Félix.

³¹Irasirirā surara īgūsā opu doreaderosūta iri nāmi merā Pablore Antípatris wāikuri makāgue āāñurā.

³²Gajinu gapu surara gubu merā waanerā iro merāta īgūsā āārīrī wiigue gāme dujāakōāñurā. Caballu weka waanerā dita Pablore Cesareague āi tariañurā. ³³Puru Cesareague Pablore āija, surara opu īgū iriuadea pūrē Félix wiañurā. Irasirirā Pablore Félix purogueta píkōāñurā. ³⁴Félix iri pūrē bueña odo, āsū āri sērēñayupu:

—¿Díi nikūmu āārīrī īi?

—Cilicia nikūmu āārīmi, āri yujunūrā. ³⁵Félix Pablore āriyupu:

—Murē weresānerā oōrē ejamakū, mu wererire pégu, āriyupu.

Irasū āri odo, opu Herodes daguya wiigue Pablore pí, īgūyarā surarare koredoreyupu.

Pablore Félix iūrō weresādea

24 ¹Su mojōma nūri tariadero puru, paía opu Ananías Cesareague waayupu. Īgū merā gajirā judío masaka oparā, gajigu masakare werenībosarimasū Tértulo wāikugude opu Félix Pablore weresārā waañurā. ²Pablore īgūsā nerērogue āijamakū, Tértulo īgūrē Félix āsū āri weresānugāyupu:

—Gua opu, wāri masīrī merā guare i nikū marārē doregu āārā mu. Mu doreri merāta i nikū oārī gorawayuro yāa. Gāmekēārō marīrō oārō āārikōāa. ³Irasirirā gua āārīperero marāgue

mũ merã õãrõ usuyãa. ⁴Yoaripoe mũ merã werenbirikoa. Irasirigu yũ mũ merã mérõgã werenĩmakũ péka dapa!

⁵Gua ire wereduakoa murẽ. Ìi Pablo wãikũgu guare garibotarimi. Aãripereri nikũgue judío masakare guari merã gaguinĩ, ìgũsã basi gãme dukawarimakũ irigorenami. “Nazarenos” wãikũri bumarã opu aãrĩmi. ⁶Marĩpuya wiire ìgũ ñerõ iriduamakũ ìãrã, ìgũrẽ peresu irimurã ñeãbũ, gua judío masakaya dorerire ìgũ tarinũgãri waja ìgũrẽ wajamoãduarã. ⁷Gua irasiriduamakũ ìãgũ, surara opu Lisias wãikũgu gapũ gua pũro eja, ìgũrẽ turaro merã êmakõãmi. ⁸Pũru Lisias, gua ìgũrẽ weresãnerãrẽ mũ pũrogue iriuami. Ìgũ irasũ ãrimakũ pérã, õõgue aarabũ. Mũ basita ìgũrẽ sërẽñagũ, aãripereri gua ìgũrẽ weresãrĩrẽ diayeta ãrĩma, ãrĩgũkoa, ãrĩyupũ Tértulo Félire.

⁹Gajirã judío masaka iro aãrĩrãde: “Tértulo diayeta werenĩmi”, ãrĩñurã.

¹⁰Ìgũsã irasũ ãrimakũ pégu, opu Félix Pablora mojó merã irikeo, weredoreyupũ. Pablo ãriyupũ ìgũrẽ:

—Wãri bojori i nikũ marãrẽ mũ dorerire õãrõ masĩa yũ. Irasirigu yaamarẽ usuyari merã murẽ weregura.

¹¹Pe mojóma pere su gubu peru pẽrẽbejarinũrita taria, yũ Jerusalégue Marĩpũre buremugũ ejadero pũru. Irire diaye masĩduagu, gajirãrẽ sërẽñaka!

¹²Yũ iri makãgue aãrimakũ, yũre weresãnerã yũ gajirã merã guaseomakũ neõ ìãbirama. Marĩpuya wiire, judío masaka nerẽrĩ wiiriguedere, noó gajiro iri makã marãrẽ gua gaguinĩmakũ iribirabu. ¹³Irasirirã yũre weresãnerã:

“Ãsũ iriami, irasirigu waja opami”, ãrĩmasĩbema. ¹⁴Murẽ gaji gapũre weregura. Gua ñekũsãmarã Marĩpũre, Moisés doreri pídeare, Marĩpuya kerere weredupiyunerã gojadeare buremuderosũta yũ buremua. Irire buremukeregu, Jesús buedeaderẽ buremua. Yũre weresãnerã: “Jesús buedeã ãrĩkatori ããrã”, ãrĩ werenĩma.

¹⁵Ìgũsã: “Marĩpũ aãripererã masaka boanerãrẽ õãrãrẽ, ñerãdere

masũgũkumi”, ãrĩ gũñarõsũta yũde gũñãa. ¹⁶Irasirigu yũ Marĩpũ ìũrõ, masaka ìũrõdere yũ turaro bokatiũrõ õãrõ iriduakoa.

¹⁷Yaa makã Jerusalérẽ yũ wiriadero pũru, wãri bojori gajirogue naagorena, pũru irogueta dujãabu. Irogue eja, yaarã boporãrẽ niyeru sigũ ejabu. Irogue aãrĩgũ, Marĩpũ ìũrõ waibure soepeoduadibu ìgũrẽ buremugũ. ¹⁸Marĩpuya wiigue waa, ìgũ ìũrõ Moisés doredeare yũ iriripoe judío masaka Asia marã yũre bokajama. Yũ merã gajirã masaka mérãgã aãrimã. Neõ ìgũsãrẽ gua gaguinĩmakũ iribiribu.

¹⁹Judío masaka Asia marã yũ Marĩpuya wiigue irideare ìãnerã, yũre: “Ñerõ iriami”, ãrĩ weresãduarã, õõgue mũ ìũrõgue weresãrã aariburo. ²⁰Ìgũsã aaribirimakũ, judío masaka oparã õõgue aãrĩrã yũ ìgũsã oparãrẽ wereadeare péanerã: “Ãsũ ããrã”, ãrĩ weresãduarã, weresãburo.

²¹I tamerãrẽ yũre weresãmasĩma. Yũ ìgũsã merã aãrĩgũ, bũro turaro merã: “‘Boanerã masãrãkuma’, ãrĩdea waja yũre wajamoãduakoa”, ãrĩbu ìgũsãrẽ, ãrĩ wereyupũ Pablo Félire.

²²Ìgũ irasũ ãrimakũ pégu, Félix gapũ Jesũre buremurã iririkurire õãrõ masĩsĩã, ãsũ ãriyupũ Pablora:

—Iropata péguã. Surara opu Lisias ejadero pũru, murẽ yũ iriburire weregũkoa, ãriyupũ.

²³Irasũ ãrĩ odo, Pablora koregũre:

“Peresugue õãrõ koreka ìgũrẽ! Iri wiigueta naãa aãrĩkõãburo. Ìgũ merãmarã ìgũrẽ iritamuduamakũ kãmutabirikõãka!” ãriyupũ.

²⁴Yoaweyaripoe tariadero pũru, Félix ìgũ marãpo judío masako Drusila wãikũgo merã eja, Pablora ããridoreyupũ, Jesucristore ìgũ buremurĩrẽ weremakũ péduarã. ²⁵Pablo ìgũsãrẽ ãsũ ãriyupũ: “Marĩpũ masakare diayemarẽ irimakũ, ìgũsã basi ñerõ iriduare iribirimakũ gããmemi. I ùmũ peremakũ, Marĩpũ aãripererã ñerãrẽ wajamoãgũkumi”, ãrĩ weremakũ, Félix gapũ péguã, gũi, “Waaka!” ãriyupũ ìgũrẽ:

—Gajipoe yũre gajino moãrĩ marĩmakũ siiugũra doja murẽ, ãriyupũ.

²⁶Félix irasū ārikeregu: “Pablo yure niyeru siburo”, ārigū, igū merā werenigū wári igūrē siunayupu. “Gajipoe irigu niyeru simakū igūrē wiubukoa”, āri gūñadiyupu. ²⁷Pe bojori puru, Porcio Festo wāikugu Féliure gorawayugu, opu nājāyupu. Irasirigu Félix gapu igū opu āārīrīrē wirigu, judío masaka merā oārō āārīduagu, Pablöre peresugueta āārīdorekōāyupu dapa.

Pablo, Festo merā werenídea

25 ¹Urenu igū opu āārīrī nājādero puru, Festo Cesareague āārādi, Jerusalégue waayupu. ²Igū irogue ejadero puru, paía oparā, gajirā judío masaka oparā Pablöre igūsā weresādeare Festoguere wererā waañurā. ³Igū puro eja, turaro merā: “Guare iritamuka! Pablöre oō Jerusalégue āārīdoreka!” āri sērēñāñurā. Igūsā igūrē maague aarigūre: “Wējékōārā!” āri āmuyusiadiñurā. ⁴Festo gapu igūsārē yujyupu:

—Pablo Cesareague peresu āārīmi dapa. Mérōgā puru irogue goedujāagukoa doja. ⁵Pablo ñerō iririkugu āārīmakū iārā, musā oparā Cesareague yu merāta waa, igūrē weresārā waaburo, āriyupu.

⁶Irasirigu Festo su semana pere, gaji semana urenu waarō merā Jerusalégue āārādi Cesareague goedujāakōāyupu. Igū dujajadero puru, gajinu gapu weresārīrē beyeri wiigüe waayupu. Iro eja, opu doarogue doa, Pablöre āārīdoreyupu. ⁷Pablo irogue ejamakū iārā, judío masaka Jerusalén merā aarānerā igū puro waa ejanugā, igūrē wári ñerī weresādiñurā. Irasū āri weresākererā: “Āsū irimakū iābu”, neō ārimasībiriñurā.

⁸Puru Pablo igū irideare wereyupu:

—Judío masaka dorerire, Marīpuya wiima dorerire, romano marā opu doreridere neō tarinugābiribu yu, āriyupu.

⁹Festo gapu judío masaka merā oārō āārīduagu, Pablöre sērēñayupu:

—¿Jerusalégue waaduakuri? Irogue mu irideare yure weremakū, igūsā

murē weresādeare weremakū péduakoa, āriyupu.

¹⁰Igū irasū ārīmakū, Pablo yujyupu:

—Yu oō romano marārē weresārīrē beyerogue āārīsiáa. Irasirigu Jerusalégue waaduabirikoa. Oōta yure irire beyero gāamea. Judío masakare neō ñerō iribiribu. Mu irire oārō masikoa. ¹¹Yu ñerō iridi tamerā: “Yure wējēbirikōāka!” āribiriboakuyo. Igūsā yure ārikatori merā weresādea āārīmakū, neō sugu opugue wiamasiña máa. Yu irideare romano marā opuere beyemakū gāamekoa, āriyupu Pablo Festore.

¹²Igū irasū ārīmakū pégu, Festo igū merāmarā merā werení odo, Pablöre āriyupu doja:

—Mu irideare romano marā opuere wereduamakū, igū purogue iriugura murē, āriyupu.

Pablo, opu Agripare weredea

¹³Yoawayaripoe puru Festo opu nājādero puru, Judea marā opu Agripa wāikugu, igū tīgō Berenice merā Cesareague Festore oādorerā waañurā. ¹⁴Agripa irore yoaripoe āārīmakū, Festo Pablöre igūsā irideare wereyupu igūrē:

—Oōrē sugu āārīmi Félix peresu iridi. ¹⁵Yu Jerusalégue āārīmakū, paía oparā, gajirā judío masaka oparā igūrē yure weresārā ejama. “Igū ñerō iridea waja wējēdoreka!” āri sērēma yure. ¹⁶Yu gapu: “Gua romano marā ubugorata gajirārē neō wējēdorebea. Irasirirā sugu masakure weresānerā igūsā weresādi merā weresārīrē beyerimasū iūrō gāme werenfbirikererā: ‘Wējékōāka! ārimasībema’, āri yujyubu.

¹⁷Irasirigu igūrē weresānerā yu merā oōgue igūsā ejadero puru, yooboro marīrō gajinu gapu weresārīrē beyeri wiigüe waabu. Iro eja, opu doarogue doa, igūsā weresādire āārīdorebu.

¹⁸Igū yu puro ejamakū iārā, igūrē weresānerā wāgānugāma. Igūsā wāgānugāmakū iāgū: “Igū ñerī irideare wári weremurā yāma”, āri gūñadibu. Igūsā gapu: “Igū ñerī irimakū iābu”, āri neō weremasībiriima. ¹⁹Judío

masaka buremurĩ ditare weresāma. “Jesús wāikuḡu boa, puru masadi āārĩmĩ”, ĩḡũ āridea waja weresāma ĩḡũrē. ²⁰Nasirimasiḡibirisĩ, ĩḡũrē sērēñabu: “¿Jerusalégue mude yu merā waaduakuri? Iroque yu merā waasĩ, mu irideare wereaso yure”, āribu ĩḡũrē. ²¹Yu irasũ ārimakũ péḡu: “Iroguere waaduabirikoa, Romano marā opu gapure yu irideare wereḡu waaduakoa”, ārimĩ. Irasirigu yu gapu ĩḡũrē oōta pikōābu dapa. “Yu murē iriumakũ, romano marā opu Augusto puro waagukoa mu”, āribu ĩḡũrē, āri wereyupu Festo Agripare.

²²Agripa Festore āriyupu:

—Yude ĩḡũ weremakũ péduakoa.

—Jáu, ñamigāta ĩḡũrē péḡukoa mu, āriyupu.

²³Gajinu gapu Agripa, ĩḡũ tíḡō Berenice merā iri makā marā nerēri taribugue waañurā. Iroque ñajārā, oparā sñārĩ surĩ merā ñajañurā. Gajirā surara oparā, iri makā marā oparāde ĩḡūsā merā ñajañurā. ĩḡūsā nerēadero puru, Festo Pablore āiridoreyupu. ²⁴Pablo ĩḡūsā purogue ñajājamakũ, Festo iro āārĩrārē āriyupu:

—Opu Agripa, āārĩpererā i taribugue nerēanerā oārō péka yure! Wārā judío masaka Jerusalén marā, i makā marāde ĩrē weresāma yure. “Wējēkōāka ĩḡũrē!” āri gaguinĩma. ²⁵ĩḡūsā irasũ ārikeremakũ, yu gapu ĩḡūsā ĩḡũrē wējērō gāamea, ārĩrĩ wajare bokabiribu. Irasirigu opu Augustore ĩḡũ irideare wereḡu waaduakoa, ārimakũ: “ĩḡũ purogue iriugura”, āri ḡũñabu. ²⁶Yu gapu ĩḡũrē ĩḡūsā weresādeare oārō masĩbirisĩ, opu Augustore irimarē gojabiribu dapa. Irasirigu ĩḡũrē āiridoreabu, ĩḡũ irideare musā péuro weredoreḡu. Opu Agripa, ĩḡũ irideare weremakũ mu péadero puru, ĩḡũrē sērēña, puru yu oārō gojagukoa pama marĩ opu Augustore. ²⁷Suḡu masakure ĩḡũ ñerō irideare masĩbirikererā, marĩ opu Augusto purogue iriumasĩña maa. ĩḡũrē weresādeare oārō masĩbirikererā ĩḡũrē iriurā, ubugorata iriubukoa, āriyupu Festo Agripare.

Pablo Agripare weredea

26 ¹Irasirigu Agripa Pablore: —Wereka yure mu irideare! ĩḡūsā murē weresādeare mu yujumakũ péduakoa, āriyupu.

ĩḡũ irasũ ārimakũ péḡu, Pablo ĩḡuya mojōrē soemu, ĩḡũ irideare werenḡyayupu:

²—Opu Agripa, dapagorare mu yure weredoremakũ, buro usuyāa. Irasirigu yu irideare, judío masaka yure weresādeare āārĩpererire murē wereḡura. ³Gua judío masaka iririkurire ḡua ḡame werenĩrĩdere oārō masĩkoa. Irasirigu bopoñarĩ merā yu weremakũ, oārō péka!

Pablo Jesúre buremuburi dupiyuro ĩḡũ āārĩrikudeare weredea

⁴Āārĩpererā judío masaka yaa nikũ marā, Jerusalén marāde yu majĩḡuḡueta ĩḡūsā merā āārĩdeare masĩma. ⁵Yu maamḡueta fariseo bumũ āārĩdi āārĩbũ. Murē irire wereduarā, weremasĩma. Āārĩpererā ḡua judío masaka watopeguere fariseo bumarā ḡua buremurĩrē gajirā nemorō oārō yāma. ⁶Marĩpu ḡua ñekūsamarārē masaka boanerārē masũḡura, ārideare yu buremurĩ waja yure weresārā oḡue iriuma wajamoāburo, ārĩrā. ⁷Gua judío masaka, Israel bumarā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marāḡora, Marĩpu marĩ boadero puru masũburire usuyari merā yua. Irasirirā umurĩ, ñamirĩ Marĩpure buremunĩkōāa. Opu Agripa, ḡua irire yũkeremakũ, surayeri judío masaka weresāma yu irire buremurĩ waja. ⁸Musā gapu, ĩnasirirā Marĩpu boanerārē masũburire buremuberi?

Pablo Jesúre buremurārē ĩḡũ ñerō iriunadeare weredea

⁹Iripoegue Jesús Nazaretmurē buremurārē yu bokatĩrō ñerō iriduadibu. ¹⁰Jerusaléguere paía oparā dorero merā wārā Jesúre buremurārē peresu iribu. Irasirigu oparā ĩḡūsārē wējēdoremakũ, yude neō kāmatabiribu.

¹¹ Āārīpereri ĭgūsā nerērī wiirigüe ñajāa, Jesúre buremurārē ñerō iriunabu, ĭgūrē buremurīrē piriburo, ārīgū. ĭgūsā merā buro guabu. Gaji makārīguedere irasūta ñerō irigorenabu.

Pablo Jesúre buremunugādeare werede

¹² Irasirigū Damascogue Jesúre buremurārē ñerō irigū waadibū, paía oparā yure: “Gua dorero merā waaka!” ārimakū pégu. ¹³ Opū Agripa, yu maague waamakū, āsū waabu. Goeripoe āārimakū, ũmugasigüe abe ũmumu gosero nemorō gosesiribu yu puro, yu merā waanerā pūroderē. ¹⁴ Gua āārīpererā yebague meémejābū. Sugu yure hebreo ya merā werenimākū pébū. “Saulo, ĩnasirigū yure ñerō yári mu? Mu yure ñerō irigū, mu basita ñerō yāa”, ārimi yure. ¹⁵ ĭgū irasū ārimakū pégu, yu gapu: “¿Noā āārīrī mu?” ārī sērēñabu. Marī Opū gapu āsū ārimi: “Yu, Jesús, mu ñerō iriguta āārā. ¹⁶ Wāgānugāka! Yu murē deyoa, yure moāboegu āārīburo, ārīgū. Irasirigū mu yure iādeare, pūrugue yu murē ĩmuburidere gajirārē weregukoa. ¹⁷ Yu murē judío masaka āārīmerārē buebure iriugura. Judío masaka, judío masaka āārīmerāde murē ñerō irimakū wijatagura. ¹⁸ Yu murē judío masaka āārīmerārē buedoregu iriugukoa, yaa kerere masīburo, ārīgū. Irasirirā ñerīrē pirirākuma. Koye iāpāmerā, naītīārōgue āārīrā irirosū āārībirikuma. Boyorogue āārīrā irirosū āārīrākuma. Wātī ĭgūsā opū āārībirikumi pama. Marīpu gapu ĭgūsā Opū āārīgukumi. Irasirigū, ĭgūsā yure buremumakū iāgū, Marīpu ĭgūsā ñerī irideare kātīgukumi. ĭgūsārē ĭgūyarā āārīmakū irigukumi”, ārimi Jesús yure.

Pablo, Jesús dorerire yujudea

¹⁹ Opū Agripa, ũmugasigüe Jesús yure werenideare tarinugābiribu. ²⁰ Irasirigū Damasco marārē ĭgūya kerere werēpuroribu. Puru Jerusalén marārē, āārīpererogue Judea marārē werebū. Judío masaka āārīmerādere

werebū. “Musā ñerō irideare bujawere, musā gūñarirē gorawayuka! Marīpu gāāmerī gapure irika! Irasirirā musā gūñarī gorawayuadeare ĩmurākoa”, ārī buebū ĭgūsārē. ²¹ Yu irire buedea waja judío masaka Marīpūya wiigüe yu āārīgūrē ñeā wējēduarā irima. ²² ĭgūsā irasirikeremakū, Marīpu gapu yure iritamunīkōāmi. Irasirigū āārīpererā oparārē, ubu āārīrādere yu ĭgūya kerere wererire neō piribe. Iripoegue Moisés, gajirā Marīpūya kerere weredupiyunerā, pūrugue āsū waarokoa, ārīdeare werea. Āsū ārī gojanerā āārīmā: ²³ “Cristo, Marīpu iriudi buro ñerō tarīgukumi. ĭgū boadero pūru, ĭgūta masāpurori, neō dupaturi boabirikumi. Irasirigū ĭgū masakare taugu āārīrīrē judío masakare judío masaka āārīmerādere masīmākū irīgukumi”, ārī gojanerā āārīmā, ārī wereyupu Pablo Agripare.

Pablo Agripare: “Jesúre buremuka!” ārī werede

²⁴ ĭgū irasū āārīpoeta Festo gaguinīyupu:
—Pablo, mirēgū yāa. Wāri buetarisīā, mirērīmasū waāa, ārīyupu.
²⁵ Pablo gapu Festore ārīyupu:
—Yu opū, mirēbea. Yu wereri diayeta āārā. Irasirigū ire gopeyaro merā werea. ²⁶ Opū Agripa gapu, yu wereri āārīpererire oārō masīkumi. Irire masīa yu. Irasirigū ĭgūrē gūiro marīrō werea. Yu Jesúyare weregu, yayerogue werebea, ārīyupu Pablo Festore. Irasū ārī odo, āsū ārīyupu Agripare:

²⁷ —Opū Agripa, Marīpūya kerere weredupiyunerā gojadeare buremua mu. Mu irire buremurīrē masīa yu, ārīyupu.

²⁸ Agripa ĭgūrē yujuyupu:
—Iropagā werekeregu, ¿yure Jesúre buremumakū iriduari? ārīyupu.

²⁹ ĭgū irasū ārimakū pégu, Pablo yujuyupu ĭgūrē:

—Jesúyare wāri, o mérōgā weregu, musā āārīpererārē yu irirosū ĭgūrē buremumakū gāāmea. Marīpūguere irire sērēbosāa. Yu peresugue āārīgū irirosū musā āārīmakū tamerārē gāāmebea, ārīyupu.

³⁰⁻³¹ Īgū irasū ārimakū pērā, Agripa, Festo, Berenice gajirā īgūsā merā doanerāde wāgānugā, gaji taribugue waa, īgūsā basi āsū āri gāme werenīnūrā:

—Īgūrē i waja wējērō gāāmea, āriī māa. I waja peresu iriro gāāmea, āriīrīde māa, āri gāme werenīnūrā.

³² Irasirigu Agripa āsū āriyupū Festore:

—Pablo romano marā opūre yū irideare wereduakoa, īgū āribirimakū, marī īgūrē peresugue āārigūrē wiukōāboakuyo, āriyupū.

Pablore Romague iriudea

27 ¹ Irasirirā Pablore, gajirā peresu āārīrādere doódiru merā Italia nikūma makā Romague gua merā iriuma. Julio wāikugū surara opudere iriuma īgūsārē koredorerā. Īgūsā romano marā opū Augusto wāikuguyarā surara āārīmā. ² Gua Adramitio wāikuri makā marāya doódiru Asia nikūma perague waadiru merā waabu. Gajigū Aristarco wāikugū Macedonia nikūma makā Tesalónica wāikuri makāmude gua merā waami. ³ Gajinū gapū Sidón wāikuri makāma perague ejabu. Irogue ejadero purū, Julio Pablore bopoñarī merā iā, īgūrē īgū merāmarā puro naadoregu iriumi, īgūsā īgū gāamerirē siburo, ārigū. ⁴ Gua iri makāgue āārānerā doódiru merā waamakū, buro mirū guare gajipārēgue wējāputaribujubū. Irasirirā Chipre wāikuri nugūrō kúgapū dujamakū taribu. Iro gapū mirū wējāpubiriweyabu. ⁵ Ciliciare, Panfliadere taribu. Purū Licia nikūma makā Mira wāikuri makāgue ejabu.

⁶ Gua irogue ejamakū, surara opū gajiru doódiru bokajami. Iriuru Alejandriague aaradiru, Italiague waaburidiru āāribū. Irasirigu guare irirugue ñajādozemi. ⁷ Iriuru merā waarā, mirū guare buro wējāpu kāmutamakū, yoaripoe yoobobū. Buro ñerō tariri merā waa, Gnido wāikuri makā bokatīūrō ejabu. Irore gua tarimakū, mirū dupaturi

buro wējāpūbū. Gua waaderoguerē ejamasibiribu. Irasirirā Creta wāikuri nugūrōgue waa, Salmón wāikuri ñorōrē tariadero purū, mirū guare neō wējāputaribujubiribu pama. ⁸ Iri nugūrō turo taria, gariboretarianerāgue “Ōārī pera” wāikurogue ejabu. Iri pera Lasea wāikuri makā purogue āāribū.

⁹ Gua yoaripoe yooboadea waja puibu waaburo mērōgā dūyabu. Irasirigu Pablo doódiru moārārē weremi:

¹⁰—Péka! Marī dapagora waamakū, iru doódiru, doebiride dederibukoa. Marīdere mirīboama goegorāa, ārādimi.

¹¹ Īgū irasū ārikeremakū, surara opū Pablo wererire pébirimi. Doódiru opū, iruru wejatugū wereri gapūre buremūmi. ¹² Īgūsā ejadea pera gapū puibu tamumakū, ñegorayuro. Irasirirā: “Fenice wāikuri makāgue waakōadorea. Gajipoe irirā irogue puibu tamubukoa”, ārima. Fenice, Creta nugūrōma makā abe ñajārō gapū āārīrī makā āārīyuro. Iri makāma pera gapūre mirū wējāpubiriweyayuro.

Wádiyague buro mirū waadea

¹³ Irasirirā sur gapū mirū wējāpuweyamakū iārā, doódiru moārā: “Ōārīnū āārīrokoa”, āri gūñadima. Gua irirure ñajāa, Creta nugūrō turo waabu Fenicegue waaduarā. ¹⁴ Mērōgā purū buro mirū nordeste wāikuri aaribū. ¹⁵ Irasiriro guaya doódirure mirū wējāpubéokōābū. Mirū iro wējāpumakū gāme goroamasibiri, mirū wējāpuro gapūta waabu. ¹⁶ Gua Cauda wāikuri nugūrōgā turogue ejamakū, mirū wējāpubiriweyabu. Irasirirā gua buro moātarianerāgue doódirumarū méduru kūmagārē oārō tūāmu suapeobū. Iriuru wádiru mirīmakū, īgūsā ñajāburidirugā āāribū. ¹⁷ Irirugārē suapeo odo, wádirure pūgubudari merā suanemoma mirū merā waarīrī, āriīrā. Purū güi, Sirte wāikuri imiparo miēgue marīrē mirū āārīrī, āriīrā, īgūsā mirū ñeārī gasiri suatúdea gasirire kuradijukōāma. Īgūsā kuradijuadero purū, mirū wējāpuro gapūta waabu. ¹⁸ Gajinū gapū murārōta

buro mirū wējāpumakū iārā, iriruma doebirire diague béobu. ¹⁹Gajinu gapudere iriruma āārīrīrē diague béobu.

²⁰Yoaripoe nīpirinurī āārīmakū, abe ūmumū, neñukāde neō deymarīma. Buro mirū wējāpubu dapa. Irasirirā: “Iro diaye waakōāa”, āri masīña marību guare. “Mirī boakōārākoa”, āri gūñabu.

²¹Irasirigu yoaripoe gua baabirimakū iāgū, Pablo gua watopegue āārādi wāgānūgā, āārīpererārē ārīmi:

—Musā yu Cretague weredeare pémakū ōāgorabukuyo. Marī iro wirimerā, irure poyanorē, doebiridere dedebiriboakuyo.

²²Irasirirā dapagorare yu weremakū péka! Gūñaturaka! Gūibirikōāka! Neō sugū boabirikoa. Iru doódiru dita dederirokoa. ²³Yu Marīpuyagu āārā. Īgūrē buremua. Dapagā ñami Īgūrē wereboegu yure deyoami. ²⁴Āsū ārāmi:

“Pablo, neō gūibirikōāka! Mū romano marā opure mū irideare weregukoa. Marīpu murē maīrī merā iāgū, mū sérēaderosūta murē, mū merāmarā irugue āārīrādere taugukumi”, ārāmi. ²⁵Irasirirā gūñaturaka! Marīpu Īgūrē wereboegu yure ārāderosūta waamakū irigukumi, āri buremua.

²⁶Irasiriro marīrē nūgūrōgue mirū wējāpumeétúrokoa, āri weremi Pablo.

²⁷Su ñami, pe semana gua Cretare wiriadero pūru, wádiya Adria wāikūdiya mirū buro wējāpuro gaputa waabu dapa. Ñami deko āārīmakū, doódiru moārā: “Marī nikūgue ejarā irisuyua”, ārāmi.

²⁸Irasirirā pūgubudague kōmerūrē saatúdiyu keoñama. Īgūsā keoñamakū, treinta y seis metrogora ūkūābu. Mérōta waa, dupaturi keoñamakū, veintisiete metrogora ūkūābu. ²⁹Irasirirā ñami āārīyomakū, ūtāyerigie meétuabukoa, āri gūirā, āsū irima. Wapikuri majī kōme majīrīpare iriyaburigue pūgubudari merā saatúadeare wejaturu gapu meéyoma irirure tūñāēpauburo, ārīrā. Irasiri odo: “Murīgora boyoro gāameadāa”, āri gūñarikūma. ³⁰Iri ñamita irirure moārā gapu duriduarā irima. Irasiri gaji kōme majīrīrē wejadupiyuro gapu meéyomurā yāa,

ārīkato, doódirumarū médirugārē āidiju, iriru merā duriduarā irima. ³¹Īgūsā duriduamakū iāgū, Pablo surara opure Īgūyarā suraradere weremi:

—Īsā iru moārā médirugā merā waamakū, musā āārīpererā taribirikoa, ārīmi.

³²Īgū irasū ārīmakū pérā, surara gapu médirugā Īgūsā suadeadarire dītítā, diague béokōāma.

³³Boyoburi dupiyuro Pablo Īgūsārē baadoregu, āsū ārīmi:

—Pe semana gora wāa, musā baamerāta buro gūñarikuro. ³⁴Irasirigu tariduarā baaka! āri, buro sérēa. Neō sugū musā dederibirikoa. Musāya poadaride neō dederibirikoa, ārīmi.

³⁵Irasū āri odo, Pablo párē āi, āārīpererā iūrō Marīpure: “Mū merā usuyāa”, āri, irire dukawa baami. ³⁶Īgū baamakū iārā, Īgūsāde āārīpererā gūñatura baama. ³⁷Gua irirugue āārīrā āārīpererā doscientos setenta y seis gora āārībá. ³⁸Irasirirā Īgūsā āārīpererā baayapi, pūru irirugue āārīrī, wāri trigore diague béoma, kārāwuriduru dujaburo, ārīrā.

Doódiru ĩmparogue soemuribeja mirīdea

³⁹Boyoripoe doódiru moārā nūgūrōrē iāboka: “Āsū wāikuri nūgūrō āārā”, āri iāmasībirima. Dupatūgūguere ĩmparō āārīmakū iārā: “Sōō buanumuarā! Gajipoe irirā iro majābukoa”, ārīma.

⁴⁰Irasirirā kōme majīrīrē Īgūsā suadeadarire dītīmeédijubéokōāma. Iri odo, wejadupabu wejaturi Īgūsā suadeadarire kurama. Pūru iriru wejadupiyuro gapu āārīrī surī gasirore āiwāgūnúma mirū āiāburo, ārīrā. Irasiriro ĩmparō puro gapu numuabu.

⁴¹Numua, wejadupiyuro gapu ĩmparō ūkūāberogue soemuribejabu. Neō soebumasīña marību. Iriru wejaturu gapu makūrī pagari meétuamakū waariakōābu.

⁴²Irasū waamakū iārā, surara gapu ārīma:

—Iru mirīmakū, marī peresu irianerā bānumuā, duriakōābukuma. Irasirirā

īgūsārē wējēpeokōārā! āri wereníma
īgūsā basi.

⁴³ Īgūsā opu gapu Pablode tauduagu:
“Neō sugure wējēbirikōāka! Āārīpererā
bámasirā mata nugūrō turogue
bánumuaka!” ārimi. ⁴⁴ “Gajirā taboa
majīri merā, gaji iriruma waariadea
majīri merā payanumuaka!” ārimi.
Irasirirā āārīpererā iri merā bānumuā,
ōārō tariperekōābu.

**Pablo, Malta wāikuri
nugūrōgue ejadea**

28 ¹ Āārīpererā turogue
majānugādero puru iri
nugūrōrē iāmasību. Malta wāikuri
nugūrō āārīdero āārībú. ² Iri nugūrō
marā masaka guare oārō irima. Deko
merēmakū, guare buro yusakubu.
Irasirirā guare peame diubosa,
sūmadorema. ³ Pablode pea bojoñajāri
seagu waa, seatīāmi. Īgū seatīāripoe
āña īgū seadeague āārādi peame asiri
gūiwirigu, Pablode īgūya mojógue
kūrīmeésiami. ⁴ Īgūrē kūrīmeésiamakū
īārā, iri nugūrō marā īgūsā basi āsū āri
gāme wereníma:

—Ī masakare wējēdi āārīkumi. Īgū dia
wádiyare tariadi āārīkeremakū, marī
buremugō masakare wajamoōdorego
īgūrē okadorebirikumo, ārādima.

⁵ Pablo gapu ānārē peamegue wējāsiri
meēpeokōāmi. Neō pūrīsūbirimi.

⁶ Irasirimakū īārā, iro marā gapu:
“Bijjakōārokoa”, ārima. Īgūrē bijibirimakū
īārā: “Gūñaña marīō kōmoakōāgukumi”,
ārima doja. Yoaripoe īgū pūrīsūbirimakū
īārā: “Ī sugu ūmugasigūe marā opu
āārīkumi”, ārima.

⁷ Gua majādero puro iri nugūrō marā
opu Publio wāikūya nikū āārībú. Guare
īgūya wiigūe siuami. Irasirirā gua ūrenu
īgū merā āārīmakū, guare oārō irimi.

⁸ Publio pagu nimakuri yojo merā sirīgū
īgū kārīrōgue peyami. Irasirigu Pablo
īgūrē iāgū waa, īgūya taribugue ñajāa,
Marīpure sērē odo, īgūya mojóri merā
īgū weka ñapeo, taumi. ⁹ Īgūrē taumakū
īārā, āārīpererā gajirā iri nugūrō marā
pūrīrikurā Pablo puro ejama. Īgūsā

ejamakū iāgū, Pablo īgūsādere taumi.

¹⁰ Īgū irasirimakū īārā, wāri gajino sima,
guare īgūsā buremurīrē imurā. Puru
gua waaburi dupiyurogā āārīpererā gua
gāāmerī, gua baaburidere doódirugue
durisābosama.

Pablo Romague ejadea

¹¹ Gua iri nugūrōgue ūrerā abe
āārādero puru, doódiru Alejandrīague
aaradiru merā waabu doja. Iri iri
nugūrōgue puibu tamudero āārībú.
Iri iri wejadupiyurore pērā masaka
buremurā Cástor, Pólux wāikurā keori
weadea āārībú. ¹² Gua iri iri merā waa,
Siracusa wāikuri makāma perague
ejabu. Irore ūrenu āārībú. ¹³ Iri makārē
wiriwāgā, iri nugūrō turo taria, Regio
wāikuri makāgue ejabu. Gajinu gapu
gua waaripoe gua puru gapu mirū
wējāpuwāgāribu. Irasirirā gajinu
gaputa Puteoli wāikuri makāgue ejabu.
¹⁴ Irogo gajirā Jesúre buremurārē
bokajabu. Īgūsā guare: “Su semana
gua merā dujaka!” ārimakū pērā, su
semanagora īgūsā merā dujabu. Puru
Romague waarā, maa merā waabu.

¹⁵ Gajirā Roma marā Jesúre buremurā
gua waarī kerere pērā, Apio wāikuri
makāgue guare bokatīrīrā ejama. Iri
makā doebiri duari makā āārībú. Puru
maague yoaweyaro waaripoe naarā
kāriī wiiri, ūre wii āārīrōgora gajirā
guare bokatīrīrā ejama. Īgūsā bokatīrīrā
ejamakū iāgū, Pablo ūsuyari merā
Marīpure: “Murē ūsuyari sīa”, āri, siñajā
gūñaturakōāmi. ¹⁶ Romague gua ejadero
puru, surara opu peresu āārīrārē Pablo
merā āānerārē iro marā peresu āārīrārē
korerā opure wiāmi. Pablo gapure:
“Suguta āārīduamakū oārokoa”, āri, sugu
surara īgūrē korebure pími.

Pablo Roma marārē buedea

¹⁷ Ūrenu puru Pablo judío masaka
oparārē iro āārīrārē siu neeōmi. Īgūsā
nerēperemakū iāgū, āsū ārimi:

—Yaarā, yu marīyarārē, marī
ñekūsamarā iriunadeadere
tarinugābirikeremakū, Jerusalén marā

yũre ñeã, romano marã oparãguere wia, yũre peresu irima. ¹⁸Romano marã oparã gapũ yũre sërẽña wiuduadima wějërõ gããmea, ãrĩrĩ bokabirisĩã.

¹⁹Marĩyarã judío masaka gapũ neõ yũre wiuduabirima. Īgũsã irasirimakũ iãgũ: “Romano marã opũre yũ irideare weredorerã iriuka!” ãrĩ sërẽbu. Irire sërẽgũ, yũ gapũ marĩyarãrẽ: “Ñerõ irima”, ãrĩ weresãbiribu. ²⁰Irasirigu musãrẽ ire werebu siuubu. Marĩ judío masaka yoaripoe yúdi, marĩrẽ taugũ, Jesucristo ããrĩmi. Yũ ĩgũrẽ buremurĩ waja peresugue i kũmeda merã suasũdi ããrã, ãrĩ weremi Pablo judío masaka oparãrẽ.

²¹Īgũsã ĩgũrẽ ãrĩma:

—Neõ su papera pũ, marĩyarã Judea marã, mũyamarẽ gojadea pũrẽ ñeãbea. Īgũsã õogue naarã ejanerãde murẽ neõ ñerõ ãrĩ weresãbirima. Gajirãde: “Ñerõ irimi”, ãrĩ werebirima guare. ²²I ditare masĩa. ããrĩpererogue marã masaka mũ merãmarãrẽ: “Īgũsã bueri ñegorãã”, ãrĩ werenĩma. Irasirirã mũ buerire pẽduakoa, ãrĩma.

²³Irasirirã sunũ irire werenĩburinũrẽ beye odo, waakõãma. Pũrũ irinũ ejamakũ ĩãrã, wãrã masaka Pablo ããrĩrĩ wiigue ejama. Irasirigu boyoripoe ããrĩmakũ, ĩgũsãrẽ buenugãdi, bueneãkõãmi. Marĩpũ ĩgũyarãrẽ doreri kerere buemi. Moisés gojadeare, Marĩpũya kerere weredupiyunerã gojadedere buemi, Jesũre buremuburo, ãrĩgũ. ²⁴Surãyeri ĩgũ buerire buremuma. Gajirã gapũ neõ pẽduabirima. ²⁵Irasirirã surosũ gũñabiri, wirianokõãma. Īgũsã wiriaripoe Pablo ãrĩmi:

—Õãgũ deyomarĩgũ Marĩpũya kerere weredupiyugũ Isaías merã marĩ ñekũsãmarãrẽ diayeta weredi ããrĩmi. Āsũ ãrĩ weredi ããrĩmi:

²⁶Masakare ãsũ ãrĩ weregũ waaka: “Ūmuriku musã yaare pẽkererã: ‘Irasũ ãrĩduaro irikoa’, ãrĩ neõ pẽmasĩbea. Ūmuriku yũ õãrõ iririre ĩãkererã: ‘Irasũ ãrĩduaro irikoa’, ãrĩ neõ ĩãmasĩbea”, ãrĩ wereka ĩgũsãrẽ!

²⁷Yaa werenĩrĩrẽ pẽmerã diayeta pẽmasĩbema. Irasirirã gãmpĩpũrĩ pẽmerã, koye ĩãpãmerã ĩrosũ ããrĩma. Irasũ ããrĩmerã ĩãmasĩ, õãrõ pẽmasĩbukuma. Irasirirã yũ pẽmasĩrĩ sirĩrẽ oparã yũre buremubukuma. Irasirigu ĩgũsãrẽ tauboakuyo, ãrĩdi ããrĩmi.”

²⁸Irasirirã musã yũre pẽduabiri waja dapagora merã Marĩpũ masakare tauri kerere judío masaka ããrĩmerã gapũre wererã waarãkoa. Īgũsã gapũ pẽrãkuma, ãrĩmi Pablo judío masaka ĩgũ pũro nerẽanerãrẽ.

²⁹Īgũ irasũ ãrĩmakũ pẽrã, ĩgũsã basi buro gãme turi wiriama.

³⁰Pe bojorigora Pablo iro marã ĩgũrẽ wayudea wiigue ããrĩmi. Īgũ iri wiigue ããrĩrĩ waja ĩgũsãrẽ niyeru merã wajarĩnami. Iri wiigue ããrĩgũ, ĩgũrẽ ĩãrã ejanarãrẽ usũyari merã bokatĩrĩñeãnami. ³¹Gũiro marĩrõ Marĩpũ ĩgũyarãrẽ doreri kerere, Jesucristoya keredere buenami. Neõ sugũ ĩgũrẽ: “Buebirikõãka!”

ãrĩbirima.
Iropata ããrã.
Lucas

ROMANOS

Pablo Roma marārē ōādoredea

1 ¹Yu Pablo, Jesucristore moāboegu āārā. Marīpu yure īgū masakare tauri kerere buedoregu beyepími.

²Iripoegue Marīpu īgūyare weredupuyunerārē iri kerere weredi āārímí. Irasirirā irire īgūya werenírí gojadea pūgue gojanerā āārímá. ³Īgūsā gojadea, Marīpu magū marí Opu Jesucristoya kere āārā. Īgūta i ūmūguere marí irirosū dupukugu deyoagu, David parāmi āārīturiagu āārídí āārímí. ⁴Īgū, Ōāgū deyomarīgūrē opagu āārímí. Īgū boadero puru, Marīpu īgū turari merā īgūrē masūdi āārímí āārīpererārē:

“Diayeta yu magū āārímí”, āri īmugū.

⁵Īgūta guare ōārō irigu, Jesucristo merā īgūyare weredoregu pími, āārīpereri buri marārē īgūrē būremurāno īgū dorerire iriburo, ārīgū. ⁶Mūsādere Jesucristoyarā āārīburo, ārīgū, beyedi āārímí.

⁷Irasirigu yu mūsārē Marīpu beyenerārē āārīpererā Roma marārē ōādoredea. Marīpu āārínīgū, marí Opu Jesucristo mūsārē ōārō iritamu, siuñajārí merā āārīrikumakū iriburo.

Pablo: “Romague waaduakoa”, āri gojadea

⁸Ire mūsārē werepurorigura. Āārīperero marā masaka, mūsā Jesucristore būremurírē wereníperekōāma. Irire pégu, Jesucristo iritamurí merā Marīpūre usuyari sīa. ⁹Āārīpereri yu turari merā Marīpu yure dorerosūta masakare īgū magūya kerere werea. Irasirigu īgūrē sērēriku, mūsāya āārīburiire sērēbosaníkōāa. Marīpu irire masími.

¹⁰Irasirigu Marīpūre: “Mu yure Romague iriuduagu, yu waaburire āmuyuka!” āri sērēnāa. ¹¹Mūsā puro ejagu, gūñaturari merā Jesúre būremunemburo, ārīgū, īgūyare wereduakoa, Ōāgū deyomarīgū yure iritamurōsūta mūsādere iritamuburo, ārīgū. ¹²Marí Jesúre būremurā āārā. Irasirirā mūsā, yu īgūrē būremumakū iārā, nemorō gūñaturarākoa. Yude, mūsā īgūrē būremumakū iāgū, gūñaturagukoa.

¹³Yaarā, yu mūsā puro waaduarire masímakū gāāmekoa. Gajero marā masaka yu Jesúya kerere weremakū pérā, īgūrē būremuma. Irasirigu mūsāya makā marādere irire weregu waaduakoa, īgūsāde īgūrē būremuburo, ārīgū.

¹⁴Marīpu yure āārīpererārē iri kerere weredoremi. Paga makārí marārē, mutā makārí marārē, masírārē, masímerādere weredoremi. ¹⁵Irasirigu mūsāya makā marārē Jesúre būremumerārē īgūya kerere buro wereduakoa.

Jesúya kerere pérā, īgūrē būremunūgārākuma, āri gojadea

¹⁶Masaka iri kerere pérā, īgūrē būremunūgārākuma. Irasirigu Marīpu āārīpererā Jesúre būremurārē īgū turari merā taugukumi, perebiri peamegue waabirikōāburo, ārīgū. Judío masaka, judío masaka āārīmerāde iri kerere pé, īgūrē būremumakū, Marīpu īgūsārē taugukumi. Irasirigu yu, guyasírírí marírō gūñaturari merā iri kerere werea.

¹⁷Iri kere āsū ārā. Marīpu Jesucristore būremurā direta: “Ōārā āāríma”, āri iāmi. Marīpūya kerere gojadea pūguedere āsū āri gojasūdero āārībú: “Marīpu irasū būremurārē: ‘Ōārā āāríma’, āri iāmi. Irasirirā īgū merā āāríníkōārākuma”, āri gojasūdero āārībú.

**Masaka igūsā ñerī iriri merā
waja opama, āri gojadea**

¹⁸⁻¹⁹Marīpu masakare igūyamarē oārō masīmakū yāmi. Igū irire masīmakū irikerepuru, ñerīrē yāma. Irasirirā Marīpuya diayemarē masīmerā dujama. Irasirigu Marīpu ūmugasigūe āārīgū āārīpererā diayemarē irimerārē, ñerō irirārē igū buro wajamoāburire masīmakū yāmi. ²⁰Marīpu deyomarīgū āārīkerepuru, igū neōgorague i ūmurē āārīpereri iridea merā igū perebiri turarire, igūyamarē masīsiā. Irasirirā masaka igūrē: “Masībirisīā, waja opabea”, ārīmasībirikuma.

²¹Marīpuyamarē masīkererā, igūrē: “Ōātaria mu”, āri buremubema. Igū oārō irikerepuru, igūrē: “Ōāa”, āri, ūsuyari sībema. Irasirirā igūyare pēmasīmerā dujama. Ñerī direta gūñarī opama. Irasiriro igūsā gūñarīguere naītīārō irirosū āārā. ²²“Gua masīrā āārā”, ārīkererā, Marīpuyare neō pēmasīmerā waama. ²³Irasirirā Marīpu āārīnīgū gapure buremubema. Pūrugue boaburi gapure: masaka keorire, mirā, waimurā paārā, pīrūa keori igūsā weadeare buremuma.

²⁴Irasirigu Marīpu igūsārē igūsā ñerīrē ūarībejari direta irinaburo, ārīgū, béomi. Irasirirā guyasiūrō ñerīrē gāme irinīkōāma. ²⁵Marīpuya diayema gapure buremubema. Ārīgatori direta oārō pēma. Irasirirā Marīpu āārīpereri i ūmumarē iridī gapure buremumerā, igū iridea gapure buremuma. Igūsā igūrē buremubirikerepuru, marī gapu igūrē: “Ōātaria mu”, āri, ūsuyari sinīkōārō gāāmea. Irasūta irirā!

²⁶Igūsā buremubiri waja Marīpu igūsārē béomi, igūsā gāāmerō guyasiūrō ñerīrē iriburo, ārīgū. Irasirirā nome ūmarē marāpukuduabema. Nome basita gāme marāpukuduārā irirosū āārīma. Irasirirā igūsā nome seyaro ñerō yāma. ²⁷Ūmade irirosūta yāma. Nomerē marāpokuduabema. Ūma basita gāme marāpokuduārā irirosū āārīma. Igūsā ūma seyaro ñerō yāma. Irasirirā igūsā

basita ñerō iriri waja igūsāya dupurire poyanorēma.

²⁸Igūsā Marīpure masīduabiri waja igūsārē béomi, ñerī gūñarī direta opaburo, ārīgū. Irasirirā noō gāāmerō ñerīrē irinīkōāma. ²⁹Āārīpereri ñerīrē iririkuma. Ūma nome merā, nome ūma merā ñerō iririkuma. Ñetariro iririkuma. Gajerāyare buro gāāmema. Gajerārē ñerō iriduama. Gajerā gajino opamakū iārā, igūsārē iaturima. Gāmevējērikurā, gāmekēārikurā, ārīgatorikurā, ñerō āārīrikurā, buro kerekurā āārīma. ³⁰Gajerārē ārīgatori merā ñerō āri werenīma. Marīpure gāāmemerā dooma. Gajerārē iāmuirikumā. “Gajerā nemorō āārā”, āri gūñarā: “Ōārō yāa”, āri weregorenama. Gajerosūperi ñerī iririre iribokaduama. Igūsā pagūsāmarārē tarinūgarikumā. ³¹Ōārīrē pēmasīduabema. Gajerārē: “Āsū irirārā”, ārīdeare neō keoro iribema. Neō sugunorē māiri merā iābema. Igūsārē gajerā ñerō irideare neō kātīmasībema. Gajerārē bopoñabema. ³²Marīpu irasirirārē: “Wajamoāgura”, ārīderosūta irigukumi. Perebiri peamegūe béogukumi. Igūsārē béoburire masīkererā, ñerīrē neō piribema. Gajerā igūsā irirosū ñerīrē irimakū iārā, oārō ūsuyari merā iāma.

**Ñerī irirārē Marīpu diayeta
wajamoāgukumi, āri gojadea**

2 ¹Irasirirā gajerārē werewuarā igūsā irirosū irikererā, musā basita werewuarā yāa. Igūsārē: “Igūsā ñerō iriri waja, waja opama”, ārīrā, musā basita: “Guade waja opāa”, ārīrā irirosū ārīrā yāa. ²Marīpu ñerī irirārē: “Igūsā ñerī iriri waja, wajamoāgura”, ārīgū, diayeta ārīgū yāmi. Irire masīa marī. ³Musā gajerārē: “Ñerō yāma”, āri werewuarā, igūsā irirosū irikererā: “Marīpu gua gapure wajamoābirikumī”, ċārī gūñarī? Irire irasū āri gūñabirikōāka! Marīpu musādere musā ñerō iriri waja, wajamoāgukumi.

⁴Musā ñerī irirā: “Marīpu guare buro bopoñarī merā iāgū, mata

wajamoābemi”, āri gūñabirikōāka!
 Ōārō pémasika! Musā ñerō iririre
 bujaweremakū iāduagu, musā
 gūñarirē gorawayumakū iāduagu,
 mata wajamoābemi. ⁵Mata
 wajamoābirikeregu, musā igūrē
 neō pébirimakū iāgū, ñerō iririre
 neō piriduabirimakū iāgū, musā
 merā guanemomi. Irasirigu purugue
 āārīpererā ñerārē igū wajamoārīnu
 ejamakū, musārē buro wajamoāgukumi.
 Igū irasirimakū iārā, āārīpererā:
 “Diayeta igūsārē wajamoāgūta
 yāmi”, āri masirākuma. ⁶Irinurē
 Marīpu masakakure igūsā irideare
 iā beye, keoro wajarigukumi.
⁷Ōārīrē irinirā gapu: Marīpu merā
 āārīduarā: “Musā ōārō yāa”, ārimakū
 péduarā, igū purogue perebiri okarire
 opaduarā āārīma. Irasirigu igūsārē
 perebiri okarire sigukumi, igū merā
 āārīnīkōāburo, ārigū. ⁸Igūsā gāāmerō
 irirā gapu diayemarē iriduabema.
 Ñerī direta iriduama. Irasirigu
 Marīpu igūsā merā gua, buro igūsārē
 wajamoāgukumi. ⁹Āārīpererā ñerī irirā
 ñerō tari, buro gūñarikurākuma. Judío
 masakare waapurorirokoa. Judío
 masaka āārīmerādere irasūta waarokoa.
¹⁰Marīpu āārīpererā ōārī irirā gapure:
 “Ōārō yāma”, āri iāgukumi. Igūsārē igū
 merā ōārō āārīmakū irigukumi. Irasirigu
 siuñajārī opamakū irigukumi. Judío
 masakare irire iripurorigukumi. Judío
 masaka āārīmerādere irasūta irigukumi.
¹¹Marīpu marī āārīpererārē: judío
 masakare, judío masaka āārīmerādere
 surosūta iāmi. ¹²Judío masaka āārīmerā,
 Marīpu Moisére doreri pídeare
 opabirikererā ñerī irimakū iāgū, Marīpu
 igūsārē perebiri peamegue béogukumi.
 Judío masaka igū doreri pídeare
 oparāde ñerī irimakū iāgū, igūsādere
 irire tarinugārī waja, wajamoāgukumi.
¹³Igū Moisére doreri pídeare pékererā
 irire iribirimakū iāgū, igūsārē: “Ōārā
 āārīma”, āri iābemi. Irire irirā gapure:
 “Ōārā āārīma”, āri iāmi. ¹⁴Judío masaka
 āārīmerā Marīpu Moisére doreri pídeare
 opabirikererā ōārō irirā, Marīpu

dorederosūta yāma. Irasirirā igūsā
 basi Marīpu doredeare oparā irirosū
 irire yāma. ¹⁵Marīpu igūsā gūñarīgue
 igū doredeare masīmakū iridi āārīmi.
 Irasirirā igū dorederosūta irirā, irire
 masirā irirosū yāma. Ōārō irirā, o ñerō
 irirā, igūsā gūñarī merā igūsā irideare
 masīma. Ñerirē irianerā: “Waja opāa”,
 āri gūñama. Irasūta ōārīrē irianerāde:
 “Waja opabea”, āri gūñama.
¹⁶Irasirigu Marīpu āārīpererā ñerārē
 wajamoārīnu ejamakū, Jesucristore:
 “Āārīpererā gūñarirē, igūsā gajerā
 iāberogue irideare iā beyeka!”
 ārigukumi. Irasirigu Jesucristo ñerī
 gūñarī oparārē, ñerī iririkurārē:
 “Wajamoāgura”, ārigukumi. Ōārī
 gūñarī oparārē, ōārō iririkurārē:
 “Wajamoābirikoa”, ārigukumi. Marīpu
 masakare tauri kerere buegu, irireta
 buea yu.

Marīpu Moisére doreri pídeamarē gojadea

¹⁷Musā gapu: “Gua judío masaka
 Marīpu Moisére doreri pídeare
 buremusiā, gajerā nemorō Marīpuyarā
 āārā”, āri gūñadāa. ¹⁸Gajire āsū āri
 gūñāa: “Gua Marīpu gāāmerirē, igū
 Moisére doreri pídeare masirā āārīsiā,
 ōārī direta beyemasia. ¹⁹Irasirirā koye
 iāmerārē tūdupuyuwāgarā irirosū
 Marīpuhare masīmerārē buemasia.
 Naītīārōgue āārīrārē siāgoro irirosū
 diayema iririre masīmerārē diayema
 gapure igūsārē iridorea. ²⁰Marīpu
 Moisére doreri pídeare opasiā, diayema
 iririre ōārō masia. Irasirirā masīmerārē,
 majirā irirosū āārīrārē buerimasā āārā”,
 āri gūñadāa musā. ²¹Gajerārē irasū āri
 buekererā, ¿nasirirā musā basi bueberi?
 “Yajabirikōāka!” āri buekererā, ¿nasirirā
 yajari musā? ²²“Gajigu marāpo, gajego
 marāpu merā ñerō iribirikōāka!” āri
 buekererā, ¿nasirirā irasū yārī? Masaka
 buremurī keori weadeare dookererā,
 ¿nasirirā igūsā buremurī wiirimarē
 yajari, irire opamurā? ²³“Marīpu
 Moisére doreri pídeare opasiā, gajerā
 nemorō āārā”, āri gūñakererā, iri

dorerire tarinugārā, gajerādere ĩgūrē buremubirimakū irirā yāa. ²⁴Marĩpuya werenĩrĩ gojadesa pũgue musā irasiririre āsũ ārĩ gojasũdero āārĩbũ: “Musā judĩo masaka, judĩo masaka āārĩmerārē Marĩpure ñerō ārĩ werenĩmakū yāa”, ārĩ gojasũdero āārĩbũ.

²⁵Musā judĩo masaka Marĩpu Moiserē doreri pídeare irirā, musāya dupuma gasirogār ^a wiirisũnerā āārĩmakū oāgorāa. Marĩpu musārē: “Yaarā āārĩma”, ārĩ ĩāmi. Irire tarinugārā, musāya dupuma gasirogārē wiirisũbirinerā irirosũ āārā. ²⁶Judĩo masaka āārĩmerā irasũ wiirisũbirinerā āārĩkererũ, Marĩpu Moiserē doreri pídeare irimakũ: “Yaarā āārĩma”, ārĩ ĩāgukumi. Judĩo masakadere ĩgũsā irire irimakũ, irasũta ārĩ ĩāgukumi. ²⁷Judĩo masaka āārĩmerā gapũ ĩgũsāya dupuma gasirogārē wiirisũbirinerā āārĩkererā, Marĩpu doredeare irirā, musārē judĩo masakare iri doredeare oparārē musā irire tarinugārĩ waja: “Waja opama”, ārĩrākuma. ²⁸Sugũ judĩo masaku irasũ wiirisũdi: “Marĩpuyagu āārā”, ārĩ gũñakeregu, Marĩpure buremubi, diayeta Marĩpuyagu, judĩo masakugora āārĩbemi. ²⁹Marĩpuyarā gapũ irasũ wiirisũnerā dita āārĩbema. Oāgũ deyomarĩgũ ĩgũsāya gũñarĩgue oārĩ merā gorawayumakũ iridero purũ, ĩgũsā Marĩpuyarā, judĩo masakagora āārĩma. Masaka ĩgũsārē: “Oārā āārĩma”, ārĩ ĩābirikerepurũ, Marĩpu gapũ: “Oārā āārĩma”, ārĩ ĩāmi.

3 ¹Musā, yũ irasũ ārĩmakũ pērā: “ĽGua judĩo masaka, guaya dupuma gasirogārē wiirisũnerā āārĩrĩ wajamarĩkuri?” Ľārĩ gũñarĩ? ²Gua judĩo masaka āārĩmakũ oāgorāa. Marĩpu guare wārĩ oārĩrē sidi āārĩmĩ. Irasirigu guare ĩgũya kerere pĩpuroridi āārĩmĩ, irire gajerārē weredoregu. ³Yũ irasũ ārĩmakũ pērā: “Judĩo masaka surāyeri

Marĩpu ĩgũsārē: ‘Āsũ irigura’, ārĩdeare buremubirimakũ, irire irĩbirikumĩ” Ľārĩ gũñarĩ? ⁴Neō irasũ ārĩ gũñabirikōāka! Āārĩpererā masaka ārĩgatokerepurũ, Marĩpu gapũ neō ārĩgatobemi. ĩgũya werenĩrĩ gojadesa pũgue āsũ ārĩ gojasũdero āārĩbũ:

Guapu, mu werenĩrĩ merā masakare mu diayema iririre masĩmakũ yāa. Mu ārĩderosũta keoro irimakũ, neō sugũ masakũ murē: “Diaye iribemi”, ārĩmasĩbirikumĩ, ārĩ gojasũdero āārĩbũ.^b

⁵Gajerā irire pērā, āsũ ārĩmoāmabokuma: “Gua ñerō iriri merā Marĩpu diaye iriri masakare masĩmakũ yāa. Gua irasirikerepurũ, Marĩpu guare wajamoāgũ, diaye iribemi”, ārĩbokuma. ⁶Neō irasũ āārĩbea. ĩgũsā irasũ ārĩrĩ keoro āārĩmakũ, Marĩpu neō sugũnorē ĩgũsā ñerō irikerepurũ, wajamoābiribokumi.

⁷Gajerā idere ārĩmoāmabokuma: “Gua ārĩgatorĩ merā Marĩpu ārĩgatobi āārĩrĩrē masakare masĩmakũ yāa. Irasirirā ĩgūrē: ‘Oātarimi’, ārĩ buremuma. Gua irasirikerepurũ, Marĩpu guare wajamoāgũ, diaye iribemi”, ārĩbokuma. ⁸Āsũ ārĩbokuma doja: “Gua ñerĩ irimakũ, gajerā Marĩpu oāgũ āārĩrĩ gapure masĩnemorākuma”, ārĩbokuma. Surāyeri guare ñerō gũñarĩ merā: “Pablosāde irasũta ārĩ buema”, ārĩ werenĩma. ĩgũsā irasũ ārĩrĩ waja Marĩpu ĩgũsārē wajamoāgũ, diayeta irigukumi.

Āārĩpererā masaka waja oparā dita āārĩma, ārĩ gojadesa

⁹ĽNaasũ ārĩ gũñarĩ? ĽMarĩpu ĩũrō marĩ judĩo masaka, gajerā nemorō oārā āārĩrĩ? Neō irasũ āārĩbea. Marĩ āārĩpererā judĩo masaka, judĩo masaka āārĩmerāde ñerō irirā āārĩsĩā, waja oparā dita āārā. Irire yũ musārē weresiabu.

^a 2.25 Gn 17.1-14: Irĩpogue Marĩpu Abrahārē ĩgũ purā ũmarē: “Yaarā āārĩburo”, ārĩgũ, ĩgũsāya dupuma gasirogārē wiiridoredi āārĩmĩ. Purũ iri dorerire Moiserē pídi āārĩmĩ. Irasirirā judĩo masaka Abraham parāmerā āārĩturĩarā iri dorerire irirā, ĩgũsā purā ũmarē su moĩoma pere gajĩ moĩo ũreru pērēbejarĩnũrĩ waarō merā ĩgũsā deyoadero purũ irasũ yāma.

^b 3.4 Sal 51.4

¹⁰Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue
ãsũ ãrĩ gojasũdero ããribũ:

Neõ sugũno õãgũ mámi. Neõ
marĩgorakõãmi.

¹¹Neõ Marĩpũyare pemasĩgũ mámi.
Neõ sugũno ãgũrẽ masĩduagu
mámi.

¹²Ããrĩpererã Marĩpũyare irituyamerã,
dedirimurã dita ããrĩma. Neõ
sugũno õãrĩrẽ irigu mámi. Neõ
marĩgorakõãmi.^c

¹³Masãgobe toyori gobe ãrĩwiurosũ
ĩgũsã ñerĩ werenĩrĩ ããrã.
Ãrigatorikuma. ãña disigue nima
opagu irirosũ pũrĩrõ werenĩma.^d

¹⁴Ñerĩ direta werenĩ, gajerãrẽ dojama.
Bũro turirikuma.^e

¹⁵Masakare wẽjẽbẽoduari direta
opasurima.

¹⁶Noõ ãgũsã waaró masakare
poyanorẽ, ãgũsãrẽ ñerõ tarimakũ
yãma.

¹⁷Gajerãrẽ siũñajãrĩ merã ããrĩmakũ
neõ iribema.^f

¹⁸Marĩpũre gopeyari merã
buremubema. Irasirirã ãgũrẽ
gũibema, ãrĩ gojasũdero ããribũ.^g

¹⁹Marĩ ire masĩa. ããrĩpererã Moisés
doreri gũa judío masakare: “Ãsũ irika!”
ãrĩ pĩdeare iripeobirisĩa: “Waja opabea”,
ãrĩmasĩbema. Irasirirã ããrĩpererã judío
masaka, judío masaka ããrĩmerãde
waja opasĩa, Marĩpũ wajamoãsumurã
dita ããrĩma. ²⁰Neõ sugũ masakũ
Moisés doredeare iripeomasĩbemi.
Irasirigu: “Marĩpũ yure: ‘Õãgũ ããrĩmi’,
ãrĩ ããgũkumi”, ãrĩmasĩbirikumi. Marĩpũ
irĩ dorerire pĩdea merãta marĩrẽ: “Ñerã
ããrã”, ãrĩ masĩmakũ yãmi.

**Marĩ Jesucristore buremurĩ merã
tausũrãkoa, ãrĩ gojadea**

²¹⁻²²Daporare Marĩpũ marĩrẽ ire
masĩmakũ yãmi. Marĩ Jesucristore
buremumakũ, ãgũ Moisére doreri
pĩdeare iripeobirikerepũrũ, marĩrẽ:
“Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ããmi.
Irasirigu marĩ ããrĩpererãrẽ Jesucristore

buremurãrẽ surosũta ããmi. ãgũ irasũ
ãrĩ ããburire Moisés, gajerã ãgũyare
weredupuyurimasãde ãgũya kerere
gojadea pũgue gojanerã ããrĩmã.

²³Marĩ ããrĩpererã ñerĩ irirã dita
ããrã. Irasirirã, Marĩpũ: “Yũ merã
õãrõ ããrĩrãkoa”, ãrĩdeare marĩ basi
neõ bokabirĩkoa. ²⁴Marĩ irasũ
ããrĩkerepũrũ, Marĩpũ marĩrẽ maĩgũ ãgũ
magũ Jesucristore iriudi ããrĩmĩ, marĩ
ñerĩ iridea wajare wajaribosadoregũ.
Irasirigu, marĩrẽ Jesucristore
buremurãrẽ: “Waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ
ããmi. ²⁵Marĩpũ Jesucristore ããrĩpererã
masakare ãgũsã ñerĩ iridea wajare
wajaridoregũ, ãgũrẽ iriudi ããrĩmĩ.
Irasirigu, Jesucristo boagu dí béodea
merã ãgũrẽ buremurãrẽ ãgũsã ñerĩ iridea
wajare kãtidi ããrĩmĩ. Bopõñagũ ããrĩsĩa,
iripoegue marãdere ãgũsã ãgũ: “Ãsũ
irigũrã”, ãrĩdeare buremudea merã ãgũsã
ñerõ iridea wajare kãtidi ããrĩmĩ. Irire
irigu, ãgũ diaye irigu ããrĩrĩrẽ ããmi
ããrĩmĩ. ²⁶Marĩpũ dapora marãdere Jesús
marĩ ñerĩ iridea wajare wajaribosadea
merã ãgũrẽ buremurãrẽ: “Õãrã, waja
opamerã ããrĩma”, ãrĩ ããmi. Irasirigu
marĩrẽ ãgũ diaye irigu ããrĩrĩrẽ masĩmakũ
yãmi.

²⁷Irasirirã Marĩpũ ããrĩrõ marĩ basita:
“Õãrã ããrã, ãgũ Moisére doreri pĩdeare
iripeorã yãã”, ãrĩmasĩbea. ããmi gapũ ãrĩ
masĩa. Marĩpũ, Jesũre marĩ buremumakũ,
marĩrẽ: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ ããmi. ²⁸Ire
masĩa. Marĩpũ Moisére doreri pĩdeare
marĩ irimakũ meta marĩrẽ: “Õãrã ããrĩma”,
ãrĩ ããmi. Marĩ Jesũre buremumakũ,
marĩrẽ: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ ããmi.

²⁹⁻³⁰¿Marĩpũ judío masaka direta
Opũ ããrĩrĩ? Neõ irasũ ããribemi. Judío
masaka, judío masaka ããrĩmerãdere ãgũ
sugũta ããrĩpererã Opũ ããrĩmi. Irasirigu,
ãgũsã Jesũre buremumakũ: “Õãrã, waja
opamerã ããrĩma”, ãrĩ ããmi. ³¹Irasirirã
marĩ Jesũre buremurã, ¿Marĩpũ Moisére
doreri pĩdeare béorã yãrĩ? ããrĩbea. Marĩ
ãgũrẽ buremurã Marĩpũ dorerire nemorõ
irinemowãgãrãkoa.

**Pablo, Abraham Marĩpure
buremudeare gojadea**

4 ¹Irasirirã, ¿naásũ arĩrãkuri
Abrahãrẽ, marĩ ñekũ

ãarĩpuroridire? ¿Naásũ waayuri ìgũrẽ?

²Marĩpu Abrahãrẽ: “Oãrõ irigu aãrisiã,
õãgũ aãrĩmi”, ãrĩ iãbodi aãrikerepuru,
Abraham ìgũ basi: “Marĩpu ìürõ õãrõ
yãa”, neõ arĩmasĩbirunadi aãrĩmi.

³Marĩpuya werenĩri gojadea pũgue
ãsũ arĩ gojasũdero aãrĩbũ: “Abraham
Marĩpure buremumakũ, Marĩpu ìgũrẽ:
‘Õãgũ aãrĩmi’, ãrĩ iãdi aãrĩmi”, ãrĩ
gojasũdero aãrĩbũ.

⁴Ãsũ aãrã. Sugu gajino moãdire
wajarirã, irasũ sũkõãrã meta irikuma.
Ìgũ moãdea waja wajarirã irikuma.

⁵Marĩpu gapũ irasiribemi. Ñerãrẽ,
ìgũsã õãrĩrẽ iribirikerepuru, ìgũrẽ
buremumakũ: “Waja opamerã
aãrĩma”, ãrĩ iãmi. Irasirigu, marĩ ìgũrẽ
buremumakũ: “Yu ìürõ õãrã aãrĩma”, ãrĩ
iãmi.

⁶Iripoeguemu Davide yã arĩrõsũta
gojadi aãrĩmi. Marĩpu masaka iririre
iãgũ: “Oãrã aãrĩma”, ãrĩ iãgũ meta
aãrĩmi. Ìgũrẽ buremurã direta: “Oãrã
aãrĩmã”, ãrĩ iãgũ aãrĩmi. Irasirirã ìgũ
merã õãrõ usuyama. ⁷Irire ãsũ arĩ gojadi
aãrĩmi David:

Marĩpu dorerire tarinũgãrãrẽ ìgũsã
ñerõ irideã wajare ìgũ kãtimakũ,
õãrõ usuyama.

⁸Marĩpu ìgũsã ñerõ irideã wajare:
“Neõ gũñabirikoã”, arĩmakũ,
õãrõ usuyama, arĩ gojadi aãrĩmi
David.^h

⁹Judío masaka ìgũsãya dupuma
gasirogãrẽ wiirisũnerã dita
usuyabirikuma. Judío masaka
aãrĩmerãde usuyarãkuma. Abrahãrẽ
dupaturi gũñaka! Ìgũ Marĩpure
buremumakũ, Marĩpu ìgũrẽ: “Õãgũ,
waja opabi aãrĩmi”, ãrĩ iãdi aãrĩmi.

¹⁰¿Naásũ aãrĩmakũ, Marĩpu Abrahãrẽ:
“Õãgũ aãrĩmi”, ãrĩ iãyuri? Ìgũya dupuma
gasirogãrẽ wiiridero puru, ¿ìgũrẽ irasũ
arĩ iãyuri? Aãrĩbeã. Ìgũ irire iriburi

dupuyurogueta: “Õãgũ aãrĩmi”, ãrĩ
iãsiadi aãrĩmi. ¹¹Marĩpu ìgũrẽ: “Õãgũ
aãrĩmi”, ãrĩ iãdero puru, ìgũrẽ irasũ
wiiridoredi aãrĩmi, ìgũyagu aãrĩrĩrẽ
ĩmudoregu. Irasirigu dupuyurogue
ìgũrẽ: “Õãgũ aãrĩmi”, ãrĩ iãdeare diaye
masĩmakũ iridi aãrĩmi. Sugu Abraham
buremuderosũta Marĩpure buremumakũ,
Marĩpu ìgũrẽ: “Õãgũ aãrĩmi”, ãrĩ
iãmi. Irasirigu Abraham aãrĩpererã
Marĩpure buremurã ñekũ aãrĩpuroridi
aãrĩmi, ìgũsãya dupuma gasirogãrẽ
wiirisũbirikerepuru.

¹²Aãrĩpererã ìgũsãya dupuma
gasirogãrẽ wiirisũnerã Marĩpure
buremurã, diayeta Abraham parãmerã
aãrĩma. Abraham irasũ wiirisũburi
dupuyuro Marĩpure buremuderosũ
ìgũsãde buremurã, diayeta Abraham
parãmerã aãrĩma.

**Marĩpu, Abraham ìgũrẽ
buremumakũ: “Ãsũ irigura”,
ãrĩdeare gojadea**

¹³Marĩpu Abrahãrẽ: “I nikũrẽ
murẽ, mu parãmerã aãrĩturiarãdere
sĩgura”, arĩdi aãrĩmi. Ìgũ doredeare
irimakũ ìãgũ meta irasũ arĩdi aãrĩmi.
Ìgũrẽ buremumakũ: “Õãgũ aãrĩmi”,
ãrĩ iãdi aãrĩmi. Irasirigu ìgũrẽ: “I
nikũrẽ sũgura”, arĩdi aãrĩmi. ¹⁴Marĩpu
ìgũ doredeare irirã direta: “Sĩgura”,
ãrĩdeare sĩmakũ, marĩ ìgũrẽ buremurĩ
wajamarĩbokuyo. Irasũ aãrĩmakũ, ìgũ
Abrahãrẽ: “Sĩgura”, arĩdeã ubu aãrĩrĩta
aãrĩyuwarikukõãbokuyo. ¹⁵Marĩpu
Moisẽ doreri pĩdeare masĩkererã, irire
tarinũgãrã, wajamoãsũrãkuma. Iri
doreri marĩmakũ, irire neõ tarinũgãrĩ
marĩbokuyo.

¹⁶Irasirigu Marĩpu ìgũrẽ buremurã
direta ìgũ Abrahãrẽ arĩderosũta
sĩgukumi. Ìgũ doreri pĩdeare irirã
direta: “Sĩgura”, arĩbirikumi. Abraham
Marĩpure buremuderosũ buremurãno ìgũ
parãmerã aãrĩturiarã aãrĩma. Irasirigu
Marĩpu Abrahãrẽ arĩdeare ìgũsãrẽ
aãrĩpererãrẽ wajamarĩrõ sũgukumi.

^h 4.8 Sal 32.1-2

Abraham, marī āārīpererā Marīpūre buremurā ñekū āārīdi āārīmī. ¹⁷Marīpū ĩgūya werenírī gojadea pūgue Abrahārē āsū ārīdi āārīmī: “Mūrē wári buri marā ñekū āārībure píba”, ārīdi āārīmī. Marīpū irasū ārīmakū pégu, Abraham ĩgūrē buremudi āārīmī. Irasirigu Marīpūre buremugū, ĩgū iūrō marī ñekū āārīdi āārīmī. Marīpū boanerārē masūgū āārīmī. ĩgū werenírī merā dupuyurogue marīdeare āārīmakū irimasīmi.

¹⁸Marīpū Abrahārē: “Mu parāmerā āārīturiarā wárā āārīrākuma”, ārīripoere Abraham gapu pūrā marīdi āārīmī. Pūrā marīkeregu: “Marīpū ĩgū yure ārīderosūta irigukumi”, ārī buremudi āārīmī. Irasirigu Abraham wári buri marā ñekū waadi āārīmī. ¹⁹ĩgū cien bojori opakeregu, ĩgū marāpode búro āārīkerepuru, Marīpūre buremusiā: “Neō pūrākubirikoa”, ārī gūñabirīdi āārīmī. Āsū gapu ārī gūñadi āārīmī: “Guare pērāguereta pūrākuboadero tarikerepuru, Marīpū ĩgū yure ārīderosūta irigukumi. Yu irire masiā”, ārīdi āārīmī. ²⁰“Marīpū ārīderosūta irigukumi”, ārī buremurīrē neō piribirīdi āārīmī. Irasirigu gūñatura, Marīpūre buremunemodi āārīmī. “Marīpū turatarigu āārīmī”, ārī, usuyari sídi āārīmī. ²¹Irasirigu Abraham: “Marīpū yure ārīderosūta diayeta ĩgū turari merā iriyuwarikugukumi. Yu irire ōārō masiā”, ārī buremudi āārīmī. ²²ĩgū buremumakū, Marīpū ĩgūrē: “Ōāgū āārīmī”, ārī iādi āārīmī.

²³Irire Marīpūya werenírī gojadea pūguere gojasūdero āārībú. Iri Abrahāyama direta gojadea meta āārīdero āārībú. ²⁴⁻²⁵Marīpū Abrahārē: “Ōāgū āārīmī”, ārī iāderosūta marīdere: “Ōārā āārīma”, ārī iāburire gojadea āārīdero āārībú. Irasirigu Marīpū, marī ĩgūrē buremumakū, marīdere: “Ōārā āārīma”, ārī iāmi. Marī ñerī iridea waja Marīpū Jesúre ĩgūrē wējēmūrāguere wiadi āārīmī, marīrē boabosaburo, ārīgū. Marī Opū Jesús boadero puru, Marīpū marīrē ōārā, waja opamerā āārīmakū iribu, ĩgūrē masūdi āārīmī.

Marīpū iūrō waja opamerā āārā, ārī gojadea

5 ¹Marī Opūre Jesucristore marī buremumakū, Marīpū marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī iāmi. Irasirigu Marīpū, Jesús marī ñerī iridea waja boabosadea merā marīrē ĩgū merā siuñajārī opamakū irīdi āārīmī. ²Marī Jesucristore buremurā, Marīpū marīrē maīgū merā ōārō āārā. Purugue Marīpū ĩgū irirosū marīrē ōārā āārīmakū irigukumi. Irasirirā gūñaturari merā, ōārō usuyari merā ĩgū ōārō iriburire yúa. ³Gajire masiā. Marī ñerō tarirā, Marīpūre marīrē iritamugūrē gūñaturanemorākoa. Irasirirā marī ñerō tarikererā, usuyamasīa. ⁴Marī ĩgūrē gūñaturari merā ñerō taririre bokatūimakū, Marīpū marīrē: “Ōārō yáma”, ārīgukumi. Irasirirā, ĩgū marīrē ōārō iriburire gūñaturari merā yúa. ⁵Marīpū marīrē Ōāgū deyomarīgūrē iriudi āārīmī marī merā āārīdoregu. Irasirigu Ōāgū deyomarīgū merā marīrē ĩgū mairīrē opatarimákū yámi. Irasirirā: “Marīpū marīrē: ‘Ōārō iritamugura’, ārīdeare keoro irigukumi”, ārī masiā. ⁶Marī basi peamegue waaburire tarimasībirimákū, Marīpū marīrē tauripoe ejamakū, Cristo marī ñerārē boabosadi āārīmī. ⁷Marī gapu sugu boaboadeare boabosabirikoa, ĩgū diayemarē irigu āārīkerepuru. Gajipoe irirā sugu ōāgū gapure boabosabokoa. ⁸Marīpū gapu marī ñerā āārīkerepuru ĩgū marīrē búro mairīrē masimákū iribu, Cristore iriudi āārīmī. Irasirigu Cristo marīya āārīburire boabosadi āārīmī. ⁹Cristo boagu ĩgūya dí béodea merā Marīpū marīrē waja opamerā āārīmakū irīdi āārīmī. ĩgū irasiridero nemorō ĩgū āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejamakū, Cristo merāta marīrē taugukumi. ¹⁰Marī Marīpūre gāamemerā āārīkerepuru, ĩgū magū marīrē boabosadea merā ĩgū merā siuñajārī opamakū irīdi āārīmī. ĩgū irasiridero nemorō Cristo marīrē boabosa, dupaturi okadea merā marīrē ĩgū merā siuñajārī oparārē taugukumi.

¹¹ I gaji äärinemoa. Marīpu, marī Opu Jesucristo merā marirē igū merā siuñajāmakū irideare gūnarā, igū merā buro usuyāa.

Adán, irasū äärimakū Cristo iridea

¹² Äsü äärā. Neōgoraguere Adán ñerī iripuroridi äärimí. Igū ñerī iridea waja boadi äärimí. Igū suguya waja merāta äärīpererā igū parāmerā äärīturiarāde ñerī iri, boamurā dita äärīma.

¹³ Marīpu Moisére igū doreri píburi dupuyurogueta masaka ñerī irisianerā äärimá. Igūsā ñerī irikerepuru iri doreri marīmakū, Marīpu igūsārē: “Iri dorerire tarinugārī waja, waja opama”, äribiridi äärimí dapa. ¹⁴ Irasū äärīkerepuru, Adán parāmerā äärīturiarā Moisés äärīdeapoegue äärīnerāde boanerā äärimá. Igūsā Marīpu doredeare Adán tarinugāderosū iribirikererā, igūsā ñerī iridea waja boanerā äärimá. Adán i ūmurē äärīpurorigu, Marīpu doredeare tarinugāpuroridi äärimí. Jesucristo gapu i ūmuguere aarigú, Marīpu dorerire tarinugābiripuroridi äärimí.

¹⁵ Marī Adán tarinugādeare, Marīpu marirē maigū oārō irideare masīa. Adán suguya waja merāta masaka äärīpererā boamurā dita äärīma. Marīpu gapu marirē maigū, marirē taubure Jesucristore iriudi äärimí. Irasirigu Jesucristo sugū äärīkeregu, äärīpererāya äärīburire wajamarirō boabosadi äärimí. Irasirigu Marīpu Jesucristo merā marirē wáro oārī iridi äärimí. ¹⁶ Adán Marīpu doredeare suñarō tarinugāde waja merāta äärīpererā masaka waja opama. Marī wári ñerī irikerepuru, Marīpu marirē maigū, wajamarirō Jesucristore iriudi äärimí, marī ñerō iridea wajare taudoregu. Irasirigu Jesús merā marirē waja opamerā äärīmakū iridi äärimí. ¹⁷ Adán sugū Marīpu doredeare tarinugāde waja merāta marī äärīpererā boamurā dita äärā. Marīpu gapu marirē buro maigū Jesucristore iriudi äärimí, marirē boabosadoregu. Irasirigu Jesucristo sugū marirē wajamarirō boabosadea merā Marīpu

marirē: “Ōärā, waja opamerā äärīma”, äri iāmi. Igū irasiridero nemorō Jesucristo merā igū irasū äri iārārē maama okari opamakū irigukumi, igū turari merā igūyare iriburo, ärigū.

¹⁸ Adán, Marīpu doredeare tarinugāde waja merāta masaka äärīpererā ñerirē iriwekabejama. Irasirirā Marīpu wajamoāsūmurā dita äärīma. Jesucristo diayema irigu marī ñerī iridea waja boabosadea merā gapu Marīpu marirē: “Ōärā, waja opamerā äärīma”, äri iāmi, igū merā äärīnkōaburo, ärigū. ¹⁹ Äsü äärā. Adán, Marīpu doredeare tarinugāde waja merāta masaka äärīpererā ñerirē irirā dita äärīma. Jesucristo Marīpu dorerire iridea merā äärīpererā igūrē buremurānorē waja opamerā äärīmakū iridi äärimí. Irasirigu Marīpu igūsārē: “Ōärā äärīma”, äri iāmi.

²⁰ Marīpu igū dorerire pídi äärimí, marirē iri dorerire tarinugārīrē masīnemomakū iribu. Wári ñerī marī irikerepuru, Marīpu gapu marirē buro maigū, marī ñerī iriro nemorō Jesucristo merā marirē oātariro iridi äärimí. ²¹ Marī äärīpererā ñerī iridea waja boamurā dita äärīunanerā äärībú. Irasū äärīkerepuru, Marīpu marirē maigū, bopoñarī merā iāsīā, marī Opu Jesucristo boabosadea merā marirē waja opamerā äärīmakū iridi äärimí, igū puro perebiri okarire opadoregu.

Cristo merā oārō äärirā, waja opamerā äärīmarē gojadea

6 ¹ Marīpu marirē bopoñamakū iārā, čnaásū ärirākuri? Marirē igū bopoñanemomakū iāduarā, čñerirē irinemorākuri? ² Irasū neō äärībea. Marī Jesucristo marirē boabosadi merā boanerā irirosū äärā. Irasirirā, boanerā ñerirē neō irinemomasīmerā irirosū ñerirē irinemobirikōārō gāamea. ³ Musā ire masīa. Marī deko merā wāyēsūrā, marī Jesucristoyarā äärīrīrē imubū. Marī igūyarā äärīsīā, igū boamakū, maride igū merā boanerā irirosū waanerā äärībú. ⁴ Marī wāyēsūrā, igū boadero puro

yáasūmakū, marīde īgū merā yáasūnerā irirosū waanerā āārībú. Marīpu ūmugasigue āārīgū īgū turari merā īgūrē masāgū, marīdere īgū merā masānerā irirosū āārīmakū iridi āārīmí, īgū merā maama okarire opaburo, ārīgū.

⁵Marī Cristoyarā āārīsīā, īgū boaderosūta marīde īgū merā boanerā irirosū waanerā āārībú. Irasirirā, īgū boadigue masāderosūta marīde masārākoa. ⁶Āsū masīa. Cristo curusague boamakū, marī ñerī direta irisikunerā īgū merā curusague boanerā irirosū waanerā āārībú. Irasiriro marī ñerīrē uaribejari, marīrē tarinūgāmasībirikoa pama. ⁷Masaka boadero pūru, īgūsā ñerī iririkurire neō irinemobirikuma.

⁸Marī Cristo merā boanerā irirosū āārīrā: “Īgū merā ōārō āārīnkōārākoa”, ārī būremua. ⁹Idere ōārō masīa. Cristo boadero pūru, Marīpu īgūrē masū, dupaturi okamakū iridi āārīmí. Irasirigu Cristo dupaturi neō boabirikumi pama. Boari neō dupaturi īgūrē tarinūgāmasībirikoa. ¹⁰Īgū suñarōta boari merā marī ñerī iridea wajare boa, wajaripeokōādi āārīmí. Īgū boadero pūru, Marīpu īgūrē masū, dupaturi okamakū iridi āārīmí. Īgūrē masū, dupaturi okamakū iridero pūru, Marīpu gāāmerōsūta irigu Marīpu merā ōārō āārīnkōāmi. ¹¹Irasirirā musā āsū ārī gūñaka! “Gua Opū Jesucristo merā gua boanerā irirosū āārīsīā, gua ñerīrē iriunaderosū irinemobirikoa”, ārī gūñaka! “Irasirirā īgūyarā āārīsīā, Marīpu gāāmerōsūta iri, īgū merā ōārō āārīnkōārā!” ārī gūñaka!

¹²Irasirirā musāya dupu boaburi dupu merā ñerīrē neō irinemobirikōāka, musā ñerīrē uaribejari musārē tarinūgābirikōāburo, ārīrā! ¹³Musāya mojōrī, musā gūñarī, āārīpereri musāya dupugue āārīrī merā ñerīrē iribirikōāka! Musā Cristo merā boanerā dupaturi okarā irirosū āārā. Irasirirā āsū gapu irika! Āārīpereri musāya dupugue āārīrīrē Marīpure wiaka, īgū gāāmerōsūta ōārī direta irimurā! ¹⁴Marī

irire irasirimakū, marī ñerī iriduari marīrē tarinūgāmasībirikoa. Marīpu marīrē: “Yu Moisére doreri pīdeare iribirimakū, musārē bēogura”, āribemi. Āsū gapu marīrē yāmi. Īgū marīrē maīgū āārīsīā, marīrē iritamumi, īgū doredeare iriburo, ārīgū.

Marī, Cristore moāboerā āārīrīmarē gojadea

¹⁵Marīpu marīrē maīmakū īārā: “Marī, Marīpu doreri pīdea merā āārībea. Irasirirā ñerīrē irirā!” ĉārīrī? Irire neō ārībirikōārā! ¹⁶Musā ire ōārō masīa. Marī sugu dorerire irirā, īgūyarā īgūrē moāboerā āārīrākoa. Īgū marī opu āārīgukumi. Iri irirosūta marī ñerī iriduari, marī opu, marīrē doregu irirosū āārīrokoa. Irasirirā marī ñerī iririre pīrimerā, Marīpu merā perebiri okari bokabirikoa. Īgū doreri gapure irirā īgūrē moāboerā diayemarē irinīrākoa. ¹⁷⁻¹⁸Iripoegue ñerī iridoreguyarā īgūrē moāboerā irirosū musā ñerī iriduarire irinerā āārībú. Marīpu musārē īgūya buerire pēmasīmakū iridero pūru, īgū doreri gapure musā ōārō irituyāa. Irasirirā ñerī iridoreguyarā īgūrē moāboerā irirosū neō āārībea pama. Īgūrē wirinerā irirosū āārīrā, Marīpure moāboerā ñajānerā āārā, diayema gapure irimurā. Irasirirā irire gūñarā: “Mu guare irasirīdea ōātaria”, ārī, usuyari sīka īgūrē! ¹⁹Yu ire musārē pēmasīmakū gāāmegū, masaka īgūsā gūñarī merā wererosū werea. Iripoegue āārīpereri musāya dupugue āārīrī merā ūmuriku ñerī direta irinikōānerā āārībú. Daporare āārīpereri musāya dupugue āārīrīrē Marīpure wiaka, īgūrē moāboerā diayema direta irimurā! Irasirirā īgū gāāmerī direta iririkurākoa. ²⁰Iripoegue musā ñerī iriduari direta irirā, Marīpure moāboerā īgū gāāmerī direta iriro gāāmekoa, ārībirinerā āārībú. ²¹Musā ñerīrē irasirirā, ĉñeēno ōārīrē bokari? Dapora musā ñerī iriunadeare gūñarā, buro guyasīrīa. Iri ñerīrē musā iridea waja perebiri peamegue waabokuyo. ²²Iripoegue

marī ñerī direta iridoregure moāboerā irirosū āārīunanerā āārībú. Daporare Marīpu marīrē wiudero puru, ĩgūrē moāboerā āārā. Irasirirā ĩgū gāāmerīrē iriwāgārā, ĩgū puro perebiri okarire opamurā āārā. ²³Ñerī irirāno, ĩgūsā ñerī iriri waja, perebiri peamegue waarīre wajatarākuma. Marīpu, marī Opu Jesucristore buremurā gapure wajamarīrō ĩgū puro perebiri okari opaburire sigukumi.

Mojōsiarima keori merā weredea

7 ¹Yaarā, musā Marīpu Moisére doreri pídeare oārō masía. Sugu masakū ĩgū okarinurī direta iri dorerire irimasīmi. ²Marīpu doreri pídea āsū ārā. Sugo nomeō igo mojōsiadero puru, igo marāpu okaripoere igo ĩgū merā āārīnfkōākumo. ĩgū boamakū, igo marāpu dagu merā āārīdea perekoa. Gajigu merā mojōsiamasīkumo doja. ³Igo marāpu okakerepuru gajigu merā marāpukugo, ĩgū merā ñerō irigo Marīpu dorerire tarinugāgō irikumo. Igo marāpu boadero purugue dita gajigu merā marāpukumasīkumo. Irasirigo ĩgū merā ñerō irigo meta irikumo. Marīpu dorerire tarinugābirikumo.

⁴Yaarā, musāde āsūta āārā. Iripoegue Marīpu Moisére doreri pídea merā āārīnerā āārībú. Jesucristo boamakū, ĩgū merā boanerā irirosū āārīsīā, daporare iri doreri pídea merā āārībea. Jesucristo boa, masārī merā Marīpu marīrē ĩgūyarā āārīmakū iridi āārīmí, ĩgū gāāmerīrē iriburo, ārīgū. ⁵Iripoeguere marī ñerīrē ũaribejari direta iriunanerā āārībú. Marīpu Moisére doreri pídeare masīdero puru, iri dorerire tarinugā, āārīpereri marīya dupuma merā ñerīrē ũaribejanemonerā āārībú. Irasirirā perebiri peamegue waamurā dita āārīnerā āārībú. ⁶Daporare pama marī Cristo merā boanerā irirosū āārīsīā, Marīpu Moisére doreri pídea merā āārībea. Irire tariwerenerāgue āārā. Irasirigu Marīpu, Ōāgū deyomarīgū merā marīrē maama okarire opamakū yāmi, ĩgū gāāmerīrē iridoregure.

Marīrē ñerī irimakū iriri marīguere āārīrīmarē weredea

⁷Irasirirā, Marīpu Moisére doreri pídeare: “Ñegorāa”, ĩārīrākuri? Neō irasū ārībīrikōārā! Irita yu ñerī iririkurire masīmakū iribu. Iri doreri pídea āsū ārā. “Gajerāyare buru ũaribejābirikōāka!” Irasirigu, iri doreri marīmakū, yu gajerāyare ũaribejarire masībiribokuyo. ⁸Iri doreri: “Āsū irībīrikōāka!” ārīdeare masīdero puru, iri yure āārīpereri ñerīrē ũaribejamakū iribu. Iri doreri marīmakū: “Irire tarinugāgū irikoa”, ārīmasībiribokuyo. ⁹Yu iri dorerire masīburi dupuyuro: “Yu, Marīpu merā oārō āārīkōāgū irikoa”, ārī gūñadibu. Iri dorerire masīdero puru, irire tarinugāgū: “Ñerō irigu irikoa, Marīpu merā oārō āārībīrikoa”, ārī masību pama. ¹⁰Marī iri dorerire irirā, Marīpu merā oārō āārīkōābokoa. Yu gapu irire iripeomasībīrisīā, ñerī iridea waja, waja opagu, perebiri peamegue waabodi dujabu. ¹¹“Marīpu dorerire irigu, ĩgū merā oārō āārīkōāgū irikoa”, ārī gūñakerepuru, yu ñerī ũaribejari, yure Marīpu dorerire tarinugāmakū iribu. Irasirigu iri dorerire tarinugāsīā, ñerī iridea waja, waja opagu peamegue waabodi dujabu.

¹²Irasū āārīkerepuru, Marīpu Moisére doreri pídea oārī āārā. Diayema doreri āārā. Marīpu irire pídi āārīmí marīrē iritamubu. ¹³Iro tamerārē Marīpu doreri oārī āārīkerero, ĩmarīrē peamegue waabonerā dujamakū irikuri? Neō irasū āārībīrikoa. Marī ñerī iriri gapu marīrē peamegue waabonerā dujamakū iribu. Irasiriro Marīpu ĩgū oārī doreri pídea merā marī ñerō iririre: “Ñegorāa”, ārī masīsūa.

¹⁴Ire masía marī. Marīpu ĩgū dorerire Ōāgū deyomarīgū merā Moisére pídi āārīmí. Irasiriro oārī dita āārā. Marī gapu marī ñerīrē ũaribejari merā ñerī iridoregure duasūnerā irirosū āārā. Irasirirā ñerīrē iririkurā āārā. ¹⁵Oārīrē iriduakererā, iribeā. Ñerīrē iriduābirikererā, irīnfkōāa.

Marī irasirire pémasíbea. ¹⁶“Ñerīē iriduabirikoa”, ārikererā, irikōāa. Irasirikererā: “Ñerīē iriduabirikoa”, āriṛā, Marīpu dorerire: “Ōāri āārā”, āri masīa. ¹⁷“Marī ñerīē dupaturi iribea pama”, ārikererā, ñerīē irirā, marī basi meta irire yāa. Marīguere ñerī āārīṛī gapu marīē irire irimakū yāa. ¹⁸Marī ñerīē uaribejari merā ñerī direta irirā yāa. Irasirirā: “Marīguere ōāri máa”, āri masīa. Marī ōārīē iriduakererā, bokatiūbea. ¹⁹Marī ōāri iriduakererā, iribea. Ñerī iriduabirikererā, iri gapure yāa. ²⁰Irasirirā marī basi: “Ñerīē dupaturi iribirikoa”, ārikererā, irikōāa doja. Marīguere ñerī āārīṛī gapu marīē irire irimakū yāa.

²¹Irasiriro āsū waāa marīē. Ōārīē marī iriduakerepuru, marīguere ñerī āārīṛī marīē ñerī direta irimakū yāa. ²²Marī basi marī gūñarīgue: “Marīpu dorerire iriduakoa”, āri gūñāa. ²³Iri dorerire iriduakerepuru, marī ñerī iriduari gapu marī gūñarīgue ōāri iriduare tarinugāa. Irasirirā marī basi iri ñerī iriduare tarinugāmasíbea.

²⁴Marī basi ñerī iriduare tarinugāmasímerā, buro bujawereri merā: “¿Noā marīē ñerī iridea wajare taugakuri, Marīpu merā ōārō āārīburo, āriḡū?” āri gūñāa. ²⁵Marīpu dita Jesucristo marī Opu merā marīē taumasīmi. Irasirirā Marīpure: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīa. Irasirirā marī gūñarīgue: “Marīpu dorerire iriduakoa”, āri gūñāa. “Gua Opu āārā mu”, āra ḡūrē. Marī irasū ārikerepuru, marī ñerīē uaribejari, marīē ñerīē iridoreḡu irirosū āārīkōāa dapa.

**Ōāḡū deyomarīḡū iritamurī merā
ōārō āārīṛīmarē gojadea**

8 ¹Dapora Marīpu marīē Jesucristoyarārē ñerīē uaribejarire piri, Ōāḡū deyomarīḡū dorerosū irirārē: “Wajamoāḡura”, āriṛīno neō máa. ²Ōāḡū deyomarīḡū, marī Jesucristoyarā ḡū dorerosū irimakū, marī ñerī iririkurire pīrimakū yāmi. Irasirīḡu marīē, pēbiri peameḡue waabonerārē Marīpu

merā ōārō āārīmakū yāmi. ³Marī ñerī iriri direta uaribejasīā, Marīpu Moisére doreri pídeare neō iripeomasībīrinerā āārībū. Irasirīḡu Marīpu gapu ḡū magūrē iriudi āārīmī, marī ñerī iridea wajare boa, wajaribosadoreḡu. ḡū ñerīē iribirikereḡu, marī ñerī iridea waja, waja oparā irirosū dupukugū, marīē boabosadi āārīmī, marī ñerī iridea waja oparire wajarīḡu. ⁴Marīpu, marīē ḡū dorerire iriburo, āriḡū, irasiridi āārīmī. Irasirirā marī ñerī iririre uaribejabea. Ōāḡū deyomarīḡū dorerosū irirā yāa.

⁵Ñerī iririre uaribejarā, iri direta gūña, iriduama. Ōāḡū deyomarīḡū dorerosū irirā gapu, ḡū gāamerī direta gūña, iriduama. ⁶Ñerī direta gūña, iriduārā, pēbiri peameḡue waarākuma. Ōāḡū deyomarīḡū gāamerī direta gūña, iriduārā gapu Marīpu merā pēbiri okari oparākuma. Irasirirā siuñajārī merā āārīrākuma. ⁷Ñerī direta gūña, iriduārā, Marīpure iāturirā āārīma. ḡū dorerire iriduabiri, irire neō irimasíbea. ⁸Irasirirā ñerī iriri direta uaribejarā, Marīpure usuyamakū irimasíbea.

⁹Musā gapu ñerī iriri direta uaribejabea. Ōāḡū deyomarīḡū mūsāguere āārīmī. Irasirirā ḡū turari merā ḡū dorerosū yāa. Ōāḡū deyomarīḡūrē opamerā gapu, Cristoyarā āārībema. ¹⁰Marī ñerō iridea waja marīya dupu boaburi dupu āārīkerepuru, Cristo marīguere āārīmakū, Marīpu marīē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri iāmi. Irasiriro marīya dupu boakerepuru, marīya yuḡupūrā ūmugasīḡue okanīkōārokoa. ¹¹Marīpu, Ōāḡū deyomarīḡū merā Jesucristore boadiguere masū, dupaturi okamakū iridi āārīmī. Ōāḡū deyomarīḡū marīguere āārīmakū, Marīpu Jesucristore masūdita marīya dupu boadero puru, marīdere masū, maama okari opamakū irigukumi.

¹²Yaarā: “Marīpu marīē irasūta irigukumi”, āri masīrā, ñerī iririre uaribejabirīkōārā! ¹³Ñerī iriri direta

uaribejarā, perebiri peamegue waarākoa. Ōāgū deyomarīgū turari merā marī ñerirē uaribejarire pirirā, Marīpu merā perebiri okarire oparākoa.

¹⁴Ōāgū deyomarīgū dorerosū irirāno, Marīpu pūrā āārīma. ¹⁵Marīpu marirē Ōāgū deyomarīgūrē iriudi āārīmī. Īgū marirē Marīpu pūrā āārīmakū yāmi. Īgū merā Marīpu marirē wajamoāburire güiderosū dupaturi güibeā. Irasirirā Īgū iritamurī merā güiro marirō Marīpure: “Yupu”, āri masīa. ¹⁶Ōāgū deyomarīgū marī güñarīgue marirē: “Diayeta Marīpu pūrā āārā”, āri masīmakū yāmi. ¹⁷Irasirirā marī Īgū pūrā āārīsīā: “Āārīpererire yu pūrārē sīgura”, ārideare Cristo merā irire oparākoa. Marī Cristoyarā āārīsīā, Īgū i ūmugue ñerō tariderosū maride ñerō tarikererā, pūrugue ūmugasigūe Īgū āārīrōsūta Īgū merā oārō āārīrākoa.

¹⁸Dapora marī i ūmugue ñerō tarikererā, pūrugue ūmugasigūe Marīpu marirē oārī siburire güñarā: “Buro ñerō taribeā”, āri masīa. ¹⁹Sunū Marīpu marirē: “Īsā yu pūrā āārīma”, āri, oārīrē sīgukumi. Īgū marirē siburire āārīpereri Īgū i ūmuma iridea, masaka gajinorē buro iāduarā irirosū yūro yāa.

²⁰Iripoegue Adán ñerirē iripūroridae waja i ūmuma poyakōādero āārībū. Iri gāāmerō poyabiridero āārībū. Marīpu dorederosū poyadero āārībū. Irasirikeregu, pūrugue oārī gorawayugukumi. ²¹Irasirigu Marīpu, i ūmuma boapereburi āārīkerepuru, marirē Īgū pūrārē oārā gorawayurosū, i ūmuma āārīpererire oārī dita gorawayugukumi doja. ²²Ire marī masīa. Adán ñerirē iripūroridaero puru, daporaguedere āārīpereri i ūmuma Marīpu iridea, nomeō majīgū nijīwāgūgō pūrīsūrōsū āārā. ²³I Īgū iridea irirosūta maride poyari merā āārā. Marī Īgūyarā āārīnugāmakū, Ōāgū deyomarīgūrē marirē sīdi āārīmī. Daporare buro ñerō tarikererā, pūrugue Īgū marirē: “Yu pūrā āārīma”, āri, boabiri dupure maama dupure siburire ūsyari merā yūa. ²⁴“Marīpu marirē: ‘Taugura’,

āriderosūta taugukumi”, āri yūmasīa. Īgū marirē taudero puru, marī irire yúderosū neō yúnemobirīkoa. ²⁵Marī gajinorē iābirikererā güñaturari merā: “Īārākoa”, āri yúrosū, Marīpu pūrugue Īgū marirē tauburire güñaturari merā yūro gāāmea.

²⁶Marī Marīpure: “¿Naásū sērērō gāāmerī?” āri masībirīmakū, Ōāgū deyomarīgū marirē iritamumi. Irasirigu, marī Marīpure keoro sērēmasībirīmakū, Ōāgū deyomarīgū marīya āārīburire Marīpure oārō sērēbosami. Masaka werenrōsū sērēbemi. Marirē buro bopoñarī merā, oārō masīrī merā sērēbosami. ²⁷Marīpu gāāmerōsūta Ōāgū deyomarīgū marī Īgūyarā āārīburire sērēbosami. Irasirigu Marīpu, āārīpereri marī güñarīrē masīpeogu, Ōāgū deyomarīgū marirē sērēbosaridere oārō masīmi.

Jesucristo turari merā ñerirē tarinugāmasīa, āri gojadea

²⁸Idere marī masīa. Marīpu Īgū gāāmederosūta marirē beyedi āārīmī. Irasirigu āārīpereri marirē Īgūrē maīrārē waaburire āmumi oārī direta iribu. ²⁹Neōgoragueta Marīpu marirē Īgūyarā āārīmurārē masīsiadi āārīmī. Marī neō deyoaburo dupuyurogueta beyesiadi āārīmī, marirē Īgū magū irirosū āārīburo, ārīgū. Irasirigu Īgū magū marī tīgū āārīmī. Marī Īgū pagupūrā wārā āārā. ³⁰Neōgoragueta Marīpu Īgūyarā āārīmurārē: “Yu pūrā āārīma”, āri beyesiadi āārīmī. Irasirigu marirē Īgū beyenerārē Jesúre buremunugādoregu siiu: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri iāmi. Īgū marirē irasū āri iārārē ūmugasigūe Īgū āārīrōsūta Īgū merā oārō āārīmakū irigukumi.

³¹Marī irire masīrā, čnaásū ārīrī? Āsū ārā. Marīpu marirē iritamumakū, gajerā marirē iāturikererā, neō poyanorēmasībema. ³²Marīpu marī ñerī iridea waja boabosabure Īgū magū Jesucristore iriudi āārīmī. “Yu magūrē maīsīā, iriubea”, āribiridi āārīmī. Irasirigu Īgū magūrē iriudi

äärīsīā, āārīpereri mariya āārīburi
ōārī direta sigukumi. ³³Marīpu marīrē
īgū beyenerārē: “Ōārā, waja opamerā
āārīma”, āri īāmakū, gajerā marīrē:
“Nērā āārīma”, neō āri weresāmasībema.

³⁴Cristo marī nērī iridea wajare
boabosa, masā, ūmugasigue muriadi
āārīmi. Irasirigu Marīpu diaye
gapu doami. Mariya āārīburi
sērēbosanīkōāmi. Irasirirā gajerā
Marīpūre marīrē: “Īisā nērī iridea waja
īgūsārē wajamoāka!” neō ārimasībema.
³⁵Cristo marīrē buro maīmakū, gajerā
īgūrē: “Neō maīnemobirikōāka
īgūsārē!” ārimasībirikuma. Marī
nērō tarikerepuru, marī diasaro
pēnakerepuru, gajerā marīrē nērō
irikerepuru, marī uaboakerepuru,
surī marīrā āārikerepuru, goero
marīrē āārikerepuru, gajerā marīrē
wējekerepuru, Cristo marīrē maīgū marī
merā āārīnīkōāmi. Īgū marīrē maīrīrē
neō piribirikumi. ³⁶Marīpūya werenīrī
gojadesa pūge marī waaburi āsū āri
gojasūdero āārībū:

Gua mūyarā āārīrī waja gajerā
guare ūmuriku wējēduanīkōāma.
Ovejare wējēmurā wējērōgue
āārā irirosū guare yāma, āri
gojasūdero āārībū.¹

³⁷Marī gapu nērō tarikererā, Cristo
marīrē maīgū iritamurī merā, marī
āārīpereri nērīrē tarinugāa. Irasirirā
īgū merāta gūnaturanemoa. ³⁸Irasirigu
ire ōārō masīa. Marīpu marīrē buro
maīmi. Marī Opūre Jesucristore iriugu,
īgū marīrē maīrīrē masīmakū iridi
āārīmi. Marī boamakū, o marī yoaripoe
okamakū, marīrē maīgū marī merā
āārīnīkōāmi. Marīpūre wereboerā,
masaka oparā, wātēa oparāde Marīpūre
marīrē maīrīrē pirimakū irimasībema.
Marīrē gajino irimakū, Marīpu marīrē
maīgū marī merā āārīmi. Daporama
āārīrī, pūruma āārīburi Marīpūre
marīrē maīrīrē pirimakū irimasībirikoa.
³⁹Marī ūmarōgue waamakū, o
ūkūārōgue waamakū, marīrē maīgū

marī merā āārīmi. Gajinode Marīpu
iridea āārā. Irasiriro iride īgūrē marīrē
maīrīrē pirimakū irimasībema. Marīrē
marī Opū Jesucristoyarārē īgū maīrī neō
perebirikoa.

**Israel bumarā Marīpu beyenerā
āārīma, āri gojadesa**

9 ¹Yu, Cristore buremugū āārīgū,
diayeta werea musārē. Ārīgatobea.
Ōāgū deyomarīgūde yu merā
āārīgū, yu ārīrīrē: “Diyeta āārā”, āri
masīmakū yāmi. ²Yaarā Israel bumarā
Cristore buremubirimakū īāgū, buro
bujawereri merā gūnarikua. ³Īgūsā
īgūrē buremumakū gāāmegū, yu gapu
gorawayuduadāa: “Perebiri peamegue
wajamoāsūbokuma”, ārīgū. Yu īgūsārē
irasiribosagu Cristore dukawarinugājagu,
īgūrē neō dupaturi īānemobirikoa.

⁴Īgūsā, Israel parāmerā āārīturiarā
āārīma. Marīpu īgūsārē: “Yu pūrā āārā”,
ārīdi āārīmi. Īgū gosewasiriri merā
īgūsā watope āārīdi āārīmi. Īgūsārē:
“Yu, musā Opū āārē. Musā, yaarā āārā”,
ārīdi āārīmi. Īgūsārē īgū dorerire
masīburo, ārīgū, Moisére irire pīdi
āārīmi. “Yaa wiigue yure buremurā, āsū
irika!” āri pīdi āārīmi. “Musā parāmerā
āārīturiarārē ōārō iritamugura”, ārīdi
āārīmi. ⁵Israel pūrā pe mojōma pere
su gubu peru pērēbejarāgora, gua
nekūsamarā āārīnerā āārīmā. Cristode
marī irirosū dupukugu deyoagu īgūsā
parāmi āārīturiagu, Israel bumuta āārīdi
āārīmi. Īgū āārīpererā, āārīpereri Opū
āārīmi. Irasirirā īgūrē: “Ōātaria mū”, āri,
usūyari sīnīrā! Irasūta irirā!

⁶Israel bumarā āārīpererā diayeta
Marīpuyarāgora āārībema. Irasirigu
Marīpu Israel bumarārē: “Yaarārē āsū
irigura”, ārīdeare īgūsārē āārīpererārē
iribirimakū īāgū: “Marīpu īgū ārīderosūta
irībemi”, āri gūnabea yu. ⁷Israel
bumarā, īgūsā nekū Abraham parāmerā
āārīturiarā āārīkerepuru, Marīpu īgūsārē
āārīpererārē: “Diyeta yu pūrā āārīma”,
ārī īābemi. Irasirigu Abrahārē: “Mu magū

¹8.36 Sal 44.22

Isaac parāmerā āārīturiarā dita diayeta mu parāmerā āārīturiarā āārīrākuma”, āāridi āārīmi. ⁸⁻⁹Marīpu Abrahārē īgū magū Isaac deyoaburire weregū, āsū āāridi āārīmi: “Gaji bojori ipapoeta aarigura doja. Iripoeta mu marāpo Sara majīgūrē pūrākugokumo”, āāridi āārīmi. Irasirigu Marīpu āāriderosūta Abraham magū deyoadi āārīmi. Irasirirā marī ire masīa. Abraham parāmerā deyoaturawāgārā āārīpererā Marīpu pūrā āārībema. Marīpu āārideare buremurā dita diayeta Abraham parāmerā āārīturiarā, Marīpu pūrā āārīma.

¹⁰Gaji āsū āārā. Isaac, Rebeca merā marāpokūdero puru, igo ūma pērāgue pūrākūdeo āārīmó. Īgūsā pagu Isaac, gua űekū āārīdi āārīmi. ¹¹⁻¹³Īgū pūrā deyoaburi dupuyuro, īgūsā ōārīrē, o űērīrē iriburi dupuyuro Marīpu īgūsā pago āārībore āsū āāridi āārīmi: “Īgū tīgū īgū pagumūrē moāboegukumi”, āāridi āārīmi. Īgū igore irire āāriderosūta īgūya werenīrī gojadea pūgue āsū āāri gojasūdero āārībū: “Jacore beyebu. Esāu gapure beyebirību”, āāri gojasūdero āārībū. Irasirigu Marīpu Jacore beyederosūta īgūyarā āārīmurārē beyegu, īgūsā gajino iriburi dupuyuro īgū gāamederosūta īgūsārē: “Yaarā āārīma”, āāridi āārīmi.

¹⁴Irire pērā, űnaāsū gapu āārīrākuri marī? “Sugu gajino iriburi dupuyuro Marīpu īgūrē beyegu, diaye iribemi”, űārīrākuri? Irasū āārībīrīkōārā! Marīpu diayeta irigu āārīmi. ¹⁵Iripoegue Marīpu Moisédere āsū āāridi āārīmi: “Yu bopoñarī merā īādūarārē bopoñarī merā īāgura. Yu maīrī merā īādūarārē maīgura”, āāridi āārīmi. ¹⁶Irasirirā ire masīa. Marīpu, īgū bopoñadūarārē bopoñarī merā īāmi. Masaka īgūrē bopoñadoremakū meta, īgūsā ōārō irimakū meta īgūsārē bopoñarī merā īāmi. ¹⁷Marīpu īgūya werenīrī gojadea pūgue āsū āāridi āārīmi Egipto marā opure, faraōrē: “Yu gāāmerōsūta murē Egipto marā opu āārībure pību, mu merā yu turarire āārīpererārē īmubu. Āārīperero marārē, yu turagu āārīrīrē

masīdoregu, irasirību”, āāridi āārīmi.

¹⁸Irasirigu īgū bopoñadūarārē bopoñarī merā īāmi. Īgū dorerire pēduamerārē nemorō pēduabirimakū yāmi.

¹⁹Yu irasū āārīrīrē pērā, musā āsū āārīboko: “Marīpu īgū basita masakare īgū dorerire pēduabirimakū irikeregu, űnasirigu īgūsārē wajamoāgukuri? űNasirīsīā, īgū gāāmerō irasiririre kāmumamasībokuri marī?” āāri pūrīwisi sērēñaboko. ²⁰Irire irasū āārībīrīkōāka! Marī masaka ubu āārīrā, Marīpu irinerā āārā. Irasirirā īgūrē: “űNasirigu yure irasū yāri mu?” āāri pūrīwisi sērēñamasībea. Diiarisoro irisoro weagore: “űNasirigo yure irasū yāri mu?” āārībērosūta marīde Marīpure irasū āārīmasībea. ²¹Sorori weago diiari merā igo iriduaro irikumo. Irasirigo ōārī soro iriduago, ōārī soro irikumo. Iri diiari merāta ubu āārīrī sorodere iriduago, ubu āārīrī soro irikumo. Igo diiari merā irirosūta Marīpude masakare īgū iriduorosūta yāmi.

²²Marīpu peamegue īgū bēomurārē, īgūsārē īgū turari merā buru wajamoāburire masīdoregu, īgūsā űerō iririre gūñatura, mumurō marīrō īgūsārē wajamoābemi. ²³Marī īgū bopoñarī merā īārā gapure īgū ōātarigu āārīrīrē masīburo, āārigū, īgūsārē irasirigu yāmi. Neōgoragueta marīrē űmugasigue īgū āārīrōsūta īgū merā ōārō āārīmurārē beyedi āārīmi. ²⁴Marīrē beyegu, surāyeri judío masaka watopegue āārīrārē, gajerā judío masaka āārīmerā watopegue āārīrādere beyedi āārīmi, īgūyarā āārīburo, āārigū. ²⁵Marīpūya werenīrī gojadea pūgue īgūya kerere weredupuyudi Oseas, judío masaka āārīmerāyamarē āsū āāri gojadi āārīmi:

Marīpu āsū āārīmi: “Yaarā āārībīrīnerārē: ‘Yaarā āārīma’, āāriguko. Yu maībīrīnerārē: ‘Yu maīrā āārīma’, āāriguko”, āārīmi.

²⁶Marīpu: “Musā, yaarā meta āārā”, āārīdea nikū marārē: “Yu okanīgū pūrāta āārā”, āārīsūrākuma, āāri gojadi āārīmi./

27-28 Isafas, Israel bumarā gapure
 āsū āri gojadi āārīmí: “Marí Opū ĩgū
 ārīderosūta i ũmū marārē mumurō merā
 diayeta wajamoāgukumi. Irasirirā Israel
 bumarā wádiyama ĩmipayeri irirosū
 wárā āārikererā, mérāgā tausūrākuma”,
 āri gojadi āārīmí. 29 ĩgūta idere āri
 gojadi āārīmí doja:

Marí Opū āārīpererā nemorō turagu,
 marí ñekūsamarā āārīturiarārē
 mérāgārē taubirimakū, marí judío
 masaka āārīpererā béosūbonerā
 āārībú. Sodoma marārē, Gomorra
 marārē béoderosita maridere
 béobodi āārīmí, āri gojadi
 āārīmí.^k

**Judío masaka Jesucristoya
 kerere buremubiridea**

30 Irire pérā, ĩnaásū ārīrākuri?
 Āsū āārā. Judío masaka āārīmerā
 Marīpu merā ĩgūsā oārō āārīburire
 āmabirikererā, ĩgūsā Jesucristore
 buremurí merā irire bokama. Irasirigu
 Marīpu ĩgūsārē: “Oārā āārīma”, āri
 ĩāmi. 31 Judío masaka gapu: “Marīpu
 Moisére doreri pídeare marí irimakū,
 marírē: ‘Oārā, waja opamerā
 āārīma’, āri ĩāgukumi”, āri gūñadima.
 Irasū āri gūñakererā, iri dorerire
 iripeomasībirisīā, Marīpu merā oārō
 āārībema. 32 ĩNasirirā Marīpu merā
 oārō āārīberi? Jesucristore buremurō
 marírō ĩgūsā basi Marīpu Moisére doreri
 pídeare iridea merā gapu, Marīpu merā
 oārō āārīduadima. Irasirirā Cristore
 Marīpu iriudire buremumerā, Marīpu
 purogue neō waabirikuma. ĩgūsā
 ũtāye, maa deko píadeayegue gubu
 tuameémejānerā irirosū āārīrākuma.
 33 Marīpuya werenírí gojadea pūgue
 Marīpu ĩgū magūrē iriburire āsū āri
 gojasūdero āārībú:

Sugu yu iriubure ũtāye irirosū
 āārīgūrē Jerusalégue pígura.
 ĩgūrē buremumerā, iri yegue
 gubu tuameémejārā irirosū
 āārīrākuma. Irasirirā yu

purogue neō ejabirikuma. ĩgūrē
 buremurā gapu: “ĩgūrē ubugorata
 buremukubu”, ārībirikuma. Yu
 puro ejarākuma, āri gojasūdero
 āārībú.^l

10 1 Yaarā, yu Israel bumarārē
 Marīpu ĩgū tauburire buro
 gāāmea. Irasirigu ĩgūrē ĩgūsāya
 āārīburire buro sērēbosāa. 2 Diayeta
 ĩgūsā Marīpu gāāmerírē buro
 iriduakererā, ĩgū gāāmerírē oārō
 pémasībema. 3 Marīpu marírē
 Jesucristore buremurí merā: “Oārā
 āārīma”, āri ĩārírē masībema. Irasirirā
 ĩgūsā basi oārírē iriduakererā, Marīpu
 Jesucristore buremudoregu iriudire
 buremubema. Irasirigu Marīpu ĩgūsārē:
 “Oārā āārīma”, āri ĩābemi. 4 Cristo
 āārīpereri Marīpu Moisére doreri
 pídeare iripeodi āārīmí. Irasirigu Marīpu
 āārīpererā Cristore buremurānorē:
 “Oārā, waja opamerā āārīma”, āri ĩāmi.

5 Moisés āsū āri gojadi āārīmí: “Marí,
 Marīpu dorerire āārīpereri iripeomakū,
 Marīpu marírē: ‘Oārā, waja opamerā
 āārīma, yu merā oārō āārīrākuma’, āri
 ĩāgukumi”, āri gojadi āārīmí. 6 Marīpu
 marírē: “Oārā, waja opamerā āārīma”,
 āri ĩārí gapu āsū āārā. Marí Cristore
 buremumakū, Marīpu marírē: “Oārā
 āārīma”, āri ĩāgukumi. Irasirirā āsū
 āri gūñabirikōāka: “ĩNoā Cristore
 ũmugasigue āārīgūrē āidijugukuri
 marírē taudoregu?” āri gūñabirikōāka!
 Cristo i ũmugue marírē taugu
 ejasiadi āārīmí. 7 Irasirirā doja: “ĩNoā,
 boanerā āārírógue ũkūārí gobegue
 dijagukuri Cristore siu murírību?” āri
 gūñabirikōāka! Marí basi irire irimasīña
 máa. ĩgū boa, masā, muríasiadi āārīmí.
 8 Marīpuya werenírí gojadea pūgue āsū
 āri gojasūdero āārībú: “Marīpuya kerere
 musā pésiāa. Irire musāya disí merā
 wereníā. Musāya gūñarígue: ‘Diayeta
 āārā irí, āri gūñāā’, āri gojasūdero
 āārībú. Irire, marírē Jesucristo tauri
 kerere diayeta buremua. Irasirirā
 masakare irireta werea. 9 Irasirirā

^k 9.29 Is 1.9 ^l 9.33 Is 28.16

maríya disi merā: “Jesús, yu Opu āārími”, āri werenímakū, maríya gūñarígue: “Ígū boadero puru, Marípu ígūrē masūdi āārímí”, āri būremumakū, Marípu marírē perebiri peamegue waabonerārē taugukumi, ígū merā oārō āaríníkoáburo, ārígū. ¹⁰Marípu, marí Jesucristore būremumakū, marírē: “Ōārā, waja opamerā āāríma”, āri íāmi. Marí gajerārē: “Jesucristo yure taugu āārími, ígūrē būremua”, āri weremakū, marírē peamegue waabonerārē ígū taumurā āārímakū yāmi.

¹¹Marípuya wereníri gojadesa pūgue: “Neō sugu ígūrē būremugū: ‘Ígūrē ubugorata būremukubu’, āribirikumi”, āri gojasūdero āāríbú. ¹²Marípu, āārípererā Opu āārími. Irasirigu judío masakare, judío masaka āārimerādere surosūta íāmi. Irasirigu āārípererārē ígūrē būremurí merā sērērārē oārírē wāri sígukumi. ¹³Marípuya wereníri gojadesa pūgue āsū āri gojasūdero āāríbú: “Yu Opu, yu ñerō irideare yure kátika! āri sērērāno tausurākuma”, āri gojasūdero āāríbú. ¹⁴Irasū āāríkerepuru, marí Opure: “Diayeta marírē taugu āārímí”, āri būremumerā, ígūrē sērēmasíbema. Ígūya tauri kerere pémerā, ígūrē būremumasíbema. Ígūya kerere ígūsārē weregu marímakū, irire masíbirikuma. ¹⁵Marípu ígūya kerere weremurārē iriubirimakū, irire wererā waabirikuma. Ígūya wereníri gojadesa pūgue āsū āri gojasūdero āāríbú: “Marípuya oārí kerere, ígū merā oārō siuñajārí oparí kerere wererā ejamakū íārā, marí būro usuyáa”, āri gojasūdero āāríbú.

¹⁶Iri Marípu masakare tauri kere āāríkerepuru, wārā péduabema. Isaías āsūta āri gojadi āārímí: “Gua Opu, ígūsā gua wererire péduabema”, āri gojadi āārímí. ¹⁷Irasirirā Cristoya kerere weremakū péduripírā, ígūrē būremurākuma.

¹⁸Irasirigu ire sērēñaduakoa musārē. ¿Israel bumarā iri kerere

pébiriyuri? Pénerā āarímá. Marípuya wereníri gojadesa pūguedere irasūta āri gojasūdero āāríbú:

Marípuya wererimasā āārípererogue marārē ígūya kerere wererā waama. Irasiriro ígūsā wereri i ūmu āārípererogue seyakoāa, āri gojasūdero āāríbú.^m

¹⁹Dupaturi musārē sērēñaduakoa doja. ¿Israel bumarā pékererā, oārō pémasíbiriyuri? Pémasínerā āārādima. Yu irire werenemogū, Moisés ārideare werepurorigura. Āsū āri gojadi āarímí:

Marípu Israel bumarārē āsū ārímí: “Ubu āārírārē, yaare pémasímerārē yaarā āārímakū irigura. Yu irasirimakū íārā, musā gapu ígūsārē íaturirākoa. Irasirigu musārē ígūsā merā guamakū irigukoa”, ārímí, āri gojadi āarímí Moisés.”

²⁰Puru Isaíade: “Irasū āribokoa”, āri, güiri marírō āsū ārinemopeodi āarímí:

Āsū ārímí Marípu: “Yure āmamerā gapu yure bokama. Irasirigu yure masímerārē yure masímakū iribu”, ārímí, āri gojadi āarímí Isaías.^o

Judío masaka āārimerā Marípuyarā āāríburire weregu irasū āri gojadi āarímí. ²¹Israel bumarā gapure āsū āri gojadi āarímí: “Āsū ārímí Marípu: ‘Ūmuriku yu merā oārō āaríduarā aarika!’ ārādibu ígūsārē. ‘Ígūsā gapu yu dorerire tarinugārā, yure péduabirima’, ārímí”, āri gojadi āarímí Isaías.

Marípu Israel bumarārē beyedeamarē gojadesa

11 ¹Irasirigu musārē ire sērēñagura. ¿Marípu Israel bumarārē: “Yaarā āaríma”, āridero puru, ígūsārē béokoáyuri? Béobiridi āarímí. Yude Israel bumu, Abraham parāmi āāríturiaguta Benjamíya bumu āārā. ²Iripoegue Marípu Israel bumarārē ígūyarā āaríburo, ārígū, beyedi āarímí. Ígū irasū beyenerārē béobemi. Musā Marípuya kerere

weredupuyudi Elías ĩgūrē: “Israel bumarā waja opama”, ārideare masĩkoa. Irire Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue āsũ ārĩ gojadi āārĩmĩ: ³“Yu Opu, Israel bumarā mũya kerere weredupuyurimasārē wējēkōāma. Murē sidea soepeerore tuúmeedĩjukōāma. Irasirĩgu ĩgūsā watope yu suguta murē buremua. Yu irasũ āārĩmakũ ĩārā, yũdere wējēduama”, ārĩ gojadi āārĩmĩ. ⁴Īgũ irasũ ārĩmakũ pēgu, Marĩpu āsũ ārĩ yũjudĩ āārĩmĩ: “Mu, suguta āārĩbea. Yaarā siete mil āārĩma. ĩgūsārē iritamubu. Irasirirā yũre ōārō buremuma. Baal wāĩkũgu keorĩ weadeare neō buremubema. Irasirĩgu murē wējēduarārē gũbirikōāka!” ārĩdĩ āārĩmĩ. ⁵Elías āārĩripoe Marĩpu ĩgũ beyenerārē iritamuderosũta daporadere Israel bumarā watopere surāyerĩ ĩgũ beyenerārē iritamumi. Irasirirā ĩgūrē buremuma. ĩgūsārē bopoñarĩ merā ĩāsĩā, beyedĩ āārĩmĩ. ⁶Īgūsā iririkurire ĩāgũ meta beyedĩ āārĩmĩ. ĩgūsārē bopoñagũ beyedĩ āārĩmĩ. ĩgūsā ōārō iriadero puru ĩgūsārē beyegu, bopoñagũ meta irĩbokumi. ĩgūsā ōārĩrē iridea waja āārĩbokuyo.

⁷Āsũ āārā. Israel bumarā ĩgūsā irirĩ merā, Marĩpu ĩgūsārē: “Ōārā āārĩma”, ārĩ ĩāmakũ gāamekererā, ĩgūsā Marĩpu merā ōārō āārĩburire neō bokabema. Irasirirā Marĩpuyare neō pēmasĩmerā dujama. Marĩpu beyenerā gapu ĩgũ merā ōārō āārĩma. ⁸Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue āsũ ārĩ gojasũdero āārĩbũ: “Marĩpu ĩgūrē gāamemerārē ĩgũyare pēmasĩbirĩmakũ yāmi. Irasirirā dıayemarē pēkererā, pēmasĩbema. ĩgũ iririre ĩakererā, ĩāmasĩbema. Daporaguedere irasũta āārĩnĩkōāma”, ārĩ gojasũdero āārĩbũ.

⁹Davide āsũ ārĩdĩ āārĩmĩ Marĩpure: Israel bumarā bosenuĩrĩ irirā ñerō yāma. Irasirĩgu, ĩgūsā ñerĩrē irirĩ merā ĩgūsārē wajamoāsũmurā āārĩmakũ irika!

¹⁰Īgūsārē pēmasĩmerā, koye ĩāmerā irirosũ waamakũ irika! Ūmurĩku

nũkũrĩ ũumarā sũgũ pũrĩsũrā irirosũ ñerō tarĩmakũ irika! ārĩdĩ āārĩmĩ David Marĩpure.^p

Marĩpu judĩo masaka āārĩmerārē taugukumi, ārĩ gojadea

¹¹Gaji musārē sērēñanemogura. ĩJudĩo masaka Jesucristore buremubirĩmakũ, Marĩpu ĩgūsārē bēopeokōāyurĩ? Bēopeobiridĩ āārĩmĩ. ĩgūsā Cristore irasũ buremubirĩmakũ, daporare judĩo masaka āārĩmerā gapu Marĩpu taumarā āārĩma. ĩgūsārē ĩgũyarā waamakũ yāmi, judĩo masakade ĩgūsārē ĩākũĩ, ĩgūsāde Cristore buremuburo, ārĩgũ. ¹²Judĩo masaka Cristore buremubirĩsā, Marĩpu ĩgūsārē: “Yu pũrārē ōārĩ sĩgura”, ārideare opabema. Irasirirā judĩo masaka āārĩmerā gapu Cristore buremurā, irire oparākuma. Puru judĩo masaka Cristore buremumakũ, āārĩpererārē ĩ mũũ marārē nemorō ōārō waarokoa.

¹³Daporare musārē judĩo masaka āārĩmerārē weregura. Jesucristo yũre musārē judĩo masaka āārĩmerārē ĩgũya kerere weredoregu pĩmĩ. Ire weregu, ubugora irĩgu meta yāa. ¹⁴Īgũyare weregu, gajĩpoe irĩgu surāyerĩ yaarārē judĩo masakare musārē ĩākũĩmakũ irĩbokoa, ĩgūsāde Jesucristore buremuburo, ārĩgũ. ĩgūrē buremurā, tausũrākuma ĩgũ merā ōārō āārĩmurā. ¹⁵Marĩpu judĩo masakare Cristore buremumerārē bēomakũ, gajerā gapu ĩgũ merā siũñajārĩ opama. Judĩo masakade ĩgūrē buremumakũ, ōatarĩrokoa. ĩgūsā boanerāgue masānerā irirosũ Marĩpu merā perebirĩ okarire oparākuma. ¹⁶Āsũ āārā. Pā irirĩ merā suru iripũrorĩdiru Marĩpure sĩmakũ, āārĩpererĩ irĩ pā irirĩ Marĩpuya āārā. Yuku nũgũrĩ Marĩpuya āārĩmakũ, irĩgu dupuride ĩgũya āārā. Gua ñekũ Abraham, irĩgu nũgũrĩ irirosũ āārĩdĩ āārĩmĩ. Marĩ Jesucristore buremurā Abraham parāmerā āārĩturiarā āārā. Irasirĩgu Marĩpu ĩgūrē: “Yaagu āārĩmĩ”, ārĩ ĩāderosũta marĩdere: “Yaarā āārĩma”, ārĩ ĩāmi.

¹⁷Judío masaka olivogu dupuri irirosū āārīma. Īgūsā irasū āārikerepuru, su dupurire ditibéoderosū Marīpu surāyeri Īgūsārē béodi āārīmí. Puru iri dupuri āāriderore gajigu olivo makānūmuma dupurire puriñeātuadoregu, wiiri, puñeātuurosū iridi āārīmí. Irasiriderosū musārē judío masaka āārīmerārē Īgūyarā ñajāmakū iridi āārīmí. Irasirirā musā judío masaka āārībirikererā, āārīpereri Marīpu Abraham parāmerā āārīturiarārē ōārīrē sīgura, ārīdeare musāde ñeānerā āārībú. ¹⁸Musārē Īgū irasirimakū: “Gua judío masaka nemorō ōārā āārā”, āri gūñabirikōāka! Ire gūñaka! Judío masaka olivogu Marīpu otedi irirosū āārīma. Musā gapu irigugue Īgū āitúdea dupuri irirosū āārā. Irasirigu judío masaka merā musārē iritamuni. Musā merā meta Īgūsārē iritamuni.

¹⁹Musā judío masaka āārīmerā gapu āsū āribokoa: “Surāyeri judío masakare, olivogu dupurire ditibéoderosū Marīpu Īgūsārē béodi āārīmí. Irasū béogu, gajī dupurire irigugue Īgū āitúderosū marīrē pídi āārīmí, Īgūyarā āārīmurārē”, āribokoa musā. ²⁰Irasūta āārā. Īgūsā Jesucristore buremubirideja waja Marīpu Īgūsārē béodi āārīmí. Irasirigu musādere Cristore buremubirimakū, Īgūyarā āārīmakū iribiribodi āārīmí. Irasirirā: “Gua judío masaka nemorō ōārā āārā”, āri gūñabirikōāka musā! Irasū ārīmerāta Marīpure ōārō goepayari merā buremaka! ²¹Purorima dupuri irirosū judío masaka Marīpuyarā āārīpurorinerā āārīmá. Musā gapu Īgūsā puru Īgūyarā waanerā āārībú. Irasirigu Marīpu Īgūyarā āārīpurorinerā Īgūrē buremubirimakū, Īgūsārē béodi āārīmí. Musā Īgūrē buremubirimakū, Īgūsārē béoderosūta musādere béogukumi. ²²Marīpu ōārō irigu bopoñarīrē, Īgū turari merā wajamoārīrē pémasīka! Īgūrē buremumerārē wajamoāgukumi. Irasirikeregu, musā piriro marīrō Īgūrē buremunímakū, musārē ōārō

irigukumi. Īgūrē buremubirimakū, ñerī dupurire Īgū ditibéoderosūta musādere béogukumi. ²³Judío masaka Īgū béosūnerā Jesucristore buremumakū, Īgūsārē yuku dupurire ditibéodeare dupaturi irigugueta āitúro irirosū irigukumi, Īgūyarā ñajāmakū irigu. Īgū suguta Īgū turari merā irire irimasīmi. ²⁴Musā judío masaka āārīmerā olivo makānūmuma dupuri irirosū āārā. Judío masaka gapu Īgū beyepurorinerā āārīmá. Olivogu Marīpu otedi irirosū āārīma. Musā irigugue Īgū āitúdea dupuri irirosū āārā. Irasirigu Marīpu musārē Īgūyarā ñajāmakū iridi āārīmí. Musārē irasirikeregu, judío masakare Īgū beyepurorinerā gapure musā nemorō Īgūyarā dupaturi ñajāmakū irimasīmi.

Purugue Israel bumarārē Marīpu taugukumi, āri gojadea

²⁵Yaarā, masaka iripoegue masībirideare, Marīpu Īgū gūñaderosūta iriburire weregura musārē: “Gua judío masaka nemorō masīpeokōāa”, āri gūñabirikōāburo, ārigū. Wārā judío masaka Marīpuyare pémasiturbema dapa. Marīpu judío masaka āārīmerārē: “Buremurākuma”, ārīnerākuta Cristore buremudero puru, judío masakade buremurākuma. ²⁶Īgūsā irasū buremumakū, āārīpererā Israel bumarārē Marīpu Īgūsā peamegue waabonerārē taugukumi. Īgūya werenírī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú:

Jerusalégue, Sión wāikuri makāgue, judío masakaya makāgue Īgūsārē taubu aarigukumi. Īgūsārē Jacob parāmerā āārīturiarārē Īgūsā ñerīrē béogukumi.^a

²⁷Marīpu āsū ārīmi: “Īgūsārē ñerīrē béogu, yu Īgūsārē ārīdeare irigukoa”, āri gojasūdero āārībú.^f

²⁸Inūguere wārā judío masaka Jesucristoya kerere péduamerā, Marīpure iaturirā āārīma. Īgūsā irasū āārīmakū, musā judío masaka āārīmerā gapu Cristore buremunūgābu. Irasirigu

Marĩpu judío masaka ñekūsamarā ĩgũ beyenerā ĩgũsā āārĩmakũ, ĩgũsārē āārĩturĩarādere maĩmi. ²⁹“ĩgũsārē ōārĩrē sĩgũra”, ārĩ gũñadeare gorawayubemi. ĩgũ ārĩderosũta ĩgũ beyenerārē ōārĩrē diayeta sĩgũkumi. ³⁰Iripoeguere musāde Marĩpu dorerire tarĩnũgānerā āārĩbũ. Inũguere judío masaka Marĩpu dorerire ĩgũsā tarĩnũgāmakũ ĩāgũ, musā gapũre bopoñarĩ merā ĩāmi. ³¹Daporare judío masaka ĩgũ dorerire tarĩnũgārā āārĩma. ĩgũsā irasũ āārĩkererũ, Marĩpu musārē bopoñarĩ merā ĩārōsũta, ĩgũsādere bopoñarĩ merā ĩāmi. ³²Āsũ āārā. Marĩpu āārĩpererā masakare ĩgũ dorerire ĩgũsā tarĩnũgāmakũ, ĩgũsārē peresu irĩgu irirosũ irĩdi āārĩmĩ, pũrugue ĩgũ āārĩpererārē bopoñarĩ merā ĩārĩrē masĩburo, ārĩgũ.

³³Marĩpu marĩrē bopoñatarĩgu, turatarĩgu, āārĩpererire masĩpeogu āārĩmĩ. Irasĩrĩrā marĩ ĩgũ gũñarĩrē, ĩgũ irĩburire ōārō pemasĩbea. ³⁴Āsũ ārĩ gojasũdero āārĩbũ Marĩpuya werenĩrĩ gojadesa pũgue: “Masaka marĩ Opũ gũñarĩrē ōārō pemasĩbema. Irasĩrĩrā ĩgũrē: ‘Āsũ irĩka!’ ārĩ weremasĩbema. ³⁵Marĩpũre gajino sĩ, pũru: ‘Marĩrē wajamomĩ’, neō ārĩmasĩbema”, ārĩ gojasũdero āārĩbũ. ³⁶Marĩpu āārĩpererire irĩdi āārĩmĩ. ĩgũ turarĩ merā āārĩpererire āārĩmakũ irĩdi āārĩmĩ. Irasĩrĩro āārĩpererĩ ĩgũya dita āārā. Irasĩrĩrā āārĩpererā ĩgũrē: “Ōātaria mu”, ārĩ, usuyarĩ sĩnĩkōārā! Irasũta irĩrā!

**Marĩpu dorerire irĩnĩkōāka!
ārĩ gojadesa**

12 ¹Yaarā, Marĩpu marĩrē burō bopoñarĩ merā ĩāmi. Irasĩrĩrā marĩrē ĩgũrē buremurā waĩbu sũnaderosũta daporare marĩ basita sĩrō gāamea. Irasĩrĩrā marĩ okaro bokatĩũrōpā ĩgũyarā āārĩrā ĩgũ dorerire ōārō irĩnĩkōārā! ĩgũrē marĩ merā usuyamakũ gāamerā, irasĩrĩrākoa. Āsũ irĩro gāamea marĩrē ĩgũrē buremurārē. ²Ī umu marā ĩgũsā ñerĩ irĩrikurire neō irĩnemobĩrĩkōārā! Āsũpero gapũ ārĩrā! Marĩpũre: “Gua gũñarĩrē ōārĩ

gapũre gorawayuwāgānĩkōāka!” ārĩrā! ĩgũ marĩrē gorawayumakũ, marĩ ĩgũ gāamerĩrē: “Āsũ āārā”, ārĩ masĩrākoa. ĩgũ gāamerĩ, ōārĩ dita āārā. Iri, ñerĩ marĩrĩ āārā. Marĩ ĩgũ gāamerĩrē irĩrā, ĩgũrē usuyamakũ irĩrākoa.

³Marĩpu yũre ōārō irĩgu, musārē ĩgũya kerere weredoregu beyedĩ āārĩmĩ. Irasĩrĩgu musārē āārĩpererārē āsũ ārĩ weregura. Neō sugũ irĩmasĩbirĩkereregu: “Yũ irĩkōamasĩa”, ārĩ gũñabĩrĩkōārō gāamea. Marĩ irĩmasĩrĩ direkta: “Diaye irĩmasĩa”, ārĩ gũñarō gāamea. Irasĩrĩrā marĩ masakaku āsũ ārĩ gũñarā: “Marĩpu yũre irĩmasĩrĩ pĩdeare ĩgũrē yũ buremurō oparosũta yũ bokatĩũrō irĩmasĩa”, ārĩ gũñarā! ⁴Sugũ masakũya dupũ āsũ āārā. Su dupũ āārĩkerero, wārĩ opāa. Wārĩ āārĩkerero, sũrosũ moābea. ⁵I irirosũta marĩ Jesucristore buremurā wārā āārĩkererā, ĩgũ merā āārĩrā sugũya dupũ irirosũ āārā. Irasĩrĩrā marĩ āārĩpererā su dupũma moārō irirosũ yāa.

⁶Irasĩrĩgu Marĩpu marĩrē maĩgũ, marĩ masakakure gajerosũperĩ dita marĩ irĩmasĩburire pĩdĩ āārĩmĩ. Irasĩrĩrā irĩre ōārō irĩro gāamea. Marĩrē ĩgũya kerere weretaudoregu pĩmakũ, marĩ ĩgũrē buremurō oparosũta ĩgũyare gajerārē ōārō weretauro gāamea. ⁷Marĩrē gajerārē irĩtamudoregu pĩmakũ, ĩgũsārē ōārō irĩtamurō gāamea. Gajerārē ĩgũyare buedoregu pĩmakũ, ĩgũsārē ōārō buero gāamea. ⁸Marĩrē gajerārē gũñaturamakũ irĩmurārē pĩmakũ, irĩre ōārō irĩro gāamea. Marĩrē gajerārē ĩgũsā gāamerĩrē sĩmurārē pĩmakũ, gajĩnore sĩrā ōārō usuyarĩ merā sĩrō gāamea. Marĩrē gajerārē doremurārē pĩmakũ, ōārō merā dorero gāamea. Marĩrē gajerārē bopoñarĩ merā irĩtamumurārē pĩmakũ, ĩgũsārē irĩtamurā usuyarĩ merā irĩtamurō gāamea.

**Jesucristore buremurā āsũpero
āārĩdorea, ārĩ gojadesa**

⁹Gajerārē maĩrā, diayeta maĩka! Ñerĩrē dooka! Ōārĩ gapũ direkta irĩwāgānĩka! ¹⁰Musā Jesucristore buremurā, sugũ pũrā gāme maĩrōsũta

musā merāmarā merā gāme maika!
Īgūsāya āārīburire musāya nemorō
gūñaka! Buremurī merā ōārō gāme
iritamuka!

¹¹Marī Opū dorere irirā, neō tēbori
marīrō ōārō ūsuyari merā irika!

¹²“Marīpu ōārō iritamugukumi yure”,
ārī, ūsuyari merā Īgū iritamuburire
yūka! Irasirirā ñerō tarirā, Marīpure
piriro marīrō surosū gūñaturari
merā buremunīkōāka! Īgūrē irasū
sērēnīkōāka!

¹³Jesucristore buremurā gajino
gāāmemakū iārā, musā oparī merā
Īgūsārē iritamuka! Musāya wiirigue
ejarārē ōārō bokatīrīñēāka!

¹⁴Musārē ñerō irirārē Īgūsāya
āārīburire Marīpure sērēbosaka! “Īgūsā
yure ñerō iriri waja Īgūsārē wajamoāka!”
ārī sērēbirikōāka!

¹⁵Gajerā ūsuyamakū iārā, Īgūsā merā
musāde ūsuyaka! Gajerā oremakū iārā,
musāde Īgūsā merā oreka!

¹⁶Gajerā merā surosū ūsuyari
merā āārīrikuka! “Yū gajerā nemorō
ōāgū āārā”, āri gūñabirikōāka! Ubu
āārīrā merādere ōārō āārīrikuka!
“Masītarinugāgū āārā yu”, āri
gūñabirikōāka!

¹⁷Gajerā musārē ñerō irikerepuru,
Īgūsārē ñerō iri gāmībirikōāka! Ñerī
gapure irirōno irirā, āārīpererā masaka
iūrōrē ōārī gapure irika! ¹⁸Āārīpererā
merā musā ōārō āārīrikuburosūta musā
bokatīūrō ōārīrē irika! ¹⁹Yaarā yu maīrā,
gajerā musārē ñerō irikerepuru, ñerō
iri gāmībirikōāka! Musā basi Īgūsārē
wajarākubirikōāka! Marīpu gapu
musārē ñerō irinerārē wajamoāgukumi.
Īgūya werenīrī gojadera pūgue āsū āri
gojasūdero āārībū: “Marī Opū āsū ārīmi:
‘Yu gapu, masaka ñerō iridea waja
Īgūsārē wajamoāgū āārā. Īgūsārē diayeta
wajamoāgura’, ārīmi”, āri gojasūdero
āārībū. ²⁰Gaji āsū āri gojasūdero
āārībū: “Murē iāturu guaboamakū
iāgū, baari ejoka! Īgū ñemesibusūmakū
iāgū, iirīrī tiāka! Mu irasirimakū, Īgū
murē ñerō irideare guyasīrīgukumi”.

²¹Irasirirā musārē ñerō irinerārē ñerō iri

gāmībirikōāka! Ñerī gapure irirōno irirā,
Īgūsārē ōārō irika! Irasirirī merā ñerī
iririre tarinugārāka.

13 ¹Marīpu dita i ūmu marā
oparārē sóomi. Īgū pīnerā
āārīma. Irasirirā āārīpererā Īgūsārē
ōārō yujuka! ²Sugu oparārē
tarinugāgūno, Marīpu pīnerārē
tarinugāgū yāmi. Marīpu Īgūsārē
tarinugārārē wajamoāgukumi. ³Oparā,
ōārō irirārē guimākū iribema. Ñerō
irirā gapure guimākū yāma. Gūimerāta
āārīrikuduarā, ōārō irika! Irasirimakū,
oparā musārē: “Ōārō yāa”, ārīrākuma.
⁴Marīpu Īgūsārē musāya āārīburire
iritamudoregu pīdi āārīmi. Irasirirā
ñerō irirā guika! Oparā, ñerī irirārē
wajamoārā, Marīpu dorero irirāta yāma.
Marīpu ñerō irirārē wajamoādoregu
oparārē pīdi āārīmi. ⁵Irasirirā oparā
marīrē doremakū, buremurī merā
Īgūsā dorere ōārō yujuro gāāmea.
Wajamoārī, ārīrā dita yujubirikōārō
gāāmea. “Marīpu iūrō Īgū gāamerirē
iriduakoa”, āri gūñarī merā Īgūsā
dorere ōārō yujuro gāāmea. ⁶Oparā
Īgūsā moārīrē ōārō irirā, Marīpure
moāboerā irirosū āārīma. Irasirirā Īgūsā
wajasearopā keoro wajarika!

⁷Āārīpererā oparā dorerosūta keoro
irika! Īgūsā wajaseamakū wajarika!
Īgūsā gajinorē irimurā wajaseamakūde
wajarika! Irasirirā musā oparārē
buremuka! Īgūsārē gopepyari merā iāka!

⁸Neō gajerārē wajamorirē
opabirikōāka! Īgūsārē wajamorirē
oparōno irirā, maīrī gapure opaka!
Sugu Īgū bokajagunorē maīrī merā
iritamugūno, Marīpu doreri pīdeare
keoro irigu yāmi. ⁹Āsū ārā Marīpu doreri
pīdea: “Gajigu marāpo merā, nomede
gajego marāpu merā ñerō iribirikōāka!
Masakare wējēbēobirikōāka!
Yajabirikōāka! Gajerāyamarē ārigatori
merā werebirikōāka! Gajerāyare
uaribebabirikōāka!” āri werea. Gaji Īgū
doreri pīdea āsū ārā: “Mu basi maīrōsūta
mu puro āārīrādere maika!” āri werea.
Musā gajerārē maīrā, Marīpu doreri
pīdea āārīpererire irirā yāa. ¹⁰Gajerārē

maigũno, ĩgũsārē neō ñerō iribemi. Irasirĩgu ĩgũsārē maigũno, Marĩpu doreri pĩdeare iripeogu yami.

¹¹I āārĩpererire gũñaka! Irasirirā pemasika! Kārĩrā irirosũ āārĩbirikōāka! Marĩ iripoegue Jesucristoya kerere buremurorirā, ũmugasigue marĩ waaburi duyataria, ārādibu. Daporare marĩ masĩa. Jesucristo dupaturi aariburo mērō duyāa. ¹²Irasiriro boyomurĩro irirosũ āārā. Irire masirā, ñerĩrē masaka naĩtĩārōgue iririre pirirā! Ōārĩrē boyorogue masaka ĩūrō iriri gapure irirā! Marĩ irasirirā, Marĩpu turari merā ñerĩ iririre pirikōārākoa.

¹³Irasirirā masaka ũmu merā deyorogue ōārĩrē irirā irirosũ irirā! Bosenurĩ āārĩmakũ, mejā, gainĩbirikōārā! Nome merā ñerō iribirikōārā! Nomedede ũma merā ñerō iribirikōāburo. Gajerā merā gāme guaseobirikōārā! Gajerāyare ububirikōārā! ¹⁴Āsũ gapũ āārĩrikurā! Marĩ Opũ Jesucristo iritamurĩ merā ĩgũ irirosũ ōārō āārĩrikurā! Marĩ ñerĩ haribejarire iriduarire pirikōārā!

Marĩ Jesucristore buremurā gāme werewuabirikōārō gāamea

14 ¹Sugu Jesucristore buremuturabi āārĩkeregu, ĩgũ musā merā āārĩduamakũ, ĩgũrē werewuaro marĩrō ñeaka! ĩgũrē ñeārā, Marĩpuyare masĩbirimakũ ĩārā, ĩgũ merā guaseobirikōāka! ²Gajerā surāyeri Jesucristore buremurā: “Marĩ āārĩpereri baamakũ ōāgorāa”, ārima. Gajerā gapũ Jesucristore buremuturamerā: “Marĩ waibu diĩ baarā, Marĩpu dorerire tarinugāboko”, āri gũñama. Irasirirā oteri direta baarikuma. ³Āārĩpererire baagu, oteri direta baagure irasũ ĩābéobirikōāburo. Oteri direta baagude āārĩpererire baagure: “Irasũ baamakũ ñegorāa”, ārĩbirikōāburo. Marĩpu āārĩpereri baagudere: “Yaagu āārĩmi”, ārĩ ĩāsiadi āārĩmĩ. ⁴Marĩ gajigure moaboegure: “Ñerō yāa”, ārimasĩbirikoa. ĩgũ opu dita irasũ ārimasĩmi. Marĩ

Jesucristore buremurāde irasũta āārā. Irasirirā marĩ gajerā Jesucristore buremurārē: “Ñerō yāa”, ārimasĩbirikoa. Marĩpu ĩgũsā Opũ āārĩmi. ĩgũ suguta ĩgũsārē: “Ōārō yāa, o ñerō yāa”, ārimasĩmi. ĩgũ turagu āārĩsiā, ĩgũyarārē ĩgũrē ōārō buremuturamakũ irigukumi.

⁵Gaji werenemogura musārē. Surāyeri: “Sunũta gajinurĩ nemorō Marĩpure buremurō gāamea”, āri gũñama. Gajerā gapũ: “Āārĩpererĩnurĩ sũrosũ, Marĩpuya āārā”, āri gũñama. Irasirirā masakaku: “Marĩpu yure āsũ irimakũ gāamemi”, āri gũñarō gāamea. ⁶Sugu: “Irinũno direta nerē, Marĩpure buremudorea”, āri gũñagũ, Marĩpure buremubu irasũ āri gũñami. Gajigu āārĩpererire baagude Marĩpure: “Yu baari, mu sĩdea āārā”, āri, usuyari sĩmi. Irasirĩgu ĩgũde Marĩpure buremugũta āārĩmi. Gajigu gajinorē baabide Marĩpure buremumi. ĩgũde Marĩpure: “Yu baari, mu sĩdea āārā”, āri, usuyari sĩmi.

⁷Marĩ okarā, boarāde marĩ basi: “Āsũ irigũra”, ārimasĩña maa. ⁸Marĩ, Jesucristoyarā marĩ okarinurĩrē ĩgũyare irimurā āārā. Marĩ boadero puruguedere ĩgũyarā āārĩnĩkōārākoa. Irasirĩgu marĩ okamakũ, marĩ boamakũdere Cristo marĩ Oputa āārĩnĩkōāgukumi. ⁹Irasũta āārā. Cristo boa, purũ masādi āārĩmĩ āārĩpererā okarā, boanerā Opũ āārĩbu.

¹⁰Iro merē, ĩnasirirā musā gajerā Jesucristore buremurārē: “Ñerō yāma”, āri werewuari? ĩNasirirā ĩgũsārē irasũ ĩābéokōārĩ? Cristo marĩ āārĩpererārē ĩgũ diaye nĩdoregukumi marĩ irideare werebu. Irasirirā gajerā Jesucristore buremurārē: “Ñerō yāma”, āri werewuabirikōārō gāamea. ¹¹Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue āsũ āri gojasũdero āārĩbũ:

Āsũ ārimi marĩ Opũ: “Yu okagu āārā. Yu werenĩrĩ diayeta āārā. Āārĩpererā yu ĩūrō ñadukũpuri merā ejamejārākuma. Āārĩpererā yure: “Mu, gua Opũ ōāgũ, turagu āārā”, ārĩrākuma”, āri gojasũdero āārĩbũ.^s

^s 14.11 Is 45.23

¹²Irasirirā, Marīpu marī irideare sērēnamakū, marī masakakū āārīpereri marī irideare wererākoa.

**Neō musā iriri merā gajerā
Jesucristore buremurārē
nerī irimakū iribirikōāka!**

¹³Irasirirā gāme werewuanemobirikōārā! Āsū gapu ārī gūnarā! “Gua iriri merā gajerā Jesucristore buremurārē nerī irimakū iriduabirikoa”, ārī gūnarā! ¹⁴Yu, marī Opū Jesucristore buremugū, āsū ōārō masia. Āārīpereri Marīpu baari pídea ōāgorāa yure. Gajigu gapu: “Yu irire baamakū, ñegorāa”, ārī gūnamakū, ĩgūrē diayeta ñegorāa. ¹⁵I diayeta āārā. Gajigu Jesucristore buremugū, ĩgū baabirire musā baamakū ĩāgū: “Iri Marīpu baadorebiridea āārā”, ārī gūnakeregu, musārē ĩākūī, baabokumi. Irasū baagu: “Ñerō iriabu”, ārī gūnarikubokumi. Irasirirā, ĩgū baabirire dupaturi baarā, ĩgūrē maīrā meta yāa. Cristo ĩgūdere boabosadi āārīmī. Irasirirā musā baari merā gajigu Cristore buremugūrē poyanorēbirikōāka! ¹⁶Irasirirā: “Gua āsū iriri ōāgorāa”, ārī gūnakerepuru, gajerā gapu musārē: “Ñerō yāma”, ārī werewuamakū pérā, dupaturi irire irinembirikōāka! ¹⁷Marīpu ĩgūyarārē doreri: baa, iriri meta āārā. I gapu āārā. Diayemarē irinírī, ĩgū merā siuñajārī opari, usuyari merā āārírī āārā. Irire Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā irisūa. ¹⁸Sugu irasūta Cristoyare ōārō irigu Marīpure usuyamakū yāmi. Masakade ĩgū ōārō irimakū ĩārā, ĩgūrē: “Ōārō yāmi”, ārīrākuma.

¹⁹Marīpu merā siuñajārī opamurā, marī basi gāme iritamumurā irasiriro gāamea. Irire irirā, Jesucristore buremunemowāgānirākoa. ²⁰Marīpu Jesucristore buremurānorē ĩgū merā ōārō āārīmakū yāmi. Irasirirā, musā baari merā Marīpuyare ĩgūsā iririre pirimakū iribirikōāka! Diayeta āārīpereri Marīpu baari pídea ōārī dita āārā. Gajigu ĩgū baabirire musā baamakū ĩāgū: “Iri Marīpu baadorebiridea

āārā, irire baagu ñerō iribokoa”, ārī gūnakeregu, musārē ĩākūī, baagu ñerō iribokumi. Irasirirā musā irire baarā, ĩgūrē ñerō irimakū iribokoa. Musā irasiriri ñegorāa. ²¹Gajigu Jesucristore buremugūrē marī iriri merā ĩgūrē ñerī irimakū iribokoa, ārīrā, āsūpero iriro gāamea. ĩgū waibu díí baabirimakū ĩārā, irire baabirikōārō gāamea. Igui deko pāmudeare ĩgū iirībirimakū ĩārā, irire iirībirikōārō gāamea. ĩgūrē Jesucristore buremutaribirimakū iribirikōārō gāamea. ²²“Marīpu ĩūrō yu iriri ōāgorāa”, ārī buremugūno irimarē gajerā buremuturamerārē guaseobirikōāburo. Sugu: “Marīpu ĩūrō ñerō iribea, waja opabea, diayeta yāa”, ārī gūnagū, usuyari merā āārīgukumi. ²³Gajigu gapu: “Iri baarire baagu, ñerō iribokoa”, ārī gūnarikukeregu irire baagu, waja opami. Irasirirā: “Marī āsū irirā, ñerō iribokoa”, ārī gūnarikukerērā irire irirā, waja opāa. Āārīpereri marī irasiriri, ñerī iriri āārā.

**Gajerāya āārīburidere gūnarō
gāamea, ārī gojadea**

15 ¹Marī Jesucristore buremurā, ĩgūrē buremuturamerārē iritamurō gāamea. Marīya āārīburi direta iribirikōārō gāamea. ²Marī masakakū marī puro āārīrāya āārīburi gūnarō gāamea, ĩgūsāde Jesucristore buremunemowāgāburo, ārīrā. ³Cristode ĩgūyama direta iribiridi āārīmī. Marīpuya gapure iridi āārīmī. Irasiriro ĩgūrē waadeare Marīpuya werenírī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Murē ñerō werenírā, yūguere ārīmeétuma”. ⁴Āārīpereri iripoegue Marīpuya werenírī gojadea marīrē buedorero gojasūdero āārībú. Irire buerā, gūnatura, ōārō yūjupūrākūrākoa. Irasirirā ñerō tarirā, Marīpu iritamuburire usuyari merā yūa. ⁵Marīpu marīrē gūnatura, ōārō yūjupūrākūmakū irigu, Jesucristo gāamerōsūta musārē sugu pūrā irirosū surosū āārīrikumakū iriburo. ⁶Irasirirā musā āārīpererā suro merā Marīpure

marī Opū Jesucristo Pagure: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sirākoa.

**Jesucristo judío masaka
āārīmerārē tauburire gojadea**

⁷Jesucristo ĩgū marīrē ñeāderosūta marīde gajerārē ōārō gāme bokatīriñeārō gāamea, āārīpererā Marīpūre: “Ōātaria mu”, āriburo, ārīrā. ⁸Musārē ire werea. Marīpū gua ñekūsāmarārē ĩgū: “Āsū irigura”, ārideare diaye iridi āārīmī. Irasirigu Jesucristo judío masakare iritamugū i ūmugueare aaridi āārīmī. ĩgū irasiriri merā ĩgū Pagu ārideare iri ĩmupeodi āārīmī. ⁹Irasū āārīmakū, judío masaka āārīmerā: “Marīpū guadere bopoñagū ōātarimi”, āridoregu, aaridi āārīmī. Marīpūya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta irasiridi āārīmī. Āsū āri gojasūdero āārībú:

Marīpūre āsū ārimi: “Judío masaka āārīmerā watopegue mūrē usuyari sīgura. ‘Turatarigu āārā’, āri bayapeogura mūrē”, ārimi, āri gojasūdero āārībú.[†]

¹⁰Gajeroguedere āsū āri gojasūdero āārībú:

Musā judío masaka āārīmerā Marīpūyarā judío masaka merā usuyaka! āri gojasūdero āārībú.[‡]

¹¹Gajeroguedere āsū āri gojasūdero āārībú:

Āārīpererā judío masaka āārīmerā Marīpūre: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīburo. Āārīperero marā masaka: “ĩgū turatarigu āārīmī”, āriburo, āri gojasūdero āārībú.[‡]

¹²Isaíade āsū āri gojadi āārīmī David pagu, Isaí wāikugure gojagu:

Isaí parāmi āārīturiagu aarigukumi. Irasū aarigú, judío masaka āārīmerā Opū āārīgukumi. ĩgūsā ĩgūrē: “Guare taubu āārīmī”, āri buremurākuma, āri gojadi āārīmī.[‡]

¹³Marīpū marīrē ĩgū ōārō iriburire usuyari merā yúmakū irigu, musārē

ĩgūrē buremurārē usuyari, siuñajārī sinemoburo. Irasirirā musā Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā nemorō usuyari merā yúrākoa.

¹⁴Yaarā musā, yu peñamakū, Jesucristore buremurā, gajerā merā ōārō āārīrikua. Cristoyare ōārō masía. Irasirirā musā basi irire ōārō gāme weremasía. ¹⁵Musā irasū masíkerepuru, i papera pūguere güiro marīrō irire gojāa, musā masídeare kätibirikōāburo, ārīgū. Marīpū yure ōārō irigu, musārē Jesucristoyare buedoregu pimi. ¹⁶ĩgū yure irasū pīmakū, paía Marīpūre gajino sirō irirosūta yu judío masaka āārīmerārē ĩgūrē wiaduakoa, ĩgūyarā āārīburo, ārīgū. Irasirigu ĩgūsārē Jesucristoya kerere buea. Yu irasū buemakū pérā, Jesúre buremurākuma. ĩgūsā irasū buremumakū ĩāgū, Marīpū ĩgūsārē: “Ōārā āārīma”, āri ĩāgukumi. Ōāgū deyomarīgū ĩgūsārē Marīpūyarā waamakū irigukumi. Irasirigu Marīpū ĩgūsārē: “Yaarā āārīma”, āri ñeāgukumi.

¹⁷Yu Jesucristore buremugū, ĩgū iritamurī merā Marīpū yure pídeare ōārō yāa. Irasirigu yu moārī merā ōārō peñāa. ¹⁸Irasirigu Jesucristo yu merā iridea direta musārē weregura. Musā judío masaka āārīmerārē Marīpūre buremumakū gāamesāgū, yure iritamumi. Irasirigu yu bueri merā, yu iriri merā musā judío masaka āārīmerārē Marīpūre buremumakū irimi. ¹⁹Yu, Marīpū turari merā iri ĩmurī merā, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā musārē buebu. Irasū buegu, Jesucristo masakare tauri kerere Jerusalén merā buepurori, puru āārīpererogue buegorena, puru Ilírico wāikuri nikūgue iri kerere buetūnubu. ²⁰Gajerā buesūña marīrōgue Jesucristoyare masímerārē buro bueduari merā buebu. Irasū buegu, gajerā ĩgūsā buedeaguere buewekapeobiribu. ²¹Irasū buegu, Marīpūya werenīrī gojadea pūgue gojasūderosūta iribu. Āsū āri gojasūdero āārībú Cristore masíbirinerā masíburire:

[†] 15.9 2 S 22.50; Sal 18.49   [‡] 15.10 Dt 32.43   [‡] 15.11 Sal 117.1   [‡] 15.12 Is 11.10

Īgūya kerere neō pébirinerā
weresūrākuma. Īgūyare neō
pébirinerā ōārō pémasīrākuma,
ārī gojasūdero āārībú.^x

**Pablo ĭgū Romague
waaburire gojadea**

²²Yū gaji makārī marārē buegorenasīā,
wári musārē ĭāgū waaduakeregū,
waamasībiribū dapa. ²³Dapagueta
iri makārīguere yū moārī peoa.
Irasirigu iripoegueta musā purogue
waaduanīdī āārisīā, pūru weya irogue
waagura, musā merā āārībū. ²⁴Irasirigu
Españague waagú, musā pūro eja,
musārē ĭā, usūya, musā merā mērōgā
āārī, pūru musā yūre iritamurī merā
tariagura. ²⁵Daporare Jerusalégue
waapūroribū yāa dapa. Iro marārē
Jesucristore buremurārē iritamugū,
niyeru āābu yāa. ²⁶Jesucristore
buremurā Macedonia, Acaya marā
Jerusalégue āārīrārē boporārē gūña,
niyerure neō, iriuduama ĭgūsārē
iritamurā. Irasirigu irogue iri niyerure
ĭgūsārē sigū waabu yāa. ²⁷Judío
masaka āārīmerā Macedonia, Acayague
āārīrā, judío masaka Jerusalégue
āārīrārē gūñama ĭgūsārē iritamumurā.
Īgūsā irasū gūñarī ōāgorāa. Judío
masaka, judío masaka āārīmerā gapure
Jesucristoya kerere werepūrorima.
Irasirirā judío masaka āārīmerā
Jesucristore buremurā, Marīpū judío
masakare: “Sīgura”, ārīdeare ĭgūsāde
ñeāma. Irasirirā judío masaka āārīmerā
ĭgūsā oparī merā judío masakare
boporārē iritamurō gāāmea. ²⁸Irasirigu
Jerusalén marārē iri niyerure yū
sī odoadero pūru, Españague waagú,
musārē ĭātariagura. ²⁹Yū musā pūrogue
waagú, Jesucristoya kerere musārē
weregukoa. Irasirirā musā iri merā ōārō
yūjupūrākūrākoa.

³⁰Yaarā, musā marī Opure
Jesucristore buremua. Ōāgū deyomarīgū
marīrē gāme maīmākū yāmi. Irasirigu
yū musārē āsū irimākū gāāmea. Yure

iritamurā, yaa āārībūre Marīpūre
sērēbosaka, yū moārīmarē! ³¹Īgūrē
yaa āārībūre āsū sērēbosaka! Judea
nikū marā Jesūre buremumerā yure
ĭgūsā ñerō iriduamakū, Marīpū yure
iritamuburire sērēka! Jerusalén marārē
iri niyerure yū simākū, ĭgūsā irire
usuyari merā ōārō ñeāburire sērēka!
³²Musā irasū sērēmākū, Marīpū
gāāmemākū, usuyari merā musā pūro
waagukoa. Irasirigu musā merā usūya,
siuñajāgukoa. ³³Marīpū marīrē siuñajārī
merā āārīmakū irigū, musā āārīpererā
merā āārīburo. Irasūta āārīburo.

**Pablo Romague āārīrārē
ōāoderi gojadea**

16 ¹Gua merāmo Jesucristore
buremugō Febe wāikugo
musā pūrogue waabo yāmo. Igo
Cencrea wāikūri makāgue Jesucristore
buremurārē iritamugō āārīmo. ²Musā
Jesucristore buremurā usuyari merā
igore bokatīrīñeāka! Marīrē Jesucristore
buremurārē irasūta ōārō bokatīrīñeārō
gāāmea. Igo wārārē iritamudeo āārīmo.
Yudere iritamumo. Irasirirā, igo gajino
gāāmemākū iritamuka!

³Aquila, ĭgū marāpo Priscilade
ōāburo. Jesucristoyare yū buemākū,
ĭgūsāde yure buetamuma. ⁴Gajerā yure
wējēduamakū, ĭgūsā yure iritamurī
waja ĭgūsādere mērō wējēboyama.
Īgūsā yure irasū ōārō iritamurīrē yū
dita Marīpūre usuyari sībea. Judío
masaka āārīmerā Jesucristore buremurā
āārīpererā Marīpūre usuyari sīma.
⁵Jesucristore buremurā Aquilaya
wiigue nerēnarāde ōāburo. Yū maīgū
Epenetode ōāburo. Īgūta Asiaguere
Cristore buremupūrorinūgādi āārīmī.
⁶Marīade ōāburo. Igo musā merā burō
moāyupo. ⁷Yaarā Andrónico, Juniade
ōāburo. Peresu yū āārīmakū, ĭgūsāta yū
merā āārīmā. Yū Cristore buremuburi
dupuyuro ĭgūsā gapū buremunūgāsianerā
āārīmā. Jesús buedoregu pīnerā ĭgūsārē:
“Diyeta ōārā āārīma”, ārī werenīma.

^x 15.21 Is 52.15

⁸Amplias yu maigū Jesúre buremugū oāburo. ⁹Urbano oāburo. Īgūde gua merā moāmi, Jesucristoya kerere masakare buegu. Yu maigū Estaquide oāburo. ¹⁰Apelede oāburo. Īgū diayeta Jesucristore oārō buremumi. Īgū iririkurire iārā: “Cristore oārō buremugū āārīmi”, āri masīa. Aristóbulo yaa wii marāde oāburo. ¹¹Gajigu yaagu judío masakū Herodiōde oāburo. Narciso yaa wii marā marī Opū Jesúre buremurāde oāburo. ¹²Trifena, Trifosa oāburo. Īgūsā nome marī Opū Jesúyare moāma. Gua maigō Pérsidade oāburo. Igode marī Opū Jesucristoyare buro moāmo. ¹³Rufode oāburo. Āārīpererā Īgūrē: “Jesucristore oārō buremumi”, āri iāma. Īgū pagode oāburo. Igo, yupo irirosūta yure oārō irimo. ¹⁴Asíncrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, Hermas, gajerā Jesúre buremurā Īgūsā merā āārīrāde oāburo. ¹⁵Filólogo, Julia, Nereo, Īgū pagumode Olimpas, gajerā Jesúre buremurā Īgūsā merā āārīrāde oāburo.

¹⁶Musā gāme oādorerā, oārō usuyari merā, buremurī merā pābua oādoreka! Āārīpererā Jesucristore buremurā musārē oādoreri iriuma.

¹⁷Yaarā musā Jesucristore buremurā, surāyeri musā watopegue āārīrā Īgūsā iriri merā musārē űerō irimakū, musārē gāme dukawarimakū iriduama. Irasirirā, musārē Jesúyare buedeare goroweoduama. Irasirirā irasū āārīrārē wapikubirikōāka! ¹⁸Īgūsā, marī Opū Jesucristo dorerire irirā meta āārīma. űerirē Īgūsā uaribejari direta irirā āārīma. Īgūsā oārō pēma oārī werenirī merā pēmasiturerārē ārīgatoma. Īgūsā irasū ārīgatomakū, Īgūsārē oārō pētuyama. Irasirirā ārīgatorimasārē wapikubirikōāka! ¹⁹Āārīpererā masaka musā Jesucristoyare oārō iririre masīsīama. Irasirigu yu musā merā buro usuyāa. Yu musārē oārī gapure masīmakū gāāmekoa. Neō űerī tamerārē gāāmesābirikoa. ²⁰Marīpu marīrē oārō siuñajārī merā āārīmakū irigu, mērogā pūru wātēa opu Satanārē béogukumi,

musārē neō tarinugānemobirikōāburo, ārīgū. Marī Opū Jesucristo musārē oārō iritamunīkōāburo.

²¹Timoteo yu merā Jesucristoya kerere weretamugorenagū musārē oādoemi. Yaarā Lucio, Jasón, Sosípater musārē oādoema.

²²Yu, Tercio wāikugu i pūrē Pablora gojabosāa. Īgū yure gojadorerire gojatúa. Irasirigu yude Jesucristore buremugū, musārē Jesucristore buremurārē oādoema.

²³Yu Pablo, Gayoya wii āārā. Īgūya wiigue Jesucristore buremurā nerēnama. Īgūde musārē oādoemi. Erasto, i makā marā oparārē niyeru duripíboerimasū musārē oādoemi. Cuartode Jesucristore buremugū musārē oādoemi.

²⁴Marī Opū Jesucristo musārē āārīpererārē oārō iritamuburo. Irasūta iriburo.

Pablo usuyari merā gojatūnudea

²⁵Daporare Marīpūre: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sirā! Marīpu, marī Opū Jesucristoya kere merā marīrē Īgūrē nemorō buremumakū yāmi. Yu iri kerere, Marīpu Īgū Cristo merā marīrē tauri kerere werea musārē. Neōgoragueta Marīpu Īgū masakare: “Taugura”, āridea āārīsiadero āārībū. Irasū āārīkerepuru, āārīpererā masaka gapu irire masībirinerā āārīmā. ²⁶Daporare Marīpūyare weredupuyunerā gojadesa kere merā Īgū marīrē: “Taugura”, ārideare marī masīa pama. Marīpu āārīnīgū Īgū dorerosūta āārīpereri buri marārē iri kerere, masaka iripoegue masībirideare masīmakū yāmi. Āārīpererā masakare Īgūrē buremu, Īgū dorerire iriburo, ārīgū, irasū yāmi. ²⁷Marīpu suguta āārīmi. Īgū suguta āārīpererire masīpeogu āārīmi. Irasirirā Jesucristo iritamurī merā Īgūrē: “Ōātaria mu”, āri buremunīkōārā! Irasūta irirā!

Iropāta āārā.

Pablo

1 CORINTIOS

Pablo Corinto marārē ōadoredea

1 ¹Yū Pablo, Sóstenes merā musārē ōādoorea. Marīpu gāamederosūta Jesucristo yure igūyare buedoregu beyepimi. Sóstenes Jesúre buremugū, marīyaguta āārīmi. ²Yū igū merā musā Corinto marārē gojáa. Musā Jesucristore buremurā, igū merā ōārō āārīsīā, Marīpuyarā āārā. Marīpu musārē, gajerā āārīpererogue marā marī Opū Jesucristore: “Iritamuka yure!” ārī sērērārē siudi āārīmī igūyarā āārīburo, ārīgū. Jesucristo igūsā Opū āārīmi. Irasū āārīmakū, marīdere marī Opūta āārīmi. ³Marīpu āārīnīgū, marī Opū Jesucristo musārē ōārō iritamu, siñajārī merā āārīrikūmakū iriburo.

Marīpu Jesucristo merā musārē ōārō iritamumi, ārī gojadea

⁴Ūmuriku yū Marīpure usuyari sīnīkōāa Jesucristo iridea merā igū musārē ōārō iritamukū iāgū. ⁵Musā Cristo merā ōārō āārīmakū, Marīpu musārē igūyamarē āārīpereri ōārīrē sīdi āārīmī. Irasirīgu musārē ōārō pémasīrī merā igūyare gajerārē weremakū, irire masīmakū yāmi. ⁶Marīpu irire sīgū, yū musārē: “Cristo ōārō iritamugukumi”, ārīderosūta irire iridi āārīmī. ⁷Irasirirā marī Opū Jesucristo dupaturi aariburire yūrā Marīpu sīrīrē opapeokōāa. ⁸I ūmu peremakūgedere igū turari merā musārē Jesucristore buremunīmakū irīgukumi. Irasirīgu marī Opū Jesucristo dupaturi aarīmakū, marīrē waja opamerā āārīmakū irīgukumi. ⁹Marīpu, igū: “Āsū irīgura”, ārīdeare keoro irīgu āārīmi. Igūta musārē beyedi āārīmī, igū magū Jesucristo marī Opū merā ōārō āārīburo, ārīgū.

Pablo Corinto marārē Marīpuyarārē: “Gāme dukawaribirikōāka!” ārī gojadea

¹⁰Yaarā, yū marī Opū Jesucristo dorederosūta musārē āsū ārī weregura. Surosū gūñarī merā werenīka! Musā werenīrī merā gāme dukawaribirikōāka! Ūsuyari merā werenī, surosū gūñarī merā āārīrikūka! ¹¹Yaarā, Cloéya wii marā yure musā gāme werenī guaseorire werema. ¹²Musā āsū ārī gāme guaseoyuro: “Gua Pabloyarā āārā”, ārī guaseoyuro. Gajerā: “Apoloyarā āārā”, gajerā: “Pedroyarā āārā”, gajerā: “Cristoyarā āārā”, ārī gāme guaseoyuro. ¹³Irasū ārī gāme guaseobirikōāka! Marī Cristore buremurā āārā. Irasirirā igū suguyarāta āārā. Gāme dukawarimasīna māa. Yū, musāya āārīburire curusague boabosabiribu. Musā, yū wāi merā wāiyesūbiribu. ¹⁴Yū Marīpure: “Ōāa” ārī, usuyari sīa. Yū musārē deko merā wāiyebiribu. Crispo, Gayosā direta wāiyebu. ¹⁵Irasirirā musā: “Gua Pablo wāi merā wāiyesūnerā āārā”, ārīmasībea. ¹⁶Gajerārē Estéfanyaya wii marādere wāiyebu, ārī gūñabu. Gajerāgue tamerārē wāiyebu, ārīmasībirikoa. ¹⁷Cristo yure wāiyedoregu pībirimi. Igū masakare tauri kere gapure weredoregu pīmi. Irire yure pigū, masīrīmasā werenīrōsū werenīdorebirimi. Yū, igūsā irirosū werenīmakū, masaka Cristo curusague boabosadeare pémasībiribokuma. Irasirirā igū tauburire neō masībiribokuma.

Cristo merā Marīpu turarire, igū masīrīrē masīsūa, ārī gojadea

¹⁸Jesucristore burenumerā peamegue béosūmurā, igū curusague boadea kerere pérā: “Pémasīmerāya bueri āārā”, ārīma. Marī igū tausūmurā gapure

i kerere pémakū, Marīpu īgū turari merā marīrē īgūrē buremumakū yámi.

¹⁹Marīpuya werenírí gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú:

I ūmu marā masírīmasā īgūsā masírīrē ubu āārírí dujamakū irigura. Gajinorē ēmabéogu irirosū īgūsā pémasírīrē ēmagura, ārīdi āārímí Marīpu.^a

²⁰Irasirirā: “Masípeokōā”, ārīrā, ubu āārírā dujama. Gajerā īgūsā gūnarō buerimasāde irasūta dujama. I ūmumarē ōārō werenīmasírāde irasūta dujama. I ūmumarē: “Ōārō masía”, ārikerepuru, Marīpu gapu īgūsā masírīrē ubu āārírí dujamakū yámi. ²¹Marīpu masīgū āārīsīā, i ūmu marārē īgūsā masírī merā īgūrē masímakū iribiridi āārímí. Āsū gapu ārīdi āārímí. Jesucristoya kerere buremurārē: “Taugura”, ārīdi āārímí. Īgūrē buremumerā gapu iri kerere pérā: “Pémasímerāya bueri āārā”, ārīma.

²²Judío masaka iri kerere buremumerā: “Marīpu turari merā gajino iri imumakū īārāgue buremurākoa”, ārīma. Judío masaka āārīmerā griego masakade i ūmuma īgūsā masírī direta masíduama. ²³Gua gapu Jesucristo curusague boadiya kerere werea. Judío masaka iri kerere pérā: “Īgū guare taugu meta āārímí”, ārīma. Judío masaka āārīmerāde iri kerere pérā: “Pémasímerāya bueri āārā”, ārīma. ²⁴Marī gapu Marīpu beyenerā āārīsīā, iri kerere pérā: “Marīpu masīgū, turatarigu āārīsīā, Cristo iridea merā marīrē peamegue waabonerārē taugukumi”, ārī masía. Marī judío masaka, judío masaka āārīmerāde Cristore buremurā āārīsīā, irire masía.

²⁵Cristore buremumerā gapu Marīpu īgū masírī merā, īgū turari merā iririre āsū ārī gūnama: “Ubu āārírí āārā”, ārī gūnama. Īgūsā irasū ārī gūnakerepuru, Marīpu masírī gapu masaka masírī nemorō ōārī āārītarinugārī āārā. Īgū turari gapu, masaka turari nemorō āārā.

²⁶Yaarā, Marīpu musārē īgūyarā āārīdoregu siuburo dupuyuro musā

āārīrikudeare gūnaka! Musā i ūmu marā masírīmasā, dorerimasā, oparā pūrā irirosū āārírā mērāgā āārīnerā āārībú. ²⁷Marīpu, i ūmu marā masírārē guyasiūrō taridoregu, īgūsā pémasímerā āārīma, ārīrā gapure beyedi āārímí. Irasū āārīmakū, i ūmu marā oparārē guyasiūrō taridoregu, ubu āārírā gapure beyedi āārímí. ²⁸Ubu āārírā gapure, masaka īāduāna marīrā gapure beyedi āārímí īgūyarā āārīburo, ārīgū. Oparā irirosū āārírā gapure ubu āārírā dujaburo, ārīgū, irasírīdi āārímí. ²⁹Irasirigu neō sugu masaku: “Yu gajerā nemorō masītarinugāgū āārīmakū īāgū, Marīpu yure beyedi āārímí”, ārīmasībīrikumi. ³⁰Musārē Marīpu basita Jesucristo merā ōārō āārīmakū iridi āārímí. Irasirigu Marīpu Cristo merā marīrē īgūyare masímakū yámi. Īgū merā marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī īāmi. Irasirirā marī īgūyarā, peamegue waabonerā īgū tausūnerā āārā. ³¹Irasiro Marīpuya werenírí gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Neō sugu: ‘Gajerā nemorō masītarinugāgū āārā’, ārībīrikōāburo. Irasū ārīrōno irigu marī Opu gapure: ‘Turatarigu āārīsīā, marīrē ōātariro iridi āārímí’, ārīburo’, ārī gojasūdero āārībú.

Cristo curusague boadea kerere gojadea

2 ¹Yaarā, yu musā pūroge Marīpuya kerere, masaka masībīrideare buegu ejaḡu, masírīmasā diasari werenírí merā buerosū buebiribu. ²Yu musā merā āārīgú: “Jesucristoya kerere, irasū āārīmakū īgū curusague boadea direta buegura”, ārī gūnabu. ³Irasirigu musā merā āārīgú, ubu āārīgú irirosū péñabu. “Gajipoe irigu yu iri kerere ōārō buemasībīrikōa”, ārīgū, gūi naradari merā āārīkubu. ⁴Yu musārē iri kerere buremumakū gāāmegū, masírīmasā werenírōsū buebiribu. Irasirirā, Marīpu turari, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā yu musārē iri kerere buemakū

pérá: “Diayeta āārā”, āri būremubū.
⁵“Masaka masīri merā īgūsā guare buemakū būremua”, āri gūñamakū gāāmebiribū. “Marīpu, īgū turari merā guare Jesucristoya kerere būremumakū yāmi”, āri gūñamakū gāāmegū, irasū buebu musārē.

Marī Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpure masia, āri gojadea

⁶Gua musārē Jesucristore ōārō būremurī oparārē buerā, Marīpu wáro masīri sīri merā buea. Iri masīri i ūmuma meta āārā. Irasū āārīmakū, i ūmu marā masakare dorerāya meta āārā. I ūmuma īgūsā basi masīri pereakōārokoa. ⁷Gua, Marīpu īgū masīri merā irideare, neōgorague masaka īgūsā masībirideare buea. I ūmu iriburo dupuyuro, Marīpu: “Āsū irigura”, āri gūñasiadi āārīmi. Irasirigu marīrē tauburire, marī ūmugasigū īgū merā āārīnīburire gūñasiadi āārīmi. ⁸Āārīpererā i ūmu marā masakare dorerā gapu Marīpu ōārō gūñadeare pémasībirinerā āārīmā. Irire ōārō pémasīrāno āārīrā, marī Opu Jesucristo ōātarigūre curusagūe pábiatú wējēbiribonerā āārīmā. ⁹Āsū āri gojasūdero āārībú Marīpuya werenīri gojadea pūgue:

Marīpu īgūrē maīrāya āārīburire ōārō āmuyusiadi āārīmi. I īgū ōārī āmubosadea, īgūsā neō iābiridea, pébiridea, neō mērōgā gūñabiridea āārā, āri gojasūdero āārībú.^b

¹⁰Marīpu īgū irideare, marī masībirideare Ōāgū deyomarīgū merā marīrē masīmakū yāmi. Ōāgū deyomarīgū Marīpu gūñarīrē masīgū āārīpererire masīpeokōāmi.

¹¹Gajigu masakū gūñarīrē marī neō masībea. Īgū basi īgū gūñarīrē masīmi. Īgū irirosūta Ōāgū deyomarīgū suguta Marīpu gūñarīrē masīmi. ¹²Marīrē i ūmuma direta gūñabirikōāburo, ārīgū, Marīpu marīrē Ōāgū deyomarīgūrē

sīdi āārīmi īgū irirosū gūñaburo, ārīgū. Marīrē maīgū, Ōāgū deyomarīgū merā āārīpereri īgū sīdeare masīburo, ārīgū, irasiridi āārīmi. ¹³Irasirirā gua musārē Marīpuya buerā, Ōāgū deyomarīgū masīri sīri merā buea. Gua basi masīri merā buebea. Irasirirā, Ōāgū deyomarīgū guare buedorerosūta īgūrē oparārē buea.

¹⁴Ōāgū deyomarīgūrē opamerā, Marīpu Ōāgū deyomarīgū masīri sīrīrē gāāmebema. Irire gāāmemerā: “Ubu āārīrī āārā”, ārīma. Ōāgū deyomarīgū iritamurī merāta marī īgūyare pémasia. Īgūrē opamerā gapu īgūyare neō pémasībema. ¹⁵Marī Ōāgū deyomarīgūrē oparā, īgū iritamurī merā āārīpereri nērīrē, ōārīrē iā beyemasia. Ōāgū deyomarīgūrē opamerā gapu, marī īgūrē oparā iririre neō iā beyemasībirikuma. ¹⁶Marīpuya werenīri gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: “Neō sugū marī Opu gūñarīrē masīgū mámi. Neō suguno īgūrē buemasībirikumi”, āri gojasūdero āārībú. Marī gapu Ōāgū deyomarīgūrē oparā āārīsīā, marī Opu Cristo gūñarīrē masia.

Marīpuyarā īgūrē moāboerā āārīma, āri gojadea

3 ¹Yaarā, yu Ōāgū deyomarīgū doreri irirārē buerosū musārē buebiribū. I ūmu marā Ōāgū deyomarīgūrē opamerā irirosū musā āārīmakū iāgū, irasiribū. Cristoyare musā būremuturabirimakū iāgū, majīrāgārē buerosū musārē buebu. ²Irasirigu, majīrāgā baari baamasīmerā, ūpiku dita mirīrā irirosū musā āārīmakū iāgū, diasabiri direta musārē buebu. Daporadere musā diasari buerire pémasībea dapa. ³Musā, Ōāgū deyomarīgūrē opamerā irirosū gāme uburikurā, gāme iāduamerā, gāme dukawariduarā yāa. Irasirirā i ūmu marā īgūsā noō gāāmerō iriduarosū yāa. ⁴Musā: “Yu Pabloyagu āārā”, gajigu: “Yu Apoloyagu āārā”, āri werenia. Irasū ārīrā, i ūmu marā masaka Ōāgū deyomarīgūrē opamerā irirosū werenia.

^b 2.9 Is 64.4

⁵Gua Apolos merā, čnasirirā āāriri musā iāmakū? Gua Maripure moāboerā āārā. Gua ĩgū iridorederosūta yāa. Irasirirā gua Jesucristoya kerere weremakū pérā, musā ĩgūrē būremunugābu. ⁶Yu neōgoraguere musārē buepuroribu. Irasirigu sugū oteri yerire otegu irirosū iribu. Irasiriadero puru, Apolos musārē buenemogū, oterire koregu irirosū iridi āārīmi. Maripu gapu oteri purimakū irirosū musārē Jesure būremunugāmakū iridi āārīmi. ⁷Irasirirā oteri yerire oterimasā, korerimasāde ubu āārīrā āārīma. Maripu gapu iri oterire purimakū irigu āārīmi. ĩgū suguta irire irimasīmi. ⁸Otepuroridi, puru iri oteadeare koredi ĩgūsā suro merā moāboerimasā āārīma. Maripu ĩgūsā moāderopā ĩgūsārē keoro wajarigukumi. ⁹Gua Maripuyarā ĩgūrē moāboerā āārā. Musā guayarā āārībea. Maripuyarā āārā. Irasirirā musā ĩgūya pooere otedea irirosū āārā.

Irasū āārīmakū, musā ĩgū wari wii irimuriri wii irirosū āārā. ¹⁰Wii irimerēgū borari keoro nūpurorigu irirosū, yu, Maripu iritamurō merā musārē Jesucristoyare keoro buepuroribu. Puru gajerā musārē buenemorā, iri wiire peomurīārā irirosū irirākuma. Iri wiire odorā irirosū musārē buenemorā, goepeyari merā keoro buero gāamea.

¹¹Maripu Jesucristore sugureta pidi āārīmi masakare tauburo, āirigū. Irasirigu yu musārē buegu, Jesucristo masakare tauri kerere buepuroribu. Neō suguno iri kerere gorawayumasibirikumī. ¹²Jesucristoyare oārō keoro buenemorā, oro, plata, gaji wajapari ũtāyeri merā wii irirā peomurīārā irirosū irirākuma. Gajerā gapu piriri yuku merā, tá merā, miji pū merā tiāmuriārā irirosū irirākuma. ĩgūsā irirosū gajerā musārē buenemorā, ubu āārīrīrē, mata pererinerē buerākuma. ¹³⁻¹⁴I ũmu peremakū, Jesucristo masakare ĩgūsā buedeare: “I musā buedea oābu, i oābiribu”, āri weregukumi. Oro, plata, wajapari

ũtāyeri merā iridea gapu peamegue soemakū ũjūbirikoa. Yuku, tá, puri merā iridea gapu ũjūpereakōārokoa. Irasirigu, gajinorē peamegue soegu, čdiĭ ũjūrokuri, diĭ ũjūbirikuri? āri beyerosū, Jesucristo ĩgūsā oārō, űerō buedeare beyegukumi. Oārō keoro buedire keoro wajarigukumi. ¹⁵Oārō keoro buebiridi gapure wajaribirikumī. Gajino ũjūrōsū ĩgū buedea waja, wajataboadea pereakōārokoa. ĩgū wajatabirikeregu, peamegue waabirikumi. Tausugukumi. Wii ũjūmakū duriwiriagu irirosū mērogā tarigukumi.

¹⁶čMusā masiberi? Oāgū deymarigū mariguere āārīmi. Irasirirā Maripuya wii irirosū āārā. ¹⁷ĩgūya wii irirosū āārīrā, ĩgūyarā āārā. Irasirigu Maripu ĩgūyarārē poyanorērānorē poyanorēgukumi.

¹⁸Musā basi pēwisibirikōāka! “Yu i ũmu marā buerire masitarinugāgū āārā”, āribirikōāka! Irire masimerā irirosū āārīka! Irasirimakū, Maripu diayeta oārō masirā dujamakū irigukumi. ¹⁹I ũmu marā ĩgūsā masiri, Maripu iāmakū ubu āāriri āārā. Maripuya wereniri gojadesa pūgue āsū āri gojasūdero āārībū: “Maripu gapu masirimasā: ‘Āsū irirāra’, āri gūñaderosū iriduarire iribirimakū yāmi”, āri gojasūdero āārībū. ²⁰Gajeroguedere āsū āri gojasūdero āārībū: “Marī Opū, i ũmu marā masirimasā gūñarirē masimi. Irire masigū: ‘Ubu āāriri āārā iri’, āri iāmi”, āri gojasūdero āārībū. ²¹Irasirirā musārē buegure: “Gajigu nemorō oārō buemi”, āribirikōāka! Maripu āārīpereri musāya āārīburiresiadi āārīmi. ²²Irasirigu yure, Apolore, Pedrore iriumi musā oārō āārīburi buedoregu. Irasū āārīmakū, i ũmuma, musāya āārīburiresiadi āārīmi. Dapora musā āārīburiresiadi āārīmi. I āārīpereri musāya āārā. ²³Irasū āārīmakū, musā Cristoyarā āārā. Cristo Maripuyagu āārīmi. Irasirirā musā Cristo merā Maripuyarā āārā.

Pablo, Jesucristo ĩgūyare buedoregu pīnerā moārīrē gojadesa

4 ¹Musā guare: “Cristore moāboerimasā āārīma”, āri gūnarō

gãamea. Guare Marĩpuya kerere, masaka masĩbirideare buedoregu pĩdi ããrĩmĩ. ²Moãrĩmasã ĩgũsã opu dorerire keoro irirã irirosũ gua Cristore moãboerimasãdere ĩgũ dorerire keoro iriro gãamea. ³Musã yure: “Marĩ Opũyare òãrò buemi, o òãrò buebirimi”, ãrĩmakũ, neò bujawerebirikoa. Gajerã masaka, yu buerire: “Keoro ããrã, o keoro ããrĩbea”, ãrĩmakũdere neò bujawerebirikoa. Yu baside yu buerire: “I gapure òãrò buebu, i gapure òãrò buebiribu”, ãrĩmasĩbirikoa. ⁴Yu buedeare gũñagũ: “Ñerò buekubu”, ãrĩ gũñabea. Irasirĩgu: “Yu ñerò buedeaja waja, waja opãa” ãrĩmasĩbea. Marĩ Opũ suguta yu buerire: “Oãgorãa, o oãbea”, ãrĩ masĩmi. ⁵Irasirirã marĩ Opũ i ùmũgue dupaturi aariburo dupuyuro gajerãrè: “Īgũ dorederosũ keoro iribema”, ãrĩ werewuabirikõaka! Īgũ dupaturi aarigũ, ããrĩpererãrè ĩgũsã iridea gajerã masĩbirideare masĩmakũ irigukumi. Īgũsã gũñarĩgue: “Ãsũ iriduakoa”, ãrĩ gũñadeadere masĩmakũ irigukumi. Irasirĩgu Marĩpu òãrò irirãrè: “Òãrò iribu”, ãrĩgukumi. Īgũsã òãrò irideropã ĩgũsãrè keoro irigukumi.

⁶Yaarã, musãya ããrĩburire gua Apolos merã iririkurire werebu, musãde gua irirosũta iriburo, ãrĩgũ. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ĩgũ dorerire tarinũgãbirikõãburo, ãrĩgũ, musãrè irire werebu. Irasirirã musã guare ĩãkũĩrã: “Guare buegu gapũ, musãrè buegu nemorò masĩtarinũgãmi”, ãrĩbirikoa. ⁷Musã gajerã nemorò masĩtarinũgãrã ããrĩbea. ããrĩpererĩ musã oparĩ, Marĩpu musãrè sĩdea dita ããrã. Īgũ sĩdea ããrĩkerepũrũ, iro tamerãrè, ñnasirirã musã basi: “Īgũyare masĩpeokoa”, ãrĩrĩ? Īgũ musãrè masĩrĩrè sĩbirimakũ, neò masĩbiribokoa. Īgũ musãrè masĩmakũ iridea direta masĩa.

⁸Musã i gapure ãsũ ãrĩ gũñadãa: “Gua ããrĩpererĩ opãa. Marĩpuyare masĩpeokõãa”, ãrĩ gũñadãa. Irasirirã gua musãrè ĩgũyare buenemomakũ gããmebea. Musã oparã irirosũ: “ããrĩpererĩ masĩtarinũgãrã ããrã”, ãrĩ

gũñadãa. Musã diayeta oparã irirosũ ããrĩpererĩ masĩtarinũgãrã ããrĩmakũ òãtaribokoa. Irasirirã gua musãrè buerãde musã merã oparã irirosũ ããrĩbokoa. ⁹Yu ãsũ ãrĩ peñãa: “Marĩpu guare Jesucristoyare buedoregu pĩgu, ããrĩpererã nemorò ubu ããrĩrã irirosũ ããrĩdoregu pĩdi ããrĩmĩ”, ãrĩ peñãa. Irasirirã gua wẽjẽbẽosũmurã irirosũ ããrã. ããrĩpererã i ùmu marã masaka, Marĩpũre wereboerã ĩũrò gua ñerò taria. ¹⁰Jesucristoya kerere gua buemakũ, masaka guare: “Pemasĩmerã ããrĩma”, ãrĩma. Musã gapũ musã basi: “Gua Cristoyare pẽmasĩpeorã ããrã”, ãrĩkhoa. Gua, musã ĩãmakũta ubu ããrĩrã ããrã. Musã gapũ: “Gua oparã irirosũ ããrã”, ãrĩkhoa. Masaka gua gapure ubu ĩãbẽokõãma. Musã gapure goepeyari merã ĩãma. ¹¹Gua neõgoragueta ñerò taripũrorimũrĩrĩnerã, daporaguedere irasũta ããrĩkõãa. Ñaboãa, ñemesibua, surĩ opabea. Jesucristore burenumerã guare buro ñerò iribirama. Gua buegorenasiã, wiiri opabea. ¹²Irasũ ããrĩmakũ, guaya ããrĩburire, gua baaburidere, gua basi moãpoyãa. Gajerã guare ñerò werenĩmakũ, gua gapũ Marĩpũre ĩgũsãya ããrĩburire sèrẽbosãa. Gajerã gua noò waaró guare ñerò irimakũ, ubu peñakõãa. ¹³Gajerã guare ñerò ãrĩ werewuamakũ, gua gapũ ĩgũsãrè ãmuduarã, ĩgũsãrè òãrò merã werea. I ùmũmarè ĩgũsã gããmebirire ĩgũsã bẽodea irirosũ guare ĩãma. Neõgoragueta guare doopũrorinerã, daporaguedere irasũta doonkõãma.

¹⁴Irire gojagu, musãrè guyasĩrĩdoregu meta yãa. Yu musãrè maĩgũ, yu pũrãrè irirosũ werea. ¹⁵Wãrã gajerã diez mil gora musãrè Cristoyare buebonerã ããrĩkerepũrũ, ĩgũ masakare tauri kerere buepũroridi suguta ããrĩmĩ. Iri kerere musãrè buepũroridi yuta ããrã. Yu iri kerere buemakũ pẽrã, musã ĩgũrè buremunũgãbu. Irasirĩgu yu musãpũ irirosũ ããrã. ¹⁶Irasirĩgu musãrè: “Yu iririkurire, majĩrã ĩgũsã pagure ĩãkũĩrõsũ ĩãkũĩtũyaka!” ãrĩ werea.

¹⁷Musã irire irimakũ gããmegũ, Timoteore musã pũroque iriua. Īgũ yu

buedi yu magū irirosū, yu maigū āārīmi. Marī Opū gāāmerosū keoro irinikōāmi. Yu Cristore buremugū iririkurire musārē gūñamakū irigukumi musāde irasūta iriburo, ārigū. Irasirigu, āārīpererā Cristore buremurārē āārīpererogue āārīrārē yu buederosūta musārē buegukumi. ¹⁸Surāyeri musā watope āārīrā: “Pablo gua puro aaribirikumi”, āri gūñanurā. Irasirirā īgūsā basi: “Gua gajerā nemorō masītarinugārā āārā”, āri, gūñanikōānūrā. ¹⁹Yu gapu āsū āri gūñāa: “Marī Opū gāāmemakū, mata musā purogue waagura”, āri gūñāa. Irogue ejagu, masītarinugārā āārā, āri werenīrārē īāgura. Iri direta īābirikoa. “ĀDayeta īgūsā marī Opū turari merā īgūyare irirāta yāri?” āri īāgukoa. ²⁰Marīpu īgūyarārē doreri āsū āārā. Marī īgūyare werenīkererā irire marī iribirimakū, marī werenīrī wajamāa. Īgū turari merā īgūyare irimakū gāāmemi. ²¹ĀNeēnorē gāāmekuri musā? ĀMusā purogue musā ñerō iriri waja musārē turigu waamakū gāāmekuri, o musā ōārō iriri waja gapure usuyari merā musārē weregu waamakū gāāmekuri?

Ñerō irigure béoka! āri gojadea

5 ¹Gajerā āsū āri kere werema yure. Sugu musā merāmū īgū búamorēta marāpokuyupu. Irire pégu, pégukakōābu. Gajerā Marīpure masīmerā āārīkererā, irasūgora ñerō iribema. ²Īgū ñerī irigu musā merā āārīkerepuru, musā gapu: “Gua gajerā nemorō ōārā āārā”, āri gūñadāa. Irasū gūñarōno irirā, īgū ñerī iriri gapure buro bujawereri merā gūñaka! Irasirirā, īgū ñerō iririre piribirimakū īārā, īgūrē béokōāka! Musā merā nerēdorebirikōāka! ³Yu gapu musā purogue āārībirikeregu, yu gūñarī merā musā merā āārīgū irirosū āārā. Irasirigu yu gūñarīgue musārē: “Īgū ñerō irigure béokōārō gāāmea”, āri gūñasiāa. ⁴Irasirirā musā, marī Opū Jesucristoyarā, īgū dorero merā nerēka! Yude, yu gūñarī merā musā merā nerēgū irirosū āārīgukoa. Marī Opū Jesúde

īgū turari merā musā merā āārīgukumi. ⁵Musā irasū nerērā, īgū ñerō irigure béokōāka, wātēa opu Satanās īgū gāāmerō īgūrē iriburo, ārīrā! Irasirigu ñerō tarigu, īgū ñerō iririre pirigukumi. Marī Opū Jesús i ūmugue dupaturi aarīgū, īgūrē taugukumi.

⁶Īgū ñerō irigure béomerā: “Gua gajerā nemorō ōārā āārā”, āri gūñabirikōāka! Musā īgū ñerō iririre ubu īākōārā, āārīpererā musāde īgū ñerō iririre pērebejarākoa. ĀMusā āsū āri wererire masīberi? “Pārē irirā, mērōgā pá wemasārī poga merā trigo pogare morēkuma. Puru iri wemasāseyakōākoa”, āri werea. Iri poga wemasāseyarosūta ñerīde musāguere ōārō seyakōārokoa. ⁷Irasirirā īgū ñerī irigure béoka, gajerāde ñerō iriri, ārīrā! Guayarā, judío masaka pascua bosenu irimurā pá wemasāmakū iriri pogare béokuma. Irire béorosūta musā ñerī iririre béoka, ñerīrē opamerā āārīmurā! Pascua bosenu āārīmakū, judío masaka ovejare wējekuma īgūsā ñerī irideja wajare Marīpure béodorerā. Oveja boaderosūta Cristo marī ñerō irideja waja boabosadi āārīmī Marīpu marīrē: “Ñerī marīrā āārīma”, āri īāburo, ārigū. ⁸Irasirirā marī ñerī iririkudeare pirikōārō gāāmea. Ñerīrē iriro marīrō āārīrō gāāmea. Irigatori marīrō, dayema ōārō werenīrī merā āārīrō gāāmea.

⁹Yu musārē iripoegue gojadea pūgue āsū āri gojabu: “Nomerē ñerō gāmebirarikurārē wapikubirikōāka!” āri gojabu. ¹⁰Yu irasū gojagu: “Āārīpererā ñerō iririmasā i ūmugue āārīrārē neō wapikubirikōāka!” ārigū meta iribu. I ūmugue noō musā waarō Jesúre burenumerā āārīma. Nomerē ñerō gāmebirarikurā, gajerāyare buro gāāmerā, yajarimasā, keori weadeare buremurīmasā wārā āārīma. Īgūsā āārīpererogue āārīmakū, īgūsāno marīrōgue waamasīna māa. ¹¹Āsū gapu āri gojabu: “Surāyeri musā merā āārīrā: ‘Jesúre buremua’, ārīkererā ñerī iririkumakū īārā, īgūsārē wapikubirikōāka!” āri gojabu. “Irasirirā

nomerē ñerō gāmebirarikurārē, gajerāyare buro gāāmerārē, keori weadeare buremurārē, gajerārē ñerō kere wererārē, mejārikurārē, yajarikurārē wapikubirikōāka! Irasiririkurāno merā neō baabirikōāka!” āri gojabu. ¹²⁻¹³Marīpu Jesúre buremumerārē ĩgūsā ñerō iridea waja wajamoāgukumi. Irasirigu yu musārē: “Wajamoāka ĩgūsārē!” āribea. Musā tamerā musā merā āārīrārē ĩgūsā ñerō irimakū ĩārā, ĩgūsārē wajamoāka! Marīpuya werenírí gojadea pūge gojaderosūta irika! Āsū āri gojasūdero āārībú: “Sugu musā merā āārīgú ñerō irimakū ĩārā, ĩgūrē béokōāka!” āri gojasūdero āārībú. Irasirirā musā merā āārīgūrē ĩgū búamorē ñerō irigure béokōāka!

**Jesúre buremurā gāme
weresārīrē gojadea**

6 ¹Musā basi gāme guaseorā, ĩnasirirā weresārīrē beyerimasā Jesúre buremumerā pūroge āmudorerā waari? Jesúre buremurārē musā merāmarārē weresāduarā, gajerā Jesúre buremurārē irire āmudorerā waarō gāāmea. ²Īre musā masīberi? I ũmu peremakū, marī Jesúre buremurā Marīpuyarā āārīsīā, Jesús merā i ũmu marārē dorerā āārīrākoa. Irasirirā ĩgūsārē doremurā daporadere marī gāme guaseorire āmudoremasīa. ³Īdere masīberi musā? Marī Jesús merā Marīpure wereboerā ũmugasigūe āārīrārē dorerākoa. Irasirirā ĩgūsārē doremurā āārīsīā, i ũmumadere āmudoremasīa. ⁴Īnasirirā i ũmumarē gāme guaseorā, Marīpuyare masīmerā pūroge irire āmudorerā waari? ⁵Musārē guyasīriburo, ārīgū, ire gojāa. Īmusā watopeguere neō sugu masīgū, musā guaseorire āmugúno marīgorakōārī? ⁶Musā merāmu masīgūno gapūre āmudorerono irirā, gajigu Jesúre buremugūrē weresāduarā, Jesúre buremumerā pūroge āmudorerā waāa. ⁷Irasiriro, musā gāme guaseorā, musā basi āmumasīmerā, Jesúre buremumerā

pūroge irire āmudorerā waamakū ōābea. ĩgūsārē weresārōno irirā, gajerā Jesúre buremurā musārē diaye iribirideare, musārē yajadeare irasū ĩākōāmakū nemorō ōāboakuyo. ⁸Musā Jesúre buremurā āārīkererā, gajerā musāyarārē diaye irimerā, musāde ĩgūsāyare yajarā yāa.

⁹Īre musā masīberi? Ñerō iririkurā Marīpu ĩgūyarārē doreroguere waabirikuma. Ire péwisibirikōāka! Ūma nomerē ñerō gāmebirarikurā, keori weadeare buremurīmasā, gajigu marāpore ĩma marāpokurā, gajego marāpu merā ñerō iririkurā, ũma seyaro ĩgūsā dupūri merā ñerō iririkurā, nomede ĩgūsā seyaro ñerō iririkurā Marīpu pūroguere neō waabirikuma. ¹⁰Irasū āārīmakū, yajarimasā, gajerāyare buro gāāmerīmasā, mejārikurā, gajerārē ñerō kere wererīmasā, ārīgatori merā gajerāyare yajarimasā neō Marīpu pūroge waabirikuma. ¹¹Iripoeguere musā surāyeri irasiririkurā āārīnerā āārībú. Irasiririkurā āārīkerepūru, Marīpu musā ñerī oparire koedi āārīmí ĩgūyarā āārīmakū irigu. Irasirigu musārē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri ĩāmi. Marī Opū Jesucristo iridea merā, Ōāgū deyomarīgū musāguere āārīrī merā irasū āri ĩāmi.

**Marīya dupū merā ōārō
iridorea, āri gojadea**

¹²Masaka surāyeri āsū āri wereníma: “Marī iriduarire noó gāāmerō irimasīa”, āri wereníma. Irasūta āārā, ārīrō tamerā. Yu iriduarī gajerārē iritamubirimakū ĩāgū, irire iribeā. Irasirigu irire piriduagu, pirikōārō gāāmea. ¹³I masaka werenírī diayeta āārā. Āsū āri wereníma: “Baari, marīya paruma āārīburi āārā. Marīya paru, baari baasādiru āārā”, āri wereníma. Marīpu gapū i pe wāirē peremakū irigukumi. Irasiriro baari, marīya paru irasū āārīkōārō yāa. Āsū gapū āārā. Marīpu, marīya dupū irigu, ñerīrē uaribejaburi dupūre iribiridi āārīmí. Marī Opū Jesucristo gāāmerī

gapure iriburi dupu āārā. Īgūta marī merā āārīgū marīya dupu Opu āārīmi irire ōārō iribu. ¹⁴Marīpu Īgū turari merā marī Opu Jesucristo boadero puru, Īgūya dupure masūdi āārīmi. Īgūrē masūderosūta marī boadero puru, marīya dupudere masūgukumi.

¹⁵ĀIre musā masīberi? Marī Cristoyarā āārīmakū, marīya dupu, Īgūya dupuma āārīrī irirosū āārā. Marī irasū āārīrā, nomeō ūma merā űerō iririkurimasō merā űerō irimakū ōābirigorakōāa. Irasirirā irinorē neō iribirikōādorea. ¹⁶ĀIdere musā masīberi? Marīpuya werenirī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Ūmūu, nomeō merā marāpokugu, pērā āārīkererā, Marīpu ĩāmakū su dupu irirosūta āārīrākuma”, ārī gojasūdero āārībū. Irasirigu sugu űegō merā marāpokumakū, Īgūya dupu igoya dupu merā āārīrō, su dupu irirosūta āārā. ¹⁷Irasūta sugu marī Opu Jesucristore buremugū Īgū merā pērā āārīkererā, su dupu irirosūta āārīma. Irasirirā su gūnarīta opama.

¹⁸Irasirirā ūma nomerē gāmebirarire neō iribirikōāka! Gaji marī űerō iririre irirā, marīya dupuguerē űerō iribea. Ūma Īgūsā marāposā nome āārīmerā nomerē gāmebirarā gapu Īgūsā basi Īgūsāya dupure űetarīro irirā yāma. Cristoya dupuguerē űerō irirā irirosū yāma. ¹⁹ĀMusā ire masīberi? Marīpu marīrē Ōāgū deyomarīgūrē sīdi āārīmi. Irasirigu Ōāgū deyomarīgū marīguere āārīmakū, marīya dupu Īgūya wii irirosū āārā. Irasiriro marīya dupu marīya dupugora āārībea. ²⁰Marīpu marīrē buro maīgū, Jesucristore iriudi āārīmi marī űerī iridea wajare wajaridoregu. Īgūyarā āārīburo, ārīgū, irasiridi āārīmi. Irasirirā marī Īgū wajarinērā āārīsīā, marīya dupu merā Marīpu gāāmerōsūta iriro gāāmea gajerāde Īgūrē buremuburo, āārīrā.

Mojōsiarimarē gojadea

7 ¹Daporare musā yure sērēna gojadeare yūjugura. Marāpokubirimakū, marāpokubirimakū,

ōāgorāa. ²Irasū āārīkereruru, āārīpereroguerē ūma nomerē gāmebirari āārā. Irasirirā ūma Īgūsākū marāpokuro gāāmea, gajerā nome merā űerō iriri, ārīrā. Nomede Īgūsākū marāpokuro gāāmea, gajerā ūma merā űerō iriri, ārīrā. ³Marāpokugu Īgū marāpo merā ōārō āārīrikuro gāāmea. Igode marāpu merā ōārō āārīrikuro gāāmea. ⁴Marāpokugore igoya dupu igoya dita āārībea. Igo marāpu gāāmerōsūta Īgū merā āārīrō gāāmea. Igo marāpudere Īgūya dupu Īgūya dita āārībea. Īgū marāpo gāāmerōsūta igo merā āārīrō gāāmea. ⁵Āsū iriburo. Igo marāpu igo merā āārīduamakū yūjuburo. Īgūde igore yūjuburo. Īgūsā Marīpūre sērēmurā: “Irikunurī marī iririkurinerō iribirikōārā”, ārī āmuadero puru merē irasū iribirikōāburo. Marīpūre sērē odoadero puru, dupaturi Īgūsā āārīrikūderosūta āārīburo doja. Īgūsā irasiribirimakū, wātī Īgūsārē gajerā merā űerō irimakū iribokumi.

⁶Yū musārē ire dorerīgora irirosū werenīgū meta yāa. Musā irasū irimakū ōārokoa, ārīgū, irasū ārā. ⁷Yū āsū ārī gūnāa. Āārīpererā musā yū irirosūta marāpo marīrā āārīmakū gāāmeadikoa. Marīpu gapu marī āārīpererārē surosū pībiridi āārīmi. Surāyerire marāpo marīmurārē, o marāpu marīmurārē pīdi āārīmi. Gajerā gapure marāpokumurārē, o marāpokumurārē pīdi āārīmi.

⁸Irasirigu musā marāpo marīrārē, marāpu marīrārē, wapiweyarā nomerē āsū ārā. Yū irirosū musā marāpokubirimakū, o marāpokubirimakū ōāgorāa. ⁹Ūma, nome merā āārīduarire nugāmerāno marāpokuburo. Nomede irasūta iriburo. Īgūsā marāpokumakū, marāpokumakū ōāgorāa. Irasirirā Īgūsā nome merā, ūma merā āārīduari direta gūnanībirikuma.

¹⁰Marāpokurārē, marāpokurārē yū āsū dorea. I yū doreri āārībea. Marī Opu ire doredi āārīmi. Āsū ārī doredi āārīmi: “Nomeō igo marāpūre bēobirikōāburo”. ¹¹Nomeō igo marāpūre bēogo, gajigūre marāpokubirikōārō gāāmea. Igo marāpu

äärīdi merā āmubeo, sugota āārīkōārō gāāmea. Ūmūde īgū marāpore béobirikōārō gāāmea. Īgūde īgū marāpo āārīdeo merā āmubi, marāpo marīgūta āārīkōārō gāāmea.

¹²Gajerārē yu gūnarīrē weregura marī Opū weredoredea āārībirikerepuru. Āsū ārā. Sugu Jesúre buremugū, Jesúre buremubeore marāpokuađero puru, igo īgū merāta dujaduamakū, igore béobirikōārō gāāmea. ¹³Nomeōde Jesúre buremugō Jesúre burembire marāpukugo, igo merā īgū dujaduamakū, īgūrē béobirikōārō gāāmea. ¹⁴Sugu Jesúre buremubi marāpo Jesúre buremugō āārīmakū īāgū, Marīpu īgūrē: “Yaagu irirosū āārīmi”, ārī īāmi. Irasūta sugo Jesúre buremubeo marāpu Jesúre buremugū āārīmakū īāgū, Marīpu igore: “Yaago irirosū āārīmo”, ārī īāmi. Īgū irasū īābirimakū, īgūsā pūrā Jesúre buremumerā pūrā irirosū āārībokuma. Irasirīgu īgūsā pūrādere Jesúre buremurā pūrā irirosū īāmi.

¹⁵Jesúre buremubi gapu īgū marāpo Jesúre buremugōrē béoduagu, béoburo. Irasūta Jesúre buremubeo igo marāpu Jesúre buremugūrē béoduago, béoburo. Marīpu marīrē gajerā merā gāmekēārō marīrō usuyari merā āārīmakū gāāmemi. Irasirirā īgūsā béoduamakū ōāgorāa.

¹⁶Jesúre buremugō, igo marāpu Jesúre burembire: “Yu merā āārīgū, buremugukumi”, ārīmasīña máa. Irasūta Jesúre buremugū, īgū marāpo Jesúre buremubeore: “Yu merā āārīgō, buremugokumo”, ārīmasīña máa.

¹⁷Āsū iriro gāāmea marīrē āārīpererā marī Opū Jesucristoyārē. Marīpu marīrē Jesúre buremunugāđoregu siuideapoe īgū marīrē: “Āsū irika!” ārī píderosūta iriwāgārō gāāmea. Yu irire āārīperero marārē Jesúre buremurārē dorea. ¹⁸Marīpu sugure īgūya dupuma gasirogār^c wiirisūdire siimakū, irasūta dujaro gāāmea.

Irasūta wiirisūbire siimakū, wiirisūbita dujaro gāāmea. ¹⁹Daporare wiirisūnerā āārīrī, wiirisūbirinerā āārīrīde wajamāa. Marīpu dorerire marī iriri gapu wajakutarinugāa. ²⁰Irasirirā Marīpu marīrē masakakure siuideapoe īgū marīrē píderosūta iriwāgārō gāāmea.

²¹Marīpu musārē siuideapoe surāyeri gajerārē moāboerimasā āārībū. Irasū āārīkererā, musā moāboerimasā āārīrīrē gūnarīkubirikōāka! Gajipoe musā oparā musārē wiuduamakū, wirika! ²²Marīpu musārē marī Opū Jesucristore buremudoregu siuidi āārīmī. Irasirirā surāyeri musā gajerārē moāboerimasā āārīkererā, daporare Jesucristoyārā īgū wiunerā irirosū āārā īgūyare irimurā. Musā gajerārē moāboerimasā āārībirikererā, daporare Jesucristore moāboerā āārā. ²³Marīpu marīrē īgūyarā āārīburo, ārīgū, īgū magū Jesucristo boagu dí béodea merā wajaridi āārīmī. Irasirirā masakare moāboerā irirosū āārībirikōāka! Masaka gāāmerīnorē iribirikōāka! Marīpu gāāmerī gapure irika!

²⁴Irasirirā, Marīpu musārē Jesucristore buremunugāđoregu siuideapoe musārē píderosūta īgū merā ōārō āārīnikōāka!

²⁵Daporare musā marāpo marīrārē, marāpu marīrādere wereduakoa. I yu wreburi marī Opū weredoredea āārībea. Irasū āārībirikerepuru, yu basi gūnarī merā musārē weregura. Marī Opū yure bopoñarī merā īāsīā, yure iritamumi. Irasirirā musā yu wererire: “Irimakū ōāgorāa”, ārī masirākoa. ²⁶Daporare marīrē wārī ñerō tariri āārā. Irasirirā musā āārīrikurosūta dujamakū ōāgorāa. ²⁷Marāpokurā, marāpukurā gāme béobirikōāka! Marāpo marīrā, marāposā nome āmabirikōāka! ²⁸Yu musārē irire werekerepuru, musā marāpokurā, Marīpu dorerire tarinugārā meta yāa. Nomeōde marāpukugo, Marīpu dorerire tarinugāgō meta yāmo. Irasū

^c 7.18 Gn 17.1-14: Iripoegue Marīpu Abrahārē īgū pūrā ūmarē: “Yaarā āārīburo”, ārīgū, īgūsāya dupuma gasirogārē wiiridoredi āārīmī. Puru iri dorerire Moisére pídi āārīmī. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārīturiarā iri dorerire irirā, īgūsā pūrā ūmarē su mojōma pere gajī mojō ureru pērēbejarīnūrī waarō merā īgūsā deyoadero puru irasū yāma.

āārīkerekerepuru, marāpokurā, marāpukurā gapu īgūsā okarinurirē poyari merā āārīrākuma. Irasirigu yu irire: “Poyari merā āārībokuma”, ārīgū: “Marāpo marīrā, marāpu marīrā āārīkōāka!” ārā musārē.

²⁹ Yaarā, yu musārē irasū ārīgū, āsū ārīduagu yāa. Marī i ūmugue āārīrikuri pereburo mērō dūyāa. Irasirirā daporare marāpo marīrā Marīpuyare oārō moārōsūta marāpokurādere oārō moārō gāāmea. Marāpukurā nomede irasūta Marīpuyare oārō iriro gāāmea. ³⁰ Marī orekererā, bujoweremerā irirosū āārīrō gāāmea. Ūsuyakererā, ūsuyari merā bosenu irimerā irirosū āārīrō gāāmea. Gajino wajarikererā: “I yaa āārīnīkōārokoa”, ārī gūñabirikōārō gāāmea. Irasirirā, marīrē Marīpuyare oārō iriro gāāmea. ³¹ I ūmuma marī iārī perewāgārō yāa. Irasirirā i ūmumarē iriduarire buro gūñarikubirikōārō gāāmea.

³² Yu musārē gūñarikuro marīrō āārīmakū gāāmea. Marāpo marīgū, marī Opuyare oārō gūñami. Irasirigu īgūrē ūsuyamakū gāāmegū, īgūyare oārō yāmi. ³³ Marāpokugu gapu īgū marāpo oārō ūsuyari merā āārīmakū gāāmegū, i ūmumarē gūñami. ³⁴ Irasirigu marī Opū gāāmerīrē, īgū marāpo ūsuyamakū gāāmerī gapūdere gūñami. Nomedere irasūta āārā. Marāpu marīgō marī Opuyare oārō gūñamo. Igo gūñarī merā Marīpuyago oārō āārīduago, īgū gāāmerōsūta iriduamo. Marāpukugo gapu īgo marāpu oārō ūsuyari merā āārīmakū gāāmegō, i ūmumarē gūñamo.

³⁵ Yu musārē oārō waaburo, ārīgū, marī Opū gāāmerī direta keoro iridoregu ire gojāa. Musārē marāpokurire, marāpukurire kāmutaḡa meta yāa.

³⁶ Sugu īgū magō būro waamakū iāgū, āsū ārībokumi: “Yu magōrē oārō iribirikoa. Igo marāpukumakū oābokoa”, ārībokumi. Irasū ārīgū nomesukōāburo. Irasiriri, űerō iriri āārībea.

³⁷ Gajigu gapu: “Nomesuro gāāmekoa”, ārībirībokumi. Āsū gapu ārībokumi: “Yu

magō marāpukubirikōāburo”, ārībokumi. Īgū irasū ārīmakū, īgore oārō waabokoa. Īgū irasū iriduari oāgorabokoa.

³⁸ Magōrē marāpukudoregu, oārō irigu yāmi. Irota marāpukudorebi gapu nemorō oārō iritarinugāgū yāmi. Daporare marīrē wāri űerō tariri āārā. Irasiriro marāpukubirimakū, marāpukubirimakū nemorō oāa.

³⁹ Marīpu marīrē doreri āsū ārā. Marāpukugo īgo marāpu okamakū, īgū merā āārīnīkōāburo. Īgū boadero purugue, gajigu īgo suyugure marāpukumasigokumo īgū Jesúre buremugū āārīmakū. ⁴⁰ Yu gapu āsū ārī gūñāa. Igo dupaturi marāpukubeo, nemorō ūsuyabokumo. Yūde, gajerā musārē buerimasā irirosū Oāgū deyomarīgūrē opāa. Irasirigu irire werea musārē.

¿Keori weadea puro baari pídeare baamakū oākuri? ārī gojadea

8 ¹ Dapora musā: “¿Keori weadea puro baari pídeare baamakū oākuri?” ārī sērēñadeare yuḡugura. Musā irire masīa. Īgūsā buremurī weadea neō wajaḡāa. Irasirirā: “Gua tamerā oārō masīa”, ārī gūñarā, gajerārē masītarinugāduarā irirosū yāa. Gajerārē maīrā, āsū gapu iriro gāāmea. Nemorō īgūsārē Marīpuyare buremunemomakū iriro gāāmea. ² Sugu: “Masīpeokōāa”, ārīgūno, oārō masībemi. Wāri dūyāa īgū masībiri. ³ Marīpu īgūrē maīgū gapure masīmi. “Yaagu āārīmi, īgūrē masīa”, ārīmi.

⁴ Irasirigu yu musārē keori weadea puro baari pídea baarire weregura. Diayeta āārā. Īgūsā buremurī weadea neō wajaḡāa. Gajigu, Marīpu irirosū āārīgū neō māmi. Īgū suguta āārīmi. ⁵ Gajerā masaka īgūrē buremumerā wārā gajerānorē buremuma. Ūmarōgue āārīrārē, i ūmugue āārīrārē buremuma. “Marī buremurā, marī oparā āārīma”, ārī buremuma. ⁶ Marīpu suguta āārīpererire iridi āārīmi. Irasirirā marī īgūyarā āārīsīā, īgū dorerire irimurā āārā. Irasū āārīmakū, Jesucristo suguta marī Opū

āārīmi. Īgū merā Marīpu āārīpererire iridi āārīmī. Īgū merā maridere ĭgūyārā āārīmakū iridi āārīmī. Irasirirā ĭgū merā āārīnikōārākoa.

⁷Yu wereri diaye āārīkerepuru, surāyeri Jesúre buremurā irire masībema. Iripoegue keori weadeare buremunerā āārīsīā, daporadere iri keori weadea puro baari pídeare baarā: “Marī buremunerā keori weadeare buremurā yāa”, ārī gūñadima. Irasirirā ōārō masīmerā irire baarā: “Nērō irirā yāa”, ārī gūñadima. Irasū gūñakererā, irire baakōāma. ⁸Marī irire baarā, Marīpu merā nemorō ōārō āārīmasībirikoa. Gajerā nemorō ōārā waabirikoa. Irire baamerāde, gajerā nemorō nērā waabirikoa. ⁹Irasū āārīkerepuru, ōārō pémasīka! Musā noó gāamerō baarā, gajigu Jesúre buremuturabire nērō irimakū iribirikōāka! ¹⁰Āsū āārā. “Īgūsā buremurī keori weadea neō wajamāa”, ārī masīa. Irasirirā iri keori weadeare buremurīmasā baarogue baarā: “Ōābea”, ārī gūñabea. Jesúre buremuturabi gapu, musā irogue baamakū ĭāgū: “Irogue baarā, Marīpure buremubema”, ārī gūñabokumi. Irasū ārī gūñakeregu, musārē ĭākūī, ĭgūde baakōābokumi. Irasū baagu: “Nērō irigu yāa”, ārī gūñabokumi. Īgū irasū gūñamakū, musā ĭgūrē nērō irimakū irirākoa. ¹¹Musā ōārō masīrā irogue baarā, gajigu ōārō masībi gapure nērō irimakū iribokoa. Cristo ĭgūdere boabosadi āārīmī. Irasirirā musā baari merā Cristoyagure poyanorēbokoa. ¹²Irasū āārīmakū, gajigu ōārō masībire: “Irire baamakū ñegorāa”, ārī gūñakeregu irire baamakū irirā, Cristodere nērō irirā yāa. ¹³Irasirigu yu baari merā gajigu Cristoyagure nērō irimakū iribokoa, ārīgū, iri baarire neō dupaturi baabirikoa.

**Jesús buedoregu pídi ĭgū
wajatarimarē gojadea**

9 ¹Jesucristo yure ĭgūyare buedoregu pídi āārīmī. Irasirigu yude gajerā ĭgū buedoregu pīnerā irirosūta irimasīa.

Yude marī Opu Jesúre ĭādita āārā. Irasū āārīmakū, yu musārē ĭgūya kerere buemakū pérā, ĭgūrē buremunugābu.

²Gajerā yure: “Īgū Jesús buedoregu pídi meta āārīmī”, ārī werewuakerepuru, musā gapu irasū ārībea. Yu buemakū pérā, musā Jesúre buremubu. Irasirirā ĭgūrē buremurā āārīsīā, yure: “Īgū Jesús buedoregu pídi āārīmī”, ārī masīa.

³Yure werewuarārē āsū ārī yujugura. ⁴Yu musārē bueri waja, musā yure baari ejo, iirīri tīamakū ñeāmasīa. ⁵Gajerā Jesús buedoregu pīnerā, ĭgū pagupūrā, Pedrosā buegorenarā, ĭgūsā marāposā nomerē āīānama. Īgūsā irirosūta yude Jesucristore buremugūrē marāpokugu āīānabokoa. ⁶¿Naāsū gūñarī musā? Gajerā Jesús buedoregu pīnerā musārē buerā, ĭgūsā baaburire moā wajatabema. ¿Nasirirā yu, Bernabé musārē buerā, gua baaburire wajatabuarā, moāduūmasībirikuri? ⁷Surara ĭgū baaburi waja ĭgū basi wajaribirikumī. Īgū surara moārī waja ĭgū oparā gapu irire wajaribosakuma. ĭguidari otedi, ĭgū otedea dukare tea, baamasīkumi. Ovejare koregude, ĭgūsāya ūpikure bipi, iirīmasīkumi. ⁸Yu musārē irasū ārīgū, masaka gūñarī merā werebea. Yu ārīrosūta Marīpu doreri gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: ⁹“Weku trigo yeri gasirire ĭgūya guburi merā kura koro, trigore baaduagu baaburo. Īgūya disi túsārī berore túsābirikōāka!” ārī gojasūdero āārībú. Marīpu irire doregu, wekuayama direta ārīgū meta iridi āārīmī. ¹⁰Irire doregu, gua ĭgūya kerere buerāya āārīburire ārīgū iridi āārīmī. Āsū āārā. Sugu oteburore āmukumi. Puru gajigu iro otedea dukare seakumi. Irasirirā iri otedea dukare dukawaburire gūñarā, pērāgueta ōārō moākuma. ¹¹Gua musārē Marīpuya werenīrīrē buerā, oterimasū ĭgū oteri yerire otegu irirosū iribu. Oterimasū ĭgū moārī waja, ĭgū otedea dukare seamasīkumi ĭgūya āārīburire. Irasiro, gua musārē bueri waja, musā guaya āārīburire gajigu guare simakū ōābokoa. ¹²Musā guare sībīkererā, gajerā buerā musārē

sērēmakū, ĩgūsā gapure sīyuro. Gua gapu ĩgūsā nemorō sērēmasia musārē bueri waja.

Gua musārē: “Sika!” āribonērā āārīkererā, neō irasū āribea. “Īgūsā Cristoya kerere péduabiribokuma gua ĩgūsārē gajinorē sērēmakū”, āri gūñabu. Irasirirā gua gāāmerirē opabirikerepuru, musārē neō sērēbiribu. ¹³Musā ire masīa. Marīpuya wiigue moārīmasā, Marīpūre būremurā waibu dí āāri sīdeare baama ĩgūsā iroge moārī waja. Iri wiima waimurārē wējē soepero puro moārāde irireta baama. ¹⁴I irirosūta marī Opu ĩgūya kerere wererāya āārīburire āsū ārīdi āārīmī: “Īgūsā moārī merā ĩgūsā baaburire wajata baaburo”, ārīdi āārīmī. ¹⁵Irasū āārīkerepuru, yu gapu musārē: “Sika!” neō āribiribu. Daporadere gojagu, musārē gajino sērēgū meta gojāa. Ūaboari merā boakeregu, musārē buedea waja neō wajaseabirikoa. Irasirigu wajamarirō musārē usuyari merā buea. Yu musārē buedea waja merā neō wajata baabirikoa.

¹⁶Marīpū yure ĩgū masakare tauri kerere weredoregu pídi āārīmī. Irasirigu yu iri kerere weregu: “Gajerā nemorō masītarinugāgū āārā”, neō āri gūñabea. Iri kerere werebi, būro bujawereri merā ñerō taribokoa. ¹⁷Iri kerere yu basi yu gūñarī merā buegu, wajatabokoa. Marīpū yure dorederosūta iri kerere buegu, ĩgū yure pídea gapure irigu yāa. ĩgū yure píderosūta iriro gāāmea. Gaji gapure neō irimasīña máa. ¹⁸Irasirigu Jesucristoya kerere buegu, yu bueri waja musārē: “Wajarika!” āri sērēbuno āārīkeregu, irire neō sērēbiribu. Yu irasirimakū, yu wajatari āsū āārā: “Jesucristo ĩgūrē būremurārē taugukumi”, ārīrī kerere wajamarirō buegu, oārō usuyari merā āārā. Irita āārā yu wajatari.

¹⁹Masakare moāboegu neō āārībirikeregu, āārīpererārē moāboegu irirosū irigu yāa, ĩgūsā Jesucristoya kerere pēburo, ārīgū. Wārā ĩgūrē būremumakū gāāmegū, irasū yāa.

²⁰Irasirigu yaarā judfo masaka merā āārīgū, ĩgūsā oārī iririkurosūta yāa,

ĩgūsā Jesúre būremumakū gāāmegū. Āsū āārā. ĩgūsā Moisés dorerire būremuma. Yu Moisés doreri direta būremugū āārībirikeregu, ĩgūsā merā āārīgū, ĩgūsā iririkurosūta yāa, yu buerire pēmakū gāāmegū. ²¹Moisés dorerire būremerā merā āārīgū, ĩgūsā oārī iririkurosūta yāa, ĩgūsāde Jesúre būremumakū gāāmegū. Irasirikeregu, Cristore būremusīā, Marīpū dorerire tarinugābea. ²²Jesúre būremuturamerā merā āārīgū, ĩgūsā oārī iririkurosūta yāa, ĩgūsāde Jesúre būremunemoburo, ārīgū. “Musā nemorō Jesúre būremugū, ĩgūyare masīpeogu āārā”, neō āribea ĩgūsārē. Irasirigu āārīpererā oārī iririkurosūta yāa: “Surāyeri yu buerire pērā, tausūrākuma”, ārīgū. ²³I āārīpererire irasū yāa: “Jesucristo ĩgūrē būremurārē taugukumi”, ārīrī kerere ĩgūsā oārō pēburo, ārīgū. ĩgūsā iri oārī kerere būremumakū ĩāgū, yu ĩgūsā merā būro usuyāa.

²⁴Musārē i keori merā āsū āri werea. Ūma birarimasā, āārīpererā ūmakererā, wajataperebirikuma. Ūmaturagu dita wajatakumi. Irasirirā, wajataduagu būro ūmaderosūta musāde Marīpū gāāmerirē oārō irika, ĩgū siburire wajatamurā! ²⁵Āārīpererā ūma biramurā ĩgūsā ūmaburi dupuyuro oārō ūma buekuma. Āārīpereri ĩgūsāya dupure poyanorērīrē pirikōākuma. Olivo wāīkūdima pūrī merā iridea berore wajataduārā, irasū ūma buekuma. Puru gajerārē ĩmurā, wajatadiya dipurugue iri berore peokuma. Iri bero mata boakōākoa. Marīde Marīpuyare oārō buero gāāmea. űerirē pirikōā, ĩgū gāāmerī gapure iriro gāāmea, ĩgū siburire wajatamurā. ĩgū sīrī neō boabirikoa. ²⁶Irasirigu yu gapu, ūma birarimasū ĩgū noō gāāmerō ūmagū irirosū iribeā. Yu gāāmerō irimoāmabea. Marīpuyare masīsīā, ĩgū gāāmerirē irigu yāa. ²⁷Irasirigu yu iriduarire, yu ūaribejarire iribeā. Yu iriduarire irimakū, gajerārē Marīpuyare buedi āārīkerepuru, Marīpū yure: “Oārō iribu”, āribiribokumi.

Keori weadeare buremubirikōāka!
ārī gojadea

10 ¹Yaarā, musārē irire masīmakū gāamea. Marīpu, gua nekūsāmarā merā āārīdi āārīmī ĩgūsārē Egiptogue āārīrārē āi wiugu. ĩgū iriudea mikāyebo merā ĩgūsārē dupuyudi āārīmī. Āārīpererā ĩgūrē tuyarā, dia wādiya, deko diiadiya wāikudiya dekogue, bojori maā ĩgū iridea maague taribujanerā āārīmā. ²ĩgūsā Moisés merā mikāyebo doka, dia wādiyare taribujanerā āārīmā. Iro taribujarā, āārīpererā ĩgū merā wādiya dekogue wāīyesūrā irirosū waanerā āārīmā. Iri merā ĩgūyarā āārīrīrē ĩmunerā āārīmā. ³ĩgūsā āārīpererā Marīpu sīdea ũmugasima baarire baanerā āārīmā. ⁴Āārīpererā Marīpu ũtāyegue deko wiridoredeare iirīnerā āārīmā. Cristo iri ũtāye irirosū āārīdi āārīmī. ĩgūta okari sīdi āārīmī. Irasirigu ĩgūta ĩgūsārē wapikuwāgādi āārīmī. ⁵Marīpu ĩgūsārē ōārō iritamukerepuru, wārā ĩgū dorerire tarinugānerā āārīmā. ĩgūsā irasirimakū ĩāgū, Marīpu ĩgūsārē ĩāsuyubiridi āārīmī. Irasirigu ĩgūsārē masaka marīrōgue boamakū iridi āārīmī ĩgū dorerire tarinugādea waja. ⁶Āārīpereri ĩgūsārē waadea kere, marīrē ĩgūsā iriderosū ñerīrē iribirikōāburo, ārī keori pídea āārā. ⁷Irasirirā, keori weadeare surāyeri ĩgūsā buremuderōsū buremubirikōāka! Keori weadeare ĩgūsā buremudeare Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībā: “Masaka baa, iirī odo, bosenu irinugānerā āārīmā”, ārī gojasūdero āārībū. ⁸Puru surāyeri ũma nomerē ñerō iri gāmebiranerā āārīmā. ĩgūsā iriderosū iribirikōārō gāamea marīrē. ĩgūsā ñerō iriri waja, sunurē veintitrés mil masaka boanerā āārīmā. ⁹Gajipoe gajerā: “Marīpu guare ōārō korebemi”, ārī werewuanerā āārīmā. ĩgūsā āriderosū āribirikōārō gāamea marīrē. ĩgūsā ñerō werenīrī waja ĩgūsārē āña kūrī wējēnerā āārīmā. ¹⁰Gajipoe gajerā ĩgūsā Marīpu irideare ñerō ārī

werewuamakū, Marīpure wereboegu ĩgūsārē wējēdi āārīmī. ĩgūsā āriderosū āribirikōārō gāamea marīrē.

¹¹Marīrē inu marārē ĩ ũmu pereburo mērōgā duyawāgāriro yāa. Irasirigu Marīpu ĩgūya werenīrī gojadea pūgue gua nekūsāmarārē ĩgū wajamoādeare gojadoredi āārīmī, ĩgūsā iriderosū ñerō iribirikōāburo, ārīgū. ¹²Sugu: “Yu tamerā Marīpure ōārō buremusiā, ñerō iribirikoa”, ārī gūñagūno, ōārō pémasīka, iripoegue marā iriderosū ñerīrē iriri, ārīgū! ¹³Gajipoere marī āārīpererā sugu duyaro marīrō ñerīrē iriduarā, wātī ñerī ārīmesāsūrā, ñerō tarirā āārā. Irasū āārīkerepuru, Marīpu gapu ĩgū āriderosūta marīrē iritamunīkōāmi ñerīrē tarinugāburo, ārīgū. Marī ñerīrē tarinugānemomasībirimakū ĩāgū, gaji ñerīrē tau kāmūtāgukumi marīrē poyanōrērī, ārīgū. Irasirigu marīrē ĩgū merā gūñaturamakū irigukumi ñerīrē iribirikōāburo, ārīgū.

¹⁴Yaarā yu maīrā, yure péka! Neō keori weadeare buremubirikōāka! ¹⁵Musā ōārō pémasirā āārīmakū, irire musārē werea. Irasirirā yu ārīrīrē: “Diayeta āārā”, ārī masīa. ¹⁶Marī nerē bokatīrīrā Marīpure: “Ōāa”, ārī, usuyari sī odo, igui deko iirīripare iirīa. Irasū iirīrā: “Cristo boagu, marī ñerī iridea wajare ĩgū dí béodea merā wajaribosadi āārīmī”, ārī ĩmua. Pārūrē marī dukawa baarā: “Cristo ĩgūya dupu curusague boadea merā marīrē ĩgūyarā āārīmakū iridi āārīmī”, ārī ĩmua. ¹⁷Marī wārā āārīkererā, suru pārūrē dukawa baarā, āārīpererā marī Cristoyarā su duputa irirosū āārā. Irasirirā suguyarāta āārā.

¹⁸Guayarā Israel marā Moisés dorederosūta iririre gūñaka! Marīpure buremurā, ĩgūya wiigue waibure āīa wējē soema. Wējē soe odo, Marīpu ĩūrō díire baama. Irasū baarā: “Marīpuyarā āārā”, ārī ĩmuma. ¹⁹Yu ire irasū ārīgū: “Keori weadea wajakua, irasiriro iri keori weadea puro waibu díí pídea, gaji waibu díí nemorō āārā”, ārīgū meta yāa. ²⁰Āsū gapu ārī werea. Marīpure masīmerā, keori weadea puro waibu

dií pírā, Marīpure buremubema. Wātēa gapure buremurā yāma. Īgūsā irasū buremumakū, ĩgūsā buremurī wiigue musā ĩgūsā merā baarā: “Wātēayarā āārā”, āri ĩmurā irirosū yāa. Musā irasirimakū, neō gāamebea. ²¹Marī Opū Jesucristoyarā āārisiā, ĩgūrē buremurā nerē bokatīrīrā, ĩgui deko iirīripare iirī, pārūrē dukawa baāa. Gajerā ĩgūsā keori weadeare buremurā iirīri, waibu dií ĩgūsā baari, wātēaya āārā. Irasirirā marī Opū Jesúyare baarā, wātēayare baamasībea. Irasūta wātēayare baarā, Jesúyare baamasībea.

²²Marī Opū ĩgūyarārē ĩgū direta buremumakū gāamemi. Irasirirā marī wātēārē buremurā, marī ĩgūrē guamakū iribokoa. ĩgū guamakū, marī ĩgūrē tarinugāmasībirikoa. Marīrē wajamoāburire kāmutasībirikoa.

Marīpu gāamerī direta irika! āri gojadea

²³Masaka surāyeri āsū āri wereníma: “Marī iriduarire noó gāamerō irimasīa”, āri wereníma. ĩgūsā irire irasū ārikerepuru, āārīpereri marī iriduarire irirā, gajerārē iritamurā meta yāa. Noó marī gāamerō irirā, gajerārē Marīpure buremunemomakū iribiribokoa. ²⁴Mariya āārīburi direta gūnabirikōārō gāamea. Gajerāya āārīburi dere gūnarō gāamea.

²⁵Irasirirā baari duarogue baarire wajarirā, noó gāamerō wajari baaka! “¿I baari keori weadea pūroge pídea āārīri?” āri sērēnabirikōāka: “Irire baarā, ñerō irirā yāa”, āri gūnarī, ārīrā! ²⁶Marīpūya werenírī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: “Āārīpereri i ũmuma, marī Opūya āārā”, āri gojasūdero āārībú. Irasirirā āārīpereri ĩgū baari pídeare baamasīa.

²⁷Jesúre buremubi musārē baadoregu siimakū, waaduarā waaka! Baarā waarā, musārē ĩgū ejorire baaka! “¿I baari, keori weadea pūroge pídea āārīri?” āri sērēnabirikōāka: “Irire baarā, ñerō irirā yāa”, āri gūnarī, ārīrā! ²⁸Gajigu iro āārīgú āsū āribokumi

musārē: “I baari, keori weadea pūroge pídea dií āārā”, āribokumi. ĩgū irasū ārimakū, iri díre baabirikōāka! ĩgū, musā baamakū: “Ñerīrē irirā yāma”, āri gūnabokumi. ĩgū irasū āri gūnabirikōāburo, ārīrā, irire baabirikōāka! ²⁹Yū irire ārīgū, ĩgū gūnarīrē werenīgū yāa. Musā gūnarīrē wereníbea.

Musā gapu āsū āri sērēnabokoa yūre: “¿Nasirirā, gajigu diaye gūnabiri waja, gūa iriduarire gorawayubokuri? ³⁰Gūa baarire Marīpure: ‘Óāa’, āri, usuyari sīmakū, gajigu gūa baarire werewuamasībemi”, āribokoa musā yūre. ³¹Yū gapu āsū āri werea musārē. Musā baa, iirīrā, gajinorē irirāde, Marīpu gāamerī direta irika, gajerāde ĩgūrē: “Óatarīgu āārīmi”, āri buremuburo, ārīrā! ³²Neō musā iriri merā judío masakare, judío masaka āārīmerārē, Marīpuyarādere ñerō irimakū iribirikōāka! ³³Yū irirosū irika! Āārīpereri yū iriri merā masaka āārīpererārē oārō iriduāa. Irasirīgu oārō yū āārīburi direta gūnabea. Gajerāya āārīburi gapure oārō gūnāa, ĩgūsāde Jesucristore buremuburo, ārīgū. ĩgūrē buremumakū, ĩgūsārē taugukumi, peamegue waabirikōāburo, ārīgū.

11 ¹Irasirirā yū Cristore irituyarosūta musāde yūre irituyaka!

Jesúre buremurā nerērōgue nome iririmarē gojadea

²Yaarā, yūre musā gūnamakū, āārīpereri yū buedeare keoro irimakū ĩāgū, musārē: “Oārō yāa”, āri, usuyari merā werea. ³Gaji musārē masīmakū gāamea. Cristo, āārīpererā ũma dipuru āārīmi. ũmūu, marāpore ĩgo dipuru āārīmi. Marīpu, Cristo dipuru āārīmi. ⁴Musā Marīpure buremurā nerēmakū, sugu Marīpure sērēgū, Marīpu ĩgūrē weredoredeare weregu, ĩgūya dipurure buuabirikumi. ĩgūya dipurure buuagu, guyasiūrō irīgu iribokumi. Cristore ĩgū Opūre gopeyari merā buremubirikokumi.

⁵Nomeō gapu Marīpūre sērēgō, Marīpū igore weredoredeare werego, igoya dipurure buuakumo. Igoya dipurure buuabeo, guyasiūrō irigo iribokumo. Marāpūre igo dipurure goepeyari merā buremubiribokumo. Poari pera wuuabéodeo irirosū āārībokumo. ⁶Igoya dipurure buuaduabirimakū, diayeta igoya poarire pera wuuabéokōārō gāāmea. Igoya poarire pera wuuabéoduabeo: “Guyasiūgorāa”, āārīgō, igoya dipurure buuaburo. ⁷Ūmūu gapu Marīpū irirosū opu āārīsīā, īgūya dipurure buuabirikōāburo, Marīpū yu Opū āārīmi, āri īmubu. Nomeō gapu igoya dipurure buuaburo, ūmūu yu opu āārīmi, āri īmubo. ⁸Neōgoraguere Marīpū ūmūurē irigu, nomeōya gōā merā iribiridi āārīmī. Nomeō gapure ūmūuya gōā merā iridi āārīmī. ⁹Irasirigu ūmūurē irigu, nomeōrē iritamubure iribiridi āārīmī. Nomeō gapure, ūmūurē iritamubore iridi āārīmī. ¹⁰Irasirirā musā Marīpūre buremurā nerērōguere, nome īgūsāya dipure buuaro gāāmea. Irasū buuarā, ūmūu dorerire ōārō yujurire īmurākuma. Īgūsā irasiririre Marīpūre wereboerā īārākuma. ¹¹Irasū āārīkererū, marī Jesucristore buremurā gāme iritamua. Ūma, nome iritamurī marīrō āārīmasībirikuma. Nomedē ūma iritamurī marīrō āārīmasībirikuma. ¹²Diayeta āārā. Marīpū nomeōrē ūmūuya gōā merā iridi āārīmī. Ide diayeta āārā. Ūma, nome merā deyoama. Irasirirā āārīpererā masaka: ūma, nomede Marīpū irinerā āārīma.

¹³I āārīpereri diayeta āārīmakū, ĩmusā basi naāsū gūnarī? Musā Marīpūre buremurā nerērōgue, nomeō igoya dipurure buuabeota, Marīpūre sērēmakū ĩōārī, o ōāberi? ¹⁴Ūmūu poañapu ūmakū guyasiūgorāa. Āārīpererā masaka irire masīma.

¹⁵Nomeō poañapu ūmagō āārīmakū: “Ōāgorāa”, ārā. Igo poañapu ūmakū, igoya dipuru buuaro irirosū āārā.

¹⁶Yu werenīrīrē: “Irasū āārībea”, āri guaseoduagunorē āsū āri weregura. Marī

Jesúre buremurā, gajerā Marīpūyarāde irire irasū dita yāa.

**Marī Opū Jesucristo boadeare
gūnarā, īgū nerē baadorederosū
keoro iribiridea**

¹⁷Dapora musārē gajī gojāa. Irire jogagu, yu musārē: “Ōārō irirā yāa”, ārībea. Musā nerērā, ōārō iriboanerā, ubu gapu poyanorēayuro. ¹⁸Irasirigu āsū āri werepuroririga musārē. Musā nerērā, gāme guaseo dukawariayuro. Gajerā yure irire weremakū pēgu: “Diayeta āārīkoa”, āri gūnāa. ¹⁹Musā gāme dukawarirā, āsū āri gūnākoa: “Marīrē gāme dukawariro gāāmea. Irasirirā, ĩnoā gapu Jesucristoyarāgora āārīrī? āri masīrākoa”, ārīkoa. ²⁰Irasirirā musā gāme dukawariri waja, musā marī Opū Jesucristo boadeare nerē gūnarā, īgū buerā merā baatūnugū dorederosū keoro iirī, baabea. ²¹Musā nerē baarā, surāyeri noō gāāmerō baapurorikōāa. Gajerā uaboama. Gajerā mejāma. ²²Musā noō gāāmerō iirī, baaduarā, ĩnasirirā musāya wiirigie baa, iirīberī? Musā Marīpūyarā āārīkererā, noō gāāmerō baa, iirīrā, musā nerērīrē wajamarīrōsū irirā yāa. Musā watopegue āārīrā baari opamerārē guyasiūrō tarimakū irirā yāa. Musā irasiriri kerere pēgu, ĩnaāsū āri weregukuri yu musārē? “Ōārō irirā yāa”, ārībirikoa.

**Marī Opū Jesucristo īgū buerā
merā baatūnudeare gojadea**

²³⁻²⁴Marī Opū Jesucristo yure buedeare yu musārē werebu. Iri āsū āārā. Īgūrē wējēduarāguere īgūrē Judas īmuburi dupuyuroma nāmīta marī Opū Jesucristo pāūrē āi, Marīpūre: “Murē usuyari sīa”, āri, irirure pea, īgū buerārē: “I yaa dupū āārā”, āri gueredi āārīmī. “Irasirirā yu musā merā dapora iriaderosū nerē, pāūrē baariku, yu musārē boabosarire gūnāka!” ārīdi āārīmī. ²⁵Īgūsā baa odoadero purū, pāūrē āīderosūta iirīripare āi, āsū ārīdi āārīmī: “Yu musārē boabosagu yaa dī bēori merā Yūpu musārē: ‘Ōārō irigura’,

ārīdeare iriyuwarikugukumi. Irasirirā musā nerē, iirīripare iirīriku, yu dí béobosarire gūñaka!” ārīdi āārīmi. ²⁶ Īgū ārīderosūta irirā, marī nerērā, pārūrē baarikū, iirīripare iirīriku: “Marī Opū Jesucristo marirē boabosadi āārīmi”, ārī ĩmurākoa. Irire irinīkōārō gāamea. Īgū ĩ ũmugue dupaturī aarimakū, irire irinemobirikoa.

Marī Opū Jesucristo boadeare gūñarā, āsū iridorea, ārī gojadea

²⁷ Marī Opū Jesucristo boadeare marī nerē gūñaripoe Marīpūre būremurī marirō merā pārūrē baa, iirīripare iirīgūno ñerō irigu yāmi. Jesucristo marirē boabosagu dí béodeare ubu āārīrī irirosū gūñami. ²⁸ Irasirirā pārūrē baa, iirīripare iirīburi dupuyuro masakaku marī irideare: “Ñerō irikubu”, ārī gūñapuroriro gāamea. ²⁹ Marī Opū Jesucristoya dupū āārīrīrē pēmasirō marirō merā pārūrē baa, iirīripare iirīmakū, Marīpū marirē wajamoāgukumi. ³⁰ Musā irire pēmasībirīdea waja wārā musā merāmarā pūrīrikurā, turamerā āārīma. Surāyeri boakōāsīama. ³¹ Marī baa, iirīburi dupuyuro marī irideare: “Ñerō irikubu”, ārī gūñapurorimakū, marī Opū marirē wajamoābirikumi. ³² Marī Opū gapū marirē ĩgūyarārē marī ñerī irire piriburo, ārīgū, wajamoāmi. Irasirigu ĩgūrē būremerārē peamegue waadore, marī gapure ĩgūsā merā wajamoābirikumi.

³³ Irasirirā yaarā, musā nerē baarā, suro merā baamurā gajerādere yūka!

³⁴ ũbagoagūno ĩgūya wiigūe baaburo. Irasirimakū, musā ōārō nerē baamakū, Marīpū musārē wajamoābirikumi. Gajire musā purogue waagū, ōārō were āmugura.

Ōagū deyomarīgū Marīpūyare marirē irimasīmakū iririre gojadea

12 ¹ Yaarā, Ōagū deyomarīgū Marīpūyare marirē irimasīmakū irigu āārīmi. Yū irire musārē ōārō masīmakū gāamea.

² Musā ire ōārō masīsiāa. Jesucristore būremuburi dupuyuro keori weadeare būremutūyanerā āārībū. Iri keori weadea okari opabea. Neō werenībea.

³ Irasirigu daporare yū musārē ire masīmakū gāamea. Neō sugu Ōagū deyomarīgū iritamurī merā weregu: “Jesúre ñerō waanaburo”, ārīmasībirikumi. Gajigu Ōagū deyomarīgū iritamurī marirō merā weregu: “Jesús marī Opū āārīmi”, neō ārīmasībirikumi.

⁴ Ōagū deyomarīgū Marīpūyare marirē irimasīmakū iriri, wārī āārā. Īgū suguta irire sīgū āārīmi. ⁵ Marī Opū Jesucristo marirē moādoreri, wārī āārā. Īgū suguta irire moādoregu āārīmi. ⁶ Marīpūyare iriri, surosū āārībea. Marīpū suguta marī āārīpererārē ĩgūyare ōārō irimasīmakū irigu āārīmi. ⁷ Marīpū Ōagū deyomarīgūrē marī masakakure sīrī merā ĩgū marī merā āārīrīrē ĩmumi, āārīpererā Jesucristore būremurārē gāme iritamuburo, ārīgū.

⁸ Ōagū deyomarīgū surāyerire ōārō masirī merā Marīpūyare weremakū yāmi. Gajerādere ōārō pēmasirī merā ĩgūyare weremakū yāmi. ⁹ Gajerārē: “Marīpū iritamurī merā marī ōārō irimasīa”, ārī būremumakū yāmi. Irasū āārīmakū, gajerārē ĩgū turarire sīmi pūrīrikurārē tauburo, ārīgū. ¹⁰ Gajerārē ĩgū turari merā iri ĩmurirē irimasīmakū yāmi. Gajerārē Marīpū ĩgūsārē weredorerire ōārō weremasīmakū yāmi. Gajerārē: “Wātī turari merā, o Ōagū deyomarīgū turari merā āsū yāmi ĩ”, ārī masīrīrē sīmi. Gajerārē gajī masā ya werenirī merā ĩgūsā dupuyurogue werenīmasībirideare werenīmasīmakū yāmi. Gajerārē, iri werenirīrē masībirikererā, Ōagū deyomarīgū iritamurī merā: “Āsū ārīduaro yāa ĩ”, ārī masīmakū yāmi. ¹¹ Ōagū deyomarīgū marī masakakure gajerosūperi dita ĩgū sīduarire sīmi. Īgū suguta Marīpūyare marī irimasīburire sīgū āārīmi.

Marī Cristoyarā āārīrā su duputa irirosū āārā, ārī gojadea

¹² Marīya dupūma wārī āārā. Wārī āārīkerero, su duputa āārā. Cristode

irasūta āārīmi. Marī īgūrē būremurā wārā āārīkererā, su duputa irirosū āārā. ¹³Murārōta marī īgūrē būremurā āārīpererā: judío masaka, judío masaka āārīmerā, gajerārē moāboerā, moāboemerāde wārā āārīkererā, Ōāgū deyomarīgū sugū merāta wāiyesūbu. Irasirīgū marirē su duputa irirosū āārīmakū yāmi. Irasirirā marī āārīpererā Ōāgū deyomarīgūrē opāa.

¹⁴Marīya dupūma āārīrī su wāita āārībea. Wāri āārīkōāa. ¹⁵Marīya gubu werenīrī gubu āārīrō āsū ārībokoa: “Mojō āārībea. Irasiriro mūya dupūma āārībea”, ārībokoa. Marīya gubu irasū ārīkerero, marīya dupūmata āārā. ¹⁶Marīya gāmipū werenīrī gāmipū āārīrō āsū ārībokoa: “Koyeru āārībea. Irasiriro mūya dupūma āārībea”, ārībokoa. Marīya gāmipū irasū ārīkerero, marīya dupūmata āārā. ¹⁷Marīya dupū, koyeru dita āārīmakū, ūnasirisīā, pēbokuri marī? Marīya dupū, gāmipū dita āārīmakū, ūnasirisīā, gajīnorē wījībokuri marī? ¹⁸Marīpū marīya dupūre irīgū, āārīpereri īgū gāāmerōsūta keoro iridi āārīmī. ¹⁹Āārīpereri marīya dupūgue āārīrīno su wāita āārīmakū, marīya dupū marībokuyo. ²⁰Āsū āārā. Marīya dupūgue āārīrī wāri āārīkererū, su duputa āārā. I irirosūta marī Jesūre būremurā wārā āārīkererā, su duputa irirosū āārā.

²¹Irasiriro koyeru, mojōrē: “Murē gāāmebea”, ārīmasībīrikōa. Dipuru, guburire: “Murē gāāmebea”, ārīmasībīrikōa. ²²Āsū gapū āārā. Gaji marīya dupūgue āārīrī, turabiri āārīkererū, marī gapū irire būro gāāmea. ²³Gaji marīya dupūgue āārīrīrē: “Ubu āārīrī āārā”, ārī gūñāa. Irasirirā irire ōārō deyoburo, ārīrā, ōārō āmua. Gaji marī guyasīrīsārīrē surī sāña kāmūtāa masaka īābirikōāburo, ārīrā. ²⁴Gaji marīya dupūgue āārīrīrē ōārī deyori gapūre āmubea. Marīpū marīya dupūgue āārīrīrē āārīpererire ōārō āmudi āārīmī, su duputa ōārō dupūkūburo, ārīgū. Irasirīgū: “Ubu āārīrī āārā”, marī ārīrī gapūre ōārō

gāāmemakū yāmi. Irasirirā marī neō gajīgū Jesūyagure: “Ubu āārīgū āārīmi, irasirirā īgūrē gāāmebea”, ārībīrikōārō gāāmea. ²⁵Āsūta āārīdoređi āārīmi, Marīpū marīya dupū suro merā iritamuburo, ārīgū. ²⁶Marīya dupūgue āārīrī su wāi űerō tarīmakū, gajīde āārīpereri űerō tarīa. Su wāirē ōārō āmumakū: “Marīya dupū āārīperero ōārō āārā”, ārī gūñāa.

²⁷Yu irire ārīgū, āsū ārīduagu yāa. Marī Cristore būremurā īgūya dupū irirosū āārā. Irasirirā marī masakaku īgūya dupūgue āārīrā irirosū āārā. ²⁸Irasirīgū Marīpū marī Jesūre būremurārē gāme iritamuburire pīgu, āsū pīđi āārīmī. Jesucristo buedoregu pīnerārē pīpurorīđi āārīmī. Pūru Marīpū gajerārē īgū weredorerosū weremurārē pīđi āārīmī. Pūru gajerārē īgūyare buemurārē pīđi āārīmī. Gajerārē īgū turaro merā iri īmumurārē, gajerārē pūrīrikurārē taumurārē, gajerārē masakare iritamumurārē, gajerārē dorerīmasā āārīmurārē, gajerārē gajī masā ya merā īgūsā dupuyurogue neō werenīmasībīrīdeare werenīmasīmūrārē pīđi āārīmī. ²⁹Irasirīgū marī āārīpererārē sūrosū irimurārē pībīrīđi āārīmī. Irasirirā marī āārīpererā Jesucristo buedoregu pīnerā meta āārā. Marī āārīpererā Marīpū weredorerosū wererā meta āārā. Marī āārīpererā Marīpūyare buerā meta āārā. Marī āārīpererā Marīpū turaro merā iri īmumurā meta āārā. ³⁰Marī āārīpererā pūrīrikurārē taumasīrā meta āārā. Marī āārīpererā gajī masā ya werenīrī merā werenīmasīrā meta āārā. Marī āārīpererā īgūsā werenīrīrē pēadero pūru: “Āsū ārīduaro yāa”, ārī wererā meta āārā. ³¹Irasirirā Ōāgū deyomarīgū Marīpūyare irimasīrī sīrīrē gāāmeaka musā! Yu musārē ī āārīpereri nemorō ōārīrē weregura.

Gāme maīrīmarē gojādea

13 ¹Marī gajī masā ya werenīrīrē werenīmasīkererā, Marīpūre wereboerā ya werenīrīrē

werenímasíkererā, gajerārē maibirimakū, marī werenírī wajamaribokoa. Kóme majī pábiramakū busurosū marī werenírī busukōábokoa. ²Marīpu marírē weredorerosū ōārō weremasíkererā, gajerārē maibirimakū, marī wererī wajamaribokoa. Aārīpererire masíkererā, Marīpuyare masaka dupuyurogue masíbirideare aārīpererire pémasíkererā, gajerārē maibirimakū, marī masírī wajamaribokoa. Marīpure buremurī marírē ĩgū sírī merā buúrure gajerogue waadoremásíkererā, gajerārē maibirimakū, marī buremurī merā iriri wajamaribokoa. ³Marī oparī aārīpererī boporārē síkererā, ĩgūsārē maibirimakū, marī iriri wajamaribokoa. Marīpuyare marī irideare waja mariya dupure masaka sokekerepuru, marī gajerārē maibirimakū, Marīpu marírē: “Ōārō iribu”, ārībiribokumi.

⁴Marī gajerārē maírā, mata ĩgūsā merā guaņa máa. ĩgūsārē bopoñarī merā ōārō yáa. ĩgūsārē ĩaturina máa. “ĩgūsā nemorō ōāgū aārā”, ārīmasiņa máa. “ĩgūsā nemorō masítarinugāgū aārā”, ārīmasiņa máa. ⁵Marī gajerārē maírā, ĩgūsārē buremurī merā keoro werea. Mariya aārīburi direta gūnabea. ĩgūsāya aārīburi direta gūnáa. ĩgūsārē guari merā wereña máa. ĩgūsā marírē ñerō irimakū, yoaripoe ĩgūsā merā guaníña máa. ⁶Gajerārē maírā, ĩgūsā ñerō irimakū ĩārā, usuyamasíña máa. Diayema gapure ĩgūsā irimakū ĩārā, usuyáa. ⁷Marī gajerārē maírā, ĩgūsā ñerō irimakū ĩārā, masakare neō kere werebea. Gajerā ĩgūsārē werewuakerepuru, marī ĩgūsārē buremurírē neō piribirikoa. “Puruque ĩgūsāde ōārī gapure irirākuma”, ārī gūnáa. ĩgūsā iriri merā marī ñerō tarikererā, ĩgūsārē maísā, neō piribeá.

⁸Marī gāme maírī neō perebirikoa. Marīpu weredorerosū wererī gapu pererokoa. Gaji masā ya merā marī werenírīde pererokoa. Marīpuyare masírī merā ōārō wereride, purugue pererokoa. Iri irasū waamakū, marī masídero nemorō aārīpererire masírākōa. ⁹Daporare marī aārīpererī Marīpuyare

masíbea. ĩgū weredorerosūta ĩgū masírī sírī merā werekererā, aārīpererī ĩgūyare weremasíbea. ¹⁰Puruque Jesucristo Marīpuyare masípeogu aarimakū, marī masíbirideare masípeorākōa.

¹¹Yu majīgū aārīgū, majírā irirosū gūñarī marírō werení, ĩgūsā irirosūta iriunabu. Yu buguro waagū, majírā irirosū aārīdeare pirikōābu. ¹²Daporare Marīpuyare marī ōārō masíbea. Diuru buguru merā marī aĩnamakū ōārō deyomarírō irirosū aārā. Ōārō deyobeá. Puru ōārō deyogogue Marīpure ĩarākōa. Daporare marī ĩgūrē sírīgā masiá. Puru Marīpu marírē masípeorosūta maríde masípeorākōa.

¹³Daporare ure wāĩ aārā: Marīpure buremurī, ĩgū marírē ōārō irigukumi, ārī usuyari, marī gāme maírī aārā. Iri ure wāĩ neō perebirikoa. Gāme maírī gapu gaji nemorō ōārī aārā.

Gaji masā ya werenírī merā marī werenímasíbirikererā werenírīmarē gojadea

14 ¹Gajerārē maĩnemoka! Irasū aārīmakū, Marīpuyare Ōāgū deyomarīgū musārē irimasírī sírírē gāameka! Aārīpererī ĩgū irimasírī sírírē gūñarā, gaji nemorō Marīpu weredorerosū weremasírī gapure buro gāameka! ²Sugu gaji masā ya werenírī merā werenímasíbirikereregu werenímakū, Marīpu dita ĩgū werenírírē pémi. Masaka gapu ĩgū werenírírē pébema. Ōāgū deyomarīgū turari merā Marīpuyare masiña marídeare wereními. ³Marīpu weredorerosū wereregu gapu masakare weremi. ĩgū wererī pérārē Jesucristore buremunemomakū yámi. ĩgū wererī merā ĩgūsārē ōārō aārīrikumakū, ōārō yujupūrākumakū yámi. ⁴Gaji masā ya werenírī merā werenímasíbirikereregu werenígū ĩgū basi Jesucristore buremunemogū yámi. Marīpu weredorerosū wereregu gapu gajerā Jesucristore buremurārē ĩgūrē buremunemomakū irigu yámi.

⁵Gaji masā ya werenírī merā musā werenímasíbirideare aārīpererā musā

werenímasímakū gāāmea yu. Iri nemorō Marīpu weredorerosū musā weremakū buro gāāmea. Marīpu weredorerosū weregū gapu, gaji masā ya werenírī merā werenígū nemorō masakare iritamugū āārīmi. Irasū āārīkerepuru, gaji masā ya werenírīrē pégu: “Āsū ārīduaro yāa”, āri weremakū ōāgorāa. Īgū irasū āri weregū, Jesucristore buremurārē ĩgūrē buremunemomakū irigu yāmi. ⁶Yaarā, yu musā puogwe waagú, gaji masā ya werenírī merā werenígū, musārē iritamubiribokoa. Marīpu ĩgūyare yure masímakū irideare weregū, ĩgūya diayema kerere masírī merā weregū, ĩgū yure weredorerire weregū, ĩgūyare musārē buegu, musārē iritamubokoa.

⁷Keori merā musārē weregura. Tērēdirure keoro puribirimakū, o arpa wāikuro buaputērōde keoro buaputēbirimakū, iri wāi bayari āārīkoa, ārīmasīna máa. ⁸Surara gāmewējērā waaburi dupuyuro sugu ĩgūsā merāmu puridirure keoro puribirimakū, gajerā surara ĩgūsā mojkuburire āmubirikuma. ⁹Musāde irasūta āārā. Musā gaji masā ya werenírī merā werenímakū péra: “Āsū ārīrā irikuma ĩgūsā”, ārīmasībirikuma. Irasírīrā musā ubugorata werenímoāmakōārā irikoa. ¹⁰I ūmugwere wāri buri marā āārīma. Īgūsā basi ĩgūsā werenírīrē pémasīma. ¹¹Yu gaji masā ya werenírī merā werenígūrē pébi: “Gajeromu āārīmi”, āri gūnagukoa. Īgūde yu gaji masā ya werenírī merā werenímakū pébi yure: “Gajeromu āārīmi”, āri gūnagukumi. ¹²Irasūta āārā musādere. Musā Ōāgū deyomarīgū turaro merā irimasírī sírīrē gāāmea. Irasírīrā gajerā Jesucristore buremurārē ĩgūrē buremunemomakū irimasírīrē buro gāāmekā!

¹³Irasírīgu sugu gaji masā ya werenírī merā werenímasībirikeregu werenígūno Marīpure: “Yu werenírīrē gajerārē: ‘Āsū ārīduaro yāa’, āri weremakū iritamuka yure!” āri sérēburo. ¹⁴Yu gaji masā ya werenírī merā werenímasībirikeregu werenírī merā Marīpure sérēgū, Ōāgū

deyomarīgū gūnārī sírī merā sérēa. Irasū sérēkeregu, gūnārī merā yu sérēadeare: “Āsū ārīduaro irikoa”, āri pémasībirikoa. ¹⁵Irasírīrā āsū iriro gāāmea. Ōāgū deyomarīgū turari merā gaji masā ya werenírī merā Marīpure sérērō gāāmea. Irasū āārīmakū, pémasírī merā marī ya werenírī merā Marīpure sérērō gāāmea. Ōāgū deyomarīgū turari merā gaji masā ya werenírī merā Marīpure bayapeoro gāāmea. Irasū āārīmakū, pémasírī merā marī ya werenírī merā Marīpure bayapeoro gāāmea. ¹⁶Marī Ōāgū deyomarīgū turari merā gaji masā ya werenírī merā Marīpure usuyari sīkerepuru, marī merā āārīrā pébiribokuma. Īgūsā irire pémerā: “Irasūta āārā”, āri, marī merā Marīpure usuyari sībiribokuma. ¹⁷Marī gaji masā ya werenírī merā Marīpure usuyari sírī ōāgorāa. Irasū āārīkerepuru, marī merā āārīrā gapu marī werenírīrē pébirimakū, marī ĩgūsārē Jesucristore buremunemomakū iribirikoa. ¹⁸Gaji masā ya werenírī merā werenímasībirikeregu werenírīrē yuta musā āārīpererā nemorō werenía. Irire irisā, Marīpure usuyari sīa. ¹⁹Irasū āārīkeregu, Jesúre buremurā nerērōgue gaji masā ya werenírī merā wāri musā pébirire yu weremakū musārē ōābirikoa. Musā pémasírīrē yu mérīgā weremakū gapu, musārē ōārokā.

²⁰Yaarā, majīrā pémasīmerā irirosū gūnābirikōāka! Murā irirosū ōārō pémasírī merā gūnaka! Nerō iriri gapure majīrāgā gūnamerā irirosū āārīka!

²¹Marīpuya werenírī gojadesa pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: “Marī Opu āsū ārīmi: ‘Gajero marārē ĩgūsā ya werenírī merā i makā marārē weredoregura. Yaare ĩgūsārē irasū weredorekerepuru, i makā marā yure neō buremubirikuma’, ārīmi marī Opu”, āri gojasūdero āārībú. ²²Irasírīgu Marīpu gajero marārē ĩgūsā ya werenírī merā ĩgūrē buremurārē weredoregu, ĩgūsā ĩgūrē buremubirire ĩmumi. Īgūrē buremurā gapure irasiribemi. Īgūyare ĩgū weredorerosū wererā merā ĩgūsārē weremi.

²³Irasirirā musā Jesúre buremurā nerērōgue gaji masā ya werenírí merā werenímasíbirikererā werenírírē musā āārípererā wereníbokoa. Musā irasū werenímakū, Marípuhare masímerā, gajerā Jesúre buremumerāde ñajājabokuma. Musā irasū werenírírē pērā, musārē: “Niārímasā āāríma”, āribokuma. ²⁴Musā āārípererā Marípu weredorerosū weremakū Marípuhare masíbi, Jesúre buremubide ñajári pégu, ígū ñerō irideare masígukumi. Irasirigu ígū ñerī irideare bujaweregukumi. ²⁵Ígū gūñarígue ñerō: “Ñerírē gūñayo yu”, āri pémasígukumi. Irasirigu ñadukupuri merā ejamejā, Marípure: “Yu Opu āārā”, āri buremugukumi. Irasū āārímakū: “Marípu diayeta musā merā āārími”, āri masígukumi.

**Musā nerērā, goepeyari merā
ōārō keoro irika! āri gojadea**

²⁶Yaará, musārē āsū āri werea. Musā nerēmakū, surāyeri Marípure bayapeoma. Gajerā Marípuhare buema. Gajerā Marípu ígūyare ígūsārē masímakū irideare werema. Gajerā gaji masā ya werenírí merā werenímasíbirikererā wereníma. Gajerā iri werenírírē: “Āsū ārídualo yáa”, āri werema. Irasirirā āārípereri irire musā Jesúre buremurā ōārō keoro irika, musā ígūrē buremunemoburosūta! ²⁷Irasirirā gaji masā ya werenírí merā werenímasíbirikererā werenírā, pērā, o urerā wereníburo. Sugu werení odoadero puru, gajigu wereníburo. Puru gajigu ígūsā werenírírē: “Āsū ārídualo yáa”, āri wereburo. ²⁸Musā nerēmakū, ígūsā werenírírē: “Āsū ārídualo yáa”, āri werebu marímakū, gaji masā ya merā wereníbirikōāburo. Ígūsā seyaro ígūsā gūñarígue Marípu merā wereníburo. ²⁹Marípu weredorerosū wererāde, pērā, o urerā wereburo. Irasū keoro weremakū pērā, gajerā ígūsā wererire: “Diayeta Marípuhare kereta āārā”, āriburo. ³⁰Musā nerērōgue sugu weremakū, Marípu gajigure iroque doagure weredoremakū, werepuroriadi gapu toeburo. ³¹Musā

irasū irirā, musā āārípererā Marípu weredorerosū weremasirākoa. Sugu werepuroriadi were odoadero puru, gajigu werewāgānaburo. Irasirimakū, āārípererā pé, ōārō yujupūrākūrākuma. ³²Marípu weredorerosū wererā musā wereburi dupuyuro: “ĪNaásū āārímakū irire wererākuri?” āri gūñapurori gāāmea. ³³Marí nerēmakū, Marípu marírē keoro irimakū gāāmeme. Noó gāāmerō iriro marírō usuyari merā nerēmakū gāāmeme. Āārípererogue Jesúre buremurā nerērārē irasū dita irimakū gāāmeme.

³⁴Jesúre buremurā nerēmakū, nome wereníbirikōāburo. Nomerē werenídoreri máa. Wereníronorē irirā, Marípuhare werenírí gojadea pūgue dorederosūta ōārō péro gāāmea. ³⁵Jesúre buremurā nerēmakū, sugo nomeō werenígō, gūyāsūrō iribokumo. Irasirigo igo gajino ōārō pébiradeare masíduago igoya wiigue igo marápure sērēñaburo.

³⁶Ire musā masíka! Musā Marípuhare kerere werepurorinerā āāríbea. Irasū āārímakū, musā dita ígūyare buremurā āāríbea. Gajerāde ígūrē buremurā āāríma. ³⁷Sugu musā merāmu: “Yu Marípu weredorerosū weregu āārā”, āri gūñagū, o gajigu: “Yu Ōagū deyomarígū irimasirí sirírē opáa”, āri gūñagū, i yu musārē gojarire: “Marí Opu doreri āārā”, āri masígukumi. ³⁸Yu gojarire: “Marí Opu doreri āāríbea”, ārimakū, ígūrē: “Marípuhare weregu āāríbemi”, ārika!

³⁹Yaará, Marípu weredorerosū weremasirírē buro gāāmeaka musā! Musā merāmarārē ígūsā gaji masā ya merā werenímasíbirikererā werenímakū: “Werenímerāta!” āribirikōāka! ⁴⁰Musā nerērā, noó gāāmerō iribirikōāka! Goepeyari merā āārípereri musā iririre ōārō keoro irika!

Cristo masādeare gojadea

15 ¹Yaará, yu musārē iripoegue werede, Jesucristo masakare tauri kerere daporare gūñamakū gāāmea. Musā irire pērā, buremubu.

Daporadere irire buremunikōāa. ²Musā iri kerere buremusiā, peamegue waamurā meta āārā. Iri kerere musārē yu weredeare buremurirē piribirimakū, Marīpu musārē taugukumi. Musā iri kerere buremubirinerā, diayeta tausūbiribokoa.

³Yure buedeare musārē weretauba. Iri bueri, gaji bueri nemorō ōātaria. Āsū āārā. Marīpuya werenirī gojadea pūgue gojaderosūta Cristo marī ñerō iridea waja marirē boabosadi āārīmī. ⁴Īgū boadero puru, īgūrē yāanerā āārīmā. Puru Marīpuya werenirī gojadea pūgue gojaderosūta urenu waarō merā Marīpu īgūrē masūdi āārīmī. ⁵Īgūrē masūdero puru, Cristo Pedore deyoayupu. Puru īgū buedoregu pīnerā, pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarārē deyoayupu. ⁶Puru suñarō wārā quinientos masaka nemorō īgūrē buremurārē deyoayupu. Wārā īgūrē iānerā okama dapa. Gajerā boasianerā āārīmā. ⁷Puru Santiagore deyoayupu. Iro puru āārīpererā īgū buedoregu pīnerā deyoayupu.

⁸Āārīpererā gajerārē īgū boadero puru, yudere deyoatūnumi pama. Majīgūgā keoro deyoabigā deyoadi irirosū yu āārīkeregu, Jesúre buremutuyāa. ⁹Īgū yure deyoaburi dupuyurogue īgūrē buremurārē ñerō irigorenabu. Irasirīgu gajerā Jesús buedoregu pīnerā āārīpererā dokague āārā. Masaka yure: “Īgū Jesús buedoregu pīdi āārīmī”, ārīmakū: “Yu Jesús buedoregu pībodi āārībiradibu”, āri gūñāa. ¹⁰Irasū āārīkerepuru, Marīpu yure ōārō iritamumi. Irasirīgu Jesucristo yure īgūyare buedoregu pīmi. Marīpu yure ubugora ōārō iritamugū meta yāmi. Yu āārīpererā gajerā Jesucristo buedoregu pīnerā nemorō moāa. Yu gūñarī merā irasirībea. Marīpu yure ōārō iritamugū, yu merā āārīnkōāmi. Yure īgū iritamurī merā ōārō moāmakū yāmi. ¹¹Yu bueri, gajerā Jesucristo buedoregu pīnerā bueri irirosūta āārā. Gua āārīpererā Jesucristo boa, masādea kerere buea. I kerere pērā, musā īgūrē buremunugābu.

Boanerā masāburire gojadea

¹²Gua, Cristo boa, masādeare buekerepuru, gajerā musā merā āārīrā: “Boanerā neō masābirikuma”, ārīma. ĀNasirirā irasū ārīrī ire?

¹³Boanerā masāburi marīmakū, Cristode masābiribodi āārīmī.

¹⁴Cristo masābirimakū, gua bueri neō wajamarībokoa. Musā īgūrē buremuride wajamarībokoa. ¹⁵Marīpu boanerārē masūbi, Cristodere masūbiribodi āārīmī. Īgū irasū iribirimakū, gua:

“Marīpu Cristore masūdi āārīmī”, ārīrā, ārīgatorā iribokuyo. ¹⁶“Boanerā masābirikuma”, īgūsā ārīrī diaye āārīmakū, Cristode masābiribodi āārīmī.

¹⁷Cristo masābirimakū, īgūrē musā buremurī wajamarībokoa. Irasirirā musā ñerī iridea waja, waja opakōābokoa dapa. ¹⁸Diayeta i irasū āārīmakū, Cristore buremurā boanerā, īgūrē buremubirinerā peamegue waamurā irirosū āārībokuma. ¹⁹Marī Cristore buremurā: “Marī okarinurī dita īgū merā ōārō āārīrākoa. Marī boadero puru masāburire masīña māa”, āri gūñarā, āārīpererā masaka nemorō boporā āārībokoa.

²⁰“Cristo boadero puru, masādi āārīmī”, ārīrī gapu diaye āārā. Marī āārīpererā masaka boadero puru masāburi dupuyuro masāpuroridi āārīmi.

²¹Āsū āārā. Neōgorague āārīpuroridi Adán ñerī iripuroridea waja marī masaka āārīpererā boamurā dita āārā. Puru Jesucristo ōārīrē iripeodea waja marī boadero puru masārākoa. ²²Marī masaka āārīpererā Adán parāmerā āārīturiarā āārīrī waja boamurā dita āārā. Cristoyarā marī āārīmakū, marī boadero puru, Marīpu marī āārīpererārē masūgukumi. ²³Marīpu marirē keoro masūgukumi. Cristo masāsiadi āārīmī. Puru īgū i ūmuge dupaturi aarimakū, marī īgūyarā āārīsīā, masārākoa. ²⁴Irasū waamakū, i ūmu pereakōārokoa. Irinurē Cristo āārīpererā ñerārē: oparārē, dorerārē, turarārē bēogukumi. Īgū irasiriadero puru, īgū

Pagure igũ aaripererã Opu aaririrẽ wiagukumi. ²⁵Igũ wiaburi dupuyuro Marĩpu Cristore iaturirã aaripererãẽ béogukumi. Igũsarẽ béoburi dupuyuro Marĩpu gãamederosũta Cristo aaripererã Opu aarigukumi. ²⁶Aaripererã igũrẽ iaturirãrẽ béodero puru, boaridere peremakũ irigukumi. ²⁷Marĩpu igũya werenĩrĩ gojadea pũgue ariderosũta Cristore aaripererãrẽ doregu, aaripererire opagu aarimakũ iridi aarimĩ. Irasũ arirõ: “Marĩpu weka doregu Cristo aarimĩ”, ariduro meta yãa. Marĩputa aaripererire, aaripererãrẽ Cristo dokague pídi aarimĩ. ²⁸Marĩpu igũrẽ irasiri ododero puru, Cristo Marĩpu magũ igũ aaripererãrẽ doregu, aaripereri opagu aaririrẽ Marĩpure wiagukumi. Irasirigu Marĩpu aaripereri, aaripererã Opu aarigukumi.

²⁹Gaji aarã. “Boanerã masãbirikuma”, igũsã arikerepuru, ñnasirirã gajerã masaka boanerãya aariburire wãiyebosayuri? Igũsã: “Boanerã masãbirikuma”, arirã, igũsãya aariburire wãiyebosabiribokuma.

³⁰Gua: “Boanerã masãrãkuma”, arĩ bueri waja umuriku gajerã guare ñerõ iriduama. Guare igũsã ñerõ iriduakerepuru, boanerã masãburire masisiã, irire buenfãkõaa. ³¹Yaarã, i diayeta aarã. Marĩ Opu Jesucristore musã buremumakũ iãgũ, yu buro usuyãa. Ide diayeta aarã. Umuriku: “Masaka yure wẽjẽkõarãkuma”, arĩ pẽnãa. ³²Yu Jesucristoya kerere bueri waja Efesoguere makãnuu marã yãa buro guarã irirosũ aarirã, yure ñerõ irima. “Boanerã masãbirikuma”, igũsã arirĩ diaye aarimakũ, yu irogue bueri waja ñerõ taridea wajamaribokuyo. “Boanerã masãbirikuma”, igũsã arirĩ diaye aarimakũ, maride gajerã irirosũ ãsũ arĩ wereniboko: “Nãka baa, iirfrã! Ñamigã boakõãbokoa. Irasirirã marĩ boaburi dupuyuro marĩ gãamerõ irirã!” ariboko.

³³Gajerã arigatorire pẽbirikõaka! Masaka ãsũ arĩ werewuakuma: “Ñerãrẽ wapikurã, musã õarõ

iririkurire pirikõarãkoa”. ³⁴Irasirirã musã dupuyurogue gopeyari merã keoro iriderosũta irika doja! Ñerirẽ irinemobirikõaka! Musã surãyeri Marĩpure masibeã. Musãrẽ guyasĩrdoregu irasũ arã.

Boanerã masãburire gojanemodea

³⁵Gajipoe sugũ ãsũ arĩ sãrẽñabokumi: “ÑNasiri boanerã masãrãkuri? ÑNaãsũperi dupu oparãkuri?” aribokumi. ³⁶Irasũ sãrẽñagũ pẽmasĩbi aarimĩ. Marĩ oteri yeri otedero puru, iri yeri puriburi dupuyuro yeba poekague boakõãkoa. Boa, puru puri wirikoa. Boabirimakũ, neõ puri wirimasĩbirikoa. ³⁷Marĩ oterã, puridiguere ãi otebeã. Dupayeri direta otea. Iri yeri trigo yeri aarirõ, o gaji yeri aarirõ aarĩkoa. ³⁸Iri yerire marĩ otedero puru, Marĩpu gapu igũ gãamederosũta iri yerire purimakũ yãmi. Irasirigu ojoduka yerire ojodukaũu waamakũ yãmi. Trigo yerire trigo sari waamakũ yãmi. Irasũ dita yãmi Marĩpu. ³⁹Aaripererã okari oparã surosũ dupukurã aaribema. Masakaya dupu, waimurãya dupu irirosũ aaribeã. Mirãya dupu, waiya dupu irirosũ aaribeã. ⁴⁰Umarõ marãya dupu, i umu marãya dupu irirosũ aaribeã. Umarõ marã õarĩ dupu opama. I umu marã, umarõ marã irirosũ aaribikererã, igũsãde õãrĩ dupu opama. ⁴¹Abe umumu kũmijũrĩ merã asimĩ. Ñamimu irirosũ boyobemi. Neñukãde gajerosũperi gosema. Neñukãrẽ marĩ iãmakũ, gajerã sirũgã goserã deyoma. Gajerã buro goserã deyoma.

⁴²Marĩ boanerã masãrã ãsũ aarirãkoa. Marĩ boamakũ yãadero puru, marĩya dupu boarokoa. Puru masãrã, gaji dupu neõ boabiri dupu oparãkoa. Irasirirã neõ dupaturi boabirikoa. ⁴³Marĩya dupure yãamakũ, boanerãya dupu boari dupu, turabiri dupu daro aarã. Marĩpu marirẽ masũmakũ, marĩya dupu õarĩ dupu, turari dupu aarĩrokoa. ⁴⁴Marĩya dupure yãamakũ, marĩya dupu i umuma dupu aarã. Marĩ boanerã masãmakũ, marĩya dupu umugasima dupu aarĩrokoa.

Irasirirā āsū āri masīa. Daporare marī i ūmuma dupure opāa. Puru ūmugasima dupure oparākoa.

⁴⁵Marīpuya werenīri gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: “Marīpu īgū iripuroridi Adārē okarire sīdi āārīmī”, āri gojasūdero āārībú. Adán purumu Jesucristo gapu perebiri okarire sīgū āārīmi. ⁴⁶Marī i ūmuma dupure opapuroria. Purugue ūmugasima dupure oparākoa. ⁴⁷I ūmugue āārīpuroridi Adán, nikū merā irisūdi āārīmī. Īgū purumu marī Opu Jesucristo gapu ūmugasiguemū āārīmi. ⁴⁸Adán nikū merā iridea dupu dupukūderosū marī āārīpererā nikū merā iridea dupu dupukua. Irasū āārīmakū, ūmugasiguemū Jesucristoyarā āārīsīā, īgūya dupu irirosū dupukūrākoa. ⁴⁹Adán nikū merā irisūdi āārīmī. Marī īgū irirosū dupukua. Puru ūmugasiguemū Cristo irirosū dupukūrākoa.

⁵⁰Yaarā, musārē ire werea. Marīrē i ūmuma dupu merā ūmugasigūe Marīpu īgūyarārē dorerogūe neō waamasīna máa. I ūmuma boaburi dupu merā ūmugasigūe perebiri okari āārīróguere neō waamasīna máa. ⁵¹⁻⁵²Masaka masībīrideare daporare musārē weregura. Jesucristo i ūmugue dupaturi aarīburi dupuyuro āārīpererā īgūyarā boabirikuma. Jesucristo aarīripoe Marīpūre wereboegu puriduru puritūnugukumi. Irasū puriadero puru, mata kāri yoberā irirosū marī āārīpererā Jesucristore būremurā gorawayurākoa. Marī boanerā gajī dupu boabiri dupu merā masārākoa. Irasirirā neō dupaturi boabirīkoa. Okarāde gajī dupu boabiri dupu oparākuma. ⁵³Marīpu marīya dupu pereburi dupure gorawayugukumi, perebiri dupure opaburo, ārīgū. Marīya dupu boaburi dupure gorawayugukumi, neō boabiri dupure opaburo, ārīgū. ⁵⁴Marīya dupu pereburi dupu, neō perebiri dupure gorawayumakū, marī boaburi dupu, neō boabiri dupure gorawayumakū, Marīpuya werenīri

gojadea pūgue ārīderosūta waarokoa. Āsū āri gojasūdero āārībú iri pūguere: “Marīpu boabirikōāburo, ārīgū. ⁵⁵Marī boakōārākoa, āri gūidee pereakōā”, āri gojasūdero āārībú. ⁵⁶Marī űerō iridea waja boamurā dita āārā. Marīpu Moisére dorerī pīdea merā marī űerō irideare masīa. ⁵⁷Irasū āārīkerepuru, Marīpu marī Opu Jesucristo iridea merā marīrē peamegūe waabonerārē taumi. Irasirirā Marīpūre: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīa.

⁵⁸Irasirirā, yaarā yu maīrā, musārē āsū āri weregura. Musā marī Opu Jesucristore būremurīrē neō pīribirikōāka! Gajerā musārē īgūyare béodoremakū, neō béobirikōāka! Ūmurīku īgū moādererire oārō irinīkōāka! Ire marī masīa. Īgū merā marī oārō āārīrā īgū marīrē moādererire irimakū, marī moārī, ubu āārīrī neō āārībea.

Corinto marā gajerā Jesúre būremurārē niyeru sīburi neeōrīrē gojadea

16 ¹Daporare musārē niyeru neeō, musā gajerā Jesúre būremurārē sībūrire weregura. Yu gajerā Jesúre būremurārē Galacia nikūgue āārīrārē dorederosūta musāde irika! ²Semanarīku siuñajārīnu^d āārīmakū, āārīpererā musā gajerā Jesúre būremurārē sīburi niyerure dukawa duripīka! Mērōgā oparā mērōgā dukawa duripīka! Waawayaro oparā waawayaro dukawa duripīka! Irasirirā, yu musā pūrogue ejamakū, musā sībūrire opastārākoa. ³Yu musā pūrogue ejaḡu, musā beyenerārē Jerusalégue iriugukoa. Papera pūgue āsū āri gojagukoa: “Īsā āārīma Corinto marā beyenerā”. Irasū āri goja odo, īgūsā merā iri pūrē, musā duripī neeōdea niyerure iriugukoa, Jesúre būremurā Jerusalégue āārīrārē sīdoregu. ⁴Musā yure: “Īgūsā merā waamakū gāāmea”, ārīmakū, īgūsā yu merā waarākuma.

^d 16.2 Jesúre būremurāya siuñajārīnu, domingo āārā. Domingo āārīmakū, Jesús boadigūe masādi āārīmī. Irasirirā, domingo āārīmakū, īgūrē būremurā nerēnama.

**Pablo ĩgũ Corintogue
waaburire gojadea**

⁵Yu musã pũrogue waagũ, Macedonia nikũgue waapũrorigukoa. Irore tariwãgã, musã puro waagukoa. ⁶Gajipoe irigu yoaweyaripoe musã merã ããrigukoa, o gajipoe irigu puibure ããripegu, ããripegokõãbokoa. Irasirirã musã yu gajerogue waaburire iritamumasirãkoa. ⁷Yu musãrẽ ĩãrĩ dita ĩãtariaduabirikoa. Irasirigu marĩ Opũ gããmemakũ, yoaripoe musã merã ããrigukoa. ⁸Pentecostés bosenũ ããrimakũ, õõ Efesogueta taugukoa dapa. ⁹Õõguere wãri moãrĩ ããrã. Marĩ Opũya kerere pẽduarã wãrã ããrĩma. Irasũ ããrimakũ, yu irire weremakũ kãmutaduarãde wãrã ããrĩma.

¹⁰Timoteo musã pũrogue ĩgũ ejamakũ, ĩgũrẽ õãrõ merã bokatĩrĩ, õãrõ usuyari merã ñeãka! Musã irasirimakũ, ĩgũ musã merã bujawereri marĩrõ ããrigukumi. ĩgũ yu irirosũ marĩ Opũyare moãmi. ¹¹Irasirirã ĩgũrẽ irasũ ĩãbẽomerãta õãrõ merã ĩgũrẽ iritamuka! Musã irasirimakũ, ĩgũ yu pũrogue õãrõ usuyari merã goedujarigukumi. Gajerã Jesũre buremurã merã gũa ĩgũrẽ yũrã yãa. Irasirirã, ĩgũ õõgue aariburire iritamuka!

¹²Apolore marĩyagu Jesũre buremugũrẽ musãrẽ ĩãgũ waamakũ buro gããmeadibu. Irasirigu ĩgũrẽ gajerã Jesũre buremurã merã waadoreadibu. Yu waadorekererũ, ĩgũ daporare waaduabemi. Pũru ĩgũrẽ gajino iriri marĩmakũ, musã pũrogue waagukumi.

Pablo Corinto marãrẽ õãdoretũnudea

¹³Õãrõ pẽmasika! Jesucristore buremurĩrẽ neõ piribirikõãka! Gũiri

marĩrõ õãrõ gũñaturarã ããrika!
Marĩpu turari merã õãrõ ããrĩrikũka!
¹⁴Ããrĩpereri gajinorẽ irirã, gajerãrẽ maĩrĩ merã irika!

¹⁵Yaarã, musã masĩa. Acaya nikũguere Estẽfanas wãikuguya wii marã, gajerã iro marã Jesũre buremupũroriburi dupuyuro ĩgũrẽ buremupũrorinerã ããrĩma. ĩgũsã, gajerã Jesũre buremurãrẽ õãrõ iritamunĩkõãma. ¹⁶ĩgũsã irirosũ irirãrẽ õãrõ ĩgũsã dorerire irituyaka! Gajerã ĩgũsã merã Jesucristoyare moãtamurãrẽ musã õãrõ ĩgũsã dorerire irituyamakũ gããmea yu. ¹⁷Musã merãmarã Estẽfanas, Fortunato, Acaico yu pũrogue ejasiama. ĩgũsã yu merã ããrimakũ, buro usuyãa. ĩgũsã musã yure iritamuboadere iritamuma.

¹⁸Yure õãrõ yujupũrãkumakũ yãma. Musãdere irasũta irĩnurã. Musãrẽ gajerã pẽrogue ĩgũsã irirosũ irirãrẽ: “Õãrõ irirã yãma”, ãrĩ werero gããmea.

¹⁹Asia nikũ marã Jesũre buremurã musãrẽ õãdorema. Aquila, Priscila, gajerã Jesũre buremurã ĩgũsãya wiigũ nerẽnarãde musãrẽ buro õãdorema. ²⁰Õõ marã Jesũre buremurã ããrĩpererã musãrẽ õãdorema. Usuyari merã gãme bokatĩrĩ, õãrõ merã mojõ ñeãnaka!

²¹Yu Pablo, yu basi: “Musãrẽ õãdorea”, ãrĩ gojãa.

²²Marĩ Opũre Jesucristore maĩbino wajamoãsũburo. “Gũa Opũ aarika!”

²³Marĩ Opũ Jesucristo musãrẽ õãrõ iritamuburo. ²⁴Marĩ ããrĩpererã Jesucristoyarã ããrã. Irasirigu yu musã ããrĩpererãrẽ buro maĩa. ãsũ ããrã. Irasũta ããriburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

2 CORINTIOS

Pablo Corinto marārē oādoredea

1 ¹Yu Pablo, marīyagu Timoteo merā musā Marīpuyarā Corinto marārē, irasū āārīmakū āārīpererā Acaya nikūgue āārīrārē oādoredea. Marīpu gāāmederosūta Jesucristo yure īgūyare buedoregu pími. ²Marīpu āārīnīgū, marī Opu Jesucristo musārē oārō iritamu, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Pablo īgū ñerō tarideare gojadea

³Marīpu, marī Opu Jesucristo Pagu marīrē bopoñarī merā īāmi. Īgū suguta marīrē gūñaturamakū irigu āārīmi. Irasirirā īgūrē: “Oātaria mu”, āri, usuyari sīrā! ⁴Marī ñerō taririkū, Marīpu marīrē gūñaturamakū yāmi. Irasirirā gajerā ñerō tarimakū īārā, Marīpu marīrē gūñaturamakū iriderosū marīde īgūsārē gūñaturamakū irimasīa. ⁵Marīde Cristoyarā āārīsīā, īgū ñerō tariderosū buro ñerō taria. Marī ñerō tariro nemorō Marīpu Cristo merā marīrē iritamugū oārō gūñaturamakū irigukumi. ⁶Gua Marīpu musārē taurice gūñaturaburo, ārīrā, ñerō taria. Gua ñerō tarimakū, Marīpu guare iritamumi gūñaturari merā tariburo, ārīgū. Musā, gua irirosū ñerō tarimakū, Marīpu musādere iritamumasīmi gūñaturari merā tariburo, ārīgū. ⁷Gua ire masīa. Gua ñerō tarirosū musāde gua merā ñerō taria. Irasū ñerō tarimakū, Marīpu guare gūñaturamakū irirosū musādere oārō gūñaturamakū yāmi. Irasirirā musā gūñaturari merā ñerō tariburire gua masīa.

⁸Guayarā, Asia nikūgue guare waadeare musārē masīmakū gāāmea. Gua iroguere āārīrā buro ñerō tarirā:

“I ñerō taririre neō bokatīūbirikoa. Boarākoa. ⁹Wējēbéokōārākuma”, āri gūñadibū. Marīpu direta gua gūñaturaburire irasū ñerō taribū. Irasirirā: “Marī basi neō iritamumasībirikoa. Marīpu boanerārē masūgū suguta marīrē taumasīmi”, āri gūñaturabū. ¹⁰Guaere buro wējēduakerepuru, Marīpu guare taumi. Irasirirā: “Daporadere, puruguedere taugukumi”, āri buremua. ¹¹Irasirirā musā gajerā merā Marīpure guaya āārīburire sērēbosarosūta īgū guare iritamumakū īārā, wārā īgūrē: “Pablosārē oārō iritamubu”, āri, usuyari sīrākuma.

Pablo īgū Corintogue waaduadideare gojadea

¹²Gua irideare gūñarā, usuyari merā āsū āri gūñāa: “Gua i ūmūguere Marīpu iūrō ārīgatori marīrō gopeyari merā masakare buebu”, āri gūñāa. Musādere irasūta iribū. Gua masīrī merā buebiribū. Marīpu guare maīgū īgū turari merā iritamumi. ¹³Gua musārē gojarā, pémasīma oārō dita gojabū, oārō pémasīmakū gāāmerā. ¹⁴Irasirirā gua musārē gūñarā: “Guayamarē īgūsā pémasīturabirideare purugue oārō pémasīrākuma”, āri gūñāa. Irasirirā, marī Opu Jesús dupaturi aarimakū, gua musā irideade merā usuyarosūta, musāde gua irideade merā usuyarākoa.

¹⁵⁻¹⁶Irasū āri gūñagū, Macedonia nikūgue waagū musārē īāgū waapuroridwadibū. Irasirigu musārē īātariwāgā, gāme dujari, musārē dupaturi īābokuyo. Pea yure musā īārī merā usuyamakū iriduagu, irasiridwadibū. Musā, irasirimakū, yu

Judea nikūgue waaburire iritamubokuyo. ¹⁷“Yu musā puro waagura”, ārīkeregu, ejabirimakū iārā: “Pablo, gajerā masaka ĩgūsā gāāmerō irirosū iriañumi”, ĩārī gūñari? “Īgū ārīderosū iribirañumi”, ĩārī gūñari? ¹⁸Marīpu ĩgū: “Āsū irigura”, ārīdeare yāmi. Guade: “Āsū irirākoa”, ārīdeare: “Iribirīkoa” ārīrā meta yāa. Irire masīmi Marīpu. ¹⁹Yu, Silvano, irasū āārīmakū Timoteo, Marīpu magū Jesucristoyare musārē werebū. Marīpu: “Yu magū merā āsū irigura”, ārīgū, diayeta iriguno āārīmi. “Īgū merā āsū irigura”, ārī, puro: “Iribirīkoa”, ārīgū meta yāmi. ²⁰Irasirigu āārīpereri Marīpu masakare: “Āsū irigura”, ārīdeare Jesucristo ĩgū magū merā iripeokōadi āārīmi. Īgū irasirimakū iārā, marī Jesucristoyarā Marīpure: “Irasūta āārā, mu magū Jesucristo merā iridea ōātaria”, ārī, usuyari sīa. ²¹Guare, irasū āārīmakū musādere Cristore piriro marīrō buremurā, ĩgū merā ōārō āārīmakū irigu, Marīputa āārīmi. Īgūta marīrē beyepīdi āārīmi Cristoyarā āārīdoregu. ²²Irasirigu marīrē ĩgūyarā āārīrīrē masīmakū iridoregu, Ōāgū deyomarīgūrē marī merā āārīmakū iridi āārīmi. Irasirigu āārīpereri ĩgū marīrē sīburire ĩgū merā masīmakū yāmi.

²³Marīpu yu wererire, yu gūñarīrē masīmi. Irasirigu yu musā purogue Corintoguerē waabirideare diayeta weregura. Musā ñerō iridea waja turiduabi, musā puroguere waabiribu, musārē bujaweremakū iribokoa, ārīgū. ²⁴Gua musārē buro doreri merā: “Jesucristore buremurā āsūpero gapu iriro gāāmea”, ārīrā meta āārā. Piriro marīrō musā ĩgūrē ōārō buremua. Irasirirā, musārē ĩgū merā nemorō usuyamakū gāāmerā, ōārō iritamuduāa.

2 ¹Iro dupuyuro yu musārē ĩāgū ejagu, yu wereri merā musārē bujaweremakū iribu. Irasirigu:

“‘Dupaturi ĩgūsārē bujaweremakū iribokoa’, ārīgū, daporare ĩgūsārē ĩāgū waabea”, ārī gūñabu.

²Musārē bujaweremakū irigu, yude bujawerebokoa. Marī basi gāme

bujaweremakū irirā, gāme usuyamakū irimasīña marībokoa. ³Irasirigu irinugue musārē su pū gojabu yu musā purogue waaburi dupuyuro iririre āmudoregu. Irire āmuburi dupuyuro yu musārē ĩāgū waamakū, yure usuyamakū iriboanerā, yure bujaweremakū iribokoa. Yu āsū ārī gūñāa: Yu musā merā usuyamakū, musāde yu merā usuyarākoa. Irasirigu musā merā bujawereduabi: “Waabea dapa”, ārī gojabu. ⁴Musārē irire gojagu, buro gūñarikuri merā, ōārō yujupūrākuri marīrō merā, buro oreri merā musārē gojabu. Musārē bujawereburo, ārīgū meta gojabu. Yu musārē buro maīrīrē masīmakū iriduagu, gojabu.

Ñerō iridi irideare kātika! ārī gojadea

⁵Sugu musāyagu ĩgū ñerō iridea merā yure bujaweremakū irimi. Yu diretta irasū iribirimi. Musādere āārīpererārē bujaweremakū iridi āārīmi. ĩgū yure musā nemorō bujaweremakū irikerepuru: “Īgūrē buro wajamoāka!” ārīgū meta yāa. ⁶Musā nerēnarōgue: “Īgū ñerō iridea waja marī merā neō nerēnemobirikōāburo”, ārīdeare irisiayuro. Irasirigu yu musārē: “Iropāta ĩgūrē wajamoāka!” ārī gojāa. ⁷Īgū ñerō irideare bujawerekeregu, ĩgūrē musā wajamoānemomakū, buro bujawereri merā dujabokumi. Irasirirā ĩgū ñerō irideare kāti, ĩgūrē iritamuka, gūñaturari merā āārīburo, ārīrā! ⁸Irasirigu yu musārē: “Dupaturi ĩgūrē ōārō bokatīrīneāka, musā dupuyurogue maīderosūta ĩgūrē maīrīrē masīburo, ārīrā!” ārī gojāa. ⁹Iro dupuyuro musārē gojagu: “¿Diayeta yu dorerire irirākuri?” ārī masīduagu gojabu. ¹⁰Musā ĩgū ñerō irideare kātirosūta, yude irire kātia. Yure ñerō iribirikerepuru, musārē iritamuduagu: “Īgū ñerō irideare kātia. Cristo marī ñerō irideare kātigu iūrō, irasū yāa”, ārī gojāa. ¹¹Marī ĩgū ñerō irideare kātīmakū ĩāgū, wātēa opu Satanás marīrē ñerō iridoreduagu marīrē tarinugāmasībirikumi. ĩgū marīrē ñeri irimakū gāāmerīrē ōārō masīa.

**Pablo: “Troague āārīgú
gūñarikūbu”, āri gojadea**

¹²Yu Troas wāikuri makāgue Jesucristoya kerere buegu ejamakū, marī Opu Jesucristo wārā iroque āārīrārē iri kerere péduamakū iridi āārīmí.

¹³Irasū āārīkerepuru, mariyagu Titore bokabirisīā, buro bujawere gūñarikūbu. Irasirigu iro marārē: “Waagú yáa”, āri, Macedonia nikūgue igūrē āmagú waabu.

**Cristoyarā wātī ñerō iridorerire
tarinugāmasīma, āri gojadea**

¹⁴Yu gūñarikukeregu, Marīpure: “Mu yure ōārō iritamunía”, āri, usuyari sīa. Marī Jesucristoyarā āārīmakū, Marīpu marīrē igū iritamurī merā āārīpereri wātī ñerō iridorerire tarinugāmasīmakū yāmi. Marī Jesucristoya kerere buerī merā masakare igūyamarē masīmakū yāmi.

Sūrōrī āārīpererogue sūrō seyaro irirosū āārīpererogue marārē masīmakū yāmi.

¹⁵Āsū āārā. Marīpu, marī Jesucristoya kerere were, igūyare irituyamakū iāgū, ōārī sūrōrī igūrē sídea soemurī merā usuyarosū, marī merā usuyami. Sūrōrīrē igū iūrō soemumakū sūrō seyarosū, marī noó waaró marī Jesucristoyarā āārīrīrē igū taumurārē, peamegue waamurādere masīmakū yāmi. ¹⁶Peamegue waamurā Jesucristoya kerere marī weremakū pérā, igūrē gāāmebiri waja iroque wajamoāsūburire masīma. Jesucristo taumurā gapu iri kerere marī weremakū pé buremurā, Marīpu puro igū merā āārīburire masīma. Marī basi iri kerere ōārō weremasībea. Marīpu iritamurī merā irire ōārō weremasīa. ¹⁷Wārā gajerā Marīpuyare buegorenarā, niyeru direta wajataduama. Gua gapu igūsā irirosū iribeā. Gua Cristore moāboerā, Marīpu iriunerā igū iūrō igū weredoredeare goepeyari merā werea.

**Marīpu Jesucristo iridea merā: “Ōārō
irigura musārē”, ārīrīrē gojadea**

3 ¹Gua musārē irire ārīrā, dupaturi gua basi ōārō werenírā meta yāa. Gajerā buerimasā musā puro

ejaburi dupuyuro igūsā buenerārē su papera pūgue igūsā buerire: “Keoro āārā”, ārīrīrē gojadoreñurā. Irasirirā musā puro ejarā, iri pūrē musārē wiañurā. Musā guare masīsīāa. Irasirirā gua igūsā irirosū musārē iri pūnorē iriubea. Irasū āārīmakū gajerogue buerā waamurā, musārē iri pūnorē gojabosadorebea. ²Gua iri pūnorē gāāmebea. Musā, gua Jesucristoya kerere weremakū pérā, igūrē buremu, igūyare irinugābu. Masaka, musā irasirimakū iārā, gua buerire: “Keoro āārā”, āri masīrākuma. Guade gua gūñarīgue musārē: “Diayeta Jesucristore buremu, igūyare irituyarā yāma”, āri masīa. Musā irasiriri merā masaka guare: “Ōāgorama”, āri masīrākuma. Guayamarē gojadea pū merā masīrōsū irire masīrākuma. ³Jesucristo, gua igūya kerere weremakū, musārē igūrē buremu, igūyare irituyamakū iridi āārīmí. Irasirirā masaka musā igūyare iririre iārā, igūyarā musā āārīrīrē gojadea pū merā masīrōsū masīrākuma. Irasirirā musā Cristo gojadea pū irirosū āārā. Irire masīdoregu, papera pūgue gojadi merā gojabiridi āārīmí. Marīpu okanīgū gāāmerōsūta Ōāgū deyomarīgū turari merā musāya gūñarīgue: “Igū iritamurī merā gua āsū āārīrikua”, āri masīmakū yāmi. Irasirigu, iripoegue Marīpu Moisére igū dorerire pídeare ūtā majīrīgue gojaderosū iribiridi āārīmí.

⁴Gua Cristo iritamurī merā Marīpure gūñaturasīā, musārē irire gojāa.

⁵“Gua masīrī merā i moārīrē yāa”, neō ārīmasībea. Marīpu iritamurī merāta Jesucristoya kerere werea. ⁶Irasirigu guare iri kerere, igū masakare: “Ōārō irigura musārē”, ārīrīrē ōārō buemakū yāmi. Iri kere, iripoegue Marīpu Moisére igū doreri pídea irirosū āārībea. Marīpu Jesucristo iridea merā, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā marīrē igū merā ōārō āārīmakū iriri kere āārā. Neō sugu igū dorerire iripoegu mámi. Irasirirā marī irire iripeobiri waja peamegue waamurā dita āārībokoa. Ōāgū deyomarīgū iritamurī merāta Marīpu merā ōārō āārīmasīa.

⁷Marĩpu Moisére ĩgũ doreri pídeare ũtã majĩrigue gojagu, ĩgũ ããrĩrógue gosewasiriri waamakũ iridi ããrĩmĩ. Irasiriro Moiséya diapu Marĩpu gosewasiriri merã kũmijũdero ããrĩbũ. Iri gosewasiriri peredĩjakerepuru, Israel bumarã ĩgũrẽ ĩameétumasĩbirinerã ããrĩmã. Marĩpu buro gosewasiriri merã deyoa, Moisére iri doreri pídea ããrĩkerepuru, iri doreri, masakare ĩgũsã irire iripeomasĩbiri waja peamegue waamurã dita ããrĩmakũ iridero ããrĩbũ. ⁸Irasirĩgu Marĩpu iri doreri merã iridea nemorõ, ĩgũ Őãgũ deyomarĩgũ iritamuri merã marĩrẽ ĩgũ merã õãrõ ããrĩmakũ iriri õãtaria. ⁹Marĩpu, masaka Moisére ĩgũ doreri pídeare iripeobiri waja ĩgũsãrẽ: “Wajamoãgura”, ãrĩkerepuru, õãgoradero ããrĩbũ. Iri nemorõ, Marĩpu Jesucristo iridea merã marĩrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ĩãrĩ, õãtaria. ¹⁰Irasiriro Marĩpu Moisére ĩgũ doreri pídea õãrĩ ããrĩkerepuru, Jesucristoya kere gapũ, iri nemorõ õãtaria. Iri kere, iri dorerire ubu ããrĩrĩ dujamakũ yãa. ¹¹Marĩpu buro gosewasiriri merã Moisére ĩgũ dorerire pĩkerepuru, iri pereburi ããrĩdero ããrĩbũ. Jesucristo ĩgũ iridea merã marĩrẽ tauri kere gapũ õãtaria. Neõ ubu ããrĩrĩ ããrĩbirikoa. Neõ perebirikoa.

¹²Irasirirã gua irire masĩsĩã, gũiro marĩrõ merã pémasĩma õãrõ musãrẽ Jesucristoya kerere werea. ¹³Iri kere, Marĩpu Moisére ĩgũ doreri pídea perederosũ neõ perebirikoa. Irasirirã gua iri kerere wererã, Moisés iriderosũ irirã meta yãa. Moisés Marĩpu merã ããrĩdero puru, ĩgũya diapu Marĩpu gosewasiriri merã kũmijũdero ããrĩbũ. Israel bumarã iri gosewasiriri peredĩjarire masĩrĩ, ãrĩgũ, ĩgũya diapure surĩro gasiro merã buuadi ããrĩmĩ. ¹⁴Moisés irasirĩmakũ, iri gosewasiriri peredĩjarire masĩbiriderosũ, Marĩpu doreri ĩgũrẽ pídeare: “Ãsũ ãrĩduaro irikoa”, ãrĩ pémasĩbirinerã ããrĩmã. Daporaguedere Israel bumarã irire buerã, pémasĩbema dapa. Cristoyarã dita irire pémasĩma. ¹⁵Daporaguedere

Israel bumarã Marĩpu Moisére ĩgũ doreri pídeare buekererã, pémasĩrĩ marĩrõ buema. ¹⁶Sugu masakũ marĩ Opũre buremunugãmakũ, marĩ Opũta ĩgũyare pémasĩmakũ yãmi. ¹⁷Marĩ Opũ, Őãgũ deyomarĩgũ merã sugũta ããrĩmi. Irasirirã, Őãgũ deyomarĩgũ marĩ merã ããrĩmakũ: “Marĩpu Moisére ĩgũ doreri pídeare marĩ tarinugãdea waja marĩrẽ wajamoãgukumi”, ãrĩ gũñabea. ¹⁸Irasirirã marĩ Opũyarã ããrĩsĩã, marĩ Opũ õãtarigu ããrĩrĩrẽ masĩa. Gajerãde marĩ ĩgũyarã ããrĩrĩrẽ masĩma. Irasirĩgu marĩrẽ ĩgũ õãgũ ããrĩrõsũ ããrĩmakũ gããmegũ, ããrĩpereri marĩ okarinurĩrẽ gorawayumakũ yãmi. Marĩ Opũ, Őãgũ deyomarĩgũ merã sugũta ããrĩmi. ĩgũta marĩrẽ irasũ yãmi.

4 ¹Marĩpu guare bopoñarĩ merã ĩãgũ, guare Jesucristoya kerere weremurãrẽ pídi ããrĩmĩ. Irasirirã piriro marĩrõ gũñaturari merã masakare iri kerere werea. ²Guyasĩrõ iririre, masaka ĩãberogue ñerĩ iririre doogorãa. Ārĩgatori merã buebea. Marĩpuya werenĩrĩrẽ gorawayuro marĩrõ buea. Marĩpu ĩrõ diayema ããrĩrĩ direta pémasĩma õãrõ masakare werea, ããrĩpererã guare: “Keoro buema”, ãrĩburo, ãrĩrã. ³Peamegue waamurã dita Marĩpu Jesucristo iridea merã masakare tauri kerere gua wererire pémasĩbema. ⁴Ĭgũsã Jesucristore buremubiri waja, wãtĩ i ũmu marã ñerã opu ĩgũsãrẽ iri õãrĩ kerere pémasĩbirĩmakũ yãmi. Koye ĩãmerã sĩãgorire ĩãmasĩmerã irirosũ ããrĩmakũ yãmi. Irasirirã Cristo õãtarigu ããrĩrĩrẽ ĩãmasĩbema. Cristo, Marĩpu ããrĩrikurire opagu, Marĩputa ããrĩmi. ⁵Gua Jesucristoya kerere wererã, masaka guare õãrõ gũñaburo, ãrĩrã meta yãa. Ĭgũsãrẽ: “Jesucristo marĩ Opũta ããrĩmi. ĩgũrẽta buremurõ gããmea”, ãrĩ werea. Guayamarẽ wererã: “Jesús guare maĩgũ ĩgũyare weredoredea merã gua musãrẽ moãboerã irirosũ musãrẽ iritamurã yãa”, ãrĩ werea. ⁶Neõgoraguere ããrĩperero i ũmũgue naĩtĩãrõ ããrĩmakũ, Marĩpu: “Boyori waaburo”, ãrĩrĩ merãta boyori waamakũ

iridi aarimí. Igúta iriderosū mariya gūnarigúe boyori aarimakū yámi. Irasirigu marirē igū oatarigu aaririrē masimákū yámi. Marí Jesucristo oatarigu aaririrē masirā, Marípu oatarigu aariridere masia.

Jesucristore buremurā Marípu merā oārō aaríma, āri gojadea

⁷Gua Marípu oatarigu aaririrē masirā, diarisoro ubu aariri soro, oatariri opari soro irirosū aarā. Irasirirā gajerā, gua Marípuya kerere weremakū pérā: “Marípu turatarigu iritamurī merāta marirē igūyare werema igūrē buremuburo, ārirā”, āri gūnarākuma.

⁸Gua noó waaró ñerō tarikererēpu, Marípu iritamumi, gajerā guare igūyare wererire pirimakū iribirikōāburo, ārigū. Irasirirā: “¿Naasū waarokuri?” āri gūnarikukerērā: “Marípu marirē iritamubirikumi”, āri gūnabea. ⁹Gajerā guare ñerō irikererēpu, Marípu guare koregu neō béowāgābemi. Igūsā guare wējēduarā pámeépikererēpu, Marípu igūsārē guare wējēdorebemi. ¹⁰⁻¹¹Jesús i nikūgue aarimakū, masaka igūrē wējēma. Irasirirā gua igūyarā aariri waja aaripereri gua okarinurirē aaripererogue gua noó waaró guadere wējēduama. Marípu gapu Jesúre dupaturi okamakū iridi aarimí. Irasirigu, gua boaburi dupure opakereperu, guare Jesús okari sirirē opamakū yámi gajerā irire masiburo, ārigū. ¹²Irasirirā gua Jesúya kerere wereri waja gajerā guare wējēma goero aarikererēpu, musā gapu iri kerere buremurā, Marípu puro peregiri okari opamurā aarā.

¹³Marípuya wereniri gojadea pūgue asū āri gojasūdero aaribú: “Yu Marípure buremubu. Irasirigu igūyare werebu”. Guade irasūta buremua. Irasirirā igūyare werea. ¹⁴Ire masia. Marípu, marí Opu Jesúre boadiguere masūdi aarimí. Igūrē masūderosūta marí Jesúyarā aarimakū, maridere masūgukumi. Irasirigu marirē igū pūroque aīmariagukumi igū merā aaridoregu. Gua irire masisā, musārē igūyare werea.

¹⁵Irasirirā musārē iritamuduarā musā oārō aariburire i aaripererire irirā ñerō taria. Wārā gajerādere gua wererire pérā Marípu Jesús merā oārō iririre masimákū gāāmerā, irasū yáa. Irire masirā, igūrē: “Oātaria mu”, āri, usuyari sirākuma.

¹⁶Irasirirā gua ñerō tarikererā, piriro marirō gūnaturari merā masakare igūyare werea. Ūmuriku guaya dupuma turari perewāgākererēpu, Marípu guare gūnaturamakū yámi. ¹⁷Irasirirā gua Jesúya kerere wereri waja gua daporare ñerō tarirere, Marípu pūroque guare iriburire asū āri gūnáa: “Marí ñerō tariri, peregiri aarā. Marípu pūroque nemorō oārī iriburi gapu neō peregirikoa. Buro usuyari merā igū puro aarínikōārākoa”.

¹⁸Daporare gua i nikūmarē iārirē gūnarikubea. Ūmugasima iāña maririrē, iroque Marípu merā aariburire gūnáa. Gua daporare i nikūmarē iāri, pereakōārōkoa. Ūmugasima iāña mariri gapu aarínikōārōkoa.

5 ¹Marí ire masia. Maríya dupu, mariya wii irirosū aarā. Wii irirosū mariya dupu boamakū, Marípu gaji wii marirē sirōsū gaji dupu ūmugasima dupure sigukumi. Iri dupu, masaka iridea dupu meta aarirokoa. Irasiriro neō boabiri dupu aarirokoa. ²Marí i nikūma dupure oparā yujupūrākturabiri, bujawereri merā ñerō taria. Maama wii marí oārō aariburi wiire buro opaduarosū, ūmugasima dupure buro gāāmea. ³Suríro maamañerē sāñaduarosū iri dupure gāāmea. Surí marirā aariduamerā irirosū, dupu marirā aariduabea. ⁴I nikūma dupure oparā yujupūrākturabiri, gūnariku, ñerō taria. Ñerō tarikererā, mariya dupu, boaburi dupure béoduarā meta yáa. Maama dupu, neō boabiri dupu gapure buro opaduáa. Iri dupure oparā, Marípu puro igū merā aarínikōārākoa. ⁵Marípu marirē maama dupure opamurā aarimakū iridi aarimí igū puro oārō aariburo, ārigū. Marirē irire masiburo, ārigū, Ōgū deyomarigūrē marí merā aaridoregu sidupuyudi aarimí.

⁶Irasirirā Marípure gūnaturánikōāa. Ire masia. Marí i nikūma dupukurā, marí

Opũ pũro aarĩbea. ⁷Igũrẽ ĩabirikererã: “Diayeta ĩgũ arĩderosũta irigukumi”, arĩ buremurĩrẽ neõ piribeã. ⁸Gũñaturari merã marĩya aarĩburire asũ arĩ gũñãã: “Marĩ boarã, i nikũma dupũre bẽorã, marĩ Opũ pũro buro usũyari merã aarĩrãkoa. Irire buro gããmeã marĩ”. ⁹Irasirirã marĩ Opũre marĩ merã usuyamakũ iriduarã, i nikũgue aarĩrã, o ĩgũ pũrogue aarĩrã, ĩgũ gããmerĩrẽ iriduãã. ¹⁰Marĩ Cristo pũrogue waamakũ, marĩ aarĩpererãrẽ ĩgũ diaye nĩdoregukumi marĩ i nikũgue aarĩrã irideare werebu. Irasirĩgu, marĩ õarĩ irideare, o ñerĩ irideare keoro weregukumi. Marĩ, ĩgũ irasiriburire masĩrã, ĩgũ gããmerĩrẽ iriduãã.

Marĩpu merã õarõ aarĩrĩmarẽ gojadeã

¹¹Irasirirã gopeyari merã marĩ Opũ Jesucristore buremua. Gua masakare ĩgũsã ĩgũrẽ buremumakũ gããmerã, ĩgũyare wereã. Marĩpu gua iririre masĩmi. Yu, musãdere gua iririre: “Õarõ yãma”, arĩ masĩmakũ gããmeã. ¹²Yu musãrẽ gojagu, dupaturi guayamarẽ: “Õãgorãã”, arĩ gojagu meta yãã. Guare õarõ masĩ, usũyari merã gũñaburo, arĩgũ, musãrẽ gojãã. Gajerã buerimasã: “Gajerã nemorõ õarã aarã”, arĩ gũñarã, masaka ĩũrõ direta õarã irirosũ aarĩma. ĩgũsã aarĩrikuri gapũre pẽmasĩbema. Guare: “Keoro buebema”, arĩ werewuamakũ, musã ĩgũsãrẽ õarõ yũjurãkoa. ¹³Gajerã gua iririre ĩarã: “Niãsurã yãma”, arĩ ĩãkerepũru, niãsurã meta yãã. Marĩpu gããmerĩrẽ irirã, irasũ yãã. Pẽmasĩrĩ merã musãrẽ iritamurã yãã. ¹⁴Cristo sugũta marĩ aarĩpererãrẽ maĩgũ marĩ ñerĩ irideã waja marĩrẽ boabosadi aarĩmĩ. Irasirirã marĩ aarĩpererã ĩgũ merã boanerã irirosũ dujabũ. Gua irire gũñarã: “Diayeta aarã”, arĩ gũñãã. Irasirirã ĩgũyare piriro marĩrõ yãã. ¹⁵Aarĩpererã marĩ ñerĩ irideã waja marĩrẽ boabosadi aarĩmĩ, marĩ gããmerõ irinemobirikõãburo, arĩgũ. Marĩ õarõ aarĩburire marĩrẽ boabosa, masãdi aarĩmĩ ĩgũ gããmerĩrẽ iridoregu. ¹⁶Irasirirã ĩgũrẽ masĩsĩã, i ũmu marã

ĩgũrẽ masĩmerã gajerãrẽ werewuari merã ĩarã irirosũ neõ ĩãbeã. Iripoeguere yũ ĩgũrẽ: “Ubu aarĩgũ, i nikũmũta aarĩmĩ”, arĩ ĩãunabu. Dapora gapũre ĩgũrẽ masĩã. ¹⁷Marĩ Cristoyarã ñajãmakũ, Marĩpu marĩrẽ maama aarĩrikurire opamakũ iridi aarĩmĩ. Irasirirã marĩ ĩgũyarã aarĩburi dupuyurogue aarĩrikũunaderosũ neõ aarĩbeã.

¹⁸Marĩpu marĩrẽ iri aarĩpererire irasiridi aarĩmĩ. Iripoeguere marĩ, Marĩpu merã õarõ aarĩbiriunanerã aarĩbũ. Irasirĩgu Marĩpu, Cristo boari merã marĩrẽ ĩgũ merã õarõ aarĩmakũ iridi aarĩmĩ. Aarĩpererã irasũ aarĩmakũ gããmegũ, guare ĩgũya kerere weredoregu pĩdi aarĩmĩ. ¹⁹Iri kere asũ arã: “Marĩpu, Cristo boari merã aarĩpererã i ũmu marãrẽ ĩgũ merã õarõ aarĩburire pĩdi aarĩmĩ. ĩgũsã ñerõ irideã wajare peremakũ iridi aarĩmĩ”. Irasirĩgu aarĩpererãrẽ ĩgũ merã õarõ aarĩmakũ gããmegũ, guare iri kerere weredoregu pĩdi aarĩmĩ. ²⁰Irasirirã Cristore wereboerã ĩgũ iriunerã aarã. Gua ĩgũyare wererã, Marĩpu ĩgũ basi masakare wereboderosũta gua ĩgũsãrẽ asũ arĩ wereã: “Cristore wereboerã ĩgũyare wererã yãã. Irasirirã musãrẽ: ‘Marĩpu merã õarõ aarĩka!’ ” arĩ wereã. ²¹Cristo neõ ñerĩ iribirikerepũru, Marĩpu, marĩ ñerĩ irideã waja marĩrẽ wajamoãboderosũ ĩgũrẽ iridi aarĩmĩ marĩrẽ Cristoyarã aarĩdoregu. ĩgũ gããmerõsũta ĩgũ irirosũ marĩrẽ diaye irirã aarĩdoregu, irasiridi aarĩmĩ.

6 ¹Gua Marĩpuyare moarã aarĩsĩã, turaro merã musãrẽ: “Marĩpu Cristo merã musãrẽ õarõ iritamudeare ubu aarĩrĩrẽ irirosũ ĩãbẽobirikõãburo, arĩrã, ĩgũyare irinĩkõãka!” arĩ wereã. ²Marĩpu ĩgũya werenĩrĩ gojadeã pũge asũ arĩdi aarĩmĩ:

Yu musãrẽ: “Õarõ iritamugura”, arĩdeare iriripoe aarĩmakũ, musã sãrẽrĩrẽ pẽbu. Yu tauripoe aarĩmakũdere musãrẽ iritamubu, arĩdi aarĩmĩ.^a

Irasirirã gua wererire õarõ pẽka! Dapora masaka Marĩpure: “Yure

iritamuka!” āri sērērārē ĩgū péduaripoe āārā. Daporare ĩgūrē: “Yure tauka!” āri sērērārē ĩgū tauduaripoe āārā, āri werea.

³Gua Marĩpuhare buerire ñerō werenĩrĩ, ārĩrā, gua neō sugunorē ñerō iribea, ĩgūyare piribokumi, ārĩrā. ⁴Āārĩpereri gua iriri merā Marĩpure moāboerā āārĩrĩrē gajerārē masĩmakū gāāmerā, āsū gapu yāa. ĩgūyare buegorenarā, ñerō taririre, gua gāāmerĩrē opabirire, ñerō guare waarĩre oārō merā gūñatura, bokatĩua. ⁵Gajipoere gajerā guare tārāma. Peresugue biadoboma. Gajipoere wārā masaka nerē, guari merā gainĩma guare wējēduarā. Gajipoere buro poyari merā moābu. Kārĩrō marĩrō, ũaboari merā moābu.

⁶Gua Marĩpure moāboerā āārĩrĩrē masakare masĩmakū gāāmerā, idere yāa. ĩgūsārē ĩgūyare buerā, oārĩ direta iriduari merā, diayema āārĩrĩ masĩrĩ merā, bopoñarĩ merā, iritamuduari merā, Ōāgū deyomarĩgū guaguere āārĩrĩ merā, diaye maĩrĩ merā, ⁷diayema āārĩrĩrē wereri merā, Marĩpu turari merā buea. Sugu masakū ĩgū mojokuri merā ĩgū merā gāmekēaduagure kāmuta tarinugāgū irirosū gua diayema iriri merā ñerĩrē kāmuta tarinugāa. ⁸Gua masakare buemakū, surāyeri guare buremurĩ merā iāma. Gajerā guare buremubema. Surāyeri guare oārō werenĩma. Gajerā guare ñerō werenĩma. Diayema āārĩrĩrē gua werekerepuru: “Ārĩgatori merā buema”, ārĩma. ⁹Gajerā guare iāmasĩkererā: “Ubu āārĩrā āārĩma”, ārĩsĩā, iāmasĩmerā irirosū iāma. Gua noó waaró gajerā guare wējēduakerepuru, okāa dapa. Guare buro wajamoākererā, wējēbema. ¹⁰Gua bujawereri merā āārĩkererā, ũsuyanĩkōāa. Boporā āārĩkererā, gua buerire pérārē wajaparire opamakū irirosū yāa. Wārĩ i ũmumarē opabirikererā, Marĩpu merā āārĩpereri oārĩrē opāa.

¹¹Guayarā Corinto marā, gua musārē gojarā, gua gūñarĩrē diayeta gojāa.

Musārē gua buro maĩrĩrē masĩmakū gāāmea. ¹²Gua musārē maĩrĩrē neō piribea. Musā gapu guare maĩturabea. ¹³Irasirigu sugu ĩgū pūrārē wererosū, musārē āsū āri weregura. Yu musārē diaye maĩrōsũta yudere maĩka!

Marĩpu okanĩgū marĩ merā āārĩmi, āri gojadea

¹⁴Cristore buremumerā merā surosū āārĩbirikōāka! Sugu oārĩrē irigu, ñerĩrē irigu merā oārō gāmesuribemi. Boyorogue āārĩrā irirosū Marĩpure masĩrā, naĩtĩārōgue āārĩrā irirosū Marĩpure masĩmerā gāme wapikumasĩbema. ¹⁵Cristo, wātēa opu merā surosū gūñabemi. Cristore buremugū, Cristore buremubi merā surosū gūñarĩrē opabemi. ¹⁶Marĩpure buremurĩ wii ĩgū āārĩrĩ wii, masaka ĩgūsā buremurĩ keori weadeare pĩburi wii āārĩbea. Marĩ, Marĩpu okanĩgūyua wii irirosū āārĩsĩā, ĩgū direta buremua. ĩgūyua wiigue āārĩrōsũta marĩ merā āārĩmi. ĩgūyua werenĩrĩ gojadea pũgue irire āsū āri weredi āārĩmi:

Yu ĩgūsā merā āārĩgū, ĩgūsā watopegue āārĩnĩkōāgukoa. Yu ĩgūsā Opu āārĩgukoa. ĩgūsā, yaarā āārĩrākuma, ārĩdi āārĩmi.^b

¹⁷Irasirigu marĩ Opu āsū ārĩnemodi āārĩmi:

Ñerō iririkurārē wapikunemobirikōāka! ĩgūsā ñerĩ iririre iribirikōāka! ĩgūsā irirosū ñerĩ iribirimakū, yu musārē oārō bokatĩrĩneā, wapikunĩkōāgukoa.^c

¹⁸Yu, Musāpu āārĩgukoa. Musā yu pūrā āārĩrākoa, ārĩdi āārĩmi marĩ Opu āārĩpererā nemorō turagu.^d

7 ¹Yaarā yu maĩrā, musārē ire werea. Marĩ, i Marĩpu ārĩdeare pérā, āārĩpereri ñerō iririre, ñerĩ gūñarĩdere pĩrĩrā! Irasirirā gopeyari merā ĩgūrē buremu, ĩgū gāāmerĩ direta irinĩrā!

Pablo, Corinto marā gūñarĩ gorawayudeare gojadea

²Guare maĩka! Gua musārē neō poyanorēbiribu. Gua bueri merā musārē

ñerō irimakū iribiribu. Neō sugunorē musā merāmurē ārīgatorī merā ĩgūyare āābiribu. ³Yū irire irasū ārīgū: “Musā guare ñerō werenídea waja opáa”, ārīgū meta yáa. Gua musārē buro maĩrī merā gūñanía. Yū irire musārē weresiabu. Irasirirā marī okarā, o boarā, suro merāta āārīnīrākoa. ⁴Yū, musā ōārō iriri kerere pégu: “Diayeta yáma”, ārī gūñáa. Irasirigu ñerō tarikeregu, gūñatura, buro usuyáa.

⁵Gua Macedonia nikūgue ejarāgueta neō siuñajārī bokabiribu. Noó waarō ñerō taribu. Gajerā gua merā gāme guaseoduma. Musārē gua buenerārē gūñarā, buro gūñarikubu. ⁶Marīpu, bujawereri merā āārīrārē gūñaturamakū irigu gapu Tito gua purogue ejari merā guare gūñaturamakū irimi. ⁷Īgū gua purogue ejari direta usuyabiribu. Musā ĩgūrē gūñaturamakū irideare ĩgū weremakū pérā, buro usuyabu. Musā yure ĩāduarire, musā yure werewuadeare bujawereri merā āārīrārē, musā yure gūñarikurire guare weremi. Yū irire pégu, buro usuyanemobu.

⁸Yū musā ñerō irideare musārē gojadupuyudea pū merā yoaweyaripoe bujaweremakū iribu. Irasirigu: “Yū gojabirimakū ōāboyo”, ārī gūñabu. Irasū ārī gūñakeregu, daporare: “Yū irire gojamakū ōāgorabu”, ārī gūñáa. ⁹Irasirigu daporare usuyagu, musā bujaweredeare usuyagu meta yáa. Yū musārē gojadea pūrē buedero puru, musā ñerō irideare gūña, Marīpu gāāmerōsūta bujawereyuro. Musā gūñarīrē gorawayu, ñerō iririre piriuro. Iri gapu yure usuyamakū yáa. Musārē bujaweremakū irikeregu, neō poyanorēbiribu. ¹⁰Marī ñerō irideare gūñarā, Marīpu gāāmerōsūta bujawere, marī gūñarīrē gorawayu, ñerī iririre pirirā, peamegue waabonerā tausūrākoa. Gajerā ĩ ũmu marā Jesúre buremumerā gapu ĩgūsā ñerō irideare bujawerekereā, ĩgūsā gūñarīrē neō gorawayubema. Ñerī iririre piribema. Irasirirā peamegue waamurā āārīma. ¹¹Musā gapu musā ñerō irideare gūñarā,

Marīpu gāāmerōsūta bujawereyuro. Irasirirā musā iririre gopeyari merā gūñanugāyuro. Musā ñerō irideare piririre gajerārē buro masīmakū gāāmeyuro. Musā ñerō irideare gūñarikū, buro bujawere, gūiyuro. Irasirirā yure buro ĩāduayuro. Ñerī irigure wajamoayuro, ĩgū ñerō irideare dupaturi iribirikōāburo, ārīrā. Āārīpereri musā irasiriri merā musā daporare diaye irirā āārīrārē guare ĩmu. ¹²Irasirigu yū musārē gojadupuyugu, ñerō iridire ĩgū ñerō iridire iritamubu ĩribu. Musādere iritamubu, iri pūrē gojabu, Marīpu ĩūrō guare musā ōārō gūñarīrē masīburo, ārīgū. ¹³Irasirirā musā guare gūñaturamakū yáa.

Irasū āārīmakū musā Titore ōārō bokatīrīneārā ĩgūrē usuyamakū iriyuro. Gua irire pérā, musā merā usuyadero nemorō usuyanemobu. Musā ĩgūrē ōārō āārīrikumakū iriyuro. ¹⁴Tito musā puro waaburi dupuyuro yū musā merā usuyarire ĩgūrē werebu. ĩgū iroque ejamakū, yū āriderosūta ĩgūrē ōārō iriyuro. Irasirigu yū ĩgūrē weredeare guyasīrībea. Gua musārē diayema āārīrī direta wererosūta gua Titore musāyamarē weredeade diayeta āārībú. ¹⁵Musā purogue ĩgū ejamakū, āārīpererā buremurī merā ĩgūrē ōārō bokatīrīneāyuro. Goepeyari merā ĩgū dorerire iriyuro. Musā irasirideare gūñagū, musārē maidero nemorō maīnemomi. ¹⁶Yū, musā ōārō iririre masīsā, “Ōārō yáma”, ārī, buro usuyáa.

Gajerārē ĩgūsā gāāmerīrē sīburiarē gojadea

8 ¹Guayarā, gua musārē ire masīmakū gāāmea. Marīpu Jesúre buremurī buri marārē Macedonia nikūgue āārīrārē ōārō iritamumi. ²Īgūsā buro ñerō tarikereā, gajerārē iritamuma. Buro bopokererā, ĩgūsāya niyerure maĩrō marīrō, buro usuyari merā ĩgūsārē sīburiire neeōnama. ³Īgūsā gāāmerō āārīpereri ĩgūsā sīrō bokatīūrō sīkerekā, sīnemonama. Yū, ĩgūsā irasirideare masīa. Irasirigu musārē

irire werea. ⁴Marīpuyarārē boporārē iritamuduarā, ĩgūsārē sīduarire guare: “Āiabosaka!” āri sērēma. ⁵Irasū ārīrā, gua gūñadero nemorō ōārō yāma. Niyerure ĩgūsā sīburi neeōburi dupuyuro marī Opure: “Mū gāāmerī direta iriduakoa”, ārīma. Puru guare: “Marīpu gāāmerōsūta musā dorerire irirārā” ārīma. ⁶Īgūsā irasirideare ĩārā, gua Titore musā puro Corintogue waadorebu. Iro dupuyuro musā pūrogue āārīgū, boporārē iritamuburire niyerure sērē, neeōngādi āārīmī. Irasirirā, musā ōārō irinūgāderosūta irire odonūburo, ārīrā, ĩgūrē iriua. ⁷Musā Marīpuyare āārīpererire ōārō yāa. Īgūrē diayeta buremua. Īgūya kerere ĩgū masīrī sīrī merā keoro buea. Īgū gāāmerōsūta gajerārē ōārō iritamuduāa. Guare buro maīa. Irasirirā musā i āārīpererire ōārō irirosūta musā boporārē sīburi neeōrīdere ōārō irika!

⁸Yu irire musārē irasū ārīgū, turaro merā: “Īgūsārē niyeru sika!” ārīgū meta yāa. Macedonia marā boporārē ōārō iritamudeare werea, ĩgūsā irirosū musāde diayeta maīrī merā boporārē iritamuduarire masīduagu. ⁹Ire musā masīa. Marī Opū Jesucristo marīrē buro maīgū, marīrē ōārō iritamudi āārīmī. Āārīpereri ūmugasiguema ōārīrē opagu āārīkeregu, marīya āārīburire i nikūguere aarīgū, bopogu irirosū aaridi āārīmī, marīrē āārīpereri ūmugasiguema ōārīrē opaburo, ārīgū.

¹⁰Irasirigu yu musārē: “Āsū irimakū ōāgorabokoa”, āri gūñārīrē weregura. Musā gapu si bojori merā gaji makā marā dupuyuro boporārē niyeru sīburi usuyari merā neeōpurorisiabu. ¹¹Irasirirā musā usuyari merā neeōpuroriderosūta daporare sīyuarikuka! Wáro oparā, wáro sika! Mērōgā oparā, mērōgā sika! ¹²Usuyari merā musā sīduaropā sīmakū, Marīpu musā merā usuyagakumi. Wáro opamerārē wáro sīdorebemi.

¹³Yu musārē: “Boporārē iritamuka!” ārīgū, “Īgūsā gapu wáro oparā dujaburo, musā gapu boporā dujaka!” ārīgū meta yāa. ¹⁴Āārīpererā surosū āārīrikuburo, ārīgū, irire irasū ārā. Daporare musā opari merā ĩgūsārē iritamumasīa. Pūrugue musā gāāmerīrē opabirimakū, ĩgūsāde musārē iritamumasīrākuma. Musā irasū gāme sīrā, musā gāāmerīrē opapeokōārākoa. ¹⁵Marīpuya werenīrī gojadea pūgue marī gāme sīrīrē āsū āri gojasūdero āārībū: “Wáro opadi gajigu nemorō opabirimi. Mērōgā opadide mērōgā opakeregu, ĩgū gāāmerīrē opapeokōāmi”, āri gojasūdero āārībū.

Tito ĩgū merāmarā merā Corintogue waadea

¹⁶Yu musārē buro iritamuduarosūta Marīpu Titore musārē iritamuduamakū yāmi. Irasirigu Marīpure usuyari sīa. ¹⁷Tito, gua ĩgūrē musā pūrogue waadoreburi dupuyurogueta musārē iritamugū waaduasiadi āārīmī. Irasirigu, gua ĩgūrē waadoremakū pēgu: “Jāu, waagura”, āri yujumi.

¹⁸Īgū merā gajigu marīyagure iriua. Āārīpererogue Jesúre buremurī buri marā ĩgūrē: “Marīpu masakare Jesucristo iridea merā tauri kerere ōārō buemi”, āri werenīnūrā. ¹⁹Īgūrēta beyenerā āārīmā, niyerure boporā pūrogue gua āāimākū guare wapikuburo, ārīrā. Iri niyerure musā gajerā merā neeōdeare gua boporārē sīmakū ĩārā: “Marī Opū marīrē ōārō iritamugū yāmi”, ārīrākuma. Marī ĩgūsārē buro iritamuduarire masīrākuma. ²⁰Gua iri niyerure wáro musā neeōdeare ōārō kore, boporārē keoro sīrākoa, gajerā guare: “Keoro iribirima”, āri werewuabirikōāburo, ārīrā. ²¹Gua marī Opū ĩūrō, masaka ĩūrōdere diayemarē iriduāa.

²²Irasirirā Titosā merā gajigu marīyagure iriua. Gua, ĩgū gajerārē ōārō iritamumakū wāri ĩābu. Irasirigu

* **8.15** Exodo 16.13-18: Iripogue Israel bumarā masaka marīrōgue waagorenamakū, ūmuriku Marīpu ĩgūsārē manā wāīkuri baari sidi āārīmī. Irasirigu Marīpu dorederosūta Moisés ĩgūsārē irire keoro seadoredi āārīmī, ĩgūsāku ĩgūsā baaburire opaburo, ārīgū.

daporare musā gajerārē iritamuduarire pēsīā, ĩgū dupuyuro musārē iritamudadero nemorō iritamugū waaduami. ²³Masaka Titoyamarē sērēnamakū, ĩgūsārē āsū āri yujuka: “Pablo merāmū, ĩgū merā moāgū āārīmi musārē iritamubu”, ārika! Gajerā ĩgū merā waamurārē sērēnamakū, āsū ārika: “Jesúre buremurī buri marā iriuanerā āārīma. Cristoyare iriri merā gajerārē Cristore: ‘Ōatarimi’, āri, usuyari sīmakū yāma”, ārika! ²⁴Irasirirā gua Titosārē: “Corinto marā musārē ōārō bokatīrīneārākuma”, āri wererosūta ōārō bokatīrīneāka! Musā irasiririre pērā, ĩgūsārē iriuanerā musā ĩgūsārē maīrīrē masīrākuma.

Jesúre buremurārē niyeru sīburi neeōirē gojadea

9 ¹Yū musārē gojagu: “Īgūsā gajerā Jesúre buremurārē niyeru sīburi neeōirē masīsīama. Irasirigu irire gojanemobea”, āri gūñāa. ²Yū, gajerārē musā iritamuduarire masīsīāa. Irasirigu usuyari merā Macedonia nikū marārē āsū āri werebu: “Si bojorire Corinto marā Acaya nikūgue āārīrā, gajerā Jesúre buremurārē boporārē iritamuduasiama”, āribū. Irire pērā, wārā Macedonia nikū marāde musā irirosū usuyari merā ĩgūsārē iritamuduaa. ³Yū Macedonia nikū marārē: “Corinto marā niyeru sīrākuma”, ārīderosūta waamakū gāamea. Irasirigu iri niyeru musā sīduarire yū musā pūroge ejaburi dupuyuro neeō odosiaburo, ārigū, Titosārē iriua. ⁴Yū Macedonia nikū marā merā musā pūroge ejagu, musā sīduarire neeō odobirimakū ĩāgū, guyasīrībokoa. Yū ĩgūsārē: “Corinto marā boporārē sīrākuma”, ārīdero pūru musā sībirimakū ĩāgū, guyasīrībokoa. Musāde irasūta guyasīrībokoa. ⁵Irasirigu: “Yū musā pūroge ejaburo dupuyuro Titosārē iriupūrorīgura”, āri gūñāa. Īgūsā iroge ejarā, musārē iritamurākuma musā:

“Sīrākoa”, ārīdeare iri odoburo, ārīrā. Irasirirā gua musā pūroge ejamakū, gua musārē sīderero marīrō musā gajerārē sīduarire būro iritamuduari merā, neeō odosiārākoa.

⁶Ire gūñaka! Méri yeri otedi, mērigā duka seagukumi. Wāri yeri otedi, wāri duka seagukumi. Iri irirosū marī boporārē mērogā sīmakū, Marīpū marīrē mērogā sīgukumi. Wāro marī sīmakū, wāro sīgukumi. ⁷Irasirirā musā: “Ōopā sīgura”, āri gūñaderosūta sīka! “Sīduabirikerepūru, yare sīdorema. Irasirigu sīgukoa”, āri gūñarō marīrō sīka! Marīpū, usuyari merā sīrārē maīmi. ⁸Āārīpereri ōārīrē musārē sīmasīmi musā gāamerīrē opapeokōāburo, gajerādere musā opari merā ōārō iritamunīkōāburo, ārigū. ⁹Marīpūya werenīri gojadea pūgue irire āsū āri gojasūdero āārībū:

Ōāgū boporārē wāro sīmi. Īgūsārē ōārō iritamurī neō perebirīkoa.^f

¹⁰Marīpū, oterimasūrē oteri koyere ĩgū oteburire opamakū yāmi. Oterimasū irire otedero pūru, Marīpū ĩgū otedeare dukakumakū yāmi masaka baaburire. Irire irirosū musārē āārīpereri musā boporārē sīburi opamakū irigukumi. Irire sīdero pūru, musā opadero nemorō musā boporārē sīnemoburire opamakū irigukumi. ¹¹Marīpū musārē āārīpereri ōārīrē opamakū irigukumi gajerārē wāro sīburo, ārigū. Irasirirā gua iri niyerure musā neeōdeare marīyarā boporārē sīmakū ĩārā, Marīpūre usuyari sīrākuma. ¹²Musā ĩgūsārē iritamurā, ĩgūsā gāamerī direta sīrā meta yāa. Marīpūre: “Ōātaria, mū ĩgūsārē guare sīmakū iriri”, āri, usuyari sīmakū yāa. ¹³Musā ĩgūsārē iritamumakū ĩārā: “Corinto marā Cristoyare ōārō yāma. Guare wāro sīrā, gajerādere ōārō sīma”, ārīrākuma. Irasirirā Marīpūre būro usuyari sīrākuma. ¹⁴Īgū musārē ōārō iritamurīrē masīrākuma. Irasirirā musārē būro maīri merā musāya āārīburi ĩgūrē sērēbosarākuma.

¹⁵Marīpu Jesucristo merā marīrē ōataro iridi āārīmī. Īgū irasū irideare marī werenírī merā wereduārā, werepeomasīña máa. Irasirirā ĩgūrē: “Ōataria mu”, ārī, usuyari sīa.

Pablo ĩgū Jesús buedoregu pídī āārírē gojadesa

10 ¹Yu Pablo musārē gaji weregura. Ire weregu, Cristo turiro marīrō bopoñarī merā werederosūta musārē wereduáa. Surāyeri musā puro āārírā, yure āsū ārīñurā: “Marī merā āārīgū, turabi ubu āārīgū irirosū marīrē weremi. Gajerogue āārīgū, marīrē buro turari merā were gojami”, ārīñurā. ²Irasirigu musārē āsū ārī werea. Yu musā pūrogue ejamakū, yure turaro merā weremakū iribirikōāka! Gajerā musā watopegue āārírā guare: “I ūmu marā irirosū ĩgūsā gāāmerī direta irirā yáma”, ārīñurā. Irasū ārīrārē turaro doreri merā weregura. ³Gua i ūmugue āārīkererā, guare ĩaturirārē wererā, i ūmu marā irirosū iribea. ⁴I ūmu marā ĩgūsā turaro merā ĩgūsārē ĩaturirārē tarinugāmūrā werema. Gua gapu Marīpu doreri merā ĩgūsārē werea, ĩgūyare ārīgatori merā gūñarīrē: “Diaye āārībea”, ārī masiburo, ārīrā. ⁵Iri doreri merā Marīpuyare: “Diaye āārībea”, ārīrārē diayema āārírīrē masīmakū irimasīa. “Masītaria”, ārī gūñarārē āārīpereri ĩgūsā gajerārē Marīpūre masībirimakū iririre pirimakū irimasīa. Iri doreri merā āārīpereri ĩgūsā gāāmerō gūñarīrē pirimakū irimasīa, Cristo gapure gūña, ĩgū gāāmerī direta iriburo, ārīrā. ⁶Musā: “Īgū dorerire tarinugābirikoa”, ārīdero pūru, iri dorerire tarinugāgūñorē gua wajamoāmasīa.

⁷Musā gajerārē ĩārā, ĩgūsā iririkuri direta ĩārā yáa. ĩgūsā gūñarī gapure neō ĩāmasībea. “Cristoyagu āārā”, ārīgūno guadere: “Cristoyarā āārīma”, ārī masīdorea. ⁸Yu musārē: “Marī Opu guare ĩgūyare buedoregu pīmī”, ārī werekeregu, irire guyasīrībea. Guare irasū buedoregu, musārē iritamudoregu pīmī. Musārē poyanorēdoregu meta

pīmī. ⁹Yu musārē gojagu, yu gojari merā gukamakū iriduagu meta yáa. ¹⁰Surāyeri musā watopegue āārírā āsū ārīma: “Pablo marīrē gojagu, buro turari merā doremi. Irasirikeregu, marī merā āārīgū, turabi ubu āārīgū irirosū marīrē weremi”, ārīma. ¹¹Irire irasū ārīgūñorē āsū ārī weregura: “Gua gajerogue āārírā, musārē: ‘Āsū irirāra’, ārī gojaderosūta musā pūrogue ejarā, irire irirākoa”.

¹²Surāyeri musā watopegue āārírā ĩgūsā basi: “Marī gapu ōārō masīa, gajerā nemorō āārā”, ārī gāme werenīma. Irasū ārī werenīkererā, masībema. Gua gapu ĩgūsā irirosū gua basi gua iririre neō werenīñabea. ¹³Irasirirā gua musārē wererā, Marīpu guare buedoregu pīdea direta werea. Gajerārē ĩgū pīdeare irirā meta yáa. ĩgūta guare pīmī musādere buedoregu. ¹⁴Irasirirā, ĩgū guare buedoregu pīderosūta musārē Cristoya ōārī kerere buepurorirā ejabu. Irogue musārē buerā ejarā, ĩgū guare dorederosūta iribu. ¹⁵Īgū guare buedoregu pīderosūta iririre wererā, keoro werea. Gajerā iririre: “Gua iriri āārā”, neō ārībea. Musārē buerā, musārē Cristore buremunemomakū gāāmea. Musā buremunemomakū ĩārā, Marīpu guare dorederosūta irirā, gajerā musā pūrogue āārírādere buerākoa Cristore buremuburo, ārīrā. ¹⁶Puru yorogue marārē Marīpu Jesucristo merā masakare tauri kerere pēmerārē buerā waarākoa. Gajerā iri kerere buederoguere buerā waa: “Gua bueri gapure pērā, Jesucristore buremunugāma”, ārīrā meta yáa.

¹⁷Marīpuya werenírī gojadesa pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Neō sugu: ‘Gajerā nemorō masīgū āārā’, ārībirikōāburo. Irasū ārīrōno irigu marī Opu gapure: ‘Turatarigu āārīsīa, marīrē ōataro iridi āārīmī’, ārīburo”, ārī gojasūdero āārībū. ¹⁸Sugu ĩgū basi: “Ōārō yáa”, ārī werenírī wajamāa. Marī Opu: “Ōārō yāmi”, ārī ĩāsūgū gapu diayeta ōārō irigu āārīmī.

Pablo ārīgatori merā buerimasāyamarē gojadesa

11 ¹Daporare musārē mērōgā yaamarē ārīmoāmagū irirosū

were gojagura. Yu irasū āri gojarire gariborero marirō buemakū gāāmekoa. ²Marīpu musārē maīrōsūta yude buro maīa. Musā yu magō irirosū āārā. Cristo musā marāpu āārību irirosū āārīmi. Irasirīgu, yu magō gajerā ūma merā neō űerō iribeo sugureta marāpukumakū gāāmegū irirosū, yu musārē Cristoyarā dita āārīmakū gāāmea. ³Irasū gāāmekeregu: “Evare iripoegue waaderosū ĩgūsādere waabokoa”, āri gūnarikua. Wātī, pīrū irirosū deyoa, ĩgū masīrī merā ārīgatomakū pégo, Marīpu dorerire tarinugādeo āārīmō. ĩgū iriderosū gajerā musārē ārīgatomakū pérā, musā gūnarīgue Cristoya direta musā iriduarire piribokoa. ⁴Musā āsū yāa. Gajerā musā puro ārīgatori merā buerā ejamakū, ĩgūsā buerire ōārō pésuuya. ĩgūsā Jesūyamarē, Ōāgū deyomarīgū musā bokatirīneādiyamarē, Marīpu Jesús merā masakare tauri kerere gua musārē buedea irirosū ĩgūsā buebirikerepuru, ĩgūsā buerire pé buremua. ⁵ĩgūsā musārē buerā: “Gua gajerā Jesús buedoregu pīnerā nemorō masīa”, āri péñakuma. Yu gapu: “Jesús yure ĩgūyare buedoregu pīmi. Irasirirā yure masītarinugābema”, āri péñāa. ⁶Yu ōārō wererimasū irirosū werebirikeregu, Marīpu werenīrīrē ōārō masīa. Yu masīrīrē, āārīpereri yu ĩgūyare iriri merā musārē masīmakū iribu.

⁷Yu musārē Marīpu Jesús merā masakare tauri kerere buegu: “Niyeru sīka!” neō āri sērēbiribu. Ubu āārīgū irirosū moā wajata baabu, musārē Marīpu yare ōārō masīburo, ārīgū. ĩYu irasirīdea ōāberi? ĩNaāsū gūnarī? ⁸Gajerā Jesūre buremurī buri marā yure niyeru sīma musārē bueburo, ārīrā. ĩgūsā sīrīrē űeābu musārē iritamubu. Irire űeāgū, ĩgūsāya niyerure ēmawāgāgū irirosū péñabu. ⁹Musā merā āārīgū, gajino yu gāāmerīrē opapeobirikeregu, musārē niyeru neō sērēbiribu. Marīyarā Macedonia nikū marā yu gāāmerīnorē āījama. Irasirīgu musārē: “Niyeru sīka!” neō āri garibobiribu. Pūruguedere musārē neō garibobirikoa. ¹⁰“Cristo

weregu, diayeta weredi āārīmī”, āri masīa. ĩgū diaye werederosūta yude musārē niyeru sērēbirideare diayeta werea. Neō sugu āārīperero Acaya nikūgue āārīgūno i musārē yu sērēbirideare wererire: “Diaye werebemi”, ārīmasībirikumi. ¹¹Musārē yu sērēbirideare wererire pérā, ĩnaāsū gūnarī musā? “Pablo guare maībirīsīā, irasū āri weremi”, ĩārī gūnarī? Āārībea. Musārē maīa. Marīpu irire masīmi.

¹²Irasirīgu yu musārē irinugāderosūta iriwāgānīkōāgura. “Gajerā Jesús buedoregu pīnerā nemorō masīa”, ārīgatorā musārē bueri waja niyeru wajataduama. Gua gapu ĩgūsā irirosū wajataduabea. Irasirirā ĩgūsā: “Guade Pablosā irirosūta yāa”, neō ārīmasībema. ¹³“Jesús buedoregu pīnerā āārā”, ārīrā, ārīgatorā yāma. “Diayeta Jesús buedoregu pīnerā āārīma”, āri gūnamakū iriduarā āārīsīā, masakare ārīgatoma. ¹⁴Yu gapu ĩgūsā irasirīmakū ĩkeregu: “ĩNasīrimurā irire irasū yārī?” āri gūñabea. Wātēa opu Satanāde Marīpure wereboegu irirosū deyoami masaka ĩgū ārīgatorire: “Diayeta āārā”, āri gūnamakū iriduagu. ¹⁵Irasirirā ārīgatori merā buerimasā wātīrē moāboerā ĩgū irirosū yāma. űerā āārīkererā, ĩgūsā irigatori merā masakare: “Marīpure moāboerā āārīma, ōārō yāma”, āri gūnamakū iriduama. Daporare masaka ĩgūsārē: “Ōārā āārīma”, āri gūñakerepuru, pūrugue āārīpereri ĩgūsā űerō iridea waja buro wajamoāsūrākuma.

Pablo, ĩgū űerō tarideare gojadea

¹⁶Dupaturi musārē ire were gojagura. Neō sugu yure: “Niārīmasū āārīmī”, āri gūñabirikōāka! Irasū āri gūnarā: “Niārīmasū irirosū werenīburo”, ārīka! Irasirīgu mérōgā yu basi werenīgura. ¹⁷Yu irasū werenīgū, niārīmasū irirosū werenīgū yāa. Marī Opu yure: “Irire wereka!” ārībirimi. ¹⁸Wārā masaka i űmuma direta gūñakererā, ĩgūsā iririre: “Ōārō yāa”, ārīma. Yude ĩgūsā irirosū musārē yu ōārō iririre weregura. ¹⁹Musā basi: “Masītaria”, ārīkererā, niārīmasā

irirosū werenírá bueri gapure gariborero marirō péa. ¿Nasirirá ígūsārē ōārō péri? ²⁰Ígūsārē moáboerārē dorerosū musārē buro dorekerepuru, ārigatori merā musāyare āakerepuru, musārē oparā irirosū dorerā ígūsā gāamerī direta gūñakerepuru, musārē: “Ubu āārírā āāríma”, ārí iābéokerepuru, musārē guyasírímakū iriduarā musāya wayupārārírē pákerepuru, āārípereri ígūsā irasiririre gariborebirikoa musā. ²¹Musārē irasirirá, ñerō irirā yáma. Gua gapu ígūsā irirosū musārē neō irasiriribokoa.

Yu ígūsā irirosū musārē ñerō iribirikeregu, niārímasū ígū iririre: “Ōārō yáa”, ārí werenígū irirosū musārē āsū ārí weregura. ²²Ígūsā: “Hebreo masaka āārā”, āríma. Yude hebreo masakuta āārā. “Israel bumará āārā”, āríma. Yude Israel bumuta āārā. Ígūsā: “Abraham parāmerā āārā”, āríma. Yude Abraham parāmita āārā. ²³Ígūsā: “Cristore moáboerā āārā”, āríma. Yu tamerā ígūsā nemorō Cristore moáboegu āārā. Ígūyare ōārō yáa. Yu basi niārímasū irirosū wereníkeregu, yu ōārō iririre āsū ārí werenemogura. Yu Cristoyare irigu, ígūsā nemorō moātarinugābu. Cristoya kerere wereri waja ígūsā nemorō peresugue biadobosūbu. Ígūsā nemorō tārāsūbu. Wári masaka yure wējēboyama. Irasirigu mērōgā merā taribu yu boaboderore. ²⁴Su mojómagora judío masaka yure ñeāma. Ígūsā yure ñeāriku, treinta y nueve gora tārānama. ²⁵Urea gajerā yure ñeā, yuku merā páma. Suñarō masaka ũtāyeri merā yure deama. Urea doóriduparu merā miríbu. Suñarō mirígū, sunu, su ñami taboa mají weka wádiyaguere bá payaníbu. ²⁶Yu wári makāríguere buegorenagū waanabu. Yu buegorenamakū, goetaribu. Diarigue yu mirírí, yure yajari, yaa níku marā judío masaka, judío masaka āārimerāde yure ñerō iriduari, makārígue, masaka marirōgue yure wējēduari, wádiyague miríboama goetaribu. “Mu merāmarā āārā”,

ārigatorāde yure ñerō irima goetarima. ²⁷Cristoya kerere weregu, buro moā wajata baabu. Irasū moāgū, ñerō taribu. Waja pūrikerepuru, irasū moāníkōābu. Gajipoere uaboabu. Nemesibubu. Gajipoere baabiritaunokōābu. Gajipoere buro yusamakū, gají surí sāñanemoburi maríbu.

²⁸Irasū āārímakū ũmuriku Jesúre buremurí buri marārē āārípererogue āārírārē gūñarikua. ²⁹Irasirigu sugu gūñaturabi āārímakū ígū, yu basi gūñaturabi irirosū péñáa. Jesúre buremugūrē ñerō irímakū irirā merā gua, Jesúre buremugūrē guyasírísāa. ³⁰Musārē yaamarē werenemogū, yu turabi āārírírē masíburo, ārígū, yure waadeare weregura. ³¹Marí Opu Jesús Pagu, yu musārē ārigatori marirō merā yaamarē wererire masími. Ígūrēta: “Turatarigu āārā”, ārí, usuyari síníkoārō gāamea. ³²Yu Damascogue āārímakū, iro marā opu Areta wáikugu dokamu yure ñeāduadi āārādími. Yure ñeāduagu, iri makā turogue ígūsā ũtā majírí merā weadea sārírōma disipuroríku surarare koredoredi āārímí. ³³Yu merāmarā gapu puui wári puui merā iri sārírō āārírí gobegue yure yótaudijuma. Irasirigu, ígūsā iritamurí merā yure ñerō iriduarārē duriwāgākōābu.

Pablo kērō irirosū ígū iādeare gojadea

12 ¹Marí basi: “Ōārō masía”, ārí werenígoenarí wajamaríkerepuru, marí Opu Jesús kērō irirosū yure imudeare, ígū yure masímakū irideare werenemogura. ²Yu Cristore buremunugādero puru, Marípu yure ũmugasigue ígū āārírógue āímuríami. Irogue āímuríadero puru, catorce bojorigora taria. Yu dupu merā, o yu yujupūrā merāta iroguere waagú waakuyo, masíbirikoa. Marípu dita masími. ³⁻⁴I gapure masía. Yure irogue āímuríagu, paraíso wáikurogue āímuríjami. Yu dupu merā, o yu yujupūrā merāta yure irogue āíagu, āíagukumi, masíbirikoa. Marípu suguta irire masími. Yu irogue āārígū, ígū

masaka iripoeue neō masibirideare werenirirē pébu. Iri, igū neō sugu masakure weredoreri meta āārībū.

⁵Iroguere igū yure āimurideare guyasiriri marirō musārē weremasia. Yaama gapure weregū, guyasiribokoa. Irasirigu yu turabi āāriri direta werenemogura. ⁶Yu basi yaamarē weredumakū, yu wereniri diaye āārībokoa. Niārīmasū wereniri irirosū āāribiribokoa. Yaamarē weremasikeregū, wereribokoa musā yure: “Gajerā nemorō ōāmi”, āri gūñabirikōāburo, ārigū. Yu iririkurire iādero puru, yu bueri gapure pédero puru, musā yure: “Ōāgorami”, āri gūñamakū gāāmea.

⁷Maripu yure imudea ōataribu. Yu irire gūñagū: “Gajerā nemorō masia”, āri gūñabokuyo. Maripu gapu irire gūñabirikōāburo, ārigū, wātēa opu Satanās yaa dupure pūririkumakū iririre kāmūtābiridi āārīmi. Iri pūrirī poraru nājārōsū pūria. ⁸Urea yu marī Opure: “Yure i pūririrē tauka!” āri sērēadibu.

⁹Igū gapu yure āsū ārimi: “Murē maīsā, ōāro iritamugura. Yu murē iritamuri neō perebirikoa. ‘Turabea’, āri gūñagūnorē yu turari merā ōārō iritamua gajerā yu turarire masinemburo, ārigū”, ārimi. Irasirigu yu turabi āārīrirē usuyari merā weregukoa Cristo igū turari merā yure ōārō iritamunfōāburo, ārigū.

¹⁰Irasirigu Cristoyagu yu āāriri waja pūrirī merā turabi āārīsā, usuyari merā irire bokatiūa. Gajerā yure nerō werenikerepuru, yu gāāmerirē opabirikeregū, gajerā yure nerō irikerepuru, yure nerō waakerepuru, usuyari merā irire bokatiūa. Āsū āārā. Yu, turari opabirimakū, Cristo gapu yure igū turarire opamakū yāmi nerō taririre bokatiūburo, ārigū. Irasirigu usuyāa.

Pablo Corinto marārē Jesúre

buremurārē igū gūñarikurire gojādea

¹¹Yu basi yaamarē werenigū:

“Niārīmasū irirosū werenigū iribu”, āri gūñāa. Musā gapu yure irasirimakū iribu. Musā yaamarē ōārō werenimākū,

ōāgorabokuyo. Musā yure ōārō werenibirikerepuru, “Ubu āārigū āārīmi”, ārikerepuru: “Jesús buedoregū pīnerā āārā”, ārigatorā yu nemorō āārībema. ¹²Yu musā puro āārigū, musārē buro iritamuduari merā, wāri Maripu turari merā iririre iri imubu, diayeta Jesús buedoregū pidi āārīrirē masiburo, ārigū. ¹³Gajerā Jesúre buremuri buri marārē, musādere sūrosū iribu. Yaa āārīburire musārē niyeru wajasebiribu. Musā péñamakū, iri musārē negorari? Iri musārē ñemakū, musārē: “Irire kātika!” āri sērēa.

¹⁴Pea musā pūrogue ejasiabu.

Daporare dupaturi yu iroguē waaburire āmugū yāa. Iroguē ejaḡu, musārē: “Niyeru yure sika!” āri sērēbirikoa.

Musāyare gāāmebea. Cristoya gapure musā irituyanemomakū gāāmea. Āsū āārā. Pagusāmarā igūsā pūrārē masūrā, igūsā gāāmerirē sīma. Pūrā gapu pagusāmarārē igūsā gāāmerirē sībema.

¹⁵Irasirigu musārē yu pūrā irirosū āārīrārē iritamugū āārīpereri yu oparire simakū ōārokoa. Musāyā āārīburire, āārīpereri yu turari merā musārē buro iritamuduakoa. Musārē yu buro maikerepuru: “Igūsā gapu yure sirūgā maīma”, āri gūñāa.

¹⁶Surayeri musā watopegue āārīrā, yu musārē sērēbirideare masikererā, āsū ārima: “Guare sērēbirikeregū, ārigatori merā guayare āiādi āārīmi”, ārima. ¹⁷¿Musā pūrogue yu iriunerā ārigatori merā musāyare yure āriyuri? Musā masikoa. Neō gajino musāyare āiribirinerā āārīmā. ¹⁸Irinugue Titore musā pūrogue waadorebu. Gajigu mariyagure igū merā iriubu. Tito musā merā āārigū, ¿gajino musāyare ārigatori merā āārī? Musā masikoa. Neō āābiridi āārīmi. Igū yu irirosūta musārē iritamuduagu āārīmi.

¹⁹Gajipoe irirā, yu musārē gojarire buerā: “Pablosā igūsāyamarē wereri merā guare: ‘Ōāgorama igūsā’, āri gūñadorerā yāma”, āri gūñabokoa. Āārībea. Guā Cristoyarā āārā. Irasirirā Maripu iūrō musārē diayeta

werea. Yaaraä yu maĩrã, aarĩpereri gua iriri merã musãrẽ iritamuduãa Cristoyare irituyanemburo, aĩrĩã. ²⁰ Yu musãrẽ gũnarikua. Gajipoe irirã, yu musã pũrogue ejamakũ, yu gãamerõsũ iribiribokoa. Irasirigu yude musã gãamerõsũ iribiribokoa. Gajipoe irirã gãme guaseorikurã, gajerãrẽ iaturirikurã, mata guarikurã, musãya aarĩburi direta gũnarikurã, gajerãrẽ ñerõ kere wererikurã, ñerõ aĩrĩ werewuarikurã, “Gajerã nemorõ aarã”, aĩrĩ weregorenarã, musã nererõgue noó musã gãamerõ iririkurã aarĩbokoa. Gajipoe irigu irasũ aarĩrãrẽ bokajabokoa, aĩrĩgũ, irasũ aĩrĩ gũnarikua. ²¹ Irasirigu yu musã pũrogue dupaturi ejamakũ, Marĩpu musã ñerõ iririkuri waja yure guyasĩũrõ tarimakũ iribokumi. Wãrã musã iro dupuyrogue gũnarĩgue ñerĩ opadeare, ãma nome merã, nome ãma merã ñerõ irideare, musã noó gãamerõ guyasĩũrĩ ñerĩ irideare piriduro marĩrõ iriwãgãmakũ iãgũ, burõ bujawereri merã oregukoa.

Pablo: “Åsũ irika!” aĩrĩ õãdoretũnudea

13 ¹ Dapora yu musã pũrogue waarĩ merã urea waarokoa. Irasirigu musãrẽ: “Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta aarĩpererire iriro gãamea”, aĩrĩ werea. Iri pũgue åsũ aĩrĩ gojasũdero aarĩbũ: “Pãrã, o urerã sugu ñerõ irideare iãnerã oparãguere weresãrõ gãamea”, aĩrĩ gojasũdero aarĩbũ. ² Iro dupuyuro yu musã pũrogue aarĩrĩgũ, musã aarĩpererã pũrogue ñerõ irirãrẽ: “Wajamoãgura”, aĩrĩ weresiabu. Pũru ejagu, musãrẽ irireta werebu doja. Daporadere yorogue aarĩkeregu, gopeyaro merã irireta were gojãa doja. Mẽrõgã pũru musã pũro dupaturi waagũ, yu werederosũta ñerõ irirãrẽ diayeta wajamoãgura pama. ³ Yu irasirimakũ iãrã, ire masĩrãkkoa. Yu musãrẽ Cristo yure gũnarĩ sĩrĩ merã werea. Cristo turabi aarĩbemi. Igũ turari merã musã watopegue ñerõ irirãrẽ wajamoãgukumi, igũsã ñerõ iririre

piriburo, aĩrĩgũ. ⁴ Diayeta aarã. Igũ turari opabi irirosũ curusague pãbiatũsũ, boadi aarĩmĩ. Irasũ boakeregu, daporare Marĩpu turari merã okami. Guade igũ aarĩderosũta turamerã aarã. Irasũ aarĩkererã, Cristoyarã aarĩsĩã, Marĩpũya turari merã okãa igũ turari merã musãrẽ iritamumurã.

⁵ Irasirirã musã basi: “¿Diayeta Jesucristore piriro marĩrõ buremuri yu?” aĩrĩ gũnaka! Diayeta musã Jesucristoyarã aarĩmakũ, igũ musã merã aarĩmi. ⁶ Diayeta gua Jesucristoyarã, igũ buedoregu pĩnerã aarĩrĩrẽ musãrẽ masĩmakũ gãamea. ⁷ Irasirirã ñerõ iribirikõãburo, aĩrĩrã, Marĩpũre musãya aarĩburire sãrẽbosãa. Igũrẽ sãrẽrã, musãrẽ guare õãrõ gũnadorerã meta yãa. Musã guare õãrõ gũnabirikerepũru, Marĩpũre musãya aarĩburire sãrẽbosãa, igũ iritamuri merã õãrĩrẽ iriburo, aĩrĩrã. ⁸ Marĩpũya, diayema aarĩrĩ aarã. Irasirirã igũyare keoro irimakũ iãrã, gua musãrẽ: “Irire iribirikõãka!” neõ aĩrĩmasĩbirikoa. “Diayema direta irika!” aĩrĩmasĩa. ⁹ Irasirirã musã õãrõ yũjũpũrãkuturari merã igũyare keoro irimakũ õãgorãa. Gua burõ turari merã musãrẽ: “Åsũ gapũ irika!” aĩrĩmasĩmerã, usuyãa. Marĩpũre musãya aarĩburire sãrẽbosanĩkõãa, igũyare keoro iriwãgãnemoburo, aĩrĩrã. ¹⁰ Irasirigu musã pũrogue waaburi dupuyuro musãrẽ i pũrẽ gojãa. Irogue ejagu, musã ñerõ iririre piribirimakũ iãgũ, marĩ Opũ yure dorederosũta musãrẽ burõ wajamoãgura. Pirimakũ iãgũ, wajamoãbirikoa. Marĩ Opũ yure: “Yu dorerosũta irika!” aĩrĩ pĩmi. Musã Igũrẽ buremunemomakũ gãamegũ, irasirimi. Musãrẽ poyanorẽmakũ gãamebemi. ¹¹ Yaaraä, iropãta aarã yu musãrẽ gojari. Õãrõ aarĩrikuka! Yu dorerire õãrõ yũjũpũrãkuri merã keoro irika! Guaseori marĩrõ suro merã gũña, õãrõ siuñajãrĩ merã aarĩka! Irasirigu Marĩpu musãrẽ siuñajãrĩ sigũ, musãrẽ maĩgũ musã merã aarĩgukumi. ¹² Musã merãmarã merã õãrõ merã gãme mojø ñeãka!

¹³ ããrĩpererã Jesúre buremurã õõgue
ããrĩrá musãrẽ õãdorema.

¹⁴ Marĩ Opũ Jesucristo marĩrẽ õãrõ
iritamugũ, Marĩpũ marĩrẽ maĩgũ,

Õãgũ deyomarĩgũ marĩ merã ããrĩnĩgũ
ããrĩpererã musã merã õãrõ ããrĩburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

GÁLATAS

Pablo Galacia nikū marārē oāadoredea

1 ¹⁻²Yū Pablo, āārīpererā marīyarā yū merā āārīrā merā musārē Galacia nikūgue āārīrārē Jesúre buremurārē oāadore, gojáa. Jesucristo yure igūyare buedoregu beyepími. Irasū āārīmakū, Marīpu igūrē boadiguere masūdi yure pídi āārīmí, igū magūyare bueburo, ārīgū. Masaka yure beyepíbirima.

³Marīpu āārīnīgū, marī Opū Jesucristo musārē oārō iritamū, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo. ⁴Jesucristo, Marīpu gāāmederosūta irigu, igū basi marī ñerī iridea waja boabosadi āārīmí, i ūmū marā ñerī irirā irirosū irinemobirikōāburo, ārīgū. ⁵Irasirirā ūmurikū Marīpure: “Oātaria mū”, ārī, usuyari sīnīkōārā! Irasūta irirā!

**Cristo suguta marīrē taugu
āārīmí, ārī gojadea**

⁶Marīpu musārē maīgū, Cristore buremunūgadoregu siiudi āārīmí musārē peamegue waabonerārē taubu. Musā gapū, igū irasirikerepuru, matagora igū Cristo merā masakare tauri kerere buremuduūrā irikoa. Gaji bueri gapure tuyakoa. Musā irasiririre pégu, buro pégukáa. ⁷Gajerā musārē, musā Cristoya kerere buremunūgādeare buremuduúdererā: “Gaji āārā marīrē tauri kere”, ārīgato, werema. Marīrē gaji tauri kere máa. Cristore buremurī merāta marī tarimasía. ⁸Gua musārē Marīpu Cristo merā marīrē tauri kerere werebu. “Gaji āārā marīrē tauri kere”, ārīgato, wererārē Marīpu buro wajamoāburo. Yū, o Marīpure wereboegu ūmagasiguemu musārē irasū ārīgato, weremakūdere

wajamoāburo. ⁹Musārē ire weresiabu. Weredi āārīkeregu, dupaturi musārē werenemoduakoa doja. Sugū, gua Marīpu Cristo merā marīrē tauri kerere musārē weredeare: “Diaye āārībea, gaji āārā marīrē tauri kere”, ārīgato, weremakū, Marīpu igūrē perebiri peamegue wajamoāburo.

¹⁰Yū ire weregu, Marīpu gāāmerōsūta buea. Masaka yure: “Oārō weremí”, ārīdoregu meta buea. Irasū ārīdoregu tamerā Cristoyare iribiribokoa. Igūrē moāboegu meta āārībokoa.

**Pablo: “Jesucristoya kerere
weredoregu Marīpu yure
pími”, ārī weredea**

¹¹Yaarā, musārē ire masīmakū gāāmea. Yū musārē Marīpu Cristo merā marīrē tauri kerere bueri, masaka igūsā basi igūsā gūñarī merā bueri meta āārā. ¹²Iri kerere neō sugū masakū yure werebirimi. Neō sugū masakū yure irire buebirimi. Jesucristo igū basi yure irire masīmakū irimi.

¹³Musā, yū iripoegue judío masaka igūsā buremurīrē iririkudeare péunakuyo. Yū Marīpuyarārē Jesúre buremurārē ñerō iriduari merā igūsārē buro iaturituyaunabu. Igūsā Jesúre buremurīrē peoduagu irasiriunabu.

¹⁴Yū, judío masaka igūsā buremurīrē oārō iririkūunakubū. Gajerā, yū merāmarā nemorō gua ñekūsāmarā iririkūunadeare iritarinūgāunakubū.

¹⁵Yū irasiririkukerepuru, Marīpu, yū deyoaburi dupuyuro yure beyesiadi āārīmí igūyagu āārīburo, ārīgū. Irasirigu igū yure buro maīrī merā igū gāāmerōsūta iridoregu siiumi. ¹⁶Igū irasiriderosūta keoro igū magūrē

yure masimákú irimi, judío masaka aarimerarê igû magû merâ igûsarê tauri kerere weredoregu. I yure irasû waadero puru, gajerârê: “¿Nasirigukuri yu?” âri sêrênagû waabiribu. ¹⁷Jerusalégu aarirârê Jesucristo yu dupuyuro igûyare buedoregu beyepínerâdere sêrênagû waabiribu. Ubu gapu Arabia nikûgue diaye waakôabu. Puru Damasco goedujáabu doja.

¹⁸Ure bojori tariadero puru, Jerusalégu Pedre iagû waabu. Pe semanata igû merâ aaribú. ¹⁹Irogu aarigû, gajerâ Jesucristo igûyare buedoregu beyepínerârê neô iabiribu. Marî Opu Jesucristo pagumu Santiago direta iabu. ²⁰Maripu iurô musârê gojáa. Yu gojari, arigatori meta aarâ.

²¹Jerusalégu aaridi Siria nikûgue, Cilicia nikûgue waabu. ²²Iripoere Judea nikûgue aarirâ Jesucristore buremurî buri marâ yure iamasibirima. ²³Yaa kere direta pénerâ aarimá. Igûsarê yaamarê wererâ asû âri wererâ aarimá: “Sôo aarideapoeguerê marirê nerô iriduari merâ buro iaturituyadi, marî Jesucristore buremurirê peoduadi daporague masakare: ‘Jesucristore buremuka!’ âri weregorenagû iriayupu”, âri wererâ aarimá. ²⁴Irasirirâ Judea nikûgue aarirâ Jesucristore buremurâ yu igûrê buremurirê pérâ, Maripure usuyari sînerâ aarimá.

**Jesús buedoregu pínerâ Pablore
oârô bokatirîneâdea**

2 ¹Catorce bojori puru, dupaturi Jerusalégu Bernabé merâ waabu doja. Tito wâikugudere aïabu. ²Maripu yure irogu waadoremi. Irasirigu irogu waabu. Iroguere eja, Jesúre buremurâ oparâ merâ dita nerê, werenibu. Judío masaka aarimerârê Maripu Cristo merâ marirê tauri kerere yu buedeare igûsarê werebu. Yu neôgorague buenugâdeare, dapora yu buerire: “Diaye aarâ,

oâgorâa”, âri masiburo, arigû, irasû âri werebu. Gajerâ yu buerire: “Wajamâa”, arirî, arigû, irasû âri werebu. ³Titodere, igû judío masaku aaribirikerepuru: “Gua judío masaka iririkurosû dupuma gasirogâr ^a wiiriro gâamea”, neô aribirima. ⁴Irire dorebirikerepuru, gajerâ ubu ariboerâ gapu: “Moisés doredorederosûta dupuma gasirogârê wiiriro gâamea”, arima. Igûsâ Jesúre buremugatorâ, irigatorimasâ aarimá. Irasirirâ, gua judío masaka aarikererâ Jesúre buremurâ iririre iamurâ gua nerêrogu gua merâ nerênama. “Guare peamegue waabonerârê tausûmurâ, Jesucristore buremurô gâamea. Moisés doredeare iriri merâ tausûbirikoa”, arimákú iama. Irire iârâ: “Moisés doredeare irirâ dita tausûrâkuma, irasirirâ igû doredeare irika!” arima. Guare irire buremudorerâ, irasû arima. ⁵Igûsâ guare irasû dorekerepuru, neô igûsâ dorerire iribiribu. Gua musârê Jesucristore buremurî merâ dita tausûrâkoa, arirî kerere: “Diaye aarâ”, âri buremunimákú gâamea. Irasirirâ igûsâ dorerire neô iribiribu.

⁶Jesúre buremurâ oparâ yure: “Asû gapu wereka!” aribirima. “Judío masaka aarimerârê: ‘Gua ñekûsamarârê Moisés iridoredeare iriro gâamea’, âri wereka!” aribirima. Igûsarê masaka buremukerepuru, Maripu aaripererârê surosû iamî. Irasirigu: “Iisâ oparâ, yu nemorô aarima”, âri gûnabiribu. “Maripu igûsarê beyederosûta yudere beyemi”, âri gûnabu. ⁷Oparâ irasû yure: “Asû gapu wereka!” arirôno irirâ, yure iamasî, asû arima: “Mude, Maripu judío masaka aarimerârê Jesucristoya kerere weredoregu beyepidita aarâ. Maripu Pedre judío masakare iri kerere weredorederosûta mudere iri kerere weredorenumî”, arima yure. ⁸Maripu Pedre judío masakare Jesucristoya kerere weredoregu iriudi aarimî. Igûta

^a2.3 Gn 17.1-14: Iripoegue Maripu Abrahârê igû purâ umarê: “Yaarâ aariburo”, arigû, igûsâya dupuma gasirogârê wiiridoredi aarimî. Puru iri dorerire Moisére pídi aarimî. Irasirirâ judío masaka Abraham parâmerâ aarituriarâ iri dorerire irirâ, igûsâ purâ umarê su mojóma pere gajî mojó ureru perêbejarinurî waarô merâ igûsâ deyoadero puru irasû yâma.

yudere judío masaka āārimerā p̄ro iri kerereta weredoregū iriumi.

⁹Jerusalégue Jesúre b̄remurā ʔrerā oparā: Santiago, Pedro, Juan wāikurā āārímá. Gajerā oparā nemorō āārímá. Īgūsā yure Marīpū Īgū maĩrī merā beyepídi yu āārímakū ĩamasī, yure, Bernabédere oārō bokatīrī: “Marī surosū moārākoa”, ārīma. “Musā Jesucristoya kerere judío masaka āārimerārē wererā waaka!” ārīma. “Gua gapū judío masakare wererākoa”, ārīma. ¹⁰Guare: “Bopoñarārē iritamuka!” ārīrī direta werema. I dita āārībú: “Yu oārō irigura”, ārī, buro gūñadea.

Pablo Pedore Antioquíague weredea

¹¹P̄ru gua Antioquía wāikuri makāgue āārīripoe Pedro ejami. Īgū irogue ejadero p̄ru keoro iribirimakū ĩā, Īgūguereta turaro merā werebū. ¹²Iro dupuyuro Īgū irogue āārīgú, judío masaka āārimerā Jesúre b̄remurā merā baa, āārīrikukōāyupū. Īgū irasiriripoe gajerā judío masaka Santiago iriunerā ejañurā. Īgūsā ejamakū ĩā, judío masaka āārimerā merā āārādi āārīduúkkōāyupū: “Yure turibokuma”, ārīgū. Irogue ejanerā judío masaka āārimerārē: “Moisés dorederosūta dupūma gasirogārē wiiri gāamea”, ārī weregorenarā iriñurā. Irasirigū Pedro, Antioquía marā Īgūsāya dupūma gasirogārē wiirisūbirinerā āārímakū, Īgūsā merā baa, āārīrikuadi duúkkōāyupū. ¹³Īgū irasirimakū ĩārā, gajerā judío masaka Jesúre b̄remurā, Īgū irirosūta irigatori merā iriñurā. Judío masaka āārimerā merā āārīrikuanerā, Īgūsā merā baanerā baanemobiriñurā. “Īgūsā merā baaduúmakū oābea”, ārī masikeregū, Bernabéde Īgūsā irirosūta iriyupū. ¹⁴Īgūsā: “Jesucristore b̄remurī merā dita tausūrākoa”, ārīrī kerere masikererā, keoro iribirima. Irasirigū, irire ĩā, Pedore āārīpererā Jesucristore b̄remurā ĩūrōgue buro turaro merā āsū ārī werebū: “Mu judío masaka āārīkeregū, judío masaka āārimerā irirosūta Īgūsā merā baa, āārīkōābū. Mu

irasirigū, Moisés marīrē judío masakare iridorederosū iribiribū. ¿Nasirigū judío masaka āārimerā gapure: ‘Gua judío masaka iririkurire irika!’ ārīduari?’ ārībū Īgūrē.

Āārīpererā Jesúre b̄remurā tausūrākuma, ārī gojadea

¹⁵Gua neō deyoarāgueta judío masaka āārīsanerā āārībú. Gaji buri marā irirosū Marīpū Moisére doreri pídeare tarinugābea. ¹⁶Irasū āārīkererā, ire masía. Marīpū Moisére Īgū doreri pídeare masaka irimakū meta Īgūsārē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāmi. Masaka Jesucristore b̄remumakū, Marīpū Īgūsārē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāmi. Irasirirā guade Jesucristore b̄remunugābū. Īgārē b̄remumakū, Marīpū guadere: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāmi. Marīpū, iri doreri pídeare gua irimakū meta guare irasū ārī ĩāmi. Neō sugū masaku iri doreri pídeare iripeomasībemi. Irasirigū Marīpū neō sugure: “Yu dorerire iripeokōāmi, irasirigū Īgūrē: ‘Ōāgū āārīmi’, ārī ĩāa”, ārībirikumī.

¹⁷Irasirirā: “Gua Jesucristore b̄remumakū, Marīpū guare: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, ārī ĩāmi”, ārīrā: “Gua judío masakade Marīpū Moisére doreri pídeare iripeobirikoa, irasirirā guade ñerō yāa”, ārī masía. ¿Irire irasū ārī masīrā: “Jesucristore b̄remusīā, ñerō irikerep̄ru, oāgorāa”, ārīrā yārī? Irire neō ārībea. Jesucristo guare Īgūrē b̄remurārē ñerō siiu irigū meta āārīmi. ¹⁸Irasirigū masakare āsū ārī werea.

“Jesucristore b̄remumakū, Marīpū musārē: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, ārī ĩāmi” ārī werea. “Marīpū Moisére Īgū doreri pídeare musā irimakū, musārē: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, ārī ĩāmi”, ārīgū meta yāa. Īgūsārē: “Marīpū Moisére doreri pídeare musā iriri merā Marīpū ĩūrō waja opabirikoa”, ārīgū, yude waja opabokoa irire iripeobirisīā.

¹⁹Iriipoegure: “Yu, Marīpū Moisére doreri pídeare irigū, Īgū ĩūrō waja opabi āārīgukoa”, ārī gūñadibū. Irasū

ārī gūñakeregu, bokatiūbirikubu. Waja opagu, peamegue waabodi āārībú. Daporare: “Iri dorerire iriri merā Marīpu merā ōārō āārā”, neō ārī gūñanemobeā. “Jesucristore būremusiā, Marīpu merā ōārō āārī, īgū gāāmerīrē yāa”, ārī masīa. ²⁰Jesucristo Marīpu magū yure maīgū curusague boagu, yu ñerō iridea wajare wajaribosadi āārīmī. Yu īgūyagu āārīsīā, īgū boaderosūta yude īgū merā boadi irirosū waadi āārībú. Sugu boagu īgū iriduareire neō irinemomasībi irirosū waadi āārībú. Irasirīgu Cristore būremusiā, yu iriduareire piri, īgū turaro merā īgūyare irīgu yāa. ²¹Yu: “Marīpu Cristo merā marīrē ōārō iritamudi āārīmī”, ārī būremurīrē piriduabea. Marīpu Moisére īgū doreri pīdeare marī iriri merā waja opabirimakū, Cristo marī ñerō iridea waja boabosadea wajamarībokuyo.

¿Moisés doredeare iriri merā, o
Jesucristore būremurī merā
Marīpuyarā āārīrī? ārī gojadea

3 ¹Musā Galacia marā pēmasīmerā irirosū irirā yāa. ¿Nasirirā ārīgatorimasā buerire pēnugārī? Īgūsā buerire pēsīā, Jesucristoya diayema kerere būremurīrē pirirā yāa. Gua, musā pūroge āārīrā, musārē Jesucristo curusague boadea kerere diaye werebū. Iri gua wererire musā ōārō pēbū. ²Irasirīgu musārē ire sērēñaduakoa. ¿Musā Moisés doredeare iriri merā Ōāgū deyomarīgūrē opanugārī? Īgūrē opabiribū. Jesucristoya kerere pērā, īgūrē būremunugārā, Ōāgū deyomarīgūrē opanugābū. ³¿Nasirirā daporare pēmasīmerā irirosū irirā yārī? Musā Jesucristore būremurā Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpu dorerire irinugābū. ¿Nasirirā daporare īgū iritamurī marirō musā basi musā turari merā iri dorerire iripeoduari? ⁴¿Musā Jesucristore būremunugārīpoe gajerā musārē ñerō tarimakū irideare gūñaberi? Daporare īgūya kerere būremuduārā: “Ubugora irire būremubu”, ¿ārī gūñārī? ⁵Marīpu

musārē īgūyagure Ōāgū deyomarīgūrē iriudi āārīmī. Ōāgū deyomarīgū musā merā āārīmakū, Marīpu īgū turari merā musā watopeguere wārī iri īmurīrē irīgu yāmi. Musā Moisés doredeare irimakū, ¿irasirīgu yārī? Iribemi. Musā Jesucristoya kerere pē būremumakū gapu irasū yāmi.

⁶Abraham Marīpūre būremumakū, Marīpu īgūrē: “Ōāgū, waja opabi āārīmī”, ārī īādi āārīmī. ⁷Irasirirā musā ire masīka! Abraham Marīpūre būremuderosūta būremurāno Abraham parāmerāgora āārīma. ⁸Marīpuya werenīrī gojadea pūgue judío masaka āārīmerādere īgūsā Marīpūre būremumakū, Marīpu īgūsārē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī īāburire gojasiasūdero āārībú. Marīpu Abrahamē irire weregu, āsū ārīdi āārīmī: “Yu, mu merā āārīpereri buri marārē ōārō irīgura”, ārīdi āārīmī. ⁹Abraham Marīpūre būremumakū, Marīpu īgūrē ōārō iridi āārīmī. Irasirīgu daporadere āārīpererā īgūrē būremurānorē ōārō yāmi.

¹⁰“Moisés doredeare irimakū, Marīpu marīrē: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, ārī īāgukumi”, ārī gūñarānorē Marīpu wajamoāgukumi. Marīpuya werenīrī gojadea pūgue irimarē āsū ārī gojasūdero āārībú: “Āārīpereri Moisés doredeare iripeomerāno wajamoāsūrākuma”, ārī gojasūdero āārībú. ¹¹Neō sugu Moisés doredeare iripeomasīgū māmi. Irasirīgu Marīpu neō sugre: “Yu dorerire iripeokōāmi, irasirīgu īgūrē: ‘Ōāgū āārīmī’, ārī īāa”, ārībīrikumi. Irire marī masīa. Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Marīpu īgūrē būremurārē: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, ārī īāmi. Irasirirā īgū merā ōārō āārīnīkōārākuma”, ārī gojasūdero āārībú. ¹²Moisés doreri gojadea pūgue: “Marīpūre būremugāno Marīpu īūrō waja opabi āārīmī”, neō ārī gojasūbiribū. Āsū gapu ārī gojasūdero āārībú: “Āārīpereri Moisés doredeare iripeogūno, Marīpu merā ōārō āārīnīkōāgukumi”, ārī

gojasüdero ääríbú. Iri dorerire iripeobi gapure Marípu ígüré: “Yu iürö waja opami, yu merä neö öärö ääríbirikumi”, äri íägükumi.

¹³Irasirigu, marí äärípererä Moisés doredeare iripeobirimakü, Marípu marírë: “Iri dorerire iripeobema”, ärigü: “Waja opama”, äridi äärímí. Irasirigu Jesucristo curusague pábiatúsügü, waja opagu irirosü marírë wajamoábodeare boa, wajaridi äärímí. Marípuya weneríri gojadea pügue äsü äri gojasüdero ääríbú: “Sugü yukügue siasiusüadi, Marípu wajamoáodoreadi äärímí”, äri gojasüdero ääríbú. Jesucristo boari merä marí ñerö iridea wajare taudi äärímí. ¹⁴Ígü marí ñerö iridea wajare boa, wajaribosadea merä Marípu Abrahäre: “Irasüta irigura”, äriderosüta judío masaka äärímerädere iridi äärímí. Irasirigu ígü äriderosüta marírë Jesucristore buremurärë: “Öärä, waja opamerä ääríma”, äri íä, Öägü deyomarígürë sídi äärímí marí merä ääríburo, ärigü.

Marípu: “Abraham merä äsü irigura”, äridea

¹⁵Yaará, masaka ígüsä iririkurire, su keori merä müsärë weregura. Ígüsä: “Äsü irirá!” äri, oparä puro papera ämukuma. Ígüsä irire ämuadero puru, neö gajerä ígüsärë: “I pürë beókóaka! Äsü gapu gojaka!” äribirikuma. ¹⁶Marípu Abrahäre ígü äridea, i irirosüta äärä. Gajerä ígü ärideare neö beomasíbema. Äsü äri weredi äärímí ígürë: “Mu parämi ääríturiagu merä äärípereri buri marärë öärö irigura”, äridi äärímí. “Mu parämerä ääríturiarä merä öärö irigura”, äribiridi äärímí. Ubu gapu: “Mu parämi ääríturiagu sugu meräta irasirigura”, äridi äärímí. Irasü ärigü, Jesucristore ärigü iridi äärímí. ¹⁷Yu müsärë wereri äsü äriduaro yáa. Marípu Abrahäre masakare ígü öärö iriburire weredi äärímí. Puru cuatrocientos treinta bojori puru, Marípu ígü doreri Moisére pídi äärímí. Irire pígu, Abrahäre: “Yu irasirigukoa”, ärideare peremakü iribiridi äärímí.

¹⁸Marípu, Moisés doredeare irirá direta: “Yu merä öärö äärírákuma”, ärimakü, ígü Abrahäre äridea wajamaríbokuyo. Irasü ääríbea. Marípu Abrahäre maígü wajamaríro ígü: “Äsü irigura”, ärideare keoro iridi äärímí. (“Äärípererä mu irirosü yure buremurärë yu merä öärö äärímakü irigura”, äridi äärímí.)

¹⁹Iro merë, ínasirigu Marípu ígü dorerire Moisére píyuri? Masaka ñerö irirá, waja oparä äärírírë ígüsärë masídoregu irire pídi äärímí. Abraham parämi ääríturiagu Jesucristo aariripoegue Marípu masakare: “Äsü irika!” äri píttünudi äärímí. Jesucristo aarimakü, Marípu Abrahäre: “Mu parämi ääríturiagu merä äärípereri buri marärë öärö irigura”, äridea keoro waabu. Marípu ígü dorerire ígürë wereboerärë Moisére weredoredi äärímí. Irasirigu Moisés irire pégu, masakare wereturiadi äärímí. ²⁰Marípu Abraham parämi ääríturiagu merä masakare öärö iriburire gajerägue merä Abrahäre weredobiridi äärímí. Ígü basita weredi äärímí. ((Irasiriro Abrahäre ígü weredea gapu, Moisére ígü dorerire pídea nemorö äärä.))

Pablo, Moisés doredeare weredea

²¹Iro merë, Marípu Abrahäre weredea, ígü dorerire Moisére pídea nemorö äärímakü, ígü dorerire Moisére pídea gapu wajamaríyuri? Irasü ääríbiridero ääríbú. Äsü gapu äärä. Masaka äärípereri Moisés doredeare iripeori merä Marípu merä öärö äärímasímakü, Marípu irire iripeorärë: “Öärä, waja opamerä ääríma”, äri íäbodi äärímí. ²²Marípuya weneríri gojadea pügue irimarë äsü äri gojasüdero ääríbú: “Masaka äärípererä ñerö irirá, waja oparä ääríma”, äri gojasüdero ääríbú. Irasirigu Marípu Abrahäre: “Mu parämi ääríturiagu merä äärípereri buri marärë öärö irigura”, äriderosüta irigükumi. Äärípererä Jesucristore buremurärë: “Öärä, waja opamerä ääríma”, äri íägükumi.

²³Marí Jesucristoya kerere pé, ígürë buremuburi dupuyuro Marípu ígü

dorerire Moisére pídea direta masínerā āārībú. Irasirirā marí ñerō iridea waja peresugue dobosúnerā marírē peresu iridi doreri direta masírā irirosú āārínerā āārībú. ²⁴Marípu ígū dorerire Moisére pídea merā marí iri dorerire iripeomerā āāríríre masímakū iridi āārímí. Puru Cristoyare masímakū iridi āārímí ígūrē buremumakū, marírē: “Ōārā, waja opamerā āāríma”, ārí iābu. ²⁵Daporare Jesucristore buremua. Irasirirā ígūrē buremusiā: “Marípu Moisére ígū doreri pídeare marí irimákū meta marírē: ‘Ōārā, waja opamerā āāríma’, ārí iāmi”, ārí masía.

²⁶Irasirirā musā āārípererā Jesucristore buremurí merā ígūyarā āārísíā, Marípu pūrā āārā. ²⁷Musā āārípererā deko merā wāiyesúnerā āārībú musā Cristoyarā āāríríre ímumurā. Irasirirā ígūyarā āārísíā, ígū irirosú āārírikua. ²⁸Marí āārípererā ígūyarā āārísíā, suguyarāta āārā. Irasirigū Marípu judío masakare, judío masaka āārímerādere, moāboerimasā, moāboemerādere, ūmarē, nomedere surosúta iāmi. Irasiriro marírē Jesucristoyarāre dukawari masíña máa. ²⁹Marí Cristoyarā āārísíā, Abraham parāmerā āāríturiarā āārā. Irasirigū Marípu Abrahāre: “Murē oārō irigura”, ārīderosúta marídere irigukumi. Marí Cristoyarā āārímakū, marírē irasirigukumi.

4 ¹Musārē i keori merā wereduakoa. Sugū majígū āārípereri ígū paguyare opaturíabu āāríkeregū, majígū āārísíā, sugū moāboegu irirosú āāríkumi. ²Gajerā ígūrē, ígūya āāríburidere iādurípíbosakuma. Irasirigū, ígūsā doreri doka āāríkumi. Sunū ígū pagū, ígū boaburi dupuyuro ígūya āārādeare ígū magūrē wiaburínurē wewepíkumi. “Inu ejamakū, āārípereri yaa āārídeare yu magūrē wiaka!” āríkumi. Irasirirā irinu ejamakū, ígūrē wiakuma pama. ³Maríde Jesucristore buremuburi dupuyuro marí ñekūsāmarā i ūmumarē buerire irituyarā, majígū ígū āāríderosú marí ñekūsāmarā doreri doka

āāríunanerā āārībú. Irasirirā gajerārē moāboerā irirosú āārínerā āārībú.

⁴Irasú āāríkerepuru, Marípu gapū ígū: “Āsū irigura”, ārīdeanu ejamakū, keoro ígū magūrē i ūmuguere iriudi āārímí. Ígū iriumakū, sugo nomeōguere deyoadi āārímí. Ígū judío masakū āārísíā, Marípu doreri Moisére pídeare iridi āārímí. ⁵Marípu ígū magūrē, marí iri dorerire iripeobiri wajare boa, wajaribosadoregu iriudi āārímí ígū pūrā waaburo, ārīgū.

⁶Irasirigū Marípu marírē: “Yu pūrā āārísíama”, ārīgū, ígū magū Jesucristo merā Ōāgū deyomarígūrē iriudi āārímí. Irasirirā Ōāgū deyomarígū iritamurí merā Marípure: “Guapu”, ārí masía. ⁷Marí, Marípu pūrā āārísíā, moāboerimasā irirosú āāríbea pama. Irasirirā āārípereri Marípu ígū magū Cristo iridea merā marírē ígū pūrārē síburire ñeārākoa.

Pablo Jesúre buremurārē Galacíague āārírārē gūñarikudea

⁸Iripoeguere musā Marípure masíbirisíā, gajerānorē buremunerā āārībú. Ígūsārē buremurā, ígūsā doreri doka āārítuuyaníā irirosú āārínerā āārībú. Marípuogore buremubirinerā āārībú. ⁹Dapora musā Marípure masía. Ígū musārē masígū ígūrē masímakū iridi āārímí. Musā ígūrē masísíā, musā iripoegue ubu āāríríre buremudeare buremuduókōānerā āārībú. Irasirikererā, daporare Moisés doredeare iripeoduārē, musā ubu āāríríre buremupurorideare buremurā irirosú irirā yāa. ¿Nasirirā irire irasirirā yári? ¿Nasirirā dupaturi moāboerimasā irirosú āāríduari doja? ¹⁰Musāde, Marípu merā oārō āāríduarā, judío masaka bosenurí irinarōsúta iriadikoa. Iri bosenuírē irirā, siuñajārínuriku, abe deyoaríku, gajinurí bosenuríku, bojoríku bosenuírē irikoa. ¹¹Musā irasirimakū pégu: “¿Yu ígūsārē ubugora bueyuri?” ārígū, buro musārē gūñarikua.

¹²Yaará, yu musārē āsū irimákū gāamea. Musā judío masaka āāríbirisíā,

Moisés doredeare iribirinerā āarībú. Yude, judío masaku āaríkeregu, musā iriderosūta iri dorerire iribea. Irasirigu dupaturi musādere yu irirosū irimakū gāamea. Marī Jesucristore buremusiā, Marīpu merā oārō āarīmasiā. Yu musārē Jesucristoyare buemakū, musā yure neō ñerō iribiribu. ¹³Musā masiā. Yu, Jesucristo masakare tauri kerere musārē buepurorigu, pūririkubū. ¹⁴Yu pūririkumakū musārē diasagorabu. Irasū āaríkerepuru, musā yure iāturi doobiribu. Ubu gapu Marīpūre wereboegure irirosū oārō bokatirīñeābu. Jesucristore irirosū yure oārō iribu. ¹⁵Musā yu merā usuyari opadea, ¿naású waári? Ire yu masiā. Musā irasirimasirā, musāya koyere yure wea sibokuyo yure iritamumurā. ¹⁶Yu musārē diayemarē weredea waja daporare yure: “Guare iāturigu irirosū irigu yámi”, ¿ārī iārī?

¹⁷Gajerā ārīgatori merā buerimasā gapu musārē buro iritamuduarā irirosū irikererā, oārō merā irirā meta āarīma. Musārē gua buerire irituyarire piri, ĩgūsā bueri gapure irituyadorerā yáma. ¹⁸Gajerā musārē iritamudumakū oāgoráa. ĩgūsā musārē iritamuduarā, oārō gūñarī merā iritamunikōāburo. Yu musā merā āarīmakū direta irasiribirikōāburo. ¹⁹Musā yu pūrā irirosū āarīrārē musāya āarīburire gūñagū, dupaturi buro pūrīsūrī merā ñerō tarigu irirosū āarā. Sugo nomeō pūrākuburi dupuyuro pūrīrī pēñarōsū pēñakoa. Musā Jesucristo irirosū āarīrikumakūgue, irasū poyarikutūnugukoa. ²⁰Yu musā puro musā merā buro āarīduadikoa. Musārē daporata turiro marīrō oārō pémasiā oārō wereduadikoa. Wereduakeregu, ñeéno merā werenfumasibirikoa.

**Pablo, Agar, Saraya keori
merā weredea**

²¹Musā, Moisés doredeare iridukererā, ¿nasirirā iri dorerire oārō pémasiberi? ²²Marīpūya werenírī gojadea pūge āsū ārī gojasūdero

āarībú: “Abraham pērā ũma pūrākudi āarīmí. Sugure ĩgū marāpore moāboego Agar wāikugo merā pūrākudi āarīmí. Gajigure ĩgū marāpo diaye Sara merā pūrākudi āarīmí. Igo, moāboego meta āarīdeo āarīmó”, ārī gojasūdero āarībú. ²³Abraham marāpore moāboego magū marī masaka deyoarosūta deyoadi āarīmí. Abraham marāpo magū gapu Marīpu Abrahārē: “Mu marāpo sugu majīgū pūrākugokumo”, ārīderosūta deyoadi āarīmí.

²⁴⁻²⁵ĩgūsā pērā nomeya, pe keori irirosū āarā. Saraya: Abraham, Marīpu ĩgūrē ārīdeare buremuderosūta Jesucristore buremurāya keori irirosū āarā. Agarya: Marīpu Sinaí wāikūri buúrugue Arabia níkūgue ĩgū dorerire Moisére pídeare irirāya keori irirosū āarā. Agar, moāboego āarīsīā, igo magūde moāboegu āarīdi āarīmí. Irasirirā Moisés doredeare irirā igo magū irirosū āarīma. Moāboerā irirosū iri doreri doka āarīma. Daporare Jerusalén marā Moisés doredeare irirā, Agar magū irirosū āarīma. Irasirirā, moāboerā irirosū iri doreri doka āarīma. ²⁶Saraya: Jerusalén ũmugasima makā marā Jesucristore buremurāya keori irirosū āarā. Sara, moāboego āarībirimakū, igo magūde, moāboegu meta āarīdi āarīmí. Irasirirā marī Jesucristore buremurā, Sara magū irirosū āarā. Moāboerā irirosū Moisés doreri doka āarīrā meta āarā. ²⁷Marīpu ĩgūya werenírī gojadea pūge āsū ārīdi āarīmí:

“Nomeō, mu pūrā maríkerego, usuyaka! Sugo nomeō, pūrākugo pūrīrī pēñarōsū pēñabirikerego, buro usuyaka! Mu pūrā maríkerepuru, purugue mu parāmerā āarīturiarā wārā āarīrākuma.

Gajego marāpukugo igo marāpu merā āarīgō parāmerā āarīturiarā nemorō wārā āarīrākuma”, ārīdi āarīmí Marīpu. ((Iri ārīdea āsū ārīduaro yāa. Jesucristore buremurā Sara parāmerā āarīturiarā āarīma. ĩgūsā, Moisés

doredeare irirā nemorō wárā
 āārīrākuma.)^b

²⁸Irasirirā yaarā, marī Sara magū
 Isaac irirosū āārā. Marīpu pūrā
 Abrahārē ārīderosūta Sara Isaare
 pūrākudeo āārīmō. Irasirigu Marīpu
 īgū ārīderosūta marīrē Jesucristore
 buremurārē īgū pūrā āārīmakū iridi
 āārīmī. ²⁹Iripoeguere Agar magū marī
 masaka deyoaderosūta deyoadi, Sara
 magū Ōāgū deyomarīgū turari merā
 deyoadire iāturi, ñerō iridi āārīmī.
 Daporadere irasūta āārā. Moisés
 doredeare irirā, marīrē Jesucristore
 buremurārē iāturi, ñerō irirā yāma.
³⁰Marīpu īgūya werenírī gojadea pūgue
 Abrahārē āsū ārīdi āārīmī: “Moāboego
 magū mu sīburi opabirikumi. Mu
 marāpo diaye moāboego āārībeo magū
 gapu mu sīburi opagukumi. Irasirigu
 moāboegore, igo magū merāta béoka!”
 ārīdi āārīmī Marīpu. ³¹Irasirirā yaarā,
 marī Jesucristore buremurā, Sara
 parāmerā āārīturiarā āārā. Moāboego
 parāmerā āārīturiarā meta āārā. Sara
 magū īgū pagu sīburi opaderosūta,
 marī Marīpu īgū pūrārē sīburi
 oparākoa.

**Pablo: “Jesucristoyare buremurīrē
 piribirikōāka!” ārī gojadea**

5 ¹Jesucristo marīrē Moisés doreri
 doka āārīnerārē taudi āārīmī.
 Marī ñerō iridea wajare īgū boari merā
 wajaribosadi āārīmī, Marīpu merā ōārō
 āārīburo, ārīgū. Irasirirā musā Marīpu
 pūrā āārīsīā, Jesucristoyare gūñaturari
 merā buremunikōāka! Ārīgatori merā
 buerimasā musārē Moisés doredeare
 iridoremakū, īgūsārē pébirikōāka!
 Iri dorerire irirā, moāboerā irirosū
 āārīma. Irasirirā iri doreri doka neō
 āārīnemobirikōāka!

²Ōārō péka yure! Yu Pablo, musārē
 ire weregura. “Guaya dupuma
 gasirogārē wiirirā, Marīpu merā ōārō
 āārīrākoa”, ārī gūñabirikōāka! Musā
 irasū ārī gūñamakū, musārē Jesucristo

boabosadea wajamarīboyo. ³Irasirigu
 gopeyari merā musārē werea doja.
 Marīpu merā ōārō āārīburi īgūsāya
 dupuma gasirogārē wiirirānorē Moisés
 doredeare āārīpererire iripeoro
 gāamea. ⁴Musā: “Moisés doredeare
 irimakū, Marīpu guare: ‘Ōārā, waja
 opamerā āārīma’, ārī īāgukumi”, ārī
 gūñarā, Jesucristore pirirā yāa. Musā
 irasirirā, Marīpu musārē maīgū ōārō
 iritamurīdere gāamebea. ⁵Marī:
 “Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā
 Jesucristore buremunakū, Marīpu
 guare: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’,
 ārī īāmi”, ārī masīa. ⁶Irasiriro, marī
 Jesucristoyarā āārīmakū, Marīpu iūrō
 dupuma gasirogārē wiirisūnerā āārīrī,
 wiirisūbirinerā āārīrīde wajamāa.
 Marīpu iūrō marī Jesucristore buremurā
 āārīrī gapu wajakua. Īgūrē buremusīā,
 gajerārē maīa.

⁷Musā Jesucristore buremunūgārā,
 īgūyare ōārō irituyanerā āārībū. Dapora
 gapure gajerā musārē īgūya diayemarē
 ōārō irituyabirimakū irirā yāma. ⁸Īgūsā
 musārē irasirirā Marīpu gāāmerī gapure
 irirā meta yāma. Marīputa musārē
 Jesucristore buremunūgādogu siudi
 āārīmī, Jesucristoyare ōārō irituyaburo,
 ārīgū. ⁹Masaka āsū ārī werema: “Pārē
 irirā, mérōgā pá wemasārī poga merā
 trigo pogare morēkuma. Puru iri
 wemasāseyakōākoa”, ārī werema. I
 irirosū, ārīgatori merā buerimasā
 buerire surāyeri irire irituyarā, purugue
 musā āārīpererā ārīgatori buerire
 irituyarākoa. ¹⁰Yu gūñaturari merā
 marī Opū Jesucristore buremua.
 Musāde, yu irirosū īgūrē buremua.
 Irasirigu musāya āārīburi āsū ārī
 gūñāa: “Īgūsā ārīgatori merā buerimasā
 buerire irituyarire piri, dupaturi
 yu irirosū Jesucristoya diayemarē
 irituyarākuma doja”, ārī gūñāa. Marīpu,
 musārē ārīgatori merā buerā gapure
 wajamoāgukumi.

¹¹Yaarā, gajerā yure āsū ārīma:
 “Pablo masakare: ‘Marīpu merā ōārō

ããrĩduarã, dupuma gasirogãrẽ wiirika! ãrĩ buemi”, ãrĩma. Yũ irire neõ irasũ ãrĩ buebea. Yũ irasũ ãrĩ buemakũ, judĩo masaka gajerãrẽ irire iridorerã yure ñerõ iribiribokuma. Yũ, Jesucristo ãgũ curusague boari merã masakare tauri kere gapure buea. Yũ irire bueri waja judĩo masaka yure ñerõ tarimakũ yãma. ¹²Yũ, ãgũsã ãrĩgatori merã buerimasã musãrẽ dupuma gasirogãrẽ wiiridorerãrẽ musã pũro neõ ããrĩnemobirimakũ gããmea. Musãrẽ irasũ wiiridoreduarã, ãgũsã basi wiiri, pũrã marĩrã dujaburo.

¹³Yaara, Marĩpu musãrẽ Moises doreri doka ããrĩburo, ãrĩgũ meta siiuði ããrĩmĩ. Irasirirã: “Gua gããmerõ ñerĩ uaribejarire irimakũ õãrokoa”, ãrĩ gũñabirikõãka! Asũ gapũ irika! Maĩrĩ merã gãme iritamunika! ¹⁴Musã gajerãrẽ diaye maĩrã, Moises doredeare ããrĩpererire irirã yãa. Irasũta ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Mũ basi maĩrõsũta mũ pũro ããrĩrãdere maika!” ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. ¹⁵Irasirirã pẽmasika! Musã gãme ãaturidũmerã, pũrisũrĩ sĩtĩrĩ werenĩduũmerã, musã basi gãme dukawaripereakõãrãkoa.

Pablo: “Õãgũ deyomarĩgũ gããmerĩrẽ irinĩka!” ãrĩ weredea

¹⁶Yũ musãrẽ ãsũ ãrĩ werea. Õãgũ deyomarĩgũ gããmerĩrẽ irinĩka! Musã irasirirã, musã gããmerõ ñerĩ uaribejarire iribirikoa. ¹⁷Marĩ ñerĩ uaribejari, Õãgũ deyomarĩgũ gããmerĩ meta ããrã. Irasirirã marĩ ñerĩ uaribejarire irirã, Õãgũ deyomarĩgũ gããmerĩrẽ irirã meta yãa. Õãgũ deyomarĩgũ gããmerĩ gapure irirã, marĩ gããmerõ ñerĩ uaribejarire iribirikoa. ¹⁸Marĩ Õãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ iridorerire irirã, Moises doreri doka ããrĩrã meta ããrã. “Marĩ Moises doredeare irirã, Marĩpu merã õãrõ ããrĩrãkoa”, ãrĩ gũñabea.

¹⁹Masaka ãgũsã ñerĩ uaribejarire irimakũ, marĩ õãrõ ããmasĩa. ãgũsã ñerĩ uaribejarire irirã, ãsũ yãma: Uma, ãgũsã marãposã nome ããrĩmerãrẽ; nomede,

ãgũsã marãpusãmarã ããrĩmerãrẽ ñerõ gãmebiragorenama. ããrĩpereri guyasũrĩ, ñerõ iririre yãma. Guyasĩrĩrõ marĩrõ ñerõ iririre taubẽokõãma. ²⁰Keori weadeare bũremuma. Yãa iririre yãma. Gajerãrẽ ãaturi dooma. Gãme guaseoma. Gãme ãaturima. Gajerã merã mata gua, sĩtĩrĩ werenĩma. ãgũsã ããrĩburi direta gũñama. ãgũsã gããmerĩ direta iriduarã, ãgũsã bumarãrẽ gãme dukawarimakũ yãma. ²¹Gajerãrẽ gajinorẽ ãgũsã opamakũ, ãaturima. Masakare wẽjẽbẽoma. Mejãrikurã ããrĩma. Bosenãrĩrẽ irirã, mejãrã ñerire yãma. Irasũ ããrĩmakũ, wãri gajino ñerĩdere yãma. Irasirigũ yũ musãrẽ ããrĩderosũta gopeyari merã werea doja. Iri ñerĩrẽ irinĩgũno, Marĩpu ãgũyarãrẽ doreroguerẽ waabirikumi.

²²Õãgũ deyomarĩgũ gapũ marĩrẽ ãgũyare irimakũ yãmi. Irasirirã ãgũ iritamurĩ merã masakare maĩa. Uuyari opãa. Siunãjãrĩ merã ããrĩrikua. Gajerã marĩrẽ ñerõ irikerepũrũ, ãgũsã merã guabea. Masakare bopoñarĩ merã ããa. ãgũsãrẽ õãrõ gũnarĩ merã iritamua. Piro marĩrõ Marĩpu gããmerõsũ gajerãrẽ keoro õãrõ yãa. ²³“Gajerã nemorõ ããrã”, ãrĩ pẽñabea. Marĩ ñerĩ uaribejarire iridukererã, iribea. Õãgũ deyomarĩgũyare irirã, irasũta yãa. Gajigũ irasirirãnorẽ: “Iri irasiribirikõãka!” neõ ããrĩbemi. ²⁴Marĩ Jesucristoyarã ããrisĩa, marĩ ñerĩ uaribejarire piribu. Irasirirã marĩ gããmerĩrẽ, marĩ ñerõ iriduarire iribea. ²⁵Marĩ, Õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã Marĩpu merã õãrõ ããrĩrikua. Irasirirã Õãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ iridorerire ãgũ iritamurĩ merã irinĩkõãrõ gããmea.

²⁶Irasirirã marĩ: “Gajerã nemorõ ããrã”, ããrĩbirikõãrã! Marĩ werenĩrĩ merã gajerãrẽ gãme ãaturimakũ iribirikõãrã! Gajerã õãrõ ããrĩrikurire ãaturibirikõãka!

Pablo: “Musã Jesucristore bũremurã gãme iritamuka!” ãrĩ gojadea

6 ¹Yaara, sugũ Jesũre bũremugũ ñerĩrẽ irimakũ ããrã, musã Õãgũ deyomarĩgũ iridorerire irirã ãgũrẽ iritamuka, ãgũ iri ñerõ iririre piriburo,

ārīrā! “Gua, īgū nemorō āārā”, āri gūñarō marīrō ōārō merā īgūrē wereka! Irasū iritamurā, ōārō pémasika, musāde īgū irirosūta ñerirē iriri, ārīrā! ²Musā bujawererānorē, gūñaturamerānorē, ñerī uaribejarire tarinugāmasīmerānorē iritamuka! Musā irasū iritamurā, Jesucristo dorederosūta irirākoa.

³Sugu ōārīrē iribirikeregu: “Yu ōārīrē irigu āārā”, āri gūñagū, īgū basi āriगतogū yāmi. ⁴Marī masakaku: “¿Ōārō irigu yāri?” ārīrā, marī basi marī iririre pémasīri merā gūñarō gāamea. Irasīridero puru, marī iriri ōārī āārīmakū: “Gajerā nemorō āārā”, āri gūñarō marīrō usuyari merā: “Yu ōārīrē yāa”, āri masīrākoa. ⁵Irasirirā marī masakaku, Marīpu iūrō īgū: “Yaare irirā, āsū irika!” āri pídeare ōārō iriro gāamea.

⁶Musā Jesúya kerere buerimasārē iritamuka! Īgūsā musārē bueri waja, musā ōārī oparire īgūsārē dukawaka, īgūsā gāamerirē opaburo, ārīrā!

⁷Musā basi āriगतobirikōāka! Marīpure goepeyari marīrō merā: “Yu ñerō irimakū, yure wajamoābirikumi”, āri gūñabirikōāka! Marī ōārī oterā, purugue ōārī dukare bokarosū marī ōārī irirā, purugue ōārīrē bokarākoa. Ñerirē irirā, purugue ñerirē bokarākoa. ⁸Sugu īgū ñerī uaribejarire irinīgūno, īgū ñerī iridea waja ñerirē bokagukumi. Perebiri peamegue wajamoāsūgukumi. Ōāgū deyomarīgū gāamerirē irigu gapu ōārīrē bokagukumi. Marīpu puro perebiri okari opagukumi. ⁹Irasirirā Ōāgū deyomarīgū gāamerōsū gariborero marīrō ōārīrē irinikōārā! Marīpu iriduarinu ejamakū, marīrē ōārī iririre pirimerārē ōārīrē sigukumi. ¹⁰Irasirirā noó waarō āārīpererā marī bokajarānorē ōārīrē irirā! Marīyarārē Jesucristore ñremurārē neō piriro marīrō īgūsārē ōārīrē irinikōārā!

Pablo weretūnudea

¹¹Īāka! Yu basi musārē ire gojaduakoa. Irasirigu i pagari gojari merā musārē āsū āri gojagu yāa. ¹²Īgūsā musārē dupuma gasirogārē wiiridorerimasā,

īgūsārē gajerā judío masaka ōārō gūñamakū gāamerā, irasū wiiridorema. Marī Jesucristo īgū curusague boadea merā masakare tauri kerere bueri waja judío masaka marīrē turi, ñerō yāma. Musārē dupuma gasirogārē wiiridorerimasā gapu gajerā īgūsārē turi, ñerō irimakū gāamemerā, musārē irasū wiiridorema. ¹³Īgūsā īgūsāya dupuma gasirogārē wiirisūnerā āārīkererā, āārīpereri Moisés doredeare iripeobema. Iri dorerire iripeobirikererā, gajerā judío masaka péuro: “Gua Moisés doredeare iridoremakū, Galacia marā, gua iridorederosūta irima”, āriduarā, musārē irasū wiiridorema.

¹⁴Yu tamerā īgūsā irirosū irasū ārīrīrē gajerā péuro neō āribirīkoa. Marī Opu Jesucristo īgū curusague boari merā marī ñerō iridea wajare wajaribosadea kere directa masakare weregukoa. Jesucristo yure yu ñerō iridea wajare taudi āārīmakū, i ūmuma ñerī uaribejari iririre piribu. I ūmu marā yure īgūsā irirosū ñerī uaribejarire iridoremakū, neō iribe. ¹⁵Irasiriro, marī Jesucristoyarā āārīmakū, Marīpu iūrō dupuma gasirogārē wiirisūnerā āārīrī, wiirisūbirinerā āārīrīde wjamāa. Marī Jesucristoyarā ñajāmakū, Marīpu marīrē maama āārīrikurire opamakū iridi āārīmī. Iri maama āārīrikurire opari dita wajakua. ¹⁶Marīpu āārīpererārē yu Jesucristoyare buerire irituyarārē bopoñarī merā Īā, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo. Marīpu āārīpererārē īgūyarārē irasiriburo.

¹⁷Yu Jesucristoyare buedeaa waja gajerā yure pá, yaa dupure kāmītú, ñerō tarimakū irima. Īgūsā irasirideaa merā yu Jesucristore moāboegu āārīrīrē masīsūa. Irasirirā dapora merā neō sugu yure garibonemobirikōāburo. Yu buerire: “Diaye āārībea”, āri, yure ñerō werenīnemobirikōāburo.

¹⁸Yaarā, marī Opu Jesucristo musārē āārīpererārē ōārō iriburo. Irasūta iriburo.

Iropāta āārā.
Pablo

EFESIOS

Pablo Efeso marārē oādoredea

1 ¹Yu Pablo, musārē oādorea. Marīpu gāamederosūta Jesucristo yure igūyare buedoregu pīmi. Irasirigu musārē Efeso marārē Marīpuyarārē Jesucristore buremurārē gojaa.

²Marīpu āārīnīgū, marī Opu Jesucristo musārē oārō iritamu, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Marīpu, Cristo merā marirē oārō iritamumi, āri gojadea

³Usuyari sīrā marī Opu Jesucristo Pagure! Igū marirē Cristoyarārē āārīpereri ūmugasimarē, marīya yujupūrārīma oārīrē sīdi āārīmī. ⁴I ūmu iriburi dupuyuro marirē Cristoyarā āārīmurārē beyedi āārīmī igū iūrō oārā, waja opamerā āārīburo, ārīgū.

⁵Neogoraguetā igū marirē maīgū igū gāamederosūta Jesucristo iridea merā marirē: “Yu pūrā āārīmakū irigura”, āri beyepīsiadi āārīmī. ⁶Marīpu marirē buro bopoñarī merā iāsīā, igū magū igū maīgū merā marirē igūyarārē oārō iridi āārīmī. Irasirirā igūrē usuyari sīnīkōārā!

⁷Igū magū boagu, igū dí béori merā marī ñerī iridea wajare wajaribosadi āārīmī. Irasirigu Marīpu marirē buro maīgū, marirē bopoñarī merā iāgū, marī ñerī irideare kātīdi āārīmī. ⁸Marirē irire masīburo, ārīgū, āārīpereri masīrī, pēmasīrīdere sīdi āārīmī. ⁹Igū iriburire marī dupuyurogue masībirideare marirē masīmakū iridi āārīmī. Irasirigu marirē: “Yu gāamerōsūta usuyari merā āsū irigura”, ārīdeare masīmakū iridi āārīmī.

¹⁰Igū: “Āsū irigura”, ārīdeare iriripoe ejamakū, āārīpereri irigukumi. Irasirigu āārīpererā ūmugasī āārīrārē, i nikū

āārīrādere Cristore igūsā Opu āārīmakū irigukumi.

¹¹Iripoegueta Marīpu guare Cristo merā oārō āārīmurārē beyesiadi āārīmī igū sigura, ārīdeare opaburo, ārīgū. Igū gāamederosūta i āārīpererire oārī irigura, ārīdeare irisiadi āārīmī.

¹²Guare Cristore buremupurorinerārē irasirīdi āārīmī. Igū guare wāri oārīrē irimakū iārā, igūrē: “Oātaria mu”, āri, usuyari sia. ¹³Marīpu, Cristo merā masakare tauri kerere musāde pēbu.

Iri diayema kerere pērā, Cristore buremunugābu. Irasirigu Marīpu musārē Cristo merā oārō āārīmakū iridi āārīmī. Igū iripoegue ārīderosūta Oāgū deyomarīgūrē musārē iriudi āārīmī igū merā igūyarā āārīrīrē masidoregu.

¹⁴Irasirigu Marīpu marirē igūyarārē tariwereperemakū iridero puru, igū iripoegue: “Sigura”, ārīdeare sigukumi. Oāgū deyomarīgū marī merā āārīgū, Marīpu marirē: “Sigura”, ārīdeare marī opaburire masīmakū yāmi. Irasirirā Marīpūre: “Oātaria mu”, āri, usuyari sīnīkōārā!

Pablo Marīpūre: “Cristore buremurārē muyare masīburo”, āri sērēbosarire gojadea

¹⁵Yu musā oārō iririkurire masīa. Musā marī Opu Jesúre oārō buremua. Musā āārīpererā gajerā Marīpuyarārē maīa. ¹⁶Irasirigu yu musārē gūñagū, Marīpūre: “Oātaria igūsā irasū āārīmakū”, āri, igūrē musāya āārīburire sērēnīkōāa. ¹⁷Marīpu, marī Opu Jesucristo Pagu oātariimi. Irasirigu yu igūrē musāya āārīburire āsū āri sērēbosāa: “Guapu, Oāgū deyomarīgū masīrī sika, igūsā muyamarē pēmasīrī

merā masīnemoburo, ārīgū!”¹⁸ Marīpu, īgūyarā āārīmurārē iripoegue āārīderosūta musārē īgū beyepīnerārē sīgukumi. Ōātaria īgū musārē sīburi. Irasirīgu yu Marīpure: “Īgūsā gūnarīgue īgūsārē irire ōārō pémasīmakū irika!” ārī sérēa.¹⁹⁻²⁰ Gajidere musā ōārō pémasīburi serēbosāa. Marīpu āārīpererā nemorō turagu āārīmi. Īgū turari merāta marī Jesucristore būremurārē īgū merā ōārō āārīmakū yāmi. Īgū iri turari merāta Cristo boadiguere masū, ūmugasigū īgū diaye gapu doamakū iridi āārīmi īgūrē āārīpererā Opū āārīdoregu.²¹ Īgūrē irogue doamakū irīgu, āārīpererā ūmugasī, i nikūgue turarārē, dorerārē, oparārē, noó gajerārē dorerānorē doregu wekamū āārīmakū iridi āārīmi. Irasirīgu Cristo āārīpererā dapora marā oparārē, purugue marā oparādere doregu āārīmi.²² Marīpu āārīpererire, āārīpererārē Cristo doka dujamakū iridi āārīmi. Irasirīgu Cristo, āārīpererā marī īgūrē būremurī bumarā Opū, marī dipuru āārīmi.²³ Marī īgūrē būremurī bumarā, suguyarāta āārīsīā, īgūya dupu irirosū āārā. Īgū āārīpererogue marī āārīpererā merā āārīnīgū marīrē āārīpererī īgūyare opamakū yāmi.

**Marīpu marīrē maīgū
taurimarē gojadea**

2¹ Iripoegue Jesucristore būremuburo dupuyuro musā űerō irirīku, Marīpu dorerire tarinūgānerā āārībū. Irasirirā, Marīpu īūrōrē boanerā irirosū īgū merā ōārō āārībīnerā āārībū.² Musā i ūmu marā irirosū űerō iriunanerā āārībū. Wātēa opu dorerire iriunanerā āārībū. Īgūta i ūmu marā āārīpererā Marīpu dorerire tarinūgārārē doregu āārīmi.³ Iripoegue marī āārīpererā űerī direta iriunanerā āārībū. Irasirirā marī noó gāāmerō iriduarire, űerī gūnarīrē iriunanerā āārībū. Irasirirā marīde Marīpure būro wajamoāsūmurā āārībōnerā āārībū. Gajerā peamegue wajamoāsūmurā irirosū marīde wajamoāsūmurā āārībōnerā āārībū.

⁴ Marīpu gapu marīrē būro maīgū, bopoņarī opatarīgu āārīmi.⁵ Marī űerō iridea waja īgū īūrōrē marī boanerā irirosū āārīkerepuru, marīrē Cristo merā ōārō āārīmakū iridi āārīmi. Īgū Cristore masū, dupaturi okamakū iriderosūta marīdere īgū puro perebiri okari sīdi āārīmi. Irasirīgu marīrē bopoņarī merā īāsīā, taudi āārīmi.

⁶ Marīpu Jesucristo boadiguere masūdi āārīmi. Masū, ūmugasigū īgū merā doamakū iridi āārīmi āārīpererārē doregu āārīburo, ārīgū. Īgūrē masūderosūta marīdere Cristoyarādere masū: “Ūmugasigū doarā īgū merā dorerā āārīma”, ārī īādi āārīmi.⁷ Īgū, Jesucristo merā marīrē wāro maīrīrē īmudi āārīmi. Purugue āārīpererārē īgū marīrē bopoņarīrē masīmakū gāāmegū, irasirīdi āārīmi.⁸ Marīpu marīrē bopoņagū, Cristore būremumakū, marīrē taudi āārīmi. Marī basi marī iridea merā neō tarībīrīkoa. Marīpu marīrē taudea: īgū marīrē wajamarīrō sīdea, īgū marīrē iribosadea āārā.⁹ Marī ōārō iririre īāgū meta taudi āārīmi marīrē. Irasirirā marī basi: “Yu ōārō iridea waja Marīpu yure taumi”, āarīmasībīrīkoa.¹⁰ Marī, Marīpu irinerā āārā. Īgū marīrē Jesucristoyarā āārīdoregu, irasirīdi āārīmi. Iripoegue marī ōārō iriburire gūnāsīadi āārīmi. Irasirīgu marīrē Jesucristoyarārē ire pīdi āārīmi ōārīrē iridoregu.

**Marī, Jesucristo merā ōārō
usuyari opāa, ārī gojadea**

¹¹ Musā iripoegue āārīrikudeare ōārō gūnaka! Gua musārē, judío masaka āārīmerārē, musā ūmaya dupuma gasirogārē wiirībiri waja: “Marīpuyarā āārībea”, ārī īāturiunanerā āārībū. Gua judío masaka gapu irasū wiirisūnerā: “Marīpuyarā āārā”, ārī gūnakerēpuru, iri wiirīdea marīrē īgūyarā waamakū irībea.¹² Iripoegue Marīpu iriudi Cristore musā būremubirinerā āārībū. Irasirirā musā Israel bumarā merā āārībīnerā āārībū. Marīpu Israel bumarārē: “Īgūsārē ōārō irigura. Īgūsā

Opu āārīgura. Yaarā āārīrākuma”, āri pīdeare opabirinerā āārībú. Irasirirā musā: “Marīpu guare taugukumi”, ārīmasibirinerā āārībú. Marīpu merā ōārō āārībirinerā āārībú. ¹³Musā iripoegue Marīpure masībirinerā āārīkererā, daporare musā Jesucristore buremurā īgūyarāta āārā. Īgū boari, īgū dí béori merā Marīpu musārē īgūrē masīrā, īgūyarā waamakū iridi āārīmí. ¹⁴Gua judío masaka, musā judío masaka āārīmerā merā pe bumarā āārīkerepuru, Cristo iridea merā marīrē sugu pūrāta āārīmakū iridi āārīmí. Irasirīgu marī basi gāme iāturideare pirimakū iridi āārīmí. Irasirīgu Cristo marīrē īgūyarārē siuñajāmakū yāmi. ¹⁵Cristo curusague boagu: “Marīpu merā ōārō āārīduarā, āārīpereri īgū Moisére doreri pīdeare iripeoka!” ārīdeare peremakū iridi āārīmí. Irasirīgu Cristo marīrē īgūyarārē pe bumarā āārīnerārē su bumarāta āārīmakū iridi āārīmí. Iri merāta marīrē siuñajārī merā ōārō āārīmakū iridi āārīmí. ¹⁶Īgū curusague boari merā marī pe bumarā gāme iāturideare pirimakū iridi āārīmí. Irasirīgu marīrē pe bumarā āārīnerārē, Marīpuyarā īgū merā ōārō āārīmakū iridi āārīmí. ¹⁷Cristo, Marīpu merā marī ōārō āārīburi kerere weregu aaridi āārīmí. Musārē judío masaka āārīmerā Marīpure masībirinerārē, guare judío masaka Marīpu Moisére doreri pīdea oparādere weregu aaridi āārīmí, marī āārīpererā Marīpu merā siuñajārī bokaburo, ārīgū. ¹⁸Irasirirā Cristo merā, irasū āārīmakū Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā marī āārīpererā judío masaka, judío masaka āārīmerāde Marīpu marī merā āārīmakū īgūrē sérēmasīa. ¹⁹Irasirirā daporare musā gajero marā irirosū āārībea. Musāya nikūrē āārīmerā irirosū āārībea. Musā, gua merā su makā marā irirosū, Marīpuyarāta āārā. Irasirirā sugu pūrāta āārā marī. ²⁰Musā, gua merā Jesucristore buremurā, Marīpu moārī wii irirosū āārā. Iripoegue Marīpuya kerere weredupuyurimasā īgūyare

gojapurorinerā āārīmá. Puru Jesucristo buedoregu pīnerā īgūyare werenerā āārīmá. Musā, īgūsā gojadeare buedero puru, īgūsā weredeare pédero puru, Jesucristore buremunugābu. Jesucristo, Marīpuya wiima weanūpuroridea ūtāye irirosū āārīmí. Marīpuyare gojapurorinerā, Jesucristo buedoregu pīnerā, gaji weanúdea ūtāyeri irirosū āārīma. ²¹Jesucristo gajerādere īgūrē buremumakū yāmi Marīpuyarā āārīburo, ārīgū. Ūtāyeri merā wiire peoturiamurīagu keoro weanūrī wiire irirosū irīgu yāmi. Irasirīgu marīrē gajerā Marīpuyarā merā ōārō gāmesurīmakū yāmi. Āārīpererā marī, īgūsā merā Marīpuyarā āārīsīā, īgū āārīrī wii irirosū āārīrākoa. ²²Irasū āārīmakū musāde, gajerā Jesucristore buremurā āārīpererā merā Marīpuyarā āārā. Irasirirā Marīpu moārī wii, īgū āārīrī wii irirosū marī āārā. Marīpu, Ōāgū deyomarīgū merā marī merā āārīmí.

Pablo judío masaka āārīmerārē Jesucristoya kerere weredeā

3 ¹Yu Pablo, Jesucristoya kerere musārē judío masaka āārīmerārē weredeā waja peresugue āārā. Marīpu, Jesucristo merā musādere īgūyarā āārīmakū yāmi. Irasirīgu yu musāya āārīburi serēbosāa īgūrē. ²Musā ire masīsīāa. Marīpu musārē bopoñagū, Jesucristoya kerere buedoregu yure pīmi musā ōārō irīgu. ³Marīpu, īgū Cristo merā irīburi, iripoegue marā masībirideare yure masīmakū irimí. Musārē irire mérō gojasiabu. ⁴Yu gojadeare buerā, Marīpu, īgū Cristo merā irīburi yu masīdeare musāde masīrākoa. ⁵Marīpu, īgū Cristo merā irīburi iripoegue marā gapure masīmakū irīburi āārīmí. Dapora gua gapure Jesucristoyare wererimasārē, īgūya kerere weredupuyurimasādere Ōāgū deyomarīgū merā masīmakū yāmi. ⁶Āsū āārā Marīpu irīburi, iripoegue marā masībirideā. Gua judío masaka, musā judío masaka āārīmerāde Marīpu masakare tauri

kerere buremumakū, guare, musādere Jesucristoyarā āārīmakū yāmi. Marirē sugu pūrāta āārīmakū yāmi. Irasirigu Marīpu judío masakare: “Āsū sīgura”, ārīpuroriderosūta marirē āārīpererā Cristoyarārē ōārīrē sīgukumi.

⁷Marīpu Jesucristoya kerere buedoregu yure pīdi āārīmi. Yure ōārō iri, Īgū turarire sīdi āārīmi iri kerere ōārō wereburo, ārīgū. ⁸Āārīpererā gajerā Marīpuyarā yu nemorō āārīma. Irasū āārīkerepuru, Marīpu yure ōārō iri, judío masaka āārīmerārē Jesucristoya kerere buedoregu pīmi. Irasirigu: “Cristo ōātarigu āārīmi, Īgū marirē sīburi ōātariri āārā”, ārī werea Īgūsārē. Ire neō pémasībokajaya máa marirē. ⁹Marīpu yure pīgu: “Āsū taugukoa judío masaka āārīmerādere”, ārī gūnadupuyudeare yure weredoremi. Īgūta āārīpereri i ūmumarē iridi, iripoegue marārē Īgū judío masaka āārīmerārē Cristo merā tauburire werebiridi āārīmi. Daporague yure weredoremi āārīpererā masakare irire masidoregu. ¹⁰Marīpu marirē Jesucristore buremurārē su bumarā Īgūyarāta āārīmakū iririre Īārā, ūmarō marā dorerā Īgūrē wereboerā, wātēade, Īgū āārīpereri masīpeogu āārīrīrē masīrākuma. Īgūsārē irire masīmakū gāamemi Marīpu.

¹¹I ūmu iriburo dupuyurogueta Marīpu Īgū gāamederosūta marirē: “Yaarā āārīmurā āārīma”, ārīdeare marī Opū Jesucristo merā iriyuwarikūdi āārīmi. ¹²Marī Cristore buremurā Īgū merā ōārō āārīsīā, gūiro marirō gūñaturari merā Marīpu sērēmasīā. ¹³Yu musārē Jesucristoya kerere weredeā waja peresugue poyari merā āārā. Musā ōārō āārīburire iri kerere werebu. Irasirirā musā yu poyarire gūñarā, bujawereri merā āārībirikōāka! Poyakeregu, Marīpu musārē ōārō irideare gajerārē masīmakū yāa.

**Cristo marirē buro maīgū
āārīmi, ārī gojadea**

¹⁴Irasirigu Marīpu, marī Opū Jesucristo Pagu āārīpereri irideare yu

gūñagū, Īgū Īūrōrē yaa ñadukupuri merā ejamejā, Īgūrē: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīa. ¹⁵Īgūta āārīpererā Īgūyarā ūmugasigue āārīrā, i nikūgue āārīrā Pagu āārīmi. ¹⁶Īgūta turatarigu āārīmi. Irasirigu yu musāya āārīburire Īgūrē sērēbosāa musāguere Ōāgū deyomarīgū merā Īgū turarire opaburo, ārīgū.

¹⁷Musā Cristore buremumakū, Īgū musāguere ōārō āārīnīkōāburo, ārīgū, sērēa. Gaji sērēbosāa Cristo musārē buro maīrīrē masīsīā, gajerārē maīburo, ārīgū. ¹⁸Irasirigu musārē, āārīpererā gajerā Īgūrē buremurādere Cristo marirē buro maīrīrē pémasīdoregu, sērēbosāa. Cristo marirē maīrīrē neō keomasīña máa. “Ōōpā eyaro, yoaro, ūmarō, ūkūārō āārā”, neō ārī masīña máa. ¹⁹Cristo marirē maīrīrē marī neō masīpeobirikerepuru, yu musāya āārīburire Marīpure sērēbosagu: “Ire Īgūsārē ōārō masīnemomakū irika!” ārī sērēa. Irasirirā marī ire masīpeorā, Marīpuymarē masīpeorākoā.

²⁰Irasirirā Marīpure: “Āsū iribosaka guare!” ārī sērēmakū, marī sērēri nemorō irimasīmi. Marī basita: “Āsūpero iriburo Īgū”, ārī gūñamakū, marī gūñarī nemorō irimasīmi. Īgū turagu āārīsīā, Īgū turari marirē sīdeā merā irire iribosami. ²¹Irasirirā Jesucristoyamarē, Īgūrē buremurī bumarā marī āārīrīrē masīrā, āārīpererinurī āārīpererā Marīpure: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīburo. Āārīpererā dapora marā, purugue marāde neō Īgūrē usuyari sīrīrē pīribirikōāburo. Irasūta āārā.

**Marī Cristoyarā Ōāgū deyomarīgū
merā su bumarāta āārā, ārī gojadea**

4 ¹Yu marī Opūya kerere weredeā waja peresugue āārīgū, turaro merā āsū werea musārē doja. Marīpu musārē siudi āārīmi Īgūyarā āārīburo, ārīgū. Irasirirā Īgū musārē: “Āsū irika, yaarā āārīsīā!” ārīdeare ōārō irika! ²“Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñabirikōāka! Gajerārē ōārō merā irika! Guari marirō gajerārē bopoñarī merā Īāka! Gajerā musārē

garibokerepuru, ĩgūsārē maĩrĩ merā ĩaka! ³Ōāgũ deyomarĩgũ iritamurĩ, ĩgũ musārē siunajārĩ pĩrĩ merā suro merā ōārō āārĩrikuka! Musā irasũ āārĩrĩrē pĩrĩro marĩrō āārĩnĩkōāka! ⁴Marĩ Jesucristoyarā su bumarā āārĩsĩā, ĩgũya dupũ irirosũ āārā. Ōāgũ deyomarĩgũ suguta āārĩgũ, ĩgũ sugũ masakũ merā āārĩrōsũ marĩ āārĩpererā merā āārĩmi. Marĩpũ marĩ āārĩpererārē ũmugasigue perebiri okari sĩbu, siudi āārĩmi. ⁵Marĩ Opũ Jesucristo marĩ buremugũ suguta āārĩmi. Marĩrē deko merā wāiyeride su wāita āārā marĩ ĩgũyarā āārĩrĩrē ĩmuburi. ⁶Marĩpũ suguta marĩrē iridi āārĩmi. ĩgũta marĩ āārĩpererā Opũ āārĩmi. Marĩ āārĩpererā merā āārĩmi. Irasĩrigu ĩgũ gāamederosũta marĩ āārĩpererā merā āārĩpererire ōārō yāmi.

⁷Marĩ su bumarā āārĩkerepuru, Cristo marĩ ĩgũyarārē masakakure Marĩpũyare irimasĩburire dukawa pĩdi āārĩmi. Irasĩrigu ĩgũ dukawa pĩderosũta keoro marĩ gāme iritamumakũ yāmi. ⁸Cristo ĩgũ i nikũgue aarĩburo dupuyuroguere āsũ gojasũdero āārĩbũ Marĩpũya werenĩrĩ gojadesa pũgue:

ĩgũrē ĩaturĩrārē tarĩnugādero purũ,
ũmugasigue murĩākōāgukumi.
Irasĩrigu masakare i nikũgue
āārĩrārē ōārĩrē sigukumi, ārĩ
gojasũdero āārĩbũ.^a

⁹ĩgũ ũmugasigue murĩarire ārĩ gojadesa, āsũ ārĩduaro yāa. Jesucristo ũmugasigue murĩaburi dupuyuro i nikũgue dijari, ōōgue āārĩdi āārĩmi. ¹⁰ĩgũta i nikũgue āārĩdi, ũmugasigue Marĩpũ āārĩrōgue murĩākōādi āārĩmi. Irasĩrigu āārĩpererogue āārĩgũ, āārĩpererārē doregu āārĩmi. ¹¹Irasĩrigu marĩ ĩgũyarārē masakakure Marĩpũyare irimasĩburire pĩdi āārĩmi ōārō gāme iritamuburo, ārĩgũ. Surāyerire beyepĩdi āārĩmi ĩgũyare buedoregu. Gajerārē Marĩpũ weredoredeare wererimasā āārĩmurārē, ĩgũ masakare tauri kerere weregorenarĩmasā āārĩmurārē, ĩgũyarārē korerimasā āārĩmurārē,

ĩgũyarārē buerimasā āārĩmurārē beyepĩdi āārĩmi. ¹²Irasũ beyepĩdi āārĩmi marĩ ĩgũyarā gāme iritamuburo, ārĩgũ. Irasĩrĩrā marĩ ĩgũyarā su bumarā, ĩgũya dupũ irirosũ ōārō turarā masārōsũ ĩgũrē buremuturawāgānemorākoa.

¹³Irasĩrĩrā marĩ āārĩpererā sũrosũ Cristore buremurā, masā odorā irirosũ āārĩpereri ĩgũ, Marĩpũ magũ āārĩrĩrē nemorō ōārō masĩrākoa. Irasĩrĩrā marĩde Cristo irirosũ āārĩrikurākoa. ¹⁴Majĩrāgā irirosũ āārĩrā meta, pēmasĩrākoa. Irasĩrĩrā marĩrē ārĩgatomerērā buemakũ pērā, diayema āārĩrĩrē buremurĩrē pĩrimerā: “ĩgũsā maama bueri, diaye āārā”, ārĩ buremubirĩkoa. ¹⁵Marĩ gāme maĩrĩ merā diayema āārĩrĩrē werero gāamea. Irasĩrĩrā majĩrāgā masā pēmasĩrōsũta marĩde marĩ Opũ Cristo marĩ dipuru āārĩgũ merā Marĩpũyare ōārō pēmasĩrākoa. ¹⁶Marĩ ĩgũyarā su bumarā āārĩsĩā, ĩgũya dupũ irirosũ āārā. Sugũ masakũ turagũ masā, āārĩpereri ĩgũya dupuma merā ōārō irimasĩmi. I irirosũ, Cristo marĩ masakakure: “Āsũ irĩburo”, ārĩ dukawa pĩdeare irirā, marĩ āārĩpererā ōārō gāme iritamumasĩa. Irasĩrĩrā gāme maĩrā, gāme iritamurā, nemorō turaro merā Cristoyare ōārō iriwāgānemorākoa.

**Marĩpũ Cristoyārē maama
āārĩrikurire opamakũ iridi
āārĩmi, ārĩ gojadesa**

¹⁷Irasĩrigu yũ marĩ Opũ Cristo dorero merā musārē āsũ ārĩ werea. Marĩpũre masĩmerā gapũ noó gāāmerō gũnāmoāmākōāma. ĩgũsā irirosũ neō irinembirĩkōāka! ¹⁸ĩgũsā Marĩpũyare pēduabema. Irasĩrĩrā irire neō pēmasĩbirĩgorakōāma. ĩgũsāya gũnāriuguere buro naitĩārĩ oparā irirosũ āārĩma. Irasĩrĩrā Marĩpũ merā ōārō āārĩburire ĩgũ sĩrĩrē neō opabema. ¹⁹Ñerĩrē irirā, neō guyasĩrĩbirĩgorakōāma. Āārĩpereri ñerĩ waribejarire neō pĩriduaro marĩrō ñerĩ direta irirĩkurā yāma. ²⁰Cristoyā

^a 4.8 Sal 68.18

bueri gapu, musārē ĩgūsā irirosū ñerō iririre iridoreri máa. ²¹Musā ĩgūya diayema buerire pérā: “Jesús diayeta ásū āārĩmi, diayema āārĩrĩrē buemi”, ārĩ masikuyo. ²²Iripoeguere musā ñerĩ uaribejari iririre: “Ōāgoráa”, ārĩ gūñarā, musā basita ārĩgatonerā āārĩbú. Iri ñerĩrē irirā, musā basita poyanorēnerā āārĩbú. Irasirirā musā iripoegue āārĩunaderosúta āārĩnemobirikōāka! ²³Musā ñerĩ direta gūñaunadeare pirikōāka! Ōārĩ gūñarĩ gapure gorawayuro gāamea musārē. ²⁴Marĩpu ĩgū gāamederōsúta marĩrē maama āārĩrikurire opamakū iridi āārĩmĩ ĩgū irirosū diayema irirā, ĩgū ĩūrō ōārā āārĩburo, ārĩgū. Irasirirā, surĩro boari dariñe bēo, maama surĩro ōārĩñe gorawayu sāñarā irirosū, iripoegue ñerĩ iriunadeare piri, maama iririkurire gorawayu irika!

²⁵Marĩ Cristoyarā ĩgū dupu irirosū āārĩrá, su bumarā āārā. Irasirirā marĩ basi neō gāme ārĩgatonemobirikōārā! Marĩ merāmarārē ārĩgatoro marĩrō díaye wererā!

²⁶Gajerā merā guarā, ĩgūsārē ñerō iribirikōāka! Irinu merāta ĩgūsā merā guarire pirikōāka! ²⁷Wātĩ musārē gajerā merā guamakū iririre kāmutaka! ²⁸Yajarikugū āārĩdi neō dupaturi yajabirikōāburo. Ōārĩ moārĩ gapure moāburo, ĩgū moā wajatarĩ merā gajerā boporārē iritamubu.

²⁹Neō ñerō werenĩrĩrē werenĩbirikōāka! Ōārĩ gapu direta werenĩka! Musā werenĩri merā gajerārē iritamuka! Irasirirā musā ōārĩ werenĩrĩrē pérā, ĩgūsāde ōārō āārĩrikurākuma. ³⁰Marĩ ñerĩrē irirā, ñerō werenĩrā, Ōāgū deyomarĩgūrē bujaweremakū irirākoa. Irire iribirikōāka! Ōāgū deyomarĩgū marĩrē: “Marĩpuyarā āārā”, ārĩ masĩmakū yāmi. Irasirirā marĩ masĩa. Marĩpu, Jesucristo merā marĩrē taurinu ejamakūgue ōārō taugorakōāgukumi.

³¹Irasirirā musā gajerā merā suyubirire, ĩgūsā merā guataririre, ñerō gainĩri merā gāme turirire, ñerō ārĩ

buridarire pirikōāka! Irasirirā āārĩpereri ñerō iririre pirika! ³²Āsū gapu irika! Bopoñarĩ merā gāme ōārō iritamuka! Marĩpu marĩrē Cristo merā marĩ ñerĩ irideare kātiderosúta musāde gajerā musārē ñerō irideare kātika!

Marĩpu pūrā āārĩrá ásū āārĩrikuro gāamea, ārĩ gojadea

5 ¹Musā Marĩpu pūrā, ĩgū maĩrā āārā. Irasirirā ĩgū irirosū āārĩrikuro gāamea. ²Cristo marĩrē maĩrōsúta musāde gajerārē maika! ĩgū marĩrē maĩgū ĩgū basita ĩgūrē wējēduarāguere wiadi āārĩmĩ marĩrē boabosabu. ĩgū boabosagu, judío masaka oveja majĩgūrē wējē, Marĩpu ĩūrōrē soepeosúdi irirosū āārĩdi āārĩmĩ. Irasirigu ĩgū irasiriri merā Marĩpure usuyamakū iridi āārĩmĩ.

³Irasirirā Marĩpuyarā āārĩrá, musā marāposā nome āārĩmerārē, marāpusāmarā āārĩmerārē neō ñerō gāmebiragorenabirikōāka! Āārĩpereri guyasiūrĩ ñerō iririre neō iribirikōāka! Gajerāyare uaribejabirikōāka! Neō mérōgā ñerō iririre iribirikōāka! ⁴Guyasiūrō werenĩrĩrē werenĩbirikōāka! Pémasĩmerā irirosū werenĩmoāmabirikōāka! Ñerĩrē ārĩ buridabirikōāka! Āsūpero gapu werenĩka! Marĩpure: “Ōārō yāa mu guare”, ārĩ, usuyari sĩka! ⁵Ire ōārō masĩka musā! Gajigu marāpo merā ñerō iririkurā, gajego marāpu merā ñerō iririkurā, guyasiūrō ñerĩrē iririkurā, Marĩpuyarā āārĩbema. Gajerāyare uaribejarikurāde Marĩpuyarā āārĩbema. ĩgūsā gajino gapure Marĩpure gāamerō nemorō gāamerā, keori weadeare buremurā irirosū yāma. Marĩpu gapure buremubema. Irasirirā Marĩpu ĩgūyarārē doreroguerē neō waabirikuma. Irogue Cristo merā neō āārĩbirikuma. ⁶Gajerā musārē ĩgūsā ñerō irideare: “Āsū irimakū ōāgoráa”, ārĩgatorire pébirikōāka! Marĩpu, ĩgūsā irasú ñerō iri, ĩgū dorerire tarinugārĩ waja ĩgūsārē perebiri peamegue wajamoāgukumi. ⁷ĩgūsā ñerĩ irirā merā neō ñerĩrē iriwekabebirikōāka!

⁸Marī Opuyarā musā āārīburo dupuyuro ñerirē irirā, ĩgūrē masīmerā naītīārōgue āārīrá irirosū āārīnerā āārībú. Dapora gapure ĩgūrē masīrā ĩgūyarā āārīsā, boyorogue āārīrá irirosū āārā. Irasirirā ĩgū ĩūrō ōārīrē iririkuka! ⁹Boyorogue āārīránō, ōārīrē, Marīpu dorerire, díayemarē irirākuma. ¹⁰Irasirirā marī Opuyare ōārō bueka, ĩgūrē usuyamakū iririre irimurā! ¹¹Ñerī iririkurā, naītīārōgue āārīrá irirosū āārīma. ĩgūsā irirosū neō iribirikōāka! Āsū gapu irika! ĩgūsā ñerō iririre: “Ñegorāa”, āri wereka, ĩgūsārē irire masīdorerā! Musā wererire pērā, boyorogue āārīrá irirosū ñerō irideare piri, ōārī gapure irirā dujarākuma. ¹²Masaka ĩāberogue ĩgūsā ñerō iriboedeare marī werenímakū guyasiūgorāa. ¹³Boyorore āārīpereri ĩāmasīsua. Marī ĩgūsā ñerō iririre: “Ñegorāa”, ārimakū, ĩgūsā ñerō iririkurire masīrākuma. ¹⁴Irasirirā gajerā sugu ñerō iririkugunorē āsū āri werema:

Mū pēmasībi, kārīgū irirosū āārā.
Yobe, pēmasīka! Cristo merā ōārō āārībi, boanerā merā āārīgū irirosū āārā.

Irasirigu wāgānugā, ĩgū merā ōārō āārīka! Mū irasirimakū, Cristo murē boyorogue āārīmakū irirosū ĩgūyare masīmakū irigukumi.

¹⁵Irasirirā ōārō pēmasīka, ōārīrē irimurā! Marīpuyare masīmerā irirosū iribirikōāka! ĩgūya gapure ōārō masīka!

¹⁶Dapora marā masaka ñerī iririkūma. Irasirirā musā okarinurirē Marīpu gāāmerī direta irika, gajerāde ĩgūyare masīburo, āārīrá! ¹⁷Pēmasīmerā irirosū iririkubirikōāka! Marīpu gāāmerirē ōārō pēmasīduaka, irire irimurā!

¹⁸Irasirirā mejābirikōāka! Mejārā ĩgūsā basita poyanorēma. Mejārōnorē irirā, Ōāgū deyomarīgūrē opatarirā āārīka!

¹⁹Musā ĩgūrē opatarirā, Marīpuya bayari merā musā basi gāme werenírākoa. Salmos gojadea pūgue bayarire, gaji marī Opure buremu bayaridere ĩgūrē bayapeorākoa. Musāya yujpūrārīgue

ōārō usuyari merā bayapeorākoa ĩgūrē: “Ōātaria mū”, āri buremurā. ²⁰Marīpu āārīpererire marīrē ōārō yāmi. Irasirirā marī Opū Jesucristoyarā āārīsā, ĩgū wāi merā Marīpure: “Mū iridea ōātaria”, ārinīkōāka!

Su wii marā Cristoyarā āsū āārīró gāamea, āri gojadea

²¹Musā āārīpererā Cristore gopeyari merā buremurā āārīsā, ōārō gāme pé buremuka!

²²Musā marāposā nomerē āsū āri weregura. Cristo marī Opure marī pé buremurōsūta musā marāpusāmarārē ōārō pé buremuka! ²³Cristo marīrē ĩgūyarārē oparosūta, marāpusāmarā musārē ĩgūsā marāposā nomerē opama. Cristo marīrē ĩgūrē buremurī bumarārē taudi āārīmī. Irasirigu ĩgū marī Opū āārīmi. Marīrē doregu, marī dipuru āārīmi. Marī, ĩgūya dupu irirosū āārā.

²⁴Irasirirā marī Cristore buremurī bumarā ĩgūrē pé buremurōsūta musā marāpukurā nome musā marāpusāmarārē ōārō pé buremuka!

²⁵Musā marāpusāmarādere weregura. Cristo marīrē ĩgūyarārē maīgū, marīya āārīburire boabosadi āārīmī. Irasirirā marīrē ĩgū maīrōsūta musāde musā marāposā nomerē maīka! ²⁶Cristo marīrē boabosadi āārīmī ĩgūyarā āārīmakū irigu. Irasirigu, marī ĩgū werenírīrē buremumakū, deko merā gurarire koebéoro irirosū marīrē ñerī opamerā āārīmakū iridi āārīmī. ²⁷ĩgū irire irasirimakū, marī ĩgū ĩūrōrē neō mérōgā ñerī opamerā, gurari marīrā ōārō deyorā irirosū āārīrākoa. ĩgūyarā ōārā dita āārīrākoa. Irasirigu: “Yaarā āārīma”, āri, usuyari merā marīrē opagukumi.

²⁸Musā marāpokurā musā marāposā nomerē maīrō gāamea. Sugu ĩgū marāpore maīgū, ĩgū baside maīmi. Irasirigu Cristo marīrē ĩgūya dupu irirosū āārīrārē maīrī merā korerosūta musā marāposā nomerē maīrī merā ōārō koreka! ²⁹⁻³⁰Neō marīya dupure ñerō waamakū gāamebea. Marī basi marīya

dupure korea. Marī Cristoyarā āarīrā ĩgūya dupu irirosū āārā. Irasirigu Cristo marīrē ōārō koremi. ³¹Marīpuya werenīri gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū: “Sugu ūmūu nomeōrē marāpokugu, ĩgū pagusāmarārē wirigukumi ĩgū marāpo merā āārību. ĩgūsā pērā āārīkererā, Marīpu iūrōrē su duputa āārīrākuma”, āri gojasūdero āārībū. ³²Iri gojadeare ōārō pēmasīduamakū, diasagorāa marīrē. Irasū āārīkererupu, yu irire: “Āsū ārīduaro yāa”, āri werea. Cristoyarā Marīpu iūrōrē su duputa āārīma. ³³Gaji i marē musārē āri werenemogura doja. Musā basi korerosūta musā marāposa nomedere maīri merā koreka! Musā nomede musā marāpusāmarārē ōārō gopeyaro merā pé buremuka!

6 ¹Musā majīrārē āsū weregura. Musā marī Opure buremurā musā pagusāmarārē ōārō yujuka! Irasiriri, ōārī āārā. ²⁻³Iripoegue Marīpu ĩgū pe mojōma dorerire pīgu, su dorerire āsū āri pīdi āārīmi: “Musā pagusāmarārē ōārō buremuka!” āri pīdi āārīmi. I dorerireta pīgu, gajidere pīdi āārīmi. “ĩgūsārē irasū buremurā, i nikūguere yoaripoe usuyari merā āārīrākoa”, ārīdi āārīmi.

⁴Musā pagusāmarārē āsū āri weregura. Musā pūrārē buro turiri merā ĩgūsārē guamakū iribirikōāka! Āsū gapu irika! ĩgūsārē marī Opuyare bueka, ĩgūrē buremuburo, ārīrā! ĩgūsā, ĩgū dorerire iribirimakū iārā, ĩgūsārē: “Āsū gapu irika!” āri bueka! Irasirirā ĩgūsārē ōārā masāmakū irirākoa.

⁵Moāboerimasādere āsū āri weregura. Musā i nikūgue āārīrārē musā oparārē ōārō yujuka! Ōārō buremurī, gopeyari merā moāboeka! Irasū moāboerā, Cristore moāboerā irirosū yāa. ⁶Musā oparā iūrō moārōsūta, ĩgūsā iāberoguedere moāka! ĩgūsā iūrō dīreta ōārō moārā, ĩgūsā musārē: “Ōārō moāma”, āri gūñamakū iriduarā dita āārībōkoa. Irasirirā ĩgūsā iāberoguedere ōārō moāka! Cristore moāboerā irirosūta Marīpu gāamerōsū ōārō merā moāka! ⁷Musā masakare moāboerā āārīkererā: “Cristore moāboerā irirosū

āārā”, āri gūñaka! Irasirirā usuyari merā moāboeka musā oparārē! ⁸Irire masisīāa musā. Marī Opū Cristo marīrē ōārō moārākure ōārī wajatamakū irigukumi. Irasirigu moāboerimasā āārīrārē, āārīmerādere marī ōārō moāderopāta marīrē ōārī wajatamakū irigukumi.

⁹Oparādere āsū āri weregura. Musārē moāboerārē ōārō irika! ĩgūsārē wajamoāduari merā dorebirikōāka! Ire ōārō pēmasīka! Marī Opū Cristo ūmugasigū āārīgū, musā Opū āārīmi. ĩgūta musārē moāboerā Opū āārīmi. Marī āārīpererā ĩgūrē moāboerā āārā. Irasirigu oparā āārīrārē, āārīmerādere sūrosūta iāmi marī āārīpererārē.

Cristoyarā wātīrē tarinugārīmarē gojadea

¹⁰Musārē āsū āri weretūnugura. Musā, marī Opuyarā āārīsīā, ĩgū merā ōārō āārā. Irasirirā ĩgūya turari merā ĩgūrē gūñaturaka! ¹¹Wātī ārīgatori merā musārē ñerō iridoremakū, Marīpu iritamurī merā ĩgū ñerī ārīmesārīrē kāmataka! Sugu surara kāmutari kōme surīro sāñadi irirosū āārīka! ¹²Marīrē Marīpu dorerire tarinugāmakū iriduarā, masakagora meta āārīma. Wārā ñerā: ūmarō marā, oparā, turarā, i ūmuma ñerīrē iridorerā āārīma. Deyomarīrā, masakare gūñarīgue ñerō iridorerā āārīma. ¹³Irasirirā musā, surara ĩgūya kōme surīro sāñadero puru, ĩgū merā gāmekēāduarārē kāmuta tarinugāmasīgū irirosū āārīka! Irasirirā, Marīpu iritamurī merā wātīrē kāmuta tarinugārākoa. ĩgūrē tarinugārā, gūñaturarā dujarākoa.

¹⁴Āsū irika, wātīrē tarinugāmurā! Marīpuya werenīri diayema āārīrīrē ōārō pēduripīka! Irasirirā musā surara ĩgūya surīrore yujuwēñarīda merā ōārō yujuwēñadi irirosū āārīrākoa. Marīpu iritamurī merā diayema irika! Irasirirā musā surara ĩgūya koretibi kāmutari kōme surīro sāñadi irirosū āārīrākoa. ¹⁵Marīpu masakare siuñajārī sīburi kerere weregorenarā waamurā ōārō amuyuka! Irasirirā musā surara sapatu sāñadero puru, ĩgū waaburire

ōārō āmu ododi irirosū āārīrākoa. ¹⁶I āārīpererire iri odo, gajidere irika, wātīrē tarinūgāmūrā! Musā Cristore būremurīrē neō piribirikōāka! Irasirirā musā surara īgū kāmūtari kōmeti opagū, iriti merā gārūyuku peame opari yukure kāmutaḡu irirosū āārīrākoa. Irasirīḡu wātī musārē bokatiūbirikumi musā Cristore būremumakū īāḡū. ¹⁷“Cristo marīrē taugukumi”, ārī ḡūñanīkōāka! Irasirirā musā surara īḡūya dipurugue kōme pero peyarosū āārīrākoa. Gajidere irika! Marīpu werenīrīrē Ōāḡū deyomarīḡū musārē masīrī sīrī merā wereka! Irasirirā musā surara īḡūya sareri majī opagū irirosū āārīrākoa. Iri merā wātīrē tarinūgārākoa.

¹⁸Irasirirā ūmuriku Ōāḡū deyomarīḡū ḡāāmerōsūta Marīpure sērēnīkōāka! Ōārō ḡūñaka! Īḡūrē sērērīrē neō piribirikōāka! Āārīpererā īḡūyarāya āārīburidere sērēbosanīkōāka! ¹⁹Yudere Marīpure āsū ārī sērēbosaka! “Īḡū weremakū iritamuka, īḡū mūyare ḡūiro marīrō ōārō wereburo, ārīḡū”, ārī sērēka! Irasirīḡu Marīpu masakare Cristo merā tauburire yu

ōārō wereḡukoa īḡūsā iripoegue masībirideare masīburo, ārīḡū.

²⁰Marīpu yure iriumi Cristoya kerere weredoreḡu. Yu irire weredea waja peresugue āārā. Irasirirā Marīpure: “Iroḡue āārīḡū, ḡūiro marīrō mūyare wereburo”, ārī sērēka!

Pablo, Efeso marārē ōādoretūnudea

²¹Tīquico, marīyagū marī maīḡū, yu merā āārīmi. Īḡū marī Opūyare ōārō iritamunīkōāmi. Musā pūroḡue ejagū, yu irire musārē wereḡukumi. Irasirirā musā yure: “Irasūta iriñumi”, āārīrākoa. ²²Irasirirā gua āārīrikurire musārē weredorerā īḡūrē iriua. Īḡū irire wereḡu, musārē usuyari merā āārīmakū irīḡukumi.

²³Marīpu āārīnīḡū, marī Opū Jesucristo āārīpererārē musārē siuñajāmakū iriburo. Musārē Cristore būremurī merā ōārō ḡāme maīmakū iriburo. ²⁴Marīpu āārīpererā marī Opū Jesucristore maīnīrārē ōārō iriburo. Irasūta iriburo.

Iropāta āārā.
Pablo

FILIPENSES

Pablo peresugue āāriġú Filipos marārē ōādoredea

1 ¹Yú Pablo, Timoteo merā Jesucristo moāboerā āārā. Irasirirā āārīpererārē musārē Filipos marārē Jesucristo buremurārē ōādoredea. Musā oparādere, ġġsārē iritamurādere ōādoredea. ²Marīpu āārīnġġ, marī Opu Jesucristo musārē ōārō iritamu, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Pablo Marīpure Jesúre buremurāya āārīburire sērēbosadea

³Yú musārē ġġñariku, Marīpure yu Opure usuyari sía. ⁴Irasū āārīmakū, yu musāya āārīburire sērēbosariku, Marīpure usuyari merā sērēa. ⁵Musā neōgoragueta yu Jesúya kerere weremakū pé buremunuġādero puru, yure iritamunugābu. Dapaguedere irasūta ōārō iritamunġōāa. ⁶Irasirġġ ire ōārō masīa. Marīpu musārē ōārīrē iriduamakū irinugādi irasirġġ yāmi. Musārē ġġ irinugāderosūta Jesucristo i šmugue dupaturi aarimakūge iriyuwarikugukumi. ⁷Yú musārē āārīpererārē ōārō ġġnarī merā ġġnamakū ōāgorāa. Musārē buro maīa. Marīpu yure iritamurōsū musādere iritamumi. Irasirirā, yu oparārē Jesús masakare tauri kerere: “Diayeta āārā”, ārī weremakū, musā yure iritamubu. Peresu yu āārīmakūdere iritamubu. Irasirirā marī suro merā Marīpu iritamurīrē opāa. ⁸Marīpu ire masīmi. Jesucristo musārē ġġna maīrōsū yude musārē ġġna maīa. ⁹Marīpure musāya āārīburire āsū ārī sērēbosāa. “Guapu, ġġsā muyare ōārō masīrī merā ōārō pékūinupeoburo,

gajerārē maīdero nemorō maīnemoburo”, ārī sērēbosāa. ¹⁰Irire irasirirā: “Marīpu ġāamerīrē irirā, ġġino nemorō iririre irirā yāa”, ārī, ōārīrē beyemasīrākoa. Musā irire beyemasīrā, Cristo i šmugue dupaturi aarimakū, ōārīrē irinīnerā, waja opamerā āārīrākoa. ¹¹Jesucristo musārē Marīpu ġāamerī direta irimakū irigukumi. Irasirirā ōārīrē irinīnerā āārīrākoa. Gajerā ġġrē: “Marīpu ōatarġġ, turatarġġ āārīmi”, ārī, buremumakū irirākoa.

Pablo ġġ Cristoyagu āārīrīrē gojadea

¹²Yaarā, ire musā masīmakū ġāamea. Daporare yu peresugue āārīkerepuru, Jesucristo masakare tauri kere ġġ pēnemosūa. ¹³Irasirirā āārīpererā surara romano marā opu yu wii korerā yu Cristoyagu āārīrī waja peresugue dobobiarire masīperekōāma. āārīpererā gajerāde irire masīma. ¹⁴Yú peresugue āārīkeregġ marī Opu Jesúre ġġnaturari merā buremumakū ġārā, wārā marīyarāde ġġnaturari merā ġġrē buremunemoma. Irasū buremurā, ġġuro marīrō Marīpu yu kerere gajerārē werema.

¹⁵Surāyeri Cristoyare buerā āārīkererā, yure ġaturima. Masakare yu buerire tūyabirimakū iriduama. Gajerā ġġ ōārō ġġnarī merā Cristoyare buema. ¹⁶⁻¹⁷Jesucristo masakare tauri kerere: “Diaye āārā”, ārī wereburire Marīpu yure pīdeare ōārō masīma. Irasirirā yure maīrā Cristoyare buema. Gajerā ġġ yure ġaturirā, masakare ġġsā ġġ tūyamakū ġāamerā ġġsāde Cristoyare buema. Yú peresugue āārīmakū, ġġsā yure bujaweremakū iriduārā, irasū yāma. ¹⁸ġġsā yure maībirikerepuru

ōārokoo. Ōārō gūñarī marīrō Cristoyare buekerepuru ōāgorāa. Gajerā ōārō gūñarī merā īgūyare buemakūdere ōāgorāa. Āārīpererā īgūsā Cristoyareta buerā yāma. Irasirigu usuyāa. Irasū usuyanīkōāgukoo.

¹⁹Ire masīa. Marīpūre yaa āārīburire musā sērēbosadea merā, Jesucristo yure Ōāgū deyomarīgū sīdi iritamurī merā Marīpū yure ōārō tarimakū irigukumi. ²⁰Marīpū iritamurī merā āsūta irinīkōāduāa dapa. Yu irideare gūyasirīrō marīrō gūñaduāa. Irasirigu doyarō marīrō yu iriderosūta dapaguedere masaka Cristore: “Ōātarigu, turatarigu āārīmī”, āri buremumakū irinīkōāduāa. Boagu, o okagugora yu boari merā, o yu okari merā irasūta iriduakoo. ²¹Yu okaro bokatiūrō Cristoyare irinīkōāgukoo dapa. Boagu, Cristo puro īgū merā āārīmakū ōātarirokoo. Yu okagu āārīdero nemorō āārīgukoo. ²²Okagu, marī Opu Cristoyamarē irinemomasīa. Irasirigu: “Boamakū, o okamakū ōāgorarokoo”, ārimasibirikoo. ²³“Yu boaduakoo, o okaduakoo”, āri beyemakū diasagorāa yure. Irasū āārīkerepuru, boaduakoo Cristo puro īgū merā āārību. Irasirigu: “Yu boamakū ōātarirokoo”, āri gūñāa. ²⁴Irasū āārīkerepuru: “Okagu gapu musārē nemorō iritamugukoo, irasiriro gāāmea”, āri gūñāa. ²⁵Irire masīgū, musā merā yu āārīburidere masīa. Musā merā āārīgū, musārē iritamugukoo Cristoyare buremunemoburo, ārīgū. Irasirirā buremurī merā nemorō usuyarākoo. ²⁶Yu, musā purogue musā merā dupaturi āārīmakū, usuyarākoo. Irasirirā, Jesucristo yure iritamurīrē masīrā, īgūrē: “Turataria mu”, āri, usuyari sīrākoo.

²⁷I direta irika! Cristoya bueri ārīrōsūta āārīrikuka! Gūñaturarā āārīka! Irasirirā gāme dukawariro marīrō īgū masakare tauri kerere suro gūñarī merā bueka, gajerā īgūrē buremuburo, ārīrā! Yu musā puro īāgū waabirimakū, o yu īāgū waamakūdere musā irasirimakū gāāmea. Musā suro gūñarī merā ōārō

āārīrikumakū pēduāa. ²⁸Musārē iaturirārē neō gūibirīkōāka! Musā gūibirīmakū īārā, musā Marīpūyarā āārīrīrē masīrākuma. Irasirirā, Marīpū īgūsārē peamegue béoburire, īgū musārē tauburidere masīrākuma. Marīpū masakare āsūta irire masīmakū yāmi. ²⁹Marīputa musārē Cristore buremudoregu pīdi āārīmī. Irasū āārīmakū: “Cristoyare musā wereri waja nērō tarīrākoo”, āri pīdi āārīmī. ³⁰Irasirirā marī Cristoyarā āārīrī waja gajerā marīrē nērō yāma. Musā merā yu āārīmakū, yure īgūsā nērō irasirimakū īābu. Daporadere īgūsā yure irasiririre pēkoo musā.

**Cristo i ūmugue marī irirosū
dupukugu āārīpererā Opu
āārīrīmarē gojadea**

2 ¹Cristo musārē īgūyarārē gūñaturamakū yāmi. Īgū musārē maīgū ōārō yujupūrākuri merā usuyamakū yāmi. Ōāgū deyomarīgū musā merā āārīmī. Marīpū īgū musārē maīrīrē, īgū musārē bopoñarī merā īārīrē masīmakū yāmi. ²Irasirirā yure usuyari opatarīmakū irika! Surosū gūñarī merā ōārō āārīrikuka! Surosū gāme maika! Surosū ōārō yujupūrākuri merā ōārō āārīka! ³Musāyama direta gūñarikuri marīrō: “Gajerā nemorō āārā”, āri gūñarī marīrō masakare ōārō irika! Gajerā gapure: “Īgūsā nemorō āārībea”, āri gūñaka! Buremurī merā īgūsārē: “Gua nemorō ōārā āārīma”, āri gūñaka! ⁴Musāyā āārīburi direta gūñabirīkōāka! Gajerāyā āārīburidere gūñaka! Gāme iritamuka!

⁵Jesucristo īgūyamarē gūñaderosūta musāde musāyamarē gūñaka! ⁶Īgū Marīpū āārīrikurire opakeregu, i ūmugue aarīgū, Marīpūre: “Yu ūmugasigū āārīrikurire piribirikoo”, ārībīridi āārīmī. ⁷Irasirigu īgū Opu āārīrīrē piri, i ūmugue aarīgū marī irirosū dupukugu deyoa, moārīmasū irirosū āārīdi āārīmī. ⁸Irasirigu marī irirosū dupukugu ubu āārīgū irirosū waadi āārīmī. Īgū Pagu īgūrē masakare

boabosabu iriudeare masígū, igū Pagure yujugu tarinugābiridi āārimí. Curusague guyasiūrō boakeregu, igū Pagure tarinugābiridi āārimí. ⁹Igū irasirimakū, Marīpu igūrē: “Āārīpererā Opū āārībure sóobu, igū wāi yu igūrē sídea wāi, āārīpererā gajerā wāi nemorō āārā”, āri pídi āārimí. ¹⁰Irasirirā āārīpererā ūmugasi marā, i nikū marā, boanerā āārīrōgue āārīráde Jesús wāire pērā, nādukupuri merā ejamejā, igūrē buremurākuma. ¹¹Igūsā āārīpererā: “Jesucristo marī Opū āārīmi”, ārīrākuma. Irasirirā Marīpure buremurākuma.

Jesucristore buremurā igūyare iriro gāamea, āri gojadesa

¹²Irasirirā yu maírā, musā merā yu āārīmakū, musā Marīpu dorerire iriderosūta daporadere yu yoarogue āārīmakūdere irire ōārō irika! Marīpu musārē peamegue waabonerārē taudi āārīmi. Irasirirā, igū tausūnerā āārīsīā: “Gajerā nemorō āārā”, āri gūñarō marīrō goepeyari merā igūyare iriníkōāka! ¹³Āsū āārā. Marīpu musārē igū gāāmerīrē iriduamakū yāmi. Irasū āārīmakū, musārē iritamuníkōāmi, igū gāāmerōsūta iriburo, ārigū. Irasirirā, igū: “Āsū irika!” ārīderosūta irimasīa. ¹⁴Āārīpererire gajerārē guaseoro marīrō usuyari merā irika! ¹⁵Musā Marīpu pūrā irasirirā, waja opamerā, ñerīrē irimerā āārīrākoā. I ūmu marā ñerā, Marīpuya diayemarē irimerā watopegue musā āārā. Igūsā ñerā i ūmu marā naítīārōgue āārīrā irirosū āārīma. Igūsā watopegue musā Marīpuyare irirā, neñukā naítīārōgue boyorosū irirā yāa. Igūsārē musā Marīpuyarā āārīrīrē masīmakū yāa. ¹⁶Irasirirā Cristore buremurā Marīpu merā perebiri okari opaburire igūsārē wererā yāa. Yu, musā irire weremakū iāgū: “Musārē buegu, ubogorata buebirikuyo”, āri masīgukōā. Cristo i ūmugue dupaturi aarimakū, musā merā usuyagukōā. ¹⁷Yu musārē Cristoyare bueri waja yure igūsā wējēduakerepuru, usuyāa. Cristore musā buremuturamakū, igūyare irimakū iāgū,

Marīpu, musā igūrē gajinorē sīrī merā usuyarosū musā merā usuyami. Irasirigu yude musā merā usuyāa. ¹⁸Musāde yure usuyatamuka!

Pablo Timoteoyamarē, Epafroditoyamarē weredea

¹⁹Marī Opū Jesús gāāmemakū, mata Timoteore musā purogue iriugura musā āārīrikurire masību. Musā ōārō āārīrī kerere péguqueta usuyagukōā. ²⁰Timoteo yu irirosūta musā ōārō āārīburi bure guñami. Gajigu igū irirosū musā ōārō āārīburi bure guñagū mámi. ²¹Gajerā gapu igūsā āārīburi direta gūñarikuma. Jesucristo gāāmerī gapure gūñabema. ²²Musā, Timoteo ōārō irinírīrē masīa. Sugu, pagu merā moāgū irirosū igū yu merā Jesucristoya kerere weretamumi. ²³Irasirigu: “Yure waaburire ōārō masīadero puru, igūrē musā purogue iriugura”, āri gūñāa. ²⁴Igūrē iriuduakeregu: “Marī Opū Jesús yudere iriugukumi, irasirigu mata musā purogue waagukōā”, āri gūñāa. ²⁵Idere āri gūñāa: “Epafroditodere musā purogue iriugura”, āri gūñāa. Musā igūrē yure iritamudorerā, yu purogue iriunerā āārībū. Igū, yaagu yu merā moāgū, Marīpuyare yure weretamugū āārīmi. ²⁶Igū musārē āārīpererārē buro iāduami. Igū pūrīrikudeare musā masīmakū pégu: “Igūsā yure gūña, bujawerekuma”, āri gūñarikumi. ²⁷Diayeta āārā. Igū buro pūrīrikumi. Mérōgā boaboyatarimi. Igū irasū pūrīrikukerepuru, Marīpu igūrē bopoña, tarimakū irimi. Yudere: “Igū boamakū buro bujawerebokumi”, ārigū, Marīpu bopoñarī merā iāmi. Irasirigu igūrē tarimakū irimi. ²⁸Irasirigu, igūrē iā, usuya, gūñaturaburo, ārigū, musā purogue dupaturi buro iriduari merā iriua. Musā usuyari kerere pégu, yude usuyagukōā. ²⁹Igū musā puro ejamakū, igūrē marī Opū Jesúyagure ōārō usuyari merā bokatīrīneāka! Gajerārē igū irirosū āārīrārē buremurī merā iāka! ³⁰Igū Cristoyare iriduagu boakādīmi. Musā yure iritamumasībire iriduagu,

irasū waami. Irasirirā īgūrē oārō bokatīrīneāka!

Pablo: “Āsū āārīrikuka!” āri gojadea

3 ¹Yaarā, daporare musā marī Opuyarā āārīsīā, usuyaka! Yu iro dupuyurogue musārē gojadeare dupaturi musārē gojamakū oāgorāa, āri gūñāa. Ire dupaturi gojanemogū, musārē iritamugū yāa. ²Ārō irirārē pémasika! Īgūsā nērā keoro buemerā āārīma. Āārīpererārē īgūsāya dupuma gasirogārē wiiridorema. ³Irasū wiiridorerā: “Iri merā Marīpure buremusiā, peamegue waabirikoa”, āri gūñadima. Marī gapu Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā diayeta Marīpure buremua. “Marī Jesucristoyarā āārīsīā, peamegue waabirikoa”, āri usuyāa. ⁴Irasū āārīkerepuru, yaamarē īgūsā irirosū ārīduagu, īgūsārē tarinugākōābokuyo. Gajerā āsūta āri tarinugākōāduama. Yu gapu īgūsā nemorō ārīmasiā. ⁵Āsū ārā yure. Su mojomā pere gaji mojo ureru pērebejanrī waarō merā yu deyoadero puru, yaa dupuma gasirogārē wiirinerā āārīmā. Yu Israemū, Benjamīya bumū āārā. Yu pagusāmarāde hebreo masaka āārīnerā āārīmā. Irasirigu hebreo masakuta āārā. Moisés dorerire iripeoduagu fariseo bumū āārībū. ⁶Iri dorerire tarinugārō marīrō iriunabu. Neō sugū yure: “Iri dorerire keoro iribemi”, ārīmasībiri. Irasirigu Jesúre buremurā gapure: “Moisés dorerire buremubema”, āri gūña, īgūsārē nērō iriunabu. ⁷Iripoeguerē: “Yu āārīrikurire oāgorāa”, āri gūñanadību. Daporare: “Jesucristore buremusiā, āārīpereri yu iripoegue iriunadeama wajamāa”, āri gūñāa.

⁸Jesucristore yu Opure yu masīmakū oātaria. “Gajino āārīpereri gapu wajamāa”, āri gūñāa. Irasirigu, masaka gajino gāamebirire béorosū iri āārīpereri yu iriunadeare béobu. Cristore oārō masību, īgūyagu āārību irasirību. ⁹Jesucristo yu merā āārīnīmakū gāamea. Marīpu īgū Moisére doreri pīdeare yu irīdea merā yure: “Waja opabi,

ōāgū āārīmi”, āri īābemi. Jesucristo gapure yu buremumakū: “Waja opabi, oāgū āārīmi”, āri īāmi. Marī īgūrē buremumakū, Marīpu marīrē waja opamerā oārā āārīmakū yāmi.

¹⁰Irasirigu Cristore oārō masīduakoa. Cristo nērō tarikeregu, Marīpu gāamerīrē iridi āārīmī. Irasirigu curusague boadi āārīmī. Īgū iriderosūta yude nērō tarikeregu, Marīpu gāamerīrē iriduakoa. Boague irire iriduakoa. Marīpu īgū turari merā Cristo boadiguerē masīdi āārīmī. Irasirigu iri turari merā Marīpu gāamerīrē iriduakoa. ¹¹“Marīpu īgū boanerārē masūrīnu ejamakū, Cristore masīderosūta, yudere masīgukumi”, āri gūñāa. Yure irasirimakū buro gāamea.

¹²I āārīpereri irasū ārīgū: “Cristo irirosū Marīpu gāamerīrē iripeosiāa”, ārīgū meta yāa. Yu irasiribirikerepuru, Cristo yure īgūyagu āārīmakū irisiadi āārīmī. Irasirigu īgū irirosū āārīduagu turaro merā īgūyare yāa. ¹³Yaarā, yu musārē irasū ārīgū: “Cristo irirosū āārīgū īgūyare iripeosiāa”, ārīgū meta yāa. Āsū gapu ārīgū yāa. Yu iripoegue iriunadeare gūñabea. “Yu Opū, ĩnaāsū irimakū gāamerī yure?” ārīgū, buro īgūyare irituyāa. ¹⁴Ūma birarimasū ejapurorigu wajataduorosū īgūyare buro iripeoduāa. Marīpu īgū gāamerī direta iriburo, ārīgū, yure Jesucristoyagure ūmugasigue īgū merā āārīdoregu siudi āārīmī. Irasirigu irire buro iriduagu Cristoyare turaro merā yāa.

¹⁵Āārīpererā Cristore oārō buremurā yu ārīrōsūta gūnarō gāamea. Musā yu weredeare péduabirimakū, gajerosū musā gūñamakū, Marīpu musārē diaye gūñamakū iritamugukumi. ¹⁶Irasirirā Cristoyare marī irituyaderosūta oārō gūña, irituyarā!

¹⁷Yaarā, musā āārīpererā yu iririkurire īākūituyaka! Gajerā gua irirosū irirārē īgūsā iriridere īākūika!

¹⁸Yu musārē wāri gajerā nērō iririre wesiābu. Daporadere oreri merā īgūsārēta werea musārē doja. Īgūsā nērō iriri merā: “Cristo, marī nērō irīdea

waja curusague boabosadi aarĩmĩ”, ari buerire buremumerā aarĩma. ¹⁹ Īgūsā pũrũguere peamegue waadedirirākuma. Marĩpũre buremumerā ĩgūsā ũaribejari direta irirā yāma. Gũyasĩrĩrō marĩrō: “Marĩ iriri ōarĩ āārā”, āarĩtarinugāma. I ũmũma direta gũñama. ²⁰ Marĩ gapũre marĩya makā ũmũgasĩgue āārā. Irogue merāta marĩrē taugũ marĩ Opu Jesucristo dupaturi aarigukumi. Irasirirā ĩgũ aariburire ũsuyari merā yūrā yāa. ²¹ Marĩrē ĩgũ turari merā marĩya dupure ubu āarĩrĩ dupure ĩgũya dupũ irirosũ ōarĩ ũmũgasima dupũ gorawayugukumi. Iri turari merā āarĩpererārē, āarĩpererire doregukumi.

Marĩ Opu Jesucristo merā ũsuyaniķōāka! āarĩ gojadea

4 ¹ Irasirirā yaarā yũ maĩrā, burō yũ gũñarā, yũre ũsuyamakũ irirā, neō piriro marĩrō gũñaturari merā marĩ Opuere buremunĩķōāka!

² Evodiare, Sĩntiquere ire weregura: “Musā Jesũyarā nome āārā. Irasirirā musā gāme guaseorire piri, ōarō sũrosũ gũñarĩ merā āarĩrikũka!” ³ Yũ merāmu, mũdere yũ merā ōarō moāgũrē weregura: “Īgūsā nomerē iritamuka!” Yũ, Clemente merā, gajerā yũ wapikurā merā Jesũs masakare tauri kerere weremakũ, ĩgūsā nome guare ōarō iritamuma. Īgūsā wāĩrē, Marĩpu merā perebiri okari opamurā wāĩrē gojatũri pũgue gojatũsũnerā āarĩma.

⁴ Musā marĩ Opuyarā āarĩsĩā, ĩgũ merā ũsuyaniķōāka! Dupaturi werenemogura doja. Piriro marĩrō ũsuyaniķōāka!

⁵ Musā gajerārē bopoñarĩ merā ōarō iritamurĩrē āarĩpererā masaka ĩāmasĩburo. Marĩ Opu Jesucristo i ũmũgue dupaturi aariburo mērō dũyāa.

⁶ Musārē gajerosũ waarĩre bujawereri merā gũñarikubirikōāka! Āsũ gapũ irika! Āarĩpereri musārē waarĩre Marĩpũre werepeokōāka! Musā gāamerĩrē ĩgũrē sērēka! ĩgũrē sērērā: “Ōāa”, āarĩ, ũsuyari sĩka! ⁷ Musā irasirimakũ, Marĩpu musārē siuñajārĩ merā āarĩrikũmakũ irigukumi. ĩgũ irasũ iriri ōataria. Marĩ irire neō

pemasĩpeobirikoa. Marĩ Jesucristoyarā āarĩmakũ, Marĩpu ĩgũ siuñajārĩ siri merā marĩrē ōarō yũpũrĩrākũmakũ irigukumi. Irasũ āarĩmakũ, marĩ gũñarĩguere ōarĩ gũñamakũ irigukumi.

Ōarĩ direta gũñarō gāamea, āarĩ gojadea

⁸ Yaarā, musārē ire weretũnugura. Āarĩpereri diayema āarĩrĩrē, Marĩpũyare gopeyari merā buremurĩrē, diayemarē iririre, ōarĩrē, Marĩpu: “Ōarĩ āārā”, āarĩ ĩarĩrē, ĩgũ ĩũrō keoro iririre, ĩgũrē: “Mũ iriri, ōatariri āārā”, āarĩ, ũsuyari sirĩrē gũñaka! I āarĩpererire gũñaka irire irimurā!

⁹ Yũ musā merā āarĩgũ, musārē yũ buederosũta, yũ werederosũta, yũ iriderosũta irinĩķōāka! Musā irasirimakũ, Marĩpu musārē siuñajārĩ merā āarĩrikũmakũ irigu musā merā āarĩgukumi.

Filipo marā Pablōre iritamudea

¹⁰ Musā yoadero pũrũgue dupaturi yũre gũñarā, musā iritamurĩrē burō ũsuyagu, marĩ Opu Jesucristore:

“Ōāa”, āarĩ, ũsuyari sĩa. “Musā yũre katiakōābu”, āarĩgũ meta yāa. Musā yũre iritamuduakerepũru, iritamumasĩña marĩbu. ¹¹ Musārē irasũ āarĩgũ: “Gajino yũ gāamerĩrē opabea”, āarĩgũ meta yāa. Yũ opari merā ũsuyamasĩa. ¹² Gajinorē opabide, wāri opagude ōarō ũsuyari merā āarĩmasĩa. Noó waarō ōarō ũsuyari merā āarĩmasĩa. ũbaoagude, yapigude, wāri opatarigude, opabide ũsuyamasĩa. ¹³ Cristo yũre turamakũ irigu merā āarĩpererire yũ irasũ waarĩre bokatiũmasĩa. ¹⁴ Yũ irasũ āarĩkerepũru, yũ ñerō tariripoe musā yũre iritamurā, ōarō iribu.

¹⁵ Musā Filipino marā ire masĩa. Yũ Macedonia nikũ musāya nikũ āarĩdi Jesũs masakare tauri kerere weregu waagorenanũgāmakũ, musā dita yũre iritamubu. Musārē yũ Jesũyare buemakũ, ũsuyari merā pēbu. Irasirirā yũre iritamubu. ¹⁶ Musā, yũ Tesalōnicague āarĩmakũ, yũre

iritamunabu. Irasirirā gajino yu
 gāāmerirē iriunabu. ¹⁷Yu musārē gajino
 siuro dita gāāmegū meta yāa. Marīpu
 iūrō gajerārē musā iritamudea merā
 nemorō īgūya ōārī opanemomakū
 gāāmea. Musā irasū iritamumakū,
 Marīpu musārē ōārō iritamugukumi.
¹⁸Musā yure yu gāāmerī āārīpereri sību.
 Musā Epafrodito merā yure iriudero
 puru, nemorō yu gāāmerī āārīpererire
 opāa. Musā yure sīdea, Marīpure
 sīdea irirosū āārā. Musā irasiriri
 merā Marīpure ōārō usuyamakū yāa.
¹⁹Marīpu yu Opū āārīpereri musā
 gāāmerīnorē musārē sīgukumi. Īgū wāri
 ōārī oparire Jesucristo merā musārē

sīgukumi. Īgū musārē sīburi ōātaria.
²⁰Ūmuriku piriro marīrō marī Opū
 Marīpure usuyari sīnirā! Irasūta irirā!

Pablo ōādoretūnudea

²¹Āārīpererā Marīpuyarā Jesucristore
 buremurā ōāburo. Marīyarā Jesúre
 buremurā yu merā āārírā musārē
 ōādorema. ²²Āārīpererā ōō marā
 Marīpuyarā musārē ōādorema.
 Marīpuyarā romano marā opūya wii
 āārírāde būro ōādorema.

²³Marī Opū Jesucristo musā
 āārīpererārē ōārō iritamuburo.
 Iropāta āārā.
 Pablo

COLOSENSES

Pablo Colosas marārē ōādoredea

1 ¹Yū Pablo, marīyagu Timoteo merā musārē ōādorea. Marīpu gāamederosūta Jesucristo yure ĩgūyare buedoregu pīmi. ²Irasirigu musārē Colosas marārē Marīpuyarārē Jesúre gūñaturari merā buremurārē gojáa. Marīpu āārīnīgū musārē iritamū, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

**Pablo Jesúre buremurāya
āārīburire Marīpure sērēbosadea**

³Marīpure marī Opū Jesucristo Pagure musāya āārīburire sērēbosariku usuyari sía. ⁴Gua, musā Jesucristore buremurī kerere, gajerārē Marīpuyarārē āārīpererārē maīrī kerere pébu.

⁵Iripoegue musā Jesucristo masakare tauri kerere ōārō péduripíbu. I diayema kerere pérā: “Marīpu Jesucristo merā marīrē taugukumi. Marīrē taugu, ūmugasigue ĩgū merā ōārō āārīmakū irīgukumi”, ārī masību. Irasirirā Jesúre buremurā, gajerārē Marīpuyarārē maīa.

⁶Āārīpererogue Jesúya kerere weremakū pérā, gajerāde musā iriderosūta Jesúre buremunugāma. Irasirirā ĩgūyare irinugāma. Musā iri kerere pépurorirāgueta: “Marīpu marīrē maīsīa, Jesús merā marīrē taugukumi”, ārī masību. Irasirirā: “Iri kere diayeta āārā”, ārī masía. ⁷Gua maīgū Epafra musārē iri kerere weremi. ĩgū, guare moātamugū, Cristore moāboegu, ĩgūyamarē musārē weregu āārīmi. Iri moārīrē neō piribemi.

⁸ĩgūta guare musā gajerā Jesúyarārē Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā maīrī kerere weremi.

⁹Irasirirā Epafra musāya kerere guare weredeanu merāta Marīpure

musāya āārīburire sērēbosanerā, inugedere āsū ārī sērēbosaníkōāa: “Guapu, ĩgūsārē Ōāgū deyomarīgū mu gāāmerīrē masīpeomakū iriburo, mūyare pémasīpeomakū iriburo”, ārī sērēbosāa. ¹⁰Marīpure musā marī Opū Cristoyarā āārīsīa, ĩgū gāāmerōsūta ōārō irinīburire sērēbosāa. ĩgū gāāmerīrē irirā, ōārī direta irirākoa. Marīpure masīnemorākoa. Musā irasirimakū ĩāgū, usuyagukumi. ¹¹Marīpure turatarīgure ĩgū turarī merā musā ōārō yūpūrākuturarā āārīburidere sērēbosāa. Irasirirā, ñerō tarikererā, āārīpereri musārē waaburire gūñaturari merā, usuyari merā āārīrikurākoa. ¹²Marīpu marīrē ĩgūyarā āārīmakū iridi āārīmi. Irasirigu ĩgūyarārē: “Yū gosewasiriri āārīrōgue āsū sīgura”, ārīdeare marīrē opamurā āārīmakū iridi āārīmi. Irasirirā, musā Marīpure: “Mu guare irasiriburi, ōātaria”, ārī, usuyari sīburidere ĩgūrē sērēa. ¹³ĩgūta marīrē naītīārōgue āārīrā irirosū āārīnerārē taudi āārīmi, wātī doresūnerā āārīnemobirikōāburo, ārīgū. ĩgū magūrē ĩgū maīgūrē marī Opū āārīburo, ārīgū, irasiridi āārīmi. ¹⁴ĩgū magū boari merā marī ñerō irideā wajare taudi āārīmi. Irasirigu marī ñerī irideare kātidi āārīmi.

**Cristo boagu, marīrē Marīpu merā
siuñajārī bokamakū irideā**

¹⁵Marīpure ĩāña máa. Cristo ĩgū magū, ĩgū Pagu āārīrikurire ĩmudi āārīmi masakare. ĩgū magū āārīpererā dupuyuro, āārīpereri dupuyuro āārīsīadi āārīmi. Irasirigu āārīpererā Marīpu irinerā nemorō Opū āārīmi. ¹⁶Cristo merā Marīpu āārīpererā ūmugasigue, i nīkūgue āārīrā, marī ĩārārē, marī

iāmerādere iridi āārīmí. Gaji marí iāirē, marí iābiridere iridi āārīmí. Oparārē, dorerārē, turarārē, ūmugasigue āārírārē, i nikūgue āārírādere āārīpererārē iridi āārīmí. Irasiro āārīpererā, āārīpereri ĩgū iridea āārā. Irire irigu: “Yu magūya āārā”, āridi āārīmí. ¹⁷Cristo āārīpererā, āārīpereri dupuyuro āārīsīadi āārīmí. Irasirigu ĩgū turari merā āārīpererārē, āārīpereridere i ūmugue ĩgū gāāmerōsūta keoro āārīmākū iriními. ¹⁸Marí ĩgūrē būremurí bumarā, ĩgūyarā āārīsīā, ĩgūya dupū irirosū āārā. Irasirigu marí dipuru, marí Opu āārīmí. ĩgū boadero purū, marí āārīpererā dupuyuro ūmugasigue masā murīapuroridi āārīmí āārīpererire, āārīpererārē dorebu. ¹⁹Marīpu ĩgū gāāmederosūta ĩgūrē āsū āridi āārīmí: “Yu magū, yu irirosūta āārīburo”, āridi āārīmí. Irasirigu Cristo āārīpereri Marīpu āārīkurire opami. ²⁰Marīpu āārīpereri i ūmumarē, āārīpererā i ūmugue āārírādere ĩgū merā ōārō āārīmākū gāāmegū, Cristore iriudi āārīmí. ĩgū gāāmederosūta Cristo curusague boagu dí béori merā ūmugasi marārē, i nikū marādere: “Yu merā ōārō āārīburo”, ārīgū, irasiridi āārīmí.

²¹Iripoegue musāde nērīrē iririkusīā, Marīpu merā ōārō āārībiri, ĩgūrē iāturi, nērō gūñāunanerā āārībú. ²²Musā irasū āārīkerepurū, Marīpu, Cristo boadea merā musārē ĩgū merā ōārō āārīmākū iridi āārīmí. Cristo, marí irirosū dupukugu nērō tari, boadi āārīmí. Irasirigu Cristo boadea merā Marīpu musārē ĩgū purogue ĩgūyarā ōārā, waja opamerā āārīburiere āmudi āārīmí. ²³Musā piriro marīrō gūñaturari merā Cristore būremumākū, ĩgū musārē tauri kerere kātibirimakū, Marīpu musārē ĩgū purogue ĩgū merā āārīmākū irigukumi. Iri kerere musā pédeare āārīperero i ūmu marā pépereakōāma. Yu Pablode iri kerere weretamugūta āārā.

**Marīpu Pablode Jesúre
būremurārē iritamudoredea**

²⁴Cristo marí ĩgūyarā āārīburiere curusague boagu, buro nērō taridi

āārīmí. Marí Cristore būremurí bumarā, ĩgūyarāta āārīsīā, ĩgūya dupū irirosū āārā. Irasirirā ĩgūyarā āārírí waja nērō taria. Marí nērō tariburo dūyāa dapa. Irasirigu yude ĩgūrē būremurārē iritamuduagu, nērō taria. Nērō tarikeregu, usuyāa. Purugue marí nērō tariri pererokoa. ²⁵Marīpu yure Jesúre būremurārē iritamubure, musāya āārīburiere ĩgūya kerere musārē werepeobure pími. ²⁶Iripoegue wári buri marārē iri kerere masīpeomākū iribiriunadi āārīmí. Dapora marārē ĩgūyarārē irire ōārō masīpeomākū yāmi. ²⁷Irasirigu iri kerere iripoegue marā masībiriideare musā judío masaka āārīmerādere masīmākū gāāmemi. Iri kere āsū ārā: “Cristo ĩgūyarāguere āārīmí. Irasirirā ūmugasigue ĩgū ōātariro āārírōgue ĩgū merā āārīrākuma”.

²⁸Gua Cristoyamarēta werea. Āārīpererārē ĩgūyare pémasīdorerā, āārīpereri Marīpu guare masírí sirí merā buea. ĩgū gāāmerōsūta iridorerā, ĩgū merā ōārō āārīburo, ārīrā, werea. ²⁹Irita āārā yu moārí. Cristo turari sídero bokatīūrō masakare ĩgūyare bue, ĩgūsāya āārīburiere Marīpure sērēbosāa.

2 ¹Ire musā masīmākū gāāmea. Musāya āārīburiere, Laodicea marāya āārīburiere, āārīpererā yure iāmerāya āārīburiere buro gūñā, Marīpure sērēbosāa. ²Āsū ārī sērēa Marīpure: “Guapu, ĩgūsārē ōārō yujupūrākumākū irika! Ōārō gāme maírí merā āārīrikumākū irika! ĩgūsārē mu magūyamarē ōārō pémasīmākū irika! Mu magūyamarē pémasírā, gūñaturari merā āārīrikurākuma. Iripoegue marā masībiriideare ōārō masírākuma”, ārī sērēbosāa. ³Cristo dita āārīpererire ōārō masīgū, ōārō pémasīgū āārīmí. ĩgū dita marīrē ĩgūyamarē masīmākū irigu āārīmí. Irire masírā, ōātariire masīa. ⁴Gajerā musārē ōārō pésuyuri werenírí merā ārīgatobokuma, ārīgū, irire werea. ⁵Yu musā watopegue āārībiriikeregu, musā merā āārīgú irirosū péñāa. Musārē buro gūñāa. Musā Cristore gūñaturari

merā oārō būremurirē musā oārō
āārīrikurire pēgu, usuyāa.

⁶Irasirirā marī Opū Jesucristore
būremurā īgūrē musā
būremunūgāderosūta: “Yure
iritamugakumi”, āri būremunī, ūmuriku
īgū merā oārō āārīnikōāka! ⁷Īgūrē oārō
masirā, īgūyare irirā āārīka! Gajerā
musārē buederosūta piriuro marirō
gūñaturari merā īgūrē būremunemoka!
Ūmuriku Marīpūre: “Oāa”, āri, usuyari
sīka!

**Jesúre būremurā Marīpū merā
oārō āārīrīmarē gojadea**

⁸Oārō pémasīka! Masaka īgūsā
gāāmerō buerire, īgūsā ārīgatorire
pēbirikōāka! Īgūsā iripoegue marā
āārīrikudeare, īgūsā basi i ūmumarē
īgūsā gūñarirē buema. Gajerārē
Jesucristoyare buerā meta āārīma. Īgūsā
īgūyare pirimakū iriduārā, irasū buema.
⁹Cristo, marī irirosū dupukūgu āārīgū
āārīpereri Marīpū āārīrikurire opagu
āārīmi. ¹⁰Musā Cristoyarā āārīmakū,
Marīpū musārē īgū irirosū oārā āārīmakū
yāmi. Cristota ūmugasi marā, i nikū
marā, deyorā, deyomarirā āārīpererā
oparā nemorō Opū āārīmi. Irasirirā
ārīgatori merā buerārē pēbirikōāka!

¹¹Cristoyarā āārīsīā, dupūma
gasirogārē wiirisūbirikererā, wiirinerā
irirosū āārā. Masaka musārē irasū
āārīmakū iribirima. Marīpū gapu musā
Cristoyarā āārīmakū, musārē īgū merā
taudi āārīmi, musā ñerī uaribejarire
piriburo, ārīgū. ¹²Musā Cristoyarā
āārīsīā, deko merā wāīyesūrā, Cristo
boa, yāasūderosūta musāde īgū merā
boa, yāasūnerā irirosū waabu. Boanerā
ñerirē neō irinemomasībema. Irasirirā
musā wāīyesūrā, musā iripoegue ñerō
iriunadeare piririre īmurā iribu. Musā
irasū wāīyesūmakū, Marīpū Cristo
boadiguere masūderosūta musādere īgū
merā masūnerā irirosū āārīmakū iridi
āārīmi. “Marīpū īgū turari merā Cristore
masūdi āārīmi”, āri būremumakū,
musārē irasiridi āārīmi oārī gapure
iriburo, ārīgū. ¹³Iripoeguere musā

ñerō iridea waja peamegue waabonerā
āārīnerā āārībū. Marīpūyarā āārībirisīā,
irasū āārīnerā āārībū. Īgū dorerire
opabirisīā, irire iribirinerā āārībū.
Daporare pama Marīpū marirē īgū
merā irasū oārō āārīnīmūrā āārīmakū
yāmi. Cristo boadea merā irasū yāmi.
Īgū boadea merāta āārīpereri marī ñerī
irideare kātidi āārīmi. ¹⁴Iripoegue
Marīpū īgū dorerire marirē: “Āsū
irika!” āri pīdi āārīmi. Marī iri dorerire
tarinūgānerā āārīkerepurū, Cristo
curusague boadea merā marī ñerī iridea
wajare kātipeokōādi āārīmi. ¹⁵Irasū
āārīmakū, Cristo curusague boari merā
wātēa oparārē, īgūsārē dorerā turarārē
tarinūgākōādi āārīmi. Irasirigu īgū
īgūsārē tarinūgādeare gajerārē masīmakū
iridi āārīmi.

**Ūmugasimarē, Marīpūyare
irituyaka! āri gojadea**

¹⁶Irasirirā gajerā musārē doreduarā:
“Irire baarā, irire iirirā ñerirē irirā yāa”, āri
werewuamakū irasū pékōāka! Bojoriku,
abe deyoanariku, semanariku bosenuī
āārīrīnūrērē īgūsā judío masaka irirosū
musā iriduabirimakū werewuaridere
irasū pékōāka! ¹⁷Iripoegue Marīpū
marirē īgū dorerire pīdi āārīmi, īgū
marirē Cristo merā iritamuburire
pémasiburo, ārīgū. Daporare Cristo iri
dorerire iripeogu ejadigue āārīmi marī
ñerō iridea wajare taubu. ¹⁸Īgūsā musārē
doreduarā: “Gajerā nemorō āārā”, āri
gūñakererā, masaka péurogue: “Gajerā
nemorō āārībea”, āri weregorenama.
Marīpūre wereboerārē būremurā,
īgūsārē: “Iritamuka guare!” āri sérēma.
“Kērō irirosū Marīpū guare īmudeare
īābu”, ārīmoāmarā: “Masītarinūgārā
āārā”, āri gūñadima. Īgūsā basi gūñarōsū
yāma. Irasirirā musārē: “Gua irirosū
iribirimakū, diayemarē iribeā”, āri
werewuamakū irasū pékōāka! ¹⁹Īgūsā
Cristore būremubema. Marī gapu īgūrē
būremurī bumarā, īgūyarā āārīsīā,
īgūya dupu irirosū āārā. Īgūta marirē
doregu, marī dipuru āārīmi. Irasirigu,
Marīpū gāāmerōsūta marirē īgūya dupu

irirosū āārīrārē gāme iritamu, ĩgūrē
buremunemomakū yāmi.

²⁰Musā, Cristo boaderosūta ĩgū merā
boanerā irirosū waanerā āārīsīā, musārē
doreduarā i ūmumarē ĩgūsā gūnarōsū
buerire buremubirikōōaka! Musā ñerō
iririre pirikererā, Cristoya buerire
buremukererā, ĩnasirirā ĩgūsā dorerire
iriduari dapa? ²¹Īgūsā gāamerōsū āsū ārī
buema: “Irinorē baabirikōōaka! Irinorē
ñēābirikōōaka!” ārīma. Īgūsā irire irasū
āārimakū, ĩnasirirā ĩgūsā dorerire yujuri?
²²Īgūsā doreri: i ūmuma pereburi,
masaka ĩgūsā gūnarī merā buerī āārā.
Irasiriro wajamāā. ²³Īgūsā dorerire irirā:
“Marīpuyare ōārō masīrī merā ĩgūrē
buremurā yāa”, ārī gūnadima. Īgūsā
dupure ñerō tarimakū irirā, “Goepeyari
merā Marīpure buremurā yāa”, ārī
gūnadima. Īgūsā dorerire irirā, masaka
péuogue: “Gajerā nemorō āārībea”,
ārī weregorenakererā, diayemarē irirā
irirosū iriadima. Īgūsā dorerire irikererā,
ĩgūsā ñerī ūaribejarire piribema.
Irasiriro ĩgūsā doreri wajamāā.

3 ¹Marīpu Cristore boadiguere
masūderosūta musādere ĩgū merā
masūnerā irirosū āārīmakū iridi āārīmī
ōārī gapure iriburo, ārīgū. Irasirirā
musā iro dupuyuro ñerī irideare piri,
ūmugasimarē Cristoyare gāameka!
Irogue Cristo ĩgū Pagu diaye gapu
doagu āārīpererārē doregu āārīmī.
²Ūmugasimarē gūñanīka! I ūmumarē
gūñanībirikōōaka! ³Musā Cristoyarā
āārīsīā, ĩgū boaderosūta musāde
ĩgū merā boanerā irirosū waanerā
āārībū. Irasirirā boanerā ñerīrē neō
irinemomasīmerā irirosū musā iripogue
ñerō iriunadeare piribū. Daporare Cristo
merā Marīpu pūrogue masaka ĩāberogue
perebiri okari opamurā āārā. ⁴Irasirirā,
Cristo marīrē okari sīgū i ūmugue
dupaturi aarimakū, ūmugasigū ĩgū
gosewasiri āārīrōgue ĩgū merā waarākoa.

**Iro dupuyuro ñerī irideare
pirika! ārī gojadea**

⁵Irasirirā i ūmuma ñerī iririre
pirikōōaka! Neō sugu mojosīabirikeregu,

nomeō merā āārībirikōōaka! Neō
sugo mojosīabirikerego, ūmūu merā
āārībirikōōaka! Ñerā seyaro ñerō irirā
irirosū iribirikōōaka! Ñerī ūaribejarire
iribirikōōaka! Gajinorē opaduarā, būro
gāamebirikōōaka! Masaka Marīpure
gāamerō nemorō gajino gapure gāamerā,
keori weadeare buremurā irirosū
yāma. ⁶Iri ñerīrē irirā, Marīpu dorerire
tarinugārā āārīma. Irasirigu ĩgūsārē
būro wajamoāgukumi. ⁷Iripoguerē iri
ñerīrē irirā irirosū musā āārīunanerā
āārībū. ⁸Dapora āārīpereri i ñerīrē
pirika! Guarire, sītīrīrē, gajerārē
ñerō gūnarīrē, gajerārē ñerō kere
werenīrīrē, ñerī guyasīūrī werenīrīrē
pirikōōaka! ⁹Gāme ārīगतobirikōōaka!
Musā Cristoyarā āārīsīā, musā
ĩgūyarā āārīburi dupuyurogue
āārīrikuunaderosū neō āārībea. Musā
ñerī iririkuunadeare pirinerā āārā.
¹⁰Musā Cristoyarā ñajāmakū, Marīpu
musārē maama āārīrikurire opamakū
iridi āārīmī. Irasirigu musārē ĩgū ōāgū
āārīrōsū āārīmakū yāmi. Musārē ĩgūrē
ōārō masīnemoburo, ārīgū, irasū
yāmi. ¹¹Irasirirā marī Cristoyarā
āārīrā: judío masaka, judío masaka
āārīmerāde, dupuma gasirogārē
wiirisūnerā, wiirisūbirinerāde, gaji
nikū marā, masīmerāde, moāboerimasā,
moāboerimasā āārīmerāde, Marīpu
iūrōrē sūrosū āārā. Cristo marī
āārīpererā Opū āārīmī. Irasirigu
āārīpererā ĩgūyarā merā āārīmī.

¹²Irasirirā musā Marīpu beyenerā,
ōārā, ĩgū maīrā āārīrā āsū āārīrikuka!
Gajerārē bopoñarī merā ĩāka! Īgūsārē
ōārō ūsuyari merā iritamuka! “Gajerā
nemorō āārā”, ārī gūñābirikōōaka!
Musārē ñerō irikerepuru, irasū
pēñakōōaka! Gūñaturaka! ¹³Guari
marīrō gajerārē bopoñarī merā ĩāka!
Gajerā merā gāme turianerā, ĩgūsā
musārē ñerō irideare ĩgūsārē kātika!
Marī Opū musā ñerī irideare kātidi
āārīmī. ĩgū kātiderosūta musāde musā
merāmarā musārē ñerō irideare kātika!
¹⁴I doreri nemorō musārē: “Gajerārē
buro maī buremuka!” ārā. Musā

irasirirā āārīpererā gajerā merā ōārō āārīrākoa. ¹⁵Marīpu marīrē siuñajārī merā āārīrikumakū yāmi. Irasirirā musā merāmarā merā ōārō āārīka! Marī ĩgūyarā su bumarāta āārā. Marīpu marīrē irasū āārīmurārē pīdi āārīmī. Irasirirā ĩgūrē: “Ōāa”, ārī, usuyari sīnkōāka!

¹⁶Cristoya kerere gūñanīkōāka, irire masīnemomurā! Ōārō pēmasīrī merā ĩgūyare gajerārē bueka! Goepeyari merā wereka, ĩgūsāde ĩgūyare ōārō iriburo, ārīrā! Irasirirā Salmos wāikuri gojadea pūge Marīpuya bayarire, gajī ĩgūrē buremurī bayarire ĩgūrē bayapeoka! Ōārō gūña buremurī merā bayapeoka! Irasirirā Marīpure: “Ōāa”, ārī, usuyari sīka! ¹⁷Marī Opū Jesūs usuyaburosūta āārīpereri musā iririre, āārīpereri musā werenīrīrē ōārō yujupūrākuri merā irika! Irasirirā, Jesūs iritamurī merā Marīpure: “Ōāa”, ārī, usuyari sīka!

**Pablo Jesūre buremurārē:
“Āsū irika!” ārī gojadea**

¹⁸Musā marāpukurā nome, Cristo marī Opūyarā nome āārīsīā, musā marāpusāmarārē ōārō yujuka! ¹⁹Musā marāpokurā, musā marāposā nomerē māi buremuka! ĩgūsārē turībirīkōāka! ²⁰Musā ĩgūsā pūrāde āārīpereri musā pagusāmarā dorerire tarīnugābirīkōāka! Musā irasirimakū, marī Opū ōārō usuyagukumi. ²¹Musā ĩgūsā pagusāmarāde musā pūrārē turi, ĩgūsārē guamakū irībirīkōāka, bujawereri merā yujupūrākuri, ārīrā! ²²Moāboerimasā, āārīpereri musā oparā ī umu marā dorerire yujuka! ĩgūsā ĩūrōrē, ĩgūsā ĩāberoguedere ōārō moāka! ĩgūsā musārē ōārō gūñaburire ĩgūsā ĩūrō direta ōārō moāmakū ōābea. Musā, marī Opūre goepeyari merā buremurā āārīsīā, musā oparādere ōārō merā yujuka! ²³Āārīpereri musā iririre, ōārō yujupūrākuri merā irika! Masakare moāboekererā, diayeta marī Opūre Cristore moāboerā āārā. Irasirirā musā oparārē ōārō moāboeka! Irasū moāboerā, Cristore moāboerā irirosū

yāa. ²⁴Musā irasirimakū, Cristo musārē wajarīgukumi. ĩgūyarārē: “Āsū sīgura”, ārīdeare musārē sīgukumi. Musā irire masīa. Musā marī Opūre Cristore moāboerā āārā. ĩgūta musā Opūgora āārīmi. ²⁵Marīpu ñerō irirārē ĩgūsā ñerō iridea waja wajamoāgukumi. ĩgūsārē āārīpererārē surosū ĩāgū, keoro wajamoāgukumi. Neō sugū tariwewerir ikumi.

4 ¹Musā oparā, musārē moāboerimasārē diayemarē irika! ĩgūsārē ōārō opaka! Ire musā masīa. Musāde Opū opāa. Musā Opū umugasigue āārīgū Marīpu āārīmi.

²Umuriku ōārō gūña pēmasī, Marīpure sērēnīkōāka! ĩgūrē: “Ōāa”, ārī, usuyari sīka! ³Marīpure guaya āārīburidere sērēbosaka! Gua Cristoya kerere irīpogue marā masībirideare gajerārē bueduakoa. Irasirirā Marīpure gua ĩgūsārē iri kerere ōārō bueburire sērēbosaka! Yu iri kerere wereri waja daporare peresuge āārā. ⁴Irasirigu Marīpure yaa āārīburire musā sērēbosamakū gāamea. Marīpure ĩgū dorederosūta Cristoya kerere gajerārē pēmasīma ōārō yu wereburire sērēbosamakū gāamea.

⁵Jesūre buremumerārē pēmasīrī merā ōārō irika! ĩgūsārē ĩgūyare wereka! ĩgūsā merā musā āārīrōpā ĩgūsārē ōārō irika, ĩgūsāde Jesūre buremuburo, ārīrā! ⁶Gajerā merā weretamurā, ōārō merā weretamuka! Ōārī direta werenīka! Musā irasirirā gajerā ĩgūsā Jesūyamarē musārē sērēñamakū, ōārō masīrī merā yujurākoa ĩgūsārē.

Pablo ōādoretūnudea

⁷Tīquico, marīyagu marī maīgū, Jesūre buremugū āārīmi. ĩgū yu āārīrikurire musārē weregukumi. Marī Opūyare buegu, yu merā moāgū āārīmi. Neō iri moārīrē pīribemi. ⁸Musā purogue ĩgūrē iriua, gua āārīrikurire masī, musārē gūñatura, usuyamakū iriburo, ārīgū. ⁹Onésimo merā ĩgūrē iriua. ĩgūde Jesūyare neō pīribemi. Musāya makāmu, marīyagu marī maīgū

āārīmi. Īgūsā pērā gna naāsū waadeare āārīpererire wererākuma musārē.

¹⁰Aristarco yu merāmu, yu merā peresugue āārīgū musārē oādoremi. Marcode oādoremi. Īgū Bernabé pagumu āārīmi. Musā purogue Īgū ejamakū, oārō merā Īgūrē bokatīrīneāka, yu musārē werederosūta! ¹¹Jesús wāikugu, gajerā “Justo” wāiyedi musārē oādoremi. Īgū, Marcos, Bernabé merā yure moātamura āārīma. Īīsā Ɂrerāta gajerā judío masaka Jesúre buremurā watopeguere yure moātamura, masaka Marīpu Īgūyarārē doreri kerere pēburo, ārīrā. Īgūsā yure iritamurī merā gūñatura, Ɂsuyāa. ¹²Epafras musāya makāmude musārē oādoremi. Īgū Cristoyagu Īgūrē moāboegu āārīmi. Marīpure sērēgū, turaro musāya āārīburire sērēbosanīkōāmi. Marīpure oārō gūñaturanī, Īgū gāāmerōsū iriburo, ārīgū, irasū sērēbosami. ¹³Īgū Marīpure musāya āārīburire turaro sērēbosamakū īāa. Laodicea marāya āārīburire,

Hierápolis marāya āārīburidere turaro sērēbosami. Īgū irasirimakū Īgū, musārē irire diaye werea. ¹⁴Duturu Lucas, marī maīgū musārē oādoremi. Demade oādoremi.

¹⁵Oāburo mariyarā Laodicea marā. Ninfa wāikugode oāburo. Jesúre buremurā igoya wiigüe nerērāde oāburo. ¹⁶I pūrē yu gojadea pūrē musā nerērōgue bue ĩmu odo, Laodicea marādere iriuka, Īgūsāde Īgūsā nerērōgue bue ĩmuburo, ārīrā! Irasirirā Īgūsārē gaji yu gojadea pūrē ñeārā, musāde iri pūrē bue ĩmuka! ¹⁷Āsū ārika Arquipore: “Marī Opu Jesúyagu mu āārīmakū, mūrē Īgū moārīrē pídi āārīmí. Irasirigu irire oārō moāyuwarikuka!” ārika Īgūrē!

¹⁸Yu Pablo, yaa mojō merā ire gojāa: “Musārē oādorea”. Peresugue yu āārīrē gūña, Marīpure yaa āārīburire sērēbosaka! Oārō āārīka musā! Marīpu musārē oārō iritamuburo.

Iropāta āārā.

Pablo

1 TESALONICENSES

Pablosā Tesalónica marārē ōādoredea

1 ¹Yū Pablo, yū merāmarā Silvano, Timoteo merā musā Tesalónica marārē Jesúre buremurārē ōādorea. Musā Marīpuyarā, marī Opū Jesucristoyarā āārā. Irasirīgu musārē i papera pūrē gojāa. Marīpū āārīnīgū, marī Opū Jesucristo musārē ōārō iritamu, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Pablo, Tesalónica marā Jesúre buremurirē gojadea

²Gua Marīpūre musāya āārīburire sērēbosarā, musā ōārō iririre gūñāa. Irasirirā īgūrē: “Mu iritamurī merā ōārō yāma”, ārī, usuyari siníkōaa. ³Īgūrē sērērā, āsū ārī sērēa: “Guapū, Tesalónica marā mū magū Jesucristore buremusiā, īgūyare ōārō irirā yāma. Maīrī merā gajerārē ōārō iritamuma. Marī Opū Jesucristo dupaturi aariburire usuyari merā yūsīa, ñerō tarikererā gūñaturama. Irasirīgu īgūsārē irire iriduūbirimakū irikal!” ārī sērēa. ⁴Guayarā, Marīpū musārē maīmi. Īgūta musārē beyedi āārīmī, īgūyarā āārīburo, ārīgū. Gua irire masīa. ⁵Musārē Jesús masakare tauri kerere wererā, gua masīrī merā werebiribu. Ōāgū deyomarīgū turari merā gapū musārē iri kerere werebu. Gua musārē ōārō iritamudeare masīsīā, gua iri kerere weremakū pérā: “Diayeta āārā”, ārī masībū.

⁶Irasirirā, gua irideare iānerā āārīsīā, gua iriderosū, irasū āārīmakū Jesucristo iriderosū irirā dujabū. Ñerō tarikererā, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Jesúya kerere usuyari merā pé, buremunūgābū. ⁷Musā irasirideare pérā, āārīpererā Jesúre buremurā, Macedonia nikū marā,

ōō Acaya nikū marā: “Marīdere īgūsā irirosūta āārīrikuro gāāmea”, ārīma.

⁸Musā merāta āārīpererogue marā marī Opū Jesúya kerere pépereakōāñurā. Macedonia marā, Acaya marā dita iri kerere pérā meta iriñurā. Āārīpererogue marā musā Marīpūre buremurirē masīsīañurā. Irasirirā gua īgūsārē irire werenemobirikoa. ⁹Īgūsā gapū gua musā puro ejamakū, musā guare ōārō bokatīrīñeādeare gajerāguere werema. Gaji musā keorī weadeare buremurirē pirikōā, Marīpū gapūre buremu, īgū gāāmerī direta irinūgādeare werema. Īgū diayeta Marīpū okanīgū āārīmī. ¹⁰Musā, īgū magū Jesús ūmugasigue āārīgū i ūmugue dupaturi aariburire ōārō usuyari merā yūrā iriayuro. Marīpū Jesúre boadiguere masūdi āārīmī. Jesúta marīrē peamegue buro wajamoāsūbonerārē taugu āārīmī.

Pablo Tesalónicague īgū buedeare gojadea

2 ¹Guayarā, musā ire ōārō masīa. Gua musā puro āārírā, ubu āārīrīrē irirā meta iribu. Gua buerire pérā, wārā musā Jesúre buremunūgābū. ²Gua musā puro waaburi dupuyuro Filipogue āārībū. Gua irogue āārīmakū, iro marā guare ñerō iri, ñerō ārī buridama. Musā irire masīa. Musāya makā marāde guare ñerō iriduakerepūru, Marīpū guare iritamumi. Irasirirā gūiro marīrō gūñaturari merā īgū masakare tauri kerere musārē werebu. ³Gua musārē: “Iri kerere buremuka!” ārī wererā, diayema āārīrīrē buremumakū gāāmebū. Musārē ñerō iriduārā, ārīgatori merā buerire buremumakū iriduārā meta iribu. ⁴Marīpū īgū gāāmederosūta guare

ĭgũ masakare tauri kerere weremurãrẽ beyepĩdi ããrĩmĩ. Irasirirã, masaka gua merã usuyaburo, ãrĩrã meta iri kerere werea. Marĩpu gããmerĩ gapure iriduarã, irire werea. ĭgũta ããrĩpereri marĩ gũnarĩrẽ ĩãmasĩgũ ããrĩmĩ. ⁵Musã masĩa. Gua musã pũro ããrĩrã, musãrẽ õãrõ werenĩgatori merã gua gããmerĩrẽ irimakũ iriduarã meta iribu. Musãrẽ niyerure ãĩduarã ãrĩgatori merã wererã meta iribu. Marĩpude irire masĩmi. ⁶Gua Marĩpuya kerere wererã, musã guare: “Õãrõ buema”, ãrĩmakũ iriduarã meta yãa. Gajerãde guare irasũ ãrĩmakũ neõ gããmebea. ⁷Gua, Cristo buedoregu beyepĩnerã ããrĩsĩã, musãrẽ: “Guare iritamuka!” ãrĩbonerã ããrĩkererã, neõ irasũ ãrĩbiribu. Sugo pago igo pũrãrẽ maĩrĩ merã õãrõ korerõsũta musãrẽ maĩrĩ merã õãrõ korebu. ⁸Musãrẽ burõ maĩsĩã, Marĩpuya kerere õãrõ iriduari merã buebu. ããrĩpereri gua irimasĩrĩ merã musãrẽ iritamubu. Musãrẽ maĩsĩã, irasiribu. ⁹Musã guayarã, gua musã merã ããrĩrã burõ moãdeare gũnakoa. Musãrẽ Marĩpuya kerere buerã: “Guare iritamuka!” ãrĩduabisĩã, gua baaburire wajarimurã ãmũrĩ, ñamĩrĩ moãbu.

¹⁰Gua iririkurire musã masĩa.

Marĩpude masĩmi. Gua, musã Jesũre buremurã merã ããrĩrã, gua musãrẽ õãrõ irirã, diayema iribu. Irasirirã gajerã guare: “Ñerõ yãma, waja oparã ããrĩma”, neõ ãrĩmasibirima. ¹¹Idere musã masĩa. Sugu pagũ ĭgũ pũrãrẽ õãrõ wereri merã ĭgũsãrẽ gũnaturamakũ irirosũta gua musãdere ããrĩpererãrẽ irasiribu. ¹²Marĩpu musãrẽ ĭgũyarãrẽ dorerogue ĭgũ õãrõ gosewasirirogue musã ããrĩmurãrẽ beyedi ããrĩmĩ. Irasirirã musãrẽ ĭgũyarãrẽ: “ĭgũyare õãrõ irinĩkõãka!” ãrĩ werebu.

¹³Gua musãrẽ Marĩpuya kerere weremakũ pãrã, musã: “I Marĩpuya werenĩrĩgora ããrã”, ãrĩ buremubu. “Masakaya werenĩrĩ meta ããrã”, ãrĩbu. Gua, musã irasirideare gũnarã, Marĩpure usuyari sĩnĩkõãa. ĭgũ musãrẽ ĭgũya kerere buremurãrẽ iri merã musã gũnarĩrẽ, musã iririre õãrĩ gapure

gorawayumakũ yãmi. ¹⁴Guayarã, musã Jesucristore buremurã ããrĩmakũ ĩãrã, musãya nikũ marã musãrẽ ñerõ tarimakũ iriañurã. Musãrẽ waarõsũta Judea nikũ marãdere Marĩpuyarãdere waarõ iriayuro. ĭgũsã Jesucristore buremurã ããrĩmakũ ĩãrã, ĭgũsãya nikũ marã judĩo masaka ĭgũsãrẽ ñerõ tarimakũ iriañurã. Judĩo masaka Jesũre gããmemerã ããrĩsĩã, ĭgũrẽ buremurãrẽ ñerõ tarimakũ iriañurã. ¹⁵ĭgũsã ñekũsãmarã Marĩpuya kerere weredupuyunerãrẽ wejẽderosũ, marĩ Opũ Jesũdere wejẽnerã ããrĩmã. Guadere gua musãya makãgue ããrĩmakũ, ñerõ iri, bẽowiuma. Marĩpu, ĭgũsã irasirideare neõ gããmebemi. ĭgũsã ããrĩpererãrẽ gããmebema. ¹⁶Judĩo masaka ããrĩmerãrẽ peamegue waabirikõãburo, ãrĩrã, gua ĭgũsãrẽ Jesũyare buedumakũ, judĩo masaka Jesũre gããmemerã guare kãmutadquadima. Guare ĭgũyare weredorebirima. Irasirirã ĭgũsã ñerõ iririre nemorõ irisĩã, wãro waja opama. ĭgũsã daporata Marĩpu burõ wajamoãsũmurã dujasiamã.

Pablo Tesalónica marãrẽ ĭgũ dupaturi ĩãgũ waaduarire gojadea

¹⁷Guayarã, gua musã pũrogue ããrãnerã wiridero purũ mẽrõgã tarikerepũru, musãrẽ gũnanĩkõã, dupaturi burõ ĩãrã waadudibu. ¹⁸Wãri gua musãrẽ ĩãrã waadudibu. Yũ Pablo wãri: “Irogue waagura”, ãrĩnadibu. Gua waaduariku, wãtĩ gapũ gua waaduarire kãmutanami. ¹⁹⁻²⁰Musãta guare usuyamakũ irirã, guare musã õãrõ iriburimarẽ gũnaturamakũ irirã ããrã. Irasirirã musãrẽ ĩãrã waadudibu. Marĩ Opũ Jesucristo i ãmũgue dupaturi aarimakũ, musã õãrõ irideare gũnarã, gua ĭgũrẽ: “ĭgũsãta ããrĩma, guare burõ usuyamakũ irinerã. Gua mũyare buemakũ pãrã, murẽ buremunugãma. Mũyare õãrõ irituyaniĩkõãma”, ãrĩ wererãkoa. Irasirirã musã merã burõ usuyãa.

3 ¹⁻²Musãya kerere pẽduarã bokatũbirikubu. Irasirirã,

Timoteore: “Īgūsārē ĭāgū waaka!” āri iriubu. “Gua gapu Atenague dujarākoa”, āriubu. Timoteo marīyagu, Marīpure moāboegu, gua merā Jesucristoya kerere buegu āārīmi. “Īgū Jesúyare buemakū pérā, gūñaturari merā ĭgūrē buremunemorākuma”, ārirā, ĭgūrē iriubu. ³Musā Jesucristore buremurī waja gajerā musārē ñerō iriañurā. Irasirirā, musā Jesúyare neō piribirikōāburo, ārirā, Timoteore musā purogue iriubu. Marī Jesúre buremurī waja gajerā marīrē ñerō irirākuma. Irre masīa musā. ⁴Iro dupuyuro gua irogue musā merā āārīrā, irire āsū āri weresiabu: “Marī Jesúre buremurī waja ñerō tarirākoa”, āriubu. Gua ārīderosūta gajerā marīrē ñerō irirā yāma. Musā irire masīsīāa. ⁵Irasirīgu, musārē: “¿Jesúre gūñaturari merā buremunikōākuri?” āri sērēña, musāya kerere péduagu bokatīūbirisīā, Timoteore iriubu. “Gūñaturanerāre gajipoe irigu wātī ĭgūsārē Jesúya buerire buremuduúmakū irikumi, gua irire ubugora bueyo”, āri gūñarikūbu. Irasirīgu Timoteore musā purogue iriubu.

⁶Daporare, Timoteo, musārē ĭāgū ejadi oōguere goejasiami. Īgū oārī musāyare kereku goejami. Musā piriuro marīrō Jesúre oārō gūñaturari merā buremurīrē, musā gāme maīrīrē, guare were goejami. Guare maīrī merā gūñanīkōāyuro. Gua musārē ĭāduarosūta, musāde guare buro ĭāduayuro. ⁷Irasirirā, musā Jesúre buremurīrē pérā, gua ñerō tarikererā, oārō yujupūrākuri merā usuyāa. ⁸Marī Opu Jesúre musā buremunīmakū pérā, dapagueta siuñajārī opāa. ⁹Irasirirā musārē gūñarā, Marīpure buro usuyari sīa. Nasirī usuyari sibokatīūmasīña máa. ¹⁰Ūmurī, ñamirī Marīpure: “Gua ĭgūsārē ĭārā waaburire āmubosaka!” āri, buro sērēa. Musārē Jesúya kerere wereyuwarīkurā waaduakoa, ĭgūrē oārō buremunemoburo, ārirā.

¹¹Marīpu āārīnīgū, marī Opu Jesucristo guare iritamuburo. Guare

musārē ĭārā waaburire āmu, iriuburo. ¹²Marī Opu musārē nemorō gāme maīwāgānīmakū iriuburo. Gua musārē maīrōsūta musāde gajerā āārīpererārē gāme maīnemomakū iriuburo. ¹³Musārē ĭgūrē piriuro marīrō oārō gūñaturari merā buremunīmakū iriuburo. Irasirirā, marī Opu Jesús āārīpererā ĭgūyarā merā i ūmugue dupaturi aarimakū, Marīpu āārīnīgū ĭūrōgue ĭgū iritamurī merā ñerī marīrā, waja opamerā āārīrākoa.

Pablo Jesúre buremurārē: “Marīpu gāamerī direta irika!” āri gojadea

4 ¹Daporare marī Opu Jesús doreri merā musārē āsū āri werea: “Gua musārē: ‘Āsū iriro gāamea’, āri buederosūta irika, Marīpu gāamerī direta irimurā! Daporare musā ĭgū gāamerīrē irirā iriayuro. Irasirirā: ‘Irre nemorō irinemoka!’ ” āri werea. ²Gua buedeare musā masīa. Irre buerā, marī Opu Jesús doreri merā musārē buebu. ³Marīpu musārē ñerī marīrā āārīmakū gāamemi. Irasirirā: marāpo marīrā, marāpokurā, marāpu marīrā, marāpukurā gāmebirabirikōāka! ⁴Musāku ñerō iri ĭmurō marīrō goepeyari merā musā marāposā nomerē opaka! Gajerā musā irasirimakū ĭārā: “Oārō yāma”, āri ĭārākuma. ⁵Marīpure masīmerā irirosū, nomerē ñerō iriduarī merā uaribejabirikōāka! ⁶Muyagu marāpore gāmebirarā, igo marāpudere ñerō irikoa. Irinorē iribirikōāka! Marīpu irasirirānorē buro wajamoāgukumi. Gua musārē irire weresiabu. ⁷Marīpu marīrē ñerīrē iriuburo, ārigū meta beyepīdi āārīmi. Īgū gāamerī direta iridoregu, marīrē beyepīdi āārīmi. ⁸I buerire gāamemerā, gua direta gāamemerā meta yāma. Marīpudere gāamebema. Marīpu marīrē ĭgū gāamerī direta iridoregu, Ōāgū deyomarīgūrē iriudi āārīmi. Ōāgū deyomarīgū ñerī opabi āārīmi.

⁹Musā sugū pūrā irirosū gāme maīrī tamerārē gojabea. Marīpu ĭgū basi musārē gāme maīdoresiadi āārīmi.

¹⁰Musā irasūta iriayuro. Marīpu musārē dorederosūta āārīperero Macedoniague

ääripererä Jesúre buremurärë maïayuro. Musä gäme maïrî merä äärîkerepuru: “Nemorö gäme maïnemoka!” äri werea.

¹¹ Gäme iäturiro marîrö öärö äärîrikuka! Gajeräya äärîrinorë günariku, igüsärë werewuabiriköäka! Musäyama äärîburi gapure güña, öärö moärîku, äärîköäka! Gua musä purogue äärîrá, ire musärë weresiabu. ¹² Musä öärö moärä, gajerärë baari sërëbirikoa. Musä moärî merä musä baaburire oparäkoa. Musä irasirimakü iärä, Jesúre burenumerä goepeyari merä musärë iäräkuma.

Pablo marî Opü dupaturi i ümugue aariburire gojadea

¹³ Guayarä, musärë boanerä waaburire wereduakoa, irire masîburo, ärigü. Jesúre buremurä boarä, igü merä äärînrä waaräkuma. Musä irire masîrä, musäyarä Jesúre buremurä boamakü, büro bujawerebirikoa. Jesúre burenumerä gapu, igüsäyarä boamakü, büro bujaweräkuma. Igüsä irirosü büro bujawerebirikoa. ¹⁴ Marî ire buremua. Jesús boadigue masädi äärîmî. Igü dupaturi i ümugue aarimakü, igürë buremurä boanerärë Marîpu igürë masüderosüta igüsärë masügukumi. Masü odo, igü äärîrögue äimurîagukumi.

¹⁵ Marî Opü Jesús weredeare musärë werea. Jesús dupaturi i ümugue aarimakü, igürë buremurä boanerä masä, äimurîäsüräkuma. Igüsä puru, marî Jesúre buremurä okaräde äimurîäsüräkoa.

¹⁶ Äsü waarokoa. Marî Opü Jesús igü basita ümugasigue äärîdi büro turaro werenîri merä aarigukumi. Igü aarimakü, Marîpure wereboerä opude werenigukumi. Marîpuyaru puridirude busurokoa. Irasü waamakü, Jesúre buremurä boanerä masäpuroriräkuma. ¹⁷ Igüsä puru, marî okaräde Jesúre buremurä, igüsä merä mikäyeborigue murîa, irogue Jesúre bokatîrîräkoa. Ümugasigue igü merä äärînköäräkoa. ¹⁸ Musä basi irire gäme werenîka! Irasirirä gäme günaturamakü iriräkoa.

5 ¹ Irinü, iropä äärîmakü, Jesús dupaturi aarigukumi, äriü

tamerä masîña máa. Irasirigü iri tamerärë gojabea. ² Musä masisiäa. Sugu yajarimasü ñami merä güñaña marîrö yajagu ejarosü, Jesúde marî güñabiriripoe ejaçukumi. ³ Jesúre burenumerä igü dupaturi aariburi dupuyurogärë: “Gua güiro marîrö öärö äärîköäa”, äri güñaräkuma. Igüsä irasü günaripoere igüsärë wäri ñerî waarokoa. Sugo nomeö nijîpo äärîgö, majîgü nijiwägügö purîsürösü, Jesúre burenumerä irasüta güñaña marîrö büro ñerö tariräkuma. Neö sugu taribirikumi. ⁴ Masaka Jesúre burenumerä, naîtärögue äärîrá irirosü äärîma. Musä gapu igüsä irirosü äärîbea. Irasirirä Jesús dupaturi i ümugue aarimakü, yajarimasürë iägukarä irirosü waabirikoa. ⁵ Musä ääripererä Jesúyarä äärä. Irasirirä ümu boyorogue äärîrá iämasîrösü Jesús aariburire masîa. Jesúre burenumerä gapu naîtärögue äärîrá irirosü äärîma. Irasirirä ñami merä iämasîberosü Jesús aariburire masîbema. ⁶ Irasirirä ñami merä kärîrä irirosü äärîbiriköärä marî! Jesús dupaturi aariburire güñamerä, kärîrä irirosü äärîma. Marî gapu igü aariburire pémasîrî merä güñanîköärä! Mejärä irirosü iribiriköärä! Diayema gapure irirä! ⁷ Masaka ñamirë kärîkuma. Mejärîmasä ñamirë mejäkuma. ⁸ Marî Jesúyarä gapu ümu boyorogue äärîrá irirosü äärä. Irasirirä öärö pémasîrî merä diayemarë irinîköärä!

Sugu surara gämewëjërögue waabu, igüya koretibire kämutagu, köme surîrore sänakumi. Igü irirosüta marîde Jesúre buremurî merä, marî gäme maïrî merä, wätîrë igü marîrë irire pirîmakü iriduarire kämutarä! Surara igüya dipurure kämutagu, köme perore peyakumi. Igü irirosüta marîde, Jesús marîrë taugu aariburire: “Diayeta aarigukumi”, äri masîrî merä wätîrë igü marîrë: “Irasü waabirikoa”, ärigatorire kämutarä! ⁹ Marîpu marîrë wajamoäbu meta beyepîdi äärîmî. Marî ñerö iridea wajare marî Opü Jesucristo merä taubu, marîrë beyepîdi äärîmî. ¹⁰ Jesús

īgū merā āārīnkōāburo, ārīgū, marirē boabosadi āārīmí, marí ñerō iridea wajare wajarigu. Irasirirā ĩgū dupaturi aarimakū, ĩgūrē buremurā boanērā, marí okarāde ĩgū merā āārīnkōārākoa. ¹¹ Irire gūñarā, musā irinírōsū nemorō gāme iritamū, gūñaturamakū irika! Irasirirā Jesúre buremunemorākoa.

Pablo Jesúre buremurārē weretūnudea

¹² Guayarā, musārē turaro merā āsū ārī wereduakoa. Marí Op̄ya kerere musārē wererārē goepeyari merā ĩāka! Marí Op̄u ĩgūsārē musārē oārō doreburo, ārīgū, beyepídi āārīmí, musārē oārō āārīrikuburire, oārō iririkuburire buedoregu. ¹³ ĩgūsā musārē irire buerā, marí Op̄yare oārō irirā yāma. ĩgūsā irasirimakū ĩārā, ĩgūsārē buro buremurī merā, buro maĩrī merā ĩāka! Gāme turiro marīrō oārō āārīrikuka!

¹⁴ Guayarā, gajī musārē āsū ārī wereduakoa doja. Moāduamerārē moādoreka! Gūñaturamerārē gūñaturamakū irika! Jesúre buremuturamerārē iritamuka, ĩgūrē buremunemoburo, ārīrā! Āārīpererā merā guaro marīrō bopoñarī merā oārō irika!

¹⁵ Musārē gajerā ñerō irimakū, ĩgūsārē gāmbirikoaka! Ōārī gapure musāyarārē, āārīpererā gajerādere oārō irinīkōāka!

¹⁶ Musā Jesúyarā āārīsīā, usuyari merā āārīnkōāka! ¹⁷ Musā noó waaró, musā noó āārīrō, Marīpure gūña, ĩgūrē musāya āārīburire sērēnkōāka! ¹⁸ Musārē gajinū ñerō waamakū, oārō waamakūdere Marīpure usuyari

sīnīkōāka! Marīpū, marī Jesucristore buremurārē irire irimakū gāamemi.

¹⁹ Ōāgū deyomarīgū, musā gūñarīgue ĩgū weremakū, irire kāmutabirikōāka! ĩgū dorerire oārō yujuka! ²⁰ Sugu Jesúre buremugū Ōāgū deyomarīgū masīrī sīrī merā, Marīpū weredoredeare weremakū pérā, irire doo buridabirikōāka!

²¹ Ubu gapū ĩgūsā weremakū, oārō pékūinú, gūñaka! “¿Diayeta wereri?” ārī masīduarā, irasirika! Ōārī bueri āārīmakū, iri gapure irika! ²² Noó ñerī āārīmakū, irire iribirikōāka!

²³ Marīpū siuñajārī merā āārīrikumakū irigu musārē oārō, ñerī marīrō, ĩgū gāamerī direta iririkumakū iriburo. Musā ñerī opabirimakū, musāya gūñarīgue oārī direta opamakū, musāya dupurī merā ñerō iribirimakū iriburo. Musārē waja opamerā āārīmakū iriburo. ĩgū irasirimakū, marí Op̄u Jesucristo dupaturi aarīgū, musārē waja opamerā āārīmakū bokajagukumi. ²⁴ Marīpū musārē ĩgūyarā āārīburo, ārīgū, beyepídi, i āārīpereri ĩgū musārē: “Āsū irigūra”, ārideare diayeta irigukumi.

Pablo oādoretūnudea

²⁵ Guayarā, musāde Marīpure guaya āārīburire sērēbosaka!

²⁶ Āārīpererā iro marā Jesúre buremurārē, ĩgū marirē maĩrōsūta maĩrī merā oādoreka!

²⁷ Marí Op̄u Jesucristo doreri merā i pūrē āārīpererā ĩgūrē buremurārē siu need, bue ĩmuka!

²⁸ Marí Op̄u Jesucristo musārē oārō iritamuburo.

Iropāta āārā.

Pablo

2 TESALONICENSES

Pablo Tesalónica marārē ōadoredea

1 ¹Yu Pablo, yu merāmarā Silvano, Timoteo merā musā Tesalónica marārē Jesúre buremurārē ōadoredea. Musā Marīpuyarā, marī Opu Jesucristoyarā āārā. Irasirigu musārē i papera pūrē gojáa. ²Marīpu āārīnīgū, marī Opu Jesucristo musārē ōārō iritamu, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Pablo, Jesucristo ñerō irirārē wajamoāgū aariburire gojadea

³Guayarā, musā Jesucristore buremudero nemorō ĩgūrē buremunemo, gāme mañemo iriyuro. Irasirirā gua musārē gūnarā, diayema irirā Marīpure usuyari síníkōārō gāamea. Gua irasirimakū ōārokoa. ⁴Gua noó waaró, musāyamarē gajerārē Marīpuyarārē ĩgūsā nerērōgue usuyari merā werea. Musā Jesúre buremurī waja masaka musārē ñerō irikerepuru, neō ĩgūrē buremuduúbea. Musārē ñerō waamakūdere gūñaturakōāa. Irire ĩgūsārē werea. ⁵I merāta marī masía. Musā Marīpuyarā āārīrī waja gajerā musārē ñerō irikerepuru, gūñaturaníkōāa. Irasirigu Marīpu diayema irigu musārē: “Yaarārē dorerogue aarika! Yaarā, ōārā āārā”, ārīgukumi.

⁶Marīpu diayema irigu āārīsīā, musārē ñerō tarimakū irinerārē ñerō tarimakū irigukumi. ⁷⁻⁸Musārē ñerō tarinerārē, guadere ōārō siuñajārī bokamakū irigukumi. Marī Opu Jesús aarirīnu āārīmakū irasirigukumi. Jesús ūmugasigue merā aarigú, ĩgūrē wereboerā turarā merā, peame

ũjūrī pūrā watopegue dijarigukumi. ĩgūya kerere péduamerārē, Marīpure gāamemerārē buro wajamoāgū aarigukumi. ⁹ĩgūsā ñerō iridea waja perebiri peamegue beósūrākuma. Irasirirā, marī Opu turagu āārīrōgue neō waabirikuma. ĩgū gosewasiririre neō ĩārō marīrōgue beodijusūrākuma. ¹⁰ĩgū aarirīnurē ĩgūyarā ĩgūrē buremurā āārīpererā ĩgūrē ĩārākuma. ĩgūrē ĩarā: “Diayeta ōatarigu, turatarigu, āārīpererā oparā nemorō Opu āārīmi”, ārī, ĩaguka, buro usuyarākuma. Musāde, gua musārē ĩgūyare buedeare buremusīā, ĩgūsā merā usuyarākoa.

¹¹Gua irire gūnarā, Marīpure musāya āārīburire āsū ārī sérēbosanía: “Guapu, mu ĩgūsā yu gāamerī direta irirā āārīburo, ārīgū, ĩgūsārē beyepídī āārībú. Irasirigu ĩgūsārē mu gāamerōsūta āārīrikumakū irika! ĩgūsā āārīpereri murē buremurī merā ōārō iriduarire iriyuwarikuburo. ĩgūsārē mu turari merā irasirimakū irika!” ārī sérēbosāa. ¹²Musā irire irimakū ĩarā, gajerā, marī Opu Jesúre goepeyari merā ĩārākuma. ĩgū musārē: “Yaarā āārīma, ōārō yāma”, ārī ĩagukumi. Marīpu, marī Opu Jesucristo musārē iritamu, buro maĩmakū, irasū waarokoa.

Pablo, ñegū aariburire gojadea

2 ¹Guayarā, daporare marī Opu Jesucristo aariburire, ĩgū marīrē neeōnú, ĩgū pūroque āimurīaburire weregura. ²Gajerā musārē: “Marī Opu i ūmugue dupaturi aarirīnu ejasiāa”, ārīmakū gūñarikubirikōāka! Irire péwisibirikōāka! Gajerā: “Irire Ōagū deyomarīgū yare irasū ārī wereami”, gajerā: “Sugu guare irasū ārī wereami”,

gajerā: “Pablosā irasū āri gojanerā āārīmā”, āribokuma. Irire pērā, gūnarikubirikōāka! ³Ārīgatosūbirikōāka! Marī Opū Jesús aariburinu dupuyuro āsū waarokoa. Wārā masaka Marīpu dorerire tarinugārākuma. Irasiriripoe sugu űerō iri, tarinugāgūgora deyoagukumi. Īgūta perebiri peamegue beosūbu āārīgukumi. ⁴Īgū Marīpure ĩaturigu, āārīpereri masaka Marīpuyare buremurirē űerō āri werenīgukumi. Īgū direta buremumakū gāamegukumi. Irasirigu ĩgūrē buremudoregu: “Yuta āārā, űmugasiguemu musā Opū”, ārīgū, Marīpuya wiigue űajāa, doanagukumi.

⁵Yū, musā pūroge āārīgū, irire musārē werebu. ĩMusā irire gūnaberi? ⁶Musā ĩgū űegū aariburire kāmūtugure masā. Īgū aariburire kāmutanemobirimakū aarīgukumi. ⁷⁻⁸Īgū wāri űeri iriburire marī masībirikerepuru, űeri ĩgū iririno āārīsīāa. Īgū aariburire kāmūtugū gajerogue āāsūgukumi. Īgūrē āiadero puru, űegū gapu aarīgukumi. Īgū űerō iriri masīsūrokoa. Puru marī Opū Jesucristo dupaturi i űmūge aarīgū, puriri merā, ĩgū turari merā űegūrē wējēgukumi. Īgū gosewasiriri merā aarīgū, ĩgūrē beodediugukumi. ⁹űegū aarīgū, wātēa opu Satanās iritamurī merā ejaġukumi. Irasirigu wātī turari merā wāri iri ĩmugukumi. “űmugasiguema turari merā iri ĩmugū yāa”, ārīgatogukumi. ¹⁰Wāri ĩgū űerō iriri merā perebiri peamegue waamurārē ĩgū ārīgatorire buremumakū irīgukumi. Īgūsā Marīpuya diayema āārīrīrē buremubirisā, iri ārīgatorire buremurākuma. Irasirirā tausūbirikuma. ¹¹Īgūsā diayema āārīrīrē buremuduabiri waja, Marīpu ĩgūsārē irire masībirimakū irīgukumi, ārīgatori gapure buremuburo, ārīgū. ¹²Irasirirā āārīpererā ĩgūsā Marīpuya diayema āārīrīrē buremuduamerā āārīsīā, űerō iririre buro iriduānemorākuma. Irasirigu Marīpu ĩgūsārē wajamoādediugukumi.

Pablo, Marīpu ĩgū beyenerārē tauburire gojadea

¹³Guayarā, musā marī Opū Jesús maīrā, Marīpu beyenerā āārā. Irasirirā

gua musārē gūnarā, Marīpure usuyari sinīkōārō gāamea. Neōgoragueta musārē beyedi āārīmī peamegue waabonerārē taugu. Ōāgū deyomarīgū turari merā musārē ĩgūyarā āārīmakū iribu, musā diayema āārīrīrē buremuburo, ārīgū, beyedi āārīmī. Irasirirā tausūmurā āārā. ¹⁴Marīpu ĩgū tauri kerere gua musārē buedea merā musārē siudi āārīmī, marī Opū Jesucristo ōārī oparire ĩgū merā opaburo, ārīgū.

¹⁵Irasirirā piriro marīrō gūñaturaka! Gua musā pūroge āārīrā buedeare, irasū āārīmakū gua musārē gojadeare gūña, irire irituyaka! ¹⁶⁻¹⁷Marī Opū Jesucristo basita, irasū āārīmakū Marīpu āārīnīgū musārē āārīpereri musā werenirī, musā iririkurire gūñaturari merā ōārō āārīrikumakū iriburo. Marīpu marīrē bopoñari merā maīgū, perebiri gūñaturari opamakū irigu, ĩgū ōārī siburire: “Oparākoa”, āri masīmakū irigu āārīmī.

Pablo: “Guaya āārīburire Marīpure sērēbosaka!” āri gojadea

3 ¹Guayarā, musārē āsū āri gojatūnua. Guaya āārīburire Marīpure sērēbosaka! Musā, gua marī Opūya kerere buedeare pé buremubu. Irasirirā, wārā masaka musā iriderosūta gua buerire pé buremuburire, ĩgūsā guare ōārō bokatīrīñeāburire Marīpure sērēbosaka! ²Surāyeri masaka Jesūya kerere buremubema. Irasirirā masaka diayema irimerā űerā guare űerō iribirikōāburo, ārīrā, Marīpure serebosaka! ³Marī Opū: “Āsū irigura”, āriderosūta musārē gūñaturamakū irīgukumi. űegūrē, musārē ĩgū űerō iriduuarire kāmūtugukumi. ⁴Gua musārē iridorederosūta irirā irikoa. “Īriri marī Opū iritamurī merā ōārō irinīkōārākuma”, āri buremua. ⁵Marī Opū Jesucristo, Marīpu musārē maīrīrē masīnemomakū iriburo. Īgū űerō tarigu gūñaturaderosūta musādere gūñaturamakū iriburo.

Pablo moādoredea

⁶Guayarā, Jesucristo marī Opū wāi merā ĩgū dorero merā musārē

werea. Gajerā Jesúre buremurā moāduamerārē, gua musārē buedeare irituyamerārē wapikunemobirikōāka! ⁷Musā masīa. Musādere gua iriderosūta iriro gāāmea. Gua musā merā āārīrā, gajino iriro marīrō āārībiribu. ⁸Neō sugure wajamarīrō sērē, baabiribu. Musārē gariboduamerā, ūmurī, űamirī gua baaburire moā wajatabu. ⁹Gua musārē bueri waja: “Guare baari ejoka!” āārībonerā āārīkererā, neō irasū āārībiribu. Musārē: “Āsū iriro gāāmea”, ārī ĩmuduarā gua basi moā wajata baabu. ¹⁰Gua musā merā āārīrā, musārē āsū ārību: “Baaburi moā wajataduabino baabirikōāburo”, ārību. ¹¹Gajerā musā iriri kerere guare āsū ārī werema: “Surāyeri ĩgūsā merā moāmerā āārīma. Moābirikererā, wāri irimoāmarī merā gajerārē garibogorenarā yāma”, ārīma. ¹²Gua marī Opu Jesucristo wāi merā ĩgū dorero merā irasirirānorē: “Irimoāmarīrē iropāta irika! Musā baaburire, musā gāāmerīnorē moā wajataka!” ārī werea.

¹³Guayarā, gariborero marīrō ōārīrē irinikōāka! ¹⁴Gua dorerire i pūgue gojarire tarinugāgūnorē ĩāmasī, ĩgūrē guyasīūrō tariburo, ārīrā, wapikubirikōāka! ¹⁵ĩgūrē wapikubirikererā, musārē ĩaturigure irirosū ĩābirikōāka! Musā pagumārē wererosū ĩgūrē wereka, ōārīrē iriburo, ārīrā!

Pablo ōadoretūnudea

¹⁶Marī Opu ĩgū basi marīrē siuñajārī merā ōārō āārīrikumakū irigu musārē āsū iriburo. Musā noó waaró, musārē gajerosū waamakū, siuñajārī sīnīkōāburo. Musā āārīpererā merā āārīburo.

¹⁷Yu Pablo, yu basita i ōadorerire gojāa. Yu musārē gojanarōsūta gojāa. Irasirirā musā: “ĩgūta gojañumi”, ārī ĩāmasīrākoa. ¹⁸Marī Opu Jesucristo musā āārīpererārē ōārō iritamuburo. Irasūta iriburo.

Iropāta āārā.
Pablo

1 TIMOTEO

Pablo Timoteore oãdoredea

1 ¹Yũ Pablo mure õadorea. Jesucristo, Marĩpu marĩre peamegue waabonerãre taugu dorederosũta yure pĩdi ããrĩmĩ igũyare buedoregu. Igũrẽta, igũ marĩre õãrõ iriburire yĩrã yãa. ²Mũ diayeta yũ magũ irirosũ ããrĩgũ ããrã. Irasirigu mure ire gojãa. Marĩpu ããrĩnĩgũ, marĩ Opu Jesucristo mure iritamũ, bopõnarĩ merã iã, siuñajãrĩ merã ããrĩrikũmakũ iriburo.

**Pablo ãrĩgatori merã
buerire pẽdorebiridea**

³Yũ Macedonia nikũgue waagũ, mure Efesogũ dujadorebũ, irore surãyeri ãrĩgatori merã buerãrẽ: “Iropãta bueka!” ãrĩ weredoregu. ⁴Igũsãrẽ: “Iripoegũ marã igũsã basi igũsã gũnarĩ merã kere wereunadeare, musã ñekũsãmarã iririkuunadeare gũñanĩbirikõãka!” ãrĩ wereka! Marĩ irire gũñanĩrã, iri merã gãme guaseo, Marĩpu marĩre iridorerire iribea. “Marĩpu yure iritamugũkumi”, ãrĩ buremurĩ merãta igũ marĩrẽ dorerire irimasã.

⁵Marĩpu marĩrẽ: ñerĩrẽ opamerã, igũ iũrõ waja opamerã ããrã, ãrĩ gũñarã, diaye Jesucristore buremurã ããrĩmakũ gããmemi. Irasirigu õãrĩrẽ doremi. Marĩ irasũ ããrĩrã, igũrẽ, gajerãdere õãrõ maĩrãkoa. ⁶Surãyeri irire tũyanemobema. Irasirĩrã gajĩ ubu ããrĩrĩrẽ gãme guaseoma. ⁷Marĩpu Moiserẽ dorerĩ pĩdeare gajerãrẽ buerimasã ããrĩduakerã: “I ãsũ ãrĩduaro yãa”, ãrĩ buekerã, igũsã buerire pẽmasĩbema.

⁸Marĩ masĩa. Marĩpu Moiserẽ dorerĩ pĩdeare diaye buemakũ õãgorãa. Marĩpu,

masakare iri dorerire tarinũgãrĩrẽ masĩdoregu, irire pĩdi ããrĩmĩ. ⁹Iri dorerire buerã, ire masĩrõ gããmea. Marĩpu iri dorerire pĩgu, diayema irirãrẽ diayema iridoregu meta pĩdi ããrĩmĩ. Iri dorerire irimerã gapure irire pĩdi ããrĩmĩ, diayema gapure masĩburo, ãrĩgũ. Iri dorerire tarinũgãrãrẽ, ñerãrẽ, ñerõ irirĩkurãrẽ, igũrẽ buremumerãrẽ, igũya buerire gããmemerãrẽ, igũsã pagusãmarãrẽ wẽjẽrãrẽ, masakare wẽjẽbẽorãrẽ, ¹⁰nome merã ñerõ irirãrẽ, ãma merã ñerõ irirã nomerẽ, ãma seyaro ñerõ irirãrẽ, nome seyaro ñerõ irirãrẽ, masakare ñeã gajerãguere duarãrẽ, ãrĩgatorĩkurãrẽ, ãrĩgatori merã: “Ãsũ irirãkoa”, ãrĩdeare irimerãnorẽ, ããrĩpererã õãrĩ buerire kãmutãduarãrẽ iri dorerire pĩdi ããrĩmĩ. ¹¹I õãrĩ bueri, Marĩpu masakare tauri kerere wereri ããrã. Marĩpu õãtarigu yure i kerere masakare weredoregu pĩdi ããrĩmĩ.

**Pablo, Marĩpu igũrẽ bopõnarĩ
merã iãrĩrẽ gojãdea**

¹²Yũ marĩ Opu Jesucristore usũyari sãa. Igũ yure: “Õãrõ buegũkumi”, ãrĩ gũñagũ igũyarãrẽ iritamudoregu beyepĩdi ããrĩmĩ. Irasirigu igũ turarire yure sidi ããrĩmĩ. ¹³Iro dupuyurogu yũ Jesucristore ñerõ werenĩ, igũrẽ buremurãrẽ ñerõ iri: “Igũ õãbemi”, ãrĩnabu. Yũ igũrẽ buremubirisã, yũ ñerõ iririre: “Ñerõ irigu irikoa”, ãrĩ gũñabisã, irasiribu. Irasirĩkerẽpũ, Marĩpu yure bopõnarĩ merã iãgũ, beyedi ããrĩmĩ. ¹⁴Marĩ Opu yure bũro maĩgũ õãrõ irimi. Igũ yure Jesucristore buremũmakũ, gajerãdere maĩmakũ irimi. Marĩrẽ Jesucristo merã igũrẽ buremũmakũ, gajerãdere maĩmakũ irimi.

¹⁵I yu wereburi diayeta āārā. Āārīpererā irire buremurō gāamea. Jesucristo ñerō irirārē ĩgūsā ñeri iridea wajare taugu, i ũmuguere aaridi āārīmí. Yuta āārīpererā nemorō ñerō iritarinugādi āārā. ¹⁶Yu irasū āārīkerepuru, Marīpu yure bopoñarī merā ĩāmi. Irasirigu, Jesucristo yure neō perebiri bopoñarīrē masīmakū irimi. Gajerārē Jesucristore buremurārē ĩgū yure bopoñarōsūta ĩgūsādere bopoñarīrē masīmakū irigukumi. Puru ĩgūsārē ĩgū puro perebiri okari opamakū irigukumi. ¹⁷Irasirirā Marīpure: “Ōātarigu, turatarigu āārā”, ārī, usuyari sínikōārā! ĩgūta marī Opu āārīnīkōāgukumi. ĩgū neō boabirikumi. ĩgū suguta Marīpu āārīmi. Deyomarīgū, masītarigu āārīmi. Irasūta āārīmi.

¹⁸⁻¹⁹Timoteo, mu yu magū irirosū āārā. Irasirigu yu murē: “Asū irika!” ārī werea. Iro dupuyuro Marīpu marīyarārē mu iriburire murē weredoredi āārīmí. Irasirigu, ĩgūsā murē: “Marīpuayare ĩgū turaro merā āsū irigukoa”, ārī werederosūta ĩgūrē buremurīrē piriro marīrō gūñaturari merā irika! “Marīpu ĩūrō ñerō iridea waja opabea”, ārī, ōārō gūñagū āārīka! Surāyeri: “Ñerīrē iribirikōārō gāamea”, ārī gūñakererā, ñerō irima. Irasirirā Jesúyare buremurīrē poyanorēma. ²⁰I, Himeneorē, Alejandrorē irasūta waabu. Irasirigu ĩgūsā pērārē wātēa opu Satanás ĩgū gāamerō iriburo, ārīgū, Jesúre buremurā merā āārīnemodorebiribu. Marīpure ñerō ārī werenīnemobirikōāburo, ārīgū, irasiribu.

**Marīpure sērērā āsū iriro
gāamea, ārī gojadea**

2 ¹Musārē āsū iridorepuruoria. Āārīpererāya āārīburire Marīpure sērēbosaka! ĩgūsārē ōārō iritamu, bopoñarī merā ĩāburo, ārīrā, ĩgūsārē sērēbosaka! ĩgūrē: “Mu merā usuyāa”, ārīka! ²Oparāya āārīburire, masakare dorerā āārīpererāya āārīburidere Marīpure sērēbosaka, ōārō doreburo, ārīrā! ĩgūsā ōārō doremakū, gopeyari

merā Marīpure buremu, ĩgū gāamerī direta iri, ōārō siuñajārī merā āārīrikurākoa. ³Marī gajerāya āārīburire Marīpure sērēbosamakū ōāgorāa. Irire marī irimakū ĩāgū, Marīpu marīrē taugu usuyari merā marīrē ĩāmi. ⁴ĩgūta āārīpererā masakare perebiri peamegue waabirimakū gāamemi. Diayema āārīrīdere masīmakū gāamemi. ⁵ĩgū suguta Marīpu āārīmi. Jesucristo, Marīpu merā marī masakare ōārō āārīmakū āmubosagu suguta āārīmi. ĩgū marī irirosū dupukugu āārīmi. ⁶ĩgū curusague boari merā āārīpererā masakare ĩgūsā ñeri iridea wajare wajaribosadi āārīmí ĩgūsārē taugu. Irasirigu Marīpu ĩgū masakare irire masīmakū iriripoe ejamakū, iri kerere wererārē weredoremi āārīpererā masīburo, ārīgū. ⁷Jesucristo judío masaka āārīmerārē iri kerere weredoregu, ĩgūsārē ĩgūrē buremurīrē, ĩgūyama diaye āārīrīrē yure buedoregu pími. Irire diayeta murē werea. Ārīgatogu meta yāa.

⁸Yu āārīperero marā ũmarē guaro marīrō, gāme guaseoro marīrō Marīpuayare ōārō irirārē mojōrī soemu, Marīpure sērēmakū gāamea. ⁹Nomerē, ũma merā ñerō irirā nome sāñarōsūpero sāñabirimakū gāamea. Ōārō keoro ĩgūsārē ejari surīre sāñaburo. Gajerā ĩgūsārē: “Ōārō deyoma”, ārī gūñamakū iriduarā, ĩgūsāya poañapure wuapuwea nome āārīduari direta gūñarikubirikōāburo. ĩgūsāya dupuridere oro merā, perla wāikuri yeri wajapari yeri merā iridea merā mamubirikōāburo. Wajapari surīdere sāñabirikōāburo. ¹⁰Masaka ĩgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārī gūñaburo, ārīrā, āsū gapu iriburo. Gajerā nome: “Marīpure buremua”, ārīrā nome irirosūta ōārīrē iriburo. ¹¹Jesúre buremurā nerērōgue nerērārē Marīpuayare buerimasā bueripoere nome werenīrō marīrō buremurī merā pēburo. ¹²Musā nerērōgue nerēmakū, nome ũmarē buebirikōāburo. ĩgūsārē dorebirikōāburo. Werenīrō marīrō buerimasā buerire pēburo. ¹³Āsū

äärä. Marīpu Adárē iripuroridi aarīmi. Puru Evare iridi aarīmi. ¹⁴ Adán, wātī ārīgatosūdi meta aarīdi aarīmi. Eva gapu wātī ārīgatorire buremusiā, Marīpu dorerire tarinugādeo aarīmó. ¹⁵ Irasū aarīkerepuru, igo pūrākudea merā⁴ Jesúre buremu, gajerārē maī, ñerō iribiri, diayema gapure irirāno tausūrākuma.

Jesúre buremurā oparāyamarē gojadea

3 ¹ I yu wereburi diayeta aarā. Sugu Jesúre buremurā opu aarīduagu, oārī moārīrē iriduagu aarīmi. ² Irasiriduaguno āsū aarīburo. Masaka: “Ñerō irigu aarīmi”, ārīsūña marīgū, sugoreta marāpokugu, pémasīrī merā iririkugu, diayemarē irigu, masaka buremusūgū, īgūya wii gāmeñajārā ejarārē oārō bokatīrīneāgū, gajerārē oārō buegu aarīburo. ³ Neō mejābi, gāmekēaduabi, gajerā merā guaseobi, ñerō iriri merā niyeru wajataduabi aarīburo. Irasirirono irigu: masakare boponārī merā iritamugū, niyerure uaribejābi aarīburo. ⁴ Īgūya wii marārē oārō doremasīgū, īgū pūrārē buremurī merā īgūrē oārō yujumakū irigu aarīburo. ⁵ Īgūya wii marārē doremasībi, Marīpure buremurī bumarārē irota nemorō koremasībirikumī. ⁶ Sugu Jesúre buremurā opu aarīduagu maama buremunugāgū aarībirikōāburo. Maama buremunugāgū gajipoe irigu īgū: “Gajerā nemorō aarā yu”, ārī gūñabokumī. Irasū ārī gūñagū, wātī gūñaderosū gūñabokumī. Irasirigu Marīpu wātīrē wajamoāaderosū īgūrē iribokumī. ⁷ Irasirigu Jesúre buremurā opu aarību Jesúre buremumerā: “Oāgū aarīmi”, ārīsūgū aarīburo. Īgū oārīrē iribirimakū iārā, īgūrē ñerō werenībokuma. Wātī īgūrē ñerī iridorerire iribokumī.

Jesúre buremurā oparārē iritamurāyamarē gojadea

⁸ Jesúre buremurā oparārē iritamurāde masaka buremusūrā

aarīburo. Ārīgatori marīrō wererā, mejāmerā, ñerō iriri merā niyerure wajataduamerā aarīburo. ⁹ Jesúya diayema aarīrīrē Marīpu marīrē ĩmudeare piriro marīrō buremurā: “Marīpu iūrō waja opabea”, ārī gūñarā aarīburo. ¹⁰ Īgūsārē sóoburi dupuyuro īgūsā aarīrikurire oārō iāburo. Puru īgūsā oārō aarīrikurire iā odo: “Waja opabema”, ārī, īgūsārē sóoburo. ¹¹ Jesúre buremurā oparārē iritamurā nomede irasūta masaka buremusūrā aarīburo. Gajerārē ñerō kere ārī weremerā nome, pémasīrī merā irirā nome, oārīrē irinīrā nome aarīburo. ¹² Sugu Jesúre buremurā oparārē iritamugū sugoreta marāpokugu, īgū pūrārē, gajerārē īgūya wii marārē oārō doremasīgū aarīburo. ¹³ Jesúre buremurā oparārē iritamurā oārō iritamumakū iārā, gajerā īgūsārē: “Oārō yáma”, ārīrākuma. Irasirirā gūiuro marīrō guyasīrīrī marīrō gūñaturari merā īgūsā Jesucristore buremurīrē gajerārē wererākuma.

Jesúyamarē gojadea

¹⁴⁻¹⁵ Mata yu mu purogue waaduadāa. Waaduakeregu, gajipoe irigu waamasībiribokoa. Irasirigu i pū merā murē: “Marīpu pūrā āsū iriburo”, ārī were gojāa. Marīpu pūrā Jesúre buremurī bumarā Marīpu okanīgūyarā aarīma. Īgūsāta Marīpuya diayemarē buremurā, gajerārē irire buerā aarīma. ¹⁶ Marī: “I diayeta aarā”, ārī masīa. Marīpuya diayema, marī dupuyuro masībiridea, īgū marīrē ĩmudea oātaria. I āsū aarā:

Marīpu magū marī irosū dupukugu deyoadi aarīmi. Oāgū deyomarīgū: “Īgū diayema irigu aarīmi”, ārīrīrē marīrē masīmakū iridi aarīmi.

Marīpure wereboerā īgūrē iānerā aarīmā. Īgūyarā īgūya kerere aarīperero marārē werenerā

⁴ 2.15 Génesis 3.15: Eva Marīpu dorerire tarinugādero puru, Marīpu aarīnīgū pūrūrē āsū ārīdi aarīmi: “Igo nomeō murē iāduabirikumo. Dapagā merā igo parāmerā aarīturiarāde mu parāmerā aarīturiarārē iāduabirikuma. Mu, sugu igo parāmerā aarīturiaguya gubure kūrīmakū, īgū gapu muya dipurure kuramutūgukumī”, ārīdi aarīmi. Irasirigu Jesús, Eva pūrākudi parāmerā aarīturiaguta, marī īgūrē buremurārē taugu aarīmi.

äärimá. Irasirirā i ūmuguerē masaka ĩgūrē buremunerā āārīmá. Puru Marĩpu ūmugasigüe ĩgūrē āimurĩadi āārīmĩ.

**Pablo Timoteore Jesúre
buremudinerā ĩgūrē
buremuduúrāyamarē gojadea**

4 ¹Ōāgū deyomarĩgū ire pēmasĩma ōārō marĩrē weremi. I ūmu pereburi dupuyuro surāyeri masaka Jesúre buremudinerā ĩgūrē buremuduúrākuma. Wātēa ārigatorire, wātēaya buerire pētuyarākuma. ²Irigatorikurā irire buemakū pērā: “Ōārĩ bueri āārā”, āri gūñarākuma. Ārigatori merā buekererā, ĩgūsā basi: “Ñerō irirā yāa”, neō āri gūñabirikuma. ³Masakare: “Marāpokubirikōāka! I baarire baabirikōāka!” ārima. Marĩpu āārĩpereri marĩ baaburire iridi āārĩmĩ. Irasirirā marĩ Jesúre buremurā diayemarē masĩrā, ĩgūrē: “Ōāa”, āri, usuyari sĩ odo, baarire baamasĩa. ⁴Āārĩpereri Marĩpu irideā ōārĩ āārā. Irasirirā ĩgū irideare: “Gāamebea”, āribirikōārā! ĩgūrē: “Ōāa”, āri, usuyari sĩ odo, baaro gāamea. ⁵Marĩpu ĩgū irideare: “Ōāa”, āri weresiadi āārĩmĩ. Irasirirā marĩ baaburi dupuyuro ĩgūrē: “Ōāa”, āri, usuyari sĩmakū, marĩ baarire ōārĩ waamakū yámĩ.

**Pablo Jesúre moāboeguyamarē
weredeā**

⁶Mu, i yu weredeare Jesúre buremurārē buegu, Jesucristore ōārō moāboegu āarĩgukoa. Irasirigu Marĩpuya werenĩrĩ marĩ buremurĩrē, ĩgūyare ōārĩ buerire mu ōārō irituyarire gūñaturari merā buremunemogukoa. ⁷Masaka i ūmumarē ĩgūsā basi ĩgūsā gūñarĩ merā kere wererire pēbirikōāka! Iri Marĩpuya āārĩbea. Marĩpu gāamerĩ direta irituyawāgānĩka! ⁸Marĩ ōārō moāpaumakū ōāgorāa. I nemorō Marĩpu gāamerĩrē ōārō irimakū ōātaria. ĩgū gāamerĩrē iripaurā, i ūmuguerē marĩ ĩgū merā ōārō āārā. Puru ūmugasiguedere ĩgū merā āārĩrākōa. ⁹Iri yu wererĩ diayeta āārā. Āārĩpererā irire: “Diayeta

āārā”, āri buremurō gāamea. ¹⁰Irasirirā marĩ gajerārē Marĩpuyare buerā, ñerō tari, buro moāa. Marĩpu okanĩgū marĩrē ōārō iriburire usuyari merā yúsĩā, irasū yāa. ĩgū āārĩpererārē taugu āārĩmĩ. Jesúre buremurā direta taugukumi ĩgū puro āārĩburo, ārĩgū.

¹¹Jesúre buremurārē iri āārĩpereri yu ārĩrĩrē iridore, bueka! ¹²Gajerā, mu maamu āārĩmakū ĩārā, murē péduabiribokuma. Irasirigu, Jesúre buremurārē murē péburo, ārĩgū, ōārĩrē werenĩka! Ōārō irinĩka! Gajerārē maĩka! Jesúre buremutuyanĩkōāka! Marĩpu ĩurō ñerĩ marĩgū āārĩka! Murē ĩākũiburo, ārĩgū, irasirika! ¹³Yu, mu purogue ejaburo dupuyuro Jesúre buremurā nerērārē Marĩpuyare gojadea pūrē bue ĩmuka! ĩgūsārē: “Āsū āārĩrikuka!” ārĩ wereka! Marĩpuyare ōārō bueka, ĩgūsā irire masĩnemoburo, ārĩgū! ¹⁴Iro dupuyuro Marĩpu Jesúre buremurā oparā murārē murē weredoredĩ āārĩmĩ. Irasirigu, ĩgūsāya mojōrĩ merā murē ñapeomakū, ĩgū turarire sĩdi āārĩmĩ, ĩgū weredorederosũta mu ĩgūyare irimasĩburo, ārĩgū. Irasirigu, ĩgū murē irimasĩrĩ sĩrĩrē kātibirikōāka!

¹⁵Irire gūña, irinĩka, āārĩpererā mu Marĩpuyare irimasĩnemowāgārĩre ĩāburo, ārĩgū! ¹⁶“ĪŌārō irigu yārĩ?” ārĩ gūñagū, mu iririkurire, gajerārē mu buerire gūñaka! Ōārĩ direta irinĩka! Irasirirā mu, murē pēnerāde tausūrākōa.

**Pablo Timoteore: “Jesúre
buremurārē āsū irika!” ārĩ gojadea**

5 ¹Murārē turibirikōāka! Mupure mu ōārō irirosũta murādere ōārō buremurĩ merā wereka! Mu pagupūrārē mu ōārō irirosũta maamarādere buremurĩ merā wereka! ²Mupore mu ōārō irirosũta murā nomedere ōārō buremurĩ merā wereka! Mu pagupūrā nomerē mu ōārō irirosũta nóomedere ñerō űaribejaro marĩrō ōārō buremurĩ merā wereka!

³Wapiweyarā nome iritamusũña marĩrārē iritamuka! ⁴Wapiweyo pūrākudeo āārĩmakū, parāmerākudeo

āārīmakūdere īgūsā igore iritamuburo, igo īgūsārē masūdea waja. Irasū iritamurā, Marīpu īgūsāyarārē iritamudorederosūta irirā yāma. Īgūsā irasiriri merā Marīpure usuyari merā īāmakū yāma. ⁵Bopogo wapiweyo igoyarā marīgō: “Marīpu yure iritamugukumi”, āri gūnāmo. Irasirigo ūmurī, nāmīrī Marīpure: “Iritamuka yure!” āri sērēnīkōāmo. ⁶Gajego wapiweyo igo gāāmerī direta irimoāmagō, okago āārīkerego, boadeo irirosū Marīpu gāāmerīrē irimasībeo āārīmo. ⁷Iri āārīpererī wapiweyarā nomerē iritamurīmarē yu murē gojarire Jesūre buremurārē wereka, gajerā īgūsārē: “Nērō yāma, īgūsāyarārē iritamubema”, āri werewuabirikōāburo, ārīgū! ⁸Sugu īgūyarārē, īgūya wii marādere oārō korebi: “Jesūre buremubea”, ārīgū irirosū yāmi. Jesūre buremumerā nemorō nērō irigu āārīmi. ⁹Wapiweyarā nomerē iritamuburi dupuyuro, papera pūgue āsū āārīrā nomerē gojatūka! Būro, sesenta bojori nemorō opago, sugureta marāpukudeo āārīburo. ¹⁰Masaka: “Igo oārīrē irigo āārīmo”, ārīsūgō, igo pūrārē oārō masūdeo, igoya wiire gāmeñajārā ejarārē oārō bokatīrīneāgō, moāboego irirosū Jesūre buremurārē iritamugō, nērō tarīrārē iritamugō, āārīpererārē bopoñarī merā īāgō, gajino oārīrē irinīgō āārīburo. ¹¹Wapiweyarā nome, nómeweya nome āārīmakū, i papera pūgue gojatūbirikōāka! Īgūsā Cristoyare iriduarō nemorō ūma merā āārīduarā, dupaturi marāpukuduabokuma. ¹²Irasū īgūsā dupaturi marāpukurā, īgūsā: “Marāpu marīgō, Cristoya direta irigokoa”, ārīdeare iribiribokuma. Irire iribirideka waja, waja opabokuma. ¹³Īgūsā dupaturi marāpukumerā, tērikurā, gajerāya wiirigue gāmeñajāgorenarā, gajerārē nērī kerere werenīrā, gajerārē īgūsāyamarē sērēnarīkurā, gajerā īgūsārē weredorebirideareta masakare weregorenarā dujabokuma. ¹⁴Irasirigu:

“Īgūsārē, gajerā wapiweyarā nome murārē iritamurōsū iritamubirikōārō gāāmea”, āri wereka. Dupaturi marāpuku, pūrākuburo doja. Īgūsāya wii marārē oārō koreburo. Īgūsā irasirimakū, nēgū marīrē īaturigu masakare īgūsārē: “Nērīrē irirā yāma”, āri werewuamakū iribiribokumi. ¹⁵Surāyeri wapiweyarā nome Cristoyare pirikōā, wātēa opu Satanāya gapure irituyasiama.

¹⁶Jesūre buremurā, īgūsāyarā wapiweyarā nome āārīmakū īgūsārē iritamuburo. Jesūre buremurī bumarāguere īgūsārē iritamudorebirikōāburo. Irasirirā Jesūre buremurī bumarā gajerā wapiweyarā nome iritamūña marīrā gapure iritamumasīma.

¹⁷Jesūre buremurā oparā murā īgūsāyarārē oārō dorerārē gajerārē buremurō nemorō buremurō gāāmea. Īgūsā oārō moārī waja oārō wajariburo. Surāyeri Marīpuayare wererā, īgūsāyarārē buerā āārīma. ¹⁸Marīpuya werenīrī gojadea pūgue, sugu moāgūrē marī wajariburire āsū āri gojasūdero āārībū: “Weku trigo yeri gasirire īgūya guburi merā kura koro, trigore baaduaqu baaburo. Īgūya disi tūsārī berore tūsābirikōāka!” āri gojasūdero āārībū. Gajero āsū āri gojasūdero āārībū: “Moāgūrē īgū moārī wajare wajariro gāāmea”.

¹⁹Suguta Jesūre buremurā opure: “Nērīrē iriami”, āri werewuamakū pēbirikōāka! Pērā o urerā īgū irideare īānerā īgūrē werewuarire péka! ²⁰Jesūre buremurā nerērōgue āārīpererā péurogue nērō irigure: “Irire neō irinemobirikōāka!” āri wereka, gajerā gūirā, īgū irirosū iribirikōāburo, ārīgū!

²¹Yu, Marīpu iūrō, Jesucristo iūrō, irasū āārīmakū Marīpure wereboerā īgū beyenerā iūrōguedere murē āsū āri weregura. Yu murē dorerire irigu, āārīpererā Jesūre buremurārē buremurī merā surosū īāka! Musā surāyeri īgūsārē oārō irirosū, gajerā īgūsā watope marādere surosū oārō irika! ²²Gajerārē Jesūre buremurā

oparā āārīmurārē m̄ya mojōrī merā
 napeo, īgūsārē sóoburi dupuyuro īgūsā
 āārīrikurire ōārō īap̄urorika! Nērīrē
 irirārē sóogu, īgūsā irirosūta m̄de n̄erō
 irigu āārībokoa. Āārīpereri n̄erīrē iribita
 āārīrikuka!

²³M̄u paru pūrīrī opagū āārā. Irasirigu
 irire kúkugū, deko dīreta īirībirikōāka!
 M̄erōgā iguī deko p̄amudeadere īirīka!

²⁴M̄u Jesúre b̄remurā oparā
 āārīmurārē īgūsā āārīrikurire īāgū,
 ire ōārō masīka! Marīp̄u n̄erārē
 wajamoāburi dupuyuro surāyeri masaka
 īgūsā n̄erīrē iririre marī īāmasīa. Gajerā
 gapure īgūsā n̄erī iririre īāmasībea.

Marīp̄u āārīpererā n̄erārē wajamoārīnu
 āārīmakū, īgūsā n̄erī irideare masīrākoa.
²⁵Irasūta masaka īgūsā ōārī iririre
 īāmasīsūa. Gajerā īgūsā ōārīrē iririre
 daporare īāmasībirikererā, purugue
 masīrākoa.

6 ¹Moārīmasā Jesúre b̄remurā
 īgūsā oparā dorerire goepayari
 merā iriburo. Īgūsā irasirīmakū īārā,
 gajerā Marīp̄ure, marī bueridere n̄erō
 āri werenībirikuma. ²Īgūsā oparā
 Jesúre b̄remurā āārīmakū: “Īgūsā
 guare dorebirikōārō gāāmea”, āri
 gūñabirikōāburo. Irasū gūñarōno irirā
 īgūsā dorerire b̄remurī merā iriburo.
 “Marī oparā Jesúre b̄remurā āārīmakū,
 īgūsārē maīa, irasirirā īgūsārē ōārō
 moāboerākoa”, āri gūñaburo. I yu were
 gojarire Jesúre b̄remurārē bueka!

**Marīp̄ure b̄remurīmarē, ōārō
 āārīrikurimadere gojadea**

³Masakare ārīgatori merā buerā
 marī Op̄u Jesucristoya diayema āārīrīrē
 buedeare b̄remubema. Marīp̄uyare
 marī b̄remurīrē gāāmemerā āārīma.

⁴“Gajerā nemorō masīa”, āri gūñakererā,
 diayemarē neō masībema. Pémasīmerā
 irirosū masaka werenīrīrē gāme
 guaseoduarā āārīma. Irasirirā gajerārē
 gāme īāturi, gāme īāduabiri, n̄erō kere
 gāme āri were, n̄erō gāme gūñamakū
 yāma. ⁵Diaye gūñamerārē gāme
 guaseonīmakū yāma. Īgūsā diayema
 āārīrīrē masīmerā āārīmakū, īgūsārē:

“Marīp̄uyare irituyarā, wáro niyerure
 wajatarākoa”, āri gūñamakū yāma.
 Īgūsānorē wapikūbirikōāka! ⁶Marī,
 Marīp̄uyare b̄remurīrē ōārō irituyarā,
 wári ōārī oparā irirosū āārā. I merā
 usuyāa. ⁷Marī i ūm̄ugure deyoarā,
 neō gajino merā deyoabirību. Boarāde
 neō gajinorē āābirikoa. ⁸Irasirirā
 surī, baari marī dapora opari merāta
 usuyaro gāāmea. ⁹Gajerā gapu wári
 opaduasiā, īgūsā n̄erī iriduarire pirimerā,
 pémasīrī marīrō n̄erīrē ūaribejarā
 dujama. Irasirirā iri merā īgūsā basita
 poyanorēsīā, peamegē b̄eósūrākuma.
¹⁰Nīyeru maīrī, masakare āārīpereri
 n̄erīrē irinugāmakū iriri āārā. Surāyeri
 niyerure b̄uro gāāmerā, Jesúyare
 b̄remuadideare piri, īgūsā basita b̄uro
 bujawereri bokama.

**Pablo Timoteore: “M̄u
 Jesúre b̄remurīrē neō
 piribirikōāka!” āri gojadea**

¹¹M̄u tamerā Marīp̄uyagu i āārīpereri
 n̄erīrē ūaribejabirikōāka! Diayema
 irigu, Marīp̄u gāāmerīrē irigu, īgūyare:
 “Diaye āārā”, āri b̄remugū, gajerārē
 maīgū, n̄erō tarikeregu gūñaturari merā
 Marīp̄uyare irigu, “Gajerā nemorō āārā”,
 āri gūñarō marīrō īgūsārē iritamugū
 āārīka! ¹²Marīp̄u m̄urē siudi āārīmī,
 īgū p̄uro perebirī okari opaburo, ārīgū.
 Irasirigu Jesucristore m̄u b̄remurīrē
 wārā masaka péurogue werebu. Iri
 okarire opabu, n̄erō tarikeregu, īgūrē
 b̄remurīrē piribirikōāka! ¹³Yu, Marīp̄u
 āārīpererārē okari sīgū īūrō, Jesucristo
 īgūyamarē Poncio Pilatore diaye weredi
 īūrō ire m̄urē iridorea. ¹⁴Jesucristo i
 ūm̄ugure dupaturi aarīmakūguedere
 n̄erī marīgū, masaka werew̄uasūna
 marīgū īgū doredeare gorawayuro
 marīrō irinīkōāka! ¹⁵Marīp̄u īgū: “Āsū
 irīgura”, ārīdeare irirīnu ejamakū,
 Jesucristore dupaturi iriugukumi. Īgū
 suguta ōātarīgu, turagu, āārīpererā
 oparā nemorō Op̄u, āārīpererā dorerā
 nemorō Doregu āārīmī. ¹⁶Īgū suguta
 neō boabi āārīmī. Boyorogue neō sugū
 masakū ejamasīberogue āārīmī. Neō

sugu masaku ĩgũrē ĩadi, ĩgũrē ĩāgũde mámi. Irasirirā neō piriro marĩrō āārĩpererinurĩ ĩgũrē: “Turataria mu”, āĩ buremurā! Irasũta irirā!

¹⁷I ũmumarē wári oparārē āsũ ārĩ wereka: “ ‘Gajerā nemorō āārā’, neō ārĩ gũñabirikōāka! Musā opari pereakōārokoa. Irasirirā: ‘Yũ wári opari merā ōārō āārĩgũkoa’, ārĩ gũñabirikōāka! ‘Marĩpu yũre sĩrĩ merā ōārō āārĩgũkoa’, ārĩ gũñaka!’ ārĩka ĩgũsārē! Marĩpu marĩrē āārĩpereri marĩ oparire sĩmi, iri merā usayaburo, ārĩgũ. ¹⁸Wári oparā ōārĩrē iriburo. ĩgũsā wári opari merā opamerārē iritamuburo. ĩgũsārē iritamurā, ĩgũsā oparire ōārō merā sĩburo. ¹⁹ĩgũsā irasirirā, wári ũmugasimarē opasiarākuma. Irogue āārĩrĩ neō perebirikoa. Irasirirā

irogue Marĩpu merā perebiri okari opanĩkōārākuma.

Pablo Timoteore doretũnudea

²⁰Timoteo, Marĩpu murē weredoregu pĩdeare piribirikōāka! Marĩpũre gāamemerā i ũmuma ubu āārĩrĩ werenĩrĩrē, ĩgũsā noó gāamerō werenĩmoāmarĩdere pētũyabirikōāka! “Marĩ werenĩrĩ, masĩrĩmasā werenĩrĩ āārā”, ārĩkererā, Marĩpũyare masĩrā irirosũ werenĩrā meta yāma. ²¹Surāyeri ĩgũsā werenĩrĩrē pētũyarā, Marĩpũyare ĩgũsā buremuadideare pirinokōāma.

Marĩpu murē ōārō iritamuburo. Irasũta iriburo. Iropāta āārā. Pablo

2 TIMOTEO

Pablo Timoteore oãdoredea

1 ¹Yu Pablo murē oãdorea. Marĩpu gãamederosũta Jesucristo yũre beyepĩdi aãrĩmĩ. Marĩpu: “Jesucristore buremurā yũ merā oãrō aãrĩrākuma”, ārĩdeare yũre masakare buedoregu beyepĩdi aãrĩmĩ. ²Mũ diayeta yũ magũ irirosũ aãrĩgũ aãrā. Irasirigu murē ire gojāa. Marĩpu aãrĩngũ, marĩ Opu Jesucristo murē iritamu, bopoñarĩ merā ĩā, siuñajārĩ merā aãrĩrikumakũ iriburo.

Pablo Timoteore: “Masakare Cristoyare wereka!” ārĩ gojadea

³Yu Marĩpure sērĩriku, murē gũñāa. Ũmurĩku, ñamĩriku ĩgũrē: “Oāa”, ārĩ, usuyari sĩ, mũa aãrĩburire sērēbosanĩkōāa. Yu ñekũsāmarā ĩgũrē buremuderostũta: “Yu, ĩgũ ĩũrō waja opabi aãrā”, ārĩ masĩrĩ merā yũde ĩgũrē buremua. ⁴Yu, mũ pũrogue aãrādi waamakũ mũ oredeare gũñanĩsĩā, murē ĩaduakoa doja, mũ merā buro usuyaduagu. ⁵Mũ Jesũre diayeta buremurĩrē gũñāa. Mũ ĩgũrē buremuburi dupuyuro mũ ñekō Loida, mũpo Eunicede Jesũre buremupũrorima. Daporare yũ oãrō masĩa. ĩgũsā ĩgũrē buremurĩ oparosũta mude opāa.

⁶Irasirigu ire murē gũñamakũ iriduāa. Iro dupuyuro yaa mojørĩ merā murē yũ ñapeomakũ, Marĩpu ĩgũ turarire murē sĩmi, ĩgũyare irimasĩburo, ārĩgũ. Daporare ĩgũ murē iridorederosũta ĩgũ turari merā ĩgũyare iriwāgānĩka! ⁷Marĩpu marĩrē Oāgũ deyomarĩgũrē sĩmi. Oāgũ deyomarĩgũ marĩrē gũĩmakũ irigu meta aãrĩmĩ. Marĩpũyare ĩgũ turari merā irirā, masakare maĩrā, pemasĩrĩ merā irirā aãrĩmakũ irigu aãrĩmĩ.

⁸Irasirigu marĩ Opuhare gajerārē weregu, guyasĩrĩbirikōāka! ĩgũyare gajerārē yũ werede waja peresugue aãrĩmakũ, yure guyasĩrĩsābirikōāka! Mũ Marĩpu masakare tauri kerere wereri waja yũ irirosũ ñerō tarigu: “Oãrokoa”, ārĩ gũñaka! Marĩpu murē turaro sĩrōpā irasirika! ⁹Marĩpu marĩrē perebiri peamegue waabonerārē taudi aãrĩmĩ. Oārā ĩgũyarā aãrĩburo, ārĩgũ, marĩrē siuudi aãrĩmĩ. “Oārĩrē yāma, irasirigu ĩgũsārē siubũ”, ārĩ gũñagũ meta siuudi aãrĩmĩ. ĩgũ marĩrē Jesucristoyārē maĩgũ ĩ ũmũ iriburi dupuyuro: “ĩgũsārē taugũra”, ārĩ gũñā, marĩrē beyedi aãrĩmĩ. ¹⁰Irasirigu Jesucristore marĩrē taugũre irigu, ĩgũ marĩrē diayeta maĩrĩrē masĩmakũ iridi aãrĩmĩ. Jesucristo marĩrē ĩgũrē buremurārē perebiri peamegue waamurā aãrĩmakũ neō iribiridi aãrĩmĩ. ĩgũ marĩrē tauri kerere weredeare buremurĩ merā marĩrē Marĩpu puro ĩgũ merā aãrĩnĩburire masĩmakũ iridi aãrĩmĩ.

¹¹Marĩpu yure iri kerere weredoregu beyedi aãrĩmĩ judĩo masaka aãrĩmerārē Jesucristoyare buedoregu. ¹²Irire bueri waja yũ buro ñerō taria. Ñerō tarikeregu, Jesũre yũ gũñaturari merā buremugũrē masĩa. Irasirigu peresugue aãrĩkeregu, guyasĩrĩrō marĩrō aãrĩkōāa. Jesũta turagu, yure ĩgũyare buedoregu pĩdi, yure oãrō koregu aãrĩmĩ. Irasirigu dupaturari aarĩgũ, ĩgũ yure buedoredea merā: “Asũ irigũra”, ārĩdeare iriyuwarĩkugukumi. Irire masĩa.

¹³Yu murē diayema buedeare: “Asũ iriro gãamea yure”, ārĩ, Jesũre buremurĩ merā, gajerārē maĩrĩ merā irinĩkōāka! Marĩ Jesũyarā aãrĩsĩā, irasirimasĩa.

¹⁴Oāgũ deyomarĩgũ marĩguere aãrĩgũ

iritamurī merā Marīpu murē ĩgūya kerere weredoredeare gorawayuro marīrō wereka!

¹⁵Mu masīsíaa. Yu peresugue āārīmakū ĩārā, āārīpererā Asia nikū marā Jesúre buremurā yure béowāgāperekōāma.

Īgūsā watope āārīnerāde Figelo, Hermógenesāde béowāgākōāma.

¹⁶Onesíforo gapu irasiribirimi. Marī Opu ĩgūya wii marārē bopoñarī merā ĩāburo. Wári Onesíforo yure gūñaturamakū irimi. Yu peresugue āārīmakū ĩāgū, yure guyasírīsābirimi. ¹⁷Irasirigu Romague ejagu, yure āmaníkōādi āārīmí. Yure bokagugue āmuduúmi. ¹⁸Marī Opu dupaturi aarigú, ĩgūrē bopoñarī merā ĩāburo. Efesoguedere ĩgū marīrē iritamudeare mu oārō masīsíaa.

**Pablo Timoteore oārō
iridorerimarē gojadea**

2 ¹Mu, Jesucristoyagu diayeta yu magū irirosū āārīgū āārā. Irasirigu Jesucristo iritamurī merā ĩgūrē gūñaturari merā buremuníkōāka! ²Yu wārā masaka péurogue buemakū mu pédeare Jesucristoyare gūñaturarārē bueturiaka! Irasirirā irire gajerārē keoro buemasírākuma.

³Surara ñerō tarikeregu gūñaturakumi. Īgū irirosū mu Jesucristoyagu gajerā ĩgūyarā merā ñerō tarikeregu gūñaturaka! ⁴Surara ĩgū opu gāāmerōsū doreri direta irikumi. Surara āārībi moārōsū iribirikumi. Irasirigu mu ĩgū irirosū marī Opu doreri direta irika! ⁵I irirosū ũma birarimasūde gajerā nemorō ũmakeregu, oparā dorerire keoro iribi, ĩgūsā ĩgūrē sīboadeare wajatabirikumi. Irasirigu marī Opu dorerire oārō irika, ĩgū oārī sīburire wajatabu! ⁶Pooere oārō moāgū ĩgū moādea waja iri pooema oterī dukare opapñoririkumi. Irasirigu ĩgū irirosū marī Opuyare oārō moāgū, gajerārē ĩgūyare bueri waja ĩgū murē sīrīrē opagukoa. ⁷Yu wererire oārō gūñaka! Mu irasirimakū, marī Opu i āārīpererire masīmakū irigukumi.

⁸Jesucristore gūñaka! Īgū, opu David parāmi āārīturiagu āārīmí.

Īgūta boadigue masādi āārīmí marīrē peamegue waabonerārē taugu. Iri marīrē tauri kerereta yu werea. ⁹Iri kerere wereri waja ñerō taria. Masaka yure ñerō irigu irirosū kōme dari merā sia, peresugue biadoboma. Īgūsā yure peresu irikerepuru, Marīpuya kerere āārīpererogue pésurokoa. ¹⁰Irasirigu yu ñerō tarikeregu, gūñaturaníkōāa, Marīpu beyenerā ĩgū merā oārō āārīburo, ārīgū. Īgūsāde marī irirosūta Jesucristoyarā āārīma. Irasirigu, ĩgūsāde peamegue waabirikōāburo, ārīgū, irasū yāa. ¹¹I diayeta āārā:

Marī Jesucristore buremurī waja gajerā marīrē wējēmakū, ũmugasigue ĩgū merā āārīnīkōārākoa.

¹²Marī ñerō tarikeregu gūñaturari merā marī ĩgūrē buremurīrē pirimerā, ĩgūyarārē dorerogue ĩgū merā dorerā āārīrākoa. Marī Jesúre masīkererā gajerārē: “Īgūrē masībea”, ārīmakū, ĩgūde marīrē: “Musārē masībea”, ārīgukumi.

¹³Marī, ĩgū: “Āsū irigura”, ārīdeare buremubirikerepuru, ĩgū ārīdeare diayeta irigukumi. Āārīpereri ĩgū ārīrī, diayeta āārā. Neō ārīgatomasībirikumi.

**Pablo Timoteore keoro
buerimarē gojadea**

¹⁴I yu were gojarire mu buerārē gūñanīmakū irika! Marī Opu ĩūrōrē ĩgūsārē turaro merā āsū ārī wereka! Masaka werenīrē musā gāme guaseori wajamāa. Irire péārē diaye gūñamerā dujamakū yāa. ¹⁵Mu gapu Marīpu ĩūrō ĩgūya direta buro iriduagu āārīka! Īgūya diayema kerere pémasīrī merā gajerārē keoro bueka! Īgū murē: “Oārō yāmi”, ārī ĩāburo, ārīgū, oārō moāgū ĩgū moādeare guyasírīberosū āārību, irasírīka! ¹⁶Masaka i ũmuma ubu āārīrī werenīrē pébirikōāka! Irire irasū werenīrā nemorō ñerīrē iriwāgānemorākuma. ¹⁷Īgūsā bueri, dupere kāmīrō boawāgārō irirosū gajerārē poyanorēa. Īgūsā watopere Himeneo,

Fileto āārīma. ¹⁸Īgūsā Marīpuya diayemarē buebema. “Jesúre buremurā boanerā Īgūsā dupu merā masā, murīasianerā āārīmá, irasirirā i ūmu peremakū, Īgūsā dupaturi masābirikuma”, āri buema. Irasū ārīrā, surāyeri Jesúre buremurārē Īgūya diayema buerire buremuduúmakū yáma. ¹⁹Marīpuya werenírī, Īgū marirē pídea neō gorawayubea. Wii neō boabiriburi borari merā oārō núdea wii irirosū āārā. Neō perebirikoa. Āsū āri gojasüdero āārībú: “Marī Opū Īgūyarārē masími. Āārīpererā: ‘Īgūyarā āārā’, ārīrā ñerī iririre pirikōāburo”.

²⁰I keori merā āsū āri weregura. Sugu wári opaguya wiiguere wári soropari āārīkoa. Bosenu āārīmakū oro merā irideapari, plata merā irideapari baarogue peokuma. Diari merā irideaparire, o kooāre ubu āārīrīnūrīrē peokuma. ²¹Marī oārī pari irirosū āārīduarā, āārīpereri ñerirē opamerā āārīnikōārō gāamea. Irasirirā, marī Opuyarā Īgū irisūnerā āārīsīā, āārīpereri Īgū iridorerire oārō irirā āārīrākoa.

²²Irasirigu, maamarā ñerī uaribejarire iribirikōāka! Diayemarē irinika! Jesúre buremunika! Masakadere maika! Gajerā merā oārō āārīrikuka! Irasūta āārīpererā ñerī opamerā marī Opure sērēnirā merā āārīka! ²³Pémasímerā ubu āārīrírē gāme guaseorire pébirikōāka! Mu masía. Īgūsā irasū gāme guaseo, puru gāme turirākuma. ²⁴Mu, marī Opure moāboegu āārā. Irasirigu gajerā merā gāme turibirikōāka! Āsū gapu āārīka! Āārīpererā merā oārō āārīgú, Īgūsārē oārō buegu, bopoñarirē opagu āārīka! ²⁵Gajerā mu buerire gāāmebirimakū, Īgūsārē buremurī merā oārō wereka! Marīpu Īgūsārē Īgūsā ñerī iririre bujawere, oārī gapure gorawayumakū irigukumi, ārīgú, irasirika! Irasirirā diayema āārīrírē masínugārākuma. ²⁶Irire masirā, pémasirākuma. Wātī Īgūsārē Īgū gāāmerirē iridorerire pirirākuma.

Pablo Timoteore i ūmu pereburi dupuyuro ñerō waaburire gojadea

3 ¹Ire masíka! I ūmu pereburi dupuyuro wári ñerī aarirokoa.

²Masaka āsū āārīrākuma. Īgūsāya āārīburi direta gūnarā, niyerure uaribejarā: “Gajerā nemorō āārā”, āri werenírā, gajerārē ñerō turirā, Marīpure ñerō āri werenírā, pagusāmarārē tarinugārā, gajerā Īgūsārē síkerepuru: “Īgūsā guare oārō iriabu”, neō āri, usuyari símerā, goepeyari merā Marīpuyare buremumerā āārīrākuma.

³Gajerārē maírī merā iritamumerā, bopoñarī merā iāmerā, ñerī kere wererā, ñerī uaribejarire pirimasímerā, gajerārē ñerō tarimakū irirā, āārīpereri oārīrē doorā āārīrākuma. ⁴Īgūsā merāmarārē Īgūsārē ñerō iriduarāguere wiarā, pémasírī marirō Īgūsā noó gāāmerō irirā, “Masípeorā āārā”, āri gūnarā āārīrākuma. Marīpure gāāmerōnorē irirā, Īgūsā gāāmerō uaribejarire iri, usuyarā āārīrākuma. ⁵Masaka iūrō Marīpure buremurā irirosū irikererā: “Marīpu gāāmerirē Īgū turari merāta irimasía”, āri gūnamerā āārīrākuma. “Yu basi irire irimasía”, āri gūnarākuma.

Īgūsānorē neō wapikubirikōāka! ⁶Īgūsāno āsū yáma. Masakaya wiirigüe oārō werenígato, ñajāa, pémasímerā nomerē Īgūsā ārīgatorire pé buremumakū yáma. Īgūsā nome buro ñerirē irirā nome āārīsīā, āārīpereri ñerī uaribejarire iriduarā āārīma. ⁷Gajino buerire bueníkererā, Marīpuya diayema gapure neō pémasíbema. ⁸Iripoegue marā Janes, Jambres yéa āārīnerā Moisés weredeare péduabiriderosū, Īgūsā ārīgatori merā buerā diayemarē neō péduabema. Ñerī direta gūnapausiā, Jesúre buremumerā āārīma. ⁹Irasū āārīkererā, wārā masakare Īgūsā ārīgatori merā buerire pé buremumakū irimasíbirikuma. Moisére péduabirinerā Janes, Jambres waaderosū Īgūsādere waarokoa. Irasirirā, Īgūsārē ārīgatorikurā, pémasímerā āārīrírē āārīpererā iāmasirākuma.

Pablo Timoteore doretūnudea

¹⁰Mu gapu yu buedeare oārō irinikōāa. Yu āārīrikurire, yu: “Āsū irigura”, āri gūnarirē, Jesúre yu

buremurirē, masakare bopoñarī merā yu iritamurirē, ĩgūsārē yu mairirē, ñerō tarikeregu yu gũnaturarire mu masĩa.

¹¹Jesucristoyare yu iridea waja masaka yure ñerō irima. Buro ñerō taribu. Yu Antioquíague, Iconiogue, Listrague aarĩmakũ, aarĩpereri yure waadeare, iri makārī marā yure ñerō tarimakũ irideare mu masĩa. Yu ñerō taririku, marī Opũ gapũ yure iritamumi. ¹²I diayeta aārā. Aarĩpererā Jesucristoyarā Marĩpu gāamerirē irinĩduarānorē gajerā ĩgūsārē ñerō tarimakũ irirākuma. ¹³Ñerā, arĩgatorikurā, ĩgūsā ñerō iridero nemorō ñerō irinemonirākuma. Gajerārē ĩgūsā arĩgatorire pé buremumakũ irirā, ĩgūsāde gajerā arĩgatorire pé buremurā aarĩma.

¹⁴Mũ gapũ yu murē buedeare irinĩkōāka! Mũ Marĩpuyare: “Diayeta aārā”, arĩ buremudeare piriro marĩrō buremunĩkōāka! Mũ masĩa murē buenerārē. ¹⁵Mũ majĩgũgueta, Marĩpuya werenĩri gojadeare masĩnugāyuro. Irasĩrigu ĩgũyare masĩgũ: “Marĩpu Jesucristore buremurārē taumi, perebiri peamegue waabirikōāburo, arĩgũ”, arĩ masĩa. ¹⁶Aarĩpereri Marĩpuya werenĩri gojadea, ĩgũ masĩri sĩri merā gojadea aārā. Iri gojadeare buerā, diayemarē marĩ masĩa. Marĩ ñerō irideare: “Ñegorabũ”, arĩ, “Ōarĩ gapũre iro gāamea”, arĩ masĩa. Irasirirā iri pũge gojadeare buerā, diayemarē irimasĩa. ¹⁷Marĩpu ĩgũyarārē ĩgũyare oārō masĩdoregu, ĩgũya werenĩri gojadeare marĩrē pĩdi aarĩmĩ, aarĩpereri oārĩrē irimasĩburo, arĩgũ.

4 ¹Jesucristo aarĩpererā Opũ i ũmũguere dupaturi aarĩgukumi. Irasũ aarĩgũ, masaka okarārē, boanerādere: “¿Nĩsā waja oparā, nĩsā gapũ waja opamerā aarĩri?” arĩ beyegukumi, waja oparārē wajamoābu. Irasĩrigu ĩgũ iūrō, Marĩpu iūrōdere turaro merā murē dorea. ²Marĩpuya

kerere masakare ĩgūsā péduamakũ, péduabirimakũdere wereka! ĩgūsārē ĩgūsā ñerĩ irideare masĩ, piridoregu, iri kerere wereka, oārĩ gapũre iriburo, arĩgũ! Buro bopoñarī merā pémasĩma oārō ĩgūsārē irire bueka! ³Purũguere masaka Marĩpuya oārĩ buerire péduabirikuma. Irasirirā ĩgūsā gāamerirē irirā, ĩgūsā péduari direta buemurārē wārā amarākuma. ⁴Marĩpuya diayema aarĩrĩrē béo, masaka ĩgūsā basi ĩgūsā gũñarĩ merā wererire pétyarākuma. ⁵Mũ gapũ pémasĩri merā diayemarē irinĩkōāka! Ñerō tarikeregu, gũnaturaka! Oārō iriduari merā Jesús masakare tauri kerere bueka, peamegue waabirikōāburo, arĩgũ! Marĩpu murē moādoredeare oārō iri odonũkōāka!

⁶Yu Marĩpuyare iridea waja okanemosũbirikoa, yu boaburo mérō duyáa, arĩ péñáa. ⁷Yu Jesucristo yure buedoregu pĩdeare oārō bueyuwarikubũ. ĩgũ yure iridorerire oārō iri odonũbũ. Ñerō tarikeregu, ĩgũrē buremurirē neō piribiribu. ⁸Irasĩrigu dapora yu diayema iridea waja marĩ Opũ yure yu wajatadeare siburire usuyari merā yúa. ĩgũta diayemarē irigu masakare: “¿Nĩsā waja oparā, nĩsā gapũ waja opamerā aarĩri?” arĩ beyerinũ aarĩmakũ, yu wajatadeare sigukumi⁴. Yu direta sibirikumi. Aarĩpererā ĩgũ aariburire buro iāduari merā, ĩgũrē maĩri merā yúrārē irire sigukumi.

Pablo Timoteore iridorenemodea

⁹Mũ aarirō bokatiūrō yure ĩagũ aarika! ¹⁰Demas i ũmũmarē gāamesĩā, yure béo, Tesalónicague waakōāmi. Crescente Galacia nikũgue, Titode Dalmaciague marĩ Opũyare buerā waama. ¹¹Lucas dita yu merā aarĩmĩ. Irasĩrigu Marcove ama, ĩgũrē aarika! ĩgũ yure iritamugukumi, marĩ Opũyare oārō moāburo, arĩgũ. ¹²Yu Tĩquicore

⁴4.8 Sugu ũma birarimasũ gajirā nemorō oārō ũmagũ, olivo wāikudima pũri merā iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore ĩgũya dipurugue peokuma, gajerārē ĩgũ wajatadeare ĩmumura. I irirosũ, sugu Jesũre buremugũ ĩgũ diayema iridea waja ũmũgasĩgue perebiri okari wajatagukumi. Iri ũmũgasĩgue perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosũ aārā.

Efesogue iriubu. ¹³Mu õõgue aarigú, yu weka sãnarí surírore, Troas wãikuri makã Carpoya wiigüe yu pídeañerẽ ãirika! Yaa papera tũrũrĩrẽ ãirika! Waimurãya gasiri merã iridea tũrũrĩdere buro gããmea. Irasirigu iridere ãirika!

¹⁴Alejandro kõme merã moãrĩmasũ yure ñetariro irimi. Ñgũ yure irasiridea waja marĩ Opũ Ñgũrẽ wajamoãgukumi.

¹⁵Ñgũ marĩ buerire neõ gããmebirigorami. Irasirigu Ñgũrẽ pẽmasĩka!

¹⁶Oparã yure peresugue biadoborã yu irideare sereñapurorimakũ, neõ sugũ yure iritamubirimi. ããrĩpererã yure beowãgãperekõãma. Marĩpu Ñgũsã yure irasirideare kãtiburo. ¹⁷Ñgũsã yure beowãgãkerekẽpuũ, marĩ Opũ yure iritamumi. Yure turari simi, Ñgũ masakare tauri kerere õãrõ wereburo, ãrĩgũ. ããrĩpererã judio masaka ããrĩmerã iri kerere pẽburo, ãrĩgũ, irasirimi. Eõkaye yure baabẽobodire tariweremakũ irirosũ ñegũ yure

wẽjẽbẽobodire tariweremakũ irimi.

¹⁸Irasũ ããrĩmakũ, ããrĩpereri ñerã yure ñerõ iriburire yure tariweremakũ irigukumi. Ñmugasigüe Ñgũyarãrẽ dorerogue waaburo, ãrĩgũ, yure õãrõ koregukumi. Marĩ Opũre: “Õãtarigu, turatarigu ããrã”, ãrĩ, usuyari sĩnĩkõãrã! Irasũta irirã!

Pablo õãdoretũnudea

¹⁹Priscila, igo marãpu Aquila, Onesiforoya wii marãde õãburo.

²⁰Erasto Corintogue dujami. Trõfimo pũrĩrikuakõãmi. Irasirigu Miletogue Ñgũrẽ píbu. ²¹Mu puibu dupuyuro aaripurumuka! Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, ããrĩpererã marĩyarã mure õãdorema.

²²Marĩ Opũ Jesucristo mu merã ããrĩburo. Marĩpu ããrĩpererãrẽ musãrẽ õãrõ iritamuburo. Irasũta irinĩkõãburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

TITO

Pablo Titore oãdoredea

1 ¹Yu Pablo, murë oãdoredea. Yu Marĩpure moãboegu aãrã. Jesucristo yure ĩgũya kerere buedoregu pími. Marĩpu beyenerãrë ĩgũrë oãrõ buremumakũ gããmegũ, ĩgũsãrë ĩgũyare oãrõ irimakũ gããmegũ, yure iriumi, ĩgũya diayema kerere masĩburo, ãrĩgũ. ²Irasirirã iri kerere masĩrã, ĩgũsã ãmũgasigue perebiri okari opaburire masĩma. Marĩpu i ãmurë iriburo dupuyuro: “Perebiri okari sĩgura”, ãrĩdi aãrĩmi. ĩgũ ãrĩgatobi aãrĩsĩã, ĩgũ ãrĩderosũta marĩrë sĩgukumi. ³Daporare Marĩpu: “Ãsũ irigura”, ĩgũ ãrĩdeare iriripoe ejasiãã. Irasirigu ĩgũya kerere wererãrë weredoremi marĩrë irire masĩburo, ãrĩgũ. ĩgũ marĩrë taugu, yudere iri kerere weredoregu pími. ⁴Tito, yu murë gojãã. Yu Jesũyare weremakũ pëgu, mu ĩgũrë buremunũgãbu. Irasirigu yu magũ irirosũ aãrã. Daporare marĩ përagueta Jesũre buremurã aãrã. Marĩpu aãrĩnĩgũ, Jesucristo marĩrë taugu murë oãrõ iritamũ, siuñajãrĩ merã aãrĩrikumakũ iriburo.

Pablo Titore Creta marãrë buedoredea

⁵Yu murë Creta wãĩkuri nugũrõgue píwãgãribũ, murë Jesũre buremurãrë yu iripeobirideare oãrõ ãmupeokõaburo, ãrĩgũ. Irasirigu iri nugũrõma makãrĩrë waagorenagũ, iri makãrĩku yu murë dorederosũta Jesũre buremurãrë ĩgũsã oparã aãrĩmurãrë sóoka! ⁶Sugu ĩgũsã opu aãrĩbure sóogu, ãsũpero aãrĩgũrë sóoka! Masaka: “Nerõ irigu aãrĩmi”, ãrĩ werewuasũña marĩgũrë, sugoreta

marãpokudire sóoka! ĩgũ pũrãde Jesũre buremurãta aãrĩburo. Masaka ĩgũ pũrãrë: “Ñegorama, ĩgũsã pagusãmarãrë tarinũgãgorama”, ãrĩ werewuasũña marĩrã aãrĩburo. ⁷Sugu Jesũre buremurã opu Marĩpure moãboegu aãrĩmi. Irasirigu masaka werewuasũña marĩgũ aãrĩburo. ĩgũ gããmerĩ direta gajerãrë iridorebino, mata gajerã merã guarikubi, mejãbi, gãmekẽãduabi, ñerõ iriri merã niyeru wajataduabi aãrĩburo. ⁸Ãsũ gapu irigu aãrĩburo. ĩgũya wiigue gãmeñajãrã ejarãrë oãrõ bokatĩrĩñeãgũ, oãrĩ gapure gããmegũ, pémasĩrĩ merã iririkũgu, diayemarë irigu, Marĩpuyagu, noó gããmerõ iriduarire iribi aãrĩburo. ⁹Marĩpũya diayema kerere, marĩ ĩgũrë buedea buremurĩrë piribi aãrĩburo. Irasirigu, ĩgũde gajerã Jesũre buremurãrë oãrĩ bueri merã ĩgũsãrë Marĩpũyare gũñatura, oãrõ aãrĩrikumakũ irigukumi. Irire buegu, diayema buerire werewuarãrë oãrõ yũjumasĩgukumi, ĩgũsãde diaye gũñanũgãburo, ãrĩgũ.

¹⁰Wãrã aãrĩma Marĩpu dorerire tarinũgãrã. ĩgũsã noó gããmerõ werenĩmoãmarĩ merã masakare ĩgũsã ãrĩgatorire buremumakũ yãma. Judĩo masaka surãyari irasũgora yãma. ¹¹Niyeru direta wajataduãrã, ĩgũsã gããmerõ buemoãmakõãma. Irasirirã wiiri marãrë poyanorema. Irasirigu mu ĩgũsãrë kãmutakõãka! “Irire iropãta buenemoka!” ãrĩka ĩgũsãrë!

¹²Iripoegue sugu iro Creta nugũrõmu oãrõ wererimasũ ãsũ ãrĩ wereyupu iro marãrë:

I nugũrõ marã buro ãrĩgatorikũma.
Makãnũu marã waimurã buro
goerã irirosũ aãrĩma. Baaparã,
baari direta gũñarikurã,

moãduamerã, buro téríkurã
 aãríma, ariyupu.

¹³Ígũ irasũ ariĩgũ, diayeta ari werenídi
 aãrími. Daporare Creta marã iripoegue
 iriderosũta yãma. Irasirigu Tito, turaro
 merã ígũsarẽ wereka, Marĩpuya
 diayema buerire õãrõ gũnaturari merã
 buremuburo, ariĩgũ! ¹⁴Ígũsarẽ õãrõ
 bueka, judío masaka noó gããmerõ
 gũñaboka, weremoãmadea kerere,
 Marĩpuya diayema kerere gããmerã
 dorerire pénomobirikõãburo, ariĩgũ!

¹⁵Marĩpuyare buremurãre õãri
 gũñari oparãre, aãripereri gajino
 ígũsarẽ ñerirẽ gũñamakũ iribirikoa.
 Marĩpuyare buremumerã gapure ñeri
 gũñari direta oparãre, aãripereri gajino
 ígũsarẽ ñerirẽ gũñamakũ yãa. Irasirirã
 ñerirẽ irirã: “Ñerõ iriakubu yu”, neõ ari
 bujawerebema. ¹⁶“Marĩpure masia gua”,
 arikererã, ígũre masibema. Ígũsã ñerõ
 iriri merã ígũre masibema, ari masisũa.
 Gajerãre iãturi dooma. Marĩpu dorerire
 tarinugãgorama. Aãripereri õãrirẽ neõ
 irimasimerã, ñerãgora aãríma.

Keoro buedorerimarẽ gojadea

2 ¹Irasirigu Marĩpuya diayema
 aãririrẽ masakare keoro bueka!

²Asũ ari wereka, murã umarẽ: “Musã
 pémasiri merã iririkurã, masaka
 buremusurã, diayemarẽ irirã, Marĩpure
 gũnaturari merã buremurã, gajerãre
 maĩrã aãrika! Musãre ñerõ waamakũ,
 gũñaturanikõãka!” ari wereka ígũsarẽ!

³⁻⁴Murã nomedere: “Musã
 Marĩpure gopeyari merã buremuka!
 Gajerãre ñerõ ari werewuamerãta,
 wãro mejãrinorẽ iirimerãta aãrika!
 Maamarã nomerẽ õãrirẽ bueka,
 ígũsarẽ irire irimasiburo, arirã! Musã
 irasũ buemakũ péduriprã, ígũsã
 marãpusãmarãre, ígũsã pũrãdere
 õãrõ maĩrãkuma. ⁵Diayemarẽ irirã,
 õãri gũñari oparã, ígũsãya wiirigue
 aãrirãre õãrõ korerã, gajerãre
 iritamurã, ígũsã marãpusãmarãre
 tarinugãmerã aãrirãkuma. Irasirirã
 ígũsã maamarã nome irire õãrõ
 irimakũ iãrã, gajerã Marĩpuya kerere

ñerõ werenímasibirikuma. ‘Iri kerere
 buremurã ñerõ yãma’, ari masibirikuma”,
 ari wereka ígũsarẽ!

⁶Maamarã umadere: “Musãde
 diayemarẽ irika!” ari wereka! ⁷Mũ
 õãri direta irika! Mũ irasirimakũ iãrã,
 gajerãde õãrirẽ irirãkuma. Masakare
 gopeyari merã diayema aãririrẽ keoro
 bueka! ⁸Õãrõ pémasiri merã wereníka,
 gajerã murẽ werewuabirikõãburo, ariĩgũ.
 Mũ werenirirẽ pérã, murẽ gããmemerã:
 “I diaye aãribea”, ariimasibirikuma.
 Irasirirã marirẽ werewuanerã
 guyasirirãkuma. Marirẽ ñeri wereniri
 merã werewuamasibirikuma.

⁹Moãboerimasãdere: “Musã oparã
 dorerire tarinugãbirikõãka! Ígũsã
 doremakũ, aãripereri ígũsã dorerire
 irika! Ígũsarẽ musã merã usuyamakũ
 irika! Ígũsã musãre doremakũ: ‘Iribea’,
 aribirikõãka! ¹⁰Ígũsã oparire neõ
 yajabirikõãka! Ígũsã oparire musã õãrõ
 koremakũ iãrã: ‘Õãrõ yãma’, arirãkuma.
 Gajerãde musã õãrõ iririre iãrã, marirẽ
 taugũ Marĩpuyare buerire: ‘Õãri aãrã’, ari
 gũñarãkuma”, ari wereka ígũsarẽ!

¹¹Marĩpu marirẽ maĩgũ aãripererã
 i umũ marã ígũsã ñerõ iridea wajare
 tauduagu, Jesucristore iriudi aãrími.
¹²Marirẽ ígũ gããmebirinorẽ, i umuma
 ñerõ uaribejarire piriburo, ariĩgũ,
 irasiridi aãrími. Marĩ i umugue
 aãrirãde õãrõ pémasiri merã diayemarẽ
 irirã, Marĩpu gããmerirẽ irirã aãrirõ
 gããmea. ¹³Marĩ Opũ turatarigu marirẽ
 taugũ Jesucristo dupaturi aariburire
 usuyari merã yurã yãa. Ígũ ariderosũta
 aarigukumi marirẽ õãrirẽ irigu aarigũ.
 Ire marĩ masisiã, ígũ gããmerirẽ iriro
 gããmea. ¹⁴Marĩ ñerõ iridea wajare
 wajaribosabu, ígũre wejãrãre kãmutaro
 marirõ boadi aãrími. Irasirigu aãripereri
 marĩ ñerõ iridea wajare taudi aãrími,
 marirẽ neõ ñerirẽ opabirikõãburo, ariĩgũ.
 Marirẽ ígũyarã aãriburo, õãrirẽ õãrõ
 iriburo, ariĩgũ, irasiridi aãrími.

¹⁵Mũ Jesũre buremurãre irire õãrõ
 bueka, õãrirẽ usuyari merã iriburo,
 ariĩgũ! Marĩpu murẽ irire weredoredi
 aãrími. Irasirigu ígũ dorero merã irire

iriduamerārē: “Āsū irika!” āri wereka!
Neō sugu masaku, mu weremakū, murē
irasū iābēobirikōāburo.

Pablo Jesúre buremurārē:
“Āsū irika!” āri gojadea

3 ¹Irogue marā Jesúre buremurārē
āsū āri wereka: “Musā oparārē,
musārē dorerārē tarinugābirikōāka!
Īgūsā dorerire ōārō péka! Ōārō iririre
irirā āārīka! ²Neō sugu masakure nērō
āri werewuabirikōāka! Masaka merā
gāme turimerāta, īgūsā merā ōārō
usuyari merā āārīrikuka! Gajerārē maīri
merā iritamuka! Āārīpererārē buremurī
merā gūña maīka!” āri wereka īgūsārē!
³Iripoegue marī Jesúre buremubirisīā,
Marīpuyare pémasībiri, īgū dorerire
tarinugā, ārigatorire buremu,
dedirinerā āārībū. Āārīpereri noō
gāamerō uaribejarire, nērī iriduare
pirimasībirinerā āārībū. Gajerārē
uburikurā, īgūsārē nērō irirā
āārīnerā āārībū. Gajerā marirē iāturi
doonerā āārīmā. Marī baside gāme
iāturi doonerā āārībū. ⁴Marī irasū
āārīkerepuru, Marīpu marirē taugu
gapu īgū marirē maīrīrē, īgū marirē
iritamuduarire marirē masīmakū iridi
āārīmī. ⁵Irasirigu marirē taudi āārīmī.
Marī ōārīrē neō iribirikerepuru, marirē
buro bopoñari merā iāsīā, marirē
taudi āārīmī, perebiri peamegue
waabirikōāburo, ārigū. Marī nērī
oparire koedi āārīmī, Ōāgū deyomarīgū
merā marirē majirā maama deyoarā
irirosū āārīburo, ārigū. Irasirigu marirē
maama okarire sīdi āārīmī īgū pūrā
āārīburo, ārigū. ⁶Ōāgū deyomarīgūrē
Jesucristo marī nērō iridea wajare taugu
merā marirē iriudi āārīmī īgū turarire
opatarikōāburo, ārigū. ⁷Irasirigu marirē
maīgū: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri
iādi āārīmī. Irasirirā gūñaturari merā:
“Īgū marirē īgū pūrārē: ‘Ūmugasigue
perebiri okarire sīgura’, ārideare
oparākoa”, āri masīa.

⁸Iri yu murē wereri, diayema kere
āārā. Irasirigu Marīpure buremurārē
irire ōārō gūñaturari merā bueka,
piriro marirō ōārīrē irinīkōāburo,
ārigū! I bueri ōāgorāa. Irire
péduripfrānorē ōārō āārīrikumakū iriri
āārā. ⁹Gajerā merā ubu āārīrīrē, gua
ñekūsamarā iriunadea kerere, Marīpu
Moisere doreri pīdeare: “¿Naāsū
ārīduaro yāri?” āri sērēñarīrē gāme
guaseobirikōāka! Irire gāme guaseori
ñegorāa. Masakare ōārō āārīrikumakū
iriri āārībea.

¹⁰Sugu masaku Jesúre buremurī
bumarārē gāme guaseo, dukawarimakū
irigunorē: “Irire iribirikōāka!” āri
wereka! Mu suñarō o péa īgūrē
wereadero puru īgū pébirimakū iāgū,
Jesúre buremurā nerērōgue īgūsā merā
āārīgūrē béowiuka! ¹¹Īgūsārē gāme
guaseo, dukawarimakū iriri merā:
“Ñegū, waja opagu āārīmī”, āri masīsūa.

Pablo iritamudoredea

¹²Yu Artemarē o Tíquicore mu
purogue iriugukoa. Mu puro ejamakū,
Nicolópolis wāikuri makāgue yure
bokatīrīgū waapurumuka! Yu: “Irogue
puibu tamugukoa”, āri gūñāa. ¹³Mu
iritamurō bokatiūrō Zenas masakare
werenībosarimasūrē, Apolodere
iritamuka! Īgūsā gajerogue waaburi
dupuyuro īgūsā gāamerīrē sīka, iri
āārīpererire opaburo, ārīrā! ¹⁴Mu irasū
iritamumakū iārā, marīyarāde ōārī
iri, īgūsā basi gāme iritamurākuma
īgūsā gāamerīrē opamurā. Irasirirā
irimoāmamerāta āārīrākuma.

Pablo ōādoretūnudea

¹⁵Āārīpererā yu merā āārīrā murē
ōādorema. Marīyarā Jesúre buremurārē
marirē maīrārē mu puro āārīrārē
ōādoreka! Marīpu musārē āārīpererārē
ōārō iritamuburo.

Iropāta āārā.
Pablo

FILEMÓN

Pablo Filemórē ōādoredea

¹Yū Pablo, Jesucristoya kerere werede waja peresugue āārā. Marīyagu Timoteo merā murē ōādorea. Filemón, mū gua maīgū, gua merā moāgū āārā.

²Yū gajerā Jesúre būremurā muya wiigwe nerērārē, marīyago Apia wāikugore, irasū āārīmakū Arquipodere ōādorea. Arquipo gua merā moāmi, gajerā Jesucristoya kerere pēburo, ārīgū.

³Marīpu āārīnīgū, marī Opu Jesucristo musārē ōārō iritamu, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Filemón gajerārē maīgū Jesúre būremugū āārīmi, ārī gojadea

⁴⁻⁵Yū Marīpure sērēriku muya āārīburire sērēbosāa. Marī Opu Jesúre mū maīrīrē, īgūrē mū būremurīrē, gajerā Marīpuyārārē mū maīrīrē pēbu. Irasirigu Marīpure: “Ōāa”, ārī, usuyari sia. ⁶Mū Jesúre būremusiā, īgūrē būremurīrē gajerārē werea, īgūsāde īgūrē būremuburo, ārīgū. Irasirigu yu Marīpure: “Īgūsārē weregu, āārīpereri Jesucristo marīrē ōārō iririre masīpeogu waaburo”, ārī sērēa. ⁷Yaagu, mū Marīpuyārārē ōārō yujupūrākumakū iribu. Mū īgūsārē maīrīrē pēgu, yu mū merā ōārō yujupūrāku, usuyāa.

Pablo Filemórē: “Onésimo murē moāboegure ōārō bokatīrīneāka!” ārī sērēdea

⁸Irasirigu yu Jesucristo buedoregu pīdi āārīsīā, murē doremāsīkeregu: “Āsū iriro gāamea, irasirigu irire irika!” ārībirikoa. ⁹Maīrī merā gapu murē sērēduakoa. Yu Pablo buguro āārā. Jesucristoya kerere werede

waja peresugue āārā. ¹⁰Irasirigu Onésimōyamarē murē sērēduakoa. Īgū, yu peresugue āārīgū puro eja, yu Jesúyare weremakū pēgu, īgūrē būremunugāmi. Irasirigu yu magū irirosū āārīmi.

¹¹Jesúre būremuburi dupuyuro Onésimo murē ōārō moāboebirisīā, béowāgādi āārīmi. Dapora tamerārē marī pērāguereta iritamumi. Yure ōārō iritamugū yāmi. Mūdere ōārō iritamugukumi. ¹²Irasirigu daporare mū purogue īgūrē yu buro maīgūrē iriua. Īgūrē ōārō bokatīrīneāka! ¹³Yu Jesucristoya kerere werede waja peresu āārīripoe mū yure iritamuboadeare iritamudoregu, ōogue īgūrē yu merā dujamakū gāameadāa. ¹⁴Īgū, yu merā dujamakū gāamekeregu, mū gāamerī direta iriduakoa. Irasirigu mū yure: “Jāu”, ārīmakū tamerārē yu doreri meta āārīrokoa. Mū gāamerōsū waarokoa. ¹⁵“Gajipoe irigu Onésimo murē béowāgāgū yoaripoe āārību meta waakumi. Dupaturi mū merā ōārō āārīnīkōābu irasirikumi”, ārī gūñāa. Irasirigu īgūrē yu merā dujadorebirikoa. ¹⁶Īgū murē moāboegu āārīkeregu, daporare Jesúre būremumi. Muya weregu irirosū āārīmi. Yu īgūrē buro maīa. Mū gapu yu nemorō īgūrē maīrō gāamea. “Yure moāboegu āārīkeregu, Jesúre būremusiā, yaa weregu irirosū āārīmi, irasirigu īgūrē buro maīa”, ārī gūñarō gāamea.

¹⁷Irasirigu mū yure: “Yu merā moāgū āārīmi gajerā Jesúyare pēburo, ārīgū”, ārī gūñagū, yure bokatīrīneārōsūta Onésimorē ōārō bokatīrīneāka! ¹⁸Īgū gajino mūyare poyanorēdi, o murē wajamomakū, yure wereka! Yu murē

wajarigukoa. ¹⁹Yũ Pablo, yũ basi ire murē āri gojáa: “Yũ wajarigura”. Irire irasū āri gojakeregu, murē gaji gũñamakū irimasĩa. Jesúyare yũ murē weremakū pégu, ĩgūrē buremunugābũ. Irasirigu, yũ murē werede waja yure wáro wajamogũ irirosū āārā. ²⁰Irasirigu murē yaagure āsū āri sērēa: “Mũ marĩ Opũ Jesucristore buremugũ āārĩsĩā, Onésimorē ōārō bokatĩrĩneāka!” Marĩ Cristoyarā āārā. Irasirigu yure ōārō yũjupũrākumakū irika!

²¹I yũ murē sērēirē: “Irigukumi”, āri masĩa. Irasirigu ire murē gojáa. Idere masĩa. Yũ sērēirē nemorō mũ ōārō irigukoa. ²²Murē gojagu, gajidere sērēa.

Yure wiuadero pũũ, mũsā pũrogue waaduakoa. Irasirigu yũ irogue ejaburi dupuyuro yũ kārĩburi taribure amuyuka! Marĩpũ mũsā ĩgūrē sērēirē: “Jáu”, ārĩmakū, mũsā pũrogue waagukoa.

Pablo Filemórē gojatũnudea

²³Epafras murē ōādoemi. ĩgũ Jesucristoya kerere werede waja yũ merā peresugue āārĩmi. ²⁴Yũ merā moārā Marcos, Aristarco, Demas, irasū āārĩmakū Lucas murē ōādoema.

²⁵Marĩ Opũ Jesucristo mũsārē ōārō iritamuburo. Irasũta iriburo. Iropāta āārā. Pablo

HEBREOS

**Marīpu īgū magū Jesucristo
merā weredeamarē gojadea**

1 ¹Iripoegue Marīpu īgūya kerere weredupiyunerā merā marī ñekūsāmarārē werenūgādi āārīmī. Yoaripoe wāri īgū turari merā iri īmurī, īgū weredoreri, kērōgue īmurī merā īgūsārē īgūyare masīmakū iridi āārīmī. ²Dapagorare i ūmu pereburi dupiyuro īgū magū Jesucristo merā marīrē īgūyare weremī. Neōgoraguere Marīpu īgū magū merā i ūmurē iridi āārīmī, āārīpereri īgū gāāmerōsūta āārīburo, ārīgū. Irire iriburo dupiyuro īgū magūrē pīdi āārīmī, iri āārīpererire opabure. ³Jesucristo, Marīpu gosesiririre opagu, turatarīgu, ōatarīgu, Marīpu āārīrikūrīre opagu āārīmī. Īgū turaro doreri merā āārīpereri i ūmumarē āārīnkōāmakū yāmi. Marī ñerō iridea wajare tau odo, pūru ūmugasigūe Marīpu turatarīgu diaye gapu eja doadi āārīmī, āārīpererārē doregu āārību.

**Marīpu magū, Marīpūre wereboerā
nemorō turagu āārīmī, ārī gojadea**

⁴Irasirīgu Marīpu magū Jesucristo, Marīpūre wereboerā nemorō turagu āārīmī. Marīpu īgūrē: “Maku, mu yu magū āārā”, ārīdi āārīmī. Ángeles gapure: “Yure wereboerā āārā”, ārīdi āārīmī. ⁵Īgū magūrē āsū ārīdi āārīmī: Yu magū āārā mu. Dapagā merā mu, yu magū āārīrīrē masakare masīmakū yāa, ārīdi āārīmī.^a Neō sugu īgūrē wereboegure irasū ārībīridi āārīmī. Īgū magūyamarē āsū ārīdi āārīmī doja:

Yu, īgū pagu āārā. Īgū, yu magū āārīmī, ārīdi āārīmī.^b

Neō sugu īgūrē wereboegure irasū āārībīridi āārīmī. ⁶Īgū magūrē sugu āārīgūrē i ūmugue iriugu, āsū gapu ārīdi āārīmī:

Āārīpererā yure wereboerā, yu magūrē ejamejā, būremuburo, ārīdi āārīmī.^c

⁷Īgūrē wereboerāyamarē āsū ārīdi āārīmī:

Yure wereboerārē mirū wējāpu taurosū, peame ūjūrī pūrā irirosū waamakū yāa, ārīdi āārīmī.^d

⁸Īgū magū gapure āsū ārīdi āārīmī:

Mu āārīpererā Opu āārīnīgū āārā. Mūyarārē diayeta dorea.

⁹Diayema iririre gāamea. Ñerō iririre dooa. Irasirimakū īāgū, yu mūru murē āārīpererā Opu āārībure beyebu.

Irasirīgu murē āārīpererā mu merāmarā nemorō usuyari merā āārīmakū iribu, ārīdi āārīmī.^e

¹⁰Idere ārīdi āārīmī Marīpu īgū magūrē: Mu āārīpererā Opu, neōgoragueta i nikū, ūmugasidere iribu.

¹¹Gajipoe i ūmu mu iridea pereakōārokoa. Mu gapu āārīnkōāgukoa. Āārīpereri mu iridea gapu surīro boarosū, boapereakōārokoa.

¹²Irasirīgu surīro buğunērē tūwea bēo, gajīne maamañe gorawayurosū, āārīpereri ōārī ditare gorawayugukoa. Mu gapu neō gorawayubirīkoa. Mūrārōta āārīnkōāgukoa, ārīdi āārīmī.^f

^a1.5a Sal 2.7 ^b1.5b 2 S 7.14; 1 Cr 17.13 ^c1.6 Dt 32.43 ^d1.7 Sal 104.4 ^e1.9 Sal 45.6-7
^f1.12 Sal 102.25-27

¹³Irasirigu ĩgũ magũrẽ  sũ  rĩdi  arĩmĩ doja:

Yu diaye gapũ doaka! Mu doaripoe murẽ  aturir rẽ mu dorerire ne  tarinug nemobirimakũ irigura,  rĩdi  arĩmĩ.^g

 gũrẽ wereboer  gapure ne  irasũ  rĩbiridi  arĩmĩ. ¹⁴ arĩperer  Marĩpue wereboer  deyomarĩr ,  gũrẽ mo boer   arĩma. Marĩpu Jesucristo taur rẽ iritamudoregu  gũsarẽ iriumi.

Marĩpu  gũ masakare tauri kerere  arĩ gojadea

2 ¹Irasirir  Marĩpu magũ Jesucristoya kerere marĩ p deare irasũ gũnanik ar  g amea,  gũrẽ buremurirẽ piriri,  rĩr . ²Iripoegue Marĩpu  gũrẽ wereboer rẽ  gũya kerere weredoredi  arĩmĩ. Irasirigu: “Ner  irir norẽ, yu dorerire tarinug r rẽ wajamo gura”,  rĩderosũta  gũsarẽ diayeta wajamoadi  arĩmĩ. ³Marĩpu masakare tauri kere  ataria. Marĩ gapũ irire p mer ,  gũ wajamo rirẽ tausubirikoa. Marĩ Opu Jesucristo iri kerere werepuroridi  arĩmĩ.  gũ weredeare p r : “Diayeta  ar ”,  rĩ masiner   arĩm . Irasirir  maridere wereturiamu, irire masiburo,  rĩr . ⁴Marĩpu gaji irinewodi  arĩmĩ. Iri kerere werer rẽ  gũ turari mer  w ri iri imurirẽ irimakũ iridi  arĩmĩ. Irasũ  arĩmakũ  gũ g amederosũta  gũsarẽ w ri  agũ deyomarigũ iritamurĩ mer  irimasirirẽ sidi  arĩmĩ, iri kerere weremakũ p r : “Diayeta  ar ”,  rĩ masiburo,  rigũ.

Jesucristo, marĩ irirosũ dupukugu deyoadi  arĩmĩ,  rĩ gojadea

⁵Marĩpu  gũrẽ wereboer rẽ: “I umu peredero purugue opar   arir kwa mus ”,  rĩ, ne  p biridi  arĩmĩ. ⁶ gũyare weredupiyudi  sũ gapu  rĩ gojadi  arĩmĩ:

Gna Opu, masaka ubu  arir r   arirkeremakũ,  nasirigu  gũsarẽ

gũnarĩ mu?  gũs  boamur  dita  arirkeremakũ,  nasirigu  gũsarẽ iritamurĩ mu?

⁷⁻⁸Yoabiripoeɡata  gũsarẽ murẽ wereboer  doka  arĩmakũ iridi  arirb . Irasirikeregu, purugue  gũsarẽ opar  soogu, mu turarire sibu,  gũsarẽ  arĩpereri opaburo,  rigũ,  rĩ gojadi  arĩmĩ.^h

Marĩpu masakare irasũ sigũ: “ arĩpererire dorer kuma”,  rĩ pidi  arĩmĩ.  gũsarẽ irire p keremakũ,  arĩpererire dorebema dapa. ⁹Marĩ Jesũyama gapure: “ arĩperer  Opu  arĩmĩ”,  rĩ masia. Yoabiripoeɡata  gũdere Marĩpu  gũrẽ wereboer  doka pidi  arĩmĩ,  arĩpereraya  arirburire boabosabure. Jesũs marirẽ boabosamakũ, Marĩpu  gũrẽ maigũ,  arir iritamudi  arĩmĩ. Irasirigu  gũ boadigue masadero puru, Marĩpu  gũrẽ turarire si, Opu soodi  arĩmĩ,  arĩperer   gũrẽ buremuburo,  rigũ.

¹⁰Marĩpu  gũ g amederosũta  arirpereri i umumarẽ iridi  arĩmĩ.  arirpereri  gũya dita  ar .  gũ pur   arirperer  umugasigue  gũ  arirrogue  gũ mer   arĩmakũ g amemi. Irasirigu  gũ magũ Jesure iriudi  arĩmĩ, marirẽ  gũ ner  tariri mer  taubure.  gũrẽ iriudi  arĩmĩ, marĩ Opu  arirbure, marirẽ umugasigue aimuribure. ¹¹Jesũs marirẽ taugu, Marĩpuyar   arĩmakũ iridi  arĩmĩ. Irasirir  marĩ  gũyar   aririsa, sugu pur  irirosu, Jesũs marĩ tigũ mer  Marĩpu pur   ar . Irasirigu Jesũs marirẽ: “Yu pagupur   aririma”,  rigũ, ne  guyasiribemi. ¹²Marĩpuya werenirĩ gojadea pugue Jesũs  gũ Pagure weredeare gojasudero  arirb .  sũ  rĩdi  arĩmĩ  gũrẽ:

Mu  aririrerire, muyamarẽ weregukwa yu pagupurugue.  gũs  ner narogue neremakũ,  gũs  mer : “ ataria mu”,  rĩ bayapeogukwa murẽ,  rĩdi  arĩmĩ.ⁱ

¹³Gaji  rĩdi  arĩmĩ doja:

Yude murē yu Opure
buremunikōägura.^j

Idere āridi āārīmí doja:

Ōōta āārā Yupu pūrā ĩgū yure
pínerā merā, āāridi āārīmí.^k

¹⁴Marī, Marīpu pūrā, dupukurā
āārā. Irasirigu Jesúde marī irirosúta
dupukugu aaridi āārīmí. ĩgū curusague
boari merā wātírē, boarire güirā opure
tarinugā béodi āārīmí. ¹⁵Jesús ĩgūrē
irasú tarinugāgū, marī boaburire
güinikōānerārē taudi āārīmí. ¹⁶Āsū
āārā. Jesucristo Marīpure wereboerārē
iritamugū meta aaridi āārīmí. Marī,
Abraham parāmerā gapure ĩgū Marīpure
buremuderósúta buremurārē iritamugū
aaridi āārīmí. ¹⁷Irasirigu marī irirosúta
dupukugu aaridi āārīmí, ĩgū boari merā
marī ñerī iridea wajare wajaribosabu. I
merā Marīpure: “Waja opamerā āāríma”,
āri ĩamakū iridi āārīmí. Paía opu maríya
āārīburire Marīpure sērēbosarosū,
ĩgūde marírē ōārō sērēbosami. Irasirigu
marírē bopoñarī merā ĩāgū marírē
ōārō iritamuníkōāmi. ¹⁸Wātī ĩgūrē
ñerō iridoremakū, Jesús buru ñerō
tarikeregu, ĩgū dorerire iribiridi āārīmí.
Irasirigu wātī marídere ñerī iridoremakū
ĩāgū, Jesús marírē iritamumasími, ñerī
iribirikōāburo, āārigū.

**Jesús, Moisés nemorō
āārīmí, āri gojadea**

3 ¹Yaarā, musā Marīpu beyenerā,
ĩgūyarā āārā. Irasirirā Jesucristore:
“Buremua murē”, āāñerā āārīsīā, ĩgūrē
ōārō güñaníkōāka! Marīpu ĩgūrē iriudi
āārīmí, ĩgūya kerere werebure, paía opu
irirosū maríya āārīburire sērēbosabure.
²Marīpu ĩgūrē beyepídi āārīmí irire
iribure. Irasirigu Moisés, Marīpu ĩgūrē:
“Āsū iridoreka yaarārē!” āri pídeare
ōārō iriderósúta Jesúde Marīpu ĩgūrē
pídea āārīpererire ōārō iridi āārīmí.
³Irasirirā Moisére buremudero nemorō
Jesús gapure buremurō gāamea marírē.
Iri āsū āārā. Wiire: “Ōārī wii āārā”,
āri ĩārō nemorō iri wiire iridi gapure:

“Ōātarimi”, āri buremurō gāamea marírē.
⁴Masaka gapu wiiri irirā āāríma. Marīpu
gapu āārīpereri i ũmumarē iridi āārīmí.

⁵Moisés gapu Marīpuyarārē doregu,
ĩgūsārē ōārō iritamudi āārīmí. “Āsū
irika, Marīpure buremurā!” āri weredi
āārīmí, purugue marā Marīpuya kerere
pemasiburo, āārigū. ⁶Cristo, Marīpu magū
gapu Moisés nemorō Marīpuyarārē
ōārō doregu āārími. Irasirirā marī
Marīpuyarā, güñaturarire piriro marírō
ĩgū tauburire usuyari merā yúnírā,
ĩgūya wii marā āārā.

**Marīpu ĩgūyarārē ĩgū merā ōārō
siñajamakū gāamemi, āri gojadea**

⁷Irasirigu Ōāgū deyomarīgū ire āsū
āri weredi āārīmí, Marīpuya werenírī
gojadea pūgue:

Dapagarē musā Opu musārē
weremakū, péduamerā irirosū
āārībirikōāka!

⁸Ōārō péka ĩgūrē! Iripoegue Israel
bumarārē masaka marírōgue
āārírārē ĩgū werekeremakū, ĩgū
dorerire tarinugāma. “Marírē
iritamumasībirikumí”, āārīrā,
ĩgūrē buremubirima.

⁹Irasirigu āsū āārími: “Iroguere
cuarenta bojorigora yu turaro
merā iririre iri ĩmuadibu ĩgūsārē
iritamugū. Yu irasirikeremakū:
‘ĩgū marírē iritamumasībirikumí’,
āri güñanama yure.

¹⁰Irasirigu ĩgūsā merā gua, āsū āārībū:
‘Yaa gapure neō güñatuyabema.
Yu dorerire iriduabema’, āārībū.

¹¹Irasirigu ĩgūsā merā guagu,
gopeyaro merā āsū āri werebū:
‘Yu merā ōārō siñajārī bokabirikoa
musā yure buremubiri waja’ ”,
āārími.^l

¹²Irasirirā yaarā, ōārō pemasíka!
Neō sugū musā watopemu ñerō güña,
buremubi āārībirikōāburo. Irasú
āārīgúno, Marīpu āārínígūrē béogu
iribukumí. ¹³Āsū gapu iriro gāamea.
Ūmuriku musā basi Marīpuyare gāme

wereníka, ñerirē iriri, ārirā! Dapagā merā Marīpuya werenírí gojadea pūgue dorederosūta gāme wereníka! “Ñerī gapure irirā, usuyáa gua”, āri gūñarā, musā basita ārikatorā yáa. Ñerirē irirā, Marīpu dorerire tarinugārākoa. ¹⁴Cristore buremunugāderosūta marí okaro bokatiūrō buremuníkōārā, igū āārīrōgue igū merā āārīrākoa.

¹⁵Yū wererosūta Marīpuya werenírí gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: Dapagārē Marīpu musārē weremakū, igūrē oārō péka! Iripoegue Israel bumarā igū dorerire tarinugāderosū iribirikōāka! āri gojasūdero āārībú.^m

¹⁶Īgūsā Marīpuya werenírírē pékererā, igū dorerire tarinugānerā āārimā. Āārīpererā Egiptogue āārīrārē Moisés āāsūnerā āārīkererā, Marīpu dorerire tarinugānerā āārimā. ¹⁷Īgūsā tarinugādea waja cuarenta bojorigora Marīpu Īgūsā merā guadi āārimí. Masaka marīrōgue Īgūsārē āārīdoređi āārimí. Irogueta boanerā āārimā. ¹⁸Īgū dorerire tarinugāmakū iāgū, gopepyaro merā Īgūsārē āsū āri weredi āārimí: “Yū merā oārō siñajārī bokabirimakū irigura”, āridi āārimí. ¹⁹Irasirirā ire masía marí. Īgūsā Marīpure buremubiridea waja igū merā oārō siñajārī bokabirinerā āārimā.

4 ¹Marīpu iripoegue marārē: “Yū merā siñajārī bokarākoa”, āri píderosūta marīdere pídi āārimí. Irasirirā marīde gopepyaro merā Marīpure yujuro gāamea, igū merā oārō siñajārī bokamurā. ²Marīpu masakare tauri kerere iripoegue marā péderosūta marīde pébu. Īgūsā gapu iri kerere pékererā, buremurí merā pébirinerā āārimā. Irasirirā irire ubogorata péunanerā āārimā. ³Marí gapu Marīpure buremurā igū merā oārō siñajārī bokarākoa. Īgūrē buremumerā gapure āsū āridi āārimí: Yūre buremubiri waja Īgūsā merā guabu. Irasirigu Īgūsārē

gopepyaro merā āsū āri werebu: “Yū merā oārō siñajārī bokabirikuma”, āridi āārimí.ⁿ

I ūmurē iri odo, siñajādi āārimí. Irasirigu masakadere igū merā siñajāburire pídi āārimí. ⁴Gaji āsū āri gojasūdero āārībú, igūya werenírí gojadea pūgue:

I ūmuma āārīpererire iripeo odogu, su mojōma pere gaji mojō peru pērebejarinurī waarō merā igū moārīrē piri, siñajādi āārimí.^o

⁵Īgūrē buremumerā gapure āsū āridi āārimí doja igūya werenírí gojadea pūgue:

Yū merā oārō siñajārī bokabirikuma, āridi āārimí.^p

⁶Iripoegue marā, igū masakare tauri kerere pépurorinerā, igū dorerire tarinugādea waja igū merā oārō siñajārī bokabirinerā āārimā. Gajirā gapu Īgūrē buremurā igū merā oārō siñajārī bokarākoa. ⁷Irasirigu Marīpu masakare igū merā siñajāburire pígu: “Dapagorare yure oārō péka!” āridi āārimí. Israel bumarā igū dorerire tarinugādero puru, yoaripoe puru irire Davire gojāderedi āārimí. Irasirigu musārē dupaturi irire weregura doja. Āsū āri gojadi āārimí David:

Dapagorare Marīpu musārē weremakū, oārō péka! Īgūrē péduamerā irososū āārībirikōāka! āri gojadi āārimí.^q

⁸Iripoegue David irire gojaburi dupiyuro Josué Israel bumarārē Marīpu Īgūsārē sídea níkgue āijadi āārimí. Iro gapure siñajārī bokabirinerā āārimā. Irasirigu Marīpu Īgūyarārē gaji siñajārī síburire weredi āārimí. ⁹Irasirirā, Marīpu i ūmurē iri odo, igū siñajāderosūta marí Īgūyarāde igū merā oārō siñajārī bokarākoa. ¹⁰Marīpu merā siñajārā, marí gāamerō moārīrē piri, igū gāamerí gapure iripurorirā, igū merā oārō siñajānīkōārākoa, igū i ūmumarē iri odo siñajāderosūta. ¹¹Irasirirā Īgūrē oārō buremurō gāamea, igū merā

siñajārī bokamurā. Iripoegue marā īgūrē buremubiridea waja īgū merā neō siñajārī bokabirinerā āārīmā. Īgūsā iriderosū iribirikōārō gāamea marīrē.

¹²Marīpuya werenírīrē pérā, īgū merā ōārō āāríníkōāa. Sareri majī pe gapu usiri majī sareñajārō nemorō Marīpuya werenírī marīya yujupūrāriegue, marī gūñarīgue ñajārokoa. Irasirirā īgūya werenírīrē pérā, marīya yujupūrārīmarē marī gūñaridere: “I gapu ōāgorāa, o i gapu ñegorāa”, āri masírākoa. ¹³Marī masaka āārīpererā Marīpu irinerā dita āārā. Īgū īaberoegue neō āārībea. Āārīpereri marī āārīrikurire marī iririkurire masīmi. Irasirirā ōārī gūñarī oparā ōārō irirā, īgū iūrō marī irideare, marī gūñadeare weredoremakū, gūyasírīrō marīrō weremasírākoa.

**Jesús paía opu nemorō
āārīmi, āri gojadea**

¹⁴Jesús, Marīpu magū, paía opu nemorō marīya āārīburi Marīpure sērēbosagu āārīmi. Īgū Marīpu purogue āārīmi. Irasirirā neō piriro marīrō īgūrē buremuníkōārā! ¹⁵Jesús paía opu nemorō, marī turamerārē bopoñarī merā īāgū marīrē iritamugū āārīmi. Wātī marīrē ñerīrē iridorerosūta Jesúdere āārīpereri ñerīrē iridoredi āārīmi. Jesús gapu ñerīrē neō iribiridi āārīmi. ¹⁶Īgū marīya āārīburi sērēbosagu āārīmakū īārā, Marīpure gūiri marīrō marī sērēmasīa. Īgū āārīrōgue īgū merā āārīrā irirosū sērēmasīa. Īgū marīrē maīgū, marīrē bopoñarī merā īāsīa, marī ñerō tariripoere diayeta iritamugukumi.

5 ¹Marī ire masīa. Sugu paía opu, masaka watope Marīpu beyepísūdi āārīmi. Masakaya āārīburi āārīpererire Marīpure sērēbosagu āārīmi. Irasirigu Marīpure īgūsā síduarire síbosagu āārīmi. “Īgūsā ñerī iridea waja īgūsārē wajamoābirikōāka!” āri sērēgū, Marīpu iūrō waibure wējē soepeobosagu āārīmi. ²Paía opu marī irirosūta īgū turari merā īgū ñerī iriduarire tau kāmutamāsībemi.

Irasirigu pēmasīmerārē, ñerō irirārē bopoñarī merā īāmasīmi. ³Turabi āārīsīa, gajirārē iribosarosūta īgū basi ñerō iridea waja Marīpu iūrō waibure wējē soepeomi.

⁴Neō sugu īgū gāamerō paía opu ñajāmasībemi. Marīpu gapu īgūrē beyepīmi, iripoeguemu Aarórē īgū beyepīderosūta. ⁵Cristode īgū gāamerō paía opu ñajābiridi āārīmi. Marīpu īgūrē Opu pīdi āārīmi. Āsū ārīdi āārīmi īgūrē:

Yu magū āārā mu. Dapagā merā mu, yu magū āārīrē masakare masīmakū yāa, ārīdi āārīmi.⁷

⁶Gajirogue īgūya werenírī gojadea pūgue īgū magūrē āsū ārīdi āārīmi:

Melquisedec paí āārīderosūta mu āāríníkōāgukoa, ārīdi āārīmi.⁸

⁷Cristo i ūmugue āārīgū, buro oreri gaguinírī merā Marīpure īgū turari merā īgū boaburire taumasīgūrē sērēdi āārīmi. Īgū, Marīpu gāamerī ditare iriduamakū īāgū, īgū sērērīrē pé, īgūrē gūñaturamakū iridi āārīmi. ⁸Cristo, Marīpu magū āārīkeregu, buro ñerō tarīdi āārīmi. Ñerō tarīkeregu, Marīpu dorerire tarinugārō marīrō īgūrē ōārō yujuri merā irire iritariweredi āārīmi.

⁹Īgū curusague boagu, āārīpereri Marīpu īgūrē iridoredeare iripeodi āārīmi. Irasirigu āārīpererā marīrē īgūrē yujurārē taudi āārīmi, īgū puro perebiri okari opaburo, ārīgū. ¹⁰Irasirigu Marīpu īgūrē: “Melquisedec paí āārīderosūta mu āāríníkōāgukoa”, āri pīdi āārīmi, marīya āārīburi sērēbosabure.

**Jesucristore buremurīrē piriri,
āārīrā, īgūrē gūñaturaníkōārō
gāamea, āri gojadea**

¹¹Cristo paía opu nemorō āārīrīrē wāri werenemoduadāa. Musā pēmasīturabirimakū, irire weremasībirikoa. ¹²Musā yoaripoe Cristore buremubu. Irasirirā dapagoraguere gajirārē Marīpuyare buerimasā āārībukoa. Musā irasū āārībonerā, dapagoraguedere neō

buepurorirā irirosūta āārikōāa. Ōpikū mirirā, baari baagamasīmerā, majirāgā irirosūta āārikōāa. Irasirirā gajirā buerimasā musārē buepurorideare dupaturi buero gāamea. ¹³Ōpikū mirirā majirāgā irirosū āārirāno, “I ñerī, i gapu ōārī āārā”, āri beyemasībema. ¹⁴Baari buriri gapu murā baari āārā. Murā āārirāno, ōārō buenerā, ōārīrē, ñerīrē beyemasīrāgue āārīma.

6 ¹Irasirirā murā pémasirā irirosū Cristoyamarē ōārō pémasirā dujarā, irire buenemorō gāamea. Neōgorague ĩgūyare buepurorirā, marī ñerō irideare bujawere, gūñarī gorawayurire buebu, Marīpu marīrē perebiri peamegue béori, ārirā. Marī ñerō iririkudeare piri, Marīpure ōārō buremuridere buebu. ²Gajidere, deko merā, Ōāgū deyomarīgū merā wāiyerire buebu. Marī oparā ĩgūsāya mojōrī merā marīrē: “Marīpu murē iritamuburo”, āri ñapeoridere buebu. Boanerā masāburire, Marīpu Cristore buremumerārē perebiri peamegue wajamoāburidere buebu. ³Irasirirā marī Cristore buremurā ĩgūyare buenemowāgānikōārākoa, Marīpu gāāmemakū ĩgū iritamurī merā masīnemorā.

⁴Āsū āārā. Masaka Jesucristoya kerere pémasikererā, Marīpu ĩgūyarārē ōārī siburire masīkererā, Ōāgū deyomarīgūrē opakkererā, ⁵Marīpu ōārī werenīrērē pékererā, i ũmu peredero puru ĩgū turari merā iriburire masīkererā, ⁶iri gapure gāāmemerā, neō dupaturi ĩgūsā ñerō irideare bujapererī merā pirimasībirikuma. Neō dupaturi ĩgūsā gūñarīrē ōārī gapu gorawayumasībirikuma. Irasirirā Marīpuyare gāāmebiri waja, Marīpu magū Cristore buremumerā, ĩgūrē dupaturi curusague pábiatū wējērā irirosū āārirākuma. Gajirārē ĩgūrē masaka ĩūrōgue buridakakū irirākuma. ⁷Āsū āārā. Marī, su pooema nikū irirosū āārā. Ōārī nikūrē ũmuriku deko merēmakū, sibi ñajānakoā. Irasiro iri poe opu otedea ōārō puri dukakukoa. Irasirigu iri poe opu dukare opakumi

ĩgū baaburire. Gajirā iri yebare ōārī dukakumakū ĩārā: “Marīpu ōārō dukakumakū irikumī”, ārikuma. Irasūta yāmi Marīpu ĩgūyare péfārē. Gajirā ĩgūsā ĩgūyare ōārō irimakū ĩārā: “Marīpu ĩgūsārē ōārō iritamumi, irasirirā ōārō yāma”, ārirākuma. ⁸Iri poeere pora, ñerī tá dita puri dukakumakū, béokōārō gāamea. Irasūta yāmi Marīpu ĩgūyare pékererā irimerārē. Perebiri peamegue béogukumi ĩgūsārē wajamoāgū.

**Jesucristore buremurirē piriro
marīrō marī ũmugasigue waaburire
yúro gāamea, āri gojadea**

⁹Yu, Marīpu ĩgūsārē béoburire weregu, musārē yu maīrārē: “Īgū béosūmurā āārā”, āriĭgū meta yāa. Marīpu musārē Cristo merā taudi āārīmī, ĩgūyarā āārīburo, āriĭgū. Irasirirā musā ōārī yebague otedea ōārō dukakurosūta ōārīrē yāa. Irire yu masīa. ¹⁰Marīpu diayema irigu āārīmi. Irasirigu ĩgūyare musā ōārō iririre kātibirikumī. Musā ĩgūrē maīsīā, gajirā ĩgūyarārē iritamuridere kātibirikumī. ¹¹Yu, musā okaropa usuyari merā gajirārē iritamunīmakū gāamea. Irasirirā Marīpu ĩgūyarārē: “Ōārīrē sīgura”, ārideare musā yūrere, purugue diayeta oparākoa. ¹²Irasirigu musā Marīpuyare tēri merā irituyamakū gāamebea. Gajirā Marīpu Jesucristo merā tauri kerere buremurā ñerō tarikererā, Marīpure: “Diayeta yure iritamugukumi”, āri buremunīkōāma. ĩgūsā irasirimakū ĩāgū, Marīpu ĩgūyarārē: “Ōārīrē sīgura”, ārideare ĩgūsārē sīgukumi. Irasirirā musāde ĩgūsārē ĩākūī, ĩgūsā irirosūta irinīkōāka! ¹³⁻¹⁴Iripoegue Marīpu Abrahārē āsū āri pídi āārīmī: “Diayeta murē ōārīrē irigura yu ārīderosūta. Mu parāmerā āārituriarārē wārā āārīmakū irigura”, āri pídi āārīmī. Irasū āri pígu, ĩgū wāi merā wāiĭpeodi āārīmī. Gajigu ĩgū nemorō āārīgū neō marīmakū, ĩgū wāi merā wāiĭpeodi āārīmī. ¹⁵Abraham, Marīpu ĩgūrē āri pídeare ōārō buremurī merā yūdi āārīmī. Irasirigu Marīpu ĩgū ārīderosūta ĩgūrē ōārō iridi āārīmī.

¹⁶Sugu masakū gajirā péuro: “Diayeta ārigū yáa”, ārigū, igū nemorō āarigúya wāi merā wāipeokumi. Īgū irasū āri wāipeomakū pérā: “Diayeta werekumi”, āri, igū merā neō guaseomasibirikuma. ¹⁷Irasirigu Marīpu Abrahārē: “Diayeta murē oārīrē irigura”, āri pīgu, igū wāi merā wāipeodi āarīmi. Marī igū irasū wāipeo weredeare pérā: “Īgū ārīderosūta diayeta irigukumi”, āri masīa. “Īgū ārīdeare neō gorawayubirikumi”, āri masīa. Irasirigu irire marīrē oārō masiburo, ārigū, Abrahārē āri pīdeare weregu, igū wāi merā wāipeodi āarīmi. ¹⁸Marīpu neō ārikatobi āarīmi. Irasirigu Īgū āri pīdea merā, Īgū wāipeodea merā, Īgū ārīdea neō gorawayubiriburire marīrē masīmakū iridi āarīmi. Marī irasirigure masīrā, marī nērō irideare piri, igū marīrē tauburire gūnaturari merā yáa. “Irasūta irigukumi”, āri masīa. ¹⁹Irasirigu Marīpu marīrē Īgū oārō iriburire yūrārē ūmugasigūe igū merā āarīmakū irigukumi. Īgū turatarigu āarīsīā, irire diayeta irigukumi. Irire oārō masīa marī.

Āsū āārā. Sugu paía opu Marīpu āarīrī taribu poekague űajāgū, iri taribu makāpuro kāmūtari gasiro tariñajāmi. Irasū űajāgū, masakaya āarīburire sērēbosami Marīpure. ²⁰Marīpu āarīrī taribugoragūe űajārōsū Jesús ūmugasigūe Marīpu āarīrōgūe űajādi āarīmi. Marī irogūe űajāburi dupiyuro űajāsiadi āarīmi, paía opu nemorō Marīpure marīya āarīburire sērēbosanīkōābu. Melquisedec paí āarīderosūta āarīnīkōāgukumi.

**Melquisedec paí āarīderosūta
Jesús āarīmi, āri gojadea**

7 ¹Iripogue Melquisedec wāikugu Salem⁴ wāikuri makā marā opu āarīdi āarīmi. Īgū paí āarīgú, masakaya āarīburire Marīpure āarīpererārē doregure sērēbosagu āarīdi āarīmi. Abraham gajirā oparārē wējē tarinugāgū ejadi goedujāmakū, Melquisedec

īgūrē bokatīrigū waadi āarīmi. Īgūrē bokatīrigū, Marīpure: “Guapu, ĩrē oārō irika!” āri sērēbosadi āarīmi. ²Abraham gajirā oparārē wējē tarinugāsīā, igūsāya āarīdeare āiadi āarīmi. Irasirigu igū āideare pe mojōma buri dukawa pí, subu sīdi āarīmi Melquisedere. “Melquisedec”, ārīrō: “Opu diayeta irigu”, ārīduaro yáa. Īgū Salem marārē doregu āarīdi āarīmi. Īgūyarārē oārō siñajārī merā āarīmakū iridi āarīmi. Irasiriro: “Salem”, ārīrō: “Siñajārī”, ārīduaro yáa. ³Melquisedec pagusamarārē, igū nekūsamarārē igūsā were gojatúdea neō máa. Īgū deyoadeare, igū boadeare, igūrē gorawayubure were gojatúdea neō máa. Irasirigu Īgū, Marīpu magū Jesucristo paí āarīnīkōāgū irirosū āarīdi āarīmi.

⁴Irasirirā Melquisedere gūñaka! Ubu āarīgú meta āarīdi āarīmi. Marī nekū Abraham marīya bumū āarīpuroridi āarīkeremakū, Melquisedec, Abraham nemorō āarīdi āarīmi. Irasirigu Abraham Melquisedere, gajirā oparārē wējē tarinugāsīā, igūsāya āarīdea āideare pe mojōma buri dukawa pí, subu sīdi āarīmi. ⁵Āsū āārā. Moisés dorederosūta āarīpererā gajirā Israel bumarā igūsāyare, Levī parāmerā āarīturiarārē paía āarīrārē keoro sīma. Abraham Levīya bumarā nekū āarīdi āarīmi. Īgū āarīpererā gajirā Israel bumarā nekū āarīdi āarīmi. Īgū, igūsā nekū āarīdi āarīkeremakū, igūsā gapu Moisés dorederosūta irirā, Levī parāmerā āarīturiarā ditare sīma. ⁶Melquisedec gapu Levī parāmi āarīturiagu āarībiridi āarīmi. Abraham gapu Marīpu: “Oārō irigura”, āri písūdi āarīkeregu, Melquisedere sīdi āarīmi. Irasirigu Melquisedec Abrahārē: “Marīpu murē oārō iriburo”, ārīdi āarīmi. ⁷Irasirirā marī ire masīa. Melquisedec Abrahārē: “Marīpu murē oārō iriburo”, ārigū, Abraham nemorō āarīdi āarīmi. ⁸Gajire masīa. Paía, marī watope āarīrā, marī irirosūta masaka āarīma. Irasirirā boamurāta āarīma.

⁴7.1 Salem wāikuri makā, Jerusal’ēta āarīyuro.

Moisés dorederosüta irirāno, igūsāyare pe mojōma buri oparire subu sīma paifare. Abraham Melquisedere sigū, āārīnīgū irirosū āārīgūrē sīdi āārīmī. Marīpūya werenīri gojadea pūgue Melquisedere: “Boakōādi āārīmī”, āri gojadea neō maa. ⁹⁻¹⁰Masaka Moisés dorederosüta irirā, igūsāyare pe mojōma buri oparire subu sīma, Levī parāmerā āārīturiarārē paifare. Iripoegue Levī deyoaburi dupiyuro Melquisedec Abrahārē bokatīrīgū waadi āārīmī. Īgū bokatīrimakū, Abraham igū āideare pe mojōma buri dukawa pī, subu sīdi āārīmī Melquisedere. Levī, Abraham parāmi āārīdi āārīmī. Īgū parāmerā āārīturiarāde Abraham parāmerāta āārīnerā āārīmā. Irasirirā, Abraham Melquisedere sīdea merā igūsāde igūrē sīnerā irirosū āārīnerā āārīmā. Irasirigu Melquisedec igūsā nemorō āārīdi āārīmī.

¹¹Marīpū Israel bumarārē igū dorerire pīgu, Aarōn parāmerā āārīturiarā Levīya bumarārē: “Paia āārīma”, āri pīdi āārīmī. Irasirirā igū dorederosüta paia waimūrārē wejē soeopo, Marīpūre masakaya āārīburire sērēbosanerā āārīmā. Īgūsā irasiridega gapu masakare Marīpū iūrō oārā waamakū irimasībea. Irasirigu Marīpū igūsārē gorawayubure Cristore iriudi āārīmī, paī āārībure, marīrē oārā āārīmakū iribure. Cristo gapu Levīya bumū, Aarōn parāmi āārīturiaga āārībemi. Melquisedec āārīderosüta paī āārīmī. ¹²Irasirigu Marīpū Cristore paifare gorawayubure iriugu, igū iripoegue dorededere gorawayudi āārīmī. ¹³⁻¹⁴Marīpū igū iripoegue dorederosüta Levīya bumarā ditare paia sounadi āārīmī. Marī Opū Jesucristo gapu Israel bumū āārīkeregū, Levīya bumū meta āārīmī. Judāya bumū āārīmī. Marīpū Moisére igū dorerire pīgu, neō Judāya bumarārē: “Paia āārīrākuma”, ārībiridi āārīmī. Irire masīa marī.

¹⁵Irire masīrā, idere oārō pēmasīa. Cristo, Marīpū paī sōodi, gajirā paifare

gorawayugu, Melquisedec irirosū āārīgū āārīmī. ¹⁶Marīpū iripoegue dorederosüta Levīya bumarā dita paia nājāunanerā āārīmā. Jesucristo gapu Marīpū pīdi gajirā paia irirosū paī nājābiridi āārīmī. Marīpū turari merā āārīnīgū āārīsīā, paī nājādi āārīmī. ¹⁷Marīpū igū werenīri gojadea pūgue igū magūrē irire āsū ārīdi āārīmī:

Melquisedec paī āārīderosüta mu āārīnīkōāgukoa, ārīdi āārīmī.”

¹⁸Marīpū Moisére doreri pīpuroridega marīrē Marīpū merā oārō āārīmakū irimasībea. Irasirigu Marīpū iri dorerire bojepīkōādi āārīmī. ¹⁹Marīpū Moisére doreri pīdea merā marī igū iūrō oārā neō āārīmasībea. Irasirigu Marīpū Jesucristo merā marīrē oārā āārīmakū iriburire pīdi āārīmī. Irasirirā marī Cristore buremurā, Marīpū pūrogu nājārā irirosū igūrē diayeta sērēmasīa.

²⁰Marīpū Cristore paī sōogu: “Yu wāi merā murē wāipeo pīa”, ārīdi āārīmī.

²¹Gajirā paia gapure igū wāi merā wāipeo pībiridi āārīmī. Cristo gapure wāipeo, paī pīdi āārīmī. Āsū āri weredi āārīmī Marīpū Cristore:

Yu, mu Opū āārā. Irasirigu yu wāi merā murē wāipeogu, diayeta weregura.

Irasirigu neō gorawayuro marīrō murē āsū āri werea: “Melquisedec paī āārīderosüta mu āārīnīkōāgukoa”, ārīdi āārīmī Marīpū igū magūrē.”

²²Marīpū irasū āri weregū, igū Jesucristo merā marīrē oārā āārīmakū iriburire pīdi āārīmī. Iri igū Moisére doreri pīpuroridega nemorō, marī oārō āārīburire pīdea āārā. ²³Āārīpūrorīnerā paia boamakū, gajirā gorawayu nājānerā āārīmā doja. Irasirirā wārā paia nājānanerā āārīmā. ²⁴Jesús gapu irasū āārīnīkōāmi. Irasirirā igūrē gorawayurā paia neō maa. ²⁵Irasirigu Marīpūre marīya āārīburire sērēbosanīkōāmi. Marīpūre masīrāno, Jesūre buremurā āārīma. Irasirigu āārīpererā marīrē

īgūrē būremurārē taumasīmi, Marīpu merā oārō āarinīkōāburo, ārigū.

²⁶Irasirigu Jesús paía opu nemorō, āārīpereri marīya āārīburire keoro iritamugū āārīmi. Īgūrēta marī buro gāamea. Īgū oātarigu, neō nērīrē iribi, nērī opabi āārīmi. Irasirigu Marīpu ĩgūrē nērā watope āārīdire āī, ūmugasigie āārīpererā gajirā nemorō Opu pīdi āārīmi. ²⁷Gajirā paía oparā irirosū āārībemi. Īgūsā gapu ūmuriku waimurārē wējē soepeo sērēbosama, Marīpure masaka nērī iridea waja ĩgūsārē wajamoābirikōāburo, ārīrā. Paíade ĩgūsā nērī iridea waja Marīpu ĩūrō ĩgūsā basi waimurārē wējē soepeopurorima. Puru gajirā nērī ĩgūsā iridea waja waimurārē wējē soepeobosama. Ūmuriku irasirinama. Jesús gapu paía opu nemorō āārīgú, marī nērī iridea waja waimurārē wējē soepeobiridi āārīmi. Suñarōta marī āārīpererārē boabosadi āārīmi, marī nērī iridea wajare taugu. ²⁸Marīpu Moisére doreri pídea merā paía oparā sóosūma. Īgūsā irasū sóosūkererā, oārī ditare irimerā āārīma. Iri dorerire pídero puru, Marīpu ĩgū magū gapure ĩgū wāī merā wāīpeo, paía opu nemorō sóodi āārīmi. Irasirigu ĩgūrē sóogu, ĩgū gāāmerósūta oārī iripoegu āarinīmakū iridi āārīmi.

Jesús marīya āārīburire Marīpure sērēbosagu āārīmi, ārī gojadea

8 ¹Āārīpereri yu musārē wererire pérā, ire oārō pémasika! Jesucristo paía opu nemorō āārīgú ūmugasigie Marīpu turatarīgu diaye gapu doami ĩgūrē marīya āārīburire sērēbosabu. ²Ūmugasigie marī Opu iridea wii ĩgūya wiigora āārā. Iri wii, masaka iridea wii meta āārā. Irasirigu Jesucristo irogu marīya āārīburire Marīpure sērēbosagu, iri wiigueta sērēbosami. ³Marīpu i nikū marā paía oparārē sóogu, ĩgū ĩūrō waimurārē wējē soepeomurārē, gajino ĩgūrē sīmurārē sóomi. Irasirigu Jesucristode ĩgūsā Marīpure gajino sīrā irirosū irigu, ĩgū basi marīrē boabosadi āārīmi. ⁴Jesucristo i nikūgue āārīgú,

paí āārībiribukumi. Gajirā paía Moisés dorederosūta Marīpu ĩūrō ĩgūrē gajinorē sīrā āārīsīama. ⁵I nikū marā paía Marīpuya wiigie ĩgū ĩūrō moāma. Iri wii i nikūma wii āārā. Marīpuya wiigora ūmugasigie āārā. Irasiriro Marīpuya wii i nikūma wii, ūmugasima wii keori āārā. Moisés i nikūma wiire iriburo dupiyuro Marīpu āsū ārīdi āārīmi ĩgūrē: “Yu mūrē ūtāūgue ĩmuderosūta yaa wiire irigukoa. Yu dorederosūta yaa wiire keoro irika!” ārīdi āārīmi. ⁶Jesús gapure: “Paía opu nemorō āārā mu”, ārī pīdi āārīmi. Irasiriro Jesús ūmugasigie paí moārī, i nikū marā paía moārī nemorō oārī āārā. Iripoegue Marīpu masakare: “Moisére yu doreri pídeare iripeorārē oārō irigara”, ārī werepīdi āārīmi. Puru Jesucristore iriugu: “Īgūrē būremurārē yu merā oārā āārīmakū irigura”, ārī werepīdi āārīmi. Irasiriro ĩgū iripoegue werepīdea nemorō oārī āārā. Irasirigu Jesucristo Marīpu merā marī oārō āārīburire āmubosagu āārīsīā, paía opu nemorō āārīmi.

⁷Moisére Marīpu doreri pídea, marīrē Marīpu merā oārō āārīmakū iribiridero āārībú. Iri doreri marīrē oārō irimakū tamerārē Marīpu dupaturi gajī werepībiribodi āārīmi. ⁸Īgūyarā, Israel bumarā ĩgū doredere iribiri waja ĩgūsārē āsū ārīdi āārīmi ĩgūya werenrī gojadea pūgue:

Yu musā Opu, āsū ārā: “Oārō péka! Musā Israel bumarārē, Judáya bumarādere purugere gajī maama werepīgukoa.

⁹Iri, yu musā nēkūsāmarārē iripoegue werepīdea irirosū neō āārībirikoa. Yu basi ĩgūsārē Egipto nikūgue āārīrārē oārō koreri merā wiubu. Wiu: ‘Yu dorerire irimakū, musārē oārō irigura’, ārī werepību. Yu irasū ārīdeare ĩgūsā gapu tarinugāma. Īgūsā tarinugārī waja ĩgūsārē béobu, ĩgūsā gāāmerō iriburo, ārīgū.

¹⁰Irasirigu purugere Israel bumarārē āsū ārī weregura: Yu dorerire

Īgūsārē gūna pémāsímakū irigukoa. Yu dorerire Īgūsārē iriduamakū irigukoa. Irasirigu yu, Īgūsā Opu āārīgukoa. Īgūsā, yaarā yu ditare būremurā āārīrākuma.

¹¹ Neō sugu Īgūyarārē Īgū merāmarārē, Īgū pagupūrārē: ‘Marī Opure masika musā!’ āri buebirikuma. Āārīpererā yure masīrākuma. Majīrā, irasū āārīmakū murā yure masīrā dita āārīrākuma.

¹² Irasirigu Īgūsā nērī irideare kātīgukoa. Īgūsā nērī irideare neō gūnanemobirikoa. Īgūsārē wajamoābirikoa”, ārīdi āārīmī Marīpu Israel bumarārē.”

¹³ Irasū āri weregu, maama werepīri merā iripoegue Īgū masakare werepīpurorideare peremakū irīdi āārīmī. Gajino būgure bēo gorawayurosū, maama merā Īgū werepīpurorideare gorawayudi āārīmī.

Marīpure būremurī wiimarē gojadea

9 ¹ Iripoegue Marīpu Moisére Īgū dorerire pīpurorīgu, masaka Īgūrē būremuburidere pīdi āārīmī. Irasirigu Īgūsārē Īgūrē būremuburi wii i nikūma wiire iridoredi āārīmī. ² Iri wii waimurā gasiri merā Īgūsā iridea wii, pe taribu opari wii āārīdero āārībú. Nājānugāpūroriri taribu Marīpuya taribu wāīkudero āārībú. Iri taribure sīāgori yuku peodi, irasū āārīmakū baari peyaro āārīdero āārībú. Iri peyaro weka Marīpu Īūrō pá duparu peyadero āārībú. ³ Iri taribu korema taribu surīro gasiro merā kāmūtadea taribu āārīdero āārībú. Iri taribu Marīpu āārīrī taribugora wāīkudero āārībú. ⁴ Iri taribugue nājārō puro sūrōrī soemurō oro merā iridero āārīdero āārībú. Iri taribu poekague oro merā ōmabiadea kūma, Marīpu Īgū doreri gojadea ūtā majīrī opari kūma āārīdero āārībú. Gaji soro oro merā iridea soro Marīpu masakare ejodea manā wāīkuri poga oparisoro, irasū āārīmakū Aarōyagu

tuadi nāsātuadi iri kūmague āārīdero āārībú. ⁵ Marīpu iri kūma būuari majī weka pērā Īgūrē wereboerā kēdupurikurā keori weadea merā Īgū iri taribugue āārīrīrē Īmudi āārīmī. Īgūsāya kēdupuri merā iri kūma būuari majīrē sēē kāmūtadero āārībú. Iri būuari majī, Marīpu masakare: “Īgūsā nērō iridea waja wajamoābirikoa”, ārīdeare keori āārīdero āārībú. Dapagorare āārīpereri iri wiimarē werenemomasībirikoa.

⁶ Iri wiimarē āmu ododero puru, ūmuriku paía āārīpuroriri taribure nājāunanerā āārīmā Marīpu Īūrō Īgūsā moārīrē irirā. ⁷ Paía opu dita gaji taribugure nājāunadi āārīmī. Bojoriku iri taribugure suñarōta waimurā díre āi nājāunadi āārīmī. Dí marīrō neō nājābirīdi āārīmī. Īgū basi nērī iridea waja, irasū āārīmakū masaka Īgūsā masīna marīrō nērō iridea waja iri díre āi nājādi āārīmī, Marīpure: “Wajamoābirikōāka guare! Gua nērō irideare kātika!” āri sērēgū. ⁸ Iri āārīpereri merā Ōāgū deyomarīgū marīrē ire pémāsímakū yāmi. Iri wii āārīdeapoe masaka Marīpure būremurā, Īgū āārīrī taribugue nājābirinerā āārīmā. ⁹ Iri āārīpereri Marīpu Īgūrē būremurī wiimarē pīdeare marī buesīā: “Dapagoraguere marī Īgūrē būremurī āsū ārīduaro yāa”, āri pémasia. Iro dupiyuro paía gajino Marīpure sīrī, waimurārē wējē soepeori, masakare: “Marīpu Īūrō waja opamerā āārā gua”, neō āri masīmakū irībirīdero āārībú. ¹⁰ Āsū āārā. Marīpu Moisére doreri pīdea Īgū masakare baadoreri, irīdoreri, Īgū Īūrō koedoreri dita āārā. Īgūsāya yūjupūrārīma āārībea. Irasiriro iri doreri marīrē ōārā waamakū irībea. Marīpu iri dorerire masaka Īgūsā irīburire pīdi āārīmī. Irīre Jesucristo merā gorawayuburo dupiyuro pīdi āārīmī.

¹¹ Cristo gapu paía opu nemorō āārīgū aarisīadi āārīmī. Irasirigu Īgū boadea merā marīrē ōārō irīdi āārīmī. Marīpu

iūrō marī ñerī iridea wajare peredoregũ, Marīpũ āārīrógue ũmugasima wiigue ñajādi āārīmí. I nikũma wiire ñajābiridi āārīmí. Ũmugasima wii, i nikũma wii nemorō ōatariri wii, masaka iridea wii meta āārā. ¹²Irasirigu Cristo, Marīpũ āārīrógue ũmugasima wiigue suñarōta ñajādi āārīmí. Irogue ñajāgũ, paía oparā i nikũma wiigue Marīpũ āārīrī taribuguere cabraya díre, wekuā majīrāya díre āi ñajāderosũ āi ñajābiridi āārīmí. Īgũ basi marī ñerī iridea waja boagũ, Īgũya dí merā Marīpũ āārīrógue ñajādi āārīmí, marīrē Marīpũ merā ōārō āārīnīkōāburo, ārīgũ. ¹³Paía oparā cabraya, wekuaya dí merā, wekugo majīgōrē Īgũsā soedea nitī merā masakare Īgũsā ñerī iridea waja Marīpũya wiigue ñajāmasīmerārē wēāsīripeoma. Īgũsārē wēāsīripeomakũ, Marīpũ iūrō ñerīrē opamerā duja, Marīpũya wiigue dupaturi ñajāmasīma doja. ¹⁴Paía oparā wekuaya dí merā, cabraya dí merā masakare iritamuma. Cristo gapũ Īgũsā nemorō Īgũya dí merā marīrē ōārō iritamutarigu yāmi. Īgũ ñerī marīgũ, Ōāgũ deyomarīgũ āārīnīgũ iritamurī merā Īgũ basi Marīpũre wiadi āārīmí curusague boabu. Paía waimurā Marīpũre wia, Īgũ iūrōrē soepeorosũ Īgũ basi irasũ wiadi āārīmí. Irasirigu marīrē Marīpũ merā neō ōārō āārībonerārē taudi āārīmí, Marīpũ okanīgũ dorerire ōārō irimasīburo, ārīgũ. Irasirigu marī gũñarīgue: “Marīpũ guare wajamoāgukumi gua ñerō iridea waja”, āri gũñarīkũnemobirimakũ iridi āārīmí.

¹⁵Irasirigu Jesucristo, Marīpũ Īgũ beyenerārē maama werepīderosũta iridi āārīmí marīrē taubu. Marīrē taugu, Marīpũyarā Īgũ merā ōārō āārīnīmakũ iridi āārīmí. Irasirirā Marīpũ Īgũyarārē sīburre oparākoa. Moisés doreri dita āārīmakũ, marī ñerī iridea waja, waja oparā dita āārībukoa dapa. Cristo marīrē curusague boabosadi āārīmí, marī ñerī iridea waja, waja opabonerārē taubu. ¹⁶⁻¹⁷Āsũ āārā. Sugũ masakũ Īgũ boaburo dupiyuro Īgũyarārē: “Yũ opari musārē dujarokoa”, ārikumi. Irasirigu

Īgũ boaburo dupiyuro sībirikumi dapa. Īgũ boadero pũru, Īgũyarārē: “Musārē dujarokoa”, ārīderosũta Īgũ opadeare āāikuma.

¹⁸Irasiro Marīpũ masakare: “Āsũ irigura”, āri werepīpuroridea, waimurārē wējē, Īgũsāya dí béoro marīrō wajamarīdero āārībũ. Waimurārē wējē, Īgũsāya díre béodero pũru, Marīpũ dorerire diayeta irinerā āārīmá. ¹⁹Irasirigu Moisés, Marīpũ Īgũ doreri pídeare masakare werepeodi āārīmí. Pũru cabraya díre, wekuā majīrāya díre deko merā morēdi āārīmí. Morē odo, hisopo wāikudi dupũ merā oveja poarire diari merā ñimudea merā tūrādi āārīmí. Iri dupũ merā díre yosa, Marīpũ dorerire Īgũ gojadea pũ weka, āārīpererā masaka wekadere wēāsīripeodi āārīmí. ²⁰Pũru Īgũsārē āsũ ārīdi āārīmí: “Marīpũ marīrē Īgũ doreri pídea, i dí merā diaye āārīmakũ masīa. I díre ĩārā, diayeta Īgũ ārīderosũta Īgũ marīrē iriburire masīa. Irasirigu Marīpũ: ‘Yũ dorerire ōārō irikal’ ārīmi”, ārīdi āārīmí Moisés. ²¹Pũru masakare Īgũ iriderosũta Marīpũre buremurī wii wiamurā gasiri merā Īgũsā iridea wiire, āārīpereri iri wiigue āārīrīdere wēāsīripeodi āārīmí. ²²Āsũ āārā. Īgũ dorederosũta Marīpũre buremurī wiimarē dí merā wēāsīrimakũ, Marīpũ irire: “Yũ iūrō ōārī āārā”, āri ĩadi āārīmí. Irasũ wēāsīribirimakũ: “Ōārī āārā”, āri ĩābiribodi āārīmí. Irasirigu dí béoro marīrō, marī ñerī iridea wajare marīrē kātīmasībirikumi.

**Jesucristo, Īgũ boari merā
marī ñerō iridea wajare
taudi āārīmí, āri gojadea**

²³Irasirirā i nikũma wiire, iri wiigue āārīrīdere paía: “Marīpũ iūrō ōārī āārā”, ārīrā, waimurā dí merā wēāsīripeonerā āārīmá. I nikũma wii, ũmugasima wii keori dita āārīdero āārībũ. Irasiro ũmugasima wiire, iri wiigue āārīrīdere: “Marīpũ iūrō ōārī dita āārā”, āri, waimurā dí nemorō Cristoya dí merā wēāsīripeoro gāāmea. ²⁴Irasirigu Cristo marīya āārīburire Marīpũre

sērēbosagu, Marīpure buremurī wii masaka iridea wiire űajābiridi āārimī. Iri wii, űmugasima wii keori āāridero āārībū. Marīpuya wiigora űmugasigue āārā. Irasirigu Cristo űmugasima wiigue űajādi āārīmī, Marīpu iūrō mariya āārīburire sērēbosabu.

²⁵Bojoriku sugu paía opu i nikūma wiigue, Marīpu āārīrī taribugue waimurā dí merā űajānadi āārīmī. Cristo gapu marīrē boabosagu, suñarōta űmugasima wiigue, Marīpu āārīrōgue ĩgūya dí merā űajādi āārīmī. ²⁶Paía opu dí merā űajānaderosū irigu, i űmu āārīnugādeapoegueta boa, masādi tamerā irasūta boa, masānikōābodi āārīmī. Suñarōta i űmu pererīnū ejaburi dupiyuro i nikūguere deyoadi āārīmī, ĩgū suñarōta boari merā marī āārīpererā űērī iridea wajare béobu. ²⁷Āārīpererā marīde suñarōta boarākoa. Marī boadero puru, Marīpu ĩgū iūrōrē marīrē nīdoregukumi ĩgūrē buremurārē űārō iri, ĩgūrē buremubirinerārē wajamoābu. ²⁸Marī suñarōta boarosū, Cristode suñarōta boadi āārīmī. Irasirigu ĩgū boari merā wārā masaka űērō iridea wajare béobosadi āārīmī. Irasiri odo, űmugasigie murīa, puru i nikūgue dupaturi aarigukumi doja. Irasū aarīgú, masaka űērō iridea wajare béogu aarīgú meta irigukumi. ĩgūrē usuyari merā yūrārē taugu aarigukumi, űmugasigie ĩgū merā āārīburo, ārīgū.

10 ¹Marīpu Moisére ĩgū doreri pīdea, purugue ĩgū Cristo merā masakare űārō iriburi keori dita āāridero āārībū. Cristo masaka űērī iridea wajare béodi āārīmī. Marīpu Moisére doreri pīdea gapu ĩgūsā űērī iridea wajare béomakū irimasībiridero āārībū. Irasiriro iri dorederosūta paía bojoriku Marīpu iūrō waimurārē wējē soepeerire irinakeremakū, masaka űērī iridea wajare béomakū irimasībiridero āārībū. ĩgūsārē Marīpu iūrō űārā āārīmakū irimasībiridero āārībū.

²Iri doreri masakare űārā āārīmakū

irimasīmakū, suñarōta waimurā wējē soepeeri merāta ĩgūsā űērī iridea wajare béosūbonerā āārīmā. “Waja opamerā āārā”, ārī gūñabonerā āārīmā. Irasirirā, Marīpu iūrō ĩgūsā waimurā wējē soepeerire pirikōābonerā āārīmā. ³Āsū gapu āāridero āārībū. Marīpu, bojoriku ĩgūsā waimurārē wējē soepeeri merā ĩgūsā űērō irideare gūñamakū iridi āārīmī. ⁴Irasirirā wekuaya dí, cabraya dí merā marī űērī iridea wajare neō béomasībea.

⁵Irasirigu Cristo i nikūguere aariburo dupiyuro ĩgū Pagure āsū ārīdi āārīmī:

Mu iūrō ĩgūsā waimurārē wējē soepeerire, gajino ĩgūsā murē sīrīdere gāāmebea. Irasirigu yure dupukugu deyoamakū irigukoa, ĩgūsā űērō iridea waja ĩgūsārē boabosadoregu.

⁶Masaka ĩgūsā űērō irideare kātīdoreduarā, mu iūrō ĩgūsā waimurārē wējē soepeerire, gajino ĩgūsā murē sīrīdere usuyari merā iābea.

⁷Irasirigu yu āsū ārību: “Mu, yu Opu āārā. Irasirigu muya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta mu gāāmerīrē irigu waagura”, ārīdi āārīmī Cristo ĩgū Pagure.^x

⁸Irire ārīgū, ire ārīpuroridi āārīmī Marīpure: “Mu iūrō ĩgūsā waimurārē wējē soepeerire, gajino ĩgūsā murē sīrīdere gāāmebea. ĩgūsā irasū iririre usuyari merā iābea”, ārīdi āārīmī Marīpu dorederosū ĩgūsā irikeremakū. ⁹Puru āsū ārīnemedi āārīmī: “Mu, yu Opu āārā. Irasirigu mu gāāmerīrē irigu waagura”, ārīdi āārīmī. Irasirigu Marīpu ĩgū masakare waimurārē wējē soepeeriredeare béodi āārīmī. Irire béogu: “Cristo boari merā gapu masakare ĩgūsā űērī iridea wajare taugura”, ārī werepīdi āārīmī.

¹⁰Jesucristo, Marīpu gāāmederosūta ĩgū basita Marīpure wiadi āārīmī, marī āārīpererārē suñarōta boabosagu. Irasirigu ĩgū boari merā Marīpu marīrē

^x 10.7 Sal 40.6-8

ĩgũyarã õãrã, waja opamerã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ.

¹¹ ããrĩpererĩnũrĩ Marĩpu ãũrũ judío masaka paía waimũrãrẽ wẽjẽ soepeonĩkõãma. Irasirikeremakũ, marĩ ñerĩ iridea wajare neõ béomakũ irimasĩbea. ¹² Jesucristo gapũ suñarõta marĩrẽ boabosadi ããrĩmĩ, marĩ ñerĩ iridea wajare béobu. Irire irasiri odo, ãmũgasigue Marĩpu diaye gapũ doadi ããrĩmĩ marĩ Opũ ããrĩgũ. ¹³ Iroguere doagũ, ĩgũrẽ ĩaturĩrãrẽ Marĩpu tarĩnũgãbosaburire yũgu yãmi. ¹⁴ ĩgũta suñarõta boari merã ĩgũyarãrẽ õãrã, waja opamerã ããrĩnĩmakũ iridi ããrĩmĩ. ¹⁵ Jesucristo irasũ irideare Õãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ: “Irasũta ããrã”, ãrĩ masĩmakũ yãmi. Æsũ ãrĩ weredi ããrĩmĩ:

¹⁶ Musã Opũ ãsũ ãrĩmĩ: “Pũũguere yaarãrẽ ãsũ ãrĩ weregura: ‘Yũ dorerire ĩgũsãrẽ iriduamakũ irigũkoa. Yũ dorerire gũña pẽmasĩmakũ irigũkoa’ ”. ^y

¹⁷ Idere ãrĩnemomĩ: “Ĩgũsã ñerõ irideare dupaturi neõ gũñanemobirĩkoa”, ãrĩmĩ, ãrĩ weredi ããrĩmĩ Õãgũ deyomarĩgũ. ^z

¹⁸ Irasirirã marĩ ñerĩ irideare Marĩpu kãtisũnerã ããrã. Dupaturi marĩ ñerĩ iridea wajare waimũrã wẽjẽ soepeorire gããmenemobea.

**Marĩpu ããrĩrõgue ñajãrã
irĩrosũ marĩya ããrĩburire ĩgũrẽ
sẽrẽrõ gããmea, ãrĩ gojãdea**

¹⁹ Irasirirã dapagorare marĩ ãmũgasigue Marĩpũya wĩigũ ĩgũ ããrĩrĩ tarĩbugoragũ ñajãrã irĩrosũ gũiro marĩrõ ĩgũrẽ diaye sãrẽmasĩa. Jesucristo marĩrẽ boabosagũ dí béodea merã irasirimasĩa. ²⁰ Jesucristo boaburi dupiyuro Marĩpu ããrĩrĩ tarĩbugoragũere paía opũ dita iri tarĩbu makãpũro kãmutari gasĩrore tarĩñajãdi ããrĩmĩ, masakaya ããrĩburire Marĩpũre sãrẽbosabu. Jesucristo gapũ ĩgũ boadea merã Marĩpu merã marĩ õãrõ ããrĩrĩrẽ kãmutadeare béodi ããrĩmĩ. Irasirirã

dapagorare marĩ Jesucristo marĩrẽ boabosadea merã Marĩpu ããrĩrõguere ñajãrã irĩrosũ marĩya ããrĩburire Marĩpũre diaye sãrẽmasĩa. ²¹ Jesucristo paía opũ nemorõ paĩ ããrĩgũ Marĩpu ããrĩrõgue marĩya ããrĩburire sãrẽbosagũ ããrĩmĩ. Irogũ ĩgũ marĩrẽ Marĩpũyarãrẽ õãrõ doregũ ããrĩmĩ. ²² Irasirirã diaye gũñarĩ merã, bũremurĩrẽ neõ pĩro marĩrõ merã Marĩpu ããrĩrõgue ñajãrã irĩrosũ marĩ ĩgũrẽ diaye sãrẽrõ gããmea. Cristo ĩgũ boadea merã marĩrẽ waja opamerã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ: “Ñerĩ iridea waja, waja oparã ããrã gua”, ãrĩ neõ gũñarĩkũnemobirĩkõãburo, ãrĩgũ. Irasirirã gurari marĩrĩ deko merã marĩya dũpũre tũkoenerã irĩrosũ Marĩpu ãũrõ õãrã ããrã. ²³ Marĩpu marĩrẽ: “Taugura”, ãrĩderosũta irĩgũkũmĩ. Irasirirã marĩrẽ ĩgũ ãrĩdeare bũremupũrorĩderosũta pĩro marĩrõ õãrõ usũyari merã bũremuwãgãnĩkõãrã! ²⁴ Gajĩrã Jesũre bũremurãdere gũñarã! Irasirirã gãme iritamurã! Gãme maĩrĩ merã õãrõ irirã! ²⁵ Pĩro marĩrõ merã Marĩpũyare nerẽ buerã! Surãyerĩ marĩ merã nerẽ buemerã irĩrosũ irĩbirĩkõãrã! Marĩ Opũ ĩ nĩkũguere dupaturi aarĩburo mérõ dũyãa. Irasirirã irire masĩrã, gãme iritamurõ gããmea ĩgũrẽ bũremunemomurã.

²⁶ Marĩpu marĩrẽ Jesũya kerere: “Diyeta ããrã”, ãrĩ masĩmakũ irĩdero pũru, marĩ ñerĩ irĩduarire pĩro marĩrõ irĩwãgãnĩkõãrã, marĩ ñerõ iridea waja Jesucristo ĩgũ boadea merã marĩrẽ taudeare béobukoa. Irire béomakũ, dupaturi ĩgũ marĩrẽ boabosari neõ mãa. ²⁷ Marĩ ĩgũ taudeare béomakũ ĩãgũ, Marĩpu ããrĩpererã ĩgũrẽ ĩaturĩrãrẽ bũro wajamoãgũ, marĩdere ĩgũsã merã perebĩrĩ peamegue béogũkũmĩ. Irasirirã marĩrẽ gajĩrã ĩgũyare béonerã merã ĩgũ wajamoãburire bũro gũĩrĩ merã ããrĩbukoa. ²⁸ Iripoegue marã Moĩsẽs dorerire tarĩnũgãgũrẽ wajamoãnerã ããrĩmã. ĩgũ ñerõ irideare pãrã, o urerã ĩã, ĩgũrẽ weresãdero pũru, Marĩpu

dorederosüta neõ bopoñarí merã ïãrõ marirõ ïgürë wejënerã äãrímá. ²⁹¿Naásü gũñarí musã? ïgürë wajamoãdero nemorõ Marĩpu magürë ïaturigunorë buro wajamoãgukumi. ïgũ magũya dí béodea merã Marĩpu marirë: “Õãrã, waja opamerã äãrímã”, ãrĩ ïãdi äãrímí. Iripoegue irire werepídí äãrímí. Irasirigu Jesucristoya dí béodeare: “Wajamãã”, ãrĩrãrë, Õãgũ deyomarĩgürë Marĩpu marirë maĩrirë masímakũ irigure ñerõ werenĩrãrë buro wajamoãgukumi. ³⁰Marĩ Opũ ãrĩdeare masía marĩ. Æsũ ãrĩdí äãrímí: “Yu ããrã, waja oparãrë wajamoãbu. ïgũsã ñerĩ iridea waja ïgũsãrë wajamoãgura”, ãrĩdí äãrímí. Æsũ ãrĩnemodi äãrímí doja: “Yaarã iririre ïãgũ, ïgũsãrë diayemarë irigura”, ãrĩdí äãrímí. ³¹Marĩpu okanĩgũ masakare wajamoãrĩ buro goerĩ äãrã.

³²Musã iripoegue äãrĩdeare gũñaka! Marĩpu musãrë Jesucristoya kerere masĩnugãmakũ iridero puru, gajirã musãrë ñerõ tarimakũ irinerã äãrímá. Irasirikeremakũ, musã gapu ïgürë buremurirë neõ piribirinerã äãrĩbũ. ³³Masaka iürõ gajirã surãyeri musãrë ñerõ werení, ñerõ iribiranerã äãrímá. Gajipoe musã merãmarãrë gajirã ñerõ iribiramakũ ïãrã, ïgũsãrë béobiri, musãde ïgũsã merã ñerõ iribirasünerã äãrĩbũ. ³⁴Surãyeri musã merãmarã peresugue äãrĩmakũ ïãrã, bopoñarí merã ïã, ïgũsãrë iritamunerã äãrĩbũ. Gajirã musãyare emakeremakũ, usuyari merã: “Õãrokoa”, ãrĩnerã äãrĩbũ. I nikũma nemorõ õãrĩ perebiriburire ïmagasiguere musã opaburire masĩnerã äãrĩbũ. Irasirirã musã oparire ïgũsã emamakũ, bujawerebirinerã äãrĩbũ. ³⁵Irasirirã Jesucristore gũñaturanĩkõõaka! ïgürë buremurirë neõ piribirikõõaka! ïgürë buremurã, wãrĩ õãrĩrë wajatarãkoa. ³⁶Musãrë õãrõ gũñaturarí merã Marĩpu gããmerirë irinĩkõõãrõ gããamea. Irasirirã, ïgũ: “Õãrĩrë sigura”, ãrĩdeare oparãkoa. ³⁷Marĩpu ãsũ ãrĩdí äãrímí ïgũya werenĩrĩ gojadea pũgue:

Mérõ duyãa yu iriudi i ïmũguere dupaturi aariburo. Yooboro marirõ ejagukumi.

³⁸ïgürë buremurãrë: “Õãrõ irirã, yaarã äãrímã”, ãrĩ ïãa. Yu merã äãrĩnĩkõõãrãkuma. ïgürë buremurirë pirirã gapure suyubirikoã, ãrĩdí äãrímí Marĩpu.⁴

³⁹Marĩ gapu ïgürë buremurirë pirirã irirosũ äãrĩbea. Irasirirã perebiri peamegure waamurã äãrĩbea. Marĩ Jesucristore buremua. Irasirirã ïgũ taunerã, ïgũ puro waamurã äãrã.

Marĩpũre buremurĩmarë gojadea

11 ¹Marĩpũre buremurã: “ïgũ marirë: ‘Õãrĩrë sigura’, ãrĩdeare diayeta sigukumi”, ãrĩ buremua. Irire ïãbirikererã, ïãrã irirosũ: “Diayeta äãrã, ïgũ ãrĩdeare oparãkoa”, ãrĩ buremua. ²Iripoeguere marĩ ñekũsãmarã ïgürë buremumakũ, ïgũsãrë: “Õãrã äãrímã”, ãrĩ ïãdi äãrímí.

³Marĩpũre buremurĩ merã: “ïgũ werenĩrĩ merã i ïmũma äãrĩpererĩ äãrĩmakũ iridĩ äãrímí. Irasirigu iro dupiyuro neõ marĩdeare i ïmũmarë äãrĩpererĩ marĩ dapagora ïãrĩrë iridĩ äãrímí”, ãrĩ masía.

⁴Iripoeguemu Abel Marĩpũre buremusiã, ïgũ iürõ oveja majĩgürë wejë soepeogu, ïgũ tígũ Caĩn sídea nemorõ sídi äãrímí. Marĩpu, Abel ïgürë buremurirë ïãgũ, ïgũ sídeare: “Õãgorãã”, ãrĩdí äãrímí. Irasirigu ïgürë: “Õãgũ äãrímí”, ãrĩ ïãdi äãrímí. Abel iripoegue boadĩ äãrĩkeremakũ, ïgũ Marĩpũre buremurĩ merã irideare marĩde gũñãã. Irasirirã ïgũ buremuderosüta marĩdere Marĩpũre buremurõ gããamea.

⁵Enoc Marĩpũre buremusiã, boabiridĩ äãrímí. ïgũ boabirikeremakũ, Marĩpu ïgürë ãimurĩãkõõadĩ äãrímí. Masaka ïgürë ãmakererã, neõ bokabirinerã äãrímá. Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasüdero äãrĩbũ: “Marĩpu Enorë ãimurĩaburĩ dupiyuro

usuyari merā ĩadi āārímí”. ⁶Marĩpũre marĩ buremumerā ĩgũrē usuyamakũ irimasĩbea. ĩgũrē sērēgũno: “Diyeta ĩgũ Marĩpũgora āārímĩ”, āri gũnarō gāamea. “Marĩ ĩgũrē buremurĩ merā sērērĩrē ōārō pémi”, āri gũnarō gāamea. Marĩ irire gũnamerā ĩgũrē sērēmasĩbea.

⁷Noé Marĩpũre buremusiā, Marĩpũ ĩgũrē: “Mũ neō ĩābirideā merā i nikũ marārē ĩgũsā yũre buremubiri waja bũro wajamoāgura”, ārideare buremudi āārímĩ. Irasirĩgu, Marĩpũ dorederosũta wādĩru doódiru iridi āārímĩ, ĩgũyarā merā dia mirĩburire tarĩbu. Marĩpũre buremusiā, i nikũ marārē ĩgũsā ĩgũrē buremubirire masĩmakũ iridi āārímĩ. Marĩpũ, ĩgũrē buremumakũ: “Ōāgũ āārímĩ”, āri ĩadi āārímĩ.

⁸Abraham Marĩpũre buremusiā: “Gaji nikũ yũ murē sĩburi nikũgue waaka!” ārĩmakũ pégu, ĩgũrē yũjudi āārímĩ. “Irogue waagũ irikoa”, ārĩmasĩbirikeregu, ĩgũya nikũrē wiriwāgādi āārímĩ. ⁹Marĩpũ ĩgũrē: “Iri nikũrē sigũra”, ārideare buremugũ, iri nikũgue eja, āārĩmejājadi āārímĩ. Iro āārĩmejājakeregu, gaji nikũmũ irirosũ surĩ gasiri merā irideā wiiri merā naaunadi āārímĩ murārō āārĩbirisiā. Marĩpũ ĩgũ magũ Isaare, ĩgũ parāmi Jacore: “Iri nikũrē sigũra musādere”, ārĩmakũ, ĩgũsāde Abraham irirosũta iri nikũgue naaunanerā āārímā. ¹⁰Abraham iri nikũrē naagũ, makārĩ iribiridi āārímĩ. Gaji makāgue Marĩpũ āārĩrĩ makāgue ũmugasigũ ĩgũ waaburire yũgu iridi āārímĩ. Iri makā Marĩpũ irideā makā neō perebiri makā āārā.

¹¹Abraham marāpo Sara pũrā marĩdeo Marĩpũre buremusiā, búrogora āārĩkerego: “Marĩpũ ārĩderosũta yũre irigukumi”, āri buremurĩ merā pũrākudeo āārímó. ¹²Irasirĩgu Abraham bũgurogora āārĩkeregu, Sara merā majĩgũrē pũrākudi āārímĩ. ĩgũ parāmerā āārĩturiarā wārā āārĩnerā āārímā. Neñukārē, ĩmipa yerire keo bokatiũna marĩrō irirosũ ĩgũsārē keo bokatiũmasiĩna máa.

¹³Āārĩpererā, Marĩpũ ĩgũsārē: “Sĩgura”, ārideare neō opamerāgue

boanerā āārímā. Irire opabirikererā, gũnaturari merā: “Marĩpũ ĩgũ ārĩderosũta purũgue sigũkumi guare”, āri, ĩgũrē buremunĩkōānerā āārímā. Irasirĩrā gajirārē: “Gaji nikũ marā irirosũ i nikũgue naarā dita āārā”, āri werenerā āārímā. ¹⁴ĩgũsā irirosũta irire ārĩrāno, gaji nikũ, ĩgũsāya nikũ āārĩburire āmarā yāma. Irire ōārō masiā marĩ. ¹⁵Marĩ ñekũsāmarā: “Gaji nikũ marā āārā”, ārĩrā, ĩgũsā beowāgādea nikũrē gũñabirinerā āārímā. Irasũ āri gũnarā, goedujaákōābonerā āārímā. ¹⁶I nikũ nemorō ũmugasigũ ōārĩ nikũ gapũre: “Bũro waaduakoa”, āri gũñanerā āārímā. Irasirĩgu Marĩpũ ĩgũsā ĩgũrē: “Gũa Opu āārímĩ”, ārĩmakũ pégu, gũyasĩrĩrĩ marĩrō: “ĩgũsā Opu āārā”, ārĩdi āārímĩ. ĩgũ puro ĩgũsāya makā āārĩburore āmubosasiadi āārímĩ.

¹⁷Marĩpũ Abrahārē: “ĬDiyeta yũre buremugũ yārĩ?” āri gũñagũ, ĩgũrē: “Yũ ĩũrō mũ magũ Isaare wējē soepeoka!” ārĩdi āārímĩ. Abraham gapũ Marĩpũre buremusiā: “Neō yũ magũ sugũ āārĩgũrē wējē soepeobirikoa”, ārĩbiridi āārímĩ. ¹⁸Iro dupiyurogue Marĩpũ ĩgũrē: “Mũ magũ Isaac merā mũ parāmerā āārĩturiarārē opagũkoa”, ārĩsũdi āārĩkeregu, Abraham Marĩpũre: “Yũ magũrē neō wējē soepeobirikoa”, ārĩbiridi āārímĩ. ¹⁹Abraham: “Marĩpũ ĩgũ turari merā boanerārē masũmasiĩā, yũ magũrē wējēkeremakũ, masũgukumi”, āri gũnadi āārímĩ. Irasirĩgu, Marĩpũ Abrahārē kāmutangũ: “Mũ magũrē wējēbirikōāka!” ārĩdi āārímĩ. Irasirĩrā ire masiā. Abraham ĩgũ magũrē boadigue masādi irirosũ dupaturĩ opadi āārímĩ.

²⁰Isaac Marĩpũre buremusiā, ĩgũ pũrā Jacore, Esaũre: “Pũrũgue Marĩpũ musārē ōārō irigukumi”, ārĩdi āārímĩ.

²¹Jacob Marĩpũre buremusiā, ĩgũ boaburo dupiyurogā ĩgũ tuadi merā tuawāgānũgāja, Marĩpũre sērē buremudi āārímĩ. Irasirĩgu ĩgũ magũ José pũrārē: “Marĩpũ musārē ōārō iritamuburo”, ārĩdi āārímĩ.

²²José Marĩpũre buremusiā, ĩgũ boaburo dupiyurogā ĩgũ pũrārē āsũ

ārī weredi āārīmí: “Marī parāmerā āāríturiarā Egiptogue āārírā puru wirirākuma”, ārīdi āārīmí. “Irore wirirā, yaa gōārírē āāburo, ĩgūsā ejari nikūgue yáamurā”, ārīdi āārīmí.

²³ Moisés pagusāmarā Marīpure buremusiā, Moisés deyoadero puru, ĩgū ōāgū āārīmakū ĩārā, urerā abegora ĩgūrē duripínerā āārímá. Egipto marā opu: “Israel bumarā majírā ūmarē wējēburo”, ārī doregu āārīdi āārīmí. Moisés pagusāmarā gapu: “Marīpu marírē iritamugukumi”, ārī gūñarā, iri dorerire güiri marírō tarinugānerā āārímá. ²⁴ Puru Moisés Egipto marā opu magō masūdi āāríkeregu, Marīpure buremusiā: “Īgo magū āārīmí”, ĩgūsā ārīmakū péduabiridi āārīmí. ²⁵ Asū gapu iriduadi āārīmí. Marīpuyarā Israel bumarā merā ñerō tariduadi āārīmí. Egipto marā merā wári opakeregu, ĩgūsā merā āārīduabiridi āārīmí. ĩgūsā ñerī iriri gapu iriduabiridi āārīmí. ²⁶ Irasirigu ñerō tarikeregu, Egipto marā opari nemorō Cristo Marīpu iriubuyarā merā ñerō tariburire suyudi āārīmí. Purugue Marīpu ĩgūrē ōārírē siburire masīgū, ĩgūsā merā ñerō tariduadi āārīmí. ²⁷ Moisés Marīpure buremusiā, Egipto marā opu ĩgū merā guamakū ĩāgū: “Marīpu yure iritamugukumi”, ārī, irore āārīdi güiri marírō wiridi āārīmí. Irasirigu Marīpu deyomarīgūrē ĩāgū irirosū ĩgū: “Marīpu iritamurī merā āsū irigura”, ārīrírē neō gorawayuro marírō iridi āārīmí.

²⁸ Moisés Marīpure buremusiā, Israel bumarārē Egiptogue āārírārē āiwiuburi dupiyuro pascua wāikuri bosenu iripuroridi āārīmí. Irasirigu Marīpu dorederosūta Moisés Israel bumarārē oveja majírārē wējēdore, ĩgūsāya dí merā makāpurorire wūkādoredi āārīmí. Irire ĩāgū, Marīpure wereboegu Egipto marā masā tírā ūmarē wējēgū, Israel bumarā masā tírā gapure wējēbiridi āārīmí. ²⁹ Israel bumarā Marīpure buremusiā, dia wádiya deko diiadiya deko dukawanugādea maa bojoñajari maaré taribujanerā āārímá. ĩgūsā

irasū taribujamakū ĩārā, Egipto marā gapu ĩgūsārē tuya taribujanerā, mirī boakōanerā āārímá.

³⁰ Israel bumarā Marīpure buremusiā, Jericó turoma sārírōrē ūtā majírī merā iridea sārírōrē su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarinurī iri makārē ĩgūsā gāmegorodero puru, iri sārírō meemejādero āārībú. ³¹ Iro dupiyuro iri makāmo ūma merā ñerō irideo, Rahab wāikugo Marīpure buremusiā, Israel bumarā iri makārē ĩadurirā ejarārē iritamudeo āārímó. Irasirigo iri makā marā Marīpu dorerire tarinugārā merā boabirideo āārímó.

³² ¿Ñeénorē werenemogukuri yu? Gajirā Marīpure buremurā: Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel irideare, irasū āārīmakū Marīpuya kerere weredupiyunerā irideare weregu, werepeobiribukoa. ³³ ĩgūsā Marīpure buremusiā, gaji nikūgue āārírī makārī marārē gāmewējē, tarinugānerā āārímá. ĩgūsāyarā masakare diaye dorenerā āārímá. Marīpu: “Musārē ōārō iritamugura”, ārīderosūta ĩgūsārē ōārō iritamudi āārīmí. Eōkayea ĩgūsārē baabonerārē disirire biamakū irinerā āārímá. ³⁴ Surāyeri peame buro asirogue béosukererā, ūjūbirinerā āārímá. Gajirā, sareri majírī merā sare wējēduamakū, tarinerā āārímá. Turamerā āārīkererā, Marīpure buremusiā, turarā waanerā āārímá. Irasirirā gaji nikū marā ĩgūsārē ĩaturirārē gāmewējē tarinugānerā āārímá. ³⁵ Surāyeri nome ĩgūsāyarā boanerāgue dupaturi okamakū ĩānerā āārímá.

Gajirā Marīpure ĩgūsā buremurirē piriduabiri waja peresugue buro ñerō iribirari merā boanerā āārímá. ĩgūsā purugue masā, Marīpu merā ūmugasigue ōārō āārīburire gāāmesīā, ĩgūrē buremurirē piriduabirinerā āārímá. ³⁶ Gajirā Marīpure buremurā, buridari merā buro tārāsūnerā āārímá. Gajirā ĩgūsāya guburi, mojōrírē kōme dari merā sua, peresugue biadobosūnerā āārímá. ³⁷ Gajirā ūtāyeri merā dea wējēsūnerā āārímá. Gajirā ĩgūsāya

dupure wiiriro merā wiritā wējēsūnerā āārímá. Gajirā sareri majírí merā wējēsūnerā āārímá. Gajirā surí marírā, oveja gasiri, cabra gasiri merā suríkurā waagorenanerā āārímá. Buro boporo tarinerā āārímá. ³⁸I nikūgue āāríkererā, i nikū marā ñerā irirosū neō āāríbirinerā āārímá. Ōārā āārinerā āārímá. Surayeri wiiri marírā, masaka marírōgue, ũtáyukugue waagorenanerā āārímá. Ũtáyukugue āārírí goberigüe, yebague āārírí goberiguedere kārígorenanerā āārímá. ³⁹Marípu ígūrē buremurārē āārípererārē: “Ōārō yáma”, ārí iādi āārímí. Ígūrē ōārō buremukererā, ígū āārípereri ígūsārē: “Ásū irigura”, ārídeare ígūsā boaburi dupiyuro bokabirinerā āārímá dapa. ⁴⁰Marípu āsū ārí gūñasiadi āārímí: “Ígūsārē, purugue marā yure buremurādere suro merā yu merā ōārō āārímakū irigura”, ārídí āārímí. Ígū āríderosūta irigukumi. Irasiriro ígū iro dupiyuro iridero nemorō, ígū Jesucristo merā iridea ígūsārē, marídere ōatariro āārírokoa.

**Jesúre iākūí gūñanídorerimarē
gojadea**

12 ¹Iripoegue marā wárā yu werenerā ígūsā iridea merā ígūsā Marípure buremurírē ímunerā āārímá. Irasirirā marí, ígūsā iānígámegorosūrā irirosū sugu ũma birarimasū ōārō ũmaduagu āārípereri nukúrírē pirirosū, ōārō iriduvarā āārípereri ñerō iririre píro gāamea. Iríre pírirā, Marípu gāamederosūta ōārí gapure gūñaturari merā iriwágáníkoārō gāamea. ²Irasirirā Jesúre iākūí gūñaníkoārā! Ígūta marírē Marípure buremunugāmakū irídí, marírē píro marírō ígūrē buremuwágáníkoāmakū irígu āārímí. Buro poyari merā ñegū irirosū curusague boagu, guyasíríbodyi āāríkeregu, ígū purugue usuyaburire masísā, guyasíríbirídí āārímí. Masā muríadero puru, dorebu Marípu diaye gapu doadi āārímí.

³Irasirirā Jesús waadeare gūñaka! Ñerā ígūrē buro ñerō tarimakū irinerā āārímá. Irasirirā musāde ñerō tarirā, ōārō yujupūrāku, píro marírō ígūrē gūñaturaníkoāka! ⁴Ñerā ñerírē iridorerire musā tarinugāduamakū iārā, musārē wējēñabema dapa. ⁵¿Marípu musārē ígū purārē weredeare katiakoārí? Ígūya werenírí gojadea pūgue āsū ārídí āārímí:

Yu magū, yu mu Opu, murē ōārō iriburo, ārígū, wajamoārírē pémasíka! Murē: “Ñerírē íropata iríka!” ārimakū pégu, bujawerebiríkōāka!

⁶ Ásū āārā. Yu maírārē: “Ñerírē irimerāta!” ārí, purírō páro irirosū werea. Yu purā āārípererārē wajamoāa ōārō iridoregu, ārídí āārímí.^b

⁷Marípu musārē wajamoāmakū iārā, ígūrē ōārō yujuka! Sugu pagu ígū magū ñerō irimakū iāgū, ígūrē wajamoākumi. Irasūta Marípu, marí ñerō irimakū iāgū, marírē ígū purārē purírō páro irirosū weregukumi ōārō iriburo, ārígū. ⁸Marípu āārípererā ígū purārē ígūsā ñerō iridea waja purírō páro irirosū weremí. Ígū werebirimakū, musā ígū purā āāríbiríbuksa. Pagu marírā, ñerō irísíā bokasūnerā irirosū āāríbuksa. ⁹Marí majírā āārímakū, marí pagusāmarā marí ñerō iriri waja purírō páro irirosū weremakū, ígūsārē buremubu. Irasirirā marí pagusāmarārē buremurí merā yujuro nemorō, Marípu ũmugasigüe āārígūrē buremurí merā ōārō yujuro gāamea. Ígūrē buremurā, ígū merā ōārō āārírākoa. ¹⁰Marí ñerō irimakū, marí pagusāmarā ígūsā gāamerōsū yoabiripoe wajamoāma. Marípu gapu diayema merā wajamoāmi, marírē ígū irirosū ōārā āārímakū irígu. ¹¹Diayeta āārā. Marípu marírē wajamoāmakū, usuyabea. Marí bujawerekererā, ígū marírē wajamoādero puru, marí ígūrē ōārō yujurā, diayema iririre irí, ígū merā síñajārí oparákoa.

**Marípu werenírírē péduabirimakū
gogorāa marírē, ārí gojadea**

¹²Irasirirā musā Marípure buremuturamerā āāríbiríkōāka! Ígūrē

^b 12.6 Job 5.17; Pr 3.11-12

ōārō gūñaturanemoka! Īgūyare piriro marīrō ōārō irituyaka! ¹³ Ōārō diayema irika! Gajirā Marīpure gūñaturamerā, musā irasirimakū ĩākūirā, gūñaturari merā ĩgūyare irituyarākuma.

¹⁴ Āārīpererā masaka merā gāmekēārō marīrō ōārō āārīrikuka! Nērō iriro marīrō āārīka! Nērī marīrā dita marī Opu Jesucristore ĩārākuma. ¹⁵ Ōārō pémasīka! Marīpu musārē iritamurīrē: “Gāamebirikoa”, āribirikōāka! Nērī tá puri masā, ōārī oteri gapure poyanorērokoa. Musāde nērīrē irirā, gajirārē poyanorērākoa. Irasirirā nērīrē iribirikōāka! ¹⁶ Sugu ĩgū marāpu āārībeo merā, neō sugo igo marāpu āārībi merā nērō iribirikōāburo. Marīpuvadere gāamemerā irirosū neō āārībirikōāka! Iripoeguemu Esaú Marīpuhare gāamebiridi āārīmī. Īgū masā tīgū āārīsā, ĩgū paguyare ĩgū boadero puru opabu āārīkeregu, sunu buro uaboa, baari merā ĩgū pagumurē ĩgū opabodeare gorawayudi āārīmī. ¹⁷ Īgū irasiridero puru waadeare masā musā. Esaú, ĩgū pagu ĩgūrē: “Yu sīburi merā ōārō āārīgukoa”, āriburire péduakeremakū, ĩgū pagu gapu ĩgūrē: “Mu pagumurē sīsīabu irire”, ārīdi āārīmī. Īgū irasū āārīmakū pégu, Esaú buro oreri merā ĩgū pagure: “Sīka yure!” ārī sērēkeregu, ĩgū pagu ĩgūrē sīmakū neō irimasībiridi āārīmī.

¹⁸ Marīpu ĩgū dorerire Moisére pímakūguere marī nēkūsamarā Israel bumarā Marīpu āārīrōgue ejanugāmakū goegoradero āārībú. Dapagore musā gapure irasū āārībea. Marīpu ĩgū dorerire Moisére pígu, Sinaí wāikudi ūtāūgue āārīdi āārīmī. Irasiriro irogue ĩgūsā ejanugāburipoe iri ūtāūguere peame buro ūjūrō, naītīārō, ĩmikāyebori, mirū buro wējāpuro āāridero āārībú. ¹⁹⁻²⁰ Irogue puriduru buro busumakū pénerā āārīmā. Puru Marīpu ĩgūsārē werenīmakū pénerā āārīmā. Marīpu goero merā āsū ārīdi āārīmī ĩgūsārē: “Iri ūtāūrē ñaperānorē ūtāyeri merā dea wējēka, o sarerī majī merā sare wējēka!” ārīdi āārīmī.

“Waimurādere irasūta irika!” ārīdi āārīmī. Īgū irasū ārī werenīmakū pérā, gūiri merā Moisére: “Iropata guare wereburo”, ārī, buro sērēnerā āārīmā. ²¹ Moisés āārīpererire ūtāūguere goero āārīrīrē ĩāgū: “Buro gūiri merā naradagu yāa”, ārīdi āārīmī.

²² Musā gapu iripoegue marā Sinaí wāikudi ūtāūgue ejanugānerā irirosū āārībea. Ūmugasigue Marīpu āārīrōgue Sión wāikudi ūtāūgue murījarosū diaye ĩgū merā werenīmasā. Irogue Marīpu okanīgūya makā, Jerusalén wāikuri makā āārā. Irogue Marīpure wereboerā wārāgora āārīmā. ²³ Īgūsā usuyari merā nerērā, Marīpure: “Ōātaria mu”, ārī buremuma. Irogue Marīpu pūrāde ūmugasima gojādea pūgueta ĩgūsā wāirē gojatūsūnerā nerēma. Marīpu āārīpererā iririre: “I gapu ōāa, i gapu ōābea”, ārī weregu āārīmī. Marīde ĩgū merā ōārō āārā. Irasirirā irogue marā merā nerērāsūta āārā. Marīpu ĩgūsārēta nērī opamerā āārīmakū irisiadi āārīmī. ²⁴ Marī Jesúre buremurā āārā. Iripoegue Marīpu marīrē: “Ōārō irigura”, ārī werepīdi āārīmī. Īgū irasū ārī werepīderosūta Jesús iridi āārīmī. Īgūya díre béo boadea merā marīrē taudi āārīmī. Iripoeguemu Abel ĩgūya dí béodeare ĩāgū, Marīpu ĩgūrē wējēdire wajamoādi āārīmī. Jesucristoya dí béodea gapure ĩāgū, marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmī. Irasiriro Cristo dí béodea, Abel dí béodea nemorō wajakua.

²⁵ Irasirirā ōārō pémasīka! Marīpuhare weregure péduamerā irirosū āārībirikōāka! Iripoegue i nikūmu Moisés Marīpuhare weremakū pérā, wārā irire péduabirinerā āārīmā. Īgūsā irire péduabirīdea waja Marīpu ĩgūsārē wajamoādi āārīmī. Īgūsā nemorō Cristore péduamerā gapure buro wajamoāgukumi. Cristo ūmugasiguemu Marīpuhare weregu āārīmī. ²⁶ Iripoegue Marīpu ĩgū dorerire Moisére pígu, ĩgū werenīrī merā nikū ñomemakū iridi āārīmī. Dapagore āsū ārīmī: “Sunu i nikū ñomemakū irigū,

suñarōta gajino irinemogura. I nikū dita ñomemakū iribi meta āārīgukoa. Ūmuḡasiguedere ñomemakū irigura”, āārīmi. ²⁷“Sunu i nikū ñomemakū irigū, suñarōta gajino irinemogura”, āārīgū: “Āārīpereri yu irideare béogukoa”, āārīgū yāmi. Īḡūyarārē doreḡu āārīrī ḡapure béobirikumi. Irasiriro Īḡū irideare béomakū, Īḡūyarārē doreḡu āārīrī dita dujarokoa. ²⁸Marīpu Īḡūyarārē dorerogue marīrē Īḡū merā āārīmakū irīgukumi. Irasirirā Īḡūyarārē doreḡu āārīrīrē béosūbirimakū Īārā, Marīpure: “Mu merā usuyāa”, āārīrō ḡāāmea. Irasirirā buremurī, goepeyaro merā Īḡūyare irituyaro ḡāāmea. Irasū irirā, marī Īḡūrē usuyamakū irirākoa. ²⁹Peame ūjūrō ḡoerosū Marīpu ḡoero wajamoḡū āārīmi. Irasirirā Īḡūrē goepeyaro merā buremurā!

**Marīpu suyuri ditare iriro
ḡāāmea, āārī ḡojadea**

13 ¹Marī Jesucristore buremurā sugu pūrā irirosū āārā. Irasirirā ḡāme mairīrē neō piribirikōāka! ²Musā puro ejarārē ōārō merā musāya wiirigue ñajāridoreka! Irire kātibirikōāka! Iripoegue ḡajirā irasirirā, Marīpure wereboerārē Īḡūsāya wiigue ñajādorenerā āārīmā. “Marīpure wereboerā āārīma”, āārīmasibirinerā āārīmā.

³Peresugue āārīrārē bopoñarī merā ḡūñaka! Īḡūsā merā peresugue āārīrā irirosū péñaka! ḡajirā ñerō tarirādere bopoñarī merā ḡūñaka! Īḡūsā merā musāde ñerō tarirā irirosū péñaka! Iritamuka Īḡūsārē!

⁴Āārīpererā marāpokurā, marāpokurā ḡāme goepeyari merā Īāburo. Ūma Īḡūsā marāposā nome merā ōārō āārīrikuburo. Nomedē Īḡūsā marāpusāmarā merā ōārō āārīrikuburo. Marāpu marīrā, marāpokurāde ḡajirā ūma merā ñerō irimakū Īḡū, marāpo marīrā, marāpokurāde ḡajirā nome merā ñerō irimakū Īḡū, Marīpu Īḡūsārē wajamoḡukumi.

⁵Niyerure maībirikōāka! Musā opari merā usuyaka! Marīpu āsū ārīdi āārīmī: “Musārē neō béobirikoa. Musā merā āārīnīgukoa musārē iritamubu”, āārīdi āārīmī. ⁶Irasirirā ḡūñaturari merā āsū ārī masā:

Marī Opu yure iritamugū āārīmi.
Neō sugu masaku yure ñerō
iriduarire ḡūibeā, āārī masā.^c

⁷Musārē ōārō siu, Marīpuya kerere werenerārē ḡūñaka! Īḡūsā okaro bokatiūrō ōārō āārīrikudeare ḡūñaka! Irasū ḡūñarā, Jesucristore Īḡūsā buremuderōsūta musāde buremuka!

⁸Jesucristo marīrē iritamugū, neō ḡorawayubirikumi. Iripoegue, dapagoradere, puruguedere Īḡū āārīderōsūta āārīnīkōḡagukumi. ⁹ḡajirā ḡajirosū buerire pénemobirikōāka, Marīpuya diayema buerire béori, āārīrā! Īḡūsā marīrē: “Ire baaka! I ḡapure baabirikōāka!” āārī buemoāmakōāma. Iri buerire tuyamakū marīrē iritamubea. Marīpuyare marīrē ḡūñaturamakū iribeā. Marīpu dita Īḡū marīrē mairī merā marīrē ḡūñaturamakū yāmi.

¹⁰Iripoegue Marīpuya wiigue paía waimurārē wējē soepeonerā āārīmā. Irasirikererā, iri merā masakare Īḡūsā ñerō iridea wajare neō taumasībirinerā āārīmā. Jesucristo ḡapu Īḡū boari merā marī ñerō iridea wajare taudi āārīmī.

¹¹Paía opu waimurā wējē, Marīpu āārīrī taribugorogue Īḡūsāya díre āārī ñajādi āārīmī. Irogue Marīpure masaka Īḡūsā ñerō iridea wajare: “Béoka!” āārī sērēbosadi āārīmī. Īḡū wējēnerā waimurāya dupuri ḡapure makā turogue soebéokōādi āārīmī. ¹²Irire iriderōsūta Jesúdere makā turogue wējēbéonerā āārīmā. Irasirikeremakū, Īḡūya dí béori merā marīrē waja opamerā āārīmakū irīdi āārīmī. ¹³Jesús makā turogue curusague boari: “ḡuyasīḡorāa”, āārīsúdero āārībū. Īḡū boamakū, masaka Īḡūrē turi, buridanerā āārīmā. Īḡūrē irasiriderōsūta masaka marīdere turi, buridakeremakū, piriro marīrō

^c 13.6 Sal 56.3-4, 9-11; 118.6

īgūrē tųyaro gāāmea. ¹⁴I nikūgue marī āārīburi makā máa. Gaji makā, marī purųgue āārīburi makārē ūmųgasima makārē yúrā yáa. ¹⁵Irasirirā Jesucristo iritamurī merā Marīpure būremurā, iro dupiyuro ĩgūrē gajino sĭunaderosŭ, dapagorague ĩgūrē ũsuyari sĭnĭkōārā! ĩgūrē: “Guapu, ōatarĭgu āārā”, ārĭ būremurā! ¹⁶Gajirārē ōārō irika! Musā oparĭre opamerārē guereka! Irĭre kātĭbĭrikōōaka! Musā irasirirā, Marīpure sĭrā irirosŭ irirākoa. ĩgūrē ũsuyamakŭ irirākoa.

¹⁷Musā oparārē ōārō péka! ĩgŭsā dorerĭre būremurī merā irıtuyaka! Marĭpu pídi āārĭmĭ, ĩgŭsārē musārē ōārō koredoregu. Irasirirā musārē ĩgŭyare ōārō buenĭkōāma, ĩgūrē būremurĭrē pĭrĭbĭrikōāburo, ārĭrā. Purųgue Marĭpu ĩgŭsārē: “Wereka yure! ¿Naásŭ buerĭ?” ārĭ sērēñamakŭ, ĩgūrē yųjurākuma. Irĭre masĭsĭā, ōārō bueduama. Irasirirā ĩgŭsā buerĭre musā ōārō pémakŭ, ũsuyari merā moārākuma. Musā pébĭrimakŭ gapŭ bujawererākuma. Musā ĩgŭsārē tarĭnųgārā, ōārō āārĭrikŭbĭrikoa.

¹⁸Musā Marĭpure sērērā, guaya āārĭburĭre sērēbosanĭka! Gua ōārĭ ditare iriduáa. Marĭpu ĩūrō: “Ōārĭrē irĭrā, waja opamerā āārā”, ārĭ péñáa.

¹⁹Yŭre Marĭpure sērēbosarā, āsŭ ārĭ sērēka: “Mérōgā puruta ĩgŭ gua purogue dupaturi aarĭburĭre āmuka!” ārĭ sērēka!

Ōādoretŭnudea

²⁰Marĭpu marĭrē ĩgŭ merā ōārō sĭñajārĭ sĭgŭ marĭ Opu Jesucristo boadiguere masŭdi āārĭmĭ. Jesucristo ovejare korerimasŭ irirosŭ marĭrē ōārō koregu āārĭmĭ. Irĭpoegue Marĭpu marĭrē: “Ōārō irigura”, ārĭ werepĭdi āārĭmĭ. ĩgŭ werepĭdeare Jesús boagu ĩgŭya dí béodea merā marĭrē iriyuwarĭkŭdi āārĭmĭ. Irĭre neŭ béobĭrikumi. ²¹Irasirĭgu Marĭpu musārē irĭtamunĭkōāburo. Irĭ irĭtamunĭrĭ merā āārĭpererĭ ōārĭrē, ĩgŭ gāāmerĭ ditare irĭmakŭ irĭburo. ĩgŭ gāāmerōsŭta Jesucristo merā marĭ āārĭpererārē irasirĭburo. Irasirirā Cristore: “Ōātaria mu”, ārĭ būremunĭkōārā! Irasŭta irĭrā!

²²Yaarā, ĭ pŭgue yŭ musārē: “Āsŭ irika!” ārĭ gojarĭre ōārō merā péka! Yŭ musārē wārĭgora gojabodi āārĭkeregŭ, mérĭgā were gojabŭ. Irasirirā irĭre ōārō bueka! ²³Idere musārē weregura. Marĭyagu Timoteore peresugue āārādire wĭuañurā. Dapagore ĩgŭ aarĭmakŭ, yŭ ĩgŭ merā musārē ĩāgŭ waagura.

²⁴Musā oparārē, gajirā Jesucristore būremurārē āārĭpererārē iro āārĭrārē ōādorea gua. Gua merāmarā Italia marā musārē ōādorema.

²⁵Marĭpu musā āārĭpererārē ōārō irĭtamuburo. Irasŭta irĭburo.

Iropata āārā.

SANTIAGO

Santiago Marĩpuyarā āārĩpererogue waasirinerārē gojadea

1 ¹Yũ Santiago i pũ merā musārē
ōādoorea. Yũ Marĩpũre, irasũ
āārĩmakũ marĩ Opũ Jesucristore
moāboegũ āārā. Musārē Israel
bumarārē pe mojōma pere su gubu peru
pērēbejari buri marārē āārĩpererogue
waasirinerārē gojāa.

Marĩpũ masĩrĩ sĩrĩmarē gojadea

²Yaarā, musārē wārĩ gajirosũperi
ñerĩ waamakũ, gajipoe gũñaña
marĩrō ñerō tarirā, ōārō usuyari merā
āārĩnkōāka! ³Musā ire masā. Ñerō
tarirā: “Marĩpũ yũre iritamugukumi”,
ārĩ buremurĩrē pirimerā, gũnaturari
merā ĩgũrē buremunemorākoa. ⁴Musārē
Marĩpũre buremurĩrē neō piriro marĩrō
gũñaturanĩkōārō gāamea. Gũñaturanĩrā,
ōārō pémasĩrā, Marĩpũ ĩgũ masĩrĩ sĩrĩrē
oparā āārĩrākoa.

⁵Musā masĩrĩrē opamerā, Marĩpũre
sērēka! Musā sērēmakũ pégu, musārē
sĩgukumi. Neō turiro marĩrō merā
āārĩpererā ĩgũrē sērērārē wārĩ masĩrĩ
sĩgukumi. ⁶Irasirirā irire sērērā:
“¿Yũre sĩgukuri?” ārĩ gũñamerāta
buremurĩ merā sērēka! Sugu: “¿Yũre
sĩgukuri, o sĩbirikuri?” ārĩ gũñarikũgũ,
dia wādiyama makũrĩ gorawayuro
irirosũ ĩgũ gũñarĩrē gorawayunakumi.
⁷Irasirigu: “¿Yũre sĩgukuri, o sĩbirikuri?”
ārĩ gũñagũ: “Marĩ Opũre sērērĩrē
opagukoa”, neō ārĩ gũñabirikōāburo.
⁸Sunurē gajirosũ, gajinurē gajirosũ

gũñami. Irasirigu: “Āsũ irigura”, ārĩ
gũñabirisĩā, keoro neō irimasĩbemi.

⁹Sugu ubu āārĩgũ āārĩkeregu, Jesũre
buremusĩā, Marĩpũ ĩurōrē ubu āārĩgũ
meta āārĩmi. ĩgũyagu āārĩmi. Irasirigu
usuyaburo. ¹⁰Gajigu wārĩ doebiri opagu,
ĩgũya doebiri peremakũ ĩākeregu, Jesũre
buremusĩā, usuyaburo. Marĩpũ ĩurōrē
ĩgũya doebiri ubu āārĩrĩ āārā. Tá goori
irirosũ pererokoa. ¹¹Abe murĩja, bũro
asimakũ, tá ñaia, iri gooride ñaidijakoa.
Iri goori ōārĩ āārĩkerero, pereakōākoa.
Āsũta waakoa doebiri opagure. ĩgũ moārĩ
merāta boakumi.

Ñerō taririre, irasũ āārĩmakũ ñerō iriduare gojadea

¹²Jesũre buremugũ ñerō tarikeregu:
“Marĩpũ yũre iritamugukumi”, ārĩ
buremurĩrē piribi, usuyami. ĩgũ
gũñaturari merā tariweredero purũ,
Marĩpũ ĩgũrē: “Ōārō irimi”, ārĩgukumi.
Irasirigu ĩgũrē ũmugasigũe perebiri
okari sĩgukumi^a. Āārĩpererā ĩgũrē
maĩrārē: “Iri okarire sĩgũra”, ārĩdi
āārĩmĩ. ¹³Sugu ñerĩrē iriduagu: “Marĩpũ
yũre ñerō iriduamakũ yāmi”, ārĩ
gũñabirikōāburo. Marĩpũ neō ñerĩrē
iriduabemi. Irasũ āārĩmakũ, neō marĩrē
ñerō iriduamakũ iribemi. ¹⁴Āsũ gapũ
āārā. Masaka ĩgũsā ñerĩ uaribejari
gũñarĩrē piribirimakũ, iri gũñarĩ ĩgũsārē
ñerō iriduamakũ yāa. ¹⁵Irasirirā ĩgũsā
ñerĩ uaribejari gũñarĩrē pirimerā, purũ
iri ñerĩ uaribejarire irirākuma. Iri ñerĩ
iririre pirimerā, purũ perebiri peamegũe
waarākuma.

^a 1.12 Sugu ũma birarimasũ gajirā nemorō ōārō ũmagũ, olivo wāikudĩma pũrĩ merā icidea berore
wajatakumi. Masaka iri berore ĩgũya dipurugũe peokuma, gajirārē ĩgũ wajatadeare ĩmurā. I irirosũ, sugu
Jesũre buremugũ ñerō tarikeregu: “Marĩpũ yũre iritamugukumi”, ārĩ buremurĩrē piribi, ũmugasigũe
perebiri okari wajatagukumi. Iri ũmugasigũe perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosũ āārā.

¹⁶Yaarā yu maĩrā, diayeta gũnaka!
 “Marĩpu yure ñerō iriduamakū yámi”,
 neō ārĩ gũñabirikōaka! ¹⁷Marĩpu
 ũmugasigue āārĩgũ marĩrē oārĩ,
 diayema ditare sĩmi. Īgũ abe ũmumurē,
 ñamimurē, neñukādere iridi āārĩmi.
 Neō gorawayubemi. Irasirigu ĩgũ
 āāriderosũta āārĩnkōagukumi. ¹⁸Īgũ
 gāamederosũta ĩgũya kere diayema āārĩrĩ
 merā marĩrē ĩgũyarā āārĩmakū iridi
 āārĩmĩ, ĩgũ pũrā āārĩpũroriburo, ārĩgũ.

**Marĩpuya kerere pėrā, ĩgũ
 dorerosũta irika! ārĩ gojadea**

¹⁹Yaarā yu maĩrā, ire masika! Musā
 āārĩpererārē Marĩpuya kerere oārō
 pėro gāamea. Gajirā musārē weremakū
 pėrā, oārō gũña odorāgue ĩgũsārē
 wereka! Mata guabirikōaka! ²⁰Sugu
 noó gāamerō guagu, Marĩpu gāamerĩrē
 iribemi. ²¹Irasirirā āārĩpereri musā
 ñerō gũñarĩrē, ñerĩ iririre pirikōaka!
 Marĩpuya kerere musā pėdeare bũremurĩ
 merā oārō irika! Īgũya kerere pėmakū,
 ĩgũ turari merā musārē peamegue
 waabonerārē taugukumi.

²²Īgũya kere pėdeare oārō irika! Iri
 kerere pėkererā, irire irimerā, musā
 basi ārĩkatori merā: “Oārō yáa”, ārĩ
 gũñarākoa. ²³Musā Marĩpuya kerere
 pėkererā, irire irimerā, sugu masakū
 ĩgũya diapure diuru merā āĩnagũ irirosũ
 āārā. ²⁴Īgũya diapure āĩñadero purũ,
 gajirogue waa, ĩgũ deyorire mata
 kātiakōākumi. Irasirirā, ĩgũ kātiderosũta
 Marĩpuya kerere pėadero purũ, mata
 kātikōāa. ²⁵Gajigu gapũ Marĩpuya
 kere pėdeare gũñanĩgũ, kātibirikumi.
 Irasirirā, ĩgũ irirosũ irirā, marĩ pėdeare
 kātibirikoa. Marĩpu dorerire irinĩrākoa.
 Irasirigu Marĩpu marĩrē marĩ iriri merā
 usuyamakū irigukumi. Īgũ doreri keoro
 āārā. Irire marĩrē pidi āārĩmĩ, iri merā
 ĩgũ gāamerĩrē irimasĩburo, ārĩgũ.

²⁶Sugu: “Marĩpure bũremua”, ārĩ
 gũñakeregu, gajirārē werewuarire,
 ĩgũsārē ñerō werenĩrĩrē piribirimakū,
 ĩgũ: “Marĩpure bũremua”, ārĩrĩ wajamāa.
 Īgũ basita ārĩkatogu yámi. ²⁷Marĩ
 diayeta Marĩpu āārĩnĩgũrē bũremurā,

āsũ iriro gāamea. Pagusāmarā marĩrārē,
 wapiweyarādere ĩgũsā ñerō tarimakū
 ĩārā, ĩgũsārē iritamurō gāamea. I ũmu
 marā ñerĩ irirā irirosũ iribirikōārō
 gāamea.

Masakare surosũ ĩaka! ārĩ gojadea

2 ¹Yaarā, musārē Jesucristo
 marĩ Opũ oātariogue bũremurā
 masakare surosũ ĩārō gāamea. Surāyeri
 masakare oārō irirā, gajirādere oārō
 irika! ²⁻³Musārē i keori merā weregura.
 Wārĩ doebiri opagu oro merā iridea
 mojōsũrĩ túsārĩ berorĩre opagu oārĩ
 surĩ sāñagũ, musā Jesũre bũremurā
 nererōgue aarimakū ĩārā, ĩgũrē oārō
 merā: “Ōō, i oārĩ doarĩpėrōgue doaka!”
 ārĩbukoa. Gajigu bopogu boaro daro
 surĩro sāñagũ aarimakū ĩārā, ĩgũ gapũre
 oārō bokatĩrĩneābiribukoa. Gajipoe irirā
 ĩgũrē: “Irota dujaka!” o “Ōō yebague
 doaka!” ārĩbukoa. ⁴Musā ĩgũsārē surosũ
 ĩāmerā, ñerō gũñarĩ merā: “Wārĩ doebiri
 opagu, bopogu nemorō āārĩmĩ”, ārĩrā
 yáa.

⁵Yaarā yu maĩrā, yure pėka! Marĩpu
 i ũmugue: “Boporā āārĩma”, masaka
 ārĩrārē beyedi āārĩmĩ, ĩgũrē wáro
 bũremurĩ opamurārē. Īgũrē maĩrārē:
 “Sĩgura”, ārĩdeare ĩgũyarārē dorerogue
 opaburo, ārĩgũ, ĩgũsārē beyedi āārĩmĩ.
⁶Marĩpu boporārē beyekeremakū, musā
 gapũ ĩgũsārē bũremubea. Doebiri
 oparā gapũ musārē bũro poyari
 merā moādorenama. Īgũsāta musārē
 weresārĩrē beyerimasā purogue
 weresāmurā āĩwāgānama. ⁷Musā: “Jesũs
 oāgũyarā āārĩma”, ārisũrā āārā. Doebiri
 oparā gapũ ĩgũyamarē ñerō werenĩrā
 āārĩma.

⁸Marĩpu marĩrē doregu ĩgũ dorerire
 gojadea pũgue āsũ ārĩdi āārĩmĩ: “Mu
 basi maĩrōsũta mu puro āārĩrādere
 maĩka!” Musā i dorerire irirā, oārĩrē
 irirā yáa. ⁹Musā gajirārē surosũ
 ĩāmerā ñerō irirā yáa. Marĩpu doreri
 gojadea pũgue irasirirārē āsũ ārĩ
 gojasũdero āārĩbũ: “Marĩpu dorerire
 tarĩnũgārā āārĩma”. ¹⁰Sugu āārĩpereri
 Marĩpu dorerire irikeregu, su wāirē

tarinugāgū, ñerō iridea wajare opami. Irasirigu āārīpereri Marīpu dorerire tarinugāgū irirosū āārīmi. ¹¹Marīpu āsū ārīdi āārīmi: “Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka!” Gajidere ārīdi āārīmi: “Masakare wējēbirikōāka!” Irasirigu sugū, gajigu marāpo merā ñerō iribirikerēgu, masakare wējēgū, Marīpu dorerire tarinugāgū āārīmi. Ñerō iridea waja, waja opami. ¹²Marīpu īgū dorerire marīrē pīdi āārīmi, iri merā īgū gāāmerīrē irimasīburo, ārīgū. Īgū masakare īgūsā ñerō iridea waja, wajamoāgū āārīmi. Īgū dorerire marī irideare: “Ōāgorabu”, marī iribirideare: “Ñegorabu”, āri beyegukumi. Irasirirā īgū dorerire irika! Īgū gāāmerōsūta werenīka! ¹³Marīpu īgū āārīpererā ñerārē peamegue wajamoārīnu ejamakū, masakare bopoñarī merā iāmerārē bopoñarī merā iābirikumi. Gajirārē bopoñarī merā iārā gapure bopoñarī merā iāgukumi. Īgūsārē wajamoābirikumi.

**Jesúre buremurīrē, irasū
āārīmakū ōārī iririre gojadea**

¹⁴Yaarā, ire péka! Sugu ōārīrē iribi: “Jesúre buremua”, ārīrī wajamāa. Irire ārīrī merā dita tausūbirikumi. Peamegue waagukumi. ¹⁵Jesúre buremugū, o Jesúre buremugō, suri gorawayumerā, baari mērōgā opamakū iārā, ¿nasirirākuri musā? ¹⁶Īgūsārē: “Ōārō waaburo musārē. Ōārī suri bokarā, baayapirā waaka!” ārīrā, īgūsā gāāmerī gapure sibirimakū, musā ārīrī neō wajamāa. ¹⁷I irirosū āārā. Sugu: “Jesúre buremua”, ārīgū, ōārī gapure iribirimakū, īgū: “Jesúre buremua”, ārīrī neō wajamāa.

¹⁸Gajipoe irigu yu wererire péduabi gapu yure āsū ārībukumi: “Sugu Jesúre buremurī opami. Gajigu gapu Jesúre buremubirikeregu, ōārīrē yāmi”, ārībukumi. Īgū irasū ārīmakū pégu, yu īgūrē āsū ārībuko: “Masaka sugū ōārī iririre neō iābirikererā, īgūrē: ‘Jesúre buremugū āārīmi’, ārīmasībirikuma. Gajigu gapu īgū ōārī irirī merā gajirārē

īgū Jesúre buremugū āārīrīrē masīmakū yāmi”, ārībuko. ¹⁹Musā: “Marīpu suguta āārīmi”, āri buremua. Musā irasū āri buremumakū ōāgorāa. Wātēa ōārīrē neō irimerāde irire buremuma. Īgūsā Marīpu āārīrikurire masīma. Irasirirā īgūrē güirā, naradama. ²⁰Musā pémasīmerā āārā. Irasirigu ire musārē werenemogura, pémasīdoregu. Sugu: “Jesúre buremua”, ārīgū ōārī gapure iribirimakū, īgū: “Jesúre buremua”, ārīrī neō wajamāa. Jesúre buremugū meta āārīmi.

²¹Iripoeguemu marī ñekū Abraham irideare güñaka! “¿Diyeta īgū yure buremurī?” ārīgū, Marīpu īgū magū Isaare ütāyeri merā iridea soepeorogue wējē soepeodoredi āārīmi. Irasirigu Abraham Marīpu dorederosūta īgū magūrē āi wējēbu iridi āārādīmi. Marīpu īgū dorerire Abraham tarinugābirimakū iāgū, īgūrē: “Mu magūrē wējēbirikōāka!” ārīdi āārīmi. Irasirigu īgūrē: “Diyeta yure buremumi, ōāgū āārīmi”, āri iādi āārīmi. ²²Irasirirā musā ire masīa. Abraham Marīpure buremusīa, īgū doredeare iridi āārīmi. Irasū āārīmakū īgū doredeare irisīa, Marīpure buremurī opatarigu dujadi āārīmi. ²³Irasiriro Marīpuya werenīrī gojadea pūgue Abraham irideare gojaderosūta waadero āārībú. Āsū āri gojasūdero āārībú: “Abraham Marīpure buremudi āārīmi. Īgū buremumakū iāgū: Marīpu īgūrē: ‘Ōāgū āārīmi’, āri iādi āārīmi”, āri gojasūdero āārībú. Irasū āārīmakū, Marīpu īgūrē: “Abraham, yu merāmū āārīmi”, ārīdi āārīmi.

²⁴Irasirirā Abrahāyamarē güñarā, musā ire masīa. Sugu: “Marīpure buremua”, ārīgū, ōārī gapure iribirimakū iāgū, Marīpu īgūrē: “Ōāgū āārīmi”, āri iābemi. Gajigu gapu diyeta Marīpure buremugū ōārīrē yāmi. Irasirimakū iāgū, Marīpu īgūrē: “Ōāgū āārīmi”, āri iāmi. ²⁵Gaji iripoeguemo ūma merā ñerō irideo Rahab wāīkugo irideare güñaka! Josué iriunerā igoya makāgue iādurirā ejamakū, īgūsārē iritamudeo āārīmó. Igoya makā marā īgūsārē boka

wējērī, āriḡō, igoya wiigue iḡūsārē duúdeo āārīmó. Puru iḡūsā duri dujariri maaré imudeo āārīmó. Igo Marīpuyarērē iritamurī merā Marīpure igo buremurirē imudeo āārīmó. Irasirimakū iāḡū, Marīpu igore: “Ōāḡō āārīmó”, āri iādi āārīmí. ²⁶ Āsū āārā. Masaku yujupūrā marīmākū, iḡūya dupu okabirikoa. Sugu: “Marīpure buremua”, āriḡū, ōārī ḡapure iribi, diayeta Marīpure buremubemi. Irasiriro iḡū: “Marīpure buremua”, āriḡū neō wajamāa. Yujupūrā marīri dupu, boari dupu irirosū āārā.

Marīya disi wiririre gojadea

3 ¹ Yaarā, ire musā masīa. Marīpu ḡua iḡūyare buerimasā buerire, ḡajirā moārīmasā iriri nemorō iā beyegukumi. Iḡūyare keoro buebirimakū iāḡū, ḡajirā nemorō guare wajamoāḡukumi. Irasirirā musā watopegue āārīrā mērāḡā dita ḡajirārē buerimasā āārīburo. ² Marī āārīpererā wāri ōārō iribirire yāa. Sugu nērī neō wenenibi: ōāḡū Marīpu ḡāamerī ditare iriḡū āārīmí. ḡaji nērō iriridere neō iribemi. Iḡū nērī werenírí iḡūya disi wiririre kāmutasīḡū, āārīpererī iḡūya dupugue āārīrī merā ḡaji nērō iriridere kāmutasīmi.

³ Marī werenírīmarē keori merā weremakū i irirosū āārā. Marī kōme berore caballuya disire túsākoa. Irasirirā i berogā merā, iḡū wāḡu waibu āārīkeremakū, tūāḡāmenū, marī waaduro waamakū irikoa. ⁴ Doódirude irasūta āārā. Iriro wádiru āārīkeremakū, mirū buro wējāpukeremakū, wejatugu mērī majiḡā merā dita iriru waaróre wejatukumi. ⁵ Marī werenírí irasūta āārā. Marīya nediru médirugā āārīkeremakū, marīya disi wāri: “Masítaria”, āri werenírí wiria. Āsū āārā. Peame marī mērīmegā diiukeremakū, wāri makānūurē ūjūmakū irikoa. ⁶ Irasiriro marīya disi nediru merā nērī werenírí, i peame irirosū āārā. Marīya dupugue, marīya nediru su wāiḡā āārīkeremakū, marī nērī werenírí marīrē āārīpererī ḡajirosūperī nērīrē

irimakū irikoa. Irasiriro peame ḡajinorē ūjūwāḡā, poyanorērō irirosū, marī nērī werenírí, marī i ūmugue okarinurērē ōārō āārīrīrē poyanorēmākū yāa. Marī nērī werenírā, wātī nērī iridorerire irirā yāa. ⁷ Masaka iḡūsāyarā ejorārē kāmutarosū āārīpererā makānūu marā waimurārē, wūrārē, pīrūārē, dia marārē kāmutasīma. Neōgoraguedere iḡūsānorē kāmutasīsianerā āārīmá. ⁸ Iḡūsārē kāmutasīkeregū, neō sugu masaku iḡū basi iḡū werenírīrē kāmutasībemi. Irasirirā marī nērīrē werenīduabirikererā, nērī werenía. Āña kūrīmakū iḡūya nima merā masakare wējērō irirosū, marī nērī werenírí merā ḡajirārē nētariro yāa.

⁹ Marī werenírí merā Marīpu marī Opure: “Ōātaria”, āri, usuyari sía. Marī werenírí merāta masakare: “Nērō waaburo iḡūsārē”, āri werenía. Marīpu marī masaka āārīpererārē iḡū irirosū āārīmakū irikeremakū, marī ḡāme nērō werenía. ¹⁰ Su disita ōārī werenírí, irasū āārīmakū nērī werenírí wiria. Yaarā, irasiribirikōārō ḡāamea. ¹¹ Deko wiriri gobere ōārī wiriro, nērī wiribirikoa. ¹² Yaarā, musā ire masīa. Higueraḡu, igui dukakubirikoa. Iguigu, higuera dukakubirikoa. Misórī deko wiriri gobere moākuri dekode wiribirikoa. Marīde i irirosū ōārī ditare werenírō ḡāamea.

Diayema masīri āsū āārā, āri gojadea

¹³ Musā watopegue sugu ōārō masīḡū āārīḡūno, ōārīrē irinīkōāburo. “ḡajirā nemorō masitarinugāa”, āriḡū, iḡū masīri merā ōārīrē iriburo. Irasirimakū iārā, ḡajirā iḡūrē: “Ōārō masīmi”, āriḡākuma. ¹⁴ Musā ḡajinorē oparārē buro ubu iāturirā, iḡūsā nemorō āārīduarā, musāya āārīburi ditare iriduarā: “Masítarinugāa”, āri ḡūnarā, āriktorikurā, diayema āārīrīrē keoro werenírā meta yāa. ¹⁵ Musā: “Masítarinugāa”, āri ḡūnarī, Marīpu ḡūnarī síri āārībea. I ūmu marā ḡūnarī, wātīya āārā. ¹⁶ Masaka ḡajirārē ubu iāturi, iḡūsāya āārīburi ditare

iriduarā, gāme guaseonírā āāríma. Āārípererí gajirosūperi ñerirē yáma. ¹⁷Marípu masírí sirí oparā gapu oārā āāríma. Gāme guaseoduamerā, gajirārē iritamurā, gajirā wererire buremurí merā pérā, bopoñarí merā iārā, oārírē irirā, masakare surosū iārā, irikatoro maríro irinírā āāríma. ¹⁸Gajirā merā oārō āāríduarā, gāmekēārō maríro oārō siñajārí merā āārímakū iriduarā, diayema iririre irinírā āāríma.

I ūmumarē gāamerā, Marípure gāamebema, āri gojadea

4 ¹¿Nasirirā gāme guaseo, gāmekēārí musā? Āsū āārā. Musā gūñarígue musā ñerirē iriduari, oārírē iriduari merā gāmekēārí irirosū āārā. ²Gajinorē musā gāamea. Irasirirā irire opabirisíā, masakare wējēa, ígūsāyare ēmaduarā. Gajigu gajinorē opamakū iārā, ígūrē ubu iāturia. Irasirirā ígūyare opabirisíā, gāme guaseo, gāmekēāa. Musā Marípure sērēbirisíā, musā gāamerírē opabea. ³Gajipoere gajinorē sērēkererā, ñerō gūñarí merā sērēa. Musā basi musā ñerí uaribejari ditare iriduarā sērēa. Irasirigu Marípu musā sērērírē sibemi. ⁴Musā sugo nomeō marápukugo āāríkerego gajigure gāamegō irirosū āārā. ¿Musā ire masíberí? Sugu i ūmu marā ñerirē irirā irirosū iriduagu, Marípure gāamebemi. I ūmu marā ñerirē irimakū iāgū: “Ígūsā irirosū irigura”, āri gūñagū, Marípure iāturigū dujami.

⁵Marípuya wenenírí gojadea pūgue irire āsū āri gojasūdero āāríbú: “Marípu Ōāgū deyomarígurē marirē pídi āārímí marí merā āāríbure. Ōāgū deyomarígū marirē maígū, marí ñerirē iriduamakū gāamebemi”, āri gojasūdero āāríbú. Iri gojadea ubu āārírí meta āārā. Āāríróma āārā. ⁶Irasirigu Marípu marí ñerirē irinemobirikōáburo, ārígū, marirē bopoñarí merā iā, oārō iritamumi. Irasiriro ígūya wenenírí gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āāríbú: “Gajirā nemorō āārā”, āri gūñagūrē Marípu iritamubemi. ‘Yū ubu āārígū āārā, yure iritamuka!’ ārígū gapure oārō

iritamumi”, āri gojasūdero āāríbú. ⁷Irasirirā Marípu dorerire buremurí merā irika! Wātí dorerire iribirikōāka! Musā ígūrē pébirimakū iāgū, musārē piri, duriwāgākōāgukumi. ⁸Marípu purogue ígūrē: “Yū merā āāríka!” āri ejanugārā irirosū irika, ígūrē masinemuuarā! Irasirimakū iāgū, musā purogue ejanugāgū irirosū irigukumi musārē iritamunemobu. Musā ñerō irirā āārā. Irasirirā ñerō iririre pirika! Musā Marípuyare irirā, o i ūmu marā irirosū irirā: “Ōāgorāa”, āri gūñadāa. Ire irasū āri gūñabirikōāka! I ūmu marā irirosūta ñerirē irimakū, ñegorāa. Marípuya ditare irimakū, oāa. ⁹Musā ñerō iririre gūñarā, usuyari merā burirono irirā, bujawereri merā oreka! Musā ñerō iririre guyasírírí merā, bujawereka! ¹⁰Marí Opure: “Mū iūrōrē yū ñegū, ubu āārígū āārā, irasirigu yure iritamuka!” āri sērēka! Musā irasū āri sērēmakū: “Murē iritamugura, yaagu, oāgū āārā”, āri iāgukumi.

Musā Jesúre buremurā musā basi gāme werewuabirikōāka! āri gojadea

¹¹Yaarā, musā Jesúre buremurā musā basi gāme werewuabirikōāka! Gajirārē ñerí wenenírā, o ígūsārē werewuarā, Marípu marirē gāme maídoredeare tarinugārā yāa. Irire tarinugārā: “Iri dorerí oābea”, ārírā irirosū yāa. Irasirirā Marípu dorerire: “Ōābea”, āri werewuarā: “Yū Marípu nemorō doremasía”, ārírā irirosū yāa. ¹²Marípu suguta masakare ígū dorerire pídi āārímí. Ígū suguta ígūsā iririre iā beyemasími. Masakare taumasími, o peamegue béomasími. Irasirirā musā gapu: “Gajirā masakare werewuamasía”, āri gūñabirikōāka!

Ñamigāgue marí iriburire masíbirimarē gojadea

¹³Dapagorare gajire weremakū, oārō péka! Musā surāyeri: “Dapagā, o ñamigā gají makāgue su bojori moā, wáro niyeru wajatarākoa”, āri wenenía. Irasū āri wenenírārē āsū āri weregura. ¹⁴Musārē

ñamigāgue waaburire neō masíbea. Marí i ñmũgue okarí, ñmíkā boyoripoe duji, mérōgā puru perero irososū āārā. Marí i ñmũgue āārí, mérōgā puru boakōārākoa. ¹⁵Irasirirā musārē āsū ārī werenírō gāāmea: “Marípu gāāmemakū, okarākoa ire, o gajire irimurā”. ¹⁶Musā gapu: “Marí masía, irasirirā marí gāāmerō āsū irirākoa”, ārī werenía. Iri āārípereri musā irasū ārī werenírí, ñegorāa. ¹⁷Irasirirā: “Marí āsū irirā, oārírē irirākoa”, ārī masíkererā, irire irimerā, ñerírē irirā yāa.

**Wári doebiri oparārē
waaburire gojadea**

5 ¹Musā wári doebiri oparā yure péka! Musā ñerō tarirākoa. Irasirirā ire gūña, burō bujawereri merā gaguiní oreka! ²Musāya doebiri boakōārokoa. Musāya suríre burua baarākuma. ³Musā niyeru koeri, oro, plata merā iridea koeri musā duripídea gurawijiakōārokoa. Irasū waamakū, musā niyerure maisiā, duripídeare masísürokoa. I niyeru musā maírí, peame gajinorē soebéorosū musārē poyanorēmākū irirokoa. Dapagorare musā, i ñmũ pererinu ejaburo dupiyuro, wáro niyerure duripírā yāa. Irire duripírí waja burō wajamoāsürākoa. ⁴Musāya pooerire moānerārē wajaribeá. Irasirirā musārē: “Guare musā ārāderosüta wajarika!” ārī gaguiníma. Īgūsā irasū ārī gaguinírírē marí Opū ĩgūrē wereboerārē doregu pémi. ⁵Musā i ñmũgue okarā, wári doebiri opāa. Musā opari merā musā gāāmerí ditare yāa. Musā irasirirí waja wajamoāsürākoa. Wekure ĩgūsā wējēburi dupiyuro oārō baa, diíkũgu irirososū āārā. ⁶Musā ñerō irimerārē: “Ñerō yáma”, ārī, peresugue āiwāgā: “Wējēka!” ārā, musā ĩgūsārē iririre kāmutamasiña marírō.

**Jesucristo i ñmũgue dupaturi
aariburire marírē oārō yúro
gāāmea, ārī gojadea**

⁷Irasirirā yaarā, marí Opū Jesucristo i ñmũgue dupaturi aariburire gūñaturari

merā oārō yúka! Poe opū ĩgū otedea dukakuburire oārō yúkumi. Īgūya pooere otedero puru, deko merēburire, irasū āārímakū ĩgū otedea puri, masāburire oārō yúkumi. ⁸Musāde ĩgū irirosüta oārō yúka! Marí Opū dupaturi aariburo mérō duyāa. Irasirirā gūñaturari merā ĩgūrē buremurírē neō piriro marírō merā ĩgū aariburire oārō yúníkōāka!

⁹Yaarā, Marípu musārē wajamoārí, ārírā, gāme turibirikōāka! Īgū āārípererā ñerārē wajamoāgū aariburo mérō duyāa. ¹⁰Yaarā, iripoegue marārē marí Opūya kerere weredupiyunerārē gūñaka! Marí Opūyare weredea waja gajirā ĩgūsārē ñerō irinerā āārímá. Īgūya kerere weredupiyunerā gapu ñerō tarikererā, ĩgūyare wereduñbirinerā āārímá. Īgūsārē ñerō irirārē ñerō iribirinerā āārímá. Irasirirā musāde ĩgūsā iriderosüta irika! ¹¹Ñerō tarikererā marí Opūre buremurírē neō piribirinerārē gūñarā: “Marí Opū oārō iritamunerā, usuyari bokanerā āārímá”, ārī gūñáa. Iripoeguemu Job wāikũgu ñerō taridea kerere musā pébu. Īgū burō ñerō tarikeregu, marí Opūre buremurírē piribiridi āārímí. Irasirigū ĩgū ñerō taridero puru, marí Opū ĩgūrē maīgū ĩgūrē bopoñarí merā ĩasiā, wári oārírē iridi āārímí. Irasirirā, ĩgū maridere maírírē, ĩgū maridere bopoñarí merā ĩārírē musā masía.

¹²Yaarā, gaji yu wererire gopeyari merā oārō péka! Musā gajirārē wererā, āsū ārī werebirikōāka: “Ūmugasima merā āsū irigura”, o “I nikūma merā āsū irigura”, āribirikōāka! Musā gajirārē wererā, ārikatori marírō su diayeta wereka! Gajinorē irianerā: “Iriabū”, ārika! “Āsū irirāra”, ārírā, irika! “Āsū iribirikoa”, ārírā, iribirikōāka! Marípu wajamoābirikōāburo, ārírā, irasirika!

¹³Musā ñerō tarirā, Marípure: “Tritamuka yure!” ārī sērēka! Usuyari merā āārírā, bayapeori merā ĩgūrē: “Ōataria mu”, ārī, usuyari síka! ¹⁴Sugu pūrírĩkũgu, Jesúre buremurā oparārē siiuburo. Īgūsā ĩgūrē nye merā piupeo,

marī Opure: “Jesús, īi mūrē būremugūrē tauka!” āri sērēbosarākuma. ¹⁵Īgūsā marī Opure būremurī merā sērēmakū, marī Opu īgūrē taugukumi. Irasirigu īgūrē pūrīrī marīgū dujamakū irigukumi. Pūrīrikuadi ñerō iridi āārīmakū, Marīpu īgū ñerō irideare kätigukumi. ¹⁶Irasirirā musā ñerō irideare gāme weretarika! Irasū āārīmakū, Marīpure musāya āārīburire gāme sērēbosaka! Irasirika, Marīpu musārē pūrīrī marirā āārīburo, āārīrā! Ōārīrē iririkugu buro būremurī merā gajirāya āārīburire Marīpure sērēbosamakū, Marīpu īgū sērērōsūta irigukumi. ¹⁷Iripoeguemu Marīpuya kerere weredupiyudi Elías wāikugu marīsūta masaku āārīdi āārīmī. Īgū āārīdeapoeque marā ñerō irimakū iāgū,

Marīpure: “Deko merēbirimakū irika!” āri, buro būremurī merā sērēdi āārīmī. Marīpu īgū sērērīrē pé, ure bojori gaji bojori dekogora, īgūsāya nikūrē deko merēbirimakū iridi āārīmī. ¹⁸Puru Marīpure: “Deko merēmakū irika doja!” āri sērēdi āārīmī. Īgū sērēmakū, deko merēdero āārībū. Irasū waamakū, īgūsāya nikūrē dupaturi oteri puri dukakudero āārībū.

¹⁹Yaarā, sugu musā merāmū diayema āārīrīrē irinemobirimakū iārā, dupaturi Marīpuyare irimakū irirā, īgūrē ōārō irirā irikoa. ²⁰Ire masīka! Musā sugu ñerō irigure īgū ñerō iririre pirimakū irirā, īgūrē ōārō irirā irikoa. Marīpu īgūrē peamegue waabodire taugukumi. Īgū wāri ñerī irideare kätigukumi.

1 SAN PEDRO

**Pedro Jesúre buremurā
waasirinerārē gojadea**

1 ¹Yu Pedro musārē oādorea. Jesucristo yare ĩgũyare buedoregu beyemi. Irasirigu musārē, musāya nikūrē wiri, gajirogue Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia wāĩkuri nikũgue waasirinerārē i pūrē gojáa. ²Marĩpu āārĩnĩgũ dupiyurogue musārē: “Yaarā āārĩma”, āriderosũta beyedi āārĩmĩ. Ōāgũ deyomarĩgũ merā musārē ĩgũyarā āārĩmakũ iridi āārĩmĩ, Jesucristo gāāmerĩrē iriburo, ārĩgũ. Jesucristo dí béori merā ñerĩrē koesũnerā āārĩburo, ārĩgũ, irasiridi āārĩmĩ. Musārē oārō iritamu, siñajārĩ merā āārĩdero nemorō āārĩrikumakũ iriburo.

**Jesúre buremurā Marĩpu merā
oārō āārĩnĩburire gojadea**

³Marĩpure, marĩ Opũ Jesucristo Pagure: “Ōataria mu”, ārĩ, usuyari sirā! ĩgũ marĩrē buro bopoñasĩa, Jesucristore boadĩguere masũrĩ merā marĩrē dupaturi deyoarā irirosũ ĩgũ pūrā ñajāmakũ iridi āārĩmĩ. Irasirigu ĩgũ merā marĩ oārō āārĩnĩkōāburire masĩmakũ yāmi. ⁴Irasirirā, ĩgũyarārē: “Ōārĩrē sĩgura”, ārĩdeare marĩ opaburire usuyari merā yūrā yāa. ĩgũ marĩrē sĩburi: ĩgũ ũmugasigue oārĩ opari, neō pereburi, boaburi meta āārā. ⁵Marĩpu marĩrē ĩgũrē buremurārē ĩgũ turari merā koremi. Irasirigu, i ũmu peremakũ, ĩgũ marĩrē peamegue waabonerārē: “Taugura, yu merā āārĩnĩkōārākuma”, ārĩdeare iriyuwarĩkũrĩre masĩmakũ irĩgũkumi.

⁶Marĩ mérōgā i ũmugue āārĩrōpa wārĩ gajirosũperi ñerō tarikererā,

ũmugasigue Marĩpu marĩrē sĩburire gũñarā, buro usuyari merā āārā. ⁷Ñerō tarikererā, marĩ diayeta Marĩpure oārō buremunĩrĩ, oro nemorō wajakua. Oro wajakukerero, pereburi āārā. Masaka irire peamegue soekuma oārĩ oro dita dujaburo, ārĩrā. Irasũta marĩ ñerō tariri merā diayeta Marĩpure oārō buremunĩrā dujarākoa. Irasirigu, Jesucristo dupaturi aarĩmakũ, Marĩpu marĩrē: “Ōārō iribũ, irasirirā yu puro yu merā āārĩnĩkōārākoa”, ārĩgũkumi.

⁸⁻⁹Musā Jesucristore ĩgũ i ũmugue āārĩmakũ ĩābirinerā āārĩkererā, ĩgũrē maĩa. Dapagoradere ĩgũrē ĩābirikererā, gũñaturari merā ĩgũrē buremua. Musā ĩgũrē irasũ buremunĩmakũ, Marĩpu musārē peamegue waabonerārē tarĩmakũ irĩgũkumi. Irasirirā musā Marĩpu purogue waaburire gũñarā, irogue eja, usuyarosũ buro usuyāa. I usuyari oparire werenĩrĩ merā weremasĩña máa.

¹⁰Iripoegue Marĩpuya kerere weredupiyunerā ĩgũ musārē oārō iritamugũ tauburire werenerā āārĩmā. Irire werekererā, pemasĩbirinerā āārĩmā. Irasirirā irire masĩduarā, bue, gũñamanerā āārĩmā. ¹¹Ōāgũ deyomarĩgũ Cristo ĩgũsārē iriudi iritamurĩ merā Cristo ñerō tari, boadĩgue masā, ũmugasigue murĩa, purũ āārĩpererā Opũ āārĩburire weredupiyunerā āārĩmā. Irasirirā: “¿Noā irasũ waagukuri, ñaásũ āārĩmakũ irasũ waarokuri?” ārĩ masĩduarā, irire bue, gũñamanerā āārĩmā. ¹²Marĩpu ĩgũsā masĩmakũ gāāmegũ, ĩgũsārē āsũ ārĩdi āārĩmĩ: “Musā āārĩripoe i irasũ waabirĩkoa dapa. Purũ marā gapũ irire ĩārākuma”, ārĩdi āārĩmĩ. Dapagorare Marĩpu marĩrē tauri kerere wererā ĩgũsā iripoegue

weredeareta musārē werema. Ōāgū deyomarīgū Marīpu ūmugasigūe merā iriudi iritamurī merā musārē irire werema. Marīpu Jesucristo iridea merā marirē taurire Marīpure wereboerāde buro masīduama.

**Marīpu marirē nērī marirā
āārīdoremi, āri gojadea**

¹³Irasirirā musā iriburire ōārō pēmasirī merā gūnaka! Jesucristo i ūmugue dupaturi aarimakū, Marīpu musārē ōārō iritamugū musā peamegue waabonerārē tauburire gūñanikōāka! Irire gūñarā, buro usuyari merā yūka! ¹⁴Iripoegu musā Marīpure masīburi dupiyuro nērō ūaribejarire iriunaderosūta dapagorare neō irinemobirikōāka! Majirā igūsā pagusāmarā dorerire tarinūgāmerā irirosū Marīpu dorerire tarinūgābirikōāka! ¹⁵Marīpu musārē igūyarā āārīdoregu siiudi, nērī marīgū āārīmi. Irasirirā, igū irirosū musāde nērī marirāta ōārī ditare irika! ¹⁶Marīpuya werenirī gojadea pūgue irasūta āri gojasūdero āārībū. Āsū ārīdi āārīmī: “Yū ōāgū, nērī marīgū āārā. Irasirirā musāde nērī marirā āārīka!” ārīdi āārīmī.

¹⁷Marīpu āārīpererārē surosū iāgū, igūsā irideare: “Iri ōābu, iri ōābiribu”, āri weregu āārīmī. Irasirirā igūrē: “Guapu”, ārirā, i ūmugue musā āārīrōpa gopeyari merā igūyare irika! ¹⁸Musā nēkūsāmarā Marīpuyare iribirinerā āārīmā. Musā igūsā iriderosū iriri wajamāa. Irasirigu Marīpu musārē igūsā iriderosū iriunanerārē taudi āārīmī igūyare iriburo, ārīgū. Musā ire masīa. Marīpu marirē taugu, marī nērō iridea wajare wajaribosadi āārīmī. Irasū wajaribosagu, niyeru, oro merā wajaribosabiridi āārīmī. Niyeru, oro pereburi āārā. ¹⁹Irasirigu iri wajakuro nemorō marī nērī iridea wajare wajaribosadi āārīmī. Igū magū Cristo boagu dī béodea merā gapu marī nērī iridea wajare wajaribosadi āārīmī. Oveja majīgū masaka Marīpure buremurā

wējē soepeobu ōāgū āārīderosūta Cristo ōāgū nērī marīgū āārīmī. ²⁰Marīpu i ūmūrē igū iriburo dupiyurogueta Cristo igū boagu dī béoburire masīsiadi āārīmī. Irapoere i ūmu pereburi dupiyuro Cristore i ūmugue iriudi āārīmī, igūya dī béori merā musārē iritamuburo, ārīgū. ²¹Irasirirā Cristo iritamurī merā Marīpure buremua. Marīpu Cristore boadiguere masū, ūmugasigūe āīmūrīa, āārīpererā Opu sōodi āārīmī. Irasirirā Marīpure: “Guare ōārō irigu āārīmī”, āri buremu, igū merā ōārō āārīnīburire ōārō masīa.

²²Cristoya diayema kerere pé buremusīā, musā nērī iririkurire pirinerā āārībū. Dapagorare diayeta musāyarārē maīmasīa. Irasirirā musāya yūjupūrārī, āārīpereri musā turari merā gāme maika! ²³Musā Marīpuya werenirīrē buremurā, dupaturi deyoarā irirosū waabu. Irasirirā igū pūrā waabu. Marī pagusāmarā merā deyoa, puru boakōārākoa. Iri irirosū āārībea Marīpu pūrā waamakū. Igūya werenirī, perebiri werenirī āārā. Irasirirā iri werenirī merā igū puro igū merā āārīnīkōārākoa. ²⁴Igūya werenirī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū:

Āārīpererā masaka tá irirosū āārīma. Igūsā ōārī oparide tá goori irirosū āārā. Tá masā, boakōāa. Gooride boakōāa. Iri irirosūta marī masakade boarākoa.

²⁵Marī Opu werenirī gapu neō perebirikoa. Igū ārīderosūta waarokoa. Āārīpereri igū: “Āsū irigura”, ārideare iriyuwarikugukumi, āri gojasūdero āārībū.^a

Iri ōārī bueri, musārē igūsā weredea, Jesucristo marirē tauri kerere bueri āārā.

2 ¹Irasirirā āārīpereri gajirosūperi nērī iririre: ārikatorire, irikatorire, gajirā gajino opamakū iāturirire, gajirārē nērō āri werewuarire pirika! ²⁻³Musā, marī Opu musārē ōārō iririre

^a 1.25 Is 40.6-8

sīrū masīsíaa. Irasirirā neō deyoarāgā
ōpīkūrē gāāmerōsū musāde marī
Opūyare diayemarē buro gāāmekā!
Irire gāāmerā, īgūrē buremunemorākoa.
Musā irasirimakū, musārē taugukumi.

**Cristo masakare okari sīgū ūtāye
irirosū āārīmi, āri gojadea**

⁴Cristo marīrē okari sīgū suye ūtāye
masaka īgūsā béoadeaye irirosū āārīgū
āārīmi. Īgūsā īgūrē gāāmebirikeremakū,
Marīpu īgū Pagu gapu īgūrē: “Ōātarigu,
āārīpererā Opū āārīmi”, āri beyedi
āārīmi. Irasirirā īgūrē: “Ōāgū āārīmi”,
āri buremua. ⁵Marīde Cristo merā okari
oparā ūtāyeri irirosū āārā. Marīpu,
sugu ūtāyeri merā wii irigu irirosū
marī merā irigu yāmi. Irasirigu marīrē
īgūyarārē īgūya wiima irirosū āārīmakū
yāmi. Īgūyarā paīa īgūrē buremurā,
īgū dorederosūta gajino sīma. Marīrē
īgūsā irirosū āārīmakū yāmi, Jesucristo
iritamurī merā īgūrē usuyari sīburo,
ārīgū. Irasirirā īgūyare irirā, īgūrē
usuyamakū irirākoa. ⁶Marīpu īgūya
werenīrī gojadea pūge āsū ārīdi āārīmi:

Yu beyedire yaa wiima
weanūpuroridea ūtāye irirosū
āārīgūrē Jerusalégue pīgura. Īgū,
yu beyedi ōātarigu, āārīpererā
Opū āārīmi. Īgūrē buremurāno,
buro usuyarākuma. “Ubugorata
īgūrē buremukubu”, āri
gūñabirikuma, ārīdi āārīmi.^b

⁷Musāde īgūrē buremurā: “Ōātarigu
āārīmi”, āri īāa. Īgūrē buremumerā
gapure Marīpuya werenīrī gojadea
pūge āsū āri gojasūdero āārībā:

Marīpu beyedi suye ūtāye wii
iririmasā béoadeaye irirosū
āārīkeremakū, Marīpu gapu
īgūrē iri wiima weanūpuroridea
ūtāye irirosū āārīmakū iridi
āārīmi. Irasirigu īgūrē āārīpererā
Opū pīdi āārīmi, āri gojasūdero
āārībā.^c

⁸Gaji Marīpuya werenīrī gojadea pūge
āsū āri gojasūdero āārībā:

Marīpu beyedire buremumerā, iri
ūtāyegue gubutuameémejānerā
irirosū āārīma. Irasirirā Marīpu
purogue neō waabirikuma, āri
gojasūdero āārībā.^d

Īgūya kerere buremubiri waja ūtāyegue
gubutuameémejānerā irirosū āārīma.
Marīpu purogue ejabirikuma. Īgūsārē
irasū waaburire Marīpu iripoeguetā:
“Irasū waarokoa”, ārisiadi āārīmi.

Marīpuyarā āsū āārīma, āri gojadea

⁹Musā gapu Marīpu pūrā īgū
beyenerā āārā. Marī Opūyarā paīa
irirosū īgūyare moārā, Marīpuya
bumarā īgū īūrō ñerī marīrā īgūyarā
āārā. Musārē naītīārō āārīrā irirosū
īgūyare neō masībīrinerārē masidoregu
siiudi āārīmi. Irasirigu musārē
boyorogue āārīrā irirosū irire ōārō
masīrā āārīmakū iridi āārīmi. Musārē
īgū ōārō irideare gajirārē weredoregu,
irasiridi āārīmi. ¹⁰Musā iro dupiyurogue
Marīpu pūrā āārībīribu. Dapagorare
Marīpu pūrā āārā pama. Musā iro
dupiyurogue bopoñarī merā īāsūña
marībū. Dapagorare musārē Marīpu
bopoñarī merā īāmi.

Marīpuyare irirā āārīka! āri gojadea

¹¹Yaarā yu maīrā, musā i ūmurē
naagorenarīmasā musāya makāgue
āārīmerā irirosū, Marīpu puro
waamurāta āārā. Irasirigu musārē ire
turarō werea. Musā ñerī ūaribejarire
iribirikōāka! Musārē ñerō irimakū
iriduarā irirosū musā ñerī ūaribejari
musārē ñerō irimakū iriduarō yāa.
¹²Marīpure masīmerā watopegue āārīrā
ōārō irirā āārīka, musārē werewuari,
ārīrā! Musā irasirimakū musārē
werewuaduakererā, Marīpu īgūsārē
īgūyare masīmakū iriripoe musā ōārō
iririre īānerā āārīsīā, īgūrē: “Ōāgū,
turagu āārīmi”, āri buremurākuma.

¹³Marī Opure buremusīā, āārīpererā
i nikū marā oparārē ōārō merā yujūka!
I nikū marā oparā opu āārīgūdere

yujuka! ¹⁴Īgū dokamarā oparādere yujuka! Īgūsārē ĭgū doreri tarinugārārē wajamoāmurārē pīdi āārīmī. Īgū dorerire irirārē: “Ōārō iriabu musā”, āārdoregu pīdi āārīmī. Irasirirā ĭgūsārē yujuka! ¹⁵Marīpu, musā ōārō irimakū gāamemi. Musā irasirimakū ĭārā, pēmasīmerā musārē werewuaduakererā, werewuamasībema.

¹⁶Musā, Marīpu tausūnerā āārīsīā, gajirārē moāboerimasāgora āārībea. Marīpu tausūnerā āārīkererā, “Guare doreri māa. Irasirirā gua gāāmerō űerirē irirākoa”, āri gūnabirikōāka! Āsū gapu irika! “Marīpure moāboerā āārā gua”, āri gūnaka! Irasū āri gūnārā, ĭgū dorerire irika! ¹⁷Āārīpererā masakare buremurī merā ĭāka! Marīyarārē Jesūre buremurārē maika! Marīpure gopeyari merā buremuka! I nikū marā opudere buremurī merā ĭāka!

Cristo űerō tarīgu ĭgū bokatiūderosū musāde bokatiūka! āri gojadea

¹⁸Moāboerimasā, ōārō buremurī merā musā oparārē yujuka! Musārē ōārō irirā ditare yujubirikōāka! Musārē turaro merā dorerādere yujuka! ¹⁹Musā űerō iribirikeremakū, musā oparā musārē wajamoābukuma. Musā, Marīpu ĭūrō diayemarē iriduamakū, ĭgūsā wajamoārīrē bokatiūmakū, Marīpu musārē: “Ōārō yāma”, āri ĭāgukumi. ²⁰Musā űerō iriri waja gapu ĭgūsā musārē wajamoāmakū, irire musā bokatiūkeremakū, Marīpu musārē: “Ōārō yāma”, āri ĭābirikumi. Musā ōārō irikeremakū ĭgūsā musārē wajamoāmakū, musā ōārō merā guaro marīrō bokatiūmakū, Marīpu musārē: “Ōārō yāma”, āri ĭāgukumi. ²¹Irasiriburo, ārīgū, Marīpu musārē ĭgūyarā āārīdoregu siudi āārīmī. Cristode musāya āārīburire űerō tarimi, musāde ĭgū iriderosū irituyaburo, ārīgū. ²²Īgū neō suñarō űerō iribirimi. Gajirārē ārīkatori merā neō werenībirimi. ²³Masaka ĭgūrē turimakū, ĭgūsārē neō turi gāmbirimi. Īgūrē ĭgūsā űerō irikeremakū: “Musārē

űerō irigura”, neō ārībirimi. Īgū Pagu gapure: “Yupu diayemarē irigu, yure űerō irirārē diayeta wajamoāgukumi. Īgūgue āmugukumi”, āri gūnadi āārīmī. Irasirirā marīdere ĭgū ārīderosū ārīrō gāāmea. ²⁴Cristo, marī irirosū dupukugu ĭgū basi marī űerī iridea wajare wajaribosagu curusague boami. Marī okaropa űerī iririre piri, Marīpuya diayema gapure iriburo, ārīgū, boami. Īgū marīrē peamegue waabonerārē taugu, buro kāmiku, buro űerō tarimi. ²⁵Oveja dederinerā irirosū musāde peamegue dederibonerā āārībū. Dapagorare Cristore buremusīā, ĭgūyarā āārā. Irasirigu ovejare koregu irirosū Cristo musārē koremi. Musā ōārō āārīrikuburo, ārīgū, musārē ōārō koremi.

Mojōsuanerā āsū irika! āri gojadea

3 ¹⁻²Moāboerimasārē yu werederosūta musā marāposā nomerē weregura. Musā marāpusāmarārē ōārō merā yujuka! Īgūsā dorerosū irika! Surāyeri musā marāpusāmarā Marīpuya kerere buremumerā āārīma. Irasirirā ĭgūyare musā ĭgūsārē weribirikererā, ĭgūyare ōārō iririkuka! Ōārī ditare irika! Musā marāpusāmarā musārē dorerire buremurī merā yujuka! Musā irasirimakū ĭārā, ĭgūsāde Marīpuya kerere buremubukuma. ³Musāya dupure wāri mamarikubirikōāka! Musāya dupure gajirārē ĭāsuyumakū iribirikōāka! Musārē: “Ōārō deyoma”, āri ĭāmakū iribirikōāka! Irasirirā musāya poañapure wuapuwea mamuanerā nome, oro merā iridea dari buyanerā nome, wajapari surī sānanerā nome āārīduari ditare gūnarikubirikōāka! ⁴Āsū gapu āārīka, ōārā, ōārō deyorā nome āārīduarā! Ōārī gūnarī oparā nome, gajirārē turiro marīrō gopeyaro merā weretamurā nome, siñajārī merā āārīrikurā nome āārīka! Ōārō āārīrikuri, dupure mamarī ōārō deyori pereburosū neō perebirikoa. Musā ōārō āārīrikuri, Marīpu ĭūrōrē ōatariri āārā. ⁵Iripoeguere Marīpuyarā

nome āsūta āārīunanerā āārīmá. Īgūsā nome: “Marīpu āriderosūta yure ōārō irigukumi”, āri buremurā, Īgūsā marāpusāmarā dorerire ōārō yujunerā āārīmá. ⁶Āsūta Sara igo marāpure Abrahārē ōārō merā yujudeo āārīmó. Irasirigo ĩgūrē: “Yū opu”, āriunadeo āārīmó. Irasirirā musā ōārō irirā, güiro marirō āārīrikurā, Sara āārīderosū āārīrākoa.

⁷Āsūta musā marāpokurāde musā marāposā nomerē pémasirī merā ōārō irika! Nome, marī ūma irirosū turarā āārībema. Irasirirā ĩgūsārē buremurī merā iritamuka! Marīpu musārē bopoña, ĩgū puro perebiri okari sīburosūta nomedere bopoña, perebiri okari sīgukumi. Irasirirā musā marāposā nomerē ōārō koreka! Marīpu musā sērērīrē yujuburosūta ĩgūsā nomerē ōārō irika!

Ōārō ĩgūsā irikeremakū, gajirā ĩgūsārē ñerō iririre weredeā

⁸I merā musā āārīpererārē weretūnugura. Suro merā ōārō āārīrikuka! Musā merāmarārē bopoñarī merā ĩāka! Sugu pūrā irirosū gāme maīrikuka! Ōārō merā gāme iritamuka! “Gua, gajirā nemorō āārībea”, āri güñaka! ⁹Gajirā musārē ñerō irimakū, ĩgūsārē gāmībirikōāka! Musārē ĩgūsā ñerō āri werenīmakū, ĩgūsārē ñerō āri gāmībirikōāka! Āsū gapu irika! Īgūsāya āārīburire Marīpure sērēbosaka! Marīpu musārē ōārō iribu, irire irimurārē pídi āārīmí. ¹⁰Marīpuya werenírī gojadeā pūguere āsūta āri gojasūdero āārībú:

Musā okaropa ōārō usuyari merā āārīduarā, neō ñerō werenībirikōāka! Neō ārīkatobirikōāka!

¹¹Āārīpererī ñerī iririre pirikōāka! Ōārī gapure irika! Gāme ĩaturiro marirō siñajārī merā āārīrikuka! Irire buro gāāmeaka!

¹²Diayemarē irirārē marī Opu irasū korenīkōāmi. Īgūsā ĩgūrē

sērērīrē irasū penīkōāmi. Ñerō irirā gapure gāāmebemi, āri gojasūdero āārībú.^e

¹³Ōārī ditare iriduamakū, ĩnoā musārē poyanorēbukuri? ¹⁴Diayemarē musā irikeremakū, gajirā musārē ñerō irimakū, Marīpu gapu musārē ōārō yāmi. Irasirirā usuyāa. Musārē ñerō iriduārārē güībirikōāka! Īgūsā musārē iriburire güñarīkūbirikōāka! ¹⁵Āsū gapu irika! Cristore: “Gua Opu āārīmí”, āri buremuka! Musārē: “¿Nasirirā Cristore buremurī?” āri sērēñarānorē pémasirī merā ōārō yujuka! Īgūsā musārē sērēñaburo dupiyuro ĩgūsārē yujuburire ōārō güñayuka! Irasirirā ĩgūsārē Cristo musārē tauburire ōārō yujurākoa. ¹⁶Turiro marirō ōārō buremurī merā ĩgūsārē yujuka! Ōārō irika! Irasirirā: “Marīpu ĩūrō waja opabea”, āri güñarākoa. Cristore musā buremurā ĩgūyare ōārō irirā āārīmakū gajirā musārē: “Ñerō yāma”, āri werewuanerā ĩgūsā musārē werewuadeā diaye āārībirimakū ĩārā, guyasirīrākuma. ¹⁷Marī ñerō iriri waja gajirā marirē ñerō tarimakū iribukuma. Marīpu gāāmemakū, marī ōārō iriri waja gajirā marirē ñerō tarimakū iriri gapu ōāgorāa.

¹⁸Irasūta Cristo ōāgū āārīkeregū, ñerō tarimi. Suñarōta āārīpererā ñerī iridea wajare boa, wajaribosadi āārīmí. Marī ñerā āārīmakū, marīya āārīburire ñerō tarimi, marirē Marīpuyarā waamakū iribu. Īgū, marī irirosū dupukugu āārīsīā, ĩgūya dupugora tamerā boakōāmi. Īgū boakeremakū, ĩgūya yujupūrā merā okakōādi āārīmí. ¹⁹Irasirigu ĩgūya yujupūrā merā boanerā ĩgūsā peresu irisūnerā āārīrōgue waa, ĩgūsāya yujupūrārīrē Marīpuyare weredi āārīmí. ²⁰Īgūsā iripoeguere Marīpu dorerire tarinūgāunanerā āārīmá. Noé āārīdeapoeguere ĩgū wādiru doōdirure dooripoe Marīpu ĩgūrē buremumakū gāāmedi āārādīmi. Irasirigu: “Gajipoe irirā yure buremubukuma”, āri, ĩgūsārē yoaripoe yūdi āārādīmi. Īgūsā gapu neō

burembiriunanerā āārīmá. Irasirigu Marípu ĩgūsārē wajamoādi āārímí. Noé ĩgūya wii marā merā dita: su mojóma pere gaji mojó ʔreru pērebejarā dia mirírirē tariweredi āārímí. ²¹Marípu i níkurē miügū ĩgūsārē taudea, marírē deko merā wāiyeri irirosū āārā. Irasiriro marí peamegue waabonerārē tauburire ĩmua. Deko merā marírē wāiyemakū, maríya dʔpʔre gurarire koerosū āāríbea. Marí wāiyesūrā, Marípu: “Guare mʔ ĩūrō ñerí marírā āārímakū irika!” ārī sérēa. Irasirirā, Jesucristo masādeā merā marí peamegue waabonerā tarimurā āārā. ²²Jesucristo masādero pʔru, ʔmʔgasigʔe mʔrĩadi āārímí. Irasirigu Marípu diaye gapʔ doami ĩgū merā dorebu. ĩgū Marípu wereboerā nemorō, ʔmarō marā oparā nemorō, āārípererā dorerā nemorō doregu āārímí.

Marípu iritamurí merā ĩgūyare irimasirākoa, ārī weredea

4 ¹Jesucristo, marí irirosū dupʔkʔgu ñerō tarimi. Irasirirā: “ĩgū ñerō tarikeregu Marípu gāamerírē iriderosū maríde ñerō tarikererā Marípu gāamerírē irirākoa”, ārī gūñarō gāamea. Maríde, ĩgū ñerō tariderosū ñerō tarirā, ñerō iririre pirikōāa. ²Irasū pirirā, i ʔmʔ marí āārírōpa dupaturi ñerí ʔaribejarire iribirikoa. Marípu gāamerírē irinírākoa. ³Iripoegue, Marípu masímerā ñerírē iridʔarire iriderosūta musāde ñerírē iriunanerā āāríbú. Irasirirā guyasíríro marírō ñerírē iririkurā, ñerí ʔaribejarire iririkurā, mejárikurā, bosenurí irirā mejá, gaguínírikurā āārínerā āāríbú. Marípu dorerire tarinʔgārā keori weadeare buremunerā āāríbú. Irasirirā iropata iri ñerírē irika! ⁴Dapagorare irire mʔrārōta irirā gapʔ musā iri ñerírē ĩgūsā merā iribirimakū ĩārā, ĩagʔkakōāma. Irasirirā musārē ĩaturí, ñerō wereníma. ⁵Marípu ĩgūsārē: “Musā irasū ñerí irideare werepeoka!” ārīgʔkʔmí. ĩgūta okarārē, boanerādere: “Ire irimakū ōāgorabʔ, iri gapʔre irimakū ōābiribʔ”, ārī beyebu āārímí. ⁶I ʔmʔrē āārípererā masaka boamurā

dita āāríkeremakū, Marípu ĩgūya kerere wererārē ĩgūsārē irire weredoredi āārímí, boadero pʔru ĩgū irirosū ĩgū pʔro okaníkōāburo, ārīgū.

⁷Āārípereri i ʔmʔma pereburo mérō dʔyanʔgāwāgārísíāa. Irasirirā ōārō pēmasírí merā diayemarē iriníkōāka! Irasirirā Marípu buremurí merā sérērākoa. ⁸Āārípereri gajino iriri nemorō diayeta gāme maika! Neó gāme maíduúbirikōāka! Marí gajirārē maírā, marírē ĩgūsā ñerō irikeremakū, mata ĩgūsā ñerō irideare kátiakōākoa. ⁹Musā merāmarā musāya wiirigue ejamakū, ōārō ʔsuyari merā ĩgūsārē bokatíríneāka! ¹⁰Marípu ĩgūyarākure ĩgūyare irimasíburire pídi āārímí. Irasirirā iri merā ōārō gāme iritamuka! Marípu musākure musā ĩgūyare irimasíburire pídea merā ĩgū gāamerōsū gāme iritamurā, ōārō gāme iritamurā yāa. ¹¹Irasirirā Marípuyare wererā, ĩgū weredorederosūta wereka! Gajirārē iritamurāde ĩgū turari sírō bokatíūrō iritamuka! Āārípereri musā iririre Marípu masaka ʔsuyari síburosū irika! Jesucristo iritamurí merā irasirika! Marípu āārípererinurí buremuka! Marí āārípererā ĩgūrē: “Ōātarigu, turatarigu āārā”, ārī, ʔsuyari sírā! Irasūta irirā!

Jesúre buremurí waja ñerō taririre gojadea

¹²Yaará yʔ maírā, musā Jesúre buremurí waja ñetariro tarirā, diayeta ĩgūrē buremurírē masísúa. Irasirirā: “¿Nasiriro yʔre irasū waari? Gajirosū waakoa”, ārī gukabirikōāka! ¹³Āsū gapʔ irika! Ñerō tarirā: “Cristo ñerō tariderosū guade ñerō taría”, ārī ʔsuyaka! Irasirirā Cristo dupaturí i ʔmʔgue ĩgū gosesiriri merā, ĩgū turari merā aarimakū ĩārā, bʔro ʔsuyarākoa. ¹⁴Cristoyarā musā āārírí waja gajirā musārē ñerō ārī buridamakū, musārē ñerō werenímakūdere ire masíka! Marípuyagu Ōāgū deyomarígū musā merā āārímí. ĩgū turatarigu musārē iritamumí. Irasirirā ʔsuyāa. ¹⁵Masakare wējēbéorimasā, yajarimasā, noó waarō

ñerō iririmasā, gajirārē ĩgūsāyamarē sērēnarikurā ñerō tarirākuma. ĩgūsā irirosū iribirikōāka! Ōārī iridea waja merā gapu ñerō tarimakū ōāgorāa.

¹⁶Cristoyarā musā āārīrī waja gajirā musārē ñerō tarimakū irirā yāma. ĩgūsā irasirimakū, guyasīrībirikōāka! Ubu gapu Marīpure: “Mu guare Jesucristoyarā āārīmakū iridi āārā, irasirirā murē usuyari sīa”, ārika!

¹⁷Marīpu marīrē ĩgūyarārē marī irideare: “I gapure irimakū ōāgorabu, i gapure irimakū ōābiribu”, āri beyeripoe ejasiāa. Āārīpererārē marīrē ĩgūyarārē marī irideare irasū āri beyepurorigukumi. ĩgūyarārē irasū beyepurorigu, ĩnasirigukuri ĩgūyarā āārīmerā gapure? ĩgūya kerere gāamebiri waja ĩgūsārē buro wajamoāgukumi. ¹⁸Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū: “Ōārā Marīpuyarā buro ñerō taridero puru, Marīpu ĩgūsārē tau, ĩgū puro āiagukumi. Ñerā ĩgūrē gāamemerā gapu ñetariro tarirākuma. Peamegue waadederirākuma”, āri gojasūdero āārībū. ¹⁹Irasirirā Marīpu gāamerōsū marī ñerō tarirā, ōārī iririre irinīkōārō gāamea. Marīya āārīburire Marīpure marīrē iridire wiaro gāamea. Āārīpereri ĩgū: “Musārē ōārō irigura”, ārideare diayeta irigukumi. Irasirirā ĩgūrē: “Mu gāamerō yure irika!” ārīrō gāamea.

**Pedro, Jesúre buremurā
iriburire gojadea**

5 ¹Dapagore musārē Jesúre buremurā oparā murārē weregura. Yude Jesúre buremurārē doregu āārā. Cristo ñerō tarimakū iābu. ĩgū gosesiri merā, ĩgū turari merā dupaturi i ũmugue aarimakū, yude āārīpererā ĩgūrē buremurā merā iāgukoa. ²Marīpuyarā oveja irirosū āārīma. Musā ĩgūyarārē dorerā ovejare korerā

irirosū āārā. Irasirirā Marīpu musārē ĩgū pñerārē ĩgūyarārē ōārō koreka! Marīpu gāamerōsū ōārō yujupūrākuri merā ĩgūsārē koreka! ĩgūsārē korerā: “Niyerure wajatarākoa”, āri gūñabirikōāka! ³ĩgūsārē korerā, pūrīrō merā dorebirikōāka! Ōārō iririkūka! Irasirirā musā iririkurire iākūrā, ĩgūsāde ōārō iririkurākuma. ⁴Musā irasū ōārō iririkurā, Cristo marīrē āārīpererā korerā Opu dupaturi i ũmugue aarīgū, musārē: “Ōārō iribu”, ārigukumi. Irasirirā, ĩgū puro gosesirogue ĩgū ōatariri siburire^f wajatarākoa. Iri neō perebirikoa.

⁵Yu musā oparārē wererosū musā maamarādere weregura. “Murārē buremurī merā yujuka!” āri werea. Irasirirā musā Jesúre buremurā āārīpererā: “Gajirā nemorō āārā”, āri gūñarō marīrō gāme iritamuka! Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū:

“Gajirā nemorō āārā”, āri gūñagūrē Marīpu iritamubemi. “Yu ubu āārīgū āārā, yure iritamuka!” ārīgū gapure ōārō iritamumi, āri gojasūdero āārībū.⁸

⁶Irasirirā: “Gajirā nemorō āārā”, āri gūñabirikōāka! Marīpu turagu musārē doremakū, yujuka! Musā irasirimakū, Marīpu ĩgū: “Āsū irigura”, ārīrīnu ejamakū, masaka iūrō musārē: “Yu maīrā, yu iritamurā āārīma”, āri ĩmugukumi. ⁷Marīpu buro maīrī merā musārē koremi. Irasirirā āārīpereri musā gūñarikurire ĩgūrē wereka! ĩgū musārē iritamugukumi.

⁸Ōārō pémasirī merā diaye gūñaka! Wātī musārē iāturigu musārē ñerī irimakū iriduagu ēōkaye guagu waibure baaduagu āmagorenagū irirosū musārē poyanorēduagu āmagorenami. ⁹Ire masīa. Musā ñerō tarirosūta āārīpererogue gajirā Jesúre buremurā

^f5.4 Sugu ũma birarimasū gajirā nemorō ōārō ũmagū, olivo wāikudima purī merā iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore ĩgūya dipurugue peokuma, gajirārē ĩgū wajatadeare ĩmurā. I irirosū, sugu Jesúre buremurā ñerō tarikeregu: “Marīpu yure iritamugukumi”, āri buremurīrē piribi, ũmugasigie perebiri okari wajatagukumi. Iri ũmugasigie perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosū āārā.

ñerō tarirā yáma. Irasirirā ñerō
 tarikererā, wātirē neō yujubirikōāka!
 Jesús gapure gūñaturaníkōāka! Īgūrē
 buremurirē neō piribirikōāka! ¹⁰Musā
 i ūmugue āārīrópa dita ñerō tarirākoa.
 Puru Marīpu musārē gūñaturarā, oārā,
 turarā āārīmakū irigukumi. Marīputa
 neō piriō marīō marirē iritamunīgū
 Jesucristore buremunugādo regu
 siiudi āārīmī, marirē ĩgū merā ĩgū
 gosesirogue āārīnīkōāburo, ārīgū.
¹¹Irasirirā ĩgūrē: “Mu turatarigu,
 āārīpererā Opū āārā”, ārī, usuyari sīnīrā!
 Irasūta irirā!

Pedro oādoretūnudea

¹²Silvano iritamurī merā i pūguere
 yu musārē mērigā gojāa. Īgū, yu
 iāmakū, Jesūre buremugū marīyagu

diayemarē irigu āārīmi. Irasirigu
 ĩgū iritamurī merā musārē gūñatura,
 usuyamakū irigu, Marīpu marirē
 diayeta maīgū āārīmi, ārīgū, i pūrē
 musārē gojāa. Marīpu marirē maīrīrē
 masīrā ĩgūrē irasū buremuníkōāka!

¹³Babilonia marā Jesūre buremurā
 musārē oādorema. Īgūsāde, musā
 irirosūta Marīpu beyenerā āārīma.
 Marcos yu magū irirosū āārīgūde
 musārē oādoremi. ¹⁴Musā merāmarārē
 bokatīrīrā, maīrī merā, oārō usuyari
 merā mojō ñeāka!

Marīpu āārīpererā musārē
 Jesucristoyarārē oārō siñajārī merā
 āārīrikumakū iriburo. Irasūta
 iriburo.

Iropata āārā.

Pedro

2 SAN PEDRO

Pedro Jesúre buremuräre gojadea

1 ¹Yu Simón Pedro, Jesucristore moáboegu, igü buedoregu pídi, musäre i pürë gojáa. Marí Opü Jesucristo marirë taugu diayemarë irigu äärími. Irasirigu Marípü Jesucristo merä guare iriderosüta musädere igürë buremumakü iridi äärími. Marí Jesucristore buremurí opamakü ôataria. ²Musä Marípüre, irasü äärímakü marí Opü Jesúre masía. Irasirigu Marípü igü musäre ôarö iritamurirë, igü musäre siñajärí sirirë masínemomakü iriburo.

Jesucristoyarä äsü ääríma, äri gojadea

³Marípü marirë igürë masímakü iridi äärími. Irasirigu igü turari merä marirë äärípereri ôarirë sídi äärími igü merä ôarö äärí, igü gäämerirë iriburo, ärigü. Igü ôatarigu, äärípereri ôarö irigu marirë siüdi äärími, igüyarä äärídoregu. ⁴Igü ôägü, ôarö irigu äärísia, marirë: “Yu turari merä musäre wári ôataririre irigura”, äridi äärími. Irasirigu igü äriderosüta marirë yámi, igü irirosü ôarirë iriburo, ärigü. Marirë i ümüma ñerirë ñaribejarire piriburo, ärigü, irasirimi. ⁵Igü marirë irasirimakü iarä, musä Jesúre buremurä äärípereri musä turari merä ire irinemoka! Ôärí irika! Ôärí irirä, ôarö pémasirí merä irika! ⁶Pémasirí merä irirä, musä ñerö iriduarire iribiriköäka! Nerö iriduarire irimerä ñerö tarikererä, Marípüre güñaturaníköäka! Irasü güñaturanírä, Marípüre buremurí merä igü gäämerirë iririkuka! ⁷Igü gäämerirë iririkurä, sugu pürä irirosü musä basi gäme iritamuka! Gäme iritamurä äärípererä gajirädere maí buremuka!

⁸Musä irasiriwägärä, ôarö iriräkoa. Irasirirä marí Opü Jesucristore masirä, igü gäämerirë ôarö iriniräkoa. Ubu äärírirë iribirikoa. ⁹Sugu ôarö iriwägäbi gapu koye iäbi, o koye ôarö iäjabi igü waaburire masibi irirosü äärími. Marípüyare masibi: “Igüyare iriro gäämea”, äri güñabemi. Igü ñerö iridea wajare Marípü koebéodeare güñabemi. ¹⁰Yaarä, ire péka! Marípü musäre siiu, beyedi äärími, igüyarä ääríburo, ärigü. Irasirirä igüyarä äärísia, igü gäämerirë neö piriro marirö merä iriduarä ääríka! Irasiriduarä, igüyarä äärímerä ñerirë iririkurä irirosü neö ääríbirikoa. ¹¹Marípü igü gäämerirë marí irimakü iägü, marí Opü marirë taugu Jesucristo igüyarärë perebiri dorerogue marirë ôarö bokatiríñeä: “Ôö, yu merä ôarö ääríníköäka!” äri ñajaderegukumi.

¹²Musä yu wererire masísiaa. Irasü äärímakü, diayema äärírirë musä pédeare piriro marirö ôarö yáa. Musä irire masíkeremakü, yu wererire kätiri, ärigü, güñanímakü irigura. ¹³⁻¹⁴Marí Opü Jesucristo yure: “Mérögä duyáa mü boaburo”, äri weresiämi. Irasirigu yu okaro ejatuario musärë: “Äsü irika!” äri weredeare musärë güñamakü irigura. “Irasiriro gäämekoa yure”, äri güñáa. ¹⁵Irasirigu yu boadero püru, yu weredeare neö kätibiriköäburo, ärigü, äärípereri yu iriduaropa merä musärë irire gojapigura.

Gua Jesucristo igü turagu äärírirë iäbu, äri gojadea

¹⁶Gua marí Opü Jesucristo turarire, irasü äärímakü igü dupaturi i ümügue aariburire musärë weresiäbu. Irire wererä, sugu masaku igü gäämerö

gũñaboka weredeare wererã meta iribu. Gua basi ïgũ turagu aãrĩrĩrẽ ïãbu. Irasirirã ire musãrẽ werebu.

¹⁷Marĩpu aãrĩnĩgũ Jesucristo turatarigu, gosesirigu aãrĩrĩrẽ guare ïmumakũ ïãbu. Irire ïmugũ, ïmugasigüe merã asũ arĩ werenĩmi: “Ï yu magũ, yu maĩgũ aãrĩmi. ïgũ merã buro usuyãa”, arĩmi. ¹⁸Ëmugasigüe merã irasũ arĩ werenĩrĩrẽ perã, ïtãũ wekague marĩ Opũ Jesús merã aãribũ. Irigugue aãrĩgũta ïmugasiguema gosesiriri merã ïgũ deyomakũ ïãbu.

¹⁹Gua irire ïãnerã aãrĩsiã: “Marĩpuya kerere weredupiyunerã gojadea diayeta aãrã”, arĩ masĩa. Irasirirã musã ïgũsã gojadeare oãrõ pëka! ïgũsã gojadea musãrẽ siãgodiru irirosũ aãrã. Naĩtĩarõgue siãgodiru merã marĩ waarõre siãgowãgãrã irirosũ ïgũsã gojadea merã Marĩpuyare masĩa. Irasirirã Jesucristo dupaturi aarimakũgedere irire buenĩkõãka! ïgũ neñukãmũ boyodiru oãrõ boyoro irirosũ aãrĩgũ, marĩrẽ maama ïmurẽ pĩbu aãrĩmi. Irasirigũ aarĩgũ, marĩrẽ Marĩpuyare masĩbirideare oãrõ masĩmakũ irigũkumi. ²⁰I gapũre masĩpũrorika! Marĩpuya kerere weredupiyunerã ïgũya werenĩrĩ gojadea pũgue ïgũyare gojarã, ïgũsã masĩrĩ merã ïgũsã basi gũnarĩ merã gojarã meta irinerã aãrĩmã. ²¹Ëgũsã Marĩpuya kerere weredupiyudea, ïgũsã gããmerõ ïgũsã gũnarĩ merã werede meta aãrã. I ïgũsã weredupiyudea, Marĩpu ïgũsãrẽ weredoredea aãrã. Irasirirã ïgũsã Marĩpuyarã, Oãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã Marĩpuyare were, irire gojanerã aãrĩmã.

Arĩkatori merã buerimasãyamarẽ gojadea

(San Judas 4-13)

2 ¹Iripoegue Israel bumarã surãyeri: “Marĩpuya kerere weredupiyurimasã aãrã”, arĩkatonerã aãrĩmã. ïgũsã iriderosũta dapagoradere arĩkatori merã buerimasã musã puro aarĩrãkuma. Musãrẽ masĩña marĩrõ diayema aãrĩbirire buerãkuma. Marĩ

Opũ Jesucristore ïgũsã ñerõ iridea waja ïgũ boari merã wajaribosadire: “Gua Opũ aãrĩbemi”, arĩrãkuma. ïgũsã irasiriri waja gũñaña marĩrõ Marĩpu ïgũsãrẽ peamegue beogukumi. ²Ëgũsã arĩkatori merã buerire perã, ïgũsã ñerĩ uaribejari iririre ïãrã, wãrã musã watopegue aãrĩrã ïgũsãrẽ ïakũirãkuma. ïgũsãrẽ ïakũĩmakũ ïãrã, gajirã musã Jesũre buremurã watopegue aãrĩmerã Jesũyamarẽ ñerõ arĩ werenĩrãkuma. ³Arĩkatori merã buerimasã niyerure buro gãamesiã, musãrẽ arĩkatori bueri merã musã ïgũsãrẽ niyeru siamakũ irirãkuma. Iripoegue Marĩpu gapũ: “Ëgũsã irasiriri waja ïgũsãrẽ wajamoãgura”, arĩsiadi aãrĩmĩ. Irasirigũ ïgũ arĩderosũta ïgũsãrẽ peamegue beogukumi.

⁴Irasirigũ yu musã masĩdeare dupaturi gũñamakũ iriduãa. Iripoegue Marĩpu ïgũrẽ wereboerã aãrãdinerã ïgũsã ñerõ irimakũ peamegue peresu iribëodi aãrĩmĩ. Naĩtĩarõgue kõmedari merã siadobobëodi aãrĩmĩ. Aãrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnũ ejamakũ, ïgũsã ñerõ iridea waja ïgũsãrẽ wajamoãgoragukumi. ⁵Noë aãrĩdeapoegue marãrẽ ïgũsã ñerõ iridea waja ïgũsãrẽ wajamoãdi aãrĩmĩ. Irasirigũ i nikũ aãrĩperero miũgũ, ïgũsãrẽ mirĩboaperemakũ iridi aãrĩmĩ. Noë ditare, marãpo, ïgũ purã ïma urerã, ïgũsã marãposã nomerẽ taudi aãrĩmĩ. Noë masakare: “Diyamarẽ irika!” arĩ weregu aãrĩdi aãrĩmĩ.

⁶Marĩpu Sodoma, Gomorra wãikuri makãrĩ marãdere wajamoãdi aãrĩmĩ. ïgũsã ñetariro iriri waja ïgũsãya makãrĩrẽ peame merã soebëogu, nitĩ poga dita dujamakũ iridi aãrĩmĩ. Pũrugue gajirã ñerãrẽ wajamoãburire masĩburo, arĩgũ irasiridi aãrĩmĩ. ⁷Iri makãrĩ marãrẽ wajamoãgũ, Lot diayema irigu ditare taudi aãrĩmĩ. Lot Sodomamũ, gajirã ïgũya makã marã Marĩpu dorerire irimerã ñerĩ iririkũmakũ ïãgũ, buro gariboredi aãrĩmĩ. ⁸Ëgũ oãgũ, ïgũsã watope aãrĩgũ, ïmuriku ïgũsã ñerõ iririre ïãgũ, ïgũsã ñerõ werenĩrĩrẽ pëgu, ïgũya yujupũrãgue buro bujawereri merã poyadi aãrĩmĩ. ⁹Irasirirã,

iripoegue marā waadeare marī masīsā, idere masīa. Marī Opu ĩgūrē gāamerārē ñerō tarimakū taumasīmi. Ñerā gapure: “Wajamoāgura”, ārideare pídi āārīmí. Irasirigu āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejamakū, ĩgūsārē wajamoāgukumi.

¹⁰Gajirā ñerā nemorō ñerī Ƴaribejari iririkurārē, ĩgū Opu āārīrīrē gāamemerārē wajamoāgukumi. ĩgūsā musārē ārīkatori merā buerā noó gāamerō yáma. “Gajirā nemorō óārō masīa”, ārī gūñama. Güiri marīrō turari oparārē ñerō ārī buridama. ¹¹Marīpüre wereboerā gapu ārīkatori merā buerimasā nemorō turarā āārīkererā, Marīpu iūrō neó ñerō ārī buridari merā turari oparārē: “Ñerā āārīma”, ārī weresábema.

¹²Arīkatori merā buerimasā gapu waimurā pémasīmerā iririkurosū noó gāamerō iriduari ditare yáma. ĩgūsā pémasībīrideare ñerō wereníma. Masaka waimurārē ñeā, wējékuma. Arīkatori merā buerimasā, waimurā irirosū boamurā dita āārīma. Boadero puru peamegue beósūrākuma. ¹³Irasirirā gajirārē ñerō tarimakū iriri waja, ñerō tarirākuma. Ũmurī, masaka iūrōgue noó gāamerō ĩgūsā ñerī Ƴaribejarire iri, Ƴsyuyama. Musā merā bosebaarā, ñerō guyasiūrī iririkurā āārīma.

¹⁴Nomerē ĩārā, ĩgūsā merā ñerō iriduama. ĩgūsā merā ñerō iririre neó piribema. Marīpuyare gūñaturamerārē ĩgūsā irirosū ñerō iriduamakū yáma. ĩgūsā buru opaduarire: “Āsū irirāra opamurā”, ārī gūñarā āārīma. Irasirirā Marīpu wajamoāsūmurā āārīma.

¹⁵Diayemarē piri, iripoeguemu Balaam iriderosū ñerō yáma. Balaam, Beor wāikugu magū āārīdi āārīmí. ĩgū ñerī iriri merā niyerure wajataduagu āārīdi āārīmí. ¹⁶ĩgū irasiribu maague waamakū, ĩgūyago burra ĩgūrē turideo āārīmó. Marīpu igore masako irirosū werenímakū iridi āārīmí. Igo werenímakū pégu, Balaam ĩgū pémasībī irirosū iriboadeare pirikóadi āārīmí.

¹⁷Masaka deko āārīrī gobegue deko bokarākoa, ārī gūñama. Arīkatori merā

buerimasā gapu deko āārīrī gobegue deko marīrō irirosū āārīma. ĩmīkayebori mirū wējāpuri merā eja, otederogue deko merērō marīrō tariaro irirosū neó masakare iritamubema. Irasirigu Marīpu: “ĩgūsārē āsū wajamoāgura”, ārīderosūta gajiro nemorō naĩtīārōgue āārīnĩmakū irigukumi. ¹⁸Arīkatori merā buerimasā werenírī, ĩgūsā: “Masītarinugāa”, ārīrī neó wajamāa. Jesúre buremunugārārē ñerō iririkurā iririre piriwāgārārē: “Marī noó gāamerō irimakū óāgorāa”, ārī buema. Irire irasū ārī buerā, Jesúre buremunugārārē ñerō Ƴaribejarire dupaturi iriduamakū yáma. ¹⁹ĩgūsārē: “Marī noó gāamerō irimasīa”, ārī buema. Irasū āārīkeremakū, ĩgūsā ñerō Ƴaribejari, ĩgūsārē ñerō irimakū yáa. Ñerō iririre neó pirimasībema. Irasirirā ñerō iridoregure moāboerā, ĩgū doreri ditare irirā irirosū āārīma. ²⁰Marī Opu Jesucristore marīrē taugure masīnugārā i ũmuma ñerīrē pirikóama. Iri ñerīrē piridero puru, dupaturi piriro marīrō irinemomakū, ñegorakoa. ĩgūsā Jesucristore masīburo dupiyuro ĩgūsā āārīpuroridero nemorō ñerō dujama. ²¹Ñerīrē irasiririkurārē diayeta Jesucristoyare diayema iririre masībīrimakū óābukuyo. Marīpu doreri ĩgūsārē ĩgū pídeare masīdero puru irire gāamemerā, ñetariro dujama. ²²Irasirirā dupaturi ñerīrē piriro marīrō irinemorā, masaka ārīnarósū irirā yáma. Āsū ārīnama: “Diayée doka, puru ĩgū dokadeareta baakumi doja. Irasū āārīmakū yesede guua, puru ñerī sóoberogue oyakumi doja”, ārīma.

Marī Opu Jesucristo dupaturi i ũmugue aariburire gojadea

3 ¹Yaarā yu maĩrā, musārē su pū gojasiabu. Yu iri dupiyurogue gojadea pū, irasū āārīmakū i pū merā musārē: “Āsū irika!” ārīrīrē óārō gūñamakū iriduagu yáa. ²Iripoegue marā óārā Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadeare, irasū āārīmakū marī Opu marīrē taugu dorerire gūñaka! Iri dorerire gua ĩgū buedoregu pīnerā musārē buebu.

³Ire gūñarɣorika! I ũmɔ pɛɛburi dupiyuro masaka Marĩpuyare buridarākuma. Ñerō ɯaribejarire iririkurākuma. ⁴Buridari merā: “Cristo: ‘Dupaturi aarigura’, ĩgũ arĩdea, ɯnaásũ waari? Marĩ ñekūsamarā boanerā āārímá. Neōgorague i ũmɔ āārĩnugādero pɣru, āārĩpererĩ murārōta āārĩnkōāa. Irasirigu Cristo neō aaribirikumi”, ārĩrākuma. ⁵I gapɣre neō gūñaduabema. Iripoeguere Marĩpu i nikũ, ũmugasire āārĩmakũ iridi āārímĩ. ĩgũ werenĩrĩ merā dorederosũta deko āārĩrōgue nikũ deyoamakũ iridi āārímĩ. Irasũ āārĩmakũ deko merā i nikũ āārĩmakũ iridi āārímĩ. ⁶Pɣru deko merāta i nikũrē miũdi āārímĩ. Irire miũgũ, i nikũma āārĩdeare peremakũ iridi āārímĩ. ⁷Dapagorare ĩgũ werenĩrĩ merā dorerosũta ũmugasĩ, i nikũ āārĩnĩmakũ yámi. Pɣruguerē āārĩpererā ñerārē wajamoārĩnu ejamakũ, i āārĩpererire peame merā peremakũ irigukumi. Irinu āārĩmakũ, ñerārē peamegue beogukumi ĩgũsārē wajamoagũ.

⁸Yaarā yɯ maĩrā, i gapɣre gūñaka! Marĩ: “Mil bojori tariri yoataria”, ārĩ gūñáa. Marĩ Opɣ gapɣ gūñamakũ, mil bojori tariri, sunɯ tariro irirosũ āārā. Sunɯ tariride mil bojori tariri irirosũ āārā ĩgũrē. ⁹Surayeri masaka marĩ Opɣ ĩgũ: “Dupaturi aarigukoa”, arĩdeare gūñarā: “Yoobotarimi, aaribirikumi”, ārĩ gūñama. ĩgũsā irasũ gūñarĩ diaye āārĩbea. Masakare bopoñarĩ merā ĩāsĩā, mata aaribirikumi. Neō sugɯ masakure peamegue waamakũ gāamebemi. Āārĩpererā ĩgũsā ñerō iririre bujawere, gūñarĩrē gorawayumakũ gāamemi. Irasirigu aaribemi dapa.

¹⁰Marĩ Opɣ dupaturi i ũmugue aarirĩnu āārĩmakũ, yajarimasũ gūñaña marĩrō yajagu aarigũ irirosũ gūñaña marĩrō aarigukumi. ĩgũ aarimakũ, buro busuro merā ũmugasĩ pɛreakōārokoa. I ũmɔma ũjũpɛreakōārokoa. Nikũ, irasũ āārĩmakũ āārĩpererĩ i nikũgue āārĩrĩ ũjũpɛreakōārokoa.

¹¹Marĩpu i āārĩpererĩ peremakũ iriburire pɛrā, marĩ ñerō iririre

piri, Marĩpu gāamerĩ gapɣre iriro gāamea marĩrē. ¹²Marĩ Opɣ dupaturi i ũmugue aarirĩnurē yúrāta Marĩpu gāamerĩrē iriri merā ĩgũ aarimakũ iriyuwarikupurumurā! Irinurē ũmugasima ũjũpɛreakōārokoa. I ũmugue āārĩrĩ ũjũ seɛpɛreakōārokoa. ¹³Marĩ gapɣ Marĩpu ĩgũ: “Maama ũmugasĩ, maama nikũrē irigura”, arĩderosũta ĩgũ iriburire yúa. ĩgũ maama dita iriadero pɣruguerē oārā diayema irirā dita āārĩrākuma.

¹⁴Irasirirā musā yɯ maĩrā, marĩ Opɣ aariburire yúrāta, buro iriduari merā oārĩ ditare irika! Irasirimakũ, ĩgũ aarigũ, musārē ĩgũ merā oārō siñajārĩ oparā, Marĩpu ĩũrō ñerĩ marĩrā, waja opamerārē bokajagukumi. ¹⁵Musā ire masĩka! Marĩ Opɣ masakare bopoñarĩ merā ĩagũ, ĩgũsā peamegue waabirimakũ gāamegũ, mata aaribirikumi. ĩgũsā ñerō iririre bujawereri merā gūña, ĩgũrē buremunugāmakũ yámi. Marĩyagu Pablo marĩ maĩgũ, Marĩpu masĩrĩ sĩrĩ merā āsũta musārē gojadi āārímĩ. ¹⁶Āārĩpererĩ ĩgũ gojadea pũgue marĩ Opɣ dupaturi aariburimarē gojadi āārímĩ. Irire marĩ pɛmasĩduamakũ diasagorāa marĩrē. Marĩpuyare masĩmerā, irasũ āārĩmakũ ĩgũyare gūñaturamerā: “Pablo gojadea āsũ arĩduaro yáa”, arĩ buerā, keoro buebema. Ārĩkatori merā buema. Gaji Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue gojadeare buerāde irasũta yáma. Irasiriri waja peamegue beosũrākuma.

¹⁷Yaarā yɯ maĩrā, yɯ musārē arĩkatori merā buerimasā iririre weresiabu. Irasirirā ñerā musārē arĩkatori merā buerire pɛmasĩka! ĩgũsā Marĩpu dorerire irimerā irirosũ āārĩbirikōāka! Irasũ āārĩmakũ, musā ĩgũyare gūñaturari merā buremurĩrē neō pĩrĩbirikōāka!

¹⁸Marĩ Opɣ Jesucristo marĩrē taugu gapɣre, irasũ āārĩmakũ ĩgũ marĩrē maĩrĩ gapɣre masĩnemoka! Dapagorare, pɣruguedere neō pĩriro marĩrō marĩ ĩgũrē buremunikōārā! “Oātarĩa mu”, arĩrā ĩgũrē! Irasũta arĩrā!

Iropata āārā.

Pedro

1 SAN JUAN

Juan Jesucristoyamarē gojadea

1 ¹Gua musārē Jesucristoyamarē gojáa. Neōgoragueta i ūmu āārīburi dupiyuro āārīsiadi āārīmi. I ūmugue deyoadero puru, ĩgūrē guaya koye merā ĩā, ĩgū werenírīrē pébu. ĩgū āārírírē ĩāmasī, guaya mojōrī merā ĩgūrē moāñabu. ĩgū marírē Marīpu merā āārínimakū irigu Marīpuya werenírírē weregū āārīmi. ²ĩgū, Marīpu merā āārínīgū, i ūmugue deyoadi āārīmi, marírē Marīpu merā āārínimakū iribu. ĩgū deyoadero puru, guare ĩgū Pagu merā perebiri okarire sīgū āārírírē masímakū irimi. Gua ĩgūrē ĩāsīā, gua ĩadeare musārē werea. ³Gua Marīpu merā, irasū āārīmakū ĩgū magū Jesucristo merā oārō āārā. Irasirirā gua ĩā, pédeare musārē werea, musāde gua irirosūta Marīpu merā, Jesucristo merā oārō āārī, gua merādere oārō āārīburo, ārírā. ⁴Irireta gua musārē gojáa, buro usuyari opaburo, ārírā.

Marīpu āārírí, boyorigora āārā, ārī gojadea

⁵Jesucristo guare ĩgūya kere buedeare musārē werea. Āsū ārīmi: “Marīpu āārírí, boyorigora āārā. ĩgūguere naĩtīārī neō máa. Irasirigu oārī ditare opagu, ñerírē neō opabi āārīmi”. ⁶Ñerírē irirā naĩtīārōgue āārírā irirosū āārīma. Marī, ĩgūsā irirosū ñerírē iririkukererā, “Marīpu merā oārō āārī, oārō yáa”, ārírā, ārīkatorā yáa. Diayemarē iribeā. ⁷Marīpu oārī ditare irigu irirosū marī oārírē iririkurā, boyorogue āārírā irirosū āārā. Irasirirā, Marīpu merā oārō āārírā, marī baside oārō āārírā yáa. Jesucristo, Marīpu magū curusague

boagu ĩgūya dí béodea merā marī ñerī opari āārīpererire koeníkōāmi.

⁸Marī ñerírē irirā: “Ñerírē irirā meta āārā”, ārírā, marī basita ārīkatorā yáa. Diayema āārírírē masíbea. ⁹Marī ñerō irideare Marīpure weretaripeomakū, ĩgū ārīderosūta diayemarē irigu āārīsīā, marī ñerō irideare kátipeokōāgukumi. Āārīpereri marī ñerī oparire koepeokōāgukumi. ¹⁰Marīpu: “Āārīpererā masaka ñerírē irirā āārīma”, ārīdi āārīmi. Irasirirā marī: “Neō ñerírē iribeā”, ārírā: “Marīpu ārīkatogu āārīmi”, ārírā irirosū āārā. ĩgū werenírírē gāāmemerā irirosū āārā.

Juan: “Cristo ĩgū Pagure marīya āārīburi sērēbosami”, ārī gojadea

2 ¹Yaarā, musā yu pūrā irirosū āārā. Yu musārē ire gojáa, ñerírē iribirikōāburo, ārīgū. Marī ñerō irimakū, Jesucristo diayemarē irigu ĩgū Pagure marīya āārīburi āsū ārī sērēbosami: “ĩgūsā ñerō irideare kátika, ĩgūsārē wajamoābirikōāka!” ārīmi. ²Jesucristo ĩgū boari merā marī ñerō irideā wajare marírē wajaribosadi āārīmi. Marī ñerō irideā waja ditare wajaribosabiridi āārīmi. Āārīpererā i ūmu marārē ĩgūsā ñerō irideā wajare wajaribosadi āārīmi.

³Marīpu dorerire marī irirā: “Marīpure diayeta masīa”, ārī masīa.

⁴Sugu Marīpu dorerire iribi: “Yude Marīpure masīa”, ārīgū, ārīkatogu yāmi. Diayema āārírírē masíbemi.

⁵Marīpu dorerire irigu gapu Marīpure buro maĩmi. Irasirigu: “Yu Marīpu merā oārō āārā”, ārī masīmi. ⁶Irasirirā marī: “Marīpu merā oārō āārā”, ārírā, Jesucristo ĩgū iririkuderosūta iro gāāmea.

Juan, Marīpu dorerimarē gojadea

⁷Yaarā, yu musārē dapagora gojari, maama doreri meta āārā. I doreri, musā Jesúya kerere buremunugādeapoeque pédeata āārā. Irasirirā musā iri dorerire pésiabu. ⁸Iri doreri: “Gāme maika!” ārā. Irasiriro iri doreri, iripoeguema doreri āārikerero, maama doreri irirosū āārā. Iri dorerire irimerā naītīārōgue āārīrā irirosū āārīma. Iro dupiyuro musā iri dorerire iribirinerā āārībū. Dapagorare Cristo irirosū musāde irire irirā yāa. Irasirirā naītīārōgue āārīrā irirosū āārībea. Boyorogue āārīnugārā irirosū irirā yāa.

⁹Sugu gajigu ĩgūyagure ĩaturi dookeregu: “Marīpu dorerire irigu āārā”, ārigū, naītīārōgue āārīgū irirosū āārīmi dapa. ¹⁰Gajirārē ĩgūyarārē maīgū gapu boyorogue āārīgū irirosū āārīmi. ĩgūguere neō ñerī opari ĩgūrē ñerō irimakū iriri máa. ¹¹Gajirārē ĩgūyarārē ĩaturi doorikugu gapu naītīārōgue waagorenagū irirosū ñerirē iririkugu āārīmi. ĩgū ñerirē iririkuri waja, koye ĩabi ĩgū waaburore masībi irirosū Marīpu dorerire neō masībi āārīmi.

¹²Yu musārē yu pūrā irirosū āārīrārē gojāa. Marīpu, Jesucristo ĩgū boari merā musā ñerō iridea wajare wajaribosari merā musā ñerī irideare kātidi āārīmi. Irasirigu musārē gojāa. ¹³Musā pagusāmarā, musā Cristore neōgoragueta āārīdire masīa. Irasirigu musādere gojāa. Musā maamarā, wātīrē tarinugānerā āārā. Irasirigu musārē gojāa.

¹⁴Musā Marīpure masīa. Irasirigu musārē yu pūrā irirosū āārīrārē gojāa. Musā pagusāmarā, musā Cristore neōgoragueta āārīdire masīa. Irasirigu musārē gojāa. Musā maamarā, Marīpure gūnaturarā ĩgū werenīrē gāamerā, wātīrē tarinugānerā āārā. Irasirigu musārē gojāa.

¹⁵I ũmurē, i ũmuma ñerirē maībirikōāka! Sugu i ũmumarē maīgūno, Marīpure maībemi. ¹⁶I ũmuma āsū āārā. Masaka noō gāamerō ñerī ũaribejari,

gajinorē ĩa buro gāamerī, gajirā nemorō opari merā ũsuyari āārā. Iri Marīpuyama āārībea. I āārīpereri i ũmuma dita āārā. ¹⁷I ũmu pereburo yāa. Āārīpereri masaka ĩgūsā i ũmuma ñerī ũaribejaride pereakōārokoa. Marīpuya gapu neō perebirikoa. Irasirirā, Marīpu gāamerirē irirā ĩgū merā āārīnīkōārākuma.

Juan: “Diyama āārīrī, diyama āārībiri āārā”, ārī gojadea

¹⁸Musā yu pūrā irirosū āārīrā, i ũmu pereburo mérō duyāa. I ũmu pereburo dupiyuro Cristore ĩaturigu aarigukumi. Musā irire pésiabu. Dapagoradere gajirā Cristore ĩaturirā wārā āārīsīama. Irasirirā marī i ũmu pereburo mérō duyare masīa. ¹⁹ĩgūsā Cristore ĩaturirā marī merā āārīnerā āārīkererā, mariyarā diaye āārībema. Irasirirā āārīpererā marīrē bēo wiriama. ĩgūsā irasirimakū ĩārā, masīa. ĩgūsā mariyarā āārīnerā, marī merā dujabonerā āārīma.

²⁰Cristo musārē Ōgū deyomarīgūrē sīsīadi āārīmī masīrī opadoregu. Irasirirā musā āārīpererā Ōgū deyomarīgū merā Jesucristoya kere diyama āārīrīrē masīa. ²¹Irasirigu yu musārē gojagu: “Diyama āārīrīrē masībea musā”, ārī gojagu meta yāa. Musā diyama āārīrīrē masīsīa: “Jesucristoya kere, diyama āārīrī, neō ārīkatori kere meta āārā”, ārī masīa. Irasirigu musārē gojāa.

²²Ārīkatorikurā gapu āsū ārīma: “Jesús, Marīpu iriudi Cristo āārībemi”, ārīma. Irire irasū ārīrā Cristore ĩaturirā āārīma. ĩgūrē Marīpu magū āārīrīrē buremubirisīā, ĩgū Pagudere buremubema. ²³Noó: “Jesús, Marīpu magū āārībemi”, ārīrāno ĩgū Pagu merādere ōārō āārībema. “Jesús, Marīpu magū ĩgū iriudi Cristo āārīmi”, ārīrā gapu ĩgū Pagu merādere ōārō āārīma.

²⁴Irasirirā, Jesucristoya kerere musā buremunugādeapoeque pédeare ōārō gūnaduripīka! Irire gūnaduripirā, Jesucristo merā, ĩgū Pagu merādere neō piriro marīrō ōārō āārīnīkōārākkoa.

²⁵Jesucristo marirē āsū āri weresiami: “Yupu merā perebiri okari sigukoa musārē”, ārimi.

²⁶Gajirā musārē ārikatori merā bueduama. Irasirigu musārē irire gojāa, igūsā ārikatorire pēri, ārigū.

²⁷Igūsā musārē irasū ārikatokeremakū, Jesucristo gapu musārē Ōāgū deyomarīgūrē sīsidi āārimí masirī opadoregu. Irasirigu Ōāgū deyomarīgū musā merā āārinisā, neō ārikatori marirō āārīpereri diayema āārīrīrē musārē masimākū yāmi. Irasirimakū iārā: “Gajirā guare diayema āārīrīrē buemakū gāamea”, āribirikōādorea. Irasirirā, Ōāgū deyomarīgū musārē buerosūta Cristo merā oārō āārinīkōāka!

²⁸Irasirigu yu musārē yu pūrā irirosū āārīrārē: “Cristo merā oārō āārinīkōāka!” āri werea. Marī irasirirā, Cristo i ūmugue dupaturi aarimakū, neō güiri marirō igū iūrōrē guyasiriri marirō gūñaturari merā igūrē oārō bokatirīneārākoa. ²⁹Jesucristo Marīpu magū diayemarē irigu āārīrīrē musā masīa. Irasirirā, āārīpererā diayemarē irirāno Marīpu pūrā āārīma. Idere musā masīa.

Musā Marīpu pūrā āārā, āri gojadea

3 ¹Marīpu marirē maitarimi. Irasirigu marirē: “Yu pūrā āārīma”, ārimi. Irasirirā igū pūrā āārā marī. I ūmu marā nerā Marīpure masībema. Irasirirā maridere igū pūrādere masībema. ²Yaarā yu maīrā, yu musārē werea. Marīpu pūrā āārā marī. Pūrugue marī āārīburire marī oārō masībea dapa. Cristo dupaturi aarimakūgue diayeta irire masīrākoa. Igū aarimakū iārā: “Āsūta āārīmi”, āri masīrākoa. Irasirirā, Cristo aarimakūgue, marī igū irirosū āārīrākoa. ³Igū irirosū āārīburire gūñarāno: “Igū irirosūta oārīrē iriro gāamea marirē”, ārīrā, nerī iririre piri, oārī gapure irirā yāma.

⁴Āārīpererā nerīrē irirā, Marīpu dorerire tarinugārā āārīma. Nerō iriri, Marīpu dorerire tarinugārī āārā.

⁵Jesucristo marī nerō iridea wajare

peremakū iribu i ūmugue aaridi āārīmī. Igūrē nerī opari neō maa. Musā irire masīa. ⁶Irasirirā āārīpererā igū merā oārō āārīnīrā, nerīrē irinīrā meta āārīma. Nerīrē irinīrā gapu igūrē neō masībiri, igū āārīrikuridere masībema. ⁷Yaarā, yu pūrā irirosū āārīrā, oārō pémasīka! Gajirā musārē ārikatomakū, igūsārē pébirikōāka! Sugū diayemarē irigūno, Jesucristo irirosū oāgū āārīmi. ⁸Nerīrē irinīgū wātīyagu āārīmi. Wātī neōgoragueta nerīrē irinugādi āārīmi. Irasirigu Marīpu magū Jesucristo wātī nerī iririre béogu i ūmugue aaridi āārīmī.

⁹Marīpu igū pūrārē igū irirosū āārīrikumakū iridi āārīmī. Irasirirā nerīrē irinībema. Marīpu pūrā āārīsīā, nerī ditare irinīmasībema. ¹⁰Marīpu pūrārē, wātī pūrādere āsū iāmasīa. Wātī pūrā, Marīpu pūrā irirosū āārībema. Diayemarē irinīmerā, gajirā igūsāyarārē maīmerā, Marīpu pūrā āārībema.

Gāme maīdoredea

¹¹“Marirē gāme maīrō gāamea”, āri bueri, musā Jesūya kerere buremunugādeapoegue pédeata āārā. ¹²Irasirirā marī Caín iripoeguemu iriderosū iribirikōārā! Caín wātīyagu āārīsīā, igū pagumūrē wējēbéokōādi āārīmī. Ānasirigu igūrē wējēyuri? Igū nerīrē irinīdi āārīmī. Igū pagumu gapu diayemarē irinīdi āārīmī. Igū irasū iriri waja, Caín igūrē iāturi doo, wējēbéokōādi āārīmī.

¹³Yaarā, i ūmu marā nerō iririkurā marī oārīrē iriri waja marirē iāturi doomakū iārā: “Ānasiriro irasū waāari yure?” āri gūñabirikōāka! ¹⁴Iripoeguere marī peamegue waamurā dita āārīnerā āārādībū. Dapagora gapure marīyarārē maīsīā: “Marīpu marirē igū āārīrōgue waamurā āārīmakū iridi āārīmī”, āri masīa. Sugū gajigu igūyagure maībino, peamegue waabu āārīmi dapa. ¹⁵Igūsāyarārē iāturi doorāno Marīpu iūrōrē masakare wējēbéorā irirosū āārīma. Masakare wējēbéorā Marīpu merā perebiri okari opamerā

āārīma. Irire musā masīa. ¹⁶Jesucristo mariya āārīburire marirē boabosadeare gūñarā, īgū marirē buro maīrīrē masīa. Irasirirā marīde marīyarārē maīrā, īgūsāya āārīburire boamurā āārīkererā, īgūsārē iritamurō gāamea. ¹⁷Sugu wāri īgū āārīburire opagu gapu īgūyagure bopogure iākeregu, īgūrē bopoña sibi, Marīpu maīrōsū maībemi. ¹⁸Yaara yu maīrā: “Marī gajirārē maīa”, āri werenīrā, īgūsārē iritamurō gāamea. Īgūsārē iritamurā, marī īgūsārē diaye maīrīrē masīmakū yāa.

**Marīpu iūrō giuro marirō
āārīrē gojadea**

¹⁹Gajirārē maīrā: “Marī diayeta Marīpu pūrā āārā”, āri masīa. Irasirirā, īgū iūrō giuro marirō āārīmasīa. ²⁰Marī basi: “Nerō iriakubu, irasirīgu waja opakoa”, āri gūñarikukeremakū, Marīpu āārīpererire masīgū, marī nemorō marī āārīrikurire masīmi. Irasirīgu marirē oārō āārīrikumakū irimasīmi. ²¹Yaara yu maīrā: “Marīpu iūrō marī ñerī iridea wajare opabea”, āri gūñarā, īgū iūrō giuro marirō gūñaturari merā āārīmasīa. ²²Irasū āārīmakū īgū dorerire īgū gāamerirē marī irimakū iāgū, īgūrē marī sērērīrē sigukumi. ²³Īgū marirē doregu, āsū ārīmi: “Yu magū Jesucristore buremuka! Irasū āārīmakū, īgū musārē dorederosūta gāme maīka!” ārīmi. ²⁴Marī īgū dorerire irirā, īgū merā oārō āārīnīkōāa. Īgūde marīguere āārīnīkōāmi. Īgū marirē Ōāgū deyomarīgūrē sīsiami. Irasirīgu īgū marīguere āārīnīrīrē Ōāgū deyomarīgū merā marirē masīmakū yāmi.

**“Marīpu weredorederosūta
wererā āārā”, ārīrāyamarē
masīdorea, āri gojadea**

4 ¹Yaara yu maīrā, musārē werea. Dapagorare i ūmurē wārā: “Marīpu weredorederosūta wererā āārā”, ārīkererā, ārīkatorā āārīma. Irasirirā, āārīpererā musā masīmerā musā pūroge buerā ejamakū, mata īgūsā buerire buremubirikōāka!

Īgūsā buerire pērā: “¿Diayeta Marīpu buedoreri āārīrī? ¿Ōāgū deyomarīgūrē oparā āārīrī irasū āri wererā?” āri gūñaka! ²Ōāgū deyomarīgūrē oparāno, āsū ārīma: “Jesucristo marī irirosū dupukugu i ūmūguere aaridi āārīmī”. Musā, īgūsā irire irasū ārīmakū pērā: “Ōāgū deyomarīgūrē oparā, Marīpu dorederosūta werema”, āri masīrākoa. ³“Jesús marī irirosū dupukugu i ūmūguere aaridi āārīmī”, ārīrīrē buremumerā gapu Ōāgū deyomarīgūrē opabema. Cristore iaturigure doreguta īgūsādere doremi. Musā, Cristore iaturīgu aariburire pésiabu. Dapagoradere īgūrē doreguta i ūmūguere āārīsiami.

⁴Musā yu pūrā irirosū āārīrā, Marīpuyarā āārā. Ōāgū deyomarīgū musāguere āārīmi. Wātī īgūyarārē i ūmūgue āārīrārē doregu āārīmi. Ōāgū deyomarīgū gapu, wātī nemorō turagu āārīmi. Irasirirā, ārīkatori merā wererā wererire buremubiri, īgūsārē tarinugāsiabu. ⁵Ārīkatori merā wererā i ūmu marā āārīma. I ūmūma ditare werema. Gajirā i ūmu marā īgūsā irirosū āārīrāta īgūsā wererire péma. ⁶Marī gapu Marīpuyarā āārā. Marīpūre masīrāno, marī wererire péma. Gajirā īgūyarā āārīmerā gapu, marī wererire pēbema. Irasirirā marī āsū āri masīa: “Marīpuyarā āārīrāno, Ōāgū deyomarīgū dorerosūta diayema āārīrīrē wererārē péma. Marīpuyarā āārīmerā gapu, wātī dorerosūta ārīkatori merā wererārē péma”, āri masīa.

**Marīpu diayeta āārīpererārē
maīgū āārīmi, āri gojadea**

⁷Yaara yu maīrā, musārē werea. Marī gāme maīmakū, Marīputa irasirimakū yāmi. Irasirirā marī gāme maīrā! Gajirārē maīrāno, Marīpu pūrā, īgūrē masīrā āārīma. ⁸Marīpu diayeta āārīpererārē maīgū āārīmi. Irasirirā gajirārē maīmerāno īgūrē masībema. ⁹Marīpu īgū magū sugu āārīgūrē i ūmūgue iriudi āārīmī, marirē īgū merā perebiri okarire opaburo, ārīgū. Īgūrē

iriugu, igũ marirẽ maĩrĩrẽ masĩmakũ iridi aarĩmĩ. ¹⁰Igũ marirẽ maĩrĩ, marĩ igũrẽ maĩrĩ irirosũ meta aarã. Igũ gapu marirẽ diayeta maĩsĩã, igũ magũrẽ iriudi aarĩmĩ, igũ boari merã marĩ ñerõ iridea wajare wajaribosadoregu. Irasirigu iri merã marĩ ñerõ irideare kãtimi.

¹¹Yaarã yu maĩrã, musãrẽ werea. Marĩpu marirẽ maĩmakũ iãrã, marĩde gãme maĩrõ gããmea. ¹²Neõ sugu masakũ Marĩpure iãdi mãmi. Igũrẽ iãbirikeremakũ, marĩ gãme maĩmakũ, marĩ merã aarĩnikõãmi. Irasirigu, igũ maĩrõsũta marirẽ gajirãrẽ õarõ maĩmakũ yãmi. ¹³Marĩpu Õãgũ deyomarĩgũrẽ marirẽ sĩdi aarĩmĩ. Irasirirã, Õãgũ deyomarĩgũ merã Marĩpu marĩ merã aarĩnĩrĩrẽ, marĩde igũ merã aarĩnĩrĩrẽ masĩa. ¹⁴Gua, Marĩpu magũrẽ iãnerã aarĩsĩã, gajirãrẽ: “Marĩpu igũ magũrẽ iriudi aarĩmĩ, i ãmu marãrẽ Igũsã ñerõ iridea wajare taudoregu”, ãrĩ werea. ¹⁵“Jesús, Marĩpu magũ aarĩmĩ”, ãrĩrãno, Marĩpu merã aarĩnĩma. Igũde igũsã merã aarĩnikõãmi.

¹⁶Irasirirã: “Marĩpu marirẽ maĩmĩ”, ãrĩ masĩa. “Igũta marirẽ maĩmĩ”, ãrĩ buremua. Igũ diayeta aarĩpererãrẽ maĩgũ aarĩmĩ. Sugu gajirãrẽ maĩgũno, Marĩpu merã aarĩnĩmĩ. Marĩpude igũ merã aarĩnikõãmi. ¹⁷Irasirigu igũ marĩ merã aarĩnĩsĩã, igũ maĩrõsũta marirẽ gajirãrẽ õarõ maĩmakũ yãmi. Igũ aarĩpererã ñerãrẽ peamegue wajamoãrĩnu ejamakũ, marirẽ gũiri marĩrõ aarĩburo, ãrĩgũ, irasũ yãmi. Marĩ gũiri marĩrõ aarĩrã, Jesucristo i ãmũgue aarĩgũ Marĩpu merã õarõ aarĩderosũta marĩde igũ merã õarõ aarã. ¹⁸Marĩpure maĩrã, igũ marirẽ maĩrĩrẽ masĩrã, gũiri marĩrõ aarã. Irita marirẽ neõ gũibirimakũ yãa. Sugu: “Marĩpu yure wajamoãgukumi”, ãrĩ gũñagũno, gũimi. Igũrẽ õarõ maĩbi, igũ igũrẽ buro maĩrĩrẽ masĩbi aarĩmĩ.

¹⁹Marĩpu, marĩ igũrẽ maĩburi dupiyuro marirẽ maĩpuroridi aarĩmĩ. Irasirirã marĩde igũrẽ mãia. ²⁰Sugu masaku gajigure Igũyagure iãturi doogu: “Yude Marĩpure mãia”, ãrĩgũ, ãrĩkatogu aarĩmĩ. Gajigure igũ iãgũrẽ

maĩbi, Marĩpure igũ iãbire maĩmasĩbemi. ²¹Jesucristo i doreri marirẽ pĩmi: “Marĩpure maĩrã, gajirãdere maĩrõ gããmea”, ãrĩmĩ.

Marĩpu pũrã aarĩrã ñerĩ iririre piri, õãrĩ gapure yãma, ãrĩ gojadea

5 ¹“Jesús, Marĩpu magũ igũ iriudi Cristo aarĩmĩ”, ãrĩ buremurãno, Marĩpu pũrã aarĩma. Marĩpure maĩrãno, igũ pũrãdere mãima. ²Marĩ, Marĩpure maĩrã, igũ dorerire irirã, igũ pũrãdere mãia. Irire marĩ masĩa. ³Marĩpure maĩrã, igũ dorerire irirã yãa. Igũ dorerire irimakũ diasãbea. Nũkũrĩrẽ ãmarõ irirosũ aarĩbea. ⁴Irasirirã aarĩpererã Marĩpu pũrã i ãmũma ñerĩ iririre piri, irire irinĩbema. Marĩ Jesucristore buremurĩ merã i ãmũma ñerĩ iririre piri, õãrĩ gapure irimasĩa. ⁵“Jesús, Marĩpu magũ aarĩmĩ”, ãrĩ buremurã dita i ãmũma ñerĩ iririre piri, õãrĩ gapure irimasĩma.

Marĩpu magũyamarẽ gojadea

⁶Jesucristo i ãmũgue aarĩgũ, deko merã wãiyesũmi. Puru boagu, igũya dí béomi. Irasirirã marĩ, igũ deko merã wãiyesũdeare, igũya dí béodeadere masĩrã: “Jesús, Marĩpu magũ aarĩmĩ”, ãrĩ masĩa. Igũ deko merã wãiyesũdea ditare masĩri merã irire masĩbea. Õãgũ deyomarĩgũ marirẽ i Jesucristoyamarẽ masĩmakũ yãmi. Igũta marirẽ diayema aarĩrĩrẽ masĩmakũ irigu aarĩmĩ. ⁷Õmũgasiguedere: “Jesús, Marĩpu magũ aarĩmĩ”, ãrĩ wererã, urerã aarĩma. Marĩpu, igũ magũ, Õãgũ deyomarĩgũ aarĩma. Igũsã urerã aarĩkererã, suguta aarĩmĩ. ⁸I nikũguedere Õãgũ deyomarĩgũ marirẽ Jesús, Marĩpu magũ aarĩrĩrẽ masĩmakũ yãmi. Irasũ aarĩmakũ, marĩ Jesús deko merã wãiyesũdeare, igũya dí béodeadere masĩri merã: “Jesús, Marĩpu magũ aarĩmĩ”, ãrĩ masĩa. Iri merã marĩ õarõ masĩa. ⁹Masaka marirẽ igũsã iãdeare weremakũ pãrã, igũsã wererire buremua. Marĩpu marirẽ wererĩ gapure, masaka wererĩ nemorõ buremurõ gããmea. Irasirirã, igũ magũyamarẽ

wererire buremurō gāāmea. ¹⁰Marīpu magūrē buremurāno, ĩgūyamarē wererire: “Diayeta āārā”, āri gūñama. ĩgū magūyamarē wererire: “Diaye āārībea”, āri gūñarā gapu: “Marīpu ārīkatogu āārīmi”, ārīrā irirosū āārīma. ¹¹Marīpu ĩgū magūyamarē āsū āri weredi āārīmi: “Yu magūrē buremurārē yu puro p rebiri okarire opamurā āārīmakū iribu”, ārīdi āārīmi. ¹²ĩgū magūrē buremurī oparāno, ĩgū puro i p rebiri okarire oparākuma. ĩgūrē buremurī opamerā gapu iri okarire opabirikuma.

Juan gojatūnudea

¹³Yu musārē Marīpu magūrē buremurārē irire gojāa, Marīpu puro p rebiri okari opaburire masīburo, ārīgū.

¹⁴Marīpūre ĩgū gāāmerōsūta marī sērēmakū, ĩgū marīrē pēmi. Irasirīrā irire masīrā, gūiro marīrō gūñaturari merā ĩgūrē sērēmasīa. ¹⁵Irasū sērērā, ĩgū marīrē pērire, marī sērērōsūta ĩgū sībuidere masīa.

¹⁶Musā, sugū musāyagure ñerī irimakū iārā, ĩgūya āārīburire Marīpūre sērēbosaka! “ĩgū ñerō iridea, ĩgūrē peamegue béomakū iriri āārībea”, āri masīrā, ĩgūya āārīburire sērēbosaka! Irasirīgu Marīpu ĩgūrē ĩgū puro p rebiri okari opabu āārīmakū irīgukumi. Gaji ñerō iriri gapu, masakare peamegue

béomakū iriri āārā. Sugū masakū irireta irimakū iārā: “ĩgūya āārīburire Marīpūre sērēbosaro gāāmea”, ārībea yu musārē. ¹⁷Āārīpereri ñerō iriri, Marīpu dorerire tarinugārī āārā. Irasū āārīkerero, āārīpereri ñerī iriri, masakare peamegue béomakū iribea. Marīpu āārīpereri ñerī iririre: “Neō kātībirikoa”, ārībemi.

¹⁸Ire marī masīa. Marīpu magū marīrē ĩgū Pagu pūrā āārīrārē oārō koreri merā iritamumi. Irasirīrā marī ñerīrē irinībea. Wātī marīrē ñerō iriduakeregu, marīrē poyanorēmasībemi.

¹⁹Marī, Marīpu pūrā āārā. Wātī āārīpererā i ũmu marā ñerārē doregu āārīmi. Irire masīa marī.

²⁰Gajidere masīa. Marīpu magū marīrē pēmasīrī sīgū, i ũmugue aaridi āārīmi: “Marīpu diayeta āārīnīgū āārīmi”, āri masīburo, ārīgū. Jesucristo merā oārō āārīnīsīā, ĩgū Pagu merādere oārō āārīnīkōārā yāa. Jesucristo diayeta Marīpu āārīmi. ĩgūta marīrē ĩgū puro p rebiri okari sīgū āārīmi.

²¹Irasirīgu musārē yu pūrā irirosū āārīrārē werea. Gajirā masaka buremurā keori weadeare buremubirikōāka! Marīpu ditare buremuka! Irasūta iro gāāmea.

Iropata āārā.

Juan

2 SAN JUAN

Juan gāme maĩrĩmarē gojadea

¹Yũ buḡuro, murē Marĩpu beyedeore mu pũrādere i pũrē gojáa. Yũ musārē diayeta maĩa. Yũ dita musārē maĩbea. Āārĩpererā musā pũro āārĩrā Jesũya diayema āārĩrĩrē masĩrā musārē maĩma.

²Marĩ ĩḡũya diayema āārĩrĩrē marĩya yũjũpũrārĩḡue masĩa. ĩḡũ neõ piriro marĩrõ marĩ merā āārĩnĩsĩa, marĩrē irire masĩmakũ yámi. Irasĩrĩrā gua musārē maĩa. ³Marĩpu āārĩnĩḡũ, ĩḡũ magũ Jesucristo marĩ Opu merā musārē õārõ iritamũ, bopoñarĩ merā ĩã, siñajārĩ merā āārĩrikũmakũ iriburo. Irire irĩḡũ, diayema āārĩrĩ, maĩrĩ merā irasĩriburo.

⁴Surāyeri mu pũrā Marĩpu marĩrē dorederosũta Jesũyare irĩrā āārĩma, āārĩrĩ kerere pēḡũ, buro usũyabu.

⁵Dapagora murē ire gojagura. Marĩ gāme maĩrõ gāamea. I yũ gojari, maama doreri āārĩbea. I doreri, marĩ Jesũre buremunũḡādeapoegue masĩdeata āārā. ⁶Marĩ gāme maĩrā, Marĩpu dorederosũta yáa. I doreri, musā Jesũre buremunũḡādeapoegue pēdeata āārā. Āsũ ārā. Gajĩrārē maĩnĩkõāka!

Wárā ārĩkatorĩkurā āārĩma, ārĩ gojadea

⁷I ũmũguere wárā ārĩkatorĩkurā waagorenama. “ Jesucristo marĩ irirosũ dũpũkũḡũ i ũmũguere aaridi āārĩmĩ’,

āārĩrĩ, diaye āārĩbea”, ārĩma. ĩḡũsāta ārĩkatorĩkurā, Cristore ĩaturĩrā āārĩma.

⁸Irasĩrĩrā õārõ pemasĩka musā! ĩḡũsā ārĩkatorire buremubĩrĩkõāka! ĩḡũsā ārĩkatorire buremurā, musā Marĩpũyare iridea waja ĩḡũ musārē wajarĩburire dedeubukoa. ĩḡũsā ārĩkatorire buremubĩrĩmakũ, musā ĩḡũyare iridea waja musārē wajarĩburire sĩpeogukumi.

⁹Suḡũ Cristo buedeare bēo, ĩḡũ gāamerõ gajire buegũno, Marĩpu merā õārõ āārĩbemi. Cristo buedeare buremũḡũ ĩḡũyare irĩtũyagu gapũ Marĩpu merā õārõ āārĩmi. Irasũ āārĩmakũ, ĩḡũ magũ Cristo merā õārõ āārĩmi. ¹⁰Irasĩrĩrā, suḡũ Cristo buedeare buebi, gajĩ buerire buegũno musā pũro ejamakũ, ĩḡũrē bokatĩrĩsērē, musāya wiĩḡue ñajādobereĩrĩkõāka! ¹¹Musā ĩḡũrē bokatĩrĩñeārā, ĩḡũrē iritamubukoa. Irasĩrĩrā ĩḡũrē iritamurā ĩḡũ irirosũ ñerõ irĩrā āārĩbukoa.

Juan gojatũnudea

¹²Yũ gajĩ wārĩ musārē weredũakereḡũ, i pũguere gojabĩrĩkoa. Yũ basita musā pũroḡue musā merā werenĩḡũ waagũkoa. Marĩ basi weretamurā, õārõ usũyari merā āārĩrākoa.

¹³Mũ pagũmo pũrā murē õādorema. ĩḡode Marĩpu beyedeota āārĩmo.

Iropata āārā.
Juan

3 SAN JUAN

Juan, Gayo wāikuguyamarē gojadea

¹Yu bugoro, murē Gayore diayeta yu maīgūrē i pūrē gojáa.

²Ire gojáa murē yu maīgūrē. Yu muya āārīburire Marīpure sērēbosáa. Mu Marīpu merā ōārō āārīrōsūta āārīpereri muyare ōārō waaburire, pūrīrī marīrō merā mu āārīburire sērēbosáa. ³Gajirā Jesúre buremurā yu puro ejarā, mu āārīrikurire yure werema. “Jesúyare irinīgū, i diayema āārīrīrē iriwāgāgū yámi”, ārī werema. Īgūsā irire weremakū pégu, buro usuyáa. ⁴Jesúre buremurā yu buerā Īgūya diayema āārīrīrē irinirā yáma, ārīrī kerere pégu, usuyataria. Yu i kerere péri, āārīpereri gaji nemorō yure usuyamakū yáa.

⁵Mu Jesúre buremurārē ōārō iritamunīgū iriayuro. Gajiro marā mu ĩamasīmerā āārīkeremakū, ĩgūsārē ōārō iritamugū iriayuro. ⁶Īgūsā guare, Jesúre buremurā nerēnarōgue gajirārē mu maīrīrē werema. Irasirigu, ĩgūsā mu purogue ejarārē ĩgūsā gajirogue ōārō waaburire iritamuka! Mu ĩgūsārē iritamugū, ōārō irigukoa. Marīpu marīrē irasirimakūta gāāmēmi. ⁷Īgūsā Jesucristoya kerere werewāgārā, Jesúre buremumerārē: “Guare iritamuka!” neō ārī sērēbema. ⁸Irasirirā marī Jesúre buremurā ĩgūsārē iritamurō gāāmea. Īgūsārē iritamurā, marī ĩgūsā merā moārā yáa, gajirā Jesúya diayema āārīrīrē péburo, ārīrā.

Diótfrefes ñerō irideare gojadea

⁹Yu musārē Jesúre buremurā irogue āārīrārē su pū gojabu.

Diótfrefes gapu musārē doreduagu āārīsīā, gua musārē: “Āsū irika!” ārī weredeare péduabirayupu. ¹⁰Yu musā purogue waagú, ĩgūrē musā péurogue ĩgū irideare: ĩgū guare ñerō kere ārīdeare, ĩgū ārīkatodeare weregura. Īgū i ditare iribirayupu. Jesúya kerere wererā waagorenarārē bokatīrīñeābirayupu. Gajirā musā merāmarā ĩgūsārē bokatīrīñeāduamakū ĩāgū: “Bokatīrīñeābirikōāka!” ārayupu. Īgūsārē bokatīrīñeārē Jesúre buremurā nerēnarōgue ñajādorebirayupu.

¹¹Mu, yu maīgū, ñerō irirārē ĩākūībirikōāka! Ōārō irirā gapure ĩākūīka! Ōārīrē irirā Marīpuyarā āārīma. Ñerirē irirā gapu Marīpure masībema.

Demetrio ōārō irideare gojadea

¹²Āārīpererā: “Demetrio ōāgū āārīmi”, ārīma. Irasirirā masaka ĩgū iririre ĩārā: “Marīpu dorederosūta Jesúyare yámi”, ārīma. Guade: “Īgū ōārō irigu āārīmi”, ārā. Musā masīa. Gua diayeta werea.

Juan Gayore gojatūnudea

¹³Yu gaji wāri murē weredukeregu, i pūguere gojabirikoa. ¹⁴Mérōgā puru murē ĩāgū waaduakoa. Irasirigu mu purogue waagú, mu merā werenígukoa.

¹⁵Ōārō siñajārī opaka! Ōō marā marī merāmarā Jesúre buremurā murē ōādorema. Āārīpererā irogue āārīrā marī merāmarā ōāburo.

Iropata āārā.

Juan

SAN JUDAS

Judas Jesúre buremurārē gojadea

¹Yu Judas^a, Santiago pagumu Jesucristore moãboegu musārē i pūrē gojáa. Marĩpu musārē maĩgũ beyedi ããrĩmĩ, ĩgũyarã ããrĩburo, ãrĩgũ. Jesucristo musārē koremi, ĩgũrē buremurĩrē piribirikõãburo, ãrĩgũ. ²Marĩpu musārē buro bopoña, maĩri merã ĩãburo. Musārē siñajãri sĩburo.

Ãrĩkatori merã buerimasãyamarē gojadea

(2 Pedro 2.1-17)

³Marĩpu marĩrē peamegue waabonerãrē taurire musārē, yu maĩrãrē buro gojaduadĩbu. Irire gojaduakeregu, dapagorare gaji gapũre gojaro gããmea, ãrĩ gũñãa. Marĩpu ããrĩpererã ĩgũyarãrē Jesucristoya kerere: “Ãsũ ããrã, irire neõ gorawayubirikõãka!” ãrĩ pĩdi ããrĩmĩ. Marĩ ĩgũyarã iri kerere buremua. Gajirã ãrĩkatori merã buerimasã gapũ iri kerere gorawayuduama. Irasirĩgu yu musārē: “Īgũsã ãrĩkatori merã buerire pėbirikõãka!” ãrĩ gojáa. Īgũsãrē: “Marĩpu guare pĩdea diayeta ããrã, musã bueri gapũ ãrĩkatori merã bueri ããrã”, ãrĩka! ⁴Īgũsã ñerã, masĩña marĩrõ musã puro ejanerã musã merã ããrĩma. Īgũsã ãrĩkatori merã: “Marĩpu marĩ ñerõ irideare kãtimi, irasirirã noõ gããmerõ irimasĩa”, ãrĩ buema musã, ĩgũsã ñerĩ iririkurire: “Oãa”, ãrĩ gũñaburo, ãrĩrã. “Jesucristo marĩrē doregu, marĩ Opu sugũ ããrĩgũ ããrĩbemi”, ãrĩ buema. Irĩpoegue Marĩpu ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue ĩgũsã irirosũ ãrĩkatori

merã buerãrē: “Wajamoãgura”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

⁵Irasirĩgu yu musã masĩdeare dupaturi gũñamakũ iriduãa. Irĩpoegue Marĩpu gua ñekũsãmarã Israel bumarãrē Egiptogue ããrĩrãrē wiudi ããrĩmĩ. Īgũsãrē wiukeregu, ĩgũrē buremumerã gapũre wējēdi ããrĩmĩ. ⁶Marĩpũre wereboerã ããrãdinerãdere gũñaka! Īgũsã Marĩpu doreri pĩdeare tarĩnũgãnerã ããrĩmã. Īgũsãrē ĩgũ ããrĩdorederore ããrĩduabirinerã ããrĩmã. Irasirĩgu Marĩpu ĩgũsãrē kõmedari merã naĩtĩãrõgue suapĩkõãdi ããrĩmĩ. Īgũ ããrĩpererã ñerãrē wajamoãrĩnu ejamakũ, ĩgũsãrē buro wajamoãgukumi. ⁷Irĩpoegue Sodoma, Gomorra wãĩkũri makãri marã, irasũ ããrĩmakũ iri makãri puro ããrĩrĩ makãri marãde, Marĩpũre wereboerã ããrãdinerã irirosũ ñerõ irinerã ããrĩmã. Ũma, nome merã ñerõ irinerã ããrĩmã. Irasũ ããrĩmakũ ũma seyaro ñerõ irinerã ããrĩmã. Nomedede irasũta irinerã ããrĩmã. Irasirĩgu, ĩgũsã ñerõ iridea waja Marĩpu ĩgũsãrē soebėodi ããrĩmĩ. ããrĩpererã ĩgũsã iriderosũ ĩgũ dorerire tarĩnũgãrã perebiri peamegue wajamoãburire masĩburo, ãrĩgũ, irasiridi ããrĩmĩ.

⁸Īgũsã Marĩpu dorerire tarĩnũgãderosũ, ãrĩkatori merã buerimasã musã watope ããrĩrã ñerõ yãma. Īgũsã kėrõgue ĩãrĩ merã ĩgũsã ñerõ iriduarire: “Oãa”, ãrĩ gũñama. Irasirirã ĩgũsã ñerõ iriri merã ĩgũsãya dupũre poyanorẽma. Marĩ Opu dorerire tarĩnũgãma. Turari oparãrē ñerõ werenĩma. ⁹Marĩpũre wereboerã opu

^aJud 1 Mt 13.55; Mr 6.3: I pũ gojadi Judas Iscariote meta ããrĩyupu. ĩgũ tĩgũ Santiago wãĩkũyupu. Peamasãya merã gajirã Santiagore “Jacobo” wãĩyenerã ããrĩmã.

Miguel wāikugu iriderosū iribema. Miguel Moiséya dupu darore āiadaugu, wāti merā gāme guaseodi āārīmī. Irasirikeremakū, Miguel gapu neō suñarō ñerō werenírī merā wātirē: “Iropata irika! Peamegue waaka!” āri turibiridi āārīmī. Āsū gapu āridi āārīmī: “Yu Opu murē: ‘Iropata irika!’ āriburo”, āridi āārīmī. ¹⁰ Ārikatori merā buerimasā musā watope āārírā gapu igūsā masibirideare ñerō werenírī merā werema. Waimurā pémasimerā iririkurosū igūsā noō gāamerō iriduari ditare yāma. Irasirirā peamegue beósūrākuma.

¹¹ Igūsāta neō usuyari bokabirikuma. Caín wāikugu Maripuyare buremubi, igū pagumurē iāturi, wējēderosū ñerō yāma. Balaam wāikugu igū niyeru wajataburire, Maripuyarāya āārīburi nemorō gūñasā, igūsārē ārikatori merā buederosū ñerō yāma. Gajigu Coré wāikugu igūya bumarā oparā Maripu pínērārē tarinugādi āārīmī. Igū tarinugārī waja Maripu igūrē wajamoāgū, boamakū iridi āārīmī. Ārikatori merā buerimasā, Coré iriderosū ñerō yāma. Irasirigu Maripu igūrē wajamoāderosū igūsādere wajamoāgukumi. ¹² Musārē ārikatori merā buerimasā, musā Jesúre buremurā nerē, bosebaaripoe buremurī marirō noō gāamerō yāma. Musā merā baa, iirírā, igūsāyama ditare gūñama. Ñerā oveja korerimasā ovejare baari ejomerā irirosū yāma. Īmikāyebori mirū wējāpuri merā otederogue deko merērō marirō tariaro irirosū neō musārē iritamubema. Yuku dukakuripoe bugu yuku dukamarī yuku irirosū yāma. Masaka irigure nugūrīgue merāta duuadero puru ñaipereakōākoa. Irigu irirosū āārīma. Ōārō iririre neō irimasībema. ¹³ Igūsā ñerō guyasūrī iririkuri, sūmu gurarikurire makūrī pámujuipídea irirosū āārā. Nenūkā igūsā keoro waanarōgue merā yuridijanerā irirosū āārírā, gajirārē diaye buerire tūyamakū neō iribema. Irasirigu Maripū: “Igūsārē āsū wajamoāgura”, āriderosūta gajiro nemorō ñaitiārōgue āārínimākū irigukumi.

¹⁴ Iripoeguemu Enoc wāikugu Adán parāmerā āārīturiagu āaridi āārīmī. Adán merā marī keopurori, Enoguere keotūnumakū, āārīpererā Adán parāmerā āārīturiarā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari burigora masāporewāgānerā āārīmā. Maripū ārikatori merā buerimasārē igū wajamoāburire Enorē weredoredi āārīmī. Irasirigu Enoc āsū āri weredupiyudi āārīmī: “Péka yure! Marī Opu wárā igūyarā merā aarigukumi. ¹⁵ Āārīpererā masaka igūsā irideare iā beyegu aarigukumi. Āārīpererā ñerārē āārīpereri igūsā ñerī iridea waja, irasū āārīmakū āārīpereri igūrē ñerō werenídea waja igūsārē wajamoāgū aarigukumi”, āridi āārīmī Enoc iripoeguere. ¹⁶ Irasirirā ārikatori merā buerimasā wajamoāsūrākuma. Āārīpererārē werewuarikurā, gajirā iririre: “Ōābea”, āri gūñarā āārīma. Igūsā ñerī uaribejari ditare yāma. “Masítarinugāa”, āri weregorenama. Igūsāya ditare gāamesārā, gajirārē ōārō wereníkatoma.

Judas Jesúre buremurārē gojanemodea

¹⁷ Musā yu maírā, marī Opu Jesucristo buedoregu pínērā musārē buedeare gūñaka! ¹⁸ Igūsā musārē āsū ārinerā āārīmā: “I ūmu pereburi dupiyuro masaka noō gāamerō Maripuyare buridarākuma. Maripure gāamemerā, ñerī uaribejare irirākuma”. ¹⁹ Irire irasirirā Jesúre buremurārē gāme dukawarimakū yāma. Igūsā iriduare irirā Ōāgū deyomarīgūrē neō opabema.

²⁰ Musā yu maírā gapu, ōārī Jesúyare buremurirē neō piribirikōāka! Gūñaturanikōāka! Ōāgū deyomarīgū iritaurī merā Maripure sērēka! ²¹ Maripū musārē maīgūrē piribirikōāka! Marī Opu Jesucristo marirē bopoñarī merā iāgū ūmugasigue perebiri okari sīgukumi. Irasirirā igū siburire: “Oparākoa”, āri gūñaturari merā yūka! ²² Gajirā Jesúyare: “¿Diyeta āārīri?” āri buremuturamerārē bopoñarī merā

iāka! Īgūsārē Jesúyare: “Diayeta āārā”,
 ārī wereka! ²³Wii ũjūrī wii poekague
 āārīrārē taurā irirosū ĩgūsārē iritamuka,
 peamegue waabonerārē waabirikōāburo,
 ārīrā! Gajirārē ñerō irimakū, bopoñarī
 merā iāka! Īgūsā ñerī iriri gapure
 dooka, ĩgūsārē iākūirī, ārīrā! Suríro
 gurarikurore gāamemerā irirosū ĩgūsā
 ñerī iririre gāamebirikōāka, irire pērērī,
 ārīrā!

Judas Marípure
buremurīmarē gojadea

²⁴⁻²⁵Marīpu sugu āārīgú, marī Opu
 Jesucristo merā marī peamegue

waabonerārē taugū āārīmī. Īgū
 turari merā marirē koremasīmi,
 ñerirē iribirikōāburo, ārīgū. Irasū
 āārīmakū ĩgū pūroguere marī
 ñerī opamerā oārō usuyari merā
 āārīmakū irimasīmi. Irasirirā
 āārīpererā ĩgūrē: “Mu oātarigū,
 turatarigū, āārīpererārē doregu, gua
 Opu āārā”, ārīburo. “Neōgoragueta
 āārīnīkōādi āārīmī. Dapagoradere
 āārīnīkōāmi. Pūruguedere irasūta
 āārīnīkōāgukumi”, ārīburo. Marīde
 irasūta ārīrā!

Iropata āārā.
 Judas

EL APOCALIPSIS

**Jesucristo Juārē i ūmu
waaburire weredea**

1 ¹I papera pū Marīpu īgū mērōgā pūru iriburire Jesucristore wereri pū āārā. Jesucristoyārē irire masīdoregū īgūrē weredi āārīmī. Jesucristo sugū Marīpūre wereboegure iriudi āārīmī yure irire weredoregū. Yū Juan, Jesucristore moāboegū āārā. ²Irasirīgū i pūguere āārīpereri yū iādeare, yū pédeare, Marīpuya kerere, Jesucristo yure weredeade gojāa.

³I pūgue gojaderosū waaburo, mērō dūyāa. I pūrē gajirārē buerāno usuyari bokarākuma. Marīpuya kerere i pūgue gojadeare buemakū péduriprānode usuyari bokarākuma.

**Juan su mojōma pere gaji mojō
peru pērēbejari makārī marārē
Jesucristore būremurārē gojadea**

⁴Yū, musā Asiague āārīrārē su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari makārī marārē Jesucristore būremurārē gojāa. Marīpu musārē ōārō iritamuburo. Musārē īgū siñajārī sirīrē opaka! Marīpu neōgoragueta āārīsiadi āārīmī. Dapagoradere āārīnīkōāmi. Pūruguedere irasūta āārīnīkōāgukumi. Opū doarogue doami. Īgū diaye, Ōāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari turari^a opagū āārīmī. Īgūde musārē ōārō iritamuburo. ⁵Jesucristode musārē ōārō iritamuburo. Īgū Marīpuya kerere diayeta weregū āārīmī. Īgū āārīpererā boanerā masāburi dupiyuro boadigue

masāpūrōridi, neō dupaturi boabi āārīmī. Irasirīgū, i ūmugue āārīrā āārīpererā masaka oparārē doregū āārīmī. Marīrē maīgū īgūya dí béori merā marī űerī iridea wajare taudi āārīmī. ⁶Irasirīgū marīrē oparā āārīmakū iridi āārīmī. Irasū āārīmakū marīrē paía masakaya āārīburire Marīpūre sērēbosarā āārīmakū iridi āārīmī, īgū Paguyare iriburo, ārīgū. Irasirirā īgūrē: “Ōātarīgū, āārīpererā nemorō turagu āārā mū”, ārī būremurā! Irasūta āārīburo.

⁷Musā ōārō pémasīka! Jesucristo űimikāyeborigue dijarigukumi. Īgū dijarīmakū, āārīpererā iārākuma. Īgūrē curusague pábiatū wējēnerāde iārākuma. I ūmu marā āārīpereri buri marā, īgū aarīmakū iārā, īgū īgūsārē wajamoāburire gūñarā, orerākuma. Irasūta waarokoa.

⁸Marīpu marī Opū āārīpererā nemorō turagu āsū ārīmī: “Yū neōgoragueta āārīpereri i ūmumarē iridi, pūruguedere i āārīpererire peremakū iribu āārā”, ārīmī. “I ūmu āārīburo dupiyuro āārīsiabu. Dapagoradere irasūta āārīnīkōāa. Pūruguedere irasūta āārīnīkōāgukoa”, ārīmī.

Juan kērō irososū Jesucristore iādea

⁹Yū Juan, musāyagu Jesucristore būremugū āārīsīā, musā irososūta yude űerō taria. Marīpu, marī Opū āārīmī. Marī űerō tarīmakū, Jesucristo marīrē gūñaturamakū yāmi. Yū Patmos wāikuri nūgūrōgue peresu āārībū. Marīpuya

^a1.4 “ōāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari turari opagū āārīmī”, ārīrō: “ōāgū deyomarīgū āārīpereri turari opagū āārīmī”, ārīduaro yāa. Iri pūgue “su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari”, ārīrō: “āārīpereri”, ārīduaro yāa.

kerere Jesucristo weredeare gajirārē yu buedea waja irogue āārībū. ¹⁰Irinu siñajārīnu āārīmakū, Ōāgū deyomarīgū ĩgū turaro merā kērō irirosū yure ĩmumi. Irasū waaripoe yu pūrūpu gapu turaro werenīrī, suru puriduru turaro busuro irirosū busumakū pēbu. ¹¹Turaro werenīgū yure āsū ārīmi:

—Yu neōgoragueta āārīpereri i ũmumarē āārīmakū iridi āārā. Yuta pūrūguedere i āārīpererire peremakū iribu āārā. Dapagora āārīpereri mu ĩārīrē, papera pūgue gojatūka! Puru iri pūrē Asiague āārīrārē yure buremurārē iriuka! ĩgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari makārī marā āārīma. Efeso marā, Esmirna marā, Pērgamo marā, Tiatira marā, Sardis marā, Filadelfia marā, Laodicea marā āārīma, ārīmi.

¹²ĩgū werenīrī busumakū pēgu, gāmenugābu ĩgūrē ĩābu. Irasū gāmenugā ĩāgū, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari sīāgori yukure oro merā iridea yukure ĩābu. ¹³Iri yuku watopegue sugu masakure ĩābu. ĩgū yoaro surīro ĩgūya guburigue āārīdijimejārīnerē sāñami. ĩgūya koretibire oro merā iridea yujwēnaridare suatūadi āārīmī. ¹⁴ĩgūya poari ōārō boreri āārībū. ĩgūya koye peame ũjūrī pūrā irirosū gosesiribu. ¹⁵ĩgūya guburi bronze wāikuri kōme tīmudea irirosū gosesiribu. ĩgū werenīrī wārī ũtādupabu irirosū busubu. ¹⁶ĩgūya mojō diayema mojō gapu su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarāgora neñukā opami. ĩgūya disire sareri majī pe gapu ōārō usiri majī wiribu. ĩgūya diapu abe ũmumu kūmijūrōsū gosesiribu.

¹⁷Irasirigu yu ĩgūrē ĩāguka, kōmogū irirosū ĩgūya guburi pūro meēmejābu. Yu meēmejāmakū ĩāgū, ĩgūya mojō diayema mojō merā yure ñapeo, āsū ārīmi:

—Gūibirikōāka! Yu neōgoragueta āārīpereri i ũmumarē āārīmakū iridi, pūrūguedere i āārīpererire peremakū iribu āārā. ¹⁸Okanīgū āārā. Iripoegue

boabu. Dapagorare okanīkōāa. Masakare boadoregu, ĩgūsārē boanerā āārīrōgue waadoregu āārā. ¹⁹Dapagora āārīrī, pūrūgue waaburidere mu ĩārīrē gojatūka! ²⁰Yu masakare neō dupiyuro werebirideare, mu ĩārīrē weregura. ĩgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā neñukā, yaa mojō diayema mojō gapu yu oparā, yure buremurārē yaare wererā keori irirosū āārā. Iri su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari sīāgori yuku oro merā iridea yuku, yure buremurī buri marā keori irirosū āārā, ārīmi yure.

Jesucristo Juārē Efeso marārē gojadoredea

2 ¹Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi:

—Efeso marā yure buremurārē, ĩgūsārē yaare weregūdere āsū ārī gojaka!

Yu, yaa mojō diayema mojō gapu su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā neñukārē opagu, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari sīāgori yuku watope waagorenagū āārā. ²Yu, āārīpereri musā iririre masīpeokōāa. Musā buro moārīrē, ñerō tarikererā musā yure gūñaturarire, ñerārē musā ĩāduabirire masia. Gajirā ĩgūsā basi: “Jesús buedoregu beyenerā āārā”, ārikererā, keoro buebema. Musā ĩgūsā iririre ĩārā: “Ārīkatori merā buema”, ārī masia. ³Yaare musā moārī waja ñerō tarikererā, yure neō piribea. Irire gariborero marīrō yāa.

⁴Musā ōārō irikeremakū, gajire musārē āsū ārī weregura. Musā yure neōgorague mañugāderosū iribea. ⁵Irasirirā dapagorare musā ñerō waadeare gūñaka! Musā ñerī iririre bujawereka! Musā gūñarīrē gorawayuka! Ōārī gapure irika doja, musā iripuroriderosūta! Musā ñerī iririre piribirimakū ĩāgū, musāyagu sīāgōdire āīkōāgura. ⁶Musā yure neōgorague mañugāderosū iribirikererā, i ōārī gapure iribu.

Nicolaita wāikuri bumarā ñerō iririre musā neō gāamebea. Yude irire neō gāamebea.

⁷Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure buremurī buri marārē wererire oārō péka! Āsū ārīmi Ōāgū deyomarīgū yure buremurārē: “Āārīpererā Jesúre buremurīre pirimerārē ūmugasigue paraíso wāikurogue Marīpuya poemu dukare baadoregura”, ārīmi. Irigu p rebiri okari sīdi^b āārā. I āārīpererire gojaka, yaarā Efesogue āārīrārē! ārīmi yure Jesucristo.

Juan Esmirna marārē gojadea

⁸Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi:

—Esmirna marā yure buremurārē, ĩgūsārē yaare weregudere āsū ārī gojaka!

Yu neōgorague āārīpereri i ūmumarē āārīmakū iridi, pūruquere i āārīpererire peremakū iribu āārā. Yu boa, dupaturi masāgū āārā. ⁹Yu, āārīpereri musā ñerō taririre, boporā āārīrīrē masīpeokōāa. Irasū boporā āārīkererā, Marīpuyare masīsā, wāri ūmugasima oārīrē opāa. Gajire yu masā. Gajirā musārē ĩaturirā musārē ñeri kere ārīma. ĩgūsā: “Gua judío masaka āārīsā, Marīpuyarā āārā”, ārīma. Irasū ārīkererā, ĩgūyarā āārībema. Wātēa opu Satanārē buremurī bumarā āārīma. ¹⁰Musā ñerō tariburire giibirikōāka! Wātī musārē yure buremurīre pirimakū iriduagu surāyeri musārē peresugue biadobomakū irigukumi. Pe mojóma nurīta ñerō tarirākoa. ĩgūrē buremurā musārē wējēkeremakū, yure buremurīrē neō piribirikōāka! Puru yu pūroque musārē yu merā p rebiri okarire sīgukoa.

¹¹Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure buremurī buri

marārē wererire oārō péka! Āsū ārīmi Ōāgū deyomarīgū yure buremurārē: “Āārīpererā yure buremurīrē pirimerā, p rebiri peamegue neō waabirikuma”, ārīmi. Irasirigu iri āārīpererire gojaka, yaarā Esmirnague āārīrārē! ārīmi yure.

Juan Pérgamo marārē gojadea

¹²Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi doja:

—Pérgamo marā yure buremurārē, ĩgūsārē yaare weregudere āsū ārī gojaka!

Yu sareri majī, pe gapu usiri majīrē opagu āārā. ¹³Musā āārīrōrē masīpeokōāa. Satanás musāya makā marā opu āārīmi. ĩgūsā Satanārē buremukeremakū, musā gapu yure buremua. ĩgūsā musā merāmu Antipare Marīpuya kerere oārō weredire wējēma. ĩgūrē wējēmakū ĩakererā, musā yure buremurīrē neō piribeā.

¹⁴Musā yure buremurīrē piribirikeremakū, gajino musārē āsū ārī weregura. Surāyeri musā merāmarā Balaāya buedeare irituyama. Iripoegue Balaam āsū ārīdi āārīmī, Israel bumarārē ĩaturirā opu Balac wāikugure: “Israel bumarārē tarinugāduagu, ĩgūsārē musā merā gāmesurīmakū irika, musā irinarīrē irituyaburo, ārīgū!” ārīdi āārīmī. Irasirirā Israel bumarā ĩgūsā merā gāmesurirā, keori weadea puro baari pídeare baanerā āārīmā. Ñerō gāmebiranerā āārīmā. ¹⁵ĩgūsā irirosūta gajirā musā merāmarā Nicolaita wāikuri bumarā buerire irituyama. Iri buerire neō piriduabema. Yu gapu irire neō gāamebea. ¹⁶Irasirirā musā ñerī iririre bujawereka! Musā gūñarīrē gorawayuka! Musā gorawayubirimakū ĩāgū, gūñaña marīrō musā pūroque

^b 2.7 Sugu ūma birarimasū gajirā nemorō ūmagū, olivo wāikudima pūrī merā iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore ĩgūya dipurugue peokuma, gajirārē ĩgū wajatadeare ĩmumurā. I irirosū, sugu Jesúre buremugū masaka ĩgūrē wējēkeremakū, Jesúre buremurīrē neō piribi, ūmugasigue p rebiri okari wajatagukumi. Iri ūmugasigue p rebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosū āārā.

waa, yaa disigue sareri maji opari maji merā musārē wajamoāgura.

¹⁷Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure buremurī buri marārē wererire ōārō péka! Āsū ārimi Ōāgū deyomarīgū yure buremurārē: “Nērō iridorerānorē tarinūgāgūrē manā wāikuri ūmugasima baarire sīgura. Ūtāye boreriyedere sīgura īgūrē. I ūtāye maama wāirē yu gojatūdeaye āārīrokoa. Gajirā iri wāirē neō masībirikuma. Iri ūtāyere āīgū dita masīgukumi”, ārimi. Irasirigu iri āārīpererire gojaka, yaarā Pérgamogue āārīrārē! ārimi yure.

Juan Tiatira marārē gojadea

¹⁸Jesucristo irire āri odo, āsū ārinemomi doja:

—Tiatira marā yure buremurārē, īgūsārē yaare weregudere āsū āri gojaka!

Yu, Marīpu magū āārā. Yaa koye peame ūjūrī pūrā irirosū gosea. Yaa guburi bronze wāikuri kōme tīmudea irirosū gosea. ¹⁹Yu āārīpereri musā iririre masīpeokōāa. Musā yure maīrī, yure buremurī, gajirārē iritamurī, nērō tarikererā musā yure gūñaturarire masīa. Neōgoraguere musā ōārō iridero nemorō dapagorare ōārō irirā yāa.

²⁰Musā ōārō irikeremakū, gajino musārē āsū āri weregura. Jezabel wāikugo: “Marīpuyare werego āārā”, ārikatogo musā watopegue āārīmo. Musārē igo nērō buemakū pékererā, igore: “Gua merā āārībirikōāka!” neō āribea. Igo ārikatori merā buego, yure moāboerārē nērō gāmebiramakū yāmo. Keori weadea pūro baari pīdeare īgūsārē baamakū yāmo.

²¹Irinūgue igore, igo nērō iririre bujawere, gorawayudreadibu. Igo gapu neō gorawayuduabemo. Igo nērō gāmebirarire neō piriduabemo.

²²Irasirigu igore, igo merā nērō

irinerādere pūrīrikumakū irigura. Igo merā nērō irideare īgūsā bujawere, piribirimakū, īgūsārē buro nērō tarimakū irigukoa. ²³Igo pūrādere wējēgura. Yu irasū irimakū īārā, āārīpererā yure buremurā: “Īgū marī gūñarirē, marī uaribejaridere masīpeokōāmi”, ārīrākuma.

“Āārīpereri marī iririkurire īā, keoro irigukumi. Nērō irirārē wajamoāgukumi. Ōārō irirā gapure ōārō irigukumi”, āri masīrākuma.

²⁴Surāyeri musā Tiatira marā igoya buerire, wātēa opu Satanāyama yayeridere gāmebea. Irasirigu yu musārē gajino dorenemobirikoa. ²⁵I ditare dorea musārē. Yu buerire musā masīdeare neō mērogā piribirikōāka! Yu musā pūro aarimakūguedere ōārō irinīkōāka!

²⁶Yu musā pūrogu aarīgū, ōārīrē irirārē, yu dorerire irinīrārē i ūmu marārē dorerā āārīmakū irigura.

²⁷Yupu yure, Opu sóderosūta, yude musārē, oparā sóogura. Irasirirā kōmegū merā, sorori diiri merā weadea sororire pāmutūrōsū i ūmu marārē turaro merā dorerākoa. Irasirirā musā dorerire neō tarinūgābirikuma. ²⁸Yu gajidere āsū irigura. Neñukāmū boyodiru ōārō boyoro irirosū āarīgū, musārē maama perebiri ūmu pīgukoa. ²⁹Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure buremurī buri marārē wererire ōārō péka! āri gojaka, yaarā Tiatirague āārīrārē! ārimi yure.

Juan Sardis marārē gojadea

3 ¹Jesucristo irire āri odo, āsū ārinemomi doja:

—Sardis marā yure buremurārē, īgūsārē yaare weregudere āsū āri gojaka!

Yu, Ōāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari turari opāa. Irasū āārīmakū, su mojōma pere

° 3.1 “ōāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari turari opagu āārīmi”, ārīrō: “ōāgū deyomarīgū āārīpereri turari opagu āārīmi”, ārīduaro yāa. Iri pūgue “su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari”, ārīrō: “āārīpereri”, ārīduaro yāa.

gaji mojō peru pērēbejarā neñukādere opáa. Áaripereri musā iririre masipeokōāa. Musā: “Maripuyare oārō yáma”, ārīsūrā āārā. Irasū āarikererā, boanerā irirosū, igūyare neō koero iribea. ²Irasirirā oārō pémasika! Musā oārī iriri dayarigārē piriro marirō oārō irika! Irire iribirimakū, musā oārī iriri pereakōārokoa. Yu, musā iririre iāa. Yupu iūrōguere oārō iripeobea. ³Yupuyare gajirā musārē buedeare gūñaka! Irireta dupaturi irituyaka doja! Musā ñerī iririre pirika! Irasū iribirimakū, gūñaña marirō yajarimasū aarirósū, gūñaña marirō musārē wajamoāgū aarigukoa.

⁴Irasū āarikeremakū, surāyeri musā watopere ñerō irirārē iākūibema. Maripuyare irituyarā āārīsīā, igūsāya surī guraritúmerā irirosū āārīma. Irasirirā ñerō iridea wajare opamerā, boreri surī sāñarā yu merā waagorenarākuma. ⁵Áaripererā piriro marirō Maripuyare irirā irasūta surī oārō boreri sāñarā yu puro āarirākuma. Yu merā perebiri okari opamurā wāirē gojatúri pūgue igūsā wāirē gojatúdeare neō koebirikoa. Koeronorē irigu, Yupu, igūrē wereboerā iūrōguere: “Yaarā āārīma”, arigukoa. ⁶Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure buremurī buri marārē wererire oārō péka! ārī gojaka, yaarā Sardigue āārīrārē! ārīmi yure.

Juan Filadelfia marārē gojadea

⁷Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi doja:

—Filadelfia marā yure buremurārē, igūsārē yaare weregudere āsū ārī gojaka!

Yu ñerī opabi, diayeta weregu āārā. Yu, iripoeguemu opu David dorederosū turari merā doregukoa. Iri turaro merā doreri, sawire opari irirosū āārā. Irasirigu, yu tūpamakū neō gajigu biamasīberosū, yu iridoremakū kāmutasibemi. Yu biamakūdere neō gajigu tūpamasīberosū, yu iridorebirimakū

irimasibemi. ⁸Yu āaripereri musā iririre masipeokōāa. Musā mérōgā turari opakererā, yaa buerire oārō irituyāa. Gajirā, musā yaarā āārīrī waja musārē ñerō iriduakeremakū: “Jesúre masibea”, neō ārībea. Irasirigu yu musārē su makāpuro tūpānūmakū, neō sugu biamasīberosū, yu musārē yaamarē iridoremakū, musārē kāmutasibemi. ⁹Gajirā musā puro āārīrā: “Gua judío masaka āārīsīā, Maripuyarā āārā”, arikererā, igūyarā āārībema. Arikatorimasā, wātea opu Satanārē buremurī bumarā āārīma. Irasirigu igūsārē musāya guburi puro buremurī merā ejamejājamakū irigura. Yu irasirimakū iārā, yu musārē maīrīrē iāmasirākuma. ¹⁰Yu musārē: “Neō piriro marirō yaare irika!” arideare oārō irirā yāa. Irasirigu, āaripererē i ūmugue āārīrā iririkurire iābu, igūsārē ñerō tarimakū irigu, musārē oārō koregura.

¹¹Mérō dáyāa, yu i ūmugue dupaturi aariburo. Irasirirā yaare musā masideare neō kätibirikōāka! Piriro marirō irire iriníkoāka, musā wajataburire ēmarī, ārīrā! ¹²Oārō yaare iritariwere, irire pirimerānorē Yupu purogue āarīmakū irigura. Igūsā igūya wiima borari āarirósū igū puro āaríníkoārākuma. Yupu wāirē igūsāguere gojagukoa, igūyarā āārīrīrē imubu. Igūya makā wāidere gojagukoa. Igūya makā, maama makā Jerusalén wāikua. Iri makā ūmugasigū merā dijariri makā āarīrokoa. Yude igūsārē yu wāi, maama wāirē gojagukoa. ¹³Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure buremurī buri marārē wererire oārō péka! ārī gojaka, yaarā Filadelfiague āārīrārē! ārīmi yure.

Juan Laodicea marārē gojadea

¹⁴Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi doja:

—Laodicea marārē yure buremurārē, igūsārē yaare weregudere āsū ārī gojaka!

Yu āriřōsūta irigu āārā. Irasirigu diayeta weregū, Yūpūya kerere keoro weregū āārā. Yūpū, yu merā āārīpereri i ūmumarē iridi āārīmī. ¹⁵Yu āārīpereri musā iririre masīpeokōāa. Musā yure buremumerā, ōārō buremurā āārībea. Mērōgā yure buremurī opāa. Irasirigu yu musārē irasū āārīnemobirimakū gāāmea. ¹⁶Yu, musā mērōgā buremurī oparire doogorāa. Irasirigu gajino űērīrē dokabēoduagu irirosū musārē bēoduagu āārā. ¹⁷Yu musārē irasū iriduakeremakū, musā gapu āsū āri werenīa: “Wāri opāa”, ārā. “Āārīpereri ōārō waāa, āārīpereri gua gāāmerīrē opakōāa”, ārā. Irasū ārikererā, yu iūrō neō gajino opamerā, boporā, surī marīrā, koye iāmerā irirosū āārā. Musā buremurī opamerā āārīrīrē masībea. ¹⁸Irasirigu musārē: “Wāri oparā āārā”, āri pēnarārē āsū āri weregūra. Oro peamegue soe āmuadea yu oparire wajarika, wāri opamurā! Iri ōārī oro oparā irirosū āārīrā, yure ōārō buremurī oparākoa. Surī boreri yu oparidere wajarika, surī marīrō āārībukoa, ārīrā! Musā irire sānarā irirosū āārīrā, musā űērī irideare pirirā, guyasīrīrō marīrō āārīrākoa. Irasū āārīmakū, koye piuri kúdere wajarika, ōārō iāmurā. Musā irire piuanerā irirosū āārīrā, Marīpūyare ōārō iāmasīrākoa. ¹⁹Musārē āārīpererā yu maīrārē űērīrē irinemobirikōāburo, ārīgū, pūrīrō páro irirosū werea. Irasirīrā yaare buro gāāmeaka! Musā űērī irideare bujawere, irire pirika! ²⁰Ōārō péka! Yu musā merā āārīduagu, sugū makāpuro ejanugā oenīgū irirosū āārā. Sugū yure pégu, ōārō merā makāpuro tūpāsōogu irirosū āārīmī. Irasirigu yu īgū merā ōārō usūyanīkōāgukoa. Īgūde yu merā usūyanīgukumī. ²¹Ōārīrē iritariwererānorē yu doaro turogue doamakū irigura, yu merā doreburo, ārīgū. Yu ōārīrē iritariwere, Yūpū merā Opū doarogue doarosū, yude ōārīrē irirārē irogue doamakū

irigura. ²²Musā gāmīpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure buremurī buri marārē wererire ōārō péka! āri gojaka, yaarā Laodiceague āārīrārē! ārīmī Jesucristo yure.

Juan ūmugasigū Marīpūre buremurārē iādea

4 ¹Puru ūmugasigū iāmu, tūpādea makāpurore iābu. Puriduru turaro busuro irirosū werenīpuroridi dupaturi turaro werenīrī busurore pébu. Āsū yure ārīmī:

—Ōōgū murīrika! Purugue yu waamakū iriburire mūrē īmugura. Yu ārīderosūta waarokoa, ārīmī.

²Īgū irasū āri wereadero purū, mata Ōāgū deyomarīgū īgū turari merā yure ūmugasigū āīmūrīāmī. Irogue murījagu, sugū Opū doarogue doagure iābu. ³Īgū, jaspe, cornalina wāikuri yeri ūtāyeri goserosū ōārō gosesirigu āārīmī. Ōārō gosesiriri bero, esmeralda wāikuriye irirosū gosesiri bero dekogue doami. ⁴Īgū doaro turore su bero veinticuatro oparā doari āārīrī berore iābu. Iri doariguere veinticuatro gora oparā mūrā doama. Boreri surī sāñama. Īgūsā peyari berorīde oro berorī āārībú. ⁵Opū doarogue merā bupu miā, buro pámi. Iro doaro diaye su mojōma pere gaji mojō peru pērebejari siāgori yuku āārībú. Iri yukukūta, Ōāgū deyomarīgū turari keori āārībú. ⁶Gaji iro doaro diaye dia wādiya diumajī gosesirosū āārībú. Ōārō deko suridiya irirosū āārībú.

Iro doaro puro gajirā wapikurā okarā āārīmā. Īgūsāya diapure, īgūsāya purūpurire wāri koye opama. ⁷Yu iāpuroridi, ēokaye irirosū deyogu āārīmī. Īgū purūmu, wekū irirosū deyogu āārīmī. Īgū purūmu, masaku irirosū diapukugū āārīmī. Īgūsā urerā purūmu, gapáu īgū kēdupurī sēēgū irirosū deyomi. ⁸Īgūsā wapikurāgueta su mojōma pere gaji mojō suru pērebejari kēdupurī oparā āārīmā. Īgūsāya kēdupurī pe gapūgueta wāri koye opabu. Ūmurīkū, űamirīkū bayama. Āsū āri bayama:

“Ōāgū, ōāgū, ōāgū Marīpu
 āārīpererā nemorō turagu, marī
 Opu āārīmi.^d

Īgū neōgoragueta āārīsiadi āārīmi.
 Dapagoradere irasūta āārīnīkōāmi.
 Puruguedere irasūta

āārīnīkōāgukumi”, āri bayanama.

⁹Irasū bayarā, Marīpu turarire bayarā
 irima. Īgūrē āārīpererinurī āārīnīgūrē:
 “Buro usuyāa mu merā”, āri buremurā
 irima. ¹⁰Īgūsā irasū baya buremumakū
 iārā, veinticuatro oparā murā, īgū
 doarogue doagu diaye ñadukupuri
 merā ejamejā, īgūrē buremuma. Īgū
 āārīpererinurī āārīnīgū āārīmi. Irasū
 buremurā, īgūsā peyari berorīre īgū
 diaye meépeo, āsū ārīma:

¹¹“Mu, gua Opu turatarigu, ōatarigu
 āārā. Gua buremugū āārīkōāgūta
 yāa. Murē irasūta buremunīkōārō
 gāāmea. Āārīpererire iridī āārā.
 Mu gāāmerōsūta i āārīpererire
 iribu”, ārīma Marīpure.

**Jesucristo oveja majīgū irirosū
 āārīgū su papera tūrūrē kuraburi**

5 ¹Marīpure Opu doarogue doagure
 īgūya diayema mojō gapu papera
 tūrūrē opagure iābu. Iri tūrū, pe gapu
 gojadea tūrū, su mojōma pere gajī mojō
 peru pērēbejarigora ōārō wītābiadea
 tūrū āārībū. ²Marīpure wereboegu
 turagudere iābu. Īgū buro busuro merā
 āsū āri sērēñami:

—¿Noā āārīrī, gajirā nemorō ōāgū i
 papera tūrū wītābiadeare kurabu? ārīmi.

³Ūmugasigue, i nikūgue, i nikū poeka
 boanerā āārīrōguedere neō sugū iri
 tūrūrē kura, iri tūrūma gojadeare iāgū
 māmī. ⁴Irasirigu iri tūrūrē kurabure
 īgūsā bokabirimakū iāgū, yu buro orebu.

⁵Yu irasū oremakū iāgū, sugū, oparā
 murā watopemu āsū ārīmi yure:

—Iropata oreka! Iripoeguemu opu
 David parāmi āārīturiagu iri tūrūrē
 su mojōma pere gajī mojō peru
 pērēbejarigora wītābiadeare kuramasīmi.
 Īgū Judāya bumū, ēōkaye irirosū

turatarigu āārīmi. Īgūrē iāturirārē
 tarinugādi āārīmi, āri weremi yure.

⁶Īgū irasū ārīmakū pēgu, Opu
 doarogue doagu diaye Jesucristo oveja
 majīgū irirosū āārīgū nīmakū iābu. Īgū
 wapikurā okarā, oparā murā watopegue
 nīmi. Oveja majīgū wējēsūdi dupaturi
 okagu irirosū deyogu āārīmi. Su mojōma
 pere gajī mojō peru pērēbejari kūsari,
 irikuta koyedere opami. Iri kūsari, koye:
 Ōāgū deyomarīgū turari, īgū masīpeori
 keori āārā. Marīpu, Ōāgū deyomarīgūrē
 āārīperero i nikūguere iriudi āārīmi.
⁷Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū,
 Opu doaro purogue eagu, iro doagure
 īgūya diayema mojō gapu opadea tūrūrē
 ārīmi. ⁸Īgū irire āimākū iārā, wapikurā
 okarā, veinticuatro oparā murāde
 īgū oveja majīgū irirosū āārīgū diaye
 īgūsāya ñadukupuri merā ejamejā,
 īgūrē buremuma. Īgūsāku arpa wāikuri
 buaputērīrē, oro merā iridea paridere
 opama. Iri pari sūrōrī uturiripari dita
 āārībū. Iri sūrōrī Marīpureyārā īgūrē
 sērēdea āārībū. ⁹Irasū īgūrē buremurā,
 maama bayarire āsū āri bayapeoma:

Mu wējēsūdi āārā. Boagu, mūya dī
 béori merā masaka ñerī iridea
 wajare wajaribosabu, īgūsā
 Marīpureyārā āārīburo, ārīgū.
 Āārīpereri buri marārē, īgūsā
 ya werenírārē, āārīpererogue
 āārīpereri nikū marārē īgūsā
 ñerō iridea wajare wajaribosabu.
 Irasirigu iri tūrūrē āi,
 wītābiadeare kuramasīa.

¹⁰Marīpureyārē: oparā, paía
 masakaya āārīburiire īgūrē
 sērēbosarā āārīmakū iribu, īgū
 dorerire iriburo, ārīgū. Irasirirā
 i ūmu āārīpererogue āārīrārē
 dorerākuma, ārīma.^e

¹¹Puru ūmugasigue iāmu, Marīpure
 wereboerā wārā werenīmakū pēbu. Opu
 doaro, irasū āārīmakū wapikurā okarā,
 veinticuatro oparā murā turo nígoroama.
 Īgūsārē keo bokatīūña marību. ¹²Turaro
 merā āsū āri bayapeoma:

^d4.8 Is 6.2-3 ^e5.10 Ex 19.6; Ap 1.6; 20.6

Oveja majīgū, īgūsā wējēdi,
dupaturi okagu, ōatarigu āārīmi.
Irasirirā īgūrē: “Āārīpererērē
doregu, āārīpererire opagu,
masīpeogu, turatarigu, marī
goepeyari merā buremugū,
gosesiriri merā deyogu, ōatarigu
āārīmi”, āri, usuyari siburo,
ārīma.^f

¹³Puru gajirā bayapeomakū pébu.
Īgūsā āārīpererā Marīpu irinerā
āārīmā: Ūmuḡasigue āārīrā, i nikūgue
āārīrā, i nikū poeka boanerā āārīrōgue
āārīrā, dia wādiyague āārīrā āārīmā.
Āārīperero i ūmuḡuere āārīrā āārīmā.
Āsū āri bayapeoma:

Opu doarogue doagure: “Ōatarigu,
marī goepeyari merā buremugū,
gosesiriri merā deyogu, turatarigu
āārīmi”, āri buremuburo.

Irasū āārīmakū, oveja majīgū irirosū
āārīgūdere irasūta piriro marīrō
āārīpererinūrī buremuburo,
ārīma.

¹⁴Īgūsā irasū ārīmakū pérā, wapikurā
okarā: “Irasūta āriburo”, ārīma. Irasirirā
veinticuatro oparā mūrā nādūkupuri
merā ejamejā, īgūrē āārīnīgūrē
āārīpererinūrī usuyari sīma.

**Jesucristo oveja majīgū
irirosū āārīgū papera tūrū
wītābiadeare kurawāgādea**

6 ¹Puru Jesucristo oveja majīgū
irirosū āārīgū papera tūrū
īgū āīdea tūrū wītābiapuroriderore
kuramakū iābu. Īgū kuradero puru,
sugu, wapikurā okarā watopemu yure:
“Īgū aarika!” ārīmakū pébu. Irasū ārīgū,
bupu buro busurosū werenīmi.

²Īgū irasū ārādero puru, caballu
boregure iābu. Īgū weka peyagu
sīrīturore opami. Marīpu īgūrē opu
peyari berore sīmi. Irasirigu īgūrē
iātuirārē ḡamekēā tarinugāgū āārīsīā,

dupaturi ḡamekēā tarinugāgū waami
doja.

³Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū
āārīgū gajiro wītābiaderore kurami doja.
Īgū kuradero puru, gajigu wapikurā
okarā watopemu yure: “Īgū aarika!”
ārīmakū pébu. ⁴Īgū irasū ārādero puru,
gajigu caballu diiagu wirimi. Marīpu
īgū weka peyagure turarire sīmi. Iri
turari merā i ūmuḡue āārīrārē īgūsā basi
siñajārī opanemobirimakū irimi. Wāri
majī sareri majīrē īgūrē sīmi. Irasirigu
īgūsārē ḡamewējēmakū irimi.

⁵Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū
āārīgū gajiro wītābiaderore kurami doja.
Īgū kuradero puru, gajigu wapikurā
okarā watopemu yure: “Īgū aarika!”
ārīmakū pébu doja. Īgū irasū ārādero
puru, gajigu caballu nīgūrē iābu. Īgū
weka peyagu nukūrī keorore opami.
⁶Puru wapikurā okarā watopegue sugu
āsū āri werenīmakū pébu:

—Baari pereakōārokoa. Irasirirā
masaka trigo yerire su kilota, sunu moārī
waja merā wajarirākuma. Sunu moārī
waja merā cebada yeridere ure kilota
wajarirākuma. Ūye, igui deko^g ḡagure
peremakū iribirikōāburo, ārīmi.

⁷Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū
āārīgū gajiro wītābiaderore kurami. Īgū
kuradero puru, gajigu wapikurā okarā
watopemu yure: “Īgū aarika!” ārīmakū
pébu. ⁸Īgū irasū ārīmakū pēgu, diiaweya
borewījigu caballure iābu. Īgū weka
peyagu masakare boamakū irigu āārīsīā:
“Boari” wāikumi. Īgū puru gajigu “Boanerā
āārīrō” wāikugu aarimī. Jesucristo
oveja majīgū irirosū āārīgū īgūsā pērārē
āārīperero i nikūguere surāyeri masakare
wējēdoremi. ḡamewējērī merā, uaboari
merā, pūrīrikuri merā, waimūrā makānūu
marā guarā merā, surāyeri masakare
wējēburire pīmi. Āārīpererā masaka
wapikuri buri dukawa, keomakū, su
bumarā keoropa āārīrārē wējēdoremi.

^g6.6 Masaka olivo wāikudima duka aceitunas wāikuri dukare bipirā, uye opakuma īgūsā baaburire. Iguīda dukare kurabipirā, igui deko opakuma īgūsā iirīburire. Irasirigu sugu wapikurā okarā watopeguemu: “ūye, igui deko ḡagure peremakū iribirikōāburo”, ārīgū: “Olivo wāikuri yuku, iguidarire poyanorēbirikōāburo”, āri werenīmi.

^f5.12 Jn 1.29; 1 Co 5.7

⁹Puru Jesucristo oveja majigū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kurami doja. Īgū kuradero puru, Marīpure sīdea soepeoro doka, Jesucristore buremurā wējēsūnerāya wujupūrārīrē īābu. Īgūsā īgūya kerere weredeā waja, irasū āārīmakū īgūyare piribirīdea waja wējēsūnerā āārīmā.

¹⁰Īgūsā turaro merā Marīpure āsū ārīma:

—Gua Opu, mu ōātarīgu, nērī marīgū āārā. Mu: “Āsū irīgura”, ārīdeare diayeta irīgu āārā. ĩNaāsū āārīmakū i ūmu marārē wajamoāgukuri, īgūsā guare wējēdeā waja? ārīma.

¹¹Puru īgūsārē boreri surī, yoarire sīmi. Āsū ārīmi:

—Sīnājāka dapa! Gajirā musāyarā Jesucristore buremurā īgūya kere wereri waja musā irirosū wējēsūrākuma. Īgūsārē wējēpeoburo mērō dūyāa, ārīmi.

¹²Puru Jesucristo oveja majigū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kuramakū īābu doja. Irore kuramakū, nikū būro nōmebu. Abe ūmumu goero nīgū waami. Kō

surīro nīrō sānarō irirosū deyogu waami. Abe nāmīmu goero diīagu, dī irirosū deyogu waami.

¹³Neñukāde ūmugasīgue āārānerā, nikūgue yuridījakōāma. Yukubu dukare mirū būro wējāpu bura dijurosū yuridījama.

¹⁴Irasiriro papera pūrē tūrābéo dedeurosū, ūmugasī dederīkōābu. Āārīpereri ūtāyuku, nūgūrīde gajirogue waabu.

¹⁵Irasū waamakū īārā, i ūmu marā oparā ūtāyukuma goberīgue, ūtāyeri watopegue durīrā waama. Gajirā: surara oparā, wārī doebiri oparā, turari merā dorerā, āārīpererā moārīmasā, moārīmasā

āārīmerāde irogueta duriadīma. ¹⁶Irasū durīrā, ūtāyukure, ūtāyerīdere āsū ārādīma:

—Gua weka yuridījarīkōāka!

Kāmutaka, Opu doarogue doagu guare bokabīrikōāburo. Kāmutaka, oveja majīgū irirosū āārīgū guare būro wajamoābīrikōāburo. ¹⁷Īgū guare wajamoārīnu ejasīāa. ĩNoā bokatīūbukuri ire? ārī gaguīnīma.

Israel bumarāya diapuserorire
Marīpu wāi tuusūnerāyare weredeā

7 ¹Puru wapīkurā Marīpure wereboerārē īābu. Sugu norte gapu,

gajīgu sur gapu, gajīgu abe murīriro gapu, gajīgu abe nājārō gapu nīma, mirū wējāpubīrimakū irīmurā. Irasiriro i nikūgue, dia wādīyaguedere neō mirū wējāpubīribu. Neō sugu yukure mirū wējāpubīribu. ²Īgūsā i nikūrē, dia wādīyadere poyanorēdoresūnerā āārīmā. Puru gajīgu Marīpure wereboegure īābu doja. Īgū abe murīriro gapu aarīmī. Marīpu okanīgūya wāi tuuyarīnerē opami. Gajirā Marīpure wereboerā wapīkurārē turaro merā āsū ārī werenīmi:

³—I nikū, dia wādīya, yukure poyanorēbīrikōāka dapa! Marī Opure moāboerārē īgūsāya diapuserorire īgū wāi tuuadero puru, irire poyanorēka! ārīmi.

⁴Puru īgū werenīmakū pébu. Āsū ārīmi: “Ciento cuarenta y cuatro mil masaka Israel parāmerā āārīturiari buri marā īgūsāya diapuserorire Marīpu wāi tuusūnerā āārīmā”, ārīmi. ⁵Īgūsā āārīnerā āārīmā:

Judāya bumarā doce mil, Rubēya bumarā doce mil,

Gadya bumarā doce mil, ⁶Aserya bumarā doce mil,

Neftalīya bumarā doce mil,

Manasēya bumarā doce mil,

⁷Simeōya bumarā doce mil, Levīya bumarā doce mil,

Isacarya bumarā doce mil,

⁸Zabulōya bumarā doce mil,

Josēya bumarā doce mil, Benjamīya bumarā doce mil

āārīnerā āārīmā.

Wārā surī boreri sānarāyare weredeā

⁹Puru wārā masakare īābu. Surāyeri āārīpereri buri marā, īgūsā ya werenīrā, āārīpererogue āārīpereri nikū marā āārīmā. Īgūsā, Marīpu, Opu doarogue doagu diaye, Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū diaye nīma. Īgūsārē keo bokatīūña marību. Surī borerire sāñama. Muji pūrīrē opama. ¹⁰Īgūsā āārīpererā turaro merā āsū ārī gaguīnīma:

Marīpu marīrē taugu āārīmi. Īgū, Opu doarogue doagu āārīmi.

Jesucristo oveja majīgū irirosū
āārīgūde marirē taugu āārīmi,
ārīma.

¹¹ Āārīpererā Marīpure wereboerā
Opū doaro turo, irasū āārīmakū oparā
murā, wapikurā okarā turo nígoroama.
Marīpure irogue doagure buremurā, igū
diaye ñadukupuri merā ejamejā, igūsāya
diapurire yebague moomejāma. ¹² Āsū
ārīma:

Marī Opure: “Ōātarigu, gosesiriri
merā deyogu, masipeogu āārā,
gua mu merā usuyāa”, āri,
usuyari sirā!

“Mu, gua gopeyari merā buremugū,
turatarigu, āārīpererārē doregu
āārā”, ārīrā igūrē!

Āārīpererinerū irasū ārīnīrā!

Irasirirā: “Irasūta āriburo”, āri
buremuma igūrē.

¹³ Puru sugu, oparā murā watopemu
yure sērēñami:

—Āñeemarāno āārīrī iīsā surī boreri
sāñarā? Āñoogue aarayuri? ārīmi.

¹⁴ Igū irasū ārīmakū pēgu, yu gapu
igūrē yujubu:

—Yu opu, mu masīkoa, āribu.

Yu irasū ārīmakū pēgu, āsū ārīmi:

—I ūmu marā buro ñerō tariripoere
igūsāde ñerō tarima. Igūsā Jesucristo
oveja majīgū irirosū āārīgūya dí béori
merā igūsāya surīre koe, boreri surī
waamakū irinerā irirosū āārīma.

Irasū āārīrā, Jesucristore igūsārē
boabosa, igūya dí béodire buremusiā,
Marīpu iūrōrē ñerirē opamerā āārīma.

¹⁵ Irasirirā, Marīpu, Opū doarogue
doagu diaye níma, igū gāamerōsū
irimurā. Ūmuriku, ñamiriku igūya wii
ūmugasima wiigue igūrē buremuma.

Igū, igūsā merā irasū āārīnīkōāmi
igūsārē koregu. ¹⁶ Irasirirā neō
dupaturi űaboanemobirikuma. Neō
ñemesibusūnemobirikuma. Neō abe
ūmumu igūsārē buro asinemobirikumi.

Gaji asiri igūsārē neō ñerō tarimakū
irinemobiriko. ¹⁷ Oveja majīgū irirosū
āārīgū, igū doarogue doagu diaye nígū,
ovejare korerimasū irirosū igūsārē
koregukumi. Perebiri okari sirī deko^h
wiriri gobegue āāgakumi. Irasirirā
usuyari merā āārīnīkōārākuma. Marīpu
āārīpereri igūsā kódeko wiririre
niūgukumi. Irasirirā neō dupaturi
bujawereri merā āārībirikuma.

Papera tūrūrē wītābiatūnudea, sūrōrī soemudiru oro merā irideare weredea

8 ¹ Jesucristo oveja majīgū irirosū
āārīgū, su mojōma pere gaji mojō suru
pērēbejari papera tūrūrē wītābiadeare kura
odoadero puru, iri tūrūrē wītābiatūnuderore
kurami. Irore kuramakū, āārīperero
ūmugasigue gajino neō busubiriakōābu. Su
hora deko irasū waabu. ² Puru su mojōma
pere gaji mojō peru pērēbejarā Marīpure
wereboerārē igū puro nímakū iābu.
Igūsākure puririduparure sīmi. ³ Puru gajigu
Marīpure wereboegu sūrōrī soemudiru
oro merā iridirure opagu, Marīpure sīdea
soepeoro purogue waa ejanugājami. Igū
irogue nímakū, wāro sūrōrīrē sīma. Iri
sūrōrī, āārīpererā Marīpuyarā igūrē sērēdea
merā morē soemuburi āārībū. Irasirigu,
Marīpu, Opū doarogue doagu diaye, oro
merā irideare soepeorogue irire soemumi.
⁴ Iri sūrōrī, soepeoro weka poōsiri peo
soemumakū, Marīpu purogue iimikā,
igūyarā igūrē sērēdea merā murīakōābu.
⁵ Puru Marīpure wereboegu i soepeoroma
peamerē igū soemudirugue āi poōsā odo,
i nikūgue poōmeēdijukōāmi. Igū irasū
poōmeēdijumakūta, bupu miā, buro pāmi.
Irasū āārīmakū, nikūde ñomebu.

Marīpure wereboerā puririduparure puridea

⁶ Puru su mojōma pere gaji mojō peru
pērēbejarā Marīpure wereboerā igūsāya
puririduparure āmurā irima.

^h 7.17 San Juan 11.25: Jesús ārīmi: —Yu boanerārē masāmakū irigu, igūsārē okari sigū āārā. Yure buremugū boadigue āārīkeregu, okagukumi, ārīmi. San Juan 14.6: Jesús ārīmi doja: —Yu dita Yupu purogue waarī maa irirosū āārā. Yu diayema āārīrīrē masakare masīmakū irigu, igūsārē okamakū irigu āārā. Yu merāta Yupu purogue waarākuma, ārīmi. Irasirigu Jesús deko wiriri gobema perebiri okarire sirī deko irirosū āārīmi. igū merā igūrē buremurā igū Pagu puro i perebiri okarire opamurā āārīma.

⁷ Āārīpurorīgu Marīpure wereboegu īgūyare purimi. Īgū puriadero pūru, deko yeri yūsari yeri peame merā, dī merā morērī yeri nikūgue yuribū. Iri yeri yurimakūta, i nikū ūjūākōābū. I nikū deko ejaburogora ūjūtūnubū. Yukude, tā yasaride iropata ūjūbū.

⁸ Pūru gajīgu Marīpure wereboegu īgūyare purimi doja. Īgū purimakū, wādi ūtāū irirosū deyodi, peame merā ūjūnīdi, dia wādiyague mirūa dijabu. Irasīriro i nikū ūjūderopata wādiyama deko, dī poyākōābū.

⁹ Irasīrīrā āārīpererā wādiya marā ūre bu dukawamakū, su bumarā boakōāma. Doóriduparu wādiyague āārīrīde, iropata ūjūbū.

¹⁰ Pērā Marīpure wereboerā īgūsāya purīriduparu puriadero pūru, gajīgu Marīpure wereboegu īgūyare purimi doja. Īgū purimakū, wāgu neñkāmū sīāgori turu ūjūrī irirosū deyogu ūjū, mutādi nikūguere dijījami. Īgū diariguere, deko wiriri goberiguere deko ejaburogora meémejāmi. ¹¹ Īgū: “Sūīgū” wāīkūmi. Deko īgū meémejādero ejatuaru sūīrī deko waabu. Irasū waadero pūru, iri dekore iirīrā, wārā masaka boama.

¹² Ūrerā Marīpure wereboerā īgūsāya purīriduparu puriadero pūru, gajīgu Marīpure wereboegu īgūyare purimi doja. Īgū purimakū, abe ūmūmu, űamimūde deko ejaburogora poyanorēma. Neñkāde iropata poyanorēma. Irasīrīgu abe, ūmurē wapikūrī horagora neō boyobirimi. űamidere wapikūrī horagora abe űamimū, neñkūā neō boyobirima.

¹³ Pūru ūmarōgue īāmugū, gapāu wūwāgāgūrē īābū. Īgū turaro merā āsū ārī werenīmakū pébu:

—Ayó! Ayó! Ayó! Gajīrā ūrerā Marīpure wereboerā īgūsāya purīriduparure puribema dapa. Īgūsā irire puriadero pūru, űetarīro waarokoa i nikūgue āārīrārē, ārīmi.

9 ¹ Pūru wapikūrā Marīpure wereboerā īgūsāya purīriduparu puriadero pūru, gajīgu Marīpure

wereboegu īgūyare purimi doja. Īgū purimakū, neñkāmū irirosū deyogu ūmūgasigūe āārādi i nikūgue yuriadire īābū. Būro ūkūārī gobema sawire īgūrē sīma. ² Īgū iri gobere tūpāmakū, wārī peamema īīmīkā wirībū. Iri īīmīkā abe ūmūmurē tuūbiatobū. Irasīriro ūmarōgue naītiārō waabu. ³ Poreroa, īīmīkā watopegue āārānerā, i nikūgue wādījarima. Korebaba irirosū toarā āārīmā. ⁴ Marīpu īgūsārē tāre, yukure, gajī otebare poyanorēdorebirimi.

“Īgūsāya diapuserorire ya wāi tuuā marīrāno ditare űerō tarīmakū irīrākoa”, ārīmi. ⁵ Īgūsārē toawējēdorebirimi. Su mojomārā abegora īgūsārē būro pūrīmakū iridoremi. Irasīrīrā korebaba toari pūrīrōsū īgūsārē pūrīmakū irima.

⁶ Īgūsārē pūrīrīpoere masaka būro boaduadima. Īgūsā boaduakeremakū, boamasīña marībū.

⁷ Poreroa, caballua gāmekēāburi dupiyuro āmu odoanerā irirosū deyoma. Īgūsāya dipure oparā peyari berorī, oro merā irīdea berorī irirosū deyore peyama. Īgūsāya diapuri masakaya diapu irirosū deyobū. ⁸ Īgūsāya poari, nomeya poañapu irirosū āārībū. Īgūsāya guika, ēōkayea guika irirosū āārībū. ⁹ Īgūsāya koretibirire kōme merā irīdea kāmūtari surīro sāñanerā irirosū āārīmā. Īgūsā wāmākū, īgūsāya kēdūpūrī būro busubū. Wārā caballua tūrūrīduparure īgūsā gāmewējērōgue mumurō merā tūāwāgārā irirosū busubū.

¹⁰ Korebaba irirosū īgūsāya pore merā toarā, masakare su mojomārā abegora pūrīmakū irima. ¹¹ Poreroa opu, būro ūkūārī gobe opu āārīmi. Īgū Marīpure wereboegu āārīdi āārādīmi. Hebreo ya merā “Abadón” wāīkūmi. Griego ya merā “Apolión” wāīkūmi. “Apolión”, ārīrō: “űerō poyanorērīmasū”, ārīduaro yāa.

¹² Poreroa masakare űerō pūrīmakū iriadero pūru, űerō tarīpurorīdea preakōābū. Iri pūru, pero űerō tariri duyāa dapa.

¹³ Pūru su mojomārā Marīpure wereboerā īgūsāya purīriduparu

puriadero puru, gajigu Maripure wereboegu iguyarure purimi doja. Igū purimakū, sugu werenimākū pēbu. Maripu iūrō igūsā igūrē sīdea soepeoro, oro merā iridea soepeorogue igū werenirī busubu. Iri soepeoroma wapikuri kūsari watopegue igū werenirī busubu. ¹⁴Irasū werenigū, puriduru puriadire āsū ārimi:

—Wapikurā Maripure wereboerā āārādinerārē wiuka! Igūsā dia wādiya Eufrates wāikūdiyague suadobosūnerā āārīma, ārimi.

¹⁵Irasū ārimākū pēgu, Maripure wereboegu igūsā wapikurārē wiumi, wārā masakare wējēmurārē. Irasirigu Maripu igūsārē: “I hora, inu, īi abe, i bojori āārimākū, wiusūrākuma”, ārīderosūta keoro waabu. Irasirirā āārīpererā i nikūgue masakare ure bu dukawamakū, su bumarārē wējērā waama. ¹⁶Igūsā merā wārā surara caballua weka peyarā āārīmā. “Igūsā āārīpererā doscientos millones surara āārīma”, ārīrīrē pēbu.

¹⁷Yu kērōsūgue caballuare, igūsā weka peyarādere iābu. Āsū deyoma: Igūsāya koretibirire kōme merā iridea kāmūtari surīro sāñanerā āārīmā. Iri kāmūtari surī, diiari, yasari, boreri surī deyobu. Irasiriro peame ūjūrī, ūtāye jacinto wāikuriye, azufre wāikuri poga irirosū deyori āārībū. Caballuaya dipu ēōkayea dipu irirosū deyobu. Igūsāya disirigue peame, īimikā, azufre wāikuri poga ūjūrī īimikāde wiribu. ¹⁸Irasirirā caballua igūsāya disī wiriri: peame, īimikā, azufre ūjūrī merā āārīpererā masakare ure bu dukawamakū su bumarārē wējēma. ¹⁹Igūsāya disī wiriri merā, igūsāya pore merā wējēma. Igūsāya pore yuwari, āña dipu irirosū deyobu. Iri merā masakare kāmītūma.

²⁰Gajirā masaka peame, īimikā, azufre ūjūrī merā boamerā gapu irire waamakū iākererā, igūsā ñerō iririre neō piribirima. Wātēārē būremurīrē neō piribirima. Igūsā būremurā keori weadea: oro, plata, bronce, ūtāyeri, yuku merā irideare būremurīrē neō piribirima. Iri keorī weadea neō iābiri,

neō pēbiri, neō naabiri āārīkeremākū, igūsā irire soebuima. ²¹Irasū āārimākū, igūsā masakare wējēdeare, igūsā yéa āārīrā irideare, igūsā kōābiradeare, igūsā yajadeadere neō būjawerebirima. Iri āārīpererire neō piribirima.

Maripure wereboegu papera tūrūgārē opadea

10 ¹Puru gajigu turagu Maripure wereboegu ūmugasigūe merā īimikāyebō dekogue dijarimakū iābu. Igūya dipuru wekare buida āārībū. Igūya diapu abe ūmumu irirosū gosesiribu. Igūya ñīgārī peame irirosū gosebu. ²Igūya mojōgue papera pū kuradea tūrūgārē opami. Igūya diayema gubu merā dia wādiyague tāpīmi, kúgarūma gubu merā nikūgue tāpīmi. ³Irogue nīgū, turaro ēōkayea gaguinīrōsū gaguinīmi. Igū irasū gaguinīmakū, su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejarā bupua werenīma. ⁴Igūsā wereniadero puru, igūsā wereniadeare gojanugābu. Yu gojanugāmakū, sugu ūmugasigūe āārīgū yure āsū āri weremi:

—Bupua wereniadeare gajirārē werebirikōāka! Irire gojabirikōāka! ārimi.

⁵Puru yu wādiyague, nikūgue nīmakū iādi, igūya diayema mojōrē ūmugasigūe soemumi. ⁶Irasū soemugū, Maripu okanīgū, ūmugasī, i nikū, dia wādiya āārīpererā irogue āārīrārē iridi wāi merā wāiṭe, āsū ārimi:

—I ūmu pereakōāa. Iropata āārā.

⁷Su mojōma pere gajī mojō suru pērēbejarā Maripure wereboerā igūsāya puririduparure purisīama. Gajigu iguyarure purimakū, Maripu igū: “Āsū irigūra”, ārīdeare, iripoegue marā masībirideare iriyuwarikugukumi. Irasiriro iri, igūrē moāboerārē, igūya kerere weredupiyunerārē igū: “Āsū irigūra”, ārīdea keoro waarokoa, ārīmi.

⁸Igū irasū ārādero puru, ūmugasigūe āārīgū yure werenīdi, dupaturi āsū āri werenīmi:

—Sī Maripure wereboegu, wādiyague, nikūgue nīgū pūrogue waaka! Igūya

mojogue papera pū kuradea tūrügārē opami. Iri pūgārē āika! ārimi. ⁹Īgū irasū ārimakū pēgu, īgū pūroge waabu. Īgūrē yu papera pūgārē sērēmakū pēgu, āsū āri yujumi yure:

—Āi, baaka! Mu baamakū, mume irirosū ōarō misōrokoa. M̄ya paru gapu, p̄ru buro sūirokoa, ārimi.

¹⁰Īgū irasū ārimakū pēgu, iri pūgārē īgūrē āi, baabu. Yu baamakū, mume irirosū misōbu. Baa odoadero p̄ru, yaa parugere sūirō péñabu. ¹¹P̄ru āsū ārimi yure:

—Dupaturi wári buri marārē, wári nikū marārē, īgūsā ya werenírārē, īgūsā oparādere Marīpu īgūsārē: “Āsū irigura”, ārideare weregu waaka! ārimi.

Pērā Marīpuyare wererimasā weredea

11 ¹P̄ru Marīpu yure keodi, tuadi irirosū deyodire sīmi. Sī odo, yure āsū ārimi:

—Īgu merā yaa wiire keogu waaka! Iri wiimarē yu iūrō īgūsā yure sīdea soepeorodere keoka! Iri wiiguere masakare yure buremurādere: “¿Niisāku āārīri?” āri keoka! ²Iri wii turoma gapure keobirikōāka! Iri gajiro marā masakare wiadea nikū āārā. Īgūsā cuarenta y dos abegora yaa makār ⁱ poyanorēgorenarākuma. ³Irasirīgu yaare weremurārē pērā iriugura. Yoaripoe mil doscientos sesenta nurīgora yaare wererākuma. Īgūsā bujawereri imurā, kó suri sāñanerā āārīrākuma, ārimi.

⁴Īgūsā pērā Marīpuyare weremurā, pegu wāikuri yuku, irasū āārimakū pegu sīāgori yuku irirosū āārīma. Marīpu i nikū Opū iūrō nīma. ⁵Īgūsārē iaturirā īgūsārē ñerō iriduamakū, īgūsāya disigue peame ūjūrī pūrā wiriri merā īgūsārē soe wējēpeokōārākuma. Irasirirā āārīpererā īgūsārē ñerō iriduārārē iri merā boamakū irirākuma.

⁶Īgūsā Marīpuyare wererīnūrērē deko merēdorebirimakū merēbirīkoa. Irasū āārimakū dekore dí poyadoremakū

dí poyarokoa. I nikū āārīpererogue āārīrārē āārīpereri gajirosūperi ñerō taridorerākuma. Īgūsā iriduaro pa ñerō tarimakū irirākuma.

⁷Marīpuyare were odomakū, buro ūkūārī gobegue āārīgú, ñegū gajirosū deyogu wirīgukumi, īgūsā pērā merā gāmekēabu. Īgūsārē gāmekēā, īgūsārē tarinugā, wējēkōāgukumi. ⁸Īgūsārē wējēadero p̄ru, īgūsāya dupuri dari wári makāma maague oyarokoa. Iri makā, marī Opure Jesucristore īgūsā curusague pábiatú wējēdea makā āārā. Iri makā marā ñerā āārīrā, Sodoma marā, Egipto marā ñerā āārīnerā irirosū āārīma. ⁹Urenu gajinu dekogora īgūsāya dupuri dari iri maarē oyarokoa. Āārīpereri nikū marā, āārīpereri buri marā, īgūsā ya werenírā īgūsāya dupuri darire iārākuma. Gajirārē iri dupuri darire yáadorebirikuma. ¹⁰Īgūsā pērā okarā, i ūmu marā masakare buro ñerō tarimakū irinerā āārīma. Īgūsā boamakū iārā, usuyarākuma. Bosenu iri, gajinorē gāme sirākuma.

¹¹Īgūsā boadero p̄ru, urenu gajinu deko p̄ru, Marīpu īgūsārē masú, dupaturi okamakū irimi doja. Īgūsā wāgānugāmakū iārā, āārīpererā buro güima. ¹²P̄ru sugu ūmugasigue āārīgú īgūsā pērārē turaro merā āsū āri werenimakū péma:

—Ōogue murīrika masā! ārimi.

Īgū irasū ārimakū pērā, iimikāyēbo merā murīākōāma. Īgūsā murīāmakū, īgūsārē iaturirā iāma. ¹³Īgūsā murīaripoe nikū buro ñomebu. Iri makāma wiiri wári miriudijabu. Wārā siete mil masaka boama. Gajirā duyarā gapu buro güima. “Marīpu ūmugasigue āārīgú turatarīgu āārīmi”, ārīma.

¹⁴I āārīpereri irasū waadero p̄ru, pero ñerō tariri waasiabu. Irasū waakeremakū, mērogā p̄ru masaka dupaturi ñerō tarirākuma doja.

Marīpure wereboegu puridiru puritūnudea

¹⁵P̄ru su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejarā Marīpure wereboerā īgūsāya

ⁱ 11.2 Marīpuya makā, Jerusal'ēta āārā.

puririduparure puriadero puru, gajigu
igürë wereboegu igüyarure purimi. Igü
purimakü, ümugasigue äärirá turaro
merá äsü äri wereníma:

Dapagorare Marípu, igü iriudi
Cristo merá äärípererä i ümu
marärë doregu ñajämi. Igü doreri
neõ perebirikoa, ärima.^j

¹⁶ Irasü ärimakü perä, Marípu diaye
oparä doarigue doarä veinticuatro oparä
murä Marípu iürö ñadukupiri merä
ejamejaja, igüsäya diapure yebague
moomejä, igürë büremu, ¹⁷ äsü ärima:

Gua Opu, äärípererä nemorö
turagu äärä. Mu merä usuyáa.
I ümurë iriburo dupiyuro
äärísiabu. Dapagoradere
ääríniköaa. Purugedere irasüta
ääríniköägukoa. Mu turari merä
masakare dorenügaa. Irasirirá
murë usuyari sia.

¹⁸ I ümu marä murë gäämemerä, mu
merä guatarima. Mu igüsärë
wajamoärínu, irasü äärímakü
boanerädere mu wajamoärípoe
ejasíaa. Äärípererä muyarä
gapure öärirë sigukoa.^k

Muya kerere weredupiyurimasärë,
murë öarö goepeyari merä
buremurärë, oparärë, ubu
ääríradere öärirë sigukoa. I
ümu marärë poyanorërä gapure
béorípoe ejasiáa, ärima.^l

¹⁹ Igüsä irasü ärädero puru, Marípuya
wii ümugasigue ääríri wii makäpuro
túpäsübu. Iri wii poekague su kumarë
iäbu. Iri kuma, Marípu masakare
wepirí gojadea opari kuma ääríbu. Iri
kumarë iämaküta, bupu miä, buro pámi.
Irasü äärímakü, i nikü ñomebu. Wári
deko yeri yusari yeri nikügu yuribu.

Nomeöya, irasü äärímakü pírü
irirosü deyoguya kerere werede

12 ¹ Puru ümugasigue gajirosüperi
buro goeri deyoamakü iäbu.
Irasü waarípoe sugo nomeörë iäbu.
Igoya suríro abe ümumu irirosü

gosesiribu. Abe ñamimu weka nímó.
Opu peyari berore, pe mojóma pere
su gubu peru përebejarä neñukä opari
berore peyamo. ² Igo puräkuburo
mérögä duyabu. Irasirigo igo nijiwägügö
pürirö merä gaguinímó. ³ Puru gaji
ümugasigue deyoamakü iäbu. Wágu
pírü diagu diakëa irirosü deyogure
iäbu. Igü su mojóma pere gaji mojó
peru përebejari dipu opagu äärími.
Dipuku, oparä peyari beroríre peyami.
Pe mojóma kúsari opagu äärími.

⁴ Ümugasigue äärirä neñukärë ure bu
dukawamakü, su bumarärë igüya pore
merä wëjäsiri meédijumi. Igü, nomeö
püräkubo puro nímí, majígü deyoamakü
baabu. ⁵ Mérögä puru, majígürë
püräkumo. Ii majígüta äärípereri nikü
marä Opu ääríbu äärími. Wári turari
merä, opu köme merä iridea yuku opagu
masakare dorebu äärími. Puru Marípu
igü doaro purogue igürë äimuríami.
⁶ Nomeö masaka marirö Marípu
ämuyuderogue duriwägäköamo. Iroque
igore mil doscientos sesenta nurígora
baari simi.

⁷ Puru ümugasigue gämewëjërí waabu.
Marípure wereboerä opu Miguel
wáikugu, igüyará Marípure wereboerä,
pírü merä gämekëama. Pírü, igüyará
merä Míguesä merä gämekëami.

⁸ Míguesä pírürë tarinügama. Irasirigu
pírü, igüyará merä ümugasiguere igüsä
ääríró neö bokanemobirimi. ⁹ Irasirigu
Marípu pírürë béoköami. Igü wágu pírü,
neögoraguere deyoadi, Satanás wáikugu,
wätí äärími. Igü äärípererä i ümu marä
masakare ärikatorikugu äärími. Marípu
igürë, igüyará merä i nikügu béodijumi.

¹⁰ Puru sugu ümugasigue äärígü
turaro merä äsü äri werenímakü pébu:

—Marípu marirë tauri, igü turari
merä marí Opu ääríri, igü iriudi
Cristo marirë doreri ejasiáa. Irasirigu
Marípu wätirë ümugasigue äärídire i
nikügu béodijumi. Ümuriku, ñamiriku
wätí Marípure, mariyará Jesúre
buremurärë: “Ñerö irirá ääríma”, äri

weresāgū iriadimi. ¹¹Marīyarā wātirē tarinugāma. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūrē, igū dī béori merā ĩgūsārē taurire buremusiā, irasirima. Jesúya kerere weredeā waja gajirā ĩgūsārē wējēduakeremakū, ĩgūsā okarire maĩbirima. Neō piriro marirō ĩgūya kerere weresiā, wātirē tarinugāma. ¹²Irasirirā musā ũmugasigwe āārīrā āārīpererā usuyaka! Wātī nikūgue béodijusūadi āārīmi. Musā i nikū āārīrārē, dia wādiyague āārīrārē wātī dijajamakū, musārē űetariro waanugābu. ĩgūrē wajamoāburo merō dūyāa. Irire masīmi. Irasirigu guatarikōāmi, āri weremi.

¹³Irasirigu pīrū, nikūgue béodijumakū ĩāgū, majīgū pagore nūrūtuyawāgāmi. ¹⁴Marīpu gapū igore gapāu kēdupurire sīmi. Iri merā igo, pīrūrē masaka marirōgue wū duriwāgāmo. Irogue ure bojori gaji bojori dekogora Marīpu igore baari sīmi. ¹⁵Igo irogue āārīmakū ĩāgū, pīrū igore miūduagu, wāro dekore dokabéomi. ¹⁶Irasirikeremakū, i nikū gapu igore iritamubu. Pīrūya disī wiriri dekore yeteoma, uju āipeokōābu. ¹⁷Irasū waamakū ĩāgū, pīrū igo merā guatarimi. Irasirigu igo parāmerā āārīturiarā merā gāmewējēgū waami. ĩgūsā, Marīpu dorerire irirā, Jesucristoya diayema buerire neō pirimerā āārīma. ¹⁸Pīrū dia wādiya turo eja, irogue yūmi.

Pērā gajirosū deyorāyare gojadea

13 ¹Puru gajirosū deyogu dia wādiyague āārādi wāgāpamakū ĩābu. ĩgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari dipu, pe mojōma kūsari opagu āārīmi. ĩgūya kūsarigwe oparā peyari berorire peyami. ĩgūya dipure Marīpure űerō doori wāi gojatūdea āārībū. ²ĩgū, yé dorogu guagu irirosū deyomi. Buguya guburi irirosū opagu āārīmi. Ēōkaye irirosū disikugu āārīmi. Pīrū ĩgū turarire sīmi ĩgūrē. Irasū sigū, ĩgūrē opu doarogue dobomi, ĩgū irirosūta masaka wārārē doreburo, ārīgū. ³Gajirosū deyogu dipuru su dipuru kāmīrōkuri dipurusū deyobu. Iri kāmīrō

ĩgūrē wējēboyadea kāmīrō, yaridea kāmīrōgue āārībū. Irire ĩārā, i ũmu marā āārīpererā ĩāgukakōāma. Irasirirā ĩgūrē: “Turagu āārīmi”, āri, ĩgūyare irituyama. ⁴Pīrū ĩgū turarire gajirosū deyogure sīmakū ĩārā, masaka pīrūrē: “Ōatarigu āārīmi”, āri buremuma. Gajirosū deyogudere āsū āri buremuma: —Neō gajigu mu irirosū turagu māmi. Gajigu murē neō tarinugāmasibemi, ārīma.

⁵Pīrū dorederosūta gajirosū deyogu: “Yū, gajirā nemorō āārītarinugāgū āārā”, āri weregorenami. Marīpure űerō āri doogorenami. Masakare cuarenta y dos abegora doremi. Marīpu ĩgūrē: “Iropata irika!” ārīmakūgue duūmi. ⁶Irasirigu masakare doregu, āsū irimi. Marīpure, ĩgū wāirē, ĩgū āārīrōrē, āārīpererā ĩgū puro āārīrādere űerō āri doomi. ⁷Marīpuyarā merā gāmewējē, ĩgūsārē tarinugāmi. āārīpererogue āārīpereri buri marārē, ĩgūsā ya werenīrārē, āārīpereri nikū marārē doremi. Marīpu ĩgūrē: “Iropata irika!” ārībiri dapa. Irasirigu űerirē irimi. ⁸āārīpererā i nikū marā Marīpuyarā āārīmerā gajirosū deyogure buremuma. Marīpu ĩgū i ũmurē iriburo dupiyuro ĩgūyarā āārīmurā ĩgū merā perebiri okari opamurā wāirē su papera pūgue gojatūsiadi āārīmi. Iri pū Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū wējēsūdiya pū āārā.

⁹Gānipūrī oparā, ire péka! ¹⁰Peresugwe waarōkuma. Sareri majī merā gajirārē wējērā, sareri majī merā wējēsūrākuma. Iri irasū waaripoe Marīpuyarā āārīrā gūñaturari merā ĩgūrē buremurirē neō pīribirikōārō gāāmea.

¹¹Puru gajigu gajirosū deyogure ĩābu doja. Nikū poekague āārādi wiri murīrimi. ĩgū oveja majīgū irirosū pe kūsā opagu āārīmi. Irasū āārīkeregu, pīrū irirosū weniimi. ¹²Gajirosū deyogu āārīpuroriadiya turarire opami. Iri turari merā āārīpererā i nikū marārē gajirosū deyogu

äärīpuroriadire wējēsūboyadi kāmirō yarisūadire buremumakū irimi. ¹³Wári deyoromurīrē iri imumi. Masaka iūrō peame ūmugasigüe āārādeare nikūgüe dijarimakū irimi. ¹⁴Īgū, gajirosū deyogu āārīpuroriadiya turari ĩgūrē sīrī merā wári deyoromurīrē iri imumi. Iri merā masakare ārīkatomi: “Ī musā buremugū āārīmi”, ārīgū. Irasirigū ĩgūsārē gajirosū deyogu āārīpuroriadi keorire weadoremi. Gajirōsū deyogu āārīpuroriadi sareri majī merā saresūadi āārīkeregu okami. ¹⁵Gajirosū deyogu puru aaradi, gajirosū deyogu āārīpuroriadiya turari merā ĩgū keori weadeare okamakū irimi. Irasirigū iri keori weadeare masaku irirosū werenīmakū, āārīpererā irire buremumerārē wējēmakū irimi. ¹⁶Āārīpererārē ĩgūsāya diayema mojō gapure, o ĩgūsāya diapuserorire gajino gojatūadoremi. Ubu āārīrārē, oparārē, wári doebiri oparārē, boporārē, moāboerimasārē, moāboerimasā āārīmerārē, āārīpererārē irasū gojatūadoremi. ¹⁷Gojatūsūna marīrā neō wajarimasībiri, neō duamasībiri. Iri gojatūdeya, gajirosū deyogu āārīpuroriadi wāi, o ĩgū wāi keori āārā.

¹⁸Irire oārō pémasīrō gāamea. Pémasīrā, gajirosū deyogu wāi keorire masīburo. ĩgū wāi keori, masaku wāi keori, seisientos sesenta y seis āārā.

Marīpu taunerā ciento cuarenta y cuatro mil masaka ĩgūrē bayadea

14 ¹Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūrē ūtāu Sión^m wāikudigüe nīgūrē iābu. ĩgū merā ciento cuarenta y cuatro mil masaka āārīmā. ĩgūsā, ĩgū wāirē, ĩgū Pagu wāidere ĩgūsāya diapuserorire gojatūsūnerā āārīmā. ²Puru ūmugasigüe merā buro busudjaririre pébu. Wádibu ūtāmu irirosū, buro bupu páro irirosū busubu. Wārā arpa wāikuri buaputērō irirosū busubu. ³Īgūsā ciento cuarenta y cuatro mil masaka, Marīpu, Opū doarogue doagu diaye, irasū āārīmakū wapikurā

okarā, oparā murā iūrō bayama. Maama bayarire bayama. ĩgūsā dita iri bayarire masīma. ĩgūsā i nikū marā watopegue āārīrā, Marīpu tausūnerā āārīmā. ⁴Neō ĩgūsā suñarō nome merā ñerō iribirinerā, neō sugo nomeōrē marāpokubirinerā āārīmā. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūyare irituyama. I nikū marā masaka watopeguere Marīpu tausūnerā āārīmā. ĩgūsā Marīpuyarā, irasū āārīmakū Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūyarā āārīpurorirā āārīnerā āārīmā. ⁵Īgūsā watopere neō sugu ārīkatogu māmi. Marīpu iūrōrē ñerīrē opamerā āārīma.

Ūrerā Marīpure wereboerā weredea

⁶Puru gajigu Marīpure wereboegu ūmarōgue wūgure iābu. ĩgū āārīpererā i nikūgüe āārīrārē Marīpu masakare tauri kerere wererimasū āārīmī. Āārīpererogue āārīpereri nikū marārē, āārīpereri buri marārē, ĩgūsā ya werenīrārē iri kerere weregu āārīmī. Iri kere, neō gorawayubiri, perebiri kere āārā. ⁷Turaro merā ārīmi:

—Marīpure goepeyari merā āsū ārī buremuka: “Turatarigu, oātarigu āārīmī”, ārīka! ĩgū āārīpererā ñerārē peamegüe béoripoe ejasiāa. ĩgū ūmugasire, i nikūrē, dia wādiyare, āārīpereri deko wiriri goberidere iridi āārīmī. Irasirirā ĩgūrē buremuka! ārīmi.

⁸Īgū purumu, gajigu Marīpure wereboegu āsū ārīmi doja:

—Wári makā Babilonia wāikuri makā pereakōābu. Iri makā marā āārīnerā āārīpereri nikū marārē ñerō irimakū irima. Masaka ĩgūsārē iākūrā, mejārīkurā igui deko pāmudeare turaro uaribejarosūta ĩgūsā ñerī iriridere turaro uaribejama, ārīmi.

⁹⁻¹⁰Pērā Marīpure wereboerā irasū ārādero puru, gajigu Marīpure wereboegu turaro merā āsū ārīnemomi doja:

—Āārīpererā gajirosū deyogüe, ĩgū keori weadeare ejamejā buremurārē

^m 14.1 Jerusalén, Sión wāikudigüe āārīyuro.

īgūsāya diapuserorire, o īgūsāya mojrīrē īgū wāi gojatūsūnerārē Marīpu būro wajamoāgukumi. Īgūsā merā būro guagu, turaro wajamoānīgukumi. Azufre wāikuri poga būro asiri ūjūrī, peame merā nērō tarimakū irigukumi. Īgūrē wereboerā, Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū īūrō, īgūsārē wajamoāgukumi. ¹¹Iri peame irasū īimikakunīkōārokoa. Neō yaribirikoa. Īgūsārē irasū pūrīnīmakū irirokoa. Āārīpererā gajirosū deyogure, īgū keori weadeare ejamejā būremurārē, īgū wāi gojatūsūnerārē irasū pūrīnīrokoa. Ūmurī, nāmīrī pūrīnkōārokoa, ārīmi.

¹²Irasirirā musā Marīpuyarā, īgū dorerire irirā, Jesúre būremurārē neō pirimerā āārīrā, gūnaturaka!

¹³Puru sugu ūmugasigū āārīgū werenīmakū pēbu doja. Yure āsū ārīmi:

—Ire gojaka: “Marī Opure būremurā boadero purugedere usuyari bokarākuma”, ārīmi. Ōāgū deyomarīgūde: “Irasūta āārā”, ārīmi. “Īgūsā turaro moārīrē pirikōā, siñajārākuma. Ūmugasigū īgūsā waamakū, Marīpu īgūsā ōārō irideare gūnagukumi. Irasirīgu īgūsārē ōārō irigukumi”, ārīmi Ōāgū deyomarīgū.

I nikūma otedea dukakurimarē weredea

¹⁴Puru īimikāyebo boreri yebore īābu. Iri yebo weka sugu masaku doami. Īgūya dipurugue oro merā iridea berore peyami. Duka diti āiri usiri berore opami. ¹⁵Puru gajigu Marīpure wereboegu Marīpuya wiigū āārādi wirijami. Īimikāyebo weka doagure turaro merā āsū ārī gaguinīmi:

—Muya usiri bero merā i nikūma otedea dukare diti āikōāka! Irire diti āiripoe ejasiāa. Duka boresiābu, ārīmi.

¹⁶Irasū ārīmakū pēgu, īimikayebō weka doadi īgūya usiri bero merā i nikūma otedea dukare wājī āimi.

¹⁷Puru gajigu Marīpure wereboegu ūmugasigū āārīrī wii Marīpuya wiigū āārādi wirijami. Īgūde duka diti āiri usiri berore opami. ¹⁸Puru gajigu

Marīpure wereboegu Marīpure sīdea soepeoro purogue āārādi wirijami. Īgū peame opu āārīmi. Irasū wirijagu, duka diti āiri usiri bero opagure turaro merā āsū ārīmi:

—Muya usiri bero merā i nikūma igui tōrīrē diti āika! Iri igui nīsiābu, ārīmi.

¹⁹Īgū irasū ārīmakū pēgu, īgūya usiri bero merā i nikūma igui tōrīrē wiiritā āimi. Irire āi, igui kurabipiri gobe miēgue sāmi. Iri gobegue kurabipiri, Marīpu īgūrē gāamemerārē būro wajamoārō irirosū āārā. ²⁰Makā turogue iri igui kurabipisūbu. Igui kurabipisārīpoere iri gobegure wāro dī wirību. Iri dī merā wādiya, caballuya disire tūsārī berogue mirītuūnujābu. Trescientos kilómetros yoadiya waabu.

Marīpure wereboerā masakare nērō tarimakū iritūnuburire weredea

15 ¹Puru ūmugasigū gajirosūperi būro goeri deyoamakū īābu doja. Su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejarā Marīpure wereboerārē īābu. Marīpu īgūsārē masakare wajamoātūnudoregukumi. Irasirirā, īgū wajamoādogegu pīnerā āārīmā. Iri wajamoārī merā Marīpu i ūmu marā merā guari pererokoa.

²Puru dia wādiyare ōārō deko suridiya peame merā morēadiya irirosū āārīdiyare īābu. Iriya turo nīrārē, gajirosū deyogu dorerire iribiri, īgū keori weadeare būremubirinerārē īābu. Īgūsā gajirosū deyoguya wāirē gojatūdobirinerā āārīmā. Iroque nīrā, arpa wāikuri buaputērīrē opama. Iri buaputērī Marīpu sīdea āārībū. ³Īgūsā Marīpure moāboegu Moiséya bayarire, Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūya bayaridere bayapeoma. Āsū ārī bayama:

Gua Opu, mu āārīpererā nemorō turagu āārā. Āārīpererī mu iridea ōātaria. Irire īārā, īagukakōāa. Mu āārīpererā i nikū marā Opu āārā. Ārikatori marīrō, diayemarē ōārō yāa.

⁴Āārīpererā murē guirākuma.

Āārīpererā murē: “Turatarigu

āārīmi”, āārīrākuma. Mu dita nēri marīgū āārā.

Āārīpereri nikū marā mu pūroge eja, mu iūrō nādūkūpuri merā ejamejā, mūrē būremurākuma. Mu diayema irideare iānerā āārīsīā, irire irasū irirākuma, āārī bayama.

⁵Puru Marīpuya wii, ūmugasigie āārīrī wii tūpāmakū iābu. Iri wii poekague Marīpu āārīrī taribu īgū doreri gojade majīrī ūtā majīrī āārībū. ⁶Iri wii poekague āārānerā, su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejarā Marīpure wereboerā wirījama. Īgūsā Marīpu wajamoādogegu pīnerā āārīmā. Īgūsāku masakare nērō tarimakū iriburire opama. Īgūsā boreri, gurari marīrī surī, būro gosesiriri surī sānarā āārīmā. Īgūsāya koretibirire oro merā iridea yūjūwēnarīdarire suatūanerā āārīmā. ⁷Īgūsā wirījamakū, wapikurā okarā merāmu īgūsāku Marīpure wereboerārē oro merā irideaparire sīmi. Iripari Marīpu āārīnīgū būro wajamoāburi oārō utaribu. ⁸Īgū iriparire īgūsārē sīmakū, Marīpuya wii poekague īgū gosesiriri merā, īgū turari merā iimikākuseyakōābu. Irasū iimikākuseyamakū, iri wiire neō suguno nājāmasībirimi. Marīpure wereboerā īgū wajamoādogegu pīderosūta īgūsā masakare wajamoātūnuadero pūrugue dupaturi iri wiire nājāmasīrākuma doja. Īgū wajamoāburo dupiyuro nājāmasīna maa dapa.

Juan Marīpu masakare wajamoāburire gojade

16 ¹Puru Marīpuya wii ūmugasigie āārīrī wiigie āārīgū turaro merā werenīmakū pébu. Su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejarā Marīpure wereboerārē āsū ārīmi:

—Marīpu wajamoādogedeare irirā waaka! Irasirirā musāya parimarē nikūgue pīsiridijurā waaka! ārīmi.

²Irasū ārīmakū pégu, āārīpūrorigū Marīpure wereboegu īgū oparipamarē nikūgue pīsiridijumi. Īgū irasirimakū,

gajirosū deyogu wāi gojatūsūnerā, īgū keori weadeare būremurā nērō kāmiku, būro pūrīsūma.

³Īgū irasū pīsiridijuadero pūru, gajigu Marīpure wereboegu īgū oparipamarē dia wādiyague pīsiridijumi. Īgū irasirimakū, deko, dí poyabu. Boadiya dí irirosū āārībū. Irasū waamakū, wādiyague āārīrā boapereakōāma.

⁴Pērā pīsiridijuadero pūru, gajigu Marīpure wereboegu īgū oparipamarē diarigie, deko wiriri goberigie pīsiridijumi. Īgū irasirimakū, diari, wiriri goberima deko, dí poyabu. ⁵Puru gajigu Marīpure wereboegu āārīpererogue dekore dogegu āsū ārīmakū pébu:

—Gua Opu, mu nēri marīgū āārā. Dapagoradere irasūta āārīnīkōā. Iripoegedere irasūta āārīnīkōābu. Irasirigu wajamoāgū, diayeta irigu yāa.

⁶Gajirosū deyoguyarā, mūyarārē, mūya kerere weredupiyunerārē wējērā dí béomakū irima. Īgūsā dí béomakū iridea waja, deko dí poyamakū iribu īgūsārē irīdogegu, ārīmi.

⁷Īgū irasū ārādero pūru, Marīpure sīdea soepeoro pūroge sugu werenīmakū pébu doja:

—Irasūta āārā. Gua Opu, mu āārīpererā nemorō turagu āārā. Īgūsārē keoro wajamoādogegu, diayeta irigu yāa, ārīmi.

⁸Ūrerā Marīpure wereboerā īgūsā oparipamarē pīsiridijuadero pūru, gajigu Marīpure wereboegu īgū oparipamarē pīsiridijumi doja. Abe ūmumu weka pīsiridijumi. Īgū irasirimakū, abe būro asīmi. Īgū asiri merā masakare soemi. ⁹Īgūsā būro ūjūrī merā wajamoāsūkererā, īgūsā nērō iririre bujawebirima. Īgūsā gūnarīrē neō gorawayubirima. Irasirirā, Marīpure īgūsārē wajamoāgūrē nērō doo werenīma. “Ōāgū āārīmi”, neō ārī būremubirima.

¹⁰Wapikurā Marīpure wereboerā īgūsā oparipamarē pīsiridijuadero pūru, gajigu Marīpure wereboegu īgū oparipamarē pīsiridijumi doja. Gajirosū

deyogu, opa doarogue písiridijumi. Īgū irasiriadero puru, gajirosū deyoguyarā āārīrōgue naītīārō waabu. Irasirirā Īgūyarā masaka ñerō pūrīmakū, Īgūsāya nedearo buro sīrītu kūrīdiuma. ¹¹Īgūsārē ñerō pūrīkeremakū, ñerō kāmīkukererā, Marīpure ūmugasigūe āārīgūrē ñerō doo werenīma. Īgūsā ñerō iriri gapure bujawerebirima. Irasirirā ñerirē neō pīribirima.

¹²Su mojōmarā Marīpure wereboerā Īgūsā opariparimarē písiridijuadero puru, gajigu Marīpure wereboegu Īgū oparipamarē Eufrates wāikūdiya wādīyague písiridijumi. Īgū irasirimakū, iriya bojomejākōābu. Abe mūrīro marā oparā Īgūsāyarā surara gāmewējērā waarā taribujaburore irasū irimi.

¹³Puru urerā wātēārē tárua irirosū deyōārē iābu. Sugu tárū, pūrīya disigūe wirimi. Gajigu, gajirosū deyoguya disigūe wirimi. Gajigu: “Ūmugasigūe marā Opuyare weregu āārā”, ārīkatoguya disigūe wirimi. ¹⁴Īgūsā urerā wātēa, tárua irirosū deyōārē deyōromurirē iri imuma. Irasirirā āārīperero marā oparārē neeōma, Marīpu merā gāmewējēdorera. Īgūsā gāmewējērīnu, Marīpu āārīpererā nemorō turaguyanⁿ āārīrokoa.

¹⁵⁻¹⁶Urerā wātēa āārīperero marā oparārē hebreo ya merā Armagedón wāikurogue siu neeōma. Iro dupiyuro Jesús āsū ārīdi āārīmī: “Ire ōārō pēmasīka musā! Yajarimasū gūñaña marīrō aarirōsū yude gūñaña marīrō aarīgukoa. Sugu yu aariburore ōārō yūguno, yaare irituyagu, Marīpu iūrō waja opabi usuyagukumi. Ōārō yobeguno surīro sāñadi irirosū āārīgukumi. Masaka iūrō surīro marīgū guyasirīgū irirosū āārībirikumi”, ārīdi āārīmī.

¹⁷Su mojōma pere gajī mojō suru pērēbejarā Marīpure wereboerā Īgūsā opariparimarē písiridijuadero puru, gajigu Marīpure wereboegu Īgū oparipamarē ĩmīkāyebori wekague

písiridijumi doja. Īgū irasiriadero puru, Marīpuya wii ūmugasigūe āārīrī wii poekague Īgū Opu doarogue doagu turaro merā āsū ārī werenīmi:

—Iropata āārā. Āārīpereri iri odosiabu, ārīmi.

¹⁸Īgū irasū ārīmakū, bupu miā, buro busuro, páro, goero nikū ñomebu. I nikūgue masaka Īgūsā āārīnugādero puru, i nikū iropa neō ñomebiribu.

¹⁹Irasū ñomemakū, wári makā Babilonia wāikuri makārē ūrema yeteomakōābu. Paga makārī i nikū āārīrī makārī dijakōābu. Marīpu Babilonia wāikuri makā marārē gūñami Īgūsārē wajamoābu. Īgūsā ñerirē iriri waja Īgūsā merā buro guami. Irasirigu Īgūsārē buro wajamoāmi. ²⁰Āārīpereri nugūrī, ūtāyukude dederidijakōābu. ²¹Irasū āārīmakū, masaka weka deko yusari yeripa dijaribu. Surāyeri deko yeri cuarenta kilo nukūrī yeri āārībū. Īgūsā weka irasū dujirimakū, Marīpu Īgūsārē buro wajamoāmakū iārā, Īgūrē ñerō doo werenīma masaka.

Ūma merā kōābirarimasōrē wajamoādea

17 ¹Puru su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejari parire oparā Marīpure wereboerā merāmu yu purogue eja, āsū ārīmi:

—Īgū aarika! Paga diari weka doagore ūma merā kōābirarikugore Marīpu wajamoāburire murē imugukoa. ²I ūmu marā oparā igo merā ñerō gāmebirarikuma. Irasū āārīmakū, i nikū marā, mejārikurā igui deko pāmudeare buro ūaribejarosūta Īgūsā igo merā ñerō gāmebirarire buro ūaribejama, ārīmi.

³Īgū irasū ārādero puru, Ōāgū deyomarīgū yure kērōgue irirosū gajinorē iāmakū irimi. Irasirigu Marīpure wereboegu masaka marīrōgue yure āīāmi. Irogue igo nomeōrē iābu. Igo gajirosū deyogu diiagu weka peyamo. Īgūya dupugue wári wāi gojatúsidero āārībū. Iri wāi, Marīpure

ⁿ 16.14 “Īgūsā gāmewējērīnu, Marīpuyanⁿ”, ārīrō: “Marīpu Īgūsārē tarinugārīnu, āārīpererā ñerārē wajamoārīnu āārīrokoa”, ārīduaro yāa.

do wereníri āārībú. Su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejari dipukugú, pe mojómagora kúsarikugú āārímí.

⁴Nomeō diiañiweyari surírore sãñamo. Igoya suríro oro, wáro wajapari ūtāyeri, perla wāikuri yeri merā mamudeañe āārībú. Igoya mojógue iiríripa oro merā irideapare opamo. Iripa igo ñetariro iridea ūtiriripa, igo ūma merā ñerō kōābirari oparipa āārībú.

⁵Igoya diapuserore igo wāi gojatúsúbu. Marí iri wāirē oārō pémasíbea. Ású āri gojatúsúbu: “Wári maká Babiloniamo, āārípererā ūma merā kōābirarikurā, irasú āārímakū āārípereri ñetariro iririkurā pago āārímó”, āri gojatúsúbu. ⁶Puru igo mejámakū iābu. Wárā Marípuyarā Jesúya kerere wererā wējēsúnerāya dí merā irasú waamo. Mejārā usuyarosú igo iisā wējēsúnerārē iāgō, usuyamo. Yu igore iāgū, iāgukakōābu. ⁷Irasirigu Marípure wereboegu yure ārimi:

—¿Nasirigu iāgukari? Mu masíbirideare murē masímakū irigura. Igo nomeorē, igo peyagudere weregura. Igo peyagu, gajirosú deyogu āārímí. Su mojó pere gaji mojó peru pērēbejari dipukugú, pe mojóma kúsarikugú āārímí. ⁸Igū gajirosú deyogu mu iādi, dupiyurogue āarídi āārímí. Dapagorare mámi. Puru buro ūkúārí gobegue āarādi wiri, dupaturi deyoagukumi doja. Igū wiriadero puru, peamegue béosūgukumi. I ūmu marā igū deyoamakū iāgukakōā, igūrē buremurākuma. I ūmu āāríburo dupiyuro Marípu su papera pūgue igū merā perebiri okari opamurā wāirē gojatúdi āārímí. Igū gojatúbirinerā gajirosú deyogure buremurā āāríma. Gajirosú deyogu dupiyurogue āarídi, dapagorare mámi. Puru dupaturi deyoagukumi doja. Irasirirā masaka igū deyoamakū iārā, iāgukakōārākuma.

⁹Dapagorare yu wererire oārō masíduarā, oārō pémasírí merā gūñarō gāamea. Gajirosú deyoguya dipu, su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejari dipu, ūtāyuku irirosú āārā. Iri ūtāyuku weka peyamo, ūma merā kōābirarikugó.

¹⁰Iri diputa, oparā irirosú āārā. Su mojómarā oparā béosúsíama. Gajigu igūsā puru āārígú opu āārímí dapagorare. Igū puru gajigu gapu opu ñajágukumi. Igū yoaweyaripoeta opu āārígukumi. ¹¹Irasirigu gajirosú deyogu dupiyuro āarídi, dapagorare marígū, igūsā su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejarā oparā puru opu āārígukumi. Igūsā oparā merāmu āārímí. Puru peamegue béosūgukumi.

¹²Gajirosú deyoguya kúsari, mu iādea, pe mojómarā oparā irirosú āārā. Igūsā oparā ñajábema dapa. Puru oparā ñajārā, yoaweyaripoe oparā āārírākuma. Irasirirā gajirosú deyogu merā dorerākuma. ¹³Igūsā pe mojómarā oparā surosú gūñarā āārírākuma. Irasirirā gajirosú deyogure: “Guare doregu āāríka!” āri, igūsā opu pírākuma. ¹⁴Irasirirā Jesucristo oveja majígū irirosú āārígú merā gāmewējērā waarākuma. Jesucristo oveja majígū irirosú āārígú gapu igūsārē tarinūgágukumi. Igū āārípererā oparā nemorō Opu, āārípererā dorerā nemorō Doregu āārímí. Igūrē neō béobirinerā Marípu siiu, beyenerā igū merā āārírākuma, ārimi Marípure wereboegu yure.

¹⁵Puru Marípure wereboegu ire yure werenemomi doja:

—Igo kōābirarikugó paga diari weka doamo. Iri diari mu iādea: wári makārí marā, wári buri marā, igūsā ya werenírā, wári níku marā irirosú āārā. Igo, igūsā wekamo, igūsārē dorego āārímó. ¹⁶Gajirosú deyogu, irasú āārímakū pe mojómarā oparā, ūma merā kōābirarikugore doo, igoyare ēmapeo, surí marígō béorākuma. Irasirirā, igoya díre baa, puru duyarire soebéokōārākuma. ¹⁷Puru igūsā pe mojómarā oparā surosú gūñarā, gajirosú deyogure igūsā opu pírākuma. Marípu igū gāāmerósíta igūsārē irasirimakū irigukumi. Irasirigu gajirosú deyogu igūsā opu āārígukumi. Marípu āārípereri igū iripogue āriderosíta iriyuwarikudero puru, gajirosú

deyogure béogukumi. ¹⁸Igo, mu iádeo, wári makā Babilonia wāikuri makā irirosū āārímó. Iri makāta āārīpererā i ūmu marā oparārē doreri makā āārā, ārīmi Marīpure wereboegu yure.

Babilonia marārē wajamoádea

18 ¹Puru gajigu Marīpure wereboegure ūmugasigue merā dijarimakū iābu. Wári turari opami. Ígū gosesiriri āārīperero i nikūguere oārō boyoro waabu. ²Turaro merā āsū ārī gaguinimi:

—Babilonia wári makā pereakōāa.

Dapagorare wātēa iri makā darore āārīma. Gajirā nērā deyomerāde, irasū āārīmakū āārīpererā mirā masaka doo, baaya marīrā iri makā darore biadobosūanerā āārīma. ³Iri makā p reburi dupiyuro āārīpereri nikū marā, mejārikurā igui deko pāmudeare buro uaribejarosū i makā marā merā nērō gāmebirarire buro uaribejanerā āārīmá. I ūmu marā oparā, i makā marā merā nērō gāmebiraririkunerā āārīmá. I makā marā wári gajinorē wajapari wajarinerā āārīmá. Irasirirā i ūmu marā duarimasā Ígūsārē dua, wári wajanerā āārīmá, ārīmi.

⁴Puru gajigu ūmugasigue āārīgú āsū ārī werenímakū pébu:

—Yaará, iri makā marā merā āārībirikōāka! Ígūsā nērō iririre iākūbirikōāka! Musā, Ígūsā merā gāmesurirā, musāde Ígūsā merā wajamoāsūrākoa. ⁵Ígūsā wári nērō yáma. Marīpu ūmugasigue āārīgú, Ígūsā wári neri iririre masimí. ⁶Gajirārē Ígūsā nērō iridero nemorō Ígūsārē nērō iriburo. Gajirārē Ígūsā nērō tarimakū iridero nemorō Ígūsārē nērō tarimakū iriburo. ⁷Ígūsā gajino wajaparire gāamerā, wajarima. “Gajirā nemorō āārā”, ārī gūnadima. Ígūsā irasiriropa Ígūsārē wári nērō tari, buro nērō waamakū iriburo. Ígūsā basi: “Gua i ūmu marā oparā āārā. Boporā āārībea. Irasirirā neō nērō taribirikōa”, ārī gūnadima. ⁸Irasiriro sunu Ígūsārē gūñaña marīrō wajamoāburinu āārīrokoa.

Boari, pūrīrikuri, kó oreri, uaboari āārīrokoa. Iri makā soebéosūrokoa. Marīpu āārīpererā Opu iri makā marārē wajamoāgū turatarigu āārīmi.

⁹Iri makā ūjū īmikakumakū iārā, i ūmu marā oparā buro bujawereri merā orerākuma. Ígūsā iri makā marā wajaparire oparī merā usya, Ígūsā merā nērō gāmebirarā āārīnerā āārīmá.

¹⁰Iri makā ūjūmakū iārā, buro gūiri merā yoarogue iū nírā, āsū ārīrākuma:

—Ayó, bopori makā āārā Babilonia.

Wári makā, turari makā āārādabu.

Gūñaña marīrō merā iro marā wajamoāsūma, ārīrākuma.

¹¹I ūmu marā doebiri duarimasā iri makā ūjūmakū iārā, buro bujawereri merā orerākuma. Iri makā peremakū iārā, Ígūsāya doebirire wajarirā marīmakū iārā, dujaritua orerākuma.

¹²Ígūsā āiwāgā duaduarire: orore, platare, wajapari ūtāyerire, perla wāikuri yeridere wajarirā marīrākuma. Gaji Ígūsā āiwāgā duaduarire:

wáro wajapari suríre, oparā sānarī diāniweyari suríre, seda wāikuri dari merā suadea suríre, diari surídere wajarirā marīrākuma. Gaji Ígūsā āiwāgā duaduarire: yuku sūrōrī yukure, marfil wāikuri merā irideare, wajapari yuku merā irideare, bronce merā irideare, hierro merā irideare, mármol merā irideare wajarirā marīrākuma. ¹³Gaji Ígūsā āiwāgā duaduarire: canela wāikurire, gaji baari usurimakū iririre, incienso, mirra wāikuri sūrōrīrē, gaji sūrōrídere wajarirā marīrākuma. Gaji: igui deko pāmudeare, eyere, trigo pogare, trigo yerire, wekuare, ovejare, caballuare, Ígūsā tūārīduparure, moāboerimasā opamurārē wajarirā marīrākuma. Irasirirā doebiri duarimasā buro bujawererākuma. ¹⁴Irasirirā, iri makā ūjūadero puru, āsū ārīrākuma:

—Nētariro waabu Ígūsārē. Āārīpereri Ígūsā maídea, Ígūsā oārī wajapari opadea pereakōābu. I āārīpereri dupaturi neō marīrokoa, ārīrākuma.

¹⁵Ígūsā iri makā marārē doebiri duarimasā wáro wajanerā āārīmá.

Irasirirā, iri makā marā wajamoāsūmakū iārā, būro güiri merā yoarogue iū nírākuma. Dujaritia ore, ¹⁶āsū ārīrākuma:

—Ayó, ñetariro waabu i makā wári makā. Iri makā marā oārīrē opaunadima. Nomeō oārī suríro, wajapari díiañiweyariñerē sãñadeo irososū āārādima. Oro, wajapari ütāyeri, perla wāikuri yeri mamudea surírore sãñadeo irososū āārādima. ¹⁷Gũñaña marīrō wári doebirikuri opadea makā preakōābu, ārīrākuma.

Āārīpererā doóriduparu merā naarā, iri duparu oparā, ĩgūsāyarā ũma, gajirā dia wádiyague moā wajatarāde iri makārē yoarogue iū nírākuma. ¹⁸Iri makā ũjū ĩmīkakumakū iārā, āsū ārī gaguinírākuma:

—I makā irososū āārīrī makā, neō gaji makā máa, ārīrākuma. ¹⁹Irasū būjawererā, ĩgūsāya dipu weka níkwera mápeorākuma. Dujaritia ore, āsū ārīrākuma:

—Ayó, ñetariro waabu i makā daro. Ōārī makā āārādibu. Āārīpererā marī doóriduparu oparā dia wádiyague naarā iri makāma doebiri merā oārō wajatadibu. Gũñaña marīrō iri makā preakōābu, ārīrākuma.

²⁰Musā ũmugasigue āārīrā gapu, iri makā beosūmakū iārā, usuyaka! Musā Marīpuyarā, Jesús buedoregu beyenerā, ĩgūyare weredupiyunerā āārīpererā usuyaka! Iri makā marā musārē ñerō tarimakū irima. ĩgūsā irasiridea waja, Marīpu ĩgūsārē wajamoāmi.

²¹Puru turagu Marīpure wereboegu wáriye trigo yeri ĩgūsā oeri ütāyerē āiwwāgū, dia wádiyague meéyo, āsū ārīmi:

—I ye ütāye meébiaderosūta wári makā Babilonia wāikuri makā beodijusūrokoa. Musā iri makārē neō dupaturi ĩābirikoa. ²²Iri makā beodijusūdero puru, neō bayarire péña marīrokoa. Arpa wāikuri buaputērīrē, tērē duparure, puririduparudere neō

dupaturi péña marīrokoa. Irore moānerā dupaturi neō moānemobirikuma. Trigo yeri ütāyeri merā ĩgūsā oedeade neō péña marīrokoa. ²³Iri makārē neō suru sīāgodiru boyobirikoa. Mojösuarā bosenu irirā usuyari merā ĩgūsā werenírīrē neō dupaturi péña marīrokoa. Iri makā marā doebiri duarimasā, gajirā i ũmu marā nemorō oparā āārīmá. Iri makā marā yéa iriri merā āārīperero marārē ĩgūsā ārīkatorire buremumakū irima.

²⁴Marīpuya kerere weredupiyunerārē, gajirā ĩgūyarādere, irasū āārīmakū i ũmuge āārīpererā masaka wējēsūnerārē i makā marā wējēnerā āārīmá, ārīmi yure turagu Marīpure wereboegu.

19 ¹Babilonia beodijusūdero puru, ũmugasigue wárā turaro merā āsū ārī werenīmakū pébu:

Aleluya, Marīpure usuyari sīrā!
ĩgū marīrē taugu āārīmi. ĩgūrē buremurā! Turatarigu āārīmi.

²Masakare keoro wajamoāgū, diayeta irigu āārīmi. Iri makā Babilonia, nomeō ũma merā kōābiraríkugo irososū āārībú. Iri makā marārē ĩākūrā, i ũmu marā ñerō irima.

Irasirigu Marīpu, ĩgūrē moāboerārē ĩgūsā wējēdea waja iri makā marārē wajamoāmi, ārīma.^o

³Dupaturi āsū ārīma doja:

Aleluya, Marīpure usuyari sīrā!
Iri makā neō piriro marīrō ũjū ĩmīkākuníkōārokoa, ārīma.^p

⁴Veinticuatro oparā murā, wapikurā okarā merā ejamejāja, ĩgūsāya diapuserorire yebague moomejā, Marīpure Opu doarogue doagure āsū ārī buremuma:

—Irasūta āārā. Aleluya, Marīpure usuyari sīrā! ārīma.

⁵Puru Opu doaro puro āārīgú āsū ārīmi:

Marī Opure usuyari sika!
Āārīpererā ĩgūrē moāboerā
gopeyari merā ĩgūrē buremurā:

oparā, ubu āārīrā irasū irika!
ārīmi.^q

**Jesucristore būremurā mojosuari
bosenuṛē usuyarākuma, āri weredeā**

⁶Puru yu wārā masaka werenimākū
pēbu. Īgūsā wādibu ūtāmu irirosū, būro
bupu pāro irirosū busuma. Āsū ārīma:

Aleluya, Marīpure usuyari sīrā! Īgū
marī Opū, turatarigu, dapagorare
āārīpererāre doregu nājāsiami.^r

⁷Usuyarā! Yujupūrārigue wāri
usuyari merā āārīrā! Marīpure:

“Ōātaria mu”, āri, usuyari sīrā!
Jesucristo oveja majīgū irirosū
āārīgū Īgūrē būremurā merā
āārīnugārīnū, Īgū mojosuari
bosenu ejasiāa. Īgūrē būremurā,
īgū merā mojosuabo, iri bosenuṛē
ōārō āmuyudeo irirosū āārīma.^s

⁸Īgūsā ōārī surī, gurari marīrī, būro
gosesiriri surī Marīpu Īgūsārē sīdea
sānarā āārīma. Iri surī, Marīpuyarā
ōārīrē iridea irirosū āārā, ārīma.^t

⁹Puru Marīpure wereboegu yure ārīmi:

—Ire gojaka: “Jesucristo oveja majīgū
irirosū āārīgū mojosuari bosenuṛē Īgū
siuunerā usuyarā āārīma”, āri gojaka! ārīmi.

Yure ārīnemomi doja:

—Diayeta āārā yu wereri. I Marīpuya
werenīrī āārā, ārīmi.

¹⁰Irasū ārīmakū pēgu, nādukupuri
merā ejamejā, Īgūrē būremubu iriadibu.
Yu ejamejāmakū iāgū, āsū ārīmi:

—Irire irasiribirikōāka! Mu, muyarā
Jesúre būremurā Īgū diaye weredeare
irituyarā irirosūta yude Marīpure
moāboegu āārā. Irasirigu Marīpu gapure
ejamejā, būremuka!

Jesús diaye weredeare wereturiarā Ōāgū
deyomarīgū iritamurī merā wererosūta,
Marīpu weredoredeare wereturiarā werema.

**Juan, caballu boregu weka
peyaguyare weredeā**

¹¹Puru ūmugasi tūpāmakū iābu.
Iro caballu boregu āārīmī. Īgū weka

peyagu” āsū wālkumi: “Īgū ārīrōsūta
keoro irigu, diaye irigu āārīmī”.

Īgū masakare Īgūsā űerō iriri waja
wajamoāgū, Īgūrē iāturirā merā
gāmewējēgū, diayeta yāmi. ¹²Īgūya
koye peame ūjūrī pūrā irirosū gosebu.
Īgūya dipurure wāri oparā peyari berorī
peyami. Īgū wāirē Īgūrē gojatūsūdero
āārībū. Iri wāirē Īgū dita masīmi. ¹³Īgū
sānarīne yoarīne dí merā dibuadeañe
āārībū. Īgū āsū wālkumi. “Marīpuya
werenīrīre weregu” wālkumi. ¹⁴Īgūyarā
surara ūmugasigū merā Īgūrē tūyama.
Caballu borerā weka peyama. Ōārī
surī borerī, gurari marīrī surīre sānarā
āārīmā. ¹⁵Īgūya disigū sareri majī
usiri majī wirību. Iri majī merā i nikū
marārē tarinugāgukumi. Īgū turari merā,
kōme merā iridea yukū merā Īgūsārē
doremakū, neō sugū Īgūrē tarinugāgūno
bokatiūbirikumī. Marīpu āārīpererā
nemorō turagu i ūmu marā űerā merā
guatarimi. Irasirigu caballu boregu
weka peyagu, sugū Īgū turari merā
igui kurabipisārōsū Īgūsārē Īgū turari
merā wajamoāgukumi. ¹⁶Īgūya surīro,
Īgūya űugādere i wāirē gojatūsūdero
āārībū: “Īgū āārīpererā oparā nemorō
Opū, āārīpererā dorerā nemorō Doregu
āārīmī”, āri gojatūsūdero āārībū.

¹⁷Puru Marīpure wereboegu abe
ūmumugue nīgūrē iābu. Āārīpererā
mimua ūmarōgue wūrārē turaro merā
āsū ārīmi:

—Nerērā aarika! Marīpu baari āmurīrē
baarā aarika! ¹⁸Wāri nikū marā oparāya
diire baarākoa. Surara oparā, surara
tutarā, caballua, Īgūsā weka peyarāya
diire baarākoa. Āārīpererāya diire:
moāboerā, moāboerā āārīmerā, oparā,
ubu āārīrāya diire baarā aarika! ārīmi.

¹⁹Puru gajirosū deyogure, i ūmu
marā oparā Īgūsāyarā surara merā
nerēnerārē iābu. Īgūsā nerēnerā āārīmā,
caballu boregu weka peyagu merā,
Īgūyarā surara merā gāmewējēmurā.
²⁰Caballu boregu weka peyagu gapū

^q 19.11 Caballu boregu weka peyagu, Jesucristota āārīmī.

^r 19.5 Sal 115.13 ^t 19.6 Sal 93.1; 97.1; 99.1 ^s 19.7 Ef 5.23-32 ^t 19.8 Ap 7.14

gajirosū deyogure peresu irimi. Gajigu: “Ūmugasigwe marā Opuyare weregu āārā”, āri ārikatodidere peresu irimi. Īgū ārikatodi gapu gajirosū deyogu iūrō deyoromurirē iridi āārīmī. Īgū deyoromurirē iridea merā gajirosū deyogu wāi gojatūsunerārē, Īgū keori weadeare buremurārē Īgū ārikatorire pémakū iridi āārīmī. “Yū wereri ūmugasigwe marā Opuya āārā”, āri ārikatodi āārīmī. Caballu boregu weka peyagu Īgūsā pērārē peresu iriadero puru, Īgūsārē okarārēta peamegue béomi. Iri peame dia wádiya irirosū wári peame azufre wāikuri poga merā ūjūrime āārībú. ²¹Puru Īgūsāyarā surara dūyarārē sareri majī Īgūya disigwe wiriri majī merā wējēmi. Irasū Īgū wējēadero puru, mimua Īgūsāya dupurima diire baayapitariakōama.

Mil bojorigora Cristo Īgūyarā merā masakare doregukumi, āri gojadea

20 ¹Puru gajigu Marīpure wereboegu ūmugasigwe merā dijarimakū iābu. Buro ūkūārī gobema sawire, wárida kōmedadere opami. ²Irasū dijarigu, pīrūrē ñeāmi. Īgū pīrū neōgoraguere deyoadi, Satanás wāikugu, wātī āārīmī. Īgūrē ñeā, kōmeda merā suami, mil bojorigora peresu iribu. ³Sua odo, buro ūkūārī gobegwe béodijumi, i ūmu marārē mil bojorigora ārikatobirikōāburo, ārigū. Irasū béodiju odo, iri gobema makāpurore sawi merā bja, wītābiatokōāmi. Irasirigu mil bojori tariadero puru, dupaturi Īgūrē mérinurīgāta wiugukumi dapa. ⁴Puru oparā doarigwe doarārē iābu. Marīpu Īgūsārē masaka irideare: “I gapu oābu, i gapu oābiribu”, āri weremurārē pídi āārīmī. Gajirādere iābu. Īgūsā Jesúya kerere, Marīpuyare weredeja waja Īgūsāya dipure diti béosūnerā āārīmā. Gajirosū deyogure, Īgū keori weadeadere neō buremubirinerā āārīmā. Īgūsāya diapuserorire, o mojōrūrē Īgū wāirē gojatūdorebirinerā āārīmā. Irasirirā gajirā Īgūsārē wējēnerā āārīmā. Īgūsārē wējēdero puru masā, dupaturi okarā

āārīnerā āārīmā. Mil bojorigora Cristo merā dorenerā āārīmā. ⁵⁻⁶Iri masārī, āārīpuroriri masārī āārā. Āārīpererā masāpurorirā, Marīpuyarā buro usuyarā āārīrākuma. Neō dupaturi boabiri, perebiri peamegue waabirikuma. Marīpu, irasū āārīmakū Cristo iūrō paía āārīrākuma. Mil bojorigora Cristo merā masakare dorerā āārīrākuma. Iri mil bojori tariadero puru, gajirā boanerā masārākuma.

Wātēa opu béosūgukumi, āri gojadea

⁷Iri mil bojori tariadero puru, wātēa opu peresugwe āārīgū wiugukumi.

⁸Īgū wriadero puru, āārīperero i ūmu marārē ārikatogu waagukumi. “Náka, gāmewējērā”, ārigū, Gog wāikuro marārē, Magog wāikuro marādere ārikatogu waagukumi. Irasirirā, Īgū ārikatorire pérā, Īgūsāyarā surarare siiu neeōrākuma gāmewējēmurā. Dia wádiyama ĩmipa yerire keo bokatīūna marīrō irirosū, Īgūsāyarā surarare keo bokatīūna marīrokoa. Wārāgora āārīrākuma.

⁹Irasirirā i nikū āārīpereroguerē āārīseyanugā, Marīpuyarā āārīrī makā Īgū maīrī makārē kāmūtabianugājarākuma. Īgūsā irasū kāmūtabianugājadero puru, Marīpu Īgūsārē ūmugasima peame merā soepeogukumi. ¹⁰Irasū waadero puru, wātīrē Īgūsārē ārikatodire perebiri peamegue béogukumi. Iri peame, dia wádiya irirosū āārīrī peame azufre merā ūjūrime āārā. Iroguwe gajirosū deyogure, gajigu: “Ūmugasigwe marā Opuyare weregu āārā”, ārikatodire béosiāmi. Iroguwe āārīrā, ūmurī, ñamirī neō perero marīrō buro pūrīrikurākuma.

Masakare wajamoātūnurīmarē gojadea

¹¹Puru wáro Opu doaro borerore iābu. Iro doarogue doagudere iābu. Īgū iūrōrē i nikū, ūmugasidē dederipereakōābu. Neō deyobiribu. ¹²Puru boanerā iro doarogue doagu iūrō nīmakū iābu. Ubu āārīrā, oparāde

āārīmá. Irogue ĩgūsá níripoeta Marĩpu ĩgũ gojadea pũrĩrẽ tũpámi. Iri pũrĩgue masaka irideare gojatũdea āārĩbũ.

Gaji pũ ĩgũ merã perebiri okari opamurã wãirẽ gojatũdea pũ āārĩbũ. Irasirigu iri pũrĩgue gojatũdeare ĩã odo, boanerãrẽ ĩgūsã irideare keoro wajarimi. ¹³Dia wãdiyague mirĩnerã, boanerã āārĩrógue āārĩnerãde ĩgũ ĩũrõ āārĩmá. Irasirigu Marĩpu, Opu doarogue doagu āārĩpererãrẽ ĩgūsã irideare keoro wajarimi. ¹⁴Puru boaire, boanerã āārĩrõdere perebiri peamegue békõãmi. Iri peame, wãdiya irirosũ āārĩrĩ peame āārĩbũ. Irasirirã irogue béosũrãno dupaturi boarã irirosũ dujama. Marĩpu merã neõ āārĩbirikuma. ¹⁵Irasirirã āārĩpererã Marĩpu merã perebiri okari opamurã wãirẽ gojatũdea pũgue gojatũsũña marĩnerã perebiri peamegue béosũma.

Ūmugasi, i nikũde maama dita gorawayurimarẽ gojadea

21 ¹Puru yu Juan, ūmugasi, i nikũde maama āārĩrĩrẽ ĩãbu. Āārĩpurorideada dari ūmugasi, i nikũ dederidijapereakõãbu. Dia wãdiya marĩbu pama. ²Neõ ñerĩ marĩrĩ makã, ūmugasi Marĩpu pũrogue āārĩrĩ makã dijarimakũ ĩãbu. Iri makã, maama makã, Jerusalén wãikuri makã āārĩbũ. Ōãrõ deyori makã, mojõsuabo igo marãpu suyuburo, ārĩgõ, surĩro õãrõ sãñadeo irirosũ āārĩbũ. Marĩpu ãsũta i makãrẽ ãmuyudi āārĩmĩ. ³Puru Opu doaro pũro āārĩgũ, turaro merã ãsũ ãrĩ werenĩmakũ pẽbu:

—Ōãrõ pẽka! Dapagora Marĩpu masaka watope āārĩmi. ĩgūsã merã āārĩgukumi. ĩgūsã ĩgũyarã āārĩrãkuma. ĩgũta ĩgūsã merã āārĩ, ĩgūsã Opu āārĩgukumi. ⁴Āārĩpereri ĩgũsãya kódeko wirĩrere niũgukumi. Boarĩ, bujawereri,

kó oreri, pũrĩrikuride neõ marĩrokoa. I ūmuma āārãdea āārĩpereri pereakõãbu, āārĩmi.

⁵Puru Marĩpu, Opu doarogue doagu ãsũ āārĩmi:

—Āārĩpererere maama dita gorawayumakũ yãa, āārĩmi.

Puru ãsũ āārĩmi doja:

—Yu ārĩrĩrẽ gojaka! Yu ārĩrĩ diayeta āãrã. Irasiriro yu ārĩrõsũta waarokoa, āārĩmi.

⁶Puru yure ãsũ āārĩmi doja:

—Iropata āãrã. Yu neõgoraguere āārĩpereri i ūmumarẽ āārĩmakũ iridi, i āārĩpererere peremakũ iribu āãrã. Yure gããmerã, ñemesiburã bureo iirĩduarã irirosũ āārĩma. Irasirigu ĩgũsãrẽ perebiri okari sĩrĩ deko”, ūmawiuroma dekore tĩãgũkoa. Wajamarĩrõ iri dekore iirĩrãkuma.

⁷Āārĩpererã ñerõ tarikererã yure buremuduũmerãrẽ āārĩpereri yu: “Sĩgura”, ãrĩdeare sũgũkoa. ĩgūsã Opu āārĩgũkoa. ĩgūsã, yu pũrã āārĩrãkuma.

⁸Gajirã gapũ masakare gũisã, yaare pirirã, yure buremumerã, ñetariro irirã, wẽjẽrĩmasã, ũma, nome merã, nome ũma merã ñerõ kõãbĩrarĩkurã, yãa āārĩrã irirĩkurã, keori weadeare buremurã, āārĩpererã ãrĩkatorĩkurã peamegue waarãkuma. Iro dia wãdiya irirosũ āārĩrĩ peame azufre merã ũjũrĩme āãrã. Irogue waarã, yu merã neõ āārĩbirikuma. Irasirirã dupaturi boarã irirosũ dujarãkuma, āārĩmi.

Maama makã Jerusalẽmarẽ weredea

⁹Puru sugũ Marĩpũre wereboegu yu pũrogue ejami. ĩgũ su mojõma pere gaji mojõ peru pẽrẽbejari pari opanerã merãmu, Marĩpu masakare wajamoãdoregu pĩnerã merãmu āārĩmĩ. Āsũ āārĩmi yure:

—Īgũ aarika! Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũ mojõsuabore”

^v 21.6 San Juan 11.25: Jesús ārĩmi: —Yu boanerãrẽ masãmakũ irigu, ĩgũsãrẽ okari sũgũ āãrã. Yure buremugũ boadigue āārĩkeregu, okagukumi, ārĩmi. San Juan 14.6: Jesús ārĩmi doja: —Yu dita Yũpu pũrogue waarĩ maa irirosũ āãrã. Yu diayema āārĩrĩrẽ masakare masĩmakũ irigu, ĩgũsãrẽ okamakũ irigu āãrã. Yu merãta Yũpu pũrogue waarãkuma, ārĩmi. Irasirigu Jesús perebiri okarire sĩrĩ deko irirosũ āārĩmi. ĩgũrẽ buremurã ĩgũ Pagu puro i perebiri okarire opamurã āārĩma. ^w 21.9 Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũrẽ buremurã maama makã Jerusalén marã āārĩmurã ĩgũ mojõsuabo irirosũ āārĩma.

imugukoa murē, ārimi. ¹⁰Irasirigu Ōāgū deyomariḡū, kērō irirosūḡue yure Marīpuya makārē iāmakū irimi. Ūmadi ūtāū wekague yure āimurīa, irogue Marīpuya makārē Jerusaléré neō nērī marīrī makārē, Marīpu pūrogue ūmugasigūe merā dijariiri makārē imumi. ¹¹Marīpu gosesiriri merā, jaspe wāikuriye, wajapariye, ōārō deko suririye irirosū deyoriye gosesirirosū gosesiribu. ¹²Iri makā turo wāri sārīrō ūmarī sārīrō āārībū. Iri sārīrōrē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejariḡora makāpūrōri āārībū. Iri makāpūrōriku sugu Marīpūre wereboeḡu koremi. Iri makā makāpūrōriḡuere Israel bumarā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marā wāirē gojatūsūbu. ¹³Iri sārīrōrē abe murīriro gapu ure makāpūro āārībū. Sur gapu ure makāpūro, norte gapu ure makāpūro, abe nājārō gapu ure makāpūro āārībū. ¹⁴Iri sārīrō pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari paga ūtā majīrī weka peyabu. Iri ūtā majīrīku Jesucristo oveja majīḡū irirosū āārīḡū buedoreḡu beyenerā wāirē gojatūsūbu. ¹⁵Marīpūre wereboeḡu yure wereḡu keodi oro merā iridire opami. Iri makārē, iri makāma makāpūrōridere, iri sārīrōdere keobu irimi. ¹⁶Īḡū keodi merā iri makārē keo odomakū, dos mil doscientos kilōmetros yoari makā, iropata eyari makā, iropata ūmarōde āārībū. ¹⁷Puru iri makāma sārīrōrē keomi. “Sesenta y cinco metros āārā”, ārimi. Marī masaka keorosūta keomi. ¹⁸Iri sārīrō jaspe wāikuri ūtāye merā iridea sārīrō āārībū. Iri makā oro merā iridea makā āārībū. Iri oro gajino morēña marīrī, ōārō deko suriri irirosū deyobu. ¹⁹Iri sārīrō doka āārīrī ūtā majīrīrē āārīpereri wajapariyeri merā mamudea āārībū. Āārīpūrōriiri majī jaspe wāikuriye āārībū. Iriye pūrūma majī zafiro wāikuriye āārībū. Peye pūrūma majī āgata wāikuriye, ureye pūrūma majī esmeralda wāikuriye āārībū. ²⁰Wapikuriyeri pūrūma majī

ōnice wāikuriye āārībū. Su mojōma pūrūma majī cornalina wāikuriye, su mojōma pere gajī mojō suru pērēbejari pūrūma majī crisólito wāikuriye āārībū. Su mojōma pere gajī mojō peru pērēbejari pūrūma majī berilo wāikuriye āārībū. Su mojōma pere gajī mojō ureru pērēbejari pūrūma majī topacio wāikuriye āārībū. Su mojōma pere gajī mojō wapikuduru pērēbejari pūrūma majī crisoprasa wāikuriye āārībū. Pe mojōma pūrūma majī acinto wāikuriye āārībū. Pe mojōma pere su gubu suru pērēbejari pūrūma majī amatista wāikuriye āārībū. ²¹Iri sārīrōrē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari makāpūrōri, perla merā iridea seri āārībū. Iri seriku suye perlaye merā iridea dita āārībū. Iri makā deko waarī maa, oro gajino morēña marīrī merā iridea maa, ōārō deko suriri irirosū deyori maa āārībū.

²²Iri makārē Marīpuya wiire iābiribu. Iri makā āārīpererogue Marīpu turatarigū, irasū āārīmakū Jesucristo oveja majīḡū irirosū āārīḡūde āārīrō āārībū. Irasiriro iri makā āārīperero Marīpuya wii irirosū āārībū. ²³Iri makā abe ūmumu, nāmimude boyoro gāāmebea. Marīpu gosesiriri merā ōārō boyoa. Jesucristo oveja majīḡū irirosū āārīḡūde iri makārē sīāḡoduru irirosū boyomi. ²⁴Irasirirā i ūmu marā Marīpu taunerā iri makāma boyori merā āārīrākuma. I ūmu marā oparā iri makāḡue īḡūsā ōārī oparire sīrā āījarosū Marīpūre: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīrākuma. ²⁵Ūmurē iri makāma makāpūrōri tūpādea āārīrokoa. Irogure neō nāmi marīrokoa. ²⁶Wāri nikū marā īḡūsā ōārī oparire iri makāḡue sīrā āījarosū Marīpūre buremurā ejarākuma. ²⁷Nērī āārīrī gapure iri makāḡuere neō āīnājābirikuma. Nērō iririkurā, ārikatorikurāde neō iri makāḡuere nājābirikuma. Jesucristo oveja majīḡū irirosū āārīḡū merā perebiri okari opamurā īḡūya gojadea pūḡue īḡūsā wāi gojatūsūnerā āārīma. Īḡūsā dita iri makāḡuere nājārākuma.

22 ¹Puru Marīpūre wereboeḡu diare yure imumi. Iriyama deko

perebiri okari siri deko* aaribá. Óaró deko suridiya, diumaji irirosu aaribá. Maripu, Jesucristo oveja majigu irirosu aariguya doaro doka wiribu. ²Iri maká dekoma maa, wari maague umayobu. Iriya pe gapu tutorire perebiri okari siri yuku nibu. Iri yuku aberiku dukakua. Su bojorire, pe mojoma pere su gubu peru perebejarigora dukakua. Iriguma puri i umu mara masaka puririkurire tauri puri aara. ³Irasiriro neo puriri marirokoa. Iri makague Maripu, Jesucristo oveja majigu irirosu aariguya doaro aarirokoa. Iguyare igure buremurakuma. ⁴Igya diapure iarakuma. Igusaya diapuserore igu ware tuyasura aarirakuma. ⁵Iroguere nami neo marirokoa. Irasirira iro aarira sagoriduparure, abe boyoridere gaamebirikuma. Maripu boyori mera aarirakuma. Igu mera neo piriro mariro dorenirakuma.

**Jesucristo i umugue dupaturi
aariburo mero duyaa, ari gojadea**

⁶Puru Maripure wereboegu yure arimi:

—Yu wereri diaye ariri aara. Irasiriro yu arirosuta waarokoa. Maripu iguya kerere weredupiyurare iguyare masimaku irigu aarimi. Igure wereboegure iriumi igure moaboerare meroga puru waaburire masidoregu, arimi.

⁷Irasirigu Jesus asu arimi:

—Meroga puru aarigukoa. Irasirira, Yupuya kere i papera pugue gojadeare irituyara usuyarakuma, arimi.

⁸Yu Juan, i aariperere pe, iabu.

Irasirigu irire pe, iadero puru, yure imuadi Maripure wereboeguya guburi puro nadukupuri mera ejamejajabu igure buremubu. ⁹Yure igu gapu arimi:

—Irire irasiririkoka! Mu, muyara Maripuya kerere weredupiyura, aariperera i papera puma dorerire irira irirosuta yude Maripure moaboegu aara.

Irasirigu Maripu gapure nadukupuri mera ejameja, buremuka! arimi.

¹⁰Puru yure arinemomi:

—I pugue: “Asu waarokoa”, ari gojadea keoro waaburo, mero duyaa. Irasirigu, Maripuya kere i pugue gojadeare duurogue opabirikoka! Yayeri aaribea. ¹¹Irasirira nera i kerere peduamera murarota igusa gaameri irinikoburo. Nerire iririkurade murarota nerire irinikoburo. Oaro irira gapu murarota oaro irinikoburo. Maripu gaamerire iririkurade murarota irire irinikoburo, arimi.

¹²Puru Jesus asu arimi:

—Asuta aara. Gunana mariro aarigura. Masakure yu siburire opaa. Igusa iriderosuta igusare keoro sigura. ¹³Yu neogoragure aaripereri i umumaré aarimaku iridi, i aariperere peremaku iribu aara. Yu i umure iriburo dupiyuro aarisiabu. Iri pereadero puru, aaririkobogukoa, arimi.

¹⁴Aariperera igusa neri irideare pirira usuyarakuma. Surí koe odo, gurari mariri sananerá irirosu aarima. Irasirira iri makama makapurorire tariñajarakuma. Iri makama yuku perebiri okari siri yuku dukare baarakuma. ¹⁵Gajira nero irimasá gapu iri makague najabirikuma. Igusa yea aarira iririkura, uma, nome mera, nome uma mera nero kobirarikura, wjerimasá, keori weadeare buremura, arikatorikura aarima.

¹⁶Yu Jesus, yure wereboegure iribu, musa yure buremurare i papera pumaré werebure. Opu David parami aarituriaгу aara. Neukamu boyodiru oaro boyoro irirosu aarigu, maama perebiri umure pigu aara, arimi.

¹⁷Oagu deyomarigu, irasu aarimaku Jesucristo oveja majigu irirosu aariguyarade igu mojosuabo irirosu aarira igure asu arima: “Aarika!” arima.

* 22.1 San Juan 11.25: Jesús arimi: —Yu boanerare masimaku irigu, igusare okari sigu aara. Yure buremugu boadigue aarikeregu, okagukumi, arimi. San Juan 14.6: Jesús arimi doja: —Yu dita Yupu purogue waarí maa irirosu aara. Yu diayemare masakare masimaku irigu, igusare okamakú irigu aara. Yu merata Yupu purogue waarakuma, arimi. Irasirigu Jesús perebiri okarire siri deko, perebiri okarire siri yuku irirosu aarimi. Igu mera igure buremura igu Pagu puro i perebiri okarire opamura aarima.

Āārīpererā irire ārīmakū pérāde:
 “Aarika!” ārīburo. Nemesiburā iirídūarā,
 perebiri okari sīrī dekore iirírā aariburo.
 Wajamarīrō iri dekore iirírākuma.

¹⁸Yū Juan, āārīpererā Marīpūya kere
 i pūgue gojadeare pérārē gopepyari
 merā āsū ārī weregura: “I pūgue
 gojadeare gaji bueri merā morēsóo
 werenemorārē Marīpū wajamoāgukumi.
 I pūgue wajamoāburire gojaderosūta
 ĩgūsārē wajamoāgukumi. ¹⁹Gajirā
 Marīpūya kere i pūgue gojadeare
 gorawayurārē āsū irigukumi. ĩgūsārē

perebiri okari sīrī yukū dukare
 sīboadeare sībirikumi. Irasirirā
 Marīpū merā neō ñerī marīrī makāgue
 āārīnīkōābirikuma. Irire i pūgue
 gojasūa”, ārīmi.

²⁰Jesús irire weregū, āsū ārīmi:
 —Irasūta āārā. Mérō dayāa yū
 aariburo, ārīmi.

Irasūta waaburo. Gūa Opū Jesús
 aarika!

²¹Marī Opū Jesús musā
 āārīpererārē ōārō iritamuburo. Irasūta
 āārīburo.